NOVÆ OBSERVATIONES ET ADDITIONES

AD

A. R. P. D. Bartholomæi Gavanti Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli ac Sac. Rit. Congregat. Conſultoris

COMMENTARIA IN RUBRICAS MISSALIS ET BREVIARII ROMANI;

Adjectis Summorum Pontificum & Sac. Rit. Congreg. Decretis uſque ad præſens emanatis.

Authore

R. P. D. CAJETANO MARIA MERATI

Cler. Reg. & ejuſdem Sac. Rit. Congregat. Conſultore.

Tomi I. Pars I.

Complectens I. & II. Partem Commentariorum Gavanti in Rubricas Miſſalis.

Cum Præfatione ſeu Præmonitione neceſſaria Bibliopolæ ad Lectorem,

Permiſſuque Superiorum.

Auguſtæ Vindelicorum,

Sumptibus Jodoci Henrici Müller Bibliopolæ.

Anno MDCC XL.

Digitized by Google

Digitized by Google

JESU CHRISTO
ÆTERNO DEO
ÆTERNIQUE PATRIS
CONSUBSTANTIALI FILIO
IN NATURA HUMANA A SE ASSUMPTA
SACERDOTI FACTO
SECUNDUM ORDINEM MELCHISEDECH
ET SUI SACERDOTII
IN ARA CRUCIS
UT PROPITIATIO FIERET
PRO PECCATIS TOTIUS MUNDI
VICTIMÆ SEMEL IMMOLATÆ
IDEMQUE SACRIFICIUM RENOVANTI
SOLA OFFERENDI RATIONE DIVERSA
QUOTIDIE ET IN OMNI LOCO
SACERDOTUM MINISTERIO
AD CONSUMMANDUM IN ÆTERNUM
SANCTIFICATOS
SUPER MENSA EUCHARISTICA OBLATO
OMNEM QUAM IMPENDIT OPERAM
IN EXPLANANDIS SACRIS RITIBUS
EXACTE SERVANDIS
AD DIGNE PERAGENDUM
SACROSANCTUM MISSÆ
DIVINÆQUE LAUDIS SACRIFICIUM
OFFERT ET CONSECRAT

Indigniſs. ejus ſervus
Cajetanus Maria Merati.

Digitized by Google

REVERENDISSIMO, PRÆNOBILI, ET AMPLISSIMO,

DOMINO DOMINO

JOANNI BAPTISTÆ,

CELEBERRIMI COLLEGII AD S. CRUCEM AUGUSTÆ, CANONICORUM REGULARIUM ORDINIS S. AUGUSTINI

PRÆPOSITO ET ABBATI LATERANENSI DIGNISSIMO,

EJUSDEMQUE SS. ORDINIS PER DIOECESIN AUGUSTANAM

VISITATORI VIGILANTISSIMO,

DOMINO SUO PERQUAM GRATIOSO.

Digitized by Google

FAcilè patieris, REVERENDISSIME, ac GRATIOSE DOMINE PRÆSUL, opus hoc gratioſos TUOS ſubire obtutus, quod Sanctiſſimis quondam oculis maximè placuiſſe noſcitur. Primum enim operis hujus Patronum ſi reſpicimus, *Sanctiſſimum Pontificem CLEMENTEM XII.* Patrem verè clementiſſimum habuit; Authorem verò *A. R. P. D. Bartholomæum Gavantum*, Congreg. Cleric. Reg. S. Pauli, Sacr. Rit. Congreg. Conſultorem celeberrimum.

Cùm verò & Sol ipſe per ſpecula quædam lucidiora radios ſuos viſu amœniores refundere ſoleat, *Gavanto* nec minimam fecit injuriam, qui opus illud, *Theſaurum* ſcilicet *Gavantæum*, obſervationum, ac additionum Elucubrationibus, tot quaſi ſplendidiſſimis gemmis magìs conſpicuum, ac locupletius reddidit. Atque celeberrimum hîc *Cajetanum Mariam Merati* quando recenſemus, *operis Gavantæi* Paraphraſten, æque Romanum, ac Conſultorem peritiſſimum, TIBI REVERENDISSIMO Sacrorum Rituum Zelotæ notiſſimo, quidni præ cæteris impenſiſſimè conſecremus? *Theſaurum* videlicet *Theſauro* addere minimè inconſultum putavimus: at cui *Theſauro?* Eidem, quem Secula ſupra quinque, quadraginta & uno inſuper anno, in *Euchariſtico-Thaumaturgâ Sacratiſſima Hoſtia Rubicunda*, nunquam deficientem, ſemper recèns fœcundum, uberrimis beneficiorum fructibus copioſiſſimè refertum, Divinis quoque prodigiis vario gratiarum genere in egentes innumeros liberaliſſimè profuſum, TU, REVERENDISSIME, ejuſdem *Theſaurarius* hodiedum feliciter tueris, & poſſides. *Theſaurum* habes, quem Coronata tot Capita, Imperatores, Reges, Principes, avidiſſimè quæſiére, unde & iſti inexplicabile ſolatium, omnis hominum ſtatus opportunum remedium, claudi greſſum, cæci viſum, ſurdi auditum, ægri Sanitatem,

totque cum ipſâ morte luctantes ſecuriſsimam adepti ſunt libertatem. *Theſaurus* verè pretioſus, quia continua per Secula quinque & annum ſupra quadrageſimum mirabiliſsimè *Incorruptus*, quotidie adhuc in omnes ſtupendè *Beneficus*.

Quantis verò iisque ſacerrimis Ritibus Euchariſticus iſte *Theſaurus* tuus coli, & cuſtodiri debeat, TUA, REVERENDISSIME PRÆSUL, ſcivit, & elapſo primùm anno, palàm fecit exquiſita Pietas, & ſollicitus Amor; dum Arcam eidem, ut pro merito honorificentiſsimè conſervaretur, ſplendidiſsimè auream, adamantibus gemmisque pretioſam, ſacratiſsimam nimirùm hujus Candido-Rubicundi ſponſi tui Hoſpitatricem thecam, magnis expenſis, recèns curaſti elaborari. Tuus igitur quoque ſit adventitius hic *Theſaurus* meus, qui totus in eo eſt, ut in adoratione Sanctiſsimi Altaris Sacramenti, cultu Sacrorum, ac celebratione Myſteriorum Dei omnem incuriam arceat & neglectum, certas verò Leges, ſaluberrimas Regulas, & ſacerrimos Ritus præbeat, quibus ea omnia, quæ ad Dei cultum pertinent, ad ædificationem, ſuâ cum dignitate & decentia, ritè peragantur. Neque ſpreveris, REVERENDISSIME ac GRATIOSE DOMINE, hunc *Theſaurum*; qui enim *Theſaurum* in fundo alieno invenit, ſi jus faſque ſervare velit, partem reſervet ſibi, partem Domino fundi illius offerat, oportet: inventus eſt *Theſaurus* hic in fundo tuo ſacro; id eſt domo, quam recèns conduxi, Parochiali tua; reſervata igitur mihi utilitatis, & commodi parte, alteram TUO nonniſi Honori, ac Celeberrimo Nomini æquiſsimo quodam jure conſignare debui. Quamobrem ſi cætera omnia deſint, TUA ipſius erga Purpuratum tuum *Theſaurum* Pietas, rerum divinarum inſignis Amor, Rituum zeloſa obſervantia, ipſum denique jus ac æquitas, hæc, inquam, omnia facilè ſuadebunt, *Theſaurum* hunc præ omnibus TIBI conſignandum eſſe, atque offerendum. Sicut autem præſens,

&

& communi doctiſsimorum Virorum arbitrio præſtantiſsimum opus noſtrum ſupra vigeſimam quartâ jam vice publicam in lucem prodiit, ita annos TUOS Sacro-Canonico-Jubilæos, quos Deo Auſpice *Sacerdos* viginti quinque annorum *Jubilatus* feliciter emenſus es, vigeſima hac quinta Editione ſua feſtivis quoque Ritibus ſuis condecorare voluit. Dùmque Jubilæum te Sacerdotem celeberrima tua Canonia jubilando, ut par eſt, complaudens honorat, mihi quoque Parochiali tuo, hiſce dicatis TIBI Ritibus, vota votis cumulare, *plenumque Seculum* precari liceat. Hæc igitur ſufficiant, REVERENDISSIME ac GRATIOSE DOMINE, ut animum meum ad obſequia tua, quæque ad gloriam tuam facere quoquo modo mihi videbuntur, paratiſsimum, hoc opere, è Parochiali fundo tuo fideliter exhibito, teſtatum facerem. Nec aliud mihi perſuaſit TUA in omnes gratioſa Humanitas, & mira quædam quoſcunque TIBI devinciendi vis, quàm patere etiam mihi aditum ad gratiæ TUÆ Adyta, qui aliis quoque patuit; qui ut diu adhuc patere poſſit, Deum ter Optimum Maximum ſuppliciter venerans oro, atque obſecro, ut TE REVERENDISSIMUM ac GRATIOSUM PRÆSULEM celeberrimo Collegio tuo, quod prudentiſsimè gubernas, quàm diutiſsimè ſervet incolumem. Ita animitùs vovet

Reverendiſſimæ, Prænobilis & Ampliſſimæ
Dominationis Tuæ

Servus obſequioſiſſimus
Jodocus Henricus Müller.

Digitized by Google

PRÆFATIO SEU PRÆMONITIO
neceſſaria Bibliopolæ
ad Benevolum Lectorem.

PRetioſos tot inter Theſauros, quos ferax ſublimium Ingeniorum fœcunditas doctæ, doctorumque librorum avidæ poſteritati reliquerat, in eruendis ſaluberrimis de Sacris Ritibus, præceptis, & inſtitutis, *Theſaurus* ille *Sacrorum Rituum* à celeberrimo Authore Bartholomæo Gavanto Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli, vulgò Barnabitarum, in lucem editus, jure merito principem obtinet locum, ſive doctrinam ſpectes, ſive diligentiam. Etenim ſi cætera deeſſent argumenta, Scriptoris Ingenium, & Eruditionem plùs ſatis probarent tot ejus operis Editiones, ubivis locorum in tantâ copiâ vulgatæ, ut vix ac ne vix quidem opus occurret toties prælo commiſſum, quod ætatem tulerit, & cui ſua ſemper conſtiterit fama, & exiſtimatio. Jam inde ab Anno 1628. Romanis typis unico tomo in folio emiſerat in lucem Gavantus ipſe ſua commentaria ſub hoc titulo: *Commentaria in Rubricas Miſſalis & Breviarii.* Prodiit paulò poſt Anno ſcilicet 1630. Opus hoc duobus tomis, quaternariâ (ut ajunt) formâ, novo hoc inſcriptum titulo, *Theſaurus Sacrorum Rituum, ſeu Commentaria in Rubricas Miſſalis, & Breviarii.* Ex hac poſteriore ab ipſo Authore aucta, & recognita, Venetiis, Pariſiis, Lugduni, ac præcipuè Coloniæ, Anno 1734. & 1736. ac alibi inſignium & illuſtrium locorum uſque ad quartam ſupra vigeſimam novæ curatæ ſunt Editiones: ex quibus non ſolùm publicæ, ſed & privatæ Bibliothecæ pretioſo hoc theſauro fuère ditatæ, ac illuſtratæ. Intereà theſaurum hunc novis eorundem Sacrorum Rituum obſervationibus, & additionibus tot quaſi ſplendidiſſimis gemmis noviſſimè locupletiorem reddidit Eruditiſſimus & per plurimos annos in Congregatione Sacrorum Rituum conſultor peritiſſimus Cajetanus Maria Merati Clericus Regularis Congregationis S. Pauli.

Hujus igitur excellens pretium, & emergens ex earundem novarum obſervationum accuratâ lectione pretioſum emolumentum

eruditus quisque tantò avidiùs appetet, quo maturiùs accuratam Sacrorum Rituum obſervantiam Divinum quoddam oculos animosq; potenter rapiens Romano-Catholicæ Eccleſiæ ornamentum hucusq; fuiſſe noverit. Quibus proin juſtis deſideriis partim ut ſatisfiat, partim, ut illuſtria Gavanti opera toties impreſſa, ac privatis, & publicis Bibliothecis inſerta ſuos ex affuſo novarum iſtarum additionum lumine uberiores fructus, finemque ſortiantur, memoratas Merati novas obſervationes nova quoque, eaque utiliore methodo (iis præcipuè, quibus ad manus opera Gavanti jam ſunt) imprimere, & quoddam laudati *Theſauri ſupplementum* docto orbi communicare ſtatui.

Jam verò quod Commentariis Gavanti facilius capiendis ſerviat, dictas novas obſervationes, ac additiones ita diſtribuere conſultum videbatur, ut ex Colonienſibus poſtremis Editionibus theſauri Gavanti Anno 1734. & 1736. emanatis in paginas & columnas ritè concinnatas attemperatæ eſſent; eo modo, & ordine, quo locus & textus genuinus Gavanti in ſuo theſauro facilè ex annotata pagina, & columna, in additionibus queat reperiri à ſtudioſo lectore.

Denique hoc unum notandum ſupereſt, alias videlicet theſauri Gavanti præter Colonienſes, Venetiis, locisque variis impreſſas reperiri Editiones; quæ cum in paginis & columnis cum novis noſtris, quas damus, obſervationibus Merati non admodùm conveniant, ut noſtræ tamen cum illis uſui quoque, commodoque eſſe queant, iis noſtras has novas perfacilè conciliandas eſſe præmoneo. Si nimirum in iis alienis Editionibus non juxta paginas & columnas, ſed ſecundùm *Partes & titulos Tomi I. in Rubricas Miſſalis: in Rubricas verò Breviarii ſecundùm ſectiones & Capitula Tomi II.* benevolus Lector ſe reflectere velit, uti & moneo, quod debeat.

His ita poſitis, habebis benevole Lector obſervationes & additiones Merati, nec non & theſaurum Gavanti recens quaſi in lucem erutum, quin hunc & illas alibi & aliena in tellure quæras: & ſi Gavanti theſaurus toties typis in lucem publicam editus ſummo applauſu ſemper fuit exceptus, tu quoque eundem majori favore excipe; ubi jam in majus meliusque provectus editur. Vale & meum laborem induſtriamque tuo patrocinio fove.

(†)

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆFATIO

Auctoris novarum Obſervationum, & Additionum ad Gavanti Commentaria.

STUDIOSO, ET BENEVOLO LECTORI.

Eccleſia, Divina inſtitutione, & Apoſtolicis monitis, & præceptis formata, in eo ſemper operam multam poſuit, & ſingulare ſtudium adhibuit, ut Sacra noſtra Myſteria ſua cum dignitate, & decentia peragerentur; totusque Sacrorum ordo ritè, ac rectè procederet. Probe novimus Deum, monente Paulo, Deum eſſe ordinis, non confuſionis; à Cœlo delapſam ad homines terrenam Hierurgiam; à Cæleſti formam ſumere, ac modum, ita ut iſtius quædam ſit in Terris imago, & imitatio. Ab ipſo Apoſtolo latam habemus legem, & non ſemel inculcatam, ut in iis præcipuè, quæ ad Dei cultum pertinent, omnia ad ædificationem, & ſecundùm ordinem fierent. Quia verò ſatis, ſuperque conſtat externos Ritus Chriſtiani, & publici cultus ad conciliandam Sacris reverentiam, ad excitandam in Populis pietatem, ad ſervandam Myſteriis gratiam, & majeſtatem, jam inde ab Apoſtolica ætate fuiſſe inductos, & obſervatos; ſi altius vellemus aſſurgere, & ducto à primis Eccleſiæ Sæculis initio uſque ad noſtra tempora deducere vacaret narrationem, totamque ab origine rem deſcribere: non ſolùm facilè foret monſtrare, quæ Chriſtianæ Religionis, eandem eſſe Sacrorum Rituum ætatem; ſed haud ægre quoque oſtendi poſſet ad vitandam varietatem, & cavendam confuſionem, jam inde ab ipſa origine, aut ori-

ginibus

ginibus proximo tempore fuiſſe in publico, Sacroque Dei cultu ordinem aliquem, & rationem præſtitutam; datasque Ritibus illis certas leges, & regulas, quas eos ſequi oporteret, qui Sacris operabantur.

Superſunt adhuc de re Liturgica monumenta eorum inſcripta auguſtis nominibus, quos Eccleſia poſt Chriſtum habuit primos fundatores. Quòd ſi quis contendere vellet præferre opera illa ſuppoſitum nomen; & per aliquot Sæcula, uſque dum Sacramentalia, & Ritualia conſcriberentur, certas eas, & ſtatutas leges memoriæ mandatas, & per conſtantem praxim notas, & obſervatas fuiſſe: nos non admodum difficiles haberet, & moroſos; modo nobis jure largiatur, meritò libros illos liturgicos, officia, ordines, curſus, & ſi quo alio ſunt nomine, ſcripto commiſſos, ut ſervaretur memoria tranſmittenda ad poſteros, & ab oblivione, & neglectu tutius, & facilius vindicaretur; venerandæ eſſe antiquitatis, & auctoritatis; nec ab heri, aut nudius-tertius datas, & ſcriptas eas leges, & regulas, quas recens ætas dixit Rubricas.

At de iſtis hìc dicere nihil attinet: neque enim agere de Sacrorum Rituum, ac Ritualium librorum origine, uſu, utilitate, vel neceſſitate noſtri eſt ſtudii. Oſtendere, ut Sacri Ritus fuerint ab ipſis Apoſtolis inſtituti; ut ſucceſſivè auctibus creverint; ut pro facta ſibi divinitus poteſtate, & auctoritate, & pro ſuo item judicio, & prudentia, aut novos induxerit, aut veteres aliquos abrogaverit Eccleſia; ut ad Sacrorum majeſtatem, & gratiam, Populorum eruditionem, & pietatem faciant; quo primùm tempore, quove fine Rituales leges fuerint ſcripto commiſſæ, Ritualesque, & liturgici libri conſcripti: res eſt multis curis ab eruditis, & polemicis abunde tractata, & diſputata. Nihil horum æquus, & prudens rerum æſtimator, imò nec exactor improbus poſtulaverit à nobis, qui hoc tantùm negotii ſuſcipimus, ut de Ritibus Miſſalis & Breviarii, quatenus recen-

Digitized by Google

recentis, & probatæ ſunt praxeos, commentemur. Non animus hìc eſt Sacros Myſtas inſtructos reddere ad Palæſtram; ſed inſtituere ad Altare: quare hìc quærant, non quæ faciant ad diſputationem, ſed quæ conferant ad Sacra agenda. Eſto autem intra limites praxeos contineri propoſitum ſit, ita ut alterius loci, & fori videantur eſſe, quæ pertinent ad eruditionem, & controverſiam; nihilominus tamen quandoque ſepta ſubmovere, aut ſaltem dilatare juvabit; & hac, illac ſparſa bene multa reperiet lector amans Rituum Eccleſiaſticorum, quibus delectari ſolet recens ætas, & ſint ad guſtum ſtomachi non faſtidientis. Hoc autem fiet pro loco, & re nata, nec citra modum, aut delectum, præcipue ubi theoria aliqua fuerit praxim, & regulam antegreſſa. Si extra ſepta, & præfixas metas egredi, & vagari quandoque contingat, non longe admodum, aut late digrediemur: erit excurſus, qui nos à via minime deducat.

His poſitis, abs re non erit de univerſa operis ratione, & cauſis, quibus ad illud ſuſcipiendum inducti ſumus, lectores noſtros paucis monere. Saluberrima de noſtris Ritibus præcepta, & inſtituta non ſine Fidelium ſcandalo, & Sacrorum contemptu minus ſervari, & minus ſervari, quòd minus ſciantur; frequens erat, & juſta admodum piorum æque ac doctorum hominum Quærimonia. Magnam equidem eſſe hujus generis librorum copiam ajebant; & ingentem profectò eſſe numerum eorum, qui Sacros Ritus explicandos, aut illuſtrandos ſuſceperunt; at hanc ipſam copiam, & multitudinem parere confuſionem, & inducere ſatietatem: paucos etiam eſſe, qui omnes libros legere ſuſtineant, pauciores adhuc, qui ſibi comparare velint, aut poſſint: quòd ſi comparare poſſent, & vellent, vix illis foret animus, aut ſuppeteret otium evolvendi: nam utut præcipui, & ſelectiores deligerentur, requirerent totum hominem, ad alia plerumque diſtractum, totamque ætatem aliis quoque debitam negotiis, occuparent: ſic fieri, ut ipſa copia faciat inopem. E re igi-

tur fore arbitrabantur, ſi unus aliquis Auctor, iſque non promiſcuus, & proletarius conſarcinator, ſed rerum liturgicarum mire peritus, & ſubacti judicii, cui tutò fidere quiſque poſſit, eligeretur, auctus, & illuſtratus edendus in lucem; potius enim, quam novum edere, præſtare vetus aliquod opus conſtantis famæ, & exiſtimationis auctum, & illuſtratum emittere; ex quo uno proponerentur, & exponerentur omnia, aut præcipua, quæ factu, & ſcitu digna viderentur, & opportuna; additis ſuo loco recentibus Summorum Pontificum, & S.R.C. Decretis, quibus corrigerentur, ſi quæ emendanda in dicto opere reperiantur, & innoteſcerent omnia ea, quæ ad praxim Sacrorum Rituum, & ad Rubricas tum Miſſalis, tum Breviarii Romani magis, magiſque illuſtrandas conferre poſſunt.

Nec diu, nec multum laborandum fuit de Auctore: talem ſiquidem, ac tantum facilè fuit invenire in inclyto, & celeberrimo Gavanto. Vix alius Scriptor huic propoſito magis accommodus. In hac diſciplinæ parte prodierunt utique Scriptores multi laudatiſſimi: at verbo abſit injuria, & invidia, inter multos, eoſque laudatiſſimos jure merito dederis Gavanto principem locum, ſive doctrinam ſpectes, ſive diligentiam. Si cætera deeſſent argumenta, Scriptoris meritum plus ſatis probarent tot ejus operis editiones. Nulli nobis detrahere animus eſt, nec ullius volumus elevatam, aut imminutam exiſtimationem: cæterùm in tanta hujus argumenti librorum copia vix, ac ne vix quidem opus occurret toties prœlo commiſſum, quod ætatem tulerit, & cui ſua ſemper conſtiterit fama, & exiſtimatio. Jam inde ab Anno 1628. Romanis typis apud Franciſcum Caballum unico tomo in folio emiſerat in lucem Gavantus ſua Commentaria ſub hoc titulo: *Commentaria in Rubricas Miſſalis, & Breviarii.* Ex quo innotuit, ea cupiditate, eoque ſtudio, & plauſu hoc opus acceptum fuit; ut brevi, omnibus ferme exemplaribus diſtractis, nova curari debuerit editio, quo fieret ſatis votis eorum, qui

qui undequaque illud quærebant, & flagitabant. Factum id eſt Anno 1630. & iterum excuſum eſt opus, quod prodiit ex Typographia Cameræ Apoſtolicæ duobus tomis quaternariâ, ut ajunt, formâ, novo hoc inſcriptum titulo: *Theſaurus Sacrorum Rituum, ſeu Commentaria in Rubricas Miſſalis, & Breviarii, &c.* novam hanc editionem Auctor ipſe recenſuit, novis Decretis locupletavit, & auxit plus quàm trecentis notis aſteriſco indicatis. Ex hac poſteriore ab ipſo Auctore aucta, & recognita, Venetiis, Pariſiis, Lugduni, Coloniæ, & alibi inſignium, & illuſtrium locorum uſque ad quartam ſupra vigeſimam, quòd ſciamus, novæ curatæ ſunt editiones, non ſine aliquo ſuo auctario: inſerta enim ſunt operi pauca quædam recentiora Decreta; additæque incognitâ, & aliâ, quàm Gavanti manu, tenues quædam notæ, aliquando nullo ſigno, aliquando verò hoc ſigno ✝ indicatæ.

Cum novam magis adhuc auctam, & illuſtratam Gavanti editionem doctis, ac piis viris placere vidiſſem; & æque mihi ac illis perſuaſum foret, bene conſultum id eſſe, & dignum, quòd maximam gratiam iniret apud eos, qui Sacra colunt: non multis expugnandus fui, nec admodum urgendus, ut hoc negotii quantumvis ingratum (laborandum ſiquidem erat in alieno fundo) in me ſuſciperem; ratus id licere, & convenire quàm maxime homini, cui agitur decimus octavus Annus, ex quo cenſeri datum eſt inter eos, quos Sacra Rituum Congregatio habere dignatur Conſultores, quoſve profectò ea juvat præjudicata opinio, quòd in lectione, & praxi Rubricarum ſint admodum verſati, & exercitati.

Habes ſuſcepti operis cauſas: reſtat modò, & neceſſe videtur præfari, quid à nobis præſtitum fuerit in hoc opere, ut intelligas, quid ab eo fuerit expectandum. Poſtquam de iterata hac editione fuiſſet ſtatutum, prima cura fuit, primumque ſtudium, ut, quantùm fieri poterat, Gavanti textus emendatus prodiret, & limatus: qua-

re à nobis non mediocris diligentia adhibita eſt, ut præſtantiſſimas Auctoris editiones præſto haberemus: cum autem à nobis undequaque conquiſitæ, & collectæ fuiſſent; male habuit animus, quòd in non paucas incideremus, erantque ex auctioribus, quæ per vulgus circumferebantur, tot ſpiſſis, & pinguibus mendis ſcatentes, ut nos miſereret admodum Auctoris alioquin clariſſimi, cujus videremus vel faciem primam, Typographorum ſive vitio, ſive oſcitantia fœde inquinatam, & depravatam. Nec certe aliud expectari poterat per toties iteratas editiones à bibliopolis, quibus fere magìs curæ eſt quæſtus, quam res literaria. Cum enim alii ex aliis codicibus feſtinanter tranſcriberentur, & excuderentur, nec ullus fortè eſſet, qui præeſſet emendationi; quæ prioribus irrepſerant menda, non ſolùm adhærebant poſterioribus, ſed nova identidem ſubrepebant rudibus ignaris, & præpropere feſtinantibus, ut potius protruſum, quàm diligenter excuſum opus videretur. Eluere has ſordes eſt qui putet inter Herculeos labores; & quàm plenum ſit moleſtiarum, & faſtidii negotium, facilè intelligit, qui amet capere, aut cœperit unquam experimentum. Vincendum fuit faſtidium, ut Sacrarum Cæremoniarum ſtudioſi haberent, quo juvari poſſent, & delectari.

Poſtquam omnibus modis conſultum eſſet, ut integra, & emendata prodiret editio; proxima cura fuit, quod tamen primum, & caput eſſe oportet, ut novis Obſervationibus, & additionibus opus illuſtraretur: & quidem initio animus fuerat breves tantùm notas addere, ſubjiciendas poſitis à Gavanto: ſed cum procedente opere viderem ſic rem jejune admodum, & frigide tractari, ita ut inglorium videri poſſet ſtudium, nos verò nec liberaremus fidem, nec pacta opera defungeremur; contra verò rem ſedulò accurantibus, & minutatim diſcutientibus, aliud ex alio incideret in mentem, & veluti veniret ſub manum, quod materiam præberet notabilium Obſer-

Digitized by Google

Obſervationum: fieri non potuit, ut prurigine ſtyli laborantes manus cohiberentur. Rivulus incepit, ſed crevit in fluvium, & in eam formam aſſurrexit noſtra Commentatio, ut novum opus haberi poſſit: nec me pœnitet admodum laboris, ne quid ab æquo lectore in hoc genere argumenti deſiderari debeat, quod eſſe poſſit ex uſu.

In toto opere ducem nobis ſequendum propoſuimus Gavantum, ſequendum verò ingenua libertate, non vernali obſequio: ſtudioſos nos profitemur tanti Auctoris; at non ita uſque ad ſuperſtitionem tenaces, ut Religioni ducamus vel latum unguem ab ejus mente, & ſententia diſcedere. In dubiis, & controverſiis, ubi res anceps erat, & dubia, prima cura fuit, àdire Rubricam, accurate excutere, & juxta illam noſtram ſubjicere opinionem: uſitatæ pluribus praxeos habita eſt ſua ratio, cum probe noverimus, optimam interpretem legis eſſe conſuetudinem. Adſerta à Gavanto, ubi vera, aut vero ſimiliora ſunt viſa, non modò pro viribus defendere, & tueri contendimus; ſed novis à Sacra Congregatione editis Decretis, ubi fieri potuit, confirmavimus: non ita tamen cum illo nobis agendum rati ſumus, ut ubi ille dixit, pro ratione ita eſſe debeat ſola auctoritas, & malimus cum illo errare, quàm cum aliis recta ſentire: non ea nobis impoſita eſt lex, & dura neceſſitas, ut jurati in verba Magiſtri quaslibet ex ejus opinionibus clypeo, ut ajunt, & haſta debeamus defendere, & tueri. Alicubi hanc nobis indulſimus libertatem, ut ſecus ſentiremus ac Gavantus, ideoque noſtra hæc adnotata diximus Obſervationes: id tamen ubi factum eſt, factum ut non levi aliqua, & frigida conjectatione, ſed ſolida, & firma ratione, ſalvo ſemper eo, qui tanto viro debetur honore, eaque modeſtia, & moderatione; ut ita fieri non ſolùm patienter ferat, ſed libenter velit ipſe Gavantus: diſceſſum enim eſt ut plurimùm ab ejus mente, ubi diſcedere coëgit editum aliquod ab ejus obitu Decretum, cui ille, ſi viveret, nollet refragari.

 Hæc

Hæc autem Decreta maximum operis momentum, & ſummum præſidium, ut decet, eſſe amamus. Univerſo operi in duos tomos diſtributo, ſumpto initio ab Anno 1603. indicem, ſeu catalogum Decretorum S. C. Rituum præmiſerat Auctor producendum uſque ad Annum 1628. huic in altera editione pauca quædam implicavit; quæ quamvis proveƈta à Sac. Congregatione, quæ Epiſcoporum, & Regularium negotiis præſidet, ad Sacros tamen Ritus pertinebant; iiſque adjeƈta ſunt alia excerpta à Cæremoniario Jo. Alcozer. Verùm cum inde ad noſtram ætatem nova bene multa prodierint, ſupplenda fuerunt; congeſtaque in unum cum iis, quæ Gavantus exhibuerat, in duos copioſos catalogos, quorum alter, juxta methodum à Gavanto ſervatam, ea compleƈteretur, quæ pertinent ad Rubricas Miſſalis, alter ad Rubricas Breviarii; ordine chronologico, juxta ſeriem temporum ſunt diſtributa. Suis ſunt etiam iſta inſerta locis: ſed operæpretium duximus, eorum quoque catalogum texere, & juxta ordinem temporum, ut mox diximus, colleƈta in unum digerere, ut eſſent in promptu, ſi quando forent conſulenda. Optimam hìc fidem, & ſollicitam curam adhibuimus, quo nata eſſent tempore facere tutam, ac certam fidem, ne ſcrupulus ſuboriri unquam poſſet de eorum authenticitate. Exegimus enim illa ad ipſa autographa, imò ex autographis ipſis non ſemel exſcripſimus, cum nobis facilis permitteretur aditus ad Tabularia, & Archetyporum fieret uſura à Sacerdote Antonio Celli Romano, eorumdem Tabulariorum Cuſtode; qui hìc à nobis ob ipſius comitatem, & ardens, quo fervet, deſiderium promovendi hoc genus ſtudiorum, non ſine laudis præconio erat opportune commemorandus. Miſſa autem fecimus, quæ ab Auƈtoribus aſſerta, citata, aut indicata, in Tabulariis, & Regeſtis S. R. C. reperiri non potuerunt; ne ſcilicet apocripha, aut dubia genuinis, & certis fidem detraherent. Quoad iſta Decreta unum, aut alterum eſt, de quo moni-

monitum volumus lectorem. Series Decretorum ab Anno tantùm 1602. uſque ad Annum 1736. ducitur, quòd ſcilicet per id tantùm temporis referri cœperunt in acta, & deſcribi in Tabulis, quæ vocant Regeſta. Abſolutus erat, & veluti obſignatus uberrimus, & Decretorum dives chronologicus catalogus, erantque Decreta ibi digeſta, citata in opere, juxta numeros illis præfixos; cum ad manus noſtras & quædam alia pervenerunt Decreta, de quibus eadem adhibita eſt cura, ut de eorum authenticitate conſtaret: ſi quid moveretur, omnia turbari, & ſubverti contigiſſet: quare expeditum magis viſum eſt, illa rejicere in appendicem, & habendam veluti Deutero-Canonem; quàm priorem catalogum multo, ingratoque labore reconcinnare, & refingere. Mirari verò, & multò minus ſubeat criminari, ſi in Decretis illis diverſa quandoque, imò & adverſa pronuntientur, & edicantur. Norunt qui in Divinarum diſciplinarum fonte vel ſumma labia proluerunt, quæ Divino jure ſunt ſcita, puta Sacramenta, & quæ ad eorum ſubſtantiam pertinent, ea ſemper immutata permanere fixa, & immobili lege: at quæ ad diſciplinam pertinent, & Ritus, Eccleſiaſtica auctoritate conſtituta, Eccleſiaſtica item auctoritate pro tempore, & moribus ſubire variationem: quare mirum videri non debet, nec abſonum, ſi quandoque pronuntietur, & edicatur ſecus ac fuerit olim ſtatutum. Animadvertere etiam lubet, quòd hujuſmodi Decreta aliquando ſunt Municipalia, ut vocant, pro aliquo nempe determinato loco, ſeu Diœceſi; aliquando verò univerſalia, ſeu quæ pro univerſali Eccleſia ex declarationibus à S. C. datis inferuntur: mirum igitur videri non debet, ſi quandoque Decretum aliquod particulare, & editum pro caſu tantùm, de quo agitur, non conſonet Decretis univerſalibus: quæ quidem omnia omnibus explorata eſſe debent.

Supererat tandem ſummi oneris, & non minoris induſtriæ ingra-

gratiſſimus omnium labor, Tabularum ſcilicet digeſtio in uſum eorum, quibus cura eſt conficere Kalendaria Eccleſiaſtica, & ordinem digerere Divini Officii. Suas ediderat Gavantus Tabulas, ſed quarum vix ullus, aut difficilis admodum modò ſit uſus. Ab ejus enim obitu tot factæ ſunt in Breviario, & Miſſali mutationes, & additiones, ut vix, ac ne vix quidem, nec citra acrem animi contentionem ad præſentem rerum ſtatum aptari poſſint; ut frequentes eorum teſtantur lapſus, qui iis plus nimirum amant fidere. Novas igitur in hoc opere fingere neceſſe fuit: ampliores damus, quàm quas Gavantus emiſerat; quarum adeo facilis eſt uſus, & intellectus; ut non magno labore, & ſtudio inde ejus operis conficiendi rationem habeant expeditam, qui tyrones in ea arte ſunt minus verſati. Omittendum minime putavi catalogum Auctorum, quorum in hoc opere ſit mentio. Præſtantiſſimos illos ferme omnes hìc habebis laudatos, quos poſt Gavantum recens noſtra protulit ætas, quæ hoc genere ſtudiorum quammaxime delectatur: ſi cætera deſint, hinc ſtudioſus lector ſaltem de nomine noſcet Auctores, qui in hac materia ſcripſerunt, ut ſicubi interſit, & ipſi uſum præbere valeant propius inſpecti, & conſulti: ſat nobis fuit ad fontes digitum intendere.

Quia ingrati animi eſt diſſimulare, per quos utcunque profeceris; jus, & æquum poſtulat, ut non ſine laude ii à me commemorentur, qui huic editioni, ſive ampliandæ, ſive ornandæ ſymbolas contulerunt. Commemorandus autem mihi cumprimis eſt Reverendiſſimus Franciſcus Gervaſius Archipresbyter Eccleſiæ Cathedralis Montisfaliſci: cum hoc mea frequentius communicavi conſilia. Is me opere, & conſilio non ſemel juvit; & hunc potiſſimùm conſului, ubi nodus aliquis vindice dignus in praxi Sacrarum Cæremoniarum incideret, quem ille pro ea, qua pollet Rituum peritia, neſcias an facilius, vel felicius ſolverit. In antiquorum verò Rituum,

tuum, rerumque Liturgicarum difficilioribus Quæſtionibus examinandis, præſtantium virorum in Urbe degentium pariter conſilium adhibui, præſertim verò Franciſci Paſtoris Presbyteri Pedemontani in Sacra eruditione verſatiſſimi. Deinde habenda eſt mihi ratio Dominici Luchini Piſaurienſis Presbyteri, qui in conficiendis memoratis Tabulis, labore, & tædio me levavit: quàm ſit ejus artis apprimè peritus, ac diligens, hæ ipſæ Tabulæ teſtes erunt locupletes.

Hæc habui, quæ ad novam hanc editionem Theſauri Sacrorum Rituum conferre poſſe putavi, de quibus te, amice lector, monitum eſſe optabam. Sua cuique plus æquo quandoque placent, ſuiſque ſtudiis quiſque ſemper impenſius delectatur: at niſi me meus fallat amor, his ſatis feciſſe puto propoſito mihi inſtituto, quod erat opus edere, ex quo omnia ſuppeterent, quæ forent ſcitu opportuna, & uſibus neceſſaria; ita ut eo habito haud ægre foret carere cæteris. Gavanti Theſaurus ubi primùm prodiit, ſummo applauſu, & ingenti favore exceptus eſt: parem gratiam ſpondere juvat, ubi in majus, meliuſque provectus editur. Hoc unum nobis curæ fuit, tuis commodis, eruditioni, & uſibus ſtudere: tu, lector benevole, favens noſtris ſtudiis, utere, & vale.

Approbatio Theologorum.

NOvas Obſervationes, & Additiones ad Commentaria Adm. Rev. Patris D. Bartholomæi Gavanti Cong. Clericorum Regularium S. Pauli in Rubricas Miſſalis, & Breviarii Romani à P. D. Cajetano Maria Merati Congregationis noſtræ Theologo, & Sacræ Cong. Rituum Conſultore, ſummo ſtudio, & labore elucubratas, non exigua animi voluptate pervolvimus: nil ſane Catholicæ veritati, aut bonis moribus diſſonum, nil quod Sacris Cæremoniis, Sacriſque Ritibus recentibus, aut antiquis adverſetur, offendimus; plurimùm autem, quod Eccleſiæ Miniſtis in ſuis muneribus rite, ac laudabiliter obeundis prodeſſe poſſit. Tanto igitur operi, omnigena eruditione referto, Decretorumque antehac à S. R. C. editorum acceſſione uberrima locupletato, deeſſe tantùm putamus publicam lucem, quâ profectò dignum cenſemus. Ita nos, de relatis Additionibus, apprimè Auctori ſuo conſentaneis, ſentiendum duximus, à Rmo P. noſtro Præpoſito Generali Cenſores delegati. Romæ ex Ædibus Divi Andreæ de Valle die 10. Menſis Septembris. 1735.

D. Franciſcus Maria Serſalis C. R. Sacrorum Canonum Lector, & S. C. Indulgentiarum, ac S. Reliquiarum Conſultor.

D. Franciſcus Mazzetti C. R. Sacræ Theologiæ Lector.

Facultas Reverendiſſimi Patris Præpoſiti Generalis Ordinis Clericorum Regularium.

HOc opus, nimirum *Novas Obſervationes, & Additiones, &c.* factas à P. D. Cajetano Maria Merati noſtræ Congregationis Theologo, Commentariis Adm. Reverendi P. D. Bartholomæi Gavanti Cong. Cler. Reg. S. Pauli in Rubricas Miſſalis, & Breviarii Romani, à Patribus, quibus commiſimus, approbatas, typis mandari poſſe, quoad nos ſpectat, facultatem concedimus. In quorum fidem præſentes literas manu propria ſubſcripſimus, & ſolito noſtro ſigillo firmavimus. Romæ die 21. Sept. 1735.

D. Nicolaus Antinori Præpoſitus Generalis Cleric. Reg.

Loco † Sigilli.

D. Joannes Franciſcus Cagnola C. R. Secretarius.

IMPRI-

Digitized by Google

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

N. Baccarius Epiſc. Bojanen. Viceſgerens.

IMPRIMATUR.

Jo. Benedictus Zuannelli Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

Approbatio Cenſoris.

NOvæ iſthæ Obſervationes & Additiones ad Gavantum multâ curâ, longo Studio, & Herculeo labore congeſtæ, utriusque Cleri Utilitati & Eruditioni conſulunt: Inſuper S. Rituum Congregationis Decretis refertæ, Conciliorum, Patrum Authoritate corroboratæ, ſimul & Eccleſiaſticæ veteris & novæ Eruditionis luce conſpicuæ ſunt. Quare omnino cenſeo eas in Lucem publicam prodire poſſe & debere.

Auguſta Vindelicorum 9. Auguſti 1740.

Imprimatur H. S.

Joannes Adamus Nieberlein
Vicarius Generalis. mppr.
Ex Officio Vicariatûs.
10. Auguſti 1740.

Franc. Joſeph. de Handl
SS. Theol. Licent. Conſiliar. Eccleſiaſt. Maj. Pœnit. & Libror. Cenſor, necnon inſig. Eccleſiæ ad S. Maurit. Canon. & Paroch. mppr.

INDEX TITULORUM

Primæ & Secundæ Partis novarum Obſervationum & Additionum in Rubricas Miſſalis.

PARS PRIMA

Continet Rubricas generales primi ordinis, & Titulos XX.

DE Duplici. I. 75
De Semiduplici, & Simplici. II. 77
De Feria, & Vigilia. III. 78
De Miſſis Votivis Sanctæ Mariæ, & aliis. IV. 84
De Miſſis Defunctorum. V. 109
De Translatione Feſtorum. VI. 119
De Commemorationibus. VII. 120
De Introitu, Kyrie eleiſon, Gloria in excelſis. VIII. 124
De Orationibus. IX. 128
De Epiſtola, Graduali, Alleluja, Tractu, & Evangelio. X. 136
De Symbolo. XI. 140
De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone. XII. 147
De Communione, Orationibus, Poſtcommunione, Ite miſſa eſt, vel Benedicamus Domino, & Evangelio S. Joannis. XIII. 154
De ordinanda Miſſa ex ſupradictis Rubricis. XIV. 158
De Hora celebrandi Miſſam. XV. 159
De his, quæ clara voce, aut ſecretò dicenda ſunt in Miſſa. XVI. 160
De ordine genuflectendi, ſedendi, & ſtandi in Miſſa Privata, & Sollemni. XVII. 161
De Coloribus Parament. XVIII. 162
De Qualitate Paramentorum. XIX. 164
De præparatione Altaris, & ornamentorum ejus. XX. 165

PARS SECUNDA

Continet Ritum ſervandum in Celebratione Miſſæ, & Titulos XVII.

DE Præparatione Sacerdotis celebraturi. I. 174
De ingreſſu Sacerdot. ad Altare. II. 190
De principio Miſſæ, & Confeſſione facienda III. 210
De Introitu, Kyrie eleiſon, & Gloria in excelſis. IV. 224
De Oratione. V. 240
De Epiſtola, Graduali, & aliis uſque ad Offertorium. VI. 248
De Offertorio & aliis uſque ad Canonem. VII. 276
De Canone Miſſæ uſque ad Conſecrationem. VIII. 308
De Canone poſt Conſecrationem uſque ad Orationem Dominicam. IX. 323
De Oratione Dominica, & aliis uſque ad factam Commun. X. 328
De Communione, & Orationibus poſt Commun. dicendis. XI. 366
De Benedictione in fine Miſſæ, & Evangelio S. Joannis. XII. 372
De his, quæ omittuntur in Miſſa pro Defunctis. XIII. 380
De his, quæ addenda ſunt in Miſſa, quæ celebratur ad Altare, in quo expoſitum eſt SS. Sacramentum. XIV. 392
Ordo Miſſæ, & partium ejuſdem additio juxta ordinem temporum. XV. 424
Myſtica expoſitio Miſſæ ſecundùm ordinem totius vitæ Chriſti. XVI. ibid.
Canonis expoſitio literalis. XVII. ibid.

NOVÆ OBSERVATIONES ET ADDITIONES
AD
GAVANTI COMMENTARIA
IN RUBRICAS
MISSALIS ROMANI.

PARS PRIMA.
RUBRICÆ GENERALES MISSALIS.

Obſervationes Præliminares in Rubricas generales.

I. GAvant. pag. 1. col. 2. lit. a *Et leges ipſa antiquiſſima &c.*) Ab ipſomet titulo Rubricarum generalium deſumit doctiſſimus Gavantus ſuorum Commentariorum initium, & poſtquàm ſapienter *Rubricæ* nomen expendit, easdem Rubricas optimè aſſerit eſſe ipſas Miſſalis leges, & quidem antiquiſſimas; & reverà aliquas etiam, non vero omnes, à primis Eccleſiæ temporibus inſtitutas, vetuſtorum Patrum, Apoſtolorum auctoritate pariter comprobatas eſſe, colligitur ex Conc. Trid. *Seſſ. 22. cap. 5.* ubi ait: in Miſſa *Ceremonias adhiberi, ut myſticas benedictiones, lumina, thymianata, Veſtes, aliaque id genus multa, quæ ex Apoſtolica diſciplina, & traditione derivant.* Colligitur eadem veritas ex nonnullorum Patrum auctoritatibus, præſertim verò ex S. Juſtino Martyre, & id optimè obſervat Theodoricus Ruinart *inter acta ſincera Martyrum in admonitione ad ejusdem S. Juſtini Martyris acta n.* 10. ubi ait: *quod ex illius ſcriptis præcipuorum Sacræ Religionis noſtræ Myſteriorum veritas confirmatur, Sacramentorum Ritus, præcipuæque liturgiæ Sacræ partes exponuntur*; & ex inferiùs à nobis dicendis eadem veritas magìs comprobabitur. Prædictas autem Ceremonias, & Ritus, temporis proceſſu, à Pontificibus auctas, & reſtitutas, vel contractas, Eccleſia ſemper retinuit, & ad poſteros transmiſit, quæ in noſtris Miſſalibus adhuc perleguntur, additis tamen aliis, quæ de novo inſtituuntur, officiis, immutatisque aliis, proùt locorum, & temporum varietas poſtulavit, qui in uſu erant, Ritibus, & Ceremoniis. Nemo quippe inficiari poteſt, adeſſe in Eccleſia poteſtatem de novo inſtituendi, veteres abrogandi leges, quas Rubricas appel-

appellamus, proùt Eccleſiæ majeſtati, & utilitati, ab eadem Eccleſia divinitus illuſtrata congruum judicatur. Præfatæ Rubricæ Miſſalis dividuntur in Præceptivas, & Directivas, de quibus latè Gavantus agit part. 3. tit. XI. & cum eodem etiam nos ibi diſſeremus.

Materia, circa quam verſantur prædictæ Miſſalis leges, ſunt Ritus, & Ceremoniæ ſervandæ in celebratione Miſſæ, idque patet, quia in his præſcribendis, & explicandis, omnes Rubricæ Miſſalis verſantur. Ceremonia, quæ eſt actio ſancta cum exteriori Religionis cultu, hoc nomine appellatur etiam apud Gentiles.

Circa hujus nominis *Ceremonia* Etymologiam, variæ ſunt Auctorum opiniones. Macrobius *lib. 3. Saturnal. cap.* 3. cenſet *Ceremonias* à carendo dictas fuiſſe; idem exiſtimat S. Auguſtinus *lib. 2. Retract. cap.* 37. quorum auctoritates referuntur à Doctiſſimo Viro Joſepho Vicecomite Ambroſiani Collegii Doctore *lib.* 1. *de Antiquis Baptiſmi Ritibus cap.* 2. Joachimus Camerarius *problemate* 4. *decur.* 3. *in Diſputat. de quorumdam nominum orig. Ceremoniam*, veluti *gerimoniam* à gerendo derivatam credit, ut indicentur ea, quæ in Sacris, ſollemni Ritu, geri debent. Quamquàm & alterum ibidem etymon addit, ut ſit à Caritate. Alii volunt Ceremonias dici à Cerere, ita Angel. Cont. *adverten.* 3. *ex S. Thoma* relatus à Turrino *in Direct. Sacriſi. ant. cap.* 1. quaſi Cereris munia, ſive dona, quia antiquitus primæ oblationes, quæ profectò ſunt Ceremoniæ, Cereri fiebant ex primitiis frugum. Joſephus Scaliger relatus à Voſſio v. *Ceremonia* cenſet *Ceremonias* dici ab antiquo vocabulo *Cerus*, id eſt *Sanctus*; unde in Saliari Carmine *Cerus manus*, id eſt *Sanctus, bonusque*. Ita à *Cerus* erit *Carimonia*, ut *à Sanctus Sanctimonia, à Caſtus Caſtimonia, à Cultus Cultimonia*; Qua voce, idem, Tertullianum uti, arbitratur *lib. de Pallio cap.* 4. *circa fin.* Alios Auctores idem ſentientes indicat Jacobus Pontanus *vol.* 2. *Progymn. latin. annot. in Progymnaſ.* 24. A præfatis omnibus longè diſcrepat Valerius Maximus *lib.* 1. *cap.* 1. ubi *Ceremoniæ* originem ad Cære oppidum Thuſciæ, non longè à Tarquiniis ſitum, referri oportere arbitratur, hac occaſione, quòd Româ à Gallis captâ, cùm Flamen Quirinalis, & Virgines Veſtales, omiſsâ rerum ſuarum curâ, Simulacra Deorum ab Hoſtibus erepta, inter ſe onere partito traducerent, ad prædictum oppidum primùm devenerunt; ubi quia benignè, ac humaniter hoſpitio ſuſceptæ fuerunt, Romani gratâ memoriâ præſtitere, ut omnis Divinus Cultus, atque Religio *Ceremonia* à Cære vocarentur. Idem narrat Florus *lib.* 1. *cap.* 3. & ante hos Livius *lib* 7. *cap.* 1. ubi idcirco *Cære* appellat *Sacrarium Populi Romani, Diverſorium Sacerdotum, ac receptaculum Romanorum Sacrorum.* Idem ſcribit Feſtus de verb. ſignificat. Hanc ultimam ſententiam præ aliis ſuprà relatis ſibi probari ſcripſit Joſephus Vicecomes *loc. ſupracit.* cui ſubſcribendum eſſe crediderim, cùm ſit hæc opinio cæteris probabilior: & equidem quamvis aliquot Ceremoniæ in carendo poſitæ ſint, nemo tamen de Ceremoniis liturgicis ac aliis id affirmare poterit; ſicùt è contrà, quia multæ in abſtinendo ſitæ ſunt, conſentaneum non eſt, eas à gerendo dictas fuiſſe. Commentitium pariter eſt *Caritatis*, aut *Cereris* nomen adducere, ad inveſtigandam Ceremoniæ Etymologiam, cùm nihil in eo præter vocis ſimilitudinem invenire poſſimus. Cæri autem vocabulum licèt *Sanctum* ſignificet; non ideò tamen putandum eſt, ab eo Ceremoniæ nomen oriri; cùm multi Romani Scriptores exterorum vocibus uti non conſueverint, quia propriis abundabant. His permotus rationibus, rejecit dictas ſententias, & poſtremam, quam adduxit, amplexus eſt laudatus Vicecomes, optimè ſubdens: quòd ſi opponatur, non videri uſquequaque verum, Ceremoniarum vocem ab oppido *Cære* advectam eſſe, quia hoc vocabulo utuntur etiam Divini Scriptores in Sacris paginis, quæ profectò ante Romam

nam captam exaratæ fuerunt, facilè huic exceptioni occurri poteſt; Sacra ſiquidem literarum volumina Hebraico Charactere, ac lingua ſcripta fuerunt; unde Ceremoniarum nomen in ipſis primigenio idiomate non reperitur expreſſum; ſed Interpretes, qui poſtmodùm eadem Sacra Monumenta latino idiomati reddiderunt, retinentes ejusdem rei ſignificationem, *Ceremoniæ* vocabulo uſi ſunt: & equidem id intellexit Divus Auguſtinus *loc. ſupracit.* quando dixit, quòd *Ceremoniæ* nomen non eſt in uſu literarum Sacrarum, nimirum in primigenio idiomate earundem ſcripturarum. Super ejusdem nominis etymon alii quoque Auctores conſcripſerunt; præſertim verò omni laude commendandus Card. Bona *lib. de Divin. Pſalm. cap.* 19. §. 3. noſter Franciſcus Magius, in ſacris ceremoniis, & rebus Aſceticis eruditiſſimus, in ſuo opere *de Divin. Offic. & Choro, opuſc.* 2. *diſquiſit.* 1. qui non ſolùm prædicti nominis originem, ſed etiam Sacrarum Ceremoniarum efficaciam, & utilitatem ad divinum cultum explicant. Super ejusdem nominis etymologia videri poſſunt etiam Pitiſcus in Lexico Antiquitatum Romanarum v. *Ceremonia*, necnon Macrius in ſuo Hierolexico v. *Ceremonia.*

Diximus ſuprà, materiam, circa quam verſantur Rubricæ, eſſe Ceremonias, & Ritus. Quid veniat nomine Ritus, prout diſtinguitur à Ceremonia, non conveniunt Doctores. Macrius loc. cit. vult Ceremoniam eſſe ipſam actionem Sanctam, qua Divinus Cultus peragitur; Ritum verò eſſe modum, quo actio ipſa ſacra facienda eſt. Cardinalis autem Bona loc. pariter ſupracit. docet, Ceremonias propriè loquendo eſſe Ritus Sanctos in Sacrificiis, & Divinis Officiis ad Dei cultum adhibitos. Noſter verò Paulus Quarti in ſuis *Commentariis in Miſſalis Rubricas quæſt. proœmiali ſect.* 1. *punct.* 2. ait Ceremoniam communiter ſumi pro ritu accidentali, eamque ſic deſcribi poſſe: *Eſt actio Religioſa ad cultum, & decentiam Sacrificii ab Eccleſia inſtituta.* Hanc etiam definitionem tradit Suarez ab eodem allegatus. Ad perfectam intelligentiam hujus defintionis ſciendum eſt, Ritus Miſſæ dividi communiter in eſſentiales, & accidentales, qui pertinent ad ornatum ejusdem Sacrificii, & poſſunt eſſe de neceſſitate præcepti, non verò Sacramenti. Ritus eſſentialis Miſſæ eſt à Chriſto inſtitutus, & conſiſtit in Conſecratione utriusque Speciei, vel etiam Communione Sacerdotis celebrantis, ùt tenent nonnulli Theologi, & ùt explicat idem Quarti in *appendice* ſui operis. Ritus verò accidentalis conſiſtit in actionibus, & precibus, aliisque circumſtantiis ab Eccleſia adjunctis, quæ dicuntur Sacramentalia, & Ceremoniæ Sacræ, ùt videre eſt apud Bellarminum *lib.* 2. *de Sacramentis cap.* 29. *& ſeqq.* Suarez *tom.* 3. *in* 3. *part. diſp.* 15. *ſect.* 1. Averſam. *de ſacrif. quæſt.* 11. *ſect.* 12. & Molpheſ. *Sum. tract.* 3. *cap.* 12. *num.* 26. Ex dictis patet, Ceremoniam ſacram confundi cum ritu accidentali, non autem convenire cum ritu eſſentiali: Ceremonia enim minùs latè patet, quàm ritus; cùm ritus quamcumque circumſtantiam ad Miſſæ ſollemnitatem requiſitam, ſive ab Eccleſia, ſive à Chriſto inſtitutam; ſive eſſentialem, ſive accidentalem ſignificet; Ceremonia autem nihil aliud ſignificet, niſi ritum accidentalem ab Eccleſia præſcriptum.

Procedit Quarti ad dividendas Ceremonias in eas, quæ ſunt intrinſecæ ipſi Miſſæ, & partes ejusdem, & conſiſtunt, dicit ipſe, tum in verbis, tum in geſtibus Celebrantis, de quibus latè Suarez *diſp.* 83. & 84. & in eas, quæ ſunt circumſtantiæ extrinſecæ ejusdem Sacrificii, ùt locus, tempus, vaſa, & veſtimenta Sacra &c. Dicit prætereà, quòd illæ Ceremoniæ, quæ conſiſtunt in geſtibus, quædam inductæ ſunt propter decentiam operandi, nec habent aliam ſignificationem, e. g. quòd Sacerdos,

 dum

Digitized by Google

dum ſignat ſeipſum, ponit ſiniſtram ſub pectore; & aliæ inductæ ſunt propter ſignificationem moralem, vel myſticam, v. g. mixtio aquæ cum vino, digitorum ablutio, Crucis ſigna, de quibus Divus Thomas; *part. quæſt.* 83. *art.* 4. & 5.

Verùm, pace tanti Viri, ego diſtinguerem Ceremoniam Sacram à Ritu, dicendo, Ritus Sacros conſiſtere in illis precibus, Epiſtola, Evangelio &c. quæ juxta Eccleſiæ diſpoſitionem recitari debent in Miſſa; Ceremoniam autem conſiſtere in ſolis geſtibus, quibus prædictæ preces juxta ejuſdem Eccleſiæ præſcriptum peragi debent ad majorem ornatum, & decentiam Sacrificii, quod celebratùr: & reverà Ceremonialia, ſeu libros Ceremoniarum vocamus illos, qui non orationes, & preces dicendas præſcribunt, ſed modum, quo illæ dicendæ ſunt; è contrà Rituales nuncupamus illos, qui continent preces, ſeu alias Orationes, quas recitandas præſcribunt.

Ritus, quoniam in verbis regulariter conſiſtunt, vel ſunt partes Miſſæ ordinariæ; quia ſcilicet ſemper ingrediuntur ejus compoſitionem; vel ſunt extraordinariæ, ſive mobiles; quia non ſemper ejus compoſitionem ingrediuntur, ſed ad majorem quandoque adduntur ſollemnitatem, atque ornatum.

Partes ordinariæ ſunt: Sacerdotis in Miſſæ principio *Confeſſio generalis, Introitus, Oratio, Epiſtola, Graduale*, vel ejus loco, ùt tempore Paſchali, *duo verſus cum quatuor Alleluja, Evangelium, Offertorium, Præfatio &c.* Extraordinariæ verò ſunt Pſalmus *Judica, Gloria in excelſis, Sequentia poſt Epiſtolam, Tractus, Credo, Communicantes proprium &c.* Et verba, quæ adduntur in quibuſdam Miſſis Sollemnioribus Feriæ V. in Cœna Domini, Sabbati Sancti, infra octavam Paſchæ, Pentecoſtes, ac ejus vigiliæ, ad Orationem *Hanc igitur oblationem &c.*

Ex partibus ordinariis, quædam ſunt notabiles, ſeu principales, aliæ verò modicæ, & minùs principales. Notabiles ſunt Miſſæ initium, Sacerdotis videlicèt *Confeſſio generalis cum precibus annexis, Epiſtola, Evangelium, Hoſtia, & Calicis oblationes cum formis verborum, quibus perficiuntur; Præfatio Miſſæ, Canon*, imò juxta communiorem ſententiam *ſingula ejuſdem Canonis verba, Oratio Dominicalis poſt Canonem*, Oratio *libera nos*, verba, quæ dicuntur in fractione Hoſtiæ, & commixtione particulæ cum Sanguine, trina *Agnus Dei* repetitio, Orationes ante Communionem, & *Domine non ſum dignus.* Modicæ verò partes ordinariæ ſunt *Populi ſalutationes, Graduale*, vel ejus loco duo verſus cum quatuor *Alleluja*, Antiphona, quæ *Offertorium* dicitur &c.

II. Gavant. pag. 2. col. 1. lit. b *Ordo Burchardi Venetiis initio Miſſalis primùm dicitur in lucem editus anno* 1542) Ita opinabatur præclariſſimus Gavantus, ſed reverà Ordo Burchardi neque primùm editus eſt anno 1542. neque tunc primùm Miſſali præfixus; nam reperitur impreſſus in initio Miſſalis Romani anno 1534. ſub hoc Titulo: Ordo celebrationis Miſſæ à Burchardo conſcriptus, ùt refert Cardinalis Bona *lib.* 1. *Rer. Liturg. cap.* 1. *num.* 6. & idem Ordo à Miſſali ſejunctus anteà prælo mandatus fuerat Romæ anno 1502. teſte eodem Eminentiſſimo Bona *lib.* 2. *cap.* 20 *num. V.* Deinde idem Ordo Burchardi traditus Typis fuit Venetiis *Anno* 1523. & inſertus Libro, cui Titulus *Liber Sacerdotalis nuperrimè ex Libris S. R. Eccleſiæ &c. collectus, atque compoſitus, ac auctoritate SS. D. N. Leonis X. approbatus.* Verùm quamvis præfatus Sacerdotalis liber, in quo continetur Ordo Miſſæ à Johanne Burchardo Cappellæ Pontificiæ Ceremoniarum Magiſtro compoſitus, à mox laudato Pontifice approbatus, appareat die 2. *Novembris Anno* 1520. ùt colligitur ex ejuſdem diplomate Apoſtolico: nihilominùs prælo Veneto dumtaxat commiſſus fuit per Melchiorem Seſſam,

&

Digitized by Google

& Petrum de Ravanis *Anno* 1523. ſub Hadriano VI. P. M. Ex his omnibus magìs magiſque apparet, prædictum Ordinem Miſſæ à Johanne Burchardo elucubratum publici Juris factum fuiſſe longo tempore ante *An.* 1542. Denique idem liber non ſolùm reperitur nunc veteribus Miſſalibus præfixus, & libris Sacerdotalibus inſertus, ſine diſtinctione Titulorum; ſed etiam editus eſt, ſeparatus à Miſſalibus, & libris Sacerdotalibus; non confuſus, ſed cum diſtinctione Titulorum, ſeu Capitum, quæ editio primùm hoc modo prodiit ex Romanis Typis *An.* 1559. *per Antonium Bladum Impreſſorem Cameralem*, quem quidem rariſſimum librum, ita in Titulos diſtributum, & ejusdem editionis apud me retineo.

III. Gavant. pag. 2. col. 2. lit. c *Ideò Auctorem eum puto &c.*) Optimè autumat Doctiſſimus Gavantus S. Gregorium non poſſe cenſeri Auctorem libri Sacramentorum, ſive Romani Miſſalis, niſi quatenus illum in meliorem formam redegit. Digeſſerat enim, ante Gregorium Magnum, Miſſarum Ordinem etiam Gelaſius Papa; & hæc Miſſalia ſeparatim extabant *A. D.* 831. in Abbatia Centulenſi, ſive S. Richerii. In Chronico enim præfati Monaſterii *lib. 1. cap. 3. tom. 4. Spicilegii Dacheriani* in Indice Bibliothecæ ita recenſentur - De libris Sacrarii, qui Miniſterio Altaris deſerviunt. Miſſales Gregoriani tres. Miſſalis Gregorianus, & Gelaſianus modernis temporibus ab Albino ordinatus. Miſſales Gelaſiani XIX. - Unius ex illis Codicibus Gelaſianis mentionem faciunt Doctiſſimi Viri Card. Bona *lib.* 1. *Rerum Liturgic. cap.* 25. *num.* 10 & ante eum Johannes Morinus in *Appendice Manuſcriptorum ad Commentarium de Pœnitentia* editum Pariſiis *An.* 1651. *pag.* 52. ubi ait: *ſe eum Codicem ſæpiùs Petavianum appellaſſe à ſuo poſſeſſore Domino Petavio Viro Ampliſſimo, & Parlamenti Pariſienſis Senatore integerrimo.* Deinde ſubnectit, quòd idem Codex pertinebat ad potentiſſimam Suecorum, & Gothorum Reginam Chriſtinam &c. Poſtquàm igitur longo temporis tractu in præfatis Bibliothecis delituit prædictus Codex Gelaſianus, compluribus ab hinc ſeculis literis majoribus, & quadratis exaratus; tandem præfatâ Sereniſſimâ Reginâ perhumaniter concedente, præſo Romano commiſſus fuit, & publicam lucem aſpexit *An.* 1680. curâ, & ſtudio Venerabilis, & in Rebus Liturgicis Eruditiſſimi Viri Joſeph Mariæ Thomaſii Congregationis noſtræ Presbyteri, & deinde S. R. E. Cardinalis. Verùm quamvis Gelaſio Pontifici referatur prædictus antiquiſſimus Sacramentorum Codex, nihilominus neque ipſe adſtrui poteſt Auctor talis Miſſalis, ſeu Sacramentorum libri; Anaſtaſius ſiquidem Bibliothecarius in vita memorati Pontificis aſſeverat, ipſum non compoſuiſſe, niſi Præfationes, & Orationes, ſeu Collectas: *Fecit Sacramentorum Præfationes, & Orationes cauto ſermone.* Ex quibus inferre eſt, ante ipſum Pontificem extitiſſe in Eccleſia Romana Sacrorum Myſteriorum, ſeu Sacramentorum Codices. Et id fatetur idem Thomaſius in ſua laudata Præfatione, in qua aſſeverat nonnulla contineri in Sacramentario à ſe edito, quæ ſtylum Leonum apertiſſimè redolent; unde nemo inficiari poteſt, antiquiora hoc Gelaſiano extitiſſe Sacramentaria, quibus utebantur Romani Pontifices, & quæ à Gelaſio in meliorem formam redacta fuere; præſertim multarum Præfationum, & Orationum adjectione. Quam vero Gelaſius anterioribus Codicibus Sacramentariis operam commodavit, eandem S. Gregorius Magnus circa finem Seculi VI. collocavit in Gelaſiano, à quo nonnulla vel ſubtraxit, vel adjecit, vel immutavit, id referente Johanne Diacono *in vita ipſius Gregorii lib.* 2. *cap.* 17. his verbis: *Sed & Gelaſianum Codicem de Miſſarum Sollemniis, multa ſubtrahens, pauca convertens, nonnulla adjiciens, pro exponendis Evangelicis lectionibus in unius libri volumine coarctavit.* Et hinc factum eſt, quòd ab hujus S. Pontificis reformatione totum illud

opus Miſſalium precum Gregorianus Codex appellari cœperit, eoque quotquot conſecuti ſunt Pontifices uſi fuerint.

Dum hæc ſcriberem, Clariſſimus Vir Joſephus Blanchini, olim Cathedralis Eccleſiæ Veronenſis Canonicus, nunc verò Congregationis Oratorii de Urbe Presbyter, aliud Gelaſiani Codicis exemplar, ex Archivo prædictæ Cathedralis extractum, *Prolegomenis Tomi* 4. Anaſtaſii Bibliothecarii inſeruit, tituloque S. Leonis adornavit, tum quia Leoninum Stylum redolet, tum quia Gelaſiano à Thomaſio edito eſt antiquius. Poſt diligentiorem verò rei hujus inquiſitionem, & accuratius Codicis examen, Sacramentarium illud non Leoninum, ſed purum putumque eſſe Gelaſianum nullo additamento interpolatum compertum eſt. Argumenta autem id apertè demonſtrantia ſunt: 1. Ingens Præfationum numerus, quæ in Veronenſi Codice leguntur, quibus abundaſſe Sacramentarium purum Gelaſianum teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius. 2 Commemoratio S. Simplicii Pontificis Gelaſii Prædeceſſoris, Leone verò in Pontificatu Poſterioris. 3. Tempus ordinationis Gelaſii rectiſſimè in Codice illo aſſignatum in Miſſa anniverſaria conſecrationis Pontificum; Quibus magis magisque confirmatur, Gelaſianum Codicem à Thomaſio editum non eſſe purum integrumque Gelaſianum, ſed, ùt Thomaſius ipſe aſſeverat, multa in eo legi à Poſterioribus Pontificibus adjecta, & aliqua detracta; tum quia pro ſingulis Miſſis una, & quandoque nulla Præfatio in eo aſſignatur; Blanchini verò exemplar pluribus abundet pro Miſſis ſingulis. Nihilominùs quia Codex ille Leonis Titulum præfert, quandocumque illum à nobis citari contigerit, Leoninum appellabimus. Ad Gregorianos Codices redeamus.

Gregoriana exemplaria paſſim extant tum MSS. in Bibliotheca Vaticana, & alibi, tum etiam typis impreſſa. Primus omnium Codicem Gregorianum, transſcriptum ex MS. Colonienſi in lucem emiſit Doctiſſimus Pamelius, notisque marginalibus adornavit *in Tòm. 2. ſui Liturgicon Eccleſiæ Latinæ, Coloniæ An.* 1571. Rurſus Clemente VIII. in Apoſtolico Throno ſedente, juxta exemplar MS. quod in Bibliotheca Vaticana ſervatur, Romæ ex Typographia Apoſtolica Vaticana A. 1593. Typis datus eſt ſimilis alius Codex Gregorianus, curâ, & ſtudio Doctiſſimi Viri Angeli Rocca Papæ Sacriſtæ, qui etiam eundem Codicem paucis quibusdam, ſed eruditis notis explicavit. Demum in lucem edidit Pariſiis A. 1642. eundem Codicem Gregorianum Clariſſimus Vir Hugo Menardus Monachus Benedictinus Congregationis S. Mauri, quem Còdicem diligentiſſimè contulit cum exemplari exiſtente in Bibliotheca Corbejenſi Monaſterii S. Eligii, eumque etiam eruditiſſimis notis, & obſervationibus illuſtravit. Unusquisque præfatorum Virorum ſuam editionem, ùt germanum Gregorii fœtum commendat, ſed ita inter ſe diſſident prædicti Gregoriani editi Codices, ut difficile ſit, ùt ait Ven. Card. Thomaſius, litem decidere; & quamvis tantorum Virorum Judex eſſe nolit, tamen pro veritatis amore fateri compellitur, ſe Codici Pameliano præ reliquis adhærere ob illas rationes, quas breviter indicat in ſua erudita præfatione, quam ſuis Sacramentorum Codicibus adtexuit. Correctiorem omnibus hucuſque editis dabimus in noſtra collectione Liturgiarum Occidentalium ex antiquiſſimo Codice, qui erat in Bibliotheca ejusdem Reginæ Suecorum. Præter prædictos Authenticos Romanæ Eccleſiæ Sacramentorum libros, extitit etiam alia quidem, ſed privata Miſſalis libri confectio per Albinum, ex utroque Gelaſiano nimirum, & Gregoriano Codice conflata, & hoc Titulo inſcripta: *Miſſalis Gregorianus, & Gelaſianus, modernis temporibus ab Albino ordinatus:* ſic legitur in Chronico Centulenſi *lib. 3. cap. 3. tom 4.* Spi-

Spicilegii Dacheriani in Indice librorum A. 831. numeratorum, ùt ſuperiùs dixi. Prætermittenda non eſt hoc loco eruditiſſimi Viri Petri Le Brun obſervatio, qui *tom.* 2. *diſſert.* 2. *pag.* 160. aſſeverat ſe plures Sacramentarios Codices MSS. perlegiſſe, qui Gregorii nomen præſeferunt; hodiernum tamen Miſſale Romanum eſſe omnibus magìs Gregorianum, imò purum Gregorianum eſſe, ſi quasdam Miſſas recentes exceperis.

IV. Gavant. pag. 2. col. 2. eadem lit. c. *Vocabatur etiam Sacramentale.*) Liber Miſſæ, qui nunc Miſſale dicitur, antiquitus appellabatur *Sacramentale*, Item *Liber Sacramentorum*, & etiam *Liber Myſteriorum*, eâ præſertim ratione, quia inter cuncta Eccleſiæ Sacramenta illud conſtat eſſe præcipuum, quod in Miſſæ officio ſupra menſam ſacratiſſimi Altaris celebratur, & fuit ſollemne apud vetuſtiſſimos Eccleſiæ Patres, Sacramenta antonomaſticè appellare Chriſti Corpus, & Sanguinem, cùm in Altari conficiuntur in Miſſa, ùt advertit mox laudatus Cardinalis Thomaſius in ſua Præfatione, reddendo rationem, ob quam ſub Sacramentorum Titulo ſuos Codices evulgaverit.

Antiqui Libri Liturgici, & Miſſales, quibus Eccleſia utebatur in Miſſarum ſollemniis celebrandis, non uno, ſed triplici volumine comprehenſi ſeorſim reperiebantur. Primum continebat Orationes, Precationes, Præfationes, & alia ſimilia, quæ à Sacerdote celebrante ad Altare recitabantur. Aliud reperiebatur volumen, in quo continebantur Evangelia à Diacono, & Lectiones ſcripturales, ab aliis miniſtris dicendæ. Tertium denique continebat Antiphonas, Tractus, Gradualia, Reſponſoria, & alia hujusmodi, quæ à Choro canebantur. Primum ex prædictis voluminibus eſt illud, quod Sacramentarii nomen exinde eſt conſecutum, ſeu Sacramentorum liber appellabatur, & de quo mox mentionem fecimus. Secundum D. Hieronymi hortatu in Eccleſiam Romanam introductum dicitur à Damaſo Papa, quia diſtributio Lectionum per totum anni circulum, quæ in eo continentur, fuit ab eodem S. Hieronymo ordinata, ùt teſtatur ipſius prologus in capite ejusdem libri, qui Comes dicitur, præfixus, ſi tamen prologus ille genuinus eſt, quod video à multis in dubium revocari. Hunc Comitis librum à S. Hieronymo fuiſſe compoſitum, veteres, qui de rebus Liturgicis tractatus edidere, uno conſenſu fatentur. Micrologus *de Eccleſiaſticis Obſervationibus cap.* 25. D. Hieronymo hunc librum attribuit his verbis: *Liber etiam Comitis, ſive Lectionarius, quem S. Hieronymus compaginavit, &c.* In eadem ſententia verſatur Johannes Beleth *in Rationali Divinorum Officiorum cap.* 57. ubi ait: *Inſtituit Beatus Hieronymus rogatu S. Damaſi Papæ, quæcumque ex veteri, & novo Teſtamento leguntur in Eccleſia.* Berno Augienſis *cap.* 1. *Beatum Hieronymum credimus ordinatorem Lectionarii, ùt ipſius teſtatur prologus appoſitus in capite ejusdem Comitis:* (ſic eum appellavit.) Ab hac ſententia recedunt plures ex recentioribus, qui tamen valida contra ſententiam veterum argumenta non proferunt. Quamvis autem daretur, Hieronymum libri hujus non eſſe Auctorem, negari tamen non poteſt vetuſtiſſimum eſſe, & ſaltem paulò poſt Hieronymi mortem editum; hujus enim habetur mentio in Charta Cornutiana: *Item Codices Evangeliorum quatuor, Apoſtolum, Pſalterium, & Comitem.* Ex quibus verbis rectè inferebat Doctiſſimus Mabillonius *lib.* 6. *de Re Diplomatica*, Auctorem Comitis Hieronymo coævum fuiſſe, vel ſupparem. Hic liber in lucem emiſſus fuit à Pamelio *in* 2. *Tomo ſui Liturgici Latini*, deinde fragmentum veteris Capitularis, Evangeliorum, ac integrum Comitis librum, abundanter tamen interpolatum, (ùt ait Cardinalis Thomaſius in admonit. ad Lectorem,) edidit Stephanus Baluzius in notis ad Capitularia Regum Francorum *Tom.* 2. *col.* 1156.

&

Digitized by Google

& 1509. Præterea aliud ejusdem Lectionarii exemplar typis iterum committi curavit Romæ anno 1691. cit. Card. Thomaſius in volumine, cui Titulus *Antiqui libri Miſſarum Romanæ Eccleſiæ.* Optimum verò Hieronymi Comitem habebat Schultingius, quem deficiente pecunia typis mandare non potuit: *Comitem*, inquit ipſe, admonitione propria ad Lectorem, *ſive Lectionarium B. Hieronymi, ſimiliter ob defectum ſumptuum premere fui compulſus, cùm bujusmodi eo modo nunquam ſit editus, qualem ego manuſcriptum penes me aſſervo, in quo longè plus, & amplius eſt præſtitum, quàm in ejusmodi Comitis, per Doctiſſimum Pamelium ante Tomum ſecundum Liturgicon, editione.* Dolendum profectò eſt, Codicem hunc in Germanicis Bibliothecis adhuc latere, & in novo Theſauro Anecdotorum à Patre Pez compilato deſiderari. Jacturam fortaſſe reparabit ſuprà laudatus Joſeph Blanchini Congregationis Oratorii Presbyter, qui mihi aſſeruit, ſe egregium Comitem inveniſſe in Bibliotheca Vallicellana; & hic locum habebit in magna Collectione Rerum Liturgicarum Occidentalium, quam, Deo dante, Viriſque eruditis conſilium, & operam commodantibus, in lucem emittemus.

Hoc loco animadvertendum occurrit in quibusdam MSS. Codicibus alium fuiſſe librum Epiſtolarum à Subdiacono dicendarum, alium verò Evangeliorum, quæ à Diacono recitabantur. Tertius ex dictis libris, qui *Antiphonarium* Miſſæ inſcribitur, Sancto Gregorio Magno ab antiquis Codicibus, & Scriptoribus attribuitur. Hoc Miſſæ Antiphonarium fortè iis libris comprehendebatur, quos Paulus Papa Pipino in Galliam miſit, ùt ſcribit *Epiſt.* 15. Codicis Carolini: *Direximus excellentiſſima præcellentiæ veſtra, & libros quantos reperire potuimus, id eſt, Antiphonale, & Reſponſale.* Hujusmodi pariter Antiphonarium ſupralaudatus Jacobus Pamelius evulgari curavit, & *in* 2. *Tomo ſui Liturgici Latini* poſt Divi Hieronymi Lectionarium adtexuit, novamque ejusdem Antiphonarii Miſſarum, ſicuti & Lectionarii, ùt mox dixi, editionem curavit Clariſſimus Vir ſupralaudatus Card. Thomaſius, in qua ſua editione Officia Feriarum, quæ in MSS. Codicibus erant, cum Officiis Feſtorum commixta diſcrevit eo ordine, quo in modernis libris continentur.

Præter hos libros Miſſales ita diviſos, & diſcretos, reperiebatur *Miſſale Plenarium*, ita dictum, quia comprehendebat non ſeorſim, ſed unitos omnes tres antedictos libros. De hoc Miſſali Plenario mentionem faciunt Acta Murenſis Monaſterii *pag.* 31. ubi legitur: *Sunt & hic Miſſales libri quinque, tres pleniter ſcripti ſunt; quartus vero habet Graduale cum Orationibus; quintus tantùm Orationes habet.* Rurſus Leo IV. Homilia de Cura Paſtorali præcipit, ut *Miſſale Plenarium, & Lectionarium, & Antiphonarium unaquaque Eccleſia habeat.* Ratherius Veron. *in Synodica ad Presbyteros*, & Regino *in inquiſitione Epiſc. cap.* 10. habent hæc verba: *Inquirendum ſi Miſſale Plenarium, & Lectionarium, & Antiphonarium unaquaque Eccleſia habet, nam ſine iis Miſſa perfecta non celebratur.* Denique Leo Oſtienſis *lib.* 3. *cap.* 19. librum ad Miſſam deſcribi curavit. *Namque uſque ad illud tempus in plenario Miſſali, tam Epiſtola, quàm Evangelia legebantur: Quod quàm eſſet inhoneſtum, modò ſatis advertitur.* Hæc collecta ſunt ex Gloſſario Caroli Du Freſne, ſeu Du Cange, ùt alii citant. In celeberrima Bibliotheca Augelica Almæ Urbis extat antiquiſſimus Codex talis Miſſalis Plenarii, comprehendentis omnia, quæ in Miſſæ celebratione tam à Sacerdote, quàm à Miniſtris, & Choro dicebantur. Quæ quidem Miſſalia Plenaria neceſſaria erant cuicumque Sacerdoti, quando celebrabant Miſſas privatas. Vide quæ de his libris eruditè ſcripta ſunt à Doctiſſimo Bocquillot in Tract. Hiſtorico Liturgiæ ſacræ *lib.* 1. *cap.* 9.

Gra-

Digitized by Google

Gravis agitatur quæſtio inter Doctores Liturgicos: utrùm quatuor primis Eccleſiæ ſeculis extarent libri Miſſales manu exarati, quibus uterentur Sacerdotes in peragendo ſacrificio, an memoriter tantùm recitarentur ab iiſdem Orationes, Preces, &c. dum Miſſam celebrabant? Erudititiſſimus Joſeph Vicecomes *Volum 4. ſuarum Obſervat. lib. 7. cap.* 10. ſuſtinet librorum Miſſalium uſum in Re Divina vetuſtiſſimum eſſe; in qua ſententia verſatur pariter Card. Bona *Rerum Liturgicarum lib.* 1. *cap.* 8. *& cap.* 25. *num.* 10. ibi enim fatetur, fuiſſe ab initio Eccleſiæ certas Liturgiarum formulas *ab Apoſtolis, & Apoſtolicis Viri* compoſitas, quam veritatem propugnat *citato cap.* 8. Denique in eandem ſententiam deſcendit, eamque validis rationum, & auctoritatum momentis tuetur mox laudatus Lazarus Andreas Bocquillot in citato Tractatu Hiſtorico Gallicè conſcripto de ſacra Liturgia *lib.* 1 *cap* 9. contra Petrum Le Brun, qui *tom.* 2. *ſuarum Explicationum diſſert.* 1. acerrimè ſuſtinet, per ſolam traditionem ſervatum fuiſſe ordinem Liturgiæ, & normam conſecrationis uſque ad quintum Eccleſiæ ſeculum.

Verùm non huic ſecundæ, ſed primæ ſententiæ libentiùs adhæreo; tum quia ſi non omnes, ſaltem aliquæ quoad majorem ſui partem ex prædictis antiquis Liturgiis admittendæ profectò ſunt, tamquàm genuini fœtus illorum Auctorum, quibus communiter tribuuntur; tum quia id pariter oſtenditur auctoritate S. Juſtini, qui in *Apologia* 2. quam circa A. D. 140. ad Imperatorem Antoninum Pium ſcribebat, ait: *Solis, qui dicitur die, omnium, qui vel in Urbibus, vel ruri degunt, in eundem locum Conventus fit. Et Commentaria Apoſtolorum, aut Scriptura Prophetarum, quoad tempus fert, leguntur. Deinde Lectore quieſcente, Præſidens orationem habet, qua Populum inſtruit, & ad imitationem tam pulchrarum rerum, cohortatur. Sub hac conſurgimus communiter omnes. & precationes profundimus. Precibus autem peractis, panis offertur, & vinum, & aqua. Et Præſidens iterum, quantum pro virili ſua poteſt, preces, & gratiarum actiones fundit, & Populus fauſtè acclamat, Amen, & diſtributio, communioque fit eorum, in quibus gratia ſunt acta, cuique præſenti, & abſentibus per Diaconos mittitur.* Ex quibus verbis S. Martyris conjicere licet, extitiſſe tunc Codicem aliquem, in quo perlegebantur dictæ preces, gratiarum actiones, ſcripturæ Prophetarum, &c. Rurſus id evincitur auctoritate Divi Hieronymi, qui in Catalogo Scriptorum, dum loquitur de Sancto Hilario Pictavorum Epiſcopo, ait: *Eſt ejus, & liber Hymnorum, & Myſteriorum alius*, ubi, *Myſteriorum libro* Codicem Miſſalem intelligi, compellitur fateri, quicumque Miſſam à priſcis Scriptoribus Myſterium nuncupatam fuiſſe non ignorat. Colligitur eadem veritas ex Epiſtola S. Athanaſii *ad ubique Orthodoxos*, in qua is graviter queritur, quòd Ariani, labes, ac ruina Catholicæ Religionis, altis tenebris gentilitatis oppreſſi, quibus propoſitum erat Chriſtianam pietatem evertere, ſacros omnes libros, qui Eccleſiaſtico uſui deſtinati erant, admoto igne, conſumpſiſſent. Sed quinam libri magis ſacri, quàm illi, quibus Rei Divinæ peragendæ Ritus, & Ordo conſignati erant? Ita optimè ponderat laudatus Vicecomes. Denique ex Divo Auguſtino clariſſimè eruitur eadem veritas antiquorum Codicum Liturgicorum; nam in Epiſtola ad Paulinum, explanando illa verba Apoſtoli Pauli *ad Timotheum cap.* 1. *v.* 1. *Obſecro igitur primùm omnium fieri Obſecrationes, Orationes, Poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus*; explanando, inquam, Sanctus Doctor in Epiſtola ad Paulinum *num.* 16. prædicta Apoſtoli verba, ait: *Sed eligo in his verbis hoc intelligere, quod omnis, vel penè omnis frequentat Eccleſia, ut precationes accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequàm illud, quod eſt in Domini menſa, incipiat benedici: Orationes, cùm benedicitur, & ſanctificatur, & ad diſtribuendum comminuitur, quam totam pe-*

titionem ferè omnis Eccleſia Dominica Oratione concludit. Deinde addit: *Ideò in hujus ſanctificationis præparatione exiſtimo Apoſtolum juſſiſſe propriè fieri Orationes, vel (ùt nonnulli minùs peritè interpretati ſunt) adorationes; hoc eſt enim ad votum, quod uſitatiùs in Scripturis nuncupatur* εὐχὴ, *Interpretationes autem, ſive ùt veſtri Codices habent, poſtulationes fiunt, cùm Populus benedicitur; tunc enim Antiſtites, velùt Advocati, ſuſceptos ſuos per manus impoſitionem miſericordioſiſſimè offerunt poteſtati, quibus peractis, & participato tanto Sacramento, gratiarum actio cuncta concludit; quam his etiam verbis commendavit.* Liquet ergo ex D. Auguſtino hanc omnium, aut ferè omnium Eccleſiarum ipſius ævo fuiſſe conſuetudinem, ut fierent obſecrationes, antequàm panis, & vinum inciperent benedici, & ſanctificari; deinde orationes, quarum voce ſapientiſſimus Vir Johannes Mabillon *lib. 1. Liturgia Gallicana cap. 4. num. 3.* intelligi *Canonem Miſſæ* ab Auguſtino, cenſet: aſſeverat præterea Auguſtinus, Antiſtites Populo inter Miſſarum ſollemnia benedictionem dare, preces effundere, ad gratias agendas poſt acceptam, & diſtributam Euchariſtiam, & hæc omnia cenſebat fieri ex Pauli inſtitutione; quod quidem nonniſi conjiciendo, & interpretando dicit S. Doctor: ſed in dubium verti nequit, quòd omnes prædictæ preces, obſecrationes, & orationes fuerint in uſu, ùt diximus, Divi Auguſtini ævo apud omnem ferè Eccleſiam; quo poſito, quis audeat opinari, prædicta omnia non fuiſſe ſcriptis conſignata, ſed ſolùm memoriæ mandata à Sacerdotibus? optimè ponderat Bocquillot, quòd non omnis homo pollet memoria Sidonii Apollinaris, ad memoriæ mandandos integros libros, ſicùt ipſe faciebat in ſacris Myſteriis peragendis: cogimur itaque fateri, etiam primis Eccleſiæ ſeculis in uſu fuiſſe ſacros Liturgicos libros, quibus Sacerdotes utebantur in Miſſæ celebratione.

Unicum habet hæc ſententia præſidium in Magni Baſilii verbis, qui *lib. de Spiritu Sancto cap. 2.* ait: *Verba invocationis, cùm oſtenditur panis Euchariſtiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum ſcripto nobis reliquit?* ex quibus verbis tam Petrus Le Brun, quàm Tillemontius in notis ad Vitam S. Jacobi Apoſtoli inferunt, ante Baſilium Liturgias ſcriptis non fuiſſe mandatas. Celeberrimam hanc objectionem ſolidè tandem diluit eruditiſſimus Julianus Garnerius Monachus Congregationis S. Mauri nuperus Baſilii editor, cujus hìc obſervationem exſcribimus. Non ſtatuit hoc loco Baſilius, quod ab eo eruditorum nonnulli, in his præſtantiſſimus Scriptor Euſebius Renaudot *Liturg. Oriental. diſſert. 1. cap. 2.* doceri exiſtimant; Euchariſtiæ, & Baptiſmi, & aliorum Sacramentorum preces, & ritus, ne in Eccleſiis quidem ad Sacerdotum uſum ſcripta ſervari. Meritò illud quidem ex hoc capite colligitur, ſummam olim adhibitam fuiſſe cautionem, ne quid de myſteriis non ſolùm ad Gentiles, ſed etiam ad Catechumenos permanaret: ac rectè obſervat Scriptor modò laudatus, myſteria initiandis viva voce exponi; initiatis breviter, & obſcurinſculè in Concionibus indicari ſolita, cum hac ἀποσιωπήσεως formula: *norunt initiati.* Perincommodè enim fuiſſent vulgata, quæ Catechumenis ſpectare non licebat; nec leve periculum erat, quòd viloſcerent myſteria, ſi violata arcani ſanctitas fuiſſet. Sed tamen Baſilius, dum ſcripta negat hæc inſtituta, non de veterum Scriptorum libris, non de Liturgiis ſcripto conſignatis, ſed de Scripturis ſanctis loquitur. Liquet primò Pneumatomachos, dum glorificandi modum ὡς ἄγραφον rejiciunt, hoc tantùm nomine argutias ſuas prætexuiſſe, quòd in Scripturis non legeretur *cum Spiritu Sancto.* Hinc Baſilius illis inſtituta, non ſcripta opponit; in primis invocationis verba, quæ quidem negat ab ullo Sanctorum fuiſſe ſcripta, quia nec apud Apoſtolum, nec in Evangelio commemorantur. Sæpe

aliàs

aliàs apud Baſilium ἄγραφα dicuntur, quæ non extant nominatim in Scripturis. In libro, ſive epiſtola de Fide, Moralibus præfixa, cùm quidam ab eo poſtulaſſent ὁμολογίαν ἔγγραφον, *confeſſionem ex ſcripturis petitam*, *pag.* 223. profitetur ſe non uſurum verbis ἀγράφοις, id eſt, quæ in Scripturis non leguntur. Unde *conſubſtantiale* in illa Fidei confeſſione non reperitur. Ariani apud Athanaſium *lib. de Decret. Nic.* queruntur, quod Nicæni Patres ἀγράφους λέξεις, *dictiones non ſcriptas* admiſiſſent. Secundò nihil veri dixiſſet Baſilius, ſi confeſſionem Fidei in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, & alia ejuſmodi inſtituta, quæ vocat ἄγραφα, nullo prorſus ſcripto conſignata eſſe contendiſſet. Horum enim non infrequens apud antiquos Scriptores mentio. Quin etiam ipſe Baſilius glorificandi modum, quem inter ἄγραφα inſtituta numerandum fatetur, in ſcriptis veterum Patrum ſæpè occurrere demonſtrat *cap.* 29. Fruſtra ergo ſententiæ ſuæ præſidium à Baſilio petunt, qui preces Liturgiæ ſerò admodùm contendunt litteris mandatas fuiſſe. Hæc Garnerius *tom.* 3. Operum S. Baſilii: miramur autem eruditiſſimum Bocquillot acerrimum ſententiæ noſtræ Patronum, celeberrimum hunc Baſilii textum ſibi non objeciſſe, qui cæteroquin eſt præcipuum opinionis adverſæ fundamentum.

V. Gavant. pag. 2. col. 1. lit. d *Miſſa vox Latina eſt &c.*) Huic noſtri inſignis Auctoris ſententiæ adſtipulantur etiam nonnulli alii præclariſſimi Viri, nimirum Card. Bellarminus *lib.* 1. *de Miſſa cap.* 1. Card. Bona *de Rebus Liturgicis lib.* 1. *cap.* 1. Petrus Le Brun Congregationis Oratorii Gallicani Presbyter *tom.* 1. *cap.* 1. ſuarum eruditarum Explicationum ſuper Miſſæ Ceremoniis. Bocquillot in ſuo Tractatu Hiſtorico ſuperiùs allegato *lib.* 1. *cap.* 1. Grancolas in Tractatu de Miſſa, & Divino Officio *part.* 1. *pag.* 1. Claudius de Vert *tom.* 1. *Explicat. part.* 1. *cap.* 1. Antonius Bellotte in præclariſſimo ſuo Opere inſcripto: *Ritus Eccleſiæ Laudunenſis part.* 2. *Obſervat. pag.* 58. & 106. Omnes præfati Auctores adſtruunt incruentum novæ legis Sacrificium *Miſſam* appellatum fuiſſe à Miſſione, ſeu dimiſſione Populi, & licentia diſcedendi, de qua infrà.

VI. Gavant. pag. 2. col. 1. lit. d *Non Hebraa.*) Contra Gavantum, *Miſſam* eſſe Hebraicum nomen ex voce *Miſſah*, quæ habetur in Deuteronomii *cap.* 16. & quæ ſignificat *oblationem*, ſuſtinent præter Baronium, Johannes Reudinus *lib.* 2. *Hebraicarum eruditionum.* Claudius de Sainctes in ſua erudita Præfatione Liturgiis SS. Patrum præfixa. Genebrardus *de Liturgia Apoſtolica cap.* 7. Antonius Demochares adverſus Miſoliturgos *Tom* 2. *cap.* 1. Johannes Maria Turrinus in Directorio Sacrificantium *part.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 4. & Johannes Baptiſta Scortia de Sacrificio Miſſæ *lib.* 1. *cap.* 1. Præterea nonnulli alii, quorum aliqui nulla auctoritate SS. Patrum innixi aſſerunt, Apoſtolos ab Hebræis, Latinos à Petro Apoſtolorum Principe *Miſſæ* vocabulum accepiſſe. Verùm Bellarminus *loc. ſuperiùs cit.* optimè obſervat, & poſt eum Cardinalis Bona, quòd ſi vox iſta Hebraica Apoſtolis in uſu fuiſſet, eam certè tenuiſſent etiam Græci, & Syri, atque aliæ Nationes, ſicùt retinuerunt alias ſimiles voces, nimirum *Amen*, *Alleluja*, *Sabaoth*, *Oſanna*, *Satan*, *Sabbatum*, *Paſcha*. Hæc vocabula Hebraica per Græcos ad nos devenerunt, cùm Apoſtoli ipſi, & vetuſtiores PP. iiſdem proximiores Græcè ſcripſerint. Quoniam verò apud antiquos Græcos Scriptores nulla fit mentio hujus vocis; Rurſus quoniam neque à Patribus Hebraicam Linguam callentibus, Origene, Epiphanio, Juſtino, Hieronymo, uſurpatur tale nomen, liquidò conſtat ex Hebræis ad Chriſtianos talem vocem non derivaſſe.

VII. Gavant. pag. 2. col. 1. ead. lit. d *Sed eam Liturgiam publicum opus, &c.*) A Græcis PP. ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium *Liturgia* vocatur, & quamvis hæc vox apud

Grammaticos denotet quodcumque publicum munus, ſeu miniſterium; attamen apud Chriſtianos ab ipſis naſcentis Eccleſiæ incunabulis conſuetudo invaluit, ut pro Sacrificio Corporis, & Sanguinis Domini fuerit accepta. Nulla ſiquidem functio eſt, nullumque miniſterium magis publicum, quàm actio Sacerdotis Deo Sacrificium offerentis. Hinc *Actorum cap.* 13. vox illa *Miniſtrantibus illis Domino* legitur λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ. *Sacrificantibus verò ipſis Domino.* Quod quidem miniſterium nihil aliud fuiſſe traditur, quàm Sacrificium; atque ideò Textum ſic vertit Eraſmus: *Cùm illi Domino ſacrificarent*: alii verò plurimi eruditi Scriptores prædicta verba interpretantur: *ſacrificantibus verò ipſis Domino.* Hinc translatus eſt, & affixus Liturgiæ Titulus à SS. PP. Baſilio, Gregorio Nazianzeno, Johanne Chryſoſtomo, Cyrillo Alexandrino, & aliis, libro illi, ſeu monumento, in quo Rei Divinæ conficiendæ Ritus præſcribitur. Obſervat tamen eruditus Vir Congregationis noſtræ Theologus Vincentius Riccardus in ſuo Commentario ad S. Proclum *de Traditione Divinæ Miſſæ*, quòd quando PP. voce *Liturgia* in prædicta ſignificatione utuntur, ferè ſemper cum adjuncto efferant *Myſtica*, vel *Sacra*.

VIII. Gavant. pag. 2. col. 2. ead. lit. d *Antiquiſſima eſt, à Clemente Epiſtola 3. &c.*) Redit iterum Gavantus ad dictionis Latinæ *Miſſa* antiquitatem adſtruendam, aitque antiquiſſimam eſſe. Et reverà in epiſtolis Romanorum Pontificum primi, & ſecundi ſeculi, præfata vox *Miſſa* reperitur ad ſignificandum Euchariſticum Sacrificium. Neminem quidem latet, præfatorum Pontificum, qui Siricium præceſſerunt, Decretales Epiſtolas à pluribus eruditis Viris tanquàm ſuppoſititias reſpui, & reprobari; verùm prætereundum non eſt, quòd quamvis pleræque dictarum Epiſtolarum, prout communiter circumferuntur, vehementer ſuſpectæ ſint de aliqua interpolatione, & aliis defectibus, non ideò tamen ſunt omnino reſpuendæ, ſed venerandæ, & in auctoritatem recipiendæ cum delectu opportuno: ita aſſerit, & ſolidis fundamentis hanc ſuam ſententiam comprobat ſapientiſſimus Card. de Aguirre *Tom. 1. Concil. Hiſpan. diſſ. 4.* & Annatus in ſuo Apparatu ad Poſitivam Theologiam *tom. 2. lib. 6. artic. 5.* aſſeverat, quòd quamvis ob conjecturas hinc inde pro utraque parte certantes ſatis liquidò non conſtet, an genuinæ ſint, vel ſuppoſititiæ mox memoratæ veterum Pontificum ad Siricium uſque Decretales Epiſtolæ; ſatis tamen conſtare eas Theologi veneratione dignas, & non ſpernendas eſſe, ſaltem ubi Canonibus antiquis minimè adverſantur. Ex quo igitur Evariſtus Papa *epiſt.* 2. Decretali, item Alexander Papa *epiſt.* 1. ſimiliter Teleſphorus epiſtola ad omnes univerſaliter Chriſtifideles *Miſſæ* nomine uſi ſunt, ſatis evincitur præfati nominis antiquitas. Sed ut certiora etiam argumenta adducantur ejusdem antiquitatis, proferam Textum Epiſtolæ Pii ad Juſtum Viennenſem Epiſcopum datæ Anno Chriſti 166. initio præfatæ Epiſtolæ ſic loquitur S. Pontifex: *Soror noſtra Exuperia, ſi benè recordaris, titulum Domus ſuæ pauperibus aſſignavit, ubi nunc cum noſtris Miſſas agimus.* Ita pariter Cornelius Papa in ſua Epiſtola *ad Lupicinum* pariter Viennenſem Epiſcopum ſcripta circa Annum 254. ait: *Non licuiſſe tunc Chriſtianis neque in cryptis notioribus publicè Miſſas agere propter acerrimam perſecutionem.* Præfatæ autem duæ Epiſtolæ Pii, & Cornelii Summorum Pontificum communiter tanquam genuinæ admittuntur, & nonniſi à paucis quibusdam ſeverioris critices prurigine laborantibus in cenſu Apocrypharum etiam iſtæ habentur; ita ut ab ipſis etiam Gaſaubono, atque Blondello, licèt Heterodoxis, tanquàm genuinæ admittantur: ex quibus omnibus evincitur, etiam ante ævum Ambroſianum ſollemne fuiſſe in Eccleſia Latina uſurpare nomen *Miſſa*, ad ſignificandum prædictum myſterium; quapropter falſum eſt, Divum Ambroſium primum

Digitized by Google

mum omnium tale nomen protuliſſe, ùt aſſeverat Bocquillot *lib. 1. cap. 1.* quando in *epiſt.* 13. ad Marcellinam Sororem ait: *Ego manſi in munere, Miſſam facere cœpi; & ſerm.* 34. *Moneo vos, ut qui juxta Eccleſiam eſt, & ſine gravi impedimento poteſt, quotidie audiat Miſſam.* Obſervat Mabillon. *in Tract. de vocibus Miſſæ, & Communionis*, S. Hilarium Pictavienſem Epiſcopum prædicta voce *Miſſa* uſum fuiſſe, *quem*, inquit, *ſecutus Ambroſius*, locum tamen Hilarii non indicat, niſi fortaſſe memoria lapſus ſit. Amicus quidam noſter, Vir aliàs doctrina, ac eruditione conſpicuus, putabat *Miſſæ* nomen Apoſtolicum eſſe, ea ratione ductus, quòd non ſemel in Jacobi Liturgia legatur; quam opinionem Vir eruditus hauſiſſe videtur à Joſepho Vicecomite, qui *lib. 1. de Miſſæ Ritibus cap 3.* hujus vocabuli antiquitatem ex Jacobi Liturgia demonſtrare conatus eſt. Neuter animadvertit Jacobi Liturgiam non fuiſſe latino idiomate exaratam, ſed græco, vel potiùs hebræo, ùt opinatur clariſſimus Leo Allatius in *diſſert.* à ſe edita pro hujus Liturgiæ veritate. Porro in græco Textu, quem unicè ſequi debemus, non dicitur *Miſſa*, ſed in primo loco à Vicecomite laudato habetur λειτουργίον, in ſecundo autem ἱερουργία. Quare ſi prædicti Viri argumentum antiquitatis ex latina verſione deducere volunt, fateantur oportet Jacobi Liturgiam Apoſtolico ævo in latinum idioma fuiſſe tranſlatam, quod tamen nemini perſuadere valebunt.

IX. Gavant. pag. 2. col. 2. ead. lit. d *Miſſio enim eſt tum precum Populi &c.*) Optimè Gavantus interpretatur, & explicat dictionem Latinam *Miſſa*, ex quo Miſſa ſit veluti Miſſio, tum precum Populi per Sacerdotem ad Deum, tum Chriſti, qui miſſus eſt à Patre ad nos, & qui iterum mittitur à nobis ad Deum, ad ſolvendas inimicitias, quæ ſunt inter Deum, & Homines. Et hæc *Miſſæ* etymologia comprobatur etiam auctoritate D. Thomæ, qui *3. part. quæſt. 83. art. 4. ad 9.* ait: *Et propter hoc etiam Miſſa nominatur, quia per Angelum Sacerdos preces ad Deum mittit, ſicùt Populus per Sacerdotem; vel quia Chriſtus eſt Hoſtia nobis miſſa à Deo: Unde in fine Miſſæ Diaconus in feſtivis diebus Populum licentiat dicens: Ite Miſſa eſt. Scilicet Hoſtia ad Deum per Angelum, ut ſcilicet ſit Deo accepta.* Ita pariter Rupertus Abbas *lib. 2. de Divin. Offic. cap. 2[illegible].* ait: *Sacroſanctum Altaris miniſterium idcirco Miſſa dicitur, quia ad placationem inimicitiarum, quæ erant inter Deum, & Homines, ſola valens, & idonea mittitur Legatio.*

X. Gavant. pag. 3. col. 1. ead. lit. d *Tum Catechumenorum, qui &c.*) Evangelicæ Legis Sacrificium, Miſſa nuncupatur juxta Gavantum, aliosque DD. ſuperiùs allegatos, ex Populi Miſſione, ſeu dimiſſione. Miſſio autem in veteri Eccleſia duplex erat, una ſermone poſt Evangelium abſoluto, quando Catechumeni à Diacono dimittebantur his verbis: *Si quis eſt Catechumenus, exeat foràs; vel ſi quis non communicat, det locum*, ùt ait Divus Gregorius *l. 2. Dialogorum cap. 22.* & hæc dicebatur *Miſſa, ſeu Miſſio Catechumenorum*, de qua S. Auguſtinus *ſerm. 237.* ait: *Ecce poſt ſermonem fit Miſſa Catechumenis, manebunt Fideles.* Quam ſententiam clarè etiam docuit S. Iſidorus Hiſpalenſis, dicendo *lib. 2. Orig. cap. 16. Miſſa tempore Sacrificii eſt, quando Catechumeni foràs mittuntur clamante Levita: Si quis Catechumenus remanſit, exeat foràs: & inde Miſſa, quia Sacramentis Altaris intereſſe non poſſunt, qui nondum regenerati noſcuntur.* Reliquâ Sacrificii parte expedita, & Re Divina peracta, alia ſequebatur dimiſſio Populi, nimirum dimittebantur etiam Fideles baptizati, & hæc Miſſa Fidelium vocabatur. Dimittebantur autem iis verbis à Diacono prolatis: *Ite, Miſſa eſt.* De hac poſt conſummatum Sacrificium concluſione, & Fidelium dimiſſione mentionem faciunt Florus Lugdunenſis, & Remigius Antiſiodorenſis in fine Expoſitionis Miſſæ, dicendo: *Miſſa nihil aliud*

aliud intelligitur, quàm dimiſſio, id eſt abſolutio, quam celebratis omnibus, tunc Diaconus eſſe pronunciat, cùm Populus à ſollemni obſervatione dimittitur. Hæc verba ab Alcuino transſcripta reperiuntur etiam in libro Sacramentorum D. Gregorii, ubi *Feria 6.* Paraſceves legitur: *Deinde communicat ipſe, & omnis Clerus, & fiunt Miſſæ:* quo in loco Pamelius optimè obſervavit: *Ex poſtrema hac clauſula colligere eſt, cur Miſſa nuncupatur, nempe à dimittendo Populo.*

Ejusmodi Fidelium dimiſſiones completo Sacrificio, cùm in noſtris, tum etiam in Liturgiis Græcorum Orientalium paſſim reperiuntur. Ita in Liturgia S. Jacobi legitur Diaconum dicere: *In pace Chriſti eamus*; in Liturgia S. Baſilii: *Ite in pace*; in Liturgia S. Johannis Chryſoſtomi: *In pace progrediamur*; ita pariter in Liturgia S. Marci: *Ite in pace*: ob hanc, inquam, duplicem dimiſſionem Catechumenorum, & Fidelium, *Miſſa* nuncupatum eſt incruentum novæ Legis Sacrificium; quod quidem nomen, ùt advertit Le Brun *loc. ſupracit.* poſt *Annum* 400. affixum fuit omnibus officiis Eccleſiaſticis, cùm diurnis tum nocturnis. Hinc Caſſianus, qui floruit circa *Annum* 440. in hoc ſenſu applicabat præfatum nomen, cùm dicebat: *Poſt Miſſam nocturnam lib. 2. cap. 7. Poſt Orationem miſſam cap. 14. Congregationis miſſam lib. 3. cap. 7. Poſt Vigiliarum miſſam cap. 8.* In eodem ſenſu S. Pater Benedictus in ſua Regula *cap.* 11. ait: *Poſt expletionem verò trium pſalmorum recitentur Lectio una, Verſus, & Kyrie eleiſon, & miſſæ ſint.* Ubi, ùt obſervat Edmundus Martene in ſuo eruditiſſimo Commentario ad præfatam Regulam, Miſſa non ſumitur pro Sacrificio Euchariſtico, ſed in alio ſenſu, nempe ùt tale verbum ſignificet Collectas, ſeu Orationes, quæ *Miſſæ* dicuntur, eò quòd in illis expreſsè preces ad Deum mittamus, dicentes: *Oremus, &c.* ùt tradit etiam Johannes de Turrecremata, Hugo Menardus, & alii relati à laudato Martene ibidem; in quo pariter ſenſu dicitur, Monachos plures Miſſas, ùt etiam poſt Completorium feciſſe. Rurſus obſervare etiam lubet cum P. Le Brun, quòd ob antedictam duplicem dimiſſionem, primam Catechumenorum, ſecundam verò Initiatorum, evenit, quòd circa *Annum* 500. nomen *Miſſa* in plurali uſurparetur, & diceretur: *Miſſarum ſollemnia*, ad ſignificandum etiam unum tantum Miſſæ Sacrificium. Ita legitur apud Cæſarium Arelatenſem *ſerm.* 81. ubi ait: *Tunc fiunt Miſſæ.... quando munera offeruntur, & Corpus, & Sanguis Chriſti conſecrantur.* Cæterùm hæc vox *Miſſa* ſumitur pariter pro tota Divini Sacrificii celebratione, quatenus utramque comprehendit, & Catechumenorum, & Baptizatorum dimiſſionem, quæ quidem acceptio nunc adeò in ore omnium communis eſt, ut recentiores vix aliud intelligant nomine *Miſſæ.*

Genebrardus *de Liturgia Apoſtolica* agens, relatus à Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 1. & Gilbertus Grimaldus *in ſua Liturgia Sacra* gallicè conſcripta *cap.* 1. explodere adnituntur prædictam etymologiam, veluti nimis frigidam, & modicæ reverentiæ erga tantum Myſterium, cùm à minima ſui parte, vel accidente, auguſtiſſimum Sacrificium *Miſſa* appelletur; quando docente Platone in Cratylo ex propria rei nota, nomina deduci debent. Verùm præfati Auctores, hac tantùm ratione moti, perperàm reſpuunt antedictam etymologiam, ſeu talis obſcuri nominis impoſitionem auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacrificio. Hæc dictitare pollunt illis, quibus Ethnicorum in Chriſtianos Eccleſia naſcente debacchantium furor perſpectus non eſt; ſed longè videtur aliter illis, qui memoriâ repetunt ea tempora, quibus Tyranni rem Chriſtianam divexabant. Igitur Fidei noſtræ Proceres, veteresque Chriſtiani Latini, ſummo conſilio, obſcuro *Miſſa* nomine uſi ſunt, ad Rem Divinam ſignificandam, nimirum, ut hominibus falſas Religiones colentibus, hoc nomen ſymbolicum ignotum eſſet, & ne Fideles ipſi proderentur, qui

tunc

tunc in locis abditis, & retruſis, ac horis antelucanis ſacros conventus habebant. Unde *natio latebroſa, & lucifugax* dicta fuit apud Minutium Felicem: & Ludolph. *Comment. lib. 3. cap. 6. num. 63.* relatus à Le Brun *Tom. 3. ſuarum Explicationum diſſert. 12. art. 1.* ait: *Antiquiſſimi Chriſtianorum cùm per tria ferè ſecula publicos cœtus habere non liceret, in ſpeluncis, & cryptis, ſed plerumque in cœmeteriis, cultui ſacro vacare cogebantur: Gentiles enim eos ubique turbabant, & omne ſacrum Inſtrumentum diripiebant. Igitur panes, vinum, Calicem, & alia ad ſacram Cœnam pertinentia palàm ferre non poterant, ſed vel linteaminibus involuta, vel aliter occultata ad locum, ubi Eccleſia congregata erat, portabant.* Sicùt igitur locum, & tempus, ita etiam Sacrificium ipſum, ſub involucro præfati obſcuri nominis, celare ſtuduerunt, ut faciliùs profanis hominibus, & hoſtibus Chriſtianæ Fidei tam inſigne Myſterium occultaretur, & ne ſanctum canibus objiceretur, ſicùt rectè obſervat Caſalius *de veteribus Chriſtianorum Ritibus cap. 9.* & ante eum Joſephus Vicecomes de Miſſæ Ritibus *lib. 1. cap. 7.* qui hæc ſubnectit: *Satis conſtat veteres Eccleſiæ Scriptores legentibus, Fidei Chriſtianæ Myſteriis imbutos, olim ſummo ſtudio elaboraſſe, ut myſtica ſua ſacra Gentilium non modo oculis, ſed etiam intelligentia ſubducerent.*

Hæc omnia confirmat recentiſſimè Nicolaus Antonellus in ſua erudita *Diſſertatione de Titulis à S. Evariſto in Urbe diviſis num. 21.* ubi aſſeverat maximæ curæ Chriſtianis fuiſſe, ut diſciplinam Arcani ſervarent; & ne Myſteria Gentilibus prolata deſpicerentur, Euchariſtiam, quæ à Pontifice ad Presbyteros Titulares mittebatur, communi, & vulgari nomine *Fermentum* appellabant; hoc enim vocabulo iiſdem Gentilibus faciliùs occultabatur Myſterium. Nam Acolythi, qui ſacram aſportabant oblationem ad Titulos, facilè poterant eludere curioſas interrogationes Gentilium, ſi ab ipſis interrogati, quid ſecum ferrent, reſpondiſſent: *Fermentum.* Frequens quippe erat inter populares homines *Fermenti* tranſmiſſio; & ideò ſi reſpondiſſent ſe geſtare *Fermentum*, facilè ſe expedire poterant, & importunas Gentilium inquiſitiones effugere; cùm facile admodùm eſſet, ut de re vulgata, & communi Fidem adhiberent, animumque ad credendum ita eſſe, ùt aſſerebatur, inducerent.

Hanc eandem ſententiam, ante mox laudatum Antonellum, tradiderat eruditiſſimus Vir Angelus de Nuce Archiepiſcopus Roſſanenſis, cujus verba referuntur à Johanne Ciampino *in lib. de perpetuo Azymorum uſu cap. 7.* putabat igitur prædictus Archiepiſcopus: *Particula Euchariſtici Panis nomen Fermenti inditum fuiſſe ad eludendas curioſas interrogationes Paganorum, &c.* Quò enim vulgatior erat vox *Fermenti*, eò tutiùs occultabatur Myſterium; idcirco ab Acolytho conſultò uſurpabatur. Rurſus in eandem ſententiam abit Johannes Mabillon in ſua Diſſertatione *de Azymo, & Fermentato cap. 10.* ubi quærens, cur Euchariſtia *Fermentum* dicta ſit, aſſerit hoc vocabulo appellatam Euchariſtiam fuiſſe, ut ſub hujuſce nominis cortice, atque velamine Myſterium hoc Gentes lateret. Per ea enim tempora mos Patribus erat, ut Euchariſtiæ Sacramentum nonniſi ænigmaticè deſignaretur. Cæterùm hoc nomen valdè congruum, & aptum erat ad Euchariſtiam ſignificandam; nam ſicùt Fermentum Farinæ maſſæ immixtum totam unit, atque conglutinat; ita ſacra Euchariſtia appellatur à D. Auguſtino in Johannem *tract. 27. Signum unitatis, vinculum Caritatis*; & miſſa ad Titulos à Summo Pontifice, ſignum erat unionis, & Caritatis, quâ Populus in ſuis Titulis ſeorſim veniens, Epiſcopo ſuo uniebatur. Hinc ſuprà laudatus Angelus de Nuce apud Ciampinum, aſſerebat: *Nihil igitur Arcanum in hac Fermenti voce quærendum, neque dici debet, quòd Fideles participabant Fermentum miſſum ab Epiſcopo, ſed participaſſe dicendi ſunt de pane conſecrato, qui ni-*

hil

hil Fermento ſimile habebat, ſed tantùm vocabulum prudenter uſurpatum in illius Miſſitatione, ad ejus occultationem Arcani Sacramenti. Hæc Angelus de Nuce. Ex quo igitur congruenter & aptiſſimè tale nomen impoſitum fuerit ab Eccleſia Euchariſtiæ Sacramento, hinc fit, quòd citra ullum mendacium præfatum nomen uſurparent Acolythi, ut faciliùs à Gentilium inquiſitionibus ſe expedirent. Græci autem Rem Divinam non obſcuris, neque æquivocis, ſed clarioribus vocabulis expreſſerunt; vel quòd vocum propriarum retinendarum ſtudioſiores erant; vel quòd tantus perſecutionis æſtus apud illos commotus non eſſet. Cæterùm objectam à Genebrardo, atque Grimeldo difficultatem tot argumentis impugnavit D. De Vert *Tom.* 1. *cap.* 1. ut omnem ea de re dubitationem ſuſtuliſſe videatur.

Duo hìc Lectorem monere debemus. Primùm, quòd quamvis Sacrificium Euchariſticum communiori vocabulo *Miſſa* nuncupetur, aliis tamen nominibus, tam à Latinis, quàm à Græcis PP. inſignitum eſt, ùt obſervat etiam Gavantus; Latini enim 1. Ab antiquiſſimis temporibus *Collectam* appellavere, quia tempore Miſſæ colligebatur in unum Populus, ut Sacrificio intereſſet. Hoc nomine Sacrificium appellatur à Tertulliano in fine *lib. de fuga*. Optato Milev. *lib.* 2. Irenæo *lib.* 3. *cap.* 3. & Auguſtino *in Breviculo collationum*, ſicùt & in actis SS. Martyrum Saturnini, & ſociorum die 11. Februarii apud Bollandum. II. *Dominicam* à Cypriano vocatur *epiſt* 63. ad Cæcilium, & aliis in locis, quemadmodùm & ab Auguſtino *epiſt.* 86. vet. edit. ut ſignificaretur, Sacrificium Euchariſticum præcipuam eſſe functionem, quæ ex Domini inſtitutione, & præcepto in Eccleſia peragitur. III. In Concilio Carthaginenſi ſub Cœleſtino Papa dicitur *Agenda*, cujus Concilii Canon inſertus eſt in Capitularibus Caroli Magni *lib.* 6. *cap.* 234. Anaſtaſius etiam Bibliothecarius in Leone II. inquit: *Ne Mauri Epiſcopi Agenda celebraretur*, quod nomen paſſim legitur in Antiphonario D. Gregorii, & in aliis Scriptoribus Eccleſiaſticis, præſertim ubi tractant de officio mortuorum. IV. Miſſa dicta eſt *Communio*, quia *per illam cum Christo communicamus, ac carnem ipſius, & divinitatem percipimus, atque adeò nos inter nos communicamus*; quæ eſt obſervatio S. Johannis Damaſceni *lib.* 4. *de Fide Orthod cap.* 12. V. Tandem non ſemel appellata fuit *Oblatio* quia in ea Chriſtus Agnus ſine macula offertur, & immolatur, de qua voce vide quæ eruditè notata ſunt à Pamelio ad lib. Tertulliani *de cultu Feminarum cap.* 11.

Multiplex etiam apud Græcos Scriptores nomen ſortitum eſt Sacrificium. I. Communiſſimè dictum eſt *Liturgia*, cujus vocis à nobis ſuprà mentio agitata eſt. II. A S. Dionyſio *cap.* 1. *Eccl. Hier.* dicitur *Myſtagogia*, ſecreta videlicèt actio. Hinc Catecheſes à Cyrillo Hieroſolymitano conſcriptæ, in quibus de hoc Sacrificio pertractat, dictæ ſunt *Myſtagogicæ*. III. Idem S. Dionyſius *cap* 3. *ejuſdem libri*: *Synaxim* appellat, quod nomen licèt pro quacumque Fidelium Congregatione uſurpari ſoleat, à Dionyſio tamen ſemper ſumitur pro Sacrificio, ùt obſervat Pachimeres in paraphraſi ad illud caput Dionyſii his verbis: *Synaxis minimè intelligenda Populi Congregatio, prout aliqui nunc temporis vocem illam accipiunt, ſed cum Deo conjunctio, communioque.* IV. Quandoque *Teleie* nuncupatur, id eſt conſecratio, perfectio, qua voce utitur Syneſius in fine *epiſt.* 58. V. Dicitur *Anaphora*, ſcilicet elevatio, ſurſum elatio, quia ſurſum ad Deum fertur. Ita Anaſtaſius Sinaita *Orat. de Synaxi.* VI. Dicitur *Prosphora*, quæ vox oblationem ſignificat; vide apud noſtrum Vincentium Riccardum *in Comment. ad Orat.* 6. *Procli* Patrum Teſtimonia, qui *Prosphoram* pro Sacrificio acceperunt. VII. Tandem Epiphanius *hær.* 73. *Oeconomiam* appellat, quo

quo nomine vocatur ſæpiſſimè à Patribus Myſterium etiam Incarnationis; eſt autem œconomia provida rei adminiſtratio ad aliorum commodum, & utilitatem ordinata, quæ tam in Incarnatione, quam in Euchariſtia mirabiliter eluxit. Qui plura de hac re ſcire deſiderat, adeat Doctiſſimos Viros Cardinalem Bona *lib.* 1. *cap.* 3. Joſephum Vicecomitem *lib.* 1. de Ritibus Miſſæ *cap.* 7. Johannem Dartis *de conſec. dict.* 1. *tract. de Euch. cap.* 19. & Theophilum Raynardum in Onomaſtico: hi omnes plura in citatis locis Miſſæ nomina collegerunt; nobis præcipua indicaſſe ſufficiat.

Prætereà obſervandum eſt, ipſum Miſſæ nomen ab antiquis Scriptoribus non ſemper uſurpatum fuiſſe pro Sacrificio, cujus rei ignoratio graviſſimis etiam Viris errandi occaſionem præbuit. Vidimus ſuprà hoc nomen ſæpiſſime acceptum fuiſſe pro dimiſſione tam Catechumenorum, quàm Fidelium, ſicùt etiam pro lectionibus, & precibus, quæ ab initio Liturgiæ uſque ad dimiſſionem Catechumenorum explentur. II. Sumitur Miſſa pro Collectis, ſive Orationibus, quæ in Miſſa recitari conſueſcunt: Concilium Milevitanum 2. *cap.* 12 - placuit ut Preces, vel Orationes, ſeu Miſſæ, quæ probatæ fuerint in Concilio, ab omnibus celebrentur - Concilium Toletanum 4. *Can.* 13. Componuntur ergo Hymni, ſicùt componuntur Miſſæ, ſive Preces, vel Orationes. Hoc ſenſu intelligenda eſſe verba Regulæ S. Benedicti *cap.* 17. ubi legitur: *& fiant Miſſæ, & Miſſæ ſint*, contendunt Doctiſſimi Viri Smaragdus Abbas in expoſitione Regulæ S. Benedicti, Hugo Menardus in notis ad *c.* 23. *&* 24. Concordiæ Regul. - aliique Scriptores à Martene laudati in comment. ad dictum capùt Regul. S. Benedicti, cui opinioni etiam ipſe conſentit. III. Miſſa accipitur pro lectione. Ita S. Aurelianus in Regula Monaſterii, quod juſſu Childerici Regis Arelatæ conſtructum fuit, ubi modum pſallendi præſcribens ait: *in Natali Domini, & Epiphania tertia hora noctis ſurgite, dicite unum nocturnum, & facite ſex Miſſas de Iſaia Propheta: iterum dicite ſecundum nocturnum, & legantur alia ſex de Evangelio. In Epiphania ita: in primo unum nocturnum; deinde de Daniele Propheta facite illas ſex Miſſas* - Et mox - *In Martyrum feſtivitatibus tres, aut quatuor Miſſæ fiant: primam Miſſam de Evangelio legite, reliquas de paſſionibus Martyrum* - Conſentit Magiſter in Regula his verbis: *Eo ordine, quo Miſſæ à Clericis celebrantur, ideſt, cùm minor Clericus Apoſtolum perlegèrit, ſequitur major Diaconus Evangelia ſancta lecturus.* Evidentiſſimum eſt hiſce in locis Miſſæ nomen uſurpari pro lectione; miror autem Menardum intellexiſſe collectas, quaſi verò collectæ, ex Prophetis, ex Apoſtolo, ex Evangelio deſumerentur. IV. Sumitur quandoque pro hora Canonica, ſeu pro Divino Officio, ita Caſſianus *lib.* 2. *cap.* 23 - poſt *Miſſam nocturnam*, ſcilicet *poſt nocturnum Officium*, dormire non oporteat - cui concinit Agathenſe Concilium *Can.* 30. his verbis: *Hymni matutini, vel veſpertini diebus omnibus decantentur, & in Concluſione matutinarum, vel veſpertinarum Miſſarum poſt Hymnos Capitella de Pſalmis dicantur.* Fallitur autem apertè Joſeph Vicecomes *lib.* 1. *de Ritibus Miſſæ cap.* 2. citatum Caſſiani locum de dimiſſione Monachorum intelligens. V. *Miſſa* non ſemel à mediæ ætatis Scriptoribus pro ipſa feſtivitate accepta fuit: Statuta S. Adelardi à Martene laudata: *Iſti ſunt dies, in quibus eis ab opere Dominico parcendum eſt;* Nativitas Domini.. *Miſſa Domina Balthilda.* Antiquæ conſuetudines Germaniæ MS. n. 30. apud eundem: *Diebus Dominicis, & Feſtis ab ipſis Kalendis Octobris uſque in Miſſam S. Martini.* Hoc ſenſu paſſim accipitur Miſſa in Capitularibus Regum Francorum, ùt obſervarunt etiam Vicecomes *loc. cit.* & Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 5 VI. Laudatus Vicecomes putat Miſſæ vocabulum cuique eccleſiaſtici ordinis muneri attributum fuiſſe, quod probat auctoritate

Gavant. Rubr. Miſſ.

Anacleti apud Gratianum Decr. *part. 2. cauſ. 7. quæſt. 1. cap. 28.* ſed locus ab illo indicatus Miſſarum celebrationem pro Sacrificio Euchariſtico manifeſtè accipit. VII. Non placet etiam ejuſdem Vicecomitis obſervatio, ſtatuentis Miſſam aliquando pro nundinis acceptam fuiſſe; id autem oſtendit ex *lib. 3.* Capitularium *cap. 23.* ubi hæc ſtatuuntur: *De latronibus præcipimus, quicumque poſt Miſſam S. Johannis latroni manſionem dederit, ſi Francus eſt, cum duobus ſimiliter juret, ſe, latronem eum fuiſſe, non ſciſſe.* Negari nolim locum huic ſtatuto dediſſe Nundinas, quæ ipſis diebus S. Johannis Baptiſtæ ſollemnia præcurrentibus, aut ſubſequentibus, multis in locis haberi ſolebant; nil tamen vetat, ſtatuti verba intelligere de feſtivitate ipſa S. Johannis, ut ſenſus ſit: ſi quis poſt feſtum S. Johannis (quo tempore Nundinæ celebrantur) latroni manſionem dederit. VIII. Idem Vicecomes credit Miſſæ nomen adhibitum fuiſſe pro agapis, ſive conviviis, quæ à veteribus Chriſtianis fieri ſolebant ſingulis Dominicis; in cujus rei confirmationem profert verba Felicis I. *epiſt. 4. ad omnes Epiſcopos. Non in aliis locis, quàm in Domino ſacratis, Miſſas celebrare, nec Sacrificia Deo offerre debemus.* Sed præterquàm quòd illius epiſtolæ veritas à Vicecomite non probatur, evidens eſt, hoc in loco idem eſſe Miſſam, ac Sacrificium; & Auctorem epiſtolæ unam, eandemque rem diverſis vocabulis ſignificare voluiſſe. Legi poſſunt in hanc rem Cardinalis Bona, Vicecomes, Martene, Menardus in locis citatis.

XI. Gav. pag. 3. col. 1. ead. lit. d *Offertur Deo per legitimum Miniſtrum certis Ritibus, & Ceremoniis.*) Paulò antè indicavit Gavantus optimam Miſſæ definitionem, aſſerendo eam eſſe verum Sacrificium incruentum Chriſti ab eodem inſtitutum, &c. Et quidem nullus Catholicus revocat in dubium Euchariſtiæ Sacramentum, Myſterium omnium maximum, fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutum in ultima Cœna, quam cum Diſcipulis ſuis fecit, ùt ex Evangeliſtarum, & Divi Pauli verbis apertè colligitur. Fateri etiam debemus hoc Sacrificium celebrari in Eccleſia Dei certis Ritibus, & Ceremoniis traditis ab ipſis Apoſtolis, quibus Servator hoc ineffabile Myſterium commendavit, quando eos Sacerdotes inſtituit illis verbis, *Lucæ cap. 22. v. 19. & Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 9. Can. 2.* de Sacrificio Miſſæ: *Hoc facite in meam commemorationem.* Oſtenditur prædicta veritas ex verbis Apoſtoli, quæ habentur in *epiſt. ad Hebræos cap. 13. v. 10.* quibus memorat Altare, ſuper quo Euchariſticum Sacrificium celebrabatur: *Habemus*, inquit, *Altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui Tabernaculo deſerviunt.* Ex quibus Apoſtoli verbis manifeſtè indicatur Ritus incruentum Sacrificium offerendi, & Chriſti Corpus conſecrandi ſuper Altare, in quo Sacerdotibus Judæorum non licebat ſuas victimas immolare. Idem Apoſt. *in epiſt. 1. ad Corinth. cap. 10. v. 21.* præfatum Altare Menſam Domini appellat. Rurſus idem Apoſt. in eadem *epiſt. ad Corinth. cap. 11. v. 34.* ait: *Cætera autem, cùm venero, diſponam.* Quæ verba ſignificant confusè ea, quæ pertinent ad Ordinem, & Ritum, quo ſacra Myſteria celebrari debent, ùt S. Auguſtinus *in epiſt. 54. n. 8.* juxta novam editionem, *aliàs 118. ad Januarium* tradit, dicendo: *Unde intelligi datur (quia multum erat, ut in epiſtola totum illum agendi Ordinem inſinuaret, quem univerſa per Orbem ſervat Eccleſia) ab ipſa ordinatum eſſe, quod nulla morum diverſitate variatur.* Denique in ejuſdem Pauli Apoſtoli *epiſt. 2. ad Timoth. cap. 11. v. 1.* leguntur hæc verba. *Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes pro omnibus Hominibus.* Quæ quidem verba Pauli Apoſtoli Divus Auguſtinus, *in epiſt. 149. n. 16. aliàs 69. ad Paulinum*, interpretatur juxta communem uſum totius fermè Eccleſiæ Catholicæ de precationibus, quæ in Re Divina conficienda proferuntur. *Sed eligo*, inquit, *in his verbis hoc intelligere, & quod omnis, vel penè omnis frequentat Eccle-*

Eccleſia, ut precationes accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequàm illud, quod eſt in Domini Menſa, incipiat benedici. Orationes, *cùm benedicitur*, *&c.* & ſequentia verba S. P. Auguſtini legi poſſunt ſuperiùs, ubi à nobis per extenſum allata fuerunt. Ex quibus omnibus iterum colligitur, Auguſtini ævo omnium, aut ferè omnium Eccleſiarum conſuetudinam fuiſſe ex Apoſtolica auctoritate inſtitutam, & ex Pauli verbis ſignificatam, ut fierent Obſecrationes, antequàm Panis, & Vinum benedici inciperent: deinde Orationes, quæ Canonem Miſſæ ad mentem Auguſtini ſignificant, ùt interpretatur doctiſſimus Jo. Mabillon *l.* 1. Liturgiæ Gallicanæ *c.* 4. *n.* 3 Ex his, inquam, & reliquis aliis, quæ à S. P. Auguſtino traduntur, evincitur ab ipſius Eccleſiæ primordiis certis Precibus, ac Ritibus ab Apoſtolico fonte derivatis, Sacrificium Euchariſticum celebratum fuiſſe.

Irrefragabili D. Pauli auctoritati concinit pariter teſtimonium S. Clementis I. hujus nominis Romani Pontificis, & Apoſtolorum Diſcipuli, qui *epiſt.* 1. *ad Corinth.* ſcripta circa Annum Domini 97 §. 40. inter Epiſtolas Romanorum Pontificum recentiſſimæ editionis ait: *Cùm ergo hac nobis manifeſta ſint, etiam in divinæ cognitionis profunda introſpicientes cuncta ordine debemus facere, quæ nos Dominus juſſit peragere ſtatutis temporibus, oblationes, & officia perfici, neque temerè, vel inordinatè fieri præcepit, ſed præfinitis temporibus, & horis, ubi etiam, & à quibus celebrari vult, ipſe excelſiſſima ſua voluntate definivit; ut Religioſè omnia ſecundum beneplacitum facta, accepta eſſent voluntati ejus. Qui ergo aſſignatis temporibus oblationes ſuas faciunt, accepti, & beati ſunt.* His verbis laudatus Pontifex, ac Martyr monet Corinthios, ut exactè ſervent Ritus, & Ceremonias ab Apoſtolis inſtitutas in oblationibus, & officiis perficiendis. Auctor pariter Canonum illorum, qui illuſtri Apoſtolorum titulo inſcripti reperiuntur, tradit, Divinarum Scripturarum Libros, & certas preces in Sacrificio obeundo recitatas fuiſſe. *Can.* enim 9. ſtatutum legimus, ut communione priventur omnes Fideles, qui ingrediuntur ad Sacrificium, & Scripturas audiunt, in precatione autem, & ſac. Communione non permanent.

Denique, ſacros Miſſæ Ritus magna ex parte ab Apoſtolica traditione originem ſuam trahere, docuit pariter S. Juſtinus illis vulgatiſſimis verbis, quæ leguntur in ſua Apologia 2. Anno Domini 140. ad Imperatorem Antoninum ſcripta: *Solis, qui dicitur die*, inquit, *omnium qui vel in Urbibus, &c.* cujus integrum textum ſuprà pariter exhibui. Ex quo Juſtini textu planè eruitur conſuetudo Apoſtolorum Canonibus conformis, ut in Miſſæ Sacrificio ſacræ Scripturæ Libri legerentur, & deinde ab Epiſcopo explicarentur, denique precibus, & gratiarum actionibus Sacrificium ipſum conficeretur, & Euchariſticus Panis Sacrificio aſtantibus diſtribueretur, abſentibus verò per Diaconos mitteretur; quæ omnia profectò ſtatutis temporibus peragebantur. Idem obſervat P. Maſſuet apud Irenæum *lib.* 1. *cap.* 3. ùt videre eſt apud eundem variorum Liturgiarum *cap.* 4. § 9. Lubet etiam addere ſuffragium Divi Baſilii, qui floruit Anno 370. ad prædictam veritatem magis, magiſque commonſtrandam, ſcilicet de ſacrorum Rituum Apoſtolica origine. Igitur præfatus S. Antiſtes, & Doctor *in lib. de Spiritu Sancto cap.* 27. ait: *Dogmata, & inſtituta, quæin Eccleſia prædicantur, quædam habemus è doctrina ſcripto prodita; quædam rurſus ex Apoſtolorum traditione in Myſterio, ideſt in occulto, tradita recepimus: quorum utraque parem vim habent ad pietatem. Nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſanè, vel tenuiter expertus eſt, quæ ſint Jura Eccleſiaſtica.* Et paucis interjectis enunciat in hunc cenſum venire *ſignum Crucis, converſionem ad Orientem in precatione*, ac alia ſimilia nonnulla adducit, quæ omnia ſuper-

vacaneum eſt referre; ſed concludendum ſolummodò eſt ex Baſilii pariter teſtimonio, certos Ritus, ac Ceremonias ab Apoſtolis ſtatutas fuiſſe, qui non interruptâ traditione ad nos pervenerunt.

Eadem veritas aſſeritur pariter à S. Innocentio I. Romano Pontifice, qui anno 400. Apoſtolicam Sedem regebat, in epiſtola ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, in qua ait: *Si inſtituta Eccleſiaſtica, ut ſunt à Beatis Apoſtolis tradita, integra vellent ſervare Domini Sacerdotes, nulla diverſitas, nulla varietas in ipſis ordinibus, & conſecrationibus haberetur. Sed dum unuſquiſque, non quod traditum eſt, ſed quod ſibi viſum fuerit, hoc æſtimat eſſe tenendum, inde diverſa in diverſis locis, aut Eccleſiis, vel teneri, aut celebrari videntur, ac ſit ſcandalum Populis, qui dum neſciunt, traditiones antiquas humana præſumptione corruptas, putant ſibi aut Eccleſias non convenire, aut ab Apoſtolis, vel ab Apoſtolicis Viris contrarietatem inductam. Quis enim neſciat, &c.* Reliqua verba dabuntur infrà ſub num. XV. S. Innocentio concinit Vigilius, pariter Romanus Pontifex, in ſua *epiſtola ad Profuturum Bracarenſem Epiſcopum* ſcriptam *A. D.* 538. in qua ſacræ Orationis Canonem, quem *precem Canonicam* vocat, ex Apoſtolica traditione acceptum aſſeverat, his verbis: *Ordinem quoque precum in celebritate Miſſarum nullo nos tempore, nulla feſtivitate ſignificamus habere diverſum, ſed ſemper eodem tenore oblata Deo munera conſecrare.* Et paucis interjectis ſubnectit: *Quapropter, & ipſius* Canonicæ Precis *textum direximus ſubter adjectum, quem Deo propitio ex Apoſtolica traditione accepimus.* Præfatis Pontificibus, & aliis allegatis Eccleſiæ Patribus undequaque conſentiunt Iſidorus Hiſpalenſis, qui floruit initio ſeptimi ſeculi *in lib. 1. de Eccleſiaſt. Offic. cap. 15.* Etherius Epiſcopus Uxamenſis, & Beatus Presbyter in libris adverſus Elipandum Toletanum (*lib. 1. pag. 89. in Tom.* ſingulari inſignium Auctorum Petri Stevartii) quibus pariter concinit Walafridus Strabo *in lib. de Rebus Eccleſ. cap. 22.* nec non Rupertus Abbas Tuitienſis *lib. 11. de Divin. Offic. cap. 21.* ubi ait: *Et ſicùt traditum à Domino per Moyſen Sacrificii veteris Ordinem, præcipuè David, & Salomon, Sacerdotum, & Levitarum miniſterio, Cantorum multiplici numero, Pſalmorum Divinorum tripudio, Templi, vel Altaris illuſtri Gloria, ſacrorumque multitudine Vaſorum ſplendidiùs amplificaverunt: Sic traditum à Domino mirabilem novi Sacrificii Ritum per primos Apoſtolos Sancta Romana Eccleſia ſuſcipiens, religioſa fide amplexata eſt, fideli cura conſervavit, diligenti apparatu exornavit.*

Rationi conſonæ ſunt præfatorum Auctorum aſſertiones; nam quamvis Apoſtoli ab initio Eccleſiæ, ùt teſtari videtur Gregorius Magnus *l. 7. ep. 63. Sola Oratione Dominica Hoſtiam conſecrarint:* attamen certiſſimum eſt, quod dum cœpit augeri multitudo Fidelium, cœperunt etiam ipſi Apoſtoli lectiones, preces, & Ceremonias adjicere, quibus Sacrificii dignitas clariùs emineret, & creſcente Fidelium pietate, ac fervore, major ipſi Sacrificio veneratio conciliaretur. Et equidem cùm omnibus compertum ſit, quòd in Miſſæ celebratione, omnes Orientis, & Occidentis Eccleſiæ, Ritus quoſdam communes ab initio habuere; nempe lectiones ſacrarum Scripturarum initio Liturgiæ; Pſalmorum, aliorumque Canticorum recitationem; Oblationem Panis, & Vini aqua mixti; Conſecrationem utriuſque, verbis Chriſti Domini cum benedictione, ac ſigno Crucis à Sacerdote facto; Orationem Dominicam, & gratiarum actionem poſt ſacram Communionem: hinc evincitur hos omnes Ritus omnibus Eccleſiis communes ab unico, nempe Apoſtolico Fonte derivaſſe; quamvis poſteà deſignationem certarum ex Scriptura lectionum, Pſalmorum, aliarumque precum numerum, & definitionem pro locis, ac temporibus varios extitiſſe omnibus notum ſit. Illi, qui priorem modum attenderunt Auctores Miſſæ, ordinem ubique unifor-

uniformem fuiſſe dixerunt, inter quos eſt Iſidorus *l.b.* 1. *cap.* 15. & poſt eum Etherius *lib.* 1. *pag.* 89. & Beatus Preſbyter *in libris adverſus Elipandum Toletanum* diſertis verbis aſſeruerunt: *Ordo Miſſæ, vel orationum, quibus oblata Deo Sacrificia conſecrantur, primò à S. Petro eſt inſtitutus, cujus celebrationem uno eodemque modo univerſus peregit Orbis.* Uno, inquam, eodemque modo intelligebant præfati Auctores modum quemdam in ſumma communem, quem ab initio omnes, ùt dixi, habuere Eccleſiæ, & quoad Rituum ſubſtantiam, & habita ratione modi illius generalis precum, Pſalmorum, &c. uniformis, non reſpiciendo ad Ritus quoſdam ſingulis Eccleſiis, ſeu Regionibus proprios, ad orationes peculiares, & ad alia id genus; nam quoad iſta multum profectò diſcriminis agnoſcebant, non tantùm inter Orientalem, ſed etiam inter Latinas invicem Eccleſias.

Ex præfatis omnibus intelligi poteſt, quibus auctoritatibus, & rationibus permoti Patres Tridentini docuerint *ſeſſ* 22. de Sacrificio Miſſæ *cap.* 5. *Ceremonias ab Eccleſia adhibitas, ùt Myſticas Benedictiones, Lumina, Thymiamata, Veſtes, aliaque id genus multa, ex Apoſtolica diſciplina, & traditione, quò & Majeſtas tanti Sacrificii commendaretur, & mentes Fidelium per hæc viſibilia Religionis, & pietatis ſigna ad Rerum Altiſſimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur.* Jure merito igitur ſacroſ. Tridentina Synodus *ſeſſ.* 7. *de Sacram. Can. XIII.* anathematis fulmine percellit omnes eos, qui receptos, & approbatos Eccleſiæ Ritus contemnunt, aut omitti ſine peccato poſſe contendunt.

Hanc quæſtionem, de præcipuis Miſſæ Ritibus pro maxima ſui parte ab Apoſtolica doctrina, & traditione derivatis, egregiè pertractat Dominicus Georgius *Tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 1. *de Liturgia Romani Pontif.* Rurſus eandem ſententiam edocet etiam Euſebius Renaudotius *Tom.* 1. *Liturgiarum Orientalium in differt. ibi præfixa cap.* 3. ubi deſcribit Ritus illos, in quibus conveniunt Orientales, & Occidentales Eccleſiæ, eoſque ab Apoſtolico Fonte profluxiſſe aſſeverat. Quod inficiari nequit Grabius ipſe, etſi Heterodoxus, de quo P. Maſſuet *cit. lib.* 1. *cap.* 3. *lit. B.* & benè ſe res habet, quòd Grabius ſuis candidior fateatur - *Illos, qui in omnibus iſtis Liturgiis* (Apoſtolicis) *exprimuntur, quique jam olim ubique inter ſacra myſteria uſitati fuerunt, Ritus ex Apoſtolica traditione fluxiſſe. Eccleſias enim, ab Apoſtolis inſtitutas, formam aliquam, & ritum offerendi Sacrificium, cui tam arcta ſit, & præcipua cum Religione connexio, non accepiſſe, quis ſanus ſibi perſuadeat? Non quòd tamen Liturgias omnes Apoſtolicas iis, quorum nomine inſigniuntur, adjudicare velim. Sufficiat Liturgiarum antiquiorum ſi non Scriptores, ſaltem primos Auctores eſſe Apoſtolos.* Et Grotius voto pro pace Eccleſ. *pag.* 670. tit. de Miſſa: *Conſenſus*, inquit, *Liturgiarum per omnia loca, ac tempora, in precibus illis, ut Deus dona per Spiritum ſuum ſanctificet, eaque faciat Corpus, & Sanguinem Chriſti, me dubitare non ſinit, venire hoc à prima Apoſtolorum inſtitutione.*

XII. Gav pag. 3. col. 2. ead. lit. d *Primam verè Miſſam celebravit S. Petrus.*) Diſſident Auctores ſuper Apoſtolo, qui primus omnium poſt Chriſti Domini Reſurrectionem Miſſæ Sacrificium confecit, & ſuper tempore, quo prædictum primum Sacrificium celebratum fuit. Genebrardus in ſuo *lib. de Apoſtolica Liturg.* cenſet Jacobum fratrem Domini primum omnium Apoſtolorum Rem Divinam confeciſſe Hieroſolymis. Verùm contrariam ſententiam tenet Antonius Demochares (à Gavanto cit.) *Tom.* 2. *de Miſſa cap.* 5. cui ſententiæ ſuffragatur etiam Joſeph Vicecomes *de Ritibus Miſſæ lib.* 1. *cap.* 16 Card. Bona *de Rebus Liturg. lib.* 1. *cap.* 5.

Iſti enim omnes cum pluribus aliis cenſent S. Petrum, aliorum Apoſtolorum Principem, & Coryphæum Miſſæ dicendæ initium feciſſe. Et reverà nemini hæc præro-

gati a convenientiùs tribui poteſt, quàm Petro, quem, ùt ait Leo Magnus (*ſerm. 3. in ſua aſſumptione*) *omnibus Apoſtolis, cunctiſque Eccleſiæ PP. Chriſtus præpoſuit, cui conſortium potentiæ ſuæ tribuit Divina Dignitatis.* Aſterius verò Amaſenus clariùs favet prædictæ communiori ſententiæ, dicendo: (*Homil. in Principe Apoſtolorum*) *Sicùt Petrus primus omnium Gentibus, & Iſraelitis, tanquam Epiſcopus, & Paſtor omnium, prædicavit; ita credendum, eum primum Sacrificium obtuliſſe.* Hanc pariter ſententiam tradidit Albinus Flaccus *lib. de Divin Offic. cap. de celebrat. Miſſæ*, & Hugo à S. Victore, qui aſſerunt utique Petrum, Apoſtolorum primum omnium, Sacrificium celebraſſe, ſed Antiochiæ, non verò Hieroſolymis. Verùm non eſt recedendum à Gavanti, & communi Auctorum opinione, qui adſtruunt, Hieroſolymis Apoſtolos Sacrificium feciſſe longè anteà, quàm Antiochiæ rei Divinæ operarentur. Cautè igitur intelligendi ſunt præfati Auctores, ita ut, non ſicùt ſonant eorum verba, intelligere oporteat: nam quod ajunt, Antiochiæ primam Miſſam celebratam fuiſſe, id accipiendum eſt juxta Joſephi Vicecomitis ſanam interpretationem de Re Divina, quæ primùm apparatiſſima pompa confecta fuit (quanquam hoc etiam ſit mera divinatio Vicecomitis, neque præfati Auctores in hac re tanti faciendi ſunt, ut noſtrum aſſenſum detorqueant) quandoquidem longè anteà Hieroſolymis Apoſtoli Sacrificium Divinum celebrarunt, cui loci circumſtantiæ favent Actus Apoſtolorum, in quibus *cap. 2.* legimus: *Apoſtolos accepto Spiritu Sancto hortatos eſſe Populum ad pœnitentiam*; & continuò ſubditur, *fuiſſe eos perſeverantes in communicatione fractionis Panis, & orationibus;* ex quibus eruitur, Hieroſolymis ſtatim poſt acceptum Spiritum Sanctum eos Sacrificium Euchariſticum peregiſſe, & cœleſtem Panem Fidelibus diſtribuiſſe.

Ex præfatis Actuum Apoſtolorum verbis eruitur pariter, primum Sacrificium ab Apoſtolis non fuiſſe celebratum, niſi poſtquàm ad illud diſpoſiti fuerunt Divinæ gratiæ plenitudine, qua, in die Pentecoſtes, illabente Spiritu Sancto ſuper ipſos, perfectè imbuti fuerunt. Similia enim verba ante deſcriptam Miſſionem Spiritus Sancti, protulit Sanctus Lucas *Actuum Apoſtolorum cap. 1.* & ibi nullam facit mentionem fractionis Panis, ſed tantùm dicit: *Erant perſeverantes unanimiter in oratione, & obſecratione*; quia nimirum, ùt optimè ponderat Card. Bona *lit. lib. 1. cap. 5.* cùm ante Pentecoſten nondum ſatis eſſet promulgata Lex Evangelica, nec decebat novum offerri Sacrificium, Sacerdotio nondum translato. Quapropter, ùt etiam conſentit ſapientiſſimus Card. de Lambertinis in ſua 20. notificatione, non ſunt audiendi illi, qui opinantur Apoſtolos in triduo Mortis Chriſti Domini utique Miſſam non celebraſſe, ſed ſtatim poſt Reſurrectionem Domini depulſa mœſtitia ſacrum peregiſſe, ùt ſuadere contendit Rayn. *in tract. de prima Miſſa* (qui habetur in *Tom. 6.* ſuorum Operum) *ſect. 1. cap. 1.* ſed potiùs adhærendum eſt antedictæ Gavanti ſententiæ ab aliis communiter propugnatæ, nempe ante Spiritus Sancti Adventum litatum non fuiſſe; cui quidem ſententiæ favet Heſychius *lib. 4. in Leviticum cap. 9.* his verbis: *Tunc Chriſtus Sacrificium ſuum innoteſcere cœpit* (idaſt notum fecit) *ex quo Spiritus adveniens Parthos, & Medos, & Elamitas, & omnium Gentium primitias ad Apoſtolorum Cœnaculi ſuperiora collegit.* Suffragatur etiam Paſchaſius *lib. de Corpore, & Sanguine Domini cap. 21.* ubi ait: *Ex quo renovati ſunt SS. Apoſtoli per Adventum S. Spiritus de Cœlis, & inebriati muſto Caritatis; ex eo ſanè credimus hunc Calicem in Eccleſia conſecratum; quoniam ille Spiritus veritatis, in quo renovati ſunt ex vetuſtate, induxerat eos in omnem veritatem, & confirmaverat in plenitudine doctrinæ.* Ex quibus omnibus firmata remanet Gavanti ſententia, nimirum primum Chriſtianæ Eccleſiæ Sacrificium, non à Jacobo, ſed à Petro Apoſtolorum Princi-

pe;

pe; non Antiochiæ, ſed Hieroſolymis, & quidem in ipſomet Cœnaculo, in quo Spiritum Sanctum Apoſtoli acceperunt, peractum fuiſſe.

XIII. Gav. pag. 3. col. 2. ead. lit. d *Petrus igitur tandem obtulit in Pane Azymo.*) Johannes Ciampinus in ſuo libro inſcripto: *Conjectura de perpetuo Azymorum uſu, cap.* 3. *pag.* 43. ſuffragatur ſententiæ Gavanti; cit. enim loc. dicit: *Non temerè aſſeritur, illos* (nempe Apoſtolos) *ſi omnium, quæ iis præceperat Jeſus, diligentiſſimi obſervatores, atque cuſtodes fuerunt, fuiſſe etiam in uſu Panis Azymi, quem à Chriſto Domino acceperant.* Verùm Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 23 conſentire videtur Arcudio, qui *lib.* 3. *de Sacram. cap.* 3. ait: *Apoſtolos veriſimile eſſe pro varietate locorum, Gentium, & temporum, modò Azymo, modò fermentato uſos fuiſſe, & conſecraſſe Panem illum, qualem in domibus Fidelium reperiebant, ſive Azymum, ſive fermentatum.* Quæ Bonæ ſententia probabilior mihi videtur; nullum enim præceptum obligabat Apoſtolos ad conſecrandum in pane azymo, quia licèt pro certo habeam cum communiori ſententia, Chriſtum in ultima Cœna non alio pane, quàm azymo uſum fuiſſe, proùt in diebus Azymorum Lex vetus præcipiebat, & in eo Corporis ſui Sacramentum admirabile inſtituiſſe: nihilominùs nullum impoſuit præceptum, de azymo potiùs, quàm fermentato pane adhibendo in Sacrificio Euchariſtico: & ſicùt certiſſimum eſt, & inconcuſſum Fidei dogma, utrumque panem, tam Azymum, quàm fermentatum, legitimam eſſe Sacramenti materiam, & utrumque ab Eccleſia approbari pro validitate Sacramenti; ita communis eſt ſententia Theologorum, nullum ſuper Azymo potiùs, quàm fermentato urgere Divinum præceptum, ſed ſolùm Eccleſiaſticum, præſcribens Latinis Sacerdotibus uſum Azymi, Græcis verò uſum fermenti, ùt liquet ex Decreto Eugenii IV. in Concilio Florentino, & ex literis unionis, necnon ex motu proprio Pii V. qui incipit: *Providentia Romani Pontificis, &c.* in quo revocans omnes facultates, vel licentias celebrandi, Græcos more Latino, & Latinos more Græco, ſubdit; *Quibusvis Presbyteris tam Græcis, quàm Latinis, præcipimus in virtute S. Obedientiæ, & ſub indignationis noſtræ, ac perpetuæ ſuſpenſionis à Divinis, pœnis, diſtrictiùs inhibemus, ut deinceps Presbyteri Græci Latino more, & Latini Græco Ritu hujusmodi licentiarum, & facultatum, aut aliorum prætextu, Miſſas, & alia Divina Officia celebrare, vel celebrari facere non præſumant.*

Mox laudatus Ciampinus in fine capitis primi allegati operis recenſet Catalogum Auctorum, qui usque ad Concilium Florentinum, in quo Concordia Græcorum cum Eccleſia Latina inita fuit, ſcripſerunt de uſu Azymi, & fermentati. In ſequentibus verò capitibus congerit varias aliorum ſententias circa eandem materiam, poſt dictum Concilium ab iisdem expoſitas, & propugnatas. Præcipui verò, qui de Azymi, & fermentati uſu in Eccleſia Occidentali ſcripſerunt, ſunt Doctiſſimus Jacobus Sirmondus, qui in ſingulari de hac re diſſertatione edita *Anno* 1651. & quæ reperitur in tom. 4. ſuorum operum, probare conatus eſt, uſum fermentati octingentis, & ampliùs annis in Eccleſia Latina viguiſſe, recepta autem Azyma medio illo intervallo, quod à ſchiſmate Photii ſub Pontifice Nicolao I. uſque ad turbas Michaelis Cerularii ſedente Leone IX. effluxit, ideſt, medio illo tempore, quod ab Anno 867. ad 1054. interceſſit. Rigidam hanc Sirmondi ſententiam ſolus, quòd ſciam, tuitus eſt Launoyus in Diſſertatione, quam memorant Ephemerides Pariſienſes *Anno* 1697. *pag.* 20.

Opinionem hanc mitigavit nunquam ſine laude nominandus Card. Bona *lib.* 1. *Rerum Liturg. cap.* 23. qui ſtatuit, uſum Azymorum in Eccleſiis Occidentalibus communi lege ſancitum, & ubique receptum fuiſſe prope finem noni ſeculi, vel initio decimi:

mi; à temporibus verò Apoſtolorum uſque ad prædictum tempus, promiſcuum fuiſſe uſum Azymi panis, ac fermentati. Hanc Bonæ opinionem cùm nonnulli acriori cenſura perſtringerent, ejus verba in pravum ſenſum detorquentes, clariùs poſtmodùm explicavit, & ſolidioribus momentis firmavit in ſecunda ſui operis editione; quam etiam plures eruditi ſecuti ſunt, nimirum Franc. Maria Florentinius in Diſquiſit. de antiquo uſu fermentati panis, & Azymi, à Filio ejus edita, Edmundus Martene *lib.* 1. *de Antiq. Eccleſ. Rit. pag.* 308. Grancolas *tom.* 1. *de Antiquis Liturgiis pag.* 564. Juenin. *diſſert.* 4. *de Sacram. Eccleſ. quæſt.* 2. §. 5. Contrà verò Sirmondi, ac Bonæ ſententiam impugnare conati ſunt laudatus Ciampinus, Franciſcus à S. Auguſtino Macedo *in Diſſertat. Theologica de Ritu Azymi, & fermentati*, in 16. capita diviſa, quam Veronæ *Anno* 1677. in lucem emiſit. In eo autem Cardinalem Bona nimis acriter impugnare videtur, præſertim cùm Eminentiſſimi Auctoris ſententiam ineluctabilibus principiis inniti ipſemet fateatur in epiſt. ad eundem ſcripta Anno 1672. die 18. Novembris. Eandem Bonæ opinionem refutavit Doctiſſimus Mabillonius in Diſſert. de pane azymo, ac fermentato, quam ſcripſit, & evulgavit ab eodem Card. Bona rogatus, ùt ex pluribus conſtat Cardinalis epiſtolis. Reperitur hæc Diſſertatio poſt Præfationes Mabillonii in Sec. Benedict. & in Bibliotheca ſelecta de Ritu azymi, & fermentati impreſſa Venetiis 1729. Uno tandem Capite auctam, quod Bonæ Conſilio in prima operis editione Mabillonius omiſerat, edidit Antonius Vincentius Thuillier inter opera poſthuma Mabillonii, & Ruinartii, ubi legi etiam poteſt celebre Thomaſini de hac Mabilloniana Diſſertatione judicium. Scripſit etiam de hac re eruditiſſimè Chriſtianus Lupus in Scholiis ad acta S. Leonis IX. à Capite V. uſque ad XII. quibus addere lubet nuperum clariſſimum Scriptorem Antonium Sandini, qui inter 12. Diſſertationes, quas ex Eccleſiaſtica Hiſtoria depromptas Patavii edidit Anno 1729. undecimam compoſuit, de perpetuo azymorum uſu in Eccleſia Latina; & P. Honoratum à S. Maria, qui eandem ſententiam eruditiſſimè propugnavit Vol. 2. Diſſert. IV. & V. ejus operis Gallicè exarati ſub titulo - *Reflexions ſur les Regles de la Critique* - quæ nunc latino ſermone donantur, & prælo Veneto parantur. Pro dicta opinione ſcripſerunt etiam nonnulli ex Græcis Viri doctiſſimi, quos inter Barlaamus *Tom.* 26. *Bibl. PP.* edit. Lugd. Gennadius in eodem *Tom. pag.* 573. Hi omnes, ut perpetuum azymorum uſum apud Latinos tueantur, provocant ad traditionem Apoſtoli Petri, de qua vide Cotelerium *Tom.* 3. *Monum. Eccl. Græcæ pag.* 665. & ad exemplum Chriſti, quem in Euchariſtici Sacrificii inſtitutione pane azymo uſum fuiſſe, non ſolùm omnes fermè Orthodoxi fatentur, ſed etiam plerique Hæretici, inter quos Scaliger *de emendat. Temporum pag.* 567. Buxtorffius *diſſertat. philologico - theolog. pag.* 246. & Baſnagius *in Annal. polit. Eccl. Anno Domini* 33. aliique; Attamen ut dicam quod ſentio, mihi perſuadere non poſſum, Latinam Eccleſiam nuſquam in fermentato pane conſecraſſe, nam cùm invictiſſimis argumentis oſtenderint Sirmondus, ac Bona, Euchariſtiam per plura ſecula ex populi oblationibus fuiſſe confectam, incredibile omnino videtur, Fideles panem azymum ſemper paratum habuiſſe, quem Altari conſecrandum offerrent, quod argumentum meo quidem judicio nunquam plenè ſolvetur.

Pro fermentati panis uſu videndus eſt Meletius inter opera Johannis Damaſceni *Tom.* 1. edit. Michaelis Le Quien *pag.* 647. & Maximus Peloponeſius Hiero - Monachus in Diſſert. de Euchariſtia contra Latinos cum verſione Jenkini Thomaſii edita inter hujus Diſſertationes Altdorf. 1712. 8. *pag.* 385. & *ſeq.* aliique Scriptores à Ciampino laudati, qui-

quibus addere lubet Anonymum quemdam Syrum in Codice Colbertino, qui teſte Renaudotio *Tom.* 1. *Liturg. Oriental. pag.* 140. de hac controverſia omnium eruditiſſimè ſcripſit; ſicùt & Johannem cognomine Ebn-Botlau Medicum Bagdadenſem, cujus tractatum arabicè ſcriptum pro Michaele Cærulario Anno Alexandri 1365. Martyrum 760, Hegiræ 445. ideſt, Anno Chriſti 1053. ſe reperiſſe teſtatur in Codice MS. Bibliothecæ Vaticanæ idem Renaudotius *tom.* 2. *pag.* 65. Porro uſque adeò exarſit Orientalium quorumdam in Latinos odium, ut propriam ſententiam, non ſine Evangelici textus depravatione, Liturgiæ etiam inſerere non dubitarint. Hinc legimus in Liturgia Mathæi Paſtoris apud eundem Renaudotium - *Cumque Teſtamentum novum, quo vetus abolere-tur, tradere vellet, panem fermentatum, in quo myſterium vitæ tegebatur accepit* - quod etiam additum reperitur in Liturgia Marutæ. In ea verò, quæ dicitur Ignatii Patriarchæ Antiocheni, ſic habetur - *Accepit panem perfectum* - quaſi innuere vellent, panem azymum non eſſe perfectum: notat tamen Renaudotius temerarium hoc facinus recentiorum Orientalium eſſe, non veterum. Quamvis autem pleræque Orientales Eccleſiæ utantur pane fermentato (cui Syri, & Neſtoriani addunt ſalis micam, & ſtillam olei) attamen nonnullæ Latinorum conſuetudinem imitantur. Sic Armeni ab antiquiſſimis temporibus azymo pane uſi ſunt: Maronitæ etiam præter cæterorum morem Euchariſtiam in azymo pane conficiunt. Quo tempore, & qua de cauſa azymo uti cœperint, difficile eſt invenire, ùt ait Cardinalis Bona; ipſi tamen affirmant, antiquiſſimam eſſe in ſuis Eccleſiis hanc conſuetudinem, quod Bonæ non omnino placet; inquit enim, quòd ejus initium deſignare non poſſunt; atqui hoc ipſo probatur Ritum quempiam eſſe vetuſtiſſimum, cùm ejus initium ignoratur. Et reverà jam à ſexto ſeculo Syrorum Eccleſia ad Sacrificium azymis utebatur, ùt teſtatur Johannes Aſiæ Epiſcopus, qui ſub Juſtiniano floruit. Verba Johannis hæc ſunt relata à doctiſſimo, & eruditiſſimo Aſcemanno *tom.* 1. *Bibliothecæ Orientalis p.* 410. *&* 411. Ea propemodùm tempeſtate excogitavit Diabolus in regione Perrhorum errorem quorumdam, qui nec panem comedere, nec aquam bibere ſe ſe jactabant. Quidam itaque ex fratribus, quorum Monaſteria necdum cognita ſunt, & alii Archimandritæ ejus loci inanem gloriam, & vanum nomen apud vulgus aucupantes, de ſe ipſis falsò prædicabant, quaſi panem non comederent, nec aquam biberent, & à vino abſtinerent, Nazaræorum more; neceſſitati autem cibi, & potus, ſanctorum myſteriorum uſu per ſummam impietatem ſuccurrebant. Sacra ergo oblatione plerumque ſuſtentabantur. Eapropter Bucellam, quam ipſi conficiebant, diu fermentabant, & data opera condiebant, ut fieret eis in cibum potiùs, quàm in myſterium Corporis Chriſti, quod in azymis manducatur - Nil clarius afferri poterat ad probandam vetuſtiſſimam Syrorum conſuetudinem in azymis conſecrandi. Meritò igitur Illuſtriſſimus Aſcemannus poſt Johannis teſtimonium iſta ſubtexuit - Hinc colligas azymi uſum ad ſacram Liturgiam in Syrorum Eccleſia eſſe antiquiſſimum, quem Maronitæ, & Armeni in Oriente hactenus retinuerunt. Ritum conficiendi Sacrificium in azymis obſervabant etiam Ebionitæ ſeculo quarto, teſte Epiphanio. An Orientalium Catholicorum morem imitabantur? Fatentur nonnulli, inficiantur alii; rem planè incertam definire non audemus.

Gavant Rubr. Miſſ.

XIV. Gav. pag. 3. col. 2 ead. lit. d *In Cœnaculo Sion.)* Super loco, in quo B. Petrus Apoſtolus primam Miſſam celebravit, ſatis ſuperiùs mentem meam aperui, inhærendo ſententiæ Gavanti, cui conſentit etiam Cardinalis Bona *lib.* 1. *cap.* 5. Primum nempe Chriſtianæ Eccleſiæ Sacrificium Hieroſolymis peractum fuiſſe, & quidem in ipſomet

met Cœnaculo, in quo Apoſtoli Spiritum Sanctum acceperunt. Supereſt nunc, ut progrediamur ad diſcutiendas breviter alias circumſtantias illius primæ Miſſæ à D. Petro celebratæ; nimirum quibus Ritibus, & Ceremoniis; quo apparatu, ſeu indumento, & qua lingua tale Sacrificium oblatum fuit; & ſimiliter quomodo cæteri Apoſtoli, in illius Eccleſiæ naſcentis primordio, ſacris operati fuerint. Divus Gregorius Magnus *lib.* 7. *epiſt.* 63. ad Johannem Syracuſanum Epiſcopum ſcribit: Apoſtolos ſola Oratione Dominica Euchariſticam Victimam obtuliſſe, pronunciando procul dubio verba Conſecrationis. Divo Gregorio concinit Walafridus Strabo *cap.* 22. *de Rebus Eccl.* ubi ait: *Quod nunc agimus multiplici Orationum, Lectionum, Cantilenarum, & Conſecrationum officio, totum hoc Apoſtoli, & poſt ipſos proximi, ùt creditur, Orationibus, & commemoratione Paſſionis Dominicæ, ſicùt ipſe præcepit, agebant ſimpliciter.* Ab iis tamen diſſentire videtur Divus Chryſoſtomus, qui *Homil.* 27. *in epiſt. ad Corinth.* ait: *Cùm ſacras illas Cœnas accipiebant Apoſtoli, quid tunc faciebant? nonne in Preces convertebantur, & Hymnos? nonne in ſanctas Vigilias? nonne in longam doctrinam, & multa Philoſophia plenam?* Sententiæ Chryſoſtomi ſuffragatur etiam Proclus Conſtantinopolitanus in Libello *de Traditione Miſſæ.* Eadem ſententia confirmari poteſt iis teſtimoniis, & argumentis, quæ ſuperiùs adduximus, demonſtrando, ſacros Ritus, qui in Miſſæ celebratione adhibentur, quamplures ab Apoſtolico fonte derivaſſe. Nihilominùs prædictæ duæ oppoſitæ ſententiæ, & diſſidentes PP. conciliari poſſent, dicendo: ab initio breviſſimum fuiſſe Liturgiæ Ritum, ita exigente Chriſtianæ tunc naſcentis Eccleſiæ ſtatu, & conditione; poſteà verò, creſcente Fidelium numero, & devotione, Apoſtoli cœperunt adjicere ſacrarum Scripturarum Lectiones, Preces, & Ceremonias, & ut Sacrificii Euchariſtici dignitas clariùs elueeſceret, & ut majorem venerationem Auguſtiſſimo Sacrificio conciliarent: ſive etiam dici poſſet, Apoſtolos contractam ſacrificandi formulam adhibuiſſe, quando periculum imminebat, ne à perſecutoribus inter litandum deprehenderentur; prolixiorem verò, quando tale periculum non imminebat.

Super alio dubio propoſito de apparatu, quo D. Petrus primam Miſſam peregit, diſſident inter ſe Auctores: Walafridus Strabo *lib. de Rebus Eccleſ. cap.* 24. & Radulphus Tungrenſis *de Canonum obſervantia propoſit.* 23. opinantur, Apoſtolos ab initio naſcentis Eccleſiæ communi indumento ſacris operatos fuiſſe, quorum ſententiæ adhæret etiam Joſephus Vicecomes *lib.* 1. *de Miſſæ Apparatu cap.* 2. Nicolaus Alemannus *in Diſſert. de Parietinis Lateranenſibus c.* 9. uſum ſacrarum veſtium in Sacrificio peragendo non ſolùm Apoſtolis, ſed etiam Apoſtolicis Viris nimis inconſultè denegavit. Econtrà verò Valdenſis, Demochares, Baronius, Stapletonius, Du Sauſſay, quos refert, & ſequitur Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 5. fatentur quidem Chriſtum non aliis, quàm propriis veſtibus indutum, Euchariſticum Myſterium inſtituiſſe; Apoſtolos verò non vulgaria, ſed ſacra indumenta adhibuiſſe in oblatione Divini Sacrificii; in cujus ſententiæ comprobationem Bona allegat Honorium *in Gemma Animæ cap.* 89. dicentem: *Apoſtolos, & eorum ſucceſſores in quotidianis veſtibus Miſſam celebraſſe*; & poſteà ſubdentem: *Sed Clemens tradente Petro Apoſtolo uſum ſacrarum veſtium ex Lege ſumpſit, & Stephanus Papa in ſacris veſtibus Miſſas celebrari conſtituit.* In quibus verbis apertam Antilogiam reperit mox laudatus Card Bona; nam ſi tradente Petro uſus ſacrarum veſtium ſancitus eſt, quomodo Apoſtoli, & eorum ſucceſſores Apoſtolorum Principis traditionem, ſeu præceptum neglexerunt, in quotidianis veſtibus celebrantes? Hæc clariſſimus Auctor. Radulphus Tungrenſis *de Canonum obſervantia prop.* 23. hæc tradidit: *Ab initio ſiquidem, cùm adhuc*

novil-

novella eſſet Eccleſia, Apoſtoli cum ſanctificatione Crucis, & Oratione Dominica, prout in quibusdam Scripturis veteribus reperitur, & in quotidianis veſtibus, & ligneis Calicibus celebrabant. Sed B. Clemens, ut dicit Gemma, tradente B. Petro, uſum ſacrarum veſtium ex Lege ſuperpoſuit. Allegatur hæc auctoritas Radulphi Tungrenſis à Joſepho Vicecomite in ſuo Volumine 4. quod eſt *de Miſſæ Apparatu lib. 1. cap. 2.* Sed verba, quæ allegantur excerpta ex libro inſcripto: *Gemma, &c.* fatetur ſe minimè reperire potuiſſe; quamvis aliàs diligenter talem librum legerit. Verùm adnotare eſt, quòd in exemplari præfati operis, quod habetur in Bibliotheca SS. PP. *lib. 1. cap. 89.* in quo agitur de veſtibus, & Calicibus, verè reperiuntur eadem verba, prout referuntur à Radulpho Tungrenſi, & à Card. Bona; In alio verò exemplari ejuſdem operis, nempe *Gemma Animæ de Divinis Officiis*, inſerti in collectione Hyttorpiana, prædicta verba verè non reperiuntur, & tale opus non eſt diviſum in quatuor libros, ſed ſolùm partitur in ſexaginta capita, quorum ultimum eſt *de Proceſſione publica*, & illud de veſtibus, & Calicibus non habetur. Unde dicendum eſt, Joſephum Vicecomitem loqui de hoc exemplari, in quo præfata verba non reperiuntur.

Intermiſſum ſermonem reſumendo, & redeundo ad reſolutionem propoſitæ diſquiſitionis, nimirum, quibus veſtibus Apoſtoli ſacrum miniſterium peregerint; in expoſitarum ſententiarum diſſidio, media via incedendum eſſe crediderim: nimirum primam Miſſam à S. Petro celebratam utique fuiſſe veſte communi, & Apoſtolos ipſos, cùm ſacris operati ſunt, non ſubitò ſingularia, & à communi uſu ſejuncta indumenta adhibuiſſe; ſed iidem Apoſtoli, ſicùt ad conciliandam Auguſtiſſimo Sacrificio venerationem paulatim in eo peragendo preces, & Ceremonias adjecerunt, ut pietas Fidelium adſtantium, ac fervor magis accenderetur; ita etiam ipſimet Apoſtoli, præcipuè verò B. Petrus, ſingularium in Miſſæ Sacrificio veſtium uſum præſcripſerunt. Hoc verò comprobari etiam poteſt nonnullis textibus, quos affert Andreas Du Sauſſay *lib. 6. c. 6.* ſuæ Panopliæ Sacerdotalis, & Dominicus Georgius *in tom. 1. Liturg. Rom. Pontificis cap. 3. n. 7. & 8.* ubi optimè obſervat, quòd, quando legimus apud Auctorem libri Pontificalis à S. Stephano I. *A. D. 253.* ſancitum: *Sacerdotes, & Levitas veſtibus ſacratis in uſum quotidianum non uti, niſi tantùm in Eccleſia*; optimè, inquam, obſervat mox laudatus Georgius, quòd tunc obrepſerat fortaſſe abuſus, ut veſtibus ſacris hi Miniſtri extra Sacrificium uterentur; qui abuſus à Stephano Papa ſublatus eſt. Cæterùm, idem Georgius *ibidem n. 8.* omnino negat, veſtes, quæ ſacrificando inſerviebant, in communi uſu Clericis fuiſſe, & ſentit, Romanos Pontifices, Miniſtroſque ſacris veſtibus in Miſſarum ſollemniis à primis uſque temporibus uſos eſſe. Sed noſtra hæc ſententia comprobatur præſertim auctoritate Concilii Tridentini, à quo *ſeſſ. 22. c. 5.* inter cætera, quæ pia Mater Eccleſia in Sacrificio adhibet, tanquàm ab Apoſtolica diſciplina, & traditione accepta recenſentur, etiam veſtes ſacræ enumerantur.

Non me latet, aliquos probare hoc aſſumptum, noſtramque ſententiam deducere ex illis verbis - *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum*; quæ leguntur in *epiſtola 2. Divi Pauli ad Timotheum c. 4.* intelligentes nomine Penulæ veſtem ſacram, quam Latini Planetam vocant. Hanc opinionem amplectitur Joſeph Vicecomes *lib. 2. de Miſſæ Apparatu cap. 28.* Inſignis tamen Theologus Gulielmus Eſtius, in ſuis Commentariis ad præfatam Epiſtolam, rejicit prædictam interpretationem, & cenſet Penulam ſignificare librum veteris Teſtamenti. Card. Baronius ad Annum Chriſti 58. *n. 67. & 68.* agitat hanc controverſiam, &

relata utraque opinione, concludit his verbis: *Verùm ex his duabus recitatis ſententiis, vel de volumine, vel de ſacra veſte, alterutram, quam velit, Lector ſequatur; ſed magis placet, ut volumen ſacræ Legis intelligi debeat* - Card. autem Bona *lib.* 1. *cap.* 24. *n.* 8 adhæret ſententiæ, aſſerenti, Penulam fuiſſe quoddam veſtimenti genus, in quam ſententiam deſcendit etiam P. Calmetus in ſuo eruditiſſimo Dictionario Biblico *tom* 2. *verb.* Penula. Et recentiſſimè eruditiſſimus vir Philippus Bonaroti in ſuis diligentiſſimis obſervationibus ſuper aliquibus fragmentis vaſorum antiquorum vitreorum, quæ in Romanis Cœmeteriis reperta ſunt, magnum præbet præſidium huic ſecundæ ſententiæ; nam in Tabula 16. figura 2. explicando quoddam vitrum, in quo videntur effigies SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, & S. Laurentii, oſtendit communem Penulam parvam fuiſſe veſtem ad itinerandum aptam, quæ deinde habitus civilis evaſit, & illuſtrium perſonarum proprius, qui pertingebat uſque ad talos, & adſtruit, Planetas Eccleſiaſticas, ſeu Caſulas originem habuiſſe ab his nobilibus Penulis, non verò ab antiquis valdè parvis, & pro itinerantibus valdè aptis. Hæc colliguntur ex laudato Bonaroti. Cæterùm Cardinalis Bonæ, Calmeti, & ejuſdem Bonaroti ſententiam tanquàm certam teneo, quia *Penulam*, ſeu *Panulas* ſignificare veſtem ſpiſſam, frigori, & imbribus arcendis aptam, aſſerit etiam Pitiſcus in ſuo Lexico Antiquitatum Romanarum, idque comprobat auctoritate Tertulliani *Apologetic. c.* 2. & Horatii *epiſt.* 1. *verſ.* 11. 17. Idem ſentiunt Bulengerus lib. de ſacris veſtibus, Bart. de Penula, Voſſius in *Lex. Etymol* & alii relati ab eodem Pitiſco. Improbabilis igitur omnino eſt illorum ſententia, qui ſtatuunt Penulæ nòmine veteris Legis intelligendum eſſe volumen; nam cum Paulus poſteà Timotheum roget, ut cum Penula ſuos etiam libros mittat, manifeſtum eſt Penulam à Libro eſſe diſtinctam: ſicùt etiam rejicienda eſt alia ſententia, quæ Penulam à Paulo quæſitam cenſet fuiſſe veſtem ſacram; nam Penulæ nomine intelligere non poſſumus aliud, quàm quod Pauli tempore per illud nomen ſignificabatur. Conſtat verò ex citatis ſuprà Scriptoribus, Penulam veſtem fuiſſe itinerariam, non autem ſacram. Quapropter rectè affirmavit Gretſerus in Commentariis ad *cap.* 6. Codini, nullum inter veſtes Sacras Penulæ locum fuiſſe; cui ſententiæ primùm ſubſcripſerat Ferrarius in prima *tractatus ſui de Re Veſtiaria* editione; at in ſecunda in fine *cap.* 37. opinionem mutavit, & cum Baronio credidit Penulam fuiſſe veſtem Sacrificantium.

Progredimur nunc ad diſcutiendum, qua lingua Apoſtoli in Eccleſiæ primordio Miſſam celebraverint. Johannes Eckius *lib.* 2. *de Sacrificio Miſſa* aſſeverat, Apoſtolos, & eorum Succeſſores, nonniſi Hebraica lingua uſos fuiſſe in Miſſa celebranda, uſque ad tempora Hadriani Imperatoris; Et tunc ſolùm Sacerdotes cœpiſſe in lingua Græca Sacrum Myſterium peragere. Sed nullius auctoritati hæc ſua ſententia innititur, & ut advertit Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 4. nullum reperitur apud veteres prædictæ ſententiæ fulcimentum: quinimò multa ab eodem Purpurato adducuntur argumenta, quæ eam convellunt. Mox laudatus Eminent. Bona aſſerit, Apoſtolos, eorumque Succeſſores eo idiomate in ſingulis Regionibus uſos fuiſſe, quod tunc illis commune, & vernaculum erat: & ita Hieroſolymis Chaldaica; Antiochiæ, Alexandriæ, & in aliis Græcorum Civitatibus Græca; Romæ verò, & in toto Occidente Latina Lingua celebraſſe cenſet. Comprobat autem hanc ſuam ſententiam eruditiſſimus vir antiquiſſima, & immemorabili Eccleſiæ conſuetudine. In Occidente ſiquidem non extant antiquæ Liturgiæ niſi Latinæ; in Oriente verò, quamvis multæ ſint diverſorum idiomatum Nationes, quæ Chriſtiana profeſſione cenſentur: veteres tamen non habent Liturgias niſi in Græ-

ca.

Digitized by Google

ea, qua Græci & Mechiltæ: Et in Chaldaica Lingua, qua Maronitæ, Neſtoriani, & Jacobitæ per varias Provincias diſperſi utuntur. Verùm hic cum Martene *lib.* 1. de antiquis Eccleſiæ Ritibus *art.* 2. animadvertere lubet, prædictis ultimis verbis Eminentiſſimum Auctorem reſtringere omnes antiquarum Liturgiarum preces ad tres illas linguas, quamvis, ùt initio dixerat, non ſolùm illis tribus linguis, ſed Apoſtolos, eorumque Succeſſores eo idiomate in ſingulis Regionibus uſos, quod tunc illis commune, & vernaculum erat: & reverà, alias etiam linguas in ſacris Liturgiis adhibitas fuiſſe, nonnullis exemplis, & argumentis comprobat Martene loc. cit. Igitur hoc tantùm poſſumus aſſeverare, hodiernum Eccleſiaſticæ diſciplinæ uſum obtinuiſſe, ut Miſſa non niſi tribus linguis, Hebraica, Græca, & Latina cantari præcipiatur; ùt loquitur Honorius Auguſtodunenſis *lib.* 1. *cap.* 92. *de Gemma Animæ*; cùm multis, ac juſtis rationibus maternam, ac vernaculam linguam ſuis Legibus Eccleſia præſcripſerit, & nonniſi aliquo ſpeciali privilegio ab hac Lege aliquam Nationem diſpenſaverit. Sic Seculo nono Sclavis ad fidem Chriſtianam converſis Johannes VIII. permiſit, ut divina Officia, & ſacram Liturgiam lingua Sclavonica peragere poſſent. Laudandus tamen eſt prædictus diſciplinæ Eccleſiaſticæ uſus, præſcribens regulariter Liturgias non eſſe celebrandas, niſi tribus præfatis linguis, Hebraica, Græca, & Latina. Confert enim multum ad unitatem in Eccleſia ſervandam, Sacrum Myſterium fieri aliqua lingua non vulgari, alicui Populo tantum nota, ſed communi multis gentibus; ex diverſitate ſiquidem linguarum in divinis Officiis admiſſa, grave periculum ſubeſſet diſſenſionum, & ſchiſmatum, & aliquando urgeret neceſſitas mutandi verba Sacrificii; cùm illa, quæ uno tempore ſunt vulgaria, talia eſſe alio tempore deſinant. Deinde ejuſdem Auguſtiſſimi Sacrificii Majeſtas requirit linguam magis venerandam, & gravem, quam ſint illæ, quibus vulgares paſſim utuntur. Sancta igitur Mater Eccleſia, & in Liturgia Latina has tres linguas tantùm admiſcet; verba enim Græca ſunt *Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon* &c. verba Hebræa ſunt *Alleluja, Amen, Sabaoth, & Oſanna*; reliqua verò Latina: & non niſi præfatis tribus linguis regulariter ſancivit Miſſam celebrari poſſe; non ſolùm, quia congruentiſſimum judicavit, illis ſolis linguis ſacrificium Chriſti incruentum celebrari debere, quibus ejuſdem Servatoris cruentum Sacrificium, & nomen hujus ſacratiſſimæ victimæ, quæ pro ſalute omnium mactabatur in Ara Crucis, in titulo ejuſdem Crucis expreſſum fuit; ſed etiam, quia, quamvis multa ſint genera linguarum, præfatæ tamen tres ſunt nobiliores, & principales, ex quibus cæteræ tanquam rivi ex fontibus ſunt derivatæ. Requirit autem Sacrificii Majeſtas, ùt mox diximus, nonniſi his nobiliſſimis linguis peragi: Latina enim non eſt uſitata niſi apud Eruditos in Occidente; & in Oriente Græca: Lingua ſiquidem, cujus ſolet eſſe uſus in divinis Officiis apud Eccleſiam Orientalem, non eſt Popularis, ſed erudita, & non omnibus, ſed tantùm Eruditis cognita. Hanc igitur Eccleſiæ Chriſtianæ conſuetudinem omnes venerari debemus, neque audacter improbare, ex eo quòd Populus vulgaris non percipiat verba, quæ in Miſſa proferuntur: quia primarius divinorum Officiorum finis, non eſt inſtructio Populi, ſed cultus, & laus Dei. Horum omnium præceſſit exemplum in veteri Teſtamento; nam cùm Populus Hebræus poſt captivitatem Babylonicam chaldaicè loqueretur, Pſalmos tamen, & ſcripturas ſemper hebraicè cantavit, & legit: quem morem in Synagogis etiam noſtri temporis Hebræi obſervant. Noluit igitur Deus mutari idioma Scripturæ, & ſuorum Officiorum, licèt mutata fuerit Populi lingua. Quapropter concludendum eſt, ſapientiſſimè ab Eccleſia hunc Ritum ſervari, ut quo Idiomate

D 3 Miſſæ

Miſſæ primùm celebratæ ſunt, eodem ſemper celebrentur, licèt ab indoctis, & rudibus talis Sacrificii verba non intelligantur.

Tanquàm pro certo admiſimus, Liturgiam aliquando Hebraico idiomate celebratam fuiſſe; quamvis contrariam ſententiam edoceat Joſeph Vicecomes *volum. 3. lib. 3. cap.* 20. ubi concedit, majores noſtros ſacris quidem operatos fuiſſe Græca, vel Latina lingua, nunquam tamen Hebraica; & quamvis admittat, Chriſtum Sacrificii Euchariſtici Iuſtitutorem, Miſſæque Auctorem, Hebraico ſermone uſum fuiſſe in tanti Sacrificii inſtitutione; non ideò concedit, Apoſtolos, etiamſi Hieroſolymis Sacrum peregerint, Hebraico, ſed ſolùm Græco idiomate in Miſſæ celebratione uſos fuiſſe, hac præſertim ratione motus, quia S. Jacobus, qui illam Eccleſiam primùm adminiſtravit, Græcè ſcripſit ſuam Liturgiam. Euſebius verò Renaudotius in *Diſſert. de Liturgiarum Orientalium origine, & auctoritate cap. 6.* ubi diſſerit de Linguis, quibus Liturgiæ ab initio, & ad hæc uſque tempora celebrari ſolitæ ſunt, cum diſtinctione aliqua procedit in deciſione hujus quæſtionis, aſſerendo, quòd ſi per linguam Hebraicam intelligatur Hieroſolymitana, quæ tempore J. C. vulgaris erat in Palæſtina, & quæ Hebraica vocatur in novo Teſtamento, licèt ſit ſolùm affinis Hebraicæ, non detrectat aſſerere, hac lingua Hebraica Miſſam antiquitus celebratam fuiſſe. Sed non idem adſtruit de pura lingua Hebraica, quam Plebs illiterata non intelligebat; Dicit enim, neminem veterum prodidiſſe, primò Chriſti Diſcipulos prædicta lingua pura Hebraica, Sacra ſua celebraſſe; à qua Renaudotii ſententia recedendum profectò non eſt; nam quamvis Judæi, & Iſraelitæ Hebraicam linguam abſoluta captivitate Ægyptiaca ad Babylonicam uſque, omnino puram, & ab exterarum Linguarum permixtione illibatam ſervaverint, ita ut illo tempore nullam notabilem mutationem ſubierit: Nihilominùs poſt captivitatem Babylonicam familiaris linguæ Hebraicæ uſus nunquam ampliùs fuit purus inter Judæos, ſed primò Chaldaico-Babylonico idiomate ſunt locuti, ita ut Avorum ſuorum Hebraicam linguam vix intelligerent; & præſertim illi, qui Babylone degebant. Ita tamen Chaldaicè omnes loqui cœperunt, ut Hebraiſmos aliquos tam in verbis, quàm in pronunciationibus nihilominùs retinerent: & poſtquàm in Terram ſuam à captivitate Babylonica abſoluti regreſſi ſunt, linguæ Chaldaicæ uſum etiam magis corruperunt, & mediam quandam invexerunt linguam, partim ex Hebraica, partim ex Chaldaica, aliiſque dialectis, & idiotiſmis, juxta diverſitatem exterorum, quibuſcum converſabantur. Hæc autem Lingua, quæ erat tunc Populo Hebraico vernacula, à Regione, quam ipſimet Hebræi incolebant, Syriaca, & Judaica appellata eſt; cujus mixtæ, & Syriacæ linguæ, ùt obſervant Buxtorfius, & Waltonus, variæ erant dialecti; nam dialectus Galilæa, adeò diſcrepabat ab Hieroſolymitana, ut ex S. Petri ſermone, illum eſſe Galilæum, collegerint. Hujus autem Syriacæ, vel Syro-Chaldaicæ linguæ maxima hæc exſurgit prærogativa, quòd Chriſti Domini ore ſancto fuerit prolata; ipſi namque, ejuſque Diſcipulis fuit vernacula, atque etiam Legem ſuam Evangelicam, vitæque æternæ promiſſa, quibus omnis noſtra ſpes nititur, in ea primum lingua Mundo promulgavit. Rurſus hæc lingua Syriaca eſt illa, quam Chriſtiani per Orientem ſibi ferè propriam fecerunt; ſiquidem utriuſque Teſtamenti verſionem in hac dialecto habuerunt, & in eadem celebraſſe Sacra non eſt dubitandum, ùt etiam cenſet Claudius Fraſſen in ſuo doctiſſimo Opere inſcripto: *Diſquiſitiones Biblicæ lib. 1. cap. 7. §. 5.* circa finem. Hac eadem lingua conſcriptum fuiſſe Matthæi Evangelium tanto unanimi veterum conſenſu teſtatum eſt, ut mirum ſit, novitios quoſdam Scriptores id in dubium revocare, atque etiam falſitatis arguere, ùt optimè edocet Remigius

Ceil-

Cæillerius Monachus Benedictinus, in ſua eruditiſſima Hiſtoria Generali Scriptorum Sacrorum *lib. 2. cap. 2. art. 2. n. 3.* Ubi etiam ſubnectit, Sanctum Matthæum prædicta lingua Evangelii ſcribendi conſilium ſuſcepiſſe, ut ea ſuppleret, quæ Hebræis deeſſe poſſent, & idcirco eadem lingua in ſcribendo uſus eſt, qua illos viva voce inſtituerat; aliis monitis, dum coràm eſſet, traditis, infirmius ſupplementum attuliſſet. Quid enim illis profuiſſet Liber eo ſermone ſcriptus, quem ipſi non intelligerent? Ita etiam Erneſtus Tenzelius in ſuis animadverſionibus ex D. Hieronymi Commentario in Matthæum oſtendit, non Hebraica lingua propriè dicta, ſed Chaldæa, ſive ùt alii appellari malunt, Chaldæo-Hieroſolymitana conſcriptum fuiſſe, quod Nazareni venditarunt Matthæi Evangelium. Nec aliam intelligi putat Fabricius in *Bibliotheca Eccleſ. pag. 51.* à Græcis Patribus, qui Matthæum hebraicè ſcripſiſſe tradunt; quandoquidem in novo Teſtamento hac dictione idem ſignificatur idioma, quo tunc vulgus Judæorum Hieroſolymis utebatur. Inde autem conficitur, nullum Hebræorum Matthæi Evangeliorum, quæ Munſterus, Mercerus, Tiliuſque vulgarunt, genuinum eſſe poſſe. Hæc præfati Auctores; ex quibus omnibus optimè inferri poſſe crediderim, quòd ſicùt præfata lingua conſcriptum, & promulgatum fuit primum Chriſti Evangelium, ita eadem lingua ab Apoſtolis, & Diſcipulis Chriſti primitus ſacram Liturgiam celebratam fuiſſe, & non ſolùm Hieroſolymis, ſed ubicumque talis Lingua vernacula erat. Quapropter in hoc ſenſu optimè ſubſiſtit ſententia Renaudotii, quòd lingua Hebraica in primitiva Eccleſia Miſſa dicta fuerit.

Idque magis evincitur *ex Epiſt.* 247. Johannis VIII. ad Sfentopulcrum Comitem Moraviæ, in qua permiſit Sclavis, ad fidem Chriſti prædicatione S. Methodii converſis, ſacram Liturgiam lingua Sclavonica peragere; in dicta enim Epiſtola, præter alia, habentur hæc verba: *Quoniam qui fecit tres Linguas principales, Hebræam ſcilicet, Græcam, & Latinam, ipſe creavit & alias omnes, ad laudem, & gloriam ſuam.* Ex quibus verbis Summi Pontificis clarè colligitur, Sacram Liturgiam celebratam fuiſſe his tribus linguis, Græca, Hebraica, & Latina; unde nullo modo denegandum eſt, Apoſtolos uſquam Hebraica lingua uſos fuiſſe in Miſſæ celebratione, ùt prætendit Joſeph Vicecomes. Abſque eo quòd officiat huic noſtræ ſententiæ, quòd Liturgia D. Jacobi, græcè reperiatur conſcripta, non verò hebraice; nam ab initio etiam eundem Apoſtolum hebraicè Hieroſolymis Sacris operatum fuiſſe, pro certo habendum eſt, & proceſſu temporis, etiam lingua Græca Miſſam celebraſſe minimè denegamus. Sicùt denegandum non eſt, adhuc reperiri aliquam Liturgiam in præfato Syro-Chaldaico, vel Syriaco idiomate exaratam; & eſt illa, qua utuntur Maronitæ, qui Libanum incolunt. Hi enim eadem utuntur lingua, qua Chriſtus Dominus creditur uſus fuiſſe, ùt tradit Balthaſar Francolinus *in ſuo Tyrocinio Theologico §. 4. n. 76.* Quæ quidem lingua à Card. Bona *l. 1. c. 1. n. 4.* Chaldaica nuncupatur; unde ait, in Occidente non inveniri, niſi antiquas Liturgias Latinas; in Oriente verò, quamvis multæ ſint diverſarum linguarum nationes, quæ Chriſtiana profeſſione cenſentur; veteres tamen Liturgias non habent niſi Græca, qua Græci, & Melchitæ; & Chaldaica lingua, qua Maronitæ, Neſtoriani, & Jacobitæ per varias Provincias diſperſi utuntur. Vocat verò ibi linguam Chaldaicam illam, quam alii Syriacam, vel Syro-Chaldaicam appellant, quæ ſcilicet ex lingua Hebraica, & Chaldaica orta eſt, & qua Hebræi, ùt dixi, Babylone degentes captivi loquebantur, & quæ à regione, in quam poſt captivitatem regreſſi ſunt, Syriaca ab aliquibus dicta fuit, ab aliis verò Syro-Chaldaica, & denique à nonnullis etiam Hebraica, quia Populo Hebraico vernacula erat.

erat. Et hæc ſatis ſint pro hac celebri quæſtione diligenter diſcuſſa ab Auctoribus Liturgicis.

XV. Gav. pag. 3. col. 2. ead. lit. d *Petrus ordinem præſcripſit, Jacobus evulgavit.*) Contra eos, qui aſſerunt, Jacobum primam Miſſam Hieroſolymis celebraſſe, docet hic Gavantus, Petrum Apoſtolorum Principem, omnium primum Miſſæ ordinem præſcripſiſſe; Jacobum verò poſteà evulgaſſe. Nos ſuperiùs oſtendimus cum eodem Gavanto, Petrum Hieroſolymis in cœnaculo Sion primum Sacrificium ante omnes alios Apoſtolos peregiſſe. Nunc Gavanto pariter conſentimus, & dicimus, verè Petrum primum omnium Liturgiam, ſive ordinem, & Ritus præcipuos, quibus Miſſa celebratur, inſtituiſſe. Præſertim verò acerrimè ſuſtinemus, Romanam Miſſam, ſeu Liturgiam D. Petro, tanquàm primo ſuo Conditori, & inſtitutori, referendam eſſe. Quæ quidem veritas, & auctoritatibus luculentis, & validis rationibus manifeſta reddi poteſt: S. enim Innocentius I. in epiſt. à nobis ſuprà allegata ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, præter alia, ſcribit hæc verba præciſa: *Quis enim neſciat, aut non advertat, id quod à Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc uſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſervari, nec ſuperinduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum. Præſertim cùm ſit manifeſtum in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam, atque Siciliam, Inſulaſque interjectas, nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos, quos Venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ejus ſucceſſores conſtituerunt Sacerdotes.* Ex quibus Innocentii verbis liquet, Romanam Eccleſiam à S. Petro ſuam Liturgiam, ſeu Ordinem, & Ritus, quibus Miſſa celebratur, accepiſſe; & in omnes Occidentis Regiones, aut ipſius Petri, aut ſuorum primorum ſucceſſorum ſtudio, eundem Miſſæ ordinem fuiſſe deductum, Innocentio I. concinit pariter Vigilius Pontifex, cujus verba ſuperiùs retulimus. Ita etiam S. Iſidorus Hiſpalenſis *Lib. I. Cap. XV.* de Eccleſiaſticis Officiis, dicendo: *Ordo Miſſæ, vel Orationum, quibus oblata Deo Sacrificia conſecrantur, primùm à S. Petro eſt inſtitutus, cujus celebrationem uno eodemque modo univerſus peragit Orbis.* In eadem verſantur ſententia Etherius Epiſcopus Uxamenſis, & Beatus Presbyter in libris adverſus Elipandum Toletanum, & alii à nobis ſuperiùs allegati, inter quos Walafridus Strabo, qui floruit circa Annum Domini 840. in lib. de Rebus Eccleſiaſticis cap. 22. hæc tradidit: *Et Romani quidem uſum obſervationum à B. Petro Principe Apoſtolorum accipientes, ſuis quique temporibus, quæ congrua judicata ſunt, addiderunt. Quorum morem ideò in ſacris Rebus tam multæ Gentes imitantur, quia & tanti magiſterii ex Apice Apoſtolico primordiis clarent, & nulla per Orbem Eccleſia æquè, ùt Romana, ab omni fece Hæreſum cunctis retro temporibus pura permanſit.* In eandem ſententiam, nimirum Romanam Liturgiam, non quoad omnem ſuam partem, ſed quoad præcipuas ſaltem, Divo Petro tribuendam eſſe, deſcendunt pariter Edmundus Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus *cap. 3. art. 1. §. 7.* Grancolas in ſuo lib. de antiquis Liturgiis *pag. 51.* Le Brun *Tom. 2.* ſuarum Explicationum ſuper Ceremoniis, & precibus Miſſæ *diſſert. 2. art. 2.* & Dominicus Georgius in ſuo primo Volumine de Liturgia Romani Pontificis *lib. 1. cap. 2.* Hi tres recentiſſimi, & eruditiſſimi Viri concordes ſunt in defendenda ante dicta ſententia, quoad Romanam Liturgiam D. Petro, tanquàm primario Conditori, adſcribendam, iiſdem auctoritatibus innixi, quas mox allegavi. Congrua etiam rationi eſt hæc opinio; nam Petrum Apoſtolorum Principem Romam adventaſſe certiſſimum eſt, (quidquid oblatrent contra hanc irrefragabilem veritatem Heterodoxi, & pravæ mentis Auctores) Romanamq; Eccleſiam rexiſſe, & ibi Apoſtolicam Cathedram

ab

ab Antiochia transla'am, pro ſuis etiam ſucceſſoribus in Romano Epiſcopatu, totiusque Eccleſiæ Magiſterium, & Principatum firmaſſe; quibus poſitis, nemo inficiari poteſt, ſupremum antedictum Sacerdotem Romæ toto ſui regiminis tempore certis ſtatutis Ritibus, Ceremoniis, Precibus, Collectis, & ſanctæ Scripturæ Lectionibus Miſſam celebraſſe; qui quidem Miſſæ celebrandæ ordo ab ipſo inceptus, inſtitutus, & obſervatus, profectò ſive ſcripto conſignatus, ſive verbali traditione aliis Romanæ Eccleſiæ Presbyteris, & ſuis ſucceſſoribus in Romana Cathedra communicatus fuit, & temporis ſucceſſu aliis precibus, aliiſque Ritibus adauctus. Sed hæ ſucceſſivæ Additiones non officiunt, quin prædicta Liturgia Romana debeat D. Petro, tanquàm ſuo primo Cooditori, & inſtitutori referri.

Sic Jacobum Apoſtolum eſſe illius Liturgiæ Inſtitutorem, quæ ejus nomine inſcripta eſt, accerrimè ſuſtineut Leo Allatius in Symmictis *pag.* 176, Cardinalis Bona *lib.* 1. *Rer. Liturg. cap.* 8. *num.* 3. & alii, qui allegant in comprobationem ſuæ ſententiæ perpetuam traditionem veterum. & Græcæ Eccleſiæ conſenſum, quæ prædictam Liturgiam ùt legitimam ſemper agnovit, & ùt Jacobi genuinum opus recepit. Græcorum opinioni accedunt quoque Syri, qui teſte Abrahamo Ecchelenſi in notis ad Hebedieſu de Scriptoribus Chaldaicis *pag.* 135 aſſerunt, primum omnium, qui Liturgiam ſcripſerit, & aliis eas ſcribendi facem prætulerit, fuiſſe S. Jacobum. Laudatus Abraham confirmat hoc teſtimonio Jo, Maronis, qui ſexto vertente Seculo vivebat: Synodus quoque Trullana hanc ſententiam approbaſſe videtur; nam *Can.* 32. ex Liturgia S. Jacobi probat, vinum aqua mixtum in Sacrificio Miſſæ eſſe offerendum. ut refellat Hydropaſtarum errorem, qui ſolam aquam offerendam pertinaciter affirmabant. Manuel Malachus in nomocanone *c.* 220. *Gavant, Rubr. Miſſ.* ait, eandem Jacobi Liturgiam in uſu fuiſſe uſque ad tempora Baſilii Magni, ejusque meminit S. Proclus Seculi V. Auctor in tract. de Traditinne Divinæ Liturgiæ; quod opus etſi nonnulli S. Proclo abjudicent, genuinum tamen ipſius fœtum eſſe eruditè demonſtrat noſter Vincentius Richardus in notis ad eundem tractatum, Denique Cyrillus Hieroſolymitanus multa profert in ſuis Myſtagogicis Catecheſibus, quæ ita ſunt huic Liturgiæ ſimilia, ut facilè colligas ex ea fuiſſe deprompta. Eorum verò argumenta, qui Litugiam hanc Divo Jacobo eripiunt, id unum oſtendunt, alia reperiri in eadem Liturgia, quæ Jacobo tribui non poſſunt, neque illius tempori correſpondent; ſed nos non inficiamur, à Jacobi ſucceſſoribus aliqua addita fuiſſe, ſicùt contigit omnibus Liturgiis, & veteribus Sacramentariis, quæ tamen nihlominùs adhuc ſuo principali Inſtitutori adjudicantur; & in hoc ſenſu etiam ſapientiſſimus Cardinalis Gotti io ſuo recentiſſimo, & præclariſſimo opere inſcripto: *Veritas Religionis Chriſtianæ tom.* 1. *cap.* 4. §. 9. inhærens ſapientiſſimo pariter Cardinali Bellarmino, prædictam Liturgiam Jacobo aſſeri poſſe fatetur, Et reverà, ita pariter Gelaſio Summo Pontifici adſcribitur Codex ille Sacramentorum Romanæ Eccleſiæ, qui, ùt ſuprà innuimus, cura, & ſtudio Cardinalis Thomaſii in lucem emiſſus fuit, quamvis talem Codicem non ex integro præfatus Pontifex condiderit, ſed ſolùm illum coordinaverit, & præfationes, aliaſque preces ei adjecerit. Rurſus qnamvis nonnulla præfato Codici poſt præfatum Pontificem appoſita fuerint, quæ ipſum profectò non ſapiunt; nihilominùs ſemper ipſi adjudicatus fuit. Et eodem modo, & ob eaſdem rationes Sacramentarium, quod uſque ad præſens tempus Gregorianum appellamus, Divo Gregorio Magno tribuimus. Cur igitur, & his, & aliis validioribus rationibus ſuffulti, Romanam Liturgiam D. Pe-

 tro,

tro, ceu primo Inſtitutori, & Conditori adſcribere non debemus? & de hac Romana Miſſa inferiùs aliqua alia addemus, cùm de multiplicibus Miſſarum generibus nobis diſcurrendum pariter erit, inter quas præcipuum locum Miſſa Romana promeretur.

Novæ aliæ Obſervationes in Rubricæ præliminaris Textum.

XVI. Rub. prælim. pag. 2. *Miſſa quotidie dicitur*) Quoniam in animum induximus, non ſolùm Obſervationibus Gavanti Commentaria, ſed etiam novis Additionibus totum hunc ſuum Theſaurum illuſtrare; idcirco ſuper præfatis Rubricæ verbis, quæ Gavantus prætermiſit in ſuis Commentariis, nos expoſitiones noſtras prodere, operæ pretium ducimus. Tria autem pro recta explanatione dictorum verborum conſideranda ſunt, cùm tria in ipſis contineantur. Primò indicatur obligatio, ſeu uſus, quotidie celebrandi: Secundò proponitur conformitas, quæ debet eſſe inter Miſſam, & Officium: Tertiò explicatur diverſitas Miſſarum de Feſto duplici, ſemiduplici, &c.

Quoad primum, nimirum *Miſſa quotidie dicitur*, doctiſſimus Johannes Mabillon in Præfatione ad Seculum ſecundum Ordinis S. Benedicti §. 4. *n.* 36. adnotat, Viros pios nonnullos per Seculum ſeptimum rem ſacram quotidie frequentaſſe, id quod anterioribus Seculis non tam obvium videbatur. Idem clariſſimus Auctor *Præfat.* 1. *in Seculum* 3. §. 6. *n.* 52. adſtruit, Miſſæ quotidianæ celebrationem jam inde à Seculo ſexto frequentatam Sacerdotibus piis, circiter octavum Seculum ampliùs commendari cœpiſſe. Statutum verò de hac re nullum inveniſſe aſſeverat ante Annum 855. quo Synodus Ticinenſis ita decrevit *cap.* 1. *Statuimus, ut non tantùm Dominicis diebus, & præcipuis Feſtivitatibus, Epiſcopi Miſſas celebrent; ſed cùm poſſibile fuerit, quotidianæ quoque Sacrificia frequentent.* In Gallia etiam idem ſtatutum eodem tempore emanavit; idque colligitur ex Riculphi Sveſſionici Epiſcopi *cap.* 3. ita Presbyteros alloquentis: *Habete quaſumus ſtudium in Pſalmos cantando, in Divinos Libros legendo, in Canonicas Horas conſtituendo, id eſt Primam, Tertiam, Sextam, Miſſarum quoque quotidiana celebratione.* Sed hæc ſtatuta potiùs exhortationis, quàm Legis, aut Præcepti vim habuiſſe, ibidem oſtendere contendit præfatus Mabillonius.

Verùm Edmundus Martene in Rebus ſacris, non minùs, quàm Mabillonius peritus *tom.* 1. de Antiquis Eccleſiæ Ritibus *lib.* 1. *art.* 3. adſtruit, & oſtendit, quòd quamvis primis Eccleſiæ temporibus dumtaxat die Dominico Miſſæ Sacrificium peractum fuerit; quia id ſatis innuit S. Juſtinus Martyr in Apologia 2. ubi agens de Chriſtianis Conventibus, ſolius meminit Dominicæ: Sanctus tamen Epiphanius tradit, tres in hebdomada dies ad id muneris ſtatutos fuiſſe ab Apoſtolis, Dominicam ſcilicet, & quartam, ſextamque Feriam. Hæc enim habet in expoſitione Fidei Catholicæ: *Sacri porro Conventus, & Synaxes ab Apoſtolis inſtituti ſunt his potiſſimè diebus, quarta, ſextaque Feria, & Dominica:* eamque ſententiam confirmare videtur Tertullianus *lib. de Oratione.* Hiſce diebus Sabbatum adjecit S. Baſilius *in epiſt.* 289. *ad Cæſaream Patriciam.* Verùm tempore S. Auguſtini variæ erant Eccleſiarum conſuetudines, ùt ipſe ait epiſtola 54. novæ editionis ad Januarium: *Alibi nullus dies prætermittitur, quo non offeratur; alibi Sabbato tantum, & Dominico; alibi tantùm Dominico.* In Africa tamen jam tum quotidiani Sacrificii uſum invaluiſſe colligitur ex ejuſdem S. Auguſtini *Serm.* 58. *de Oratione Dominica ad Competentes*, in quo

quo ait: *Oratio quotidie dicenda eſt vobis, cùm baptizati fueritis. In Eccleſia enim ad Altare Dei quotidie dicitur iſta Dominica Oratio, & audiunt illam Fideles. Non ergo timemus, ne minùs diligenter eam teneatis; quia etſi quis veſtrum non poterit tenere perfectè, audiendo quotidie tenebit.* Idem confirmat in epiſtola 98. dicendo: *Nonne ſimul immolatus eſt Chriſtus in ſe ipſo, & tamen in Sacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſollemnitates, ſed omni die populis immolatur.* Eundem Miſſæ quotidianæ uſum, etiam in Eccleſiis Hiſpaniæ viguiſſe, eruitur ex hoc Concilii Toletani primi, A. 400. celebrati, Canone: *Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel quilibet Eccleſiæ deputatus Clericus, ſi intra Civitatem, vel in loco, in quo Eccleſia eſt, aut Caſtello, aut Vico, aut Villa ad Eccleſiam, ad Sacrificium quotidianum non acceſſerit, Clericus non habeatur.* Idem aſſerendum eſt de Eccleſia Conſtantinopolitana, quia in Homilia 3. D. Johannis Chryſoſtomi in epiſtola ad Epheſios hæc leguntur: *Fruſtra habetur quotidiana oblatio, fruſtra ſtamus ad Altare; nemo eſt qui ſimul participet.* Idem pariter eruitur ex Sermone 25. inter falsò adſcriptos S. Ambroſio in nova editione; unde probabiliſſimum eſt, etiam in Eccleſia Mediolanenſi ſacrum Myſterium quotidie peractum fuiſſe. Idem pariter eveniſſe in aliis Eccleſiis, & Monaſteriis, vertente Seculo V. oſtendit Martene loco ſupracit. in ſequentibus verò Seculis, quotidianam oblationem in præcipuis etiam Eccleſiis uſu veniſſe, non eſt dubitandi locus; cùm in ordine Gelaſiano, & in S. Gregorii Sacramentario habeantur Miſſæ deſcriptæ pro omnibus Dominicis, & pro omnibus Quadrageſimæ, & Paſchalis hebdomadæ Feriis; quæ Dominicarum Miſſæ infra hebdomadam repetebantur, quando propria non occurrebat. Excipiendæ tamen ſunt Dominicæ poſt Sabbatum quatuor Temporum, & Feria V. Quadrageſimæ, quæ Officio proprio in præfatis ordinibus vacare reperiuntur ob illas rationes, quas adducit Martene.

Tertullianus de Jejuniis *cap.* 14. ait: *Nobis certè omnes dies, etiam vulgata conſecratione celebratur.* Et Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 18. §. 4. altiùs etiam à præfato tempore repetit uſum quotidianæ celebrationis; Andreas etenim Apoſtolus, quotidie ſe Hoſtiam incruentam immolaſſe teſtatus eſt, ùt referunt ejus Acta à Presbyteris Achajæ conſcripta.

Innocentius I. *in epiſt. ad Exuperium Epiſcopum Toletanum* docet, ideò Sacerdotibus ſervandam pudicitiam, quia non præterit dies, quâ à Sacrificiis Divinis vacent. S. Petrus Chryſologus *Serm.* 5. *de Chriſto* ait: *Hic eſt Vitulus, qui in Epulum noſtrum quotidie, ac jugiter immolatur.* S. Baſilius quotidie *ſacris operatus eſt*, ùt ſcribit Amphilochius in ejus Vita; idemque Baronius de S. Ambroſio aſſeverat. D. Cyprianus *epiſt.* 14. ad Cornelium ait: *Epiſcopatus noſtri honor grandis, & gloria eſt, pacem dediſſe Martyribus, ut Sacerdotes, qui Sacrificia Dei quotidie celebramus, Hoſtias Deo, & Victimas preparemus.* Alia teſtimonia veterum Patrum de uſu quotidiani Sacrificii affert idem Card. Bona, etiam *cit. lib.* 5. *cap.* 14. in quo ex profeſſo agit de uſu perpetuo Miſſarum privatarum; & hinc occaſio ei præbetur agendi etiam de uſu Miſſæ quotidianæ.

Ex ſupradictis liquidò conſtat contra cit. Mabillonium, nòn ſolùm à Seculo VI. ſed etiam ſuperiori valdè tempore, Miſſæ quotidianæ celebrationem à piis Sacerdotibus frequentatam fuiſſe; imò Miſſas privatas quod attinet, ſi Feriam VI. & Sabbatum majoris hebdomadæ apud Latinos, & omnes Ferias V. Quadrageſimæ excipias, quibus adde omnes Ferias VI. Quadrageſimæ apud Eccleſiam Mediolanenſem, & totum Quadrageſimale tempus, præter Sabbata, Dominicas, & Feſtum Annunciationis apud Græcos; non ſolùm fuit licita omnibus diebus quotidianæ Miſſæ celebratio, ſed etiam pluries una die cele-

Digitized by Google

celebrare olim permiſſum fuit pro cujuſcumque Sacerdotis arbitrio; ita ut alius bis, alius ter, alius quoties ei libebat, Miſſas in eadem die iteraret; credentes tantò ampliùs Deum ad miſericordiam flecti, quantò crebriùs paſſio Chriſti commemoratur, ùt tradit Walafridus Strabo *lib. de Rebus Eccleſ. cap.* 25. idque ex Fidelium Virorum relatione accepiſſe ſe adſtruit; qui etiam refert Leonem III. Pontificem nòvies aliquando in eodem die Sacrificium celebraſſe. Verùm enarratæ Sacerdotum devotioni aliquos limites à ſacris Canonibus præfixos fuiſſe legimus; nam trigeſimus ſeptimus inter eos, qui ſub Ecdaro Anglorum Rege dati ſunt, ita habet: *Docemus etiam, ut nullus Sacerdos Miſſam ſæpiùs in ullo die celebret, quàm ter ad ſummum.* Idem ſtatuerunt Leges Presbyterorum Nortumbrienſium *cap.* 18. & Concilium Seleguſtadienſe, *A.* 1022. *Can.* 5. Poſteà verò Alexander Papa II. qui obiit Anno 1073 decrevit, ne plus, quàm una in die Miſſa ab uno Sacerdote celebraretur, ùt legitur in *Decreto Gratiani de Conſecrat. Diſtin.* 1. *Can.* 53. ubi habetur: *Sufficit Sacerdoti unam Miſſam in die una celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum Mundum redemit. Non modica res eſt unam Miſſam facere; & valdè felix eſt, qui unam Miſſam dignam celebrare potuit.* Addit nihilominùs idem Pontifex ibidem: *Quidam tamen pro Defunctis unam faciunt, & alteram de die, ſi neceſſe fuerit.* Inter quos numerantur S. Anſelmus, & S. Aibertus, quorum Vita legitur apud Bollandum die ſeptimo Aprilis, in qua hoc narratur. Verùm neque etiam pro Defunctis modò licet, præter aliam Miſſam celebratam in eadem die, ſacrum facere, & ſolummodò in ſolemni die Nativitatis Domini tres, ùt olim, permiſſum eſt cuilibet Sacerdoti Miſſas celebrare, illis Ritibus, & Ceremoniis, quæ ab Eccleſia, & Sac. Rituum Congregatione præſcriptæ ſunt. Ita Innocentius III. ſtatuit *in cap. Conſuluiſti de celebratione Miſſarum* his verbis: *Excepto die Nativitatis Dominicæ, niſi neceſſitatis cauſa ſuadeat, ſufficit Sacerdoti ſemel in die unam Miſſam ſolummodò celebrare.* Et ibidem cap. *Te referente* Honorius III. *Quacunque Sacerdos dignitate præfulgeat, plures eodem die Miſſas dicere non audeat*; & hæc eſt praxis totius Eccleſiæ, tam Orientalis, quàm Occidentalis, & communis Theologorum ſententia, à qua nemo poteſt recedere, quin reus evadat graviſſimi criminis. Inter Eruditos nullus ignorat, antiquitus, non ſolùm in die Nativitatis Domini, ſed etiam in aliis ſollemnibus Feſtivitatibus plures Miſſas à Sacerdotibus celebratas fuiſſe. Sic in die Circumciſionis Domini, ſeu Kalendis Januarii in vetuſtiſſimo Gellonenſis Monaſterii Sacramentorum libro, tres reperiuntur Miſſæ adſignatæ, quarum prima, & ſecunda inſcribitur *in Octava Domini*, tertia inſcribitur *Miſſa ad prohibendum ab Idolis.* Secunda tamen eſt de B. M. ùt indicant Orationes: & reverà in veteri Frontoni Calendario ante Ann. 900. exarato, duæ tantùm Miſſæ indicantur; prima de Octava Nativitatis, ſecunda verò de S Maria, quæ etiam tempore Durandi celebrabantur in dicta die, ùt ipſe aſſeverat *in Rationali lib.* 6. *cap.* 5. Rurſus in præfato Monaſterii Gellonenſis Sacramentario ante Annos 900. conſcripto non ſolùm tres, ùt in antiquis Sacramentorum libris, ſed quatuor adſignantur Miſſæ cantandæ in ſollemnitate Nativitatis D N. J. C.

Johannes Frontonus mox laudatus in ſuis eruditiſſimis prænotatis ad Calendarium ab ipſo editum §. 10. aſſerit in die quoque Paſchatis tres fuiſſe Miſſas; *Primam Sabbatinam de nocte, Secundam de die, Tertiam in conceſſione ordinum, quæ non adnotatur, quia ſumitur de Communi*; ita præfatus doctiſſimus Vir. Verùm in Feſto Paſchæ non fuiſſe olim collatos ſacros Ordines, prætendit probare editor S. Leonis *in* 6. *Diſſertatione* ad opera ejuſdem Sancti Pontificis. In veteri Miſſali Gallicano à Cardinali Thoma-

[illegible]

Digitized by Google

ſio in lucem emiſſo per totam Paſchæ Octavam adnotantur duæ Miſſæ; una matutinalis pro Neophytis, altera de die

Tempore S. Auguſtini bis litabatur Feria V. in Cœna Domini; ſemel manè à jejunis, & ſemel ſerò à refectis; quod nec ipſe improbat, reſpondens ad Januarium *epiſt.* 54. novæ editionis, qui eum ea de re interrogaverat. Verùm in antiquo Codice Rhemenſi S. Remigii, & in Noviomenſi S. Mariæ, ac in Gellonenſi, necnon in Ordine Gelaſiano, tres adſignantur Miſſæ in eadem Feria V. in Cœna Domini: Prima pro reconciliatione pœnitentium; Secunda, Chriſmalis dicta, pro confectione ſacri Chriſmatis; Tertia ad veſperum, de ipſa diei ſollemnitate. His quarta additur in veteri Codice Bibliothecæ Regiæ Gallicanæ Annorum circiter 900. de qua ſicùt de ſupradictis mentionem facit eruditiſſimus Martene *loc. cit. n.* 8.

Ex eodem Martene eruitur, quòd in optimæ notæ MS. libro Sacramentorum Eccleſiæ Turonenſis ante Annos 800 exarato, tres pariter deſcribuntur Miſſæ in Vigilia Aſcenſionis Domini, præter eam, quæ eſt de Litania majori. In Ordine autem Gelaſiano duæ adſignantur in Aſcenſu Domini; & in Codice Gellonenſi duæ adduntur Miſſæ in Litania majori, id eſt in Rogat. primo die unica, ſecundo die duæ, & ſic tertio die, præter eam, quæ eſt de Vigilia Aſcenſionis. Præterea in aliis etiam Domini, necnon Sanctorum ſollemnitatibus reperiuntur plures Miſſæ, quæ in dictis diebus cantabantur. Liquet igitur, olim Miſſas non privatas modò, ſed quoque ſollemnes, plures eadem die ab uno Sacerdote celebratas fuiſſe; de qua Miſſarum pluralitate eruditè tractant ſuprà citatus Edmundus Martene *lib.* 1. *de Antiquis Eccleſ. Ritibus*, Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 18 *num.* 5. *& ſeqq.* ubi agit de diebus, quibus in veteri Eccleſia plures Miſſæ celebrabantur, quos quidem dies ipſe vocat Polyliturgicos, ad differentiam illorum dierum, in quibus nulla dicebatur Miſſa, quos vocat Aliturgicos; alios verò, in quibus unica tantùm à quolibet Sacerdote dicebatur Miſſa, Liturgicos appellat. Præter allegatos, legi etiam poſſunt alii Auctores agentes de earum Miſſarum pluralitate in eadem die; præſertim verò Johannes Baptiſta Thiers in *tom.* 1. *lib. poſthumi de Superſtitione*, Grancolas *tom.* 2. *pag.* 371. Mabillonius in Præfat. ad Seculum 2. Bened. Chriſtianus Lupus, qui de hac re fuſiſſimè agit in Scholiis ad citatum Decretum Alexandri II. quod perperàm à Burio, Alexandro I. tributum fuit, Gervaſius Doroberonenſis *in Actis Pontificum Eborac. pag.* 1649. Menardus *in notis ad Sacrament. Gregorianum pag.* 167. Sed talis Miſſarum multiplicitas in eodem die ab eodem Sacerdote celebrandarum, ùt diximus, nunc ſuſpenſa omnino remanet, & ſolùm permittuntur illæ tres, quæ in Nativitate Domini quolibet Anno à quolibet Sacerdote peraguntur.

Cæterùm reſumendo ſermonem Miſſarum quotidie celebratarum; quamvis eam opinionem amplexus fuerim, quæ docet, priſcis etiam Eccleſiæ Seculis hunc morem invaluiſſe quotidie offerendi incruentum Sacrificium; non ſum tamen is, qui aſſeram, eundem morem communem fuiſſe omnibus Presbyteris: quinimò hæc conſuetudo quotidie celebrandi neque poſt ſextum Seculum fuit univerſalis omnibus Sacerdotibus, ùt optimè oſtendit Edmundus Martene *l.* 2. *de Monachorum Ritibus cap.* 6. §. 3. ubi aſſeverat, quòd olim nonniſi aliqui perfectiores Monachi multa cum laude, & Religioſe quotidie ſacris operabantur, inter quos recenſentur S. Goar Eremita, cui, teſte Wandelberto *in ejus Vita n.* 7. *Seculo ſecundo Benedictino pag.* 282. erat ſollemnis conſuetudo, ut omni die Miſſarum ſollemnia celebrans, Sacrificium Corporis, & Sanguinis Chriſti pro ſtatu Eccleſiæ offerret. Ita pariter S. Geremarus Abbas Haviacenſis, de quo Anonymus in ejus Vita ait. *Offerebat ille Sacrificium per ſingulos*

Digitized by Google

dies cum lacrymis, & contritione cordis: Kalenſes Monachi, quibus Bertiſſa Parthenonis Kalenſis Abbatiſſa quotidie pro ſalvatione Animarum Fidelium, & recto ſtatu Eccleſiæ Domino Hoſtias ſacras jubebat offerre, & alii, quos loco cit. congerit Martene. Verùm quamvis nonnulli olim quotidie celebraverint Presbyteri, idque ipſum ſolitariis permittere videatur Grimalaicus in Regula ſolitariorum *cap.* 36. tamen paucorum erat iſta virtus, peneque omnes, Auguſtiſſimi Myſterii horror à quotidiano celebrandi auſu arcere ſolebat; nam præter Ninienſes Monachos, apud quos ex octo Presbyteris unus duntaxat ſacroſanctum Sacrificium offerebat; ſingularia hæc, quæ produximus aliquorum Monachorum exempla, qui quotidie offerrent, quid aliud docent, quàm alios non ita frequenter celebraſſe? Nam ſi generalis Miſſas dicendi conſuetudo extitiſſet apud omnes Monachos, fruſtra iſti hac de re tanquam de ſingulari facinore laudarentur, cùm aliis omnibus foret commune. Hæc exſcribere placuit ex laudato Martene, qui aliis pariter argumentis comprobat, Monachos Sacerdotes etiam poſt Seculum ſextum à quotidiana Sacrificii celebratione abſtinuiſſe. Sic de S. Rodingo Abbate Bellilocenſi legitur in ejus Vita ſcripta à Richardo Abbate *n.* 12. quòd feſtivis duntaxat diebus celebrabat: florebat autem Rodingus poſt medium Seculum ſeptimum. Seculo verò octavo in Concilio Cloveshonienſi celebrato An. 747. *cap.* 14. ſancitum fuit, ut Dominicus dies legitima veneratione à cunctis celebretur, ſitque divino tantùm cultui dedicatus, omnesque Abbates, ac Prebyteri iſto ſacratiſſimo die in ſuis Monaſteriis, ac Eccleſiis maneant, Miſſarumque ſollemnia agant. Præfatum Concilium habetur apud Spelman. *tom.* 1. Concil. Angliæ. Ex quo colligitur, aliis hebdomadæ diebus prædictos Monachos Sacerdotes à Sacrificio abſtinuiſſe. Et Seculo decimo S. Anſtens Abbas Mettenſis, ùt habetur in Seculo V. Benedictino *pag.* 188. *Omnibus Dominicis, & feſtivitatibus Sanctorum celebrioribus Miſſas publicè dixit; ad hoc unaquaque IV. Feria privatim.* Præterea non videmus Cluniacenſes ex Udalrico, Alemannos Monachos ex conſuetud. Germaniæ, neque Ciſtercienſes Presbyteros quotidie Miſſas feciſſe; imò de Ciſtercienſibus conſtat ex libro ſuorum uſuum, Presbyteros ſæpiùs in ipſis etiam Dominicis non celebraſſe, ſed privatim tantùm communicaſſe. De Carthuſianis verò exploratum eſt, ipſis olim non fuiſſe licitum quotidie Sacrificium offerre; ùt colligitur ex epiſtola, quam ſcripſit Petrus Bleſenſis ad Alexandrum Carthuſianum novitium, ut eum in vitæ Monaſticæ propoſito retineret, quod ille abjicere volebat, eò quòd Miſſam quotidie celebrare ſibi fas non eſſet. Hæc conſuetudo vigebat apud Carthuſianos, etiam circa medietatem Seculi XIV. ùt patet ex Apparatu Petri Bierii ad Conſtitutionem Benedicti PP. XII, ubi ad *cap.* 27. ita loquitur: *Unde non quotidie, imò rarò ſacrificat Carthuſienſis ordo, ſi ut enim ſolet generari ex aſſiduitate contemptus, ſic attenditur ex ipſa raritate devotio.* Aliam rationem reddit Guigo in Statutis *cap.* 14. ubi ait: *Rarò hic Miſſa canitur, quoniam præcipuè ſtudium, & propoſitum noſtrum eſt ſilentio, & ſolitudini vacare, &c.* Ex quibus omnibus, & ex aliis, quæ refert Martene cit. loc. patet, Sacerdotes Monachos non ita frequenter olim Miſſas feciſſe, etſi nunc in omnibus Religioſorum hominum familiis ſinguli quotidie celebrare ſoleant Sacerdotes.

XVII. Rub. prælim. pag 2. *Secundùm ordinem Officii.*) Procedendo ad explanationem aliorum verborum hujus Rubricæ: Miſſa regulariter debet eſſe conformis Officio, ſeu horis Canonicis, præſertim Miſſa principalis, ſeu Conventualis. Dixi regulariter, quia dantur nonnullæ exceptiones, ex gr. Sabbatis Adventus, & in Vigiliis, quæ veniunt infra Octavas, Miſſæ non correſpondent Officio, ùt videndum eſt ſuo loco, nimirum *part.* 1. *tit.* 3. in Commentariis Gavanti, & noſtris Additio-

ditionibus ad illa verba Rubricæ *Miſſa dicitur de Vigilia.* Et *Part.* 4. *Tit.* 1. in quo explicantur Rubricæ Miſſarum de Adventu. Ratio antedictæ conformitatis Miſſæ regulariter cum Officio videtur eſſe, quia ab Eccleſia deſtinantur ſinguli dies, vel in cultum, & honorem alicujus Sancti, vel in memoriam alicujus myſterii, & operis divini; & conſequenter ipſa Eccleſia ordinat in eundem finem omnes ſacras functiones cujuslibet diei, quales præcipuè ſunt Officium Canonicum, & Miſſa; ſic enim integrum cultum, & non dimidiatum exhibet illis, quos intendit colere. Hinc Miſſa, & Officium convenire debent, non ſolùm in ordine ad Deum, ultimum finem, ſed etiam in ordine ad finem proximum, videlicèt ad cultum talis Sancti, vel talis myſterii venerationem. Ubi breviter advertendum, quòd quamvis Sacrificium non debeat offerri niſi ſoli Deo, ob ſupremum Latriæ cultum, quem continet; nihilominùs offertur etiam ipſi Deo in honorem Sanctorum, nempe in gratiarum actionem de illorum victoriis, ùt loquitur Concil. Trident. *ſeſſ.* 22. *cap.* 3. Itaque ſemper Deus in ſe principaliter adoratur, & colitur; vel ùt mirabilis in Sanctis ſuis; vel ùt Sanctus in omnibus operibus ſuis.

Supereſt etiam alia ratio aſſignanda dictæ conformitatis Miſſæ cum Officio, nimirum, quia Officium eſt præparatio, & diſpoſitio ad Miſſam; unde in Rubricis præſcribitur, ut ſaltem Matutinum cum Laudibus præmitti debeat celebrationi Miſſæ. Diſpoſitio autem debet eſſe proportionata ultimæ, & ſublimiori formæ, ad quam diſponit; & idcircò Officium, & Miſſa regulariter debent habere conformitatem inter ſe.

XVIII. Rub. prælim. pag. 2. *De Feſto duplici, vel ſemiduplici.*) Juxta hæc verba ejuſdem Rubricæ: Miſſa dicitur vel de duplici, &c. vel de Dominica, vel de Feria; Ritu magis, vel minùs ſollemni, ob diverſa, vel inæqualia merita Sanctorum, qui juxta Apoſtoli mentem differunt, ſicùt ſtellæ in claritate, ùt notat Durandus *in Rat. lib.* 7. *cap.* 1. vel propter beneficia per ipſos in Eccleſiam collocata; unde Apoſtolus 1. *ad Timoth. cap.* 5. *v.* 17. *Qui laboraverunt verbo, & doctrina, duplici honore digni habeantur.* Poteſt etiam non incongruè afferri illud ex Hymno in laudem S. Johannis Baptiſtæ:

Serta terdenis alios coronant
Aucta crementis; duplicata quosdam:
Trina te fructu, cumulata centum
Nexibus ornant.

Quod alludit ad parabolam ſeminis Evangelici *Matthæi cap.* 13. producentis fructum, vel trigeſimum, vel ſexageſimum, vel centeſimum; in aliquibus enim Sanctis eſt fructus trigeſimus, & ſimplex, cui correſpondet Officium ſimplex; in aliis eſt ſexageſimus, & duplicatus, cui correſpondet Officium duplex; in aliis eſt ſemiduplex, qui medio modo ſe habet pro Officio ſemiduplici. Centeſimus denique ſpectat ad meritum excelſum Sanctorum inſignium, pro quibus fit Officium primæ Claſſis. Dicitur etiam Miſſa nedum de Sanctis duplicibus, vel ſemiduplicibus, de quibus mox locuti ſumus, ſed etiam de Dominica, vel de Feria, &c, de quibus dicemus infrà ſub ſuis Titulis.

Hæc collecta ſunt ex noſtro doctiſſimo P. Quarti *part.* 1 Commentariorum in primum ordinem Rubricarum Miſſalis Romani *pag. mihi* 32. *& ſqq.* in Proœmio.

Novæ aliæ Additiones, & Obſervationes ad Rubricam præliminarem, & Gavanti Commentarium, in quibus referuntur, & explicantur varia genera Miſſarum, quarum aliquæ adhuc frequentantur; aliæ verò non ſunt ampliùs in

in uſu. Ruſus aliquæ ſunt præceptæ; aliquæ verò tantùm permiſſæ; & aliquæ etiam ab Eccleſia proſcriptæ.

XIX. Poſtquàm multa à nobis in præcedentibus Obſervationibus adnotata ſunt de Miſſæ præſertim antiquæ Sacrificio; & iterum multa pariter dicenda remanent de hodiernæ Miſſæ partibus, veſtibus, Ritibus, & Ceremoniis: idcircò ut omnibus à nobis dicendis via ſternatur, operæ pretium ducimus, brevi, & clara methodo nonnulla Miſſarum genera in his prænotionibus Liturgicis proponere, & explanare.

Primum Miſſarum genus, ſeu Diſtinctio repetenda eſt ex parte Auctorum, aut Nationum, præſertim Occidentalium, à quibus eædem Liturgiæ fuerunt inſtitutæ, ſeu frequentatæ: hujuſmodi autem ſunt Miſſa, ſeu Liturgia Romana, Ambroſiana, Gallicana, Mozarabum, ſeu Mozarabica, Africana, Hibernica, Clementina, ſeu S. Clementis, Dionyſiana, ſeu S. Dionyſii Areopagitæ, Patriarchina, ſeu Aquilejenſis, Illyrica, ſeu Sclavonica, Trevirenſis, ſeu S. Simeonis Syracuſani, Illyriciana, & Bobienſis.

XX. Missa Romana eſt illa, quæ, ùt ſuperiùs diximus, Auctorem ſui præcipuum S. Petrum Apoſtolorum Pricipem recognoſcit, & quæ nunc eſt in uſu apud omnes ferè Occidentales Eccleſias, & cujus celebrationem uno eodemque modo Latinæ peragunt Eccleſiæ. Hujus Romanæ Liturgiæ triplex ſtatus, ſeu ordo, conſiderandus occurrit, ùt optimè advertit Johannes Mabillonius *lib. 1. cap. 2, de Liturgia Gallicana n.* 4. Unus Primigenius, qui ab Eccleſiæ naſcentis exordio uſque ad Gelaſium fuit receptus. Alter Gelaſianus, qui Auctorem, ſeu potiùs amplificatorem, habuit Gelaſium Papam hujus nominis Primum. Tertius eſt ille, qui Gregorianus dicitur, ex nomine Gregorii Magni, qui Gelaſianum ordinem coarctavit, correxit, & in meliorem formam redegit. Hic ultimus Miſſæ Romanæ ordo adhuc apud omnes ferè Occidentales Eccleſias in uſu eſt. Ordo Gelaſianus, qui à tempore ſui Auctoris, uſque ad Gregorium Magnum perſeveravit, & in aliquibus Eccleſiis, ùt veriſimile videtur, aliquantò poſt; deinde diu delituit; ſed tandem unicum, quod ſupererat, hujus ordinis exemplar nongentis Annis vetuſtius, Romanis typis commiſſum fuit, & publici juris factum, ùt ſuperiùs diximus, ſumma pietate, & ſtudio, nunquam ſatis commendati noſtri Ven. Card. Thomaſii. Ordo verò purus, putusque Gelaſianus à me ille putatur, quem clariſſimus Blanchinius ſupralaudatus nuperrimè vulgavit *in* 4. *tom.* Anaſtaſii Bibliothecarii editionis Vaticanæ, & de quo ſuprà mentionem fecimus. Qualis autem fuerit Primigenius hujus Romanæ Liturgiæ ſtatus, ſeu ordo, difficillimè ob temporis injuriam conſtare poteſt, cùm antiquior Codex, qui modò extet, præfati ordinis Miſſæ Romanæ, ſit Gelaſianus mox memoratus, cæteri verò perierint. Hoc unum tamen certum eſt (ùt præfatus Thomaſius advertit in ſua præfatione) Romanæ Eccleſiæ Sacramentorum Codicem, qui Gelaſii olim appellatione donatus fuit, non eſſe integrum ejuſdem Pontificis opus; ſed Leoni Magno, magna ex parte, ejuſque

Præ-

Prædeceſſoribus Rom. Pontificibus, præſertim verò D. Petro, ùt ſuperiùs n. XV. commonſtravimus, ceu primo Conditori, qui ejuſdem ordinis prima fundamenta jecit, tribuendum eſſe. Qui plura de Romanæ Liturgiæ origine, Ritibus, & ordine ſcire deſiderat, adire poterit Card. Bona *de Rebus Liturgicis lib.* 1. *c.* 7. *&* 8. Mabillon. *de Liturgia Gallicana lib.* 1. *cap.* 2. §. 4. 5 *&* 6. Grancolas *de antiquis Liturgiis pag.* 400. Le Brun *tom.* 2. *diſſert.* 2. *art.* 3. Edmundum Martene *lib.* 1. *de antiquis Eccleſiæ Ritibus art.* 11. in quo expoſitionem Miſſæ Romanæ ante Annos nongentos ſcriptam refert.

XXI. Missa, seu Liturgia Ambrosiana, & quæ etiam Mediolanenſis dicitur, eſt illa, quam Walafridus Strabo ante Annos octingentos *lib. de Rebus Eccleſ. cap.* 22. D. Ambroſio Mediolanenſis Eccleſiæ Antiſtiti adſcribit his verbis: *Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, tam Miſſæ, quàm cæterorum diſpoſitionem Officiorum ſuæ Eccleſiæ, & aliis Liguribus ordinavit; quæ & uſque hodie in Mediolanenſi tenentur Eccleſia.* Joſeph verò Vicecomes *lib.* 1. *de Ritibus Miſſæ c.* 22. tueri conatur, Ritus Eccleſiæ Mediolanenſis à S. Barnaba Apoſtolo inſtitutos fuiſſe; à B. Miroclete juxta Apoſtolicam inſtitutionem auctos: à Beato verò Ambroſio eoſdem Ritus illuſtratos, amplificatos, & meliorem in ordinem redactos; ideoque Ambroſianos poſt ejus obitum vocitari cœpiſſe. In eandem ſententiam videtur abire Le Brun *tom.* 2. *diſſert.* 3. *art.* 1. in quo eruditè diſſerit de Hiſtoria hujus Liturgiæ. Primæ tamen Strabonis ſententiæ conſentit Mediolanenſis Eccleſia, & totius Italiæ traditio, à qua ſine evidenti ratione, ùt ait Card. Bona, recedendum non eſt. Verùm quicumque talis Liturgiæ Inſtitutor fuerit, id pro certo habendum eſt, etiam ipſam fuiſſe mutationibus obnoxiam, ùt colligi poteſt ex diverſis Miſſalibus illius Eccleſiæ, diverſis temporibus editis, nempe An. 1560. juſſu S. Caroli Mediolanenſis Archiepiſcopi; Anno 1594. juſſu Gaſparis præfatæ Eccleſiæ Mediolanenſis Archiepiſcopi; & Anno 1640. juſſu Cæſaris Montii ejuſdem Metropolitanæ Eccleſiæ Archiepiſcopi, & S. R. E. Cardinalis; & recentiſſimè Anno 1712. moderante præfatam Eccleſiam Joſepho Archinto S. R. E. Cardinali. Prædictorum Rituum diverſitatem, & mutationem referunt Edmundus Martene *lib.* 1. *de antiquis Eccleſiæ Ritibus Ordine III.* necnon laudatus Le Brun cit. loc. Ordo antiquus verò præfatæ Miſſæ Ambroſianæ in lucem editus fuit à Pamelio inter ſua Liturgica Latinorum, Anno 1571. Rurſus præter mox allegatos Auctores, de Ritibus, Ordine, & Hiſtoria hujus Miſſæ, tractant Mabillon. *lib. de Liturgia Gallicana cap.* 2. *num.* 8. Grancolas *de antiquis Liturgiis à pag.* 77. *uſque ad pag.* 400. Card. Bona *lib.* 1. *de Rebus Liturg. cap.* 10. Beroldus qui floruit circa Annum D. 1123. in ſuo Opere MS. quod cautè aſſervatur in Archivo ejuſdem Metropolitanæ Mediolanenſis Eccleſiæ, & de quo mentionem faciunt Johannes Petrus Puricellus *in ſua eruditiſſima Diſſertatione Nazariana cap.* 97. Le Brun, & Vicecomes loc. ſuprac. De myſtico ſenſu Rituum Ambroſianorum librum edidit Carolus Settala Epiſcopus Tortonenſis idiomate Italico. Rationale verò Ceremoniarum ejuſdem Miſſæ Ambroſianæ, & modum eam celebrandi, edidit Petrus Caſola Canonicus Mediolanenſis Eccleſiæ.

XXII. Missa, seu Liturgia Gallicana eſt illa, quæ in Galliis ante Pipinum, & Carolum Magnum uſitata erat. Non unum tamen tantùm, ſed plura, & diverſa fuerunt exemplaria Gallicanæ Liturgiæ; ſed idem in omnibus ſervabatur ordo precum, licèt Orationes diverſæ legantur; unde liquet prædictarum Liturgiarum, non unum, & eundem fuiſſe Auctorem, ſed planè plures; qui quidem, ùt ait Mabillon, adhuc ſunt ignoti, etiam apud ſollertiores Rerum Antiquarum Inveſtigatores. Sed puto, memoratum Mabillon locutum fuiſſe

de Liturgiis, quæ modo extant; de aliis enim quæ temporis injuria perierunt aliter dicendum eſſe crediderim: nam D. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum tribuit S. Hilario Pictavorum Epiſcopo quemdam Miſſæ Ordinem, ſeu Liturgiam; de eo enim S Antiſtite ait: *Eſt ejus, & liber Hymnorum, & liber Myſteriorum alius* ubi pro Myſteriorum libro Codicem Liturgicum, ſeu Miſſale debere intelligi, fateri compellitur, quicunque Miſſam à priſcis Scriptoribus Myſterium nuncupatum fuiſſe non ignorat, ùt alibi diximus. Gennadius pariter Maſſilienſis in Catalogo Scriptorum Illuſtrium tradit, Voconium Caſtellani Mauritani Oppidi Epiſcopum compoſuiſſe, præter alios libros, etiam Sacramentorum egregium volumen. Idem Gennadius adſtruit, Muſæum Maſſilienſis Eccleſiæ Presbyterum, hortatu S. Venerii Epiſcopi, multos exaraſſe libros, inter quos Sacramentorum egregium, & non parvum volumen, cujus nomine liber Miſſalis intelligendus eſt, & hoc ex ipſo Gennadio ſatis eruitur: ex Concilii quoque Rhemenſis verbis idem magis commonſtratur, apud Burchardum *lib. 3. cap. 97.* ubi legitur: *Expleta Miſſa, Codex cum Patena, & Sacramentorum liber cum veſtibus ſacerdotalibus ſub ſera recondantur.* Præfatis Auctoribus calculos ſuos addunt Joſeph Vicecomes *volum. 4. de Miſſæ Apparatu lib. 7. cap. 19.* necnon Bocquillot *in ſuo Tract. Hiſt. de ſac. Liturg. lib. 1. cap. 9.* qui etiam ſubnectit, Gregorium Turonenſem *lib. 1. Hiſtoriæ cap. 11.* mentionem facere de quodam Miſſali à Sidonio compoſito, cui ipſe quamdam præfationem adjecerat. Liturgiam Gallicanam à Romana fuiſſe diverſam, nemo eſt, qui in dubium revocare poſſit, ſicùt etiam exploratiſſimum eſt, veteres Liturgias, & Ritus, in Gallicanis Eccleſiis abrogatos, & Romanos loco illorum introductos fuiſſe, ante Annum Chriſti octingenteſimum, Carolo Magno in Galliis imperante, qui S. Gregorii Sacramentarium à Romana Eccleſia adhibitum recepit ab Hadriano PP. I. & Capitulare edidit, quo præſcripſit, ut in poſterum Gallicanæ Eccleſiæ ordine Romano uterentur in celebrandis Divinis Myſteriis: & hæc Liturgiæ Gallicanæ in Romanam mutatio tanta conſenſione univerſæ Galliæ Eccleſiarum facta eſt, ut regnante Carolo Calvo præfati Magni Nepote, Liturgiæ, & Gallicanorum Rituum notitia penitus in omnium mente deleta eſſet. Non obſtante tamen tanto Gallorum neglectu, & tanto temporis intervallo elapſo, ab octavo Seculo, uſque ad Annum 1680. tandem tria Miſſalia Gallicana, Romæ in lucem emiſſa fuere à ſupra laudato Card. Thomaſio. Primum ab eodem inſcriptum fuit, Miſſale Gothicum, ſeu Gallicanum vetus; ſecundum verò Miſſale Francorum; tertium denique Miſſale Gallicorum vetus; redditque rationem clariſſimus editor in ſua præfatione, ob quam prædictis appellationibus adnotaverit mox memorata tria ſacra volumina. Hæc tria Miſſalia Gallicana, Pariſiis Anno 1685 recuſa fuere, una cum Lectionario Gallicano, tunc ſolum primùm edito, accedente diſquiſitione de Curſu Gallicano, necnon eruditiſſimis notis, & obſervationibus: & omnia hæc, opera & ſtudio celeberrimi Viri Johannis Mabillon, qui pariter quartam edidit Miſſam Gallicanam, quæ reperitur in primo Tomo ſui Muſæi Italici. De præfatis Gallicanis Liturgiis ſatis eruditè tractat mox laudatus Mabillon in præfato ſuo volumine de Gallicana Liturgia; Card. Bona *lib. 1. de Rebus Liturgicis cap. 12.* Card. Thomaſius *in præfatione ſuorum Codicum Sacramentalium*; Le Brun *tom. 2. diſſert. 4.* Grancolas *de antiquis Liturgiis à pag. 319. uſque ad pag. 360.* Martene *lib. 1. de antiquis Eccleſiæ Ritibus cap. 3. art. 1. n. 9. & ſeqq.* & Joſeph Vicecomes *de Miſſæ Ritibus lib. 1. cap. 7.*

XXIII. Miſſa Mozarabum, ſeu Mozarabica eſt illa, qua olim Hiſpania, & vici-

næ

næ Regiones utebantur: antiquum Hiſpanum officium fuit etiam *Gothicum* appellatum, quia originem habuit eo tempore, quo Reges Gothi ibidem dominabantur. *Mozarabicum* pariter vocitatum fuit, quia, cùm Arabes Seculo octavo Hiſpaniam penè omnem occupaſſent, Chriſtiani *Mixta-abes*, & corrupto vocabulo *Mozarabes*, id eſt, mixti Arabibus, dicti ſunt. Cardinalis Baronius ad Annum 1063. prædicti Mozarabici Officii Auctorem fuiſſe putat Iſidorum Hiſpalenſem, qui profectò ſi non ab initio inſtituit, ſaltem amplificavit, & illuſtravit; plures etenim alios Mozarabicæ Liturgiæ manus admoviſſe aſſerit Martene *lib.* 1. *de antiquis Eccleſiæ Ritibus cap.* 2. *art.* 1 *n.* 12. Rurſus de Inſtitutore, Ritibus, & ordine ejuſdem Miſſæ Hiſpanicæ, ſeu Mozarabicæ ſermonem habent Vaſeus in Chronico, ex illo Pamelius *tom.* 1. *ſui Liturgicon Eccleſiæ Latinæ*: Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 11. Grancolas *de antiquis Liturg. pag.* 309. Le Brun *tom.* 2. *diſſert.* 5. Mabillon *lib.* 1. *de Liturg. Gallicana cap.* 2. *n.* 9. & recentiſſimè Johannes Pinius Soc Jeſu, qui eruditiſſimum edidit Tractatum Hiſtorico, Chronologicum de hac Mozarabica Liturgia, eumque adtexuit ad Tomum VI. menſis Julii Antuerpiæ impreſſum Anno 1729. ſua, aliorumque PP. Societatis cura, & ſtudio, qui Acta Sanctorum, inhærendo Bollandi, & Henſchenii Veſtigiis, ſapientiſſimè, & Univerſo plaudente Orbe deſcribunt. Ante præfatos omnes tamen de hac Liturgia Mozarabica tractavit Alvarus Gomecius *lib.* 2. *de Rebus geſtis à Card. Ximenio Archiepiſcopo Toletano.* Antiquum Mozarabicum Officium, quamvis à Viris Sanctis, & Orthodoxis compoſitum fuerit, Hiſpaniâ támen ab Infidelibus devaſtatâ, ita erroribus refertum erat, ut Elipandus Toletanus Epiſcopus ex ipſis Officiis depravatis plura acceperit Teſtimonia ad ſuam hæreſim, de Filiatione Dei adoptiva in Chriſto Domino adſtruendam, ùt aſſerit Albinus Flaccus in libro adverſus eundem Elipandum. Officium Mozarabicum viguit in Hiſpania, & in Gallia Narbonenſi, aliiſque Gothorum Regionibus, donec Alexandri II Papæ auctoritate paulatim abrogari cœpit, ejuſque loco Romanum ſubſtitui. Anno verò milleſimo ſexageſimo tertio, quo Remirus, ſeu Ranimirus in Aragonia regnabat, congregata eſt Jaccæ in eodem Regno Synodus, in qua agente Remiro abrogatum eſt Officium Gothicum, ſeu Mozarabicum, & loco illius Romanum admiſſum, ùt oſtendit Antonius Pagius *in ſuis eruditiſſimis Adnotationibus Baronianis ad Annum* 1060. *n.* 2. Sanctus Gregorius VII. eodem Anno, quo in Cathedra Apoſtolorum Principis adſcitus fuit, nimirum *A. D.* 1073. cogitavit de penitus abrogando in tota Hiſpania Officio Mozarabico, & Romano inducendo. Hanc in rem Hugonem Cardinalem, illum ipſum, qui Alexandro II. miſſus fuerat, in Hiſpaniam iterum deſtinavit, qui ſtatim in Aragoniam cum quibuſdam Monachis Cluniacenſibus, perrexit, & Epiſcopos apud S. Johannem Penatenſem congregavit. Epiſcopi itaque ordinem Officiumque Romanum, jam anteà à Sanctio Ramiro Aragoniæ Rege, & eodem Hugone Card. Legato, in quædam loca introductum, Anno milleſimo ſeptuageſimo tertio Manachorum Cluniacenſium opera recepere. Totum id liquet *ex epiſtola* 63 *lib.* 1. *Regiſtri Gregoriani*, in qua Gregorius VII. Sanctium Ramirum de ejuſdem Romani Officii admiſſione gratulatur. Verùm quamvis ab Aragonienſibus fuerit facilè admiſſum Officium Romanum, promovente Sanctio Rege hujus nominis Primo; majori tamen cum difficultate ab aliis Hiſpaniarum Regibus admiſſum fuit, licèt ab Alphonſo Legionis, & Caſtellæ. & à Sanctio Navarræ Regibus id petiiſſet Gregorius VII, ùt liquet *ex ejus epiſtola* 64. ejuſdem libri 1. data 14. Kalend. Aprilis Indictione 12. (ideoque eodem Anno quo prior) qua Pontifex utrumque Regem hortatur, ut demum Romanam Eccleſiam, ceu Matrem

recognoſcant, ejuſdem Ordinem, & Officium recipiant. Sed illud receptum non fuiſſe in iiſdem Regnis ante Urbani II. tempora, nempe ante Annum 1088. probare contendit Franciſcus Pagius *in ſuo Breviario Pontificum Romanorum, &c. tom. 2. in Urbano II, n. 8.* Quamvis prædicto tempore, & curantibus præfatis Pontificibus in omnibus Hiſpaniæ Regnis, ordo Mozarabicus jam deſciviſſet, & loco illius fuerit introductus ordo Romanus: nihilominùs Mozarabicum Officium iterum inſtauravit in Hiſpania mox memoratus Card. Ximenes, qui Anno 1500. Miſſale Mozarabicum Toleti excudi mandavit, & inſtituit Sacerdotum Collegium, qui quotidie Divina Officia, & Miſſarum ſollemnia, uſque in hodiernum diem, ſervato Ritu Mozarabico, in quinque Parœciis, & in Sacello à præfato Cardinali ædificato in majori Eccleſia Toletana celebrant. In prædicto Miſſali juſſu Cardinalis Ximenes evulgato aliqua, imò multa adjecta ſunt, quæ in antiquo Miſſali Mozarabico profectò non reperiebantur, nec reperiri potuerunt, ùt obſervat Petrus Le Brun *tom. 2. ſuarum explicat. diſſert. 5. poſt art. 3 pag.* 332 neque id diffitetur Cardinalis ipſe Ximenes, qui in Epiſtola dedicatoria ſincerè affirmat, nonnulla veteri Mozarabico Ritui ex Romano ſe addidiſſe; nonnulla à veteri expunxiſſe. Duo tam Miſſalis Mozarabici, quàm Breviarii exemplaria, quamvis rariſſima ſint, hìc Romæ vidimus; unum in Bibliotheca Corſina, quam Clemens XII. feliciter Regnans mirum in modum auxit, locupletavitque; alterum in Bibliotheca Cardinalis de Alteriis. Hæ ſunt quatuor celebriores Liturgiæ, quæ in Eccleſia Occidentali frequentatæ fuere, & quæ, Gallicana excepta, adhuc in aliquibus Eccleſiis frequentantur, ùt liquet de Miſſa Mozarabica, & Ambroſiana; quarum prima, ùt mox diximus, in aliquibus Parœciis, & Sacello Eccleſiæ Toletanæ; ſecunda verò in Eccleſia Mediolanenſi celebratur: Romana autem, ſeu Gregoriana nunc apud omnes Occidentales Nationes in uſu eſt. Miſſa enim PP. Prædicatorum, & huic ſimiles Carthuſienſium, & Carmelitarum, aliæ à Gregoriana abſolutè cenſeodæ non ſunt, nec ob pauca, in quibus ab illa differunt, diſtinctæ Liturgiæ ſunt appellandæ, ùt oſtendit Marcellus de Cavalleriis *in Statera Sacra tit. Præliminari 2. n.* 30. *& ſeqq.* & conſentire videtur etiam Card. Bona *lib. 1. cap. 7. num. 5.*

XXIV. Missa Africana eſt illa, quæ antiquitus apud Africanos Chriſtianos in uſu erat, à Romana profectò diverſa, quamvis Africanas Eccleſias, ſicùt in Fide, ita & in Ritibus cum Romana primis Eccleſiæ Seculis conveniſſe, apertè colligatur ex Cypriano, Optato Mileviiano, & Auguſtino; præſertim verò Tertulliano hanc veritatem teſtante *lib. de Præſcriptionibus Hæreticorum* illis verbis: *Videamus, Romana Eccleſia quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis Eccleſiis conteſſerarit*; & *lib. de Jejunio*, ubi Romanum Pontificem alloquitur: *Vide quàm bonum, & quàm jucundum, habitare fratres in unum. Iſta ſollemnia, quibus tunc præſens patrocinatus eſt ſermo, nos quoque in diverſis provinciis fungimur, in ſpiritu invicem repræſentati, lex eſt Sacramenti.* Quòd autem eædem Africanæ Eccleſiæ poſtmodùm ab eadem Romana diſcreparint quoad Ritus in Officiis perſolvendis, & in ſacris operandis; Sacrificii tamen ſubſtantiam, quæ Rituum diverſitate non labefactatur, inconcuſſam permanſiſſe, exploratum omnibus eſt. Et equidem Marius Victorinus Afer *lib. 1.* adverſus Arium citat ſententiam hauſtam ex Liturgia Africana, quæ in ordine Romano non reperitur. *Sicùt*, inquit, *& in oblatione dicitur: Munda tibi Populum circumvitalem, æmulatorem bonorum operum, circa tuam ſubſtantiam venientem.* Ita pariter Fulgentius Ruſpenſis in fragmentis editis à Sirmondo *cap. 14. in epiſt. 1. ad Cor.* affert quoddam teſtimonium Liturgiæ Africanæ, quod in Romana non extat. Ex quibus, &

ex

ex aliis conjecturis ſuſpicatur Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 7. §. 3. Ritum Africanum tunc conveniſſe cum Mozarabico. Ita pariter Jacobus à Vitriaco *lib. de Hiſtoria universali cap.* 81. in eandem venit ſententiam, dicendo: Chriſtianos, qui in Africa, & Hiſpania ſuo tempore, id eſt Seculo XIII. verſabantur, Mozarabes nuncupatos, eadem Liturgia uſos fuiſſe. Verùm ex Iſidoro Hiſpalenſi *lib.* 1. *de Divinis Offi iis c.* 13. & ex D. Auguſtino *ſerm.* 227. Mabillon *lib.* 1. *de Liturgia Gallicana cap.* 2. §. 13. eruit, apud Africanos antiquum Liturgiæ Ritum diverſum fuiſſe etiam à Mozarabico. De prædicta Africana Miſſa, ſeu Liturgia, præter mox laudatum Mabillon, mentionem pariter faciunt Grancolas *à pag.* 262. *uſque ad pag.* 299. nec non Joſeph Vicecomes *lib.* 2. *de Miſſæ Ritibus cap.* 3. & Cardinalis Bona *lib.* 1. *Rerum Liturgicarum cap.* 7. *n.* 3.

XXV Missa Hibernica eſt illa, quæ antiquitus apud Hibernos, & Britones in uſu fuit. Ritus hujus Miſſæ qualis fuerit, non planè compertum eſt; modum tamen ſacrificandi talium Populorum à Romano diverſum fuiſſe, colligi poteſt ex Divo Bernardo *in lib. de Vita Malachiæ c.* 3. & 8. ubi Malachias barbaras conſuetudines dictarum Gentium abrogaſſe, & Romanos Ritus introduxiſſe, nec non canonicum Divinæ Laudis Officium invexiſſe in illas Eccleſias memoratur. Quæ pauca colligere potui ex Mabillon *Lib.* 1. *cap.* 2. *de Liturgia Gallicana n.* 14. qui ſolus inter Auctores Liturgicos de præfata Hibernica Liturgia brevem hanc mentionem facit.

XXVI. Missa Clementina, seu S. Clementis Liturgia eſt illa, quæ reperitur *in lib.* 8. *Conſtit. Apoſtolicarum*, & quæ Clementis Romani Pontificis, & Apoſtolorum Diſcipuli nomen præſefert. De hac Liturgia teſtimonium perhibet S. Proclus Archiep. C. P. *in Tractatu de Traditione Divina Miſſæ*, ubi in principio ait: *Multi quidem, & alii Divinæ Eccleſiæ Paſtores, & Doctores, qui Sanctis ſucceſſerunt Apoſtolis, ſacroſanctæ Miſſæ editionem ſcriptis demandantes tradiderunt Eccleſiæ, quorum primi, iique præclariſſimi cenſentur, B. nimirum Clemens, ſummi illius Apoſtolorum Principis Diſcipulus, & Succeſſor, qui ſacris Apoſtolis ei dictantibus, illam edidit.* Hæc S. Proclus, interprete doctiſſimo Viro Vincentio Riccardo, qui in ſuo Commentario ad prædicta verba, SSmo Antiſtiti, & Doctori ſubſcribit, dicendo: *Is primus* (nimirum B. Clemens) *ſacrificandi Ritum, Ceremoniasque ſcriptis demandavit, ut videre eſt lib.* 8. *Conſtit. Apoſtolicarum*; & in patrocinium ſui aſſumpti advocat auctoritatem Marci Epheſ. in expoſ. Miſſæ dicentis -- *Nam in Liturgia SS. Apoſtol. à Clemente conſcripta.* Qui paucis interjectis ſubdit -- *Hæc quidem Divi Apoſtoli per B. Clementis ſcriptionem Eccleſiæ tradiderunt.* Card. verò Bellarminus de Scriptoribus Eccleſiaſticis Anno 92. loquens de hac Clementina Liturgia ait -- *De S. Clementis Liturgia idem ferè dicendum occurrit, quod de Liturgia S. Jacobi, eam verè Clementis eſſe, ſed à poſterioribus auctam*; & paucis interjectis ſubnectit -- *Meminerunt Liturgiæ S. Clementis Proclus Patriarcha C. P. lib.* 7 *de Traditione Divinæ Miſſæ; & Nicolaus Epiſc. Methonenſis in lib. de Veritate Corporis Chriſti; necnon Beſſarion Card. in lib. de Sacram. Euchariſtiæ.* Labbæus verò *in ſua Differt. Hiſtorica* ſuper eodem Auctore, & de eadem Liturgia loquens, ait -- *Non eſt quòd quidquam modò addam iis, quæ Eminentiſſimi doctrinæ, ac pietatis, Cardinales Baronius, & Bellarminus aliqua jam obſervarunt.* - Hæc Labbæus, qui adhærere videtur huic ſententiæ, quam pariter tradidit, ùt ipſe fatetur, ſapientiſſimus Card. Baronius ad Annum 102. *num.* 23. In eandem ſententiam deſcendit pariter Annatus *lib.* 4. *art.* 6. *num.* 7. ſui Apparatus ad Theologiam Poſitivam. Quapropter etiamſi libri octo Apoſtolic. Conſtitutionum, qui Clementis nomine decorantur, ſint ſuppoſititii, ùt opinantur præ-

ſati Bellarminus, & Annatus; non inde ſequitur, ſuppoſititiam pariter eſſe dictam Liturgiam Clementis nomine inſignitam, & quæ dictis Conſtitutionibus inſerta reperitur. Alii tamen Scriptores, qui negant Clementem Apoſtolicarum Conſtitutionum Auctorem eſſe, ab eo pariter abjudicant Miſſam, quæ pars illarum notabilis eſt: ſed quidquid ſit de Auctore talium Conſtitutionum, liquet jam, quòd etiam illi, qui eas tanquam ſuppoſititias rejiciunt, Liturgiam tamen B. Clementis in illis contentam veluti genuinam admittunt. Prætereà, etiamſi eadem ſententia ferenda eſſet de hac Clementis Liturgia, ac de Conſtitutionibus Apoſtolicis ſuo nomine inſcriptis; certum tamen apud omnes, & exploratum nunc eſt, ùt ait Card. Bona *lib. 1. Rerum Liturg. cap. 8. n. IV.* quòd ſi ab Apoſtolis immediatè dictatæ non fuerunt, Concilio tamen Nicæno antiquiores ſunt, & in illis continetur Diſciplina Eccleſiaſtica, qua Orientalis Eccleſia ſub Ethnicis Imperatoribus ante Magnum Conſtantinum regebatur, ùt eruditiſſimus Vir Johannes Morinus docet *part. 2. de ſacris Ordinationibus pag.* 20. cui adſtipulatur Johannes Fronto *in Prænotatis ad Calendarium Romanum* §. 5. Petrus de Marca *lib.* 3. *Concordiæ cap.* 2. Auctorem præfatarum Conſtitutionum ſaltem Seculo tertio floruiſſe tradit, idque omnibus hodie perſuaſum eſſe adſtruit. Firmum igitur remanet, quòd Miſſa Clementis nomine inſcripta, ſi non genuinus fœtus dicti Pontificis, ſaltem antiquiſſima eſt: & ſi non præcisè ab Apoſtolis tradita, ac ab eorum ſucceſſoribus aucta, ſaltem ùt à Patribus ſecundi, vel tertii Seculi uſurpata, admittenda eſt; & ideò ejus teſtimonio doctiſſimus Cardinalis Bona frequenter utitur.

XXVII. Missa Dionysiana eſt illa, quam D. Dionyſius Areopagita tradit *cap.* 3. *Eccleſ. Hierarchiæ*: quæ quidem Liturgia à pluribus tanquam Apoſtolica cenſetur; quia ſi Dionyſius Auctor talis Liturgiæ verè fuit Areopagita Athenarum Epiſcopus, & S. Pauli Diſcipulus, conſentaneum profectò eſt, Sacrificii Ritus, & Ceremonias illum ab eo Apoſtolo accepiſſe, à quo Chriſtianis Dogmatibus, & Evangelica Doctrina imbutus fuerat. Idcirco autem nos hoc loco hujus Liturgiæ mentionem facimus, tanquam Occidentalis, quia de eodem S. Dionyſio fertur, fuiſſe Pariſiorum Antiſtitem, primumque omnium, qui in Galliam Chriſtianam Fidem invexerit; quo admiſſo, profectò ibidem ſua Liturgia uſum fuiſſe, denegandum non eſſet.

Verùm duo ſuboriuntur dubia, quorum primum eſt: utrùm opera, quæ ſub Dionyſii Areopagitæ nomine circumferuntur, ſint ipſius verè genuina, aut alterius, ab eo longè recentioris, & quinti Seculi, Auctoris. Alterum verò dubium eſt: utrùm Dionyſius Areopagita, de quo nunc agimus, fuerit verè Pariſiorum Antiſtes. Primi inter Græcos, qui talia opera tanquam Dionyſii Areopagitæ propria cum ipſius laude citarunt, fuere Leontius *lib. de Sectis Act.* 3. *& lib.* 2. *contra Neſtorium, & Eutychetem*: & Anaſtaſius Sinaita *lib.* 7. *Anagogic. Contemp. in Hexaemeron.* Prætereà certum eſt, ejuſdem Areopagitæ, ſuorumque operum primam mentionem factam fuiſſe in collatione habita Conſtantinopoli in Palatio Juſtiniani Imperatoris, Anno 532. inter Catholicos, & Severianos, ſive Acephalos, in collatione ſecundæ diei: & quamvis in eo congreſſu, utpote ab Hæreticis citata, tanquam ſpuria ab Orthodoxis rejecta fuerint; nihilominùs poſteà, præmiſſo maturo examine, agnoverunt eorumdem operum ſanam, & admirabilem doctrinam, eaque libenter admiſerunt, & tributum Areopagitæ nomen Auctori nunquam deletum fuit. Inter Latinos autem Auctores, primus, qui præfatos libros tanquam Divi Dionyſii genuinos citavit, fuit Sanctus Gregorius Magnus *Homilia* 34. cui plures alii deinde adſtipulati ſunt. De eorundem librorum

brorum Auctore nulla tunc agitabatur quæſtio, quæ poſteà excitata fuit à Criticis ſeptimi, vel octavi Seculi, quorum argumentis ſatisfecit Theodorus relatus à Photio *Cod.* 1. *Sedutinum* (ait Card. Bona *lib.* 1. *c.* 8. *n.* 5. ex quo hæc collegimus) *aut ille extaret, aut epitomen reſponſionum ejus Photius excerpſiſſet; forſitan enim ſolidas Dionyſii vindicias haberemus.* Sapientiſſimus Card. Bellarminus *de Scriptoribus Eccleſiaſticis ad Annum* 71. prædicta opera Divo Dionyſio Areopagitæ pariter adjudicat, & congerit nonnullos antiquos Romanos Pontifices ultra Gregorium Magnum, necnon aliqua Concilia, quorum auctoritate ſuam comprobat ſententiam Poſt Bellarminum verò nonnulli alii etiam primi Subſellii Auctores, nimirum Baronius, Del Rio, Halloixius, Sauſſay, Menardus, Emmanuel à Scheleſtrate, Natalis Alexander, Petrus Annatus, & recentiſſimè Card. Cozza, aliique. in ejuſdem vulgaris, & communis ſententiæ patrocinium ſcribunt contra Eraſmum, Laurentium Vallam, Blondellum, Dallæum, Gulielmum Cave, Cocum, Rivetum, aliosque Hæreticos; nec non contra Morinum, Launojum, & alios paucos Catholicos, qui pariter in contrariam ſententiam abierunt.

Quoad aliud dubium, nimirùm utrùm Dionyſius Pariſiorum Epiſcopus, fuerit hic Areopagita, & anteà Athenienſis Antiſtes, à S. Clemente in Galliam miſſus ad annunciandum Chriſti Evangelium; vel utrùm Dionyſius Pariſienſis, in Gallias directus à S. Clemente primo Eccleſiæ Seculo, fuerit alius ab Areopagita: rurſus utrùm ad medium Seculum tertium hujus Dionyſii miſſio referenda ſit, ùt ſuſtinent nonnulli cum Gregorio Turonenſi; eſt gravis controverſia Seculo ſuperiori à Viris eruditis diſcuſſa, cujus hinc inde allata argumenta legi poſſunt in Diſſertatione Hiſtorico-Critica Franciſci Pagii, quam Antonius Pagius ejuſdem Nepos præfixit *Tom.* 4. *Breviarii Hiſtorico-Chronologici Romanorum Pontif.* Videri pariter poſſunt ea, quæ adnotantur à Franciſco Maria de Aſte ex noſtra Congregatione Archiepiſcopo Hidruntino, in ſuis eruditiſſimis Diſceptationibus in Romanum Martyrologium, 7. Idus Octobris, ubi quæſtionem hanc inſtituit, & ſuo more eruditè pertractat. Præterire non debeo, Hilduinum Abbatem Monaſterii Sancti Dionyſii, in ſuo opere inſcripto; *Areopagitica*, ſeu *de Rebus geſtis, paſſione, & ſcriptis Sancti Dionyſii Areopagitæ*, fuiſſe in ſententia, Dionyſium Pariſienſem, Athenis primùm fuiſſe Epiſcopum, ipſumque, ſubrogato ſibi alio Epiſcopo, Romam profectum eſſe, indeque à S. Clemente PP. in Gallias directum fuiſſe, ubi, poſtquàm aliquot Annos Pariſienſem rexit Eccleſiam, martyrio coronatus eſt. Hanc ſuam ſententiam eruit Hilduinus, non ſolùm ex Actis Sancti Dionyſii à Viſbio teſte illius martyrii oculato conſcriptis, quæ vetuſtate penè abſumpta, ab interitu vindicavit in ſuis Areopagiticis; ſed etiam ex antiquis libris Miſſalibus ab eo in epiſtola ad Ludovicum Pium memoratis. Hilduino adhæret Natalis Alexander *in ſelectis Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Capitibus tom.* 1. *diſſert.* 13. ubi probat S. Dionyſium Pariſienſem non eſſe ab Areopagita diſtinguendum.

Noſtri inſtituti ratio non patitur, has duas quæſtiones ex profeſſo diſcutere, & ingenii tenuitas pariter non permittit, præfatas controverſias à Viris doctiſſimis agitatas, propoſitis hinc inde gravibus difficultatibus, dirimere, & componere. Satis igitur erit, eorumdem opiniones, & oppoſitas ſententias innuiſſe, ut oſtendatur à nobis fundamentum, cui innixi, præfatam Liturgiam inter Occidentales, ſaltem opinando, & ſub dubio, recenſeri poſſe credimus; quia Dionyſium Areopagitam (ſi verè is fuit talis Liturgiæ Auctor, & Pariſienſis Antiſtes) legitimè inferri poſſet, ùt diximus, eandem Liturgiam in tali Eccleſia introduxiſſe.

XXVIII. Missa Patriarchina, seu Aquilejensis eſt illa, quæ antiquitus in uſu fuit apud Eccleſiam Aquilejenſem Metropoliticam

nam & Patriarchalem. De hac Liturgia, & de Ritibus particularibus antedictæ Eccleſiæ ſcribit Walafridus Strabo *de Divinis Officiis cap.* 25. ubi hæc habet: *Traditur ſiquidem Paulinum Forojulienſem Patriarcham ſæpiùs, & maximè in privatis Miſſis circa immolationem Sacramentorum Hymnos vel ab aliis, vel à ſe ipſo compoſitos, celebraſſe. Ego verò crediderim, tantum, tantæque ſcientiæ Virum, hoc, nec ſine auctoritate, nec ſine rationis ponderatione feciſſe.* Ughellius pariter in ſua Italia Sacra *Tom.* 5. *p.* 24. edit. Rom. hanc eandem veritatem confirmat, & *pag.* 235. enarrat: *Quòd Comenſis Eccleſia uſque ad Annum* 1598. *proprio canendi Ritu, ùt vocant honoris gratia Patriarchinum, quem poſteà Clemens VIII. ſuſtulit, Romano inducto, uſa eſt; quæ omnia videntur teſtari, à S. Hermagora Comenſes fuiſſe inſtitutos in fide, illorumque Paſtorem Aquilejenſi, tanquam Metropolitano, fuiſſe ſubjectum.* In Archivo antedictæ Cathedralis Comenſis conſervatur adhuc Breviarium Patriarchinum nuncupatum, ſecundùm uſum Eccleſiæ Comenſis correctum, & auctoritate Apoſtolica approbatum, die 21. Octobris 1583. & copia hujus approbationis profertur à Le Brun *Tom.* 2. *in Appendice*, quæ eſt *poſt tertiam Diſſertationem* §. 2. ubi pariter aſſeverat, ſe omnem diligentiam adhibuiſſe, ut inveniret Codicem Liturgiæ Patriarchinæ; ſed voti ſui compos fieri nequivit. Ego verò exemplar unum typis traditum Miſſalis Patriarchini vidi, apud doctiſſimum Virum Bernardum Mariam de Rubeis Ordinis Prædicatorum, ab ipſo ſumma cautela cuſtoditum. De hac Aquilejenſi, ſeu Miſſa Patriarchina, cujus Ritus perduravit usque ad finem Seculi XIV. ùt innuimus, nullus alius fuſiùs ſcribit, quàm mox memoratus Le Brun *loc. cit.* & deinde in quadam additione, quam perhibet poſt §. 2. 2. *art. diſſert.* 9. De hac etiam Liturgia nonnulla quamprimùm edet in notis ad libros rerum Liturgicarum Card. Bonæ Vir clariſſimus D. Robertus Sala Ord. Ciſterc. Congregationis Reformatæ.

XXIX. Missa, seu Liturgia Illyrica eſt illa, qua utuntur Roxolani, ſeu Moſcovitæ, qui quamvis ab Epiſcopo quodam Græco, & Schiſmatico à cultu Idolorum ad Chriſti Fidem converſi fuerint, ab eodemque Græcorum Ritus acceperint; ſermone tamen Illyrico in ſuis Officiis utuntur. Eadem lingua, ùt tradit Cardinalis Bona *lib.* 1. *cap.* 9. *n. IV.* in uſu eſt apud Chriſtianos Tartaros circa Tauricam Cherſoneſum; apud Circaſſos, & quaſdam Ponticas Nationes; itemque in Servia, Myſia, Boſnia, Bulgaria, Ruſſia Minori Regi Poloniæ ſubjecta, in Volhinia, Podolia, & parte quadam Lithuaniæ, & in aliis finitimis Regionibus, in quibus Græci Ritus pariter vigent. In Iſtria verò, in Liburnia, & in Dalmatia Littorali, Miſſa, & alia Officia lingua pariter Illyrica, ſeu Sclavonica celebrantur, ſed ſervatur ibidem Ritus Romanus. Uſus talis linguæ in ſacris Eccleſiæ functionibus cœpit Seculo nono, quo Moſcovitas Chriſtianæ Religioni nomen dediſſe ſub imperio Baſilii Macedonis, oſtendit Baronius in Appendice *Tom. VII. de Ruthenis à Sede Apoſtolica receptis*: alii tamen id ſeriùs contigiſſe opinantur, nimirum vertente Seculo decimo, imperantibus Baſilio Juniore, & Conſtantino. Verùm negari non poteſt, quin ante prædictum tempus, nempe ante Annum 872. ab Hadriano PP. Moravis permiſſum fuerit, ut lingua Sclavonica in Miſſis, & Officiis uterentur, ùt tradit in Vita S. Cyrilli, & S. Methodii Bollandus. Rurſus hanc eandem facultatem Divina Officia, & Miſſam Sclavonica lingua celebrandi Moravis, ab Hadriano II. conceſſam, confirmavit Johannes PP VIII. Anno 880. *epiſt.* 847. ad Sfentopulcrum Moraviæ Comitem data, quæ refertur à Baronio eodem Anno. In eadem tamen epiſtola dictus Pontifex ſtatuit, in omnibus Eccleſiis terræ Moravorum, propter majorem honorificentiam, quòd Evangelium Latinè legeretur, & poſtmodùm Sclavonica lingua trans-

tranſlatum, in auribus Populi, latina verba non intelligentis, annuncietur. Eandem, Sclavonica lingua, Miſſam, & Officinm Divinum celebrandi licentiam confirmavit etiam Innocentius IV. Anno 1248. cujus epiſtola, ad quemdam in Sclavonia Epiſcopum, legitur apud Odericum Rainaldum ad eundem annum *n.* 52. & vigore ejuſdem Privilegii in Eccleſia S. Hieronymi Illyricorum hujus almæ urbis, in die Feſto S. Hieronymi, dum celebratur Miſſa ſollemnis, canitur idiomate Illyrico Epiſtola in Choro ab uno ex Beneficiatis ejuſdem Eccleſiæ, Evangelium verò ab uno ex Canonicis, & à Subdiacono legitur eadem Epiſtola in idiomate Latino, ſicùt Evangelium in eodem idiomate à Diacono. Eadem facultate uſum eſſe Eccleſiam Græcam erga Ruthenos, ſen Moſcos, poſtquàm per Prædicatores Conſtantinopoli miſſos Chriſti Fides eis illuxit; cum Græcis tamen Ritibus exercenda, ſcribit Papebrochius *in diſſert.* 18. ſubjuncta Pontificatui Nicolai I. *in Conatu Chronico-Hiſtorico ad Catalogum Pontificum Romanorum, quæ eſt de lingua Sclavonica in ſacris apud Bulgaros Moravoſque recepta*; & *in Ephemeridibus Græcomoſcis*, quas præfixit *Tom.* 1. Sanctorum Menſis Maji, docet, id factum eſſe ſub Annum Chriſti milleſimum, quando Eccleſia Conſtantinopolitana erat optimè Romanæ unita.

Thomas Archidiaconus Spalatenſis *in Hiſtoria Epiſcoporum Salmitanorum edita à Jo. Lucio cap.* 16. tempore Alexandri II. adſtruit à Legato Sedis Apoſtolicæ coactam fuiſſe Synodum omnium Epiſcoporum Dalmatiæ, & Croatiæ, in qua ſtatutum fuit, ne quis de cætero præſumeret Divina Myſteria celebrare in lingua Sclavonica, ſed deberet uti tantùm Latina, vel Græca. Idem ſtatuit Gregorius VII. Alexandri ſucceſſor *lib.* 7. *epiſt.* 11. data ad Uratiſlaum Bohemiæ Ducem, in qua ſic ſcribit: *Quia nobilitas tua poſtulavit, quòd ſecundùm Sclavonicam Linguam apud vos Divinum celebrari annueremus Officium; ſcias nos huic petitioni tuæ nequaquam poſſe favere*: & paucis interjectis ſubdit: *Unde ne id fiat, auctoritate Beati Petri inhibemus, teque ad honorem Omnipotentis Dei huic vanæ temeritati viribus totis reſiſtere præcipimus.* In Provinciis tamen ſupranominatis, ùt notat Card. Bona, dudum recepta conſuetudo prævaluit.

XXX. Missa Trevirensis, seu Sancti Simeonis Syracusani eſt illa, quæ Treviris conſervatur, & ideò Trevirenſis nunc appellatur, prædicto tamen Divo Simeoni Syracuſano adſcribitur, & reputatur ante Annos minimùm 800. deſcripta. Is enim Religioſus vir unà cum Reverendiſſimo Domino Poppone Trevirenſi Epiſcopo, ex Palæſtina, quam Religionis cauſa cum ipſo inviſerat, in Galliam, & Trevirim advenit; cui poſt Reditum, idem Dominus Archiepiſcopus Poppo in ſuo Epiſcopatu, ſi vellet, manendi facultatem præbuit, & libentiſſimè conceſſit. Ex Revelatione autem Dei proſpectans ſibi locum, idem famulus Chriſti, ubi ſolus poſſet vacare orationi, in Turri, quæ anteà nigra Porta vocabatur, parvulum tugurium expetiit, ubi Dominus Præſul præſente Clero, & Populo, in Feſtivitate S. Andreæ illum incluſit, & quaſi mortuum, ùt verè erat Seculo, devotiſſimè ſepelivit. Recluſus igitur vir Dei ſilentio, & Jejuniis attenuavit corpus; in primis aliquando ſolo pane, aliquando autem reficiebatur aqua infuſo legumine; ibique tandem contemplationi, & ſummæ abſtinentiæ addictus Sanctiſſimè obiit, ùt refert Evervinus Abbas Monaſterii Dolejenſis in vita, quam de eo ſcripſit, demandante ſupradicto Archiepiſcopo Poppone; in qua tamen de prædicta Liturgia tributa D. Simeoni nullam mentionem facit; ſicùt pariter Octavius Cajetanus Soc. Jeſu in ſuis animadverſionibus ad prædictam vitam S. Simeonis Syracuſani nullum verbum de eadem Liturgia profert. Nihilominùs quia Treviris oſtendebatur hæc cum ſumma veneratione, & eam refert Wilhelmus Lindanus Epiſcopus Gandavenſis in Calce ſuarum Adnota-

tionum in Liturgiam D. Petri Apoſtoli; rurſus quia de ea pariter mentionem facit Gavantus, & in Indice Auctorum, quos ipſe novit ſcripſiſſe de ſacris Ritibus verb. *Liturgia S. Petri & part.* 1. *tit.* 13. *in Rubr. n.* 2. *lit. R.* Itidem quia eam memorat Johannes Antonius Pallotta *in ſuo tract. Rituum Sacrorum, & Myſteriorum cap.* 23. & Marcellus de Cavalleriis ordinis Prædicatorum *in ſua ſtatera Sacra Tit.* 29, *n.* 71. hinc de prædicta Liturgia non videtur dubitandi locus; ſed solùm in dubium verti poteſt ejuſdem Liturgiæ antiquitas; ex quo enim præfatus S. Simeon Syracuſanus diem ſuum clauſit Kalendis Junii 1037. intelligere non poſſum, quomodo, Lindanus, & Gavantus ſupraeitati reputent dictam Liturgiam vetuſtiorem octingentis annis, niſi dicatur, liturgiam illam non ab eo compoſitam, ſed repertam, vel ab oriente delatam.

XXXI. Missa Illyriciana eſt illa, quam Matthias Flacius Illyricus, Centuriatorum Magdeburgenſium Princeps, & rigidorum Lutheranorum errorum ſorde inquinatus, in antiquo Codice MS. ſe reperiſſe tradit, eamque prælo commiſit Argentinæ, Anno 1557. ſub hoc Titulo: *Miſſa Latina, quæ olim ante Romanam circa* 700. *Domini annum in uſu fuit, bona fide ex vetuſto, authenticoque codice deſcripta.* Sed Titulus mentitur; eſt enim ipſſmet Miſſa Romana, ſed mutila, & variis orationibus interpolata. Mutilam dixi, quia in ea deſiderantur Introitus, Collectæ, Epiſtolæ, Graduale, Evangelium, Offertorium &c. Unde falſum eſt, quòd ipſemet Illyricus opinatur in Epiſtola præliminari ad Principem Palatinum Rheni, nempe, eam liturgiam in uſu fuiſſe in Occidente, præſertim in Gallia, & in Germania, antequàm Romana Miſſandi ratio ubique recepta eſſet. Hujus Miſſæ ab Illyrico editæ varia fuit fortuna. Primò enim Triumphos de ea egerunt Lutherani, quaſi per ipſam Catholica Dogmata convellerentur: unde Philippus II. Hiſpaniarum Rex, ut bacchantium Hæreticorum ſubſannationes reprimeret, ejus lectionem interdixit; & à Sac. Cong. pariter, in odium præſertim improbi editoris, qui perverſo animo Eccleſiæ Catholicæ nocendi, eam evulgaverat, ejus lectio prohibita fuit. Verùm Lutherani, videntes tandem, Miſſam Illyricianam Catholicis dogmatibus favere, ſuiſque erroribus adverſari, omnem impenderunt operam, ut illam ſupprimerent. Tunc Catholici proficientes ex hac Hæreticorum Palinodia, eandem Liturgiam attentiùs perluſtrarunt, eamque ad confirmanda Euchariſtiæ, Confeſſionis, & ſuffragiorum pro Mortuis Dogmata, perutilem invenerunt; & idcirco Catholicæ Eccleſiæ rem facere arbitrati ſunt, ſi Miſſam Illyricianam, à Lutheranis ſuppreſſam, iterum Typis committerent; ſicut fecerunt Carolus Le Cointe *in tom.* 2. *ſuorum annalium Eccleſiaſticorum Francorum ad annum* 601. *n.* 20. cum variis notis, & obſervationibus; nec non Card. Bona in Calce ſui præclariſſimi operis de Rebus Liturgicis; & denique Edmundus Martene in *Lib.* 1. *de Antiquis Eccleſiæ Ritibus Cap.* 4. *Art.* 12. De hac Liturgia egregiè tractat mox laudatus Card. Bona *Lib.* 1. *Cap.* 12. *n.* 2. *& ſeqq.* ubi diſcurrit de ejuſdem Miſſæ antiquitate, uſu, & auctoritate. Sermonem pariter eruditum ſuper eadem Liturgia inſtituunt Grancolas *de Antiquis Liturgiis p.* 360. Martene *loc. cit.* & Mabillon *lib.* 1. *de Liturgia Gallicana cap.* 3.

XXXII. Missa, seu Liturgia Bobiensis eſt illa, quam eruditiſſimus Johannes Mabillon reperit in Bibliotheca percelebris, & perantiqui Monaſterii Bobienſis, & quam idem clariſſimus Auctor in fine *tom.* 1. *ſui Muſei Italici*, ex integro refert, eamque intitulavit -- *Liber Sacramentorum Eccleſiæ Gallicanæ* -- Cujus tituli reddit rationem in Præfatione eidem Sacramentario præfixa n. 2. quam infrà dabimus. Codex prædictæ Liturgiæ ſcriptus apparet ante Annos 1000. & quidem literis majuſculis, ut ex

ex appoſito ſpecimine in dicta Præfatione n. VIII. Periti intelligere poſſunt. Laudatus editor prædictæ Liturgiæ n. IX. quærit, cujus Provinciæ potuerit eſſe hoc Miſſale; & quamvis fateatur, obvium non eſſe, decidere hanc quæſtionem, opinatur tamen, fortè fuiſſe ad uſum maximæ Provinciæ Sequanorum, id eſt Veſontionenſis, in qua ſitum eſt Luxovienſe Monaſterium, unde Columbanus Bobium migravit. Et hu c conjecturæ favere dicit Miſſam de Sancto Sigiſmundo Rege Burgundiorum. Procedit ulteriùs ad aſſerendum, hunc codicem certè non fuiſſe ad uſum MonachorumBobienſium, quia nihil in eo occurrit de SS. Bobienſibus Columbano, ejusve Diſcipulis; nihil item de rebus monaſticis, non Benedictio Abbatis, non Benedictiones pro Monaſterii officinis, & alia hujuſmodi. Num. verò X. fatetur, quòd hic codex poteſt dici *Liturgia Bobienſis*, & idcirco à nobis prædictæ Liturgiæ hic titulus præfixus eſt, quamvis præfatus Mabillon aſſerat, præferendum eſſe titulum, quem ille tali codici præfixit, nimirum -- *Liber Sacramentorum Eccleſiæ Gallicanæ &c.* -- pro terea, quòd in fine codic s, ubi libri Sacri recenſentur, extremo loco ponitur *Sacramentorum uſus*. Quo nomine, ait Mabillon, librum de re ſacra majores noſtri ſolebant deſignare, ùt diximus etiam nos ſuperiùs, loquendo de Sacramentariis Gelaſiano, & Gregoriano. Gallicanum verò appellat tale Sacramentarium, quia, ùt ſuperiùs innuimus, ſupponit illud translatum fuiſſe ex Provincia Veſontionenſi, & ex Monaſterio Luxovienſi, à S. Columbano ad Monaſterium Bobienſe.

De prædictis Liturgiis occidentalibus hæc carptim delibavimus; ſed fuſiori ſermone de iiſdem, aliisque fragmentis earundem Liturgiarum latinarum, diſſerendum promittimus in Collectione Liturgiarum omnium occidentalium, tam certarum, quàm dubiarum, integrarum, & mutilarum &c. quam, Deo dante, in lucem emittemus.

Præter mox recenſitas Miſſas, ſeu Liturgias, quarum diſtinctio repetita fuit ex parte Auctorum, aut Nationum, à quibus frequentatæ fuerunt, & adhuc aliquæ frequentantur; nonnulla alia Miſſarum genera nunc dabimus, quarum diſtinctio repetitur ex variis Ritibus, & circumſtantiis accidentalibus, quibus eædem Miſſæ peractæ ſunt. Huic autem Miſſarum claſſi accenſeri poſſunt Miſſa Sollemnis, Dominica, Aurea, Cantata, Alta, Publica, Poplica, Communis, Conventualis, Secunda in Clero, Capitularis, Parochialis, Decenſita, Privata, Baſſa, Secreta, Familiaris, Peculiaris, Specialis, Singularis, Media, Solitaria, Occulta.

XXXIII. Missa Sollemnis in communi ſenſu dicitur illa, quæ omnem ſollemnitatem habet, Cantus, Thuris, Miniſtrorum Sacrorum, earumque Ceremoniarum, quas præſcribunt Rubricæ Miſſalis commentatæ à Gavanto *part. 2. à tit. 2. uſque ad 12.* de quibus pariter diſcurrit Caſtaldus *Lib. 2. Sect. 9.* Bauldry *part. 3. tit. 3.* Biſſus

& alii paſſim. Sacrificii Euchariſtici ſollemnibus verbis, & Sacro Cantu, Rituque ab Apoſtolis celebrati meminit S. Proclus Archiepiſcopus C. P. de traditione Divinæ Miſſæ, ubi ait: *etenim poſtquàm Salvator noſter in Cœlum aſſumptus eſt, Apoſtoli, priusquàm per omnem Terram diſpergerentur, conſpirantibus animis convenientes, ad tota die orandum convertebantur, & cùm multam conſolationem in Myſtico illo Dominici Corporis ſacrificio poſitam inveniſſent, ſuſiſſimè, & longa Oratione Miſſam decantabant; hac enim divina Sacra unà cum docendi ratione conjuncta cæteris Rebus anteponenda exiſtimabant.* Quibus verbis (ait Antonius Caracciolus in ſuis eruditiſſimis notis ad noſtras Conſtitutiones) & ſi Proclus non exprimit, quoto die Apoſtoli Miſſam ſollemniter celebrarent; Lucas tamen ſignificat *Actorum c. 2.* frequenter Sacrum feciſſe, illis verbis: *erant autem perſeverantes in Doctrinâ Apoſtolorum, & Communicatione fractionis panis, & Orationibus.* Sanctus item Auguſtinus apud Ivonem Carnotenſem *tom. 2. cap.* 119. tradit -- diebus Sollemnibus publica Miſſarum Sacra, coacto Clericorum Populique conventû, celebrata -- unde deducit præfatus Caracciolus, Ritum Dominicis, aut ſollemnibus potiſſimùm diebus ſollemne Sacrum celebrandi, ab Apoſtolorum ævo deduci. Sub hoc genere Miſſæ ſollemnis continetur Miſſa Papalis, de cujus Ritibus, & Ceremoniis tractat Marcellus Archiepiſcopus Corcyrenſis in ſuo Libro inſcripto: *Rituum Eccleſiaſticorum, ſive ſacrarum Ceremoniarum S. R. Eccleſiæ.* Sub eodem genere continetur pariter Miſſa Pontificia Epiſcopalis, cujus Ritus, & Ceremoniæ deſcribuntur in Ceremoniali Epiſcoporum. De iis tractant pariter Caſtaldus, Bauldry, Biſſus, Gerlacus Vinitor, nec non Paris de Craſſis olim Apoſtolicarum Ceremoniarum Magiſter, & Epiſcopus Piſaurenſis in lib. cui titulus: *de Ceremoniis Cardinalium, & Epiſcoporum in eorum Diœceſibus:* In quo, ùt ex prædicto titulo apparet, etiam de Ceremoniis, quæ ad Cardinales ſpectant, doctè diſſerit. Denique ſub hoc genere continetur Miſſa Pontificalis Abbatialis, de cujus Ritibus, & Ceremoniis agunt præſertim Zaccharias à Mutina *in Ceremoniali Caſſinenſium*; Donatus Ramerius *in Rituali Monaſtico, Romano ritui, ac Cœleſtinorum uſui conformi*; nec non Auctor Ceremonialis Canonicorum regularium Congregationis S. Salvatoris. Pro hac Miſſa Abbatiali, videndum eſt pariter Decretum Generale emiſſum à Sac. Rit. Congregatione, approbante eitam Alexandro VII. Anno 1659. 27. Septembris, datum in noſtro Indice; & legenda pariter ſunt alia Decreta ſancita ſub die 12. Junii 1660. ſpectantia ad eoſdem Ritus Abbatiales, & Monaſticos. Sub hoc genere Miſſæ Sollemnis, continetur etiam Miſſa, quæ dicitur Canonicalis, nimirum illa, in qua Dignitate, vel Canonico Sollemniter celebrante, Canonici pariter pro Diacono, & Subdiacono inſerviunt.

XXXIV. Missa Dominica ſignificat Miſſam majorem ſollemnem; in ſtatutis enim MSS. Eccleſiæ Lugdunenſis hæc habentur -- *Nullus Clericus de Terra debet intrare Chorum per ſe ſolum ad Miſſam Dominicam in Feſtivis diebus, ex quo Angelicus Hymnus inceptus eſt.* Et in ejuſdem Eccleſiæ pariter ſtatutis Anni 1251. in quibus deſcribitur numerus Miniſtrorum, qui inſervire debent Celebranti ad Miſſam ſollemnem, hæc leguntur: *Singulis diebus Dominicis feſtivis Sacerdoti Canonico Miſſam Dominicam celebranti debent aſſiſtere duo minores Sacerdotes, Vicarii duorum Canonicorum Sacerdotum, unus à dextra parte Altaris, & alius à ſiniſtris, &c.* ex quibus patet Miſſam ſollemnem, ſeu majorem appellari Miſſam Dominicam.

XXXV. Missa Aurea. Quoniam mox egimus de Miſſa ſollemni, quæ apparatiſſima pompa conficitur, ideò congruum arbitramur, exponere hic Miſſam illam, quæ *Aurea* ab aliquibus appellata fuit. De hac ſermonem habuit Buſchius de Reformat. Mona-

Monaſterii apud Leibnit. *Tom. 2. Scriptorum Brunſuic. pag.* 484. *Hildesheim etiam Sabbato poſt Conciones (l. Communes, vide Communio) qua Conciones Dominica poſt Michaelis incipiunt, per hebdomadam perdurantes; Aurea Miſſa ab omnibus Canonicis totius Civitatis, & à cunctis Prælatis, & Religioſis cujuscunque Ordinis, etiam Mendicantibus, per tres aut quatuor horas decantari ſolet de B. Maria Virgine in Organis. Unde cunctis præſentibus dantur notabiles præſentiæ Prælatis, ſicùt mihi pullus caritatis, pretioſis conditus, pullus aſſatus, dimidia ſtopa vini, cuneus, ſive albus panis, tam magnus, quàm omnibus nobis ad menſam ſufficeret, & quatuor ſolidi dantur. Singulis verò Fratribus dantur duo ſolidi Lubicenſes pro præſentia.* Ex quibus verbis colligitur, quare talis Miſſa *Aurea* appellatur, nimirum ob ſuam maximam magnificentiam, id quod confirmat Chronicum Sancti Godeh. Hildensh. ibidem *pag.* 408. ubi habetur — *Item Miſſam ſingulis Annis inſtituit de Beata ſemper Virgine Maria, quam ob ſuam magnificentiam Auream vocamus.*

XXXVI. Missa Cantata, prout diſtinguitur à ſollemni, ſicùt eam diſtinguit Joſeph Vicecomes *de Miſſæ Ritibus lib.* 5. *cap.* 7. eſt illa, quam cum Sacerdote ſine Miniſtris ſacris celebrante, Cantores muſico concentu alternant: patet igitur diſcrimen inter hoc Miſſæ genus, & aliud ſuperiùs explicatum, nempe Miſſæ ſollemnis, cujus nomine venit rigorosè Miſſa illa, quæ apparatiſſima pompa conficitur, cui Miniſtri ſacri, & Clericorum Ordines inſerviunt. De hoc ſecundo Miſſæ genere iterum redibit ſermo paulò infrà, cùm de Miſſa Media diſcurremus.

XXXVII. Missa Alta eadem ac Miſſa ſollemnis cum cantu: de hac fit mentio in Charta Anno 1377. apud Rymer *Tom.* 7. *pag.* 139. *uſque ſummum Altare ad Altam Miſſam celebrandam acceſſeram.*

XXXVIII. Missa Publica eſt illa, cui intereſſe utrique ſexui promiſcuè licet, & quæ coram Populo peragitur: hanc Miſſam Walafridus Strabo *cap.* 22. *legitimam appellat*: ab Amalario verò *cap.* 8. vocatur *Generalis*, & in Concilio Vaſionenſi *cap.* 20. appellatur *Miſſa publica*, quæ dicitur talis, non à loco publico, quia olim in cryptis, & abditis locis celebrabatur, & tamen publica appellabatur, ſed ùt mox dixi, à conventu Populi circumſtantis, offerentis, & communicantis in tali Miſſa. Miſſas autem ejuſmodi publicas ante horam diei tertiam non celebrari, ſtatuit Teleſphorus PP. ùt refert Anaſtaſius, ſive alius libri Pontificalis Auctor; quod quidem Decretum referunt Amalarius *lib.* 3. *cap.* 42. & Strabo *cap.* 23. ſed hos deceptos fuiſſe à Pſeudo-Iſidoro, qui primorum Pontificum Epiſtolas Decretales finxit, & conſarcinavit, totique Eccleſiæ tanquàm legitimas merces obtruſit, aſſerunt alii nonnulli eruditiſſimi viri, inter quos Cardinalis Bona, qui *lib.* 1. *Rerum Liturgicarum cap.* 21. *num* 5. loquens de prædicto Teleſphori conſtituto, ait: *Quid magis alienum à conditione illius Seculi, quo Chriſtiani, furentium Imperatorum gladios declinantes, ſummo ſtudio latitabant, quàm hujus legis editio, quæ nullo modo poterat obſervari?* Noctu, & in occultiſſimis locis conveniſſe Fideles ad Synaxim, Tertullianus *in lib. de fuga in perſecutione*, & alibi nos docet, qui aliquot Annis poſt Teleſphorum ſcribere cœpit, imperante Severo; Teleſphorus autem Martyr occubuit Hadriano imperante, Anno Chriſti 137. Probabilis igitur ſententia eſt, & magis congrua, quam refert Baronius ad Annum 382. hanc tertiæ horæ præfixionem ad Miſſam publicam celebrandam fuiſſe ſancitam à Sancto Damaſo, ex præſcripto, ùt ajunt, Canonis Nicæni, qui tamen non extat. De his plura alia tradit Cardinalis Bona *loc. cit.* Concilium etiam Aurelianenſe tertium *Can.* 14. Bracaranſe Anno 572. *Can.* 9. idem præſcribunt: & Gregorius Turonenſis de Vitis Patrum ait: *Facta quoque hora tertia, cum Populus ad Miſſarum ſollemnia conve-*

conveniret &c. Denique Theodulphus Aurelian. *in Capitulis cap. 45.* hæc habet — *ut Miſſæ, quæ per dies ſollemnes à Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut per eas Populus à publicis Miſſarum ſollemnibus, quæ hora tertia Canonicè fiunt, abſtrahatur.* Ut fœminarum acceſſus in Monachorum Monaſteria vitetur, habetur conſtitutum Gregorii Magni pro Monachis apud Baronium, Anno 601. *num. 15. & lib. 4. epiſt. 43.* nimirum: *Miſſas quoque publicas ab eo* (Epiſcopo) *in Cœnobio omnino fieri prohibemus, ut in Servorum Dei receſſibus, & eorum receptaculis nulla popularis præbeatur occaſio conventus, vel mulierum fiat novus introitus, quod omnino non expedit animabus earum.* Idem Pontifex *lib. 5. epiſt. 46.* ad Epiſcopum Piſaurienſem hæc ſcripſit: *Dum etiam in eodem præcepto inter alia mandatum ſit, ut locum ipſum abſque Miſſis publicis dedicares.* Eadem leguntur in aliis ejuſdem Pontificis epiſtolis: & in Concilio Lateranenſi 1. Anno 1122. *Can. 17.* vetantur Abbates, & Monachi, Miſſas publicas cantare.

XXXIX. Missa Poplica. Hoc nomine appellabatur ſecunda Miſſa, quæ in Feſto S. Laurentii aſſignata reperitur in Sacramentario S. Gregorii ex Codice Gellonenſi apud Marten. *de Eccleſiaſtica Diſciplina in Divinis recitandis Officiis pag. 575.* qui refert ſic inſcriptam eſſe: *Item ad Miſſam Poplicam in die ejuſdem.* Prima verò ſub hoc titulo prænotatur: *Natale S. Laurentii mane prima.* Monachi S. Mauri in ſuis eruditiſſimis Additionibus ad Gloſſarium Caroli Du-Freſne optimè adnotant, hoc loco manifeſtum contigiſſe errorem, ponendo *poplica* pro *publica.*

XL. Missa Communis, eadem ac publica, ùt colligitur ex Braulio Cæſarauguſtano in Epiſt. Vitæ S. Emiliani præfixa, ubi hæc habet: *De eadem quoque ſollemnitate, ut Miſſa recitaretur communis, injunxi dilecto filio meo Eugenio Diacono, &c.*

XLI. Missa Conventualis eſt illa, quam Rectores Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum quotidie celebrare facere tenentur ſollemniter cum cantu, poſt Tertiam, juxta temporis conformitatem, & Divini Officii recitationem. De hac Miſſa ſermo habetur in Concilio Toletano habito Anno 1565. inter Hiſpan. *Tom. 4. pag. 76.* ubi leguntur hæc verba: *Quoniam Miſſa Conventualis, ad quam omnes olim convenire ſolebant, magna celebritate peragenda eſt .... ſtatuit Synodus, ne in diebus Dominicis, & Feſtis colendis à tempore decantata Epiſtola uſque ad ipſam Communionem, Miſſæ privatæ in Eccleſiis celebrentur.* Thomas Franciſcus Rotarius in ſua Theologia Regularium *Tom. 3. lib. 1. cap. 2. punct. 4. n. 4.* adnotat, quòd Miſſa Conventualis in variis Ordinibus Regularium diverſum nomen ſortitur: alii eam vocant Miſſam Canonicam, alii Miſſam Tertiæ, alii Majorem, alii Publicam, & alii Communem. De obligatione celebrandi hanc Miſſam Conventualem, & de aliis ad eam ſpectantibus, agit Gavantus *part. 3. tit. 12. n. 5.* & nos fuſiùs etiam diſſeremus in noſtris Obſervationibus, & Additionibus eodem loco.

XLII. Missa Secunda in Clero eſt illa, quam conſtituit Deuſdedit Romanus Pontifex, qui initio ſeptimi Seculi regebat Eccleſiam. Ita tradit Auctor libri Pontificalis in Vita prædicti Pontificis, cujus loci explicatio multorum vexavit ingenia. Petrus Urbevetanus in ſuis Scholiis hanc Pontificis conſtituti rationem aſſignat: quia tunc forſitan adinſtar Græcorum non cantabatur in Eccleſia niſi una Miſſa, quod magis ædificabat ſecundùm antiquos. Urbevetani explicatio Cardinali Bona non placuit, quia, inquit ipſe *lib. 1. cap. 14. n. IV.* ex Leonis Teſtimonio (quod legitur in epiſtola ad Dioſcorum Alexandrinum) patet, morem iterandi Sacrificium multò ante in Romanam Eccleſiam inductum fuiſſe. Baldinus, petita venia ab Eminentiſſimo Scriptore, Urbevetani ſententiam amplectitur, in notis ad Anaſtaſium

ftaſium Bibliothecarium recentiſſimè impreſſum hic Romæ *Tom.4.* In Vita præfati Pontificis Deusdedit, contenditque conſtitutum ab eodem PP. ut in Clero poſt ſollemnem Miſſam, altera privata ab altero ex Clero haberetur; ſive nova plebs in Baſilicam conveniret, ſive non; ſive una eſſet, ſive plures Baſilicæ; hac ratione permotus, quòd tunc certè primùm inductus in Eccleſia Latina videatur Ritus, ut plures Miſſæ in eadem Eccleſia celebrarentur, & plura Altaria pro iis celebrandis conſtruerentur. Nos petita à Baldino venia, Cardinalis Bona opinioni adhæremus, & putamus cum P. noſtro Berlendi in ſua erudita Diſſert. de Oblationibus §. 8. *num 4. pag.* 98. & Chriſtiano Lupo *in Scholiis ad Concilium Romanum Alexandri II. Pontificis Tom. 5. Venetæ editionis pag.* 153. Decretum PP. Deusdedit dirigi ad Cathedrales Eccleſias, & ab ipſo imponi præceptum, ut incerta, aut Feſtorum inter ſe, aut ipſorum cum Dominicis, aut quibuſdam Feriis concurrentia, obligentur ad duas ſollemnes Miſſas celebrandas, quod fortaſſe jam anteà peragebatur, ſed ex ſola conſuetudine, non tamen ex præcepto, quod poſtmodùm à Pontifice Deusdedit impoſitum fuit. Neque libri Pontificalis verba, de privata Miſſa intelligi poſſe videntur; nam cùm ait, hunc Pontificem conſtituiſſe *ſecundam Miſſam in Clero*, ſatis innuit, huic Miſſæ Clerum intereſſe debuiſſe ac proinde ſollemnem fuiſſe, non verò privatam; quæ confirmari poſſunt ex iis, quæ diximus in Miſſa Publica. Quòd verò ait eruditiſſimus Baldinus, hujus Papæ temporibus, tunc primùm invectum eſſe Ritum in Eccleſia Romana, ut plures Miſſæ in eadem Eccleſia celebrarentur, non ita faciles damus; etenim plures ante præfatum Pontificem Miſſas, uno eodemque die in eadem Eccleſia celebratas fuiſſe, ètſi cætera deeſſent, id invictè probat Leonis Sacramentarium à Joſepho Blanchino vulgatum, in quo juxta majorem, minoremque Feſtorum ſollemnitatem, plures, aut pauciores aſſignantur Miſſæ dicendæ; has verò Miſſas ab uno Presbytero celebratas fuiſſe, nemo mihi perſuadebit. Etſi verò unius Eccleſiæ quondam unum erat Altare, plures tamen in eo Miſſas unoquoque die celebrare fas erat, ait doctiſſimus Mabillon Præfatione prima in Seculum tertium Ordinis Sancti Benedicti *obſervat.* 12. *ſub n.* 77. Idque probat ex Concilio Antiſſiodorenſi, quod Anno 578. celebratum fuit, & in cujus *cap.* 10 habentur hæc verba: *Non licet ſuper uno Altario in una die duas Miſſas dicere, nec in Altario, ubi Epiſcopus Miſſam dixerit, ut Presbyter in illa die Miſſas dicat.* Quibus ſanè verbis præ ogativa quædam Epiſcopo ſupra cæteros Presbyteros tribuitur, ut ſcilicet in illo Altari, in quo Miſſam dixiſſet Epiſcopus, non liceret ea die Presbytero Sacrificium offerre: ergo (argutè infert Mabillon) Presbyteris aliis poſt alios Miſſas in eodem Altari celebrare licebat, aliàs fruſtranea eſſet Concilii additio de Epiſcopis. Hoc aſſumptum illuſtratur facto Gregorii Turonici Epiſcopi, qui, cùm ab æmulis *apud Chilpericum eſſet accuſatus maledicentia in Fredegundem, apud Brammacum Villam reſtitit, ad hoc causâ, ut dictis Miſſis in tribus Altaribus ſe de his verbis exueret Sacramento.* Ad quid enim non uno, ſed in tribus Altaribus Gregorius celebravit Miſſas tres, niſi quia uni Sacerdoti id in uno Altari non licebat? Ex præfato *Cap.* Concilii Antiſſiod. deducitur etiam, in eadem Eccleſia non ſolùm unum, ſed plura fuiſſe Altaria, quia ſi vetitum erat Presbytero dicere Miſſam in Altari, in quo celebrarat Epiſcopus, in alio igitur celebrare licebat. Et quidem Seculo ſexto Burdigalæ in Eccleſia S. Petri duplex erat Altare, ut ſcribit laudatus Gregorius Turonenſis *lib.* 1. *de Gloria Martyrum cap.* 33. Illuſtre eſt etiam in hanc rem exemplum Palladii Sanctonenſis Epiſcopi in Gallia, qui referente Gregorio Magno *lib.* 5. *epiſt.* 50. *vet. edit.* tredecim collocarat Altaria in Eccleſia, quam in honorem BB. Petri, & Pauli, Laurentii, & Pancratii ipſe conſtrux rat.

Morem

Morem hunc non inchoaſſe Palladium, ſed majorum exempla fuiſſe ſecutum, argumentis ſuprà relatis oſtenditur. Neque etiam credibile eſt, Gregorium probaturum fuiſſe Palladii factum, ſi vetus illa primorum Eccleſiæ temporum conſuetudo adhuc in Gallia, & in Occidente viguiſſet. Cæterùm, ſi verum amamus, fatendum eſt, morem plures Aras erigendi in una, eademque Baſilica, jam à Seculo quarto in uſu fuiſſe apud quaſdam Occidentis Eccleſias, quod graviſſimo Ambroſii teſtimonio probatum imus. Sanctiſſimus enim Doctor *epiſt.* 20. earum, quæ in prima Claſſe continentur, ad Sororem ſuam, Anno 385. ſcripta, agens de Baſilica, quam Ariani occupare tentaverant, & quam ipſe ab eorum aggreſſione defenderat: *Non ego*, inquit, *vallabor circumfuſione populorum, nec Altaria tenebo vitam, obſecrans, ſed pro Altaribus gratiùs immolabor.* Et in fine Epiſtolæ ait --- *Nec mora, nunciatur, Imperatorem juſſiſſe, ùt recederent Milites de Baſilica . . . . quæ tunc plebis lætitia fuit . . . . . certátim hoc nunciare Milites irruentes in Altaria, oſculis ſignificare pacis inſigne:* quem locum de pluribus in una Baſilica Altaribus, intelligendum eſſe nemo non videt; nec ipſi Hæretici diffitentur: quamvis Baſnagius celebris inter Heterodoxos ad Annum Chriſti 226. peculiarem hanc Mediolanenſium conſuetudinem fuiſſe contendat.

XLIII. Missa Capitularis dicitur illa, quæ celebratur diebus feſtivis ſollemniter cum Miniſtris paratis, & cum cantu in iis Eccleſiis, ubi eſt ſufficiens numerus Cappellanorum, ſeu Presbyterorum, & congruè fieri poteſt: de hac Miſſa mentionem facit Corſettus *tract. 1. part. 4. cap. 25. ſect. 4. num.* 17.

XLIV. Missa Parochialis eſt conventus Fidelium, in quo preces publicas, & Sacrificium offerunt Miniſterio Paſtoris, diſcuntque ab eo, quæ vitare, quæve præſtare debeant, ad propriam ſalutem, & ad proximi ædificationem. De hac Miſſa Parochiali Concilium Tridentinum *Seſſ. 22. in Decreto de obſervandis, & evitandis in Miſſa celebratione*, declarat obligationem, qua tenentur Parochiani prædictæ Miſſæ Parochiali intereſſe, ait enim: *Moneant etiam* (Epiſcopi) *eundem Populum, ut frequenter ad ſuas Parochias, ſaltem diebus Dominicis, & majoribus Feſtis accedant.* Ex quibus verbis colligitur, quòd Fideles tenentur Miſſæ Parochiali dictis diebus intervenire, niſi ratio honeſta excuſet. De hac Miſſa Parochiali tractat Bonaventura Beſean Prædicator Cappuccinus in ſuo opere inſcripto: *Parochophilus, ſeu de quadruplici debito in Parochia propria perſolvendo*: ejus etiam Auctor lingua Gallica, Anno 1679. Tractatum edidit de Miſſa Parochiali.

XLV. Missæ Decensitæ. In Charta, Anno 760. apud Baluz. *in append. ad Capitul. col.* 1392. *duas portiones tam de terra vineis . . . . vobis viſus fui condonaſſe, ut omni tempore Miſſa ibidem Decenſitæ eſſe debeant.* Quid veniat nomine Miſſæ Decenſitæ, valde obſcurum eſt: Monachi præfati Benedictini opinantur illud verbum ſignificare Miſſas, quæ decenti cultu celebrari debent.

XLVI. Missa Privata, proùt diſtinguitur à Miſſa ſollemni, eſt illa, quæ privatim, & peculiariter, ſine cantu, uno duntaxat Clerico miniſtrante, ſive in Eccleſia, ſive in Oratorio privato celebratur. Quapropter hæc Miſſa, ùt benè advertit Bocquillot *lib. 2. cap. 7.* poteſt eſſe publica, quando fit cum conventu Populi offerentis, & communicantis, &c. De hujuſmodi Miſſis privatis eruditè diſſerunt Martene *de antiquis Monachorum Ritibus cap. 6.* nec non mox laudatus Bocquillot toto *cap. 7. & 8. lib. 2. in Tractat. Hiſtorico de Liturgia.* Miſſa verò privata, proùt diſtinguitur à publica, eſt illa, in qua ſolus Sacerdos ſacramentaliter communicat. Hæretici Miſoliturgi utramque Miſſam privatam prohibitam eſſe comminiſcuntur. Verùm utriuſque generis privatas

Miſſas,

Digitized by Google

Miſſas, tanquàm licitas, probandas eſſe, & commendandas, Catholica Doctrina eſt, eamque demonſtrat Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 14. ubi pariter refert varios veteres Auctores, quibus oſtendit, perpetuum Miſſarum privatarum uſum. Concilium verò Tridentinum *ſeſſ.* 22. *cap.* 6. docet, quòd nullæ Miſſæ ſint omnino privatæ, partim quòd omnes à publico Eccleſiæ Miniſtro, non pro ſe tantùm, ſed pro omnibus Fidelibus, qui ad Corpus Chriſti pertinent, celebrantur; partim quòd in omnibus communicare poſſint Fideles: ſaltem ſpiritualiter; partim, quòd omnes fiant in gratiarum actionem pro morte Chriſti, quæ eſt commune beneficium. Uſus tamen invaluit, ut quæ fiunt absque publico conventu, privatæ, ſeu peculiares dicantur, ut liquet ex *Cap. & hoc attendendum de conſec. diſtinct.* 1. vel quæ celebrantur ſolo Sacerdote ſacramentaliter communicante; quæ tamen, ùt dixi, non reprobantur, ſed commendantur ab Eccleſia Catholica, quia Miſſæ celebratio potiſſimùm fit ad Sacrificium Deo offerendum, eumque ſic laudandum, honorandum, ac Populo propitiandum; non autem neceſſariò ad Populum Sacramento reficiendum; unde quando præter Celebrantem nullus alius communicat, non fit fruſtra Sacrificium, quia ſemper obtinetur finis principaliter intentus in Sacrificio, quod offertur.

XLVII. Missa Bassa eadem, quæ privata, ſeu quæ ſubmiſſa voce celebratur, ùt legitur apud Lobinellum *Tom.* 2. *Hiſt. Britan. p.* 1604. hoc eſt ſine cantu; & in Charta Ferrici de Cluniaco apud Miræum *Tom.* 2. *pag.* 1345. legitur: *Alii verò quinque Beneficiati non hebdomadarii celebrabunt per turnum ſingulis hebdomadis viginti baſſas Miſſas.* In aliis etiam Monumentis, quamvis reperiatur prædicta vox *Baſſa* pro indicanda Miſſa privata, quæ ſubmiſſa voce dicitur; nihilominùs, ùt adnotant eruditiſſimi Monachi Benedictini Congregationis Sancti Mauri in novis ſuis Additionibus ad Gloſſarium Cangianum, ſeu Caroli Du-Freſne *Tom.* 4. *col.* 814. etiam de Miſſis privatis frequens eſt hæc formula *cantare Miſſam*, præſertim in Sancti Willelmi *Conſtit. Hirſaug. lib.* 1. *cap.* 86. ubi habetur -- *Sacerdos ſi privatam Miſſam cantare voluerit, innuit converſo cum ſigno Crucis, quod eſt ſignum cantandæ Miſſæ* -- Rurſus eadem Miſſa privata dicitur etiam *Plana:* ſic eam appellat Ceremoniale Epiſcoporum *lib.* 1. *cap.* 12. *num. IX. Celebrans in eo ſive ſollemnes, ſive planas Miſſas.*

XLVIII. Missa Secreta eſt eadem ac Privata, ſeu Baſſa, & hoc nomine appellatur in Actis Epiſcop. Cenoman. *pag.* 72. ubi habetur -- *Nunquam à die ordinationis ſuæ cognoverunt diem præterire, ut non Miſſam, aut publicam, aut ſecretam celebrarent.*

XLIX. Missa Familiaris eſt etiam ex genere privatarum, & eſt eadem, quæ pro Familiaribus inſcribitur in libro Sacramentorum Gregorii Magni *pag.* 256. edit. Menardi; vel eſt eadem omninò ac Miſſa privata, cui opponitur Miſſa publica. In hoc ſenſu facit mentionem de hac Miſſa Eadmer. *lib.* 1. Vitæ S. Anſelmi Archiepiſcopi Cantuarienſis *cap.* 14. *Si aliquando à celebratione ipſius Sacramenti impediebatur, eos, qui Miſſam Familiarem debebant, ſuam pro Anima Fratris Miſſam dicere faciebat.* Vide etiam Ordinarium Canonicorum Regularium Sancti Laudi Rotomag. apud Johannem Abrinc. Epiſc. *de Eccleſiaſt. Offic. pag.* 291. *Excepto, quòd Miſſas Familiares non dicant*, nimirum privatas: vide denique Udalricum *l.* 1. Conſuetudinum Cluniacenſium *cap.* 7.

L. Missa Pecularis pariter idem ſignificat ac Miſſa privata: hac notione exprimitur in Capitulis Theodulphi Aurelianenſis *cap.* 45. *Ut Miſſæ, quæ per dies Dominicos peculiares à Sacerdotibus fiunt, non ita publicè fiant, ut per eas Populus à publicis Miſſarum ſollemnibus, quæ hora tertia Canonicè fiunt, abſtrahatur.* Et in Concilio Lambethenſi, Anno 1282. *cap.* 2. *Sacerdotes inſuper caveant univerſi, ne Miſſarum peculiarium, ſeu fa-*

miliarium ſe celebrationi obligent, quo minùs valeant Canonicè commiſſam ſibi Eccleſiam officiare, ùt tenentur. In Concilio verò Salengunſtadienſi, Anno 1022. *cap.* 10. & in Capitulari Anglicano incerti Auctoris *cap.* 4. ſuperſtitionis cujuſdam mentio fit, qua quidam laici, ac maximè Matronæ, *Miſſas peculiares, hoc eſt de Sancta Trinitate, aut de Sancto Michaële, quotidie audiebant pro aliqua divinatione*, quæ ibi vetatur.

LI. Missa Specialis eſt pariter Miſſa privata, de qua mentionem faciunt Capitul. Theodorici Cantuarienſis *cap.* 10. edit. Jacobi Petiti, in quo legitur: *Centum viginti Miſſæ ſpeciales, ſingulæ cum tribus pſalteriis, & cum tercentum Palmatis, excuſant annum, ſcilicet pœnitentiæ.* In epiſt. pariter Caroli Magni ad Faſtradam Reginam de Victoria Avarica, hæc leguntur: *Et Sacerdos unuſquiſque Miſſam ſpecialem feciſſet, niſi infirmitas impediſſet.* Et in Vita Alcuini *num.* 26. ùt refert Du-Freſne in ſuo Gloſſario verb. *Miſſa ſpecialis*, legitur: *Leviticè ſe praeparans, ſuo cum Sigulfo Presbytero Miſſarum colebat ſollemnia ſpecialium uſque ad horam tertiam.*

LII. Missa Singularis eadem quæ privata, ſeu ſpecialis, de qua mox ſuprà. Hoc nomine Miſſam privatam exprimit Eddius Stephanus in Sancto Wilfrido *cap.* 61. ubi habetur: *Nam omni die pro eo Miſſam ſingularem celebrare, &c.*

LIII. Missa Media dicitur illa, quæ participat de Miſſa privata, & ſollemni; nam cum ſollemni habet cantum; cum privata verò convenit in hoc, quòd celebratur ſine Miniſtris ſacris, ſed cum uno tantùm, vel duobus Acolythis: unde patet, hanc Miſſam non differre ab illa, quæ ſimpliciter cantata dicitur, de qua ſuperiùs locuti ſumus. De Ceremoniis, & Ritibus, quibus hæc Miſſa celebranda eſt, agunt Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 9. Bauldry *part.* 3. *tit.* 13. *cap.* 9. *& ſeqq.* Gerlacus Vinitor *part.* 4. *tit.* 12. & 13. Totinius in Ceremoniali PP. Camaldulenſium *lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 15. Jo. Merinerus in Ceremoniali Fratrum Minorum *part.* 2. & alii; ſed omnium optimè Benedictus XIII. qui ad cæteras præclariſſimas dotes, quæ Pontificem ſummum ornabant, maximam Eccleſiaſticorum Rituum peritiam adjecerat. Videatur opuſculum ejus Italicè inſcriptum: *Avvertenze Pratiche Ceremoniali &c. cap.* 2. ubi rem hanc exactiſſimè tractat. De Ritibus ſervandis in hac Miſſa etiam nos agimus in noſtris Additionibus, & Obſervationibus ad *tit. VII. part.* 2. *à n. XLII.* uſque ad *XLVI.* incluſivè.

LIV. Missa Solitaria, prout à privata, & plana diſtinguitur, intelligitur illa, quæ à ſolo Sacerdote, nemine præſente, & reſpondente fiebat olim in Monaſteriis. Miſſæ hujuſmodi ſolitariæ olim, ùt dixi, celebrabantur ex Indulgentia in Cœnobiis, ùt loquitur Edvenſis, ſive ex privilegio Canonicarum Sanctionum. Verùm ſublatis nunc hujuſmodi privilegiis, diſtrictè prohibitum fuit, ne quis Sacerdos ſolus ſine ullo Miniſtro Sacrum Myſterium conficiat. Hujuſmodi autem Sanctiones Miſſam Solitariam prohibentes, afferuntur à Joſepho Vicecomite *lib.* 5. *de Miſſæ Ritibus cap.* 4. nec non à Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 5.

LV. Missa seu Sacrificium Occultum eſt Sacrificium Schiſmaticorum, qui ſe ab Eccleſia ſegregant, & in ſuis Conventiculis Sacrificia offerre præſumunt. Ita explicat Eckius Divum Baſilium *in Pſal.* 115. propè finem, ubi ait: *Non in latebris deliteſcens Sacrificabo, ſed publicum exhibebo tibi Sacrificium*; nempe ad differentiam Sacrificii Schiſmaticorum, quod, ùt dixi, appellabatur occultum. De hoc Sacrificio occulto Schiſmaticorum mentionem facit Bellarminus *Lib.* 6. *de Miſſa cap.* 10. *in fine.*

Tertia

Digitized by Google

Tertia Miſſarum diverſitas deſumitur ex iis, pro quibus Sacerdos Hoſtiam ſalutarem Deo offert; hujuſmodi autem ſunt: Miſſa Votiva, Adventitia, Nuptialis, pro Defunctis, Animarum, pro Vivis, Spontanea, Legata.

LVI. Missa Votiva ſtrictè accepta ea ſola cenſenda eſt, quæ non convenit cum Officio diei, nec ab Eccleſia præſcribitur dicenda; ſed dicitur à Sacerdote juxta ipſius votum, ſeu voluntatem, putà de Trinitate, de Spiritu Sancto, de Angelis, & de aliis, prout infrà in noſtris Obſervationibus ad Tit. IV. §. 1. Latè verò ſumpta, Miſſa Votiva dicitur illa, quæ licèt non ſit ad arbitrium Sacerdotis: & non concordet cum Officio, præſcribitur tamen dicenda tali die ab Eccleſia, non ratione Feſti alicujus, ſed voto, ſeu devotione ipſiusmet Eccleſiæ: talis eſt Miſſa B. M. dicenda in duobus prioribus Sabbatis Adventus, etiam ſi non dicatur Officium de B. M. ſed Feriale. Hæc Miſſa non dicitur ſtrictè Votiva, quia non dependet ex voto, & delectu Sacerdotis; dicitur autem latè Votiva, quia ejuſmodi Miſſa licèt non conveniat cum Officio, eſt tamen præſcripta ab Eccleſia ex devotione ipſius Eccleſiæ erga B. V. Nequaquàm verò eſt talis, necullo modo cenſenda eſt Votiva, Miſſa de Feria, ſeu de Vigilia, quæ in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis præter Miſſam Feſti occurrentis dici debet; tum quia præſcribitur ejuſmodi Miſſa ab Eccleſia, nec pendet ex voluntate Sacerdotis; tum quia convenit etiam non Officio quidem, ſed commemorationi dictæ Feriæ, ſeu Vigiliæ eo die factæ. Qua item ratione Miſſa pro Defunctis die ſecunda Novembris, ſicùt & prima die cujuslibet menſis non impedita, Votiva non eſt; cùm & præſcribatur ab Eccleſia, & Officio, quod ipſis itidem fit, conveniat; aliàs ſemper eſt Votiva. Cæterùm de hujuſmodi Miſſarum Votivarum Origine, Ritu &c. eruditè tractant Joſeph Vicecomes de Miſſæ Ritibus *lib. 3. cap. 15. & ſeqq.* Martene de Antiquis Monachorum Ritibus *lib. 2. cap. 6. n. 41.* Card. Bona *lib. 1. cap. 15. n. 3.* Grancolas *in 1. part. Antiqui Sacramentarii pag. 433.* Liber Sacramentorum Sancti Gregorii Magni *edit. Menardi pag. 255.* Antiquæ Definitiones ordinis Ciſtercienſis *diſtinct. 5. cap. 7.* Carolus Guyetus *in ſua Heortologia lib. 4. toto cap. 21.* Quarti *part. 1. tor. tit. 4.* Gavantus verò de hujuſmodi Miſſis Votivis tractat *part. 1. tit. 4. nec non Part. 4. tit. 17.* cujus doctiſſimis Commentariis nos quoque ibidem aliqua adjiciemus: denique prædictarum Miſſarum Votivarum genera varia, pro diverſitate perſonarum, vel pro diverſis eventibus, & periculis celebrandarum, deſcribuntur in antiquis Sacramentariis, nec non in noſtris Recentibus Miſſalibus.

LVII. Missa Adventitia, eadem quæ Votiva, in Epitome conſtitutionum Eccleſiæ Valentinæ *tom. 4.* Conciliorum Hiſpaniæ *p. 171.* inter alia agente de ordine, qui circa celebrationem Miſſarum tam Beneficiorum in Eccleſia fundatorum; ..... *quàm etiam Votivarum, & ùt dicunt, Adventitiarum haberi debet.* Nunc autem Miſſa Adventitia eadem eſt ac Miſſa, quæ dicitur Manualis, nimirum quæ celebratur juxta mentem illorum, qui offerunt eleemoſynas pro Miſſa celebranda

LVIII. Missa Nuptialis eſt illa, quæ celebratur in benedictione Nuptiarum, de qua Concilium Toletanum, Anno 1323. inter Hiſpan. *tom. 3. pag. 572.* ubi hæc verba habentur: *Qui alieno Parochiano, abſque alia teſtimoniali Sacerdotis proprii, Miſſam celebraverit Nuptialem, trecentos micropetinos nobis ſolvere teneatur.*

LIX. Missa pro Defunctis, seu Defunctorum, eſt illa, quæ pro Fidelium mortuorum ſuffragio celebratur juxta Rubricas in Miſſa-

Miſſali deſcriptas. De hujuſmodi Miſſarum Origine, Diviſione, & Ritibus eruditiſſimè diſcurrit Vicecomes de Antiquis Miſſæ Ritibus toto *lib.* 4. *à cap.* 1. *uſque ad cap.* 21. Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 2. *& cap.* 15. *n.* 4. Grancol. in Antiquo Eccleſiæ Sacramentario *part.* 1. *à pag.* 492. *uſque ad pag.* 538. Videndum eſt etiam Concilium Vaſionenſe 2. *cap.* 43. Vaſenſe 3. *cap.* 3. Bracarenſe habitum Anno 543. *Can.* 16. aliud Bracarenſe Anno 1502. *Can.* 10. Alcuin. *lib. de Divinis Offic. cap. de exequiis mortuorum*, Walafrid. Strabo *de rebus Eccleſ. cap.* 21. *&* Durand. *lib.* 5. *Rational. cap.* 5. *n.* 18. Noſter verò Gavantus de Ritibus ſervandis in Miſſis Defunctorum agit in *part.* 1. *tit.* 5. *& part.* 4. *tit.* 18. cui inhærendo, etiam nos ibidem nonnulla addemus, & obſervabimus. Apud prædictos Auctores, necnon apud Codices Sacramentarios varia deſcribuntur genera Miſſarum pro Defunctis, quæ ibi videri poſſunt.

LX. Missa Animarum eadem ac Miſſa, quæ cantatur pro Defunctis: de qua in Vita B. Metildis Reginæ *n.* 9. 10. & apud Durand, *lib.* 5. *Ration. cap.* 5. *n.* 18.

LXI. Missa pro Vivis dicitur illa, quæ pro hominibus adhuc viventibus celebratur. Ratione autem circumſtantiarum, quæ hominum vitam comitari ſolent, hæc Miſſa multifariam partitur, veluti cùm pro gravi moleſtia affectis, vel pro iter agentibus, vel pro agonizantibus, vel pro remiſſione peccatorum &c. Sacrificium Deo offertur.

LXII. Missa Spontanea vocatur illa, quæ ſola dicentis Religione, & pietate celebratur, & offertur vel pro Vivis, vel pro Defunctis.

LXIII. Missa Legata eſt illa, quam Teſtamento, vel alio Inſtrumento aliquis Fidelium inſtituit: tam hæc, quàm Superior nunc ſunt in uſu: & ùt ait Vicecomes *lib.* 2. *cap.* 7. habent veterum firmamenta; ſed Prima non indiget probationibus; Altera verò ſatis conſtat ex eo, quòd S. Ambroſius pro Anima Valentiniani Imperatoris Sacrificium inſtituit. Sed ampliùs liquet hoc genus Miſſarum Legatarum, ex more introducto, dandi ſtipendium Sacerdoti propter Miſſæ celebrationem. De qua materia eruditiſſimum ſermonem inſtituit *in* 2. *part.* ſuæ Diſſertationis Hiſtorico-Theologicæ *de Oblationibus ad Altare*, quam receniſſimè evulgavit Noſter P. Franciſcus Berlendi, Venetiis, Anno 1733.

Alia prætereà ſunt genera Miſſarum, quarum diſtinctio deſumitur vel ex tempore, vel ex loco, vel Sacris functionibus, vel ex aliis circumſtantiis, in quibus tales Miſſæ celebrantur. Ad hoc Miſſarum genus reducuntur Miſſæ, quæ appellantur de Tempore, Quadrageſimalis, Paſchalis, de Jejuniis, Lunatica, Dominicalis, Ferialis, Annualis, de Expectato, de Sanctis, Perfecta, Imperfecta, Catechumenorum, Sacramentorum, Fidelium, Præſanctificatorum, Sicca, Nautica, ſeu Navalis, Bifaciata, Trifaciata &c. de Luce, de Aguinaldo, Matutinalis, Cardinalis, Minor, Peregrinorum, Veſpertina, Nocturna, de Galli

Digitized by Google

Galli Cantu, Diei, Nova, Novella, Scrutinii, de Traditione Symboli, Chriſmalis, ad prohibendum ab Idolis, pro Decimis, pro Requie Sanctorum, Revocata.

LXIV. Missæ de Tempore vocantur illæ, quæ correſpondent variis Anni Eccleſiaſtici temporibus, in quibus Vitæ, Paſſionis, & Doctrinæ Chriſti Myſteria, Fideique noſtræ Sacramenta recoluntur.

LXV. Missæ Quadragesimales vocantur illæ, quæ in Quadrageſima dicuntur. Ita appellantur in Concilio Vaſionenſi *cap.* 20. & Vaſenſi *cap.* 3.

LXVI. Missa Paschalis dicitur illa, quæ in ſingulis ſeptimanæ Paſchalis Feriis agitur, in Miſſali Gothico pag. 342. 343. & in Gallicano pag. 480.

LXVII. Missa de Jejuniis vocatur illa, quæ die Jejunii celebratur: de hac mentio habetur apud Martene *tom.* 4. *Anecdotorum col.* 706. ubi ex Statutis Eccleſiæ Cadur. eam colligit; in ipſis enim leguntur hæc verba -- *Miſſæ de Jejuniis in hora nona poterunt celebrari, aliâ verò antea celebrentur* -- Hæc Miſſa Jejunii refertur etiam in Liturgia Gallicana, ſeu in Miſſali Gothico illuſtrato à Mabillon pag. 231. & ſeq.

LXVIII. Missa Lunatica eſt Miſſa, quæ celebratur die Lunæ: hæc memoratur in Statutis Confratriæ Clericorum apud Pontiſaram.

LXIX. Missa Dominicalis eſt illa, quæ Dominicis diebus cani ſolet: de quâ fit mentio à Johanne Abricenſi Epiſcopo *lib. de Eccleſ. Offic. pag.* 23. ita Du-Freſne ſuprà. In Miſſali tamen Gothico à pag. 292. Miſſa Dominicalis dicitur illa, quæ cantebatur in Dominicis de Adventu; tunc enim Dominicæ Adventus ſeptem numerabantur, quarum prima erat illa, quæ ſequebatur Feſtum Sancti Martini. Quâ ratione Doctiſſimus Mabillon aſſerit in ſuis notis, hujusmodi Miſſas aſſignatas fuiſſe pro Dominicis poſt Pentecoſten, non de Adventu.

LXX. Missæ Feriales dicuntur illæ, quæ ſingulis hebdomadæ Feriis canuntur; priſcis quippe temporibus, ait Belethus *cap.* 51. & ex eo Durandus *lib.* 4. *ration. cap.* 1. *n.* 28. *hæreſibus pullulantibus, & Trinitatem impugnantibus, ex inſtitutione Alcuini Magiſtri Caroli Magni, rogatu Bonifacii Archiepiſcopi Moguntini ſtatuentis; Prima Feria de Trinitate dicebatur, Secunda Feria de Sapientia, Tertia Feria de Spiritu Sancto, Quarta de Caritate, Quinta de Angelis, Sexta de Cruce, Septima de B. Virgine:* Ceſſante tamen tali cauſa nunc Miſſæ Feriales non celebrantur juxta prædictam regulam; ſed quando non dicitur Officium de aliquo Sancto, vel de aliqua Octava, ſed de Feria currente, tunc Miſſa Ferialis eſt, quæ correſpondet Feriali Officio: unde ſi Feria non habet Miſſam propriam, ſicùt habent omnes Feriæ Quadrageſimæ, Vigiliarum &c. tunc pro Miſſa de Feria reſumitur, & dicitur Miſſa de Dominica præcedenti; & hæc dicitur Miſſa Ferialis. Cur autem antiquitus in Septima Feria de B. M. V. Miſſa inſtituta fuerit, id initium habuiſſe tradit idem Belethus, & ex eo Durandus, à Miraculo, quod in quadam Eccleſia Conſtantinopolis ſingulis Sabbatis contingebat; de quo Du-Freſne fusè in ſuo Gloſſario prædicto v. *Miſſa Feriales.* Alicubi verò, ut recenter adnotant ibidem Monachi Sancti Mauri, Miſſæ Feriales ſollemnes, & publicæ vocantur; Feriæ enim interdum dicti ſunt dies Feſti.

LXXI. Missa Annualis vocatur illa, quæ ſingulis diebus per Annum dicitur: & talis denominatio colligitur ex ſtatutis Ciſtercienſibus apud Martene *tom.* 4. Anecd. col. 1265. in quibus legitur -- *Nulli Abbatum liceat amodò, alicui perſonæ quotidianam Miſſam concedere, vel annualem.*

LXXII. Miſſa de Expectato habetur in Miſſali Ambroſiano, in quo inſcribitur *de Expectato*, & eſt illa, quæ celebratur ſollemniter in die, vigiliam Nativitatis Domini præcedente: cui Miſſæ in Miſſali Gothico, ſeu Gallicano, reſpondet præparatio ad Veſperam Natalis Domini, ùt notat Mabillon *lib. 2. de Liturgia Gallicana cap. 4.* optimè corrigendo verbum *Præfatio*, ſicuti habetur in prædicto Miſſali Gallicano, loco dicendi *Præparatio ad Veſperum Natalis Domini.*

LXXIII. Miſſæ de Sanctis dicuntur illæ, quæ in honorem Sanctorum agi ſolent, cùm illorum memoria annua ſollemnitate recolitur. Etiam de his videri poteſt Vicecomes de Miſſæ Ritibus *lib. 1. cap. 4. & ſeqq.* necnon Card. Bona *l. 1. cap. 15.* & Carolus Du-Freſne *in ſuo Gloſſario V. Miſſa pro Feſto Sancti alicujus.*

LXXIV. Miſſa Perfecta eſt illa, in qua perfectum conficitur Sacrificium, nempe quando Sacerdos conſecrat, & ſumit Corpus, & Sanguinem Chriſti Domini.

LXXV. Miſſa verò Imperfecta dicitur illa, in qua Corpus, & Sanguis Chriſti non conficiuntur, ùt eſt *Miſſa Præſanctificatorum*, & aliæ, de quibus infrà.

LXXVI. Miſſa Catechumenorum eſt ſub genere imperfectarum, cùm ſit illa pars Miſſæ, quæ conſtabat iis tantùm Ritibus, qui peraguntur ab Introitu uſque ad Offertorium excluſivè; & dicebatur talis, quia abſoluto ſermone poſt Evangelium, dimittebantur Catechumeni ab Eccleſia.

In varias tamen Claſſes dividebantur Catechumeni: quidam enim ab infidelitate ad Fidem converti deſiderantes, audiebant in Eccleſia verbum Dei; & iſti dicebantur *Audientes*. Alii audito ſermone procumbebant in genua, & vocabantur *Subſtrati*, ſeu *genua flectentes*. Alii in Fide rectè inſtructi Baptiſmum petebant, & appellabantur *Competentes*, nempe ſimul petentes. Qui verò ex iſtis in albo Baptizandorum deſcripti erant, nuncupabantur *Electi*. Verùm à Sanctis PP. duæ Claſſes tantùm, nempe Catechumenorum, & Competentium commemorantur; quia nomine Catechumeni, Audientes, & Subſtratos intelligunt; & Electos à Competentibus, ùt plurimùm non diſtinguunt. Et equidem S. Iſidorus *lib. 2. de Divinis Officiis cap. 21.* ait: *competentes ſunt, qui jam poſt Doctrinam Fidei, poſt Continentiam vitæ, ad gratiam Chriſti percipiendam feſtinant; ideoque appellantur Competentes, id eſt gratiam Chriſti petentes; nam Catechumeni tantùm audiunt, necdum petunt;* ſic etiam Leidradus Lugdunenſis Archiepiſcopus *in Libro de Sacramento Baptiſmi ad Carolum Magnum cap. 1.* utrorumque prædictorum Catechumenorum diſcrimen ſic proponit: *Differt ſanè inter Catechumenos, & Competentes: Catechumeni itaque ſunt, qui primùm de Gentilitate veniunt, & habentes voluntatem credendi in Chriſto, audiunt Verbum Fidei, ſed nondum appellantur Fideles. Competentes autem ſunt, qui jam poſt Doctrinam Fidei, poſt Continentiam vitæ, gratiam Chriſti percipere feſtinant. Ideoque appellantur Competentes, id eſt gratiam Chriſti petentes.* Carolus tamen Du-Freſne in ſuo Gloſſario tres eorum ordines diſtinguit, ſcilicet Catechumenorum, Genuflectentium, & Competentium; de quarto nullam mentionem facit, nempe *Electorum*; ſed hunc ultimum ordinem memorat Martene de *antiq. Eccleſ. Rit. part. 1. lib. 1. Art. 6.* qui ex prædicto numero detrahendos eſſe arbitratur, *Genuflectentes*, quia ſpecialem ordinem non conſtituebant, ſed erant Catechumeni ſimpliciter dicti, qui in pœnam commiſſi alicujus peccati, verbum Dei genuflexi audire cogebantur. Itaque juxta eundem, tres tantùm diſtinguendi ſunt Catechumenorum gradus, ſcilicet *Audientium*, *Competentium*, & *Electorum*, quos ſuprà explicavimus.

Catechumeni ſimpliciter dicti compellebantur ab Eccleſia exire ſtatim poſt dictum Evangelium, vel peractum ſermonem; Competentes vero dimittebantur ab Eccleſia ſolùm

Imme-

immediatè ante Conſecrationem, cùm pro ipſis aliquantulùm à Fidelibus preces funderentur: unde ad orationem, quæ fit ſuper Catechumenos, expectantes genua flectebant: quando autem pronunciatum fuerat à Diacono: *Catechumeni procedite*; tunc & ipſi exibant. Hæc aſſerit Macrius *in ſuo Hierolexico v. Catechumenus*, afferendo in comprobationem ſui aſſumpti Canonem V. Synodi Neocæſarienſis: in quo tamen non habetur ſermo, niſi de pœnitentia danda Catechumenis pro delictis commiſſis in curriculo Catechumenatus. Verùm de hac multiplici expulſione Catechumenorum ſermo habetur pariter *in lib. 5.* Conſtitut. Apoſtolicarum. Rurſus de eadem mentionem faciunt Claudius de Vert *tom. 1. cap. 1. pag. 21.* necnon Card. Bona *lib. 1.* ubi ait: *Primi omnium, voce Diaconi poſt Evangelium, & ſermonem admoniti, exibant Infideles, & poſt illos Catechumeni primi generis, & pœnitentes ſecundi: his egreſſis, monebat Diaconus Populum, quid peteret à Deo pro Catechumenis ſecundæ claſſis, qui Subſtrati dicebantur, quibus etiam indicebat, ut capita inclinarent orationibus Sacerdotum, quibus ſuper illos recitatis, & ipſi exibant. Idem Ritus, his egreſſis, erga Energumenos ſervabatur; & his poſt preces dimiſſis, vocati aderant Competentes, & Electi; & poſtquàm iſti, oratione item ſuper eos porrecta, receſſerant, idem Diaconus &c.* De hac Miſſa Catechumenorum eruditiſſimè diſcurrit mox laudatus Card. Bona *lib. 1. cap. 10.* Emanuel à Schelestrate in ſuo celebri opere *de Diſciplina Arcani cap. 6.* ubi tractat de tempore, quo cœpit, & deſiit Diſciplina ſollemniter dimittendi Catechumenos ab Eccleſia: denique agunt etiam pereruditè de hac Miſſa Catechumenorum Antonius Bellotte in ſuis obſervationibus Eccleſiæ Landunenſis *pag. 366.* & alibi; ſuprà laudatus Macrius in ſuo Hierolexico *v. Catechumenus*; Du-Freſne *v. Miſſa Catechumenorum*; Claudius de Vert *loc. cit.* & Jo. Grancolas *in 2. part. Antiqui Eccleſiæ Sacramentarii pag. 1. & ſeqq.* multa congerit, quæ ſpectant ad antiquam Catechumenorum Diſciplinam; in 1. verò *part. pag.* 571. agit etiam expreſſè de Miſſa Catechumenorum: & pag. 574. breviter tractat de Miſſa pœnitentium, & Energumenorum, de qua nos diſtinctè non egimus, quia confunditur cum Miſſa Catechumenorum; Energumeni enim expellebantur ab Eccleſia poſt Evangelium, ſicut Catechumeni. Tertii autem generis pœnitentes, qui Subſtrati dicebantur, etiam ipſi cum Energumenis, & Catechumenis dimittebantur; ad pœnitentes verò primi, & ſecundi generis nihil pertinebat Miſſa Catechumenorum: primi enim extra Eccleſiam commorabantur; ſecundi verò, licèt intra fores Eccleſiæ in propylæo manerent, ibique lectionem Scripturarum audirent; quia tamen nullæ erant ſuper eos manuum impoſitiones, nullæ orationes, idcirco ante Catechumenos expellebantur. Porro de variis pœnitentium gradibus v. Bona *lib. 1. cap. 17. n. 3.* & Bellotte in ſuis Obſervationibus *pag. 69. & ſeqq.*

LXXVII. MISSA SACRAMENTORUM eſt illa, quam Miſſæ Catechumenorum opponit Ivo Carnotenſis *epiſt. 219.* in qua ſcilicet ſacra Myſteria peraguntur, à quibus arcebantur Catechumeni, ùt mox obſervavimus. Hoc nomine vocatur hæc Miſſa (de qua iterum infrà ſub nomine Miſſæ Fidelium) in vita Gregorii VII. PP. Seculo ſexto Benedictino *part. 2. pag. 455. Unde contigit, ut ipſe Salvator horrenda eum viſione deterreret, cùm fortè poſt inchoatam Miſſam Catechumenorum reſideret ..... inter hæc urgente hora ſurgendi ad lectionem Evangelii multi Fratres innuerunt, ut excitaretur ..... Itaque ventum eſt ad Miſſam Sacramentorum, & tunc neceſſariò expergefactus, celebrandi cauſa Myſterii.*

LXXVIII. MISSA FIDELIUM eſt Miſſa perfecta, & eadem cum Miſſa Sacramentorum dicta, de quo ſuprà; & ita dicebatur illa Liturgiæ pars, cui Fideles, & pœnitentes, qui *Conſiſtentes* appellabantur, inter-

intererant, & complectebatur Offertorium, Præfationem, Hymnum Cherubicum, Canonem, Orationem Dominicam, Communionem, & Poſt-Communionem. De hac pariter fusè, & eruditè ſermonem inſtituit mox laudatus Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 16. Utriuſque Miſſæ, Catechumenorum videlicèt, & Fidelium meminit, ùt dixi ſuprà, Ivo Carnotenſis *epiſt.* 219. quarum priorem vocat Catechumenorum, alteram verò Sacramentorum, quia in hac ſacra Myſteria peraguntur. Sermonem reſumendo de Miſſis imperfectis, ultra Miſſam Catechumenorum, ſub earum genere continentur pariter ſequentes Miſſæ: Præſanctificatorum, Sicca, Nautica, Biſaciata, Triſaciata, &c.

LXXIX. Missa Præsanctificatorum, quæ continetur ſub genere imperfectarum, vocabatur illa, in qua Sacerdos communicabat, ſed non conſecrabat, & cùm careret conſecratione, dicebatur Miſſa Præſanctificatorum, & Miſſa Imperfecta. Origo hujus Miſſæ repetenda eſt à Synodo Laodicæna, quam Baronius Annis 114. Nicænum Concilium præceſſiſſe oſtendit. Sancitum enim in dicta Synodo fuit *Can.* 49. *Non oportere in Quadrageſima panem offerre, niſi Sabbato, & Dominica tantùm.* In Synodo verò Trullana *Can.* 52. ſancitum eſt: *Quòd in omnibus Sanctæ Quadrageſima jejunii diebus, præterquàm Sabbato, & Dominica, & Sancto Annunciationis die, fiat Sacrum Præſanctificatorum.* In Eccleſia Orientali adhuc ſervatur hic mos præſcriptus in Trullano Concilio. Occidentalis autem Eccleſia non utitur Præſanctificatorum miniſterio, niſi Feria 6. Paraſceves. De Ritu, ac modo hujus Miſſæ Præſanctificatorum celebrandæ, latè, & eruditè diſcurrit Leo Allatius *in epiſt. ad Naudæum*, quæ reperitur in calce operis ſui eruditiſſimi *de Eccleſia Occidentalis, atque Orientalis perpetua conſenſione.* Conſiſtit autem Ritus hujus Miſſæ Præſanctificatorum præſertim in hoc, quòd die Dominica præter illius diei Oblationem, alii quinque panes conſecrantur, ſeu Hoſtiæ pro totidem ſequentibus Feriis, uſque ad Sabbatum. Tunc ſingulis diebus ſub Veſperam conveniunt Sacerdotes in Eccleſia, & in ipſa, veſpertinarum precum Officio, panis particulam in Dominica præcedenti conſecratam, ſumunt, præmiſſis quibuſdam Pſalmis, Lectionibus, & Orationibus, quas refert doctiſſimus P. Goar in ſuo Græcorum Euchologio. Mox laudatus Allatius alio modo deſcribit hunc Ritum, dicendo -- *Dominico die quilibet Sacerdos ventura hebdomada dies, quibus celebraturus eſt, digitis ipſe ſuis numerat: inde tot particulas panis in Oblatione abſcindit, quot Miſſas dicturus eſt; eas cum particula eo die ſumenda conſecrat, & conſecratas, Sanguineque Dominico intinctas, uti moris eſt, conſervat in Pyxide; ex qua poſtmodùm celebraturus, tempore opportuno, cochleari, aliis ibi ad alium uſum relictis, haurit, & diſco reponit, & in Altare majus advectam conſumit* -- hæc Allatius; ſed Martene *part.* 1. *lib.* 1. *de Antiquis Eccleſiæ Ritibus Cap.* 3. *num.* 15. optimè adnotat, quòd ea, quæ dicit Allatius de particulis conſecratis in Sacra Pyxide conſervandis, pretioſo Sanguine intingendis, non obſervantur in omni Eccleſia Orientali, maximè verò Conſtantinopoli, ubi particulæ ſiccæ in Pyxide reconduntur. De prædicta Miſſa Præſanctificatorum latè, & eruditè juxta morem ſuum diſſerit Cardin. Bona *lib.* 1. *cap.* 15. & Grancolas *Tom.* 2. antiquarum Liturgiarum, ſeu 1. *part. antiqui Sacramentaris pag.* 427. Claudius de Vert *Tom.* 1. *pag.* 80. *ſeq.*

LXXX. Missa Sicca vocatur illa, quæ caret non ſolùm conſecratione, ſed etiam ſumptione Corporis Chriſti Domini: unde non eſt niſi larva, & ſimulatio quædam veræ Miſſæ; & idcirco optimè appellatur *Miſſa Sicca, & Jejuna*, loco Miſſæ veræ, & perfectæ, à privata quorundam devotione introducta in gratiam infirmorum, eorumque, qui domo exire, & Miſſæ publicæ intereſſe nequibant. Ordo hujus Miſſæ deſcribitur

à Pru-

à Prudentio Trecentiæ Epiſcopo, qui floruit ante Annos octingentos, in ſuo MS. Pontificali poſt Miſſam inſcriptam: *Pro infirmo, qui proximus eſt morti.* Deſcribit etiam ordinem hujus Miſſæ Guillelmus Durandus *in Ration. Divinorum Officiorum lib.* 4 *cap.* 1. *n.* 23. necnon liber Sacerdotalis *cap.* 34. à Leone X. approbatus, & Anno 1523. ſub Hadriano VI. Venetiis impreſſus, & iterum Anno 1560. Venetiis recuſus apud Johannem Variſcum, & ſocios. Denique deſcribit etiam ordinem hujus Miſſæ Johannes Burchardus in ſuo libro, cui titulus: *Ordo Miſſæ, &c.* Romæ impreſſo apud Antonium Pladum Impreſſorem Cameralem, Anno 1559. *Rubr.* 16. *pag* 40 *à tergo, & ſeq.* Ejuſmodi Miſſa maximè locum habuit in Regno Galliarum, ùt tradit Guido de Monte Rocherii in Enchiridion Sacerdotum. *tract.* 4. *cap.* 7. Quod ſpectat ad hujus Miſſæ antiquitatem, de ea fit mentio juxta aliquorum ſententiam apud Socratem *Hiſtoria Eccleſiaſtica lib.* 5. *cap.* 22. & *Concilium Carthaginenſe* 3. *Can.* 29. eam videtur innuere, decernens: *Ut Sacramentum Altaris nonniſi à jejunis hominibus celebretur; Defunctorum verò commendatio ſolis orationibus fiat, ſi illi, qui faciunt, jam pranſi inveniantur.* Cæterùm de Ritibus, & antiquitate hujus Miſſæ præter Auctores ſuprà allegatos, diſſerit etiam Bocquillot *lib.* 2. *cap.* 7. dicendo cum Martene, quòd Cartuſienſes adhuc frequentant in Cellis ſæpiùs Miſſas Siccas, quarum unam de Beata Maria videre eſt in eorum Breviario edito Anno 1587. ùt refert laudatus Martene *lib.* 1. *cap.* 3. *art.* 1. *num.* 18. Hanc Miſſam tamen Siccam in Concilio Pariſienſi, Anno 1212. *cap.* 12. prohibitam nonnulli cenſent his verbis: *De Sacerdotibus, qui Miſſarum multitudine onerati conductitios alios Sacerdotes habent, vel Siccas Miſſas faciunt . . . . propter quæ ipſos oportet conductitios habere Sacerdotes, vel alia eis vendere facienda, ut à prædictis ſe exonerent, Siccas Miſſas faciunt pro Defunctis, ſub eadem diſtrictione prohibentur, &c.* Mihi tamen videtur prædictum Concilium non abſolutè prohibere hanc Miſſam, ſed ſolùm declarare, hujus Miſſæ recitatione non ſatisfieri oneribus celebrandi Miſſas. Ante prædictum Concilium vetantur Presbyteri ejuſmodi Miſſas celebrare abſque Communicatione *in Capitul. Caroli M. lib.* 1. *cap.* 6. ex qua prohibitione colligitur, Miſſam Siccam non nuperam, ſed antiquam fuiſſe. Hæc referuntur in Gloſſario Cangiano v. *Miſſa Sicca.* De Canone prædicti Concilii Pariſienſis mentionem etiam facit Martene loco ſuprà cit. *num.* 19. Improbant etiam hanc Miſſam Siccam Guillelmus Eſtius *Orat.* 13. *Theologica*, & Laurentius Laudmeterus *lib.* 1. *de veteri Clerico, & Monacho cap.* 84. Sylvius *in* 3. *part. quæſt.* 83. *art.* 2. *quæſt.* 2. Mercorus *in tract. de Sacrific.* & alii. Eam tamen econtrà laudat, & commendat Genebrardus *in lib. de Liturgia Apoſtolica* Gallicè conſcripto *cap.* 30. qui etiam teſtatur, ſe An. 1587. Taurini in Exequiis viri cujuſdam nobilis, qui veſpere ſepeliebatur, hujuſmodi Miſſæ cum Sacris Miniſtris ſollemniter celebratæ interfuiſſe: cui profectò diſſentiri non auſim, cùm de tali Miſſa Sicca habeatur Ordo deſcriptus in laudato libro Sacerdotali, in quo exhibetur totus Ordo celebrandi Miſſam Johannis Burchardi Doctoris Argent. & Cappellæ Pontificiæ Ceremoniarum Magiſtri: & cùm talis Miſſa ibi conſtet, quòd non ſolùm ſecretè, ſed etiam publicè fuerit recitata, videtur non dubitandum, quòd tunc fuerit permiſſa, & nondum prohibita. Quarti etiam *part.* 1. *tit.* 14. *dub.* 4. tenet, per ſe loquendo, non videri illicitum Miſſam Siccam recitari coram infirmo, vel alio diu impedito ab auditione Sacri, ob auctoritates ſuprà allegatas: ſed quia hoc tempore in deſuetudinem abiit hæc Ceremonia, cenſet, recitari non debere abſque licentia Epiſcopi, ad quem pertinet cura legitima uſus Sacrorum Rituum. Idem tamen Auctor procedit ad aſſerendum, non videri licitum, nec permittendum, recitari Miſſam Siccam in Ec-

Digitized by Google

cleſiis, vel Oratoriis deſtinatis ad Sacrum faciendum, & ad verum Sarificium offerendum, ne rudioribus detur occaſio erroris, & confundendi Miſſam veram cum apparenti; & ne ſimiliter detur occaſio iniquis Sacerdotibus, celebrandi loco veræ Miſſæ, Miſſam cum fictione, & abſque Conſecratione, quod eſt grave ſacrilegium: quæ abſurda, (inquit ipſe) ceſſant in navi, ubi ſcitur, non poſſe dici veram Miſſam. Hæc autem Miſſa Sicca in navi celebrata, vocatur

LXXXI. Missa Navalis, seu Nautica, & dicitur talis, quia eſt Miſſa Sicca aliquando à Sacerdotibus recitata in loco fluctuante, & vacillante, ùt in mari, & fluminibus, in quibus per continuam navium vacillationem adeſt periculum effuſionis pretioſi Sanguinis è Calice; & idcirco loco Miſſæ Perfectæ, & integræ, ad ſatisfaciendum devotioni navigantium recitari ſolebat hæc Miſſa Sicca, cujus ordinem pariter deſcribit Quarti loc. ſupracit. Hanc Miſſam Sanctus Ludovicus Galliarum Rex quotidie celebrare faciebat, quando à partibus transmarinis in Galliam redibat. De hac Miſſa Nautica, ſeu Navali, & ejuſdem Ritibus ſermo habetur, & ordo deſcribitur in laudato libro Sacerdotali à Leone X. approbato, in quo pariter continetur ordo Miſſæ Siccæ recitandæ coram infirmo. Ad prædictam Miſſam Navalem quod attinet, videri poſſunt ea, quæ tradit Card. Bona *lib. 1. Rerum Liturgicarum cap. 15. num. 6. & 7.* & quæ adnotata ſunt in Gloſſario Cangiano recentiſſimè edito cum novis eruditiſſimis additionibus ad Joinvillam *pag.* 38. 39. Cæterùm Miſſas Perfectas etiam in ipſis navibus celebratas fuiſſe, tradunt Scriptores, inter quos Johannes Monachus in Vita S. Wulfrani *num.* 4. & Euſebius Priolus in Oratione funebri Petri Delphini apud Martene *Tom. 3. ampliſſ. Collect. col.* 1224. Hujusmodi tamen uſus celebrandi Perfectas Miſſas in navi, plenè non probatur per ea, quæ tradit Matthæus Paris, Anno 1247. ubi de Card. Legato Apoſtolico ſcribit: *Cùm navim aſcenſurus eſſet . . . . . juſſit cuidam Fratri de Ordine Prædicatorum in ipſa Miſſam celebrare, quod & factum eſt, non ſine multorum, qui hoc non prævidebant, admiratione.* Sed de prædictis Miſſis Perfectis in navibus minimè celebrandis ſermonem fuſiorem habebimus cum Gavanto *hac part. 1. tit. 20. lit. f.*

LXXXII. Missa Bifaciata, et Trifaciata, &c. ſunt pariter ex genere illarum, quæ omnino imperfectæ, & æquivocæ tantùm Miſſæ dici poſſunt. Pro harum intelligentia ſciendum eſt, quòd Sacerdotes olim à variis Miſſis celebrandis ſe exonerabant, plures ſcilicèt ſub uno Canone Miſſas peragendo. Et ita in quadam compoſitione inter Priorem de Ghiſortio, & Romanum Presbyterum Sancti Gervaſii de Ghiſortio, Anno 1181. facta, prædictus Prior de conſenſu Abbatis majoris Monaſterii, approbante Mauritio Pariſienſi Epiſcopo contentionis Arbitro, & Judice, confirmante Rotrodo Rothomagenſi Archiepiſcopo, licentiam celebrandi duas Miſſas ſub uno Canone conceſſit Sacerdoti; quæ quidem compoſitio (ùt refert Martene loc. ſupracit. n. XX.) conſervatur in Archivo majoris Monaſterii. Ita etiam Eremita quidam Sanctitate conſpicuus in Diœceſi Belvacenſi, Anno 1191. quatuor Miſſas ſub uno Canone, divinitus juſſus, celebraſſe dicitur apud Thomam Cantipratenſem *lib. 1. de Act.b.s cap. 3. num. 9.* De hujusmodi Miſſis Georgius Caſſander in præfatione ad Ordinem Romanum hæc habet: *Ante pauca quoque Secula in Galliis multùm uſitata fuerunt Miſſæ vulgò dictæ Biſaciatæ, Triſaciatæ, Quadriſaciatæ, videlicèt cùm plures Miſſæ diverſi argumenti uſque ad Offertorium ſæpiùs iteratæ, tandem uno Canone concludebantur: adverſus quas ſtudiosè ſcribit Petrus Cantor in verbo Abb·eviato. Eas omnino obſoletas exiſtimo.* Hucusque citatus Caſſander. Originem hujus abuſus adſcribit, & refert mox laudatus Petrus Cantor Sacerdotum avaritiæ,

ritiæ, qui cùm ſcirent vetitum eſſe plures Miſſas in die celebrare, has plurium Miſſarum mutilationes invenerunt, ut devotioni plurium petentium Miſſæ Oblationem, hoc modo ſatisfacerent ſub unica tantùm Conſecratione, & Canone, repetendo alias Miſſæ preces, ut plura pro uno Sacrificio ſtipendia hac fraude lucrarentur. Ejuſmodi Miſſas barbaro vocabulo Bifaciatas, Trifaciatas, &c. Petrus Cantor appellavit, quia veluti duplicem, vel triplicem faciem habebant, easque, ceu monſtruoſas, & contrarias Divinæ Inſtitutioni, & Eccleſiæ conſuetudini, jure improbat, & deteſtatur. Hujuſmodi autem Miſſæ in ſuperiùs citato Concilio Pariſienſi Anni 1212. quod in MS. Codice reperiſſe ſe fatetur Martene *loc. ſupracit. num.* 19. probabiliter reprobatæ fuerunt; & forſan non approbando ſuprà expoſitam compoſitionem, quam Martene refert *loc. cit.*

Hoc addendum ſupereſt circa ejuſmodi Miſſas celebrandi rationem: quòd plures aliquando uno tantùm concludebantur Canone; ſed interdum una etiam illarum duobus Canonibus peragebatur, reſervata uſque ad ultimum Canonem Communione. Hunc abuſum acriter perſtrinxit Synodus Toletana XII. *Can.* 5. his verbis: *Relatum eſt nobis, quoſdam de Sacerdotibus non tot vicibus Communionis Sanctæ gratiam percipere, quot Sacrificia in una die videntur offerre, ſed in uno die, ſi plurima per ſe Deo offerant Sacrificia, in omnibus ſe Oblationibus à Communione ſuſpendunt, & in ſola tantùm extremi Sacrificii Oblatione Communionis Sanctæ gratiam ſumunt: nam quale eſt Sacrificium, cui nec ipſe Sacrificans participaſſe dignoſcitur? Ergo hoc modis omnibus eſt tenendum, ut quotieſcunque Sacrificans Corpus, & Sanguinem JEſu Chriſti in Altario immolat, toties perceptioni Corporis, & Sanguinis Chriſti, ſe participem præbeat.* Celebrationem etiam Sacrificii, omiſſa Communione, apertè damnavit Canon nonus Apoſtolorum. Utraque autem hæc Miſſa Seculo 13. reprobata fuit ab Augerio Epiſcopo Conſeran. nam in ſuis MSS. ſtatutis, Anno 1280. exaratis, hæc ait: *Nullus plures Miſſas ſub uno Canone, vel cum uno Sacrificio, vel unam cum duobus Canonibus, vel Sacrificiis celebrare præſumat; quamvis ſub uno Canone poſſint plures Hoſtiæ conſecrari. Reprobandi ergo ſunt, qui incepta Miſſa de die, vel alia, procedentes in ea uſque ad Offertorium, & tunc incipiunt aliam fortè de Spiritu Sancto.* De prædictis Miſſis Bifaciatis, & Trifaciatis agunt Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 15. §. 7. Bocquillot *lib.* 2. *cap.* 7. & Du-Freſne in ſuo Gloſſario.

LXXXIII. Missa de Luce eadem ac Miſſa in Aurora: vide infra Miſſam de Galli Cantu.

LXXXIV. Missa de Aguinaldo: de ea Concilium Mexicanum, Anno 1585. inter Hiſpan. *tom.* 4. *pag.* 356. ait: *Miſſæ verò, quas Hiſpanicè de Aguinaldo vocant, antequàm dies illuxerit, ut celebrentur, &c.* Sic autem dicta hæc Miſſa videtur, quòd ſummo mane, quaſi diei primitiæ, Deo offerretur.

LXXXV. Missa Matutina, seu Matutinalis vocabatur illa, quæ celebrabatur ſollemniter, vel poſt Primam æſtate; vel hyeme poſt Tertiam: ideò autem dicebatur *Matutinalis*, eò quòd manè decantaretur, ùt paſſim teſtantur Monaſteriorum Benedictinorum tum editæ, tum manuſcriptæ conſuetudines, ſtatuta Landfranci, & Concordia Dunſtani, ad differentiam alterius Miſſæ Sollemnis, quam Conventualem appellabant, & quæ meridie celebrabatur. Hujus rei luculentum teſtimonium exhibet Charta Sancti Angilberti pro Monaſterio Centulenſi in ejuſdem Monaſterii Chronico *lib.* 2. *cap.* 11. ab Hariulpho relata, & habetur *tom.* 4. *Spicil. Dacher. pag.* 470. ubi hæc inter alia leguntur - - Illud etiam obſervari præcipua devotione mandamus, ut nulla dies prætereat abſque Sacrarum Miſſarum decantatione, videlicèt, ut ſi non plus, vel XXX. à Fratribus diverſorum Chororum

I 2 per

per diverſa Altaria Miſſæ quotidie agantur, exceptis illis duabus de Conventu, quæ manè, & meridie ſollemniſſimè celebrantur - - In Bobienſi Monaſterio Seculo X. hæc Miſſa dicebatur poſt Matutinos, ùt colligitur ex libro Miraculorum S. Columbani Abbatis *cap.* 7. Seculo 2. Benedictino *pag.* 44. Ejuſdem Miſſæ mentionem facit Venerabilis Beda in Vita S. Benedicti Biſcopii *num.* 17. *lib.* 2. & habetur in Seculo 2. Benedictino, ubi refert, Ceolfridum Abbatem, qui Anno 716. obiit - primo mane Miſſam in Eccleſia Beatæ Dei Genitricis . . . . quinta Feria communicantibus, qui aderant -- cantaſſe. Hæc Miſſa in quamplurimis Monaſteriis quotidie cantabatur, in aliis verò nunquàm; & idcirco nulla Miſſæ Matutinalis mentio fit in Rituali, ſive Ordinario Caſſinenſium, tempore Oderiſii Abbatis deſcripto. Ciſtercienſes, ùt habetur in lib. uſuum Ciſtercienſium *cap.* 60. Dominicis tantùm, certiſque Sollemnitatibus duas in Conventu Miſſas celebrabant, & idem nonnullis diebus faciebant quoque Burſfeldenſes, ùt habetur in eorum Ordinario *cap.* 47. Cluniacenſes verò, & alii communiter Nigri Monachi quotidie. Dicebatur autem hæc Miſſa vel pro Monaſterii Benefactoribus, vel pro neceſſitatibus, perſoniſque publicis: unde S. Angilbertus in ſua pro Centulenſibus Monachis Charta jubet, ut in duabus de Conventu Miſſis, quæ mane, & meridie ſollemniſſimè celebrantur -- *Quotidie memoria Sanctiſſimi Papæ Hadriani, & glorioſi Domini mei Auguſti Caroli, conjugis, & prolis ejus teneatur.* Prædicta Charta habetur *Spicil. Dacher. tom.* 4. *pag.* 470. & Sanctus Dunſtanus in Concordia Regulari Monachorum, Sanctimonialiumque Angliæ præſcribit *cap.* 1. ut -- Eadem Matutinalis Miſſa pro Rege, vel quacumque neceſſitate imminente celebretur -- In libro verò Miraculorum S. Bercharii Abbatis *num.* 13. qui liber habetur in Seculo 2. Benedictino, legitur, quòd Adſo Dervenſis Monaſterii Abbas juſſit celebrari Miſſam Matutinalem pro Heriberto Comite gravi morbo laborante. De hujuſmodi Miſſarum Matutinalium origine, uſu, atque Ritibus videndi ſunt Martene, ex quo ſupradicta collegimus, *tom.* 1. *de Monachorum Ritibus lib.* 2. *cap.* 5. Vicecomes *de antiquis Miſſæ Ritibus lib.* 3. *cap.* 27. necnon Cardinalis Bona *lib.* 1. *cap.* 21.

LXXXVI. Missa Cardinalis. De hac Miſſa hoc loco agimus, quia erat Miſſa Matutinalis celebrari ſolita in Ara, quæ Cardinalis appellabatur. De hac Miſſa fit mentio in Seculo 3. Benedictino *part.* 1. *pag.* 132. ubi referuntur Miracula S. Bertini, & in prædicta pagina inſeruntur hæc verba: *Nam poſt Sanctam Paſchalis Reſurrectionis diem, tranſcurſis duodecim diebus, die Dominico, hora, qua Cardinalis Miſſæ conventus publicè agebatur, &c.* Quæ verba (ut optimè ponderant Monachi Congregationis S. Mauri in ſuis Additionibus ad Gloſſarium Cangianum *tom.* 4. *col.* 817. ſub dicto verbo *Miſſa Cardinalis*) accipienda videntur de Publica, ſeu Sollemniori Miſſa: quæ quidem eſt etiam Caroli Du-Freſne Auctoris dicti Gloſſarii ſententia in voce *Cardinalis*, ubi Altare Cardinale præcipuum interpretatur: haud gratis certè, cùm ibidem *Altare Capitaneum*, & apud Bovonem *Ara Principalis* idem Altare vocetur. Cenſet tamen Jo. Mabillon (relatus ab iiſdem Monachis) Seculo ſupracit. *pag.* 146. *Altare Cardinale* idem eſſe, quod primum Altare in Apſide, ſeu in fronte Baſilicæ ponè majorem Aram locatum (quæ Aræ ita locatæ in Apſide Baſilicæ ponè majorem Aram adhuc reperiuntur in quatuor Romanis Patriarchalibus Baſilicis) in quo Miſſa Matutinalis celebrari ſolebat: id firmat cit. Mabillonius, necnon Martene loc. ſuprà cit. *num.* 3.

LXXXVII. Missa Minor eadem pariter quæ Matutinalis, & refertur à prædictis Monachis S. Mauri loc. ſupracit. & eadem col. 821. de qua etiam fit mentio in Seculo 2. Benedictino *pag.* 44. ubi ſermo habetur de Miraculis S. Columbani, & ſequentia legun-

Digitized by Google

guntur -- ***Finitis verò Matutinis, & ad minorem Miſſam venientibus ipſe advenit: Diaconus verò in ambonem aſcendens Evangelium pronuncians, &c.*** Martene quoque loc. ſupracit. vocat Miſſam Matutinalem Sollemnem Minorem, quia cantabatur ſine Miniſtris, ad differentiam alterius Miſſæ Conventualis ſub meridie decantatæ, quam appellat Miſſam Sollemnem Majorem.

LXXXVIII. Missa Peregrinorum erat pariter Miſſa Matutinalis, ita probabiliter denominata, quia pro commoditate pauperum, & peregrinorum celebrabatur, & oblata eis tribuebantur. De hac Miſſa Gatid. *Diſciplina Farf. cap. 2.* mentionem facit dicendo: ***Poſt Capitulum aliquantulum intervallum factum, ſonent ſignum ad Matutinalem Miſſam pro adunatione pauperum, & Sacerdos, qui alia hebdomada Majorem Miſſam cantaverat, Miſſam Peregrinorum dicat, & oblata tribuat.*** Hanc etiam Miſſam referunt laudati Monachi loc. ſupracit.

LXXXIX. Missa Vespertina, ſeu Serotina, quæ etiam Quadrageſimalis dicta eſt, erat illa, quæ ſub Veſperam celebrabatur, videlicèt circa quintam, aut ſextam horam poſt meridiem, ùt obſervat Johannes Prævotius in ſuis notis ad librum de Officiis Eccleſiaſticis Johannis Abrincenſis Epiſcopi *n. 273.* De hujuſmodi Miſſis eruditè juxta morem ſuum diſſerit Vicecomes loc. ſupracit. *ap.* 8 *& ſeqq.* in quibus diligenter inquirit: unde Miſſarum Veſpertinarum uſus originem duxerit; quibus diebus prædictæ Miſſæ dicerentur; & utrùm poſt ſumptum cibum, vel à jejunis celebrarentur. Caſalius pariter de veteribus Chriſtianorum Ritibus *cap. 9. pag. mihi 96. & ſeqq.* agit de hac Miſſa Veſpertina. Macrius *in ſuo Hierolexico v. Miſſa ſicca pag. mihi 167.* cenſet Miſſam Veſpertinam, ſeu Veſpertinalem non fuiſſe veram Miſſam, ſed tantùm Siccam: quia in ea, ait ipſe, à Sacerdotibus ante ſolutionem jejunii, conſecrata Hoſtia Dominicæ præcedentis ſumebatur, adeoque conveniebat cum Miſſa Sicca, quia non conſecrabatur Hoſtia; & ab eadem Sicca diſcriminabatur, quia in Veſpertinali ſumebatur Hoſtia conſecrata; in Miſſa verò Sicca nulla habetur Hoſtiæ Conſecratio, neque Hoſtiæ conſecratæ ulla habetur ſumptio. Sed meliùs diceretur, poſitò quòd in Miſſa Veſpertina ſolùm ſumatur Hoſtia antecedenter conſecrata, ejuſmodi Miſſas Veſpertinales convenire omnino cum Miſſis Præſanctificatorum. Præterire non debeo, quòd prædictæ Miſſæ tam Matutinæ, quàm Veſpertinæ cenſebantur Privatæ, non verò Publicæ à Concilio Vaſen. celebrato Anno *329.* propterea quòd nulla Lex præcipiebat, quòd iis Miſſis Fideles intereſſe deberent. De Miſſis quoque Matutinis, & Veſpertinis reperiuntur Sanctiones in Concil. Agathenſi *c.* 30. & in Concil. Aurelianenſi III. *cap* 28. Rurſus de Miſſis Veſpertinis mentio facta eſt etiam in Concilio Matiſconenſi *Can. 9.* ubi dicitur, has Miſſas ordine Quadrageſimali celebrari; quia nimirum in Quadrageſimæ Feriis ad veſperam differebantur; Concilium verò Bracarenſe II. *Can. 9.* iiſdem Miſſis Veſpertinis aſſignat horam nonam, vel decimam.

XC. Missa Nocturna erat illa, quæ noctis tempore celebrabatur. Plures olim fuiſſe Miſſas Nocturnas, antiqua Monumenta declarant; at ex his ea ſola permanſit, quæ in nocte Nativitatis Domini ubique celebratur. Reliquæ Miſſæ Nocturnæ prohibitæ ſunt, & in deſuetudinem omnino abierunt, quarum præcipua erat Miſſa Sabbati Sancti, pertinens ad diei ſequentis noctem, in qua Chriſtum reſurrexiſſe creditur. Johannes Prævotius ſuperiùs allegatus *n. 272.* aſſerit in Sabbatis quatuor Temporum celebratas fuiſſe Miſſas Nocturnas: ait enim, quòd ob Officii prolixitatem, & Sacram Ordinationem, Miſſa ſæpe uſque ad noctem Dominicæ protendebatur. De his Miſſis Nocturnis videri poteſt Cardinalis Bona *lib. 1. cap. 21. §. 4.*

XCI. Missa de Galli Cantu eſt eadem, quæ de Aurora hodie dicitur: de hac ſermonem habet Gaufridus Voſienſis in Chronico *part.* 1. *cap.* 27. *tom.* 2. Bibliothecæ Labbeanæ, ubi habentur hæc verba -- *Miſſam de Galli Cantu Dominica Nativitatis in Eccleſia puellarum Sanctæ Mariæ, qua dicitur ad Regulam, decantavit* (Urbanus II. PP.) *Miſſam de Luce in Baſilica Regali apud Sanctum Martialem celebravit: inde triumphaliter coronatus ad Sedem Apoſtolicam Epiſcopalem.* Hinc Jo. Mabillon Miſſam de Galli Cantu *tom.* 5. Annal. Benedictinorum *pag.* 361. interpretatus eſt eſſe primam Dominicæ Nativ. quæ celebratur in nocte, & *Miſſam de Luce* opinatus eſt eam, quæ dicitur in Aurora.

XCII. Missa Diei erat illa, quæ dicebatur poſt Miſſam Matutinalem, orto jam die, de qua mentionem facit Johannes Epiſcopus Abrincenſis *de Officiis Eccleſiaſticis pag.* 36. allegatus à Carolo Du-Freſne in ſuo Gloſſario v. *Miſſa*.

XCIII. Missa Nova: ita denominatur illa, quæ à novo Sacerdote primo celebratur, in Concilio Valliſoletano, Anno 1322. inter Hiſpan. *tom.* 3. *pag.* 558. ubi habentur hæc verba -- *Miſſam novam poſt conſecrationem infra ſex menſes ſollemniter celebrent, niſi legitimè fuerint impediti.* Et Concilium Taraconenſe, Anno 1591. ibidem *tom.* 4. *pag.* 564. ait -- *Atque etiam quæ in primo Sacerdotis cujuslibet Sacrificio, quas novas Miſſas vocant, &c.*

XCIV. Missa Novella eadem, ac prædicta Miſſa Nova, quæ ſic *Novella* dicitur *in epiſt.* 125. Petri Delphini apud Martene *tom.* 3. *ampliſſ. collect. col.* 1071. *D. Benedictus Dominica proxima Miſſam Novellam celebraturus eſt, neque magno* (ùt moris eſt) *apparatu.*

XCV. Missa Scrutinii erat illa, quæ in Feria IV. hebdomadis quartæ Quadrageſimalis celebrabatur, & quæ ad Catechumenos directa intelligebatur; nam incipiendo ab Introitu de illis eſt ſermo, in illis verbis (*cùm ſanctificatus fuero in vobis, effundam ſuper vos aquam mundam*) in eo pariter ſenſu legitur epiſtola, ac clariùs Evangelium, in quo habetur cœci nati miraculum, in Natatoria Siloe viſum recipientis; quod Symbolum reverà Catechumeni eſt, qui ſpirituale lumen in Sacro Baptiſmatis fonte recipit, ùt in Homilia ejusdem diei explicat Divus Auguſtinus. De hac Miſſa mentionem facit Macrius in ſuo Hierolexico v. *Scrutinium* ubi etiam advertit, quòd in Ordine Romano prædicta Feria antonomaſticè vocabatur, *Feria Scrutinii.* Scrutinia in Eccleſia Romana ſeptem in Quadrageſima celebrata fuiſſe conſentiunt omnes Auctores, qui de Ritibus Eccleſiaſticis ſcripſerunt; quæ quidem Scrutinia non erant niſi examina, & inſtructiones Catechumenorum, qui baptizari in proximo debebant. Primum ex dictis Scrutiniis fiebat in Feria IV. & ſecundum in Sabbato tertiæ Quadrageſimalis hebdomadæ. Tertium verò, quartumque Scrutinium fiebat in iiſdem diebus quartæ hebdomadæ ſequentis: & quia tertium ſollemnius erat cæteris, teſtante Amalario *lib.* 1. *de Eccleſ. Officiis cap.* 8. *de ſecunda varietate quarta hebdomadæ Quadrageſimæ*, ubi loquendo de prædicta quarta Feria ait: *Eadem die agitur Scrutinium tertium, quod maximum eſt inter ſeptem Scrutinia;* Idcirco illa Feria appellabatur, ùt diximus, antonomaſticè, Feria Scrutinii. Quintum autem, & ſextum Scrutinium convocabatur in iisdem diebus quartæ, & quintæ Quadrageſimalis hebdomadæ. Ultimum tandem erat in quarta Feria ſextæ hebdomadæ. Verùm juxta ſententiam Vicecomitis *lib.* 3. *de Baptiſm. cap.* 21. quartum, quintum, & ſextum Scrutinium nullum tempus certum, ſed vario Epiſcopi arbitratu habuerunt. Juxta autem ſententiam Edmundi Martene *lib.* 1. *de Eccleſiæ Ritibus art.* 11. *num.* 3. quartum, & quintum Scrutinium habebantur hebdomada quinta; ſextum verò, & ſeptimum hebdomada ſexta. Sed in epiſtola Jeſſe Ambianenſis

nenſis Epiſcopi ab eodem Martene citata, ſextum, & ſeptimum Scrutinium in aliis diebus fiebant. Denique juxta ſententiam Card. Bona ſeptimum Scrutinium habebatur in Vig. Paſchæ, & pro prædictis examinibus in qualibet præcedenti Dominica, vel alio die invitabatur univerſus Fidelium cœtus, & in Dominica Palmarum, ùt mox dicemus, tradebatur Symbolum Competentibus; à quibus repoſcebatur reddendum, vel in Feria quinta majoris hebdomadæ, quæ vocatur in Cœna Domini, ùt in Canone Laodiceni Concilii continetur; vel in Sabbato Sancto, juxta Ordinem Romanum, ùt teſtatur Amalarius ſupracit. *cap.* 12. De hujusmodi Scrutiniis, quæ præmittebantur Baptiſmo conferendo Catechumenis Competentibus, præter citatos Auctores, longum, & eruditum ſermonem inſtituit Menardus in ſuis commendatiſſimis notis, & obſervationibus in librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ *pag.* 118. ubi affert Libellum Theodulphi de Ordine Baptiſmi, & deinde *pag.* 136. *& ſeqq.* in quibus ſuis notis, & obſervationibus textum præfati Auctoris illuſtrat.

Prædicta tamen Scrutinia in Sola Romana Eccleſia, aut in Eccleſiis, quæ Ritum Romanum ſequebantur, celebrata fuiſſe contendit Vicecomes *in lib. 3. de Baptiſmi Ritibus cap.* 21. Sed Martene *loc. ſuperiùs cit. art.* 11. *num.* 2. obſervat, quòd ſuæ ipſius Eccleſiæ oblitus fuiſſe videtur Doctiſſimus vir; nam Mediolanenſis, uti & Africana, Hiſpanica, Gallicana, atque etiam Græca, quæ proprium, non Romanum Ordinem obſervabant, ſua æquè habuere Scrutinia. De Mediolanenſi prædictus Martene locupletiſſimum dicit ſe perhibere teſtem Divum Ambroſium *in lib. de Myſteriis cap.* 1. ubi ſic loquitur: *Aperite igitur aures, & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum vobis munere Sacramentorum carpite, quod vobis ſignificavimus, cùm apertionis celebrantes Myſterium, diceremus, Ephata, quod eſt, adaperire, ut venturus unusquisque ad gratiam, quid interrogaretur, cognoſceret, quid reſponderet, meminiſſe deberet*: quibus verbis ſollemniſſimum omnium Scrutinium, quod dicitur *in apertione aurium*, deſignat. De Africana, & de Hiſpanica, teſtes pariter locupletes producit laud. Martene. Ad Gallicanam verò Eccleſiam quod ſpectat, nullum dubitandi locum permittit vetus Miſſale Gallicanum à V. Cardinali Thomaſio editum, cujus *cap.* 9. inſcribitur: *Ad faciendum Scrutinium*: & hæc ſint ſatis de hac Miſſa Scrutinii. Qui plura ſcire cuperet de hac materia, adire poterit ſuperiùs allegatos Sapientiſſimos Auctores.

XCVI. Missa in traditione Symboli erat illa, quæ adhuc habetur in Miſſali Gothico Gallicano *pag.* 318. & eſt ſeptima Quadrageſimæ. Ita verò inſcribitur, quia illo die, nempe in Dominica Palmarum, tradebatur Symbolum Competentibus. Hi enim dicta Dominica ſe conferebant in Eccleſiam humiliata cervice, ſubſtrato cilicio, nudis pedibus, inſufflabantur, exorcizabantur, Satanæ renunciabant, ejusque pompis, & operibus, & Symbolum eis tradebatur, nimirum exponebatur; jejunia eis indicebantur, quæ uſque ad Baptiſmi diem ſervare deberent cum abſtinentia ab uxoribus; quæ omnia plana fiunt à S. Auguſtino *lib. 2. de Symbolo ad Catechumenos cap. 1. & lib. de Fide, & Operibus cap. 6.* Et Sanctus Ambroſius *lib. 5. Epiſt.* 33. ait: *Sequenti die (erat autem Dominica) poſt Lectiones, atque Tractatum, dimiſſis Catechumenis, Symbolum aliquibus Competentibus in Baptiſteriis tradebam Baſilicæ.*

Divo Auguſtino ſubſcribit S. Iſidorus *lib. de Officiis Eccleſiaſticis cap.* 27. de die Palmarum, ubi ait: *Hoc die Symbolum Competentibus traditur propter confinem Dominicæ Paſchæ Sollemnitatem; ut qui jam ad Dei gratiam percipiendam feſtinant, Fidem, quam confiteantur, agnoſcant.* Hoc idem colligitur ex Concilio Agathenſi apud Gratianum *diſtinct. 4. de Conſecrat. Can.* 56. in quo ſancitur: *Symbolum etiam placuit ab omnibus Eccleſiis una die, id eſt ante*

Digitized by Google

ante octo dies Dominicæ Reſurrectionis publicè in Eccleſia Competentibus prædicari.

Aſſeverat Martene *loc. ſuperiùs cit. num. XI.* eam fuiſſe conſuetudinem Gallicanæ, Hiſpanicæ, & Mediolanenſis Eccleſiæ, tradere nempe Symbolum prædicta Dominica in Ramis Palmarum; ſed *num. XII.* idem ait, longè alium fuiſſe Eccleſiæ Romanæ morem, idemque colligit ex Ordine Romano, traditum ſcilicet fuiſſe Symbolum, & etiam Orationem Dominicam, Feria quarta hebdomadæ quartæ Quadrageſimæ, in ſollemniſſimo omnium Scrutinio *in aperitione aurium dicto.* Alius etiam extitit uſus Africanæ Eccleſiæ, in qua Symbolum tribus ante Paſcha hebdomadis, ſcilicet Sabbato ante Dominicam quartam Quadrageſimæ, tradebatur, reddendum octo poſt diebus, ſcilicet Sabbato ante Dominicam quintam, in qua tradebatur Oratio Dominica; & ipſa octavo poſt die reddenda, nimirum Sabbato ante Dominicam Palmarum; ac demum Sabbato Sancto redditum fuiſſe ſecundò Symbolum, propter eos, qui prima vice illud memoriæ minùs tenaciter retinuerant. Ita idem Martene *loc. cit. num.* 13. qui ulteriùs procedit *num. XIV.* ad aſſerendum, aliam fuiſſe Eccleſiæ Bethlehemitanæ, & aliam Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ conſuetudinem, quoad dies tradendi Symbolum.

Modus autem, qui ſervabatur in traditione Symboli, accuratè deſcribitur à Martene ibidem *n.* 16. Rurſus optimè etiam deſcribitur in Ordine Romano, qui habetur in Collectione Hittorp. *in denunciatione Scrutinii ad Electos*, & refertur à Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 16. §. 2. his verbis: *Præmiſſis exorciſmis, lectiſque initiis quatuor Evangeliorum, Symbolum ipſis recitabatur, primùm Græcè, deinde Latinè, addita Præfatione Parænetica, & ſubjuncta Appendice in ejusdem Symboli commendationem. Orationem quoque Dominicam, nefas erat Catechumenis diſcere, vel recitare; ſed eam audiebant poſt Symboli traditionem, adjecta ſingulis petitionibus, brevi, & ſolida expoſitione*, quam perhibet mox laudatus Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 15. & habetur etiam talis expoſitio in Codice Gelaſiano à Cardinali Thomaſio edito *pag.* 58. *& ſeqq.* In Miſſali autem Gallicano veteri, Romæ edito, curante eodem Cardinali Thomaſio, & iterum recuſo Pariſiis, opera, & ſtudio Johannis Mabillon *num. XI.* datur expoſitio, vel traditio Symboli, & *num. XII.* datur expoſitio Evangeliorum in aurium apertione ad electos.

Ad dies verò reddendi Symbolum quod attinet, certum eſt in Eccleſia Romana aſſignatum fuiſſe Sabbatum Sanctum, ùt liquidò conſtat ex S. Gregorii Papæ lib. Sacramentorum à Pamelio edito, in quo prædicta die legitur Oratio *Ad redd. ntes* cum hac Rubrica: *Dicit Dominus Papa poſt: Piſteveis?* ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ, id eſt *credis?* qua interrogatione Symbolum reddentibus facta incipiebant. In Eccleſia autem Africana octavo (ùt ſuperiùs innuimus) poſt illius traditionem die, Symbolum reddebatur: ùt præter Auguſtinum docet Ferrandus Diaconus *in epiſt. ad S. Fulgentium*, quæ inter Fulgentianas eſt undecima. In Concilio verò Laodicæno *Can.* 46. decernitur, ut baptizandi Fidei Symbolum diſcant; & quinta Feria ultimæ ſeptimanæ Epiſcopo, vel Presbytero Competentes reddere debeant. Ita etiam Martinus Bracarenſis *cap.* 49. idem ſtatuit his verbis: *Oportet autem in ipſis diebus, ut ii, qui baptizandi ſunt, Symbolum diſcant; & quinta Feria noviſſimæ ſeptimanæ Epiſcopo, vel Presbytero reddant.* Sed ex Ordine Gelaſiano id tantùm præſtabant Sabbatorum die manè. Gelaſio conſentiunt antiqui Codices MSS. Gellonenſis, Rhemenſis, S.Remigii, Noviomenſis, Regius Gallicanus, & alii. De hujusmodi Miſſa in Symboli traditione, breviter loquitur ſuperiùs laudatus Johannes Mabillon lib. de Liturgia Gallicana in ſuis notis, & obſervationibus, quæ habentur §. XXXII. poſt legenda in Dominica Palmarum.

Circa præfati Symboli traditionem quæſtio eſſe poſſet: utrùm baptizandis traderetur Symbolum Nicænum, an verò Conſtantinopolitanum. Edmundus Martene *lib.* 1. *de antiq. Rit. Eccl. cap.* 1. *art.* 11. *num.* 10. exiſtimat, poſt Concilium Conſtantinopolitanum primum Catechumenis, antequàm baptizarentur, traditum eſſe Symbolum Nicænum; & ſuam opinionem probat auctoritate Concilii Conſtantinopolitani ſub Menna, Anno quingenteſimo trigeſimo ſexto celebrati, ubi actione 6. hæc leguntur: *Nam ſpecialiter Symbolum trecentorum decem, & octo SS. Patrum, in quo baptizantur, ipſæ tres ſanctæ Synodi conſona confirmarunt.* Sed cùm Symbolum Conſtantinopolitanum in Nicæni locum ſuffectum fuerit, nomine non mutato; unde omnes Conſtantinopolitana poſteriores Synodi, & Patres, quoties de Nicæno Symbolo loquuntur, paſſim intelligunt Conſtantinopolitanum, neque tamen Conſtantinopolitanum, ſed Nicænum vocant; & etiam hodie nos, quod ad Miſſarum ſollemnia cantamus, Nicænum dicimus, cùm tamen ſit Conſtantinopolitanum, ùt obſervavit Lupus *tom.* 1. *Concil cap.* 4. cùm, inquam, Conſtantinopolitanum Symbolum, Nicænum appellatum fuerit, ſuſpicandi locus datur, in prædicto loco, & aliis locis à Martene citatis, ſermonem eſſe de Symbolo Conſtantinopolitano, quod, ùt adnotavi, dicitur Nicænum; quia in illo Nicæna Fides magìs expoſita fuit, & confirmata: hinc ipſemet Martene fatetur, in vulgato Ordine Romano, in Ordine Gelaſiano, in Pontificali Saliſburgenſi, in vetuſtiſſimo Codice Rhemenſi Annorum 900. & in primo Ordine Scrutinii Codicis Gellonenſis, notari Conſtantinopolitanum Symbolum, non Nicænum: & ſanè convenientius videtur, ùt optimè ètiam obſervat Franciſcus Pagius in ſuo Breviario Hiſtorico Seculo IV. num. 18. Conſtantinopolitanum Catechumenis traditum fuiſſe, ut de Divinitate Spiritus Sancti edocerentur, quæ in Symbolo Nicæno clarè expreſſa non erat, ùt fuit in Conſtantinopolitano.

XCVII. Missa Chrismalis erat illa, quæ dicebatur, quando conficiebatur Sacrum Chriſma: de qua fit mentio in lib. Sacramentorum S. Gregorii Magni in Codice Rhemenſi, & à Menardo in ſuis notis, & obſervationibus *pag.* 77. necnon à Carolo Du-Freſne in ſuo Gloſſario v. *Miſſa.* Talis Miſſa ſic inſcripta habetur etiam in ſupracit. Codice Gelaſiano *pag.* 68.

XCVIII. Missa ad prohibendum ab Idolis, de qua fit mentio in Codice Rhemenſi apud Menardum, eſt illa, quæ celebrabatur in die Circumciſionis Domini, ad evellendas, quæ olim Kalendis Januarii ab ipſiſmet Chriſtianis obſervabantur, Paganorum ſuperſtitiones. De hac pariter mentionem facit mox allegatus Du-Freſne, in ſuo Gloſſario v. *Miſſa*, & de qua nos etiam locuti ſumus ſuperiùs, ubi egimus de pluralitate Miſſarum in eadem die. Hæc pariter Miſſa ſic inſcripta reperitur in ſupracit. Codice Gelaſiano *pag* 19.

XCIX. Missa pro Decimis solvendis erat illa, in qua Epiſcopus prædicare debebat, ut Plebs Decimas redderet. De hac Miſſa habetur Sermo 277. in nova Appendice Sermonum S. Auguſtini Cæſario adſcriptus: & habitus eſt paulò ante Nativitatem S. Johannis Baptiſtæ. Quibus ex rebus darentur Decimæ, patet ex *num.* 1. *Decimæ tributa ſunt egentium Animarum: redde ergo tributa pauperibus, offer libamina Sacerdotibus: quòd ſi Decimas non habes fructuum terrenorum, quod habet Agricola; quodcunque te paſcit, ingenium Dei eſt: & inde Decimas expetit, unde vivis. De militia, de negotio, de artificio redde Decimas.* Huc ſpectant epiſtolæ Epiſcoporum Provinciæ Turonicæ ad Plebem ſcriptæ in Concilio Turonenſi 2. & *Can* 5. ſecundæ Synodi Matiſconenſis: videri etiam poteſt liber Cypriani de Lapſis, editionis Oxonienſis ſub finem libri. Hujus Miſſæ fit mentio in antiquiſſimo Lectionario Gal-

Gavant. Rubr. Miſſ. K lica-

Digitized by Google

licano, edito à præclariſſimo Mabillon *in lib.* 2. de Liturgia Gallicana ſub n. LXXVII. ex cujus notis, & obſervationibus collegi ea, quæ mox expoſui.

C. Missa pro requie Sanctorum oblata eſt illa, quæ habetur in Miſſali Mozarabico, intitulata: *Pro Spiritibus Pauſantium, ſeu Confeſſorum*: fiebat enim antiquitus Miſſæ oblatio, etiam pro requie eorum, qui Sancti credebantur, nimirum, ut pro eorum requie gratiæ Deo redderentur. Huc faciunt omnia ea, quæ adnotat Pamelius in librum Tertulliani ad Martyres *num.* 22 ubi refert verba S. Cypriani, quæ habentur *in epiſt.* 16 *ad Confeſſores, & Martyres*, & ea quæ habentur *in epiſt.* 6. *num.* 7. *nunc* 37. in hunc modum ſcribentis: (loquendo de aliquibus Martyribus) *Denique & dies eorum, quibus excedunt, adnotate, ut Commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare poſſimus. Quamquam Tertullus fideliſſimus, & devotiſſimus frater noſter . . . . ſcribat, ac ſignificet mihi dies, quibus in carcere Beati fratris noſtri ad immortalitatem glorioſæ mortis exitu tranſeunt, ut & celebrentur hic à nobis Oblationes, & Sacrificia, ob Commemorationes eorum, quæ citò vobiſcum, Domino proſperante, celebrabimus.* Rurſum *epiſt.* 34. *Sacrificia pro eis ſemper, ùt meminiſtis, offerimus, quoties Martyrum paſſiones, & dies, Anniverſaria Commemoratione celebramus.*

Prætereà laudatus Pamelius ibidem allegat Divi Auguſtini Textum (qui tamen Auguſtini non eſt) ex libro de Virginibus excerptum, in quo indicatur Eccleſiæ conſuetudo Sacrificium pro Martyribus offerendi, his verbis: *Perhibet præclariſſimum teſtimonium Eccleſiaſtica auctoritas, in qua Fidelibus notum eſt, quo loco Martyres, & quo defunctæ Sanctimoniales ad Altaris Sacramenta recitentur.* Poſt quæ verba S. Doctoris ſubdit Pamelius *cit. loc. Gratulatoria ergo preces erant, quibus cùm Deo gratias agebant, qui Martyribus eam gratiam, & tantum dignitatis contuliſſet: tum ſimile denum cælitus ſibi dari concordibus votis flagitabant, ceu adhuc canit Eccleſia: Gaudemus in Domino, & reliqua.* Ita pariter Tertullianus *in lib. de Corona Militis*, ait: *Oblationes pro Defunctis, pro Natalitiis Annua die facimus:* quæ poſteriora verba Pamelius, in ſuis eruditiſſimis adnotationibus, pro Natalitiis Martyrum intelligit, & eodem modo explanat, quo paulò antè, nimirum quòd celebrabantur Sacrificia ad reddendas Deo grates pro Martyrum Corona illis conceſſa, quorum Annua Natalitia recolebantur. Ex quibus omnibus liquet, in quo ſenſu antiquitus offerebatur Miſſa etiam pro Requie Sanctorum. De qua Miſſa mentionem pariter fecit ſuperiùs laudatus Mabillon *eodem loco.*

CI. Missa Revocata dicebatur illa, in qua Populus anteà dimiſſus, denuò ad Sacrificium revocabatur. Favet huic interpretationi Gregorius Turonenſis *in lib.* 1. *de Gloria Martyrum cap.* 51. ubi eodem loquendi modo utitur: *Vade, & vigila totam noctem in honore, ac revoca Miſſas, & liberaberis à Plaga.* Id eſt (ut notat Doctiſſimus Mabillon *lib.* 1. *de Liturgia Gallicana* §. 4.) celebra Miſſas; nam familiare eſt Gregorio, ut Miſſæ etiam à laicis celebrari dicantur. De hac Miſſa Revocata mentionem facit Fortunatus in libello de Vita S. Germani Pariſiorum Epiſcopi *cap.* 6o. itemque *in lib.* 1. de Vita S. Radegundis, cujus verba referuntur à Mabillon *loc. ſuper. us citato.*

Ultimo loco recenſebimus genus illarum Miſſarum, quæ prohibitæ, & proſcriptæ fuerunt ab Eccleſia, quarum aliquas jam ſuprà expoſuimus, inter quas numerari poſſunt Miſſa Solitaria, Occulta, Biſaciata &c. Veſpertina, Noctur-

Digitized by Google

Nocturna (non autem illa, quæ celebratur nocte Nativitatis) Nunc verò deſcendimus ad paucas ſequentes explicandas, quales ſunt Miſſa Revelata, Judicii, & pro Morte Inimicorum.

CII. Missa Revelata erat quædam Miſſa ſuperſtitioſa, quæ ſequenti Canone proſcripta fuit in Concilio Valentino, An. 1565. inter Hiſpan. *tom.* 4. *pag.* 73. *Synodus præcipit ſuperſtitioſum cultum Miſſarum, quæ dicuntur Revelatæ, & S. Amatoris, & aliarum quarum umque ſimilium aboleri: certum etiam Candelarum numerum, qui ſpeciem ſuperſtitionis habet, rejiciendum eſſe duxit.*

CIII. Missa Judicii erat illa, quæ celebrari olim conſueverat cum aquæ fervidæ, ſeu ferventis, vel etiam ferri candentis examine, & judicio, quando veritas ab aliquo erat eruenda; qui Ritus ſollemnis erat etiam Seculo XI. Sancta enim Cunegunda, Sancti Henrici II. Cæſaris Conjux, hoc improbo examine ferri candentis purgata fuit: ſed talis Miſſa poſteà fuit abrogata, & proſcripta. Ritus hujus Miſſæ in eum, qui ad purgationem damnatus erat, deſcribitur à Dunſtano Archiepiſcopo Dorobernenſis Eccleſiæ his verbis: *Cùm homines vis mittere ad judicium aquæ frigidæ ob comprobationem, ita facere debes: accipe illos homines, quos vis mittere in aquam, & duc eos in Eccleſiam, & coram omnibus illis, cantet Presbyter Miſſam, & faciat eos ad ipſam Miſſam offerre.* Totus Ordo hujus Miſſæ refertur à Doctiſſimo P. noſtro Aloyſio Novarino *in libro* 5. *Sacrorum Electorum cap.* 40 *pag.* 255. necnon à Macrio *in ſuo Hierolexico* v. *Miſſa Judicii pag. mibi* 364. Plures etiam ejuſdem Judicii Miſſas, ex variis Codicibus MSS. collegit, & evulgavit Edmundus Martene *tom.* 3. *lib.* 2. *de antiquis Eccleſ. Rit.*

CIV. Missa pro Morte Inimicorum erat illa, de qua in Canone *quicunque Sacerdotum*, *Diſtinct.* 26. *quæſt.* 1. ſic habetur: *Plerique etiam Sacerdotum ſauciati inimicitiæ dolo, Miſſam pro Requie Defunctorum promulgatam fallaci voto pro vivis ſtudent celebrare hominibus, ut is, pro quo ipſum offerunt Sacrificium, mortis incurrat periculum.* Hæc Miſſa antiquitus frequentabatur in Hiſpania: ſed jure merito, tanquam ſuperſtitioſa, & vindicativa, condemnata & prohibita fuit ſub graviſſimis pœnis, *Anno* 694. *in Concilio Toletano Can.* 5. De hac pariter Miſſa mentionem facit Macrius in ſuo Hierolexico v. *Miſſa pro morte Inimicorum*, pag. mihi 366.

Ecce præcipua, & diverſa Liturgiarum, & Miſſarum genera, quæ ſummo labore ex variis Eccleſiaſticis Monumentis, necnon ex ſelectis Auctoribus colligere potui, ut nihil deſideretur ad Coronidem harum Prænotionum. Fateri compellor, me quidem in his Liturgicis Prænotionibus, & veluti Præliminaribus Obſervationibus nimiùm diu moratum eſſe: ſed erudito Lectori hoc, ùt ſpero, gratum accidet: cui tamen, ne moleſtus ſim, in ſequentibus Obſervationibus, & Additionibus, contractiorem ſtylum, & conciſiorem methodum me adhibiturum promitto.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. I. De Duplici.

I. Rubr. pag. 3: *Miſſa dicitur de duplici illis diebus, &c.*) Miſſa regulariter reſpondet Officio: unde illis diebus, in quibus recitatur Officium duplex, ſive ſub Ritu duplici, debet reſpondere Miſſa pariter de duplici: idem dicendum eſt de Dominica, quæ in hac

Digitized by Google

re æquiparatur duplicibus. Exceptiones ab hac regula dabimus infrà in titulo de Feria, & Vigilia, & etiam in titulis de Miſſis Votivis, & Defunctorum. Hoc loco tamen obſervandum eſt, quòd Sacerdos, dicto licèt Officio de duplici, vel de Dominica, ſi celebret ex obligatione, vel de devotione in Eccleſia aliena, ubi colitur Feſtum aliquod ſollemne v. g. Patroni vel Dedicationis, &c. vel aliud quodque Feſtum cum ſollemnitate, conformare ſe debet in Miſſa celebranda tali Eccleſiæ; adeoque Miſſam dicere de tali Feſto, ſed ex Miſſali Romano, & quæ generaliter pro omnibus eſt approbata; alioquin de Communi, & cum Ritu illius Eccleſiæ dicere *Gloria*, *& Credo*, & unicam tantùm Orationem ſine Commemoratione Officii à ſe recitati, niſi ſit dies Dominica, vel Feria major, de quibus ſemper ſit Commemoratio. Hæc eruuntur ex Decretis S. R. C. ſub die 11. Junii 1701. & quæ dantur in noſtro Indice *ſub num* 558. *& ſeq.* *& ſub num.* 434. ex quibus etiam colligitur, quòd ſi quis celebret in Dominica infra Octavam talis Feſti in ea Eccleſia, celebrato Officio de Dominica, dicere quidem debet Miſſam de ea, ſed cum colore Paramentorum convenienti Octavæ; & ſi velit cum Commemoratione de Octava, omiſſa tunc Oratione tertia: quod conſtat ex Decreto dato in noſtro Indice *ſub num.* 560. Eruuntur pariter hæc omnia etiam ex Piſart in ſua expoſitione ſupra prædictum titulum, qui *num.* 5. proponit hoc dubium -- Quid debeat facere Sacerdos, ſi habens Officium æquè ſollemne, inveniat ſe foris in Eccleſia aliena, ubi v. g. agitur de Dedicatione, vel alio ſimili Feſto? -- Et reſpondet, quòd quamvis ſe pariter huic Eccleſiæ conformare poſſit in celebranda Miſſa, faciendo Commemorationem Officii ſui; communius tamen videtur, ut de ſuo v. g. Patrono, Miſſam dicat abſque Commemoratione Feſti ibidem celebrati: In colore tamen Paramentorum debet ſe conformare Eccleſiæ in qua celebrat: & allegat auctoritatem cujuſdam S. R. C. Conſultoris, & Primarii SS. D. N. Clementis XI. Ceremoniarum Magiſtri, qui ad prædictum quæſitum ita reſpondit.

II. Rubr. pag. 3. & Gavantus ibid. col. 1: lit. f *Una tantùm Oratio &c.*) Quarti *part.* 1. *tit.* 1. *de duplici* aſſignat duplicem rationem literalem, cur in duplicibus una tantùm Oratio dicatur, niſi facienda ſit aliqua Commemoratio. Prima eſt ſingulare meritum Sanctorum, quos Eccleſia veneratur ſub Ritu duplici, quorum ſingularem virtutem, & Sanctitatem unica, & ſingulari deſignat Oratione. Altera ratio eſt, ut prædictos Sanctos majori attentione, & fervore devotionis colant Fideles unica Oratione, ne diſtrahantur ad plura.

Feſta duplicia, de quibus agitur in Rubrica hujus tituli pag. 3. quædam dicuntur primæ Claſſis, quædam ſecundæ: rurſus aliqua ſunt, quæ majora dicuntur, & alia, quæ minora appellantur; ùt patet ex Tabellis in Breviario Romano appoſitis poſt Rubricas generales, & explicat latè Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 1. *& ſeqq.* necnon Gavantus *tom.* 2. ſui Theſauri *ſect.* 3. *cap.* 3. ubi etiam nos aliqua adjiciemus.

Quarti ſupracit. *part.* 1. *tit.* 1 *dub.* 5. proponit quæſtionem: utrùm de Sancto Titulari alicujus Cappellæ poſſit in eadem Cappella, vel Altari celebrari Miſſa ſub Ritu duplici: quæ quidem quæſtio procedit præſertim de Sancto, de quo non ſit Officium, & de die ipſius Feſto. Huic dubio cum prædicto Quarti reſpondendum eſt negativè: quia cùm Sanctus prædictus non ſit deſcriptus in Calendario, non poteſt propria auctoritate, neque Ordinarii loci, celebrari Miſſa de die, quæ non eſt conformis Officio recitato: in Decretis enim Breviario Romano præfixis habetur: locorum Ordinarios addere non poſſe Calendariis etiam propriis Sanctorum Officia, & conſequenter nec Miſſas, & docet id etiam Gavantus *ſect.* 3. *c.* 12. *n.* 15. Quòd ſi idem Sanctus ſit deſcriptus in Calendario ſub Ritu ſemiduplici, vel ſimpli-

plici, ſub eodem Ritu celebrandum de eo erit, & non ſub altiori Ritu, quia hoc ipſum prohibetur in Decretis prædictis. Si tamen prædictus Titularis alicujus Cappellæ eſſet Sanctus canonizatus, vel in Martyrologio Romano deſcriptus, de eo, juxta ejuſdem Quarti *part. 1. tit. 4. dub. 7.* ſententiam, quæ eſt etiam communis inter Doctores, poſſet dici Miſſa Votiva: & quia celebraretur in die feſtivo ejuſdem Sancti, talis Miſſa poſſet celebrari cum *Gloria in excelſis*: quia licèt ſit Miſſa Votiva, & non conveniat cum Officio diei, ſitque ad arbitrium Sacerdotis; eſt tamen de Feſto, ſeu de Sancto ipſo, die ejus Natali: unde cum Gavanto *part. 1. tit. 9. n. 16. lit. i* poteſt dici Miſſa ex utroque, votivo ſcilicet, & feſtivo mixta. Ita etiam docet Guyetus *lib. 4. cap. 21. quæſt. 10.* qui optimè ſubnectit (& ſequitur ex ſuprà dictis à nobis) quod ſi prædicta die occurrat Feſtum aliquod duplex, vel Dominica, vel alia dies impedita, non poſſet celebrari dicta Miſſa Sancti Titularis alicujus Cappellæ, quia, ùt diximus, non poteſt dici ſub Ritu duplici, ſed ſolùm tanquàm Votiva. Utrùm autem de Sanctis locorum Epiſcopis non deſcriptis in Calendario poſſit celebrari Miſſa cum Officio ſub Ritu duplici, & ſic etiam de Sanctis, quorum habetur Reliquia, reſolventur à nobis hæc dubia cum Gavanto *in 2. tom.* ubi agemus de Rubricis Breviarii Romani.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. II. De Semiduplici & Simplici.

I. Rubr. pag. 3. *Præterea in Dominicis, &c.*) Inter Feſtivitates, quas Eccleſia celebrat ſub Ritu ſemiduplici, nempe ſub Ritu medio, inter Ritum duplicem, & ſimplicem, primum obtinent locum illæ, quæ magis immediatè ad Chriſtum Deum, ac ad ejus vitæ Myſteria pertinent: unde ab Eccleſiæ exordio ſpecialiter dicata fuit in ejus cultum prima dies hebdomadæ, quæ per antonomaſiam dicitur dies Domini, ſeu Dominica: & rationes adducuntur *in ſexta Synodo Generali cap. 8.* Prima, & potiſſima eſt, quia hanc diem ipſe Chriſtus ſua Reſurrectione conſecravit: ſecunda, quia hac eadem die deſcendit Spiritus Sanctus in Apoſtolos: tertia, ob Creationis initium, & Mundi exordium; unde canit Eccleſia: *Primo die, quo Trinitas Beata Mundum condidit, vel quo reſurgens Conditor, &c.* de quibus Myſteriis diei Dominicæ tractant D Auguſtinus *ſerm. 154. & 251. de Tempore*; & D. Leo *epiſt. 8. ad Dioſcorum cap. 2*, unde etiam dedicata eſt hæc dies in honorem Sanctiſſimæ Trinitatis, ùt patet ex *cap. Quoniam de Feriis*; & ex Ritibus, Hymnis, & Reſponſoriis, quibus utitur Eccleſia diebus Dominicis. Lege Durandum in Rationali *lib. 6 cap. 114.* Recolitur autem ſingulis Dominicis per Annum memoria prædictorum Myſteriorum ſub Ritu ſemiduplici; in propriis verò Feſtivitatibus Paſchæ, & Pentecoſtes &c. ſub Ritu Duplici primæ Claſſis, ùt dignum eſt.

II. Rubr. pag. 3. & Gavant. ibid. col. 1. lit. g *Infra Octavam &c*) Octavarum uſus eſt in Eccleſia antiquiſſimus, de quibus agit Durandus *lib. 6. cap. 1. num. 45.* & introductæ fuerunt ad majorem Sollemnitatem præcipuarum Feſtivitatum. Hinc Radulphus Tungrenſis *prop. 19.* ait: *Magnitudo Feſti à Nobis exigit, ut priùs illud incipiamus, & tardiùs terminemus. Prævenimus Vigilia, protogamus cùm ad Octavarum diem Feſtum protendimus: præveniamus ergo, & prorogemus, ut ardentiùs quod debemus recolamus, quæve uno die minùs poſſumus, reliquis diebus compenſemus.* Ex Paulo Quarti *part. 1. tit. 2.* plura de Octavarum antiquitate, & origine dicemus in noſtris Additionibus ad *tom. 2. Gavanti ſect. 3. cap. 8.*

 III.

III. Rubr. pag. 3. *De Simplici dicitur Miſſa &c.*) Quarti *part.* 1. *tit.* 14. *dub.* 3. inſtituit quæſtionem: utrùm poſſit dici Miſſa integra de Sancto Simplici, quando juxta Rubricas Miſſalis fieri debet de eo ſola Commemoratio, ratione v. g. occurrentis Feſti Semiduplicis, ſeu alicujus Feriæ majoris Adventus, vel Quadrageſimæ &c. vel dici infra aliquam Octavam non privilegiatam &c. & reſolvit, in dicto caſu Sacerdotem vel ex ſua particulari devotione, vel ex alia cauſa, ſi voluerit, utique de Sancto illo Simplici poſſe recitare Miſſam de ſuo Communi; ſi non habeat propriam ſub Ritu Semiduplici cum Commemoratione Officii currentis, de quo legit Horas Canonicas. Ita eandem ſententiam tenet Gerlacus Vinitor *part.* 1. *tit.* 2. *in Adnotationibus.* Juxta igitur hanc ſententiam poteſt dici Miſſa integra de Sancta Thecla in die Sancti Lini vigeſima tertia Septembris; & ita pariter Miſſa SS. Tryphonis &c. Martyrum in die Sancti Andreæ Avellini decima Novembris cum debitis Commemorationibus. In tali autem Miſſa Feſti Simplicis concedit Quarti poſſe dici Hymnum Angelicum *Gloria in excelſis &c.* quia eſt partim Feſtiva, partim Votiva, eamque appellari poſſe Semifeſtivam, aſſerit idem Auctor: quia neque omnino concordat cum Officio, neque omnino diſcordat; cùm fiat in Officio ejuſdem Sancti Simplicis Commemoratio. Poteſt etiam dici talis Miſſa Semifeſtiva: quia celebratur in die Natali ejuſdem Sancti Simplicis, juxta ea, quæ diximus in noſtris Obſervationibus ad Tit. præcedentem ſub n. II.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. III. De Feria & Vigilia.

I. Rubr. n. 1. pag. 4. *Miſſa de Feria dicitur &c.*) Dies hebdomadæ, Feriarum nomine diſtinguuntur ex antiquiſſimo uſu Eccleſiæ, quem S. Silveſter Papa ſuo Decreto firmavit, ùt notatur in Lectionibus Breviarii in Feſto ejuſdem Sancti; unde patet Feriam propriè dici à feriando. Durandus *in Rationali lib.* 7. *cap.* 1. *n.* 12. aſſignat rationem, propter quam etiam Dominica, prima Feria dici poteſt: quia dies immediatè ſequens, Feria ſecunda vocatur; eſtque nomen Sacrum, non ex Ritu Gentium, ſed ex Sacra Scriptura deſumptum. Durandus *ſuprà*, & ex eo Quarti *part.* 1. *tit.* 4. *de Feria, & Vigilia.* De Feriarum nomine, & etymologia eruditè diſcurrit juxta morem ſuum Sapientiſſimus Joſeph Viceecomes de Miſſæ Ritibus *lib.* 3. *cap.* 10. ubi non approbat ſententiam Rabbani, aſſerentis, Silveſtrum Papam Auctorem fuiſſe Feriarum nomina diebus imponendi. Cætera apud eundem clariſſimum Auctorem videri poſſunt.

II. Gavant. pag. 4. col. 1. lit. i *Non præſcribuntur de Octava, & de Vigilia.*) Quamvis in Feriis Majoribus, ſcilicet Quadrageſimæ, in Feriis quatuor Temporum, & Vigiliarum, dicantur duæ Miſſæ, nempe Conventuales in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis, cadente Feſto, &c. ùt in Rubrica, & cadente die Octava: tamen hoc non verificatur in die infra Octavam, quia tunc juxta Gavantum *hic*, & Quarti *part.* 1. *tit.* 3. *n.* 1. & *n.* 2. Turrinum *part.* 2. *ſect.* 3. *cap.* 1. & alios communiter, unica tantùm dicitur Miſſa Conventualis, nempe de Vigilia.

Nec urget contra hanc praxim, & Doctrinam, quòd eadem Miſſa, quæ celebratur infra Octavam, celebretur etiam die Octava: ac proinde, ſicùt cadente Feria hujuſmodi in die Octava, duæ dicuntur Miſſæ; ſic etiam cadente in die infra Octavam, dici debeant duæ Miſſæ, non minùs ac die Octava. Non urget, inquam, quia, ùt paulò infrà, magnum diſcrimen intereſt in hoc

caſu, inter diem infra Octavam, & inter diem Octavæ. Deinde etiamſi eadem ſit Miſſa materialiter, id eſt, quoad Orationem, Evangelium, & alias ſui partes; non eſt tamen eadem formaliter, & quoad Ritum: dies enim infra Octavam eſt ſub Ritu Semiduplici; dies verò Octavæ ſub Duplici. Deinde quatenus hæc ratio non ſufficeret, totam profectò dirimit controverſiam, ob identitatem rationis, Rubrica peculiaris ſuperior in Vigilia Aſſumptionis, & in Vigilia SS. Petri, & Pauli cadente in Sabbato, quando dies S. Leonis cadit in Dominica; quibus in caſibus non præſcribuntur duæ Conventuales: quapropter idem dicendum de omnibus Vigiliis cadentibus infra Octavas.

III. Rubr. n. 1. pag. 4. & Gavant. ib. col. 2. lit. k *Cantantur duæ Miſſæ, &c.*) De hujusmodi Miſſis Conventualibus agit fuſiùs Gavantus *part. 3. de Defectibus tit.* 11. *n.* 7. quo loco etiam nos fuſiùs, & commodiùs agemus, adducendo ibi varia Decreta ſpectantia, necnon Doctrinas pertinentes ad Miſſas Conventuales.

RUBRICA

In recentiori Editione auctior inventa, *ad pag.* 4.

2 *In Vigiliis autem, & Feriis quatuor Temporum, vel Feria ſecunda Rogationum, quæ veniunt infra Octavam,* l *Miſſa dicitur de Vigilia, vel Feriis ſupradictis, cum Commemoratione Octavæ: præterquàm infra Octavam Corporis Chriſti, in qua in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis cantantur duæ Miſſæ, una de Octava poſt Tertiam, alia de Vigilia poſt Nonam: in Miſsis autem Privatis dicitur Miſſa de Octava cum Commemoratione Vigiliæ. Si autem in die Vigiliæ, vel prædictis Feriis fiat Officium de aliquo Feſto, tunc dicitur Miſſa de Feſto cum Commemoratione Octavæ, & Vigiliæ, vel Feriarum prædictarum. Quòd ſi Vigilia occurrat in die alicujus Feſti ex majoribus primæ Claſsis, in Miſſa non fit Commemoratio de ea, ſicùt nec in Officio.*

GAVANTUS

In eadem Editione recentiore in aliquibus mutatus, *ad pag. 4. poſt Rubr. n.* 2.

l Miſſa dicitur de Vigilia.) *In his Caſibus diſcordat Miſſa ab Officio: quia his Miſſis propriis convenit, ut cedat ea Miſſa, quæ infra Octavam ſæpiùs repetitur: Populus etiam, quia ad Miſſam, non ad Officium convenire ſolet, cum Miſſa de his Feriis, ad luctum movetur, & animatur.*

Dubitabatur de Vigilia S. Johannis Baptiſtæ infra Octavam Corporis Chriſti, quæ excludit Semiduplicia Feſta: ſed hoc non obſtabat, quia ſemiduplex transfertur cum Officio, & Miſſa; Vigilia verò non transfertur, & Miſſam tantùm habens non tollit Officium de Octava, neque Miſſam de eadem, quæ ſæpiùs infra Octavam dici ſolet.

Communior erat etiam hæc ſententia Anno 1628. ùt patet ex Calendariis diverſis ejuſdem Anni, quo occurrerunt Vigiliæ S. Johannis, & SS. Apoſtolorum infra Octavam Corporis Chriſti, quòd utmirum Miſſa de Vigilia dicenda eſſet cum Commemoratione Octavæ juxta Rubricam antiquam, contra quam neque urgebant ea, quæ afferebantur: non auctoritas P. Ruiz, ſeu Alcozer, Miſſam de Octava cum Commemoratione Vigiliæ, gratis, & ſine majorum Decreto præſcribentium: non aliorum congruentia: quia ajebant deperdi Indulgentias conceſſas Octavæ Cor-

Corporis Chriſti, omiſſa de Sacramento Miſſa: an deperduntur in Feſto Duplici infra eam Octavam occurrente? Neque quia concordare debebat cum Officio Miſſa: quod non eſt verum, cùm infra eandem Octavam poſſint dici Miſſa Votiva, & de Requiem, quocunque die non eſt Duplex. Neque quia Miſſa de Sacramento magis excitaret ad pietatem Populos, quàm Miſſa de Vigilia, quæ certè ex Alcuino in Paraſceve, excitat ad imitandas paſſiones Martyrum.

Hæc ex vi Rubricarum priorum: ſed nova Rubrica opus fuit, ut legitimè Miſſa dici poſſet de Octava cum Commemoratione Vigiliæ: quæ nuper, ùt ſuprà, decreta fuit in recognitione Miſſalis ſub Urbano VIII. ubi dictum, ne infra Octavam Corporis Chriſti diceretur Miſſa Votiva, vel de Requiem: item ne fieret infra ipſam de Duplici verè translato.

Quæres ex prædictis: cur in Cathedralibus, & Collegiatis non dicuntur duæ Miſſæ, una de die infra Octavam, alia de Vigilia; ſicùt infra Octavam omnium Sanctorum, una dicitur de die infra Octavam, alia pro Defunctis in Commemoratione omnium Defunctorum? at ecce diſparitas: poteſt enim in Miſſa Vigiliæ fieri Commemoratio de die infra Octavam, de qua non poteſt fieri in Miſſa Defunctorum.

IV. Gavant. ſuprà lit. l *In his caſibus diſcordat Miſſa ab Officio, &c.*) Optimè hìc docet Gavantus, quòd occurrente Vigilia, vel Feria aliqua majori infra aliquam Octavam, Miſſæ non ſolùm Conventuales, ſed etiam Privatæ, debent dici de tali Vigilia cum Commemoratione Octavæ. De Octava verò in tali caſu, nulla debet dici Miſſa, tanquam propria illius diei, ſed ſolùm poteſt dici in gradu Miſſæ Votivæ: unde veriſſimum eſt, quod docet idem Gavantus, quòd tali die Miſſa non eſt conformis Officio; Officium enim eſt de Octava, & Miſſa eſt de Vigilia, vel de illa Feria majori: ſic v. g. die 14. Auguſti, in qua occurrit dies quarta infra Octavam S. Laurentii, & Vigilia Aſſumptionis B. M. V. recitatur quidem Officium de Octava S. Laurentii; Miſſa verò non debet dici de tali Octava, ſed de Vigilia Aſſumptionis, cum Commemoratione Octavæ: ita ut non ſolùm Miſſa Conventualis, ſed etiam Miſſæ Privatæ talis diei, debeant eſſe de Vigilia Aſſumptionis cum Commemoratione Octavæ S. Laurentii. Cur autem diſcordet in hoc caſu Miſſa ab Officio, ratio eſt, quia infra Octavam ſæpiùs repetitur eadem Miſſa illius Feſti, de quo fit Octava; & idcirco diſpoſitum fuit, ut cedat Miſſa de Octava Miſſæ propriæ de Vigilia, vel de alia Feria majori, quæ in illa die dici debet tanquam propria illius diei. Deinde, ut Populus, qui frequentiùs ad Miſſam convenire ſolet, quàm ad Officium, moneatur obligationis jejunii per Miſſam de Vigilia. Et eadem eſt ratio, de Feriis quatuor Temporum, de Feria II. Rogationum, infra aliquam Octavam occurrentibus. Diſcutit prolixè hanc quæſtionem Lucas Joſephus Cerracchinus *tom.* 1. ſuorum Dubiorum ſuper Rubricas Miſſalis, & Breviarii *dub* 7. & validè propugnat hanc communem, & certiſſimam ſententiam: verùm non ſubſiſtit id quod aſſerit *pag. mihi* 170. de Decreto edito à S. R. C. ſub die 24. Januarii 1682. in quo ſupponit concedi Monachis Caſſinenſibus, ut tempore Quadrageſimæ, celebrantes ex privilegio Feſtum S. Benedicti cum Octava, poſſint diebus occurrentibus infra dictam Octavam dicere ſolam Miſſam Conventualem de Feria; cæteras verò Miſſas Privatas debeant celebrare de dicta Octava cum *Gloria*, & *Credo*: nam in Directorio Divini Officii perſolvendi juxta Ritum Monaſticum ab omnibus ſub Regula S. Benedicti militantibus, & præcipuè Congregationi Caſſinenſi ſpecialiter accommodato, & Patavii edito, Anno Domini 1733. die 23. Martii, quæ eſt dies infra Octavam prædicti

cti Patriarchæ, præſcribitur, quòd *Miſſa Conventualis, necnon Privata (non excluſis Miſſis Votivis, & de Requiem) dicatur de Feria currenti.* En igitur quòd ipſimet PP. Caſſinenſes fatentur non habere hoc privilegium celebrandi diebus infra dictam Octavam, quando occurrit in Quadrageſima, Miſſas Privatas de Octava cum *Gloria*, & *Credo:* ſed ſolùm poſſunt dicere memoratas Miſſas Privatas in tali caſu, & talibus diebus, in gradu Miſſæ Votivæ, nimirum ſine *Gloria*, & *Credo;* cum Commemoratione Feriæ, & cum Evangelio Sancti Johannis in fine. Ex Decreto igitur diei 24. Januarii 1682. & dato in noſtro Indice ſub *num.* 460. in quo præſcribitur, *quòd dicti privilegiati, debent dicere Miſſam Conventualem de Feria;* ſolùm permittitur exinde, quòd poſſint dicere Miſſas Privatas de Sancto, cujus celebrant Octavam, Ritu votivo; nunquam verò præſcribitur in tali Decreto, quòd dicant ſolam Miſſam Conventualem de Feria, & alias Privatas de S. Benedicto; ſed innuitur, quòd reliquæ Miſſæ Privatæ, vel debeant dici de Feria, vel poſſint dici de Requiem, vel Votivæ de aliquo Sancto. Hoc loco adnotandum eſt, quòd, juxta ſententiam Caroli Guyeti *lib.* 4. ſuæ Heortologiæ *cap.* 5. *quæſt.* 5. *in fine*, in dicta Miſſa Vigiliæ occurrentis infra aliquam Octavam, debet dici *Credo* etiam extra Dominicam, ſi talis Octava illud habeat: non enim talis Vigilia eſt ſimplex, ſeu ferialis, ùt ſunt aliæ Vigiliæ communes; ſed Feſtiva, & Dominicalis, adeoque capax Symboli aliunde debiti. Hæc Guyetus, cujus ſententia eſt Gavanto contraria, ùt videndum eſt *part.* 1. *Titulo XI. de Symbolo lit. n. in fine:* & Gavanti ſententiam etiam nos amplectimur in noſtris Obſervationibus *ejuſd. tit. num. XIV.*

V. Gavant. ead. lit. l *Communior erat hæc ſententia, &c.)* Olim ante recognitionem Miſſalis Romani, auctoritate Urbani VIII. factam, non levis erat controverſia inter Rubricarum Interpretes: utrùm occurrente Vigilia, ex. gr. S. Johannis Baptiſtæ infra Octavam Corporis Chriſti, dici deberet Miſſa de Vigilia cum Commemoratione Octavæ, vel è contra Miſſa de Octava cum Commemoratione Vigiliæ. Gavantus hoc loco in prima editione ſui præclariſſimi operis, aſſerebat, dicendam eſſe Miſſam de Vigilia cum Commemoratione Octavæ, inhærendo regulæ in ſuperiori Rubrica traditæ. Caſtaldus verò in ſua Praxi Ceremoniarum *lib.* 2. *ſect* 6. *num.* 9. edita ante Gavanti Theſaurum, ſuſtinebat, dicendas eſſe Miſſas Privatas de Octava cum Commemoratione Vigiliæ, & in Collegiatis cantari debere duas Miſſas, unam de Octava, & alteram de Vigilia, &c. & ſuſtinebat hanc ſententiam ob privilegia particularia talis Octavæ Corporis Chriſti. Tandem ſublata fuit omnis controverſia, & lata ſententia in favorem hujus ſecundæ opinionis, ùt patet ex ſuperiori Rubrica, in qua addita fuit hæc exceptio: *Præterquàm infra Octavam Corporis Chriſti.*

Ex huc uſque dictis ſequitur, claram eſſe rationem, cur in prædictis Vigiliis occurrentibus infra aliquam Octavam, unica tantùm debeat dici Miſſa Conventualis, nimirum de Vigilia, cum Commemoratione Octavæ in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis: ſi enim non poteſt dici Miſſa Privata de illo die infra Octavam, multò minùs de eadem Octava poterit Miſſa Conventualis celebrari. Sed è contrà, ſi in diem infra Octavam, in qua ſimul cadit Vigilia, incidat Feſtum novem Lectionum, eo caſu duæ Miſſæ Conventuales cantandæ ſunt in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis; prima de Feſto cum Commemoratione Octavæ, ſed ſine Commemoratione Vigiliæ; altera verò de Vigilia cum aliis duabus Orationibus juxta Rubricarum diſpoſitiones. Huc optimè facit, quòd in Calendariis Urbis, & in novo Miſſali edito Romæ, Anno 1714.

ſic habetur die 14. Decembris -- *Si hodie occurrat Feria IV. quatuor Temporum, Miſſa dicuntur de Feria cum Commemoratione Octava, & tertia Oratio de Spiritu Sancto, cum Præfatione de Octava* -- Die verò 15. Decembris -- *Si hodie occurrat Feria IV. quatuor Temporum in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis, dicuntur duæ Miſſæ; una de Octava, altera de Feria cum Commemorationibus aſſignatis, & in hac Miſſa dicitur Præfatio communis.* En igitur ſemper magìs confirmatum iri, quòd occurrente Vigilia, vel Feria majori infra aliquam Octavam, licèt Officium recitetur de illa die infra Octavam, Miſſæ tamen dicuntur de Feria, & nulla dicitur de Octava. E contrà verò in die Octava ejuſdem Feſti, Miſſæ quidem dicuntur de Octava, & unica tantùm de Vigilia: & idcirco in Cathedralibus, & Collegiatis in tali caſu, cantentur duæ Miſſæ Conventuales in die Octavæ; ſed in die infra Octavam, unica dicitur Miſſa Conventualis de Vigilia, vel Feria illa majori cum Commemoratione Octavæ.

Gerlacus Vinitor in ſuis adnotationibus ſuper hanc Rubricam *part.* 1. *tit.* 3. §. 3. adnotat, in Miſſa Vigiliarum, & Feriarum majorum infra Octavam, nunquam dici *Gloria in excelſis*, neque *Credo*, & ſemper dici Præfationem communem, quæ cum ſuo cantu dicitur in diebus ferialibus, præterquàm in Miſſis Litaniarum majorum, quæ Paſchalem Præfationem habent. Verùm cùm in ſupradicta prima Rubrica Miſſalis editi Romæ, Anno 1714. diſpoſitum fuerit, quòd die 14. Decembris, quæ eſt infra Octavam Conceptionis Immaculatæ Virginis Mariæ, ſi occurrat Feria IV. Temporum, Miſſa dici debeat de Feria cum Commemoratione non ſolùm, ſed etiam cum Præfatione de Octava Conceptionis; infertur, non ſubſiſtere doctrinam Vinitoris quoad Præfationem communem dicendam ſemper in talibus Miſſis Vigiliarum, & Feriarum majorum, quæ infra aliquam Octavam dici debent, in quibus fit Commemoratio talis Octavæ: è contrà verò ſubſiſtit talis Doctrina in Miſſis Conventualibus Vigiliarum, & Feriarum majorum (juxta diſpoſitionem ſecundæ Rubricæ ſuprà expoſitæ) quia in illis Miſſis, ſicùt non fit Commemoratio Octavæ, ita neque dicitur Præfatio ejuſdem, ſi habeat propriam.

GAVANTUS

In Editione recentiori auctior inventus, *ad pag. 5. poſt Rubr. n. 4.*

m Miſſa Vigiliæ.) *Dicitur eadem ratione, quam ſuprà diximus de Vig. infra Octavam, quia propria Miſſa cedere debet minùs propria diei.*

Occurrit alicubi Feſtum novem Lectionum in Vigilia intra Adventum, & quæſitum eſt: quo ordine in Miſſa de Feſto dicantur Orationes de Adventu, & Vigilia, & an Evangelium Vigiliæ legatur in fine? Reſpondi Orationem de Adventu dici ante Orationem Vigiliæ: quia licèt de Miſſa Vigiliæ alius ſit ordo, in Miſſa tamen alia dignior eſt Oratio, quæ dicitur in Officio: ſimilem ferè caſum habes in Feſto Sancti Leonis 28. Junii, in cujus Miſſa Oratio de Vigilia poſterior eſt, licèt in Sabbato Miſſa Vigiliæ præferatur Miſſæ de Octav. S. Johannis. Evangelium verò non legitur in fine: quia nec in Officio legitur, neque in Miſſa quatuor Temporum legitur de Vigilia, quæ occurrit in ea.

VI. Gavant. ſuprà lit. m *Evangelium verò non legitur in fine.*) Si occurrat alicubi Feſtum novem Lectionum in Vigilia intra Adventum, v. g. ſi Feſtum Sancti Saturnini alicubi celebretur ſub Ritu Duplici, vel Semiduplici, & occurrat intra Adventum; cùm

eadem

eadem die occurrat etiam Vigilia Sancti Andreæ, quæritur, an Evangelium dictæ Vigiliæ legi debeat in fine Miſſæ; & huic quæſito reſpondet Gavantus ſuprà negativè, dicendo: *Evangelium verò non legitur in fine*, adducendo hanc rationem: quia nec in Officio, neque in Miſſa quatuor Temporum legitur de Vigilia, quæ occurrit in ea. Ceremoniale Monaſticum *lib. 4. cap. 11. n. 10.* conſentit Gavanto, aſſerendo: *quòd in dicto caſu in Miſſa de Sancto, ſecunda Oratio erit de Adventu, tertia de Vigilia, quamvis alioquin Miſſa Vigiliæ præferatur Miſſæ Adventus; in fine verò dicetur Evangelium Sancti Johannis, atque idem fiet in Vigilia Sancti Thomæ, niſi in quatuor Temporibus occurrat; tunc enim dicetur Miſſa de quatuor Temporibus cum Commemoratione Vigiliæ, ſed ſine Evangelio ejuſdem in fine.* Rationem ſuæ ſententiæ affert Gavantus etiam *tit. 13. lit. c*, ubi aſſerit, in Feriis Quadrageſimæ, & quatuor Temporum, ideò in fine Miſſæ non debere dici Evangelium Vigiliæ, ſi quæ occurrat in dictis Feriis, quia de ea lecta non eſt Homilia in Officio. Guyetus tamen *lib. 4. cap. 6. quæſt. 4.* ſuſtinet, in caſu ſuprà expoſito Feſti occurrentis in aliqua Vigilia intra Adventum, &c. legendum eſſe Evangelium Vigiliæ in fine Miſſæ, hoc argumento ductus, nimirum, quia quamvis ratio à Gavanto allata, quoad Ferias Quadrageſimæ, & quatuor Temporum, valere poſſit; haud tamen idem eſt in Caſu propoſito Feſti occurrentis: nam ideò in Feſto prædicto non legitur Homilia Vigiliæ, quia de ea non fit Commemoratio ad Laudes; quæ ſi fieret, haud dubiè legeretur Homilia ad Matutinum, cùm nihil impediat: unde per accidens eſt, quòd non legitur. Ratio verò, cur occurrente Vigilia in Feriis Quadrageſimæ, & quatour Temporum, non recitetur Evangelium in fine Miſſæ, non eſt ea, quam tradit Gavantus non diſſentiente Guyeto, nimirum, quia omiſſum fuit ad Matutinum; ſed quia tunc duæ Miſſæ Conventuales dici non præſcribuntur, in quo tantùm caſu legitur Evangelium Vigiliæ in fine Miſſæ Privatæ. In noſtra autem hypotheſi non impedit tempus Adventus, quin dicantur duæ Miſſæ in Eccleſiis Cathedralibus, & Colleg. una de Feſto, alia de Vigilia; ùt præſcribit hujus tituli Rubrica *n. 1. pag. 4.* quæ ſic habet: *In Feriis tamen Quadrageſimæ, quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiam ſi Duplex, vel Semiduplex Feſtum occurrat . . . . . cantantur duæ Miſſæ, una de Feſto poſt Tertiam, alia de Feria poſt Nonam.* Idem etiam præſcribitur in Rubrica *tit. 7. n. 2. pag. 13.* ex quibus omnibus infertur, quòd etiam in Miſſis Privatis dici debet Evangelium Vigiliæ in fine, par ſiquidem eſt utriusque ratio. Huic Guyeti Sententiæ conſonat etiam praxis Sacroſanctæ Baſilicæ Lateranenſis, quæ hac die 29. Novembris præſentis Anni 1734. quo hæc ſcribo, celebrat Feſtum translatum Sancti Gregorii Tertii PP. ſub Ritu Duplici, & poſt Nonam, Miſſam Sollemnem Conventualem celebrat de Vigilia, & in Privatis Miſſis legit Evangelium Vigiliæ Sancti Andreæ, ùt in ejusdem Baſilicæ Calendario hac eadem die legere mihi occurrit, quod etiam factum fuerat A. 1729. in Vigilia ejusdem S. Andreæ occurrente pariter infra Adventum, & cum Feſto translato S. Nicolai PP. I. ſub Ritu Duplici. In hoc ſolùm caſu Evangelium prædictæ Vigiliæ omitti deberet, quando Evangelium Feriæ, vel Vigiliæ idem omnino eſſet cum Evangelio Feſti occurrentis, ùt contingeret in Feſto Expectationis B. Mariæ Virginis, quando incideret in Feriam quartam quatuor Temporum: tunc enim Rubrica ejusdem Miſſæ diſertè præſcribit, omittendum fore Evangelium Feriæ in fine Miſſæ. Prædictæ Guyeti, & noſtræ ſententiæ favet etiam Biſſus *lit. E. n. 157. §. 6.* ubi ait, cum Guyeto, quòd ſi in dicta Vigilia occurreret Feſtum aliquod Duplex, vel Semiduplex, in fine Miſſæ de

Digitized by Google

tali Feſto non debet legi Evangelium Feriæ, quæ non habet proprium, ſed Evangelium Vigiliæ; quamvis hoc Evangelium lectum non fuerit in Officio, in quo ideò lectum non fuit, quia neque ad Laudes facta eſt Commemoratio Vigiliæ: è contrà verò, ſicùt in Miſſa fieri debet poſt Feriam talis Commemoratio, ita in fine convenienter legitur ejuſdem Vigiliæ Evangelium.

VII. Pro Coronide Obſervationum, & Additionum ſpectantium ad hunc Titulum de Feria, & Vigilia, lubet colligere Decreta, quæ à S. R. C. emanarunt, pertinentia ad Vigilias Feſtorum in communi, & in particulari.

Vigilia S. Matthiæ Apoſtoli occurrens in Feria 3. poſt Dominicam Quinquageſimæ non poteſt anticipari cum jejunio: ita S. R. C. in Decreto dato in noſtro Indice ſub *num.* 508.

Quadrageſimæ, Adventus, & Vigiliarum temporibus, necnon in diebus Rogationum, occurrente aliquo Feſto Duplici, vel Semiduplici, non licet poſt Primam celebrare Miſſam prædictarum Feriarum, ſed ſervandæ ſunt Rubricæ: ita eadem S. R. C. in Decreto dato à nobis ſub *n.* 548.

Occurrente Vigilia S. Johannis Baptiſtæ in Feſto Corporis Chriſti, licet jejunium anticipetur die 22. Junii; tamen in Miſſa, & Officio nihil fit de eadem Vigilia: ita S. R. C. in Decreto ſub *n.* 601.

Vide etiam aliud Decretum ſub *n.* 281.

In Vigilia Epiphaniæ Miſſæ Votivæ, & Defunctorum celebrari non poſſunt: ita in Decreto dato ſub *n.* 635.

Vide etiam Decretum ſub *n.* 514. Et aliud ſub *n.* 607.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. IV. De Miſſis Votivis S. Mariæ & aliis.

I. Rubr. n. 2. pag. 6. *In Adventu autem, &c.*) In Sabbatis Adventus non impeditis Officio, aut Feſto novem Lectionum, quamvis non recitetur Officium de Sancta Maria in Sabbato, ſed dicatur Officium de illa Feria; Miſſa tamen Principalis dicitur de Beatiſſima V. M (nempe Votiva illa, quæ eſt in Miſſali *de Sancta Maria ab Adventu uſque ad Nativitatem Domini*, quæ incipit: *Rorate*) unde etiam in hoc caſu Miſſa diſcordat ab Officio, diciturque talis Miſſa in paramentis albis, cum Commemoratione Feriæ de Adventu, &c. niſi tamen fuerint quatuor Tempora, vel Vigilia v. g. S. Andreæ, vel S. Thomæ Apoſtoli, & multò magis Vigilia Nativitatis Domini: his enim in ejuſmodi Sabbatum incidentibus, dicitur Miſſa Principalis non de S. Maria, ſed de Sabbato quatuor Temporum, vel de Vigilia occurrente. Porro in Miſſa hujuſmodi S. Mariæ in Sabbato tempore Adventus, dicitur *Gloria* ſine *Credo*, Oratio ſecunda de Feria Adventus, tertia de Sancto Spiritu; aut de Feſto Simplici, ſi tale occurrat, Præfatio conſueta de S. Maria, nempe *Et te in Veneratione, &c.* In fine *Ite, &c.* & Evangelium S. Johannis. Quamvis autem in hujuſmodi Sabbatis, in quibus Officium, & Miſſa diſcordant, color paramentorum Sacerdotalium debeat eſſe conformis Miſſæ Votivæ de S. Maria, nempe albus; color tamen Altaris, nempe antependii correſpondet Officio, ſaltem dum recitantur Horæ Canonicæ, atque adeò debet eſſe violaceus: ſed dum cantatur Miſſa, inhærendo noſtro Gavanto *Tit.* 18 *primæ partis* in fine, & praxi omnium Baſilicarum Urbis, color debet eſſe albus. Ex ſupradictis colligitur etiam, quinam color adhi-

Digitized by Google

beri debeat in Miſſis Vigiliarum, quæ dicuntur in diebus infra aliquam Octavam occurrentibus, de quibus ſuprà fuit ſermo.

II. Gavant. pag. 6. col. 2. lit. n *Non excludit tamen Privatas Miſſas, &c.*) Ex quo Rubrica n. 2. hujus tit. præſcribat in prædicto caſu, quòd Miſſa Principalis, ſeu Conventualis dicenda ſit de Sancta Maria, videtur non excludere Miſſas Privatas de Feria, ùt etiam docet Gavantus *hic*: quæ ſi dicantur, reſumi debet Miſſa Dominicæ præcedentis ſine *Gloria*, & *Credo*, ac ſine *Alleluja*, & verſu ſequenti poſt Graduale; & in ea ſecunda Oratio erit: *Deus, qui de B. M. V.* tertia *Eccleſiæ*, vel *pro Papa*, niſi facienda ſit Commemoratio *Simplicis*: tunc enim ſecunda eſt de Simplici, tertia *Deus, qui de B. M. V.* Præfatio communis, in fine *Benedicamus, &c.* & Evangelium S. Johannis. Halden in Ephemerologio Eccleſiaſtico *part. 1. tit. 64.*

III. Gavant. pag. 7. col. 2. ead. lit. n *Cùm non reſpondeat Officio de Adventu, &c.*) Ex quo prædicta Miſſa de S. Maria in Sabbatis Adventus non correſpondeat Officio; in hoc ſenſu Votiva dici poteſt, ùt notat Gavantus hoc loco. Verùm, quia talis Miſſa non eſt ad libitum, ſed præcepta à Rubrica ſup. cit. & quia debet cantari poſt Sextam, ùt docet idem Gavantus *hic & tit. 15. num. 2.* non poteſt abſolutè, & ſtrictè dici Votiva: Votivæ enim cantantur poſt Nonam, ùt infrà videbimus.

IV. Rubr. n. 3. pag. 7. & Gavant. ibid. col. 2. lit. o *Non eſt Duplex, &c.* Agunt hoc loco Rubrica, & Gavantus de Miſſis Votivis, de quibus vide ea, quæ à nobis tradita ſunt ſuprà in noſtris Prænotionibus Liturgicis n. LVI. ſed de hujuſmodi Miſſis Votivis, nos ùt ibi innuimus, inhærentes Gavanti veſtigiis, nonnulla hic trademus: & quia multa ſunt, quæ pro earum praxi, & Ritu colliguntur ex Auctoribus; ideo operæ pretium ducimus, clara, & diſtincta methodo procedere in hac materia. Sit igitur

§. I.

De Miſſarum Votivarum multiplici genere.

V. Miſſæ Votivæ ſunt triplicis generis. Primi generis ſunt illæ, quæ dicuntur de aliquo Sancto, vel de aliqua Sollemnitate, de qua juxta Rubricas Miſſalis per Anni circulum celebratur dies Feſtus. Quænam autem Miſſæ dicendæ ſint de prædictis Sanctis, & Sollemnitatibus, & quo Ritu ſint celebrandæ, dicemus infrà ſuo loco

Secundi generis Miſſæ Votivæ (ſequendo ordinem à Caſtaldo deſcriptum *lib. 2. ſect. 6. cap. 4.*) ſunt illæ, quæ habentur in Miſſali Romano poſt Commune Sanctorum, & Dedicationis Eccleſiæ. Hujuſmodi autem Miſſæ ſingulis diebus per hebdomadam aſſignatæ, octo recenſentur, videlicèt: Feria ſecunda de SS. Trinitate, Feria tertia de Angelis, Feria quarta de Apoſtolis, Feria quinta de Spiritu Sancto, vel SS. Sacramento, Feria ſexta de S. Cruce, vel de Paſſione, Sabbato de B. M. V.

VI. Hujuſmodi autem Miſſæ octo ſecundi generis poſſunt dici loco Miſſæ Conventualis in diebus ferialibus, juxta diſpoſitionem ſuperioris Rubricæ, quæ habetur *n. 1.* Cæterum in aliis diebus, & loquendo de aliis Miſſis Votivis, non poteſt Miſſa Votiva ſuffragari pro Conventuali: & hoc clarè conſtat ex Decretis à S. R. C. emiſſis, quæ dantur in noſtro Indice *ſub n. 198. & ſub n. 204.*

Adnotandum tamen eſt, quòd in Feria ſecunda pro Miſſa Conventuali, poteſt etiam dici Miſſa Defunctorum loco Miſſæ Votivæ SS. Trinitatis; ùt habetur in Rubrica Miſſalis præfixa his octo Miſſis Votivis.

Digitized by Google

Tertii generis Miſſæ Votivæ, quæ olim erant tredecim, modò quatuordecim enumerantur, quæ habentur in fine Miſſalis Romani, videlicèt: Prima pro eligendo ſummo Pontifice, Sede vacante: Secunda in die Creationis, & Coronationis Papæ, ejusdemque Anniverſario; Tertia in Anniverſario Conſecrationis Epiſcopi; Quarta ad tollendum ſchiſma; Quinta pro quacunque neceſſitate; Sexta pro remiſſione peccatorum; Septima ad poſtulandam gratiam benè moriendi; Octava contra Paganos; Nona tempore belli; Decima pro pace; Undecima pro vitanda mortalitate, vel tempore peſtilentiæ; Duodecima pro Infirmis; Decimatertia pro Peregrinantibus, vel iter agentibus; Decimaquarta pro Sponſo, & Sponſa.

VII. Nuperrimè huic tertio Miſſarum generi addita fuit illa, quæ ſeptimo loco poſita eſt, nempe, ad poſtulandam gratiam benè moriendi, pro qua extat Decretum à S. R. C. editum die 20. Martii 1706. & datum eſt in noſtro Indice ſub *num.* 599. quæ quidem Miſſa compoſita fuit à Ven. Card. Thomaſio, demandante Summo Pontifice Clemente XI. ſan. mem.

§. II.

De diebus, in quibus poſſunt, vel non poſſunt celebrari Miſſæ Votivæ.

VIII. Miſſarum Votivarum tertii generis, prima, ſecunda, tertia, & decimaquarta, dicuntur Votivæ, quia non ſunt de die; non tamen dici poſſunt quocunque tempore: ſed prima, ſede vacante tantùm: ſecunda, & tertia in Anniverſaria die Creationis Papæ, vel Epiſcopi tantùm; decimaquarta in Benedictione Nuptiarum. Prima quæ eſt de Electione, & ſecunda, quæ eſt pro Coronatione, & Creatione Summi Pontificis, celebrari poſſunt etiam in Dominicis, & aliis Feſtivis diebus, ùt tradit Caſtaldus *loc. cit.* & Gavantus *part.* 4. *tit.* 17. *num.* 18. Verùm quoad primam, nempe, quæ dicitur pro eligendo Summo Pontifice, Gerlacus Vinitor, qui *part.* 1. *tit.* 4. *in adnot.* §. 11. *&* 12. convenit cum Caſtaldo §. 13. loquitur cum aliqua exceptione, aſſerendo cum Gavanto, quòd Miſſa pro eligendo Summo Pontifice, prima vice tantùm dici poteſt etiam in Dominica, ſeu Feſto Duplici.

Secunda pariter ex dictis Miſſis tertii generis, quæ eſt pro Coronatione, & Creatione Summi Pontificis, etiam in Dominicis, & aliis Feſtivitatibus dici poteſt, ùt tradit Caſtaldus *cit. loc. n.* 5. occurrentibus nempe in die Anniverſaria Creationis & Coronationis Papæ; quam ſententiam tenet pariter Turrinus *part.* 2. *ſect.* 1. *cap.* 2. citans pro ea Gavantum *part.* 4. *tit.* 17. *num.* 18. qui tamen ſubobſcurè loquitur, confundens veluti hanc Miſſam cum illa de eligendo Pontifice, quæ ſolùm prima vice juxta ipſum poteſt celebrari in Dominica, ſeu aliis diebus Feſtivis. In Anniverſario autem Epiſcopalis Conſecrationis, quamvis Caſtaldus idem ſentiat, nempe de tertia Miſſa præfati tertii generis; nihilominùs Turrinus loc. cit. contra Caſtaldum aſſeverat, inhærens Gavanto loc. cit. non poſſe celebrari dictam Miſſam tertiam diebus Dominicis & Feſtivis; ſed prædictis diebus dicendam eſſe Miſſam de Dominica, vel die Feſtivo, cum Commemoratione pro Epiſcopo, proùt clarè diſponit Ceremoniale Epiſcoporum *lib.* 2. *cap.* 35. & Concilium Provinciale Mediolanenſe IV. *de his quæ pertinent ad Sacrificium &c.* De quo videri etiam poteſt Decretum S. R. C. die 4. Aprilis 1705. & datum in noſtro Indice ſub *num.* 593.

IX. Utrùm autem unica tantùm Miſſa Sollemnis, vel etiam Privatæ Miſſæ dici debeant his diebus Coronationis, & Creatio-

nis

nis Papæ, & Conſecrationis Epiſcopi, eſt dubium à præfató Turrino diſcuſſum; in cujus deciſione reſolvit, quòd etiam Miſſæ Privatæ in Conſecrationis Epiſcopi Anniverſario dici debent: hac ratione motus, quia in Rubrica Miſſalis ſic habetur: *in die &c. dicitur Miſſa*: ergo cùm Rubrica non limitet, nec nos limitare debemus. Secundò quia in Miſſali habemus, quòd in eadem Miſſa dicitur *Credo*; loquendo autem de Miſſa ſollemni hoc videtur ſuperfluum: ergo de Privatis intelligendum eſt, dicit Turrinus: nec approbat, quod docet Caſtaldus *lib.* 1. *ſeſt.* 10 *num.* 41. nempe Sacerdotes tantùm Cathedralis, non verò alios Diœceſis teneri ad prædictam Miſſam Anniverſariam celebrandam: Concilium quippe Mediolanenſe IV. quod in margine citat pro ſe, hoc non exprimit; imò *cap. de his quæ pertinent ad Sacrificium Miſſa*, contrarium ſentit; ubi dicit, in Calendario notandam hanc diem, ut à Sacerdotibus, & reliquo Clero (& indefinitè loquitur) Sacrificiis recolatur.

Procedit ulteriùs Turrinus, aſſerendo, quòd in Anniverſario Creationis, & Coronationis Papæ, etiam Miſſæ Privatæ debeant dici de tali Creatione &c. ab omnibus Sacerdotibus, ſupponens quòd in aliis Diœceſibus celebretur hoc modo ab omnibus Sacerdotibus Anniverſ. Conſecrationis Epiſcopi: & reverà ſi ſubſiſteret hæc ſententia, non poſſet rejici alia prior, cùm Papa ſit Epiſcopus univerſalis Eccleſiæ. Verùm circa hanc quæſtionem, omne ſubmovet dubium praxis Sacroſanctæ Baſilicæ Lateranenſis, & aliarum Baſilicarum Urbis, in quibus in Anniverſaria die, tam Creationis, quàm Coronationis Summi Pontificis, cantatur poſt Nonam, adeoque poſt Miſſam Conventualem, unica tantùm Miſſa Sollemnis, quæ eſt de Creatione, vel Coronatione &c. & aſſumitur illa, quæ eſt in Cathedra Romana 18. *Januarii*, cum unica Oratione tantùm, quæ eſt pro Papa, nempe *Deus omnium Fidelium Paſtor &c.* cum *Gloria*, & *Credo*, & *Præfatio de Apoſtolis*, in colore albo. Præter hanc Miſſam Sollemnem, dicendam etiam in diebus Feſtivis, ùt ſuprà; ab aliis Sacerdotibus, etiam earumdem Baſilicarum, nulla dicitur Miſſa Privata, neque ulla ſit Commemoratio de tali Anniverſario Creationis, & Coronationis Papæ: & puto, ſic fieri reſpectivè in aliis Diœceſibus in die Anniverſario Conſecrationis ſui Epiſcopi; cùm reverà nihil aliud præſcribatur *à Ceremon. Epiſc. loc. ſuprac.* Pro Miſſa Anniverſaria Conſecrationis Epiſcopi, vide etiam, quæ traduntur à Gavanto *part.* 4. *tit.* 17. *n.* 20. & ea quæ ibidem ſub *num.* 4. adnotantur à nobis.

X. Decima verò quarta Miſſarum Votivarum tertii generis, quæ eſt pro Sponſo, & Sponſa, his præſentibus, poteſt celebrari qualibet die, exceptis diebus Dominicis, & aliis Feſtis de præcepto; ùt colligit Gavantus *loc. cit. num.* 22. ex Rubr. tali Miſſæ in Miſſali præfixa: imò Halden *part.* 3. *tit.* 7. *pag. mihi* 254. addit, exceptis etiam diebus Duplicibus: nam, ſi Benedictio Nuptiarum facienda ſit die Dominico, vel Feſto Duplici; tunc juxta Miſſale, & Rituale Romanum *tit. de Matrimonio*, dicitur Miſſa de Dominica, vel Feſto, *cum Gloria in excelſis, & Credo*, ſi illa Miſſa id requirat; cum Commemoratione tamen Miſſæ, pro Sponſo, & Sponſa, ac reliquis, quæ pro eorum Communione, & complemento Benedictionis, in eadem Miſſa habentur in Miſſali; quod inter alia monet, in fine Miſſæ Dominicalis, aut Feſtivæ dicendum tunc eſſe pro more Evangelium S. Johannis: color, qui ad Miſſam tunc adhibetur, Dominicæ, vel Feſto illi Duplici, aut diei privilegiato convenire debet. Quæ autem porro ſint obſervanda in praxi, circa Benedictionem Sponſorum, vide apud Gavant. *part.* 4. *tit.* 17. *à num.* 23. uſque ad 26. incluſivè.

XI.

Digitized by Google

XI. Decem verò Miſſæ, quæ remanent dicti tertii generis, & aliæ Miſſæ Votivæ primi, & ſecundi generis, dici poſſunt quacunque die, Dominica non occurrente, aut Duplici, vel Officio, quod Duplex excludat, v. g. occurrente Officio Vigiliæ Nativitatis Domini, Feriæ IV. Cinerum, Vigiliæ Pentecoſtes &c. Magis tamen convenire videntur Miſſæ Votivæ his diebus infra hebdomadam per Annum, habentibus Officium feriale, dummodò non ſit reſumenda Miſſa Dominicæ impeditæ: & ob paritatem rationis, ait Turrinus *part. 2. ſect. 1. cap. 2.* etiam dummodò non ſit anticipanda aliqua Dominica, cujus Sedes ab aliquo Feſto, vel Dominica majori occupetur, putà ſecunda poſt Epiphaniam, cujus Officium fiat in Sabbato, quando Septuageſima vindicat ſibi diem proximum ſequentem. Verùm cum Gavanto *titulo IV. lit. o. §. Dubitatum eſt*, advertimus, abſolutè loquendo, etiam prædictis diebus, in quibus reſumitur Miſſa Dominicæ, poſſe dici Miſſam Votivam. Solùm igitur in illis Feriis, in quibus reſumitur Miſſa Dominicæ, non poteſt cantari Miſſa Votiva, ex illis octo, quæ ſunt ſecundi generis, correſpondens tali Feriæ, quæ ſuffragetur pro Miſſa Conventuali: quia in dicto caſu Miſſa Conventualis debet eſſe de illa Dominica, quæ fuit impedita.

XII. Ex his omnibus, & ex Rubrica Miſſalis præfixa Miſſis octo, quas nos ſecundi generis appellamus, liquet, quòd quamvis illæ Miſſæ aſſignentur, prima de Trinitate pro Feria 2. ſecunda de Angelis pro Feria 3. &c. nihilominùs pro Sacerdotis devotione, quacunque die dici poſſunt per hebdomadam, dummodò Feſtum Duplex non occurrat &c. Verùm ſi cantentur in diebus à Rubrica aſſignatis, poſſunt ſuffragari pro Miſſa Conventuali, ùt patet ex ſuperiori Rubrica, & ex Decretis Sac. Congreg. à nobis ſuprà allegatis.

Quamvis Miſſæ Votivæ Privatæ dici non poſſint currente Officio Duplici, vel Dominica &c. pro re tamen gravi, vel publica Eccleſiæ cauſa, Miſſa Sollemnis quacunque die, etiam Dominica, ac Duplici, cantari poterit, non tamen in majoribus Sollemnitatibus. Quænam autem ſit res gravis pro licita Votivæ Miſſæ decantatione, exprimitur in Decreto S. R. C. ſub die 19. Maji 1607. quod datur in noſtro Indice ſub *n. 58.* & explicabimus §. XI. in quo agemus de Miſſa Votiva Sollemni.

Ratio autem, ob quam Eccleſia inducatur ad tolerandas Miſſas Votivas Privatas, diebus infra hebdomadam per Annum habentibus Officium feriale, potiùs quàm in ferialibus diebus Adventus, Quadrageſimæ, Vigiliæ, vel in Feſto Semiduplici, vel Simplici, eſt, ùt tradit Turrinus ſuprà *cap. 2.* Primò, quia in ferialibus diebus extra Adventum, Quadrageſimam &c. non aſſignatur Miſſa peculiaris, ſed de præcedenti Dominica: ac proinde dicendo Miſſam Votivam, nulla Miſſa in libro Miſſali poſita ſic omittitur; omitteretur autem, ſi facilè concederentur Votivæ in Feriis, quibus dicenda eſt Miſſa Dominicæ impeditæ, vel ferialis Adventus, Quadrageſimæ, aut Vigiliæ, vel Feſtis ex ſupradictis, quæ omiſſio non facilè permittitur. Hæc Turrinus. Sed in eo, quod ſpectat ad Ferias Adventus, omnino fallitur: nam illæ non habent Miſſam propriam, ſed in iis reſumitur Miſſa Dominicæ præcedentis, ſicùt in aliis Feriis per Annum. Secunda Turrini ratio eſt, quia diebus ferialibus non impeditis per Annum, Miſſa Votiva ab Officio diei minùs diſcordat, quàm eadem Votiva ab Officio feriali Quadrageſimæ, Semiduplicium &c. quæ Officii diſcordantia maximè ab Eccleſia cavetur. Quapropter, etiamſi in prædictis Feriis Quadrageſimæ, & aliis diebus, in quibus Semiduplex Officium recitatur, abſolutè loquendo, Miſſæ Votivæ celebrari poſſint; tamen hæ dici non debent, niſi interveniente aliqua rationabili cauſa: unde qui, ut citò ſe expediant, vel ſimili ali-

aliqua levi occaſione permoti, Miſſam currentem in Votivam permutarent, contra Rubricæ diſpoſitionem profectò operarentur.

De Miſſa autem Votiva alicujus Sancti eo die, quo ille obiit, vel quia Titulus eſt Altaris, ſeu Cappellæ; quomodò, & quando poſſit celebrari, dicemus infra in §. 7. de Ingreſſu ad Miſſam Votivam, & diximus ſuprà *tit.* 1. *n.* 2. noſtrarum Obſervationum.

XIII. Supereſt nunc, ut hoc loco colligamus Sac. Rit. Congreg. Decreta, declarantia, quibus diebus Miſſæ Votivæ Privatæ, vel Sollemnes non poſſunt, vel poſſunt celebrari.

Miſſæ Votivæ acceptatæ pro diebus Duplicibus, vel aliis privilegiatis, auctoritate Apoſtolica permittitur, ut poſſint transferri in alios dies non impeditos. S. R. C. 19. Maji 1614. Et datur in noſtro Indice *n.* 143.

Miſſarum ob multitudinem jam acceptarum, & pro quibus ſatisfaciendis non ſufficiunt dies non impediti; ex ſpeciali gratia Sanctiſſimi conceditur, ut ſufficiat applicare valorem Miſſæ currentis, & ordinariæ pro Vivis, & Defunctis, qui poſtulaverunt Miſſas Votivas. S. R. C. 19. Maji 1614. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 144.

XIV. In diebus, in quibus non poteſt fieri de Feſto Duplici, prohibentur Miſſæ Votivæ &c. Ita declaravit S. R. C. die 28. Auguſti 1627. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 217.

Conceditur tamen privilegium Monachis Congr. Vallis Oletanæ canendi ſingulis diebus Miſſam Votivam de B. V. S. R. C. 19. Novembris 1633. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 273.

Miſſæ Votivæ, quas ex obligatione Capitulum tenetur per hebdomadas celebrare certis diebus præſcriptis, in quibus multoties occurrit Feſtum de præcepto, debent transferri in alteram diem non impeditam de præcepto. S. R. C. 9. Decembris 1634. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 277.

Miſſæ Votivæ non poſſunt dici ullo modo in Dominica Palmarum. S. R. C. 14. Aprilis 1646. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 289.

Miſſa Votiva de B. V. in Vigilia Pentecoſtes non poteſt dici. S. R. C. 19. Auguſti 1651. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 306.

Miſſa Votiva de B. M. V. cum *Gloria*, & *Credo* poteſt celebrari ob publicam cauſam, & ratione concurſus. S. R. C. 8. Junii 1658. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 328.

Miſſa Votiva Sollemnis de B. M. V. poteſt celebrari in die Dominico ratione concurſus Populi. S. R. C. 20. Novembris 1662. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 397.

Miſſa Votiva Cantata de B. M. V. cum *Gloria*, & *Credo* poteſt celebrari in die Dominico cauſa voti, ſeu alia cauſa. S. R. C. 16. Junii 1663. Et datur in noſtro Indice ſub n. 401.

Miſſa Immaculatæ Conceptionis qualibet die Sabbati non conceditur. S. R. C. 20. Julii 1669. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 437.

Non poſſunt celebrari Miſſæ Votivæ infra Oct. Corporis Chriſti. S. R. C. 21. Julii 1670. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 442. Et aliud 15. Septembris 1714. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 627.

Miſſa Feſtivitatis Conceptionis, non poteſt celebrari in Sabbato, ùt Votiva. S. R. C. 30. Decembris 1679. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 453.

Religioſi, aut Religioſæ profeſſio ſub re gravi numerari non poteſt, ita ut cani poſſit Miſſa Votiva Sollemnis: & licèt ſit conſuetudo cantandi in tali caſu Miſſam de Spiritu Sancto in Dominicis, vel Duplicibus; eſſe tamen abuſum declaravit S. R. C. 24. Julii 1683. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 462.

Miſſæ Votivæ de Venerabili, vel de B. M. V. in cantu fundatæ, non poſſunt dici in Duplicibus, aliiſque diebus Duplicia excludentibus; ſed cantari debent Miſſæ de Feſto currenti cum applicatione Sacrificii; ſicque ſatisfieri, & Benefactorum mentem impleri, non obſtante quacumque conſuetudine in contrarium, quam abuſum eſſe declaravit

Digitized by Google

S. R. C. 24. Julii 1683. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 463.

Miſſæ Votivæ prohibentur infra Octavam Nativitatis Domini. S. R. C. 25. Septembris 1706. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 603.

Et iterum die 15. Septembris 1714. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 628.

In Vigilia Epiphaniæ Miſſæ Votivæ celebrari non poſſunt. S. R. C. 10. Decembris 1718. Et datur in noſtro Indice ſub *n.* 635.

Prætereà occaſione expoſitionis Sanctiſſimi Sacramenti, pro Oratione continua quadraginta Horarum Clemens XI. in Conſtitutione 9. quæ habetur in ejus particulari Bullario *part* 2. & quæ incipit Italicè: *Eſſendo ſtate fatte, &c.* §. 10 præſcribit - Quòd ad Altare, ubi exponitur SS. Sacramentum, non celebretur alia Miſſa, quàm Sollemnis pro expoſitione, & repoſitione: & ultra Conventualem (in Eccleſiis, in quibus adeſt obligatio eam cantandi) celebretur poſt Nonam Miſſa SS. Sacramenti Votiva pro re gravi; exceptis tamen omnibus illis Dominicis, quæ ſunt primæ vel ſecundæ Claſſis, & omnibus diebus, quibus ratione Calendarii, tam univerſalis; quàm particularis illius Eccleſiæ, in qua fit expoſitio, fiat Officium itidem primæ, vel ſecundæ Claſſis; ac excepta etiam Feria 4. Cinerum, & Feriis 2. 3. & 4. majoris hebdomadæ; item omnibus diebus infra Octavas Paſchatis, & Pentecoſtes; Vigiliis Nativitatis Domini, Pentecoſtes, & die Octava Ephaniæ; in quibus Dominicis, aliiſque diebus, & Feriis exceptis, cantetur Miſſa Conventualis cum Oratione SS. Sacramenti ſub unica concluſione: & ita ſervari mandavit in omnibus Eccleſiis tam Secularium, quàm Regularium. Die verò media celebratur Miſſa Votiva Sollemnis de Pace; ùt enunciatur in dicta Conſtitutione, quæ datur etiam à nobis inter noſtras Obſervationes ad tit. 14. ſecundæ Partis. Ex diſpoſitione contenta in præfata inſtructione inferunt communiter recentiores, non poſſe celebrari Miſſam Sollemnem Votivam pro re gravi in diebus primæ, & ſecundæ Claſſis.

§. III.

De quibus Sanctis, vel Sollemnitatibus dici poſſint, vel non poſſint Miſſæ Votivæ.

XV. De tempore, ex. gr. de Dominica, de Adventu, de Quadrageſima, &c. item de Feſtis mobilibus, v. g. de Paſchate, Aſcenſione Domini, &c. Miſſæ Votivæ certiſſimum eſt quòd non celebrantur. Verùm de SS. Trinitate, de Spiritu Sancto, de Paſſione Domini, de Sanctiſſimi Corporis Chriſti Sacramento, &c. Miſſæ Votivæ dici poſſunt: attamen non eæ, quæ in ſuis Feſtivitatibus habentur, ùt videbimus infrà; ſed eæ, quæ in fine Miſſalis aſſignantur ùt Votivæ de præfatis Myſteriis, & Sollemnitatibus: Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 4. *cap.* 4. *n.* 2. Gerlacus Vinitor *part.* 1. *tit.* 4 §. 3, Hagerer in Appendice de Miſſis Votivis *tit.* 2. §. 1. De ſupradictis Myſteriis Chriſti Domini, Reſurrectione, vel Aſcenſione, ſeu Nativitate, aut quovis alio; quamvis non habeatur Miſſa Votiva propria, ſicùt habetur de Trinitate; &c. nihilominùs, ſi de præfatis Myſteriis exigatur Miſſa, cenſet Guyetus *lib.* 4. *cap.* 21. *quæſt.* 2. poſſe dici Votivam de SS. Trinitate, ſeu etiam, ùt vult Ceremoniale Monaſticum *lib.* 3. *c.* 13. *n.* 6. diei occurrentis, cum intentione venerandi Feſtivitatem, ſeu Myſterium, cujus petitur Miſſe. Quæ enim incommoda Gavantus *part.* 4. *tit.* 17. *n.* 8. ſequi ait, ex mutationibus faciendis, ſi exigatur Miſſa de Aſſumptione, vel Nativitate B. V. v. g. in Introitu *Gaudeamus omnes in Domino*, vocis illius, *diem Feſtum* in *Commemorationem*, & aliis ſimilibus;

Digitized by Google

ea longè plura, & incongruentiora occurrunt in Miſſis Myſteriorum Chriſti Domini, putà in omittendis *Alleluja* in Introitibus Paſchæ, Aſcenſionis, &c. in ſubſtituendis Graduali, Tractu, aut duplici verſu pro ratione Temporis, &c. Similiter ſi exigatur Miſſa Votiva de Reliquiis ejuſdem Chriſti Domini, putà *de Faſciis*, *de Corona Spinea*, *de Lancea*, *de Clavis*, *de Sacra Sindone*, *&c.* item & *de Nomine JEſu*, dici poteſt Miſſa de Cruce, vel de Paſſione, vel diei occurrentis cum intentione venerandi prædictas Reliquias: niſi fortè de eiſdem habeatur Miſſa propria legitimè approbata; ſicuti in aliquibus Miſſalibus, & pro aliquibus locis reperitur *Miſſa de Lancea*, *& Clavis Domini*, approbata, & conceſſa à Bonifacio VI. & Innocentio VI. ut dicatur per Germaniam proxima Feria 6. poſt Octavam Paſchæ non impedita Feſto novem Lectionum; ſic etiam reperitur particularis Miſſa de Corona Spinea, approbata pro toto Ordine Ciſtercienſi, & dicenda etiam in Eccleſiis Monialium ejuſdem Ordinis utentium Breviario Romano, necnon in Eccleſia Canoniſſarum Lateranenſium Viturclen. Diœceſis Balneoregenſis: rurſus habetur quoque Miſſa peculiaris de Sacra Sindone ab Eminentiſſimo Cardinali Bona compacta, & conceſſa pro toto Sereniſſimo Sabaudiæ Dominio: & denique Miſſa SS. Nominis JEſu approbata, & dicenda nunc in tota Univerſali Eccleſia, Dominica II. poſt Epiphaniam.

De Sanctis verò non deſcriptis in Calendario, quamvis non poſſit celebrari Officium Divinum ad ſatisfaciendum propriæ obligationi, niſi adſit ſpecialis conceſſio; & conſequenter non poſſint dici Miſſæ propriæ eorumdem Sanctorum ſecundùm ordinem Officii; poſſunt nihilominùs dici Miſſæ Votivæ de quocunque Sancto, de cujus Canonizatione conſtat, vel ex Martyrologio, vel aliàs: cui ſententiæ favere videtur Gavantus *part.* 4. *tit.* 17. *n.* 13. & Guyetus *lib.* 4 *cap.* 21. *quæſt.* 2. præſertim Quarti *part.* 1. *tit.* 4. *dub.* 7. ubi citat pro ſua ſententia nonnullos Theologos, præſertim verò Bellarminum *tom.* 1. *Controv. lib.* 1. *cap.* 7. Ratio autem præter alias, quas adducit in comprobationem hujus communis ſententiæ, eſt: quia juxta Rubricas poſſunt dici Miſſæ Votivæ de Sanctis, abſque ulla exceptione. Hanc quæſtionem tractat etiam noſter Paſqualigus *tom.* 1. *de Sacrif. Miſſæ quæſt.* 270. Diximus poſſe dici Miſſam de quocunque Sancto, de cujus Canonizatione conſtat, &c. ex quo infertur, hoc nomine non venire Sanctos toleratos tantùm, hoc eſt illos, de quorum Canonizatione, nec ex Martyrologio, nec aliàs conſtat; ſed ſolummodò, vel ob miracula patrata, vel aliunde ab hominibus, ſciente, & non contradicente Eccleſia, Sancti appellantur, & coluntur, privato, non verò publico, & univerſali cultu ab Eccleſia conceſſo.

XVI. Gravis agitatur quæſtio inter Theologos: utrùm poſſint dici Miſſæ Votivæ de Beatis, nondum canonizatis. Prima ſententia concedit, poſſe dici prædictas Miſſas Votivas de Beatis à quocunque, & quomodocunque, & quavis die, ſcilicet in qua ſit permiſſa celebratio Miſſæ Votivæ: quia hoc ipſo, quòd Sedes Apoſtolica Beatorum Faſtis aliquem adſcripſit, & dignum, in cujus honorem ſemel celebrari poſſit Miſſa; quilibet recitans Miſſam, quacunque die, & in quacunque Eccleſia in honorem illius Beati, id facit auctoritate Sedis Apoſtolicæ, quæ abſtulit impedimentum, &c. Ita Paſqualigus *tom.* 1. *de Miſſæ Sacrificio quæſt.* 277. *n.* 3. *& ſeqq.* & alii Auctores, quos congerit Quarti *part.* 1. *tit.* 4. *dub.* 6. *v. Prima ſententia, & ſeq.* Communior tamen ſententia, & vera (quam ſequitur idem Quarti *loc cit. v. Secunda ſententia*) negat, in honorem Beati nondum canonizati poſſe dici Miſſam extra diem aſſignatam, vel ab aliis perſonis, vel in aliis Eccleſiis, non expreſſis in diplomate Beatificationis: idque deducit ex *cap.* 1. *de Reliquiis, & Veneratione Sanctorum*, tum

Digitized by Google

ex Decreto S. R. C. die 16. Decembris 1652. & quod exhibetur in Appendice noſtri Indicis Decretorum *n.* 717. ubi habetur: *Non poſſe tam Seculares, quàm Regulares, cujuſcunque Ordinis, & inſtituti, excedere limites verbales Sedis Apoſtolicæ ſuper Beatificationibus, præſertim in celebratione Miſſarum, Officii cum Octava, &c.* Prætereà veritas hujus ſecundæ, & communis ſententiæ confirmari etiam poterit ex aliis Decretis S. R. C. quæ dantur in noſtro Indice ſub *n.* 331. & ſub *num.* 363. necnon 366. ex quibus omnibus eruitur, nemini licere aliquem venerari cultu publico abſque licentia Sedis Apoſtolicæ. In caſu autem noſtro de Beatis, licentia non eſt conceſſa eos publicè colendi recitatione Divini Officii, & oblatione Sacrificii, niſi determinatis perſonis, & pro diebus, & locis determinatis; ergo non eſt licitum prædictos limites excedere, & quacunque die, in quacunque Eccleſia, pro cujuslibet devotione Miſſam Votivam alicujus Beati celebrare, Huic communi ſententiæ ſubſcribunt etiam Biſſus *lit. m. num.* 231. §. 26. necnon Guyetus ſupracitatus.

Supereſt nunc, ut mentionem faciamus Decreti S. R. C. ſub die 8. Aprilis 1628. in una Urbis, & dati in noſtro Indice ſub *n.* 228: in quo prohibetur Miſſa ſpecialis, *de quindecim Auxiliatoribus*, quæ impreſſa erat olim Venetiis: ſic pariter in eodem Decreto rejecta fuit Miſſa *de Patre Æterno*, Matriti olim edita, nec non Miſſa S. Gregorii intitulata *pro Vivis, & Defunctis.*

Convertendo verò ſermonem ad Miſſam de quatuordecim Auxiliatoribus, nempe de Sanctis Georgio, Vito, Blaſio, Dionyſio, Pantaleone, Eraſmo, Cyriaco, Chriſtophoro, Achatio, Euſtachio, Ægidio, Catharina, Margarita, Barbara; ſi celebretur Miſſa Votiva de iſtis Sanctis: quamvis non poſſit dici illa, quæ fuit proſcripta à S. C. cujus mox innuimus Decretum: nihilominùs, ſi ſpecialis devotio petentium requirat Miſſam de his Sanctis, cenſet Lohner *part.* 4. *tit.* 2. §. 2. *n.* 3. poſſe dici Miſſam de pluribus Martyribus ex Communi Sanctorum: tum quia plures ex prædictis Sanctis Martyrii palmam adepti ſunt; atque adeò major pars trahit ad ſe minorem; tum quia, cùm nullus in his Apoſtolus contineatur, proximi dignitate ſunt ipſi Martyres; atque adeò ex hoc capite meritò de ipſis potiùs quàm Confeſſoribus, & de Virginibus Miſſa legitur; maximè cùm pro pluribus Martyribus Miſſæ in Miſſalibus deſcriptæ extent; non item pro pluribus Confeſſoribus in eo extantes reperiantur.

Rurſus ſi quis habeat onus celebrandi Miſſam Votivam de Sanctiſſimo Roſario, vel S. M. de monde Carmelo, quamnam Miſſam Votivam celebrare debeat, agit Gavantus *part.* 4. *tit. XVII. n.* 9. & nos cum eodem ibidem ſermonem habebimus in noſtris Additionibus *n.* II. Intereà recolantur Decreta data in noſtro Indice ſub *n.* 189. & ſub *n.* 229. in quorum primo ſtatuitur, Miſſam propriam Sanctiſſimi Roſarii non niſi PP. Prædicatoribus eſſe conceſſam; in ſecundo verò decernitur, Miſſam S. M. de monte Carmelo pariter non niſi à quibusdam Regularibus poſſe dici; ùt paulò infrà ſub *n.* XXX.

§. IV.

Quæ, & quales Miſſæ Votivæ dicendæ, vel non dicendæ ſint de illis Sanctis, vel Sollemnitatibus, ſeu Myſteriis, de quibus conceſſum eſt ab Eccleſia Miſſas Votivas celebrari.

XVII. Præmittimus ante omnia Decretum Sac. Rit. Congreg. in quo mandatur, non ampliùs dici debere quaſdam Miſſas Votivas de aliquibus Sanctis, & de aliquibus Sollemnitatibus.

Sacra Rituum Congregatio de ordine Sanctiſſimi

ctiſſimi mandat, non ampliùs dici quaſdam Miſſas Votivas, in quibus Ritus, & veritas verborum violatur, proùt in ſequenti Decreto, videlicèt: Sanctiſſimus Dominus Noſter Paulus Papa V. vivæ vocis oraculo, declaravit, & ſancivit, ampliùs recipi aut dici non debere quaſdam Miſſas Votivas, ſeu Collectas, quæ propriæ ſunt Sollemnitatum, aut in Miſſali Romano deſignantur: ejuſmodi ſunt Miſſæ Nativitatis, Circumciſionis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis D. N. J. C. Nativitatis, Purificationis, Aſſumptionis B. M. V. S. Johannis Baptiſtæ, & aliæ ejuſmodi, quæ proprios habent Introitus, vel Collectas extra proprios dies, vel Octavas, abſurdum eſſet dicere: quæ verò Miſſæ hujuſmodi jam permiſſæ eſſent, aut receptæ, idem Sanctiſſimus ſtatuit, ut illis omiſſis ſatisfaciat dicendo Miſſam de tempore occurrenti.

Miſſæ autem Votivæ aliorum Feſtorum, aut Sollemnitatum, in quibus veritas, & Ritus verborum non violatur, nihil prohibet, quin dici poſſint; ſed quantùm fieri poteſt, curare debent Sacerdotes, ut omnes Miſſæ Votivæ, ad eas, quæ in Miſſali aſſignatæ ſunt, reducantur; ne Eccleſiæ Ritus ad cujuslibet arbitrium, propriæ devotionis prætextu temerè mutentur.

XVIII. Lubèt hic exhibere Indicem Miſſarum Votivarum, in quarum celebratione apprime ſervatur Ritus verborum, & veritas: qui quidem Index, tanquam à S. R. C. editus, refertur in Appendice prima Synodi Diœceſis Balneoregenſis habitæ Anno Domini 1710. & impreſſæ Viterbi *pag.* 84.

Ægidii Abbatis 1 Septembris.
Ambroſii Epiſ. & Doct. 7. Decembr.
Antonii Abbatis 17. Januarii.
Apparitio S. Michaëlis Archangeli 8. Maji.
Auguſtini Epiſ. Doct. 2. Auguſti.
Bernardi Abbatis 20. Auguſti.
Barnabæ Apoſtoli 11. Junii.
Calliſti Papæ, & Mart. 14. Octobris.
Cypriani, & Juſtinæ Mart. 26. Septembr.
Damaſi Papæ, & Conf. 11. Decembr.
Dedicatio S. Michaëlis Archangeli 29. Septembris.
Dominici Confeſs. 4. Auguſti.
Fabiani, & Sebaſtiani Martyrum 20. Jan.
Felicis, & Adaucti Mart. 30. Auguſti.
Franciſci Confeſs. 4. Octobris.
Franciſci de Paula 2. Aprilis.
Gregorii Theol. Epiſ. 9. Maji.
Gryſogoni Mart. 29. Novembris.
Hieronymi Conf. & Doct. 30. Sept.
Hilarii Epiſ. & Conf. 14. Januarii.
Hilarionis Abbatis 21. Octobris.
Ignatii Epiſ. & Mart. 1. Februarii.
Inventio S. Crucis 3. Maji.
Johan. ante portam Latinam 6. Maji.
Johan. Chryſ. Epiſ. & Conf. 27. Januarii.
Lucæ Evang. 18. Octobris.
Ludovici Regis Francorum Confeſs. 25. Aug.
Marci Papæ, & Confeſs. 7. Octobris.
Mariæ Magdalenæ 22. Julii.
Matthæi Apoſtoli 21. Septembris.
Matthiæ Apoſtoli 24. Februarii.
Nazarii, & Sociorum Mart. 28. Julii.
Petri Mart. 29. Aprilis.
Pontiani Papæ & Mart. 19. Novembr.
Quadraginta Martyrum 10. Martii.
Septem Fratrum Mart. 10. Julii.
Sergii, Bachi, & Sociorum Martyrum 20. Junii.
Stanislai Epiſ. & Mart. 7. Maji.
Thomæ de Aquino Conf. 7. Martii.
Timothei Epiſ. & Mart. 29. Januarii.
Vincentii, & Anaſtaſii Mart. 22. Jan.
Viti, & Modeſti Mart. 15. Junii.
Zepherini Papæ, & Mart. 26. Auguſti.

EX COMMUNIBUS.

Unius Martyris Pont. Introit. *Statuit.* Oratio *Infirmitatem &c.*
Martyris, tempore Paſchali, Introitus *Protexiſti, &c.* Quando dicitur Oratio *Infirmitatem.*
Doctoris, Introit. *In medio Eccleſiæ*, Oratio *Deus qui Populo &c.*

Abbatis, Introitus *Os juſt.* Oratio *Interceſſio &c.*

Virginis Martyris, Introitus *Me expectave-runt, &c.* Oratio *Indulgentia, &c.*

Poſt editionem hujus Indicis, & publicationem allegati Decreti editæ fuerunt aliæ Miſſæ, quæ pariter dici poſſunt etiam in gradu Miſſarum Votivarum, quin varietur veritas, & Ritus verborum, quæ in dictis Miſſis habentur.

Ex Decreto allegato à prædicta Synodo liquet, quòd loquendo de Miſſis Votivis primi generis, nempè de Miſſis Votivis Sanctorum, quando dicitur Miſſa Votiva alicujus Sancti, debet aſſumi Miſſa propria illius Sancti, ſi habeatur in Miſſali, vel in proprio illius loci, in quo Miſſa dicitur, dummodò tamen veritas, & Ritus verborum non violetur; & ideò excluduntur aliquæ Miſſæ aliquot Feſtivitatum à Claſſe Votivarum.

Si tamen poſſit variari v. *Hodie*, ubi reperitur, & mutari in Oratione vox *Natalitia, Feſtivitas, Sollemnitas*, & alia hujuſmodi in vocem *Commemoratio*, aut *Memoria*; tunc poteſt aſſumi Miſſa Feſtivitatis dicti Sancti; deſumptis, ſi opus fuerit, vel Tractu, vel altero verſu poſt Paſcha, vel Graduali extra tempus Paſchale, ex Miſſa de Communi: vel ſi non poteſt ob dictam rationem dici Miſſa de Feſto talis Sancti, cujus celebrari debet Miſſa Votiva, tunc tota hæc Miſſa dicatur de ſuo Communi, prout ratio temporis, ſive Paſchalis, ſive non Paſchalis, exigit. Ita Gavantus *part.* 4. *tit.* 17. *Rubr.* 1. *num.* 13. Guyetus *lib.* 4. *capite* 21. *quæſt.* 3. Cerem. Monaſt. *lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 1. Hagerer in Appendice *tit.* 1. *n.* 19. & 20. Sic autem dictum illud temperat Guyetus *loc. cit.* totam Miſſam de Communi poſſe accipi pro ratione temporis Paſchalis, vel non Paſchalis; ut tamen, quæ Sancti alicujus propriiſſima ſunt, ea quocunque tempore dicantur, putà verſus S. Andreæ, S. Martini, S. Franciſci; Communio S. Ignatii, S. Agathæ, & ſimilia. Miſſæ autem quædam in quibuſdam Miſſalibus ad calcem additæ aliquorum Sanctorum, quæ ſunt vel proſcriptæ, vel non legitimè approbatæ, nunquam debent aſſumi pro dicendis Miſſis Votivis talium Sanctorum, de quibus tales Miſſæ titulum præſeferunt.

Si petatur Miſſa Votiva alicujus Sancti infra Octavam ejusdem, ſi de eo fiat Octava, ſed in die, in quo Officium non fiat de die infra Octavam, ſed de alio Sancto Semiduplici, putà ſi infra Octavam S. Georgii, ubi celebratur cum Octava, peteretur Miſſa ejusdem Sancti, ſed die 26. Aprilis, quo die cadit Feſtum Semiduplex Sanctorum Martyrum Cleti, & Marcellini; in eo caſu debet dici Miſſa S. Georgii juxta Ritum Miſſæ Votivæ: non enim dicenda eſt Miſſa S. Georgii more diei infra Octavam: quia cum diſcordet ab officio, & dicatur pro libito, utique debet eſſe Miſſa Votiva; ùt colligitur ex Decreto S. R. C. 2. *Decembris* 1684 dato in noſtro Indice ſub *n.* 479. Neque obſtat, quòd Octava reputetur unum & idem Feſtum: id enim eſt verum, quando perſeverat Officium Octavæ; ſecus verò, quandò interrumpitur, eò quòd fiat Officium alicujus Feſti: tunc enim pro ea die non perſeverat Officium Octavæ. Rurſus neque obſtat, quòd fiat Commemoratio Octavæ, & etiam ratione Octavæ dicatur *Credo* in Miſſa de Feſto Semiduplici, ſi talis Octava illud exigat: quia inde non ſequitur, quòd Miſſa infra Octavam dicenda in gradu Miſſæ Votivæ, tunc concordet cum Officio: & ideò ſemper cenſenda eſt Miſſa Votiva; ex Biſſo *tom.* 2. *lit. M. n.* 181. § 12. & ex Hagerer *in Appendice tit.* 1. §. 2. *n.* 9. & §. 1. *n.* 10. ubi adnotat, hoc idem dicendum de Miſſa Votiva B. M. V. celebranda infra aliquam Octavam ejusdem Beatiſſimæ Virginis, in die, in quo fit de aliquo Feſto Semiduplici: quod etiam confirmatum remanet ex Decreto mox allegato, his verbis..... *Qui celebrat Miſſam de B. M. V. eo die, quo fit de aliquo Feſto Semiduplici infra Octavam ejusdem B. M. V. debet*

debet dicere Miſſam de Octava, ſed more Votivo, ſine Gloria, *& ſine* Credo, *niſi fuerit Sabbatum: quia tunc dicenda erit* Gloria, *ſine* Credo: cui concordat aliud ejuſd. Congreg: Decretum datum in noſtro Indice ſub *n.* 474.

Non ſequitur tamen ex hucuſque dictis, quòd occurrente aliqua Vigilia infra aliquam Octavam, v. g. Vigilia Aſſumptionis infra Octavam S. Laurentii, ùt diximus ſuprà in titulo de Feria, & Vigilia; ſi exigatur Miſſa Votiva S. Laurentii, non ſequitur, inquam, tunc poſſe dici in tali Miſſa Votiva, Hymnum Angelicum *Gloria, &c.* quia quamvis Officium recitatum fuerit de S. Laurentio; Miſſa tamen propria illius dici eſt Miſſa Vigiliæ Aſſumptionis; non verò Miſſa infra Octavam S. Laurentii: unde licèt Miſſa Votiva, quæ dicitur de S. Laurentio, correſpondeat Officio; attamen quia non eſt Miſſa præſcripta à Rubrica, tanquàm dicenda illa die, ſed eſt Miſſa, quæ dicitur pro libito Sacerdotis, ſemper eſt in gradu Miſſæ Votivæ, adeoque ſine *Gloria*.

XIX. Si ab aliquo petatur Miſſa Votiva in honorem plurium Sanctorum Martyrum, vel Confeſſorum, vel Virginum, quorum quilibet, vel ſaltem aliqui habent aliam, vel propriam, vel de Communi ſumptam Miſſam, vel ſaltem Orationem; tunc Miſſa videtur benè celebranda de Communi talium Sanctorum reſpectivè, & ſecundùm tempus: ita ut, ſi petatur Miſſa in honorem Martyrum Pontificum, vel non Pontificum, &c. tunc ſumenda ſit Miſſa de Communi talium Martyrum tempore Paſchali, vel extra illud, proùt nempe tempus, & Sanctorum qualitas exigit. Et quandoquidem, ùt ſupponitur, locus determinatus non ſit, poterit eligi ex primo, vel ſecundo loco, proùt placuerit, & devotio ſuggeſſerit: nec quidquam in ipſa Miſſa mutatur, niſi quòd ea, quæ in Orationibus ponuntur in ſingulari, dicantur in plurali, ſicùt etiam præſcribitur in Rubrica Breviarii, *in Comm. Pontif. & Confeſſ.* Quod ultimum intelligendum eſt, ſi petatur Miſſa Votiva in honorem *plurium Confeſſorum Pontificum, & non Pontificum; Virginum tantùm, ac nec Virginum, nec Martyrum:* nam cùm in Miſſali habeatur Commune plurimorum *Martyrum*, Commune plurimarum *Virginum, & Martyrum;* non habetur tamen Commune plurimorum *Confeſſorum, &c.* Ita Hagerer *loc. cit.* §. 2. *num.* 6.

XX. Si dicenda ſit Miſſa Votiva de Sanctis, quorum habentur Reliquiæ inſignes; ſi fuerint omnes ejuſdem qualitatis, putà omnes Martyres, vel omnes Confeſſores; Miſſa dicatur de Communi Martyrum, vel Confeſſorum, ùt ſuprà. Si verò fuerint Martyres alii, alii verò Confeſſores, aut Virgines, Miſſa erit dicenda de Communi Martyrum; niſi quòd in Orationibus tacenda erit qualitas Martyrum, vel ſumendæ erunt Orationes de Miſſa S. Calliſti Papæ, & Martyris 14 Octobris. Ita Guyetus *lib.* 4. *cap.* 21. *quæſt.* 3.

XXI. Tandem ſi ſit celebranda Miſſa Votiva de omnibus Sanctis, erit dicenda Miſſa de Feſto omnium Sanctorum, excepto quòd loco introitus *Gaudeamus, &c.* aptè ſatis reponi poſſit Introitus *Timete Dominum, &c.* ùt in Feſto S. Cyriaci, &c. Mart. 8. Auguſti: Oratio verò erit *Concede quæſumus, &c.* quæ eſt prima inter Orationes diverſas ad libitum. Quòd ſi ſupradicta Miſſa Votiva de omnibus Sanctis ſit celebranda tempore Paſchali, poterit dici Miſſa, quæ ponitur in Miſſali pro Communi plurimorum Martyrum tempore Paſchali, idest *Sancti tui, &c.* cum Oratione *Concede quæſumus, &c.* Ex Guyeto, & Biſſo locis citatis.

XXII. Pro Miſſa Votiva S. Johannis Baptiſtæ poterit dici Miſſa, ùt in Feſto Nativitatis ejuſdem: verùm cum hac exceptione, quòd Oratio, Secreta, & Poſtcommunio ex ejuſdem Sancti Vigilia commodiùs aſſumi poterunt abſque ulla mutatione; & ſic ſervabitur Decretum Sac. Congregationis à nobis ſuprà expoſitum. Tractus talis Miſſæ poſt Septuageſimam erit *Deſiderium.* Verſus

Digitized by Google

ſus alter tempore Paſchali *Juſtus germinabit*, ex Miſſa poſita ſecundo loco in Communi Confeſſoris non Pontificis. De ejusdem Sancti Præcurſoris Decollatione, poterit dici Miſſa Votiva eadem, quæ eſt in ipſomet Feſto: at tempore Paſchali, Miſſa *Protexiſti*, ùt in Feſto S. Marci, retentis Orationibus, Epiſtola, & Evangelio, &c. Ex Guyeto ſuprà, &c.

XXIII. Si requiratur Miſſa Votiva in honorem Sanctorum Innocentium tempore Paſchali, poterit dici Miſſa, quæ habetur in Miſſali pro pluribus Martyribus tempore Paſchali, cujus Introitus incipit *Sancti tui Domine*: ſed Pſalmus erit *Laudate pueri Dominum, &c.* retinendo tamen ſemper ea, quæ in Miſſa propria ſunt peculiaria huic Feſto, putà Orationem, & Verſum poſt Epiſtolam, omiſſis verbis *Hodie, Feſtivitatis, Sollemnitatis, &c.* Biſſus *tom. 2. lit. M. num.* 181. §. 11.

§. V.

Quæ Miſſæ Votivæ ſecundi generis dicendæ ſint, de quibus ſuprà.

XXIV. Poſtquàm §. antecedenti expoſuimus, quænam Miſſæ Votivæ dicendæ ſint de illis Sanctis, de quibus in primo Miſſarum genere celebrari poſſunt Miſſæ Votivæ: nunc procedimus ad proponendas Miſſas Votivas illorum Myſteriorum, Feſtivitatum, & Sanctorum, de quibus in ſecundo Miſſarum Votivarum genere brevis ſermo à nobis habitus fuit.

Igitur, ut ad aliqua particularia de his Miſſis ſecundi generis deſcendamus, initium deſumimus à Miſſa de Sanctiſſima Trinitate, quæ inter prædictas Miſſas ſecundi generis, primum locum ſibi vindicat. Miſſa igitur Votiva de hoc Sacroſancto omnium primo, & incomprehenſibili Myſterio, eadem dicenda eſt, quæ celebratur in Dominica, & Feſto ejusdem Sanctiſſimæ Trinitatis, ſed ſine *Gloria*, & *Credo*. In ea Oratio ſecunda erit diei currentis; tertia verò illa, quæ alioquin eſſet ſecunda in Miſſa diei currentis; Præfatio ea, quæ eſt propria in Feſto Sanctiſſimæ Trinitatis.

In Miſſa verò illa Votiva de Sanctiſſima Trinitate, quæ dicitur pro gratiarum actione, ſub una eademque concluſione, cum Oratione prima dicitur alia Oratio tantùm *Deus, cujus Miſericordia, &c.* in Miſſis Sollemnibus cantatis pro re gravi, vel pro publica Eccleſiæ cauſa; in Miſſis verò Privatis, ſecunda Oratio erit Officii de more, & tertia de gratiarum actione, quæ incipit, ùt ſuprà, *Deus, cujus Miſericordia*, cum ſuis ſolitis concluſionibus. Gavantus *part. 1. tit. 7. n. 7. lit.* n. Biſſus *lit. M. n.* 233. §. 2. Guyetus *libr. 4. cap. 21. quæſt.* 12. §. 2. Gerlacus Vinitor *part. 1. tit. 7. n. 7.* §. 7. Hagerer *loc. cit. n. 7.* Halden *part. 3. tit. 7.* In Feria 2. cujuſcunque hebdomadæ in qua Officium fit de Feria, Miſſa Principalis, ùt diximus, poteſt etiam eſſe Miſſa pro Defunctis, quæ dicenda eſt ùt in quotidianis Defunctorum cum tribus Orationibus, ac ſine Sequentia. Secundo loco deſcribitur Miſſa Votiva de SS. Angelis in fine Miſſalis dicenda in Feria 3. ſed ſemper cum *Gloria*, & ſine *Credo*, quacunque die dicatur ſecunda Oratio diei currentis; tertia verò illa, quæ alioquin eſſet ſecunda in Miſſa diei currentis; Præfatio communis.

Si petatur Miſſa Votiva S. Michaëlis Archangeli, poterit dici Miſſa, ſervatis ſervandis, ùt in ejus Dedicatione 29. *Septembris.* Sic etiam de Angelis Cuſtodibus, poterit dici Miſſa Votiva, ea, quæ habetur in Miſſali *die 2. Octobris* in Feſto dictorum Angelorum. Eodem modo diſcurrendum eſt de Miſſis SS. Archangelorum, Gabrielis, & Raphaëlis, quæ ſunt à S. Romana Eccleſia approbatæ; in quibus omnibus Miſſis Præfatio erit de Communi.

XXV. Ter-

Digitized by Google

XXV. Tertia inter Miſſas Votivas ſecundi generis, quæ aſſignatur dicenda in Feria 4. eſt de Sanctis Apoſtolis Petro, & Paulo (quæ extra tempus Paſchale eſt dicenda, ùt habetur in fine Miſſalis) ſemper ſine *Gloria*, & *Credo*, & cum aliis duabus Orationibus, ùt ſuprà, & cum Præfatione Apoſtolorum. Illo autem tempore, quo dicitur Oratio *A cunctis*, dici debet in hac Votiva, loco *A cunctis*, alia Oratio de Sancta Maria, nempe *Concede*, *&c.* ne ſcilicet bis fiat explicita mentio in Orationibus Sanctorum Petri, & Pauli. Halden *lo. cit.* Si verò ſit dicenda Miſſa Votiva dictorum Apoſtolorum tempore Paſchali; tunc ea aſſumi debet, quæ ponitur in Feſto S. Marci occurrentis die 25. Aprilis; retentis tamen Oratione, Epiſtola, & Evangelio ex propria Miſſa Votiva ſupradicta SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, quæ eſt in fine Miſſalis, & incipit *Mihi autem*, *&c.* Si petatur Miſſa Votiva alterius Apoſtoli à SS. Petro, & Paulo, tunc erit dicenda Miſſa, quæ habetur in proprio Feſto talis Apoſtoli, juxta ea, quæ diximus ſuprà, mutato nomine *Nativitatis in Commemor.* & omiſſo verbo *Hodie*, ſi in Miſſa Feſti habeatur, demptis etiam *Gloria*, & *Credo*.

XXVI. Si petatur Miſſa Votiva de omnibus ſimul Apoſtolis, cùm de omnibus ſimul Apoſtolis, nulla ſit Miſſa Communis, obvia eſt Votiva de SS. Petro, & Paulo, dempta prima Oratione, cujus loco dici poterit Oratio ex Feſto SS. Simonis & Judæ, 28. Octobris, omiſſo ly *Simonem*, & *Judam*, proùt etiam in Secreta, & Poſtcommunione: vel omittenda ſunt verba *Petri* & *Pauli*: vel his retentis, addenda ſunt verba *& aliorum Apoſtolorum*, ùt facit ipſa Eccleſia in Oratione *Protege*, quæ habetur in Laudibus, & Veſperis Officii parvi B. V. M. ratio eſt, quia integra Miſſa Apoſtolorum Petri, & Pauli Votiva (Oratione dempta) convenire cenſetur etiam cæteris Apoſtolis, proùt conſideranti patet. Ita Hagerer *loc. cit.* §. 18 Verùm Guyetus *loc. ſupra. it.* aſſerit, in tali Miſſa Votiva de omnibus Apoſtolis poſſe ſumi Epiſtolam de Feſto S. Thomæ: *Jam non eſtis hoſpites, & advenæ, &c.* tempore autem Paſchali, quæ aliunde ſupplenda ſunt, ſumantur ex Miſſa S. Marci, proùt præſcribit Rubrica Miſſalis poſt Miſſam SS. Petri, & Pauli Votivam. Et quod dictum eſt de omnibus Apoſtolis, ſi in honorem quorumdam tantùm Apoſtolorum Miſſa Votiva petatur, idem intellige, niſi iidem Miſſam habeant communem e. g. SS. Simon, & Taddæus, vel SS. Philippus, & Jacobus, aut ratio manifeſta aliud ſuadeat. Ex Hagerer *loc. cit.*

Gavant. Rubr. Miſſ.

Si verò petatur Miſſa Votiva de S. Petro tantùm, aut de S. Paulo ſolùm, etiam tunc dicitur Miſſa Votiva communis utrique Apoſtolo, cum intentione venerandi Apoſtolum, cujus Miſſa Votiva petitur: nunquam enim ſeparandi ſunt ii, quos Eccleſia conjungit. Gavantus *part. 4. tit. 17. n. 6.*

Si quis petat Miſſam Votivam in honorem Converſionis S. Pauli: vel dicatur Miſſa Votiva communis utrique Apoſtolo, ùt ſuprà, & ùt docet Gavantus ſuprà eodem titulo, & n. vel ſi dicatur Miſſa Converſionis S. Pauli; fiat Commemoratio S. Petri, ùt docet idem Gavantus ſuprà, necnon Gerlacus Vinitor *part. 1. tit. 7. §. 9.* & Hagerer ſuprà §. 15.

Denique advertimus, quòd ſi occurrat celebrari Miſſam Votivam poſt Septuageſimam; in eo caſu poſt Epiſtolam dicatur Tractus, ùt notatur in Miſſa Votiva SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli; vel *Deſiderium*, ùt in Feſto S. Mathiæ. Guyetus *lib. 4. cap. 21. quæſt. 3.*

XXVII. Quarta Miſſa Votiva ſecundi generis dicenda in Feria 5. extat in fine Miſſalis poſt tertiam præcedentem, & eſt de *Spiritu Sancto*, in qua omittitur *Gloria*, & *Credo*; & ſecunda Oratio dicitur diei currentis; tertia, illa, quæ alioquin foret ſecunda; Præfatio dicitur propria, ùt in Pentecoſte, omiſſis tamen extra tempus Pentecoſtes verbis illis *Hodierna die*. Porro circa Oratio-

nem primam hujus Miſſæ, notandum occurrit; quòd ſi Miſſa Votiva de *Spiritu Sancto* (ſeu Sollemnis, ſeu Privata) in ordine ad poſtulandam Sancti Spiritus gratiam dicatur; tunc loco Orationis *Deus qui corda Fidelium*, dicenda ſit Oratio *Deus, cui omne cor patet, &c.* quæ cum correſpondente ſibi Secreta, & Poſtcommunione, habetur in fine Miſſæ Votivæ de eodem Sancto Spiritu. Gavantus *ſupracit. part.* 4. *tit.* 17. *num.* 16. Biſſus *lit. M. num.* 233 § 2. qui inhærendo Rubricæ Miſſalis poſt Miſſam de S. Trinitate addit, quòd Miſſa Votiva Spiritus Sancti dici etiam poteſt pro gratiarum actione; & tunc, ùt ipſemet docet eadem *lit. M. n.* 235. in ea addenda eſt Oratio *Deus cujus miſericordia, &c.* In Miſſis quidem Sollemnibus ſub unica concluſione cum prima Oratione; in Miſſis verò Privatis ſecunda Oratio dicenda erit Officii de more, & tertio loco, prædicta *Deus cujus miſericordia &c.* ſub concluſione ſeparata à concluſione primæ Orationis, ùt fit, ſi pro gratiarum actione celebretur Miſſa de Sanctiſſima Trinitate, ſicùt ſuprà adnotavimus: & idem ſervari debet, quando pro gratiarum actione dicitur Miſſa de B. M. ùt infrà; quæ pariter, ùt ſupradicta Rubrica tradit, poteſt dici pro gratiarum actione.

XXVIII Nonnulli exiſtimant, quòd in Miſſa Votiva de Spiritu Sancto dicenda ſit ſecunda Oratio de *Sancta Maria*; quia in Miſſa Votiva de Sancta Maria, dicitur Oratio *de Spiritu Sancto*. ſed ùt ait Biſſus *lit. O. num.* 77. §. 3. ex ſimplicitate, & ex ignorantia Rubricarum, præfati loquuntur: etenim Miſſa Votiva de Spiritu Sancto, quoad Orationes ab aliis non diſcrepat; ideoque in ea Oratio ſecunda erit de Officio diei, & tertia *A cunctis*, vel alia, quæ pro tempore occurrit; ſicùt rectè docet Quarti *part.* 1. *tit.* 4. *dub.* 1. § 4. & Tonellius *in Miſcellaneis ad Miſſam n.* 17.

XXIX Quintum locum inter prædictas Miſſas ſecundi generis vindicat ſibi Miſſa Votiva de Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, dicenda in Feria 5. & reperitur in Miſſali poſt Miſſam Votivam præcedentem de Sancto Spiritu. Hæc pariter Miſſa Votiva, dicitur ſine *Gloria*, & *Credo*; ſecunda Oratio diei currentis; tertia, illa, quæ alioquin eſſet ſecunda diei currentis; Præfatio eadem, quæ in Feſto Nativitatis Domini, ſed ſine hujus *Communicante*. Hoc loco notandum occurrit, quòd qui ex indulto Apoſtolico, qualibet Feria 5. non impedita Officio novem Lectionum, recitant Officium SS Corporis Chriſti, licèt dicant Officium, ùt in die Feſto; Miſſam tamen debent celebrare non ùt in die Feſto, ſed hanc Communem, ſeu Votivam, ùt cenſuit S. R. C. in Decreto 12. *Julii* 1664. & in noſtro Indice ſub *n.* 418. Verùm tunc hæc Miſſa non dicitur more Votivæ, ſed tanquàm correſpondens Officio recitato, adeoque cum *Gloria in excelſis*. Rurſus eadem S. R. C. die 4. *Julii* 1705. in Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 595. declaravit, quòd in hac Miſſa Votiva Sanctiſſimi Sacramenti, ſecundo loco dici debeat Oratio temporis occurrentis; non verò illa quæ aſſignatur infra Octavam Corporis Chriſti. Unicum ſupereſt advertendum, quòd in hac Miſſa de V. Sacramento, inclinandum eſt caput ad illa verba Collectæ *Deus qui nobis ſub Sacramento, &c.* Ita apud P. Gobat *tract.* 3. *n.* 731. *lit.* e, tradit Pater 1
Didacus de Avendanno ob rationes ibi allatas.

Sicùt pro Feria 5. habentur in Miſſali duæ Miſſæ Votivæ, nempe *de Spiritu Sancto*, & *de Sanctiſſimo Euchariſtia Sacramento*; ſic Feria 6. in eodem Miſſali exhibentur duæ pariter Miſſæ, nempe *de Cruce*, vel *de Paſſione Domini* dicendæ; pro quibus debent ſervari eædem Rubricæ, ac de aliis ſuprà: ſed ambæ hæ Miſſæ particularem habent Præfationem de Cruce, etiam tempore Paſchali. Si dicantur verò hæ duæ Miſſæ Votivæ tempore Paſſionis, in his dicendis non omittitur Pſalmus *Judica me Deus*, cum ſuo *Gloria Patri*,

tri,

tri, ſicùt omittitur in Miſſis de tali tempore Paſſionis: & hoc colligitur ex Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 440. edito die 31. Auguſti 1669. Aliud enim Decretum, quod allegatur ab Hagerer ſuprà §. 3. vulgatum die 10. Februarii 1647. à nobis non allegatur; quia in Regeſtis Sac. Rit. Cong. reperiri non potuit. Cæterùm non eſſe omittendum præfatum Pſalmum in Miſſis Votivis de Paſſione, vel de Cruce, quæ dicuntur infra hebdomadam Paſſionis, cenſent etiam Billus *l. c. P. n.* 255 §. 1. & Bauldry ab eodem allegatus: hac ratione ducti: quia tales Miſſæ ſunt Votivæ, non verò de tempore Paſſionis; in quibus à Dominica Paſſionis incluſivè, usque ad Sabbatum Sanctum excluſivè, omittitur præfatus Pſalmus juxta diſpoſitionem Rubricarum.

Octavo loco inter Miſſas ſecundi generis, juxta ordinem à nobis expoſitum, ponuntur in Miſſali quinque Miſſæ Votivæ B. M. V. pro temporis diverſitate. Orationes autem, quæ in hac Miſſa Votiva de B. M. V. dicuntur, ſunt ſecunda Oratio de Officio diei, tertia verò de Spiritu Sancto; quæ tamen omittitur, ſi occurreret Commemoratio alicujus Simplicis, Vigiliæ, vel Feriæ majoris, quia completus eſt numerus ternarius Orationum: Guyetus *lib.* 4. *cap.* 22. *quæſt.* 12. niſi alias Orationes ad majorem numerum libeat addere, ùt fieri poteſt in Feſtis Simplicibus, &c. In Sabbato autem, quando de S. Maria factum eſt Officium; tunc ſecunda Oratio erit de Spiritu Sancto; tertia Eccleſiæ, vel pro Papa. Si loco alicujus ex his Orationibus facienda eſſet aliqua Commemoratio, quæ fieri debet ſecundo loco; tunc tertia Oratio diceretur de Spiritu Sancto, aliis, nempe Eccleſiæ, vel pro Papa, omiſſis.

In Adventu autem, licèt Officium non fiat de S. Maria in Sabbato (etiam in caſu, quo Feſtum novem Lectionum non occurrit) ſed de currente Feria Adventus; dicitur tamen, ùt ſuprà adnotavimus, etiam tunc Miſſa Principalis de B. M. nempe ea, quæ inter ejus quinque Votivas primum locum ſibi vindicat, cum Commemoratione Adventus, & cum tertia Oratione de Spiritu Sancto: niſi tamen fuerint quatuor Tempora, vel Vigilia, ùt ſuprà; quia tunc Miſſa Principalis non dicitur de S. Maria, ſed de illa Feria 4. Temporum, aut Vigiliæ, ùt ſuo loco dictum eſt.

Qui in Adventu celebrat Miſſam Votivam de B. V. v. g. Miſſam Votivam de Doloribus B. M. V. à Sede Apoſtolica pro univerſa Eccleſia approbatam; tunc ſecundam Orationem aſſumet de Officio diei currentis, de Feſto, v. g. Semiduplici, ſi tale eo die occurrat: tertiam verò de Adventu. At ſi fuerit factum eo die Officium de Feria; tunc ſecunda Oratio in ejusmodi Miſſa Votiva de B. V. erit de Adventu, tertia de Spiritu Sancto, quarta, ſi dicatur, erit pro Eccleſia, vel pro Papa, quinta ad libitum Celebrantis. Halden *part.* 3. *tit.* 7. & Piſart ab eo allegatus *in Sacerd. Evangel. part.* 4. *tit.* 1.

XXX. Oritur dubium inter Rubricarum explanatores; quænam Miſſa ſit legenda, quando petitur Miſſa Votiva *de SS. Roſario*, vel *S. Mariæ de Monte Carmelo*. Certiſſimum enim eſt, inhærendo Decretis S. C quæ dantur in noſtro Indice ſub *n.* 189. & ſub *num.* 229. non poſſe dici Miſſas proprias conceſſas Ordini Prædicatorum, & Carmelitis. Quænam ergo in caſu poſito dicenda ſit pro Votiva *SS. Roſarii*, *& S. Mariæ de Monte Carmelo*, reſpondet noſter Gavantus *part.* 4. *tit.* 17. *num.* 9 conſulendam eſſe S. R. C. quæ aliquando pro dictis Miſſis conceſſit Miſſam Votivam, ùt in Miſſali. Verùm quoniam poſt hæc conceſſæ ſunt pro univerſa Eccleſia Miſſa *SS. Roſarii* pro prima Dominica Octobris, in qua ejus Feſtum celebratur; necnon Miſſa *S. M. V. de Monte Carmelo* die 16. Julii: videtur nunc prædictæ obligationi poſſe ab omnibus ſatisfieri, dicendo reſpectivè dictam Miſſam *SS. Roſarii*, & aliam *S. Mariæ de Monte Carmelo*, ſervatis

tis ſervandis pro ſolitis Ritibus Miſſæ Votivæ. De hujuſmodi Miſſis ſermonem etiam facimus in noſtris Obſervationibus *ad tit. XVII. part.* 4. *n.* 2.

Præterire non debeo, Miſſam aſſignatam Feſtivitati Concept. B. M. V. non eſſe dicendam in Sabbatis, ùt Votivam; ùt liquet ex Decreto S. R. C. 30. Septembris 1679. & eſt in noſtro Indice ſub *n.* 453. Denique licèt in his Eccleſiis, in quibus adeſt inveterata conſuetudo cantandi Miſſam Votivam de B. V. ſingulis diebus Sabbatis, poſſit hic pius uſus, ſeu Populorum devotio continuari etiam in Sabbatis Feſto Duplici impeditis: non eſt tamen omittenda Miſſa Conventualis; ùt pariter colligitur ex Decreto ejuſdem Congregat. 2. Decembris 1684. & dato in noſtro Indice ſub *n.* 468.

XXXI. In præfatis Miſſis Votivis B. V. tunc ſolùm dicendus eſt Hymnus Angelicus *Gloria in excelſis* (attamen ſine *Credo*, etiam in Miſſa Cantata Principali) quando eæ dicuntur aut cantantur in Sabbato; non autem ſi dicantur, aut cantentur extra Sabbatum: tunc enim ſecluſo ſpeciali privilegio, dicuntur ſine *Gloria*, & *Credo*: niſi pro gravi, aut publica Eccleſiæ cauſa, cantentur ſollemniter cum unica Oratione per modum Miſſæ Votivæ Sollemnis: nam tunc, quocunque die cantentur, cantantur cum *Gloria*, & *Credo*, juxta inferiùs dicenda, & juxta Decretum S. R. C. 8. Junii 1658. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 328. ſicùt etiam poteſt dici *Gloria*, & *Credo* in Miſſa Votiva B. V. cantata ex voto die Dominico, ùt ſuperiùs diximus, & conſtat ex Decreto à nobis dato, ſub *num.* 401.

Quòd autem Angelicus Hymnus recitandus ſit in Miſſis Votivis etiam Privatis B. M. quæ dicuntur in Sabbato, diſertè colligitur ex Rubr. VIII Miſſalis *n.* 4. in qua hæc habentur -- *In Miſſis Votivis non dicitur, etiam tempore Paſchali, vel infra Octavas, niſi in Miſſa B. M. in Sabbato.* Gravis tamen oritur difficultas inter Auctores, quomodo intelligendum ſit illud *in Sabbato*; nimirum an de iis Sabbatis tantùm, in quibus Officium ipſum, adeoque Miſſa dicitur de B. M.? an verò etiam de aliis, quibus non dicitur Officium B. M. Poſtremum à Gavanto defenditur *par.* 1. *tit.* 8. *n.* 4. *lit.* z: è contra Doctiſſimus Guyetus *lib.* 4. *c.* 21. *quaſt.* 11. Innocentii III. Pontificis auctoritate permotus, contendit, Hymnum Angelicum in eo tantùm Sabbato eſſe dicendum, in quo B. M. V. recitandum eſſet Officium; aut in quo perinde Miſſa de ipſa dicitur, atque ſi factum fuiſſet Officium, quod contingit in duobus prioribus Sabbatis Adventus. Utriusque opinionis fundamenta Hierurgiæ ſuæ Biſſus inſeruit *lit. G. n.* 35. §. 1. 2. & 3. ea lectori examinanda relinquens, ut prudenter ſententiam eligat, licèt ſe à Gavanti doctrina non recedere fateatur. Sed prudens, & probus lector eliget Gavanti ſententiam, quam & Rubricæ verba docuiſſe, & S. R. C. Decreta confirmaſſe, certò cognoſcimus. Profectò ſi alia fuiſſet Rubricæ Auctoris intentio, ab illa regula, debuiſſet excipere ea Sabbata, in quibus non fieret Officium de B. M. ne nobis occaſionem errandi præberet: at cùm diſertè præſcribat, nulla Sabbatorum facta diſtinctione, Hymnum Angelicum in Miſſa Votiva B. V. eſſe dicendum; ſatis oſtendit, regulam illam ad quæcunque Sabbata referri debere. Atque ita intelligendam eſſe Rubricam, S. R. C. non uno Decreto probavit: Anno enim 1607. 19. Maji *in Placentina*, hæc ſtatuit prædicta Congregatio -- *Gloria in excelſis Deo dicitur in Miſſis Votivis B. V. tam in Sabbatis Feriatum, quam in Sabbatis Adventus, licèt ipſa die Officium non fiat de B. V.* Quod Decretum habes in noſtro Indice ſub *n.* 67. Similia decrevit eadem Congregatio. Anno 1609 29. Julii *in Segobien.* Hæc Decreta ſi Guyeto, & Biſſo cognita fuiſſent; nec ille à Gavanti placito receſſiſſet; nec iſte liberum lectori feciſſet, quam vellet amplecti ſententiam. Præterea ſi vera eſſet opinio Guyeti, non poſſet quis

Digitized by Google

quis in Sabbato infra aliquam Octavam B. M. V. recitans Officium de aliquo Sancto Semiduplici, celebrare Miſſam Votivam de B. V. cum *Gloria in excelſis*, cùm de ea non fiat Officium: attamen S. R. C. contrarium apertè decrevit, Anno 1684. 2. Decembris. Vide noſtrum Indicem ſub *n.* 474. & 479. Ex quibus perſpicuum eſt, Gavantum noſtrum, jure optimum Rubricarum interpretem à Guyeto nuncupatum, optimè interpretatum fuiſſe prædictam Rubricam; ex quo ejusdem Gavanti interpretationem S. R. C. non uno tantùm, ſed multiplici Decreto confirmaverit. Innocentii autem III. quæ opponitur auctoritas à Guyeto allata, nihil profecto officit Gavanti, & communi ſententiæ: cogimur enim dicere, Ritum Innocentii ævo vigentem, à recentioribus Rubricæ diſpoſitionibus, & S. R. C. iteratis Decretis fuiſſe mutatum.

Hoc loco obſervandum occurrit, quòd ſi quis in Vigilia Aſſumptionis B. M. V. in Sabbatum incidente peteret Miſſam Votivam de B. M. V. Sacerdos celebrans ſatisfacere poſſet ſuo oneri, celebrando dictæ Vigiliæ Miſſam, non tamen cum *Gloria in excelſis*, ratione coloris violacei (quo in tali Miſſa uteretur) juxta Rubr. XVIII. Miſſalis *n.* 1. & juxta Decretum datum in noſtro Indice ſub *n* 57. Quòd ſi magis placeret Sacerdoti, celebrare tunc veram Miſſam Votivam de B. M. V. eidem tempori convenientem, poſſet utique eam celebrare, ſed cum colore albo; & dicere Hymnum Angelicum, ſed absque Commemoratione dictæ Vigiliæ; ne bina in eadem Miſſa B. M. V. diceretur Oratio: attamen primus modus ſatisfaciendi tali oneri magis arridet Joſepho de Brend allegato ab Hagerer ſuperiùs citato § 1. *num.* 11. In eadem ſententia eſt Guyetus *lib.* 4. *cap.* 21. *quæſt.* 9. dicendo, quòd in prædicto caſu, licèt dicatur in Miſſa Vigiliæ Præfatio Communis; quia tamen tota illa Miſſa Vigiliæ eſt de B. V. alia perperàm Votiva aſſumeretur.

XXXII. Item dicimus, quòd infra aliquam Octavam B. V. M. qui debet Miſſam Votivam de eadem B. V. M. celebrare, eam dicat de illa Octava cum *Gloria*, & *Credo*, non autem Votivam; nec eam de Feſto, more Votivo (ùt diximus ſuprà cum Gavanto ibi citato) ſuppoſito tamen, quòd etiam diei Officium eo die fit de Octava, ſeu meliùs de die infra Octavam. Quòd ſi celebretur Miſſa de B. V. M eo die, quo fit de aliquo Feſto Semiduplici infra Octavam ejusdem B. V. tunc, quamvis dicatur Miſſa de dicta Octava, tamen dicitur ſine *Gloria*, & *Credo*, ſed more votivo: niſi tamen fuerit Sabbatum; quia tunc ratione Sabbati dicetur *Gloria*, ſed ſine *Credo*, juxta Decretum S. R. C. 2. Decembris 1684. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 474

XXXIII. Prætereà, tametſi, quando Miſſæ Votivæ de B. V. Privatæ dicuntur in Sabbato, dicantur cum *Gloria*; non tamen dicitur etiam tunc in iis *Credo*, extra caſum ſuperiùs dictum, quòd dicantur ſollemniter pro re gravi, vel publica Eccleſiæ cauſa, cum unica Oratione. Gobat *tract.* 3. *n.* 712. & Halden *citato loco* §. *Notandum tertiò.* Quando in Sabbato factum eſt Officium de S. Maria in Sabbato, licèt Miſſa, quæ dicitur de S. Maria in ejusmodi Sabbato, ſit una ex ſupradictis quinque Votivis de S. Maria tempori occurrenti conveniens; attamen, quia tunc non dicitur per modum Votivæ, utpote concordans cum Officio diei; ideò tunc Oratio ſecunda eſt *de Spiritu Sancto*; tertia verò *Eccleſiæ*, vel *pro Papa*, proùt ambæ notantur in fine Votivarum *de S. Maria* in recentioribus Miſſalibus; niſi in hujusmodi Sabbato occurat Feſtum Simplex, aut ratione Menſis, dicenda ſit Oratio *Fidelium*: tunc enim ſecunda Oratio eſt *de Simplici*, aut *Fidelium*; tertia autem *de Spiritu Sancto*: niſi & hæc ob aliquam ulteriorem faciendam Commemorationem, omittatur; ùt contingit, quando in Sabbato, quo fit de Sabbato, duo Feſta Simplicia occurrunt; aut præter Commemorationem faciendam de Simplici, ſimul ratio-

rationeMenſis, dicenda ſit Oratio *Fidelium* de qua ſuo loco. Quando verò, ſive in Sabbato, ſive alio infra hebdomadam die, dicitur de B. V. una ex ſupradictis quinque Miſſis Votivis per modum Votivæ (v. g. in Feſto Semiduplici, aut in aliqua Vigilia, &c.) tunc ſecunda Oratio ſemper dicitur de Officio illius diei, vel de Vigilia; tertia verò erit *de Spiritu Sancto*: niſi propter aliam Commemorationem faciendam loco hujus tertiæ, alia Oratio ponenda ſit; ùt fieri poteſt, ſi Miſſa Votiva B. V. dicatur in die, in quo occurrit Feſtum Semiduplex, & aliud Feſtum Simplex, vel aliqua Vigilia, ſeu Feria major. Halden ſuprà eodem loco.

XXXIV. Animadvertendum denique eſt, quòd in Miſſis tam propriè Votivis B. M. V. quàm non Votivis de eadem B. M. in Sabbato dictis, Præfatio eſt de B. V. *Et te in Veneratione, &c.* ac in earum fine, dicendum eſt *Ite Miſſa eſt*, & Evangelium S. Johannis, &c. In Miſſis verò Votivis B. M. V. extra Sabbatum dictis, dicitur quidem eadem Præfatio, nec non in fine earum pariter Evangelium S. Johannis, ſicuti in omnibus Miſſis Votivis; non tamen *Ite Miſſa eſt*: eò quòd extra Sabbatum, etiam illæ Votivæ, quæ dicuntur de B. M. dicuntur ſine *Gloria*. De coloribus autem adhibendis in Miſſis Votivis B. M. & aliorum Sanctorum, ſeu Solleunitatum, dicemus §. ſequenti.

XXXV. Quæ Miſſæ Votivæ ſint dicendæ pro diverſis rebus, & quæ ſpectant ad tertium Miſſarum genus, nullum verbum facimus; quia hæ deſcribuntur ſatis in Miſſali; & quod ſpectat ad earum Ritus, & partes, colligi poteſt, & ex iis, quæ ſuperiùs diximus de talibus Miſſis tertii generis, necnon ſecundi, & primi; & ex iis, quæ dicemus infrà agendo de coloribus, & partibus omnium Miſſarum Votivarum.

§. VI.

De coloribus adhibendis in Miſſis Votivis.

XXXVI. In Miſſis Votivis primi generis, nempe de Sanctis, aut Feſtivitatibus, quæ Anniverſaria Celebritate recoluntur ab Eccleſia, idem adhibetur color, ac in die eorumdem Feſtorum, & Sanctorum. Quarti *part. 1. tit. 4. dub. 4. v. 14.* & deducitur ex Rubrica XVIII. Miſſalis *n. 1. & 3. in fine.* Ab hac regula tamen excipi debet Miſſa Votiva de SS. Innocentibus, in qua, ſi ùt Votiva dicatur, colore rubeo utendum eſt; quamvis in die Feſto, extra Dominicam, violaceus adhibeatur. Ita ex Rubrica Miſſalis citata *n. 3.* quæ abſolutè docet: *Rubeo colore utitur in Miſſis Votivis ſupradictorum Feſtorum:* inter quæ numeratur etiam Feſtum SS. Innocentium. Quòd autem in Feſto eorumdem Innocentium color violaceus adhibendus ſit, rationem reddit Gavantus *in prima parte tit. 18. ſeu Rubrica n. 5.* dicens: quia eo die ploratus matrum accidit, de quo in Evangelio: *Vox in Rama audita eſt, &c.*

In aliis Miſſis Votivis ſecundi, & tertii generis, juxta ordinem à nobis aſſumptum, & quæ exhibentur circa finem Miſſalis, adhibendus eſt color, ùt ſequitur. In Miſſa de Cruce color rubeus; in Miſſa de Paſſione color violaceus. In Miſſis verò Votivis de Sanctiſſima Trinitate, de Angelis, de Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, & de B. M. color albus eſt adhibendus. At in Miſſa de Spiritu Sancto color rubeus; & de Apoſtolis, ùt in eorum die Feſtivo.

Ad Miſſas Votivas tertii generis quod attinet: pro eligendo Summo Pontifice, ſive dicatur Miſſa de Spiritu Sancto, ſive illa quæ exhibetur in fine Miſſalis pro dicta cauſa, color rubeus eſt adhibendus. Pro Creatione

tione, & Coronatione Papæ, albus; & ſimiliter pro Anniverſario Conſecrationis Epiſcopi. Pro Miſſis ad tollendum Schiſma, & aliis ibi in Miſſali contentis, usque ad Miſſam pro iter agentibus incluſivè, color violaceus: ita colligitur ex Rubrica Miſſalis, & tradit Quarti *loc. cit.* Item in Miſſa pro felici morte impetranda, noviſſimè conceſſa, color violaceus eſt adhibendus: & hoc patet etiam ex Decreto dato in noſtro Indice ſub *num.* 599. ex quo etiam habetur, quòd prædicta Miſſa in Miſſali, debet inſeri poſt Miſſam pro remiſſione peccatorum: unde decimum quartum locum talium Miſſarum occupabit Miſſa, quæ eſt pro Sponſo, & Sponſa; in qua celebranda, color albus eſt adhibendus. Halden *loc. cit.* §. *Reliquæ decem Miſſa.*

XXXVII. Etiam in Miſſa Votiva quæ cantatur pro re gravi, debet ille color adhiberi, quo utimur in Feſto, cujus Miſſa celebratur: & hoc conſtat ex Decreto, quod datur in noſtro Indice ſub *n.* 431. Cæterùm, quamvis in Miſſis Votivis paramenta Celebrantis debeant eſſe convenientia Miſſis, quæ celebrantur; nihilominùs Altaris paramenta, debent correſpondere Officio, quod recitatur in Choro; niſi fortè Miſſa Votiva ſit pro re gravi, & publica Eccleſiæ cauſa, cùm ea ſollemniter celebretur: nam tunc, etiam Altaris paramenta, cum Miſſis convenire debent. Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 6. *cap.* 4. *num.* 6. & Gerlacus Vinitor *part.* 1. *tit.* 18. *in adnot.* §. 1.

§. VII.

De ingreſſu ad Miſſam Votivam, & aliis uſque ad Orationes.

XXXVIII. In omnibus Miſſis Votivis, quæ non ſunt de *Requiem*, dicitur Pſalmus *Judica me Deus*, & terminatur cum *Gloria Patri*, tam ad Introitum, quàm etiam in fine Pſalmi *Lavabo*, etiam in Miſſis Votivis *de Paſſione*, vel *de Cruce*, vel aliis quibuscunque, quæ dicuntur infra hebdomadam Paſſionis: & hoc deducitur ex Decreto à nobis ſuprà allegato, & dato in noſtro Indice ſub *n.* 440. & in hoc etiam conveniunt omnes Sacrarum Rubricarum interpretes: quia, ùt diximus, Pſalmus *Judica*, & *Gloria Patri* ad Introitum, nec non ad finem Pſalmi *Lavabo*, ſolùm in Miſſis de tempore, hoc eſt illis, quæ ſunt de Dominica, aut Feria currente; non autem in Miſſis de Feſtis, aut Votivis, etiam ſi ſint de Paſſione, tempore Paſſionis omittuntur.

Rurſus in quacunque Miſſa Votiva tempore Paſchali in fine Introitus, dicuntur duo *Alleluja*, & in fine Offertorii, & Communionis additur *Alleluja* ubi non habetur.

XXXIX. In Miſſis Votivis Privatis, etiam tempore Paſchali, vel infra Octavas, juxta Rubricam Miſſalis, hac *part.* 1. *tit.* 8. *n.* 4. etiam in Miſſa Votiva de Titulari, vel Patrono, juxta Decretum datum in noſtro Indice ſub *n.* 323. non eſt dicendus Hymnus Angelicus ſive *Gloria in excelſis*; niſi fuerit Miſſa Votiva Angelorum: quo nomine veniont etiam Miſſæ propriæ S. Michaëlis, & S. Gabrielis &c. dicitur autem *Gloria* in Miſſis omnibus Votivis Angelorum: quia Angeli hunc Hymnum in medio paſtorum cecinerunt; ùt ait Durandus *lib.* 5. *cap.* 13.

Ita etiam idem Hymnus recitatur in Miſſa Votiva de B. V. M. in quolibet Sabbato, ſicùt diximus ſuprà agendo de hujusmodi Miſſis Votivis B. M. V. & conſtat ex Decretis datis ſub *n.* 67. & ſub *n.* 474. & ſub *n.* 479.

XL. Ita à prædicta regula excipiendæ ſunt Miſſæ etiam Votivæ Sollemnes, quæ pro re gravi aut publica Eccleſiæ cauſa cantantur: nam in his tam *Gloria*, quam *Credo* dicuntur: modo Miſſa Votiva non ſit talis, quæ debeat dici in paramentis violaceis: nam ſi talis Miſ-

ſa

Digitized by Google

ſa Votiva, etiamſi Sollemnis, dicatur in violaceis paramentis, cujusmodi v. g. eſt illa, quæ inter Votivas tertii generis intitulatur *pro quacunque neceſſitate;* etiam in illa nec *Gloria* dicitur, nec *Credo*, niſi decantetur in Dominica; quia tunc ratione Dominicæ dicitur quidem *Credo*, non tamen *Gloria in excelſis:* uti habetur tum in propria Rubrica pro talibus Miſſis Votivis in fine Miſſalis præfixa; tum etiam in Rubrica generali Miſſalis in fine; nec non in Decretis datis in noſtro Indice ſub *n.* 57. & ſub *n.* 431. Sic etiam in Miſſa Votiva de B. V. celebrata ob publicam cauſam, & ratione concurſus, poteſt dici *Gloria* cum *Credo*, juxta Decretum datum in noſtro Indice ſub *n.* 328.

XLI. Denique quando dicitur Miſſa Votiva de aliquo Sancto eo die, quo idem obiit, vel quia Titulus eſt Altaris, de quo tamen non recitatur Officium, poteſt dici ejus Miſſa Votiva cum *Gloria:* ita colligitur ex Gavanto *hac prima part. tit.* 9 *in Rubr. n.* 16. *lit.* i §. *In Miſſa de Sancto.* Ita pariter docet Quarti *part.* 1. *tit.* 14. *dub.* 3. qui vocat hanc Miſſam Semifeſtivam: quia, ùt benè notat Gavantus, eſt partim Votiva, & partim Feſtiva, ſive mixta ex votivo, & feſtivo: ex votivo, quia diſcordat ab Officio; ex Feſtivo, quia eo die obiit Sanctus, de quo dicitur Miſſa. Prædictam ſententiam tenent etiam Arnaud *part.* 1. *tit.* 3. Lohner *part.* 4. *tit.* 2. §. 3. *n.* 1. Hagerer ſuprà §. 3. *& Macrius V. Miſſa Votiva.*

§. VIII.
De Orationibus dicendis in Miſſis Votivis.

XLII. In Miſſis Votivis Privatis ſecunda Oratio ordinariè eſt de eo, de quo fit Officium, ſive illud ſit Feſtum, ſive Feria; tertia verò, quæ aliunde ſecundo loco diceretur in Miſſa correſpondente Officio diei: & ùt diximus ſuprà, aliquando ratione alicujus Octavæ, vel Feriæ majoris, & Sancti Simplicis, poſſunt, & debent dici etiam quatuor, vel quinque Orationes, &c Non eſt tamen neceſſe in Miſſa Votiva, ſicùt etiam in Miſſa de Semiduplici, vel de Simplici, dicere plures Collectas ſemper impares numero, putà tres, quinque, vel ſeptem: & hoc conſtat ex Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 476. unde non admittitur Doctrina Hagerer *ſuprac. loc.* §. 4. & nonnullorum aliorum, qui pro certo ſupponunt, ſemper in Miſſa Votiva, vel de Semiduplici, & Simplici, dicendas eſſe Collectas impares numero.

Dixi regulariter loquendo, ſecundam Orationem in Miſſa Votiva dicendam eſſe de eo, de quo factum eſt Officium, ſive illud ſit Feſtum, ſive ſit Feria. Sed ab hac regula excipienda eſt Miſſa Votiva *de SS. Petro*, vel *Paulo* Apoſtolis: tunc enim ſecunda Oratio dicitur de alterutro dictorum, juxta qualitatem Miſſæ, quæ dicitur; tertia verò de die, vel Feſto currente, &c. Biſſus *lit. O. n.* 77. §. 4. & Hagerer *cit. loc.* §. 4. *n.* 2.

XLIII. Quænam Orationes ſint dicendæ in Miſſa Votiva de B. M. V. ne eadem inutiliter repetantur, legantur ea, quæ ſuprà diximus agendo de talibus Miſſis Votivis B. M. V. de qua cùm poſſit pariter celebrari Miſſa Sollemnis pro gratiarum actione, necnon Privata; in his dicendæ ſunt Orationes eo modo, & numero, quæ dicuntur, quando pro gratiarum actione celebratur Miſſa *de SS. Trinitate*, vel *de Spiritu Sancto.*

Cæterùm in illa regula generali ſuprà tradita, quòd tertia Oratio Miſſæ Votivæ Privatæ debeat eſſe, quæ ſecundo loco diceretur in Miſſa correſpondente Officio diei currentis, ſatis explicatur, quæ Orationes ſint dicendæ in Miſſis Votivis, quæ dicuntur ab Adventu uſque ad Nativitatem Domini, ab Octava Epiphaniæ uſque ad Feſtum Purificationis B. M. V. à Feſto prædi-

prædicto Purificat. B. M. V. uſque ad Dominicam Paſſionis, &c. unde ne in longum protrahamus ſermonem, omittimus omnia ea, quæ prolixè tradit Hagerer *loc. cit. à n.* 3. *uſque ad n.* 10. qui ſemper diſcurrit cum falſo ſuppoſito, quòd in Miſſis Votivis, ſicùt in aliis de Semiduplici, neceſſariò Orationes debeant ſemper eſſe numero diſpares.

XLIV. Hoc unum tantùm advertimus, quòd tempore Paſſionis, nempe à Dominica Paſſionis, &c. ſi dicatur Miſſa Votiva; tunc in ea, ſecunda Oratio erit de Feria; tertia verò *Eccleſiæ*, vel *pro Papa:* poſſunt enim abſolutè dici etiam eo tempore tres Orationes, aut plures, ùt videbimus infrà in Miſſis, quæ non ſunt de tempore Paſſionis, ſed Votivæ, vel de aliquo Feſto Semiduplici: & in hoc convenit etiam Halden *loc. cit.* §. *Si tempore.*

Quamvis in Miſſa Privata Votiva, tres ſaltem debeant eſſe Orationes; in Miſſa tamen Votiva Sollemni, quæ celebratur *pro re gravi*, vel *publica Eccleſiæ cauſa*, unica tantùm Oratio eſt dicenda. Biſſus *ſupracit loc.* §. 5. Sed in Miſſa *pro gratiarum actione* additur alia Oratio, ùt ſuprà etiam diximus, & ambæ dicuntur ſub unica concluſione Obſervat Biſſus cum Guyeto *loc. cit.* quòd in Miſſis Sollemnibus *pro re gravi*, vel *pro publica Eccleſiæ cauſa*, à Rubrica non præcipitur Oratio de Officio diei: quia ſupponitur hanc Miſſam eſſe cantandam præter Miſſam Conventualem, quæ cantanda eſt de Officio diei. Cæterùm ſi ſola Miſſa *pro re gravi* cantaretur, ſatis probabiliter idem Guyetus Ceremoniali Monaſt. inhærens *lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 8. ait: quòd in dicta Miſſa Votiva pro re gravi, in dicto caſu facienda eſſet Commemoratio diei currentis, & aliæ Commemorationes, quæ fierent in Feſto Sollemni, nempe de Dominica, de Octava privilegiata, de Feria majori occurrente, &c. Biſſus ſuprà. Sequitur etiam ex hoc, ùt obſervat Biſſus ibidem, quòd in Miſſa Votiva, quæ cantatur pro expoſitione, & repoſitione SS. Sacramenti in Oratione quadraginta Horarum; ſi cantetur ſola Miſſa de eodem, & non cantetur alia Miſſa de Officio: tunc præter Orationem Votivam de Sacramento, addenda eſſet Oratio de Officio illius diei currentis.

§. IX.

De Graduali, Tractu, & Credo dicendis, vel non dicendis in Miſſis Votivis.

XLV. Tempore Adventus, quando in Miſſis ferialibus omittitur *Alleluja* in *Graduali* cum ſuo *verſu*; in Miſſis tamen Votivis quibuſcunque, etiam in colore violaceo dictis, illud non omittitur. Gavantus *part.* 4. *tit.* 17. *n.* 11. Hagerer *ſuprà* §. 15. *&c.* & Halden *loc. cit. nempe part.* 3. *tit.* 7. *de Miſſa Votiva pag. mihi* 219. Idem intellige, ſi extra Septuageſimam dicendæ ſint Miſſæ Votivæ diebus quatuor Temporum, & Vigiliarum, quæ jejunantur: ita deſumitur ex Gavanto, ex Hagerer *locis citatis*, & ex Halden *locis cit.* quia Miſſæ Votivæ non ſunt Miſſæ de tempore, & participant aliquid de Feſtis, quorum ſunt Votivæ: in his autem poſt *Graduale* decet extra Septuageſimam audiri *Alleluja*, ad exprimendam aliqualem lætitiam. Gavantus, & Halden *loc. cit.*

A Septuageſima uſque ad Paſcha in Votivis ſemper dicitur *Tractus*, etiam his diebus, quibus non dicitur in Miſſa Feriæ. Lohner *part.* 4. *tit.* 2. §. 3. *n.* 4. & Hagerer ſuprà §. 5 *n.* 2. Exemplum habetur in Miſſis Votivis B. M. V. quæ poſitæ ſunt in fine Miſſalis.

Unde autem in Votivis *Alleluja*, cum ſuo verſu, tempore Paſchali, vel extra illud, *Tractus* in Septuageſima, in defectu deſumendi ſint, tradit Gavantus *part.* 4 *tit.* 17. *Rubr.* 1. *n.* 10. Notat Halden *cit. loc.* quòd ſi Miſſa Voti-

Votiva alicujus Sancti dicatur eo tempore, quo alioquin poſt Epiſtolam, ſeu Lectionem dicendum eſt in Miſſa *Graduale*, vel poſt Graduale *Tractus*, vel omiſſo Graduali *duo verſus cumquatuor Alleluja*, & Miſſa illa Votiva, quæ dicenda eſt, horum aliquo careat; tunc *Graduale*, vel *Tractus*, vel *verſus illi cum quatuor Alleluja* deſumi pro ea debent de Communi illorum Sanctorum, de quibus Miſſa Votiva celebratur.

Ex eodem Halden *loc. cit.* habetur, quòd ſi infra Octavam Paſchæ pro *re gravi*, aut *publica Eccleſiæ cauſa* cantanda ſit Miſſa Sollemnis, non eſt in ea dicendum *Graduale*, ſed quatuor *Alleluja* cum *duobus verſibus*: eò quòd *Graduale* conveniat quidem Miſſis illius *Octavæ Paſchalis*; non tamen Miſſæ Votivæ Paſchali, quæ infra illam dicitur. Hæc Halden ex Ruiz, & ex Gavanto, qui addit, neque in fine talis Miſſæ Votivæ dicendum eſſe ad *Ite Miſſa eſt* duplex *Alleluja*.

XLVI. Quoad Symbolum, ſive *Credo*, dicendum in Miſſis Votivis, certiſſimum eſt apud omnes, quòd in Miſſis Votivis Privatis nunquam dicitur *Credo*, etiam ſi celebrentur infra aliquam Octavam: & patet hoc ex Rubrica Miſſalis, quæ habetur *part.* 1. *tit.* 11. In Miſſis verò Votivis Sollemnibus pro *re gravi*, vel pro *publica cauſa*, dicitur *Credo*, etiam ſi dicantur in paramentis violaceis, ſed in Dominica: & hoc conſtat ex ſupradicta Rubrica. Poteſt etiam dici *Credo* in Miſſa Cantata de B. V. M. in die Dominico, ratione voti: ita ex Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 401. Sic etiam in Miſſa Votiva de eadem B. M. V. cantata ob publicam cauſam, vel ratione concurſus, poteſt dici *Credo*: ita ex Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 328. Cæterùm ex aliis Decretis datis in noſtro Indice ſub *n.* 323. & ſub *n.* 470. nec non ſub *n.* 474. & denique ſub *n.* 479. conſtat, quòd in aliis caſibus particularibus nunquam poteſt dici *Credo* in Miſſis Privatis Votivis.

§. X.

De Præfationibus, & reliquis Miſſæ Votivæ partibus.

XLVII. In Miſſis Votivis, tam Privatis, quàm ſollemniter cantatis pro *re gravi*, & *publica cauſa*, quæ propriam habent Præfationem, dicitur ſemper propria Præfatio: ſi verò non habeant Præfationem propriam, dicitur Præfatio Communis, vel de tempore, vel de Octava, infra quam contigerit Miſſas Votivas celebrari: ita colligitur *ex Rubrica* IV. *tit.* 12. hujus primæ partis. Verùm Piſart, in libello, cui titulus: *Ceremoniæ Eccleſiæ certis quibuſdam diebus &c. pag. mihi* 12. & Halden *part.* 3. *tit.* 7. *de miſſis Votivis pag mihi* 130. excipiunt ab hac regula Miſſas Votivas, quæ dicuntur infra Octav. Nativ. Domini: nam juxta ipſos infra hanc Octavam in Miſſis etiam Votivis Rubricæ non permittunt aliam dici *Præfationem*, niſi de Nativitate Domini, cum ejuſdem *Communicantes*. Sed quia in Decreto edito *die* 25. *Septembris*, *Anno* 1706. & dato in noſtro Indice ſub *num.* 603. & ex alio approbato à Clemente XI. dato in noſtro Indice ſub *n.* 628. Sacra Rituum Congregatio ſtatuit, quòd -- Infra Octavam Nativitatis Domini prohibentur Miſſæ Votivæ Privatæ, & pro Defunctis -- Ideò certiſſimè hæc opinio non habet ampliùs locum in Miſſis Privatis Votivis infra eandem Octavam: in Miſſis verò Votivis ſollemniter pro re gravi, infra eandem Octavam celebrandis, dicenda eſt Præfatio juxta cit. Rubricam generalem 12. *n.* 4. Hinc fit, quòd etiam in dicta Octava, inhærendo tali Rubricæ, ſi cantetur Miſſa Votiva Sollemnis pro re gravi &c. quæ habeat propriam Præfationem, non eſt dicenda Præfatio Nativitatis, ſed Præfatio propria dictæ

Miſſæ

Miſſæ Votivæ; quæ tamen non excludit *Communicantes de Nativitate*; ùt patet ex Decreto edito 28. Auguſti 1627. & dato in noſtro Indice ſub *n.* 216. Hanc noſtram ſententiam tenet etiam Hageter *pag. mihi* 219. allegans ſupradicta Decreta; & Johannes Bapt. Pittonus in Collectione Decif. ad Sacros Ritus *pag.* 427. de qua re vide etiam quæ dicemus infrà *part.* 4. *tit.* 3. in noſtris Obſervat. *n.* 15.

Et reverà hoc etiam evenit, & admittitur ab omnibus, in Miſſis Votivis habentibus propriam Præfationem, ſi dicantur infra Octavam Aſcenſionis, quæ habet Propriam *Præfationem*, & proprium *Communicantes*: nam in dicto caſu, in Miſſa illa Votiva, dicetur *Præfatio* propria illius Miſſæ Votivæ; *Communicantes* verò dicetur de Aſcenſione, etiam in caſu, quo nulla fuerit facta Commemoratio de Octava Aſcenſionis: adeoque datur caſus, in quo ſeparari debet *Communicantes à ſua Præfatione.* Id quod contingit in aliis caſibus, v. g. in Feſto SS. Philippi, & Jacobi, & in Feſto Inventionis S. Crucis, ſi occurrant infra Octavam Aſcenſionis, ùt dicemus ſuo loco: & hoc eſt etiam juxta Decretum quòd emanavit die 16. *Junii* 1683. *in una Granaten.* & datum in noſtra Appendice ad Indicem Decretorum ſub *n.* 727.

In Miſſis autem Votivis, quæ propriam *Præfationem* non habent, tunc dicitur *Præfatio* de tempore, nempe vel Quadrageſimali, vel Paſſionis, vel Paſchali: nam extra hæc tempora dicenda eſt Præfatio Communis, ſive ultima ùt in ordine Miſſæ, niſi occurrat aliqua Octava. Nam ſi Miſſa aliqua Votiva, non habens propriam Præfationem, quocunque tempore dicatur infra aliquam Octavam; tunc Præfatio etiam Miſſæ Votivæ infra illam Octavam dictæ, dicenda eſt de Octava: & hoc colligitur & ex *Rubrica generali tit.* 12. *n.* 4. *hujus primæ partis*; nec non ex Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 628.

Quòd ſi Feſtum, cujus Octava celebratur, habeat inſuper proprium *Communicantes*, vel etiam proprium *Hanc igitur*; etiam hæc dicenda erunt in eadem Miſſa Votiva infra illam Octavam dicta: & hoc colligitur ex ſuperiùs dictis. Excipiendæ ſunt ab hac regula Miſſæ de *Requiem*: nam in Miſſis Defunctorum non dicitur alia *Præfatio*, quàm Communis, ſive ultima; nec aliud *Communicantes*, aut *Hanc igitur*, quàm Commune, ùt eſt certum apud omnes.

XLVIII. Qui tamen in Sabbato recitat Officium de B. V. ſi celebret Miſſam Votivam de aliquo Sancto, non debet dicere, ùt diximus, *Gloria in excelſis*, ſed neque *Præfationem* de B. V. quamvis de ea Commemorationem facere debeat: idque conſtat ex Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 475. Ita pariter, quando fit per Annum à privilegiatis Officium de Conceptione Immaculata, vel etiam Sanctæ Mariæ in Sabbato, ùt diximus, vel de Sanctiſſimo Sacramento; ſi dicatur Miſſa Votiva non habens *Præfationem* propriam, *Præfatio* talis Miſſæ debet eſſe de Communi, vel de tempore, ùt ſuprà, nempe Quadrageſimali, vel Paſchali &c. ita pariter colligitur ex Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 608.

XLIX. In Miſſa Votiva de Spiritu Sancto, quæ habet *Præfationem* propriam, omittenda ſunt in tali *Præfatione*, ùt diximus etiam ſuprà, illa verba *hodierna die*; cùm hæc non congruant extra Octavam Pentecoſtes.

L. Expleto Canone, & aliis omnibus uſque ad Communionem, ea peracta, etiam in Miſſis Votivis dicitur *Communio*, cui tempore Paſchali additur *Alleluja*. Dicuntur prætereà *Orationes poſt Communionem* eodem modo, & ordine, ùt in principio Miſſæ, & repetito *Dominus Vobiſcum*, in Miſſis Privatis Votivis ſemper dicitur *Benedicamus Domino*; quia regulariter in iis non dicitur *Gloria in excelſis*. Excipiendæ itaque ſunt ab hac regula Miſſæ illæ Vo-

tivæ, nempe *Angelorum* quotidie, *B. M. V. in Sabbato* tantùm, in quibus dicitur *Gloria in excelſis*: quia in his repetito *Dominus Vobiſcum*, dicitur *Ite Miſſa eſt*, non verò *Benedicamus Domino*. Uno verbo, ſemper ac in Votivis dicitur *Gloria in excelſis*, ſive Privatis, ſive Sollemnibus, correſpondere debet *Ite Miſſa eſt*, non verò *Benedicamus Domino*.

LI. Quoad ultimum Evangelium omnium Miſſarum Votivarum tam Privatarum, quàm Sollemnium, ſemper dicitur Evangelium S. Johannis, *In principio erat Verbum, &c.* hæc colliguntur ex Rubrica *tit. 13 primæ partis*.

§. XI.

De Miſſa Votiva Sollemni.

LII. Sæpiùs memoravimus ſuprà Miſſas Votivas Sollemnes, quæ aliquando dicuntur etiam in diebus Duplicibus, vel Feſtivis; ſed tantùm pro re gravi, vel pro publica Eccleſiæ cauſa. Quid autem ſub verbis *pro re gravi* intelligendum ſit, colligi poteſt ex Decreto vulgato die 19. Maji 1607. dato in noſtro Indice ſub *n.* 58. videlicèt -- Res gravis pro licitæ Votivæ Sollemnis decantatione ea eſt, pro qua convenit Clerus cum Epiſcopo, vel apud Regulares in eorum comitiis generalibus, ſeu provincialibus, cùm cantatur Miſſa pro re eorumdem judicio gravi -- In prædicto Decreto, verba illa, *pro qua convenit totus Clerus cum Epiſcopo*, ſubintelligenda ſunt, ubi hic reperitur; ùt notat Hagerer *loc. cit.* in additione pro Miſſis Votivis Sollemnibus. Cauſa autem publica, qua interveniente poteſt cantari Miſſa Sollemnis Votiva, apud Lohner *part.* 4. *tit.* 2. §. 1. *n.* 7. vocatur ea, pro qua pariter totus Clerus cum Epiſcopo (iterum intellige, ubi reperitur) convenire ſolet, quales ſunt: ſi votum, pro malo gravi avertendo factum, ſit exſolvendum; aut gratiæ pro accepto aliquo magno beneficio ſollenniter ſint agendæ; aut cùm precatio quadraginta Horarum inſtituta ſit; item ſi pro acquirendo gravi, & publico beneficio, vel avertendo malo, quod rationabiliter timetur, ſupplicetur. Ex quibus colligitur, non quamlibet cauſam gravem, vel publicam ſufficere ad hoc, ut Miſſa Votiva Sollemnis cum *Gloria*, & *Credo* dici poſſit; ſed eam, quæ concernit, vel per ſe, vel per accidens notabiliter Communitatem, vel ſaltem notabilem ejus partem; item nobilem, & præcipuam quamdam familiam, ex cujus conſervatione Communitati publicæ multùm utilitatis accidere poteſt; item ex conſervatione perſonæ, Regis, Principis, aut etiam Filii unigeniti familiæ illuſtris: quia ejuſmodi caſus concernunt totam Communitatem. Hæc omnia ita collecta tradit pariter Hagerer *loc. cit. num.* 2.

LIII. Non ſufficere autem pro re gravi, & multò minùs pro publica Eccleſiæ cauſa profeſſionem alicujus Religioſi, vel Religioſæ, jam diximus ſuprà: & colligitur ex Decreto ibi citato, nempe dato in noſtro Indice ſub n. 462. Sed quod ait Gavantus *tit.* 8: *lit.* b. & quod traditur in Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 58. eam rem dici gravem, pro qua, ùt diximus, convenit Clerus cum Epiſcopo: quæ verba non ſic accipienda ſunt, quaſi ipſe conventus Cleri cum Epiſ. faciat eſſe rem gravem; ſed quòd ſignum ſit, ex quo arguitur eſſe talem. Cæterùm quamvis poſſet æquè eſſe neceſſitas privata, & ſingularis de re gravi; haud tamen pro ea convenire ſolet Clerus cum Epiſ. ùt pro publica: ideoque Rubrica utrumque ſimul junxit, dicendo: *Pro re gravi, vel pro publica Eccleſiæ cauſa*; quod & Rodericus *tom.* 1. *quæſt.* 43. *artic.* 15. ſic fuſiùs exponit: *Quando*, inquit, *ſit aliqua proceſſio, qua nunquam ſit niſi pro re gravi*;

Digitized by Google

vi; vel quando aliqua Miſſa dicuntur in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis, & Regularibus, vel Parochialibus, pro ſalute Principis, vel totius Reipublicæ; vel pro aliqua intentione temporali bonum commune immediatè concernente; vel quando fit in gratiarum actionem pro aliqua re gravi petita, & obtenta, veluti pro victoria parta, &c. Hæc collegimus ex Guyeto *lib. 4. cap. 21. quæſt. 4.*

LIV. Prædictæ Miſſæ Votivæ Sollemnes pro *re gravi, vel publica cauſa* dici poſſunt in omnibus Feſtis, etiam Duplicibus, dummodò non ſint primæ Claſſis: ita Gavantus *hoc tit. 4. lit. o.* quem ſequitur Diana, Lohner *part. 4 tit. 2. §. 1. n. 7.* Arnaud *part. 1. tit. 4. n. 13.* Quapropter cùm excipiantur ſolùm Feſta primæ Claſſis, ſequitur juxta hos Autores, quòd dictæ Miſſæ poſſunt celebrari etiam in Dominicis privilegiatis, dummodò non ſint primæ Claſſis. E contrà Miſſæ Votivæ Sollemnes pro cauſa gravi non poſſunt dici Feria 4. Cinerum, Dominica prima Quadrageſimæ, Paſſionis, Palmarum cum tota hebdomada Sancta; in Dominica Reſurrectionis, & Pentecoſtes cum ſeqq. duobus diebus; in Dominica in Albis, in Dominica Sanctiſſimæ Trinitatis, in Dominica prima Adventus: quia præfatæ Feriæ, & Dominicæ ſunt primæ Claſſis. Hæc colliguntur ex Quarti *part. 1. tit. 4. §. nota 2.* & ex Fagioli in Calendario perpetuo Rationali *in adnotat. in Menſe Februarii n. 15.* & ex Hagerer ſuprà §. 4. vide tamen quæ diximus ſuprà §. 2. in fine. Prædictæ autem Miſſæ Sollemnes Votivæ pro re gravi, vel publica Eccl. cauſa, quando celebrantur, debent cantari regulariter poſt Nonam. Gavan. *hoc tit. lit. n. in fine; & tit. 15. de hora cantandi Miſſam. n. 5.* Multa alia, quæ ſpectant ad hanc Miſſam Sollemnem Votivam *pro re gravi*, nempe quot Orationes in ea dicendæ ſint; utrum poſſint ſuffragari pro Miſſa Conventuali; quando non poſſit dici *Gloria in excelſis*, & *Credo*, ſparſim à nobis ſuprà ſatis ſuperque tradita ſunt.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti
Tit. V. De Miſſis Defunctorum.

I. Rubr. n. 1. pag 8. & Gavant. pag. 9. col. 1. lit q *Prima die &c.*) Agitur in hoc titulo de Miſſis Defunctorum, poſtquàm in præcedenti de Miſſis Votivis ſermo habitus fuit De veteri conſuetudine dicendi Miſſas pro Mortuis, eruditè differit juxta morem ſuum Joſeph Vicecomes *volum. 1. de Ritibus Miſſæ lib. 4. cap. 2.* in quo oſtendit, prædictam conſuetudinem, uſque ab Apoſtolicis temporibus ductam eſſe. *Cap. verò ſequenti* auctoritatibus antiquorum Patrum comprobat Miſſas oblatas fuiſſe pro pluribus, ſive omnibus Defunctis; & *capitibus ſeqq. nempe* 7. diſcurrit de Miſſa pro Mortuis die obitus celebranda, antequàm quis ſepulturæ mandetur: *cap. verò* 8. ſermonem habet de Miſſa pro Mortuis, 3. die poſt obitum in Eccleſia olim frequentatiſſima; hujuſque etiam cauſam, & originem demonſtrat; & *cap. 9.* progreditur ſimiliter ad oſtendendam originem, & cauſas celebrandi Miſſas pro Mortuis die 7. ab alicujus obitu; & *cap. 11.* eodem modo eruditè tractat de Miſſis Mortuorum die 30. ab eorum obitu celebrandis. *Cap. verò 13.* oſtendit antiquitatem, & cauſas Miſſarum celebrandarum pro Mortuis in Anniverſario eorum die: quapropter, qui curioſitati ſatisfacere deſiderat, evolvere poterit ea, quæ præfatus Sapientiſſimus Auctor ibidem tradidit; nec non ea quæ edidit circa eandem materiam Grancolas in *tom. 1.* antiqui Sacramentarii Eccleſiæ à *pag. 492.* uſque ad *pag. 538.*

II. Gavant. pag 9. col. 2 lit. x *Omni tempore cadavere præſente, &c.*) Aſſerit hoc loco Gavantus, cadavere præſente omni tempore

Digitized by Google

poſſe celebrari Miſſam pro Defunctis, excepto die Paraſceves: & eo caſu dicit differendas eſſe Exequias in craſtinum, in quo poſt Miſſam Sabbati Sancti, poſſet (ait ipſe) celebrari alia Miſſa pro Defunctis juxta ſententiem Durandi; maximè ubi viget conſuetudo ſepeliendi Defunctos ſimul cum Miſſa. Verùm nullo modo poteſt in Sabbato Sancto *Miſſa de Requiem in die obitus*, etiam præſente cadavere celebrari: & hoc ex duplici capite, nimirum, quia Sabbatum Sanctum eſt Duplex primæ Claſſis; & ideò juxta Decretum inferiùs dandum, non poteſt celebrari Miſſa Defunctorum in ea die: deinde quia juxta aliud Decretum die 11. *Februarii & 11. Martii* 1690. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 495. in Sabbato Sancto, celebrationes Miſſarum Privatarum, omnino prohibentur in quibuſcunque Eccleſiis, &c. & unica tantùm Miſſa Conventualis unà cum Officio ejuſdem Sabbati Sancti celebrari præcipitur. Quapropter nullo modo poteſt ad praxim deduci prædicta Durandi ſententia, quam Gavantus videtur admittere,ſeu ſaltem non improbare.

Quoniam verò omni tempore, cadavere præſente, dixit Gavantus poſſe Miſſam Defunctorum celebrari; hoc loco congruum eſt exhibere nonnulla Sac. Rit. Cong. Decreta, declarantia, quibus diebus poſſint, vel non poſſint celebrari Miſſæ Privatæ, vel Cantatæ de Requiem.

Non poſſunt cantari Miſſæ de Requiem in Feſtis Duplicibus primæ Claſſis, etiam præſente cadavere; & multò minùs dicenda eſt una Miſſa Privata. Ita S. R. C. 5. *Julii* 1698. & in noſtro Indice ſub *n.* 525.

Miſſæ Defunctorum in die depoſitionis Defuncti, poſſunt ſollemniter celebrari in diebus, in quibus cadit Feſtum Duplex alicujus Sancti, dummodò Feſtum non ſit de præcepto, juxta Rubricas Breviarii Rom. S. R. C. die 19. *Septembris* 1654. & in noſtro indice ſub *n.* 315. *Hoc Decretum intelligendum eſt, non præſente cadavere: nam etiam in Feſtis de præcepto, dummodò non ſint primæ Claſſis, poteſt celebrari Miſſa Sollemnis Defunctorum cadavere præſente.*

In Dominicis, & Feſtis, poteſt celebrari Miſſa de Requiem pro Defunctis inſepulto cadavere. S. R. C. 23. Maji 1603. & in noſtro Indice ſub *n.* 16. *Hoc Decretum intelligendum eſt de Miſſa unica Sollemni: nam Miſſæ Privatæ in diebus Feſtivis celebrari non poſſunt, etiam præſente cadavere.*

In diebus, in quibus non poteſt fieri de Feſto Duplici, prohibentur Miſſæ *de Requiem*, nimirum, infra Octavas Epiphaniæ, Paſchatis, Pentecoſtes, & Feria 4. Cinerum, in hebdomada majori, in Vigiliis Nativitatis Domini, & Pentecoſtes: 28. Auguſti 1627. & in noſtro Indice ſub *n.* 217. Prohibentur Miſſæ Privatæ Defunctorum, in Feſto Duplici, &c. ùt patet ex Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 396. Eædem Miſſæ Privatæ prohibentur etiam præſente cadavere; ùt colligitur ex Decreto dato ſub *num.* 505. necnon ex alio ſub *num.* 622.

Miſſæ de Requiem prohibentur in Feſto Duplici, etiam tranſlato. 31. Julii 1665. & in noſtro Indice ſub *n.* 424.

In Vigilia Epiphaniæ prohibentur Miſſæ de Requiem: 21. Aprilis 1697. & in noſtro Indice ſub *n.* 514. & 10. Dec. 1718. & in noſtro Indice ſub *n.* 635.

Infra Octavam Nativitatis Domini prohibentur Miſſæ Privatæ pro Defunctis: 25. Septembris 1706. & in noſtro Indice ſub *n.* 603.

Infra Octavam Corporis Chriſti prohibentur Miſſæ Defunctorum: 21. Junii 1670. & in noſtro Indice ſub *num.* 442.

Durante expoſitione Sanctiſſimi Sacramenti, occaſione quadraginta Horarum, regulariter celebrari non poteſt Miſſa Privata de Requiem &c. 2. Decembris 1684. & in noſtro Indice ſub *n.* 472.

Dum Sanctiſſimum Sacramentum eſt expoſitum, occaſione quadraginta Horarum, non poſſunt Miſſæ Defunctorum celebrari, etiam

etiam ſi ex præſcripto Teſtatorum eſſent celebrandæ; ſed ab iis congruentiùs eſt abſtinendum: 27. Aprilis 1697. & in noſtro Indice ſub *n.* 511.

Sacerdotes habentes Officium Semiduplex, Simplex, aut Feriale, ſi celebrent in aliqua Eccleſia, in qua fiat de Duplici, non poſſunt dicere Miſſam de Requiem. S. R. C. 2. Junii 1701. & datum in noſtro Indice ſub *num.* 558.

Regulares in alienis Eccleſiis, in quibus celebrant Miſſam Votivam vel de Requiem, ad ſatisfaciendum oneribus, poſſunt & ipſi eaſdem ibi Miſſas celebrare; quamvis in ſuis Eccleſiis occurrat Feſtum, aut Officium Duplex. S. R. C 2. Junii 1701. & in noſtro Indice ſub *n.* 558.

Miſſæ non poſſunt celebrari pro Animabus Purgatorii una hora poſt meridiem. 24. Novembris 1663. & in noſtro Indice ſub *n.* 415.

Ex quo in primo ex Decretis à nobis hìc expoſitis ſancitum ſit, quòd in Feſtis primæ Claſſis non poſſit celebrari Miſſa Sollemnis Defunctorum, etiam præſente cadavere; cenſerem non poſſe celebrari dictam Miſſam in prima Dominica Adventus, Feria 4. Cinerum, Dominica prima Quadrageſimæ, Dominica Palmarum cum tota hebdomada majori, Dominica Reſurrectionis, & Dominica Pentecoſtes, cum duobus diebus ſeqq. die Nativitatis Domini, Epiphaniæ Aſcenſionis, & Feſto Corporis Chriſti, & in aliis Feſtis primæ Claſſis. Non me latet, aliquos concedere celebrationem talis Miſſæ Sollemnis Defunctorum præſente cadavere, tota hebdomada majori, (præter quàm in Feria 6. Paraſceves,) & à fortiori, in Feria 4. Cinerum &c. Verùm quia in Rubrica VI. de Translatione Feſtorum *n.* 1. præſcribitur, quòd de Sancto titulari alicujus Eccleſiæ, quando majori aliquo Feſto, vel Dominica occurrente, debet transferri in alium diem; præſcribitur, inquam, in tali Rubrica, quòd nihilominùs in tali Feſto Sollemniori, vel Dominica poſſint cantari duæ Miſſæ Sollemnes, una de dicto Feſto Sollemniori, vel Dominica; altera verò de dicto Feſto titulari Eccleſiæ, quod transferri debet; ſed exceptis diebus ſupradictis, nempe Dominica 1. Adventus, Feria 4. Cinerum &c. hinc ſequi videtur, quòd ſi in dictis diebus prohibetur Miſſa Sollemnis de illo Feſto translato, & quæcunque etiam alia Miſſa Votiva Sollemnis pro re gravi, ùt notat Bauldry *part.* 3. *tit.* 6. *de Translatione Feſtorum*; pariter prohibita ſit Miſſa Sollemnis Defunctorum, etiam præſente cadavere. Nam ſi hæc non permittitur ex vi primi Decreti allegati in diebus primæ Claſſis v. g. in Feſto Aſſumptionis B. M. V. in Feſto omnium Sanctorum; & aliunde in prædictis Feſtis non prohibetur Miſſa Sollemnis prædicti Sancti titularis Eccleſiæ, ſi transferri debeat: à fortiori debet cenſeri prohibita Miſſa Sollemnis Defunctorum, etiam præſente cadavere, in omnibus illis diebus primæ Claſſis, in quibus non poteſt cantari Miſſa Sollemnis prædicti Sancti translati; cùm hæc videatur magis privilegiata, quàm dicta Miſſa Sollemnis Defunctorum præſente cadavere. In dicto autem caſu, cùm non poſſit cantari Miſſa Sollemnis Defunctorum, debet applicari pro Defuncto, cujus cadaver eſt præſens, Miſſa illa Sollemnis, quæ cantatur de die Feſto, vel Dominica illa primæ Claſſis &c.

III. Gavant. pag. 10. col. 1. eadem lit. x *Quæ etiam inſepulto, hoc eſt præſente corpore, in Eccleſia non poſſunt dici in Dominicis, neque in Duplicibus.*) Gavantus inhærendo Rubricis, aſſerit hoc loco, Miſſas Privatas Defunctorum, etiam inſepulto, & præſente cadavere, non poſſe dici in Dominicis, neque in Duplicibus: & reverà hæc eſt communis ſententia inter Rubriciſtas, quæ confirmari poteſt Decretis ſuprà allegatis S. R. C. Nihilominùs recentiſſimè propoſita fuit hæc quæſtio à Reverendiſſimo Patre D. Cæſare Benvenuti Abbate Privilegiato perpetuo inter Canonicos Lateranenſes; & impreſſa

preſſa reperitur ejus deciſio in calce ſui Operis continentis Ritum Miſſæ Sollemnis; & reſolvit, in Feſtis Duplicibus poſſe dici Miſſas *de Requiem* Privatas, præſente corpore, ſub quibuſdam moderationibus ab eodem expoſitis; uſque dum Sac. Cong. aliter decernat. Sed cùm reverà Sac. Cong hoc jam decreverit, idque præſertim in Decreto diei 10. Januarii 1693. *in una Galliarum*, reſpondendo ad decimum quartum dubium; in quo declaravit tanquàm abuſum abolendum – conſuetudinem illam dicendi Miſſas Privatas *de Requiem* corpore præſente & inſepulto, dum cantatur Miſſa Sollemnis, diebus, quibus fit de Officio Duplici - quod quidem Decretum, ùt ſuprà innuimus, datur in noſtro Indice ſub *n.* 505. hinc cenſeo prædictam ſententiam Abbatis Benvenuti non poſſe habere locum, & in praxi non eſſe admittendam, etiam ob Decretum dat. ſub *n.* 622.

IV. Gavant. pag. 10. col. I. lit *y Anniverſaria dies Defunctorum habet uſum antiquiſſimum &c.*) Breviter oſtendit hìc Gavantus, antiquitatem celebrandi Miſſas pro Mortuis Anniverſario die illorum obitus: ſed fuſiori calamo de hac antiquitate, & origine Anniverſariorum pro Defunctis, ùt ſuperiùs innui, diſſerit Joſeph Vicecomes de antiquis Miſſæ Ritibus, *volum.* 1. *lib.* 4. *cap.* 13.

V. Gavant. pag. 10. col. I. lit. *y Si contingat Anniverſaria dies in Feſto celebrari, debet mutari in præcedentem diem.*) Optimè docet hìc Gavantus, quòd ſi Anniverſaria dies alicujus Defuncti contingat in Feſto celebrari, debeat mutari in præcedentem diem, ut citiùs Defunctis conſulatur. Verùm hìc, & Durandus, & Gavantus loquuntur de Feſtis de præcepto, in quibus reverà non poteſt celebrari Miſſa Sollemnis in die Anniverſario: nam ſi ſermo ſit de Feſtis Duplicibus tantùm, prædictæ Sollemnes Miſſæ in Anniverſaria die non excluduntur. Sed ut faciliùs innoteſcant S. R. C. Declarationes, & Deciſiones ſuper dubia propoſita in diebus Anniverſariis pro Defunctis; congruum mihi videtur ſubnectere ſequentia Decreta ſpectantia ad prædictam materiam.

Officium Anniverſarium, vel Septenarium, vel Tricenarium Defunctorum poſt obitum, ſi cadat in die Dominico, vel Feſtivo, transfertur in diem ſequentem, cum eadem Sollemnitate. 23. Maji 1603. & in noſtro Indice ſub *n.* 20.

Anniverſaria, & aliæ Miſſæ pro Defunctis certo die dicendæ, eo impedito poſſunt transferri in diem ſequentem. 26. Septembris 1608. & in noſtro Indice ſub *n.* 92.

Hoc idem colligitur ex alio Decreto edito die 19. Maji 1614. dato in noſtro Indice ſub *n.* 143.

Anniverſaria, & Miſſæ *de Requiem*, quæ ex voluntate Teſtatorum cum cantu ſunt quotannis celebrandæ, poſſunt cantari, etiamſi ipſorum obitus inciderit in Feſto Duplici majori 23. Auguſti 1669. & in noſtro Indice ſub *n.* 438.

Anniverſaria Mortuorum infra Octavam Corporis Chriſti, non ſunt facienda, niſi præſente corpore 12. Septembris 1671. & in noſtro Indice ſub *n.* 448.

Durante expoſitione SS. Sacramenti occaſione quadraginta Horarum, regulariter celebrari non poteſt Miſſa Privata de *Requiem*, licèt occurrat Officium hujuſmodi Miſſas admittens; neque cantari poteſt Miſſa Defunctorum pro adimplenda mente Teſtatoris, ſive Anniverſario ſatisfaciendo. S. R. C. 2. Decembris 1684. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 472. & id confirmatum etiam fuit à Clemente XI. in ſua inſtruct. pro dicta expoſitione quadraginta Horarum vulgata Anno 1705.

Anniverſaria, ſeu Miſſæ quotidianæ Cantatæ *de Requiem* relictæ ex diſpoſitione Teſtatorum pro certis diebus, iiſque impeditis die Dominico, ſeu Feſto de præcepto, cantari poſſunt in diebus ſubſequentibus, ſeu antecedentibus, in quibus oc-

curunt

currunt Officia de Feſto Duplici majori, non tamen de præcepto. Ita S. R. C. indulſit Canonicis Lateranenſibus hoc dubium proponentibus die 4. Maji 1686. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 483.

In Anniverſario translato ob Feſtum de præcepto, recitanda eſt Oratio prout in Miſſali, ſcilicet non omittendo illa verba *cujus Anniverſarium Depoſitionis diem commemoramus.* 4 Maji 1686. & in noſtro Indice ſub *n.* 485.

In Anniverſario occurrente in Feſto Duplici ſecundæ Claſſis, non poteſt cantari Miſſa de *Requiem.* 5 Julii 1698. & in noſtro Indice ſub *n* 524.

In die Anniverſarii, & Depoſitionis, non poteſt cantari Defunctorum Miſſa loco Conventualis. 5. Julii 1698. & in noſtro Indice ſub *n.* 527.

Si Anniverſarium anticipetur, & poſtponatur poſt aliquos dies, poteſt dici Miſſa, ùt in Anniverſario. 5. Julii 1698. & in noſtro Indice ſub *n.* 529.

Ex privata devotione Parochianorum petentium ſæpiùs per Annum Anniverſaria pro Defunctis parentibus, fratribus, &c. poteſt cantari Miſſa *de Requiem* in ruralibus Eccleſiis, in Feſto Duplici minori, & altera Miſſa Cantata de Feſto; ubi adſunt plures, vel ſaltem duo Sacerdotes; dummodò ſermo ſit de die verè Anniverſaria à die obitus. 19. Junii 1700. & in noſtro Indice ſub *n.* 547.

Sicùt autem Anniverſarium, ſic ſi trigeſima vel ſeptima, vel tertia dies ab obitu Defuncti incidat in diem Dominicam, poteſt anticipari, vel transferri in diem immediatè ſequentem; ùt docet Gavantus ſuprà, & cum eo Turrinus *part.* 2. *ſect.* 1. *cap.* 4. & his Miſſis Sollemnibus translatis, eadem Sollemnitas ſervanda eſt, quæ adhiberetur, ſi in propria die celebrarentur. Quòd ſi Anniverſarium, ùt benè advertit Turrinus *cit. loc.* vel tertia, aut ſeptima &c. caderet in Dominicam Palmarum; tunc transferenda eſſet talis Miſſa uſque ad Feriam ſecundam poſt Dominicam in Albis, & cum eadem Sollemnitate celebranda, ob eandem rationem.

VI. Gavant. pag. 10. col. 2. lit. a *Nominatur Sollemnitas Feſti Duplicis; &c.*) Suprà à nobis nonnulla fuerunt expoſita Decreta declarantia, quibus diebus poſſint, vel non poſſint dici Miſſæ de Requiem; unde ea iterum revolvenda ſunt, ut perfectè intelligatur ſenſus hujus Rubricæ, & Gavanti Commentarium.

VII. Gavant. pag. 10 col. 2. ead. lit. a *Sacra tamen Rituum Congregatio tolerari poſſe declaravit, &c.*) Affert Gavantus Decretum S. R. C. editum die 1. Septembris 1607. & refertur etiam in noſtro Indice ſub *n.* 71. in quo habentur hæc præciſa verba -- Tolerari poſſunt Miſſæ de Requiem in Duplici Feſto, quod non eſt de præcepto, ut Teſtatorum Voluntates adimpleantur -- Verùm huic Decreto derogatum fuit per alia poſteriora Decreta; præſertim verò per illud diei 5. Auguſti 1662. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 396. ubi habetur -- Omnibus, & ſingulis Sacerdotibus, &c præcipitur, ut Miſſas Privatas pro Defunctis in Duplicibus, nullatenus celebrare audeant. Quòd ſi ex Benefactorum præſcripto Miſſæ hujuſmodi celebrandæ incidant in Feſtum Duplex; tunc minimè transferantur in aliam diem non impeditam; ne dilatio Animabus ſuffragia expectantibus detrimento ſit; ſed dicantur de Feſto currenti, cum applicatione Sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum, &c.

VIII. Gavant. pag. 10. col. 2. ead. lit. a *In diem aſſignatum pro Altari privilegiato, &c.*) Docet Gavantus, quòd ſi Feſtum de præcepto cadat in diem aſſignatum pro Altari privilegiato, putà Feriam ſecundam; non poteſt adhuc Miſſa dici de Requiem, ùt decrevit S. R. C. ab eo citata, cujus Decretum datur in noſtro Indice ſub *n* 206. Quoniam hìc ſermo habetur de Miſſis in Altari privilegiato

Digitized by Google

legiato celebratis, opportunum eſt, tradere hoc loco omnia Decreta pertinentia ad Miſſas, quæ pro Defunctis celebrantur in Altaribus privilegiatis.

Non licet celebrare Miſſam pro Defunctis, nimirum de Requiem, in Altari privilegiato, in Feriis 5. & 6. ſi occurrat Feſtum primæ, vel ſecundæ Claſſis. 25. Septembris 1649. & in noſtro Indice ſub *n.* 298.

Nemini licet facere Octavas pro Defunctis ſine ſpeciali Indulto Sedis Apoſtolicæ, neque intuitu alicujus Altaris privilegiati in aliqua Eccleſia, &c. 13. Auguſti 1667. & in noſtro Indice ſub *n.* 431.

Miſſæ de Feſto Duplici celebratæ in Altari, pro Animabus perpetuò privilegiato, & in quo proinde etiam in Duplicibus ſint celebrandæ Miſſæ de Requiem ex obligatione, ſuffragantur, ac ſi celebratæ fuiſſent pro Defunctis, juxta formam privilegiorum, &c. 22. Januarii 1667. in noſtro Indice ſub *n* 430.

Prædictum Decret. Alexandri VII. extenditur etiam ad Altaria non in perpetuum privilegiata, &c. S. R. C. 23. Septembris 1669. approbante Clemente IX. & dato in noſtro Indice ſub. *n.* 439.

Prædicta Decreta Alexandri VII. & Clementis IX. circa Miſſas Defunctorum in Altari pro Animabus privilegiato non celebrandas aliquibus diebus, licèt loquantur tantùm de Feſtis Duplicibus; intelligenda tamen ſunt, & locum ſibi vindicant, etiam in diebus Dominicis, & infra Octavas Paſchatis, &c. aliiſque Anni diebus, quibus Miſſæ Defunctorum juxta Ritum, & morem Eccleſiæ, ac Rubricarum celebrari nequeunt: quatenus nimirum Miſſæ, quæ iiſdem diebus celebrari poſſunt, ſi ad præfata Altaria privilegiata celebrentur, per ipſas ita celebratas ſatisfiat injunctis obligationibus: & quoad Indulgentias per dicta privilegia Apoſtolica conceſſas, Animabus Fidelium Defunctorum, in Purgatorio exiſtentibus, ſuffragantur prædictæ Miſſæ, perinde, ac ſi celebratæ fuiſſent Miſſæ Defunctorum. 4. Maji 1688. & in noſtro Indice ſub *n.* 490.

Videantur etiam eadem Decreta iterum confirmata à Clemente XI. in noſtro Indice ſub *n.* 623.

Ex Decretis mox expoſitis, clarè conſtat, quòd Miſſæ, etiam de Officio Duplici celebratæ ad Altare privilegiatum, eo die, quo recitatum eſt Officium Duplex, eodem modo ſuffragantur Animabus in Purgatorio exiſtentibus, ac ſi dictæ eſſent *de Requiem.* Oritur tamen dubium; utrùm Sacerdos ille, qui juxta Calendarium proprium, Officium recitavit de Duplici, celebrans in Eccleſia aliena, in qua recitatum eſt Officinm de Semiduplici, vel de Feria; celebrans in Altari privilegiato, dicere debeat Miſſam de Requiem ad hoc, ut privilegium Defunctis ſuffragetur: an verò ſatisfaciat, ſi celebrat Miſſam correſpondentem Officio Duplici, quod recitavit? Huic dubio reſpondendum eſſe crediderim, qnòd, cùm ex Decreto S. R. C. ſub die 11. Junii 1701. & dato in noſtro Indice ſub *n.* 558. poſſit dictus Sacerdos in tali caſu celebrare in prædicta aliena Eccleſia Miſſas Votivas, vel de Requiem ad ſatisfaciendum ſuis oneribus; hinc fit, quòd in prædicto caſu tenetur celebrare Miſſam de Requiem; ut Privilegium præfati Altaris, in quo celebrat, ſuffragetur Defunctis, pro quibus offert Sacrificium: privilegium quippe Alexandri VII. ſolummodò habet locum in illis Miſſis de Feſto Duplici, vel de die occurrenti celebratis, in quibus non poſſunt, juxta Rubricas, & ſpecialia Decreta, celebrari Miſſæ de Requiem. Cùm igitur in præfato caſu, & inhærendo antedicto Decreto, prædictus Sacerdos in aliena Eccleſia celebrans, poſſit dicere Miſſam de Requiem, ut ſatisfaciat ſuæ obligationi, & Indulgentias Altari privilegiato conceſſas pro Animabus in Purgatorio exiſtentibus acquirat; debet profectò Miſſam non de ſuo Officio Duplici, ſed de Requiem celebrare. Ita etiam præſcindendo à tali Decreto, ſentit Hagerer *in ſua appendice tract.* 2. *n.* 10.

IX. Tan-

IX Tandem nota ad Rubricam n. 2, quòd non ſit omnino dicenda Miſſa de Requiem Privata in Feſtis Duplicibus Ex Decretis enim S. C. ſuprà expoſitis, & inprimis ex Decreto ſuprà num. VII. à nobis allegato, ſatis liquet hæc veritas, quòd in Feſtis Duplicibus, etiam præſente cadavere, non poſſint dici Miſſæ Privatæ Defunctorum

X. Rubr. n. 3. pag. 10. *In die Commemorationis omnium Defunctorum, &c.*) Hæc ſuperior Rubrica præſcribit, in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, qui Sollemnis habetur pro Defunctis, unicam tantùm Orationem, in Miſſa pro iiſdem celebrata, eſſe dicendam. Quoniam verò hìc ſermo habetur de hac Sollemni die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum; opportuna ſe offert occaſio adtexendi hìc collecta in unum omnia S. R. C. Decreta, quæ ad Miſſas Defunctorum, in tali die celebrandas, ſpectant.

Miſſa, ùt in die obitus præſente corpore, ultra Miſſam de Communi Defunctorum, celebranda erit, quando aliquis obierit in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum. S. R. C. 14. Aprilis 1646. & in noſtro Indice ſub *n.* 291.

In die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, Sacrificia poſſunt à Sacerdotibus celebrantibus applicari ad libitum, ſcilicet vel pro omnibus Fidelibus Defunctis, vel pro aliquibus tantùm. 4. Auguſti 1663. & in noſtro Indice ſub *n.* 411.

Nemini licet facere Octavas pro Defunctis ſine ſpeciali Indulto Sedis Apoſtolicæ, neque intuitu alicujus Altaris privilegiati in aliqua Eccleſia, &c. 13. Auguſti 1667. & in noſtro Indice ſub *n.* 432.

In die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, ſi alicubi occurrat Officium Duplex minus, Miſſæ ſunt celebrandæ de Requiem, juxta Decretum die 5. Octobris 1686. & in noſtro Indice ſub *n.* 488.

Ita etiam juxta aliud Decretum die 19. Junii 1700. & in noſtro Indice ſub *n.* 545. S. R. C ſtatuit, in tali caſu Officium faciendum eſſe de Duplici; ſed Miſſas celebrandas eſſe de Requiem. Verùm per aliud Decretum editum die 12. Julii 1716. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 631. derogatum eſſe videtur duobus antedictis Decretis: cùm in tali caſu præſcribatur à S. C. quòd Officium Duplex minus ſit transferendum in primam diem non impeditam, & quòd celebrentur Miſſæ, ùt in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum.

In die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quotannis occurrente in aliqua Eccleſia die Octava Dedicationis ejus, Miſſæ Privatæ ſunt celebrandæ de Defunctis; ſed dicendæ ſunt duæ Miſſæ Conventuales, quarum una ſit de Octava, altera de Defunctis, juxta Rubricas. Si verò talis dies Octava incidat in Dominicam, omnes Miſſæ ſunt celebrandæ de die Octava; cùm Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum in tali caſu transferatur in diem ſequentem. S R. C. 2. Auguſti 1698. & in noſtro Indice ſub *n.* 536.

Advertendum eſt, hoc Decretum poſſe ſubſiſtere cum Decreto ſuperiùs expoſito, dici 12. Julii 1716. Quia dies Octava, &c. non poteſt transferri in alium diem, ſicùt transferri poteſt Officium illud Duplex minus, de quo ſermo eſt in antedicto Decreto. Vide etiam Guyet. *lib.* 4. *cap.* 8. *queſt.* 5. *n.* 3.

In die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, non poteſt celebrari Miſſa Sollemnis de Requiem poſt Primam, ſed ſervandæ ſunt Rubricæ. 12. Januarii 1701. & in noſtro Indice ſub *n.* 549.

XI. Gavant. pag. 10. col. 1. lit. b *Præter diem obitus, ſeu depoſitionis, &c.*) Non ſolùm in die Commemorationis omnium Defunctorum, ſed etiam in die depoſitionis, & Anniverſario Defuncti, dicitur una tantùm Oratio; & ſimiliter in die 3. 7. & 30.

Digitized by Google

qui, ùt notat Gavantus, Celebriores, & Sollemnes reputantur: in quibus diebus talis Miſſa Sollemnis dicitur poſt Nonam, juxta Titulum XV. *n* 3.

Denique unica dicitur Oratio, quandocunque pro Defunctis ſollemniter celebratur. Verùm hæc regula non habet locum in Miſſis Sollemnibus Defunctorum, quæ dicuntur in die prima Menſis non impedita, vel Feria 2. dum Miſſa Principalis fit pro Defunctis; ùt habetur in Rubricis primæ Miſſæ inter Miſſas Votivas ſecundi generis. Pro prædicta exceptione citatur à Piſart, in expoſitione hujus Rubricæ *pag. mihi* 10. Decretum S. C. ſub die 20. Martii 681. in quo habetur -- Licèt in Miſſa Sollemni in die obitus, & Anniverſarii ſollemnis, dicenda ſit unica Oratio; hoc tamem non habet locum in prima Menſis, vel Feria 2. dum Miſſa Principalis fit pro Defunctis -- Sed hoc Decretum ita conceptum, & ſaltem ſub prædicta data, non extat in Regeſtis S. R. C. quapropter non ex vi talis Decreti, ſed aliunde probatur dicta exceptio, nimirum ex regula tradita pro Miſſis Conventualibus ferialibus, in quibus regulariter tres ſaltem Orationes debent dici; & etiam pro peculiari regula talis Miſſæ Menſualis Defunctorum; ùt optimè notat Turrinus *part.* 2. *ſect.* 1. *cap.* 4.

Reſumendo ſermonem de Miſſa ſollemni celebranda in die obitus alicujus Defuncti, notandum eſt, quòd non ſolùm in die obitus poteſt celebrari Miſſa Sollemnis; ſed juxta Decretum diei 4. Maji 1686. datum in noſtro Indice ſub *n.* 484. -- Cùm primùm habita fuerit certa notitia de obitu alicujus perſonæ, cantari poterit Miſſa de Requiem in Feſto Duplici etiam majori, quod non ſit de præcepto -- Hoc Decretum habetur in una Canonicorum Regularium Lateranenſium ſub dicta die, & repetitur etiam inter Rubricas Breviarii Franciſcani *tit.* 3. *de Offic. Simpl. ſub n.* 47. unde videtur hoc Decretum eſſe univerſale pro omnibus Gavantus autem ante prædictum Decretum *part.* 4. *tit.* 18. *in ſuis Commentariis n.* 15. aſſerebat, quòd pro eo, qui proximè obiit, longè tamen à nobis, prima vice poteſt dici Miſſa, ùt in die tertio, omiſſo verbo *tertio*: cui ſententiæ lubens ſubſcribit etiam Guyetus *lib.* 4. *cap.* 23. *quæſt.* 28 ſubdens, quòd cùm in tertio die præſcribatur Miſſa ùt in die obitus, dicenda ergo eſt in dicto caſu prima Miſſa, juxta ſtatum, & conditionem perſonæ defunctæ. Biſſus pariter docuit, dicendam eſſe in tali caſu Miſſam, prout in die obitus. *lit. M. n.* 243. §. 3. *& ſeqq.*

In die obitus Summi Pontificis dicitur ea Miſſa, quæ prima habetur in Miſſali inter Miſſas Defunctorum, id eſt illa, quæ ponitur pro die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, cum unica tantùm Oratione, quæ erit *Deus, qui inter ſummos Sacerdotes, &c.* ùt ponitur in Miſſali. Pro defuncto Cardinali Epiſcopo, dicitur eadem Miſſa, ùt ſuprà, cum Oratione, *Deus, qui inter Apoſtolicos, &c.* dicendo *Epiſcopum Cardinalem.* Si verò fuerit tantùm Presbyter, dicitur *Presbyterum Cardinalem.* Si autem erit ſolùm Diaconus, Miſſa erit ùt ſuprà, & Oratio *Inclina Domine, &c.* in qua dicetur *Diaconi Cardinalis, &c* Pro defuncto Epiſcopo in die obitus, ſeu depoſitionis, dicetur eadem Miſſa, ùt ſuprà, cum Oratione *Deus, qui inter Apoſtolicos, &c.* Pro defuncto Sacerdote, quamvis Rubrica nihil diſponat; tamen in die ſui obitus, ſeu depoſitionis, dicenda videtur eadem Miſſa, ùt ſuprà, cum Oratione, ùt in Miſſali, pro Sacerdote aſſignata. Ita Biſſus *lit. M. n.* 243. §. 3. *& ſeqq.* Pro aliis Defunctis verò, ſive Clericis, ſive laicis, in die obitus dicitur illa Miſſa, quæ ſecundo loco habetur intra Miſſas Defunctorum, cum unica Oratione congruenti perſonæ defunctæ, quæ regulariter erit *Deus, cui proprium eſt, &c.* Biſſus *cit. loc.* Ex quibus deducitur, quænam pro dictis Defunctis

Miſſæ

Miſſæ dicendæ ſint in die tertio, ſeptimo, & trigeſimo, & Anniverſario eorumdem obitus, qui dies Sollemnes reputantur; & quæ poſt horam Nonam, ùt diximus, celebrantur. Oratio verò pro perſonis laicis, &c. in die tertia, ſeptima, & trigeſima erit *Quæſumus Domine:* in Anniverſario *Deus indulgentiarum*; quæ Oratio etiam dicitur, ſi pro tota ex gr. familia Anniverſarium celebretur; quam is Epiſcopi, vel etiam Summi Pontifices ſub ea comprehendantur; ſecus ſi pro pluribus Summis Pontificibus, vel Epiſcopis, &c. celebretur Miſſa: quia in his caſibus Orationes propriæ, in plurali tamen numero, dici debent; ùt videre eſt in fine Miſſalis.

XII. Rubr. n. 3. pag. 10. *In aliis Miſſis plures, &c.*) Quamvis in ſup adictis Miſſis celebratis in præfatis diebus Sollemnibus pro Defunctis, vel pluribus, vel pro uno tantùm, unica dicatur Oratio, conveniens, ùt diximus, conditioni perſonæ, vel perſonarum, pro qua, vel pro quibus dicitur Miſſa; in Miſſis tamen quotidianis tres dicuntur Orationes, quæ ſunt in Miſſali aſſignatæ: unde in his Miſſis quotidianis de *Requiem*, quoad numerum Orationum, ſervatur eadem regula, ac de Feria, & Simplicibus, ſeu Semiduplicibus. Quando Miſſa applicatur generaliter pro Defunctis, regulariter dicuntur illæ Orationes, quæ in Miſſali pro Miſſis quotidianis poſitæ ſunt. Verùm ſi Miſſa celebretur pro aliqua, vel pro aliquibus determinatis perſonis, primo loco dicitur Oratio pro iis, pro quibus Miſſa celebratur; ſecunda, & tertia, quæ ſecundo, & tertio loco ponuntur in Miſſa quotidiana Defunctorum. Lohner *pa. 1. 4. tit. 3. §. 2. n. 4.* Sacerdos tamen celebrans, poterit ſecundo loco aliam quoque Orationem dicere, e. g. pro parentibus ſuis, ſeu pro ſuo patre, vel matre ſua. Quarti *part. 1. tit. 5. dub. 1. verſ. Reſpondeo, n. 7.* Quando plures dicuntur Orationes in Miſſis Defunctorum, ultimo loco ſemper dicenda eſt Oratio *Fidelium*, quæ eſt generalis pro Defunctis. Gavantus *part. 4. tit. 15 n. 19.* Gerlacus Vinitor *part. 1. tit. 5. §. 11.* & Hagerer in appendice *tit. 2. de Miſſis de Requiem, §. 2. n. 4.* Dictum eſt autem *in Miſſis Defunctorum*: nam ſi in aliis Miſſis eadem Oratio, vel alia pro Defunctis, per modum Collectæ, ſeu Commemorationis dicatur; tunc ſemper ponitur penultimo loco: ùt habetur *in Rubrica tit. 7. n. 6.*

Ex dictis ſequitur, in Miſſis quotidianis pro Summo Pontifice, dicendam eſſe Orationem *Deus, qui inter Summos Sacerdotes &c.* pro Cardinalibus Orationes aſſignatas *poſt Miſſam quotidianam Defunctorum*; pro Epiſcopo, *Da nobis Domine*; pro Sacerdote, *Præſta quæſumus*, vel Oratio *Deus, qui inter Apoſtolicos Sacerdotes, &c.* quæ omnia colliguntur ex Gavanto *part. 4. tit. 18. n. 11.*

Suprà ſatis innuimus, quòd in Miſſis quotidianis celebratis etiam pro una certa, & nota perſona, non unica tantùm, ſed plures, nempe tres dicendæ ſint Orationes; quarum prima elicienda eſt ex numero illarum, quæ poſt Miſſam quotidianam in Miſſali Defunctorum deſcriptam, ponantur; ùt ab illis eliciantur, quæ neceſſariæ ſunt pro varietate perſonarum, ad recitandas Collectas. In prædicto igitur caſu eliciatur prima Oratio conveniens conditioni perſonæ, in cujus ſuffragium offertur Sacrificium; ſecundo loco dicatur alia Oratio pro libito Sacerdotis celebrantis; tertia verò ſemper *Fidelium*, ùt diximus ſuprà.

XIII. Rubric. n. 4. pag 11. & Gavant. ibid. col. 1. lit e *Sequentia.* Proſa, hoc eſt, *Dies iræ, dies illa &c.*) De hac Sequentia, quæ dicitur in Miſſis Defunctorum, quinam fuerit illius Auctor, variæ ſunt Scriptorum opiniones. Leander Albertus, Latino Cardinali Urſino Ordinis Prædicatorum adſcribit; Lucas Wadingus, Thomæ de Cælano Ordinis Minorum; alii apud eundem Wadin-

gum, Sancto Bonaventuræ, vel Matthæo Aquaſparto Exgeneralibus Minorum, & Cardinalibus. Poſſevinus in Appar. Sacro tribui ait Auguſtino Bugellenſi Pedemontano Ordinis S. Auguſtini; ſubdens ibidem, verum Auctorem eſſe Humbertum quintum Generalem Ordinis Prædicatorum. Arnaldus Wion, *lib.* 5. ligni Vitæ *cap.* 70 à quibuſdam aſſerit adjudicari S. Gregorio Magno; nec deſunt denique, qui etiam D. Bernardo eam tribuant. Notat autem Petrus Cirvelus in expoſitione Miſſalis *lib.* 2. *cap.* 115. impropriè dici Sequentiam in Miſſis Defunctorum: quia hoc Officium, nec *Alleluja*, nec *Sequentiam* debet habere, quæ ſunt cantica lætitiæ; nam Sequentia neumati poſt *Alleluja* addito ſuffecta eſt: neumata autem ſunt diſtinctiones, ùt vocant Muſici, notæ illæ, quæ in fine prædictæ vocis *Alleluja* prolixè decantantur. Ex eo deducitur, hanc ſequentiam nulli ex antiquis Auctoribus referendam eſſe; ſed alicui ex recentioribus, cùm Ritus Eccleſiaſtici immutari cœperunt; ùt cenſet Card. Bona *de Rebus Liturgicis lib. 2. cap. 6. n. 6* ex quo hæc omnia collecta ſunt, & ipſi profectò eſt adhærendum: nam in antiquis libris, qui *Proceſſionales* vocantur, à B. Humberto ſuprà allegato ordinatis, Sequentia hæc inſerta non reperitur, & in Miſſalia Venetiis excuſa, pro PP. Prædicatoribus, primò inductam fuiſſe, aſſeverat P. Johannes de Palentia in notis ad Ordinarium PP. Prædicatorum: ex quibus colligit etiam Marcellus de Cavaleriis *in Statera Sacra tit.* 17. nec B. Humbertum, nec alios Latino Card. Urſino antiquiores, prædictam Sequentiam compoſuiſſe. De prædicta Sequentia dicenda in Miſſis Defunctorum rurſus fusè loquitur Gavantus *in part. 4. tit.* 18.

Prædicta autem Sequentia pro Defunctis, ſive *Dies iræ &c.* dicitur in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, & depoſitionis Defuncti, & quandocunque in Miſſa dicitur una tantùm Oratio: in aliis autem Miſſis pro Defunctis, dicitur ad arbitrium Sacerdotis, ùt patet ex Rubrica *n. 4. p.* 11. Quoad reliquas partes Miſſæ Defunctorum, quocunque tempore in tali Miſſa dicitur *Præfatio Communis*: & hoc habetur *in titulo XII. primæ partis n.* 4. Idem etiam eſt dicendum de *Communicantes*, & *Hanc igitur &c.* quæ nunquam variantur in Miſſa Defunctorum: Gerlacus Vinitor *part.* 1. *tit.* 12. §. 1. In fine Miſſæ non datur *Benedictio*, neque dicitur *Benedicamus Domino*; ſed ùt videndum eſt in titulo, ſeu Rubrica 13. ſecundæ partis, *De iis quæ omittuntur in Miſſis Defunctorum*, loco *Benedicamus Domino*, dicitur *Requieſcant in pace*; & in fine Miſſæ, nunquam aliud Evangelium legitur, quàm S. Johannis, *In principio erat Verbum &c.*

Cætera, quæ ſpectant ad Ritus, & Ceremonias talis Miſſæ, ſive Sollemnis, ſive Privatæ Defunctorum, legi poſſunt in Commentariis Gavanti *ad prædictum titulum* 13. *& ad tit.* 17. *quartæ partis*; quibus etiam ibi adjiciemus ea, quæ nobis videbuntur opportuna, & neceſſaria, pro Ritu exacto celebrandi dictas Defunctorum Miſſas; quæ ſemper debent celebrari in colore nigro, vel ſaltem violaceo; ùt patet non ſolùm *ex Rubrica, ſeu titulo* 18. *primæ partis, de coloribus paramentorum*; ſed etiam ex Decreto S. R. C. ſub die 21. Junii 1670. dato in noſtro Indice ſub n. 444.

* * *

Novæ

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti
Tit. VI. De Tranſlatione Feſtorum.

R U B R I C A

in nova Editione auctior reperta, *ad pag. 12.*

1 *IN dicendis Miſſis ſervetur Ordo Breviarii de Tranſlatione Feſtorum Duplicium, & Semiduplicium, quando majori aliquo Feſto, ſeu Dominica impediuntur. In Eccleſiis autem, ubi Titulus eſt Eccleſiæ, vel concurſus Populi ad celebrandum Feſtum, quod transferri debet, poſſunt cantari duæ Miſſæ, una de die, alia de Feſto: excepta Dominica prima Adventus, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quadrageſimæ, Dominica Palmarum cum tota hebdomada majori, Dominica Reſurrectionis, & Dominica Pentecoſtes cum duobus diebus ſequentibus, die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Aſcenſionis, & Feſto Corporis Chriſti, aut ſaltem Commemoratio fieri de Feſto, ſi de eo non debeat celebrari Officium illa die.*

G A V A N T U S

in eadem Editione recentiore penitus mutatus, *ad pag. 12.*

De Tranſlatione Feſtorum, & nos docebimus in Rubrica Breviarii. Vide hoc loco ſolutiores leges Miſſæ, quàm Officii Divini: quia Populus concurrit ad audiendum potiùs Miſſam, quàm Veſperas, & alias Horas; ideò conceditur poſſe fieri alteram Miſſam Sollemnem de Feſto Tranſlato. Excepti dies in Rubrica nova ſub Urbano VIII. apertam habent cauſam, & rationabilem; ut Populus attentior ſit ad myſteria eorumdem dierum: in fine verò prædictarum duarum Miſſarum, Evangelium dicitur S. Johan. non aliud Feriæ, vel Feſti occurrentis.

* *Prædictæ item duæ Miſſæ ea ratione cantandæ erunt, ut altera de die poſt Horam congruentem*, de qua infra tit. 13. n. 2. *altera de Feſto (cùm nullam habeat cum Officio connexionem) poſt Nonam: ſi hoc accidat in temporibus Pentecoſtes, ambæ quidem poſt Nonam; ſed illa priùs de die, quæ cum Officio concordat; poſteà de Feſto, ad cujus Miſſam Populus eò libentiùs, quò tardiùs, convenire ſolet: & licèt in hoc caſu nulla Hora ſit media inter utramque Miſſam, quod* tit. ſeq. num. 2. *convenire docebimus; tamen eſt caſus unicus, & privilegiatus ob concurſum Populi.* (Reliqua omittuntur.)

I. Rubrica ſuprà poſita. *In Eccleſiis autem, ubi Titulus eſt Eccleſiæ, &c.*) In diebus à ſuperiori Rubrica expreſſis, nempe Dominica prima Adventus, Feria 4. Cinerum, &c. non ſolùm non poſſunt dici, nec cantari Miſſæ Votivæ, licèt pro re gravi; ſed etiamſi Feſtum Titularis Eccleſiæ occurrat his diebus, quamvis cum Populi concurſu, non poteſt ultra Miſſam diei cantari Miſſa dicti Titularis Eccleſiæ, cujus Officium transfertur.

In aliis autem diebus, in quibus ex conceſſione ſuperioris Rubricæ poſſunt cantari duæ Miſſæ Sollemnes ratione Tituli Eccleſiæ, vel Feſti alicujus Sollemnis cum magno concurſu Populi; prima de Officio diei dicitur poſt Tertiam; altera verò de tali Feſto translato poſt Nonam, cum unica Oratione, *Gloria in excelſis*, & *Credo*, ſi illud tale Feſtum admittat; imò etiam cum propria Præfatione, ſi eam habeat. Guyetus, *lib.* 4. *cap.* 8. *quæſt.* 6. Biſſus *lit.* 7. *n.* 73. §. 22. quibus adjicere lubet, quòd etiamſi prædicto Feſto non conveniret Symbolum; nihi-

nihilominùs, ſi Miſſa Sollemnis prædicti Sancti cantaretur in aliqua ex Dominicis non exceptis, Symbolum adhuc eſſet dicendum, ſeu cantandum ratione Dominicæ; eo modo, quo in titulo de Miſſis Votivis præſcribitur, dicendum eſſe Symbolum in Miſſa Votiva Sollemni pro re gravi, etiam in colore violaceo celebrata, ſi dicatur in die Dominico; & hoc ratione dictæ Dominicæ.

In fine autem prædictæ Miſſæ Sollemnis Feſti tranſlati, dicitur ſemper Evangelium S. Johannis, *In principio &c.* Cætera quæ ſpectant ad hanc materiam de Tranſlatione Feſtorum, inhærentes noſtri Gavanti veſtigiis, fuſiori calamo trademus, quando de eadem re nobis agendum occurret, in explanandis Rubricis Breviarii Romani. Solùm hoc loco damus ſequentia S. R. C. Decreta, quæ ad aliquas dirimendas quæſtiones, & decidenda dubia inſervire poterunt.

Miſſa Sollemnis de S. Joſepho, quando ejus Feſtum incidit in Feriam 2. 3. & 4. majoris hebdomadæ, non poteſt cantari. Ita S. R. C. die 4. Auguſti 1663. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 402.

Nulla eſt diſparitas inter tranſlationem Feſtorum Apoſtolorum, & illam Evangeliſtarum. 18. Septembris 1666. & in noſtro Indice ſub *n* 427.

In Eccleſiis, ubi quotidie non cantatur Miſſa, ſi occurrat Feſtum Patroni, ſeu Titularis, diebus, quibus non poteſt de eo fieri Officium; nihilominùs poteſt diebus non exceptis à Rubrica Miſſalis *tit. 6.* de Tranſlatione, cantari Miſſa de Patrono, ſeu Titulari; licèt non cantetur altera Miſſa, concordans cum Officio. 18 Auguſti 1704. in noſtro Indice ſub *n.* 586.

Tranſlato Feſto, in cujus die conceditur Indulgentia, non transfertur etiam Indulgentia. S. R. C. 30. Septembris 1679. & habetur in Catalogo Decretorum, ſpectantium ad Breviarium Romanum *n.* 105.

Hoc Decretum intelligendum eſt, niſi ex ſpeciali privilegio aliter decernatur: ſicuti reverà aliter decretum, & conceſſum fuit ex ſpeciali privilegio ab Innocentio Papa XI. pro Feſto tranſlato S. Benedicti; ùt conſtat ex ejuſdem Pontificis Bulla, edita die 26 Septembris 1679. & quæ habetur in Officiis propriis Sanctorum Monaſtici Ordinis S. Benedicti, impreſſis Patavii, Anno 1715.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. VII. De Commemorationibus.

I. Gavant. pag. 13. col. 1. lit. f *Quod fit in Feſto ſecundæ Claſſis.*) Aſſerit hìc Gavantus, inhærens Rubricæ, quòd in Feſtis ſecundæ Claſſis fit Commemoratio Feſti Simplicis in Miſſis tantùm Privatis, non verò in Miſſa Sollemni: & hoc ſemper verum eſt, dummodò de dicto Simplici facta ſit Commemoratio ad Laudes; ùt contingit in Feſto S. Jacobi Apoſtoli die 25. Julii, in cujus Officio *ad Laudes* fit Commemoratio S. Chriſtophori Martyris; & ideò de eodem fit Commemoratio in Miſſis Privatis, non verò in Miſſa Sollemni. Quia autem Miſſa media, quæ cantatur ſine Miniſtris Sacris, non reputatur Sollemnis, ùt diximus ſuprà; idcirco etiam in ea debet fieri dicta Commemoratio Sancti Simplicis; id docentibus etiam Benedicto XIII. in ſuis Opuſculis, *opuſc.* 11. *pag. mihi* 174. & Biſſo *v. Miſſa Sollemnis n.* 237. §. 2. Aliter tamen dicendum eſt, ſi Miſſa illa media reputetur tanquam Sollemnis.

II. Gavant. pag. 13. col. 1. ead. lit. f *In Miſſis Privatis Feſtum primæ Claſſis &c.*) Quamvis verum ſit, quòd in Feſto primæ Claſſis nulla fiat Commemoratio Simplicis, neque in Miſſis Privatis; a tamen ab hac regula excipiendam eſſe ſecundam Miſſam Nativitatis Domini, in qua ex ſpeciali diſpo-

Digitized by Google

diſpoſitione fit Commemoratio Sanctæ Anaſtaſiæ *Virg. & Mart.* non ſolùm in Miſſis Privatis, ſed etiam Sollemnibus, putat Biſſus *lit. C. n.* 365. §. 2.

F llitur tamen: non enim fit S. Anaſtaſiæ Commemoratio, quia fit Feſtum ſimplex; ſed quia ſecunda illa Miſſa in Eccleſia S. Anaſtaſiæ celebrabatur; ùt colligitur ex antiquiori Ordine Romano apud Hittorp. qui Ritus adhuc Seculo decimo quarto in Eccleſia Romana vigebat, teſte Jacobo Cajetano in Ordine ſuo, in quo hæc leguntur *pag.* 327. *Summo igitur mane Pontifex indutus miſſalibus veſtimentis vadit ad S. Anaſtaſiam, ut celebret ibi Miſſam ſecundam.* Idem legitur in Ordine Amelii *n.* 10. ex quo etiam diſcimus, quòd abſente Pontifice ab Urbe, hanc Miſſam celebrabat Cardinalis, Titulum habens S. Anaſtaſiæ, & in ejus defectu primus Cardinalium Presbyterorum. Placet hoc loco innuere, quòd in antiquo Codice Turonenſis Eccleſiæ Annorum 800. à Martene relato de antiqua Eccleſiæ diſciplina *cap.* 12. Collecta de S. Anaſtaſia præmittitur Orationi de Nativitate Domini. Imò antiquiſſimus Codex Parthenonis B. Mariæ Calenſis, ab eodem Scriptore laudatus, duas habet Præfationes, unam de Nativitate, alteram de S. Anaſtaſia. Ex quo fortaſſe conjici poſſet, antiquitus ſecundam Miſſam in die Natalis Domini fuiſſe de S. Anaſtaſia; quod tamen abſque gravi teſtimonio certò non affirmarem. De hac re iterum ſermonem agemus, cùm loquemur de ſecunda Miſſa in Feſto Nativitatis Domini.

In prædictis Feſtis primæ Claſſis, quamvis non ſit facienda Commemoratio Feſti Simplicis, fit tamen Commemoratio: I. de die Octava alicujus Feſti quæ poſſit occurrere cum tali Feſto primæ Claſſis: II. de Dominica, niſi ſit vacans, ſeu talis, de qua nec in Officio, nec in Miſſa aliquid fit, ex. gr. ſi Feſtum Nativitatis Domini in diem Dominicam incidat: III. fit Commemoratio de Octava Nativitatis Domini, Epiphaniæ, & Corporis Chriſti; ùt colligi poteſt ex Rubrica Breviarii poſt tabulam Occurrentiæ *n.* 2. 3. 5. IV. de Feriis fit Commemoratio in Adventu, Quadrageſima, quatuor Temporibus, & Rogationib s, ex Rubrica *hujus tit. n.* 2. *p.* 13. V. de Dominica anticipata in Sabbatis ante Dominicas Septuageſimæ, & ultimam poſt Pentecoſtem, utpote quæ non habent rationem Vigiliæ, ſed quaſi Feriæ majoris; proùt colligitur ex Rubrica Breviarii *tit.* 4. *n.* 4. ubi præſcribitur abſque ulla limitatione: quòd ſi tota hebdomada impedita ſit Feſtis novem Lectionum etiam translatis, &c. tunc in Sabbato legatur nona Lectio de Homilia Dominicæ, & de ea fiat Commemoratio in Laudibus tantùm, & conſequenter etiam in omnibus Miſſis, cùm ibi nulla habeatur exceptio.

E contrà verò in dictis Feſtis primæ Claſſis, ùt benè notat Hagerer in ſua *Appendice tit.* 3. *n.* 3. nulla debet fieri Commemoratio: I. de aliis diebus infra Octavas occurrentibus e. g. in Feſto SS. Petri, & Pauli, occurrente infra Octavam S. Johannis Baptiſtæ, nulla fit Commemoratio de S. Johanne Baptiſta, niſi tamen de ſpeciali privilegio, vel indulto conſtet: II. nec de Simplici occurrente, ùt ſuprà diximus. III. neque de Vigilia, ùt ex Rubrica, quæ habetur *tit.* 3. *de Feria & Vigil. n.* 2. excepta Vigilia Epiphaniæ, de qua in Rubrica *tit.* 9. *num.* 2. Commemoratio fit: IV. neque dicitur Oratio imperata à Superiore, velùt *Deus Refugium*, &c. ùt habetur ex Decreto diei 28. Auguſti 1617. dato in noſtro Indice ſub *n.* 219. & ùt colligitur ex alio Decreto diei 2. Decembris 1684. dato in noſtro Indice ſub *n.* 471. in quo eadem Collecta prohibetur etiam in Feſtis ſecundæ Claſſis.

In Feſtis autem ſecundæ Claſſis præter Commemorationem de Feſto ſimplici in Miſſis Privatis tantùm, debent fieri aliæ Com-

Commemorationes, quæ fiunt in Feſtis primæ Claſſis, ùt ſuprà.

Item de Vigilia occurrente; & de eadem, ſi propter Feſtum e. g. S. Jacobi in Feria ſecunda occurrens, Vigilia in Sabbato præcedenti anticipanda ſit. Deinde fit Commemoratio de Octavis in Duplicibus ſecundæ Claſſis occurrentibus infra Octavam Nativitatis Domini; ùt notatur in Breviario, & Miſſali, quia habent ſpeciale privilegium.

Non fit tamen Commemoratio in diebus ſecundæ Claſſis de aliis Octavis, id eſt de diebus infra Octavas, niſi vel ex Rubrica, vel privilegio ſpecialiter exprimatur. Nec urget contra hanc regulam, quòd ſi fiat Commemoratio de Simplici, multò magis deberet fieri de die infra Octavam, cùm ſit nobilior Feſto Simplici: nam, ùt optimè advertit Biſſus *lit. C— num.* 363. §. 12. de die infra Octavam fit Commemoratio ſæpiùs, quàm de Feſto Simplici: & ideò non officit, quòd aliquando omittatur Commemoratio diei infra Octavam.

Quænam autem Commemorationes faciendæ ſint in Feſtis Duplicibus, Semiduplicibus, &c. facilè colligi poteſt ex Rubricis tum Breviarii, tum Miſſalis; & ex iis, quæ tradit Gavantus in ſuis Commentariis ad Rubricam nonam primæ partis; quibus, ſi opus fuerit, aliqua adjiciemus, ad explananda dubia, quæ poſſunt occurrere in hac materia.

Circa Commemorationes, quæ debent fieri in Miſſis Votivis, ſatis ſuperque diximus in noſtris Obſervationibus ad *tit.* 4. in quo agitur de præfatis Miſſis.

III. Rubr. num. 6. pag. 14. & Gavant. ibid. col. 1. lit. l *Penultimo loco &c.*) Præſcribit hìc Rubrica, quòd ſi in Miſſa Officii alicujus diei facienda ſit Commemoratio pro Defunctis, ſemper penultimo loco fiat. A Sacra autem Rituum Congregatione, 2. Decembris 1684. ſtatutum eſt, quòd in Miſſa Privata de Feſto Semiduplici, vel Simplici, &c. poſſit in penultimo loco dici Collecta, etiam pro particulari Defuncto, putà *Inclina*, vel *Deus &c.* & datur in noſtro Indice ſub *n.* 473.

Lubet nunc exhibere hìc alia Decreta S. R. C. ſpectantia ad hunc titulum de Commemorationibus faciendis in Miſſis; ut inde faciliùs reſolvantur dubia, quæ poſſunt ſuboriri.

In Collecta, Epiſcopus non poteſt cogere Regulares, ut faciant Commemorationem ipſius. S. R. C. 19. Junii 1602. & datum in noſtro Indice ſub *num.* 2.

Miſſa de Dominica, ſeu de Feſto Duplici, ſi illa die occurrat, debet dici cum Commemoratione SS. Sacramenti ad formam Rubricarum Miſſalis; quando debet fieri à Canonicis particularis Proceſſio cum Sanctiſſimo Sacramento in diebus Dominicis cujuslibet Menſis. S. R. C. 6. Decembris 1653. *in Fanen.* & in noſtro Indice ſub *n.* 313.

Qui habent privilegia celebrandi Octavas in Quadrageſima, occurrente die infra aliquam ejuſmodi Octavam in Feria 4. Cinerum, nullam debent facere Commemorationem de Octava, neque in Miſſa, neque in Laudibus. S. R. C. 24. Januarii 1682. & in noſtro Indice ſub *n.* 459.

In diebus infra aliquam Octavam occurrentibus in Quadrageſima, debent Privilegiati, celebrantes dictam Octavam, dicere Miſſam Conventualem de Feria occurrenti, cum Commemoratione Octavæ, &c. 24. Januarii 1682. & in noſtro Indice ſub *n.* 460.

Advertendum hoc loco, quòd etiam Miſſæ Privatæ in dicto caſu debent eſſe de Feria (ùt diximus ſuprà in titulo de Feria, & Vigilia) cum Commemoratione Octavæ; non excluſis tamen Miſſis Votivis, & de Requiem.

In Feria 6. poſt Octavam Aſcenſionis, occurrente aliquo Feſto novem Lectionum, niſi tale Feſtum fuerit ex Sollemnioribus, facienda eſt Commemoratio in Miſſa dictæ Feriæ. S. R. C. 4. Aprilis 1705. & in noſtro Indice ſub *num.* 594.

IV.

Digitized by Google

IV. Rubric. n.7.pag. 15. & Gavant ibid. col. 2. lit. p *Dominus vobiſcum, &c.*) Completo Angelico Hymno *Gloria in Excelſis*, de quo infrà; vel ſi iſte Hymnus non dicatur, dicto ultimo *Kyrie eleiſon*, antequàm Sacerdos incipiat primam Orationem, Populum ſalutat, dicens, *Dominus vobiſcum:* ſuper qua ſalutatione, ultra ea, quæ Gavantus eruditè dicit, addendum eſt, hanc ſalutationem antiquiſſimam eſſe: imò ab Apoſtolis inſtitutam, prout affirmat Concilium Bracarenſe *I. Can.* 21. in quo hoc Decretum edidit -- *Placuit, ut non aliter Epiſcopi, & aliter Presbyteri Populum, ſed uno modo; ſalutent, dicentes, Dominus ſit vobiſcum, ſicut in libro Ruth legitur, & ut reſpondeatur à Populo, & cum Spiritu tuo: ſicùt & ab ipſis Apoſtolis traditum, omnis retinet Oriens, & non ſicùt Priſcilliana pravitas immutavit.* Priſcillianus enim, ùt notat Garzias Loayſa ad hunc Canonem, non ſemel tantùm, ùt moris eſt in Eccleſia Latina, & prima vice: ſed ſemper ab Epiſcopis dicendum eſſe *Pax vobis*, contendebat. In prædictum Canonem mendum irrepſiſſe nonnulli viri docti obſervarunt, ut pro *Oriens: Occidens* legi debeat; id quod etiam advertit Cardinalis Bona *lib.* 2.*cap.* 5.*n.*1. nam in Eccleſia Orientali, cùm Sacerdotes ſalutant Populum, dicunt *Pax omnibus*, ſicùt conſtat ex Liturgiis Baſilii, & Chryſoſtomi; & ſemel tantùm in Liturgia S. Marci reperitur hæc formula ſalutandi Populum: *Dominus ſit ſemper cum omnibus nobis.*

Pontifex, vel Epiſcopus, ùt mox innuimus, in Eccleſia Occidentali, cùm Populum ſalutat prima vice, ante primam Orationem, non dicit *Dominus vobiſcum*, ſed *Pax vobis:* quia Chriſtus Dominus his verbis locutus eſt ad Diſcipulos poſt ſuam Reſurrectionem, ùt legitur apud Johannem *Cap.* 20.) cujus typum gerunt Pontifex, & Epiſcopus. Verùm, ut poſteà demonſtret Epiſcopus, ſe eſſe de numero cæterorum Sacerdotum, dicit, ùt alii Sacerdotes, *Dominus vobiſcum*, cùm aliàs Populum ſalutat: ita Innocentius III. *lib.* 2. *de Myſteriis Miſſæ cap.* 42. & hic Ritus eſt conformis Canoni ſuperiùs allegati Concilii I. Bracarenſis.

Quoniam verò tanquàm pluribus dicitur *Dominus vobiſcum*, olim ſtatutum fuit, ne quis celebrare præſumeret, niſi duobus ſaltem præſentibus, & adſtantibus; ne mendaces invenirentur Sacerdotes, ſi ad unum ſolum præſentem dirigerent prædictam ſalutationem *Dominus vobiſcum*, & hæc alia verba *Orate Fratres*. Extat Canon de hac re apud Gratianum *de Conſecrat. diſt.* 1. *cap.* 61. ubi leguntur hæc verba: *Statutum eſt, ut nullus Presbyterorum Miſſarum Sollemnia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus &c.* Verùm hoc nimis ſcrupuloſè ſancitum fuit: & reverà alienum eſt à praxi communi Eccleſiæ: quia celebratur communiter Miſſa Privata, etiam cum unico tantùm Miniſtro præſente, & inſerviente. Nulla igitur abſurditas eſt, ùt advertit etiam Cardinalis Bona *lib.* 1. *c.* 13. *n.* 6. quòd in plurali ſalutatione, dicat Celebrans *Dominus vobiſcum*; quamvis cum uno ſolo Miniſtro præſente Sacrificium peragat; ſicùt Sacerdos, cùm ſolus recitat nocturnas, & diurnas preces, ſine ullo mendacio omnia pluraliter profert, quæ plurali numero in Divinis Officiis digeſta ſunt: dicit enim *Venite adoremus, Venite exultemus, Oremus, Benedicamus &c.* cùm nemo illic ſit, qui ſecum adoret, exultet &c. Cur igitur idem non licebit Sacerdoti Miſſam celebranti; cùm id agat in perſona totius Eccleſiæ, & per hanc ſalutationem ſalutetur Eccleſia (ùt aſſerit Alexander Aleaſis *part.* 4. *quæſt.* 36.) cujus Corpus unum eſt, unius Fidei unitate ſubſiſtens, & vivificantis Spiritus una virtute perfuſum?

De hac ſalutatione *Dominus vobiſcum* eruditè diſcurrunt Antonius Bellotte in ſuis obſervationibus ad Ritum Eccleſiæ Laudunenſis *pag.* 393. Claudius de Vert *tom.* 1. *pag.* 95. & 96. & aliis in locis; Petrus Le Brun

Q 2 *tom.*

tom. 1 *pag* 189. Grancolas de antiquis Liturg. *pag.*477. Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 5. & Natalis Alexander in ſua Theologia Dogmatica & Morali *lib.* 2. *art.* 5. *n.* 6. qui pariter tractant de Reſponſione *& cum Spiritu tuo*, quam Miniſter præbet Celebranti nomine omnium aſſiſtentium. Aliqua alia ſpectantia ad hanc ſalutationem dicemus quoque nos in Additionibus noſtris, quas dabimus infrà.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. VIII. De Introitu, Kyrie eleiſon, & Gloria in Excelſis.

I. Rubr. n. 1. pag. 16. & Gavant. ibid. col. 1. lit. r *Introitus, vel quia &c.*) Cantus, qui ad exordium Miſſæ uſurpatur ab Eccleſia, communiter appellatur Introitus: quia per eum introitur ad Officium Divinum, ùt volunt Amalarius *lib.* 3. *de Eccleſiaſticis Officiis cap.* 5. Alcuinus *lib. de Divinis Officiis*, & vetus quidam Anonymus in expoſitione totius Miſſæ ex concordia Scripturarum Divinarum, quæ teſte Card. Thomaſio in Diſquiſit. præmiſſa antiquis libris Miſſarum, extat in Ordine Romano MS, Bibliothecæ Vallicellanæ.

II. Gavant. pag. 16. col. 1. ead. lit. r *Dicitur Antiphona.*) Cur Introitus appelletur *Antiphona*, non dicit Gavantus: ratio tamen ea eſt, ut oſtendatur genus modulationis, nempe alternus cantus: *Antiphona* enim, teſte Iſidoro *lib.* 6. *Originum, cap.* 19. *ex Græco interpretatur vox reciproca, duobus ſcilicet Choris alternatim pſallentibus.* Hinc Romani Ordines, Antiphonaria, & Auctores Eccleſiaſtici vocant *Antiphonam* ad Introitum.

Ejus inſtitutio non eſt antiquior Cœleſtino I. Pontifice: optimè enim laudatus Thomaſius oſtendit, ante Cœleſtini tempora ordinem Miſſarum in Occidente à Lectionibus incepiſſe: & quamvis contrarium ex Auguſtino *lib.* 2. *Retract. cap* 11. videatur inferri; nihilominùs Auguſtinum eo loci non intelligendum eſſe de Introitu Miſſæ, optimè probat eruditiſſimus Cardinalis ibidem. Primus itaque Cœleſtinus hunc Antiphonæ concentum ad Miſſæ Introitum inſtituit: etenim in veteri Catalogo Romanorum Pontificum, edito ab Henſchenio, & Papebrochio, *tom.* 1. *Menſis Aprilis*, hæc leguntur de Cœleſtino: *Hic fecit, ut Pſalmi centum quinquaginta deberent ante Sacrificium pſalli; quod ante non fiebat, niſi tantùm Epiſtola Pauli Apoſtoli, & Sanctum Evangelium: & ſic Miſſæ celebrabantur.* Eadem teſtantur liber Pontificalis, Walafridus Strabo, Honorius, Micrologus, Berno, Amalarius, & quotquot veteres de his rebus ſcripſerunt. Putat autem idem doctiſſimus Cardinalis, Cœleſtinum id Ritus Antiphonæ mutuatum fuiſſe ab Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo, qui idem modulationis genus ab Orientalibus dudum acceperat. Porro Gavantus hìc, & Genebrardus *lib. de Apoſtolica Liturgia cap.* 17. contendunt, ante Cœleſtinum Pſalmos in Introitu Miſſæ fuiſſe cantatos: quod ex Dionyſio Areopagita *lib. de Eccleſiaſt. Hierarchia cap.* 3. & Caſſiano, probare ſe poſſe confidunt: ſed utrumque Scriptorem, ſuppreſſo tamen Gavanti nomine impugnat Eminentiſſimus Bona *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 1. nam & Dionyſii Areopagitæ opera apud ipſum Eminentiſſimum Auctorem, necnon apud alios Doctiſſimos Scriptores valdè dubia ſunt, nec certò eidem Dionyſio Areopagitæ, Pauli Apoſtoli prædicatione ad Fidem converſo, adſcribuntur. Caſſianus verò *lib.* 2. *Inſtitut. cap.* 13. & *lib.* 3. *cap.* 5. Miſſam ſumit pro Hora Canonica, ſeu pro curſu Divini Officii; ùt etiam præter laudatum Cardinalem aſſerit, & probat Edmundus Martene in ſuo eruditiſſimo Commentario ad Regulam S. Benedicti *cap.* 17. ubi confirmat talem Miſſæ acceptationem etiam auctoritate Concilii Agathenſis, in cujus *Can.* 30. hæc habentur: *Hymni*

Hymni matutini, vel veſpertini, diebus omnibus decantentur, & in concluſione matutinarum, vel veſpertinarum Miſſarum, poſt Hymnos capitella de Pſalmis dicantur. Ex quibus liquet, auctoritatem Caſſiani nihil ſuffragari ſententiæ Genebrardi, & Gavanti: quia reverà citatis locis non ſumit Miſſam pro Sacrificio Euchariſtico; ſed pro Horis Canonicis, ſeu pro Monachorum conventu ad Divinum Officium perſolvendum.

III. Gavant. pag. 16. col. 2. ead. lit. r *Quia quando Introitus incipit à primo verſu Pſalmi &c.*) In Antiphonis, quibus incipitur Miſſæ Introitus, regula certa eſt, quæ etiam expreſſè traditur in quodam codice MS. Archivi Canonicorum S. Petri: & quotieſcunque Introitus deſumitur ex aliquo Pſalmo, idem ipſe Pſalmus inchoatur poſt Introitum ipſum: & ſic reverà ſervatur in quovis Introitu Miſſalis, exceptis quatuor Miſſis, quæ recentiori tempore aptatæ ſunt, ſcilicet Miſſa Transfigurationis Domini, Decollationis S. Johannis Baptiſtæ, S. Franciſci Xaverii, & S. Ignatii. In Miſſa quoque S. Ignatii ponitur *Gloriabuntur in te omnes*, qui eſt penultimus Pſalmi 5. *Verba mea*; quando juxta prædictam regulam, ponendum eſſet initium ejuſdem Pſalmi *Verba mea*.

IV. Gavant. pag. 16. col. 2. ead. lit. r *Irregulares verò Introitus*) Durandus *lib.* 4. *Rational. cap.* 5. & Gavantus hìc, irregulares Introitus vocant eos, qui non ex Pſalterio, ſed ex Prophetis, aliiſque Scripturæ libris deſumpti ſunt; quorum nonnulla exempla à Gavanto, plura à Cardinali Bona producuntur *citato cap. num.* 3. Verùm his etiam addendi ſunt illi, qui neque ex Scriptura decerpti ſunt, quemadmodùm cenſendi ſunt illi: *Salve Sancta Parens: Gaudeamus omnes in Domino: Benedicta ſit Sancta Trinitas:* qui in Antiphonario Gregoriano non reperiuntur. Illud autem hoc loco non eſt prætermittendum, quòd quamvis in Antiphonario S. Gregorii omnes Introitus ex Pſalmis juxta antiquum morem deſumpti ſint; nihilominùs aliqui nunc ſunt ab illa regula recedentes, quos propterea Durandus *lib.* 4. *cap.* 5. *Rational.* vocat irregulares, ùt *Puer natus eſt nobis*, in die Nativitatis Domini; *Viri Galilæi*, in die Aſcenſionis; *Spiritus Domini, &c.* in die Pentecoſtes; *Nunc ſcio verè*, in die S. Petri ad Vincula; *Stabant juxta Crucem*, in Feſto ſeptem Dolorum B. M. V. & alii pauci ex aliis Scripturis.

V. Gavant. pag. 17. col. 1. lit. ſ *Gloria Patri additum eſt.*) Poſt Introitum olim integer Pſalmus; nunc unus ejuſdem Pſalmi verſiculus decantatur cum *Gloria Patri*, qui verſus ab antiquis Patribus Hymnus glorificationis dictus eſt. Nicephorus *lib.* 9. *Eccleſ. Hiſtoriæ cap.* 24. ejus Auctorem facit Flavianum Monachum Antiochenum. Alii verò à Synodo Nicæna inſtitutum aſſerunt: ſed vetuſtiorem eſſe, & ab Apoſtolis (ùt hìc obſervat noſter Gavantus) traditum fuiſſe, demonſtrat Baronius ad A. 325. & Card. Bona *in lib. de Div. Pſalm. c.* 16. §. 6. Athanaſii, & Baſilii teſtimonio id probat. Cùm enim Fideles ab initio Eccleſiæ, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizati eſſent; ipſis tribus perſonis hunc Hymnum glorificationis canere didicerunt: quare probabile eſt, ùt docet Henricus *lib.* 9. *de Miſſa cap.* 32. *n.* 1. in Eccleſia Græca hunc uſum cœptum eſſe à prædicto Flaviano Antiocheno, adjuvante Chryſoſtomo; & in Latina Eccleſia S. Hieronymum obtinuiſſe à Damaſo Papa, ut in fine cujuſcunque Pſalmi diceretur; ùt legitur in Vita S. Damaſi Papæ, & idem innuit Gavantus ſuprà.

Cætera, quæ ſpectant tum ad *Introitum*, tum ad *Gloria Patri*, videri poſſunt apud Card. Bona *lib.* 2. rerum Liturgicarum *cap.* 3. & alibi: ex quo excerpta ſunt nonnulla, quæ hic nos quoque tradidimus. Eruditiſſimè etiam de hac prima parte Miſſæ diſſerit Hugo Menardus in ſuis doctiſſimis notis, & obſervationibus ad librum Sacramentorum S Gregorii Papæ *p.* 5. Præter duos allegatos præclariſſimos Auctores, egregiè

Digitized by Google

quoque diſcurrunt de Miſſæ Introitu Edmundus Martene de antiq. Eccleſ. Ritibus *lib.* 1. *art.* 3. Antonius Bellotte in ſuis obſervationibus à *pag.* 372. uſque ad *p.* 375. Grancolas de antiquis Liturg. à *pag.* 457. uſque ad *pag.* 464. Claudius de Vert, & Petrus Le Brun uterque 1. *tom.* ſuorum operum Liturgicorum.

VI. Gavant. poſt Rubr. n. 2. pag. 17. col. 1. lit. u *Invenitur in Liturgiis S. Jacobi, & S. Marci.*) Non ſolùm in præfatis Liturgiis Jacobi, & Marci, ſed etiam Baſilii, & Chryſoſtomi reperitur prædicta precatio *Kyrie eleiſon*, quæ cùm græca vox ſit, ſignificat *Domine miſerere.* In Liturgia Jacobi multoties repetitur tam à Celebrante, quàm à Populo, dum in eadem legitur -- Poſt Lectionem, & Doctrinam, Diaconus dicit, *dicamus omnes Kyrie eleiſon, &c.* Populus dicit ter *Kyrie eleiſon.* Item Diaconus Collectam Catholicam, & univerſalem facit: *In pace Dominum oremus.* Populus, *Kyrie eleiſon.* Item Populus ter *Kyrie eleiſon.* Item Populus duodecies *Kyrie eleiſon* -- Similia leguntur in Miſſa Marci, Baſilii, & Chryſoſtomi: & Baſilius ipſe de hac precatione, quam Græci Litaniam appellant, diſſerit ſcribens ad Neocæſarienſes. Græci, & Ambroſiani multùm frequentant ad Horas hanc invocationem *Kyrie eleiſon*; & in Miſſa Ambroſiana repetitur in tribus locis, nimirum poſt Hymnum *Gloria in excelſis*, poſt Evangelium, & in fine Miſſæ: in Miſſa verò Romana, dicitur novies poſt Introitum, ùt præſcribit ſuperior Rubrica, alternatim cum Miniſtro, id eſt ter *Kyrie eleiſon*, ter *Chriſte eleiſon*, & ter *Kyrie eleiſon*: ter, ùt notat Gavantus ex D. Thoma, dicitur ad Patrem, ter ad Filium Chriſtum, ter ad Spiritum Sanctum: ſed cur dicatur ter *Kyrie eleiſon* ad Patrem, & iterum ter ad Spiritum Sanctum, ratio eſt, quia Pater, & Spiritus Sanctus ſunt ejuſdem tantùm naturæ: ad Filium verò dicitur ter *Chriſte eleiſon*: quia Filius quamvis ſit ejuſdem naturæ Divinæ cum illis; eſt tamen & alterius ſubſtantiæ, ſeu naturæ, nempe humanæ, quam aſſumpſit, & ſecundùm quam unctus eſt à Deo oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis, non oleo viſibili, ſed inviſibilis Divinitatis plenitudine: & ideò *Chriſtus*, id eſt *Unctus* vocatur. Cujus unctionis redundantia, & effuſione, hominis miſertus eſt (quem latrones ſpoliatum, & vulneribus conſoſſum, ſemivivum reliquerant) plagas ejus oleo gratiæ ſuæ perfundendo, & curando. Rurſus quare in Miſſa decantetur novies dicta precatio, alias rationes adducunt etiam Durandus *in ſuo Rational. lib. 4. cap.* 12. necnon Illuſtriſſimus Hieronymus Criſpi Ravennæ Archiepiſcopus in ſua erudita Diſſertatione *Myſteriorum Evangelicæ legis, &c.*

VII. Gavant. poſt Rubr. n. 2 pag. 17. col. 1. lit. u *A Græcis Silveſter ad Romanos tranſtulit.*) Quamvis Gavantus aſſeveret, inhærendo Radulpho Tungrenſi, à Græcis ad Romanos Silveſtrum dictam precationem tranſtuliſſe; hoc tamen incertum eſt. Amalarius, Strabo, Micrologus, & alii ferè omnes Officiorum Eccleſiaſticorum explanatores Gregorio Magno hoc tribuunt: ſed multis Annis ante Sanctum Gregorium in Eccleſia Latina hujus precis inſtitutionem uſurpatam fuiſſe conſtat; ùt optimè adnotat Gavantus hìc ex Concilio 2. Vaſenſi ſub Felice IV. *cap.* 3. adeoque Annis centum, & quinquaginta circiter ante Gregorii ætatem: prædicti autem capitis, & Synodi verba hæc ſunt -- *Quia tam in Sede Apoſtolica, quàm etiam per totas Orientales, atque Italiæ Provincias, dulcis, & nimiùm ſalutaris conſuetudo eſt intromiſſa, ut* Kyrie eleiſon *frequentiùs cum grandi affectu, & compunctione dicatur: placuit etiam nobis, ut in omnibus Eccleſiis noſtris iſta tam Sancta conſuetudo, & ad Matutinos, & ad Miſſas, & ad Veſperas, Deo propitio intromittatur* -- Quapropter meliùs reſpondit idem Gregorius Magnus *lib.* 2. *epiſt.* 63. ſe Ceremonias antiquas Eccleſiæ Romanæ conſervare, non autem à Græcis acci-

accipere: id quod etiam ex eo probat, quòd apud Græcos dicatur *Kyrie eleiſon* à Populo; apud Latinos à Sacerdote: & quòd Græci non interponant *Chriſte eleiſon*, ùt Latini faciunt (& nos jam ſuprà innuimus, & explicavimus) ſed ſimpliciter dicant *Kyrie eleiſon.*

Non eſt autem mirum, ùt alibi etiam adnotavimus, ſi Græco, necnon Hebræo idiomate utatur Latina Eccleſia in Sacris Myſteriis peragendis, ſicùt facit, proferendo has voces hebraicas -- *Amen* -- *Alleluja* -- *Sabaoth* -- *Oſanna*: id enim ita inſtitutum eſt, ut oſtendatur, unam eſſe Eccleſiam, quæ ex Hebræis, & Græcis primùm, deinde ex Latinis coadunata eſt: vel quia Myſteria noſtræ Fidei, & Sacra Liturgia, ùt alibi ſatis indicavimus, tribus hiſce linguis ab Apoſtolis, eorumque immediatis ſucceſſoribus conſcripta, vel ſaltem celebrata fuerit: quæ quidem linguæ in Titulo Crucis quemadmodùm conſecratæ ſunt; & ſicùt cruentum Chriſti Sacrificium tribus hiſce principalioribus linguis omnibus nationibus fuit manifeſtatum; ita congruum omnino eſt, ut etiam in ejuſdem Salvatoris Sacrificio incruento celebrando, eaſdem tres principaliores linguas adhibeat Eccleſia.

Agunt de prædicta deprecatione valdè eruditè Card. Bona *lib*, 2. *cap*. 4. *n*. 1. Menardus loc. ſupracit. *pag*. 5. Edmundus Martene *lib*. 1. *de antiq. Eccleſ. Ritibus c*. 4. Stephanus Durandi de Ritibus Eccleſiæ *lib*. 2. *cap*. 13. Antonius Bellotte *in ſuis obſerv. pag*. 375. Petrus Le Brun *tom*. 1. *pag*. 164. Grancolas *de antiquis Liturg. pag*. 464. & Claudius de Vert *in* 1 *tom*.

VIII. Gavant. poſt Rubr. n. 3. pag. 17. col. 2. lit. u *Ut autem dicatur in Miſſa, conſtituit Teleſphorus.*) Anaſtaſius in Vita S. Teleſphori ait, ipſum conſtituiſſe, ut ante Sacrificium diceretur Hymnus Angelicus, de quo hìc Gavantus, hoc eſt, *Gloria in excelſis Deo, & in Terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Hæc prima hujus Hymni verba è Cœlo ad nos Angelorum Chorus invexit; & ideò, ùt benè noſter Auctor, Hymnus Angelicus dictus eſt. Cætera autem, quæ recitantur in eodem Hymno, à quo addita fuerint, multiplex eſt Auctorum ſententia, quos refert Gavantus hìc. Quidam Teleſphorum, qui Anno 126. Romanæ ſuſcepit regimen Eccleſiæ, eorum Auctorem faciunt, ejuſque ſententiæ, ùt innuit Gavantus, eſt Innocentius III. loco ab eo citato, & alii, quibus addi poteſt etiam Sigebertus in Chronico. Sed hanc opinionem rejicit Cardinalis Bona *lib*. 2. *rerum Liturgicarum cap*. 4. quia Auctor libri Pontificalis nequaquam aſſeverat Teleſphorum ea verba addidiſſe; ſed tantùm conſtituiſſe, ut ante Sacrificium Hymnus diceretur Angelicus: & tunc forſitan, ait Bona, verba tantùm Evangelica in uſu erant, ſicùt extant in Liturgia Jacobi; non verò integer Hymnus. Obſervat etiam idem Eminentiſſimus Auctor, tempore S. Athanaſii jam in uſu fuiſſe, cùm hic libro *de Virginitate* verſus finem de præfato Hymno mentionem fecerit his verbis -- *Hymnumque dicito Gloria in excelſis Deo, & in Terra pax hominibus bonæ voluntatis, laudamus te, benedicimus te, adoramus te, &c.* & quæ ſequuntur: unde concludit, PP. Concilii IV. Toletani circa Annum 633. celebrati, & allegati etiam à Gavanto, cautiùs locutos eſſe, qui *Can*. 12. ajunt: *Reliqua, quæ ſequuntur poſt verba Angelorum, Eccleſiaſticos Doctores compoſuiſſe, quicunque illi fuerint.*

IX. Gavant. poſt Rubr. n. 3. pag. 17. col. 2. ead. lit. u *Symmachus preterea juſſit, &c.*) Ex ſupradicto Anaſtaſio habemus pariter, juxta Gavanti noſtri ſententiam, Symmachum conſtituiſſe, ut omni die Dominico, & in Natalitiis Martyrum, Hymnus diceretur Angelicus. Anteà ſiquidem tantùm in Miſſa nocturna Nativitatis Dominicæ cantari ſolebat ex Teleſphori Decreto; ſi vera ſunt, quæ Sigebertus in Chronico, & Innocentius III. loco à Gavanto ſuprà citato

tato tradit: ſed, ùt mox diximus, tempore Teleſphori verba tantùm Evangelica in uſu erant: Conſtitutum verò Symmachi ad totum præfatum Hymnum extenditur; quia, ùt ſuperiùs oſtendimus, jam anteà compoſitus erat: quapropter rejiciendi ſunt illi, qui talem Hymnum Symmacho adſcribunt. Obſervandum tamen eſt, quòd ſi Conſtitutum Symmachi ad omnes Presbyteros extendatur, dicendum eſt, S. Gregorium illud reſtrinxiſſe ad ſolos Epiſcopos: Miſſæ enim Ordinem in libro Sacramentorum deſcribens, ait: *Item dicitur Gloria in excelſis Deo, ſi Epiſcopus fuerit, tantummodò die Dominico, ſive diebus Feſtis; à Presbytero autem minimè dicitur, niſi in ſolo Paſcha: quando verò Litania agitur, neque Gloria in excelſis Deo, neque Alleluja canitur.*

X. Gavant. pag. 18. col. 1. ead. lit. n *Quando in Officio dicitur Te Deum, &c.*) Intelligitur hæc regula, quando Miſſa dicitur correſpondens Officio, in quo dicitur *Te Deum*: aliàs, ſi diceretur Miſſa Conventualis talis diei v.g. in Vigilia Aſſumptionis, in qua Miſſa conventionali diei eſt de Vigilia, non verò de die infra Octavam S. Laurentii; tunc in illa Miſſa Vigiliæ non eſt dicendum *Gloria*: quinimò ſi illa die diceretur Miſſa de S. Laurentio, licèt correſponderet Officio, adhuc non diceretur *Gloria*: quia in tali caſu Miſſa eſſet in gradu Miſſæ Votivæ, ùt diximus in Titulo de Feria & Vigilia.

Quando autem dicendus ſit hic Hymnus *Gloria in excelſis*, quando non, in Miſſis Votivis, tradit Gavantus hoc tit. ad n. 4. & nos ſatis ſuperque diximus in Obſervationibus, & Additionibus ad eaſdem Miſſas Votivas.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. IX. De Orationibus.

I. Rubr. n. 1. pag. 20. *Niſi facienda ſit aliqua Commemoratio &c.*) De Commemorationibus faciendis in Duplicibus primæ, & ſecundæ Claſſis jam egimus ſuprà in titulo de Commemorationibus. Nunc ſeſe offert occaſio tradendi aliqua de Commemorationibus, ſeu Orationibus dicendis in Feſtis Duplicibus majoribus, & minoribus. 1. igitur dicimus, quòd omnes illæ Commemorationes, & eodem ordine, quæ faciendæ ſunt in Duplicibus primæ & ſecundæ Claſſis, debent fieri à fortiori, etiam in Duplicibus majoribus, & minoribus. Solùm hìc advertimus, quòd ſi occurrant duo dies infra duas Octavas cum aliqua Dominica, in aliquo Feſto Duplici; prima Oratio eſt dicenda de dicto Feſto Duplici, ſecunda de Dominica, tertia de Octava digniori, & quarta de Octava minus digna. 11. advertimus, quòd in his Duplicibus fiunt ſolitæ Commemorationes de Feriis majoribus Adventus, Quadrageſimæ, quatuor Temporum. 111. debet fieri Commemoratio de Simplici Feſto occurrente. Ultimo loco dicitur Oratio imperata à Summo Pontifice, vel Epiſcopo. Advertimus tandem cum Vinitore, quòd non ſunt laudandi illi, qui in Feſtis Duplicibus ſolent addere Orationem pro infirmis, navigantibus &c. aut pro aliis privatis neceſſitatibus: conſultiùs enim, qui Rubricas obſervare voluerit, faciet, ſi omiſſis hujuſmodi Orationibus, devotioni, vel occurrentibus neceſſitatibus, ipſo Sacrificio, quod offertur, necnon interiori actu mentis in ipſo Memento, ſatisfacere ſtudeat. Gerlacus Vinitor *p.* 1. *tit.* 9 *in adnot* §.13.

II. Gavant. poſt Rubr. n. 2. pag. 20. col. 1. *Tertia verò additur &c.*) In Miſſa de Feſto Semiduplici, ſi nulla alia eſt facienda Commemoratio, dicuntur ultra Orationem Feſti, aliæ duæ Orationes &c. prout declarat Gavantus, & juxta temporum rationem, ùt habe-

habetur in Miſſali. Cæterùm in Semiduplicibus poteſt contingere, quòd debeant dici etiam quatuor, vel quinque Orationes: nec ulla urget neceſſitas, quòd ſi dicantur quatuor, debeat ſemper dici quinta Oratio; ita ut ſemper Orationes debeant eſſe numero impares, nempe tres, vel quinque, vel ſeptem &c. & hoc eſt jam declaratum à S. R. C. in ſuo Decreto diei 2. *Decembris* 1684. & in noſtro Indice dato ſub *num.* 476. in quo habetur.

Non eſt omittenda una ex aſſignatis Orationibus in Miſſa, veluti tertia *A cunctis*, ſi ſecunda eſſet de Feſto Simplici; ut ejus loco dicatur Oratio, veluti *Deus Refugium*: ſed poſt tertiam Orationem *A cunctis*, poteſt & imperata dici; cùm in Miſſa de Semiduplici, & Simplici, vel Votiva, non ſint neceſſariò dicendæ Collectæ impares, putà tres, quinque, vel ſeptem.

Hoc confirmatur etiam ex Decreto ſubſequenti S.R.C. ſub die 17. *Augusti* 1709. & dato in Appendice noſtri Indicis, nimirum.

In iis diebus, quando 3. Oratio in Miſſis eſt ad libitum, ac ex juſſu vel Summi Pontificis, vel Epiſcopi, in Miſſis debet apponi aliqua ſpecialis Oratio pro publica indigentia, non debet prætermitti 3. ad libitum, ut loco illius dicatur alia imperata; ſed debet utraque dici, & 3. quæ eſt ad libitum Sacerdotis, & 4. imperata, vel contra Turcas, vel ad petendam pluviam, &c.

III. Gavant. poſt Rubr. n. 2. pag. 20. col. 2. *A cunctis, in qua contin:ntur, &c.*) Litera N. quæ habetur in Oratione *A cunctis*, exigit expreſſionem nominis Patroni, ſeu Titularis Eccleſiæ, ubi Miſſa celebratur: aliquando additur nomen familiæ, vel etiam nomen ab aliquo caſu, aut alio modo, v. gr. Petri *Cœleſtini*, Johannis *Chryſoſtomi*: nunquam verò additur nomen loci, de quo eſt Sanctus Titularis; ſic nunquam dicitur Johannis *Damaſceni*, aut Gregorii *Nazianzeni*: quod in Officio, & in Miſſa ſervari debet: & licèt ſit expreſſum in Calendario, ut v. gr. *Borromæi*: non tamen dici debet in Oratione, niſi ſit etiam expreſſum. Bauldry *part.* 3. *tit.* 9. *de Orationibus n.* 1. & Gerlacus Vinitor *part.* 1. *tit.* 9. *de Orationibus in adnot.* §. 5.

Et hæc omnia confirmata remanent ex Decreto S. R. C. 22. *Decembris* 1624. & in noſtro Indice ſub *n.* 196. in quo habetur -- Dum Regulares Ordinis Minimorum in Orationibus, verſiculis, cæteriſque actibus inter Divina Officia occurrentibus, S. Franciſcum præfati Ordinis Fundatorem nominant, non debent adjungere ly *de Paula* -- Huc etiam facit ſequens Decretum conforme Rubricæ poſitæ in Miſſali poſt Orationem *A cunctis*.

In Oratione *A cunctis*, nomina Patronorum S. Michaëlis Archangeli, & S. Johannis Baptiſtæ præponenda ſunt Apoſtolis -- Ita habetur in Decreto ſub die 22. *Augusti* 1620. & in noſtro Indice ſub *n.* 179.

Ex quo autem in Decreto recentiſſimè vulgato à Benedicto XIII. die 19. *Decembris* 1726. & in noſtro Indice ſub *n.* 650. nomen S. Joſeph in Litaniis Sanctorum collocandum ſit ante nomina Apoſtolorum, inferendum eſt, quòd in Oratione *A cunctis*, ſi S. Joſeph eſſet Patronus, ſeu Titularis Eccleſiæ, ejus nomen præponendum eſſet dictis Apoſtolis. Quòd ſi plures fuerint alicujus Eccleſiæ Titulares, vel Patroni, conſiderandum eſt, utrùm ſint juncti ſimul per ſe, & per modum unius, ùt ſunt v. g. SS. Gervaſius, & Prothaſius, SS. Johannes, & Paulus; vel utrùm ſint uniti per accidens, ùt ſunt SS. Blaſius, & Carolus. Si primum, ambo ſunt nominandi ſimul, quia ſe habent per modum unius: ſi ſecundum, is tantùm nominandus eſt in Oratione *A cunctis*, qui principalis conſideratur, aut de cujus nomine Eccleſia nuncupatur. Ita Guyetus *lib.* 3. *cap.* 29. *quæſt.* 7.

Utrùm autem à Regularibus in Oratione *A cunctis*, nominandus ſit Patronus ſui Ordinis ultra Titularem Eccleſiæ; Guyetus *loc. cit.* improbat illos, qui omiſſo Titulari Eccleſiæ, ſolùm nominant Patronum ſui Ordi-

nis; non improbat tamen illos Regulares, qui omittunt nominare dictum ſui Ordinis Patronum. Verùm non negat, quin poſſint uterque nominari, nempe & Titularis Eccleſiæ, & Patronus Ordinis. Quis autem eorum præponendus ſit cæteris paribus, hoc dependet à quæſtione, quam tractabimus in Rubricis ſpectantibus ad Breviarium, nempe cujus Commemoratio præponenda ſit, quando fiant Commemorationes, ſeu Suffragia Sanctorum.

Denique ſi Eccleſia, in qua celebratur Miſſa, ſit dicata Sanctiſſimæ Trinitati, Sanctiſſimo Salvatori, vel alicui Sancto ex nominatis jam in Oratione *A cunctis*; tunc loco nominandi in illa litera N. Sanctum Titularem, ne is iterum repetatur, poteſt exprimi nomen alterius Sancti, cujus præcipua memoria, vel inſiguis Reliquia habetur in dicta Eccleſia. Si verò non ſit aliquis ejusmodi, tunc nominari poteſt alius Sanctus pro arbitrio, & devotione Sacerdotis celebrantis. Ita Guyetus *loc. cit.*.

Supereſt nunc, ut hoc loco tradantur ſequentia Decreta, quæ ultra ſuperiùs data, ſpectant pariter ad Orationes dicendas in Miſſa Feſti Semiduplicis.

In Miſſa Privata de Feſto Semiduplici, &c. poteſt in penultimo loco dici Collecta pro particulari Defuncto, putà *Inclina*, vel *Deus, qui nos &c.* ſed ob id non eſt omittenda ulla ex aſſignatis Collectis pro tempore aſſignatis, putà *A cunctis*, vel *Eccleſiæ*. S. R. C. 2. Decembris 1684. & in noſtro Indice ſub *n.* 475.

In Collecta, vel Miſſa contra Paganos non poteſt mutari nomen Paganorum, dicendo Turcarum. S. R. C. 30. Julii 1689. & in noſtro Indice ſub *n.* 491.

IV. Gavant. poſt Rubr. num. 3. pag. 20. col. 2. *Etiam translatum, &c.*) Si præfatum Feſtum Purificationis transferatur, non erit continuanda ſupradicta Oratio *Deus, qui Salutis*, uſque dum factum ſit Purificationis Officium, ùt vult Gavantus *hoc loco*: ſed in Feſto Semiduplici ſecunda Oratio tunc erit *A cunctis*, tertia ad Libitum uſque ad Feriam 4. Cinerum. Ita Halden *part. 2. tit. 1. pag. 52. col. 1.* quod etiam declaravit S. R. C. ſequenti Decreto, nimirum.

Quæſitum fuit, an, cùm ex Decreto S. R. C. 2. *Julii* 1681. edito, dicenda ſit Antiphona Beatiſſimæ Virginis *Ave Regina Cælorum* cum ℣. *Dignare me*, in fine Completorii, die ſecunda Februarii, licèt transferatur Officium Purificationis, dici debeat in ſuffragiis (quando ſit de Officio Semiduplici, vel Simplici, &c.) ℣. *Ora pro nobis Sancta Dei Genitrix*, cum Oratione *Concede nos famulos, &c.* & in Miſſa, ſecunda Oratio *A cunctis*, tertia ad libitum? & S. R. C. affirmativè reſpondit, die 14 Febr. 1705. & hoc Decretum datur in noſtro Indice ſub *num.* 588.

V. Gavant. poſt Rubr. n. 4. pag. 20. col. 1. *Secunda de Feria.*) In prædicto caſu, nimirum à Feria 4. Cinerum uſque ad Dominicam Paſſionis excluſivè, in Miſſa de Feſto Semiduplici, veriſſimum eſt, quòd ſecunda Oratio erit de Feria; quæ nunquam omittitur, etiamſi aliæ Commemorationes eſſent faciendæ; ſicùt etiam obſervatur tempore Adventus; & tertia Oratio in Quadrageſima erit *A cunctis*: ſed in Adventu, cùm non dicantur ſuffragia Sanctorum in Officio, loco Orationis *A cunctis*, tertia Oratio erit *Deus, qui de B. Maria, &c.* & hæc non habebit locum, ſi aliqua alia occurret Commemoratio facienda. Billus *tom. 2. lit. O. n.* 72. § 12.

Hoc loco dandum eſt ſequens S. R. C. Decretum ſpectans ad Ferias 2. Quadrageſimæ.

Quæſitum fuit, an occurrente Commemoratione Sancti Simplicis, in Feria 2. Quadrageſimæ, quando dictum eſt Nocturnum Defunctorum, debeat in Miſſa quarto loco dici Oratio *Omnipotens ſempiterne Deus, qui vivorum, &c.* pro Commemoratione Defunctorum? & S, R, C. reſpondit, ſufficere tertiam Orationem *A cunctis*: quòd ſi dicatur quar-

quarta *Omnipotens*, quinta erit ad libitum. Ita die 4. Maji 1709. *in Piſtorien. ad primum dubium:* & datur in noſtro Indice ſub *n.* 613.

Procedimus ad exhibendum hoc loco, etiam aliud ſequens Decretum, quod juvare poterit pro explanatione ſubſequentis Rubricæ.

Secundò quæſitum fuit, occurrente dicto caſu Feria 2. poſt Dominicam Paſſionis, quando pariter dictum eſt Nocturnum Defunctorum, quot, & quæ Orationes dicendæ ſint in Miſſa? Et S. R. C. reſpondit, dicendam eſſe ſecundam Orationem de Simplici, non verò aliam: eadem die 4. Maji 1709. & in noſtro Indice ſub *n.* 614.

VI. Gavant. poſt Rubr. n. 5. pag. 20. col. 1. *Quòd ſi hoc tempore cantandæ ſint duæ Miſſæ, de Feſto, & de Feria, &c*) Diſponit Rubrica *n.* 5. quòd in Feſtis Semiduplicibus occurrentibus in Feriis à Dominica Paſſionis uſque ad Dominicam Palmarum, in Miſſa tres dici debent Orationes, prima de Feſto, ſecunda de Feria, & tertia *Eccleſiæ*, vel *pro Papa*. Verùm optimè notat Gavantus hìc, quòd ſi prædicto tempore cantandæ ſint duæ Miſſæ, una de Feſto, & altera de Feria, ùt reverà cantantur in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis, & aliis etiam Regularium; tunc in Miſſa de Feſto Semiduplici, ſecunda Oratio erit *Eccleſiæ*, vel *pro Papa*, quin dicatur tertia Oratio: ſed non progreditur ad explicandum, quot in altera Miſſa Conventuali de Feria dicendæ ſint Orationes. Halden in ſuo Ephemerologio Eccleſiaſtico *part.* 1. *tit.* 18. adnotat, quòd ſi cum Feſto Semiduplici occurrat Feſtum Simplex; tunc in prima Miſſa Conventuali, quæ erit de dicto Feſto, ſecunda Oratio erit de Feſto Simplici occurrente tantùm, omiſſa tertia Oratione *Eccleſiæ*, vel *pro Papa*: ſi verò non occurrat Feſtum Simplex, ſecunda Oratio in ejuſmodi Miſſa Conventuali feſtiva, erit *Eccleſiæ*, vel *pro Papa* tantùm: in neutro enim caſu, tunc addenda eſt tertia Oratio in ea Miſſa. In Miſſa verò Conventuali altera, quæ dicitur de Feria, Oratio ſecunda erit *Eccleſiæ*, vel *pro Papa* tantùm: non enim in ea fieri debet Commemoratio ullius Feſti die illo occurrentis. Hæc ex Halden *loc. cit.* cui adderem, quod ſi in prima Miſſa ex dictis duabus Conventualibus jam dicta eſſet Oratio *Eccleſiæ* ſecundo loco, nullo occurrente Feſto Simplici; tunc in ſecunda ex dictis Miſſis congruum foret dicere ſecundo loco aliam Orationem *pro Papa*. Ex hucuſque dictis colligitur, quòd in Miſſa Conventuali Feſti Semiduplicis occurrentis in Feriis Quadrageſimæ ante Dominicam Paſſionis, dicendæ ſunt tres Orationes, prima de Feſto; ſecunda verò, & tertia eædem, quæ aſſignantur in Miſſa de Feria, de qua non fit Commemoratio in prædicta Miſſa Conventuali, ut notum eſt omnibus; nec minuitur numerus Orationum; ùt notat noſter Gavantus *part.* 4. *tit.* 15. *n.* 4.

Reſumendo nunc ſermonem de prædicto Feſto Semiduplici occurrente à Dominica Paſſionis uſque ad Dominicam Palmarum, & de Miſſa Privata ejusdem Feſti; certiſſimum eſt ex diſpoſitione ſuperioris Rubricæ, tres debere dici Orationes, primam de eodem Feſto, ſecundam de Feria, tertiam *Eccleſiæ*, vel *pro Papa*; quamvis in Miſſis de tempore, & de Feriis, quæ occurrunt à Dominica Paſſionis uſque ad Feriam quintam in Cœna Domini, duæ tantùm præſcribantur Orationes dicendæ, prima de Feria, ſecunda verò *Eccleſiæ*, vel *pro Papa*. Quibus poſitis, gravis oritur controverſia inter Rubricarum explanatores, utrùm occurrente dictis diebus ferialibus, nimirum à Dominica Paſſionis uſque ad Dominicam Palmarum, aliquo Feſto Simplici, debeant dici duæ Orationes tantùm, nimirum de Feria, & de Feſto Simplici; vel utrùm debeat addi tertia Oratio, nimirum *Eccleſiæ*, vel *pro Papa*. Dubium hoc oritur ex verbis Rubricæ appoſitæ in Miſſa Dominicæ Paſſionis, ubi legitur -- *Ab hac die uſque ad Feriam quintam in Cœna Domini poſt Orationem diei*

Digitized by Google

dicitur, *vel contra Perſecutores Eccleſiæ*, *Oratio* Eccleſiæ tuæ, &c. *vel pro Papa* Deus omnium Fidelium; deinde ſubnectitur: *Non dicitur tertia Oratio.* Noſter Gavantus in ſuis Commentariis ad Rubricam *num.* 8. docet, quòd ſi in prædictis diebus occurrat Commemoratio de Simplici, omitti omnino debeat tertia Oratio; & quòd dicantur tantùm duæ Orationes ad ſenſum Rubricæ, ùt ipſe ait. Verùm contra Gavantum inſurgit Guyetus *lib.* 4. *cap.* 18. *quæſt.* 28 ubi validis profectò rationum momentis refellere conatur Gavanti ſententiam, quam Rubricæ in primis, deinde & rationi planè eſſe contrariam, luce clariùs demonſtrare contendit: & quia eadem quæſtio procedit etiam de Feſto Simplici occurrente in Feriis infra Octavas Paſchæ, & Pentecoſtes, à quarum Miſſis Gavantus pariter tertiam Orationem excludit; hinc Guyetus profert in primis, ad eum confutandum, textus omnes Rubricarum, quibus Gavantus ſuam adſtruit aſſertionem; à quibus referendis nos abſtinemus, curioſus enim lector facilè præfatum Auctorem adire poteſt. Non omittam tamen adducere poſtremum, quod ipſe putat validiſſimum argumentum, quo utitur ad ſuam comprobandam ſententiam, nimirum: Orationum in Feſtis Semiduplicibus par omnino eſt, idemque numerus, ac Dominicarum, ſeu Feriarum temporis, in quo occurrunt; ùt conſtat ex tota Rubrica 9. de Orationibus. Si ergo in hebdomada Paſſionis duæ, ùt ait Gavantus, tantùm ſunt Orationes; quare tres ponuntur in Semiduplicibus infra illam occurrentibus? ſic enim habet Rubrica *n.* 5. *in Semiduplicibus à Dominica Paſſionis*, *&c.* An non, ſi privilegium eſt illius temporis, ùt duæ tantùm habeantur Orationes, tranſire æquè debet ad Feſtum Semiduplex in eo occurrens, atque omiſſio ſuffragiorum in Adventu tranſit ad Semiduplex illo tempore occurrens? Imò verò adhuc nobilius eſt Semiduplex, quàm talis Feria, ſiquidem ipſi præfertur, & tamen huic negatur à Gavanto tertia Oratio, quam Rubrica expreſsè illi concedit. Hoc argumento veluti telo putat Guyetus confodere Gavantum: verùm quia hoc argumentum nimis probat, nihil mihi videtur probare contra Gavanti ſententiam: nam ex quo Semiduplex ſit nobilius Feria, & ex quo in eo dicantur tres Orationes in Miſſa, juxta diſpoſitionem ſuperioris Rubricæ; non ſolùm evinceretur, eſſe dicendam tertiam Orationem in Miſſa Feriæ, occurrente Feſto Simplici, ſed etiam non occurrente tali Feſto, cùm non deceat Feſtum nobilius Feria habere plures Orationes in ſua Miſſa, quàm habeantur in Miſſa Feriæ. Potiùs igitur ſuadent aliæ rationes à Guyeto adductæ: ſed ſuper hac re nullam audeo proferre ſententiam, quouſque à S. R. C. decidatur hoc dubium valdè controverſum inter Rubriciſtas in Urbe degentes. Si aliquod igitur, ùt ſpero, Decretum deciſivum emanabit (ultra pauca jam edita, quæ adhuc apparent valdè obſcura) dum hoc opus ſub prœlo eſt; de illo mentionem faciam in altera parte hujus tomi, ubi ſermo fiet de Dominica, & hebdomada Paſſionis, necnon Paſchæ, & Pentecoſtes.

VII. Gavant. poſt Rubr. num. 8. pag. 21. col. 2. *Si in prædictis occurrat Commemoratio de Sancto Simplici*, *non dicitur tertia Oratio.*) Suſtinet hic Gavantus, ùt mox expoſuimus, quòd in prædictis Feriis à Dominica Paſſionis uſque ad Dominicam Palmarum, & infra Octavas Paſchæ, & Pentecoſtes, ſi occurrat aliquod Feſtum Simplex, de eo fieri quidem debet Commemoratio in Miſſa; ſed præter hanc Orationem non eſſe addendam tertiam, nimirum *Eccleſiæ*, *vel pro Papa*; ſed iterum dico: Guyetus ſuprà laudatus *loc. cit.* acerrimè tenet, in prædicto caſu Feſti Simplicis dicendam eſſe tertiam Orationem Eccleſiæ vel pro Papa; & hoc colligere dicit ex verbis Rubricæ Miſſalis in Miſſa Feriæ 4. poſt Paſcha, ubi habetur -- *Ab hac die uſque ad Sabbatum in Albis incluſivè*, *poſt Orationem*

Digitized by Google

nem diei, dicitur una ex ſequentibus Orationibus tantùm, niſi facienda ſit aliqua Commemoratio Feſti Simplicis occurrentis. Ex qua particula *Niſi* deducit Guyetus exceptionem ejusdem Rubricæ, nimirum eſſe quidem dicendas duas Orationes tantùm, ſed niſi occurrat Feſtum Simplex, de quo debeat fieri Commemoratio; in quo caſu non duæ, ſed tres, dicit ipſe, dicendæ ſunt Orationes: ſed ſuper hac quæſtione alibi mentem noſtram aperiemus, ut ſuprà innuimus.

VIII. Rubr. n. 9. pag. 21. *Infra alias Octavas, &c.*) Nempe præter Octavam Paſchæ, & Pentecoſtes, ſecunda Oratio dicitur de S. Maria; tertia Eccleſiæ, vel pro Papa: tunc enim non dicitur Oratio *A cunctis*, quia neque in Officio fiunt Commemorationes Sanctorum, quibus prædicta Oratio correſpondet. Cur autem non dicatur Oratio *A cunctis* in Vigiliis, in quibus fiunt Commemorationes Sanctorum, ratio eſſe poteſt, quia in Vigiliis ſolent Fideles ferventiùs orare, mente per jejunium elevata: & ideò in Miſſa præſcribuntur Orationes dicendæ de S. Maria, & pro Eccleſia, quæ magis fovent devotionem, & pietatem.

IX. Gavant. pag. 21. col. 2. lit. e *Secunda de Spiritu Sancto.*) In diebus verò infra Octavas S Mariæ, prima Oratio eſt propria ejusdem; ſecunda de Spiritu Sancto, quæ ſemper dicitur in ſupradictis Miſſis Beatæ Mariæ; quia ipſa eſt Sacrarium, & ſingulare habitaculum Spiritus Sancti. Quarti *part.* 1. *tit.* 9. *n.* 9. Reliqua patent ex Commentariis noſtri Gavanti.

X. Rubric. n. 10. pag. 21. *Dicuntur duæ Orationes, &c.*) Traditur in hac Rubrica Regula dicendi duas Orationes in Dominicis infra aliquam Octavam; & nihilominùs non excluditur tertia Oratio, ſi occurrat Feſtum Simplex: unde ſemper etiam ex hac Rubrica magis, magìsque confirmare contendit ſuam ſententiam Guyetus, quòd infra Octavas Paſchæ, & Pentecoſtes debeat pariter dici tertia Oratio, ſi occurrat Feſtum Simplex. Imò reperio in ſuperiori Rubrica, quando fit ſermo de die Octavæ, eundem modum loquendi ac in Rubrica, quæ habetur in Feria 4. poſt Paſcha: nimirum præſcribitur in ſuperiori Rubrica: *Et in die Octava dicitur una tantùm Oratio, niſi facienda ſit aliqua Commemoratio*: ex quo modo loquendi clarè exprimitur, quòd occurrente aliqua Commemoratione debeant dici duæ Orationes, una de die Octavæ, altera de Feſto Simplici, vel alio, de quo debeat fieri Commemoratio. Quapropter cùm habeantur eædem particulæ *Tantùm*, & *Niſi* in ſuperiori Rubrica de Octava, quæ habentur etiam in Feria 4. poſt Paſcha; hinc colligi poteſt, illas particulas non excludere ſecundam, vel tertiam reſpectivè Orationem, ſi occurrat Feſtum Simplex: nihilominùs lectorem remittimus ad ea, quæ dicemus locis ſuprà citatis ſuper dicta controverſia.

XI. Gavant. poſt Rubr. n. 12. pag. 22. col. 1. *Plures tribus non dicuntur in Semiduplicibus, &c.*) Hujusmodi Orationum, quæ etiam Collectæ appellantur, quia dicebantur, quando Populus congregabatur in Eccleſiis ad eas dicendas, juxta antiquam Eccleſiæ Romanæ conſuetudinem, una tantùm dicebatur; ſicùt unus dicebatur Introitus, unica legebatur Epiſtola, & unicum Evangelium; ùt referunt Innocentius III. *lib.* 1. *cap.* 17. & Radulphus Tungrenſis *propoſ.* 23. Verùm idem Innocentius, necnon Micrologus *cap.* 4. aſſerunt, quòd ſuo tempore dicebantur ſemper tres, aut quinque, aut ſeptem Collectæ in honorem SS. Trinitatis, vel Reſurrectionis J. C. vel in Commemorationem quinque plagarum Chriſti Domini; & ſeptem, ad obtinenda ſeptem dona Spiritus Sancti. Sanctus Carolus etiam in primo Mediolanenſi Concilio prohibet: *Ne plures tribus, vel ad ſummum quinque Orationes .... dici poſſint, niſi ubi Eccleſia inſtitutum aliud poſtulet:* & in ſuis inſtructionibus pro Miſſæ celebratione, ſtatuit, ut cùm plures ſunt Ora-

Orationes, aut Collectæ, numero diſpari recitentur, & ſeptem non excedant. Porro hæc Orationum multiplicatio in Monaſteriis cœpiſſe videtur: etenim in Concilio Matiſconenſi, Anno 627. celebrato, Agreſtinus Monachus Luxovienſis, Sancti Columbani Regulam ſuperſtitionis accuſans, inter cætera, quæ viro Sanctiſſimo objecit, unum erat, quòd Miſſarum Sollemnia contra inſtitutum Eccleſiæ morem multiplicatione Collectarum celebraret. Agreſtinum tamen confutavit ejusdem Monaſterii Abbas Euſtatius his verbis, in eodem Concilio relatis: *Multiplicationem Orationum in Sacris Officiis omnibus proficere Eccleſiis: quia dum plùs Dominus quæritur, plùs invenitur; & cùm uberiùs Oratione pulſatur, eò citiùs exaudire probatur.*

Circa numerum talium Orationum in Miſſis dicendarum, debent in præſentiarum à nobis exactè ſervari regulæ à Rubricis, & à S. R. C. præſcriptæ, inter quas habetur, quòd in Dominicis per Annum in Feſtis Simplicibus, & Feriis, non dicantur minùs quàm tres Orationes, ùt in Semiduplicibus; in quibus, ùt notat Gavantus, non debent dici plures, niſi facienda ſit aliqua Commemoratio. Unde in Semiduplicibus non poteſt augeri numerus Orationum ad libitum Celebrantis; quinque tamen, aut ſeptem, ait Turrinus *part. 2 ſect. 2 cap. 2.* poſſunt dici in Simplicibus, & Feriis; non quatuor, aut ſex, niſi ubi numerum talem exigerent Commemorationes. Non eſt igitur præſcriptum à Rubricis, quòd ſemper in Semiduplicibus, Simplicibus, & Feriis, Orationes, quæ dicuntur in Miſſa, debeant eſſe impares numero: & hoc declaratum eſt à S. R. C. 2. *Decembris* 1684. in Decreto dato in noſtro Indice ſub *n.* 476. ùt ſuprà etiam de hoc locuti ſumus.

Præterire non debemus, prædictas Orationes collocandas eſſe, ſervata earum dignitate, ùt præſcribit Rubrica; & ex ſolo Miſſali eſſe deſumendas, videlicèt, aut de tempore, aut de proprio Sanctorum, aut de Communi, aut ex Orationibus diverſis poſt Miſſas Votivas; non ex aliis libris: quia ſiunt quidem aliquando ad arbitrium Celebrantis, quoad numerum, non quoad acceptionem; quia nunquam poteſt Sacerdos eas depromere, unde maluerit, ſed ex Miſſali tantùm; ut colligitur *ex tit. 7. hujus primæ partis n. 5.*

XII. Poſt Commentar. Gavanti ad Rubr. n. 14. p. 2.:) Nonnulla eſſent hic addenda Gavanti Commentario: ſed quia ea, quæ ſpectant ad Miſſas Votivas, omnia tradidimus, & quidem fusè, in noſtris Additionibus, & Obſervationibus ad Commentaria Gavanti in titulum, ſeu Rubricam quartam *primæ partis*, quæ eſt de Miſſis Votivis; idcirco videantur quæ ſuperiori dicto loco à nobis addita ſunt.

XIII. Gavant. poſt Rubr. n. 17. pag. 24. col. 1. lit. i *Et tunc concluſio fit hoc modo. Per Dominum noſtrum JEſum Chriſtum.*) Hæc Orationum clauſula vetuſtiſſima eſt, & jam Seculo VI. à tota Africana Eccleſia uſurpabatur: etenim S. Fulgentius in Epiſt. ad Ferrandum Diaconum hæc habet: *In Orationibus Sacerdotum: per JEſum Chriſtum Filium tuum Dominum noſtrum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti: per univerſas Africæ Regiones Catholica dicere conſuevit Eccleſia.* Dicimus autem, Per Dominum noſtrum JEſum Chriſtum Filium tuum; ut ſciamus, nos per Filium accipere, quidquid nobis datur à Patre; & ut pareamus Chriſto jubenti in Evangelio Johannis *cap. 15. Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Hinc celebris illa Optati Milevitani Sententia adversùs Donatiſtas *lib. 3. Paganum vocas eum, qui Deum Patrem per Filium ejus ante Aram rogaverit.* Placet referre obſervationem Micrologi *cap. 6.* qui contendit, concluſionem hanc ita exprimendam eſſe, *Per Dominum noſtrum JEſum Chriſtum, qui tecum vivit, & regnat Deus:* & poſtpoſitionem hujus vocis *Deus*, his verbis *Spiritus Sancti*, tunc fuiſſe recentem. *Sciendum*, in-

Digitized by Google

quit, *in illa uſitata concluſione Per Dominum noſtrum, quòd Romanus Ordo, & antiquiſſima exemplaria nomen Dei interponunt, ubi dicitur: qui tecum vivit, & regnat Deus. Quod tamen Moderni poſt nomen Spiritus Sancti ſubjungere ſolent: & hac utique conſuetudo etiam apud Romanos uſquequaque adeò invaluit, ut antiqua traditionis executio jam non ſine ſcandalo locum habere poſſit.* Hæc Micrologus, cujus acriorem cenſuram probare non poſſum: ſive enim poſtponatur, ſive præferatur nomen *Deus*, nequaquam concluſionis ſenſus levi illa mutatione corrumpitur, nec ullum ſcandalum parere poteſt. Certè etiam nunc Eccleſia Romana modum à Micrologo reprehenſum obſervat: & neſcio, an præter Ambroſianam Eccleſiam, antiquior ille modus alibi obſervetur.

XIV. Gavant. pag. 24. col. 1. lit. i *Reliqui concluſionum modi per ſe patent.*) Ut breviter exponamus modum concludendi Orationes, advertimus cum Gavanto, Biſſo *lit. C. n.* 410. §. 3 Hippolyto à Portu *de Cultu Dei, & hominum ad tit. 5. Rubr. 1. in ſuis adnot. num. 19.* advertimus, inquam, quòd in Oratione ad Patrem directa, ſi nominetur Filius, dicitur in concluſione Orationis: *Per eundem Dominum*, niſi nominetur in fine Orationis; ſiquidem tunc dicitur *Qui tecum, &c.* ſi nominetur Spiritus Sanctus in Oratione, dicimus: *In unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus*, etiamſi nominetur in medio alicujos Orationis. Addit Biſſus *loc. cit.* quòd ſi contingeret, ut duæ, vel plures Orationes eſſent unica concluſione terminandæ; tunc in concluſione ſit dicendum *In unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus, &c.* licèt Spiritus Sanctus non eſſet nominatus in ultima Oratione, ſed in alia antecedenti: pro quare affert exemplum Miſſæ pro gratiarum actione; in qua dicuntur duæ Orationes ſub unica concluſione terminatæ; & in hac concluſione dicitur *In unitate ejuſdem Spiritus Sancti Deus &c.* licèt Spiritus Sanctus nominetur tantùm in prima Oratione; huic tamen Sententiæ Biſſi obſtare videtur Decretum allatum in noſtro Indice ſub *n. 695.*

XV. Gavant. pag. 24. col. 1. lit. i *Si ad Trinitatem dirigatur Oratio.*) Quamvis Gavantus dicat, terminandam eſſe Orationem *Qui vivis, & regnas, &c.* nihilominùs Biſſus ſuprà §. 6. advertit, eſſe attendendum modum, quo Perſonæ in illa Oratione nominantur, & ita dicendum: *Per eundem Dominum noſtrum, &c. In unitate ejuſdem Spiritus Sancti, &c.* vel *Per Chriſtum, &c.* Exemplum adducit illius Orationis *Suſcipe Sancta Trinitas*, quam lotis manibus dicit Celebrans in Miſſa; in qua, quia peculiariter exprimitur nomen Filii, concluditur *Per eundem Dominum noſtrum* In alia verò Oratione, quam Celebrans dicit, dicto *Ite Miſſa eſt*, nempe *Placeat Sancta Trinitas*; quia nulla Perſona ſpecialiter exprimitur, idcirco concluditur *Per Chriſtum Dominum noſtrum.*

XVI. Gavant. pag. 24. col. 2. lit. i *Additur Amen in fine.*) De hac voce *Amen*, quæ ditur in fine Orationis, niſi aliter præſcribatur à Rubrica, eruditè diſcurrunt Card. Bona *lib. 2. cap. 5. n. 6.* Grancolas *Tract. de Miſſa pag. 36* ſicùt etiam *in lib. de antiq. Liturg.* ubi pariter agit de Collectis, & Orationibus, quæ in Miſſa dicuntur. Ita etiam de prædicto verbo *Amen*, tractat Biſſus *lit. A. n.* 310. §. 1. ubi aſſerit, hoc verbum dici in fine Orationis ex Decreto Anacleti Papæ; ùt refert Hugo Victorinus *lib. 2. cap.* 11. Verùm id prædicto Anacleto confirmante, non vero primùm ſtatuente: nam de hujus vocis uſu poſt Orationem loquitur Apoſtolus 1. ad Corinthios *cap.* 14. Videri etiam poterunt antiqoiſſimi PP. Juſtinus apolog. 2. Dionyſius Alex. Epiſt. ad Sixtum, apud Euſeb. Cyril. Hieroſol. Catech. 5. myſtag. Hieronymus in præf. *lib.* 2. Commem. in epiſt. ad Galat. Aug. *lib.* 2. contra epiſt. Parmeniani *cap.* 7.

Novæ

Digitized by Google

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. X. De Epiſtola, Graduali, Alleluja & Tractu ac de Evangelio.

I. Gavant. pag. 25. col. 1. lit. k *Auctores legendi Epiſtolam in Miſſa fuere Apoſtoli, &c.*) Ritum hunc legendi Epiſtolam, ſeu Lectionem aliquam Sacræ Scripturæ, ab Apoſtolis derivaſſe certiſſimum eſt; ùt etiam aſſeverat Card. Bona *lib. 2. cap. 6. n. 1.* Antonius Bellotte in ſuis Obſervationibus *pag. 396.* Grancolas *in tract. de Miſſa pag. 37.* & *de antiquis Liturg. pag. 504.* Præfatus Bona notat, quòd antiqui Codices Sacramentorum tam editi, quàm MSS. *Poſt Collectam*, aſſerunt, *ſequitur Apoſtolus*, id eſt Lectio ex Apoſtolo: tametſi enim ipſa Lectio ex aliis quoque libris veteris, & novi Teſtamenti deſumatur; ùt plurimùm tamen ex Apoſtolo Paulo accipitur; ac propterеà ſolius Apoſtoli, in prædictis Codicibus fit mentio, & in ipſis Epiſtola, Apoſtolus appellatur.

Ratio autem, cur in Miſſa legatur Epiſtola ante Sacrificium, eſt, quia hoc Sacrificium eſt Myſterium Fidei; ùt dicitur in forma Conſecrationis Calicis: & ideò conveniens fuit, ut præcederet Inſtructio Fidei per Lectionem Prophetarum, & Apoſtolorum. Quare Concilium Carthaginenſe IV. *Can.* 84. ùt refertur in *cap. Epiſcopus de Conſecratione diſtinct. 1.* ſic ſtatuit -- *Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſive Gentilem, ſive Hæreticum, ſive Judæum, uſque ad Miſſam Catechumenorum* -- Rationem hujus Decreti reddit D. Thomas *part. 3. quæſt. 83. art. 4. ad 4.* quia in ea parte Miſſæ continetur inſtructio Populi. Perſicus *lib. 3. cap. 2. dub. 2. §. 1. de Epiſtola.*

Obſervandum occurrit in his Sacris Lectionibus, quòd quando hæ deſumuntur ex libris Moyſis, vel Salomonis, de eorum nominibus non fit mentio. Ideò autem reticetur nomen Moyſis in Lectione libri Geneſis, v. g. quia Dominum exacerbavit, quia hæſitavit ad aquas contradictionis. De Salomone tacetur nomen, quia deceptus fuit à mulieribus, & propter infamiam Idololatriæ. Ita ſentit Johannes Baptiſta de Rubeis *in ſuo novo Rationali Div. Offi. lib. 2. cap. 28.* Verùm genuina ratio eſſe videtur, quia illis libris in Sacris Bibliis nomen Moyſis, & Salomonis non præfertur.

In Miſſa Sollemni cantatur Epiſtola à Subdiacono; quamvis in antiqua Subdiaconi Ordinatione, ſive ex Concilio Carthaginenſi, ſive ex Aquiſgranenſi, ſive ex Ordine Romano, nihil prorſus reperiatur, quod ad legendam Epiſtolam referri poſſit; ùt fuſiùs oſtendunt Hallier *de materia, & forma Ordinationis §. 16. num. 46.* & Morinus *de Sac. Ordinat. part. 3. exerc. 11. cap. 2.* Lector autem olim per traditionem Codicis ordinabatur: qui Ritus adhuc hodie perſeverat; & in Eccleſia Orientali traditur eis Codex Epiſtolarum S. Pauli quas publicè legunt in Eccleſia. Quo verò tempore cœperint Subdiaconi legere Epiſtolam, dubium eſt. Exiſtimant aliqui Seculo octavo hoc contigiſſe: nam Amalarius, qui initio Seculi IX. claruit, *lib. 2. cap. 11. Miror*, inquit, *qua de re ſumptus ſit uſus in Eccleſia noſtra, ut Subdiaconus frequentiſſimè*, non ergo ſemper, *legat Lectionem ad Miſſam; cùm hoc non reperiatur ex miniſterio ſibi dato in Conſecratione commiſſum, neque ex literis Canonicis, neque ex nomine ſuo.* Et in fine capitis ſubdit: *Sed poſtquàm ſtatutum eſt à Patribus noſtris, ut Diaconus legeret Evangelium; ſtatuerunt, ut Subdiaconus legeret Epiſtolam, vel Lectionem.* At quando id ſtatutum fuerit, non dicit *Amalarius.* Quare Card. Bona de rebus Liturg. *lib. 2. cap. 6. num. 3.* exiſtimat,

antà

ante cœpiſſe Diaconos legere Evangelium, quàm Epiſtolam Subdiaconos. Certùm tamen videtur, Subdiaconos jam à Gregorii Magni temporibus in Eccleſia Romana Epiſtolam recitaſſe: quippe Gregorius ipſe in Concilio Romano decrevit, ut Diaconus Evangelicæ Lectionis officium inter Miſſarum ſollemnia exſolveret; Pſalmos verò, ac cæteras Lectiones Subdiaconi recitarent. Videatur Epiſtola 44. libri 4. veteris editionis.

Huc ſpectat ſequens Decretum, nimirum — Quòd deficiente Subdiacono pro Miſſa Sollemni, data neceſſitate poteſt permitti per Superiores, ut ſubſtituatur conſtitutus in Minoribus Ordinibus ad cantandam Epiſtolam, paratus abſque manipulo. Ita S. R. C. die 6. Julii 1698. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 330.

Cæterùm de Ritu & antiquitate canendi Epiſtolam in Miſſa Sollemni, & eam dicendi in Miſſis Privatis, tractant eruditè ſuprà allegati Auctores, nimirum Card. Bona, Bellotte, Grancolas, & præter iſtos Hugo Menardus *in not. & obſ. in libr. Sacram. S. Gregorii Papæ, pag.* 7. necnon Jo. Ant. Pallotta *lib.* 2. *cap.* 12. qui etiam agunt de illis verbis *Deo gratias*, quæ Miniſter profert poſt lectam Epiſtolam à Sacerdote in Miſſa Priv. vel ab Acolytho, ſubmiſſa voce, poſt cantatam Epiſtolam in Miſſa Sollemni.

II. Rubric. n. 2. pag. 25. & Gavant. ibid. col. 1. lit. o *Graduale, &c.*) Graduale idem ſonat ac Gradale, & componitur ex aliquibus verſibus, qui ſemper dicuntur in Miſſa poſt Epiſtolam, excepto tempore Paſchali; tunc enim dicuntur duo verſus cum quatuor *Alleluja*, ùt notatur in Miſſali in Sabbato ante Dominicam in Albis. Tempore autem Paſchali omittitur Graduale, quia hoc eſt ſignum doloris, & laboris; illud verò tempus exultationis. Rupertus Abbas *lib.* 1. *cap.* 34. Nec obſtat, quòd Graduale dicatur à die Paſchæ, uſque ad Sabbatum in Albis excluſivè: tunc enim dicitur pro renatis fonte Baptiſmatis; ut intelligant, ac diſcant, quòd in vocatione, qua vocati ſunt, laborare, & continuò ſeſe exercere debeant. Ex eodem Ruperto *lib.* 8 *cap.* 1. Sed advertendum eſt, quòd licèt infra Octavam Paſchæ dicatur Graduale in Miſſa de tali Octava; nihilominùs, ſi pro re gravi cantaretur aliqua Miſſa Sollemnis Votiva; tunc poſt Epiſtolam talis Miſſæ: non eſſet dicendum Graduale; ſed loco illius, duo verſus tali Miſſæ convenientes cum quatuor *Alleluja*. Ita Biſſus *lit. G. n.* 54. §. 2. *& ſeqq.*

Dicitur autem Gradale, ſeu Graduale ex loco, ubi cantabantur olim dicti verſus, nimirum à gradibus, vel Altaris, ùt ait Gavantus hìc: vel quia cantabatur juxta Gradus ambonis, ſive editioris ſuggeſti, quos aſcendebat Diaconus, ut pergeret ad cantandum Evangelium. Ita Rabanus *lib.* 1. *cap.* 33. Cantantur autem eò tempore in Miſſa Sollemni dicti verſus intitulati *Gradale*, ſeu *Graduale*, ne in ſilentio vacet totum illud tempus, antequàm cantetur Evangelium. Ita Bellarminus *lib.* 1. *cap.* 16. *de Miſſa*. Romæ præfatum Graduale ſolet à Cantoribus celeriùs, ſeu tardiùs cani; ut reſpectivè ad functiones Diaconi commenſuretur.

Nomen Reſponſorii accepit dictum Graduale, ſive Gradale, vel quia Lectioni Sac. Scripturæ convenire, & correſpondere debet: vel quia uno canente, Chorus conſonando reſpondet: ante autem id ſolus quiſque agebat; nunc verò unus interdum, interdum duo, vel tres communiter canunt, Choro in plurimis reſpondente. Ita V. Card. Thomaſius *in præfatione antiq. librorum Miſſarum pag.* 21. ubi affert etiam textus variorum Ordinum Romanorum, in quibus deſcribuntur varii modi pro diverſitate temporis cantandi tale Reſponſorium, ſeu Gradale Miſſæ. Aſſerit Iſidorus *lib.* 1. *cap.* 8. *de Eccleſ. Officiis*, Reſponſoria ab Italis inventa eſſe; ſed à quo præcisè, & quo tempore inſtituta ſint, incertum eſt. Sunt qui eorum Auctorem adſtruunt fuiſſe Cœleſti-

num; Alii verò Gregorium Magnum. De Gregorio certiſſimum eſt, quòd in ſuo Antiphonario per ordinem digeſſit, quæ in ſingulis Miſſis per Annum cantari ſolent ad uſum pſallendi, vel aliquos Pſalmi verſiculos, vel integrum Pſalmum inter Epiſtolam, & Evangelium: verum multò antiquiorem Gregorio fuiſſe ſaltem in Africa, ex Auguſtino clarè oſtenditur initio ſermonis 33. Cætera quæ pertinent ad Sacram eruditionem prædicti Gradualis in Miſſa dicendi, tradit Cardinalis Bona *lib. 2. cap. 6. n. 5.* nec non Card. Thomaſius, qui pariter perudité diſcurrit de dicto Graduali in citata præfatione præfixa *ſuis antiquis libris Miſſarum, à pag. 21. uſque ad p. 29.* & in alia præfatione alterius ſui operis, cui Titulus *Reſponſorialia, & Antiphonaria Romana Eccleſia pag. 4. & ſeqq.* Præterea agunt etiam de hoc Graduali Hugo Menardus, Antonius Bellotte; & alii Auctores à nobis ſuperiùs citati in Obſervationibus ad Rubricam ſuperiorem *n.* 1. hujus tit. de Epiſtola.

III. Gavant. pag. 26. col. 2. lit. q *Additur verſus Alleluja, &c.*) Præter ea, quæ tradit Gavantus in ſuis Commentariis, quoad ea, quæ ſpectant ad Sacram eruditionem dicti Hymni *Alleluja*, nonnulla exaravit Ven. Card. Thomaſius in cit. præfatione præfixa ſuis antiquis libris Miſſarum *pag. 29.* ubi inter cætera dicit, Sozomenum *lib. 9. cap. 39. Hiſtoria Tripartita* aſſerere, ſemel in Anno, die ipſo Paſchæ tantùm *Alleluja* Romæ cantari ſolitum fuiſſe; cujus tamen dicta Card. Baronius ad diem 5. Aprilis pluribus S. Hieronymi teſtimoniis refellit; ſed utriuſque ſententiam conciliare ſtudet cit. Thomaſius, dicendo, quòd in die tantùm Paſchæ cantabatur quidem Ritu publico dictum *Alleluja*; cæteris verò diebus ex B. Hieronymi traditione quiſque ſuo arbitratu, ùt mallet, *Alleluja* cantaret.

Cæterùm Seculo ſexto jam ad Miſſas cantabatur *Alleluja* Romæ, non ſolùm Paſchatis die, ſed per totam conſequentium dierum Quinquageſimam Paſchalem. Perlegantur reliqua, quæ cit. loco tradit Thomaſius, & ea quæ pariter edidit Card. Bona *lib. 2. cap. 6. n. 5.* circa originem, & Ritum præfati Hymni *Alleluja*.

IV. Gavant. pag. 26. col. 2. lit. r *Primum earum Auctorem ferunt fuiſſe Abbatem Nogerum, &c.*) Poſt *Alleluja* in aliquibus Feſtivitatibus dicitur Sequentia, quæ, ùt ait Gavantus, vocatur Jubilatio ab Ordine Romano; & appellatur Sequentia, quia per cantus amœnitatem ad Sequentia præparat. Ita Hugo Victorinus *de Offic. Eccleſ. cap. 19.* vel quia ſequitur ad *Alleluja*. Dicitur etiam Proſa, quia caret lege metri; ùt notat Cornelius Schultingius relatus à noſtro Gavanto *tit. 6. prima partis lit.* e.

Quamvis Gavantus hoc loco innuat primos Auctores Sequentiarum, quæ aliquando dicuntur in Miſſa; nihilominùs, quibus Auctoribus referendæ ſint illæ Sequentiæ, quæ dicuntur in variis Sollemnitatibus, adhuc incertum eſt: varii varia tradunt: videantur igitur Cardin. Bona *lib. 2. cap. 6. n. 6.* Biſſus *lit. S. n.* 186. Grancolas *de antiquis Liturg. pag.* 511. Pallotta *cit. loc.* Marcellus de Cavaleriis *in Statera Sac. tit.* 12. & Antonius Bellotte *in ſuis obſerv. pag.* 413.

V. Gavant. pag. 27. col. 1. lit. z *Tractus dicitur à trahendo.*) Omnes Rubricarum interpretes conveniunt cum Gavanto, circa hujus nominis *Tractus* etymologiam, cùm verè dicatur à trahendo: quia reverà continuatâ ſerie modulationis (ùt ait Card. Thomaſius in præfat. ſuperiùs cit.) unius Cantoris non interruptâ reſponſionibus aliorum intercinentium perageretur: ſic enim *tractim canere* dicitur cantor, quemadmodùm Latini *tractim dicere, tractim tangere, &c.* à trahendo ſcilicet in longum ſine intermiſſione, non interrumpendo ſeriem Orationis, aut percuſſionis, vel ſuſurri. Amalarius *lib. 3. cap.* 12. Hoc autem eſt diſcrimen inter Reſponſorium, & Tractum, quòd primo Chorus reſpondet; Tractui verò nemo.

Ex

Ex eodem Amalario cit. ab eod. Card. Thomaſio. Tractus totus dicebatur ab uno ſolo Cantore, qui erat diverſus ab illo, qui cantabat Gradale, ſive Reſponſorium.

Alia, quæ ſpectant ad originem, & Ritum prædicti Tractus, traduntur à cit. Card. Thomaſio, nec non à Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 7. *pag.* 5. à Stephano Durandi de Ritibus Eccleſiæ *lib.* 2. *cap.* 2. & à cæteris aliis Auctoribus, à nobis ſuprà cit. qui agunt eruditè de omnibus Miſſæ partibus.

VI. Rubric. n. 6. p. 27. & Gavant. pag. 28. col. 1. lit. b *Dicitur Evangelium, &c.*) Morem legendi Evangelium in Miſſa antiquiſſimum eſſe, ab Apoſtolis derivatum, nemo eſt, qui in dubium revocet, cùm omnes SS. Patres hanc veritatem conteſtentur, quorum auctoritates congerit Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 7. nec non Joſeph. Catalanus in ſuo recenti, & erudito opere *de Codice Sancti Evangelii lib.* 1. *cap.* 1.

VII. Rubric. n. 6. p. 27. & Gavant. pag. 28. col. 1. lit. c *In principio Evangelii, &c.*) Evangelium, quod in Miſſa Privata legitur à Sacerdote celebrante, in Miſſa Sollemni, antiquitus legebatur ab aliquo ex Lectoribus, ad quos ſpectabat Divinæ Scripturæ Lectiones in Eccleſia recitare; ùt tradit S. Cyprianus *epiſt.* 34. qui Aurelianum, & Cœleſtinum Confeſſores ad Lectoris gradum, ut Evangelium legerent, evexerat. In Hiſpania verò id quandoque Subdiaconos præſtitiſſe conſtat ex Concilii primi Toletani *Can.* 4. celebrati Anno 401. Certum nihilominùs eſt, præſentem Ritum recitandi Evangelium à Diacono in Miſſa Sollemni antiquiſſimis etiam temporibus in Eccleſia, tam Græca, quàm Latina, viguiſſe: id enim ſtatutum legimus *lib.* 2. *Conſtit. Apoſtolorum cap.* 57. & à Concilio Vaſenſi coacto Anno 529. cujus Canon 2. hæc habet: *Si Presbyter aliqua infirmitate prohibente per ſe ipſum non potuerit prædicare; SS. Patrum Homiliæ à Diaconibus recitentur: ſi enim ſunt digni Diaconi, quæ Chriſtus in Evangelio locutus eſt, legere; quarè indigni judicentur SS. Patrum expoſitiones publicè recitare?* Ejuſdem antiqui Ritus mentionem facit Hieronymus in Epiſtola ad Sabinianum, ubi ait: *Evangelium Chriſti quaſi Diaconus lectitabas.* Aliæ auctoritates, quibus confirmari poteſt hæc veritas, adducuntur à Cardinal. Bona, & à Joſepho Catalano, nec non à Biſſo *tom.* 1. *lit. E. n.* 147. §. 1. *& ſeqq.*

Idem præfatus Bona obſervat cum aliis eruditis, quos ſuppreſſo nomine citat, ſollemnem hanc Evangelii lectionem non fuiſſe olim tributam Diacono ex vi Ordinationis: quamvis enim antiqui Sacramentorum Codices Evangelii à Diacono lecti meminerint; nunquam tamen in eorum Ordinatione traditum eis librum Evangeliorum apparet, nec ea verba prolata, quæ hodie in uſu ſunt: *Accipe poteſtatem, &c.* quæ forma deeſt etiam in antiquiſſimo Codice MS. Bibliothecæ Caſanatenſis, qui continet Ritus conferendi Sacros Ordines.

Cætera ſpectantia ad Ritus, & Ceremonias adhibitas in cantando ſollemniter Evangelium à Diacono, quibus ornatus veſtibus, qua in parte Eccleſiæ, quibus luminibus, quomodo prævia thurificatione, & alia hujuſmodi, videri poſſunt apud cit. Auctores, nimirum Card. Bona, Joſephum Catalanum, Antonium Bellotte, Grancolas *loc. cit.* Martene *lib.* 1. *art.* 5. *de antiq. Eccleſ. Ritibus.* Solùm hæc pauca hic lubet tradere, nimirum quòd Diaconus priſcis temporibus in ambone Evangelium legebat, erantque in Eccleſia, pro viris, & mulieribus loca diſtincta. Diaconus vertebat ſe verſùs Meridiem, ad partem ſcilicet virorum; at nunc vertitur ad Aquilonem: cujus mutationis cauſam, & originem ex Miſſis Privatis proceſſiſſe, in quibus Sacerdos non in ambone, ſed in Altari verſus Septentrionem legit Evangelium, tradit Micrologus *lib.* 1. *cap.* 9. Hinc apparet, quàm verum ſit, multa hodie pro Lege haberi in his, quæ pertinent ad Eccleſiaſticas obſervationes, quæ partim ex abuſu

irrepſerunt: quorum originem, cùm recentiores ignorent, varias conantur congruentias, & myſticas rationes invenire, ut ea ſapienter inſtituta vulgo perſuadeant. Porro iſti, ùt ſcitè Hieronymus de Origene dixit: *Ingenii ſui adinventiones faciunt Eccleſiæ Sacramenta*: quibus autem Ceremoniis impræſentiarum utatur Diaconus in Miſſa Sollemni, & Sacerdos in Miſſa Privata, quando legitur Evangelium, nos exactè tradimus, inſiſtendo Gavanti veſtigiis *in 2. part. ſui Theſauri tit. 6.*

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XI. De Symbolo.

I. Gavant. pag. 29. col. 1. lit. h *Symbolum autem, quod recitatur in Miſſa, non eſt Apoſtolorum, quod initio Eccleſia &c.*) Ejectis ab Eccleſia Catechumenis, pœnitentibus, & aliis, qui finito ſermone in ea remanere non poterant, incipit Miſſa Fidelium, cujus initium deſumitur à Symbolo; quod diebus Dominicis, & in aliis quibuſdam Feſtis cantari conſuevit. Triplex autem eſt Symbolum. Primum Apoſtolòrum, ab ipſis ſcilicèt Apoſtolis conditum, quo ſolo, velùt teſſera Fidei noſtræ, uſa eſt Eccleſia, uſque ad tempora Nicæni Concilii. Secundum eſt ab ipſa Synodo Nicæna compoſitum contra hæreſin Arianam. Tertium denique eſt Conſtantinopolitanum, à Synodo prima Conſtantinopolitana vulgatum adverſus Macedonii errores; quod Symbolum, cùm in paucis differat à Nicæno, non raro ab Auctoribus cum iſto confunditur; ùt fit etiam à nobis, qui Symbolum Conſtantinopolitanum recitantes in Miſſa, Nicænum appellamus. Eſt & aliud Symbolum, quod vulgò creditur Athanaſii Alexandriæ Patriarchæ; ſed nullus eſt illius uſus in Sacroſancto Miſſæ Sacrificio.

Apoſtolorum Symbolum primis Eccleſiæ temporibus inter Miſſarum ſollemnia recitari conſueviſſe, Gavantus hìc & Antonius Bellotte in *ſuis obſerv. ad Rit. Eccleſ. Laudun. p.* 437. ex Dionyſio Areopagita, & S. Petri Liturgia demonſtrare conantur. Verùm cùm & opera ſub nomine Dionyſii Areopagitæ vulgata, aliqui docti Scriptores ſuppoſititia eſſe contendant, & Liturgia S. Petri, qualis modò edita eſt, ſit à quopiam Græco recentiore conſcripta; nullum ex his ſcriptis argumentum certum peti poteſt pro Gavanti Sententia. Itaque prorſus incertum eſſe putamus, num tribus primis Eccleſiæ Seculis Apoſtolorum Symbolum alicujus fuerit uſus in Sacrificio Miſſæ. De Nicæno igitur tantùm, vel Conſtantinopolitano, quæſtio inſtitui poſſe videtur. Quis illud in Liturgia primùm dici præceperit, adhuc ignoratur. Radulphus Tungrenſis *prop.* 23. & Berno Augienſis *cap.* 25. quorum ſententiam amplexi ſunt Gavantus hic, aliique Scriptores, exiſtimant, à Marco Summo Pontifice Silveſtri ſucceſſore decretum fuiſſe, ut Nicænum Symbolum in Sacrificio Miſſæ decantaretur. At Innocentius III. *lib.* 2. de Myſteriis Miſſæ *cap.* 44. cum pluribus aliis ſcribit, S. Damaſum illud ad exemplum Græcorum recitari juſſiſſe. Verùm hæc & ſine ullo antiquo teſte dicuntur, & ipſis antiquis teſtibus contradicunt. Græci enim, in vivis degente Damaſo Papa, nondum hunc Ritum admiſerant: ſcribit enim Theodor. Lector *Hiſtor. Eccleſ. pag.* 563. edit. Vales. quòd Timotheus Conſtantinopolitanus Epiſcopus *Symbolum Fidei trecentorum, & octodecim Patrum in ſingulis Collectis recitari præcepit in odium Macedonii*, quaſi *ille non ſuſciperet id Symbolum, quod anteà ſemel recitabatur quotannis die Magno Paraſceves,*

ſive

ſive Dominica Paſſionis, dum Epiſcopus baptizandos catechizaret. Idem verò Theodorus paulò poſt, & Nicephorus Calliſtus *lib.* 15. *cap.* 28. ſcribunt, Petrum Fullonem inſtituiſſe, ut Symbolum in omni Conventu recitaretur; quæ in ſpeciem pugnantia, Bona atque Martene ita conciliari poſſe contendunt: ut Petrus in Antiochena; Timotheus in Conſtantinopolitana Eccleſia, hunc morem induxerint.

Ab Orientalibus paulò poſt tranſiit ad Hiſpanos hæc diſciplina. Legitur de hac re Canon 2. Synodi Toletanæ 3. ſub Recaredo Rege coactæ Anno 589. -- *Sancta conſtituit, ut per omnes Eccleſias Hiſpaniæ, & Galliciæ* (putat Martene legendum eſſe *Galliæ*, Narbonenſis ſcilicet) *ſecundùm formam Orientalium Eccleſiarum Concilii Conſtantinopolitani, hoc eſt, CL. Epiſcoporum Symbolum Fidei recitetur, & priùs quàm Dominica dicatur Oratio, voce clara Populo decantetur.* Seriùs cœpit hic Ritus in Gallia, atque Germania, nimirum ſub Carolo Magno ineunte Seculo nono, id eis permittente Leone III. Pontifice; ut colligitur ex collatione habita inter Berverium Wormatienſem Epiſcopum, Jeſſe Ambianenſem, & Adalardum Abbatem Corbejenſem cum præfato Leone. Hæc collatio recitatur à Baronio ad Annum Chriſti 804. n. 60. Hinc Walafridus Strabo *c.* 22. libri de Rebus Eccleſiaſticis ſcribit -- *Apud Gallos, & Germanos, poſt dejectionem Felicis heretici ſub glorioſiſſimo Carolo Francorum Rectore damnati, idem Symbolum latiùs, & crebriùs in Miſſarum cœpit Officiis recitari* -- Quæ verba, inquit Martene *de antiq. Eccleſ. Rit. lib.* 1. *cap.* 4. *artic.* 5. *pag.* 376. indicare videntur, jam anteà Symbolum in Miſſis recitatum fuiſſe; ſed non ita latiùs, & crebriùs, ac poſt damnatum Felicem: ut, quod aliquando, & aliquibus in locis duntaxat erat in uſu, poſtmodùm ab omnibus ubique frequentaretur.

Supereſt quæſtio de tempore, quo Symbolum Conſtantinopolitanum in Miſſa recitari cœpit apud Romanos; quæ ſanè quæſtio magnam difficultatem involvit. Berno Augienſis Abbas in lib. de Rebus ad Miſſam pertinentibus *cap.* 2. tradit, Romanam Eccleſiam uſque ad tempora Henrici Imperatoris Symbolum poſt Evangelium non decantaſſe -- ſed ab eo interrogati, inquit Berno, cur ita facerent; me coram aſſiſtente, audivi eos hujuſmodi Reſponſum reddere, videlicèt, quòd Romana Eccleſia non fuiſſet aliquando ulla hæreſeos fece infecta; ſed ſecundùm Sancti Petri doctrinam in ſoliditate Catholicæ Fidei permaneret inconcuſſa: & ideò magis his neceſſarium eſſe illud Symbolum ſæpiùs cantando frequentare, qui aliquando ulla hæreſi potuerunt maculari. At Dominus Imperatór non anteà deſiit, quàm omnium conſenſu id Domino Benedicto Apoſtolico perſuaſit, ut ad publicam Miſſam illud decantarent -- Id contigit Anno 1014. Ab hoc igitur Anno jubente Benedicto VIII. cœpit Romæ cantari Symbolum; & ideò, inquit Cardinal. Bona *lib.* 2. *cap.* 8. §. 2. nec in Ordine Romano, nec in priſcis Sacramentorum Codicibus, nec apud Alcuinum, Amalarium, Rabanum, Remigium, & alios, qui ante prædictum Annum Romanæ Miſſæ Ordinem explanarunt, ulla Symboli mentio reperitur. Placuit hæc Opinio viris eruditiſſimis, Baronio, Menardo, Chriſtiano Lupo, Antonio Bellotte, Grancolaſio, imò & Gavanto noſtro, & innumeris aliis. Verùm Doctiſſimus Mabillon in Commentario *cap.* 6. *pag.* 43. fretus auctoritate Ordinum Romanorum, 2. 5. & 6. longè ante Annum 1014. Symbolum in Pontificali Miſſa recitatum exiſtimat. Et ne quis ſecundum Ordinem interpolatum ſuſpicetur, refert, Amalarium in Ecloga ſuper hoc libello, eundem locum commentari. Quare per illud intervallum, quod à Seculo nono ad undecimum effluxit, Symboli recitationem intermiſſam à Romanis arbitratur. Edmundus Martene *loc. cit.* Mabillonii ſen-

tentiam amplexus eſt, quam etiam prolatis Walafridi, & Leonis Tertii auctoritatibus confirmavit. Negat tamen, ſeculo decimo intermiſſam fuiſſe Romæ recitandi Symboli conſuetudinem: nam, inquit, ſi Bernonis verba attenta mentis conſideratione perſcrutemur, non negant abſolutè apud Romanos Symbolum in Miſſa dictum fuiſſe, ſed decantatum: quia reverà ſollemni modulatione, ùt in aliis Eccleſiis, non cantabatur; ſed ſolùm recitabatur: cujus reſponſionis teſtem ampliſſimum profert Leonem III. in præcitata collatione cum Aquiſgranenſis Concilii Legatis -- *Quod verò*, inquit Leo, *aſſeritis, ideò vos ita cantare Symbolum, quoniam alios in iſtis partibus vobis priores audiſtis cantaſſe: Quid ad nos? nos enim idipſum non cantamus, ſed legimus; & legendo docere, nec tamen legendo, aut docendo, addere quidpiam eidem Symbolo inſerendo præſumimus* --] Hanc nos opinionem libenter amplectimur, quamquàm ſecundus Ordo Romanus objici poſſe videatur; in quo *pag.* 46. iſta leguntur: *poſt lectum Evangelium candela in loco ſuo extinguuntur, & ab Epiſcopo, Credo in unum Deum, cantatur.* Verùm cùm dicat, Symbolum ab Epiſcopo, non autem à Choro fuiſſe cantatum, ùt ante dixerat de Hymno *Gloria in Excelſis*; illa verba de ſimplici lectione intelligi poſſe videntur. Hoc modo explicari non poſſunt verba Ordinis 6. *Sin autem Epiſcopus prædicare noluerit, altâ voce incipiat canere* Credo in unum Deum: *& ita omnis Chorus incipiens*, Patrem omnipotentem, *ad finem uſque perducat.* Sed hunc Ordinem in uſu fuiſſe apud Romanam Eccleſiam ante undecimum Seculum, certo argumento probari non poteſt. Quòd ſi quis Ordinem hunc ante Seculum undecimum ſcriptum eſſe contenderit; interpolatum tamen fuiſſe negare non poterit, cùm in eo iſta legantur: *Epiſcopo dicente* per omnia Secula Seculorum, *accipiat benedictionalem librum, & converſus ad Populum dicat*, humiliate vos ad benedictionem, *& Clero reſpondente* Deo gratias, *porrigat Epiſcopo*; quem Ritum nunquam ab Eccleſia Romana fuiſſe ſervatum, nullus ignorat.

II. Rubr. pag. 28 & Gavant. pag. 29. col. 2. lit. i *Poſt Evangelium ex Decreto Sancti Marci, &c.*) Ubi Symbolum recitari cœpit in Miſſa, ſtatim illius recitatio lectionem Evangelii ſecuta eſt; quem Ritum ſemper utraque Eccleſia ſervavit, exceptis Hiſpaniis; ubi ex Decreto tertiæ Synodi Toletanæ ſancitum eſt, ut Symbolum ante Orationem Dominicam recitaretur; qui mos adhuc in Miſſali Mozarabico perſeverat; in quo poſt Conſecrationem, & aliquot breviſſimas preces, dicit Presbyter: *Fidem, quam corde credimus, ore autem dicamus*, quo dicto, Chorus recitat Fidei Symbolum, videlicèt: *Credimus in unum Deum.*

III. Gavant. pag. 29. col. 2. lit. h *Cum additione Filioque procedit, &c.*) Graviſſima eſt inter Scriptores non ſolùm Liturgicos, ſed & Hiſtoricos, ac Theologos controverſia, quis Symbolo hanc particulam primùm addiderit. Auctores nonnulli docti, & eruditi ſibi perſuaſerunt, particulam hanc in Concilio Romano ſub Damaſo additam fuiſſe; à qua ſententia non videtur abhorrere ipſe Gavantus. Mirum eſt, opinionem hujuſmodi ſectatores habere potuiſſe: nam cùm ex citata collatione Leonis III. cum Legatis Gallicanis appareat, Leonem graviter conqueſtum fuiſſe, quòd Galliarum Eccleſiæ Symbolum cum illa adjectione cantarent; evidens eſt, ante Leonem III. particulam illam à Romanis lectam non fuiſſe, ac proinde Damaſo perperàm adſcribi: imò cùm Leo additionem illam reprehendiſſe videatur, jure colligere poſſumus, id additum Symbolo, inconſultâ apoſtolicâ Sede.

Rejectâ igitur iſtâ ſententiâ, placet nobis Aguirii Card. opinio; *tract. 4. de Trinit. diſp.* 42. *ſect.* 2. ſtatuentis, particulam illam adjectam fuiſſe Symbolo à Synodo Toletana III. quam poſtmodùm imitatæ ſunt 4. 6. & 8. & Foro-

Forojulenſe Concilium; quæ eſt etiam opinio Baronii, aliorumque Scriptorum. Certè nullum Synodo Toletana antiquius monumentum reperitur, in quo legatur Symbolum cum voce illa *Filioque*. Approbata tandem fuit additio hæc ab Eccleſia Romana; cui tamen Græci proceſſionem Spiritus Sancti à Filio negantes non acquieverunt; donec congregato Generali Concilio Ferrariæ, Anno 1438. completo poſtmodùm Florentiæ, unanimi Latinæ, Græcæque Eccleſiæ conſenſu firmata fuit. De Symbolis autem eruditè tractarunt more ſuo Card. Bona *loc. ſupracit.* Edmundus Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus *lib.* 1. *cap.* 9. Grancolas in libro de antiquis Liturgiis *pag.* 530. Antonius Bellotte in ſuis obſervationibus *loc. ſupracit.* Petrus Le Brun *tom.* 1. *art.* 8. per totum; Auctor anonymus tractatus Miſſæ Parochialis Gallicè exarati *part.* 2. *cap.* 11. *art.* 1. 2. & 3. Claudius de Vert *tom.* 3. *pag.* 122.

IV. Rubr. pag. 28. *Symbolum dicitur*) Eccleſia triplici ex cauſa, ùt optimè Guyetus obſervat *lib.* 3. *c.* 28. *quæſt.* 3. Symbolum in certis Feſtis recitare conſuevit: ratione Myſterii, ùt contingit in omnibus Feſtis Chriſti Domini, & B. M. V. horum enim Myſteria vel implicitè, vel explicitè in Symbolo continentur: ratione doctrinæ Fidei non tam ſuſceptæ, ac propugnatæ, quàm verbo, ſcriptoque traditæ, atque annunciatæ; qua de cauſa dicitur in Feſtis Apoſtolorum, ac Doctorum: tandem ratione Celebritatis dicitur in Feſtis Patronorum, & aliis propriis locorum, ſeu Eccleſiarum, &c. & hæc quidem generatim dicta, mox ſunt ſpecialiùs definienda; paucis tamen, cùm multa eruditè à Gavanto noſtro expoſita ſint.

V. Gavant. pag. 29. col. 2. lit. l *In omnibus Dominicis.*) Unum hìc obſervo cum Biſſo *lit. C. n.* 562. *paragr.* 31. quòd omittitur dictum Symbolum, ſeu *Credo* in Miſſa Dominicæ, quando de ea fit in Sabbato antecedenti.

VI. Rubr. pag. 29. & Gavant. pag. 30. col. 2. lit. a *In Feſtis Angelorum.*) Videtur paucis ab hinc Seculis non ubique receptum fuiſſe morem recitandi Symbolum in Feſtis Angelorum: Radulphus enim Tungrenſis *propoſ.* 23. refert vulgatum ſequens carmen, quo exprimebantur Feſta Symbolo carentia: *Angelus, & Virgo, Martyr, Præſul ſine Credo.* In Eccleſia tamen Romana, Radulphi ævo dicebatur; quod Innocentii III. auctoritate Gavantus oſtendit.

VII. Gavant. pag. 30. col. 2. lit. c *In Feſto Divi Thomæ, & Sancti Bonaventuræ.*) In Miſſalibus poſt Benedictum XIII. editis, præſcribitur, recitandum eſſe *Credo* etiam in Feſtis SS. Anſelmi, & Iſidori Hiſpalenſis; quibus nuperrimè à S. R. C. annuente eodem Pontifice conceſſum fuit Officium, & Miſſa de Communi Doctorum; & his addi poteſt Feſtum S. Petri Chryſologi; de quo modò ab univerſali Eccleſia recitatur Officium ſub Ritu Duplici, tanquam de Doctore: quia mens Rubricæ Miſſalis eſt, quòd in Feſtis Doctorum ſemper dicatur *Credo*, dummodò ſint Feſta Duplicia; ſicùt explicat Guyetus *lib.* 3. *cap.* 28. *quæſt.* 3. & ex eo Biſſus *lit. C. n.* 560. *paragr.* 15. imò addit Guyetus *loc. cit.* quòd in illis Galliarum Eccleſiis, quæ in Feſto S. Hilarii dicunt ad *Magnificat* Antiphonam *O Doctor, &c.* debeat in ejus Miſſa etiam Symbolum recitari: & hac ratione apud Monachos Caſſinenſes dicitur Symbolum in Feſtis SS. Ildephonſi, Leandri, & Bedæ; quia coluntur ab ipſis tanquam Eccleſiæ Doctores ſub Ritu Duplici, referente Biſſo *loc. ſupracit.*

VIII. Rubr. pag. 29. *In Anniverſario Dedicationis propriæ Eccleſiæ, & per Octavam.*) Quærit Guyetus *loc. cit.* an non etiam recitari Symbolum poſſit in alienæ Eccleſiæ Dedicatione, putà Cathedralis in tota Diœceſi? & reſpondet, poſſe: quia quamvis id taceat Rubrica, ſuadere tamen videtur exemplum Dedicationis Baſilicæ Salvatoris, & SS. Petri, & Pauli, item uſus Fratrum Minorum in Feſto Portiunculæ. Certè valet in omni caſu ratio, quam Innocentius III. affert *lib.* 2. *de Myſteriis*

ſteriis Miſſæ cap. 52. quòd in Symbolo habeatur: *Sanctam Eccleſiam.* Huic Guyeti placito ſubſcribit etiam Biſſus *lit. C. num.* 560. §. 18 Hinc etiam fit, quòd cùm totus Clerus Secularis debeat celebrare Dedicationem Eccleſiæ Cathedralis, in Civitate quidem cum Octava, in Diœceſi verò ſine Octava: ùt decrevit S. R. C. 2. Maji 1619. & refert Gavantus in ſuo Theſauro Sacrorum Rituum *tom.* 2. *ſect.* 8. *cap.* 5. *ſub num.* 5. & quidem ſemper ſub Ritu Duplici primæ Claſſis, etiam in Diœceſi; ùt aſſerunt Gavantus ibi, & Arnaudus in Epitome *part.* 3. *tit.* 39. *ſub num.* 2. nec non Biſſus *lit. D. n.* 31. §. 6. Regulares autem, ùt colligitur ex Decreto edito die 11. Februarii 1702. cùm teneantur prædictum Officium recitare tantùm ſub Ritu Duplici ſecundæ Claſſis ſine Octava; quæ quidem Decreta per extenſum dabimus in Indice poſito in ſecundo tomo, in quo agemus de Rubricis ſpectantibus ad Breviarium Romanum: hinc, inquam, fit, quòd prædicti omnes, celebrantes Miſſam Dedicationis Eccleſiæ Cathedralis extra eandem Eccleſiam, adhuc tenentur dicere Symbolum in Miſſa ob rationem ſupradictam, nimirum quia Symbolum, ſeu *Credo* convenit ſimpliciter Feſto Dedicationis Eccleſiæ. E contrà verò in Feſto Titularis Eccleſiæ Cathedralis, ſi ſit Feſtum Martyris, Confeſſoris, Virginis, &c. Symbolum non eſt recitandum, niſi in propria Eccleſia Titularis, de quo celebratur Feſtum; ùt patet ex Decreto infrà dando, & quod habetur in noſtro Indice ſub *n.* 609. Ratio diſcriminis eſt: quia in Feſtis SS. Martyrum, Confeſſorum, Virginum, ſeu Viduarum, non dicitur *Credo*: unde aliqui conati ſunt tribus hiſce verbis MVC *non credit* exprimere dictam communem ſententiam de Feſtis Sanctorum Martyrum, Confeſſorum, & Virginum; indicando per literam, M, Symbolum nunquam dici in Feſtis alicujus *Martyris*; per literam, V, non dici idem Symbolum in Feſtis alicujus Virginis, aut Viduæ, alteriuſve non Virginis, excepta S. Maria Magdalena; & per literam, C, indicare voluerunt, non debere dici Symbolum in Feſto cujuſcunque Confeſſoris, ſi non ſit Doctor Eccleſiæ; & niſi prædicti omnes Sancti, & Sanctæ ſint Patroni, aut Titulares Eccleſiæ totius, non Cappellæ tantùm in eadem Eccleſia; aut niſi venerint talia Feſta Martyrum, Virginum, & Confeſſorum in Dominicis, & infra Octavas Feſtorum Symbolum habentium; ſicùt conſtanter occurrunt Octava S. Johannis Baptiſtæ infra Octavam SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, & Octava S. Laurentii infra Octavam Aſſumptionis. In Feſto S. Stephani, & SS. Innocentum dicitur *Credo*, quia Duplex hoc Feſtum incidit infra Octavam Nativitatis Domini illud requirentem; ſicuti & in Octava ejuſdem S. Stephani, quia occurrit infra Octavam S. Johannis Apoſtoli, cui convenit *Credo*; in Octava verò SS. Innocentum omittitur, quia celebratur extra dictas Octavas.

IX. Rubr. pag. 29. *In die Conſecrationis Eccleſiæ, vel Altaris.*) Prædictam Rubricæ diſpoſitionem extendit Guyetus etiam ad Octavas, non quidem Altaris, quia tales Octavæ non fiunt, ſed Eccleſiæ: & ratio eſt, quia ſi dicitur *Credo* in Octava Anniverſariæ Dedicationis Eccleſiæ, à fortiori recitari debebit per totam Octavam Conſecrationis ejuſdem; cùm ipſamet Anniverſaria Dedicatio, non ſit niſi Conſecrationis primùm factæ recenſio.

X. Rubr. pag. 29. *Et ubi habetur Corpus, vel inſignis Reliquia Sancti.*) Diximus ſuprà, in Feſtis etiam SS. Martyrum, Virginum, & Confeſſorum poſſe dici *Credo* in illis Eccleſiis, quarum ipſi ſunt Titulares: nunc procedimus ad aſſerendum, poſſe etiam dici Symbolum in illis Eccleſiis, in quibus aſſervatur aliqua eorundem Sanctorum inſignis Reliquia, & quidem approbata. Hic autem conſiderare debemus cum Gavanto, & cum Biſſo ſupracitato §. 20. quòd quæcunque pars corporis non eſt cenſenda ſufficiens Reliquia, ut in

Miſſa

Digitized by Google

Miſſa dicatur *Credo*; ſed debet eſſe talis entitatis, ut Officium poſſit fieri Duplex. Ad cognoſcendum verò, quando Officium poſſit fieri Duplex ratione Reliquiæ, attendenda ſunt ea, quæ ex regiſtro Decretorum S. R. C. habentur in principio Breviarii Romani; ubi declaratur, quòd Reliquia inſignis ſit *Caput, Brachium, Crus: aut alia pars corporis, in qua paſſus eſt Martyr, modò ſit integra, & non parva, & legitime ab Ordinario approbata.* Non eſt igitur inſignis Reliquia cenſenda (ùt etiam advertit Quarti *part.* 1. *tit.* 11. *dub.* 3.) Manus, Pes, aut aliud fruſtum, niſi in dictis partibus paſſus ſit Martyr. Cenſebitur autem etiam adhuc *integra pars* Caput v. g. tametſi ex pluribus fragmentis conſtet per artificialem unionem conjunctis; modò adſint omnia fruſta, ſeu fragmenta, quæ requiruntur ad integritatem ejuſdem membri; & ita aptè ſimul conglutinetur, ut appareat integrum caput, brachium, &c. Quarti *part.* 1. *tit.* 1. *dub.* 4. & ex eo Lohner *part.* 2. *tit.* 17. *num.* 1.

Hoc loco rurſus advertere eſt, quòd non poteſt celebrari Feſtum de prædicta inſigni Reliquia, niſi in illa Eccleſia ubi aſſervatur, & non alibi; ùt liquèt ex Decretis S.R.C. Breviario Romano præfixis: quòd ſi contingat, ex aliquo privilegio extra dictam Eccleſiam celebrari Feſtum ejuſdem Reliquiæ; tunc in Miſſa non poteſt dici *Credo*, ùt clarè ſtatuitur in Decreto S. R. C. 2. Decembris 1684. & dato in noſtro Indice ſub *n.* 502. ubi hæc habentur -- In Eccleſiis, ubi aſſervatur inſignis Reliquia alicujus Sancti, quando celebratur Miſſa, dicitur cum *Credo*: extra verò talem Eccleſiam ſine *Credo* dicitur -- Idem etiam colligitur ex alio Decreto ejuſdem diei; in quo declaratum fuit, quòd cùm Canonici Regulares Lateranenſes per Decretum ſub die 16. Decembris 1679. recitare poſſint, & valeant Officia Sanctorum, quorum inſignes Reliquiæ in Baſilica Lateranenſi aſſervantur; non ideò in Miſſis debent dicere *Credo*. Denique advertimus, quòd ad hoc, ut poſſit dici *Credo* in illa Eccleſia, ubi Reliquia inſignis aſſervatur, non eſt neceſſe, quòd eadem Reliquia ſit expoſita; quia Rubrica, & S. R. C. Decreta hanc conditionem non exprimunt: ſufficit ergo, quòd talis Reliquia in dicta Eccleſia habeatur, & nihil aliud requiritur.

Denique animadvertere eſt, quòd juxta ſententiam P. Halden *part.* 3. *tit.* 2. *in fine*, etiam in Miſſis de Beatis (ubi de his celebrare eſt permiſſum) eſt dicendum Symbolum, ſi adſit inſignis Reliquia.

Uſus recitandi Symboli in Feſtis Sanctorum, quibus dicata eſt Eccleſia, ſeu ubi habetur inſignis Reliquia, non fuiſſe videtur ante Annum 1393 in quo Bonifacius IX. conceſſit recitari Symbolum in Feſto S. Franciſci in propria Eccleſia, & ubi Corpus ejus requieſcit; ùt refert F. Lucas Wandingus *tom.* 4. *Annal. eodem Anno n.* 1.

XI. Rubric. pag. 29. & Gavant. pag. 31. col. 2. lit. n *Patroni alicujus loci.*) Dubitari poteſt, an etiam in Feſto ſecundario Patroni, vel Titularis debeat, vel poſſit Symbolum in Miſſa recitari. Gavantus *pag.* 29. lit. h concedit, Symbolum dici poſſe in Feſto Translationis Patroni tantùm principalis, ea conditione, quòd Feſtum celebretur ſub Ritu Duplici. Guyetus *loc. cit.* Gavanti conditionem approbat; quæ ſi in aliis quoque Patronorum minùs principalium Translationibus, ſeu Feſtis ſecundariis reperiatur; haud tamen eis tribuendum Symbolum putat, niſi ubi uſus ob Sollemnitatem invaluit. Verùm à prædicta Gavanti ſententia recedere cogimur; quia in Decreto S. R. C. die 19. Junii 1700. & dato in noſtro Indice ſub *num.* 544. ita ſtatuitur -- In Feſto Translationis Patroni principalis Cathedralis ſub Ritu Duplici majori, non poteſt in Miſſa dici Symbolum, nec in ipſa Eccleſia Cathedrali, nec conſequenter per totam Diœceſim.

XII. Rubr. pag. 29. *Non autem alicujus Cappellæ, vel Altaris.*) Poſtquàm Rubrica declaravit in Feſto Patroni alicujus loci, vel Tituli Eccleſiæ dicendum eſſe *Credo*; excipit tamen Feſtum Tituli alicujus Cappellæ, vel Altaris, id quod etiam ſuprà innuimus: ſed talis Rubricæ exceptio intelligenda eſt de Miſſis Privatis; non verò de Miſſa Sollemni: nam de hac S. R. C. die 1. Aprilis 1662. ita decrevit; ùt habetur in noſtro Indice ſub *n.* 394. -- Miſſa cum Gloria, & Credo poteſt decantari in illa Eccleſia, ubi eſt Altare erectum ſub invocatione alicujus Sancti ratione concurſus ad præſcriptum Rubricarum.

XIII. Rubr. pag. 29. *In Feſtis principalibus Ordinum, &c.*) Nomine Feſtorum principalium venire ſolent ea omnia, quæ Ritu primæ Claſſis celebrantur, ſcilicet vel Inſtitutoris Ordinis, ſeu principalis Tituli, vel Patroni, &c. Utrùm autem ſub eodem nomine principalium Sanctorum comprehendantur etiam inſigniores Ordinis Profeſſores, dubitatur ab Auctoribus. Guyetus cenſet, ſervandum eſſe in hoc caſu legitimum cujuſlibet Ordinis uſum; neque tamen facilè concedendum, alios ſub nomine principalium venire, quàm qui Ritum obtinent Duplicium, ſaltem ſecundæ Claſſis. Biſſus hanc doctrinam amplectitur *l. c. citat.* §. 27 & confirmat ex Ceremoniali Monaſtico; in quo ſtatuitur, recitandum eſſe Symbolum in Feſto Sanctorum omnium Monachorum Ordinis S. Benedicti, licèt ſit tantùm ſecundæ Claſſis. Addit apud Monachos ſui Ordinis recitandum etiam eſſe in Feſto S. Scholaſticæ, quod ſub Ritu Duplici ſecundæ Claſſis celebrant cum Octava, ex conceſſione Clementis IX. Favet etiam praxis omnium ferè Ordinum Regularium; qui in Feſtis ſuorum Sanctorum ſecundæ Claſſis, Symbolum recitare non dubitant: cui praxi, & ſententiæ non ita facilè ſubſcribo, etiamſi talia Feſta ſecundæ Claſſis celebrentur cum Octava: nam quamvis Feſtum S. Laurentii ſit ſub Ritu Duplici ſecundæ Claſſis, & celebretur cum Octava ab Eccleſia univerſali; nihilominùs quia Sanctis Martyribus non convenit *Credo*; idcirco in tali Feſto non dicitur *Credo*, niſi in Eccleſia Titulari ejuſdem; ùt liquet etiam ex Decreto ſuprà inſinuato, & dato in noſtro Indice ſub *n.* 609. à fortiori ergo concedi non debet *Credo* in Feſto SS. Confeſſorum alicujus Ordinis particularis, eti mſi ab eodem celebrentur ſub Ritu Duplici ſecundæ Claſſis, & cum Octava. Hinc contrariam conſuetudinem abrogandam eſſe non dubitaverim; & ſolùm concederem *Credo* in Miſſa Sollemni, ubi celebratur Feſtivitas aliqua ex dictis cum magno Populi concurſu: neque Ceremoniale Monaſticum quidquam officit: ideò enim in Feſto omnium Sanctorum Monachorum præſcribit recitandum Symbolum, quia in Feſto illo colitur etiam S. Benedictus, cui ex Rubrica convenit *Credo*, ùt principali Patrono.

XIV. Gavant. pag. 32. col. 1. lit. n *In Vigiliis autem, quæ veniunt infra aliquam Octavam.*) In Vigiliis, quæ occurrunt infra aliquam Octavam, ſi celebretur Officium Octavæ, Miſſæ, ùt diximus ſuprà in titulo *de Feria, & Vigilia*, Miſſæ, inquam, non ſolùm Conventuales, ſed etiam Privatæ non dicuntur de Officio tunc currenti, ſed de dicta Vigilia, in quo caſu unica de eadem cantatur Miſſa Conventualis: & cùm non dicatur Miſſa correſpondens Officio; ſi prædicta Octava habeat *Credo*, Guyetus *lib.* 4. *cap.* 5. *quæſt.* 5. *in fine* aſſerit, in tali Miſſa Vigiliæ dicendum eſſe *Credo* cum Commemoratione Octavæ: quia talis Vigilia, ait ipſe, non eſt Vigilia Simplex, ſeu ferialis, ùt ſunt aliæ Vigiliæ communes; ſed Feſtiva, & Dominicalis, adeoque capax Symboli aliunde debiti. Hæc Guyetus, ùt notavimus etiam ſuprà *cit tit. de Feria, & Vigilia.* Sed pace tanti viri cenſeo non eſſe recedendum à noſtri Magiſtri ſententia ſuprà expoſita; unde etiam in talibus Vigiliis non eſt dicendum Symbolum; cùm tales Vigiliæ non poſſint dici ullo modo Feſtivæ, & Dominicales. Suadeor etiam contra

contra Guyeti opinionem, & libentiùs adhæreo Gavanti placito; quia certiſſimum eſt, quòd occurrente Feſto S. Marci infra Octavam Paſchæ, in Miſſa Rogationum non eſt dicendum *Credo*; ùt habetur in Decreto diei 5. Julii 1698. & dato in noſtro Indice ſub *n.* 530. Ex quo optimè arguit Johannes Baptiſta Pittonus afferens tale Decretum, quòd neque dicendum eſt Symbolum in dicta Miſſa Rogationum, ſi prædictum Feſtum S Marci occurrat in quanbet Dominica: nam ſi non poteſt dici *Credo* in eadem Miſſa Rogationum ratione Feſti S. Marci illud admittentis, neque poterit dici ratione Dominicæ: ob eandem igitur rationem, neque in Vigilia incidente infra aliquam Octavam debet dici *Credo*. Denique conſiderandum eſt, quòd ſententiæ G. vanti conſentit praxis omnium Eccleſiarum: & reverà in Directorio Romano hujus Anni 1735. die 14. Decembris, in quam incidit Feria 4. quatuor Temporum, & eſt infra Octavam Conceptionis B. M. V. præſcribitur Officium prædictæ Octavæ; Miſſam verò eſſe dicendam de Feria currenti, cum ſecunda Oratione de Octava, tertia de Spiritu Sancto, & Præfationem B. V. cum ℣. *Et te in Conceptione*, ſed ſine *Gloria*, & *Credo*.

Supereſt nunc, ut præter aliqua Decreta ſparſim exhibita in noſtris hiſce Additionibus, aliqua alia tradamus ſpectantia ad hanc Rubricam.

Miſſa de Sancto Titulari, vel Patrono celebratur cum *Gloria*, & *Credo*. S. R. C. die 4. Auguſti 1657. & in noſtro Indice ſub *num.* 323.

In Miſſis de Beatis non debet dici *Credo*. 12. Julii 1664. & in noſtro Indice ſub *n.* 419.

In Miſſa Patroni minùs principalis, non dicatur *Credo*. S. R. C. 2. Decemb. 1694. & in noſtro Indice ſub *n.* 479.

In Feſtis SS. Martyrum, Confeſſorum, & Virginum, quæ celebrantur ſub Ritu Duplici Majori, non eſt dicendum Symbolum in Miſſa. 19. Junii 1700. & datur in noſtro Indice ſub *num.* 545.

Quando in Miſſis Votivis pro re gravi debeat, vel non poſſit dici *Credo*, jam expoſuimus in noſtris Additionibus ſpectantibus ad tales Miſſas.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XII. De Offertorio, Secretis, Præfationibus & Canone.

I. Gavant. pag. 32. col. 1. lit. q *Dicitur Offertorium ab offerendo &c.*) In Miſſa Sollemni poſt Symbolum, & quando non dicitur, poſt Evangelium, Sacerdos ſalutat Populum, & excitat ad orandum: tunc Chorus canit Antiphonam, quæ Offertorium nuncupatur, quia antiquo more Populus interim ſua dona offerebat. In primitiva enim Eccleſia, omnes qui communicaturi erant, offerre conſueverant ad Altare panem pro ſe ipſis conſecrandum: unde in Fabiani Papæ epiſt. 3. (quæ tamen dubia eſt) decernitur, ut in omnibus diebus Dominicis ab omnibus viris, & mulieribus oblatio tam panis, quàm vini fieret: ex Perſico de *præcipuo Sacerdotis Officio lib.* 3. *dub.* 3. *n.* 52. qui offerendi mos adhuc viget in multis Eccleſiis, præſertim in Pagis, & Oppidulis ruſticorum; qui cùm priſcarum conſuetudinum tenaciores eſſe ſoleant, ſupervenientibus mutationibus, haud facilè acquieſcunt. Verùm hujuſmodi oblationes, non in uſum Sacrificii cadunt, ſed Parocho, vel pauperibus diſtribuuntur. Imò plerumque pecunia offertur: nam cùm Populi communio refrigeſcente caritate ceſſaſſet; & ad uſum Celebrantis modica panis particula ſufficeret; panis verò pro uſu Sacrificii à Clericis formaretur; cœpit Populus, ùt ait Honorius *in Gemma Animæ lib.* 1. *c.* 66. pro oblatione panis, ſive farinæ, denarios offerre.

Digitized by Google

Sed de hac re videantur ea, quæ tradunt Card. Bona *lib. 2. cap. 8. n. 3.* Antonius Bellotte *in ſuis obſervationibus Eccleſ. Laud. pag.* 467. *& ſeqq.* Auctor anonymus tractatus Miſſæ Parochialis Gallicè conſcripti 2. *part. cap.* 12. *artic.* 1. *& ſeqq.* & in ſua recenti erudita diſſertatione Italicè elucubrata, & Venetiis impreſſa, Anno 1733. noſter Pater Franciſcus Berlendi, aliique Auctores, quos dabimus in noſtris Additionibus *ad tit.* 7. 2. *part. hujus Theſauri n.* 31.

Cæterùm nomine Offertorii, ſive Offerendæ, ùt Amalarius, & alii veteres loquebantur, relati à Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 3. ea omnia comprehenduntur, quæ à Sacerdote, & Miniſtris fiunt, & recitantur, à ſalutatione *Dominus vobiſcum*, facta à Sacerdote poſt Symbolum, vel poſt Evangelium, uſque ad ſecretæ Orationis concluſionem, cùm Sacerdos alta voce intonat: *Per omnia Secula Seculorum.* Quarti *part.* 1. *tit.* 12. de Offertorio.

II. Gavant. pag. 32. col. 1. ead. lit. q *Quis Auctor, &c.*) Quis Antiphonam, quæ in Miſſali Offertorium intitulatur, inſtituerit, incertum eſt. Plerique à Gregorio Magno primò inſtitutam aſſerunt; quia in ſuo Antiphonario propriam ſingulis Miſſis aſſignavit: ſed jam vigebat in Africa hæc conſuetudo; ùt ſcribit Auguſtinus *lib.* 2. *Retract. cap.* 11. Verùm cùm ex Menardo in notis ad S. Gregorii Sacramentarium *pag.* 7. habeatur, quòd in Cod. MS. Rodradi, & Ratoldi, Offertorium ſit Antiphona, quæ dum cantabatur, Populus ſua dona in Altari offerebat juxta antiquum Ritum, & Ritus iſte præceſſerit ævum Gregorianum; hinc deducitur talem Antiphonam non eſſe adjudicandam Gregorio Magno, tanquam primo Inſtitutori. Unde fit, quòd quamvis prædicto Gregorio Honorius *in Gemma Animæ* tribuat talem Antiphonam; alii tamen diverſimodè opinantur, inter quos Walafridus Strabo *cap.* 22. Alii referunt talem Antiphonam Cœleſtino; alii verò Eutychiano Summis Pontificibus. Biſſus *lit. O. n.* 30. §. 1.

In Miſſa Defunctorum habetur Offertorium compoſitum ad modum Reſponſorii cum ſuis verſibus, ſicùt antiquitus omnia Offertoria erant; quæ poſteà ad majorem commoditatem abbreviata ſunt, relicto ſolo Offertorio Miſſæ Defunctorum, quæ in pluribus aliis differt à Ritu aliarum Miſſarum; ùt obſervat Durandus *in Rationali Div. Officiorum lib.* 4. *cap.* 27. *n.* 4. & Biſſus *loc. cit.* ex eodem.

In prædicto Miſſæ Mortuorum Offertorio, intellectu difficillima ſunt illa verba deprecativa, nempe, *ne abſorbeat eas Tartarus, ne cadant in obſcurum:* Animæ enim Purgatorii, pro quibus preces Deo porriguntur, jam ſunt in ſtatu ſalutis; & Tartarus, ſcilicet Infernus eas abſorbere nequaquam poteſt; neque in obſcurum infra Purgatorium cadere periclitantur: cur igitur funduntur tales preces? Gravis quidem difficultas, cui nihilominùs ſat ſit dicendo, prædictam Antiphonam recitari conſueviſſe in actu agoniæ; ùt optimè obſervat etiam Grancolas *in antiquo Eccleſiæ Sacramentario part.* 1. *de Miſſis Mortuorum pap.* 536. & Macrius *in ſuo Hierolexico v. Offertorium.* Eccleſia igitur, dum eadem verba, & eandem deprecationem adhibet in Miſſa, & etiam in agendis funeralibus Defunctorum, retrotrahit tales preces ad momentum tranſitus, & obitus, & conſiderat animas in eo momento, quo è corpore migrant, ac ſi ante tribunal Judicis tunc conſiſterent: unde in eo ſenſu acceptæ tales preces non ſignificant, quòd ſententia Judicis etiam poſt multum tempus ab obitu ſuſpenditur, uſque in diem extremi Judicii. Prædicta omnia confirmantur ex aliis precibus Eccleſiæ effuſis, partim in Adventu, partim in Nativ. Domini, perinde ac ſi Deus foret incarnandus, vel naſciturus, proferendo illa verba: *Rorate Cæli deſuper, & nubes pluant juſtum &c. O Adonai veni ad redimendum nos. Emitte Agnum Domine Dominatorem Terræ. Orietur ſicùt Sol Salvator Mundi, & deſcendet in uterum Virginis.* Sic enim orando Eccleſia retrotrahit tales preces ad tempus

tempus Prophetarum, & præcedens Domini Jeſu Chriſti Nativitatem; & ita repræſentando Myſterium olim factum, petit fructum ejus nobis applicari. Ita pariter repræſentando per antedicta verba, quæ habentur in agenda Mortuorum, ſtatum Animæ in mortis momento, & tempore agoniæ; nihil aliud intendit, niſi impetrare aliquod ſolatium pro Animabus illis, quæ è corpore jam migrarunt, & in carcere Purgatorii retinentur. Alia videri poſſunt ſpectantia ad hanc eandem materiam apud ſupracit. Macrium, & Grancolas, nec non apud Doctiſſimum Franciſcum Sylvium *in ſuis commentariis in 3. partem S. Thomæ quæſt.* 100. *art.* 6.

Solùm in Miſſa Sabbati majoris hebdomadæ omittitur Offertorium; cujus omiſſionis rationem aſſignabimus in noſtris Obſervationibus ad *titulum* 10. *part.* 4.

III. Gavant. pag. 32. col. 2. lit. t *Orationes, quæ nunc dicuntur in Oblatione, &c.*) Poſt Antiphonam, quæ Offertorium dicitur, quinque ſunt Orationes, nempe *Suſcipe Sancte Pater: Offerimus tibi Domine: In Spiritu humilitatis: Veni Sanctificator*; *Suſcipe Sancta Trinitas*, quæ non ſunt valdè antiquæ, nec in Eccleſia Romana ante 700. Annos dicebantur. Ratio eſt, quia Micrologus, qui floruit Anno Chriſti 1070. *lib. de Eccleſ. Obſerv. cap.* 11. ſcribit, Orationem *Veni Sanctificator*, juxta Ordinem Gallicanum recitari; & illam *Suſcipe Sancta Trinitas*, non ex aliquo Ordine, ſed ex Eccleſiaſtica conſuetudine; Romanum tamen Ordinem, nullam Orationem inſtituiſſe poſt Offertorium ante Secretam. Et confirmatur, quia Alcuinus, Amalarius, Walafridus, Remigius, Rupertus, Hugo, & alii veteres Scriptores de rebus Eccleſiaſticis non meminerunt prædictarum Orationum; ſed tranſeunt ab Offertorio ad Secretas. Imò Radulphus Tungrenſis, qui floruit circa Annum Chriſti 1150. refert tantùm ea, quæ ex Micrologo attulimus, ipſumque citat. Hanc ſententiam amplectuntur etiam Cardinalis Bellarminus *lib. 2. de Miſſa cap.* 17. necnon Cardinalis Bona *lib. 2. rerum Liturgicarum cap* 8. quibus adſtipulantur Grancolas *tom. 2. de antiquis Liturgiis pag.* 552. Martene *lib.* 1. *de antiquis Eccleſiæ Ritibus cap.* 4. *art.* 6. Antonius Bellotte in ſuis obſervationibus *ad Ritus Laudun. pag.* 467.

IV. Gavant. pag. 32. col. 2. lit. u *Orationes ſecretò dicendæ ſunt, &c.*) Poſt quinque præfatas deprecationes dicuntur Orationes à Sacerdote, quæ vocantur ſecretæ; & debent eſſe tot, quot clara voce dictæ fuerunt ante Epiſtolam, eodem omnino ordine, ac prædictæ Orationes, quæ alta voce recitatæ fuerunt. Cætera de his Orationibus ſecretis tradit ſufficienter Gavantus hic, & pro qualibet Miſſa, ſive de communi, ſive propria, deſcribuntur in Miſſali. Unica quæſtio eſſe poteſt: utrùm illa verba, *per omnia Secula Seculorum*, quæ clara voce proferuntur à Sacerdote poſt ultimam ex dictis Orationibus ſecretis, ſint finis talis Orationis, an principium Præfationis. Biſſus *lit. O. n.* 82. §. 1. adhæret doctrinæ Innocentii III. qui docet ea verba eſſe finem Orationis, & principium Præfationis ſimul; ad ſignificandum Chriſtum Dominum eſſe lapidem angularem, qui facit utraque unum. Verùm Micrologus *lib. de Eccleſ. obſerv. cap.* 7. & Amalarius *lib.* 3. *de Eccleſ. Officiis cap.* 19. tenent, quòd prædicta verba *per omnia Secula, &c.* pertineant præcisè ad finem ſuperiorum Orationum; cum quibus convenit D. Thomas 3. *part. quæſt.* 83. *art.* 4. *in O.* quam ſententiam libenter amplector. Etiam de his Orationibus ſecretis, quoad illarum eruditionem Sacram, videri poſſunt ſuprà ſæpiùs allegati Auctores, qui de his Miſſæ partibus ſuas diſſertationes inſtituerunt.

V. Gavant. pag. 33. col. 1. lit. z *Originem habent ab Eccleſia primordiis, &c.*) In libro Pontificali de Gelaſio legitur, *quòd fecit Sacramentorum Præfationes, & Orationes cauto ſermone.* Ad quæ verba Emanuel

nuel à Schelſtrate in notis habet: *Extat in Bibliotheca Palatina Vaticana Scramentarium MS. Annorum circiter mille, in quo continentur Præfationes ante Gregorii tempora in Eccleſia Romana uſu receptæ, de quibus hoc loco mentio reperitur: unde non malè illud Sacramentarium Gelaſianum vocatur*: ita allegatus Schelſtratius. Hinc quidam referunt Gelaſio Romano Pontifici Præfationum inſtitutionem: ſed Cardinalis Bona *lib.* 2. *rerum Liturgicarum cap.* 10. concedit quidem, plures Præfationes à Gelaſio editas fuiſſe; nihilominùs pro certo habet, in ipſis Eccleſiæ primordiis, ùt hic ait noſter Gavantus, extitiſſe uſum Præfationum in Miſſæ Sacrificio; & earum inſtitutionem, vel Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris tribuendam eſſe cenſet; idque probat, quia integra, noſtræque ſimillima Præfatio legitur in Jacobi Apoſtoli Liturgia; ejusque mentio reperitur apud Sanctos Patres, Gelaſio, & Ambroſio antiquiores, inter quos præſertim recenſet Cyprianum, Cyrillum Hieroſolymitanum, & alios. Rurſus Præfationes ubique receptæ, atque uſitatæ fuerunt, cùm reperiantur in Liturgiis omnium Eccleſiarum, & Nationum, tum Orientalium, tum Occidentalium, quarum aliquas refert Cardinalis Bona citato *cap. n.* 2. ubi pariter ait, extare aliquot libellos Præfationum in Bibliotheca Vaticana; & Cornelium Schulting. *tom.* 1. *Bibliotheca Eccleſiaſtica part.* 2. *cap.* 12. laudare librum editum Coloniæ ab Henrico Gravio, in quo ſunt ducentæ quadraginta Præfationes propriæ. Ambroſiani unam habent Præfationem Romanæ ſimilem; at in Miſſis propriis, ſive de Feſto, ſive de Dominica, aut de Feria, propriam canunt Præfationem. Ita pariter Mozarabes varias habent Præfationes; in quibus vel Myſteria ejus Feſtivitatis, quam tunc celebrant, vel Sancti, de quo eſt Miſſa, laudes, & encomia decantant. In Sacramentario Gregoriano propriæ item extant Præfationes in ſingulis Miſſis ab Ambroſianis diverſæ: ita pariter in Codice Gelaſiano, Gothico, Gallicano, & in Codice Leonino recentiſſimè evulgato, ùt ſuprà innuimus, ſingulares, non modò in Feſtis Sollemnibus, ſed & in Dominicis occurrunt Præfationes. Denique in Græcis, & Orientalibus Liturgiis non una, & eadem eſt illarum diſpoſitio. Una quidem ſingulis propria eſt; ita ut Jacobi Liturgia ſuam habeat, ſuam Baſilii, ſuamque Chryſoſtomi Liturgia; ſenſus tamen ſemper idem eſt omnium Præfationum in tot diverſis Deo gratias agendi formis, quas continent: & omnes, ſicùt iisdem penè verſibus incipiunt, ita omnes Hymno Cherubico *Sanctus Sanctus* concluduntur.

VI. Gavant. pag. 33. col. 1. ead. lit. z *Novem Præfationes enumerat ùt antiquas, & approbat Pelagius PP. II. epiſt.* 4.) Epiſtolam, quæ Pelagio II. tribuitur à Gavanto non 4. ſed 9. recenſet Franciſcus Pagius in Vita ejusdem Pontificis *n.* 17. & quamvis eandem epiſtolam referant etiam, & tanquam genuinam approbent Baronius *tom.* 7. *Anno* 590. & Binius *tom.* 4. *Conciliorum*, aliique paſſim; nihilominùs idem Pagius *loc. cit.* Grancolas *tom.* 1. *de antiquis Liturgiis pag.* 599. & ante eos primus omnium Card. Bona *lib.* 2. *rerum Liturgic. cap.* 10. *n.* 3. vehementer dubitavit, ne alterius fortè Pontificis recentioris ſit prædicta epiſtola, & Pelagio per errorem tributa: hac ratione motus, nimirum, quia ſi ætate Pelagii, illis tantùm Præfationibus Romana Eccleſia, tanquam dudum in ea receptis, & approbatis utebatur; quomodò Gregorius ejus immediatus ſucceſſor, Sacrorumque Rituum tenaciſſimus cuſtos, alias novas inſtituit? Suſpicionem auget Johannes Diaconus, qui cùm res à Gregorio Magno geſtas minutiſſimè in ejus Vita congeſſerit; nullam tamen de aliis novis Præfationibus ab eo contra morem priſcum Romanum inſtitutis, mentionem facit. Accedit, quòd in libris antiquis Sacramentorum, qui Romanæ Eccleſiæ titulum præſeferunt, præſertim Gelaſiano, & Leonino, de quibus ſuprà, aliisque poſterioribus, nimirum Gregoriano, &c. vix

Digitized by Google

vix ulla Miſſa eſt, cui propria, & peculiaris Præfatio non aſſignetur. Præterea ſi Pelagius II. Auctor eſſet hujus epiſtolæ ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ directæ, ipſiſque mandaſſet, non tenendas eſſe niſi novem dictas Præfationes; profectò Eccleſiæ Galliarum ejus Decreto paruiſſent: conſtat tamen, quòd ante Pipini, & Caroli Magni tempora, Eccleſia Gallicana non ſuſcepit Romanæ Miſſæ Ritum, & Ordinem, ſed propriis Officiis uſa eſt; ut alibi nos oſtendimus agendo de Miſſali Gallicano, in quo aſſignantur propriæ Præfationes omnibus ferè Miſſis. Hæc demonſtrare videntur, prædictam epiſtolam, & Decretum in ea contentum, Pelagio II. adſcribi non poſſe. Quòd ſi hæc ſententia non placeat, hoc ſaltem negari non poterit (inquit Card. Bona) uſum Eccleſiæ Romanæ, de quo Pelagius teſtatur, poſt ejus deceſſum antiquatum fuisse, ejusque Decretum de novem Præfationibus nullibi receptum, nec executioni mandatum, niſi Seculo X. vel XI. & reverà nonniſi in Miſſalibus ſcriptis poſt Annum 1200. illæ novem Præfationes duntaxat reperiuntur; quibus poſteà duæ additæ ſunt, una communis antiquiſſima, quæ Gelaſii, ſive Gregorii creditur eſſe; altera de B. Virgine ab Urbano II. inſtituta in Concilio Placentino, de quo Gavantus, vel Claromontano, ut aliis videtur. Card. Bonæ ſententiam amplexus eſt etiam eruditiſſimus Baluzius, tam in epiſt. ad eundem ſcripta poſtridie Kalendes Decembris, Anni 1672. quàm in notis ad Antonium Auguſtinum; ubi Pelagii II. epiſtolam ſuppoſititiam oſtendit ex titulo ipſo epiſtolæ, quæ data dicitur *ad Epiſcopos Germaniarum, atque Galliarum:* ibi enim probat, hoc ſcribendi genus in uſu eſſe non potuiſſe, niſi ſub finem octavi Seculi.

VII. Gavant. pag. 34. col. 2. lit. c *Excipe quoque Miſſam Feriæ quartæ, &c.*) Quamvis veriſſimum ſit, quòd occurrente Feria quarta Temporum in Octava Nativitatis B. M. V. tunc in Miſſa Feriæ debeat dici Præfatio communis, juxta Decretum à Gavanto citatum, datum in noſtro Indice ſub *n.* 202. nihilominùs advertendum eſt, quòd in Miſſali recenter Romæ impreſſo typis Collegii Propagandæ Fidei Anno 1714. habetur in Rubrica diei 14. Decembris (in qua fit Officium de infra Octavam Conceptionis) *Si occurrat Feria quatuor Temporum, Miſſa dicitur de illa Feria cum Commemoratione Octavæ, & cum Præfatione B. M. V.* Optimè ita præſcribitur in tali Miſſali: quia in illa die non dicitur niſi una Miſſa Conventualis, & hæc de illa Vigilia, ſicùt & aliæ Privatæ; nulla verò de B. M. V. niſi Votiva, juxta ea, quæ à nobis dicta ſunt in Obſervationibus *ad tit. de Feria, & Vigilia.* E contrà verò in primo caſu adducto à Gavanto, cùm ſermo ſit de die Octava Nativitatis B. M. V. in illa die dicitur Miſſa Conventualis, & omnes Miſſæ Privatæ de tali Octava; & alia poſteà dicitur Miſſa Conventualis de Vigilia, in qua nulla fit Commemoratio Octavæ B. V. & in qua non debet dici ejuſdem Octavæ Præfatio, juxta allegatum Decretum. Inhærendo eidem Decreto, Præfatio communis erit dicenda in Vigilia S. Joh. Baptiſtæ, vel SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, ſi occurrerit infra Octavam Corporis Chriſti, in Eccleſiis ſcilicet Cathedralibus, & Collegiatis; quibus onus incumbit, in tali Octava privilegiata, ut diximus ſuprà *de Feria, & Vigilia,* cantandi duas Miſſas Conventuales, primam de Octava poſt Tertiam, & ſecundam de Vigilia poſt Nonam, in qua nulla fit Commemoratio Octavæ Corporis Chriſti; & hinc non dicenda eſt ejuſdem Octavæ Præfatio, ſed communis. Item idem ſervandum in Feria quatuor Temporum, ſi in ea venerit Octava Conceptionis B. M. V. in qua pariter cantandæ eſſent duæ Miſſæ conventuales; item & in aliis caſibus ſimilibus. Idem dicendum eſt de Miſſa Feriali, quæ dicitur infra aliquam Octavam occurrentem in Quadrageſima, ab aliquibus privilegiſtis; de quibus vide Decretum ſub *n.* 460. tunc enim Præfatio erit

de

de Quadrageſima , licèt Octava propriam haberet : ita tenet Guyetus *lib. 4. cap. 3. quæſt. 1.* Auctores, qui eruditè tractant de Præfatione Miſſæ , ſunt ſæpiùs laudati Cardinalis Bona *loc. cit.* Antonius Bellotte in ſuis Obſervationibus *pag. 513.* Edmundus Martene *de antiq. Eccleſ. Ritibus artic. 7.* Grancolas *de antiq. Liturg. pag. 594.* Petrus Le Brun *tom. 1. pag. 389.* & Stephanus Durandi *lib. 2. cap. 31.*

Supereſt nunc ſubnectere ſequentia S. R. C. Decreta pertinentia ad Ritus Præfationum.

Qui in Sabbato recitat Officium B. M. V. volens celebrare Miſſam Votivam de Sancto, non debet dicere Præfationem B. M. V. ſed communem. 2 Decembris 1684. & in noſtro Indice ſub *n.* 475.

Si Feſtum SS. Philippi , & Jacobi , vel Inventionis S. Crucis occurrat infra Octavam Aſcenſionis ; Præfatio in Miſſa erit de Apoſtolis; Communicantes verò de Aſcenſione. 28. Auguſti 1627. & in noſtro Indice ſub *num.* 216.

Decreta ſpectantia ad Præfationes Miſſarum Votivarum , allegata à nobis fuerunt in §. 10. talium Miſſarum.

VIII. Gavant. pag. 35. col. 1. lit. c *Auctor illius neſcitur , &c.)* Veriſſimè ſcribit Gavantus, auctorem Canonis ignorari: quippe nonnulli à Muſæo Presbytero Maſſilienſi; alii à Voconio Epiſcopo Caſtellanenſi in Mauritania , Seculi V. Scriptoribus , qui teſte Gennadio Sacramentorum libros ediderunt, compoſitum Canonem arbitrantur; ùteti m notat hì· Gavantus. Anonymus quidam Mellicenſis , qui Seculo duodecimo tractatum compoſuit de Scriptoribus Eccleſiaſticis , primò editum à Bernardo Pez in ſuo novo Theſauro Anecdotor. & ſecundò vulgatum à Johanne Alberto Fabricio in Bibliotheca Eccleſiaſtica , *pag. 143. tom. 2.* credidit , Miſſæ Canonem à Sancto Clemente Alexandrino fuiſſe conſcriptum. Ejus verba , quoniam paucis nota erunt, hic placet exſcribere -- *Mira autem* , inquit , *eruditionis , & eloquentia fuit. Orationem illam Sacerdotis , quam Canonem dicimus , ipſe compoſuit ; quæ & ab omni Eccleſia tanti eſt habita , ut in Conſecratione Corporis Domini perpetuò juſſa ſit recitari* -- Neminem futurum eſſe credimus , cui poſſit hæc ſententia placere: & fortaſſe Auctor hic , ſciens à Clemente Alexandrino Canonem Eccleſiaſticum eſſe conſcriptum, ùt teſtatur Photius Codice 111. putavit Canonem illum Eccleſiaſticum eſſe Canonem Miſſæ; in quo ſanè deceptus eſt. Aldelmus Epiſcopus , qui octavo Seculo floruit , in libro de laudibus virginitatis *cap. 23.* Canonem à Gregorio Magno editum exiſtimat. Verùm ipſe Gregorius *lib. 6. epiſt. 64.* ait à quodam Scholaſtico fuiſſe compoſitum : quis autem fuerit Scholaſticus hic , aut quo tempore vixerit , Gregorius ſilentio præterit. Aliqui , teſte Gavanto hìc , putant fuiſſe Gelaſium Summum Pontificem , inter quos Radulphus Tungrenſis ; ſed ex libris Ambroſii *de Officiis , & Sacramentis* diſcimus , Canonem ante Gelaſium conditum fuiſſe ; neque probabile eſt, Gregorium Scholaſtici titulo donaſſe prædeceſſorem ſuum virum Doctiſſimum , & inter Pontifices nemini ſecundum. Non deſunt etiam , qui putent per precem , quam Gregorius ait à Scholaſtico compoſitam , non debere intelligi Canonem , ſed Orationem quandam actioni Miſſæ inſertam : hanc opinionem primus amplexus eſt Jacobus Janſſonius in ſuis Liturgicis, *lib. 3. cap. 11.* Placuit hæc opinio Doctiſſimo Maldonato in ſuo MS. tractatu de Ceremoniis Miſſæ : ubi contendit , Gregorium non de integro Miſſæ Canone intelligendum eſſe ; ſed de particulari illa Oratione , quæ incipit *Hanc igitur* , & quam ſolùm à Scholaſtico ſcriptam affirmat. En integram Maldonati cenſuram relatam à Petro Le Brun *tom. 2. diſſertat. 2. artic. 2. num. 9. pag.* 147 -- Quòd item Scholaſticus non fuerit Auctor Canonis , hinc liquet , quòd cùm Gregorius eo loco reddat ratio-

rationem, cur introduxiſſet illa quatuor, ait, ſibi durum viſum fuiſſe, quòd illa Oratio, quam Scholaſticus compoſuit, diceretur; & Oratio Domini ſuper Corpus, & Sanguinem non diceretur. Significat ergo illam Orationem, quam Scholaſticus compoſuit, fuiſſe unicam, & dictam fuiſſe ſuper Corpus, & Sanguinem Domini: ergo totus Canon non fuerat compoſitus à Scholaſtico. Aliud ejuſdem rei argumentum eſt, quòd Canonis verba reperiantur apud Auctores antiquiores Scholaſtico. Denique Scholaſticus homo erat privatus: Scholaſtici enim erant viri quidam Eccleſiaſtici gradus, quibus curæ erat juventutem docere. Horum Eccleſiæ Sapientum, qui Scholaſticorum nomine decorabantur, ſæpe mentionem faciunt Hieronymus, & Gennadius in catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. Severus quoque Sulpitius, loco dicendi *vos Sapientes*, dicit *vos Scholaſtici*, Dialog. 1. & Divus Gregorius commendat virum quemdam Doctiſſimum Scholaſtici titulo, dicens: viro clariſſimo Scholaſtico, *lib.* 10. *Regiſtri epiſt.* 2. Cùm ergo Gregorius (qui Pontifex erat) reprehenſus fuerit ob res minutas; quantò magis Scholaſticus reprehenſus fuiſſet, homo privatus, & qui rem tam gravem, qualis eſt Canon, recèns in Eccleſia invexiſſet. Libenter Maldonati opinionem amplecteremur; ſed Gregorium ibi de integro Canone loqui, ipſe contextus epiſtolæ evincit; ùt ait Bona *lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 2. Prætereà quædam ſunt in Maldonati cenſura, quæ probare non poſſumus: nam quòd ait, Canonis verba reperiri apud Auctores antiquiores Scholaſtico, nullius momenti eſſe videtur: etenim ſi certò conſtaret tempus, quo vixit ille Scholaſticus, optimum quidem eſſet hoc argumentum; ſed cùm ignoremus, qua ætate floruerit, affirmari ſine divinatione non poteſt, verba Canonis reperiri apud Scriptores illo vetuſtiores: quarè dicendum omnino videtur, integrum Canonem à Scholaſtico eſſe compoſitum. Ex hoc tamen non licet arguere, Miſſæ Canonem ex Apoſtolica traditione non deſcendere: Vigilius enim Pontifex ante Gregorium in epiſtola ad Eucherium, ſive ad Profuturum; ùt ex MSS Codicibus colligit eruditiſſimus Baluzius in notis ad librum Antonii Auguſtini de emendatione Gratiani, & in epiſtola ad Cardinalem Bona ſcripta Anno 1672. quam ego perlegi; Vigilius, inquam, disertè teſtatur, quòd Canonem ex Apoſtolica traditione ſuſcepimus; quod pariter Tridentinæ Synodi auctoritate firmatur: hæc enim *ſeſſ.* 22. *cap.* 4. docet, conſtare Canonem ex ipſis Domini verbis, ex Apoſtolorum traditionibus, ac SS. Pontificum Inſtitutionibus. Quæ in ſpeciem cum Gregorio pugnantia hac ratione poſſumus conciliare, ut dicatur, quòd Vigilius, & Tridentini PP. de ſubſtantia Canonis loquuntur, quam ab Apoſt. traditione deſcendere, libentiſſimè confitemur; Gregorius autem loquitur de verbis, ſive ſtylo, quo Canon exaratus eſt: & ſanè verba, & ſtylum ipſum ab Apoſtolis emanaſſe, parum habet probabilitatis; neque enim tam eleganter ſcribebant Apoſtoli. Obſervandum nihilominùs eſt cum Bona, Petro Le Brun, Grancolas, Bellotte, aliiſque Scriptoribus, neminem ex Pontificibus poſt Gregorium Magnum quidpiam Canoni vel addidiſſe, vel immutaſſe. Hoc unum reperitur apud Anaſtaſium, quòd Gregorius III. ſæviente adversùs Imagines, & Sanctorum Reliquias Leone Iſauro Imperatore, Oratorium ædificavit in honorem omnium Sanctorum; & à Sacerdotibus in ipſo Miſſas agentibus, hanc clauſulam poſt illa Canonis verba, *& omnium Sanctorum ſuorum*, dici inſtituit: *Quorum Sollemnitas hodie in conſpectu tuæ Majeſtatis celebratur, Domine Deus noſter, in toto Orbe terrarum*: quod tantùm pro illo Oratorio inſtitutum fuit; atque ideò, notante Walafrido Strabone *cap.* 22. non eſt Cano-ni,

ni, qui generaliter dicitur, adnotatum. Porro obſervandum hìc, Canonem variis nominibus inſignitum fuiſſe: Gregorius laudata epiſtola, *Precem* appellat, Vigilius *Textum Canonicæ precis*, Concilium Eboracenſe tempore Cœleſtini III. *Miſſa Secretum* nuncupat, Cyprianus *Orationem*, alii *Actionem* dicunt, ùt Walafridus, quia in eo Dominica Sacramenta conficiuntur. Atque hinc intelligitur, qua de cauſa in ipſo Canone, in Oratione, quæ incipit *Communicantes*, titulus apponatur *infra Actionem* meliùs teſte Bona *loc. cit.* legendum eſt *intra Actionem*, quemadmodùm in MSS. Codicibus reperitur) quia nimirum actio Sacrificii ibi propriè continetur. De ſingulis partibus Canonis aliqua etiam ſparſim *in 2. part. tit. 8. & ſeqq.* adjiciemus.

Supereſt nunc, ut recenſeamus breviter Auctores, qui de præfato Canone Miſſæ eruditè diſſeruerunt. Hi autem ſunt Stephanus Durandi *lib. 2. cap. 32. & ſeqq.* Edmundus Martene *de antiq. Eccleſ. Ritibus lib. 1. artic. 8.* Hugo Menardus *in ſuis notis, & obſervat. ad Sacrament. Gregorian. pag.* 12 Card. Bona *lib. 2. cap. 11.* Antonius Bellotte *in ſuis obſerv. à pag. 529. uſque ad pag. 563.* Grancolas *de antiq. Liturg. pag.* 603 Petrus Le Brun *tom. 1. p. 359.* Gabriel Biel in ſua Sacri Canonis Miſſæ lucidiſſima expoſitione. Franciſcus Vander Veken è Societate Jeſu *de Canone Sacrificii Miſſæ.* Franciſcus Pagi *in Vita Gelaſii PP. n. 15.* Oliverius Bonartius *de Sacroſanct. Sacrif. Miſſæ lib. 2. cap. 10 & ſeqq.* Anonymus *in tract. de Miſſa Parochiali* Gallicè conſcripto *3. part. cap. 1. & ſeqq* Natalis Alexander *tom. 1. Theologia Dogmatica, & Moralis lib. 2. art. 6. n. 19. & ſeqq.*

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XIII. De Communione, Orationibus poſt Communionem, Ite Miſſa eſt, vel Benedicamus Domino, de Benedictione & Evangelio S. Joannis.

I. Rub. n. 1. pag. 25. & Gavant. pag. 36. col. 1. lit. l *Ite Miſſa eſt &c.*) Poſt completas Orationes Communioni ſubjungi ſolitas, & poſt ultimam Populi ſalutationem, in Privata Miſſa Sacerdos, & in Sollemni Diaconus denunciat completum eſſe Sacrificium, dicens: *Ite Miſſa eſt.* Utebantur his, vel æquivalentibus vocibus veteres Chriſtiani poſt lectionem Evangelii, & exhortationem, ut dimitterent Catechumenos ab Eccleſia; ùt diximus in noſtris Obſervationibus Præliminaribus *n.* 10. & vocabatur hæc prior Sacrificii pars, ùt aliàs diximus, Miſſa Catechumenorum: quia eâ parte peractâ, mittebantur altâ hâc Diaconi voce, *foràs*. Expletâ verò poſteà reliquâ Sacrificii parte, poſt Communionem dimittebantur etiam Fideles Chriſtiani iiſdem fermè verbis, Diacono dicente: *Ite Miſſa eſt.* Ab hujus vocis emiſſione loco ſuprà allegato cum nonnullis clariſſimis Auctoribus, arbitrati ſumus, Euchariſticum Sacrificium Miſſàm appellatum fuiſſe. Neque ante impertitam prædictam facultatem, diſcedere olim per Sacros Canones licuit; ùt patet ex Conciliis Agathenſi *cap.* 47. & Aurelianenſi *cap.* 28. allegatis *in cap. Omnes Fideles de Conſecr. diſtinct.* 1. quò facit illud Chryſoſtomi hom. de Eccl. non condemn. -- *Ingreſſus es in Eccleſiam? o homo, ne extas niſi dimittaris.*

II. Gavant. pag. 36. col. 1. ead. lit. l *A Leone inſtitutum fuiſſe ſcribit Radulphus, &c.*) De prædicta Sacrificii concluſione loquitur Florus in expoſitione Miſſæ, Amalarius *de Eccleſiaſticis Officiis lib. 3. cap. 6.* Durandus *in Rationali Divin. Offic. lib. 4. cap. 57.* Demochares *de obſer. Miſſæ cap. 15.* & alii quamplures; quam à Leone inſtitutam fuiſſe, per-

perperàm, ùt notat *hic* Gavantus, aſſerit Radulphus *de obſer. Can. prop.* 23. cùm & in Liturgia, quæ Divi Petri nomine decoratur, nec non in aliis Liturgiis Orientalibus, conſimiles ſæpiùs legantur adſtantium Populorum dimiſſiones, quas adduximus in loco ſuprà citato *n.* 10.

Cæterùm per prædicta verba *Ite miſſa eſt* fiebat dimiſſio Populi in diebus feſtivis, quando Populus Sacrificio intereſſe ſupponebatur. In ferialibus autem omittebatur talis dimiſſio, quia tunc ſoli Eccleſiaſtici reperiri ſolebant; quibus non fiebat miſſa, ſeu dimiſſio, cùm ad Divina Officia perſolvenda remanere deberent in Eccleſia: hinc in prima noctis Nativitatis Dominicæ Miſſa, *Ite miſſa eſt*, non dicebatur; quia Populus, qui ad Laudes audiendas remanere debebat, non dimittebatur ab Eccleſia; ùt colligitur ex Belehet *cap.* 49. *Rationalis Divin. Offic.* qui Auctor floruit circa Annum 1153. & ex Micrologo *cap.* 34. qui ante ipſum floruit; & addit rationem, cur in Adventu Domini, Septuageſima, aliiſque diebus pœnitentiæ dicatis, locum non habeat prædictus dimiſſionis uſus; quamvis eodem tempore frequens ſit Populi conventus, à Sacris Myſteriis utique dimittendus; cenſetque ob temporis triſtitiam, ſequi talem reticentiam. Bellarminus verò *lib.* 2. *de Miſſa cap.* 27. ait: videtur neſcio quid lugubre præſeferre, quòd non publica denunciatur dimiſſio, ſed unuſquiſque per ſe diſcedit. Cæterùm Card Bona *lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 1. abſolutè cenſet, tunc potiùs dimiſſionem olim omiſſam fuiſſe, quando Fideles omnes, Miſſarum Sollemniis peractis, non ſtatim abibant; ſed permanebant in Eccleſia, donec recitatis Canonicis precibus, & ſtatione ſoluta, abire fas erat: deinde morem hunc extenſum eſſe ad Miſſas minùs Sollemnes, & quotidianas.

III Rubric. n. 1 pag 36. & Gavant. ibid. col. 2. lit. m *Quotieſcunque dictum eſt Gloria, &c.*) Juxta Ritus recentiores tamen, non uno ſemper, ac eodem Ritu concluditur Miſſæ celebratio. In Feſtis quidem, & Sollemnitatibus; quotieſcumque ad Matututinum Hymnus *Te Deum* decantatur, & ad Miſſam *Gloria in excelſis Deo*, eâdem, quâ ſuprà dictum eſt, concluſione, nimirum per verba *Ite miſſa eſt*, terminatur Miſſa: in aliis verò diebus, quibus in Miſſa non dicitur præfatus Hymnus *Gloria in excelſis*, clauditur Sacrificium per verba *Benedicamus Domino*; quibus invitatur Populus ad gratias Deo referendas pro completo Miſſæ Sacrificio. De hoc recenti modo concludendi Miſſæ Sacrificium, ſermonem facit etiam Micrologus *cap.* 46. quem refert Petrus Le Brun *tom.* 1. *pag.* 663. qui fuſiori calamo diſſerit etiam ſequentibus paginis de prædicto Ritu dimittendi populum per verba *Ite miſſa eſt*.

IV. Rubric n. 2. p. 36. & Gavant. pag. 37. col. 1. lit. p *Placeat &c.*) Dimiſſo populo, ſeu prolatis illis verbis *Ite miſſa eſt*, vel *Benedicamus Domino*, Sacerdos in medio Altaris recitat ſubmiſſa voce Orationem, quæ incipit: *Placeat tibi Sancta Trinitas*, *&c.* quam Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 3. ſe legiſſe aſſeverat in omnibus ferè Miſſalibus antiquis, etiam ante Annum millesimum exaratis: reperitur etiam talis Oratio in Miſſa Illyrici, & in aliis apud Menardum.

Adnotat pariter Petrus Le Brun *tom.* 1. *ſuarum explicat. pag.* 670. hanc Orationem reperiri in pluribus antiquis Sacramentariis ſcriptis ante finem Seculi IX. De hac mentionem faciunt Micrologus *cap.* 22. Radulphus Tungrenſis, Alexander de Ales, & alii; qui fatentur, ſtatim ac compoſita fuit hæc Oratio, non in ipſo Miſſæ Sacrificio, ſed poſt ipſum omnino completum, à Sacerdote privatim recitatam fuiſſe; quia autem eſt antiquior Benedictione, quæ datur nunc à Sacerdote, inſtituta fuit recitari ante dictam Benedictionem in Miſſali Romano; ùt fatetur etiam Bellotte in ſuis obſervat. ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis *pag.* 677. ubi

etiam explicat ex Biel ſenſum verborum, quæ in tali Oratione recitantur. Cæterùm in aliquibus antiquis Miſſalibus, Benedictio præcedit hanc Orationem: ita in Miſſali Romano Venetiis impreſſo Anno 1493. in altero Miſſali Anni 1500. Romæ edito, in Miſſali Rhemenſis Eccleſiæ Anno 1553. & in pluribus aliis.

V. Rubr. n. 2. pag. 36. & Gavant pag. 37. col. 1. lit. q *Benedictio, &c.*) Recitata præfata Oratione, ſequitur juxta recentiorem Ritum Benedictio, quæ à Sacerdote Populo datur, quam olim ante Communionem Epiſcopus largiri ſolebat; ùt notat Card. Bona *loc. ſupracit. n.* 4. Ritus benedicendi Populum præfato modo, & in dicta circumſtantia, eſt additio Miſſæ facta poſt Seculum X. ùt advertit Petrus Le Brun *libro ſupracit. pag.* 674 *& ſeqq.* ubi ait, quòd aliquæ Eccleſiæ Cathedrales in Gallia, quæ adhuc antiquam diſciplinam obſervant, ſicùt etiam PP. Carthuſiani, hujuſce Benedictionis Ritum, nondum ad praxim deduxerunt. In Eccleſia tamen Orientali ſtatim poſt prima Secula viguit uſus impertiendi Benedictionem Populo, & in Liturgia Clementina, quæ reperitur *in Conſtitutionibus Apoſtolicis lib.* 8. *cap.* 25. longa legitur Benedictio, quæ dabatur immediatè poſt Populi dimiſſionem. Reperitur pariter ſimilis Benedictio in Liturgiis S. Chryſoſtomi; ùt legitur in *Euch. Græc. pag.* 87 & in Liturgia S. Baſilii; ùt habetur pariter *in dicto Euch pag.* 175. & ibi mentio fit, quòd dabatur talis Benedictio poſt Populi dimiſſionem. Etiam S. Iſidorus Hiſpalenſis Antiſtes, qui floruit circa Annum 600. *in lib.* 1. *cap.* 17. *de Divinis Officiis*, ſermonem habet de Benedictione danda à Celebrante, ſed non explicando, in qua Miſſæ parte hæc impertiebatur: Concilium tamen Toletanum IV. celebratum Anno 633: declarat, talem Benedictionem dandam eſſe inter Orationem Dominicam, & Communionem.

Refert etiam prædictus Le Brun *pag.* 677. reperiri nonnulla antiqua Sacramentaria, in quibus legitur Benedictio Epiſcopalis, quæ dabatur Populo ante *Agnus Dei*, nimirum ante Communionem; ut nos quoque, cum Cardi al Bona mox adnotavimus: præfata Benedictio legitur in Sacramentario, quod aſſervatur in Eccleſia Meldenſi, & quod exaratum cenſetur tempore Drogonis dictæ Cathedralis Antiſtitis, & Caroli Magni Filii naturalis. In Sacramentariis Gregoriano, Gelaſiano, & Leonino, non habentur niſi Orationes, quæ appellantur Benedictiones ſuper Populum poſt Communionem: & hinc eſt, quòd Auctores Liturgici, qui Seculo IX. floruerunt, nimirum Amalarius, Florus, Rabanus Maurus, Walafridus, Remigius Antiſſiodorenſis, qui Ordines Romanos explanarunt, nullam mentionem fecerunt de hujuſmodi Benedictionibus Epiſcopalibus; & ſolùm ultimam Orationem, quam Celebrans dicit ante *Ite miſſa eſt*, Benedictionem appellarunt. In primo Concilio Aurelianenſi celebrato Anno 511. legitur *Canon* 28. in quo habetur -- *Cùm ad celebrandas Miſſas in Dei nomine convenitur, Populus non antè diſcedat, quàm Miſſæ Solemnitas compleatur; & ubi Epiſcopus non fuerit, Benedictionem accipiat Sacerdotis*: quæ verba repetuntur à Micrologo *cap.* 21. ubi ait, loquendo de Populo Miſſæ aſſiſtente: *Priùs tamen ab Epiſcopo benedicitur ſi adeſt; ſin autem, à Presbytero, qui Miſſas celebravit*: nihilominùs, non fuit communiter acceptus iſte Ritus benedicendi Populum: nam Ordo Ciſtercienſis, & Ordo Præmonſtratenſis, inſtituti Anno trigeſimo circiter poſt Micrologum, nihil adnotarunt in ſuis Ordinariis de Benedictione impertienda in fine Miſſæ: & in antiquo Ordinario PP. Prædicatorum *lib.* 2. ſic legitur -- *Et ſi conſuetudo Patriæ fuerit, & extranei fuerint hoc expectantes, det Benedictionem juxta morem Patriæ* -- Ita refert Marcellus de Cavaleriis *in ſua Statera Sacra tit.* 29. *num.* 50. In Miſſali verò PP. Carmelitarum impreſſo

An,

An. 1514. idem advertitur; ſicùt in eorum Ordinario exarato 1279. hoc adnotabatur: unde evincitur, Ritum talis Benedictionis ſenſim introductum fuiſſe. Durandus eum refert ad Ann. 1286. PP. Carthuſienſes *in ſuis nuperrimis Conſtitutionibus ſtat. 3. compil. c. 1. n. 58.* ita ſtatuerunt -- *Sacerdotes noſtri Ordinis dum celebrant in Eccleſiis, quæ non ſunt de ordine noſtro, conforment ſe cum aliis Sacerdotibus ..... in benedicendo Populis poſt Miſſam.*

In pluribus antiquis Miſſal. Eccleſ. Germaniæ, legebatur hic modus benedicendi -- *Adjutorium noſtrum &c. Sit nomen Domini, &c. Oremus. Cæleſti benedictione benedicat nos, & vos Divina Majeſtas, & una Deitas, Pater, † & Filius, † & Spiritus † Sanctus. Amen* -- Idem ferme modus benedicendi legitur in pluribus antiquis Miſſalibus Gallicanis; ùt refert Le Brun *loc. cit. pag.* 681. apud quem legi pariter poſſunt varii modi benedicendi Populum in hoc Miſſæ.

Incongruum hoc loco non erit obſervare; quod olim Presbyteri etiam ter Populo benedicebant; cui rei teſtem amplissimum damus Burchardum Magiſtrum Ceremoniarum Cappellæ Pontificiæ, qui hæc habet -- Deinde extenſis manibus hinc, & inde ſuper Altare, ipſum Altare oſculatur, erigit ſe, & adhuc transverſus ad illud, voce intelligibili, elevans oculos ad Deum, ac manus extendens, elevans, & jungens, dicit: *Benedicat vos omnipotens Deus*: junctis ſic manibus ante pectus, ac demiſſis ad terram oculis, vertit ſe ad manum ſiniſtram, hoc eſt ad latus ſuum dextrum, & per gyrum, tertiùm Populo benedicit. Primò versùs cornu Epiſtolæ, ubi manu dextra ſignum Crucis producens ſuper Populum, voce intelligibili dicens *Pa † ter*; tum in medio ſimili voce dicens; *& Fi † lius*; deinde versùs cornu Evangelii dicens *& Spiritus † Sanctus ℟ Amen.* Hic Ritus uſque ad Pium V. perduraſſe videtur, qui facultatem Presbyteris abrogavit ter Populo benedicendi in Miſſis Privatis; quamquam concesſerit, ut in Miſſa Sollemni priorem conſuetudinem obſervarent: nam inter Rubricas Miſſalis Romani, Anni 1587. hanc lego -- In Miſſa Sollemni omnia facit, ùt ſuprà, hoc excepto, quòd ter Populo benedicit: primò à cornu Epiſtolæ, dicens, *Pater*; ſecundò ad medium Altaris, dicens, *& Filius*; tertiò à cornu Evangelii, dicens, & *Spiritus Sanctus.* Tandem trina hæc Presbyterorum Benedictio prohibita eſt in Miſſali Romano Clementis VIII. auctoritate recognito; in quo disertè præſcribitur, ut Presbyteri etiam in Miſſa Sollemni unam tantùm Benedictionem impertiantur.

VI Rubric. n. 2. pag. 36. & Gavant. pag. 37. col. 1. lit. r *Evangelium S. Johannis, &c.*) Poſtquàm Sacerdos Benedictionem Populo impertitus eſt, legit initium Evangelii S. Johannis, ùt in Ordine Miſſæ; niſi aliud Evangelium vel Vigiliæ, vel Dominicæ ſit legendum, juxta diſpoſitionem Rubricarum Miſſalis. S. Pius V. in ſua reformati Miſſalis Romani editione, dictum S. Johannis Evangelium regulariter legendum eſſe præſcripſit ad jugem recordationem Incarnationis Verbi Divini; de quo fuſim Suarez *diſp.* 83. *ſect.* 1. Anteà verò ſine certa lege ex ſola conſuetudine à quibusdam dici, ab aliis verò omitti pro cujuſcunque arbitrio ſolebat; ùt Paris Craſſus in Ceremoniali Summi Pontificis inedito, *cap.* 65. teſtatur, referente Cardinali Bona *lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 5.

Et reverà reperitur tale Evangelium in Sacerdotali veteri Leonis X. tanquam in fine Miſſæ dicendum; ſed adhuc non ex præcepto, ùt communiter cenſetur. Miſſale MS. Bibliothecæ Palatinæ *n.* 501. & aliud Vaticanum *num.* 1807. necnon Miſſale Rhemenſis Eccleſiæ Anni 1553. ſicùt & illud Noviomenſis Eccleſiæ An. 1541. hoc ipſum Evangelium dicendum eſſe ſtatuunt, dum Sacerdos Sacris veſtibus exuitur. Sarisburienſe verò Miſſale, ſicùt & aliud ad uſum Hoſpitalis Anglorum Rothomagi, editum Anno

1511. decernunt, ut Sacerdos in redeundo ab Altari recitet prædictum Evangelium S. Johannis. E contrà in Rituali Caſſinenſium, in conſuetudinibus Monachorum Germaniæ, aut Cluniacenſium, in libro uſuum Ciſterciensium, & in Ordinario Carthuſienſium, nulla penitus fit mentio ejuſdem Evangelii; ut tradit Martene de antiquis Monachorum Ritibus *lib.* 2. *c.* 4. *num.* 19. ubi addit, quòd prima Ritus iſtius mentio occurrit ſibi in Ordinario Burſfeldenſium; in quo præſcribitur, quòd Sacerdos, Benedictione completa, incurvatus ante Altare dicat hanc Orationem: *Placeat tibi Sancta Trinitas, &c.* deinde erigendo ſe dicat: *Dominus vobiſcum, & Initium Sancti Evangelii ſecundùm Johannem.* Cæterùm adeò verum eſt, recentem eſſe hujus Evangelii præſcriptionem in fine Miſſæ; ut PP. Societatis Jeſu promiſcuè legerent vel Evangelium S. Johannis, vel illud de B. V. *Loquente Jeſu ad Turbas, &c.* juxta eorum Conſtitutiones; & adhuc quædam Galliarum Eccleſiæ veterem Ritum obſervant, non legendo in fine Miſſæ memoratum Johannis Evangelium; ùt notat Du Moleon in ſuo itinere Liturgico. Denique qui ſollemniter celebrat in Pontificio Sacello, ejuſdem Evangelii recitationem etiam nunc in fine Miſſæ omittit. Videri poſſunt in hanc rem Bellotte *pag.* 679. Le Brun *tom.* 1. *pag.* 687. Bona, Martene in locis citatis, & alii.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XIV. De ordinanda Miſſa ex ſupradictis Rubricis.

I. Rubr. pag. 97. *Si proprium non habeat, recurrat ad Commune Sanctorum &c.*) Hìc obſervare lubet cum Gerlaco Victore ſuper hoc titulo, quòd Miſſæ, quæ in Romano Miſſali non habentur, aut à Sede Apoſtolica nondum ſunt approbatæ, licitè celebrari non poſſunt: ſimiliter Miſſæ certis Regularibus tantùm conceſſæ, non poſſunt ab aliis dici, nec etiam in ipſorummet Regularium Eccleſiis. Item neque à Cappellanis Secularibus, propriis in Eccleſiis Monialium, quæ Romano non utuntur Breviario: quo caſu Cappellani Miſſam quidem recitabunt de Sancto, de quo Moniales recitant Officium; ſed cum Miſſali Romano, ùt in proprio de Sanctis, vel de Communi. Quòd ſi nulla ſit Miſſa in Miſſali Romano, quæ concordet cum Officio Monialium, putà *de Spina, & Corona*; tunc dicti Cappellani dicere poſſunt Miſſam de Cruce, vel de Paſſione. Hæc omnia, & alia confirmata remanent per ſubſequentia Decreta S. R. C.

Cappellani Seculares propriis in Eccleſiis Monialium, quæ Romano non utuntur Breviario, dicere poſſunt Miſſam de Sancto Ordinis, de quo Moniales Officium; ſed cum Miſſali Romano, ùt in proprio de Sanctis, vel de Commun'. S. R. C. 20. Novembris 1628. & in noſtro Indice ſub *n.* 238.

Exteri celebrantes in Eccleſiis Regularium, ſervatis ſervandis, poſſunt in Miſſis ſe uniformare cum fratribus, quoad *Credo*, & quoad numerum Orationum more Duplicium. S. R. C. 11. Junii 1701. & in in noſtro Indice ſub *n.* 559.

Facultas celebrandi cum Miſſali Romano pro Cappellanis Monialium, intelligi debet pro omnibus, & ſingulis, qui ex debito tenentur celebrare in Eccleſiis ipſarum Monialium, dummodò celebrent cum Miſſali Romano. S R.C. 11. Februarii 1702. & in noſtro Indice ſub *n.* 561.

Prohibitio facta in declaratione (de qua Anno 1668. 9. Junii) Sacerdotibus Secularibus, etiam Cappellanis, ne celebrent Miſſam de Requiem in Eccleſiis Regularium, in

in quibus recitatum ſit Officium Duplex de non præcepto, vel de aliquo Sancto eorumdem ſui Ordinis, intelligi etiam debet pro Eccleſiis Monialium. S. C. R. 11. Februarii 1702. & in noſtro Indice ſub *n.* 562.

Licet in poſterum tum Confeſſario, tum Cappellanis, quarumcunque Monialium ſervitio addictis, Miſſas SS. de quibus ipſæ rectant Officium, celebrare, ſed cum Miſſali Romano, & de Communi; non verò Miſſas proprias eorumdem SS. variis Ordinibus à S. C. conceſſas. S. R. C. 20. Novemb. 1717. & in noſtro Indice ſub *num.* 634. Vide etiam Decret. dat. ſub *n.* 557. *& ſeqq.*

A prædictis regulis excipienda eſt Miſſa propria de S. Thereſia Virgine; quæ poteſt dici ab omnibus Sacerdotibus Secularibus, & Regularibus, confluentibus in Eccleſiis Ordinis Carmelitarum Excalceatorum ubicunque exiſtentis; ùt liquet ex Decreto S. C. edito die 27. Julii 1720. & dato in noſtro Indice ſub *n.* 636. Quinimò idem privilegium conceſſit Benedictus XIII. die 10. Januarii 1726. in Decreto, quod incipit *Sanctiſſimus &c.* Romæ impreſſo, etiam Sacerdotibus quibuſcunque confluentibus ad Eccleſias Ordinis Carmelitarum antiquæ obſervantiæ, nimirum de ibi dicenda Miſſa propria S. Thereſiæ.

Rurſus excipienda pariter eſt Miſſa propria S. Benedicti, juxta Decretum diei 10. Februarii 1727. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 651. in quo liquet Benedictum Papam XIII. indulſiſſe, ut in Feſto S. Benedicti Miſſa ipſius propria in Eccleſiis tam Monachorum, quàm Monialium præfati Ordinis ubicunque exiſtentibus, ab omnibus etiam Sacerdotibus Secularibus, & Regularibus ad eas confluentibus, cum Miſſali Monaſtico inpoſterùm celebrari poſſit, & debeat.

Notandum hoc loco occurrit, quod noſter Paſqualigus de Sacrif. novæ Legis *tom.* 1. *tract.* 1. *quæſt.* 279. *n.* 3. probat; quòd ſi conceſſio Miſſæ ſit facta etiam pro confluentibus, poſſunt confluentes celebrare etiam per Octavam, ſi ſit conceſſa; quia tota Octava vocatur dies Feſtus, dies Natalitius.

Denique excipitur etiam à prædictis regulis Miſſa de Corona Spinea, Feria 6. ante Dominicam Paſſionis ſimiliter conceſſa in Eccleſia Canoniſſarum Regularium Lateranenſium Terræ Viturclani Diœceſis Balneoregen. ex Decreto particulari S. R. C. die 9. Martii 1731. & ſi quæ ſunt aliæ hujuſmodi conceſſiones, pariter excipiendæ ſunt à prædictis regulis.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XV. De Hora celebrandi Miſſam.

I. Gavant. pag. 38. col. 1. lit. y *Ubi concedit horam cum dimidia ante ortum Solis, ex cauſa, &c.*) Hanc ſententiam tenet etiam Biſſus *lit. M. numero* 202. §. 2. nimirum, quòd poſſit celebrari Miſſa una hora cum dimidia ante Solis ortum: imò Layman, Dicaſtillus, De Lugo, Tamburinus, & alii, quos ſuppreſſo nomine citat, & ſequitur Tonellius in Sac. Enchiridio *lib.* 1. *cap.* 2. §. 1. *n.* 8. *&* 9. tenent, poſſe celebrari Miſſam etiam duabus horis ante Solis ortum. Imò in caſu neceſſitatis, nempe dandi Viaticum moribundo, ſi non adeſſet Particula conſecrata, Diana, Gobat, relati à Biſſo *loc. cit.* & à Turino *part.* 2. *ſect.* 5. *cap.* 2. aſſerunt, poſſe celebrari Miſſam ſtatim poſt mediam noctem, etiam abſque licentia Epiſcopi, attenta urgentia Divini præcepti de communicando infirmo: ſed Caſtropalaus hanc ſententiam non approbat.

II. Ubi verò non eſt aurora phyſicè, atten-

di

di ea debet moraliter; & hæc ſententia approbatur etiam à Sacra Rituum Congregatione per ſubſequens Decretum.

Ubi non eſt Aurora phyſicè pro licita Miſſarum celebratione, attendatur ea moraliter, & politicè; quando ibi terminari ſolet hominum quies, & inchoari labor, juxta probatam regionum conſuetudinem. S. R. C. 18. Septembris 1634. & in noſtro Indice ſub *n.* 276.

Quoniam autem hìc eſt ſermo de hora celebrandi Miſſam, hìc lubet ſubnectere etiam duo alia Decreta S. R. C. ad præſentem materiam ſpectantia, nimirum:

Non poteſt prohiberi celebratio Miſſæ in Oratorio ruri ædificato per laicum, antequàm celebretur Miſſa Parochialis. 31. Maji 1629. & in noſtro Indice ſub *n.* 242.

Miſſæ celebratio in Eccleſia, ſeu Oratorio, ſitis in territorio, & extra mœnia alicujus Oppidi, & prope viam Romanam, non poteſt prohiberi, antequàm celebretur in Eccleſia Parochiali, & Matrice; non obſtante Decreto Epiſcopi in Synodo Diœceſana edito, celebrationem hujuſmodi prohibente. S. R. C. 30. Auguſti 1664. & in noſtro Indice ſub *num.* 420.

III. Rubr. *n.* 1. pag. 38. *Uſque ad meridiem, &c.*) Ex prædictis Rubricæ verbis, deducitur, non licere poſt meridiem celebrari Miſſam, neque Privatam, neque Sollemnem: nihilominùs eſt certum apud omnes, poſſe Miſſam inchoari in meridie, ita ut terminet poſt meridiem: imò in magnæ alicujus Feſtivitatis die ob concurſum Populi, & ratione Sollemnitatis, non deſunt Auctores, qui aſſerant, poſſe celebrari Miſſam una hora poſt meridiem, poſt Concionem, & Miſſam Sollemnem. Ita Tonellius ſuprà *loc. cit* & alii apud eundem; quorum tamen ſententiam Biſſus *loc. cit.* approbare non audet, niſi in caſu, quo debeat dari Viaticum infirmo.

IV. Gavant. pag. 39. col. 2. lit. a *Referente Alcozer in ſuo Ceremoniali, &c.*) Hoc loco obſervare lubet cum Turrino *part.* 1. *ſect.* 5. *cap.* 2. quòd ſi cantandæ ſint plures Miſſæ ob occurſum Feriæ majoris, v. g. cum Feſto duplici, cantetur Miſſa de Feria poſt Nonam, de Sancto poſt Tertiam, non approbando uſum aliquarum Eccleſiarum, quæ cantant Miſſam de Sancto poſt Nonam, & ferialem poſt Miſſam diei. Ratio hujus aſſertionis eſt: quia *tit.* 3 primæ partis Rubrica Generalis *n.* 1. *pag.* 4. expreſsè præſcribit, Miſſam de Feſto cantari poſt Tertiam; de Feria poſt Nonam. Ex hac item regula, ſi occurrat cum Vigilia Aſcenſionis Feſtum aliquod, quo caſu cantandæ ſint tres Miſſæ, de Sancto ſcilicet, de Vigilia, & de Rogationibus; Miſſa tamen Vigiliæ cantatur poſt Sextam, ac ſi eſſet Feria per Annum: quia quamvis ſit Vigilia, non tamen jejunatur; & Miſſæ ſolius Vigiliæ habentis jejunium, aſſignatum eſt in Rubrica *n.* 2. *p.* 39. tempus poſt Nonam; ùt contra Alcozer docet noſter Gavantus *part.* 4. *tit.* 5. *n.* 9. Miſſa verò de Rogationibus dicetur poſt Nonam; ùt citata Rubrica *tit.* 3. *num.* 1.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XVI. De his, quæ clara voce, aut ſecretò dicenda ſunt in Miſſa.

Rubr. *n.* 1. pag. 40. *In Miſſa Privata clara voce dicuntur, &c.*) Quoniam pia Mater Eccleſia, inter alios hujus Sacroſancti Sacrificii Ritus, quibus Celebrans uti debet in legenda Miſſa, plura diverſimodè inſtituit, nimirum, *clarâ, altâ, convenienti, intelligibili, mediocri, ſubmiſſâ, vel aliquantulùm elevatâ voce, & ſecretò eſſe proferenda*; ne quivis Sacerdos pro arbitrio & voluntate ſua quævis pronunciare præſumat: ideoque quisquis Celebrans diligenter attendat, quænam ſit differentia inter ea, quæ clarâ, vel altâ voce dicenda ſunt: pro quo notandum eſt, idem eſſe *clarâ, convenienti, & intelligibili voce*, videli-

Digitized by Google

videlicèt tali voce, ut commodè à circumſtantibus audiri poſſit. *Altâ voce* utitur Ceremon. Epiſc. pro iis quæ in Officio, vel Miſſa cantantur; *Mediocri* verò, *ſubmiſſâ, & aliquantulùm elevatâ* pro aliis, quæ non tacitè, nec prorſus altè, ſed taliter dicuntur, ut à Miniſtris, & aliquibus tantùm circumſtantibus percipi poſſint, cum aliquali tamen differentia: quod verò ſecretò dicendum eſt, ita à Sacerdote intra ſe diſtinctè, ac labiorum motu proferatur, ut tamen non à circumſtantibus audiatur.

II. Gavant. pag. 41. col. 2. lit. g *Canon non poteſt ſine culpa gravi altè totus legi.*) Canonem ſecretè eſſe legendum, communis ſententia eſt, & à Rubricis præſcriptum; verùm magna agitatur controverſia inter aliquos recentes Rubricarum explanatores: utrùm ſemper Canon ſecretè recitatus fuerit à Celebrante. Card. Bona *lib. 2. rerum Liturg. cap. 13. §. 1.* exiſtimare videtur, Miſſæ Canonem altâ voce uſque ad decimum Eccleſiæ Seculum fuiſſe recitatum. Bonæ ſententiam acriter tueri conatus eſt de Vert. Non omnibus tamen eorum argumenta placuere: etenim Anno 1710. Vallemontius Theſaurarii Cluniacenſis aſſertum erudito opere confutavit; cui titulus eſt -- *Du ſecret des Myſteres ou l'Apologie de la Rubrique des Miſſels Diſſertation Theologique, & hiſtorique.* -- Vallemontii diſſertationem impugnavit anonymus Auctor in tractatu Bruxellis edito Anno 1717. ſub titulo: *Apologie de M. de Vert, ou remarques critiques ſur le livre de M. Vallemont du ſecret des Myſteres.* Vallemontium defendit Petrus Le Brun *diſſert. 15. tom. 4.* Non eſt Virium noſtrarum tantas componere lites. Illud certò ſtatuere poſſumus, Ritum hunc à Rubrica præſcriptum longè ante Seculum X. in Eccleſia viguiſſe: etenim in Ordine Romano à Martene edito *tom. 4.* Theſaur. Anec. ille Ritus diſertè præſcribitur: Ordo autem ille ſpectat ad Seculum VII. Non deſunt alia argumenta, quibus eadem veritas confirmetur, ſed placuit hoc unum teſtimonium adducere ab illis Auctoribus prætermiſſum. Legant citata opera, qui majorem hujus controverſiæ notitiam exoptant.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XVII. De Ordine genuflectendi, ſedendi & ſtandi in Miſſa privata & ſollemni.

I. Hic nihil eſt addendum: quia omnia, quæ ſpectant ad ordinem genuflectendi in Miſſis Privatis, & Sollemnibus, dicemus ſuo loco in Obſervationibus ad Commentaria ſecundæ partis hujus Theſauri. Sic etiam videantur omnia ea, quæ à nobis adduntur, quoad ordinem ſedendi, præſertim in Miſſa Sollemni: exhibebimus enim pariter ibi Decreta S. R. C. ſpectantia ad hunc Ritum, nempe in Obſervationibus ad Rubr. *Tit. 5. n. 1. 2. part. huj. Theſauri.*

Videatur etiam *Cerem. Epiſc. lib. 1. cap. 18. num. 4.* ubi ait -- Si quiſpiam Canonicus veniat inchoato jam Officio, vel Miſſa abſque eo, ut aliquos ſalutet, vel ab aliis ſalutetur, ſtatim genuflectit in medio versùs Altare, aliquantulùm orans: mox ſurgit, & facit profundam reverentiam Altari, & Epiſcopo ſi adeſt; deinde ſalutat Canonicos, & alios de Choro circumſtantes, tunc, & non prius ei aſſurgentes, & eum reſalutantes, & vadit ad locum ſuum. Et ſi fortè tunc eſſet principium Horarum, & diceretur in Choro *Deus in adjutorium, &c.* vel *Gloria Patri, &c.* aut Hymnus; vel in Miſſa Oratio, aut Epiſtola, aut Evangelium; vel denique aliud fiat, ad quod Chorus, vel ſtat, vel eſt inclinatus, vel genuflectit per aliquam moram; expectabit reſpectivè ſtans vel inclinatus, vel ſeparatim genuſle-

Digitized by Google

nuflexus in medio Chori, proùt ipſe Chorus, donec ea perficiantur; mox factis reverentiis, & ſalutationibus, ùt ſuprà, ibit ad locum ſuum.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XVIII. De Coloribus Paramentorum.

I. Gavant. pag. 49. col. 1. lit. o *Dominica Lætare &c.*) In Dominica tertia Adventus, & quarta Quadrageſimæ, quam Gavantus hìc appellat Dominicam *Lætare*, debemus adhibere paramenta ſollemniora tam pro Celebrante, quàm pro Altari, ſed coloris violacei, in defectu roſacei. Ceremoniale Epiſcoporum *lib. 2. cap. 13. §. 11.* Gerlacus Vinitor ſuprà § 7. Quinam autem colores adhibendi ſint in Miſſa pro gratiarum actione, & in Miſſa pro impetranda gratia bene moriendi, nec non in aliis Miſſis Votivis, ſatis diximus *in § 6.* talium Miſſarum Votivarum. Agitant quæſtionem Rubriciſtæ: num in veſtibus Sacerdotalibus & Altaris omnes ſimul quatuor colores, nimirum, *albus, rubeus, viridis, & violaceus, ſeu niger*, adhiberi poſſint? & an liceat Sacerdotibus uti una planeta indifferenter pro unaquaque Miſſa cujuſcunque generis?

Primam quæſtionem reſolvit Turrinus *part. 1. ſect. 4. cap. 4. pag. 157.* dicendo, veſtem in ſe habentem quatuor colores, æquè apparentes, quamvis de ſingulis coloribus participet, in neutro illorum, determinationem peculiarem ſumere poſſe; & proinde neque eſſe albam, neque rubeam &c. & conſequenter, ea neque tanquam alba, neque ceu rubea uti poſſe, extra caſum neceſſitatis. Si tamen unus ex dictis coloribus v. g. albus, cæteris prævaleat; tunc dicta planeta erit reputanda alba, & tanquam tali uti poſſumus. Diximus, extra caſum neceſſitatis non debere adhiberi dictas planetas mixti coloris (quamvis hic ſit uſus communis multarum Eccleſiarum) nam in caſu neceſſitatis non improbamus talem uſum: quia ſicùt in hoc caſu poſſumus uti veſte alba pro nigra, cùm Rubrica de coloribus paramentorum non ſit tam rigoroſa; ita multò magis poſſumus uti planeta mixti coloris.

Secundum dubium reſolvit idem Turrinus, dicendo, hoc eſſe contra mentem Inſtitutoris Rubricarum; qui ideò colores diſtinguit, ut altera planeta adhiberetur, altera excluderetur; & habent in ſe unuſquiſque Myſteria propria; ùt Gavantus, Durandus, & alii Auctores ſuprà.

Prætereà noſter P. Quarti *part. 1. tit. 18. Rubr. 2.* quærit: utrùm color auri in veſtibus Sacris æquivaleat cunctis coloribus, aut ſaltem rubeo, & albo? & huic quæſito affirmativè reſpondet, quia aurum, lucidum habet, per quem albo aſſimilatur; & igneum, per quem rubeo: & concludit, exceptis violaceo, & nigro, cæteris coloribus aureum æquivalere; eoque pro rubeo, albo, & viridi nos uti poſſe, etiam in communi uſu: idque etiam affirmat Gerlacus Vinitor *loc. cit.* Turrinus tamen ſupracit. quamvis fateatur, veſtes aureas feſtivas eſſe; adhiberi tamen poſſe de rigore pro veſtibus omnium colorum minimè aſſentitur: quia color auri, nec albus, nec rubeus eſt; ſed color flavus, qui approximat viridi: ergo ſicuti albo pro viridi, aut rubeo uti non licet, extra neceſſitatem; ſic neque plantea aurea pro alba, & rubea, ſed pro viridi tantùm, cujus colori approximat, ùt dictum eſt, adhiberi poteſt. Ita Turinus ſuprà; ſed nobis ſupradicta Quarti ſententia magis arridet.

II. Gavant. p. 49. col. 1. lit. r *Afflictioni debitus eſt color violaceus, &c.* Ex quo, ùt optimè dicit Gavantus, color violaceus debitus eſt afflictioni; hinc fit, non poſſe uti colore cœruleo, loco vio-

violacei, tam in paramentis Sacerdotalibus, quàm in paramentis Altarium. Ita Gerlacus Vinitor ſuprà §. 9. Quoniam verò de colore cœruleo hìc ſermonem habemus, non abs re erit obſervare, quòd nonnulli putarunt cœruleum colorem antiquiſſimum fuiſſe, quia cœrulei coloris erant veſtes Redemptoris; vel ùt Nonnus ſuper Textum Divi Johannis *cap.* 19. refert, erant vinacei coloris, inter rubeum ſcilicet & violaceum: hinc ob reverentialem conſimilitudinem veſtium Domini noſtri Jeſu Chriſti in primitiva Eccleſia omnes Clericos veſtibus coloris violacei uſos fuiſſe, Card. Baronius ſibi perſuaſit *ad Annum* 393. Verùm poſtquàm Monachi ad Ordines, & ad Sacerdotium promoveri cœperunt, color niger ſucceſſit, ſic eorum modeſtiâ, & Mundi contemptu dictante; ùt ait Divus Hieronymus *in epiſt.* 22. *& in epitaph. S. Marcellæ.* Retentus fuit autem color violaceus in veſtibus Epiſcoporum, necnon familiarium Summi Pontificis, Caudatariorum S. R. E. Cardinalium, Ceremoniariorum Eccleſiarum Cathedralium, Epiſcopo ſollemniter celebrante, & Clericorum in Seminariis Epiſcopalibus degentium; ne omnino uſus pervetuſtus aboleretur; ùt noviſſimè obſervavit Clericatus *de Sacrificio Miſſæ deciſ.* 22. Nollem quidem à Sapientiſſimi Baronii ſententia recedere; tamen pro antiquitate cœrulei, vel violacei, coloris firmum argumentum afferri poteſt: imò primis Eccleſiæ Seculis indiſtinctum fuiſſe Clericorum habitum, probabiliſſimum eſt; ſubſequentibus temporibus colore albo potiùs uti cœperunt; ùt eruditiſſimè oſtendit Cæſar Benvenuti Canonicorum Regularium Lateranenſium Abbas in ſuo opere Italicè inſcripto -- *Diſcorſo iſtorico Cronologico della vita commune de i Chierici de' primi ſei Secoli della Chieſa, ricerca* 8. *cap.* 1. ubi probat ſuam ſententiam præſertim auctoritate S. Cypriani, nec non S. Hieronymi; qui in Epiſtola ad Nepotianum ex Monacho Clericum factum, ait, quòd *non abſque amictu lineo incedere, ſed pretium veſtium linearum non habere, laudabile eſt.* Laudatus Auctor placitum ſuum comprobat etiam auctoritate Divi Auguſtini, qui Clero ſuo nonniſi album colorem præſcribebat; unde Populum advertit, dicens -*Nemo det tunicam lineam, niſi in communi, qualem decenter ferre poſſit Presbyter, aut Diaconus- ſermone* 2. *de moribus Clericorum*: quinimò allegatus Benvenuti ibidem oſtendere ſtudet, Jeſum Chriſtum etiam juxta Abulenſis ſententiam in Matthæum *cap.* 28. *quæſt.* 46. *n.* 21. indumento albi coloris uſum fuiſſe; ſed albedine remiſſa, non verò fulgenti.

Supereſt nunc, ut hìc recenſeamus Auctores, qui eruditè tractant de prædictis Sacris coloribus; & deinde exhibeamus Decreta S.R.C. ad prædictam coloris materiam pertinentia.

Cerebriores igitur Auctores, qui de coloribus differunt, ſunt Innocentius III. *de Myſteriis Miſſæ lib.* 1. *cap.* 65. Gulielmus Durandus *in Ration. Divin. Offic. lib.* 3. *cap.* 18. *§.* 6. Joſeph Vicecomes de Miſſæ apparatu *lib.* 1. *cap.* 12. Andreas Du Sauſſay Epiſc. Tul. *in ſua Panoplia Cleric. part.* 2. *lib.* 4. *cap.* 6. *art.* 4. *§.* 1. *&* 2. Johannes Gaſpar Krauſen, Anno 1707. in diſſertatione Vittembergæ impreſſa; Abbas Dominicus Georgius, in libro cui titulus: *Degli abiti Sacri del Sommo Pontefice, &c.* & Bartholomæus Piazza in ſuo opere Italicè exarato, & intitulato: *L' Iride Sacra.*

Decreta autem, quæ à Sac. Rit. Congreg. emanarunt, hæc ſunt,

In Feſto Stigmatum S. Franciſci adhibetur color albus. 9. Novembris 1623. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 193.

Exteri celebrantes Miſſam in Eccleſiis Regularium, debent adhibere eundem colorem, quo utuntur prædicti Regulares. 11. Junii 1701. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 557.

Tam Fratres celebrantes in aliqua Eccle-

Digitized by Google

ſia aliena, quàm propria, debent uti eodem colore, qui in illa Eccleſia adhibetur. 11. Junii 1701. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 560.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XIX. De Qualitate Paramentorum.

I. Gavant. pag. 50. col. 1. lit. d *Pluviale, & cappa ſunt idem.*) Pluviale, ùt optimè obſervat Gavantus cum Honorio *in Gemma Animæ lib. 1. cap.* 227. idem eſt ac cappa: cappa etenim proceſſu temporum auctoritate ſuperiorum ad meliorem formam redacta, & mutato capucio in ornamentum à tergo pendens, inter veſtes Sacras retenta eſt ſub antiquo nomine pluvialis; & modò pluviale communiter vocatur, vel caſula proceſſoria cit. à Cypriano Epiſcopo Tolonen. in vita S. Cæſarii Arelaten. apud Mabillon. *lib.* 1. Liturgiæ Gallicanæ *cap.* 7. *n.* 2. Pluviali autem utitur Celebrans in Proceſſionibus, Benedictionibus, & aliis Sacris functionibus; ùt conſtat ex Rubrica n. 3. hujus tituli. Ratio literalis eſt, ut etiam in veſtibus appareat diſcrimen inter Sacrificium, quod in Miſſa peragitur; quo nihil ſanctius à Fidelibus tractari poteſt, ex Tridentino *ſeſſ.* 22. in Decreto de obſervandis in celebratione Miſſæ; ut, inquam, ſit diſcrimen inter Sacrificium, & alias Sacras functiones: quia in Miſſa Sacerdos utitur planeta ſeu caſula, quæ ad uſum Sacrificii ſingulariter eſt deſtinata & benedicta. Non eſt tamen confundenda caſula cum cappa; ùt optimè notat Biſſus lit. *G. n.* 149. contra Durandum *lib.* 2. *cap.* 1. qui vult, quòd nomine cappæ intelligatur caſula; quod eſt falſum, ùt patet ex deſcriptione cappæ, quam affert Honorius *loc. cit.* ubi dicit, quòd cappa habet in ſupremo capucium, deinde ad pedes pertingit, & à parte antè eſt aperta: caſula autem erat antiquitus ex omni parte clauſa; de qua fuſiùs diſcurremus in primo titulo ſequentis ſecundæ partis. Decet autem, ut in Benedictionibus, & aliis functionibus ſollemnioribus extra Sacrificium, planeta non utamur; ſed loco illius pluviali, quod aptiſſimum indumenti genus videtur ad decens Sacerdotis ornamentum ſuper albam.

Eodem utitur Aſſiſtens Celebranti; quia inde reſultat major veneratio erga Celebrantem, & ipſam Sacram functionem: tribuitur etiam Cantoribus ad majorem Sollemnitatem; quia non eſt veſtis propria Sacerdotis, ùt planeta, ſeu caſula, ſed communis aliis. Ex Honorio *in Gemma Animæ ſupra cit.* & Quarti *tit.* 19. *à n.* 1. *uſque ad n.* 3. incluſivè.

Quamvis ſupradictum pluviale non ſit benedicendum, ex Gavanto hìc; nihilominùs Quarti ſuprà *dub.* 2. vult, quòd tum pluviale, quàm dalmaticæ (licèt de his nihil expreſſum inveniatur apud Auctores, nec earum Benedictionem videantur inſinuare) debeant benedici ea Benedictione, quæ aſſignatur in Miſſali pro indumentis Sacerdotalibus in genere.

Explicatò, quid veniat nomine pluvialis, & aliis ad talem veſtem ſpectantibus, progredimur nunc ad exponendum, quid veniat nomine cappæ Eccleſiaſticæ. Cappa igitur ſignificat etiam cappam magnam, ſeu longam, cum cappucio pellibus, vel ſerico ſecundùm temporum exigentiam ſubſuto; qua utuntur Cardinales, Epiſcopi, & in multis Cathedralibus etiam Canonici. Romæ verò in Eccleſiis Patriarchalibus, Beneficiati quoque cappa magna utuntur; ſed differt à Canonicali in colore Pelliceæ: nam Beneficiatorum eſt cinericei coloris; Canonicorum verò

candi-

candidi armeliſi. Cappa hæc ab habitus Monachalis forma deſumpta fuit, quando hi Eccleſiam gubernarunt; & dicitur *cappa choralis* à Matthæo Pariſio: igitur cappa ſignificat Sacerdotalis dignitatis eminentiam: Rupertus *cap.* 1. *Apoc.* Caudæ verò longitudo denotat, quòd uſque ad diem extremum Judicii ſit dignitas Sacerdotalis duratura: defertur tamen hæc cauda ſub brachio involuta, & plicata; quia dignitas Eccleſiaſtica manifeſtari non debet, niſi urgente neceſſitate ad Dei honorem, & animarum ſalutem. Pellis, quæ in collo ejuſdem, & circa pectus ſubſuta eſt, Prælatum meminit peccatorem eſſe: D. Auguſtinus contra mendacium *cap.* 10. ſeu, ùt Origeni placet, ob mortis memoriam. Macrius v. cappa *pag. mihi* 115. *& ſeqq.* Verùm recentiſſimè Petrus Morettus in ſua erudita diſcept. epiſtolari de Ritu variandi Chorale indumentum *n.* 78. uſum capparum cenſet à Canonicis Regularibus ſeu Clerico - Monachis originem trahere; & colligit ex Conſtitutionibus totius ordinis Canonicorum Regularium, illos habitum induiſſe Choralem, & alicubi etiam nunc induere ſimillimum deſcripto in Conſtitutionibus Eccleſiæ Lateranenſis, & Vaticanæ: idem etiam colligi aſſerit ex cæteris Canonicorum Regularium documentis; hancque habitus ſimilitudinem mirificè comprobant multiplicis ſpeciei imagines Clerico Monachorum, inciſæ in Catalogo ordinum Religioſorum, & in libro Eccleſ. Hierarchiæ, quos Bonanus Soc. Jeſu recenter evulgavit.

De manipulo, & reliquis indumentis Sacerdotalibus, mentionem faciemus in Obſervationibus noſtris ad Gavanti Commentaria in 1. titulum 2. partis paulò inferiùs.

II. Ad finem tituli.) In inſignioribus Regularium Eccleſiis Sac. Congregatio conceſſit uſum planetarum plicatarum, teſte Alcozer, relato à Gavanto in Indice ſuorum Decretorum; quod Decretum datur in noſtro Indice ſub *numero* 247.

De prædictis planetis plicatis fusè agimus in prima Dominica Adventus.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XX. De Præparatione Altaris & Ornamentorum ejus.

I. Rubr. pag. 56. & Gavant. ibid. col. 1. litt. m *Altare.*) Cùm nulla unquam fuerit ſine Sacrificio Religio, nec ullum ſine Altari Sacrificium, neceſſe eſt à Religionis noſtræ primordiis fuerint Altaria in Eccleſia, cùm in ea omnium maximum offeratur Sacrificium: & quamvis Hæretici veritatem Euchariſtici Sacrificii negantes, inficientur Aras etiam antiquitus extitiſſe; nihilominùs tot ſunt in Sanctis PP. teſtimonia in illius rei confirmationem, ut cæcutire omnino videantur, qui contrarium aſſerere non dubitarunt. Hinc nonnulli ex Heterodoxis tot PP. auctoritate convicti, candidè faſſi ſunt, Eccleſiam primis Seculis ſuas Aras habuiſſe, in quibus Deo Sacrificium offerret. Et quidem nonnulla de Altarium in Chriſtiana Eccleſia, origine, materia, forma, Conſecratione, Ritu, &c. eruditè ſcripta ſunt à Gotofredo Voigto in libro poſtumo, & primùm in lucem edito à Johanne Alberto Fabricio, typis Spieringianis, Anno 1709.

Cujus materiæ fuerint Altaria primis Eccleſiæ Seculis, an ex ligno confecta, vel lapide, adhuc incertum eſt. Communis fert eruditorum opinio, primis Eccleſiæ temporibus Altaria fuiſſe lignea. Profectò Chriſtus Dominus in vulgari, ac lignea menſa incruentè ſe ipſum Patri obtulit in Sacrificium; & Apoſtolos etiam Chriſti exemplo in Aris ligneis conſecraſſe, perſuadere videtur, & naſcentis Eccleſiæ ſimplicitas, & neceſſi-

neceſſitas transferendi Altaria propter ingruentes perſecutiones. Servatur etiam nunc Romæ in Baſilica Lateranenſi Altare ligneum, in quo Divus Petrus, & Reliqui Pontifices uſque ad Silveſtrum, incruentum Deo Sacrificium obtuliſſe dicuntur, ſicùt & aliud in Eccleſia non S. Praxedis, ùt ſcripſit Florentinus in Exercitatione *ad diem* 1. *Auguſti*, ſed in Eccleſia S. Pudentianæ, ùt tradidit clariſſimus Præſul Franciſcus Blanchinus in ſuis notis Anaſtaſianis ad Pium I. ſummum Pontificem; nec non Arringhius in Roma ſubterranea *lib.* 4. *cap.* 43. *n.* 9. & Mabillonius in Muſæo Italico *Tom* 1. *pag.* 60. fuſiùs verò de hoc ligneo Altari in Tit S. Pudentianæ aſſervato, ſcripſit D. Carolus Maria de Era in ſuis Vindiciis, nondum evulgatis, veterum monumentorum prædict. Tit. ſeu Eccleſiæ *lib.* 2. *cap.* 3. Cæterùm nobis Cardinalis Bonæ arridet opinio, ſtatuentis, antiquiſſimis illis temporibus tam ligneas, quàm lapideas Aras uſitatas fuiſſe, prout rerum, locorumque opportunitas ferebat; quamvis ligneorum Altarium uſus expeditior videretur, quia faciliùs de loco in locum transferri poterant. Redditâ Eccleſiæ pace, frequentiores fuerunt Aræ lapideæ, & nonnulli, quos inter Gavantus ipſe *hoc titulo lit. n.* à Silveſtro PP. ſancitum exiſtimant, ut Altaria lapidea eſſent, neque liceret alicui Miſſam in Ara lignea celebrare; hujus tamen Decreti veritatem in dubium revocant Bona *lib.* 1. *cap.* 20 *n.* 1. & Martene *lib.* 1. *de antiquis Eccleſiæ Ritibus cap.* 3. *art.* 6. *n.* 4. cùm nullum hujus Decreti Silveſtro ſuppoſiti in antiquis Scriptoribus veſtigium appareat: & reverâ poſt Silveſtrum etiam in multis Eccleſiis Altaria ex ligno conficiebantur; ùt pluribus oſtendit Martene loco laudato. Quidquid autem ſit de Silveſtri Decreto, certum eſt, antiquiſſimum eſſe morem celebrandi in Ara lapidea, ùt innuimus ſuprà; & hìc addimus, Concilium Epaunenſe, Anno 9. Seculi ſexti celebratum, ſtatuiſſe, ut Altaria, niſi lapidea, Chriſmatis unctione non conſecrentur; qui Canon legi poterit in *tomo* 10. Conciliorum edit. Pariſienſis *fol.* 645. Idem Canon reperitur etiam in Gratiani Decreto *part* 3. *diſt* 1. ubi legitur: *Altaria ſi non fuerint lapidea, Chriſmatis unctione non conſecrentur.* In Capitularibus Caroli Magni quoque ſancitum legitur: *Non conſecranda Altaria niſi lapidea*, *appendice* 1. *cap.* 1. & habetur etiam *tom.* 2. Conciliorum edit. Pariſienſis *fol.* 301. Rationem, cur ex lapide facta ſint Altaria, ſuppeditat Symeon Theſſalonicenſis de Templo apud Bevereg. not. in pandect. Can. nimirum: *E lapide autem eſt Altare, quia Chriſtum refert, qui etiam Petra nominatur, tanquam fundamentum noſtrum, & caput anguli, & lapis angularis; & quia Petra, qua olim Iſraëlem pavit, hujus menſa imago fuit.* Laudati Symeonis liber extat in *tom.* 22. magnæ Bibliothecæ PP. edit. Lugdun. Aniſſonianæ, Anno 1677. Cæterùm prædicta conſuetudo, & inſtitutio celebrandi in Ara lapidea, in præceptum profectò tranſiit, cùm nonniſi in Altari conſecrato Sacrificium peragi liceat. Lubet hoc loco aliqua addere de Altaribus metallicis: priſci enim Chriſtiani non ſolùm de ligno, lapideve, ſed etiam de metallo curarunt Altaria facere: ita Pulcheria Arcadii filia, Theodoſii ſoror, aureum, & pretioſum dedicavit Altare in Eccleſia Conſtantinopolitana; ùt refert Sozomenus *Hiſt. Eccleſ. lib.* 9. *cap.* 1. ubi legitur, quòd ex auro, gemmiſque pretioſis admirabile quoddam donarium, ſpectaculum omnium pulcherrimum pro virginitate ſua, & imperio Fratris, Sacram Menſam Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ dedicavit. Romani etiam Pontifices, aliique idem metallum ad Altaria adhibuerunt: hinc illud portatile in Eccleſia Ratiſponenſi ad Sanctum Emeranum pondo marcarum auri ſeptem & ſexaginta, Henrici IV. tempore exſtructum. Non deſunt qui putant, quòd fuerint laminæ aureæ in modum Altarium ita fabrefactæ; ut ipſa Altaria lapidea, vel lignea, iis, ceu veſte circumdarentur. Id autem non obſcurè ſignificat Anaſtaſius, ſeu

Digitized by Google

ſeu alius Auctor libri Pontificalis in Vita Hadriani I qui Seculo octavo vixit, & quæ inſerta reperitur in *tom.* 18. Conciliorum edic. Pariſienſis *fol* 36 his verbis: *In Baſilica Sancta Dei Genitricis, quæ eſt ad Præſepe, in Altari ipſius Præſepis, fecit laminas ex auro puriſſimo, hiſtoriis depictis, pendentes ſimul libras centumquinque, &c.* Simile quid legitur in Vita ejuſdem Pontificis prædicto *tom.* Conciliorum *fol.* 38. *& fol.* 39 *& tom.* 20. *fol.* 192. de Leone III. Summo Pontifice in eodem libro Pontificali. Ex argento quoque reperio Altaria conſtructa; & hoc legitur in Vita Sixti III. Seculo quinto, necnon in Vita Hilarii PP. eodem Seculo.

Quod ſpectat ad formam Altarium, certum eſt, lignea Arcæ ſimilitudinem habuiſſe; hujuſmodi enim eſt illud, quod Romæ cernitur in Æde S. Pudentianæ; ſicùt & illud, quod S. Silveſter in Lateranenſi Baſilica conſecravit. Lapidea verò cava erant; ùt in illis ſervari poſſent Reliquiæ Sanctorum. Cætera, quæ ſpectant ad originem, materiam & formam Altarium, legi poterunt apud laudatos Scriptores; ſicùt & apud Bocquillot in ſua Hiſtoria de Liturgia Sacra, & Jo. Baptiſtam Thiers in opere ſingulari, quod de Altaribus ſcripſit.

II. Gavant. pag 56. col. 1. lit. m *Non poteſt Epiſcopus deputare Oratoria in domo privata.*) Certiſſimum eſt, ùt notat Gavantus, non habere Epiſcopos facultatem deputandi Oratoria, in quibus celebrentur Miſſæ, in quacunque domo privata: ſoli enim Summo Pontifici competit hæc auctoritas concedendi licentiam celebrandi in privatis Oratoriis; ùt per literas circulares ſingulis Epiſcopis ſignificavit Congregatio Concilii juſſu Pauli V. apud Clericatum de Sacrificio Miſſæ *dec.* 12. *ſub n.* 59. & refert etiam Paſqualigus *de Sacrif. novæ Legis tom.* 1. *quæſt* 447. *n.* 3. Nomine autem Oratorii privati venit illud, quod in particulari domo inſervit uſui privato, nullamque habet portam in via publica, ſive ingreſſum indifferentem omnibus permiſſum; ad differentiam Oratorii publici, quod debet ſemper habere oſtium in via publica; quæ quidem publica Oratoria ſolent etiam habere unicam campanulam. Ita Quarti *part.* 3. *ſect.* 5. *tit.* 10. *n.* 1. *dub.* 3.

In prædictis autem Oratoriis privatis, quamvis concedatur à Summis Pontificibus licentia Miſſam celebrandi; nihilominùs in ſuis Diplomatibus Apoſtolicis nonnullæ continentur clauſulæ, & exceptiones, quæ perlegi poſſunt apud Paſqualigum, Tamburinum, La Croix, & alios, exemplaria talium Diplomatum referentes, & explicantes in ſuis tractatibus de Miſſæ Sacrificio. Præſertim verò hæ clauſulæ leguntur in Brevi Apoſtolico Innocentii X. ad cujus normam ejuſdem ſucceſſores ſolent tales facultates elargiri. Inter limitationes autem, & clauſulas, expreſſas in præfatis Diplomatibus, habetur, quòd in prædictis Oratoris privatis poſſit qualibet die unica tantùm Miſſa celebrari; & quòd in diebus ſollemnioribus Paſchatis, Nativitatis Domini, &c. nulla poſſit dici Miſſa; ùt notat Gavantus, & habetur pariter in Decretis S. R. C. ſpectantibus ad dicta Oratoria privata, quæ hic exhibentur.

In privatis Oratoriis, & privilegiatis, non poteſt celebrari Miſſa in Feſtis ſollemnioribus, nempe in Natali Domini, Epiphania, Paſchate, Pentecoſte, Anunciatione B. M. V. Feſto SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, & omnium Sanctorum. S. R. C. 17. Novembris 1607. & in noſtro Indice ſub *num.* 74.

Quamvis in hoc Decreto prohibeatur Miſſa in privatis Oratoriis diebus Paſchatis, & Pentecoſtes; notandum tamen eſt, quòd nomine Paſchatis, & Pentecoſtes venit tantùm prima dies; ùt tradunt plures Doctores, quos refert, & ſequitur Doctiſſimus noſter P. Paſqualigus *de Sacrif. novæ Legis tom.* 1. *quæſt.* 639. *ſub n.* 2. Prætereà adnotandum etiam eſt circa Feſtum Annunciationis B. M. V. quòd vigore

prædi-

Digitized by Google

prædicti Decreti intelligitur prohibita Miſſæ celebratio in Oratoriis privatis, etiam eo die, ad quem transfertur Annunciatio cum obligatione audiendi Miſſam, & vacandi ab operibus ſervilibus; proùt ſtatutum fuit in Decreto emanato 1690. 11. Februarii, & 11. Martii, dato in noſtro Indice ſub *n.* 495. Deinde advertere debemus, quòd in prædictis Oratoriis privatis neque poteſt celebrari Feria 5. in Cœna Domini; ùt colligi poteſt ex Decreto emanato 1712. 15. Martii, & dato in noſtro Indice ſub *n.* 620. & talis prohibitio intelligenda eſt etiam eo Anno, in quo in tali Feria 5. occurrit Feſtum S. Joſephi, vel Annunciationis; licèt in dictis caſibus aliquæ permittantur Miſſæ Privatæ in Eccleſiis, & Oratoriis publicis; ùt liquet ex Decretis emanatis 1692. 13. Septembris, & 1716. 12. Septembris. Denique neque celebrari Miſſa permittitur in prædictis Oratoriis in Sabbato Sancto; ùt clarè patet ex allegato Decreto emanato Anno 1690. 11. Februarii, & 11. Martii.

Miſſæ plures non poſſunt celebrari in Capellis privatis nobilium. Ita S. R. C. 13. Februarii 1667. & datur in noſtro Indice ſub *num.* 428.

In Oratoriis privatis, quæ per Sanctam Sedem conceſſa fuerint, non licet Regularibus, ſeu Sacerdotibus quibuſcunque, etiam Epiſcopis, celebrare, ubi unica Miſſa, quæ in indulto conceditur, celebrata fuerit; proùt videre eſt etiam reliqua contenta in Decreto Apoſtolico emanato die 15. Decembris 1705. & dato in noſtro Indice ſub *num.* 579.

Sacra autem Concilii Congregatio die 30. Maji 1699. in Neapolitana ſtatuit, quòd ſi Regulares celebraverint Miſſas in Oratoriis privatis domicellorum diebus exceptis, vel poſtquàm eâdem die fuit ibidem jam celebrata unica Miſſa in Apoſtolico indulto conceſſa, poteſt Epiſcopus in eos animadvertere, ſervatâ formâ Concilii: refert hoc ſtatutum Monacellus in Formulario legali practico *part.* 1. *tit.* 6. *formul.* 20. ſub *n.* 11.

In privatis cubiculis Regularium prohibetur erectio Altaris, in quo Miſſa celebretur, ſub quocunque prætextu. S. R. C. approbante etiam Innocentio XIII. 13. Maji 1723. & in noſtro Indice fuſiùs ſub *num.* 648.

Miſſæ Sacrificium peragi poteſt in publico Oratorio extra aliquod Oppidum conſtructo, de licentia Epiſcopi, in diebus ſollemnibus Anni, etiam contradicente Parocho, pro commoditate villicorum circumhabitantium; dummodò habeat omnia requiſita ad Eccleſiam, vel ſaltem ad publicum Oratorium conſtituendum. S. R. C. 2. Septembris 1661. & in noſtro Indice ſub *n.* 392.

III. Gavant. pag. 56. col. 1. ead. lit. m *Non tamen intelligitur domus privata Epiſcopi.*) Quamvis Epiſcopi in propria domo privata poſſint habere Oratorium, in quo celebretur quotidie Sacrificium Euchariſticum; nihilominùs extra domum propriæ habitationis non licere Epiſcopis in domibus laicis erigere Altare, ſtatuit Clemens XI. ùt habetur in Decreto à nobis dato ſub *n.* 578. Verùm prædictum Decretum, ad Epiſcopos quod attinet, moderatum fuit ab Innocentio XIII. die 3. Maji 1723. in ſua Conſtitutione edita ſuper Eccleſiaſtica diſciplina in Regnis Hiſpaniarum ſub *n.* 23. prædicta autem Conſtitutio incipit his verbis: *Apoſtolici Miniſterii &c.* Eandem moderationem quoad Epiſcopos confirmavit Benedictus XIII die 17. Septembris 1724. in ſua Conſtitutione, quæ incipit: *In ſupremo Militantis Eccleſiæ:* & rurſus in Synodo Romana habito An. 1725. *tit.* 15. *cap.* 3. ubi iterum referuntur præciſa verba Innocentii XIII. quædantur etiam in noſtro Indice ſub *num.* 649.

IV. Gavant. pag. 56. col. 1. ead. lit. m *Miſſa non fiat, niſi in Altari.*) Certiſſimum eſt, Sacrificium Euchariſticum peragi non poſſe, niſi in Altari, ſive fixo, ſive portatili.

& ale

& ab Epiſcopo conſecrato. Dubitatur tamen, utrùm in caſu neceſſitatis, v. g. deferendi Viaticum infirmo, poſſit Miſſa celebrari extra Altare conſecratum. Quarti *part.* 1. *tit.* 20. *dub.* 7. ſuſtinet, nunquam licere absque Altari conſecrato celebrare, niſi adeſſet periculum vitæ, vel infamiæ; dummodò tamen metus non eſſet incuſſus in contemptum Religionis, ſed ſolùm ob alium finem indifferentem; cui ſententiæ adhæret etiam Biſſus *lit. A. n.* 243. §. 6.

Hujusmodi Altaria, in quibus offertur quotidie Euchariſtica Victima, debent eſſe munda; ideoque laudabile erit, bis ſaltem in Anno ea, finitis Miſſis, ſpoliare, & ſcopis reverenter undequaque mundare: id etiam fieri debet quotiescunque mutantur mappæ; & ut faciliùs munda cuſtodiantur, laudabile erit, panuum lineum ceratum, ad menſuram Altaris factum, ſuper ipſius menſam ſternere. Gerlacus Vinitor in ſuis adnotationibus ſuper hunc titulum *n.* 7. qui hoc eruit ex Actis Eccleſiæ Mediolanenſis *part.* 4. *cap.* 14. *tit. de menſa, Altari, & tela cerata.*

Ut Altaris mappæ mundæ ab omni pulvere, cera, aliave ſorde conſerventur, finitis Miſſis contegantur tela viridi, aut aliis ſtragulis: priùs verò leviter puriſſima ſcopula ejus generis, quod pro veſtimentis adhibetur, purgentur; & idem fiat, quando manè eadem Altaria deteguntur, ut ſemper mundiſſima appareant. Gerlacus Vinitor §. 11 cum Gavanto, & ex Actis Eccleſiæ Mediolanenſis.

Probè etiam hìc notandum eſt, quòd ſub iisdem Altaribus recondi non poſſint, nec debeant, niſi Corpora & Reliquiæ Sanctorum ab Eccleſia approbatorum. Si verò ſub Altari, vel ſub ejus gradibus, humata ſint aliorum Defunctorum cadavera, non debet in eo celebrari, donec aliò transferantur. *Congr. ordin. ſuper negotia Epiſc.* 10 *Novemb.* 1599.

V. Gavant. pag. 57. col. 1. lit. p *Ara lapidea, &c.*) Communis eſt ſententia Doctorum, aram Altaris, ſuper qua peragitur Sacrificium, debere eſſe lapideam; nec poſſe conſtare duobus lapidibus adunatis, quia alioquin in duobus Altaribus fieret conſecratio, in uno Hoſtiæ, in altero Calicis. Debet igitur lapis conſtituens aram eſſe unus, & integer, illiusque extenſionis, quæ à Gavanto hoc loco deſcribitur.

Decreta autem pertinentia ad hanc materiam Altarium fixorum, ſeu portatilium, hæc ſunt:

Altare portatile ligneum cum ara lapidea permitti debet, non obſtante Conſtitutione Synodali; dummodò habeat ſolitum Reliquiarum repoſitorium. S. R. C. 10. Novembris 1612. & in noſtro Indice ſub *n.* 132.

Altare ligneum ſi quis voluerit ædificare in ſua Cappella, non indiget facultate S. R. C. dummodò Altare ligneum cum Sacro lapide parieti colligatum amovibile non ſit, & Altaris portatilis imaginem non præſeferat. S. R. C. 3. Decembris 1661. & in noſtro Indice ſub *n.* 393.

Cancellos, qui circumſtant Altaria, Presbyteri tantùm, & Clerici ingrediantur; neque ullo modo ibi Seculares, maximè dum Divina Myſteria celebrantur, admitti debent, idque ſæpe Patres admonent, & Apoſtolica Decreta præſcribunt; ùt liquet in Concilio Romano *ſupracit tit.* 28. *cap.* 4.

VI. Gavant. pag. 59. col. 1. lit. u *Quæritur, an in Altari, cujus icon, ſeu tabula, &c.*) Rubrica *n.* 1. *p.* 56. præſcribit, in Altari, ubi Sacrificium peragitur, ponendam eſſe Crucem inter candelabra; de qua latè Gavantus in ſuis Commentariis. Quærit autem hoc loco, utrùm collocanda ſit talis Crux, quando in Altari eſt icon, ſeu tabula picta, ſeu ſtatua, ubi eſt Crucifixi imago: & reſolvit, hoc non ſufficere; ſed adhuc juxta diſpoſitionem Rubricæ debere poni Crucem diſtinctam ab illa imagine. Nihilominùs alii, quos refert Quarti *part.* 1. *tit.* 20. *dub.* 10. in fine, ſentiunt, quòd in prædicto caſu non requiritur Crux altera, ſeu diſtincta ab icone, ſeu imagine Crucifixi, ſi ſit in proſpe-

proſpectu, & ob oculos Sacerdotis: hac ducti ratione, quia, quando Rubrica præſcribit, ponendam eſſe Crucem inter candelabra, debet intelligi regulariter, quando icon Altaris non eſt tabula, ſeu ſtatua Crucifixi, cùm habeatur finis intentus à Rubrica per iconem, vel imaginem Crucifixi: quæ quidem ſententia propugnata à Diana, Tamburino, Trimarchio, Griſolio, relatis à Quarti, quoad ſtatuam Crucifixi in Altari collocatam loco iconis, vel tabulæ, confirmata remanet per Decretum S. R. C. 4. Auguſti 1663. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 400. in quo habetur.

In Altari, in quo adeſt magna ſtatua Sanctiſſimi Crucifixi, non eſt neceſſe, ut ponatur alia Crux, dum celebratur Miſſa.

Aliam quæſtionem proponit noſter Quarti *loc. cit.* nimirum, utrùm ſufficienter adimpleatur diſpoſitio Rubricæ, ſi ponatur in Altari Crux nuda inter candelabra ſine imagine Crucifixi. Gavantus videtur requirere Crucem cum imagine Crucifixi, quod reverà optimum conſilium eſt; ſed cùm Rubrica nihil exprimat de imagine Crucifixi, videtur fieri ſatis diſpoſitioni, ſi ponatur ſola Crux ſine ulla imagine Crucifixi inter candelabra: & ita tenet etiam Biſſus *lit. A. n.* 284. §. 2. Imò addit Quarti, ſufficere prædictam Crucis imaginem in tabula, vel pariete depictam. Verùm idem Quarti, loquens de parva Cruce, quæ aliquando eſt in ſummitate Tabernaculi, in quo ſervatur Sanctiſſimum Sacramentum, dicit hanc non ſufficere; quia non eſt ob oculos Sacerdotis celebrantis, neque apta fini, propter quem Crux adhibenda præſcribitur.

VII. Gravis etiam agitatur quæſtio inter Doctores: utrùm in Altari, in quo eſt expoſitum Sanctiſſimum Sacramentum, debeat apponi aliqua parva Crux, quando in eodem Altari Miſſa celebratur. Gavantus *part.* 2. *tit.* 14. *n* 6. ſententiam tenet negativam, non ex profeſſo, ſed obiter: nam loquendo de incenſatione Altaris quando eſt expoſitum SS. Sacramentum, ait: *Pro Cruce, quæ adeſſe non debet, incenſatur Sacramentum.* Gavanto adhærent Biſſus *lit. C. n.* 586. §. 1. Bauldry, & alii multi. Contrariam tamen ſententiam tuentur Paſqualigus *tom.* 1. de Sacrificio novæ Legis *quæſt.* 715. *n.* 1. ubi ait: *Neceſſaria eſt Crux pro obſervantia Rubricæ in Altari, ſive ibi conſervetur Euchariſtia, ſive non; ſive ibi ſit expoſita, ſive non.* Favet etiam huic ſententiæ Paulus Maria Quarti *part.* 1. *ſuorum Comment. in Miſſalis Rubricas tit.* 20. necnon Didacus Diaz de Eſcobar peritiſſimus Ceremoniarum Magiſter Metropolitanæ Hiſpalenſis Eccleſiæ in Directorio Divini Officii, quod ipſe evulgavit Anno 1683. Denique amplectuntur hanc ſententiam Henao *tom.* 2. *de Sacrif. Miſſæ diſput.* 25. *ſect.* 5. *n.* 90. *&* 91. Oliverius Bonartius *de Miſſæ Sacrif. lib.* 1. *cap.* 19. *n.* 3. Ceremoniale PP. Excalceatorum SS. Trinitatis *part.* 1. *c.* 2. § 2. *n.* 11. necnon Ceremoniale PP. S. M. de Mercede Redemptionis captivorum *tract.* 3. *cap.* 15. *n.* 6. à qua quidem ſententia recedere non poſſumus, quia hæc controverſia nunc eſt deciſa à S. R. C. quæ die 24. *Maji* 1707. *in una Senarum* ſtatuit, & declaravit, nunquam omittendam eſſe Crucem in Altari, etiam ubi eſt expoſitum SS. Sacramentum; quod quidem Decretum datur in noſtro Indice ſub *n.* 604. & eſt maximè commendandum, quia eſt conforme Rubricæ, quæ indefinitè loquitur de Cruce apponenda ſuper Altari, ubi Sacrificium celebratur, nullam admittendo exceptionem; quando autem lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus: ſive igitur ſit expoſitum Sacramentum in Altari, ſive non, ſemper adeſſe debet Crux cum imagine Crucifixi.

Neque officit, quòd ubi eſt figuratum, nempe Chriſtus Dominus realiter præſens ſub ſpeciebus Euchariſticis, non requiratur figura, nempe Crux cum imagine Crucifixi: nam figuratum eſt quidem præſens realiter ob oculos Fidei, & mentis; non verò ob

Digitized by Google

ob oculos corporis: Rubrica autem præſcribit præſentiam figuræ, quæ ſit ob oculos corporis Sacerdotis celebrantis; ut faciliùs actu ſibi revocet in memoriam paſſionem Chriſti, ejusque cruentum Sacrificium; quæ quidem memoria, attentâ infirmitate noſtrarum diſtractionum, magis ex Crucis ſenſibilis aſpectu, quàm ex ipſa Hoſtia conſecrata excitatur; ùt fatetur etiam Gavantus ſuprà, ubi ſuſtinet, requiri Crucem in Altari, ubi eſt reconditum SS. Sacramentum: & idcirco ſtatutum eſt à SS. PP. ùt ait Divus Bonaventura *de Myſt.rio Miſſæ* etiam à Gavanto relatus -- Ne quiſquam in aliquo loco Miſſam celebret, niſi ubi imago poſita ſit Crucifixi.

Rurſus neque incongruum eſt, figuram cum figurato adeſſe ſimul; ùt benè enim ponderat Quarti, nullum eſt inconveniens, ut ubi eſt perſona Principis, ibi ſint etiam ejus inſignia, & imago: axioma autem illud: *ubi eſt figuratum, debet ceſſare figura:* intelligi debet, ùt explicat idem Quarti, de Sacrificiis veteris legis, quæ erant figura Sacrificii Crucis, & Chriſti crucifixi; non verò de imagine Crucis, & Crucifixi, qua repræſentatur ipſa realis Crucifixio jam conſummata; quæ omnibus modis recolenda eſt, & memoriæ commendanda, dum celebratur idem Chriſti Sacrificium incruentum: alioquin poſt Conſecrationem jam peractam oporteret removere Crucem ab Altari, ne ſimul eum figura eſſet præſens figuratum; & tamen etiam poſt Conſecrationem, juxta Rubricarum diſpoſitiones, requiritur Crux cum imagine Crucifixi in Altari, ubi Sacrificium peragitur: imò nullum eſt inconveniens, quòd in eademmet Hoſtia conſecrata habeatur impreſſa imago Crucifixi.

Cæterùm, utrùm præfata Rubrica de apponenda Cruce ſuper Altari ſit præceptiva, & obliget ſub gravi, Averſa *de Sacrif. Miſſæ quæſt.* 11. *ſect.* 3. affirmativam tenet ſententiam; negativam alii amplectuntur quoad culpam peccati mortalis in omiſſione talis Crucis: ſed ad ſummum culpam venialem committi ab iis, qui non ſervant talem Ritum, communior ſententia ſuſtinet: de prædicto enim præcepto ſub mortali non conſtat, neque ex jure, neque ex conſuetudine, quæ fuerit hoc animo introducta. Communiter tamen ita ſervatur, ait Anellus *lib.* 1. *cap.* 8. *dubio* 8. ex majori devotione, & ad Rubricæ directivæ, vel ad ſummum præceptivæ ſub levi culpa ſatisfaciendum. Hanc ſententiam tenet D. Thomas *Quolibeto* 9. *artic.* 5. Suarez *diſp.* 81. *ſect.* 6. Vaſquez *diſp.* 233. *cap.* 3. De Lugo, Bonacina, & alii, quos citant, & ſequuntur Diana *part.* 10. *tract.* 15. *reſol.* 28. & Quarti ſuprà citatus *dubio* 10, & recentiſſimè Raphaël ab Heriſſonio in ſuo libro, cui Titulus *Manuductio Sacerdotis, &c. tract.* 1. *ſect.* 5. *cap.* 3.

Inſerenda hìc ſunt duo ſequentia Decreta, utpote ſpectantia ad præſentem materiam.

Ante oſtiolum Tabernaculi Sanctiſſimi Sacramenti, in quo depicta eſt imago D. N. J. C. non eſt retinendum vas florum, vel quid ſimile: ſed poteſt collocari in humiliori, & decentiori loco. S. R. C. 22. Januarii 1701. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 555.

Cruces Altarium, ſeu Proceſſionum non ſunt benedicendæ de præcepto. S. R.C. 12. Julii 1704. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 584. Sententiam huic Decreto conformem amplectitur Pignatellus *tom.* 9. *conſul.* 89. ubi dicit, imagines, quæ adhibentur in Templis, poſſe, ſed non debere neceſſariò benedici.

VIII. Gavant. pag. 59. col. 1. lit. y *Puto ad literam, quia in cryptis fiebat Miſſa &c.*) Cereorum uſum in Eccleſia fuiſſe etiam tempore perſecutionum, tot à noſtris Auctoribus probatum eſt argumentis, ut inſanire omnino videantur Hæretici, qui id in dubium revocare conati ſunt: unam hìc S. Prudentii afferemus auctoritatem, quæ rem clariſſimè demonſtrabit: itaque Chriſtianus ille Vates in Hymno, quem in honorem S. Laurentii compoſuit, ſic Tyrannum alloquentem inducit.

Hunc eſſe veſtris orgiis
Moremque, & artem proditum eſt,
Hanc diſciplinam fœderis,
Libent ut auro Antiſtites:
Argenteis ſcyphis ferunt
Fumare Sacrum Sanguinem;
Auroque nocturnis Sacris
Adſtare fixos cereos.

Ridiculum autem foret, alios hìc intelligere cereos, quàm qui in celebratione Myſteriorum adhibebantur. Idcirco verò primis illis temporibus cereis utebatur Eccleſia, quia Sacrificia noctu celebrabantur; quod & laudati verſus produnt, & non una Tertulliani auctoritas confirmare poſſet. Aliam verò rationem, quam hìc Gavantus aſſignat, nimirum, quia in cryptis fiebat Miſſa, etſi poſſit videri probabilis, non ſola tamen eſt, atque præcipua: non enim prioribus illis Seculis Fideles ſemper in cryptis Sacros conventus agebant. Redditâ verò Eccleſiæ pace, etiam in die accenſi ſunt cerei, non ad fugandas tenebras, ùt ſcitè Hieronymus adnotavit; ſed vel in lætitiæ ſignum, vel ad majus Sacrificii decus, & pompam; hanc conſuetudinem cùm Vigilantius ſuperſtitionis argueret, meritò caſtigatus eſt ab Hieronymo. Videri poſſunt, quæ de cereorum antiquitate in Eccleſia eruditiſſimè ſcripta ſunt à Joſepho Vicecomite *lib. 7. de Miſſa apparatu cap.* 25. à Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 25. *n.* 7. & à Doctiſſimo Epiſcopo Sueſſionenſi in confutatione Claudii de Vert §. 26.

IX. Gavant. pag. 59. col. 2. ead. lit. y *An ſufficiat unicum lumen, &c.*) Aliquod lumen, dum Miſſa celebratur, requiritur ex gravi Eccleſiæ præcepto; ùt fert communis ſententia Doctorum, quam refert Suarez *tom.* 3. *in* 3. *partem diſp.* 8. *ſect.* 6. §. 3. & adeò urget hoc præceptum, ut ſine ullo lumine licitum non ſit celebrare, etiam ad communicandum infirmum moribundum; ùt tenent Henriquez *lib.* 9. *de Euchariſtia cap.* 26. Bellarminus, Fagundez, & alii apud Quarti *part.* 1. *tit.* 20. *dub.* 11. conſequenter à culpa letali immunis non eſt, qui totam Miſſam, vel partem illius notabilem in quocunque caſu nullo ardente lumine celebrare auderet. An autem duo requirantur lumina ex vi præcepti Eccleſiaſtici, video à Doctoribus diſputari. Placet nobis Azorii ſententia, cui adhæret noſter Gavantus, nimirum ſaltem in caſu neceſſitatis unico ſolo ardente cereo poſſe Miſſam peragi. Cætera ad hanc luminum materiam ſpectantia, ſatis reſolvit idem præclariſſimus Auctor; & idcirco nihil aliud addimus.

X. Gavant. pag. 61. col. 2. lit. f §. *Nunquam in Mari, &c*) Gavanti ſententiam ſequitur etiam Rotarius ejusdem Congregationis Cleric. Reg. S. Pauli, ſcriptor inſignis, atque Theologus, *tom.* 3. *ſua Theologia Regularium lib.* 1. *cap.* 2. *pun.* 12. *n.* 9. motus non ſolùm ratione periculi effuſionis Sanguinis, quod generaliter imminet celebrantibus in navi; ſed etiam quia in navibus vix reperiri poteſt locus decens pro Sacrificio; pro qua ſententia citat etiam Homobonum de examine *tom.* 1. *tract.* 4. *cap.* 14. Suarez, Angelum, Silveſtrum, Dianam, & alios: ſubdit verò, quòd loquendo de navigatione Indica, quæ fieri nequit niſi in magnis navibus, & in quibus per plures, & plures Menſes notabilis hominum quantitas reperitur, poſſit celebrari, tranquillo tamen Mari, & ſereno cœlo, & à peritis naucleris habito teſtimonio de morali certitudine, quod nullum inſtet periculum: tunc enim, ait ipſe, quia in magnis illis navibus nullum eſt irreverentiæ periculum, & facilè invenitur necdum locus decens ab omni immunditia, & fœtore purgatus; ſed ſolet etiam adeſſe Capella magnificè ornata; atque periculo effuſionis Sanguinis ex improviſa Maris commotione facilè occurritur, quia pro brevi tempore celebrationis Miſſæ nautarum peritia has commotiones prævidere poſſet, & ante Miſſæ initum Sacerdotem monere, ne celebret; ob has, inquam, rationes tenet præfatus Auctor, poſſe in magnis illis navibus Miſ-

ſam

ſam celebrari; quam ſententiam ſuſtinet etiam Giribaldus *tract. 5. cap. 8. n. 65.* Caſtropalaus *tract. 22. pun. 8. n. 10.* Fagundez *lib. 1. Præcept. 1. Eccleſ. c. 10 n. 15.* Vericell. *tit. 8. de Sacramento Euchariſtiæ, quæſt. 133. n. 14. & ſeqq. & quæſt. 134.* Schiara in *Theologia Bellica tom. 2. lib. 7. difficultat. 3. n. 9. & 10.* Scortia *de Sacrif. Miſſæ lib. 2. cap. 13. num. 5.* aliique apud Dianam *part. 5. tract. 3. reſol. 40. & part. 9. tract. 1. reſol. 45.* & alii apud Dandin. *de ſuſpectis de hæreſi cap. 3. ſect. 1 ſubſect. 4. n. 15. & ſeqq.* qui etiam ſubdit, nullo modo dici ſuſpectum de hæreſi Celebrantem ſupra Mare. Præfati omnes, inquam, Doctores in ea verſantur ſententia, quod habentes privilegium Altaris portatilis, dum Mare eſt tranquillum, & Cœlum eſt ſerenum, & abſit periculum effuſionis Sanguinis, poſſint in magnis navibus, & in loco ibi decenti, & honeſto, celebrare. Et quamvis contrariæ opinionis Doctores, nimirum Turrecremata *in cap. Concedimus n. 5. de Conſecratione diſt. 1.* Graff. *deciſ. aur. part. 1. c. 5. 42. n. 10.* Pax Jordanus *elucubrat. part. 1. lib. 4. tit. 1.* Antonellus *de loco legali lib. 1. c. 5. n. 4.* ſuſtineant, non poſſe dictos privilegiatos, etiam ſuper magnis navibus in Mari, vel flumine tranquillo, uti Altari itinerario ad Miſſam celebrandam, hoc præſertim argumento permoti, quia Mare eſt inſtabile, ſuper quo fidere non convenit Sacra Myſteria, & ſpecialiter Sanguinem Domini noſtri JEſu Chriſti; nihilominùs quia experientia comprobatum eſt, in Mari tranquillo ſub Cœlo ſereno in magnis navibus anchoratis nullius inconvenientis adeſſe periculum, nec in brevi ſpatio Miſſæ Mare vehementer conturbari poſſe; ideò non eſt improbanda ſententia illorum, qui hanc facultatem concedunt: & equidem in navigatione ad Indos ſuper navi ſe celebraſſe dicit Franciſcus de Lugo *lib. 5. de Sacramentis cap. 6. quæſt. 1. n. 9. & 14.* Quòd ſi in caſu aliquo non prævideretur tempeſtas, ſeu Maris commotio, quæ inopinatè evenire poſſet, hoc nihil officit probabilitati ejuſdem ſententiæ: in tali enim eventu non præviſo à nautis etiam peritioribus, deberet Sacerdos ſe gerere eo modo, quo in aliqua Eccleſia faceret Celebrans, ſi terræmotus non præviſus inſurgeret.

Non deſunt tamen Auctores, qui adſtruunt, in prædictis navibus Indicis ſpeciale privilegium celebrandi conceſſum fuiſſe à Clemente VIII & Paulo V. & hoc refert Pignatellus *tom. 8. conſultat. 124. n. 1.* & recentiſſimè non ſolùm dignitate, ſed etiam ſcientia, ac pietate Eminentiſſimus Card. Petra in ſuis doctiſſimis Commentariis ad Conſtitutiones Apoſtolicas *Conſtit. 2. Urbani V.* docet, in hac re concludendum eſſe, ex ſola conceſſione Altaris portatilis minimè inferri, quod quis poſſit eo uti in navibus cujuscunque ſint generis: tum quia in hujusmodi privilegio apponi ſolet clauſula, quòd eo quis utatur *in loco honeſto, & tuto,* ùt in *Conſtit. 57.* Gregorii XIII. ad favorem PP. Miſſionariorum Societatis JEſu: unde excluduntur, ait ipſe, naves, quæ ſunt loca non tuta; tum quia Epiſcopi prohibere debent, ne Miſſæ Sacrificium celebretur in navigiis, ùt ex reſolutionibus S. C. apud Dianam citatum *reſol. 45. §. ult.* & Pignatellum *cit. conſult. 124. n. 4.* ubi adducit reſolutiones Congregationis S. Officii. Imò ex ſtylo, & conſuetudine id comprobàri, proſequitur idem Eminentiſſimus Auctor, quia recurritur ad Summum Pontificem ad obtinendum hoc indultum: unde non ex ſolò privilegio Altaris portatilis, ſed ex illo ſpeciali celebrandi ſuper Mare, cenſet ſecutas fuiſſe celebrationes per Miſſionarios, aliosque in caſibus adductis à ſupracitatis Doctoribus. Hinc etſi milites Hieroſolymitani habuiſſent privilegium Altaris portatilis; nihilominùs petierunt ſpeciale privilegium celebrandi in ſuis magnis navibus occaſione longæ navigationis in alto Mari contra Infideles: & prævio voto S. C. Concilii ſub die 13. Martii 1706. Clemens PP. XI. conceſſit dictæ Sacræ Religioni Hie-

Digitized by Google

roſolymitanæ, ut in ſuis navibus, quæ ſunt magni ponderis, ac firmæ ſtructuræ, cùm unaquæque ſuſtineat quinquaginta ænea tormenta bellica, celebrari faciat Miſſam, eo duntaxat tempore, quo Mare eſt tranquillum, & Cœlum ſerenum, & cum aſſiſtentia alterius Sacerdotis, ſeu Diaconi; ita ut adeſſe non poſſit periculum effuſionis ſanguinis in dicta celebratione: habetur hoc privilegium in particulari Bullario Clementis XI. *part.* 1. *Conſtit.* 26. quæ incipit: *Exponi nobis.* Olim tamen denegatum fuit Principi Philiberto indultum, quòd poſſet celebrari Miſſa ſuper ſuis triremibus, quia iſtæ modico flante vento facilè moventur: magnæ autem naves anchoris alligatæ immobiles ferè ſtant; & ideò in his, cùm nullum ſubſit periculum, ſtante Mari tranquillo, effuſionis Sanguinis, faciliùs conceditur Apoſtolicum indultum celebrandi Miſſam. Rurſus dictum privilegium fuiſſe paſſim denegatum à Summis Pontificibus, aſſeverat Card. Albitius *de Inconſtantia in Fide cap.* 34. *n.* 131. ubi plures caſus talis denegationis adducit, ultra illam, quæ data fuit, ùt mox innuimus, Principi Philiberto, quoad celebrationem ſuper triremibus.

Cæterùm plura extare antiquitatis monumenta, ex quibus colligitur, non tantùm pluries in Mari Miſſas celebratas extitiſſe; ſed continuò ſuper naves Euchariſtiam deferri olim ſolitum fuiſſe, colligitur ex Baronio ad Annum 57. & Annum 404. & Annum 700. ex Surio de S. Ludovico *ad diem* 25. *Auguſti*, & ex S. Gregorio, S. Ambroſio, & Metaphraſte, Verricell. *de Apoſtolicis Miſſionibus tit.* 8. *quæſt.* 133. *n.* 9. Paſqualigo *de Sacrific. novæ Legis quæſt.* 471. *n.* 5. *& ſeqq.* Et hæc ſint ſatis pro præſenti materia, & pro complemento hujus 1. Partis.

NOVÆ OBSERVATIONES ET ADDITIONES AD GAVANTI COMMENTARIA IN RUBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS SECUNDA

RITUS SERVANDUS IN CELEBRATIONE MISSÆ.

Tit. I. De Præparatione Sacerdotis Celebraturi.

I. Gavant. pag. 64. col. 1. lit. c *Et tempore Paſchali additur Alleluja.*) Ita etiam ad finem cujuſcunque Pſalmi debet dici *Gloria Patri*, tempore Paſſionis, excepto ultimo triduo; quia hujuſmodi preces Rubricas Officii, non verò Miſſalis ſequuntur. Hyppolitus à Portu de cultu Dei, & hominum, &c. *tit.* 1. *Rubr.* 1. *n.* 3.

II. Gavant. pag. 64. col. 2. lit. e *Lavat manus &c.*) Hinc deducitur, errare omnes illos, qui ſtatim lavant manus, & deinde accipiunt Miſſale, Miſſamque perquirunt, & ſignacula ordinant: hæc enim omnia debent peragi ante manuum lotionem: & deinde manibus lotis præparandus eſt Calix. Philippus Angeli, in Praxi Miſſæ Privatæ *part.* 1. *tit.* 1.

III. Ga-

III. Gavant. pag. 64 col. 2. lit. f *Porro in Calice argenteo conſecraſſe dicitur Chriſtus.*) Quamquam hoc aſſeratur à Baronio ex Beda ad A. C. 34. *n.* 63. veretur tamen rationabiliter Gavantus, ut Calix hic (de quo loquitur Adamnanus Abbas *lib.* 1. *de lo.is Sanctis c.* 8. non autem Beda, ùt ſibi Baronius perſuaſit) ſit ille, quem Chriſtus adhibuit, quando Sacratiſſimam Euchariſtiam inſtituit. Et reverà Chryſoſtomus, *Homilia* 51. *in Matthæum*, aſſeverat, Calicem Domini, nempe in quo Chriſtus Dominus Euchariſticum Sacrificium peregit, non phyſicè, ſed myſticè pretioſum fuiſſe; negatque ex metallo nobiliori factum eſſe, his verbis: *Non erat ex argento illa Menſa, nec ex auro Calix, quo Chriſtus Diſcipulis Sanguinem præbuit ſuum, pretioſa tamen erant omnia, & venerationis plena, quia ſpiritu abundabant.*

IV. Gavant. pag. 65. col. 1. ead. lit. f *Nunc lignei Sacerdotes, aureis Calicibus, &c.*) Negari non poteſt, fuiſſe in veteri Eccleſia uſum Calicum ligneorum: interrogatus ſiquidem S. Bonifacius Epiſcopus Moguntinus in Concilio Triburienſi Sæculo 9. habito, an in vaſculis ligneis liceret Sacrificium peragi? Reſpondit, ùt refert hîc Gavantus: *Quondam Sacerdotes aurei ligneis Calicibus utebantur; nunc contrà lignei Sacerdotes aureis utuntur Calicibus.*

Verùm Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 25. *rerum Liturgicarum* cenſet, ex verbis Bonifacii inferri non poſſe, uſum lignei Calicis fuiſſe communem in primitiva Eccleſia; ſed credit, S. Antiſtitem potiùs, zelo Dei ſuccenſum, præteritorum comparatione ſua tempora redarguiſſe. Sed quia Concilium Triburienſe ſtatuit, ne quis deinceps Sacra Myſteria in ligneis vaſculis conficere præſumat; & quia Canones quoque editi in Anglia ſub Edgaro Rege *c.* 41. Calicem fuſilem eſſe decernunt, vetantque, ne omnino in ligneo fiat Conſecratio; hinc idem Card. Bona fateri cogitur, ſaltem in aliqua Eccleſia, vel propter rerum penuriam, vel propter Sacerdotum incuriam, invaluiſſe uſum Calicum ligneorum.

Qui plura ſcire deſiderat de Sacrorum Calicum antiquis Ritibus, materia, forma, variis ſpeciebus, & denominationibus, perlegere poterit ea, quæ tradunt eruditiſſimi viri, Joſeph Vicecomes de Miſſæ Apparatu *lib.* 6. *cap.* 8. *uſque ad cap.* 17. *incluſivè*; Caſalius de veteribus Sacr. Chriſtianorum Ritibus *cap* 11. Card. Bona *loc. cit.* Andreas Du-Sauſſay, in ſua Panoplia Sacerdotali *lib.* 8 *à pag.* 182. *uſque ad pag.* 281. noſter P. Aloyſius Novarinus in *lib.* 5. *Sacrorum Electorum cap.* 94. 95. 96. Antonius Bellotte in ſuis obſer. ad Ritus Eccl. Laudunenſis *pag.* 446. *& ſequent.* Johannes Ciampinus in tract. de pane azymo, & ferment &c. *pag.* 169. 175. 179. Lazarus Bocquillot in tract. Hiſt. Liturg. Sac. Gallicè exarato; Carolus Du-Freſne in Gloſſario; Dominicus Georgius de Liturg. Rom. Pontificis diſquiſ. de Sac. Miniſt. *cap.* 3 & inter Heterodoxos Johannes Doughtei Anglo-Britannus *in lib.* cui titulus *de Calicibus Euch. veterum Chriſt.* impreſſo Bremæ, Anno 1694. in 8. necnon Gothof. Voigt in ſuo libro de Altaribus veterum Chriſtianorum *cap.* 12. *n.* 10. *& ſeqq.*

V. Gavant. pag. 65 col. 2. lit. g *Patena adhibita tunc temporis pro Pyxide.*) Patenæ, quæ antiquitus pro Fidelium communione deſerviebant, Miniſteriales vocabantur; & quia tunc omnes in Miſſâ communicabant, amplæ adhibebantur: nunc autem, quia pauci in Miſſâ communicant, minor patena ritè adhibetur, quæ à Græcis Diſcus appellatur. De Patenarum miniſterialium, vel communicalium uſu, materia, forma, & Conſecratione, vide mox allegatos eruditiſſimos Auctores, nimirum Joſephum Vicecomitem ibidem *à cap.* 18. *uſque ad cap.* 26. Card. Bona *cit. loco* §. 3. Andream Du-Sauſſay *lib.* 9. *à pag.* 281. *uſque ad pag.* 300. & Aloyſium Novarinum *toto cap.* 97. quibus adde Johannem Mabillon Comment. in Ord. Rom. §. 8. & Dominicum Georgium *loc. cit.* Hoc loco animadverto, antiquitus duplicem in Miſſa

Miſſa Patenam adhibitam fuiſſe, unam ad Cleri, alteram ad Populi communionem; ut conſtat ex Ordine Rom. *5. pag. 68.*

VI. Gavant. pag. 65. col. 2. lit. h *Vel intus de novo auro linia ur*) Ex his Gavanti, & ex Rubricæ verbis, colligitur, Calicem debere eſſe aureum, vel argenteum, aut qui habeat ſaltem cuppam argenteam intus inauratam, & ſimul cum Patena pariter inaurata. Verùm *tit. 10. part. 3. de defectibus in ipſo miniſterio occurrentibus*, nulla fit mentio de inauratione cuppæ argenteæ; niſi fortè dicatur, hoc ibi jam ſupponi, juxta diſpoſitionem ſuperioris Rubricæ. Idem dicendum eſt de Patena, quam & intus deauratam eſſe decet. In Canone verò *Ut Calix* 145. *de Conſec. diſt.* 1. ſimpliciter dicitur, ut Calix Domini cum Patena, ſi non ex auro, omnino ex argento fiat; & Claudius La Croix *lib. 6. part. 2. dub. 5. queſt* 47. aſſerit, Auctores paſſim negare, cuppam argenteam intus deaurandam eſſe: ſed verba allegatæ Rubricæ clarè nimis loquuntur de intrinſeca inauratione cuppæ.

VII. Gavant. pag. 65. col. 2. ead. lit. h *Idcirco Calix, & Patena vocantur vaſa Sacra, &c.*) Ex contextu Rubricæ & ex verbis Gavanti eruitur, aliud eſſe rem aliquam conſecrari ab Epiſcopo; aliud ab eo benedici, vel ab alio facultatem habente: in Conſecratione ſiquidem intervenit unctio Chriſmatis, non verò in Benedictione: inter ea autem, quæ conſecranda ſunt, numerantur Calices, quibus Sacerdotes utuntur in Sacrificio celebrando. De Calicibus conſecrandis loquitur Innocentius III. *lib. 1. Decreti cap. Cùm veniſſet*: ubi mentionem facit de unctione adhibenda in Conſecratione Altaris; & expreſsè pariter loquitur de Chriſmate, quo ungi debeat Calix, & Patena, quando conſecrantur.

VIII. Gavant. pag. 65. col. 2. ead. lit. h *Hinc fit, quòd non omnibus licet hæc vaſa tangere.*) Auctor libri Pontificalis in S. Sixto Romano Pontifice, qui Anno Domini 116. Romanam Eccleſiam regendam ſuſcepit, aſſerit dictum Pontificem conſtituiſſe, ut Sacra vaſa ab aliis, quàm à Sacris Miniſtris non tangerentur; & ideò hoc vetuit, quia tam Calix, quàm Patena erant vaſa conſecrata: idem decrevit poſteà Concilium Laodicænum à Gavanto allegatum, & Anno circiter 363. celebratum; in quo *Canone* 21. ſancitum eſt, Subdiaconum non debere contingere vaſa Sacrata: & Concilium Agathenſe, Anno 506. ſub Symmacho *Can* 66. ſtatuit, non oportere Sacratos Miniſtros contingere vaſa Dominica: Subdiaconis tamen data facultas iſta eſt in Concilio Bracarenſi ſub Johanne III. An. 563. *Can.* 10. *Placuit ut non liceat cuilibet ex Lectoribus Sacri Altaris vaſa portare, niſi his, qui ab Epiſcopo Subdiaconi fuerunt ordinati.* Ex Ordine tamen Romano *5. pag. 68.* manifeſtum eſt, etiam Acolythis in Eccleſia Romana, eandem licentiam conceſſam fuiſſe.

IX. Prætereà hic quæritur: ſi Sacerdos bona fide adhibeat Calicem non conſecratum, an egeat conſecratione? Diana *part. 2. tract. 14. de celebratione Miſſæ, reſol. 69. & part. 5. tract. 16. reſol. 60.* tenet, in caſu prædicto, Calicem non conſecratum non egere ampliùs conſecrari; & eandem ſententiam tuentur Trimarchius, Peyrinus, & alii, quos citat, & ſequitur Niger in Addit. ad Ruiz *part. 6. animad. 8. n. 4.* Alii verò idem etiam eſſe dicendum ſuſtinent, etiamſi malâ fide quis celebret in Calice, & Patena non conſecratis. Ita Sà *verbo Eccleſ. n. 19.* Tambur. opuſc. de Sacrif. Miſſæ *lib. 1. cap. 1. §. 4. n. 2.* quibus adhærere videtur Henricus Piſart in appendice, ad expoſitionem Rubricarum Miſſalis *n. 5.* ea ratione motus, quia ad rationem peccati quidem in ſimilibus aliquid facere poteſt bona fides, quod non facit mala fides, nimirum, qui ignoranter Calice non conſecrato utitur, utique non peccat; ſi verò ſcienter, & mala fide Calicem non conſecratum in Sacrificio peragendo quis adhibeat, à gravi peccato non excuſatur.

tur. Cæterùm, ſi in primo caſu ratione contactus Sacramenti Euchariſtici conſecrantur Calix, & Patena; ratione ejuſdem contactus, etiam in ſecundo caſu, eadem Altaris vaſa conſecrata evadent, & apta ad Sacrificium reddentur.

Attamen Card. de Lugo *de Euch. diſput.* 20. *n.* 91. Suarez *d.ſp.* 9. *ſect.* 7. § *Alia autem ſo mas;* & alii quos citat, & ſequitur Paulus Maria Quarti in Commentariis ad Rubr. Miſſal. *part.* 2. *tit.* 1. *dub.* 3. & mox laudatus Piſart, ibidem, negant, in dictis caſibus vaſa non conſecrata, non indigere alia Conſecratione: quia ea, quæ pendent ex inſtitutione Eccleſiæ, non poſſunt ſuppleri alio Ritu diverſo ab eo, quem Eccleſia deſignat, & determinat. Cùm autem Conſecratio, qua vaſa Altaris redduntur apta ad Sacrificium, fuerit inſtituta ab Eccleſia ſub certis, & determinatis Ritibus, & verbis per determinatas perſonas adhibendis; hinc fit, quòd non adhibito tali Ritu, & tali forma verborum, per idoneam perſonam, nunquam evadunt vaſa conſecrata; id eſt Calix, & Patena non redduntur apta ad Sacrificium: & quamvis Sacramentum Euchariſtiæ ſit digniſſimum, plùs quàm ſit unctio Chriſmatis & Benedictio Epiſcopalis; nihilominùs non habet alios effectus, quàm quos ipſe Chriſtus illi attribuit ſuo fini proportionatos. Quapropter non habet effectus aliorum Sacramentorum, nec Sacramentalium, quæ ex libera inſtitutione Eccleſiæ dependent. Juxta hanc ſententiam etiam Corporale, mappæ, & veſtes Sacerdotales, quæ verè benedictæ non ſunt, proportionabiliter tales non evadent, niſi per Benedictionem in eum finem ab Eccleſia inſtitutam: & Templa non conſacrantur per Miſſas in eis dictas; ſed per ſolam formam, & Ritus ab Eccleſia inſtitutos, ad Conſecrationem inducendam in Templa prædicta.

X. Gavant. pag. 65. col. 2. lit. i *Quarunt: An ſit benedicendum? &c.)* Quamvis Suarez teneat, purificatoria non eſſe benedicenda; nihilominùs ex verbis Gavanti, & ex ratione ab ipſo allegata, concludendum videtur pro Benedictione purificatorii; cùm Sacrificium ſine eo commodè fieri non poſſit: cui accedit, quòd quamvis non aſſignetur peculiaris Benedictio pro velis; dicat tamen, ſe exiſtimare, ea cum aliis veſtibus benedici ſolita; ùt videre eſt inferiùs, ubi loquitur de velo ſerico, &c. Sed fortior ratio, quæ militat pro Benedictione purificatorii, eſt, quia magis propinquè Sacrificio inſervit purificatorium quàm velum; ùt optimè ponderat Piſart *loco ſuperiùs citato n* 6. ubi ſubnectit, quòd cùm quandoque aliquæ particulæ Corporis, aut guttæ Sanguinis Dominici purificatorio adhærere poſſint ex Calicis exterſione, aut abſterſione digitorum, in negligentibus præſertim, & minùs accuratis Sacerdotibus; hinc eadem benedicenda eſſe cenſet, nec laicorum manibus tractanda, adhærens ſententiæ Layman. *tract.* 5. *cap.* 6. Quoniam verò purificatorii pariter peculiaris non reperitur Benedictio, ſumatur, inquit, una, quæ convenientior apparet, v. g. Benedictio linteaminum, mutata in ſecunda Oratione, voce *Altare*, in vocem *Calicem*. De his, & aliis Benedictionibus paramentorum, infrà cum eodem Gavanto ſermonem habebimus.

XI. Gavant. pag. 66. col. 1. lit. m *Antiquitus enim Corporale quoque tegebat Calicem altera ſui parte.)* Veriſſimum eſt, quòd antiquitus Corporalia longiora, & latiora fuerunt, quàm nobis ſint in uſu: unico enim Corporali tota tegebatur ara, & à parte poſteriori, ſupra Calicem elevabatur, eumque contegebat; & hinc vocabantur pallæ, nec aliæ à Corporali diſtinctæ tunc adhibebantur pallæ; talibuſque magnis Corporalibus adhuc utuntur PP. Carthuſiani antiquis Ritibus addictiſſimi, necnon Eccleſia Lugdunenſis in Gallia; ùt refert D. Du Moleon, in ſuis itineribus Liturgicis Gallicè exaratis,

Digitized by Google

pag. mihi 57. & pag. 60. Ita pariter viget hic uſus in Eccleſia Sanctæ Crucis Aurelianenſi, ùt tradit idem Auctor *p.* 200. & in Eccleſia B. V. Rothomagenſi, ùt idem refert *pag.* 286. & hinc eſt, quòd Johannes Stephanus Durandi *lib.* 1. *de Eccleſ. Ritib. cap.* 12. *num.* 8. aſſerit, Romanos, Italos, & Alemannos, duobus Corporalibus uti, quorum utrumque purè lineum eſſe debet; Gallos verò uno tantùm. Nomine ſecundi Corporalis intelligitur parva palla, quæ nunc communiter adhibetur ad Calicem contegendum, quæ eſt à Corporali diſtincta, ſed ejusdem materiæ cum ipſo, cum quo pariter benedici debet, ùt inferiùs dicetur. Agit eruditè de Corporali Joſeph Vicecomes *vol.* 4. *ſuarum obſerv. Eccl. lib.* 7. *cap.* 1. *& ſeqq.* Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 25. §. 11. Antonius Bellotte *in ſui obſerv. ad Ritus Eccl. Laudunenſis pag.* 454. *& ſeqq.* Claudius de Vert *tom.* 3. *ſuper Rubric.* 69. Lazarus Andreas Bocquillot *in ſuo tract. hiſtor. de Sac. Liturg. cap.* 5. *pag.* 88. Videri etiam poſſunt Ordo Rom. 1. *n.* 12. & Ordo 2. inter evulgatos à Jo. Mabillon *n.* 9. Item Ordo 6. *n.* 7. qui ibi de Sacris Corporalibus mentionem faciunt.

XII. Gavant. pag. 66. col. 1. ead. lit. m *Qui duplicem adhibent pallam, alteram pro Calice, alteram pro Hoſtia, non ſunt reprehendendi.*) Hic uſus duplicis pallæ, unius ad cooperiendum Calicem, alterius, ſuper qua collocatur Hoſtia, ante, & poſt Conſecrationem, uſque ad uſum Patenæ, ut faciliùs colligantur fragmenta; hic inquam uſus à S. Cajetano, & à Paulo IV. Summo Pontifice Congregationis noſtræ conditoribus, ipſo naſcentis Religionis ſuæ exordio invectus fuit, & à Clemente VII. Pontifice Maximo approbatus; ut late oſtendit Joſeph Silos in Hiſtor. ejusdem Congregat. Cleric. Regul. *tom.* 2. *lib.* 9. *pag.* 390. *& ſeqq.* necnon Franciſcus Maria Magius in ſuo Galateo Religioſo *diſquiſ.* 20. Et Paſqualigus de Sacrificio novæ Legis *quæſt.* 792. Hunc nobis alterius pallæ uſum commendarunt pariter alii Summi Pontifices, necnon nonnulli Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & denique Petrus Ruiz, de præparat. Sacerdotis §. 11. *fol.* 266. ac Johannes Alcozer tract. de Miſſa Privata *Gloſſ.* 1. *fol.* 960. Trimarcus in Cerem. & Niger in addit. ad Ruiz *part.* 1. *præſup.* 3. *quæſt.* 10. quos refert laudatus Magius *citato loco.*

XIII. Gavant. pag. 66. col. 1. ead. lit. m *Non tamen imitandi ſunt ab aliis, &c.*) Huic Gavanti ſententiæ negantis hujus pallæ uſum aliis Sacerdotibus, adhærent noſter Megalius *tom.* 2. *variarum reſol.* 199. & Paulus Maria Quarti in Rubricas Miſſalis *part.* 2. *tit.* 5. *ſect.* 3. *dub.* 4 cui videtur talis Ritus permiſſio perſonalis; & ideò perſonas, quibus permittitur, non egrediens. Sed his non obſtantibus in noſtris Eccleſiis, omnes externos Sacerdotes hanc pallam poſſe in Divinis Myſteriis uſurpare, tenent ex noſtris Molpheſius in Summa *tract.* 9. *cap.* 11. *n.* 61. *& ſeqq.* Joſeph Silos, Franciſcus Magius *locis citatis*, & Paſqualigus de Sacrif. Miſſæ *quæſt.* 793. hac ratione permotus, quia uſus hujus pallæ ſub hoſtia non importat diverſum Ritum à Romano; ſed potius acceſſionem quamdam ad eundem Romanum Ritum coadjuvandum, ut decentiori modo ſe habeat. Rurſus ex eodem Paſqualigo, hujus pallæ uſus ſub Hoſtia invectus eſt; ut fragmenta ſuper ipſa remaneant, & poſſint faciliùs colligi, & in Calicem immitti. Et proinde talis uſus eſt inductus tanquam obſervantia interpretativa ordinarii Ritus, reducens ipſum ad majorem commoditatem colligendi fragmenta. Siquidem Ritus ordinarius eſt, quòd Hoſtia ponatur ſuper Corporali; & hic Ritus obſervatur ſecundùm ſubſtantiam: ſed addit circumſtantiam, quòd ponatur ſuper parte Corporalis, tanquam ſejuncta à reliquo Corporali, quia ratione circumſtantiæ hujusmodi provenit facilior collectio fragmentorum. Igitur, cùm declaratio virtualiter continëatur in declarato, ùt obſervant Decianus *Conſil.* 213. *in fine*, Socin Jun. *Conſil.* 95. *num.* 74. hinc poteſt unusquiſque

ſequi

ſequi hanc interpretativam obſervantiam, ſeu declarationem, ubi eam reperit: quia non erit ſequi novum Ritum, ſed ordinarium declaratum ab obſervantia. Hanc Paſqualigi ſententiam, quoad hanc partem non improbat Tonellius in ſuo Sac. Ench. *lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 6. nec Bulla S. Pii V. *in Miſſali Rom.* edita, hanc Ritum, & hanc conſuetudinem abrogavit; ſed potiùs excepit illis verbis, niſi conſuetudo ab ipſa prima inſtitutione à Sede Apoſtolica approbata ſit; id quod obſervat Paſqualigus *in citata quaſt.* 793. ubi pariter negat contra Paulum Mariam Quarti; quòd talis Ritus, ſeu pallæ uſus ſub Hoſtia, dicendus ſit perſonalis: quia non continet aliquid conceſſum perſonis; ſed eſt ipſemet Ritus Romanus, cum circumſtantia ſpeciali declarativa; ſeu ſic interpretatus, ut commodiori modo, & decentiori peragatur.

Idem Paſqualigus in eadem quæſtione ſuſtinet, etiam omnes eos, qui Ritui Romano non ſunt addicti, poſſe uſurpare hunc pallæ uſum, in quibusvis Eccleſiis: quia etiam ipſi poſſunt recipere aliquam interpretationem, ſeu additamentum circumſtantiæ ſupra Ritum proprium, quod concernat majorem decentiam, & ſecuritatem, nimirum, ne Sacræ Hoſtiæ fragmenta pereant. Idemque ibidem aſſerit multò magis probabile eſſe, quòd unuſquiſque Ritui Romano addictus, extra Clericorum Regularium Eccleſias amplecti poſſit hujus pallæ uſum, ob ſupradictam rationem; & hanc eandem ſententiam docuit, ſuaſitque ad praxim deduci Doctiſſimus Cardinalis Baronius Sacrorum Rituum zelo, & peritiâ nemini ſecundus: quippe cùm Turiaſione (ùt refert Silos *tom.* 2. *Hiſtoria Cong. Cler. Regul. lib.* 9. *fol.* 389.) *Qua urbe eſt in Aragonia, Sacra adminiſtraret Didacus Teſpes, Antiſtes quà doctrinis, quà probitate conſpicuus: torquebat hunc ea maximè cura, ne quid fragmentorum è Miſſæ Sacrificio deperiret. Videbantur namque ſibi haud ita accuratè colligi poſſe, quin diligentiam aliqua effugerent. Cumque creſceret in dies ſtimulus, atque acriter vellicaret, perſcribere ad Cæſarem Cardinalem Baronium rem ſtatuit: ratus fore, ut vir Sapientiſſimus, aut præſenti aliquo remedio fragmentorum jacturæ occurreret, aut ſaltem animum componeret plùs nimio anxium. Et Baronius quidem cùm alia quædam in rem opportunè Epiſcopo ſignificavit; tum illud addidit, percommodam nempe fore pallam, quâ ex laudabili inſtituto, Regulares Clerici uterentur. Quod ubi Antiſtes re ipſa comprobavit, & adhibuit ipſe Ritum, & in morem ſua in Eccleſia ſubinde induxit, qui hodieque perdurat.* Hactenus Silos. Exemplum literarum Cardinalis Baronii fatetur laudatus Magius apud ſe habuiſſe; & adſtruit, in Archivo illius Cathedralis Eccleſiæ Turiaſionenſis autographum extare.

XIV. Gavant. pag. 66. col. 1. lit. n *E lino conſicitur fuiſſe.)* Quamvis antiquitus velum, quo Calix tegebatur, lineum fuerit; præſcribitur tamen à Rubrica, velum Calici imponendum, debere eſſe ſericum, coloris convenientis.

XV. Gavant pag. 66. col. 2. lit q *Neque benedicitur palla ſeparatim.)* Certiſſimum eſt, Corporalia ſimul cum palla eſſe benedicenda, una, & eadem Benedictione: & ſicùt præſcribitur hoc de palla, qua tegitur Calix; idem dicendum eſt de altera palla, qua utimur nos Clerici Regulares; de qua mox mentionem fecimus. Rurſus advertendum eſt, ſub die 22. Januarii, Anno 1701. emanaſſe hoc Decretum -- In Sacrificio Miſſæ non eſt adhibenda palla à parte ſuperiori drappo ſerico cooperta. Ita S. R. C. in una *Camaldulenſium ad* 6. *dubium* - Pallæ igitur, quamvis modò à Corporali ſejunctæ, ſemper tamen debent eſſe ex eadem materia confectæ, ac Corporalia ipſa, nempe ex candida, ſubtili, ſed firma tela, ſemperque etiam nitidæ, & mundæ eſſe debent.

XVI. Gavant. pag. 67. col. 1. eadem lit. q *Unde & eodem cultu veneranda ſunt.)* Hanc ſequelam, quam ex Canone *Sacratas de Con-*

ſer. diſt. 1. deducit Gavantus, non approbat Henricus Piſart in ſua appendice ſuperiùs citata §. 6. quoad pallam Calicem tegentem, ſcilicet eodem cultu venerandam eſſe, quo Corporale: alia ſiquidem res erat, quando non ſeparabatur ab ipſo Corporali. Quidquid tamen ſit de intellectu præfati Canonis, quia talis palla immediatè Chriſti Sanguinem reſpicit, & tegit, in veneratione ſemper eam haberi decet. De altera verò palla, quam noſtra adhibet Congregatio, ſuper qua ponitur Hoſtia conſecrata, nemini dubium eſſe poteſt, quin ſumma veneratione ſit contrectanda, & non poſſit à laicis, neque à Sacratis fœminis tangi, niſi poſt ejusdem ablutionem ab aliquo Diacono factam; ùt de Sacris Corporalibus præſcribitur in capite, *Nemo per ignorantiam de Conſec. diſtin.* 1. *ubi ita diſponitur: Pallæ verò, & vela Sanctuarii, ſi ſordidata fuerint miniſterio, Diaconi cum hominibus Miniſtris intra Sanctuarium lavent, non ejicientes forás à Sacrario: & velamina Dominicæ menſæ abluant: ne fortè pulvis Dominici Corporis malè decidat &c.*

Utrùm autem graviter peccent Sanctimoniales, ac laici, qui Corporalia primùm lavant, controvertitur à Doctoribus. Affirmativam ſententiam tuetur Villalob. *part.* 1. *ſum. tract.* 8. *diffic.* 29. *n.* 5. & eos à mortali ſolùm excuſat, qui ſummis digitis ſic prehendunt, ut nihil niſi extrema contingant; neque manus aut digitos in eandem aquam immittant. Venialiter verò peccare Sanctimoniales, & laicos, ſi Corporalia purificatoria, & pallas in prima lotione lavant, cenſent Ludovicus à S. Johanne *in ſumma quæſt.* 11. *de Euchar. art.* 19. *dub.* 2. *diffic.* 3. Paulus Maria Quarti *in Rubricas Miſſalis part.* 2. *tit.* 1. *ſect.* 2. *dub.* 6. necnon Paſqualigus *quæſt.* 795. hac ratione ductus: quia, quòd prima lotio fiat à laicis, non dicit aliud ſupra lotionem, quæ fit à perſonis Sacris, ratione cujus prohibita eſſe poſſit quoad laicos, niſi contactum: ſed ſi Corporalia tangantur à laicis ſine contemptu, tradunt communiter, eſſe veniale peccatum: imò quamplures, ſi ex cauſa id fiat, nullum intervenire peccatum cenſent: ergo idem dicendum, ſi primò Corporalia vel à laicis, vel à Sanctimonialibus abluantur. Mox allegati Auctores, præſertim verò Paſqualigus, tenent, quòd quamvis deceat, ut aqua, in qua Corporalia, & purificatoria abluta ſunt, in peculiarem piſcinam, quæ Sacrarium appellatur, debeat projici; peccatum tamen nullum eſſe, ſecluſo contemptu, eam extra Sacrarium in locum decentem projicere: quia ea de re nullum præceptum extat; & dictum Canonem, *Nemo per ignorantiam*, quoad hanc partem lotionis eſſe tantummodo directivum: quapropter id ſolùm omnino ſervandum eſſe, quod exigitur ex ipſa natura rei, ſcilicet, ut ne in locum immundum dicta aqua projiciatur. Sed veniâ tanti viri contraria ſententia eſt amplectenda, præſertim prima, quia in Ordine Romano allegato etiam à Joſepho Vicecomite *tom.* 4. *lib.* 1. *cap.* 8. *obſervat. Eccleſiaſt.* præſcribitur, quòd: *ubi pallæ corporales lotæ fuerint, nullum linteamen ibidem debet aliud lavari; ſed ipſa aqua in Baptiſterium debet vergi.*

XVII. Gavant. poſt Rubr. n. 2. pag. 67. col. 1. lit. q *Paramenta non debent poni in Altari, in quo Miſſa eſt facienda, niſi pro ſolis Epiſcopis, & Cardinalibus*) Non ſolùm Epiſcopi, & Cardinales, ſed etiam Prælati Epiſcopis inferiores, qui Pontificalium uſu fruuntur, Sacras veſtes ex Altari ſumere poſſunt; ſed ſolùm quando pontificaliter Divinis vacaturi ſunt; prout declaravit, & decrevit S. R. C. 27. Septembris 1659. in dec, gen. §. 11. quod datum eſt in noſtro Indice ſub *num.* 348.

XVIII. Gavant. pag. 68. col. 1. lit. y *Veſtis autem, & tonſura ſunt ſibi invicem correlativa.*) Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 6. *de Reform. & ſeſſ.* 22. *cap.* 1. pariter *de Reform.* varia præſcribit de veſtibus, & tonſura Clericorum. Accedunt pariter in omnibus Diœce-

Diœceſibus varia Decreta Synodalia, & Epiſcoporum ſanctiones, quibus Clerum ſuum ad decentiam, & veſtium Clericalium modeſtiam inſtruunt, & dirigunt. Præſertim verò in Concilio Romano celebrato Anno 1725. à Benedicto Papa XIII. *tit.* 16. *cap.* 3. ſancitum eſt, quòd, qui ignominiam ſecularis habitus, & comas capitum pro Chriſti amore depoſuerunt, veſte, ac tonſura Clericis congruente ſemper utantur; comamque fictitiam, vulgò *Perucca*, aut *Cerchietti*, vulgò *Girelli*, nunquam adhibeant. Sed ante præfati Concilii ſanctionem editum jam fuerat Decretum, in quo præſcribitur, quòd -- Miſſa non poteſt celebrari cum cæſarie ficta -- Ita S. R. C. 3. Auguſti 1652. *in Mileviana*. Datur hoc Decretum in noſtro Indice ſub *n.* 308.

XIX. Gavant. pag. 68. col. 1. lit. z *Rochettum dicebatur linea, &c.*) Statutum eſt, quòd Regulares rochettum non deferant; niſi ex tali ordine fuerint, cui indumentum hujuſmodi competat -- Ita S. R. C. die 27. Septembris 1659. in Decreto generali §. 9. & in noſtro Indice datur hoc Decretum ſub *n.* 346.

XX. Gavant. pag. 70. col. 1. lit. c *Ab amiciendo dicitur amictus.*) Amictus inter veſtes Sacerdotales hodie in Romana Eccleſia primum locum tenet; induitur enim ante omnem aliam veſtem: antiquitus verò vigebat uſus accipiendi amictum poſt albam; ùt colligitur ex Ordine Romano 5. ex vulgatis à Johanne Mabillon *tom.* 2. *ſui Muſæi Italici*. Miſſale pariter plenarium Vaticanum, Annorum ſuprà ſeptingentorum, relatum à Dominico Georgio, loco inferiùs citando, præcipit pariter amictum ſumendum poſt albam, & cingulum, adjecta illa precatione, quæ refertur ab eodem Georgio. Hic uſus induendi amictum poſt albam, perſeverat adhuc in Eccleſiis Lugdunenſi, & Mediolanenſi: etenim in Miſſa Ambroſiana, juſſu S. Caroli edita, poſt cingulum præcipitur, ut imponatur amictus: ſed Miſſale Romanum Vallicellanum Seculi 11. accipiendum amictum ante albam indicat: unde colligitur, ante prædictum Seculum in Romana Eccleſia hunc morem invaluiſſe, induendi amictum ante albam, & quamcunque aliam veſtem Sacerdotalem. Præter ea, quæ tradidit Gavantus hic de amictu, videri poſſunt, quæ fuſiori calamo exaravit Joſeph Vicecomes de Miſſæ Apparatu *lib.* 2. *cap.* 3. *& ſeqq.* ubi agit de nominibus variis, quibus hæc veſtis appellata fuit; idem de materia, forma, vario uſu, nec non de veteri more adhibendi amictum in Chriſtianorum Sacris. Legi pariter poterunt ea, quæ de amictu tradidit Andreas Du Sauſſay in Panopl. Sac. *lib.* 1. *à pag.* 1. *uſque ad* 8. Card. Bona *lib.* 1. *rerum Liturg. cap.* 24. *n.* 3. Antonius Bellotte in ſuis obſer. ad Ritus Eccl. Laudunenſis *pag.* 240. Lazarus Becquillot in ſuo tract. hiſt. de Liturg. *cap.* 7. *n.* 4. & recentiſſimè Dominicus Georgius *tom.* 1. *de Liturg. Rom. Pont. cap.* 15.

XXI. Ga ant. pag. 70. col. 1. lit. d *Oſculatur illum in medio, &c.*) Sacerdos ſibi amictum imponens, oſculari eum debet in medio, ubi eſt formata Crux: ſi autem careat amictus Cruce; vel mutetur, vel pollice imprimatur Crux, ſi commodè fieri poteſt; ut aliquo modo Crux oſculetur. Angel. *part.* 1. *tit.* 1. *n.* 1. *& part.* 3. *tit.* 1. *n.* 20. Oſculatum amictum debet Sacerdos immediatè inducere non ſuper collum, ſed priùs ſupra caput, & deinde eo veſtium collaria circumtegere. Hinc graviter invehitur Gerlacus Vinitor *part.* 2. *tit.* 1. *n.* 28. in Sacerdotes collaria ſua ante celebrationem deponentes; cùm Rubricæ collaria amictu tegi debere, clarè præſcribant.

XXII. Gavant. pag. 70. col. 1. lit. e *Poderis eſt appellata, &c.*) Deſcribit hìc Gavantus albam, nempe ſecundam veſtem Sacerdotalem; verùm qui plura ſcire deſiderant de variis albæ nominibus, veteri more eam induendi, de materia, ex qua confici debet, necnon de ejuſdem forma, origine, & aliis hujuſmodi, evolvere poterunt Joſephum Vicecomitem ſupracitatum *à cap.* 7. *uſque ad cap.* 12. &

12. & Andream du Sauſſay, *qui toto lib. 2. ſua Panoplia Sacerdotalis, nempe à pag.* 13. *uſque ad* 34. de hac materia eruditè diſſerit; Card. Bona *loc. cit.* §. 4. Antonium Bellotte *loc. cit. pag.* 242. Lazarum Bocquillot. *cit. loc. n.* 6. & Dominicum Georgium *cit. loc. cap.* 16.

XXIII. Gavant. pag. 70. col 2. lit. f *Motus enim naturalis à dextra eſt in ſiniſtram.*) Albæ manica dextra (elevante illam, & extendente Miniſtro) imponenda eſt brachio dextero, depoſitâ, & convolutâ ſupra humerum ſiniſtrum, & ſuper brachii ſiniſtri partem ſuperiorem ejusdem albæ parte ſiniſtra; ut Sacerdotis manus ſiniſtra expeditior ſit ad veſtiendum dexterum brachium: poſtmodùm manica ſiniſtra elevata pariter à Miniſtro, ſiniſtro brachio aptetur per miniſterium manus dexteræ Sacerdotis, & Miniſtri. Ita Caſtaldus, Tonellius, Bonamicus, quos refert, & ſequitur Hippolytus à Portu in ſuis adnotationibus ad hanc Rubricam *n.* 6.

XXIV. Gavant. pag. 70. col. 2. lit. g *Cingulum nominat, &c.*) Vinculum, ſeu ſubligaculum illud, quo Sacerdotes albam præcingunt, tribus nominibus compellatum eſt, nimirum cingulum, zona, & baltheum, ùt ex veteribus Auctoribus collegerunt Joſeph Vicecomes *loco ſuperiùs allegato cap.* 13. necnon Dominicus Georgius *cit. loc. cap.* 17. Inter veſtes miſſales, præfatum cingulum, alii ſecundo, alii tertio loco collocarunt; ùt tradit laudatus Vicecomes. Alia nonnulla ad hoc veſtimentum Sacerdotale ſpectantia, nimirum, qui fuerint cingulorum colores, quæ materia, quinam Ritus in eo præcingendo, quæ preces recitandæ &c. latè explicant mox allegati auctores, necnon Antonius Bellotte *loco ſuperiùs cit. pag.* 245. & Andreas Du Sauſſay, *toto lib.* 3. *ſua Panoplia Sacerdotalis à pag.* 34. *ad* 62. Die vigeſima Januarii 1701. emiſſum fuit à S. R. C. hoc Decretum circa cinguli materiam — Sacerdotes in Sacrificio Miſſæ congruentiùs utuntur cingulo lineo, quàm ſerico. Ita reſpondit S. R. C. *in una Camaldulenſium* ad 7. *dubium* — Et ſub die 8. Junii 1709. *in una Bracaren.* ad 4. *dubium*, S. R. C. declaravit, Sacerdotes poſſe uti cingulo coloris paramentorum. Primum ex dd. Decretis datur in noſtro Indice ſub *n.* 553. ſecundum verò ſub *n.* 616.

Romanus Pontifex præter cingulum adhibet etiam ſuccinctorium, cujus nomine venit ſubcingulum illud, quod dependet à cingulo, quo ſtola Pontificis cum ipſo cingulo colligatur. De hoc ſuccinctorio mentionem faciunt Innocentius III. *lib.* 1. *Myſteriorum Miſſæ cap.* 52. & Gulielmus Durandus in Rationali &c. *lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 4. Honorius Auguſtodunenſis, *Gemma animæ lib.* 1. *cap.* 206. Hugo à S. Victore de Sacramentis *lib.* 1. *cap.* 49. & Cardinalis Bona *rerum Liturg. lib.* 1. *cap.* 24. §. 15. qui tradit, neminem hodie in Eccleſia Latina uti ſuccinctorio, niſi ſolum Romanum Pontificem, quando ſollemniter celebrat; ac eſſe inſtar parvi cujusdam manipuli, & à ſiniſtro latere pendere: & equidem in Ceremoniali S. R. E. à Marcello Corcyrenſi edito, fit mentio de ſuccinctorio Romani Pontificis *in lib.* 2. *cap.* 14. In Ceremoniali verò Epiſcoporum nulla fit mentio de prædicto ſuccinctorio: nihilominùs ſuccinctorium fuiſſe unum ex novem ornamentis Epiſcoporum, tradit D. Thomas *lib.* 4. *in Magiſtrum Sententiarum diſtin.* 24 *art.* 3. Rurſus de Epiſcoporum ſuccinctorio mentionem etiam faciunt Bruno Epiſcopus Signinus, qui obiit Anno Domini 1111. nec non Sicardus Cremonenſis, relati à Georgio *mox cit.* qui ſubnectit, ſe cenſere, omiſſum fuiſſe ſuccinctorium ab Epiſcopis, ex quo iis, ex Ceremonialis Epiſcoporum præſcripto, ſtola aptetur modo diverſo: nam diſponitur *lib.* 2. *cap.* 8. §. 14. ut ad eam commodiùs aptandam, chordulæ retrò, & antè ipſi ſtolæ annectantur, quibus firmari poſſit, ne huc illucque vagetur. Hæc citatus Georgius.

XXV. Gavant. pag. 70. col. 2. lit. h *Mappulam Ordo Romanus appellat, qua pituita oculorum, &c.*) Cardinalis Bona *lib.* 1. *rerum Liturg. cap.* 24. §. 5. adſtruit, quòd: *Map-*

Mappula, ſive ſudarii lintei uſus duravit, donec in locum ejus manipulus, non ad tergendas ſordes, ſed ad ornatum ſuffectus eſt; qui propterea ejus materiæ, & textura eſt, ex qua ſtola, & planeta fieri ſolent. Deinde ſubnectit, ſe conjicere, hanc mutationem mappulæ in manipulum ſecutam eſſe Seculo decimo, ex quo Alcuinus, & Amalarius, qui Seculo nono vixerunt, mappulæ uſum tunc viguiſſe oſtendant. Verùm huic ſententiæ Cardinalis Bonæ opponitur Dominicus Georgius *tom.* 1. *de Liturg. Rom. Pontificis cap.* 30. §. 3. ubi ex aliquibus antiquitatis monumentis, editis poſt prædicti Sapientiſſimi Cardinalis deceſſum, demonſtrat, manipuli nomen in miniſterio Altaris, antiquius eſſe Seculo 10. In Codice ſiquidem Monaſterii S. Dionyſii in Francia, ſub Caroli Magni tempora ſcripto, inter preces ad Sacra indumenta accipienda, habetur Oratio ad *Manipulum.* Ita ex Martene *part.* 1. *de veteribus Eccleſiæ Ritibus lib.* 1. *cap.* 4. *art.* 12. colligit laudatus Georgius, qui deinde ſubdit, quòd Wifredus Comes Barchinonenſis, & Widinilles Comitiſſa, A. D. 888. 12. Kal. Maji, quo die dedicata eſt à Godemaro Epiſcopo Auſonenſi Eccleſia S. Mariæ Rivipullenſis, tradiderunt eidem Eccleſiæ, vel prædicto Pontifici, id eſt Comites *Calicem, & Patenam de auro, Miſſale, Lectionarium, planetam, & albam, ſtolam, & manipulum.* Hæc eruit præfatus Auctor ex appendice Marcæ Hiſpanicæ *num.* 45. *pag.* 817. Præterire non debeo, eumdem Dominicum Georgium *in eodem eruditiſſimo ſuo opere lib.* 2. *cap.* 4. §. 2 referre ex Mabillon. Annal. Bened. *lib.* 25. §. 33. ad A. D. 781. donationem Aldegiaſtri Monaſterio Obonenſi apud Aſtures factam, cujus verba ſunt: *ad ornamenta verò Eccleſiæ* (dant) *octo veſtimenta* (fortè ad ornandum Altare) *tres mantos, ſeu caſulas, ſex ſtolas, & quinque manipulos, quatuor Corporalia, & quinque pallas, & ſex ſabanas, ſeu manutergia, duas litera as, & quatuor ſine ſericos unam cuppam ſericam, & tres Calices, duos ſcilicet ex argento, & unum ex petra; unum Miſſales unam Crucem ex argento, & duas ex ligno, quatuor frontales ex ſerico, duas campanas ex ferro. De libris: Lectionarium, Reſponſorium, duo Pſalteria, unum Codicem dialogorum, ſcilicet S. Gregorii, & unam regulam de Ordine S. Benedicti &c -- Facta Charta Teſtamenti* 16. *Kal. Februarii æra octingenteſima decima octava:* hoc eſt A. D. 781. Ex quibus clarè evincitur, non ſolùm ſeculo 9. ſed etiam Seculo 8. & rem, & nomen manipuli inter Sacras veſtes fuiſſe.

XXVI. Gavant. pag. 71. col. 1. lit. h *Rupertus loco citato, qui primus inter Scriptores eum, manipulum appellavit.)* Noſter præclarus Auctor, adhærens Sententiæ Joſephi Vicecomitis, qui *Volum.* 4. *ſuarum obſer. lib.* 2. *cap.* 34. aſſerit, manipuli uſum in locum linteæ ſyndonis non niſi Ruperti Abbatis ætate, hoc eſt A. D. 1120. introductum fuiſſe; noſter inquam Auctor, tali ſententiæ inhærens, cum eodem Vicecomite aſſerit, quòd Rupertus Abbas primus eum, manipulum appellavit. Verùm ex prædicta Aldegiaſtri donatione, & ex aliis, quæ mox attulimus, corruunt ejuſmodi opiniones: conſtat ſiquidem, ante Ruperti tempora, manipulum fuiſſe in uſu, & inter Sacras veſtes enumeratum fuiſſe, ejuſque nomen ante Rupertum reperiri expreſſum. Quæ dicta ſunt in Vicecomitis, & Gavanti ſententiam, refellunt etiam opinionem Claudii de Vert; cui placet, mutationem mappulæ in manipulum Seculo tantùm duodecimo contigiſſe; quamvis non ignoraret, manipuli vocem ante illud Seculum in uſu fuiſſe, *tom.* 2. *pag.* 319. Ultimo loco adnotare lubet cum Card. Bona, manipulum proprium Subdiaconi indumentum, ùt Scholaſtici exiſtimant, veteri uſu non fuiſſe; ùt colligitur ex Lanfranco Cantuarienſi, qui epiſtola 13. dicit: *In Cœnobiis Monachorum, etiam laici, cùm albis induuntur, ex antiqua Patrum inſtitutione ſolent ferre manipulum.* Verùm hæc conſuetudo,

ùt

ac in notis ad eandem epiſtolam, vir eruditus Lucas Dacherius obſervat, abrogata poſtmodùm fuit in Concilio Pictavienſi ſub Paſchali II. *cap.* 5. ſtatuente, ut nemo Monachorum deinceps manipulis utatur, niſi fuerit Subdiaconus. Manipulo noſtro reſpondet apud Græcos epimanicium, de quo agit Goar in notis ad Chryſoſtomi Liturgiam *num.* 12. Cùm planeta totum corpus ambiret, ùt infrà videbimus, manipulus extremo loco, brachio expedito imponebatur: & hic Ritus tunc omnibus Presbyteris communis, nunc in ſolis Epiſcopis remanſit; quibus peractâ Confeſſione à Miniſtris imponitur: priſco autem more, poſt Confeſſionem caſula elevari ſolebat; & tunc à Miniſtro imponebatur Sacerdoti manipulus. Alia ad manipulum ſpectantia, videri poſſunt apud mox allegatos Auctores, necnon apud Andream Du Sauſſay *lib.* 4. *ſuæ Panoplia Sacerdotalis* & apud Antonium Bellotte in ſuis obſer. ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis *pag* 247. ac Claudium de Vert *tom.* 2. *ſuarum explic. Sac. Cerem. pag.* 311. *lib.* 2. *cap.* 2. *& alibi.*

XXVII. Gavant. pag. 71. col. 1. lit. l *Ligari verò debet manipulus infra cubitum.)* Huic Gavanti ſententiæ adhærent Tonellius, Bonamicus, Cabrinus, & alii, quos refert Hippolytus à Portu in ſuis adnot. *ad tit.* 1. *Rubr.* 3. *num.* 10. In hac eadem ſententia verſatur pariter Bauldry *part.* 1. *cap.* 17. *num.* 9. E contrà verò ſuſtinet, manipulum imponendum eſſe ſupra cubitum, Lohner *part.* 6. *tit.* 1. §. 7. *lit.* l. cui adhæret Hippolytus à Portu *cit. loc.* ex eo, quia ſi manipulus ligetur ſupra cubitum, minùs impediet Sacerdotem in ſuis functionibus; & poſt Conſecrationem nullum erit periculum tangendi, & extrudendi Sacratiſſimam Hoſtiam extra Corporale, imò etiam extra Altare: certum præterea eſt apud omnes, firmandum eſſe manipulum aciculis, aut chordulis, ne decidat è brachio Sacerdotis.

XXVIII. Gavant. pag. 71. col. 1. lit. m *Accipiens ſtolam, &c.)* Hoc nomen *Stola* apud profanos Scriptores, tam Græcos, à quibus fluxit, quàm Latinos, qui illud uſurparunt, muliebrem veſtem ſignificat ad talos uſque demiſſam. Erat autem proprium matronarum veſtimentum; ùt docet Octavius Ferrarius de re veſtiaria *lib.* 3. *cap.* 17. Et Lazarus Baylius *in cap.* 17 *lib.* 1. pariter de re veſtiaria; adeò ut impudicæ mulieris nota foret brevior tunica; & Tertullianus *lib. de pallio cap.* 4. inter ſigna ejuratæ pudicitiæ recenſet matronam in publico ſine ſtola. Interdum tamen ſumptam legimus ſtolam pro totius corporis indumento, & tunica vulgari, non ſolùm mulierum, ſed etiam virorum uſui accommodata, tam in profanis, quàm in Sacris literis. Hinc Nonius Marcellus *in lib. de proprietate ſerm. cap.* 14. obſervavit, ſtolam veteres nominaſſe, non honeſtam veſtem ſolùm, ſed etiam omnem, quæ corpus tegeret: hinc etiam *Geneſ. cap.* 41. legitur, quòd cum Pharao conſtituit Joſeph ſuper univerſam Terram Ægypti, veſtivit eum ſtola byſſina: & ipſe Joſeph *Geneſ.* 45. ſingulis fratribus ſuis proferri juſſit binas ſtolas, id eſt veſtes mutatorias; ut unâ depoſitâ, feſtiviori die aſſumere poſſent aliam. Eodem ſenſu uſurpatur pro tunica muliebri *in lib. Jud cap.* 16. ubi dicitur: *Accepit ſtolam ad deciciendum illum*: quapropter ſtola primario uſu, non aliud fuit, quam tunica talaris, ſeu veſtis ab humeris antè, & retrò ad pedes uſque profuſa. Hinc Durandus in Rationali *lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 6 dicit, quòd: *Stola antiquitus fuit veſtis candida, pertingens uſque ad veſtigia, qua Patriarchæ utebantur ante Legem; quam primogeniti, cùm Benedictionem patris acciperent, induebant, & Domino victimas, ùt Pontifices offerebant: ſed poſtquàm alba cæpit portari, mutata eſt in torquem.* Quapropter optimè dicit Gulielmus Burius in ſuo onomaſtico etymologico v. *Stola*, quòd ſicùt Canonici quidam Auguſtiniani pro integro rochetto, tantùm faſciam aliquam lineam portant, inſtar parvi ſcapularis; ita

ita modò ſtola, quæ quondam integra erat veſtis, eſt tantùm aliqua faſcia è collo Sacerdotis hinc inde dependens, data Presbyteris, & Diaconis, quorum munus eſt prædicare verbum Dei; à quibus fertur ſuper uno tantùm humero ſiniſtro ſub axillam dexteram connexa, ad diſtinctionem Sacerdotum, qui utroque humero portant à collo quidem ante pectus in modum Crucis cingulo conjunctam, quando celebrant; ſolutam verò hinc inde, quando ab ipſis adhibetur in aliis Sacris miniſteriis unà cum ſuperpelliceo: ſicùt etiam hoc modo geſtatur ab Epiſcopis, ùt videbimus infrà, etiam cùm Sacris operantur, ob rationem, quam paulò inferiùs adducit Gavantus.

Stola igitur, de qua nunc eſt ſermo, & cui quartum inter veſtes Sacerdotales locum veteres Chriſtiani attribuerunt (vel quia tunc non adhibebatur manipulus; vel quia hic ultimo loco imponebatur, ùt videbimus) ab Auctoribus Eccleſiaſticis optimè deſcribitur: quòd ſit veſtis Sacra, longa, non lata, & veluti torques à collo demiſſa, & ad anteriora deſcendens uſque infra genua Sacerdotis Divino miniſterio defungentis. De origine, de antiquo uſu, de màteria, de forma, de colore, & de modo induendæ ſtolæ, præter antiquos Liturgicos Auctores, Albinum Flaccum, Alcuinum, Rabanum Maurum, Amalarium, Fortunatum, Walafridum Strabonem, Rupertum Abbatem, Honorium Auguſtodunenſem, Gulielmum Durandum, & alios, eruditiſſimè diſſerunt Joſeph Vicecomes *volum.* 4. quod eſt *de Miſſe apparatu, lib.* 2. *cap.* 18 *& ſequent.* Andreas Du Sauſſay *lib.* 5. *ſua Panoplia Sacerd.* Antonius Bellotte in ſuis Obſervationibus ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis *pag.* 249. *& ſequent.* Cardinalis Bona *lib.* 1. *rerum Liturg. cap.* 24. §. 6. Dominicus Georgius *tom.* 1. *de Liturg. Rom. Pontificis lib.* 1. *cap.* 20. Johannes Baptiſta Thiers in ſua erudita diſceptatione de ſtola in Archidiaconorum viſitationibus geſtanda à Parochis, præſertim *cap.* 15. & Bocquillot in tract. hiſt. de Liturg. *cap.* 7. *num.* 8.

XXIX. Gavant. pag. 71. col. 1. eadem lit. m *Orarium eam vocat Ordo Romanus, &c*) Nonnulli Auctores Liturgici ſtolam idem eſſe cenſent, quod orarium: hinc Binius in Concilio Laodicæno ſub Silveſtro *cap.* 22. *tom.* 1 *part.* 1. ait: *Orarium idem eſt in antiquis Patribus quod ſtola; quæ eſt veſtis Sacra, non lata, cujus uſus Sacerdotibus, ac Diaconis conceſſus, Subdiaconis interdictus eſt.* Hoc ipſum confirmat Concilium Bracarenſe *cap.* 27. apud eundem Binium. Appellatur igitur ab aliquibus PP. & Conciliis ſtola, *Orarium* ab orando, ſive orationem ad Populum habendo. Alii verò Auctores, quos refert Bellotte *cit. loc.* ſtolam diſtinguunt ab orario, quatenus ſtola in plerique Scripturæ locis pro tunica ſumitur. Denique ab aliis, ùt videre eſt apud Vicecomitem *cit. loc.* ſtola vocata fuit etiam *Palla linoſtima*, fortè quia tunc ex lino conficeretur; & ab aliis, ùt tradit Walafridus Strabu *cap.* 24. de rebus Eccleſiaſticis, dicta fuit *Pallium linoſtimum*; ait enim cit. loc. *Silveſter ordinavit, ut Diaconi dalmaticis in Eccleſia uterentur, & pallio linoſtimo eorum læva tegeretur.* Anaſtaſius tamen, ſive alius Auctor libri Pontificalis, aſſerit, Zoſimum, qui Pontificiam Sedem A. D. 417. regebat, conſtituiſſe, ut Diaconi lævas tectas haberent de pallis linoſtimis: unde eſt, quòd nonnulli nomine hujus pallæ intelligunt ſtolam Diaconalem ex lino, & lana contextam, quam Diaconi in humero ſiniſtro deferunt, ad differentiam ſtolæ Sacerdotalis à collo ante pectus pendentis, ùt mox diximus; ſed uſus præfatæ ſtolæ Diaconalis à tempore Concilii Laodicæni A. circiter 363. celebrati, ùt pariter innuimus, jam invaluerat.

XXX. Gavant. pag. 71. col. 2. lit. n *Et imponit collo, ùt torquem, non longè à collo.*) Inter Auctores Liturgicos quæſtio agitatur, quomodò ſtola ſit aptanda collo Sacerdotis; utrùm caſulâ ſit contegenda, vel potiùs debeat

beat apparere? PP. Societatis Jeſu ſtolam collo ita aptant, ut Crux ſtolæ à planeta non contegatur, ſed exteriùs appareat. Dominicus Flumara in Ceremoniali Cler. Reg. Min. *part. 1. cap. 22.* hunc uſum approbat: præſcribit enim, quòd Sacerdos *Stolam circa collum aptabit, ita ut non excedat collare tunica, & Crux in medio appareat.* In Ceremoniali pariter Cler. Reg S. Pauli *lib. 1 cap. 8.* ita de ſtola Sacerdos admonetur: *Collo à tergo aptabit, ut in medio Crux appareat.* Hoc idem præſcribitur in Ceremoniali Auguſtinienſium Diſcalceatorum *lib. 1. cap 11.* & in Ceremoniali PP. Cappuccinorum à Zacharia Boverio edito *lib. 1. cap 4.* E contrà noſter Andreas Caſtaldus in Ceremoniali *lib. 2. cap. 11. num. 4.* præſcribit, quòd Sacerdos *ſtolam ita circa collum collocet, ut ultrà non protrahatur; neque rurſus adeò ſupra collum extollatur, ut planeta ſummitatem excedens appareat, ſed decenter aptetur*: & idem in praxi Ceremoniarum *lib. 2. ſect. 7. cap. 1. num. 12.* *Stola*, inquit, *circa collum ita accommodari debet, ut à ſuperpoſita caſula tegatur*: ſuamque aſſertionem comprobat dicendo: *Omnes enim, qui de Eccleſiaſticis Ritibus ſcripſerunt, caſulam ſuper alia omnia indumenta collocandam dixerunt, ita ut cætera infra ipſam poſita non appareant*: & de noſtro more aptandi hoc modo ſtolam ſubnectit: *Propterea noſtræ Congregationis PP. Sacrorum Rituum obſervantiſſimi, ita ſtolam adaptant, ac vitta ipſi cingulo à poſteriori firmant, ut nullo modo ſupra caſulam elevari poſſit; quod etiam à Romano Pontifice, & Prælatis omnibus obſervatur.* Hunc noſtrum morem approbant, & Caſtaldo ſubſcribunt Tideus Bonamicus *part. 1. obſerv. 2. num 6.* Hippolytus Tonellius in Enchiridio *lib. 2. tit 1. not. in Rubr. 3. n. 5.* ubi ait: *Stolam ſibi imponat non longè à collo, ac ſi torquem imponeret ſibi.* Idem docet Honorius Auguſtodunenſis *lib. 2. cap. 24. Gemma, &c.* & Durandus in Rationali *lib 3. cap. 5.* Verſantur pariter in hac ſententia Sarnell. *part. 4. §. 3. num. 7.* Angel. *part. 3. n 3.* Archipresbyter Gervaſius in catalogo errorum ſuæ inſtruct. *num. 14.* & recentiſſimè Ludovicus Gerardus Epiſcopus Cortonenſis in compendio errorum, qui accidunt Sacerdoti celebranti *cap. 2. num. 14.*

XXXI. Gavant. pag. 72. col. 1. lit. r *Non ducit ſtolam in modum Crucis.*) In recentibus Miſſalis Romani Rubricis, poſt illa verba, *ſi celebrans ſit Epiſcopus*, adduntur hæc alia, *vel Abbas, ùt ſupra*; ex quibus deducitur, quòd non ducere ſtolam in modum Crucis ante pectus, convenit non ſolùm Epiſcopis, ſed etiam Abbatibus, qui Pontificalium uſu fruuntur; probabile tamen eſt, hoc Abbatibus convenire, ſolummodo quando pontificaliter celebrant; ſicùt tunc ſolùm ex Altari ſumere poſſunt veſtes, ùt ſuperiùs diximus; quia tunc ſolùm ad inſtar Epiſcoporum ante pectus parvam Crucem geſtant.

XXXII. Gavant. pag. 72. col. 1. lit. u *Uſitatum eſt vocabulum planeta, &c.*) Poſtrema veſtis Sacerdotalis, planeta appellatur, de cujus vocis etymologia, & antiquitate ſapienter tractat juxta morem ſuum Joſeph Vicecomes *vol. 4.* quod eſt *de Miſſa apparatu lib. 2. cap. 27.* Variis, aliiſque nominibus hoc Sacerdotale indumentum pariter appellatum fuit, nimirum *Panula*, *Caſula*, de quibus pariter diſſerit mox laudatus Vicecomes *cap. 28.* & poſt ipſum Andreas Du Sauſſay *lib. 6. Panopl. Sacerd. cap. 1. & 2.* Dominicus Georgius de Liturg. Rom. Pontificis *tom. 1. lib. 2. cap. 24* Bocquillot *cap. 7. §. 10. & 11. ſui tract. hiſt. de Liturg. Sac.* necnon Claudius de Vert *tom. 3 variis locis*, & Card Bona *lib. 1. rerum Liturg. cap. 24. §. 8.* ubi optimè deſcribit formam antiquæ caſulæ, ſive planetæ, dicendo, quòd planetæ rotundæ prorſus erant, totum ambientes hominem à collo uſque ad pedes, unicam in medio aperturam habentes, per quam caput immittebatur: qua de cauſa neceſſarium erat, ut Sacerdotes operari, & membris liberè uti poſſent, eas ſuper brachia revolvere, & compli-

Digitized by Google

plicare; ſicque indutos Pontifices, & Sacerdotes in priſcis Eccleſiarum parietibus cernimus: hoc etiam ex vetuſtiſſimis SS. Patrum tum Orientalis, tum Occidentalis Eccleſiæ iconiſmis, qui ex antiquis, & authenticis exemplaribus expreſſi ſunt, conſpicimus; in quibus primitivæ Eccleſiæ Sacerdotes depicti cernuntur, eo ſchemate, quo Divinis conſueverant operari Myſteriis. Apud Orientalem Eccleſiam ſunt etiam hodie caſulæ, ſeu planetæ ejuſdem formæ: in Latina verò Eccleſia ad evitandum incommodum proveniens ex amplitudine talis formæ, totum corpus cum brachiis circumcludentes planetæ à lateribus paulatim ſcindi, & decurtari cœperunt, donec ad formam, quæ hodie eſt in uſu, redactæ ſunt. Quoniam verò planeta, ſeu caſula, totum Sacerdotis corpus involvebat, unde caſula, quaſi parva caſa dicebatur; ùt tradit Honorius Auguſtodunenſis *in Gemma lib. 1. c. 267.* hinc ortus eſt uſus, ut à Diacono tum Sacrificio miniſtrante, Sacerdoti Divinam Hoſtiam, & myſticum poculum elevanti ad ſupremum cultum, defluentis in ejus brachia, manusque oneris pondus alleviaretur; ùt ponderat Du Sauſſay *lib. 6. cap. 11.* vel ne pedibus obverſatis Sacerdoti genua flectenti impedimento eſſet, elevabantur extremæ oræ Sacræ veſtis. De quo more, Rituque adhuc in Romano Ceremoniali de Officio Diaconi hæc Rubrica extat: *Dum Celebrans genuflectit poſt Conſecrationem Hoſtiæ, ſtatim poſteriorem planetæ partem, per infimam partem in medio capit ſiniſtrâ, & elevat; & ſtatim facta elevatione, antequàm Celebrans genuflectat, eam deponit ſine oſculis; dexterâ verò Celebrantem circa brachium dexterum ſuſtentat, dum ſurgit.*

Et infrà: *Dum Celebrans conſecratò Calice genuflectit, ipſe iterum capit planetam, & eam elevat, ùt priùs* (nempe Diaconus) qui uſus adhuc perſeverat, tametſi, ceſſante cauſa, ſuperflua ſit talis praxis; ùt animadvertunt præclariſſimi mox laudati Auctores, Card. Bona, & Du Sauſſay *loc. cit.* nam adeò deciſa eſt planeta impræſentiarum, ut vix quoad utrumque latus infra humeros dependeat; & adeò decurtata, ut vix ultra genua protendatur; tantum abeſt, ut pertingat usque ad talos. Alia ſpectantia ad antiquitatem, materiam, formam, uſum, & Ritus caſulæ, ſeu planetæ, necnon ad myſticas ejusdem ſignificationes, legi poſſunt apud mox allegatos Auctores, aliosque antiquiores Sacrorum Rituum expoſitores, congeſtos in collectione Hittorpiana, & in Bibliotheca maxima SS. Patrum, qui hanc materiam doctiſſimè diſcuſſerunt.

XXXIII. Gavant. pag. 72. col. 2. ead. lit. u *Qui aliquam prædictarum veſtium ſponte omiſerit, peccat mortaliter.*) Qui verò aliquod ex Indumentis omittit in caſu neceſſitatis, non peccat, ait Diana *tr. 4. de Celebrat. Miſſæ reſ. 58.* Sed non explicat, quod omitti queat. Paulus Maria Quarti *part. 2. tit. 1. ſect. 4. dub. 5.* refert nonnullos Doctores, qui cenſent omiſſionem ſolius cinguli, ſine juſta cauſa, fore peccatum veniale, quia eſt veſtis minùs conſiderabilis: & aliqui addunt etiam omiſſionem ſolius manipuli fore peccatum veniale, ob materiæ levitatem; ſecus ſi utraque prædicta veſtis ſimul omitteretur. Idem Quarti *dub. 6.* autumat, in caſu gravis neceſſitatis, ùt ad communicandum moribundum, licitum eſſe celebrare absque prædictis veſtibus minoribus; nullo modo verò, urgente quacunque neceſſitate, celebrari poſſe absque veſtibus majoribus, nimirum alba, ſtola, & planeta, vel ſaltem absque aliqua illarum, quia cenſetur prævalere præceptum Eccleſiæ, ob reverentiam hujus Sacrificii, neceſſitati privatæ alicujus infirmi. Lohner verò *part. 6. tit. 1. §. 9.* cenſet peccatum eſſe mortale, ſi ſine omnibus præfatis veſtibus (extra caſum, quo mors, aut aliud graviſſimum damnum, non cedens in contemptum Religionis, immineret) quis celebraret; & aſſerit cum P. Gobat, ita omnes Doctores ſentire: ſed Tamburinus *opuſc. de*

Sacriſ. lib. 1. *cap.* 3. §. 1. tenet, in nullo ſimpliciter caſu, ſine omni veſte Sacra celebrari poſſe: Layman verò *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 6. & Gobat citati ab eodem Lohner, docent, per accidens in gravi neceſſitate, ſine aliqua ex his veſtibus, v. g. ſine ſtola, aut manipulo licitè celebrari poſſe: gravem autem neceſſitatem, ſeu cauſam judicant illi eſſe, ſi v. g. grave murmur, aut ſcandalum Populi timendum, aut infirmus communicandus ſit; non autem ſi præciſè præcepto Eccleſiæ de audienda Miſſa, aut regulæ, ſeu fundationi beneficii ſatisfaciendum ſit. Ego verò cenſerem, non eſſe recedendum à Quarti allegata ſententia, nimirum, albam, ſtolam, planetam omnino neceſſarias eſſe ad celebrationem Sacrificii; ita ut in nullo caſu poſſit ſine illis Sacrificium peragi; ùt tenet etiam Suarez *diſp* 82. *ſect.* 3. Cajetanus *part.* 2. *quæſt.* 96. *art.* 4. & alii Doctores ibidem agentes de obligatione legum humanarum; huic præſertim innixi fundamento: quia ex omiſſione majorum veſtium Sacerdotalium tanta reſultat irreverentia, & tantum generatur ſcandalum, ut etiam periculo mortis præponderet. Verum quidem eſt, quòd mox laudatus Suarez numerat ſtolam inter minores veſtes; ſed certè ſtola eſt veſtis propria Sacerdotis; & in *Canone* 8. *diſt.* 23. ſingulariter præcipitur.

XXXIV. Gavant. pag. 72. col. 1. lit x *Accipit paramenta, hoc eſt caligas, &c.*) Etiam hoc loco animadvertere eſt, quod in Miſſalis Romani Rubricis recenter impreſſis, poſt illa verba, quæ habentur in Gavanti Rubrica n. 6. pag. 72. nimirum: *Si ſit Epiſcopus*, adjiciuntur hæc alia: *vel Abbas, ùt ſuprà, habens uſum Pontificalium.*

De veſtibus Sacerdotalibus, ſcilicet, amictu, alba, cingulo, &c. egit ſuperiùs præclariſſimus noſter Auctor, eumque noſtris Obſervationibus, & Additionibus proſecuti ſumus. Progreditur nunc, inhærendo textui Rubricæ, ad explicanda indumenta illa, quibus Epiſcopi Divinam rem ſollemniter peragentes utuntur: hujuſmodi ſunt caligæ, ſandalia, Crux pectoralis, tunicella, dalmatica, chirothecæ, mitra, baculus paſtoralis, &c. Ad illuſtranda Gavanti Commentaria, aliqua adjicienda forent, etiam circa præfatas veſtes Pontificales: verùm ne nimius ſim, & ne in immenſum creſcat hoc opus, ſatius duco lectorem remittere ad Auctores illos, qui de præfatis Epiſcopalibus indumentis fuſo, & erudito calamo conſcripſerunt. Evolvi igitur poſſunt Andreas Du Sauſſay in ſua Panoplia Epiſcopali; Joſeph Vicecomes *lib.* 3. *de Miſſæ apparatu*; necnon Dominicus Georgius *tom.* 1. *de Liturg. Rom. Pontificis lib.* 2. *cap.* 13. *& ſeqq.* Antonius Bellotte agit pariter de baculi paſtoralis uſu, & figura *pag.* 239. de diſcrimine verò baculi paſtoralis Græcorum, & Latinorum *pag.* 92. ſuarum obſervationum ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis. Idem diſcurrit de mitræ Epiſcopalis antiquitate, uſu, forma, &c. *pag.* 142. *& ſeqq.* De annulo verò Epiſcopi, & de conceſſione ornamentorum Pontificalium ſolis Epiſcopis jure ordinario facta, idem agit *à pag.* 87. *uſque ad pag.* 93. De prædictis omnibus denique ſummatim, ſed ſuo more ſapienter diſſerit Cardinalis Bona *lib.* 1. *rerum Liturgicarum cap.* 23. *à n.* 9. *uſque ad n.* 15. *incluſivè.*

XXXV. Gavant. pag. 74. col. 2. ead. lit. x *Annulus datur Epiſcopo, &c.*) Non ſolùm Epiſcopo datur annulus cum gemma deferendus in Miſſa; ſed etiam Abbatibus habentibus uſum Pontificalium; ùt advertit Biſſus *v. Annulus n.* 373. Quando autem Gavantus dicit, quòd regulariter in digito indice annulus deferri debet, id intelligit extra Miſſam: præter prædictos, nullus alius poteſt deferre annulum cum gemma in Miſſa.

Decretum à S. R. C. emiſſum die 29. Auguſti 1601. in quo ſancitur, quòd -- Protonotarius titularis non participans poteſt apponere pileum ſuper inſignibus, & habere annulum dum celebrat, dummodò non cum gem-

gemma -- referunt Corradus in praxi diſpenſationum *lib. 5. cap. 6. ſub num. 52.* necnon noſter Gavantus in Manuali Epiſcoporum *v. Protonotarii* in additionibus *ſub num. 3.* & Barboſa in ſumma Apoſtolicarum deciſionum *v. Protonotarius:* qui tamen, ùt advertit Clericatus de Sacrif. Miſſæ *deciſ. 49. ſub n. 47. &* 48. credit, quòd idem ſit annulus cum gemma & ſine gemma. Verùm quidquid ſit de hoc, certum eſt, nobis non conſtare de dicto Decreto: quia in regiſtris S. R. C. quæ non incipiunt niſi ab Anno 1602. reperiri non poteſt: & quamvis extitiſſet, ipſi derogatum fuiſſet per poſteriora Decreta à Gavanto in ſuo Commentario hic allata; in quibus ſancitum eſt, quòd annuli uſus in Miſſa prohibetur Protonotariis, non participantibus, & quibuſcumque Doctoribus, necnon Canonicis Cathedralium Eccleſiarum. Sed moderata fuerunt hæc duo Decreta per aliud poſterius editum die 4. Auguſti 1663. datum in noſtro Indice ſub *num.* 413. in quo ſtatuitur, quòd -- Poſſunt Canonici Miſſam celebrare cum annulo aureo, & de rigore uti, ſed ſine gemma, & ſine aliqua effigie -- Ita S. R. C. *in una Dalmatiarum* reſpondit ad 2. dubium: quod quidem Decretum confirmari videtur ab illo, quod aſſeritur emiſſum ſub die 22. Auguſti 1601. de quo ſuperiùs mentionem fecimus.

Præterire hìc non debeo, quòd quamvis Canonici uti poſſint annulo ſupradicto in celebratione Miſſæ; non poſſunt tamen uti palmatoria, vulgò *Bugia* ; ùt decrevit S. R. C. ſub die 11. Julii 1699. *in Vicentina* ; quod Decretum datum eſt in noſtro Indice ſub *num* 541.

XXXVI. Gavant. pag. 75. col. 1. ead. lit. x *Ultima veſtis Epiſcopi eſt manipulus.)* Quærit hìc Gavantus cum Durando, cur manipulus ſit ultima veſtis Epiſcopi: & quamvis nonnullas adducat rationes; nihilominùs eam prætèrit, quæ magis congrua videtur, nimirum, quod cùm planeta antiquitus totum corpus ambiret, ùt ſuperiùs vidimus, priſco more poſt Confeſſionem à Miniſtris elevari ſolebat; eaque ſuper brachia Sacerdotis celebrantis aptè complicabatur; & tunc brachio ſiniſtro diſcooperto, & expedito, manipulus extremo loco imponebatur: hic autem Ritus, qui omnibus Presbyteris tunc communis erat, nunc in ſolis Epiſcopis remanſit; quibus peractâ Confeſſione à Miniſtris in brachio ſiniſtro prope cubitum manipulus collocatur. Hæc omnia comprobantur auctoritate Ordinis Romani 14. in quo legitur: *Diaconus à dextris, & Subdiaconus à ſiniſtris, planetam ſuper brachia Pontificis aptè complicent; & ſi Pontifex prope Altare induitur, Subdiaconus in ipſa plicatura brachii ſiniſtri collocet, & quaſi abſcondat manipulum Pontificis tradendum ſibi ab Acolytho. Quòd ſi Pontifex longè ab Altari veſtiatur, non debet Subdiaconus tunc imponere manipulum, ſed debet ipſum portare cum libro Evangeliorum: & cùm Pontifex pervenerit ad Altare, imponat, & aptet manipulum prædicto modo.* Et paulò inferiùs poſt illa verba: *Quòd ſi Pontifex juxta Altare induatur*, habentur hæc alia: *Pontifex autem inclinatus paululum ante Altare, Confeſſionem facit aſſiſtentibus ei Cappellano à parte dextra, & Diacono à ſiniſtra; Subdiaconus verò ſi debet immittere manipulum Pontifici, immittat.*

XXXVII. Gavant. pag. 75. col. 1. ead. lit. x *De gremiali Epiſcopi, &c.)* Gremiale eſt pannus, qui in gremio Epiſcopi celebrantis ponitur, cùm ſedet, & cùm Ordines confert; de quo agit Ceremoniale Epiſcoporum *lib. 1. cap. 11.* Hoc gremiale ſubcinctorium appellari putat Vicecomes de Miſſæ apparatu *lib. 3. cap. 15.* ùt notat etiam noſter Gavantus: ſed reverà, ſubcinctorium cum gremiali non debet confundi: quia eſt peculiare ſolius Summi Pontificis ornamentum, quo utitur, quando ſollemniter celebrat; eſtque inſtar parvi cujuſdam manipuli, & è ſiniſtro latere pendet: de hoc ſuperiùs mentionem fecimus, cùm de cingulo locuti ſumus.

Digitized by Google

XXXVIII. Gavant. pag. 75. col. 1. ead. lit. x *Pluviale item eſt veſtis Epiſcopalis.)* De pluviali cum eodem Gavanto *part. 1. tit. 19.* ſermonem habuimus. De aliis verò, quorum Miſſale mentionem non facit, ùt de pallio Archiepiſcopi, ſicùt Gavantus nihil tradit; ita pariter nos ejus veſtigiis inhærentes, de eodem pallio, necnon de orali Papæ, & de aliis ejusdem veſtibus, omnia ſilentio prætermus; & ſolùm mentionem facimus de Auctoribus, qui eruditas diſceptationes inſtituerunt ſuper præfato indumento Archiepiſcopali, & Patriarchali: hi autem ſunt Johannes Garnerius *in lib. de diurno Rom. Pontif. variis locis, præſertim verò differt 3. ſua appendicis*; Chriſtianus Lupus *differt. 2. de Africana Eccleſia ad Sedem Apoſtolicam provocationibus cap. 7, necnon 13. & alibi*; Petrus de Marca *lib. 6. cap. 6. de concord. Sacerdo ii, & Imperii*; Dominicus Georgius *tom. 1. Liturg. Rom. Pontif. lib. 2. cap. 25.* Billus *in Hierurgia v. Pallium Archi-piſcopale.* Cantellius *in Hiſt. Metropol. Sedium*; Franciſcus Pagius *in Vita S. Marci Pontificis Rom.* qui A.D. 336. Thronum Apoſt. conſcendit; Carolus Du-Freſne *in ſuo Gloſſ.* Thomaſinus de veteri, & nova *Eccl. diſcipl. tom. 1. lib. 2. à cap. 53. uſque ad 57.* ſed fuſiùs præ cæteris, & eruditiſſimè tractat hanc materiam de pallio, nunquam ſatis commendatus Joſeph Vicecomes *lib. 4. de Miſſa apparatu à cap. 1. uſque ad 15.* necnon Cardinalis Bona *lib. 1. rerum Liturg. cap. 25. n. 16.* & Nicolaus de Bralion in toto ſuo opere ſuper hac materia, impreſſo Pariſiis, Anno 1648. in 8. His addi poſſunt Theodoricus Ruinart *in diſquiſ. hiſt. de pallio Archiep. inter opera poſthuma tom. 3.* Franciſ. Florens *ad lib. 1. Decretalium tit. 8. de uſu, & auctoritate palli i tract. 8.* & denique Marcus Paulus Leo Romanus è Soc. Jeſu *de auctoritate, & uſu pallii Pon iſi. ii.*

De orali vero Papæ, & de aliis ejus ornamentis, indumentiſque Pontificalibus, eruditè agit pluries laudatus Dominicus Georgius in ſuo præclariſſ. opere *de Liturg. Rom. Pont. tom. 1.*

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. II. De Ingreſſu Sacerdotis ad Altare.

Pro Ritu Miſſæ privatæ, à Diſceſſu Sacerdotis à Sacriſtia, uſque ad primum acceſſum ad Altare.

I. Rubr. n. 1. pag. 78. *Accipit manu ſiniſtra Calicem.)* Quamvis ſuper hæc Rubricæ verba nihil ſe extendat in ſuo Commentario Gavantus; nihilominùs aliqua animadvertenda ſunt, nimirum, quòd Sacerdos nihil ponere debet ſuper Calicem præter ea, quæ à Rubrica præſcribuntur, non ſudariolum, ſeu manutergium ad emundandas nares: præſcribitur enim hoc in Decreto à S. R. C. edito ſub die 1. Septembris 1703. in quo ſtatuitur, quod -- *Sacerdotes non debent deferre manutergium ſuper Calicem tam eundo, quàm redeundo ab Altari* -- Quod Decretum datur in noſtro Indice ſub *num.* 564. Debet igitur ſudariolum pendere à parte dextra cinguli ſub planeta. Billus in Hierurgia *tom. 2. lit. S. num.* 205. citans noſtrum Gavantum *tom. 1. tit.* 20. Hippolytus à Portu in ſuis adnotationibus *ad tit. 2. num. 1.* & Archipresb. Franciſcus Gervaſi in catalogo errorum *num.* 15. Item neque rem aliam ſupra burſam ponat, nec clavem Sacrarii, neque Patenam cum Hoſtiis pro communicantibus. Ceremoniale PP. Diſcalceatorum SS. Trinitatis *part. 2. cap. 1. §. 2. n. 3.* Denique, neque perſpicilla, ſi iis utatur; ſed ea tradere debet Miniſtro

Digitized by Google

niſtro deferenda. Bauldry *part. 3. tit. 2. n. 1. in notis*, & Gervaſi *loc. cit.* Itaque Sacerdos omnibus paramentis Sacris indutus, accipit birretum, eoque caput tegit; & deinde accipit manu ſiniſtra Calicem per nodum. Caſtaldus *lib. 2. cap. 16. n. 31.* Tobias Lohner *part* 2. de Ritibus in ipſa Miſſa obſervandis *t t 3 num.* 1. quem deferre debet, nec nimis diſtantem, nec pectori adhærentem, & ita, ut ejus ſummitas pertingat ad mediam pectoris altitudinem. Hippolytus à Portu *loc. ſuperius cit. num.* 3. manu dexterâ poſitâ ſuper burſam Calicis, nimirum, extenſis manus dexteræ apertæ digitis, ad firmandam dictam burſam, ne aliquid decidat. Hippolytus à Portu *ibidem num.* 4. & Paulus Maria Quarti *part. 2. tit. 2. §. Quoad primum*, necnon Caſtaldus *lib. 2. cap 26. num. 31.* & Biſſus *tom. 2. lit. S. num.* 20. §. 3. & denique Tonellius *lib. 2. tit. 2. Rubr. 1. num. 2.* qui tamen ibidem *Rubr. 1. num. 1.* adjungit, decere, quòd Sacerdos, antequàm accipiat Calicem, ſalutet aperto capite alios Sacerdotes, ſi qui fortè ſint in Sacriſtia; idemque eſſe obſervandum poſt Miſſam, depoſito priùs Calice. Verùm non videmus in praxi obſervari, quòd hæc reverentia fiat aperto capite: aliàs ſi Sacerdos paratus deberet alios Sacerdotes ſalutare in Sacriſtia aperto capite, majorem honorem præberet ipſis, quàm Cruci, cui Sacerdos, ùt infrà dicemus, reverentiam facit capite cooperto; quod obſervat Biſſus *tom. 2. tit. S. num.* 20. § 4. Quapropter cùm Rubrica Miſſalis de hac reverentia à Tonellio excogitata, nihil enunciet; ſatius videtur eam præteriri debere.

II. Gavant pag. 78. col. 1. lit. a *Cui ſit reverentia.)* Sacerdos accepto Calice, ùt ſuprà, antequàm à loco paramentorum diſcedat, facit Cruci, vel imagini, quæ in Sacriſtia eſt, reverentiam capite cooperto profundam, hoc eſt, profundâ capitis, & humerorum inclinatione; ùt quoad hoc ultimum tenet Corſettus *tit. 1. part. 1. cap. 1. num. 12.* Benamicus *part. 2. num. 4.* & Archipresbyter Gervaſi ſuprà §. *Deppoi.* Advertendum tamen eſt Bauldryum *part. 3. tit. 2. num. 1.* docere, quòd ſi Sacerdos non deferat Calicem (quia fortè rationabili de cauſa eſt jam ad Altare præparatus) procedit junctis manibus, & caput detegit imagini, quæ eſt in Sacriſtia; & Altari, quando tranſiens ante illud genuflectit, vel profundè ſe inclinat, quia manus non habet occupatas. Quoad reliqua verò ſuperiùs dicta, tenent communiter omnes Rubriciſtæ cum Gavanto. Cæterùm cum impræſentiarum de reverentia, ſeu inclinatione mentio facta ſit; ſciendum eſt, inclinationes ab Auctoribus peritioribus ad tres reduci claſſes, quæ dicuntur Profunda, Media, & Infima. Inclinatio profunda fit capitis, atque humerorum profunda incurvatione; & benè deſcribitur in Ceremoniali PP. Diſcalceatorum B. Virginis Mariæ de Monte Carmelo *part. 1. §. 3.* ubi dicitur, quòd profunda inclinatio, ſeu integra, eſt, cùm ſtando, ita deorſum flectitur caput, & corpus, ut in modum Crucis manus ambæ diſpoſitæ utrumque genu facilè contingant. Hanc profundam inclinationem facit Sacerdos, quoties in Rubricis præſcribitur profundè eſſe inclinandum; veluti dum Altari, in quo celebraturus eſt (ſi in èo non aſſervetur Sanctiſſimum Sacramentum,) aut Prælatis in Rubrica ſpecificatis, exhibet reverentiam; & dum dicit *Confiteor &c. Munda Cor meum &c. Jube Domine benedicere &c. Dominus ſit in corde meo &c. Te igitur clementiſſime Pater &c. Supplices te rogamus &c.*

Inclinatio media dicitur illa, quæ fit capitis, & modica humerorum inclinatione. Hæc Inclinatio media fit, quoties in Rubricis abſolutè aliquantulùm eſſe inclinandum præſcribitur, velùt ad verſ. *Deus tu converſus &c.* uſque ad *Aufer à nobis* excluſivè, cùm dicit *Oramus te Domine &c. In ſpiritu humilitatis &c. Suſcipe Sancta Trinitas &c. Sanctus* uſque ad *Benedictus, qui venit* excluſivè. Item ad utramque Conſecrationem, dum cubitis ſuper Altare poſitis profert verba

ba Conſecrationis. Ad *Agnus Dei*, & tres ſequentes Orationes ante Communionem; ad *Domine non ſum dignus &c.* & dum ſumit Corpus Domini. Denique dicens *Placeat tibi Sancta Trinitas, &c.*

Inclinatio infima eſt illa, quæ fit ſola capitis inclinatione. Hæc inclinatio infima, nempe ſolius capitis, ſubdividitur ab aliquibus in tres alias claſſes, quarum prima vocatur Minimarum maxima, ſecunda Minimarum media, tertia Minimarum minima. Prima, nimirùm minimarum, ſeu ſimplicium reverentiarum maxima, conſiſtit in capitis profunda inclinatione, quæ trahit ſecum modicam etiam humerorum inclinationem. Secunda, nempe minimarum media, comprehendit notabilem ſolius capitis inclinationem. Tertia, ſeu minimarum minima, abſolvitur levi capitis inclinatione. Primam ex dictis inclinationibus ſibi vindicat nomen JESUS, tranſitus ante Crucem Altaris, acceſſus ad eam, & receſſus ab ea, prolatio plurium verborum, in quibus proferendis præſcribitur à Rubricis inclinandum eſſe caput, ùt ad *Gloria Patri, & Filio*; & cùm ſub Hymno *Gloria in Excelſis* dicitur *Adoramus te, gratias agimus tibi &c.* & cùm ſub *Credo* dicitur *In unum Deum - JEſum Chriſtum - Simul adoratur, &c.* Secunda fit, cùm proferimus nomen Mariæ, quod eſt proprium Deiparæ. Tertia denique fit, cùm proferimus nomina Sanctorum, & Papæ viventis; de quibus ſuo loco dicemus. Regulariter igitur prima ex dictis inclinationibus correſpondet adorationi latriæ, ſecunda adorationi hyperduliæ, & tertia cultui duliæ: & admiſsâ hâc inclinationum diviſione, majori claritate, & facilitate conciliantur diverſæ Rubricarum, & Doctorum Rubriciſtarum dictiones, ac diſpoſitiones. Hæc collecta ſunt ex Bauldry *part. 3. cap. 5. num.* 1. ex Gerlac. Vinitore *part. 2. tit. 2. §. 13. & ſeqq.* ex Hippolyto à Portu, Conſtantino Hagerer, Franciſco Gerraſi, Pennatio & aliis.

III. Gavant. pag. 78. col. 2. lit. b *Illud portet Miniſter, &c.)* Miniſter accepto Miſſali, & deportato, ùt docet Gavantus, debet Cruci, ſeu imagini, quæ eſt in Sacriſtia, genuflectere; ùt docet Bauldry *part. 3. cap. 17. num. 13.* ad differentiam Sacerdotis, qui profundam tantùm inclinationem facit: vel etiam ipſemet Miniſter profundè eidem imagini ſe inclinet; ùt vult Bonamicus *part. 3. num. 83.* Hippolytus tamen à Portu ſuprà *n. 5.* cenſet, quòd, ſi in Sacriſtia adſit Crux; tunc à Miniſtro ſit genuflectendum: ſi verò ſit in prædicta Sacriſtia imago tantùm alicujus Sancti; tunc à Miniſtro facienda ſit profunda inclinatio. Deinde accedens ad fontem aquæ benedictæ, quæ ſolet eſſe ante oſtium Sacriſtiæ, accipiat aſperſorium, ipſumque reverenter oſculando Sacerdoti porrigat, atque ab eo genuflexus aſpergatur. Piſcara, Caſtaldus *lib. 1. ſect. 4. cap. 1. num. 7.*

IV. Gavant. pag. 78. col. 2. ead. lit. b *Neque Miniſter fœmina ſit.)* Optimè obſervat hìc Gavantus, præfatum Miniſtrum debere eſſe maſculum: adhibere enim fœminam in Miſſæ miniſterio prohibetur à jure Canonico his verbis: *Prohibendum quoque eſt, ut nulla fœmina ad Altare præſumat accedere, aut Presbytero miniſtrare, aut intra cancellos ſtare, ſive ſedere.* Ita in *cap. Prohibendum lib. 3. Decretalium tit. 2.* Idem prohibetur pariter expreſſè *in part. 3.* Rubricarum Miſſalis *tit. 10. de defect. in miniſterio ipſo occurrent.* Unde omnis uſus in contrarium deteſtabilis abuſus eſt; ùt rectè oſtendit Boſco *diſp. 5.* de Sacrificio Miſſæ, relatus ab Henrico Piſart *part. 2. tit. 2. in obſerv.* unde potiùs eſſet celebrandum ſine ullo Miniſtro, quàm fœminam admittere. Ita Scortia de Sacrificio Miſſæ *lib. 2. cap. 11. num. 2.* Tonellius *lib. 1. cap. 1. §. 9. num. 5 & 6.* Abreù in inſtit. Parochi *lib. 4. num. 111.* Gobat in experim. Theolog. *tract 3. num. 393.* qui cenſent talem prohibitionem obligare ſub gravi: poſſet tamen fœmina longè ab Altari reſponde-

re

Digitized by Google

re Sacerdoti; nunquàm verò ampullas, &c. miniſtrare; ùt tenet Allozz. in alphabeto morali v. *Miſſa ſect.* 1. *num.* 67 & communiter DD. Item miniſtrante viro circa Altare, Monialis è Choro reſpondere poteſt; idque nullo jure prohibitum eſſe docet Card. de Lugo de Euchar. *diſp.* 20 *ſect.* 4. *num.* 103. allegatus à Tonellio *loc. cit. num.* 7. qui pariter *n.* 9. notat cum Paſqualigo *quæſt.* 349 quòd Celebrans, qui pro Miniſtro uteretur ſuo filio illegitimo, graviter delinqueret, niſi caſus neceſſitatis excuſaret; vel Miſſa celebraretur in loco ſecreto; aut etiam in publico, dummodo à circumſtantibus ignoraretur, talem Miniſtrum eſſe illegitimum filium Sacerdotis. Ita pariter Biſſus *tom.* 2. *lit. M. num.* 162. §. 2. Tradunt præterea Abreù, ſupracitato *n.* 110. & Allozz. *cit. num.* 50. parùm referre, quòd Miniſter benè, vel malè pronunciet; laudabilius tamen eſſe, adhibere Miniſtrum habilem, & benè inſtructum, quia negotium eſt magni ponderis. Biſſus ſupracitato §. 3.

V. Gavant. pag. 78. col. 2. ead. lit. b *Poſſet tamen excuſare neceſſitas, ut ſine Miniſtro, &c.)* Caſus neceſſitatis, in quibus ſine Miniſtro celebrari poteſt, ſunt: quando debet dari Viaticum infirmo; vel urget præceptum de audiendo Sacro, ne Populus careat Miſſa; ùt notat noſter Gavantus. Item tempore peſtis, ad evitandum mortis periculum, ſine Miniſtro celebrari poteſt; quod jam fuiſſe poſitum in uſu, refert Gobat ad Pax Jordanum *loc. cit. num.* 390. cenſetur etiam caſus neceſſitatis, ſi Sacerdos debeat celebrare ad lucrandum neceſſarium ad ſuæ vitæ ſuſtentationem, & ad celebrandum ratione fundationis. Idem Gobat *num.* 395. Prætereà, etiam extra caſum neceſſitatis, ſi non poſſit haberi Miniſter idoneus, dummodò adſit, qui poſſit miniſtrare ampullas, poſſe Sacerdotem, eo ſolo adhibito, Sacra peragere, docet Abreù *loc. cit. num.* 108. & *num ſeq.* excuſat Parochum, qui ſic celebravit, ne tanto Sacrificii fructu, ſe ſuaſque oves privaret. Verùm adverti debet, quod docet Gavantus noſter, nimirum, quòd in tali caſu Sacerdos poſſet ſibi reſpondere, ùt ad *Orate fratres*, & ad *Kyrie*, vel prædicere laico præſenti, quæ reſpondere debet, & quæ dicenda ſunt. Tandem cenſetur caſus neceſſitatis, ſi Sacerdos jam Miſſam inceperit, & Miniſter abeat, expectatuſque aliquantulùm, non revertatur. In tali caſu Henriquez, & Quarti *part.* 2. *tit.* 2. *ſect.* 4. *dub.* 1. relati à Tonellio *num.* 4. *loc. cit.* cenſent Sacerdotem debere proſequi ſine Miniſtro Miſſam inceptam, etiamſi Miniſter abierit ante Canonem. Hoc loco animadvertendum eſſe cenſeo, non competere Vicariis generalibus, celebrare cum duobus Miniſtris: extat enim Decretum, editum die 7. Auguſti 1627. à S. R. C. in quo ſancitum eſt -- Ad Miſſam Vicarii generalis non debent accendi quatuor candelæ in Altari, niſi hoc fieret propter ſollemnitatem diei Feſti; nec illi aſſiſtere debent duo Cappellani cum cottis -- Quod Decretum datum eſt in noſtro Indice ſub *num.* 215.

VI. Gavant. pag. 78. col. 2. lit. c *Eodem modo incedente.)* Factâ, ùt ſuprà diximus, Cruci, ſeu imagini in Sacriſtia reverentiâ, Miniſter ante ipſum Sacerdotem oculis demiſſis, gravi ac modeſto inceſſu procedat ad Altare, quem ſequitur ipſe Sacerdos item oculis demiſſis, inceſſu gravi, erecto corpore, ùt in Rubrica. An liceat Sacerdoti tunc recitare ſubmiſſa voce Pſalmum aliquem, e.g. *Miſerere*, aut aliquid aliud, non conveniunt Doctores: affirmant Bonamicus *part.* 2. *num.* 4. Angel. *part.* 1. *tit.* 2. *num.* 14. §. *Tempore:* negant Cabrinus *cap.* 3. § 3. *Quidem*; Premolus *parte* 3. *cap.* 9 § 2 *Quidem reliqui ſolent, &c.* Ego cum Hippolyto à Portu ſuprà *n.* 11. negativæ ſententiæ adhærendum eſſe crediderim: quia nihil imperatur in Rubrica recitandum in acceſſu ad Altare; ſicùt imperare debuiſſet, & ùt de facto imperat in receſſu.

VII. Gavant. pag. 79. col. 1. lit. e *Eodem modo fiat, ſi expoſitum ſit in Altari Sanctiſſimum Sacra-*

Sacramentum.) Si contigerit, Sacerdotem tranſire ante Altare, ubi expoſitum ſit SS. Sacramentum, debet priùs genufleƈtere, vel unico genu, ùt volunt aliqui, & præſertim Bauldry *part.* 3. *tit.* 2. *de ingreſſu Sacerd. ad Altare num.* 1. *in notis num.* 3. & Biſſus *tom.* 1. *lit. G. num.* 24. §. 2. & ratio eſt, quia regula generalis ad faciendam genuflexionem utroque genu, eſt, quando fit aliqua pauſa; hìc autem nulla pauſa eſt facienda, & idcirco, &c. Verùm juxta communem uſum Romæ receptum, Sacerdos in diƈto caſu genufleƈtere debet utroque genu, & poſteà deponere birretum, & caput deinde profundè inclinare; poſtmodùm debet ponere birretum in capite, antequàm ſurgat, & ſine alia reverentia proſequi ſuum inceſſum cum birreto in capite. Quapropter non ſunt approbandi ii, qui ad majorem reverentiam, ùt ipſi dicunt, capite aperto abeunt, quouſque ſint extra conſpeƈtum Altaris, in quo eſt expoſitum Auguſtiſſimum Sacramentum: tum quia operantur contra Rubricam; tum quia adeſt periculum, quòd aliquid de Calice decidat. Præterire non debeo, quòd in prædiƈto caſu, & in ſimilibus, birretum non eſt ponendum ſupra Calicem, ùt malè plerique faciunt; ſed eſt porrigendum Miniſtro, vel tenendum ab ipſo Sacerdote manu dextera inclinata, & cum parte aperta birreti verſus ſe. Ita docet Ceremoniale Miſſæ Privatæ Cardinalis Cantelmi auƈtoritate editum *c.* 1. §. 7. Gervaſi in inſtruƈt. Miſſæ Privatæ *cap.* 2. §. *Quando poi.*

Si Sacerdos tranſeat ante Altare, in quo tunc elevatur, vel miniſtratur Sacramentum, genufleƈtat utroque genu (quia in iſto caſu facit pauſam, ſeu morula intercedit) cum birreto in capite: deinde eo deteƈto, Sacramentum adoret (porrigendo priùs birretum Miniſtro, quod magis convenit, vel tenendo illud in manu dextera demiſſa, ùt mox dixi) capite profundè inclinato; nec antè ſurgat, quàm Celebrans depoſuerit Calicem ſupra Corporale: & aliqui addunt, vel donec fuerit peraƈta Communio Fidelium. Verùm contra hanc ſecundam opinionem extat Decretum, in quo ſancitur, quòd -- Sacerdos Miſſam celebraturus, tranſiens ante Altare, ubi ſit Populi Communio, non debet permanere genuflexus, donec, & quouſque terminetur Communio. Ita S. R. C. 5. Julii 1698. *in Colon. ad* 19. *dubium* -- & datur in noſtro Indice ſub *num.* 532. Redeundo nunc ad ea, quæ dicebam, Sacerdos, antequàm ſurgat, ponat birretum in capite; & ſine aliqua genuflexione, ſive reverentia proſequatur viam ſuam, ùt ſuprà pariter diximus. Quòd ſi advertat, in Altaribus minoribus adhuc eſſe poſt Conſecrationem Sacramentum, genufleƈtat unico genu, deinde detegat caput (& non priùs, ùt malè plerique faciunt, & minùs cautè ob Calicem, quem manu geſtant) & faƈtá adoratione Sacramenti, ponere debet birretum, priuſquàm ſurgat, ùt ſuprà diƈtum eſt. Bauldry *part.* 3. *Rubr.* 1. *num.* 3. Polaccus, Bonamicus, Gabrinus, Lohner, & Tonellius, quos refert à Portu ſupracit. §. 14.

Oritur hìc dubium, quod non facilè poteſt reſolvi ex Rubrica, neque ex Auƈtoribus: nimirum quomodò ſe gerere debeat Sacerdos eundo per Eccleſiam, quando advertit, quòd in pluribus Altaribus minoribus ineſt Sacramentum ob Miſſam, quæ ibi celebratur, poſt Conſecrationem; nimirum, utrùm debeat in tali caſu genufleƈtere ad omnia Altaria, in quibus diƈtæ Miſſæ celebrantur? Ad hoc reſpondendum videtur, quòd nimis incommodum foret in tali caſu Sacerdoti eunti per Eccleſiam, genufleƈtere ad omnia Altaria, cùm deberet ſe vertere modo ad hanc, modò ad illam partem: excepto igitur quando tranſiret immediatè ante Altare, cui magis particulariter appropinquaret; tunc deberet genufleƈtere unico genu, deinde caput aperire; & poſteà priùs caput tegere, & deinde ſurgere, ùt mox diximus; vel etiam poſſet genufleƈtere unico genu abſque eo quòd caput detegat: quia cùm Sacra-

Sacramentum ſit abſconditum ob Sacerdotem celebrantem, eſt in illo Altari, quaſi eſſet in Tabernaculo: & ſic communiter Romæ fit. Rurſus, ſi per Eccleſiam fiat ei obviàm Sacerdos deferens SS. Sacramentum; tunc genufleĉtendum erit, donec tranſeat; & quidem utroque genu, quando immorandum eſt; unico verò genu, ſi in tranſitu, & abſque mora genufleĉtendum erit dicto Sacerdoti eunti per Eccleſiam. Quarti *part.* 2. *tit.* 2. *num.* 1. Tonell. *lib.* 2. *tit.* 2. *Rubr.* 1. *in notis num.* 6. §. *Hujuſmodi.* Si contigerit, Sacerdotem tranſire ante Altare majus, in quo non aſſervatur Sacramentum, faciet cooperto capite profundam reverentiam Cruci: Miniſter vero in hoc caſu debet genufleĉtere: juxta verò ſententiam Venantii *tit.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. etiam Miniſter in dicto caſu facit tantùm profundam reverentiam Cruci; quod tamen haud libenter admitto. Debet idem Miniſter ſemper genufleĉtere, & ſe inclinare, dum Sacerdos genufleĉtit, aut ſe inclinat. Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 4. *cap.* 1. *num.* 8. Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 1. *n.* 12.

VIII. Gavant. pag. 79. col. 2. ead. lit. e *Convenit, ut apertum caput inclinet illi profundè.*) Hanc Gavanti ſententiam, nimirum, quòd ſi Sacerdos tranſeat ante Altare, in quo ſit expoſita ſollemniter Reliquia inſignis Sancti, de quo fit Feſtum, aut quia eſt in magno honore apud Populum, debeat capite aperto illi profundè inclinare; hanc inquam ſententiam tuentur pariter Lohner *part.* 2. *tit.* 4. *num.* 3. Corſettus *de Rubr. gener. cap.* 2. *num.* 14. Arnaud *part.* 2. *tit.* 2. *num.* 4. Moncius *in inſtruct.* §. 5. *num.* 25. E contrà verò Tonellius ſuprà §. *Caput*, Cabrinus *cap* 8. §. *Quando verò*, Bauldry *cit. num.* 3. Hippolytus à Portu ſuprà *num.* 12. negativam ſententiam ampleĉtuntur, præſertim ob hanc rationem, quam adducit poſtremus ex allegatis Auctoribus, nimirum, propter paritatem de Cruce expoſita tum in Sacriſtia, tum in Altari, cui exhibetur proportionata reverentia, ſed tecto capite; tum etiam, quia dexteram tenere debet ſuper Calicem, ne aliquid labatur. Idem Hippolytus à Portu cit. §. *Si fortè* De aliis Reliquiis, quæ fortè diſtribuuntur ad ornatum Altaris, nulla eſt habenda ratio, ac ſi non eſſent; ſed ſolùm de Altari, ratio haberi debet; ùt tenent noſter Gavantus hìc, necnon Lohner, Bauldry, & Hippolytus à Portu *ſuprà num.* 12. §. *Hac eadem:* & de Altari quidem, ſi SS. Sacramentum in eo reperiatur: alioquin nullam Altari illi, vel aliis exhibendam eſſe reverentiam, tenent Lohner, & Hippolytus à Portu *ſuprà*, ex eo quòd Rubricæ de ſolius Altaris majoris conſideratione, ſermonem habeant.

Si igitur in Altari, in quo oſtenditur illa inſignis Reliquia, aſſervetur pariter SS. Euchariſtia; tunc ſufficit, ſi Sacerdos tecto capite genufleĉtat, abſque eo quòd alia exhibeatur reverentia. Ita Tonell. & à Portu *ſuprà*, necnon Carolus Venanzi *in ſua praxi Sac. Cerem. cap* 2. cùm in genuflexione includatur profunda inclinatio.

Lubet prætereà adjicere, quòd ſi Sacerdos tranſierit per Chorum, in quo cantetur *Gloria Patri*, finis alicujus Hymni, vel alia Oratio, in qua caput inclinandum eſt, debet manere reverenter inclinatus, donec perficiatur. Ita Caſtaldus *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 8. Moncius *ſup. num.* 2. & à Portu *ſup.* §. *Si tranſierit.*

Item quando Sacerdos tranſit per medium Chori, in quo eſt Clerus, vel tranſierit ante illum, debet ſalutare Clericos, qui in eo ſunt, cooperto capite; ſicùt etiam Epiſcopus paratus ſalutat Canonicos in eo exiſtentes. Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 8. §. 28 Bauldry *loc. cit.* & Biſſus *tom.* 1. *lit. G. n.* 24. §. 3.

Rurſus ſi Sacerdos accedens ad Altare, obviàm habeat alium Sacerdotem ab Altari redeuntem, ſequens viam à latere ſuo dextero, eum tecto capite ſalutat. Bauldry *tit.* 12. *de Benedic. Rubrica 6. not. num.* 1. Tonellius *lib.* 2. *tit.* 12. *Rubr* 6. *num.* 3. Simon à Larciano *in Sac. Cer. Silva lib.* 4. *cap.* 4. *v. Si verò.*

 &

Digitized by Google

& Hippolytus à Portu §. *Si obviam*, contra Lohner *de Sacrif. Miſſæ part.* 2. *tit* 4. *num.* 4. qui tenet, tunc Sacerdotes nullam ſibi invicem debere exhibere reverentiam.

Neminem ſalutare debet aperto capite; ſed ſi fortè ante Prælatos, Magnates, Clerumque, ùt ſuprà adnotatum eſt, tranſeat, tantùm cooperto capite plùs, minùſve ſeſe inclinet, proùt eorum poſtulat dignitas: quia univerſaliter, dum Calicem defert, nemini caput aperire debet. Caſtaldus *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 31. & alii, quos refert, & ſequitur Hippolytus à Portu ſuprà § *Si fortè*; necnon Archipresbyter Gervaſi *loc. ſuprac't* Nemini autem convenit, quòd caput aperiat: quia dexteram ſuper Calicem tenere debet, ne aliquid decidat, præſertim Patena cum Hoſtia; quod magis curandum eſt, ob Sacrificii reverentiam, quàm caput Prælatis, aut quibuſcunque Magnatibus detegere. Quarti ſuprà *tit.* 2. § *Quoad ultimum*, & à Portu *loc. cit.* Alia ratio de non diſcooperiendo capite in caſu adducto eſt manifeſta: quia Sacerdos, dum tenet Calicem, non detegit caput, etiam dum genuflectit ante Altare, in quo eſt incluſum SS. Sacramentum; ùt ſuprà innuimus, & hìc infrà dicemus. Billius *tom.* 1 *lit. G. n.* 24. §. 3. Cæterùm neminem alium etiam ſalutatus ſalutat. Bonamicus *part.* 2. *num.* 4. Hippolytus à Portu, & Archip. Gervaſi *locis cit.* Si igitur tranſeat ante Altare, in quo SS. Sacramentum reperitur in Tabernaculo incluſum, genuflectere debet Sacerdos unico genu dextero, & capite tecto, ùt apertè loquitur Rubrica; quæ eſt exactè obſervanda, niſi alicubi capitis aperitionem exigeret legitima conſuetudo ob majorem Populi ædificationem.

Pro coronide hujus noſtræ obſervationis, animadvertere eſt, quòd ſi Sacerdos accedens ad Altare non deferat manu Calicem (quia fortè rationabili de cauſa eſt jam ad Altare Calix præparatus) procedit, ùt ſuprà etiam dixi, junctis manibus ante pectus: & tunc detegit caput imagini, quæ eſt in Sacriſtia, & Altari, in quo ſervatur SS. Sacramentum; quando tranſiens ante illud genuflectere debet, eò quia manus non habet occupatas: & ob eandem rationem debet pariter caput detegere Epiſcopo Diœceſis, necnon Cardinali, Legato Apoſtolico, & magno Principi, ſi illi obviàm occurrunt egrediendo è Sacriſtia, & ad Altare procedendo.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à primo ingreſſu Sacerdotis ad altare, uſque ad deſcenſum ab eodem Altari.

IX. Gavant. pag. 79. col. 1. lit. f *Caput detegit.*) Cùm Sacerdos ad Altare pervenerit, Miniſter ſiſtit ſe ad ipſius dexteram; & factâ cum ipſo reverentiâ, meliùs tamen genuflexione, proùt ſuprà innuimus, deinde ſtans ibidem, accipit à dicto Celebrante birretum manu dextera, cum oſculo tantùm illius; illudque nullo modo recipit ſupra Miſſale; ſed ad minorem ſiniſtræ manus digitum appendit. Bonamicus *part.* 1. *obſ.* 3. *n.* 1. Durandus de Rit. Eccl. *lib.* 2. *cap.* 23. *n.* 22. Hippolytus à Portu *in Rubr.* 2. *hujus tituli num.* 3. Et Bauldry *part.* 1. *cap.* 17. *n.* 15. qui ſubnectit loquendo de Miniſtro: *Poſteà genuflectit, licèt Celebrans non genuflectat.* Celebrans verò ante infimum Altaris gradum, detecto capite, ùt ſuprà, Altari tantum profundè ſe inclinat, ſi ibi non aſſervetur Sanctiſſimum Sacramentum.

Utrùm verò Miniſter ſemper, quando tranſit ante medium Altaris, ratione Crucis ibi propoſitæ genuflectere debeat, non conveniunt in hoc Sac. Rituum explanatores. Negativam ſententiam tuentur aliqui, quos ſuppreſſo nomine refert Bauldry ibidem *n.* 16. affirmativam verò ſententiam idem Bauldry

dry ſuſtinet, ſicùt etiam Bonamicus *part. 1. obſer. 12. num.* 11 & Hippolytus à Portu *ſup. num* 4. quibus adhærendum eſſe crediderim, ob rationem à Bauldry adductam, nimirum, quia Miniſtri Sacri Sollemni Miſſæ inſervientes jubentur à Rubrica Miſſalis *part. 2. tit. 2. num.* 7. medio Altaris, in quo ſit ſola Crux, ſemper genuflectere; qui procul dubio ſunt privato Miniſtro, & ſimplici Clerico multò Digniores. Citatus tamen Bauldry aſſerit, quòd ſi talis ſit conſuetudo in aliquibus Eccleſiis, ut idem Miniſter tantùm ſe inclinet ad Altare, in quo non eſt Tabernaculum SS. Sacramenti; illam non audet improbare, cùm graviſſimi Auctores id ſentiant. Verùm quamvis Miniſter in multis actibus tranſiens ante Crucem, ſe tantùm profundè inclinet, juxta præfatam conſuetudinem, & ſententiam; nihilominùs concurrens cum Celebrante, & ipſo genuflectente, aut ſe profundè inclinante, prædictus Miniſter ſemper genuflectere debet; ùt accidit in primo acceſſu ad Altare, & in ultimo receſſu ab eodem.

X. Gavant. pag. 79. col. 1. ead. lit. f *Peccaret autem, ſi ſine diſpenſatione tecto capite, etiam pileolo quis celebraret.*) Certiſſimum eſt, nullum poſſe celebrare cum pileolo, ſine Pontificis diſpenſatione: & hoc declaravit S. R. C. die 31. Jannarii, & 24 April. 1626. *in Firmanâ, & Veliterna*, his præciſis verbis -- Facultas concedendi uſum pileoli in Miſſa, ſpectat ad Papam -- Quod Decretum datur in noſtro Indice ſub *num* 197. Deinde hoc idem declaravit Sac. Congreg. Epiſcoporum, 2. Januarii 1690. & 17. ejusdem 1695. ùt refert Baruffaldus in commentariis ad Rituale Romanum *tit.* 80. § 5. *num.* 51. Denique cùm per S. R. C. deciſum fuerit -- Parochos deferentes Sacramentum ad infirmos, non debere uti pileolo, neque de die, neque de nocte, ſine ſpeciali Sac. Congreg. licentia -- quod quidem Decretum emiſſum fuit die 5. Auguſti 1695. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 509. & iterum hoc idem confirmavit S. C. die 21. Januarii 1696. ex hoc infertur, multò minùs poſſe Sacerdotem uti pileolo in Miſſæ celebratione, nón interveniente diſpenſatione Summi Pontificis: & etiam ſi obtenta fuerit talis facultas; nullus tamen poteſt uti pileolo tam in Sollemni, quàm in Privata Miſſa, à præfatione, uſque ad peractam communionem; ùt docet Pyrr. Corrad *in praxi diſpenſ. lib. 3. cap. 6. num.* 31. Polac. *part. 1. n.* 13. *in aphor.* & eſt communis Doctorum ſententia.

XI. Gavant. pag. 80. col. 1. lit. g *Genuflectens debitam facit reverentiam.*) Dixi Sacerdotem ſe inclinare debere Cruci exiſtenti ſuper Altare, in quo ipſe Sacrum debet peragere: verùm ſi in eo Altari ſit Tabernaculum SS. Sacramenti; tunc & ipſe genuflectens, debitam facit reverentiam, id eſt facit genuflexionem, quæ eſt reverentia debita Sacramento; ùt advertunt Tonellius *lib. 2. tit. 2. Rubr. 2. num. 2.* Archipresbyter Gervaſi in ſua inſtruct. §. *Giunto il Sacerdote*; necnon Carolus Venanzi in ſua Praxi Sac. Cer. *c* 2. ubi reprehendit eos, qui materialiter intelligunt verba illa: *Genuflectens debitam faciat reverentiam, ſi in Altari ſit Tabernaculum SS. Sacramenti*, quæ habentur in Rubrica *num. 2. pag.* 79. Malè igitur aliqui imperiti aliam reverentiam addunt poſt genuflexionem; cùm genuflexio ipſa includat reverentiam illam, quæ à Rubrica citata præſcribitur: & talis genuflexio facienda eſt unico genu tantùm, in plano Cappellæ, juxta Ceremon. Epiſc. *lib. 1. cap.* 15. §. 5. & Gerlacum Vinitorem *part. 2. tit. 2. in adnot.* §. 17. Juxta tamen ferè communem praxim fit talis genuflexio ſupra infimum Altaris gradum. Ita Biſſus *tom. 2. lit. S. num.* 20. §. 5. & Hippolytus à Portu ſuprà *n.* 5.

Iſtâ reverentiâ, vel genuflexione factâ, Sacerdos aſcendit ad medium Altaris, & Miniſter pariter ſurgit, & per planum ad partem lateralem Epiſtolæ deambulans, deponit birretum loco congruo. Caſtaldus *lib. 2. cap. 16. num.* 9. Bauldry *part. 1. cap. 17. n.* 17. & alii cum Hippolyto à Portu ſuprà *num.* 6.

& poſtmodùm præfatus Miniſter per idem Epiſtolæ cornu aſcendit ad Altare, ubi deponit librum clauſum ſuper cuſſinum, collocando partem, quæ aperitur, versùs medium Altaris. Bauldry, & Hippolytus à Portu *loc. cit.* ita ut pars inferior Altare tangat; ſuperior autem pulvino adhæreat; & ita ut Miſſalis ora adæquet oram cuſſini, medium Altaris reſpicientem, ne, dum aperietur idem Miſſale à Sacerdote, ab Altari decidat. Miniſter per eandem viam deſcendens, vadit per planum; & factâ in medio Cappellæ conſuetâ genuflexione, ſiſtit genuflexus à parte anteriori Evangelii in plano diſtanti per duos, aut tres circiter cubitos ab infimo gradu pro loci commoditate; ut ſit aliquantiſper ſitus poſt Celebrantem. Hæc omnia tradita, & collecta ſunt ab Hippolyto à Portu ſuprà *loco citato*.

XII. Gavant. pag. 80 col. 1. lit. h *Sed verè hoc fit, &c.*) Sacerdos itaque poſtquàm aſcendit, & pervenit ad medium Altaris, ibi ad Cornu Evangelii Calicem deponit, non ob aliquod Myſterium, ſed ad majorem commoditatem, quia Cornu Epiſtolæ occupatur à Miſſali; ùt cum Gavanto ſuprà docent etiam Gerlacus Vinitor *cit.* §. 18. Biſſus ſuprà §. 6. à Portu *num.* 7. & Quarti *part.* 1. *tit.* 2. *Rubr.* 1. *num.* 3. Poſteà ſtatim ambabus manibus explicato velo revoluto ſuper Calicem in parte anteriori, accipit ſiniſtra manu burſam, à qua dextera manu extrahit Corporale eo modo, quo infrà dicemus. Gervaſi ſuprà §. *ſubito*. Unde deducitur, quàm apertè errent ii, qui auctoritate propria deferunt Corporale extra burſam; cùm ut extra eandem deferatur Corporale, requiratur Apoſtolica diſpenſatio: nam S. Pius V. hoc diſpenſavit cum Hiſpanis; ùt tradit Hieronymus Cantonus, in ſuo Ordine Divini Officii, relatus à noſtro Gavanto ſuprà *part.* 2. *tit.* 1. *num.* 1. *lit. m.* Ut igitur Sacerdos extrahat Corporale, apprehendit illud manu dextra ab ore burſæ. Quomodo autem Corporale debeat eſſe plicatum in burſa, vide Gavantum ſuprà *tit.* 1. *lit. p.*

XIII. Gavant. pag. 80. col. 2. lit. i *Extendit in medio Altaris.*) Extracto Corporali modo prædicto, illud extendit in medio Altaris, ubi eſt ara conſecrata, & extendit illud ambabus manibus; ita ut non excedat anteriorem Menſæ, ſive Altaris partem. Quarti *part.* 2. *tit.* 2. *Rubr.* 2. *num.* 3. Archipresbyter Gervaſi *ſuprà*, & Hippolytus à Portu *tit.* 2. *Rubr.* 2. *in adnot. num.* 9. ſed nihilominùs Corporalis ora, extremitates anteriores Altaris tangat; ut de tempore Conſecrationis Sacerdos intra Corporale manus contineat, dum genuflexionem facit Sanctiſſimo Sacramento. Anonymus Italus *cap.* 2. §. *Salito*, & Hippolytus à Portu ſuprà *ibidem*. Quòd ſi in Corporalis extremitate reperiatur aliqua Crux acu picta; hæc extremitas collocetur ad partem anteriorem Altaris; ut Sacerdos Altare deoſculans, illam pariter oſculetur. Ita præter Gavantum hìc, docent etiam Tonellius, *lib.* 1. *tit.* 2. *Rubr.* 2. *num.* 3. Bonamicus *part.* 2. *num.* 5. Lohner *part.* 2. *tit.* 15. *num.* 2. Philippus Angeli *part.* 1. *n.* 3. §. *Quando ſ* & Hippolytus à Portu ſuprà *ibid.*

XIV. Gavant. pag. 80. col. 2. lit. l *Velo coopertum collocat.*) Deinde ambabus manibus Calix collocatur ſuper Corporale, undequaque coopertus; vel ad minimum in parte anteriori, quando veli brevitas non pateretur ampliùs; & hoc uſque dum perficiatur Miſſa, quæ dicitur Catechumenorum, ſcilicet uſque ad Offertorium: quia in Miſſa, quæ dicitur Fidelium, ſcilicet ab Offertorio uſque ad peractam Communionem, idem Calix diſcoopertus remanet; cùm magis expreſsè revelari debeant Myſteria Paſſionis Dominicæ. Quarti *ſuprà*, & Bauldry *part.* 3. *ſuprà num.* 4. quos refert, & ſequitur inhærens noſtro Gavanto Hippolytus à Portu *ſuprà* §. 10. Pars burſæ aperta, medium Altaris reſpiciat; dummodò imagines Sanctorum, aut quid ſimile in illa non repræſententur: tunc enim illarum habenda eſſet ratio,

tio, ne eorum caput invertatur. Burſa verò ſupradicta deponitur manu ſiniſtra, quæ illam jam apprehendit, dum ſuper Altare manu dextera extrahebatur Corporale: deponitur, inquam, ad cornu Evangelii, ùt præſcribit Rubrica num. 2. hujus tituli, in loco quidem congruo, v. g. inter candelabra, non ſub candelabro, ne liqueſcente cera deturpetur. Ita advertit Tonellius ſuprà, necnon Biſſus ſuprà allegatus; Moncius, Philippus Angeli, allegati ab Hippolyto à Portu ſuprà *num.* 11.

XV. Gavant. pag. 80. col. 2. lit. m *Ex tolerantia hoc dicitur, deficiente Sacriſtia.*) Si deficiente Sacriſtia Sacerdos paramenta acciperet ab Altari; tunc ſupradicta omnia faciat, antequàm deſcendat ab eo pro facienda Confeſſione. Quomodò autem ſint ſumenda paramenta ad Altare, docet Gavantus noſter *part.* 2. *tit.* 1. *num.* 2. ubi dicit, quòd Sacerdos in tali caſu ſumat paramenta ad Altare, non quidem in medio, ſed in Cornu Evangelii. Ita etiam Bauldry hìc; Quarti *part.* 2. *tit.* 2 *ſect.* 4. *dub.* 4. & Biſſus *tom.* 2. *lit. P. num.* 28. § 11. Ad Altare verò, in quo eſt expoſitum Sacramentum, nullus omnino ſumere debet paramenta: ſed deficiente Sacriſtia in alio loco, à Presbyterio remoto, ob reverentiam tanti Sacramenti, paramenta ſumantur. Tonellius *lib.* 3. *cap.* 2. *art.* 1. *num.* 2. & Biſſus *ſuprà*.

XVI. Gavant. pag. 80. col. 1. lit. n *Plures Hoſtias, hoc eſt Particulas.*) Quando conſecrandæ ſunt plures Particulæ pro Communione laicorum Fidelium, & aliorum non celebrantium, quæ ob quantitatem ſuper Patenam manere non poſſunt (quando enim Particulæ paucæ ſunt, uti quinque vel ſex, debent poni ſupra Patenam, & ſubtus Hoſtiam, ad offerendas illas unà cum Hoſtia ſimul, & poſt oblationem ponantur ſupra Corporale ſeparatæ ab Hoſtia; ita tamen, ut remaneant ſupra petram Sacram, & ex parte ſiniſtra Celebrantis, juxta communem uſum; ſed ante Calicem, juxta Rubricam *num.* 3. *pag.* 80.) Sacerdos dum aptat Calicem initio Miſſæ, eas locat ſuper Corporale; ita ùt mox diximus, ut remaneant ſupra petram Sacram, & ante Calicem, juxta ſuperiorem Rubricam, & ùt docent etiam Quarti *hìc*, Biſſus *lit. S. n.* 20. §. 8. & Hippolytus à Portu *tit.* 2. *Rubr.* 3. *n.* 3. aut juxta uſum magis communem, à parte Evangelii, ſeu à ſiniſtra Celebrantis; ùt docent Ceremoniale Miſſæ Privatæ *cap.* 11. *de Conſecr. Particularum, & de Commun. Fidelium* §. 1. necnon Gervaſi ſuprà §. *Se poi.* Obſervandum etiam, quòd quando ſunt ſuper Corporale, nunquam moventur neque ad oblationem, neque ad Conſecrationem. Cerem. Miſſæ Priv. *ſuprà*. Si verò dictæ Particulæ ſint in aliquo Calice, vel vaſe mundo conſecrato (qui Calix, vel vas ponitur retrò, ſeu poſt Calicem; mox allegati Auctores *loc. cit.*) cooperitur alia Patena, vel palla.

XVII. Gavant. pag. 80. col. 2. lit. q *Si Pyxis proprium habeat operculum, &c.*) Nomine vaſis intelligitur hìc Pyxis, & quidem intus inaurata, ùt docet noſter Gavantus, quæ loco pallæ cooperiri debet proprio operculo, quod habeat in ſummitate parvam Crucem, Biſſus *ſuprà*: cooperienda tamen eſt velo, & quidem pretioſo, taliterque elaborato, ut ipſi Pyxidi benè aptetur. Gavantus noſter *de menſuris Sac. ſupel.* & Biſſus *tom.* 2. *lit. U. num.* 16.

XVIII. Gavant. pag. 81. col. 1. lit. r *Cruci reverentia cum capitis inclinatione.*) Quamvis hanc reverentiam Cruci faciendam Rubrica non præſcribat, antequàm Sacerdos accedat ad cornu Epiſtolæ, ut ibi Miſſale ſuper cuſſino aperiat; non eſt tamen damnabilis plus multorum uſus, qui faciunt in dicta circumſtantia inclinationem ſimplicem, vel mediocrem Cruci. Ceremoniale Miſſæ Priv. *cap.* 1. § 2. *num.* 10. & §. 5. Bauldry *part.* 3. *tit.* 2. *Rubr.* 4 *in notis num.* 1. & Gavantus noſter, ſive meliùs alius anonymus in additione ad ejus Commentarium facta, §. *Multi*; necnon Hippolytus à Portu *tit.* 2. *Rubr.* 4. *num.*

Digitized by Google

num. 1. permotus à regula generali, quæ docet, à Sacerdote inclinandum eſſe in Miſſa, quoties tranſit ante Crucem, vel accedit, aut recedit ab ea; niſi paulò ante receſſum, aut paulò poſt acceſſum præſcribatur à Rubrica deoſculatio Altaris, aut alia inclinatio, ùt cùm dicitur Symbolum. Non deſunt tamen Auctores, qui contrariam ſententiam tuentur; & hi ſunt Bonamicus *part.* 2. *n.* 1. Pollaccus *part.* 1. §. 5. Quarti *poſt partem* 2. *tit.* 12. *dub.* 4. *in compend.* §. 2. Mox Sacerdos, factâ, ùt ſuprà, dictâ reverentiâ, accedit ad cornu Epiſtolæ manibus junctis, ut ibi aperiat Miſſale ſuper cuſſino collocatum, ùt præſcribit ſuperior Rubrica; apertoque Miſſali reperit Miſſam, & ſignaculis reviſis, ea iterum ſuis locis aptat. Libro à ſe, ùt dixi, non à Miniſtro aperto, redit Sacerdos ad medium Altaris manibus ante pectus junctis: ibi facit Cruci profundam reverentiam, juxta communiorem ſententiam: nonnulli enim per uſum contrarium ſatis receptum, præſertim Romæ, non cenſent indecens, ſi quis faciat mediocrem tantùm inclinationem. Ita Ceremoniale Miſſæ Priv. *cap.* 1. § 2. & Gervaſi *ſuprà* §. *Riveduti li Segnacoli.*

Adnotare eſt etiam hoc loco, quòd Celebrans non debet oculos ad Crucem elevare, antequàm faciat reverentiâm; neque deinde ibidem immorari, ut faciat aliquam Orationem, & recitet v. g. *Actiones noſtras*, vel aliam, antequàm deſcendat in planum pro incipienda Miſſa, ùt nonnulli gratis faciunt: quia hoc eſt expreſsè contra Rubricam, ùt advertunt Gervaſi in catal. errorum *num.* 29. Hippolytus à Portu *ſuprà Rubr.* 4. *in adnotat. num.* 4. & alii.

Facta autem Cruci debita reverentia, Celebrans ut ſe vertat, retrahit ſe aliquantulùm à medio Altaris; ne directè deſcendendo, Cruci, vel Tabernaculo terga vertat. Tonellius *lib.* 2 *tit.* 2. *Rubr.* 4. *n.* 4. Gervaſi *ſuprà*; Angeli in catalogo errorum *n.* 5. §. *In via ad, &c.* & Hippolytus à Portu *ſuprà n.* 5. Et quidem vertendo faciem non ad partem Evangelii, ſed ad cornu Epiſtolæ; & humeros ad prædictum cornu Evangelii, eodem modo, quo ad *Dominus vobiſcum* infrà dicemus: & ratio eſt, quia, cùm ordo motus naturalis ſit à ſiniſtra ad dexteram, quando quis ſe vertit; ideò à dextera Sacerdotis, quæ reſpicit ſiniſtrum Altaris latus, nempe cornu Epiſtolæ, Celebrans ſe vertit ad partem Epiſtolæ; ùt etiam Gavantus hic; Quarti *part.* 2. *compend. edit noſtræ* §. 2. de ingreſſu Sacerdotis ad Altare; & Hippolytus à Portu, necnon Gervaſi *loc. ſuprac.*

Advertendum pariter eſt, quòd Sacerdos ab Altari ad Confeſſionem faciendam non priùs deſcendere debet, quàm in Altari cerei accenſi ſint, aliaque ad Sacrificium in Altari neceſſaria parata. Octavius Frangipanus *in direct. Eccleſ. diſcipl. cap. de Div. Offic. n.* 65. relatus à Vinitore *part.* 2. *tit.* 3. *in adnot.* §. 1. Item dum deſcendit ab Altari, ut faciat Confeſſionem, caveat ne inter deſcendendum faciat ſignum Crucis versùs Populum. Vinitor *ſuprà num.* 7.

Igitur Sacerdos, cùm primùm deſcendit poſt infimum Altaris gradum pro facienda Confeſſione, ſemper tamen oculis demiſſis, & manibus ante pectus junctis, non debet ſtare ſuper gradus, ſed in plano Cappellæ; ùt docet Rubr. *n.* 1. *tit.* 3. *part.* 2. *pag.* 83. & noſter Gavantus *ibid. lit.* d; verùm ſi in Altari plures extant gradus quàm tres, & in diverſos ordines diſtinguantur, tunc ſufficiet deſcendere poſt infimum gradum primi ordinis. Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 8. *cap.* 1. *n.* 12. Gerlacus Vinitor *part.* 2. *tit.* 2. *in adnot.* §. 27. Baldaſſarius *part.* 1. *cap.* 1. Quòd ſi nullus adſit gradus, prout in Oratoriis privatis, & in anguſtioribus locis ſolet contingere, tunc vertat ſe, ùt ſuprà, & ſe ſiſtat in tali loco, ut inter ipſum, & Altare ſit aliqua diſtantia. Vinitor *ſuprà*, & alii communiter.

Pro

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, ab iis, quæ præparanda ſunt pro Miſſa Sollemni, uſque ad ejuſdem initium.

XIX. Gavant. poſt Rubr. n. 5. pag. 81. col. 1. lit. t *Ritus, & Ceremoniæ in Miſſa Sollemni ſervandæ parcius in Miſſali ſunt deſcripta.*) Optimè fatetur hìc Gavantus, Ritus, & Ceremonias in Miſſa Sollemni ſervandas, in Miſſali parcè deſcriptas eſſe; hinc nos omnem curam adhibebimus, ut in his noſtris Obſervationibus, & Additionibus nihil deſit, quod ad exactè peragendas prædictas Ceremonias ſit neceſſarium: & ut debito ordine procedamus, expendemus ante omnia.

Ea, quæ præparanda ſunt ad Miſſam Sollemnem.

In Sacriſtia ſuper menſam oblongam, & majorem extendantur eleganter paramenta omnia conſueta, Sacerdotalia in medio; veſtimenta verò Diaconalia à dexteris, & Subdiaconalia à ſiniſtris, coloris convenientis Feſtivitati. Extendantur igitur tres albæ, & totidem cingula, tres manipuli, duæ ſtolæ, dalmatica, & tunicella, prima pro Diacono, ſecunda pro Subdiacono, ſi eis utantur; aliàs duæ planetæ plicatæ, quando eis indui debent. Item extendatur planeta, ſeu caſula pro Celebrante, & etiam pluviale, ſi ſit facienda aſperſio aquæ benedictæ; ùt contingit in diebus Dominicis. Rurſus præparetur thuribulum cum navicula, & thus intus cum cochleari, deinde duo candelabra cum candelis accendendis, pro Ceroferariis.

XX. Gavant. pag. 81. col. 2. lit. u *Miſſale apertum ſit ſuper Altare.*) In Miſſa Sollemni Miſſale aperitur ſuper ſuum cuſſinum, ſitum in Altari in cornu Epiſtolæ, cum ſuis ſignaculis, ſuis locis ordinatis, ùt docet Gavantus hìc.

XXI. Gavant. pag. 81. col. 2. lit. x *Alia neceſſaria, nimirum Miſſale, &c.*) Alia pariter debent præparari pro Miſſa Sollemni, & poni ſuper credentiam, quæ parari debet in cornu Epiſtolæ, in plano Presbyterii, antequàm Sacerdos veniat ad Altare; & ſi fieri poteſt, ita collocetur, ut illius pars anterior reſpiciat Aquilonem, vel eam partem, quæ pro Aquilone habetur, pro ſitu loci. Bauldry *part.* 3. *cap.* 2. *art.* 2. *num.* 2. & Biſſus *lit. C. n.* 552. & Cerem. Monaſt. *lib.* 3. *cap.* 4. §. 1. Super eandem credentiam ponatur Calix paratus; ùt tradit Gavantus *ſuprà hac lit. x.* Sed advertendum eſt, quòd pars burſæ aperta ſuper Calicem reſpiciat parietem, ut bene adminiſtretur, & exhibeatur per Ceremoniarium Diacono, ſuo tempore. Bauldry *ſuprà n.* 4. Biſſus *ſuprà* §. 3. necnon Hippolytus à Portu *tit.* 2. *Rubr.* 5. *in Adnot. n* 2. §. *Quomodocunque.*

In dextero cornu versùs Altare, ponatur pelvicula cum ampullis, quæ, quantùm fieri poteſt, omnino vitreæ ſint; & harum una ſit plena vino albo, ſi poſſit haberi; altera plena aqua, & ambæ ſuis operculis coopertæ; & prope ipſas ponatur parvulum manutergium. Bauldry *cit. n.* 3. & Biſſus *ſup.* §. 3.

In cornu ſiniſtro ponatur Miſſale, quod debet inſervire Diacono pro Evangelio, & Subdiacono pro Epiſtola: aliqui ſuper credentiam ponunt etiam Miſſale pro Celebrante, quod cum cuſſino poſt primam incenſationem ponitur ſuper Altare ab uno ex Acolythis: ſed melius eſt ſervare Rubricam, quæ præſcribit dictum Miſſale debere poni ſuper Altare ante Miſſæ initium. Hæc Miſſalia ab aliquibus cooperiuntur tegumentis coloris Miſſæ convenientis; quod eſt valdè laudabile, & juxta Ceremoniale Epiſcoporum *lib.* 1. *cap.* 12. §. 15. & habeant prædicta

dicta Miſſalia ſignacula ſuis in locis rectè diſpoſita. Item ſuper credentiam poni poteſt thuribulum cum navicula, finitâ incenſatione Altaris initio Miſſæ; carbones tamen, qui in eo ſunt, priùs extrahantur. Quòd ſi thuribulum non ponatur ſuper credentiam, appendi poterit in aliquo loco remoto à parte Epiſtolæ. Prope ſupradictas ampullas ponunt aliqui inſtrumentum pacis cum velo coloris paramentorum ad illius manubrium appenſo: alii hoc inſtrumentum ponunt ſuper Altare à parte Epiſtolæ inter candelabra. Bauldry *ſuprà n.* 4. & Biſſus §. 4. & 5. Si ſit facienda SS. Communio, vel conſecrandæ Particulæ relinquendæ in Tabernaculo, poterit ſuper credentia præparari Pyxis, vel Calix, cum Particulis conſecrandis: quòd ſi Pyxis jam ſit in Tabernaculo cum aliis Particulis conſecratis; tunc Particulæ conſecrandæ præparentur alio decenti modo ſuper credentiam, deferendæ ad Altare paulò ante Oblationem. Biſſus *lit. C. num.* 552. §. 6.

Item ſuper credentiam ponatur campanula pulſanda ad elevationem SS. Sacramenti: prætereà in parte ſiniſtra ponatur velum oblongum, ſeu humerale plicatum pro Subdiacono coloris paramentorum: in multis tamen Eccleſiis velum prædictum extenditur ſuper Calicem, & ſuper alia; & favet Ceremoniale Epiſcoporum *lib.* 1. *cap.* 12. §. 14. licèt aliqui velint, quòd prædicta ſupra credentiam poſita, tantùm ſint cooperienda, quando celebrare debet Epiſcopus. Advertendum tamen eſt, quòd burſa Corporalis, ubi eſt talis conſuetudo cooperiendi prædicta laudato velo, non debet tegi, ſed debet eſſe poſita deſuper; ut, cùm Diaconus ſuo tempore debet illam ad Altare deferre, eam eo commodiùs de credentia per manus Ceremoniarii, vel alterius Miniſtri, parte apertâ ad ſe converſâ accipere poſſit. Bauldry *n.* 4 & Biſſus §. 7.

Debent autem ſuper credentia omnia ita diſponi, ut locus relinquatur pro ponendis candelabris, quæ Ceroferarii deferunt de Sacriſtia: utrùm verò relinquendus ſit locus in angulis anterioribus, an poſterioribus, dicemus infrà ſuo loco. Item loco etiam convenienti, atque à conſpectu Populi remoto, prope Altare, ſi commodè fieri poſſit, vel in Sacriſtia, ſi non multum diſtet, ponatur vas parvum cum prunis ardentibus, ac forcipibus, pro immittendo igne in thuribulum. Poſſunt etiam ſuper eandem credentiam poni candelulæ, ſi fortè opus ſit, ſicùt etiam faces, ſeu intortitia, quot ſufficiunt ſecundùm numerum aſſignatum ad elevationem SS. Sacramenti, ſicuti & duo extinctoria, vel unum, pro extinguendis, & accendendis cereis Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 1. *num.* 9. & Bauldry *ſuprà n.* 5. & *part.* 1. *cap.* 15. *art.* 2. *num.* 1. Prætereà in latere Epiſtolæ paretur ſcamnum oblongum cum poſtergali, panno decenti viridi opertum, pro Celebrantis, & Miniſtrorum Sacrorum ſeſſione. In medio ejuſdem ſcamni ponatur pulvinum pro ſupradicto Celebrante, ſicùt etiam ſuper dicto ſuo ſcamno, extendatur tapete; ut colligitur ex Ceremoniali Epiſcoporum *lib.* 2. *cap.* 3. §. 4. & ex communi uſu. Utrùm verò ſint præparanda ſedilia, vel unum ſcamnum oblongum, in quo omnes tres ſedere poſſint; ſervandam eſſe Eccleſiarum conſuetudinem vult Biſſus *tom.* 2. *lit. S. num.* 118. §. 2. Hippolytus verò à Porto *cap.* 1. *de Miſſa Sollemni n.* 4. §. *Ultra ſcamnum*, vult, quòd certè præparandum ſit ſcamnum, ſi Cardinalis, aut Epiſcopus loci ordinarius, & ſuperior, illi Miſſæ præſens intereſſet: extra verò hunc caſum, concedit, quòd poni poſſint etiam tres ſedes nobiliores; dummodò ſedes Celebrantis ſit nobilior, & ſedes Miniſtrorum non ſint brachiatæ.

Verùm puto inhærendum eſſe Decreto à S. R. C. emanato die 15. Januarii 1621. & dato in noſtro Indice ſub *n.* 113. in quo ſancitum eſt, quòd -- Sacerdos, Diaconus, & Subdiaconus ſollemniter celebrantes poſſunt, &

& debent ſedere in banco, dum cantatur *Gloria, & Credo, &c.* etiam ſi ſint Beneficiati, vel Cappellani, prout ſedent Canonici, non obſtante qualibet conſuetudine -- Unde juxta hanc ſanctionem nunquam concedenda eſt *ſedes brachiata* Celebranti, neque alia ſedes aliis Miniſtris: & hæc eſt praxis omnium Baſilicarum Romanarum, & omnium ferè Cathedralium; ita ut Canonici Miſſam celebrantes, non ſolùm coram Epiſcopo, nulla utantur ſede, ſed ſemper aliquo ſcamno oblongo, tapete, vel panno cooperto; ſed etiam abſente Epiſcopo, in eodem ſcamno ſedent, & quidem ſemper à latere Epiſtolæ, juxta Decreta S. R. C. quæ dantur in noſtro Indice ſub. *n.* 142. *&* 208. quorum primum editum fuit die 19. Maji 1614. ſecundùm verò 12. Junii 1627. Nec contra ſuperiùs dicta officit, quòd in prælaudato primo ex dictis Decretis dicatur -- Canonici Miſſam Celebrantes coram Epiſcopo, non debent ſedere in ſede cum poſtergali, ſed in aliquo ſcamno oblongo, &c. - quaſi inferri poſſit, quòd abſente Epiſcopo poſſint dicti Canonici ſedere in ſede: nam uſus, & praxis communis, ùt diximus, ſatis declarant, quòd non ſolùm coram Epiſcopo, ſed etiam eodem abſente, adhibendum eſt ſcamnum oblongum, nunquam verò ſedes à præfatis Canonicis.

Idem Hippolytus à Portu *cit. loc.* approbat, quòd ſi celebraret Provincialis, aut Generalis alicujus Religionis, in Eccleſiis ſuæ Provinciæ, vel Ordinis, ſedere poſſet ad partem Evangelii, ſicùt ſedet Epiſcopus, loquendo præciſè de ſeſſione ratione loci: pro qua opinione citantur Bordonus *Conſil. Reg. part.* 2. *num.* 7. Diana *part.* 2. *tract.* 13. *& part.* 3. *reſol.* 34. necnon Rodericus *tom.* 1. *qu.* 12. *art.* 5. quia Abbates Regulares, etiam non Pontificantes, ibi ſedent; prout præſcribit Ceremoniale Canonic. Regular. S. Salvatoris *cap.* 17. §. 56. verùm ſuper hac quæſtione doctiores judicent.

Aliqui pro Ceremoniariis volunt deſtinari debere duo ſcamnula in tali ſitu, ut primus Ceremoniarius dum admonet, à Celebrante, & Miniſtris, ſecundus verò Ceremoniarius à Clericis videri poſſint. Ita Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 1. *num.* 22. Bauldry *part.* 3. *art.* 5. *num.* 5. Et ſi adſint duo Ceremoniarii, primus ſedere poteſt in plano anguli, prope cornu Epiſtolæ apud Celebrantem; ſecundus verò Ceremoniarius prope cancellos, uterque faciem directè ad ſe invicem convertendo. Ex Hippolyto à Portu *ſuprà* §. *Pro Ceremoniariis.* Si verò unus duntaxat adeſſet Ceremoniarius, poſſet hic ſedere cum aliis apud Celebrantem, vel ejus Aſſiſtentes.

Ad magis comprobandam prædictam ſententiam utuntur aliqui Decreto edito à S. R. C. 8. Maji 1617. *in Patavina*, & confirmato ſub die 30. Aprilis 1701. *in Viterbien.* dato verò in noſtro Indice ſub *num.* 160. Verùm ponderatis verbis dicti Decreti, ſermo ibi eſt de Magiſtro Ceremoniarum exercente ſuum officium ad Veſperas, & Laudes ſollemnes; non verò ad Miſſam. Quod quidem aſſumptum magis comprobatur ex verbis ſupplicationis porrectæ S. R. C. à Ceremoniariis Eccleſiæ Patavinæ, in qua hæc habentur -- Cùm in Eccleſia Patavina adſit ſubſtitutus Magiſter Ceremoniarum, qui eſt ex numero Cappellanorum ejuſdem Eccleſiæ; & quando celebrantur Veſperæ, & Divina Officia ſollemniter in Eccleſia Cathedrali, induitur veſte violacea, & baculum ſericum virgulis argenteis ornat in manu geſtare ſolet, & apud Celebrantes aſſiſtere, ut eis commodè ceremonias ſubminiſtrare poſſit; quia dum Veſperæ ſolemnes à Canonico hebdomadario celebrantur, ipſe Canonicus Celebrans ſedere ſolet in Choro in primo ſtallo, ſeu ſede, ab ea parte, in qua eſt tabella Chori; & Aſſiſtentes ipſius Canonici celebrantis pluvialibus induti, ſedent inferiùs in ſecunda luna Chori, ſuper omnes Cappellanos; quæritur, in quo loco tunc ſedere debeat dictus ſubſtitutus Magiſter

Digitized by Google

Ceremoniarum? An apud dictos Aſſiſtentes Celebrantis, quos ducere debet ad præintonandas Antiphonas Canonicis, prout Canonici prætendunt? An verò ſedere debeat inter Cappellanos in ſuo ſtallo, ſeu loco, in quo ſedere ſolet, quando officium præfatum Magiſtri Ceremoniarum non exercet, ùt dicti Cappellani prætendunt? -- Et propoſito hujuſmodi dubio, quod iiſdem omnino verbis adhuc reperitur deſcriptum in regeſtis S. R. C. hæc reſpondit, prout expoſuimus in Decreto dato in noſtro Indice ſub *num.* 160. Decretum verò, quod allegatur *in Viterbien.* editum die 30. Aprilis 1701. nihil aliud ſtatuit, niſi id, quod decretum fuit in antedicta *Patavina*: quapropter evincitur, ex Decretis hujuſmodi nunquam probari, quòd in Miſſarum Sollemniis debeant concedi ſcamna ad ſedendum Magiſtris Ceremoniarum: nam in Miſſa Sollemni, præter Celebrantem, & Sacros Miniſtros, nullus alius ſedere debet: & hæc eſt praxis omnium Baſilicarum Urbis, & aliarum Cathedralium, à qua non eſt recedendum.

Si Evangelium legatur in pulpito, & Epiſtola in alio pulpito, vel ambone, parari etiam debent pannis pretioſis, ſed præcipuè pulpitum Evangelii, coloris Miſſæ convenientis. *Cerem. Epiſc. lib.* 1. *cap.* 12. §. 18. & Bauldry *ſuprà n.* 7.

Horâ aſſignatâ pro Miſſa Sollemni celebranda, omnes, tam Celebrans, quàm Miniſtri, qui inſervire debent, in Sacriſtiam conveniant; ad hoc ut ſinguli ſumant paramenta ſibi pro ſuo miniſterio convenientia, in eadem Sacriſtia præparata. Antequàm verò paramenta recipiant, decens eſt, quòd non tantùm Celebrans, ſed etiam omnes alii Miniſtri aliquantulùm orent; ut tantum miniſterium dignè, ac meritoriè exercere valeant. Bauldry *cit. art.* 3. *num.* 1. & Biſſus *lit. H. num.* 47. §. 1.

Deinde Acolythi, id eſt Ceroferarii, & Thuriferarius, ac Navicularius, lavant manus, & poſteà induunt cottas: Diaconus verò, & Subdiaconus, lotis priùs manibus, induunt ſibi paramenta convenientia (adjuvantibus Acolythis, quemadmodùm adjuvat, & veſtit Sacerdotem Acolythus, ſeu Miniſter in Miſſa Privata) excepto manipulo, quem aſſumunt, poſtquàm ipſi Celebrantem veſtiverint. Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *num.* 3. & alii, quos refert à Portu *cap.* 1. *de Miſſa Sollemni ad tit.* 2. *Rubr. in ſuis adnot. n.* 3. §. *Quoad Miniſtros:* ubi etiam refert Auctores illos, qui aſſerunt, præfatos Miniſtros debere induere etiam dalmaticam, & tunicellam, ſolùm poſtquàm adjuverint, & veſtiverint Celebrantem: ſed ipſe contrariam ſequitur ſententiam. Controvertunt Doctores, an prædicti Sacri Miniſtri recitare debeant Orationes in Miſſali aſſignatas pro quacunque veſte? Affirmant Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 4. *n.* 1. negant verò Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *num.* 3. & à Portu; quia in Rubricis de ſolo Celebrante ſermo eſt, & non de Miniſtris Sacris: unde recitatio ſupradictarum Orationum, remittitur eorum arbitrio.

Celebrans autem, dictis Pſalmis, & Orationibus pro Miſſæ præparatione, lavat manus, porrigente aquam primo Acolytho, & Miniſtris exhibentibus manutergium acceptum à ſecundo Acolytho, ſi Celebrans ſit in aliqua dignitate conſtitutus, aut diei Celebritas exigat majorem ſollemnitatem; aliàs accedere debet ad lavatorium in Sacriſtia, vel prope Sacriſtiam exiſtens. Bauldry *part.* 3. *cap.* 12. *art.* 3. *num.* 2. Lotis autem manibus, accedit ad paramenta, quibus indui debet, dicens ad ſingula Orationes in Miſſali aſſignatas aperto capite. Bauldry ſuprà *num.* 5. Miniſtri verò Sacri Celebrantem adjuvant in paramentis induendis, advertendo, quòd omnia principaliùs faciat Diaconus; ita ut Subdiaconus tantùm adjuvet.

Primò igitur Diaconus accipit amictum, quem oſculatur prope Crucem, quæ eſt in medio; poſteà illum Celebranti offert;

qui

Digitized by Google

qui Cru em in medio amictus deſignatam oſculatur; quem deinde capiti ejuſdem Celebrant s imponit, mox declinat ad collum; deinde illum etiam Subdiacono adjuvante aptat circa collum; ita ut Collaria omnino contegat; & chordulas pendentes, poſt tergum ductas, ante pectus ligat: poſteà ambo Miniſtri Sacram albam accipiunt, itemque Celebranti, prout opus eſt, accommodant, quam cingulo à tergo porrecto conſtringunt, & eandem albam Acolythi aptant; ita ut æqualiter diffluat, & veſtes contegat. Poſteà Subdiaconus accipit manipulum, quem oſculatur prope Crucem, eumque porrigit Celebranti oſculandum in Cruce, quæ eſt in medio: tum oſculatâ Celebrantis manu, brachio ejus ſiniſtro illum imponit, & ligat, non ſupra cubitum, ſed infra. Deinde Diaconus accipit ſtolam ambabus manibus, & oſculatur eam prope Crucem, quæ eſt in medio, quam affert Celebranti oſculandam in eadem Cruce media; & poſteà imponit medium ejus collo Celebrantis, & accommodat ante pectus in modum Crucis, ducendo partem, quæ à ſiniſtro humero pendet, ad dexteram; & partem, quæ ab humero dextero pendet, ad ſiniſtram; ita ut pars dextera ſit ſupra ſiniſtram: & ſic ſtolam in modum Crucis poſitam, firmant Miniſtri, extremitatibus cinguli pendentibus à lateribus. Poſtremò iidem Miniſtri Sacri accipiunt planetam, quam Celebranti imponunt, & convenienter accommodant: ſi tamen ſit facienda aſperſio aquæ benedictæ, ut fit omnibus diebus Dominicis, loco planetæ imponunt pluviale. Hæc omnia colliguntur ex Cerem. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 9. §. 1. *& cap.* 10. §. 2. *& lib.* 2. *cap.* 8. §. 12. *& ſeqq* & tradunt Lohner *part.* 3. *tit.* 2. *de officio Diaconi* §. 1. *num.* 1. *& tit. de Officio Subdiac. num.* 1. Bauldry *part.* 3. *ſuprà num.* 4. *uſque ad num.* 9. *incluſivè, & part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *num.* 4. *& cap.* 13. *art.* 1. *num.* 3. Billus *lit. H. num.* 46. §. 3. & Hippolytus à Portu ſuprà §. *Poſtmodùm.* Dum ſic induitur Celebrans, veſtes aliquo modo ſibimet adaptat, ne videatur immobile ſimulacrum. Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 8. vel manus tenet conjunctas ante pectus, aut extenſas, proùt ad Orationem, juxta contingentiam. Hippolytus à Portu *ſuprà*.

Dum hæc peraguntur, Navicularius, & Thuriferari s accendunt candelas Altaris, incipiendo à proximioribus Cruci; quo facto redeunt ad Sacriſtiam, ubi etiam accendunt candelas, quæ ſunt in candelabris, quæ Acolythi Ceroferarii deferre debent.

XXII. Gavant. pag. 82. col. 1. lit. z *Antequàm exeant è Sacriſtia, &c.)* Peractis omnibus neceſſariis, ut ſuprà diximus, tam pro Altari, quàm pro Miniſtris poſt Tertiam, vel aliam Horam, juxta temporum opportunitatem; Celebrans ſolitis indutus paramentis, de quibus ſuprà, ſicùt & Miniſtri, proceſſurus ad Altare pro Miſſa Sollemni celebranda, antequàm exeat de Sacriſtia, ſtans verſùs imaginem principalem in recta linea cum Miniſtris, habens Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris, cum Thuriferario, qui ſtabit à dexteris Diaconi, ad commodiùs thuribulum miniſtrandum, & ſi adſit Navicularius, ſtabit à ſiniſtris ipſius Thuriferarii; Ceroferarii verò erunt hinc inde à lateribus omnium poſtremi; ſi verò eſſet Sacriſtia anguſta, Ceroferarii ſtare poterunt retro Celebrantem, & Miniſtros, in alia linea; in medio verò eorum Thuriferarius, & Navicularius: ſic igitur omnibus diſpoſitis, Celebrans aperiens ſibi cum Miniſtris caput, quod cooperuerant tempore illo intermedio, miniſtrante Diacono naviculam, & Thuriferario thuribulum, imponit (ubi tamen mos eſt imponendi, nam in aliquibus Eccleſiis hic Ritus non eſt in uſu) incenſum in thuribulo, eo modo quo deſcribetur infrà. Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. Bauldry *part.* 3. *tit.* 13. *cap.* 11. *art.* 4. *num.* 1. Billus *tom.* 1. *lit. C. num.* 197. Hippolytus à Portu *ſuprà num.* 3. § *Sacerdote parato*; & Cerem. Cler. Reg. S. Pauli

lib. 1. *conſ.* 1. An Celebrans debeat de more tunc benedicere incenſum, dicens *ab illo benedicaris, &c?* non conveniunt Doctores: negat Corſettus ſuprà; affirmant verò Lohner, Arnaudus, Bauldry, & noſter Gavantus *ſuprà*, quibus adhæret à Portu *loc. ſupracit.* hac ratione moti, quia Epiſcopus in Miſſa Pontificali, priuſquàm exeat ex Sacello, ſeu ex Secretario, ut proceſſionali Ritu procedat ad Altare, in quo Miſſa eſt celebranda, imponit, & benedicit thus; ita præſcribente Cæremoniali Epiſcoporum *lib.* 2. *cap.* 8. §. 23.

Impoſito incenſo in thuribulo, Celebrans, & omnes alii, antequàm è Sacriſtia diſcedant, profundam faciant inclinationem Cruci, aut imagini principali: in quo conveniunt omnes Doctores; ſed diſputant, an nudis capitibus inclinare ſe debeant tunc præfatæ Cruci ſeu imagini? Negat Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 5. *n.* 2. affirmant verò Bauldry, Biſſus, & Hippolytus à Portu *loc. cit.* hac ratione ducti, quia tunc Celebrans non defert Calicem, ratione cujus eum in Miſſa Privata tecto capite inclinare ſeſe & Cruci, & Præſulibus, ac Principibus, docuimus ſuprà. Poſteà cooperiunt caput, & Miniſtri capite tecto, non aperto, ùt præſcribit Ceremoniale Cl. Reg. S. Pauli *lib.* 2. *cap.* 1. ſalutant Celebrantem, qui eis aliquantulùm ſe inclinat, capite pariter tecto. Præfata omnia colliguntur ex Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 8. & ex Bauldry *part.* 3. *art.* 4. *n.* 2. *&* 3. *& part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 6. ex Lohner *part.* 2. *tit.* 3. *de Ritu ſollemni n.* 2. quos refert & ſequitur Hippolytus à Portu *ſuprà n.* 4. §. *Celebrans*; quibus hoc ſolùm addendum eſſet, quòd Celebrans ante oſtium Sacriſtiæ (niſi faciendi ſit aſperſio ſollemnis, quæ fieri ſolet in Dominicis diebus) aſpergit juxta aliquorum uſum Miniſtros, & Acolythos ante ſe unico genu flexos; deinde ad Altare procedunt inceſſu gravi, oculisque ad terram demiſſis hoc ordine. Primus omnium præcedit Thuriferarius nudo capite, portans thuribulum fumigans, hoc modo: manu ſiniſtra illud tenens per manubrium, ùt dicitur infrà in Obſervatione 15. ad titulum 4. eadem manu (ſi non adſit Navicularius) inter indicem, & pollicem, naviculam, ejus pede arrepto, tenens; ita ut pars, quæ aperitur, ſit à parte exteriori: cùm verò incedit, dexterà per catenulas thuribuli vas elevatum portat, & à ſe paululùm remotum; ne forte ſuperpelliceum aduri, vel commaculari contingat; illud tamen leviter agitabit, ne ignis extinguatur. Dixi ipſum debere deferre naviculam manu ſiniſtra, ſi non adſit Navicularius: nam ſi adeſt, ipſe procedit à ſiniſtris Thuriferarii, deferens manu dextra naviculam, manu ſiniſtrâ pectori admotâ. Si verò ſit dies Dominicus, & facienda ſit aſperſio aquæ benedictæ; tunc Thuriferarius loco thuribuli defert vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, &c.

Lubet tamen animadvertere, quòd juxta Totinii ſententiam in Cæremoniali PP. Camaldulenſium *lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 3. thuribulum delatum à Thuriferario, per quatuor ferè digitos debet eſſe apertum, & per palmum à ſuperpelliceo remotum, & ſine incenſo, niſi prius impoſuerit Celebrans, alterâ manu pectori admotâ, etiam ſi deferente naviculam; cujus cornua debent reſpicere dextrum, ac ſiniſtrum humerum Acholythi eam deferentis.

Rurſus præterire non debemus, quòd juxta Cæremoniale Papale *lib.* 3. *ſect.* 5. *cap.* 2. Acolythus, ſive Ceremoniarius accipit thuribulum cum prunis ardentibus, & ponit catenularum annulos in manu ſua ſiniſtra, ita ut dependeat thuribulum; naviculam autem incenſi portat dextera cum apertura naviculæ à parte exteriori, ùt etiam nos innuimus ſuprà, quamvis Totinii opinio non ſit rejicienda.

Denique juxta Ceremoniale Clericorum Minorum *part.* 2. *cap.* 3. Acolythus Miniſter, ſeu Navicularius quando adeſt, geſtabit naviculam non manu dextra, ſed ſiniſtra. Sic illi

ex

ex Ceremoniali Epiſcoporum *lib.* 1. *cap.* 2. & Caſtaldo in praxi *lib.* 1. *ſect.* 4. *cap.* 4. ſed Ceremoniale Ambroſianum *lib.* 1. *tit.* de Thuriferariis ita ſtatuit: Acolythi Thuriferarii duo ſaltem ſint, quorum unus à ſiniſtris naviculæ pedem portet, alter verò à dexteris thuribulum; uterque tamen & naviculam, & thuribulum unica manu dextera elevata æqualiter cum ſiniſtra portabit.

Secundò, poſt prædicto ſequuntur Acolythi, ſeu Ceroferarii cum candelabris accenſis, ea deferentes nudis, & diſcoopertis manibus; & ille, qui eſt à parte dextera, ponit dexteram ſuam in medio candelabri globo; ſiniſtram verò in pede ad angulum. Ceroferarius autem, qui eſt ad ſiniſtram, accipit è contrà globum candelabri ſua manu ſiniſtra; ſua verò dextera pedem dicti candelabri: poſteà Miniſtri unus poſt alium, manibus ante pectus junctis, tecto capite: ultimus omnium Celebrans capite cooperto, manibusque pariter junctis ante pectus: Ceremoniarius verò, ſi unicus ſit, nudo capite, & manibus junctis, debet incedere poſt Acolythos, & ante Subdiaconum. Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 4. *num.* 3. & Biſſus *tom.* 2. *lit.* O. *n.* 422. Verùm Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 1. *n.* 17. Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 5. *n.* 2. & Hippolytus à Portu *ſuprà* *n.* 5. tenent, Ceremoniarium debere præcedere omnes, etiam Navicularium, & Thuriferarium; non autem incedere immediatè ante Subdiaconum, nec à ſiniſtris poſt Celebrantem, ùt opinantur alii hoc loco debere incedere: quia, ſi primus Ceremoniarius præcedet omnes, poterit impedimenta ſubmovere obviantia in via ad Altare, v. g. aperire aditum inter Populi frequentiam, aperire januas fortè clauſas, & alia hujuſmodi; quod non ita facilè poterit ſupplere Thuriferarius, & multò minùs ipſemet Ceremoniarius, ſi incedat ante Subdiaconum. Hæc Hippolytus à Portu *ſupracit.* ubi addit, quòd ſi duo aderunt Ceremoniarii, conciliari poterunt diverſæ Doctorum ſententiæ, dicendo, quòd ſecundus Ceremoniarius præcedat Thuriferarium, & primus incedat ante Subdiaconum. Poſteà ſequitur Subdiaconus ſolus, & poſt eum Diaconus, ultimo loco Celebrans; & hi tres tecto capite, ùt ſuprà diximus, & manibus junctis ante pectus. Bauldry, & Biſſus *ſuprà* &c.

Animadvertere tamen eſt hìc, quòd ſi Celebrans ſit cum pluviali, ùt fit in Benedictione candelarum, aſperſione aquæ benedictæ, &c. tunc Diaconus, & Subdiaconus procedunt pares cum Celebrante, Diaconus videlicèt à dexteris, & Subdiaconus à ſiniſtris, elevantes à lateribus fimbrias pluvialis ejuſdem Celebrantis; Diaconus quidem elevat manu ſiniſtra, dexterâ pectori admotâ; Subdiaconus verò elevat manu dexterâ, ſiniſtrâ pectori admotâ. Bauldry *ſuprà*, Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 5. *de Celebrat. n.* 2. & Biſſus *ſuprà* §. 1.

Prætereà advertendum pariter eſt, quòd ſi Sacriſtia ſit retro Altare; tunc parati pro Miſſa Sollemni exeant, ſi fieri poteſt, per portam à latere dextero Evangelii, & regrediantur per portam à latere Epiſtolæ, ſi duæ ſint, poſt finem Miſſæ. Biſſus *tom.* 1. *lit.* C. *n.* 197. §. 6. & Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 4. *num.* 11.

Prædicti parati, ſi procedendo tranſeant ante Altare majus, ad quod fortè Miſſa non ſit celebranda, omnes genuflectunt unico genu, capite diſcooperto, dummodò in eo aſſervetur SS. Sacramentum: ſi verò non adſit Sacramentum, nihilominùs omnes genuflectunt Cruci, excepto ſolo Celebrante, qui tantùm profundè Cruci ſe inclinat; quod ſimiliter faciunt Miniſtri Sacri, niſi ſint Eccleſiæ Cathedralis Canonici. Si autem tranſeant ante SS. Sacramentum expoſitum, tunc omnes utrumque genu flectunt, capite diſcooperto; quod idem obſervare debent, ſi tranſeant ante aliquod Altare, ſupra quod jam ſit Hoſtia conſecrata, vel miniſtretur Sacramentum: ſed in hoc caſu ſatis eſt, ſi flectant unicum tantùm genu. At ſi contingat eos tranſire ante Altare, in quo elevetur SS. Sacramen-

tum

tum, omnes genuflexi expectant, quouſque Sacerdos depoſuerit Calicem ſuper Altare. Biſſus *ſuprà* §. 3. *& tom.* 2. *lit. S. n.* 20. §. 3. Miniſtri quidem Sacri à lateribus Celebrantis, Ceroferarii in locis ſuis, habentes Thuriferarium medium, & Navicularium ab ejus ſiniſtris ſi adſit. Aliis Altaribus privatis, nulla fiat reverentia, niſi fortè ratione SS. Sacramenti, quia tunc debet ſervari regula ſuprapoſita. Ex Biſſo hìc, & ex aliis communiter.

Si Celebrans, & Miniſtri tranſeant ante, vel per Chorum; tunc debent nudo capite ſalutare omnes in Choro exiſtentes, qui etiam ſtantes nudo capite reſalutant cum profunda reverentia, exceptis Prælatis, qui caput non detegunt, ſed ſtando capite cooperto conſalutant. Ex Ceremoniali Epiſcoporum recognito ſub Benedicto Papa XIII. fel. rec. *lib.* 2. *cap.* 17. §. 1. & ex Bauldry *cit. num.* 5. nec non ex Biſſo *ſuprà* §. 4. Quòd ſi Altare ita ſitum ſit, ut Celebrans ad illius medium accedere non poſſit, quin priùs tranſeat per partem Evangelii, aut Epiſtolæ, v. g. quando Sacriſtia eſt retro poſt Altare, aut alio modo; tunc Miniſtri illius partis, parùm retrocedere debent, ut Celebranti tranſitum facilem præbeant; cui profundè illi tunc ſe inclinant (quibus præfatus Celebrans ſimplici, vel ad ſummum mediocri capitis inclinatione reſpondet) videlicèt Diaconus, & Subdiaconus, & primus Ceroferarius, ſi tranſeat per latus Epiſtolæ; & viceverſa Subdiaconus, & ſecundus Ceroferarius, ſi per latus Evangelii tranſeat. Bauldry *ſuprà n.* 6. Biſſus *ſuprà* §. 2. & Gerlacus Vinitor *part.* 4. *tit.* 3. *in adnot. in Miſſam Sollemnem* §. 8

Si verò pergant ad Altare recta linea, dum ad illud accedunt, Diaconus, Thuriferarius, & primus Ceroferarius recedunt à parte Epiſtolæ; Subdiaconus verò, Navicularius, quando adeſt, & ſecundus Ceroferarius à parte Evangelii, ibique expectant Celebrantem. Bauldry *num.* 7. Biſſus *ſuprà*, & Vinitor §. 9. Cùm autem ad infimum Altaris gradum pervenerit; an cum Celebrante Miniſtri, & Acolythi, ſeu Clerici conſiſtere debeant in recta linea, æqualiter ante ſupradictum infimum Altaris gradum, non conveniunt Sac. Rituum interpretes. Affirmativam ſententiam amplectuntur Bauldry *part.* 3. *ſuprà num.* 8. *& part.* 1. *cap.* 15. *art.* 3. *num.* 2. necnon Biſſus *lit. C. num.* 197. §. 1. negativam verò ſententiam tuentur noſter Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 4. *cap.* 2. *num.* 11. Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 5. *n.* 2. & Hippolytus à Portu *ſuprà num.* 7. quibus adhærendum eſſe mihi videtur: quia Presbyterium communiter non eſt tam amplum, ut commodè, & cum debita diſtantia inter ſe omnes diſponi poſſint: tum quia nec in Miſſa Pontificali, Miniſtri omnes ſtant in eadem linea cum Epiſcopo; præter Presbyterum aſſiſtentem, qui ſtat à dexteris ejus, & Diaconum Miſſæ, qui à ſiniſtris, & apud eum modicùm retro ſtat Subdiaconus. *Ceremon. Epiſc. lib.* 2. *cap.* 8. §. 30. Igitur præſertim ſi locus Presbyterii nimis anguſtus ſit, recta linea in plano, ſequenti ordine ſeſe diſponant, videlicèt:

Subdiaconus à ſiniſtris Celebrantis; Celebrans in medio; Diaconus à dexteris ejus; retro poſt Subdiaconum unus Acolythus Ceroferarius cum candelabro; retro poſt Diaconum alter Acolythus Ceroferarius cum candelabro; retro poſt Celebrantem Thuriferarius cum thuribulo à dexteris; & à ſiniſtris ipſius Navicularius cum navicula, quando etiam ipſe reperitur. Quòd ſi ſupradictus Presbyterii locus non ſit anguſtus, Ceroferarii ſe locabunt hinc inde aliquantulùm à gradibus Altaris diſtantes, & modicùm retro Miniſtros Sacros, nimirum primus Ceroferarius à dexteris Diaconi, alter à ſiniſtris Subdiaconi. Si adſit, ùt decet, Ceremoniarum Magiſter, hìc ſtabit ùt plurimùm in cornu Epiſtolæ; cui tamen determinatus locus aſſignari nequit, cùm de ratione ſui officii ſit omnia ordinare:

aude

Digitized by Google

unde modò unum, modò alium, ſecundùm quod ipſe opportunum judicabit, locum tenebit. Biſſus *ſuprà* §. 2. & Bauldry *num.* 8.

Omnibus ùt ſuprà diſpoſitis, Celebrans detegit caput (quod idem faciunt Miniſtri Sacri) & præbet ſuum birretum Diacono, qui illud recipit, cum quaſi oſculo illius; ùt tradit Bauldry *part.* 3. *cap.* 10. *art.* 4. *num.* 9. & Hippolytus à Portu *ſuprà num.* 7. §. *Celebrans*, *& Miniſtri*; à quo tamen quaſi oſculo abſtinendum eſt, ſi Miſſa celebretur coram SS. Sacramento expoſito. Poſteà Ceremoniarius, vel alius colligit à Diacono & Subdiacono omnia birreta, & ea poſt factam genuflexionem ponit ſuper ſcamnum deputatum ad ſedendum. Biſſus, Bauldry *ſuprà*, *& cap.* 11. *art.* 1. *n.* 6. & alii cum Gavanto: nunquam tamen in Altari ponantur; quod etiam in Miſſis Privatis obſervandum eſt; Gerlacus Vinitor *part.* 4. *tit.* 3. §. 10. vel ſi ſcamnum non ſit paratum, quia fortaſſe propter reverentiam SS. Sacramenti expoſiti, ſedendum non eſt; tunc birreta ponantur in alio decenti loco; non verò ſuper credentiam, & multò minùs, ùt dictum eſt, ſuper Altare. Biſſus *ſuprà loc. cit.*

Detectis capitibus genuflectunt omnes unico genu, ſi Tabernaculum adſit, cum Venerabili incluſo. Gavantus, & Arnaudus *ſuprà part.* 2. Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 1. *tit.* 11. & alii communiter &c. & unuſquiſque quidem in ſuo loco, hoc eſt, Celebrans cum Miniſtris Sacris, genuflectit ſuper infimum gradum Altaris; Clerici verò in plano Cappellæ genuflectunt. Hippolytus à Portu *ſuprà*, & Benvenuti *in inſtruct. pro Sacerd. in Miſſa Sollemni.* Quòd ſi non adſit Sacramentum in Tabernaculo incluſum (ùt adeſſe non deberet, *ex Cerem. Epiſc. lib.* 1. *cap.* 12. §. 8.) tunc ſolus Celebrans profundam facit reverentiam; cæteri verò omnes Cruci genuflectunt unico genu, ùt ſuprà diximus, ad differentiam Celebrantis. Gavantus hic, & cum eo omnes communiter. Si verò Diaconus, & Subdiaconus eſſent Canonici Eccleſiæ Cathedralis, etiam ipſi cum Celebrante profundam Cruci reverentiam faciunt. Bauldry *part.* 3. *ſuprà eodem num.* 9.

Ceroferarii vadunt ad credentiam (factâ ùt ſuprà genuflexione) & ſupra eandem deponunt candelabra cum candelis accenſis, in angulis anterioribus ejuſdem, juxta ſententiam Gavanti, necnon Cabrini, Corſetti, & Nicolai de Bralion; ut ſint commodiori uſui iiſdem Ceroferariis ad ea citiùs ſumenda de credentia. Bauldry tamen *part.* 1. *cap.* 4. *tit.* 3. necnon Biſſus *lit. C. n.* 552. §. 8. tenent, prædicta candelabra collocari debere in angulis poſterioribus credentiæ: tum quia ibi commodiùs, & ſecuriùs ponuntur; tum quia talis videtur communis conſuetudo. Prædicti Ceroferarii diſcedendo ab Altari, & accedendo ad credentiam, hunc Ritum obſervent.

Statim erecti à genuflexione cum aliis facta, ſecundus Ceroferarius, qui eſt in cornu Evangelii, primò diſcedat expectatus à primo Ceroferario, qui eſt in cornu Epiſtolæ; ut ita ſimul ad credentiam pro deponendis candelabris accedant. Advertat autem ſecundus Ceroferarius, ne aliam genuflexionem, aut reverentiam faciat dum tranſit ante medium Altaris; ſed recto tramite pergat, & ſe uniat primo Ceroferario, qui eſt poſt Diaconum in cornu Epiſtolæ; & deinde unà cum eo vadant ambo ſimul ad credentiam, ibique deponant candelabra, ùt dixi. Primus ponit ſuum candelabrum ad dexterum latus propius Altari; ſecundus ad ſiniſtrum latus credentiæ remòtius ab Altari: deinde vel ibi genuflectunt à lateribus credentiæ, quaſi collaterales candelabris, manibus junctis, facie ad Altare converſa; vel recedunt à Presbyterio, utpote inutiles, donec iterum ſumere debeant candelabra, quando Evangelium cantari debet, juxta Eccleſiarum conſuetudines. Si remaneant in Presbyterio, donec Ce-

Digitized by Google

Celebrans aſcendit ad Altare, manere debent genuflexi uſque ad finem Confeſſionis à lateribus credentiæ, non ante eam, ſed quaſi collaterales candelabris, quantùm fieri poteſt; primus ſcilicet ad dexterum latus versùs Altare; ſecundus ad ſiniſtrum, manibus junctis, facie ad Altare converſa, ſe ſignantes, & pectus cum aliis, dum dicunt *Mea culpa*, percutientes. Bauldry *part. 3. tit. 13. cap. 11. de Miſſa Sollemni art. 4. n. 10.* Thuriferarius verò etiam factâ genuflexione cum aliis, recedit; & in plano prope cornu Epiſtolæ genuflexus manet &c. agitans aliquantulùm thuribulum apertum: Ceremoniarius, ſi adſit, genuflectit in loco apto, & commodo ad functionem ſuam; ùt plurimùm verò ſtat, vel genuflectit ad partem Epiſtolæ, niſi ſit alibi occupatus. Bauldry *ibidem num. 12.* Juxta conſuetudinem verò nonnullarum Eccleſiarum, Thuriferarius, & Navicularius, quando Celebrans erectus incipit Miſſam, remanent retro illum aliquantùm diſtantes, ambo genuflexi; nec ſe erigunt, niſi quando Celebrans, & Miniſtri aſcendunt ad Altare, ad faciendam primam Altaris incenſationem ante Introitum Miſſæ.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. III. De Principio Miſſæ & Confeſſione facienda.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à deſcenſu Sacerdotis ab Altari, uſque ad Miſſæ, ſeu Confeſſionis initium.

I. Gavant. pag. 83. col. 1. lit. e *Junctis manibus, &c.*) Quemadmodùm, ut ſeſe Sacerdos humiliet coram Deo, deſcendit ſub infimum Altaris gradum; ita nobiliorem locum ſibi proprium occupat, ſtans in medio ante Altare, ut ſui muneris ſervet dignitatem: quando autem celebrat ad præſentiam ſuperioris, ſe recipit ad latus, ùt ſuo loco dicemus. Quarti *part. 2. tit. 3. Rub. 1. §. Convenit*; & à Portu *tit. 3. Rubr. 1. in addit. num. 3.* Stans igitur Sacerdos in medio plano Cappellæ, ante ſupradictum infimum gradum, junctis manibus ante pectus extenſis, & junctis pariter digitis abſque ulla geſticulatione in præ ictâ manuum junctione, manus manui approximatur; ita ut quilibet digitus, ſuum ſimilem tangat: v. g. index manus ſiniſtræ indicem manus dexteræ, medius ſiniſtræ medium dexteræ: nulla tamen cogit neceſſitas, ut in quolibet ſui parte totaliter ſe tangant, quod etiam verificatur de anterioribus, & inferioribus manuum palmis; dummodò ineptè non diſtent inter ſe, Bonamicus *part. 1. obſerv. 11. num. 2.* neque directè faciem Celebrantis, neque terram directè reſpiciant. Idem Bonamicus *ſuprà*, & Gervaſi *in Catalogo errorum num. 34.* necnon *in inſtructione cap. 3. §. Diſceſſ.* Itaque manus ſic junctæ, prout dictum eſt, planetam ne tangant, quantùm fieri poteſt. Idem Gervaſi *ſuprà*, & Caſtaldus *lib. 2. cap. 8. num. 1.* necnon à Portu *ſuprà num. 4.* id quod facilè aſſequemur, ſi cubitos pectori propiùs accommodaverimus, quàm lateribus. A Portu *ſuprà num. 4.* In ſ pradicta manuum conjunctione ſemper junguntur digiti, prout ſuprà expoſitum eſt: ſolùm excipitur, ne poſt Conſecrationem pollex dexter ponatur ſuper ſiniſtrum in modum Crucis, cùm non disjungantur tunc pollices ab indicibus. Bauldry *part. 3. cap. 4. num. 1.* Sacerdos itaque detecto capite, remoto etiam pileolo (de quo ſuprà ſatis locuti ſumus) & factâ priùs Cruci, vel Altari profunda inclinatione capitis, & humerorum; ita ut, ficuti obſervat modernus

dernus Auctor, poſſit manibus extenſis tangere genua; *Cerem. Miſſæ Priv. cap.* 1. §. 1. & Gervaſi *ſuprà cap.* 2. §. *E Giacchè.* vel ſi in eo Altari ſit Tabernaculum Sanctiſſimi Sacramenti, tunc faciet genuflexionem unico genu, cui non addenda eſt alia inclinatio; & poſteà erectus incipit Miſſam, ùt infrà dicemus. Notandum hoc loco eſt; quòd quando Sacramentum non aſſervatur in Altari, ſed ad latus in cornu Evangelii, ùt adhuc in multis locis incluſum eſt extra Altare; tunc non debet illi fieri genuflexio à Sacerdote, antequàm incipiat Confeſſionem. Bauldry *ſuprà*, & Biſſus *tom.* 2. *lit. S. n.* 20. §. 10.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ coram Summo Pontifice, ſeu Cardinale, &c.

II. Gavant. pag. 83. col. 1. lit. g *Utpote nobiliorem.)* Sacerdos celebraturus coram Summo Pontifice, ſiſtit ſe ante infimum gradum Altaris à latere in cornu Evangelii; Miniſter autem erit in plano Cappellæ à latere in cornu Epiſtolæ. Antequàm verò incipiat Miſſam, genuflectit in plano, in eodem ſcilicet loco, in quo Confeſſionem facere debet; & ita genuflexus ad Summum Pontificem ſe vertens, expectat ab eo Benedictionem.

III. Gavant. pag. 83. col. 1. lit. h *A Papa petit Celebrans Benedictionem, non ab aliis inferioribus Papa.)* Sacerdos igitur coram aliis Prælatis, Summo Pontifice inferioribus celebraturus, quamvis genuflexionem faciat in cornu Evangelii; non tamen genuflectit Prælato, neque expectat Benedictionem: hoc enim ſolùm Summo Pontifici eſt præſtandum, uti Summo Sacerdoti: qua Benedictione accepta, ſurgit, & aliquantulùm versùs Altare ſe vertens, incipit Miſſam, prout in Ordinario. Rubrica *num.* 2. & Gavantus *ibidem lit.* h. necnon Biſſus ſuprà §. 11. & à Portu *part.* 2. *cap.* 4. *tit.* 3. *Rubr.* 2. *in adnotat.*

IV. Gavant. pag. 83. col. 1. lit. i *Coram Cardinale, &c.)* Coram Cardinale ubique Terrarum; coram Legato Sedis Apoſtolicæ in tota ſua Legatione; coram Patriarcha in toto ſuo Primatu; coram Archiepiſcopo in tota ſua Provincia; coram Epiſcopo in tota ſua Diœceſi, & etiam in Eccleſiis Regularium, quomodolibet exemptis, ſed exiſtentibus intra fines talis juriſdictionis, in quibus habent uſum rochetti nudi, & mozzettæ, quæ ſunt plenariæ juriſdictionis ſigna; debet Sacerdos coram prædictis celebrans adimplere ea, quæ tradit Gavantus, nimirum non petere ab illis, utpote Papa inferioribus, Benedictionem; ſed illis tantùm profundè inclinare caput, ùt ſuprà dictum eſt, poſtquàm accepit ſignum ab illis reſpectivè celebrandi Miſſam. Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 16. *n.* 4. Bauldry *part.* 3. *cap.* 9. *n.* 1. Tonel. *lib.* 2. *tit.* 14. & à Portu *ſuprà*, inhærentes noſtri Gavanti, & communi ſententiæ. Idem præſtare debet, quod præſtat ad præſentiam ſupradictorum, ſi celebret coram Abbate benedicto, & habente uſum mitræ, & baculi; vel alio ſimili Prælato exempto, & habente pariter uſum Pontificalium, & juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ex paritate dignitatis, in locis tamen ſuæ juriſdictionis. Bauldry *part.* 3. *cap.* 9. *num.* 1. *& tit.* 6. *Rubr.* 6. *num.* 3. necnon à Portu *ſuprà num.* 5.

Si autem contingat, Sacerdotem celebrare coram Prælatis extraneis, ſive coram proprio Prælato, ſed in aliena Diœceſi; tunc ita ſe gerere debet, quoad prædicta, ac ſi illi non adeſſent. Lohner *part.* 4. *tit.* 6. *num.* 9. Bauldry *ſuprà num.* 12. Tonellius *lib.* 2. *tit.* 14. Nihilominùs ſi contingat, celebrare coram Prælato proprio, ſed in privato Oratorio ipſius Prælati, & ad præ-

ſeotiam ſolius ſuæ familiæ; tunc juxta ſententiam Tonellii *lib* 2. *tit.* 14. *num.* 9. Moncii de Miſſa coram Prælato §. 2. & Hippolyti à Portu *ſuprà num.* 6. tunc, inquam, idem agere deberet cum dicto Prælato, ac ſi celebraret in ejus juriſdictione.

V. Gavant. pag. 84. col. 1. lit. m *Cum aliis Principibus, &c.*) Principum Secularium, etiam magnorum, quoad præſentem circumſtantiam nulla foret habenda ratio, ſicùt non habetur Prælatorum extraneorum: nihilominùs debet haberi ratio eorum dignitatis, juxta conſuetudinem locorum legitimè introductam: neminem quidem in via detecto capite ſalutare debet Sacerdos, quando Calicem defert; ſed ſolùm eo cooperto, Prælatis, & Magnatibus pro perſonæ dignitate ſe inclinare; ùt docet Tonellius *part.* 2. *tit.* 2. *Rubr.* 1. *in notis n.* 6. §. *Si Sacerdos*; & ùt nos ſuprà adnotavimus ſuo loco. Præterea Sacerdos, antequàm Miſſam incipiat, & ea finita, ſalutat convenienti inclinatione dictos Magnates; id quod duobus modis fieri poteſt. Primò antequàm Miſſam incipiat, poſtquàm Altaris gradus deſcendit, & antequàm ſe ad ipſum Altare convertat, eos ſalutet; & in fine, dum eſt in Cappellæ plano, ab Altari diſceſſurus. Secundo modo ſic: poſtquàm deſcendit Altaris gradus pro facienda Confeſſione, priùs ſe ad Altare convertat, ut ei genuflexionem faciat, ſeu reverentiam, proùt decet: poſteà ſe ad Prælatum, ſive ad Magnates vertat, quibus debitam facit inclinationem; & iterum ad Altare converſus, Miſſam incipiet. In fine verò, lecto ultimo Evangelio, abeo ſe in loco ſe ad eos ſalutandos convertat. Quinam autem ex his duobus modis eligendus ſit, praxis, & conſuetudo docebunt. Certè modus ſecundus videtur convenientior: tum quia initio Miſſæ priùs fit reverentia Altari, deinde Prælatis, vel Magnatibus, quod utique magis decet; tum quia in fine fortaſſe non ſemper illi expectant, donec Sacerdos deſcenderit Altaris gradus in plano Cappellæ.

Prætereundum non eſt, quòd Sacerdos celebrans coram proprio Epiſcopo in loco ejus juriſdictionis, vel in ejus Oratorio privato, proùt ſuprà, debet ad illum ſe convertere, dum dicit *Tibi Pater*, & *Te Pater*; cui pariter, poſtquàm dedit ſignum, ut celebrare poſſit, facit, ùt diximus, profundam reverentiam, ad licentiam ſacrificandi obtinendam; ùt cum Micrologo adnotavit Gavantus hic, & docent pariter Lohner, & Bauldry ſuprà: qua reverentia facta, verſus ad Altare, incipit de more Miſſam, faciendo iterum profundam inclinationem, aut genuflexionem Altari, prout aderit, vel non aderit incluſum in Tabernaculo Sacramentum; & muniens ſe ſigno Crucis, dicit: *In nomine Patris, &c.* & ſic proſequitur.

Reliqua ſpectantia ad hanc Miſſam celebrandam coram Summo Pontifice, Cardinale, Epiſcopo, &c. traduntur *ad tit.* 6. *Rubr.* 2. in Commentariis Gavanti, & in noſtris Obſervationibus.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ ſervando in ipſius initio.

VI. Gav. pag. 84 col. 1 lit. o *Ante omnem actum manus pingat Crucem.*) Sacerdos itaque pro incipienda Miſſa producit ſibi à fronte ad pectus, & ab humero ſiniſtro ad dexterum, ſignum Crucis, dicens intelligibili voce: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.* Et proſequitur Confeſſionem. Aptiſſimè incipit Eccleſia initium Miſſæ à ſalutifero Crucis ſigno, & invocatione SS. Trinitatis, à quo omnia auſpicari ſemper Chriſtianis ſollemne fuit, teſte Tertulliano, qui *lib. de coron. milit. cap.* 1. inter ea, quæ ex traditione ſine ullius ſcripturæ teſtimonio uſurpantur, hoc etiam recenſet: quia oportet à Deo incipere, & ejus auxilium invocare, ſine quo nihil boni inchoatur, nihil boni

boni perficitur; & idcirco nomen SS. Trinitatis invocatur. Sanctus vero Cyrillus Hieroſolymitanus *in cathec.* 13. *Non pudeat,* ait, *nos Crucifixum confiteri; ſed in fronte confidenter ſignaculum Crucis digitis imprimatur, & in aliis omnibus Crux fiat, in panibus comedendis, &c.* Idem docet S. Cyprianus *epiſt.* 58. D. Ambroſius *de Iſaac, & Anima cap.* 8. & alii communiter. Quilibet igitur Chriſti Athleta opus præſertim grande aggreſſurus, præmunire ſe debet Crucis ſigno ad terrendos inimicos, ad fugandos Dæmones; ùt monet D. Hieronymus *à Gavanto* hic *citatus*; quapropter potiori ratione hoc facit Sacerdos in Miſſæ initio Crucis Myſteria celebraturus; ùt latiùs explicat noſter Molpheſius, *ſumm. tract.* 3. *cap.* 11. *de partibus Miſſæ.* Quarti *part.* 2. *tit.* 3. *Rubr.* 4. Claudius de Vett *tom.* 3. *cap.* 1. *in Rubr.* 1. Petrus Le Brun *tom.* 1. *part.* 1. *art.* 2. Auctor anonymus tractatus Miſſæ Parochialis Gallicè exarati *part.* 2. *artic.* 3.

V.I. Gav. pag. 84. col. 1. ead. lit. o *Sed tribus digitis ſignum Crucis exprimendum eſſe.)* In efformando prælaudato Crucis ſigno, nobis Chriſtianis mos eſt manu integra tribus digitis, Crucis ſignum efformare: hinc meritò legimus antiquitus vetitum, ne unico digito Crucis ſignum efformaretur, propter Monophyſitas Hæreticos, qui unico digito Crucem effingebant; quandoquidem ipſi in Chriſto poſt unionem duarum naturarum, Divinæ, & humanæ, has in unam coaluiſſe affirmabant; quod, dum ſe uno digito ſignabant, ſatis apertè indicare viderentur; ùt refert Nicephorus *lib.* 18. *cap.* 53. Nobilis ad hanc rem eſt hiſtoria Meletii Antiocheni Epiſcopi apud Nicetam *lib.* 1. *cap.* 21. *theſ. Orthod. Fid. Meletio igitur docenti in Concione, Divinum Filium Æterno Patri eſſe conſubſtantialem, Archidiaconus Arianæ factionis, qui aderat, manu os occluſit; at ille tribus digitis expanſis ſingillatim, tum in unum adductis, quod voce non potuit, ſigno declaravit, ſe Trinitatem Perſonarum Divinarum, & unicam Divinam eſſentiam credere,* quo facto Meletius omnem à ſe Arianiſmi ſuſpicionem amovit. De hoc Ritu efformandi Crucem tribus digitis videri poſſunt ea, quæ tradit de Vert *loc. cit.*

Si, antequàm Sacerdos Miſſam incipiat, elevetur in Altari vicino Sanctiſſima Eucharistia, dum accommodat Calicem, aut requirit Miſſam, proſequatur quæ peragit: deinde deſcendens ad planam terram, utrumque genuflectat in infimo gradu, ſi depoſitus nondum fuerit Calix; & item genuflectat utroque genu in eodem infimo gradu, ſi nondum inchoato *In nomine Patris*, dum deſcendit ab Altari, elevetur Hoſtia; nec ſurgat niſi depoſito Calice - Bauldry *part.* 3. *tit.* 3. *Rubr. apud ipſum* 3. *num.* 8. Cabtinus *cap.* 8. §. *Celebrans non debet*, & Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 8. *cap.* 2. ſed ſi inceperit jam Miſſam (dum fit prædicta elevatio Hoſtiæ) eam continuatè proſequi debet uſque ad finem: eſt enim unica moralis actio, quæ unionem moralem partium requirit; & conſequenter continuationem, cui opponitur interruptio. Biſſus *lit. S. num.* 20. §. 15. & Hippolytus à Portu *ſuprà Rubr.* 2. *in adnotat.* 8. ubi advertit ſe dixiſſe moralem, ut includeret actiones illas phyſicas, v. g. Panegyrim, Concionem; quæ licet non habeantur de lege ordinaria in Miſſa; tamen faciunt unum morale cum Miſſa, ſi habeantur.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis.

VIII. Gavant. pag. 84. col. 2. lit. p *Etiam à Miniſtris. Intellige de Miniſtris paratis.)* Celebrans erectus cum Miniſtris Sacris, facta debita reverentia, ùt ſuo loco adnotatum eſt, manibus junctis; deinde dextera ſe ſignans à fronte ad pectus, ſiniſtrâ extenſâ, &

 admo-

admotâ pectori (quod idem faciunt Miniſtri) incipit Miſſam, dicens: *In nomine Patris, &c.* eamque proſequitur cum Miniſtris Sacris, ùt in Ordine Miſſæ: & ab hoc loco, nec ipſe, nec Miniſtri advertere debent ad quemquam in alio Altari celebrantem; manusque ita teneant junctas ante pectus; ut, ſi fieri poteſt, planetam, aut dalmaticam, ſive tunicellam non tangant, neque ei prorſus ſubmittant. Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 4.*n.*13. & Gerlacus Vinitor *part.* 4.*tit.*3.§.13.

Dum Celebrans incipit *In nomine Patris*, Miniſtri inferiores maneant genuflexi à latere Altaris prope credentiam in cornu Epiſtolæ in plano: videlicèt Thuriferarius in medio, primus Ceroferarius à dextris, & ſecundus à ſiniſtris illius, ùt alibi diximus; & ſi aderit Naviculaius, vel alius Acolythus, dictus *de Libro*, tenebit locum à ſiniſtris Thuriferarii; & Ceroferarii, hinc inde omnium poſtremi, in recta linea omnes junctis manibus, ſe ſignantes, dum dicitur *In Nomine Patris*, & percutientes Pectus, ad illa verba *Meaculpa*. Biſſus *lit. C. n.* 193. §. 7. & ſtatim ac Celebrans incipit *In Nomine Patris*: In Choro canteur Introitus. *Cerem. Epiſc. lib.* 1.*cap.* 8. §. 30. Biſſus *suprà*, & Bauldry *loc. cit. num.* 16. Ceremoniarius genuflectat in loco, in quo maluerit, cùm neque ſit uti, neque genuflexo certus in Presbyterio locus aſſignari poſſit. Gavantus *part.* 2. *tit.* 2. *ſub lit. c.* Arnaudus *hìc*, & Bauldry *part.* 3. *cap.* 11.*art.*4.*n.*12. qui ſubdit, quòd ùt plurimùm Ceremoniarius ſtat, vel genuflectit ad partem Epiſtolæ, & ſatis congruenter, niſi ſit aliter occupatus. Caſtaldus verò *lib.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 1. *num.* 19. docet, quòd ſi Ceremoniarius genuflectat poſt Celebrantem in caſu contingenti, commodior erit Celebranti, & ad implendum ſuum munus. Quoties Celebrans ſe ſignat, aut caput inclinat, toties ipſe quoque ſe ſignat, & caput inclinat; non tamen ad ejuſdem Confeſſionem ſe inclinat, aut percutit pectus. Iterum, quando Miniſtri Confeſſionem faciunt, profundè ſe inclinat versùs Altare, ſi genuflectat in latere Epiſtolæ, & pectus cum illis percutit; & versùs Celebrantem ſe inclinat, dum illi dicunt *Tibi Pater*, *&* *Te Pater*. Lohner *part.* 3. *tit.* 4. *n.* 5. & Hippolytus à Portu *tit.* 2. *de Miſſ. Sollemn. in adnot. num.* 1. §. *Ceremoniarius*.

Pro Ritu Miſſæ tam Sollemnis, quàm Privatæ, in ipſius Miſſæ initio.

IX. Gavant. pag. 84. col. 1. lit. q *Ponit infra pectus.*) Sacerdos dum ſe ſignat (quod idem faciunt Miniſtri) dicens *In Nomine Patris, &c.* tangit materialiter (non moraliter in aere, ſed versâ ad ſe palmâ manus dexteræ, & omnibus illius digitis junctis, & extenſis) frontem tribus mediis dexteræ digitis. Baldaſſarius *part.* 1. *cap.* 1. §. *Fatto questo*. Dum dicit *& Filii*, tangit pectus; dum dicit *& Spiritus*, tangit humerum ſiniſtrum; dum dicit *Sancti*, tangit humerum dexterum: ita communiter omnes: poſteà dicit *Amen*. Nec Celebrans nec Miniſtri caput inclinent, dum ſe ſignant, ſed erectum habere debent. Bauldry *part.* 3. *tit.* 3. *Rubr.* 4. *n.* 1. Vinitor *part.* 2. *tit.* 3. §. 8.

X. Gavant. pag. 85. col. 1. eadem lit. q *Cur autem benedicens aliis rebus in Altari, &c.*) Sacerdos benedicens aliquid in Altari, ideò ſiniſtram ponit ſuper Altare; quia non decet ſiniſtram manum quaſi in aere ſuſpenſam tenere; ùt docet noſter Gavantus. Hoc idem ſervari debet, quoties præſtandum eſt aliquid unica manu, v.g. quando vertenda ſunt folia Miſſalis, vel aliquid ſimile agendum eſt: tunc enim alia manus deponi debet; ùt obſervat ſupracit. noſter Gavantus, & cum eo Vinitor *ſuprà* §. 9.

Dein-

Deinde dicenda ſunt omnia fideliter, ùt in Miſſali, nihil addendo, nihil demendo; nihil immutando, cum omni attentione, diſtinctione, & gravitate: cavere debet etiam Sacerdos, ne nimiùm præceps ſit atque feſtinus; ita nec æquo tardior, aut prolixior ſit; magiſque rationem habere debet publicæ ædificationis, quàm ſui affectus; quod ut honeſtè fiat, ſemi horæ ſpatium Miſſis Privatis & neceſſarium eſſe, & ſufficere arbitratur Gerlacus Vinitor *ſuprà* §. 12.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab inito Pſalmi Judica me Deus, uſque ad finem ejuſdem Pſalmi.

XI. Gavant. pag. 85. col. 1. lit. r *Introibo ad Altare Dei.*) Formato ſigno Crucis (eo modo, quo ſuprà *n.* 9 diximus) Sacerdos iterum manus jungit ante pectus, deinde pronunciat voce clara, & intelligibili, Antiphonam *Introibo ad Altare Dei.* Miniſter verò in Miſſa Privata genuflexus ad cornu Evangelii in plano aliquantulùm poſt Celebrantem à ſiniſtris ejus, vel ſi ſint plures graduum ordines, ante infimum gradum ſupremi ordinis, & manibus junctis reſpondet, &c. Bauldry *part.* 1. *cap.* 17. *de Miniſt. Miſſ. Priv.* unicus enim debet eſſe talis Miniſter Miſſæ Privatæ, cùm -- *Neque Vicariis generalibus, etiamſi ſint Protonotarii, duo Miniſtri cum cotta concedantur* -- ùt ſtatutum eſt à S. R. C. die 7. Auguſti 1627. & alibi diximus. Decretum citatum eſt in noſtro Indice ſub *n.* 215. Cùm igitur Sacerdos incipit Miſſam, dicens *In Nomine Patris*, Miniſter pariter ſe ſignat cum eo, eique reſpondet, poſtquàm dixit *Introibo, &c.* ſubnectens *Ad Deum, qui lætificat, &c.* Similiter reſpondet ei ad Pſalmum *Judica me Deus*, conformando vocem ſuam voci Sacerdotis celebrantis quoad fieri poteſt. Bonamicus *part.* 1. *obſerv.* 7. *n.* 3. Coſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 1. *num.* 1. Hæc autem dicens Miniſter ſtat pariter erectus, & non inclinatus, quantumvis genuflexus. A Portu *tit.* 3. *Rubr.* 4. *in adnot. n.* 6.

Initio Miſſæ Sacerdos clara voce pronunciat ſupradictam Antiphonam *Introibo ad Altare Dei, ex Pſalmo* 42. ſibi ſtatuens, & proponens finem, & ſublimem terminum, ad quem tendit, & ad quem dirigere debet reliquas actiones, nempe Altare Dei, & oblationem Sacrificii, quo nihil dignius, & ſublimius excogitari poteſt, ex Tridentino *Seſſ.* 22. *in Decreto de obſ. in Celebr. Miſſa*, ut ſic cautiùs procedat Sacerdos, & ad devotionem excitetur. Deinde recitat ùt ſuprà cum Miniſtro totum prædictum Pſalm. 42. qui aptiſſimus eſt eidem Miſſæ initio, quo ſe diſponit Sacerdos celebrans ad ingreſſum Altaris, & ad aſcenſum ad montem Dei. Quarti *part.* 2. *tit.* 3. de principio Miſſæ *n.* 6. & Card. Bona in tractatu aſcetico de Miſſæ Sacrificio *cap.* 5. §. 4.

XII. Gavant. pag. 85. col. 1. eadem lit. r *Habet Ambroſius lib.* 4. *de Sacramentis.*) Hanc Antiphonam in Miſſæ initio tempore S. Ambroſii dici conſueviſſe videtur aſſerere Gavantus, & expreſſè id adſtruit Stephanus Durandi, *de Rit. Eccl. Cath. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 4. ſed perperàm, ùt optimè advertit Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 3. nam liber de initiandis D. Ambroſii *cap.* 8. *& lib.* 4. *de Sacram. cap.* 2. quæ duo loca citari ſolent in comprobationem hujus aſſertionis, nec de Sacerdote, nec de Miſſa loquuntur, ſed de recenter baptizatis. *His abluta Plebs*, ait Ambroſius loco priori, *dives inſignibus ad Chriſti contendit Altaria, dicens, Introibo ad Altare Dei; ad Deum qui lætificat juventutem meam. Depoſitis enim inveterati erroris exuviis, renovata in aquila juventute, cœleſte illud feſtinat adire convivium*; & *lib. cit. de Sacram. Veniebas*, inquit, *deſiderans ad Altare, quo acciperes Sacramentum. Dicet Anima tua: Introibo ad Altare Dei; ad Deum,*

qui

Digitized by Google

qui lætificat juventutem meam. Depoſuiſti peccatorum ſenectutem, ſumpſiſti gratiæ juventutem; hoc præſtiterunt tibi Sacramenta cæleſtia. Baptiſmi videlicèt, & Confirmationis, de quibus in præcedenti ſermo fuit.

XIII. Gavant. pag. 85. col. 1. lit. f *Judica me Deus, &c.*) Pronunciatâ à Sacerdote cum Miniſtro dictâ Antiphonâ, incipit cum eodem Miniſtro alternatim recitare Pſalmum *Judica me Deus*; quem Pſalmum non ante ducentos Annos ab Eccleſia Romana fuiſſe ſuſceptum, tradit Claudius de Vert *tom. 3. part. 1. cap. 1. in Rubr. 6.* Hæc tamen ſententia validiſſimis impugnatur argumentis: Micrologus enim à Gavanto hìc cit. qui Ordinem Miſſæ Romanæ deſcribit, hunc Pſalmum ante Miſſam recitatum fuiſſe teſtatur: *Paratus*, inquit *cap. 23. Sacerdos venit ad Altare, dicens Antiphonam* Introibo ad Altare Dei, & *Pſalmum* Judica me Deus, *poſt quem ſequitur Confeſſio.* Addimus inconcuſſum Innocentii III. Pontificis teſtimonium, quo D. de Vert caſtigetur incuriæ: *Pontifex* (Innocenti verba ſunt *lib. 2. de Myſt. Miſſ. cap. 13.*) *ad Altare perveniens, & ad ſe ipſum revertens, antequàm ordiatur Sacrum Officium, de peccatis ſuis cum aſtantibus confitetur, Pſalmum illum præmittens, qui manifeſtè per totum ſibi ad hoc dignoſcitur pertinere, & convenire.* Judica me Deus; *ut diſcretus à gente non Sancta, & ab homine liberatus iniquo, ad Altare Dei dignus introeat.* Accedit Radulphi Tungrenſis auctoritas, qui hunc morem ab Eccleſia Romana in alias emanaſſe fatetur. *Sacerdos igitur paratus*, ait Scriptor ille Seculi XIV. *veniens ad Altare, Romano ordine dicit Antiphonam* Introibo, *cum Pſalmo* Judica, *& facit Confeſſionem.* Demum in Miſſali Romano ante Annos quingentos exarato, quod extat MS. in Bibliotheca Angelica, hæc leguntur: *Cùm autem indutus fuerit, accedat ad Altare, & dicat* Introibo ad Altare Dei, Reſp. ad Deum, &c. *Pſalmum* Judica me Deus: *tum inclinet ſe ante Altare, & dicat* Confiteor Deo, &c. His atque aliis, quæ afferri commodè poſſent, teſtimoniis, Scriptoris Galli funditus labefactatur opinio. Opponit tamen idem Claudius de Vert ſilentium Ordinis Romani XIV. acutiſſimum ſanè telum; ſed eam tantùm ferit dexteram, quæ illud imperitè vibravit. Quid hoc Romani Ordinis teſtimonio diſertius? *Indutus Dominus Papa* (ſunt ipſiſſima illius Ordinis verba *in tom. 2. muſæi Italici pag. 319. n. 71.* cujus nobis ſilentium tam confidenter obtruditur) *omnibus Pontificalibus, dicit ante Altare verſic.* Introibo ad Altare Dei, Reſp. Ad Deum, qui lætificat juventutem meam. *Deinde Papa incipit Pſalmum* Judica me Deus: *completur tam per eum, quàm per aſtantes. Demum repetit* Introibo ad Altare Dei, Reſp. Ad Deum, &c. Videatur idem Ordo *pag.* 314. *n.* 60. 318. *n.* 62. 324. *n.* 66. 326. *n.* 68. Nolim cum Petro Le Brun ex hac obſervatione malæ fidei Theſaurarium Cluniacenſem arguere; adeò tamen turpis eſt error, ut *Viro ad eruendam, & aſſerendam ſimplicem, ac nudam Rituum Eccleſiaſticorum veritatem nato* condonari abſque ſcrupulo nequeat. Scimus quidem, hujuſmodi Ritum, ante Miſſalis recognitionem à Pio V. peractam, ab omnibus non fuiſſe receptum, utpote arbitrarium, & hinc à quibuſdam omiſſum, (ùt etiam nunc ab Eccleſiis Mediolanenſi, & Laudunenſi, à Dominicanis, & Carthuſianis omittitur) ab aliis recitatum in ipſo Sacrario (ùt ab Eccleſiis Senonenſi, & Rhemenſi, & olim ab Eccleſia Aurelianenſi) ab aliis, dum Sacerdos pergeret ad Altare; quem Ritum ſervant hodie Carmelitæ, & aliquæ Galliarum Eccleſiæ. Verùm alienam conſuetudinem adſcribere velle Eccleſiæ Romanæ, abſque ullo legitimo teſte; *Non ſani eſſe hominis, non ſanus juret Oreſtes.* Cæterùm octingenti, & ampliùs Anni ſunt, ex quo hic Pſalmus cum ſua Antiphona ante Miſſam recitari conſuevit; cùm reperiatur in codice Chiſio ab Eminentiſſimo Bona vulgato, in appendice rerum Liturgicarum, quique octingentorum

Anno-

Annorum ætatem ſuperare videtur. Alia quæ ſpectant ad originem, & uſum recitationis prædicti Pſalmi in Miſſæ exordio, legi poſſunt apud Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 3. nec non apud Jo. Grancolas *lib. de antiquis Liturgiis pag.* 459. & *in tract. de Miſſa pag.* 4.

XIV. Gavant. pag. 85. col. 1. ead. lit. ſ *Et ex Decreto Cœleſtini dici aſſerit Durandus lib.* 4 *&c.*) Hoc loco Gavantus videtur adhærere opiuioni Durandi, aſſerentis, ex Decreto Cœleſtini Summi Pontificis, (qui Anno 422. Romanam cœpit regere Eccleſiam) recitatinnem prædicti Pſalmi in Liturgiæ exordio inſtitutam fuiſſe; cujus rei proſectò nullum eſt argumentum: legimus enim in Anaſtaſio Bibliothecario,* Cœleſtinum præſcripſiſſe quidem recitationem centum quinquaginta Pſalmorum, ante Miſſæ Celebrationem; non verò recitationem tantùm prædicti Pſalmi *Judica me Deus* ante Liturgiæ initium. *Hic conſtituit* (en verba Anaſtaſii, ſeu alterius Auctoris lib. Pontificalis in Vita Cœleſtini Papæ) *ut Pſalmi David ante Sacrificium pſallerentur antiphonatim, quod ante non fiebat: recitabantur tantùm Epiſtola Pauli, Evangelium; & ſic Miſſa fiebant.* Hinc, & ex aliis ſupradictis, magnum robur communi ſententiæ accedit; & idcirco omnes Auctores Liturgici mox expoſitam Durandi ſententiam communiter rejiciunt. Dubitant tamen, utrùm ex inſtitutione Cœleſtini canerèntur omnes integri Pſalmi Davidici, an quædam Antiphonæ tantùm ex Pſalmis excerptæ? Cardinalis Bona *lib.* 2. *rer. Liturg. cap.* 3. *n.* 1. autumat, nonniſi prædictas Antiphonas cum uno tantùm integro Pſalmo decantari conſueviſſe.

XV. Gavant pag. 85. col. 2. *Sed verè diſpar eſt ratio.*) Optimè decidit Gavantus, quòd in omnibus Miſſis Votivis de Paſſione, & de Cruce, etiam tempore Paſſionis, dicitur prælaudatus Pſalmus *Judica me Deus*, *& Gloria Patri* in Introitu, & ad Pſalmum *Lavabo*, quia non ſunt Miſſæ de tempore, ſed Votivæ: idem pariter docent Biſſus *tom.* 2. *lit. P. n.* 255 §. 1. & 2. Vinitor *ſuprà* §. 13. & Turrinus in *directorio Sacrificantium part.* 2. *ſect.* 1. *cap.* 1. ubi ex profeſſo agitat hanc quæſtionem, & ſatis doctè noſtri Gavanti ſententiam pariter propugnat. Denique in eadem ſententia verſatur Hagerer *in append. tit.* 1. *de Miſſis Votivis privatis* §. 3. ubi allegat Decretum S. R. C. ſub die 10. Februarii 1647. quod tamen non reperitur in regeſtis Sac. Cong. extat quidem aliud Decretum datum in noſtro Indice ſub n. 440. & editum à S. R. C. die 31. Auguſti 1669. *in Tornacen.* in quo ſancitur Miſſa B. M. V. ſub invocatione ſeptem Dolorum Feria 6. infra hebdomadam Paſſionis, ab iis, qui gaudent hujuſmodi indulto, debet recitari cum Gloria ad Introitum, & cum Pſalmo *Judica me Deus* ad Confeſſionem, ſed ſine *Gloria in excelſis* — Ex quo liquet, quòd prædicta Miſſa tunc dicebatur in gradu Miſſæ Votivæ, cùm prohibita fuerit recitatio Hymni *Gloria in excelſis*; & nihilominùs præſcriptum fuit, quòd non omittatur recitatio Pſalmi *Judica me Deus* ad Confeſſionem, *& Gloria Patri* ad Introitum.

* *Gavant. Rubr. Miſſ.*

Dum Sacerdos in fine Pſalmi dicit *Gloria Patri*, tam ipſe, quàm Miniſter inclinat profundè caput ſolummodò, non corpus, ideoque inclinatione minima, ſeu ſimplici; in qua tamen aliqualem humerorum inclinationem, talis capitis inclinatio ſecum trahit: unde debent ſe inclinare inclinatione minimarum maxima, de qua ſermonem fecimus in noſtris Obſerv. & Add. *tit.* 2. *n.* 2. Dicto Gloria Patri in fine Pſalmi, Sacerdos repetit Antiphonam *Introibo*, non addendo particulam *&*, ideoque non dicendo *& Introibo ad Altare, &c.* Baldaſſarius *cap.* 1. §. *Quando*, Angel. *in catal. errorum n.* 8 *in Conf.* Tonel. *lib.* 2. *tit. tit.* 3. *Rub.* 6. *n.* 2. & Gervaſ. *in catal. errorum n.* 37.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à fine Pſalmi Judica me Deus, uſque ad finem Confeſſionis.

XVI. Gavant. pag. 85. col. 1. lit. x *Confiteor Deo, &c.*) Repertâ Antiphonâ, antequàm dicat *Confiteor*, Sacerdos dicit verſum *Adjutorium noſtrum &c.* diſtribuendo voces ita, ut, quando dicit *Adjutorium*, ſignet frontem; quando dicit *Noſtrum*, ſignet pectus; quando dicit *In nomine*, ſignet ſiniſtrum humerum; quando dicit *Domini*, ſignet dexterum humerum. *Cerem. Epiſc. lib. 1. cap. 25.* §. 5. & Bauldry *part. 3. cap. 3. n. 3. & alibi.* Miniſter pariter ſic ſe ſignat. Caſtaldus *lib. 2 ſect. 1. cap. 5. n. 2. & 3.* Corſettus *tract. 1. part 1. c. 1. n. 15* Bauldry *part. 1. cap. 17. n. 1.*

XVII. Gavant. pag. 85. col. 1. ead. lit. x *Liturgia S. Ja. ubi à Confeſſione incipit.*) Veriſſimum eſt, quòd Liturgia S. Jacobi à Confeſſione incipit; cujus formula datur in illa, quæ vulgata fuit à Claudio de Sainctes, Anno 1560. Antuerpiæ ex officina Plantiniana. Incipit autem talis Confeſſio his verbis: *Peccatorum multitudine inquinatum ne me ſpreveris, Domine Deus noſter:* & paucis interjectis: *Peccavi in Cœlum, & coram te, neque dignus ſum &c.* ſed hæc Confeſſio fiebat à Sacerdote priuſquàm ad Altare accederet. Idem (ad tradita per Antonium Bellotte *in ſuis obſervationibus pag. 354.*) teſtari videtur Liturgia D. Chryſoſtomi, quæ habet Confeſſionem in apparatu, nullam in ipſa Divini Myſterii Celebratione: unde procul ab Altari talis Confeſſio fieri conſuevit; ùt probat prædictæ Liturgiæ præparatio relata ab eodem Bellotte *cit. loc.* Idem mos præmittendi Sacrificio hanc generalem Confeſſionem reperitur in aliis etiam Liturgiis Eccleſiarum Orientalium, præſertim in ea, quæ Divi Marci Evangeliſtæ nomen præfert, & etiam in ea, quæ Divo Baſilio tribuitur, & in aliis relatis à Card. Bona *lib. 2. cap. 2. n* 4. Unde dubitandum non eſt, quin aliqua formula generalis Confeſſionis antiquiſſima ſit, & Apoſtolicæ traditionis, ùt fatetur idem Card. Bona *cit. loc.* quinimò non ſolùm antiqui Chriſtiani, ſed etiam ipſimet Judæi in veteri Lege Confeſſionem in omnibus Sacrificiis præmittebant, quam Hebræi Doctores, inquit Fageus allegatus à Bellotte *cit. loc p. 353.* vocabant: *Viddin, Haddenarin*, fiebatque his verbis: *Profectò Domine peccavi, iniquè egi, prævaricatus ſum coram te, pænitet me, & pudet operum meorum; nec ad ea unquam revertar*: quibus prolatis inchoabant Sacrificium: & hæc Confeſſio deſumpta videtur ex Levitico *cap. 16. verſ. 1.* & hinc forſan æmulando, & imitando hunc pium Sacerdotum Judæorum uſum, orta eſt Chriſtianæ Liturgiæ Confeſſio in ipſo Sacrificii exordio; tum etiam à naturali inſtinctu, quia exordium operum bonorum eſt confeſſio malorum; ùt ſcripſit Auguſtinus *tract. 12. in Jo. ſub fin.* & ùt habetur Proverbiorum *cap. 18. verſ. 17. Juſtus prior eſt accuſator ſui*; id quod etiam advertit noſter Gavantus *hic*, referens hunc textum. Vide Huetium *quæſt. Alnet. lib. 2. cap. 20. n. 4.*

XVIII. Gavant. pag. 85 col 1 ead. lit. x *Damaſum autem auctorem facit, quòd apud Romanos ſit in uſu.*) Nonnulli recentiores, ſilentibus omnibus priſcis Scriptoribus, innixi auctoritate Radulphi *de obſerv. Canon. prop. 23.* adſtruunt, quòd Damaſus Papa natione Hiſpanus, qui Romanum Pontificatum ſuſcepit A. D. 370. præſcripſit, ut Presbyter Confeſſionem faceret, antequàm accederet ad Altare. Alii verò auctorem hujus Confeſſionis ante Miſſam faciunt Pontianum, qui A. 230. Romanus Pontifex electus fuit, adducentes in comprobationem hujus aſſertionis auctoritatem Bernonis Abbatis Augienſis *de officio Miſſæ cap. 25.* qui quidem Auctor nec unum quidem verbum ſuper hac re ſcripſit, & ejus libellus *De quibuſdam rebus*

ad

ad Miſſæ officium pertinentibus terminatur cap. 7. unde admirari non deſino, quomodò allegetur ejuſdem libelli *cap.* 25. Itaque ſi ſermo ſit de aliqua formula Confeſſionis generalis emittendæ ante Miſſæ initium, cenſerem hanc antiquiorem eſſe & Damaſo & Pontiano, Summis Pontificibus: quia, ùt ſuprà diximus, cum Card. Bona, talis Ritus antiquiſſimus eſt, & ab Apoſtolico fonte derivatus. Si autem ſermo ſit de formula illa Confeſſionis, qua nunc utitur Romana Eccleſia, certiſſimum profectò eſt hanc inſtitutam non fuiſſe neque à Pontiano, neque à Damaſo, cùm ſit eorum ævo valde poſterior: & reverà Micrologus, qui floruit circa undecimum Seculum, refert *cap.* 13. diverſam formulam ab ea, de qua nunc ſermo eſt, & quæ in antiquis Miſſalibus, nec non Ritualibus reverà reperitur. Verum tamen eſt, quòd in multis MSS. ante Annum 1300. eadem prorſus legitur Confeſſionis generalis formula in Miſſæ exordio dicenda, quæ nunc in Miſſali S. Pii V. ſtatuta eſt: unde fit, quòd Petrus Le Brun *tom.* 1. *part.* 1. *art.* 4. aſſeverat, Romanam Eccleſiam poſt initium Seculi 12. prædictam formulam adhibuiſſe; & in Concilio 3 Ravennæ habito A. 1314. ſequens Canon, qui habetur in Rubrica 15 ſancitus eſt. – Quoniam in Confeſſionibus, quæ fiunt publicè in Introitu Miſſæ, & aliàs, varii diverſimodè confitentur; ſtatuimus, & de cætero obſervari præcipimus per totam Provinciam Ravennatem, Confeſſiones hujuſmodi fieri ſub hac forma: *Confiteor Deo omnipotenti, Beatæ Mariæ Virgini, Beato Michaëli Archangelo, Beato Jo. Baptiſtæ, &c.* – Suppreſſit igitur præfatum Concilium omnes alias, variaſque formulas talis Confeſſionis; & prædictam ſolam, quæ nunc communis eſt, in omnibus ſuis Eccleſiis, ut uniformitas ſervaretur, dicendam eſſe ſtatuit.

Qui ſcire deſiderat varias hujus Confeſſionis formulas, quæ antiquitus in uſu erant, & quæ in variis antiquis Liturgicis codicibus adhuc extant, evolvere poteſt ea, quæ ſuper hac materia eruditè collegerunt Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 4. *& ſeqq.* Graneolas *lib. de antiq. Liturgiis à pag.* 447. *uſque ad pag.* 453. necnon Bellotte *loc. ſuperiùs cit.* qui pariter nonnulla alia tradunt, quæ ſpectant ad originem, Ritum, diverſumque modum, qui etiam nunc ſervatur ab aliquibus in proferenda hac publica, & generali Confeſſione, in Sacrificii Euchariſtici exordio. Inter prædictos varios modos faciendi hanc Confeſſionem, præterire non poſſum illum, quem obſervat Rhemenſis Eccleſia, ab ipſis Apoſtolorum temporibus orta, & edocta, ùt benè ait Bellotte; in qua Celebrans, aſſumptis in Sacrario veſtibus, ibique ante imaginem Crucifixi profundè inclinatus, Confeſſionem facit cum Miniſtris, qua peracta Chorum ingreditur; tum Sacerdos ſtans in medio ejuſdem Chori, profundè ſe inclinat Altari; deinde facie ad Chorum converſa, dicit *Orate pro me fratres, & ego pro vobis*: mox ad Altare converſus in infimo gradu ſtans, & profundè inclinans, dicit *Aufer à nobis Domine, &c* demum manibus junctis ſuper Altare, dicit *Oramus te, &c.* ùt in Ordine Miſſæ. Eundem morem ſervat Laudunenſis Eccleſia, prædictæ Rhemenſis Metropolitanæ ſuffraganea. Rurſus eundem Ritum æmulantur etiamnum hodie, licèt aliquantulùm diverſimodè, Monachi Cluniacenſes Ordinis S. Benedicti, necnon rigidioris diſciplinæ Carthuſianæ ſectatores, qui generalem Confeſſionem ante gradus Altaris à parte Evangelii, verſa facie ad Auſtrum peragunt ſine ſtola, ſine caſula (utpote quæ ſunt innocentiæ, & caritatis ornamenta) & ideò eas aſſumere non præſumunt, niſi poſt peractam prædictam Confeſſionem, & niſi mediante ipſa fuerint Deo reconciliati, exemplo Publicani, & Magdalenæ, quorum alter à longè ſtans, nolebat nec oculos ad Cœlum levare; altera verò ſtans retro ſecus pedes Jeſu, lacrymis cœpit rigare pedes ejus. Non eſt tamen improbandus Ritus

Digitized by Google

Romanus, & communis, emittendi talem Confeſſionem publicam, & generalem, à Sacerdotibus, etiam Sacris veſtibus indutis; qui jamjam Sacramentali Confeſſione purgati, vel cùm nihil ſibi conſcii ſunt, quo ſe nocentes agnoſcant, Sacerdotalia indumenta ſumunt, & ad Aram accedunt antequàm iterum Confeſſionem publicam, & generalem proferant, quia cùm hoc Sacrificium pro univerſis Chriſtifidelibus offeratur ab Eccleſia; hinc in tali publica Confeſſione peragenda, quivis Sacerdos ne dum ſua, ſed aliena, veluti propria peccata, in ipſo Liturgiæ Sacræ exordio confitetur. Omnes enim cùm ſimus unum Corpus in Chriſto, quidquid mali ineſt in ipſo Corpore, id commune ſibi faciunt Sacerdotes; quibus incumbit communes omnium Fidelium injuſtas Deo irrogatas ferre. & reparare injurias. Et reverà in Ordine Divinæ Miſſæ Armenorum, Sacerdos faciens hanc publicam Confeſſionem, poſtquàm dixit *Confiteor, &c. omnia peccata quæ commiſi, quibus peccavi cogitatione, verbo, & opere*; ſubnectit, *& pro omnibus peccatis, quæ homines perpetrarunt, mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.* En igitur, quòd Sacerdos Sacrum peragens, & Chriſti Domini Perſonam gerens (qui peccata noſtra pertulit in Corpore ſuo ſuper lignum, ut fieret propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi) Confeſſionem generalem nomine omnium efficit, pro omnibus veniam impetrare, & omnium crimina Sacrificio Euchariſtico, quod peragit, expiare intendit.

XIX. Gavant. pag. 85. col. 2. eadem lit. x *Neque addas arbitrio tuo in Confeſſione, &c.)* In hac generali, & publica Confeſſione non addendum eſt nomen Patroni, aut alterius Sancti, ùt docet Gavantus hoc loco: quia cùm Pius V. hoc expreſsè conceſſerit tantùm Eccleſiis Hiſpaniarum; unde optimè infertur, ſine licentia Papæ fieri non debere ejuſmodi additionem; ex qua ratione, ait Gueytus in ſua Heortologia *lib. 3. cap. 29. quæſt. 8* - ſequitur non eſſe damnandos illos, quibus id æquè conceſſione Pontificis, aut jure Breviarii proprii, aut demum conſuetudine præſcripta, nec abrogata, uſitatum eſt -- Rurſus cùm Sacerdos dictam Confeſſionem facit, non ſe vertat modò ad unam, modò ad aliam partem, quando dicit: *Vobis fratres*, vel *Vos fratres*; quia nullum præſtare debet reverentiæ ſignum erga Miniſtrum, aut Populum. Quarti *in comp* §. 3. Biſſus *lit. S. n.* 20. & alii communiter. Utrùm verò pronunciando illa verba *Beata Mariæ*, & *B. Mariam*, inclinandum ſit caput inclinatione minimarum media, hoc eſt inclinatione mediocri, non conveniunt Auctores: affirmant Polaccus *part.* 1. §. 1. negat verò Hippolytus à Portu *tit. 4. Rubr. 5. in advert. n. 5.* cui adhærendum eſſe cenſeo: quia, ſi Sacerdos non debet caput inclinare, dum dicit *Oremus*, ſi inclinatum jam habeat; multò minùs in hoc noſtro caſu, & ſimilibus v. g. in tribus Orationibus communionem Celebrantis præcedentibus, in quibus nominatur nomen *Jeſus*. Præterea ſi dicendo Confeſſionem Sacerdos reperitur jam inclinatus inclinatione omnium maxima, hoc eſt profunda; ad quid ſuperaddere deberet minorem aliam inclinationem, capitis ſcilicet, aut minimarum mediam, proferendo nomen *Mariæ*, aut minimarum maximam, cum profert nomen *Jeſu*?

XX. Gavant pag. 85. col. 2. lit. y *Mea culpa, ter pectus, &c.)* Cùm Sacerdos dicit mea culpa, pectus percutiat dexteræ manus digitis omnibus ſimul junctis, clauſis, & curvis (tenendo ſiniſtram apertam ſubtus pectus) qui Ritus obſervari debet tum à Celebrante, tum à Miniſtro; Caſtald. *lib. 2. cap. 7. n. 1.* Bonamic. *part. 1. obſer. 10 n. 1*, licèt non ſint improbandi, qui aperta palma, & extenſa pectus percutiunt, cùm urbaniùs ſe gerant, & circa hoc à Rubr. nihil expreſsè fuerit præſcriptum.

Cave

Digitized by Google

Caveant tamen tam Sacerdos, quàm Miniſter à percuſſione vehementi, quam effugient, percutiendo palma aperta: nam pectoris percuſſione non oſſa, ùt ait D. Auguſtinus, ſed ipſum cor nos conterere ſignificamus. Vinitor *part. 2. tit. 3. §. 17.* & Gervaſius in catalogo errorum *n. 38.* Modeſtè igitur, & non ſonorè in hac circumſtantia pectus eſt percutiendum. Nonnulla, quæ ſpectant ad Sacram eruditionem hujus percuſſionis pectoris, videri poſſunt apud Card. Bona *de rebus Liturg. lib. 2. cap. 2. n. 7.* nec non apud Grancolas *in lib. de antiq. Liturg. pag. 453.* ubi adnotat, quòd in aliquibus Ritualibus præſcribitur prædicta pectoris percuſſio, cùm dicitur *Locutione*; in aliis verò MSS. ſe legiſſe aſſerit: *Inter pronunciandum hæc verba, Cogitatione, Locutione, Opere, & Omiſſione, tertiò pectus tundat.*

Dicto *Mea maxima culpa* proſequitur Sacerdos Confeſſionem, ſtans eodem modo inclinatus, ùt ſuprà, donec à Miniſtro ſit dictum, & completum *Miſereatur tui &c.* Miniſter verò, dum dicit *Miſereatur*, caput verſùs Sacerdotem profundè inclinat in reverentiæ ſignum. *Ex Ceremon. Epiſc. cap. 8. §. 31.* Poſt *Confiteor*, ſeu ante Orationem *Miſereatur*, nec Celebrans, nec Miniſter ſubjungit *Deo gratias*, aut particulam *Amen*, cùm ſit contra Rubricam.

Cùm à Miniſtro incipitur *Confiteor*, Celebrans erigit ſe. Miniſter in recitanda Confeſſione obſervet ea, quæ ſuperiùs adnotavimus pro Sacerdote; ſed in dicendo *Tibi Pater*, & *Te Pater*, caput verſùs Sacerdotem profundiùs inclinat. *Ex Cerem. Epiſc. ſuprà.* Remanet autem Miniſter inclinato corpore, inclinatione profunda verſùs Altare, uſque dum Sacerdos incipiat *Indulgentiam*; qua incepta à Sacerdote, ſe erigit, & ſeſe ſignat ſigno Crucis.

GAVANTUS

in nova Editione ſequens habet additamentum, inferendum *pag. 86. poſt Rubr. n. 8.*

Quid dicendum, ſi plures adſint Cardinales, ſeu Prælati æquales? ſicuti nemo eorum oſculatur Evangelium; ita non videtur dicendum Vobis Patres, *&* Vos Patres: *ſed tamen uſus obtinuit, ut in numero plurali hæc dicantur.*

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à fine Confeſſionis, uſque ad deprecationem, Aufer à nobis.

XXI Gavant. pag. 86 col. 1. lit. z *Habet Microl. loc. cit.*) Facta Confeſſione à circumſtantibus, nimirum à Miniſtro, vices circumſtantium gerente; à Portu *ſup. Rubr. 6. in adnot. n. 1.* Celebrans ſtans adhuc erectus, reſpondet *Miſereatur veſtri*, veſtri (inquam) non tui: quia ùt dixi, Miniſter facit Confeſſionem nomine circumſtantium. Sacerdos hanc precem dicens, nullatenus ſe convertit ad Miniſtrum, neque ad Populum. Dicendo *Dimiſſis peccatis veſtris*, non addat *Omnibus*, nec ad *Indulgentiam*, addat *Omnium*: deletum eſt enim in Miſſali novo correcto, *Omnibus*, & *Omnium*, quæ in antiquo Miſſali habebantur; & ideò non licet illa ampliùs addere. Bauld. *part. 3. tit. 3.* Vinitor *ſuprà §. 16.* Baldaſs. *part. 1. §. Finito.* Miniſter autem adhuc inclinatus profundè, reſpondet in fine *Amen.* Bauld. *part. 1. cap. 17. num. 20.*

Cæterùm formula hujus precis *Miſereatur* refertur utique à Microl. *cap. 23.* ſed aliis verbis expreſſa, nimirum: *Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua;*

Digitized by Google

tatua; liberet te ab omni malo, & confirmet te in omni opere bono; & perducat nos pariter Jeſus Chriſtus Filius Dei vivi in vitam æternam Amen. In aliis verò Miſſalibus poſt illa verba: *Liberet te ab omni malo*, leguntur hæc alia: *Conſervet te in omni opere bono, & perducat te per interceſſionem Sanctorum ad gloriam ſempiternam*: alias varias, & diverſas formulas hujus precis, quæ exſtant in antiquis Ritualibus, Pœnitentialibus, & Miſſalibus, recenſet J. Grancolas *in lib. de antiq. Liturg. pag.* 453.

XXII. Gavant. pag. 86. col. 1. eadem lit. z *Stans autem ad Indulgentiam, &c.*) Prolatâ prædictâ prece *Miſereatur*, Sacerdos producens manu dextera à fronte ad pectus ſignum Crucis, ùt ſuperiùs innuimus, dicit *Indulgentiam &c.* & dum ſe ſignat, diſtribuit verba ita, ut, quando pronunciat *Indulgentiam*, ſignet frontem; dum pronunciat *Abſolutionem*, ſignet ſe infra pectus; dum pronunciat *& Remiſſionem*, ſignet humerum ſiniſtrum; dum pronunciat *Peccatorum noſtrorum*, ſignet humerum dexterum. A Portu *ſup. n.* 5.

Hæc dicendo, non ſolùm Sacerdos erectus manet, ſed etiam Miniſter erigit ſe à profunda inclinatione, quando Sacerdos incipit *Indulgentiam &c.* & modo ſupradicto ſeſe ſignat. Bauldry, Caſtald. Bonamic. & alii.

Auctores, qui loquuntur de prece *Miſereatur*, nullam faciunt mentionem de hac prece *Indulgentiam &c.* ùt advertit Grancolas *ſuprac. pag.* 455. Micrologus tamen eam refert expreſſam his verbis: *Indulgentiam, & remiſſionem omnium peccatorum noſtrorum tribuat nobis omnipotens, & miſericors Dominus Amen*: & in antiquis Ritualibus legitur cum aliquibus additionibus, ſicùt etiam in Miſſali Lugdunenſi. Alia, quæ ſpectant ad eruditionem ejuſdem precis, legi poſſunt apud cit. Grancol.

XXIII Gavant. pag. 86 col. 1. lit. a *Accipit manipulum &c.*) Manipulus extremo loco, brachio jam expedito imponebatur; qui Ritus, ùt ſuprà diximus, tunc communis erat omnibus Presbyteris; nunc verò in ſolis Epiſcopis remanſit, quibus peractâ Confeſſione, ſeu poſt *Indulgentiam*, à Miniſtro imponitur. Card. Bona *de rebus Liturg. lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 5. Expletâ autem Confeſſione, & prolatis prædictis precibus, ſubduntur aliquot verſiculi ex Pſalmis deprompti, proùt in Ordine Miſſæ; in quibus dicendis Sacerdos ſtat inclinatus, & junctis manibus ante pectus, inclinatione mediocri, qua inclinatione Miniſter quoque ſe inclinat: & poſtquàm Sacerdos recitaverit ſuum verſiculum, reſpondebit alternatim integrè, juxta Ordinem Miſſæ, ſed nec nimis feſtinanter, nec voce nimis remiſſa; quod ſemper obſervare debet, dum Sacerdoti reſpondet. Hæc omnia reſpectivè traduntur à variis Auctoribus, quos refert à Portu *ſuprà n.* 6. Proſequitur igitur Sacerdos dicens: *Deus tu converſus, &c.* & ea quæ ſequuntur in Ordine Miſſæ, clara voce, ſcilicet ordinaria, uſque ad *Oremus* incluſivè; quod verbum *Oremus* profert adhuc inclinatus mediocriter, ùt erat.

XXIV. Gavant. p. 86. col. 2 lit. c *Extendit, & jungit manus.*) Cùm dicit Oremus, disjungit benè manus, & denuo eas jungit, non autem elevat uſque ad humeros: *Cerem. Miſſæ Priv. c.* 4. §. 2. nec humiliat manus tunc; à Portu *ſup. n.* 11. nec elevat faciem in Cœlum. Poſteà ſubmiſſa voce recitat Orationem *Aufer à nobis, &c.* de qua prece infrà aliqua dicemus.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, coram Summo Pontifice, &c.

XXV. Rubr. n. 11. pag. 86. *Si coram Summo Pontifice, &c.*) Si Sacerdos celebret coram Summo Pontifice, aut aliis Prælatis, ùt ſuprà diximus, antequàm aſcendat ad Altare, genu-

Digitized by Google

genuflectit Summo Pontifici; aliis verò Prælatis reverentiam adhibet ſumma inclinatione. Quando autem eſt ſuper Altari, ſoli Deo vacat, eumque adorat oblatione Sacrificii, uſque ad dimiſſionem Populi: nam daturus Benedictionem, caput versùs Prælatum inclinare debet, ùt ſuo loco dicemus. Quarti *part.* 1. *tit.* 3. *n.* 11.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, à Confeſſione uſque ad Introitum, &c.

XXVI. Gavant. pag. 86. col. 1 lit. c poſt Rubr. n. 11. *In Miſſa Sollemni Miniſtri inclinent, &c.*) Celebrans in Miſſa Sollemni peragit Confeſſionem proùt in Miſſa Privata: cùm dicit *Vobis fratres*, & *Vos fratres*, aliquantulùm ſe inclinat ad Miniſtros Sacros, videlicèt dum dicit *Vobis*, & *Vos*, ſe convertit ad Diaconum; dum dicit *Fratres*, ad Subdiaconum; quod idem facit, dum dicit *Miſereatur veſtri*, Cerem. *Epiſc. lib.* 2. *cap.* 8. §. 81. Bauld. *part.* 3. *cap.* 11. *de Miſſa Sollemni art.* 4. *n.* 15. à Portu *cap.* 1. *de Miſſa Sollem. tit.* 2. *Rubr.* 5. *n.* 8. & alii apud eundem.

Hæc inclinatio Sacerdotis erga Miniſtros ſucceſſiſſe videtur oſculo, quod in Ordine Romano VI. *pag* 71. inter evulgatos à Mabillon, Pontifex dabat Presbyteris duobus, deinde Diaconibus, peracta Confeſſione: ecce verba dicti Ordinis: *Pontifex .... Presbyteris, qui eum ducebant, ſive Diaconibus, manus ejus oſculantibus, propriaque repetentibus loca, inclinans ſe, Deum pro peccatis ſuis deprecetur: tunc erectus, primum Presbyteris duobus, deinde Diaconibus per ordinem, omnibus pacis oſcula dabit.* Similia quædam habentur *in Ordine Romano I. pag.* 66. deinde in Miſſa Illyrici habetur hoc idem de Epiſcopo Sollemniter Celebrante. Miniſtri verò Sacri in Miſſa Sollemni, de qua nunc loquimur, dum dicunt *Miſereatur tui*, uſque ad ejus finem, ſemper manent inclinati profundè versùs Celebrantem pariter adhuc profundè inclinatum; *Cerem. Epiſ. ſuprà*, & Rubriciſtæ omnes communiter; & dum dicunt *Confiteor*, Celebrans erigit ſe; Miniſtri verò profundè inclinati vertunt ſe ad Altare; & ad illa verba *Tibi Pater*, & *Te Pater*, item profundè inclinati, convertunt ſe ad Celebrantem: *Cerem. Epiſc. ſuprà*, Caſtald *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *n.* 6. & *cap.* 1. *n* 4. aliique omnes Sacrarum Rubricarum expoſitores: dum dicunt *Mea culpa*, dexteræ digitis ſimul junctis pectus percutiunt, eo modo, quo adnotatum eſt *ſuprà* de Celebrante in Miſſa Privata.

XXVII. Gavant. pag. 86. col. 1. lit c *In Miſſa Sollemni, &c.*) Prætereà adnotandum hìc eſt, quòd ſi adſit Epiſcopus in propria Diœceſi, licèt non celebret, ſed tantùm aſſiſtat Miſſæ Sollemni, Celebrans debet ad Confeſſionem reſpondere Epiſcopo uſque ad *Indulgentiam* incluſivè (& non ultrà) non verò ſimul cum illo dicere *In nomine Patris, &c.* Ita ſancitum eſt etiam à S. R. C. 4. Auguſti 1663. cujus Decreti copia data eſt in noſtro Indice ſub *n.* 409. Nomine autem Confeſſionis hìc venit etiam Antiphona, & Pſalmus præcedens formulam Confeſſionis, nempe *Confiteor &c.* Rurſus advertere debemus, quòd Epiſcopus, de quo loquimur, ſit in loco ſuæ juriſdictionis, neque præſens ſit ejus Metropolitanus, vel Patriarcha, vel Cardinalis, vel Legatus Sedis Apoſtolicæ. Item requiritur pariter habitus certus in dicto Epiſcopo v. g. vel pluviale, & mitra in ſollemnioribus Feſtis, vel ſaltem cappa Pontificalis in Feſtis minùs ſollemnibus. Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 9. & Vinitor *part.* 1. *tit.* 10. *n.* 1.

Peracta Confeſſione, dum Celebrans erectus dicit precem *Miſereatur veſtri, &c.* donec totam hanc precem perfecerit, ipſi Miniſtri Sacri adhuc manent inclinati versùs Altare; cùm verò Celebrans dicit *Indulgentiam &c.* prælaudati Miniſtri Sacri erigunt ſe, & ſe

ſignant

ſignant cum eo. Ad verba *Deus tu converſus, &c* inclinant ſe cum Celebrante (non tamen, ùt advertit Gavantus in hanc Rubricam *n.* 10. deducant manus ad vocem *Oremus*, ſed ſolus Celebrans disjungit manus adhuc inclinatus, & ſtatim conjungit) ſed ſe profundiùs inclinant, quàm Celebrans. Biſſ. *lit. C. n.* 197 §. 8 Bauld. *ſuprà*, & à Portu *loc. ſup. cit.*

Statim ac Celebrans incipit Confeſſionem (nimirum Antiphonam, & Pſalmum *Judica me Deus*, qui ſimul cum *Confiteor* integrat partem illam Miſſæ, quæ dicitur Confeſſio, ùt ſuprà diximus, & ùt notat Turrin. *part. 2. ſect. 1. cap. 1.*) Chorus incipit cantare *Introitum*, & deinde *Kyrie eleiſon*. Cerem. Epiſ. *lib. 2. cap.* 8. §. 30. & Bauld. *part. 3. cap.* 11. *art. 4. n.* 16. Verùm illi, qui cantant *Introitum*, dum fit Confeſſio, non genuflectunt: non enim ipſi, ùt alii, faciunt Confeſſionem. Bralion in *Cerem. Canonicorum part. 2 cap. 2. n.* 8.

Ex uſu tamen communiſſimo Sacrarum Baſilicarum Urbis, in quibus adeſt ſchola Cantorum præcinentium dictum *Introitum*, omnes Canonici, quamvis non ſint parati, ac etiam in pluribus aliis Eccleſiis, tum Collegiatis, tum non Collegiatis, in quibus eſt ſchola aliqua Cantorum, omnes alii de Choro faciunt Confeſſionem bini, & bini, ùt fit à Canonicis in Miſſa Pontificali; quo caſu non genuflectunt, ſed ſtant omnes, ùt advertit de Bralion ſuprà *n.* 7. idque deducit ex *Cerem. Epiſc. lib. 2 cap.* 8. §. 33. Si autem ab exiſtentibus in Choro non fiat modo prædicto Confeſſio, nec cantetur Miſſæ *Introitus*; tunc omnes genuflexi manere debent, prout genuflectunt etiam laici in dicta circumſtantia: ſicùt præſcribit Ceremoniale Epiſcoporum *loc. ſuprà cit.*

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. IV. De Introitu, Kyrie eleiſon, & Gloria in excelſis.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à deprecatione Aufer à nobis, uſque ad initium Introitus.

I. Rubr. n. 1. pag. 87. *Dum dicit Aufer à nobis, &c.*) In Miſſa Privata, data Abſolutione, & dicto clara voce *Oremus*, ùt ſuo loco admonuimus, Sacerdos dicit ſecretò Orationem *Aufer à nobis &c.* quam dum dicit, junctis manibus aſcendit ad medium Altaris. Si nulli ſint gradus, aut pauci, aſcendens ad Altare Celebrans, lentè aſcendat; ut terminans vocem ultimam Orationis, pertingat ad medium Altaris. Dum Sacerdos incipit aſcendere, ſurgat & Miniſter, & genuflectat ſuper ultimum Altaris gradum: Caſtald. *lib. 1. cap.* 16. *num.* 12. Bauldry *part. 1. cap.* 17. *n.* 22. ubi verò nulli ſunt gradus, ſed ſolùm ſuppedaneum, tunc Miniſter ſtet in eodem plano, non ſuper, ſed prope ſuppedaneum genuflexus. Caſtald. *ſuprà*, Bonamic. *part. 1. obſ.* 5. *num.* 3. Corſett. *tract. 1 part 1. c 1. n* 16. Ordo Romanus continet hanc precem *Aufer à nobis* in Officio Dedicationis Eccleſiæ poſt Litanias; Microl. verò *cap.* 23. (ùt obſervavit etiam Gavant. *in Rubr. n.* 10. *tit.* 3. *lit. b.*) eam refert, ſed ante Sacerdotis Confeſſionem: in Liturgia verò Illyrici, evulgata à Cardinali Bona, eſt ante Pſalmum *Judica &c.* In omnibus ferè Liturgiis, Sacerdos conſimilem aliquam precem recitat, dum ad Sacram Aram accedit; quas quidem varias, ſed conſimiles preces recenſet J. Grancolas *in lib. de antiquis Liturg. pag.* 456.

II. Gavant. p. 87. col. 1. lit. d *Caveat item ne oſculetur à latere Altare.*) Sacerdos itaque inclinatus mediocri inclinatione, manibusque junctis ſuper Altare poſitis, Altare oſculatur omnino in medio, & non ad latera; ut autem congruenter

Digitized by Google

enter ſe inclinet Sacerdos in hac circumſtantia, & alia ſimili, aliquantulùm ab Altari retrocedat; quod etiam obſervet, quando ad Altare debet facere genuflexionem; Biſſus *lit. S. n.* 20. § 18. Bauld. *part. 3. tit.* 4. *Rubr.* 1. *n.* 1. manus verò ponantur junctæ ſuper Altare, hoc modo, ita ut ſex digiti longiores ſimul juncti innitantur menſæ Altaris. Bauld. *ſuprà*, & Vinitor *part.* 2. *tit.* 4. *in adnot.* §. 2. Digiti verò parvi duntaxat frontem, ſeu medium anterioris partis tabulæ, ſeu antependii tangant, reſiduo manuum inter Altare, & ipſum Celebrantem retento, pollice dextro ſuper ſiniſtrum in modum Crucis poſito (quæ omnia ſemper obſervantur, cùm manus junctæ ſuper Altare ponuntur) advertendo ſemper, ne parvi digiti, qui extremitatibus ſuis anteriorem partem menſæ Altaris tangunt, ab aliis digitis disjungantur. Bauldry *part.* 3. *cap.* 4. ex Superiori Rubrica, Pollac. in Aphoriſm. *part.* 1. & alii communiter.

Hæc omnia ſemper obſervantur, cùm manus junctæ ſuper Altare ponuntur ante Conſecrationem; quia poſt Conſecrationem pollices ab indicibus non disjunguntur, donec ipſi poſt Communionem Sacerdotis purificati, & abſterſi fuerint.

Sacerdos poſt precem *Aufer à nobis* ſecretò pariter dicit *Oramus te Domine per merita, &c.* ex quibus patet, hanc Orationem inchoandam eſſe, quando junguntur manus modo deſcripto ſuper Altare, & non antè, neque poſt. Angel. *in catal. errorum n.* 52. *de Confeſſ.* & Gervaſi *in catal. errorum n.* 39.

III. Gavant. pag. 87. col. 1. ead. lit. d *Ubi non ſunt Reliquiæ Sanctorum, &c.*) Sacerdos cùm dicit illa verba, *Quorum Reliquiæ hìc ſunt*, oſculatur Altare, non ad latera ipſius, ſed in medio, ùt diximus, æqualiter, & rectè ſe inclinando, manibus uſque ad pulſum excluſivè extenſis, æqualiter hinc inde ſuper Altare poſitis; extra Corporale tamen collocentur, niſi Corporale eſſet nimis magnum, ideoque geſtus eſſet inconcinnus. Bauld. *part.* 3. *cap.* 4. *n.* 11. Oſculatur verò Sacerdos Aræ menſam ad venerandas Sanctorum Reliquias ibi reconditas, & ad impetrandum eorum patrocinium. Quarti *part.* 2 *tit.* 4. *Rubrica* 1. *n.* 1. §. 3.

Quod ſi ex diſpenſatione Apoſtolica, vel ex incuria, nullæ in Altari conſerventur Reliquiæ Sanctorum (intellige de Reliquiis, quæ eſſe debent in Ara conſecrata; non de illis, quæ ponuntur ad ornamentum ſuper Altare) an omitti debeant verba iſta. *Quorum Reliquiæ hìc ſunt*, controvertunt Doctores: nam Gavantus hìc, quem ſequuntur Arnaudus *part.* 2. *tit.* 4. *n.* 2. Quarti ſuprà *in dubiis conſ. ſect.* 1. *dub.* 1. Bauld. *part.* 3. *tit.* 4. *Rubr.* 1. *n.* 1. Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 8. *cap.* 3. *n.* 2. Simon Buongiovanni à Larciano *in Sacrarum Ceremoniarum ſilva lib.* 4. *cap.* 7. *in notationibus*, Lohner, Vinitor, Angel. & alii; docet, inquam, Gavantus ex Hieron. Cantonio, *in ordinario Div. off.* quòd ſi in Altari non ſint Reliquiæ Sanctorum, omittenda ſunt illa verba, *Quorum Reliquiæ hìc ſunt*: quia, inquit Quarti ſuprà, prædicta verba valdè impropriè uſurparentur in caſu, de quo loquimur: unde Sebaſtianus Fantonus *in Cerem.* PP. Carmelitarum *lib.* 2. *Rub.* 53. *n.* 6. ait, quòd ſi in Altari Reliquiæ non fuerint, nec in lapide conſecrato, debent omitti præfata verba, & Oratio hoc modo recitari: *Oramus te Domine per merita omnium Sanctorum tuorum, ut indulgere digneris, &c.* & tunc Sacerdos oſculetur Altare. Hoc idem ex antiquis Rubricis notarunt Silveſter *v. Altare n.* 1. & Angel. *v. Altare n.* 3. In Miſſali Romano, non apponitur ea exceptio: quia ſupponit ſemper Reliquias in Altari; & ne detur occaſio negligendi Ritum condendi in eo Sanctorum Reliquias. Nihilominùs Caſtrop. *part.* 4. *tract.* 22. *punct.* 9. *n.* 6. vult, quòd ſit dicenda tota Oratio integra in caſu ſupradicto, ac ſi eſſent Reliquiæ in Altari; & dicit, hoc eſſe faciendum ſaltem ex decentia, & conſuetudine,

dine. In hanc ſententiam deſcendit pariter Tonell. *lib.* 1. *cap.* 2. §. 4. *n.* 4. nec non Biſſus *lit. S. n.* 20. § 18. hac ratione ducti, quia cùm de more ibi collocentur Reliquiæ Sanctorum, ſufficit hoc ad veritatem prædictæ communis Orationis, quamvis in hoc, vel illo Altari Reliquiæ deſiderentur: regulæ enim Miſſalis, Orationesque, ſicùt & leges humanæ, non ſunt pro hoc, vel illo caſu particulari, ſed pro communibus caſibus: attendunt ſiquidem id, quod communiter contingit; & ideò ſimpliciter latæ cenſentur veræ, quamvis in uno, vel altero caſu deficiant: & hæc eſt communis reſolutio in materia de legibus; ùt docet Fagundez de præcepto Eccleſ. *lib.* 3. *cap.* 21. *num.* 8. Et reverà in aliis caſibus ad praxim deducitur hæc ſententia: nam etiamſi unus tantùm ſit Miſſæ aſſiſtens, dicitur à Celebrante *Dominus vobiſcum*, quaſi eſſent plures: etiamſi non adſit niſi Clericus, qui Miſſæ inſervit, dicitur pariter à Celebrante *Miſereatur veſtri*, non verò *tui*. Ita pariter Moniales dum dicunt *Confiteor* in Choro, utuntur communi formula, etiam ex Decreto S. C. nimirum dicunt *Tibi Pater*, non verò *Tibi Mater*: & in Defunctorum Exequiis, etiamſi perſona defuncta ſit fœmina, dicitur tamen: *Non intres in judicium cum ſervo tuo Domine*. Denique plures habentur expreſſiones in Canone, quæ non verificantur in omnibus caſibus particularibus, ſed ſolùm communiter, & generaliter: quapropter idem dicendum crediderim de prædictis verbis, *Quorum Reliquiæ hìc ſunt, &c.*

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab initio Introitus, uſque ad Kyrie eleiſon.

IV. Gavant. pag. 87. col 1. lit. g *Ad cornu Epiſtolæ*) Sacerdos oſculato Altari, ſine ulla Cruci inclinatione, ùt advertit Bauldry *part.* 3. *tit.* 4. *n.* 3. & alii communiter, quia ſe inclinavit oſculando Altare; quod ſemper ſervatur in pari caſu; quemadmodùm nulla ſit Cruci talis particularis inclinatio in acceſſu, vel receſſu à medio Altaris, quando à Rubrica præſcribitur alia reverentia, v. g. quando dicendum eſt *Credo*; Tonell. *lib.* 3. §. 4. *n.* 2. & apud ipſum Caſtald. Alcozer, &c. ſed manibus de more junctis ante pectus, & naturaliter ambulando, ideoque ſiniſtrum latus convertendo versùs Altare (quod proportionaliter ſemper faciet) accedit ad ſiniſtrum cornu Altaris, id eſt cornu Epiſtolæ; Hippol. à Portu *tit.* 4. *Rubr.* 2. *in advert. num.* 1. quod quidem cornu Epiſtolæ dici poteſt pars Altaris dextera; ſicùt & cornu Evangelii, ùt cum Ivone Carnot. advertit Gavantus hìc, dicitur pars Altaris ſiniſtra: loquitur tamen Ivo reſpectu Celebrantis, qui dum eſt ad Altare facie ad illud verſa, à dexteris habet cornu Epiſtolæ, à ſiniſtris verò cornu Evangelii. Biſſus *lit. C. n.* 533. *& lit. S. n.* 20. § 19.

V. Gavant. pag. 87. col. 2. lit. h *Signum Crucis, &c.*) Stans igitur Sacerdos in prædicto cornu Epiſtolæ erectus & corpore, & capite, vertendo faciem versùs Altare (caveat, ne Introitum incipiat adhuc ambulando versùs cornu Epiſtolæ: quod contingere poſſet in illis Miſſis, quarum Introitus memoriter retinetur) & producens ſibi à fronte ad pectus ſignum Crucis, quo etiam Miniſter ſe munit; Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 1. *n.* 17. incipit intelligibili voce Introitum (qui nunquam omittitur, niſi Sabbato majoris hebdomadæ, non modò in Sollemni, verùm etiam in Privatis Miſſis, ſi dicantur; de quarum prohibitione in tali die ſuo loco ſermonem habebimus) & tunc proſequitur eâdem clara voce, & manibus junctis ante pectus.

VI. Gavant. p. 88. col. 1 lit. i *Crucifixo reverentiam*

tiam exhibemus.) Cùm dicit *Gloria Patri*, junctis pariter manibus, caput inclinat versùs Crucem inclinatione ſimplici, ſeu ſimplicium maxima: Tonell. *lib.* 3. *cap.* 1. §. 2. *num.* 3. Bonamic. *obſer.* 12. *num.* 1. hanc eandem inclinationem faciet & Miniſter; Corſett. ſuprà *n.* 17. neuter tamen oculos elevabit; quod ſervari etiam debet in pari caſu. Tonell. *l b.* 2. *tit.* 4. *Rubr.* 2. *n.* 3. Baldaſſar. *cap.* 2. §. *Commenciando.*

VII. Gavant. pag. 88. col. 2. eadem lit. i *Satis eſt convertere caput ad Crucem, non perſonam.*) Hanc Gavanti ſententiam amplectuntur Corſett. *tract.* 2. *part.* 1. *ſect.* 2. *n.* 4. Vinitor *part.* 2. *tit.* 4. *in adnot.* §. 7. Arnaud. & alii: nihilominùs contrariam opinionem, nimirum in prædicto caſu converti debere ad Crucem etiam perſonam Sacerdotis, ſeu corpus cum capite aliquantiſper, tuentur Bauld. *part.* 3 *tit.* 4. *Rubr.* 2. *n.* 2. Angel. *in catal. errorum n* 2. Tonell. & alii, quos refert Hippol. à Portu *ſuprà num* 7. hac ratione permoti, quia reverà illa converſio, & motus videtur facilior, & naturalior ad ſignificandam intentam reverentiam erga Crucem.

Dum Sacerdos repetit Introitum, non ſe ſignat iterum: tale enim ſignum fit tantùm ratione principii. Vinitor *ſuprà*, necnon Gervaſi *ſuprà*, & Benvenuti *pag.* 9.

VIII. Gavant. pag. 88. col. 2. lit. l *Kyrie eleiſon, vide ſuprà, &c.*) Repetito *Introitu*, junctis manibus ante pectus, prout junctas tenebat, accedit ad medium Altaris, naturaliter deambulando, & idcirco dexterum latus ad Altare volvendo; ubi ſtans versùs illud erectus & corpore, & capite, ſimiliter manibus junctis, dicit voce intelligibili & ordinaria ter *Kyrie eleiſon*, ter *Chriſte eleiſon*, & iterum ter *Kyrie eleiſon*, alternatim cum Miniſtro.

Hinc patet errare illos, qui incipiunt *Kyrie*, dum procedunt, & antequàm ad medium Altaris pervenerint; & multò magis errare illos, qui nondum repetito *Introitu* pergunt ad medium ipſius Altaris, cùm apertè operentur contra Rubricam: antequàm tamen incipiat primum *Kyrie eleiſon*, debet facere reverentiam Cruci minimarum ſeu ſimplicium maximam, non elevando oculos; id quod ſemper obſervare debet, quoties accedit, vel recedit à medio Altaris; niſi paulò ante receſſum, vel paulò poſt acceſſum præſcribatur reverentia facienda à Miſſali; ùt accidit, quando oſculatur Altare, & poſt Evangelium dum dicitur *Credo*, quia ſtatim ad verbum *Deum* præſcribitur reverentia facienda. Caſtald. *lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 10. Vinitor *ſuprà* §. 8. Gervaſi *cap.* 2. §. *Notiſi qui.* Tonell. Lohner, & Alii; de quo quidem etiam nos ſuperiùs locuti ſumus.

Si autem, dum Sacerdos dicit *Kyrie eleiſon*, nullus ſit, qui ei reſpondeat; tunc ipſemet Sacerdos dicat *Kyrie eleiſon* novies ordine ſupradicto. Biſſus *ſuprà* §. 20.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à fine Kyrie eleiſon, uſque ad Hymnum, Gloria in excelſis Deo.

IX. Gavant. pag. 88. col. 1. lit. n *Manus extendens, &c.*) Dicto ultimo *Kyrie*, Sacerdos ſtans in medio Altaris, quod eſt pars ejuſdem nobilior, & in qua dicuntur partes Miſſæ inſigniores, Quarti *part.* 2. *tit.* 4 *Rubr.* 3. *n.* 1. manus extendens uſque ad humeros dicit clara voce, ſi dicendum ſit, *Gloria in excelſis Deo.*

X. Gavant. pag. 88. col. 1. lit. o *Caput Cruci inclinat.*) Dicendo prædictum Hymnum Angelicum, cùm dicit *Deo*, jungens manus, caput Cruci inclinat: quod ut venuſtè fiat, poterunt extendi manus, dum dicitur *Gloria*, elevando eas uſque ad humeros, & non ultra eorum latitudinem, aut altitudinem, dum dicitur *in excelſis*; jungi

verò, dum dicitur *Deo*; & advertatur, quòd dum Sacerdos profert vocem illam *Deo*, duo præſtat: alterum eſt jungere manus ante pectus de more; alterum verò eſt inclinare caput, ùt ſuprà, inclinatione minimarum minima, hoc eſt ſimplici; nunquam tamen elevantur oculi, imò neque caput, neque corpus; & manus dum extenduntur, non debent poni ſuper Altare, quod multi gratis faciunt, & præter Rubricam; ſed eæ, quæ junctæ erant immediatè, extenduntur. Bauld *part. 3. de Ritib. ſervand. cap.* 11. Biſs, *ſuprà*, Gervaſ. *ſuprà cap.* 4. §. *Terminato*, & alii relati ab Hippol. à Portu *ſuprà n.* 5.

Sacerdos igitur poſtquàm protulerit illa verba, *Gloria in excelſis Deo*, eo modo, quo mox innuimus, junctis manibus ante pectus, proſequitur Hymnum uſque ad finem; ſed cùm dicit *Adoramus te*, caput Cruci inclinat inclinatione minimarum maxima, quia plura ſunt verba; Hippol. à Portu *tit. 3. Rubr. 4. n.* 8 *in adnot.* quod idem facit, dum dicit *Gratias agimus tibi -- Jeſu Chriſte -- Suſcipe deprecationem noſtram --* & iterum *Jeſu Chriſte.*

XI. Gavant. pag. 88. col. 2. lit p *Hoc eſt ſigno Crucis.*) Quando in fine dicti Hymni dicit *Cum Sancto Spiritu*, Sacerdos ſe ipſum à fronte ad pectus ſignat ſigno Crucis; & ut rectè ſe ſignet, diſtribuat verba hoc modo: quando dicit, *Cum Sancto*, portet dexeram ad frontem; cùm dicit *Spiritu*, portet ad pectus; cùm dicit *In gloria*, portet ad humerum ſiniſtrum; cùm dicit *Dei Patris*, portet ad humerum dexterum. A Port. *ſup. tit.* 4. *Rubr.* 3 *in adnot. n.* 13.

XII. Gavant. pag. 88. col. 2. ead. lit. p *Et junge manus in verbo Amen in fine.*) Hanc Gavanti opinionem amplectuntur Quarti *part.* 2. *tit.* 4 *Rubr.* 3. Corſett. *tract.* 2. *part.* 1. *ſect.* 1. *num.* 1. Lohner *part.* 2. *tit.* 10. *n.* 5. & alii. Contrarium tamen tenet Tonell. *lib.* 2 *tit.* 4. *in notis ad Rubr.* 3. Bonamic. Polac. & Monc. quos refert & ſequitur à Portu *ſuprà num.* 14. tum quia conjunctio illa non requiritur ad Crucis ſignum complendum; tum quia eſſet actus ſuperfluus, cùm immediatè disjungendæ forent manus; & denique quia talis conjunctio videtur præter Rubricam.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, à fine Confeſſionis uſque ad primam incenſationem.

XIII. Gavant. pag. 89. col. 1. lit. q *Diaconus ſiniſtra manu, Subdiaconus dextera albam, &c.*) In Miſſa Sollemni Sacerdos facta Confeſſione, & dicto *Oremus*, aſcendit, ùt in Miſſa Privata, manibus junctis ad Altare, ſubmiſſa voce dicendo: *Aufer à nobis, &c.* Diaconus verò, & Subdiaconus, nulla tunc facta genuflexione, aſcendunt pariter cum Celebrante; & aſcendendo hinc inde, albam, & veſtem anteriorem Celebrantis elevant, Diaconus ſiniſtra, Subdiaconus verò dextera, utraque inverſa, & altera utriuſque manu infra pectus admota; quod in ſimilibus ſemper faciunt Lohner *part.* 3. *tit.* 3 *n* 3. Bauldry *part.* 1. *cap.* 9. *art.* 1. *n.* 13. Hoc modo comitantur Celebrantem ad Altare; ubi dum hic dicit Orationem *Oramus te Domine*, & oſculatur Altare, illi genuflectunt unico genu, manibus junctis ante pectus, & ſtatim ſurgunt: hoc loco fit genuflexio propter primum acceſſum ad Altare. Statim ac prædicti aſcendunt ad Altare, Clerici ſurgunt omnes, & Ceremoniarius (Clericus quoque de libro, vel Navicularius, ſi adſint) necnon Thuriferarius, & ſtant in locis ſuis, facie ad Altare converſa.

Thuriferarius verò poſtquàm ſurrexit (& Navicularius à ſiniſtris ejus, ſi aderit) aſcendit per gradus Epiſtolæ laterales, ferè ad medium Altaris ſuper ſuppedaneum; ubi facta

genu-

genuflexione ſtans à dextris Diaconi ante Celebrantem, naviculam, quam tenet in manu dextra, quæque reſpicere debet pectus ejus ex ea parte, quæ aperiri debet, vel ſemiapertam tradit Diacono dextra, & miniſtrat thuribulum Celebranti, ùt ſuprà; ſi verò adſit Navicularius, tunc ipſe porrigit naviculam apertam. Ex Bauldry *part.* 1. *cap.* 15. *art.* 3. *n.* 3.

XIV. Gavant. p. 89. col. 1. lit r *Altari, &c.*) Celebrans dicto *Oramus te Domine*, inclinatus de more oſculatur Altare, ùt in Miſſa Privata: Miniſtri verò Sacri, ùt diximus, faciunt genuflexionem unico genu Cruci, non oſculantes Altare, manibus junctis, nunquam tamen ſuper Altare poſitis, nec ipſum Altare tangentes, & ſtatim à genuflexione ſurgunt.

Celebrans oſculato Altari, ſtans in medio illius, convertit faciem ſuam aliquantulùm ad partem Epiſtolæ; Subdiaconus ſtat à ſiniſtris Celebrantis, & facie verſa ad Altare; Diaconus verò ad dexteram ejuſdem Celebrantis, & Thuriferarius ad dexteram Diaconi; Ceremoniarius denique ſit in ſuppedaneo poſt Thuriferarium.

XV. Gavant. pag. 89. col. 1. lit. ſ *Hic primùm thuribuli nomen habetur.*) Thuribulum non ſolùm Thymiamaterium, ſed etiam Suffitorium dicitur ab Anaſtaſio; & eſt vas ex argento, vel alio metallo artificioſè elaboratum, in quo thura, & alii odores incenduntur in Sollemni Oblatione. Prædictum autem thuribulum, juxta uſum Rom nunc ita efformatur, ut ſit convenientis capacitatis, & à tribus catenulis ſuſtineatur, quæ manubrio in ſummitate innectuntur. Operculum talis vaſis annexam habet quartam, & minorem catenulam, quæ ex minore pendens annulo & tranſiens per manubrium, in parte ſuprema ipſius operculi terminatur. Manubrio eſt annexus in medio major annulus; & ambo annuli ſint ita capaces, ut in annulum minorem, ſive operculi, digitum annularem, ſeu auricularem immittat Thuriferarius; pollicem verò in majorem annulum, ſive vaſis, palma manus dexteræ aperta, & verſa ad Celebrantes: altitudo catenularum ſolet eſſe quatuor circiter palmorum; ut cùm fit incenſatio, ſiniſtra incenſantis manente ad pectus immota, ipſum thuribulum dextera facilè duci poſſit. In ſuprema parte operculi habet globum annexum, altitudinis unius pollicis cum medio, in quem ipſa operculi catena deſinit. Auctor libri Pontificalis ſcribit Sergium feciſſe thymiamaterium, ſeu ſuffitorium, vel thuribulum *aureum magnum cum columnis, & cooperculo, quod ſuſpendit ante Imagines tres aureas B. Petri Apoſtoli, in quo incenſum, & odor ſuavitatis feſtis diebus, dum Miſſarum ſollemnia celebrantur, omnipotenti Deo opulentiùs mittitur.* Uſum porro eorum, vel ſimilium vaſorum, in quibus thura, & varii odores adolentur in ſollemni oblatione, ex Apoſtolica traditione, & Moſaicæ Legis exemplo profluxiſſe oſtendit Card Bona *lib.* 1. *rerum Liturg. cap.* 25. *n.* 9.

XVI. Gavant. pag. 89. col. 1. lit. t *Miniſtrante Diacono naviculam.*) Interim Diaconus accipit manu dextera naviculam ſemiapertam à Thuriferario, vel à Naviculario, ſi aderit, de manu pariter dextera ipſius, ſine oſculo porrigentis, ùt docet Gavantus hìc. Diaconus igitur ſtatim, ſiniſtra manu naviculam tenens, ita ſe vertit ad Celebrantem à dexteris ejuſdem cum eadem navicula, ut pars ejus aperta reſpiciat celebrantem ipſum. Bauld. *part.* 2. *cap.* 9. *art.* 2. nomine autem naviculæ intelligitur parvulum quoddam vas, in quo aſſervatur thus boni odoris, quod poſteà ex eo extractum in thuribulum immittitur. Eſt pariter navicula ex eodem metallo, quo thuribulum; & debet continere parvulum cochlear, quo utimur ad extrahendum thus ab illa. Sic autem dicitur, quia ad inſtar parvæ navis formari ſolet, ùt notat etiam Gavantus: ejus ſynonyma ſunt Acerra, Hannapus, Incenſorium, Pyxis; de quibus vide Macrum in ſuo Hierolexico.

XVII. Gavant. pag. 89. col. 1. lit. u *Thuriferario thuribulum.*) Thuriferarius inclinatus miniſtrat thuribulum Celebranti hoc modo: manu ſiniſtra teneat ſuperiorem annulum thuribuli; manu verò dextera in parte inferiori teneat thuribulum apertum elevatum, complectendo catenulas circa medium earum inter operculum & thuribulum, quod elevatum æqualiter ad naviculæ altitudinem ſuſtinet, illudque ſic elevatum offert Celebranti; ut commodè idem Celebrans ex navicula incenſum in thuribulum immittere poſſit, & ne ſe inclinare cogatur. Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 2. & Bauldry *part.* 2. *cap.* 9. *art.* 1. *n.* 4.

XVIII. Gavant. p. 89. col. 2. ead. lit. u *Flexoque quaſi genu dextro.*) Ut aptè Thuriferarius poſſit porrigere thuribulum Celebranti modo mox expoſito, tradit Gavantus, quòd debeat eſſe non ſolùm inclinatus, ſed etiam ſemiflexus. Gavanti ſententiam amplectuntur etiam Solarius *in Ceremoniali Minimorum part.* 3. *cap.* 4. Arnaudus, necnon Corſettus, *part.* 1. *c.* 10. *n.* 2. Bauld. *part.* 1. *c.* 14. *art.* 15 *n.* 4. deniqueCeremonialia MinorumObſervantium, & Conventualium. Verùm Andreas Guerrerus *in declaratione Rubricarum tract.* 2. *cap.* 1. & Ceremonialia Canonicorum Regularium *cap.* 21. Camaldulenſium *lib.* 1. *cap.* 20. Carmelitarum *lib.* 2. *Rubr.* 15. diſponunt, quòd Thuiferarius non ſemiflexus, ſed omnino ſtans, inclinato tamen capite, porrigere debat thuribulum Celebranti. Hanc ſententiam pariter tenent noſter Maggius *de officio Chori cap.* 3. *diſquiſit.* 12. necnon Hippolytus à Portu ſupracit. *n.* 6. hac ratione moti, quia Thuriferarius flexo quaſi genu ſtans, non poteſt firmus quieſcere, quin hinc inde nutans thuribulum dimoveat; adeoque ob commoditatem potiùs Celebrantis, quàm ipſius Thuriferarii, à prædictis omnibus præſcribitur hic Ritus ſtandi in Thuriferario, dum porrigit Celebranti thuribulum. Advertendum tamen eſt, quòd ſi Thuriferarius miniſtraret Epiſcopo, tunc deberet profectò ei genuflectere, dum thus in thuribulum imponit. Bauldry *part.* 1. *cap.* 15. *art.* 1. *n.* 5.

XIX. Gavant. pag. 89. col. 2. lit. x *Oſculatur cochlear, & manum.*) Diaconus in prædicta circumſtantia parùm inclinatus versùs Celebrantem, accepta de manu Navicularii, (ſi aderit, vel Thuriferarii) naviculâ ſiniſtra manu, eam tenens convertit ſe ad Celebrantem, & partem ejuſdem naviculæ apertam ei, ùt mox diximus, exhibet; ſtatimque accipiens cochlear vacuum manu ſua dextera circa partem inferiorem manubrii prope vas ejuſdem cochlearis, oſculatur illud in manubrii ſummitate, & tradit Celebranti, cujus manum dexteram in exteriori parte, non digitos oſculatur. Deinde versùs eum inclinans, dicit *Benedicite Pater Reverende* voce intelligibili, ſed non alta; ſed ſi Celebrans eſt Epiſcopus, dicit *Pater Reverendiſſime. ex Cerem. Epiſc. lib.* 1. *cap.* 23. Nonnulla Ceremonialia Regularium relata à noſtro Franciſco Maggio in libro de officio Chori *opuſc.* 3. *diſquiſit.* 13. præſcribunt etiam Abbatibus, Generalibus, ſeu Præpoſitis pariter Generalibus, in tali circumſtantia pariter debere dici à Diacono: *Benedicite Pater Reverendiſſime.*

XX. Gavant. pag. 89. col. 2 lit. y *Manum ſiniſtram pectori admovet Celebrans.*) Accepto cochleari à Diacono, ſiniſtram tenens infra pectus poſitam, ter è navicula thus ſumit eodem cochleari, & ter in thuribulum immittit Celebrans: tunc verò Diaconus tenet naviculam ambabus manibus inter pollices & indices deſuper à lateribus ipſius. Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 2. *cap.* 2. *n.* 5.

XXI. Gavant. pag. 89. col. 2. lit. z *Et loquimur cum incenſo ipſo: Benedicaris.*) Dum immittit Celebrans incenſum in thuribulum, tribus locis diſtinctis, ſcilicet in medio, à dexteris, & à ſiniſtris illud benedicit, dicens quaſi cum eo loquens: *Ab illo benedicaris; In cujus honore cremaberis: Amen*; Verba autem

autem prædicta ſic diſpenſare debet, videlicèt, ut in prima thuris immiſſione dicat: *Ab illo benedicaris*: in ſecunda: *In cujus honore*: in tertia: *Cremaberis Amen*: Lohner *part.* 2. *tit.* 8. *n.* 2. Tonellius *lib.* 3. *cap.* 2. §. 2. *n.* 14. Bauld. *part.* 1. *cap.* 9. *art.* 2. Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 2. *cap.* 1. *n.* 5. & alii Rubriciſtæ: ac ſtatim reddit Diacono cochlear, & deinde dextera manu producit ſignum Crucis ſuper thus poſitum in thuribulo, nihil dicens. Prædicta verò formula benedicendi Thus, nimirum: *Ab illo benedicaris, &c.* ſemper utetur Celebrans, quoties benedicit incenſum, præterquàm, cùm eſt thurificaturus oblata; tunc enim adhibebit aliam formulam, ùt videbimus. Advertendum hìc ſupereſt, ùt ſuprà diximus, quod Subdiaconus toto tempore, quo prædicto modo miniſtratur incenſum, ſtare debet à ſiniſtris Celebrantis, ſed aliquantulùm poſt eum, & facie aliquantulùm verſa ad Altare.

XXII. Gavant. pag. 89. col. 2. lit. a *Dimiſſa navicula, &c.*) Thure impoſito, & benedicto ùt ſuprà, Diaconus recipit manu dextera cochlear à Celebrante, ſumens illud ab inferiore parte manubrii (oſculata priùs dextera Celebrantis) ipſumque cochlear oſculatur in ſummitate manubrii, & ſtatim illud reponit in navicula, quam etiam claudit. Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *n.* 54. *& cap.* 9. *ſuprà.* Interim verò Sacerdos, ſtatim poſt reſtitutum cochlear Diacono, producit, ùt diximus, manu dextera ſignum Crucis ſuper thuribulum, nihil dicens; ùt adnotat etiam Gavantus hoc loco. Mox Diaconus thuribulum clauſum à Thuriferario accipit manu dextera; & eidem Thuriferario reddit naviculam, quam ſiniſtra recipit; & porrigit thuribulum clauſum Diacono ſic: thuribuli ſummitatem teneat manu dextera, & extremitatem catenularum manu ſiniſtra prope vas ipſius thuribuli: porrigat autem ſic: catenularum ſummitatem ponat in dextera Diaconi, & catenularum extremitatem prope vas in ſiniſtra Diaconi, ſine oſculis. Ut autem hoc faciat Thuriferarius, debet non habere naviculam in manu; unde vel illam det alicui Acolytho, vel thuribulum ſola manu dextera porrigat Diacono per catenularum ſummitatem. Si verò adſit Navicularius, tunc Diaconus ei reddet naviculam, & Thuriferarius porriget thuribulum primo modo ſupradicto.

Diaconus verò porrigit thuribulum Celebranti ſic: ſummitatem catenularum ponat in ſiniſtra Celebrantis, priùs talem ſummitatem oſculando; catenularum extremitatem prope vas ponat in ejuſdem dextera, quam pariter oſculatur, ſed in parte exteriori; & dum Celebrans manu dextera accipit thuribulum, Diaconus manu ſiniſtra quaſi ſuſtentet dexteram Celebrantis: ſic ſemper thuribulum exhibetur, quando in illam tanùm manum, cui offertur, tranſire debet. Hæc colliguntur ex *Cerem. Epiſc. lib.* 1. *cap.* 23. §. 4. Caſtaldo *lib.* 2. *ſect.* 2. Bauldry, Biſſo, Lohner, Corſetto, Benvenuti, & aliis.

XXIII. Gavant. pag. 89. col. 2. lit. b *Incenſat Altare, habetur in Liturgia S. Jacobi, &c.*) Hic ante omnia innuit Gavant. antiquiſſimum uſum incenſandi Altare. Aliqua addenda eſſent ſuper antiquitate, & variis modis, tum antiquis, tum recentibus hujus Eccleſiaſticæ Ceremoniæ; ſed ne nimius ſim, ſat erit innuere, Ordinem Romanum primum inter editos à Mabillon, *pag.* 8. Ordinem ſecundum *pag.* 43. Ordinem tertium *pag.* 55. & Amalar. *lib.* 1. *cap.* 5. prædictæ Ceremoniæ ſpecialem mentionem facere. Qui plura ſcire deſiderat de origine, antiquitate, & variis uſibus hujus Sacri Ritus, legat etiam ea, quæ tradunt Card. Bona *lib.* 1. *cap.* 25. *n.* 9. Le Brun *tom.* 1. *part.* 1. *art.* 9. Bellotte *in ſuis obſer. pag.* 495. *& ſeqq.* Durandi *de Rit. Eccl. lib.* 1. *cap.* 9. nec non de Vert *tom.* 4. *adnot.* 11. *pag* 49. *&*

Digitized by Google

& ſeqq. qui fusè omnes, & eruditè diſſerunt de hac Ceremonia.

XXIV. Gavant. pag. 89. col. 2. ead. lit. b *Incenſat Altare.*) Poſtquàm Celebrans thuribulum à Diacono recepit, ùt ſuprà, genuflectent Thuriferarius, ac Ceremoniaris è ſuis locis; inde deſcendentes, in planum ſe conferunt in cornu Epiſtolæ (depoſita prius à Thuriferario navicula) & converſi ambo ad cornu Evangelii, expectent ibi finem thurificationis. Eodem tempore Navicularius, ſi aderit, vel Clericus ſerviens de Libro (aliter ſupradictus Ceremoniarius, vel ipſe Thuriferarius) accedit per gradus laterales ad cornu Epiſtolæ; ubi facta genuflexione Cruci, amovet cuſſinum cum Miſſali de Altari (dummodò adhuc non ſit ſuper credentia) & iterum facta debita reverentia Cruci, deſcendit extra gradus, & ibi utrumque ſuſtinet ambabus manibus ante pectus prope cornu Epiſtolæ, facie verſa ad Altare; donec thurificatio menſæ Altaris in eodem cornu ſit completa: mox reponet dictum cuſſinum, deinde genuflectet, & revertetur ad eundem locum, ubi ſtabit iterum, donec finita ſit totius Altaris thurificatio: Bauldry *part.* 1. *cap.* 1. *artic.* 1. *n.* 21. Quart. *part.* 2. *tit.* 4. *Rubr.* 4. *n.* 2. amovetur autem liber cum ſuo cuſſino, ne ſit impedimento Celebranti in thurificatione. Quarti *ſuprà.* Si verò juxta aliquorum morem adhuc cuſſinus, & Miſſale ſint ſuper credentia; tunc ea non removentur, & non collocantur ſuper Altare, niſi incenſatio Altaris ex illa parte completa ſit.

Dum ſuperiùs dicta peraguntur, Celebrans recepto, ùt ſuprà, à Diacono thuribulo, ſiniſtram, qua ſummitatem catenularum juxta manubrium complectitur, admovens infra pectus, eamque immobilem tenens in tota incenſatione, dextera verò eaſdem catenulas ſimul junctas prope operculum firmas tenens, medius inter Miniſtros Sacros vertit ſe ad Altare, & facit Cruci profundam inclinationem, etiam ſi eſſet in ea veræ Crucis particula. Bauld. *part.* 2. *cap.* 9. *art.* 2. *&* 3. *num.* 5. Biſſus *lit. S. n.* 71. §. 4. Miniſtri verò Sacri ac primus Ceremoniarius, ſi aderit, ſemper genuflectunt Cruci, comitantes Celebrantem, licèt ipſe eidem tantùm ſe inclinet. Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 15. *& cap.* 13. *art.* 1. *n.* 7 de Bralion *in Cerem. Canonic. part* 2. *cap.* 4. *num.* 9.

Facta Cruci inclinatione Celebrans ter æquali ductu incenſat Crucem, nihil dicens, póſt unamquamque incenſationem tantillùm quieſcens, ita ut diſtinguatur, eas incenſationes eſſe tres; quibus finitis, iterum Cruci profundè inclinat, genuflectentibus Miniſtris Sacris, ac Ceremoniario, ùt ſuprà: cùm Celebrans incipit Crucem incenſare, vel ſtatim ac primam exhibuit Cruci inclinationem, Diaconus manu ſiniſtra planetæ partem circa humeros Celebrantis paululùm elevat, manu dextera infra pectus poſita. Item Subdiaconus manu dextera poſteriorem partem planetæ ſimiliter elevat, ſiniſtra pectori admota; ſic ambo comitantur in tota incenſatione Celebrantem, aliquantulùm ab eo remoti.

XXV. Gavant. pag. 90. col. 1. lit. e *Prout diſtribuuntur candelabra.*) Poſteà Celebrans incenſat Altare, incipiens à latere Epiſtolæ; & faciem ad illud convertens, ter ducit thuribulum æquali diſtantia, prout diſtribuuntur candelabra, incipiens à parte proximiori Cruci, recta linea, ter incenſat uſque ad terminum illius cornu Epiſtolæ: & advertat Celebrans, has tres incenſationes eſſe faciendas, etiamſi non eſſent tria candelabra, ſed pauciora, vel plura: non enim incenſantur candelabra, ſed pars poſterior menſæ Altaris. Gavantus hìc, Biſſus *ſuprà n.* 5. Horatius Chriſtiani *ſect.* 1. *cap.* 10. *num.* 27. Quarti, Arnaud. & alii communiter. Interim tot paſſus promovendi ſunt, quot thuribuli tractus: quod ſemper faciendum erit juxta motum incenſationis, ut manus cum pede, quantùm fieri poteſt, concordet, & in quolibet paſſu promovetur pes,

Digitized by Google

pes, qui eſt proximior Altari. Corſetus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 14 *num.* 4. Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 2. *cap.* 2. *num* 8. Bauld. *part.* 2. *cap.* 9. *art.* 2. *num.* 5. & Biſs. *ſuprà loc. cit.*

XXVI. Gavant pag. 90. col. 2. lit. d *Mox ſuperiorem, &c. Id eſt, ſemel inferiorem, &c.*) Cùm ad cornu Epiſtolæ pervenerit, & compleverit tertiam incenſationem, Celebrans ſtans ibi aliquantulùm inclinat ſe, & demiſſa manu cum thuribulo, ſemel incenſat inferiorem partem lateralem Altaris, deinde ſuperiorem, bis ducendo thuribulum, ſemel in parte inferiori, ac iterum ſemel in ſuperiori; mox converſus ad Altare, & faciem ad medium vertens, elevat manum, & incenſat in ſuperiori parte planitiem anteriorem Altaris circa oram, ducens thuribulum obliqua linea, velùt in ſemicirculum à dextera ſua ad ſiniſtram, & æquali diſtantia, terna vice, ac procedendo ad medium Altaris, ùt priùs, tot paſſus faciens, quot incenſationes. *Cerem. Epiſc. lib.* 1. *c.* 23. §. 5. Deinde perveniens ad medium Altaris, ibi profundam faciat reverentiam Cruci, genuflectentibus Miniſtris Sacris, & Ceremoniario, ùt ſuprà, ac poſteriorem Altaris planitiem incipit thurificare à latere Evangelii, ter ducens thuribulum, proùt diſtribuuntur candelabra, incipiens à parte proximiore Cruci, recta linea, ſicùt ſuprà dictum eſt de parte Epiſtolæ; ter interim ducens thuribulum in æquali diſtantia, eo modo, quo à latere Epiſtolæ: tum parùm inclinans, incenſat ſemel inferiorem, & ſemel etiam ſuperiorem partem lateralem ipſius cornu Evangelii; deinde ſtans, & elevans thuribulum, nec ultrà progrediens, incenſat planitiem anteriorem, ſeu menſam in cornu Evangelii, ducens thuribulum quaſi in ſemicirculum, ùt ad cornu Epiſtolæ: ſed cum hoc diſcrimine, quòd in parte Epiſtolæ ducit thuribulum à ſua dextera ad ſiniſtram; in cornu verò Evangelii ducendum eſt à ſiniſtra, ad dexteram: nec ibi fit ulla reverentia, quia nunquam tunc accedit uſque ad medium, ſed ſtatim quaſi retrogreditur ad cornu Evangelii; ubi manu aliquantulùm demiſſà, incenſat partem illius anteriorem, ſeu frontem, ter ducens recta linea thuribulum à cornu Evangelii, uſque ad medium Altaris, ad quod iterum progreditur. Perveniens ad medium profundè inclinat Cruci, & pariter incenſat triplici ductu alteram partem anteriorem Altaris, ſeu Menſæ, à medio uſque ad cornu Epiſtolæ; ubi finita incenſatione reddit utraque manu thuribulum Diacono ſtanti in ſecundo gradu, qui illud accipit utraque manu; & convertens Celebrans faciem ad ipſum Diaconum, & ibidem ſtans junctis manibus ante pectus, & ſiniſtro brachio quaſi tangens frontem Altaris, incenſatur ab eodem Diacono, cui ſe nullatenus inclinat, nec ante, nec poſt incenſationem.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, ſervando in Reliquiarum incenſatione, ſi adſint in Altari.

XXVII. Gavant pag. 90. col. 2. lit. e *Reliquiis, ſeu imaginibus, id eſt, ſtatuis Sanctorum, &c.*) Si in Altari fuerint Reliquiæ, ſeu imagines Sanctorum, quæ imagines debent eſſe inter candelabra, & ſculptæ, non autem in parietibus depictæ, ùt obſervat Gavantus *hic*, & quidem diverſæ ab illis, quæ aliquando in tabulis depinguntur, aut circa Tabernaculum diſponuntur. Bauldry *part.* 2 *cap.* 9. *art.* 2. *n.* 11. Quare illa particula *ſeu* explicat idem, nempe incenſandas eſſe Reliquias, ſive ſint in vaſis, ſive repoſitæ in ſtatuis, & imaginibus Sanctorum. Quarti *part.* 2. *tit.* 4. *Rubr.* 5. & quamvis incenſationem imaginum Sanctorum approbet Synodus 7. *Act.* 4. relata à

Digitized by Google

Gavanto; nihilominùs Rubrica n. 5. peculiarem rationem habet Reliquiarum, quæ magis intrinſecè pertinent ad Sanctos, quorum ſunt Reliquiæ; unde aliæ imagines ſine Reliquiis non ſunt incenſandæ in hac Miſſæ circumſtantia. Quarti *ſuprà*.

Incenſata Cruce à Celebrante, & facta eidem Cruci profunda reverentia (Miniſtris verò Sacris, & primo Ceremoniario genuflectentibus ſemper, ùt ſuperiùs diximus) antequàm diſcedat è medio Altaris, ſi in medio ejuſdem Altaris ſit expoſita aliqua inſignis Reliquia, ùt caput, aut brachium alicujus Sancti, imediatè poſt Crucem duplici ductu incenſari debet, abſque ulla inclinatione, vel reverentia, ob Crucis præſentiam; Nicolaus de Bralion in Cerem. Canon. *part.* 1. *cap.* 1. *de Veſper. n.* 30. cui ſolùm profundè inclinare debet, utpote Chriſtum Dominum repræſentanti; quemadmodum abſtinemus à genuflexione, quæ fit v g. Epiſcopo proprio, ad præſentiam alicujus Card. Legati Gavantus, Quarti *ſuprà*, & alii.

Incenſata ſupradicta Reliquia inſigni in medio Altaris, ſi quæ erit, abſque ulla capitis inclinatione, ùt ſuprà, Celebrans ſtans ibidem, antequàm diſcedat à medio, primùm incenſabit eas, quæ ſunt à dexteris, id eſt, à parte Evangelii, incipiendo ab iis, quæ ſunt Cruci, ſeu Tabernaculo proximiores, bis tantummodò ducens thuribulum, quamvis plures, vel pauciores fuerint Reliquiæ, aut ſtatuæ; Cerem. Epiſc. nec illis inclinabit ullo modo ante, vel poſt thurificationem; & facta deinde iterum profunda inclinatione Cruci, ſimili Ritu bis incenſabit alias reliquias, quæ ſunt à ſiniſtris, ſeu à latere Epiſtolæ; & tandem procedet abſque nova inclinatione ad incenſandum Altare, ùt ſuprà expoſuimus

Cæterùm in actu thurificationis Celebrans (& Diaconus, & alius quilibet proportionaliter) graviter ſe gerat, modeſtè, & ſine properatione; non perſonam, non caput ullo modo moveat cùm ducit, aut reducit thuribulum; quod cùm movet, ad ſe trahens cum brachio, leviter & competenti mora reducit; manum ſiniſtram immobiliter pectori admotam ſemper retinet; dum procedit thurificando Altare, priùs pedem Altari proximiorem movet; & tot facit omnino paſſus, quot thuribuli tractus, ùt jam diximus ſuprà ſuo loco. Cerem. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 23. §. 8. Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 2. *cap.* 2. Bauld. *part.* 2. *cap.* 9. *art.* 2. *n.* 17. Biſſ. *lit. S.* § 9. *n.* 72.

Sed ut omnis Sacerdos faciliùs percipiat modum, & ordinem incenſationis, necnon loca, quæ in Altari thurificari debent, & numerum incenſationum, ſicùt mox declaravimus; præſentem tabulam, ſimilem ei, quam præclariſſimus Gavantus in ſecunda editione ſui Theſauri impreſſi Romæ Anno 1630. exhibuit, etiam nobis placuit hoc loco apponere.

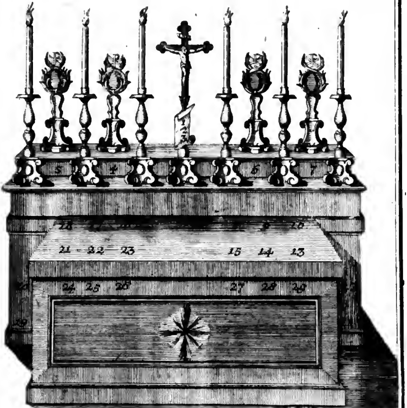
Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, ſervando, quando reperitur Sanctiſſimum Sacramentum in Tabernaculo incluſum.

XXVIII. Gavant. pag. 9 . col. 1. lit. f *Genuflectit ob præſentiam Sanctiſſimi Sacramenti.*) Si in Altari, quod incenſatur, ſit Sacramentum in Tabernaculo incluſum, debet ſervari regula à Gavanto hìc deſcripta, nimirum non inclinat tunc Celebrans caput Cruci, quam incenſare debet; ſed accepto thuribulo à Diacono, antequàm incenſationem incipiat, genuflectit ponens extremitatem manuum ſuper Altare, ut faciliùs genuflectere, & etiam ſurgere poſſit. Biſs. *ſuprà* § 4. & Benvenuti *pag.* 15. Dixi non debere tunc inclinare Cruci, contra aliquos imperitos, qui male, ùt advertit Tonellius, poſt genuflexionem Sacramento factam, aliam reverentiam Cruci præſtant. Biſs.

ad pag. 234

TABULA I.

In qua continetur Ordo incenſandi Altare tam in Veſperis, quàm in Miſsa.

Quando in Altari non ſunt Reliquiæ, incenſata Cruce in medio, Celebrans proſequitur incenſationem per num. 8 et cæteros, omiſsis numeris 4. 5. 6 et 7.

Garant Rubr Miss

Digitized by Google

Digitized by Google

Biſs. *lit. S.n.* 20. §. 5. Incenſata autem Cruce, iterum Sacramento genuflectit quamvis in Tabernaculo incluſo, cum Miniſtris, ut ſuprà.

Advertimus hoc loco cum Gavanto, Quarti, Corſetto, & aliis, quòd Sacerdos ſua genuflexione adorat quidem Sacramentum, ſi clauſum intra Ciborium adſit, ſed non thurificat niſi Crucem: adorat enim, quod latet, & patet, Sacramentum, & Crucem; ſed incenſat id ſolùm, quod manifeſtè patet, nempe Crucem. Ramerius tamen in Rituali Cœleſtinorum *lib.* 3. *cap.* 2. ſic loquitur: *Sacerdos thurificans Altare primò Crucem adolere debet incenſo, antè, & poſt genuflectendo: quia quod non videt adoras, & quod videt thurificat. Sed quando eſt expoſititum SS. Sacramentum extra Ciborium, illud ſimul adorat, & incenſat genuflexus, non autem Crucem.*

XXIX. Gavant. pag 91. col 2. lit. g *Quotieſcunque tranſit.*) Item genuflectit Celebrans unico genu cum Miniſtris, quoties, dum incenſat Altare, tranſit ante illius medium; quod bis occurrit, nempe finita incenſatione planitiei Altaris in cornu Epiſtolæ, & finita incenſatione frontis ejuſdem Altaris in cornu Evangelii, Biſſus *lit. S. num.* 72. §. 14. & Gavant. hic, qui optimè adnotat, hanc genuflexionem eſſe à Rubrica præſcriptam ſolummodò, quando fit tranſitus ad incenſandum Altare; non verò quando fit alius tranſitus à Celebrante in Miſſa, niſi tamen adſit Venerabile expoſitum. Bauld. *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 4. *n.* 20. & Vinitor *in compendio part.* 4. *tit.* 3. *in adnot* §. 20. Rurſus advertimus hoc loco, quòd ſi non adſit Sacramentum in Altari, Canonici Eccleſiæ Cathedralis, licèt ſint in officio Diaconi, vel Subdiaconi, nunquam Cruci genuflectere teneantur, ſed ſolùm, prout Celebrans, profundè inclinare, Bauldry *part.* 2. *cap.* 9. *art.* 2. *n.* 10.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, à thurificatione Diaconi facienda Celebranti, uſque ad initium Orationum.

XXX. Gavant. pag. 91. col. 1. lit. h *Diaconus accipiendo thuribulum à Celebrante.*) Terminata Altaris incenſatione, Diaconus recipit à Celebrante thuribulum hoc modo: ſtans in ſecundo gradu Altaris, ſupponit ambas manus dexteræ Celebrantis, quam parumper quaſi ſublevans oſculatur in exteriori parte: tum ſua dextera accipit thuribulum per inferiorem partem catenularum juxta vas thuribuli, ſeu manum dexteram Celebrantis; ſiniſtra verò complectitur manubrium infra alteram ejuſdem Celebrantis manum, illudque ſtatim oſculatur; & recedens in planum à latere Epiſtolæ (abſque eo quòd Altari terga vertat) ac ibidem ſtans cum Subdiacono, ante infimum gradum, à ſiniſtris ſuis aſſiſtente, manibus junctis, & ante primum Ceremoniarium, triplici ductu Celebrantem thurificat, cum profunda inclinatione antè, & poſt, tenens interim ſiniſtra quidem admota pectori, & clauſa, ſummitatem catenularum, dextera verò eaſdem catenulas juxta vas thuribuli, Subdiaconus in tali circumſtantia, ſemper erectus manet in loco ſupradicto, nullam faciendo reverentiam; quam tamen exhibere debet Ceremoniarius, ante, & poſt prædictam incenſationem, eo modo, quo Diaconus ſe inclinat Celebranti. Quòd Subdiaconus ad prædictam incenſationem ſiſtat ſe in plano Cappellæ contra cornu Epiſtolæ, eſt ſententia Gavanti, necnon Biſſi *lit. S. num.* 196. §. 1. Bauldry *part.* 1. *cap.* 13. *art.* 1. *n.* 8. Nicolai de Bralion *part.* 2. *cap.* 4. *num.* 11. contra Caſtaldum, & alios opinantes, Subdiaconum tunc ſtare debere poſt

Digitized by Google

Celebrantem, dum hic à Diacono incenſatur.

XXXI. Gavant. pag. 91. col. 1. ead. lit. h *Finita incenſatione.*) Incenſato Celebrante, Diaconus thuribulum ambabus manibus, prout habet, reddit Thuriferario ſtanti quaſi à dexteris ipſius aliquantulùm retrò: Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 16. Biſſus *lit. S. n.* 72. §. 10. qui illud recipit abſque oſculis, manum dexteram admovens ad manubrium, aut ad ipſius annulum, ſi manubrium retineatur à Diacono: deinde Celebranti reverenter inclinans, recedit ad deponendos carbones in vaſe deputato, in Sacriſtia exiſtente, vel in alio loco congruo: Gavantus *hîc*, Bauldry *part.* 1. *cap.* 15. *art.* 3. *n.* 5. deinde redit, & collocat thuribulum ſine igne in cornu anteriori credentiæ versùs Altare; vel ſi ex eo non extraxerit ignem, illud in alio loco decenti ponit, & ſe ad ſuum locum confert A Portu de Miſſa Sollemni *tit.* 4. *Rubr.* 4 *in ſuis adnot. n.* 27. Sub eadem lit. h. docet Gav. id, quod ſuprà jam expoſuimus, nimirum Sacros Miniſtros in incenſatione elevare debere eam planetæ partem, quæ eſt circa brachia Celebrantis, &c. Et deinde admonet Thuriferarium, abſente Ceremoniario, debere tempore hujus incenſationis, & oblatorum infrà, removere librum ab Altari, ne impediatur incenſatio, & debere illum cum cuſſino reſtituere ſtatim, nimirum quando eſt incenſatum cornu Epiſtolæ, ſeu Evangelii; de qua re jam nos ſatis ſuprà locuti ſumus; & ſolùm hìc addimus, eſſe uſum aliquarum Eccleſiarum, non ponere ſtatim Miſſale cum cuſſino ſuper Altare, ſed ſuper credentia; à qua non amovetur, nec transfertur ſuper Altare, niſi peracta omnino hac prima Altaris incenſatione.

XXXII. Gavant. pag. 91. col. 2. lit. i *Solus Celebrans legit.*) Terminata incenſatione, Celebrans ſtat in cornu Epiſtolæ junctis manibus, proùt in Miſſa Privata: ſed habens ad ſuam dexteram in ſecundo gradu Diaconum, & ad dexteram Diaconi Subdiaconum in recta linea, utrumque manibus junctis, primo Ceremoniario ſtante prope angulum poſteriorem Altaris versùs ipſum Celebrantem; legit Introitum ſolus prædictus Celebrans ſubmiſſa voce; quæ omnia colliguntur partim ex Rubrica n. 7. partim ex Gavanto; alia verò ex Bauldry, Biſſo, Caſtaldo, Lohner, & Corſetto. Dicitur autem ſemper Introitus, præterquàm in Sabbato Sancto, ùt ſuperiùs etiam adnotavimus; ſicùt omittitur pariter in Miſſa Sollemni, Sabbato Vigiliæ Pentecoſtes. Miniſtri, dum Celebrans legit Introitum, ſe ſignent ſicùt ipſe, & caput de more inclinent, proùt facit etiam Celebrans, quando aliter non præſcribitur in Ordine Miſſæ; Lohner *part.* 3. *tit.* 2. *n.* 8. *& tit.* 3. *n.* 4. Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 5. *n.* 1. Biſſus *lit. C. n.* 199. § 11. quod facit & Ceremoniarius primus ſimul cum aliis. Bauldry *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 23. Dicto Introitu, Celebrans cum Miniſtris in eodem cornu Epiſtolæ dicit novies *Kyrie*, *Chriſte*, *&c.* ſubmiſſa adhuc voce; *Cerem. Epiſc. lib.* 2. *cap.* 8. §. 36. Gavantus hìc, & omnes Rubriciſtæ communiter; quod etiam ex conſuetudine omnes de Choro dicunt inter ſe bini, ùt diximus de Confeſſione: Bralion *part.* 1. *cap.* 4. *n.* 12. perſiſtunt autem in ſupradicto cornu Epiſtolæ Celebrans, & Miniſtri cum primo Ceremoniario, uſque ad ultimum *Kyrie* cantatum à Choro, ſi ſedendum non ſit; Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *num.* 18. *& cap.* 13. *num.* 9. & ſedendum non eſt, quando moderatè cantus à Choro protrahitur. Quòd ſi longior effunderetur à Choro melodia, vel ſi foret legitima conſuetudo; tunc ſedendum eſſet, & procedendum ad ſcamnum oblongum, tempore quo in Choro cantatur *Kyrie*: tunc facta debita à Celebrante reverentia, & à Miniſtris genuflexione; Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 5. *num.* 3. ſemper per breviorem viam recto tramite, id eſt per latus Epiſtolæ, unus poſt alium, præcedente Subdiacono, procedunt ad ſcamnum oblongum honeſtè panno decenti ornatum in [illegible]

Dum

Dum verò, in ſuppoſitione quòd ſedeant, à Choro cantatur ultimum *Kyrie*, ſurgunt, & redeunt ad medium Altaris, modo in pari caſu explicando, quando in Choro cantantur verba prope finem Hymni *Gloria in excelſis*. Biſſus *lit. C. n.* 197. §. 12.

XXXIII. Gavant. pag. 91. col 2. lit. l *Unus poſt alium. Diaconus ſuper ſecundum gradum.*) Si tempore, quo in Choro cantatur *Kyrie*, Celebrans, & Miniſtri non ſedeant; tunc ſtabunt ad altare in Cornu Epiſtolæ, ſicùt ad Introitum; & in hoc caſu, dum in Choro cantatur ultimum *Kyrie*, ibi in cornu Epiſtolæ ſe ſiſtant in rectâ lineâ unus poſt alium, & tali ordine, nimirum Diaconus ſe collocet in ſecundo gradu à tergo Celebrantis; Subdiaconus à tergo Diaconi in plano, uterque ante cornu Epiſtolæ; & dum Celebrans per ſuppedaneum tranſit junctis manibus ad medium Altaris, Diaconus per eundem ſecundum gradum, & Subdiaconus per planum eodem tempore, & ordine, junctis manibus procedant ad medium ejuſdem Altaris; ibique ſe locent, formantes tunc cum Celebrante rectam lineam, ùt ſuprà dictum eſt, tanquam ſervi poſt Dominum, donec Celebrans inceperit Hymnum *Gloria in excelſis Deo*; Gavantus *ſuprà hac lit.* l. Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *&* 5. *n.* 6: qui Hymnus *Gloria in excelſis Deo* intonatur à ſolo Celebrante poſt cantatum ultimum *Kyrie* à Choro: & dum Celebrans dicit *Gloria*, disjungit manus, ſed non ponit ſuper Altare expanſas: dum dicit *in excelſis*, eas disjunctas elevat uſque ad humeros: dicens *Deo*, eas iterum jungit ante pectus, non elevans oculos, ſed tantùm caput inclinans, ùt in Miſſa Privata; & tunc etiam Miniſtri caput inclinant, & non priùs: Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *num.* 18. idem quoque facit & primus Ceremoniarius ſtans in latere Altaris ad cornu Epiſtolæ. A Portu *ſuprà Rubr.* 7. *in adnot. n.* 6.

XXXIV. Gavant. p. 91. col. 2. lit. m *Aſcendunt ad Altare. Facta in medio tantùm, &c.*) Dum inchoatur à Choro *Et in Terra pax*, & non priùs, facta genuflexione in loco ubi ſunt, & unde recedunt, ùt docet Gavantus *hac lit.* m. quem ſequuntur Lohner *part.* 3. *tit.* 4. *num.* 5. Biſſus *ſuprà* §. 13. Bauldry, Corſettus, Cabrinus, & alii; Diaconus aliquantulùm in eodem ſecundo gradu Altaris recedit ad partem Epiſtolæ, ibique paululùm expectat Subdiaconum aſcendentem; & ſic ambo æqualiter hinc inde aſcendunt; quod ſemper faciunt, dum aſcendunt ad Altare, ut ſe collocent ad latera Celebrantis. Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 18. Dum verò pervenerint, non genuflectunt juxta Gavanti ſententiam, cui adhærent Bauldry, Corſettus, & alii, contra Caſtaldum *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *n.* 8. ſed præferenda eſt opinio Gavanti, quam pariter tuetur à Portu *ſuprà num.* 8. & equidem cùm jam præmiſerint genuflexionem in loco, à quo receſſerunt, non eſt iterum repetenda in loco, ad quem perveniunt.

XXXV. Gavant. p. 91. col. 2 lit. n *Proſequuntur uſque ad finem, &c.*) Præfati Sacri Miniſtri ſtantes ibi, manibus junctis, & ſubmiſſa voce, totum Hymnum recitant ſimul, potiùs ſubſequendo Celebrantem, qui voce altiori recitat; & ſic proſequuntur uſque ad finem dicti Hymni, inclinantes ſe, & ſignantes cum eo; & cùm dicunt *Amen*, jungunt manus. Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 5. *n.* 2. Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *&* 5. Benvenuti *pag.* 21. §. *Non inchoatur.* Eundem Hymnum eodem modo proſequuntur, qui ſunt in Choro, ùt dictum eſt de *Kyrie eleiſon*. Bralion *ſuprà*.

XXXVI. Gavant. pag. 91. col. 2. ead. lit. n *Si ſedendum erit, &c.*) Quia Celebrans citiùs præfatum Hymnum Angelicum, quàm Chorus, terminat; ideò regulariter cum Miniſtris ſe confert ad ſedendum: & tunc idem Celebrans adhuc ſtans in ſuppedaneo Altaris cum Miniſtris, facit reveren-

Digitized by Google

tiam Cruci, quæ eſt in medio, ſive genuflexionem Sacramento, ſi erit in Tabernaculo; Miniſtri verò Sacri genuflectunt ſuis locis, ùt diximus ſuprà, etiam Cruci, & ſtatim procedunt ad ſcamnum paratum per breviorem viam, id eſt per gradus laterales Epiſtolæ, unus poſt alium; ùt tradit Gavantus hìc, nec non Bauldry *part. 1. cap.* 12. & à Portu *ſuprà n. 9.* aliique communiter; ſed ita tempeſtivè procedunt, ut non ſint in via, dum cantatur in Choro *Adoramus te*, vel aliud ſimile, ad quod ſit inclinandum, ne cogantur ſiſtere; quod ſi contingeret, inclinent ſe versùs Altare. Bauldry *part. 3. cap. 11. art. 5. ſuprà.* Præcedit itaque Ceremoniarius primus, qui à ſede Celebrantis accipit ejus birretum; & retrocedens versùs Altare, facie ad Populum converſa cedit locum tranſeuntibus Miniſtris: deſcendit poſteà Subdiaconus, & poſt eum Diaconus, & tandem poſt Diaconum Celebrans. Gavantus, Lohner, Bauldry, & Biſſus *ſuprà.* Tam Celebrans, quàm reliqui, caveant, ne in convertendo ſe, terga vertant Altari: quare Celebrans, & Subdiaconus, dum erunt ante ſcamnum oblongum præparatum, vertant immediatè latus dexterum versùs Altare; è contrà Diaconus vertat versùs Populum latus ſiniſtrum. Celebrans ſedet, Miniſtris ſuis poſteriorem planetæ partem elevantibus, ne ſedeat ſuper eam, & operit caput, Diacono ei porrigente birretum, cum quaſi oſculo illius, acceptum à primo Ceremoniario. Biſſus *ſuprà* §. 16. & Bauldry *part. 1. cap. 12. & part. 3. ſuprà.* Deinde ipſe Diaconus, & Subdiaconus, acceptis ſuis birretis profundè Celebranti inclinant, & aliquantiſper ſibi invicem, & ſedent hinc inde à lateribus Celebrantis, Diaconus ſcilicet à dexteris, & Subdiaconus à ſiniſtris. Biſs. *ſuprà*, & Bauldry pariter *ſuprà*, nec non Vinitor, & Benvenuti *cit. loc.* Si opus erit, Acolythi adjuvent MiniſtrosSacros elevando poſteriores dalmaticæ, & tunicellæ partes; vel ipſi Miniſtri ſibi dalmaticæ & prædictæ tunicellæ poſteriores partes elevent: Biſs. Bauldry, à Portu, & Benvenuti *loc. cit. ſuprà:* birreta tamen eis ab Acolythis non porrigantur; ſed ipſi Miniſtri Sacri ſibi ea accipient, ùt mox dictum eſt, nec caput operiant, antequàm Celebrans ſit coopertus: Biſſus, Baudry, Benvenuti *ſuprà*, & Lohner *part. 3. tit. 2. n. 9.* manus verò tam Celebrans, quàm Miniſtri Sacri, dum ſedent, teneant ſuper genua expanſas, omnibus digitis ſimul junctis. Biſſus, Lohner, & Benvenuti *ſuprà.* Cùm in Choro cantantur verba, ad quæ inclinandum eſt caput, putà *Adoramus te*, *Gratias agimus tibi*, & his ſimilia, Celebrans, & Miniſtri debent etiam caput diſcooperire, & inclinare. Biſſus *ſuprà.*

Si ante Celebrantem, & Miniſtros Sacros ſedentes elevetur, vel deferatur Sacramentum, nudo capite genuflexi illud adorent; non autem quando ſunt in via de ſcamno ad Altare procedentes. Bauldry *part. 3. cap. 11. art. 5. n. 6.* & Biſſus *ſuprà* §. 17.

Si ſedendum non ſit (ſicùt ſedendum non eſt ante Venerabile expoſitum) an Miniſtri ſtare debeant ad Altare, quaſi pares paulò poſt Celebrantem, ea ſcilicet diſtantia, qua ab Altari diſtant, diſcrepant Doctores. Affirmant Gavantus *hìc*, Bauldry *part. 1. cap* 12. *art.* 1 *n.* 12. Lohner *part. 3 tit. 2. n. 9.* Corſettus *de Rubr. Gen. n.* 22. negat verò Caſtaldus *lib. 1. ſect. 7. cap. 1. n* 8. *& cap. 5. n.* 8. ſed amplectenda eſt ſententia affirmativa, quam pariter tuetur à Portu *ſuprà n. 9.* quia, ùt Gavantus aſſerit, ita fert communior uſus Romanus; tum quia in fine Rubricæ n. 7. ſuperiùs allatæ numerantur caſus, in quibus Miniſtri ſtare debent unus poſt alium; & cùm iſte ibi non recenſeatur, infertur, quòd non debent deſcendere unus poſt alium, ſed modo ſupradicto perſiſtere, donec totus Hymnus prædictus, à Choro perſolvatur.

XXXVII.

XXXVII. Gavant. pag. 92. col. 1. ead. lit. n *Stant Acolythi regulariter apud credentiam.*) Sedentibus Celebrante, & Miniſtris Sacris, quæſtio agitatur à Sacrorum Rituum explanatoribus, utrùm etiam Clerici in ſcamnulis ſedere debeant? Negat Gavantus, dicens, eos ſtare debere apud credentiam; ejuſque ſententiam amplectuntur Arnaud. *tit.* 4 *num.* 13. Corſettus *cap* 2. *de Rubr. gen n.* 14. affirmant verò Lohner *part.* 3. *tit.* 8. *n.* 3. Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 4. *cap.* 2. *num.* 5. Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 5. *n.* 4. Cerem. Can. Regul. S. Salvatoris *cap.* 29. à Portu *ſuprà num.* 9. qui pariter ibidem poſt hanc promovet aliam quæſtionem, nimirum, utrùm ſedentibus Clericis ſuper aliquam ſedem humilem, Ceremoniarius uterque ſedere poſſit? & ſequitur ibi ſententiam affirmativam: quia non videtur ei congruum, quòd ſedentibus Clericis reliquis, non debeat ſedere Ceremoniarius, qui eſt in ſuperiori officio conſtitutus, & deberet eſſe cæteroquin Sacerdotali dignitate inſignitus. De utraque quæſtione ſatis ſuperque nos alibi locuti ſumus, nimirum, cùm de ſcamno oblongo egimus, quod præparari debet ad Miſſam Sollemnem; & Gavanti ſententiam libenter amplexi ſumus, innixi communi praxi Baſilicarum Urbis, necnon aliarum Cathedralium, nihil obſtantibus Sac. Congregationis Decretis, quæ ab aliquibus contrariæ ſententiæ adducuntur: quia, ùt ibi oſtendimus, præfata Decreta non loquuntur de Ceremoniario in Miſſa Sollemni, ſed in Veſperis, utrùm nempe ſedere, & qui locus ſedendi tunc ei concedi debeat? In eadem igitur ſententia permanendo, nec Clerici, nec Ceremoniarii ſedere debent in ſcamnulis, dum Celebrans, & Miniſtri ſedent in Miſſa Sollemni.

In Sententia illorum, qui affirmant, concedi debere ſcamnula prædictis Ceremoniariis, & Clericis in Miſſa Sollemni, quando cantantur à Choro verba illa, in quibus Sacerdos in Miſſa Privata caput inclinat; Ceremoniarius primus tempeſtivè ſurgens aliquantulùm, Lohner *part.* 3. *tit.* 4. *n.* 6. capitis inclinatione, vel etiam manus dexteræ nutu monet Celebrantem, & Miniſtros, ut aperiant caput, & inclinent. Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 5. *n.* 5. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 1. *n.* 20. Lohner *ſuprà n.* 6. Hoc idem ſignum dat Clericis ſecundus Ceremoniarius, ut faciliùs & ipſi commoneantur; Caſtald. ſuprà *lib.* 1. *ſect* 1. *cap.* 1. *n.* 20. ſed non ſurget, quia nullum admonet ſibi ſuperiorem; ùt docet etiam Bauld. *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. qui *part.* 3. addit, quòd tum Clerici, tum Ceremoniarii, priùſquàm ſedeant, Celebranti ſe ſe inclinabunt: hæc, & ſequentia advertimus pro iis, qui præfatorum Auctorum ſententiam amplectuntur.

XXXVIII. Gavant. pag. 92. col. 1. ead. lit. n *Reverſuri verò ad Altare, &c.*) Circa finem Hymni Angelici, dum ſcilicet dicitur *Cum Sancto Spiritu* à Choro, non ſe ſignant; citiùs tamen, ſi opus ſit, admonentur Clerici à ſecundo Ceremoniario, ut ſurgant; Celebrans verò, & Miniſtri à primo Ceremoniario invitantur ad ſurgendum; Bauldry *part.* 3. *ſuprà num.* 6 Lohner *part.* 3. *tit.* 1. *num.* 10. necnon Vinitor *ſuprà* §. 27. qui Ceremoniarius ideò procedit tunc ante Celebrantem, & poſtmodùm ſe recipit ad ſiniſtram Subdiaconi, donec procedendum ſit ad Altare. Surgunt ſtatim Miniſtri, & deponunt ſuper ſcamnum ſua birreta; Diaconus verò cum debitis quaſi oſculis, ab ipſomet Celebrante adhuc ſedente accipit ejus birretum, & deponit in loco, ubi ſedebat: Vinitor *loc. cit.* Facta deinde inclinatione à Miniſtris, & à Ceremoniariis, unus poſt alium procedunt ad medium Altaris per planum Cappellæ, adeoque per viam longiorem, manibus junctis; Gavantus hìc, Corſettus *cap.* 2. *de Rubr. gen. n.* 19. Lohner *part* 2. *tit.* 10. *& part.* 3 *tit.* 2. *n.* 10. & Biſſus *ſuprà* §. 18. hoc eſt, præcedit primus Cere-

Ceremoniarius, tum Subdiaconus, deinde Diaconus, & demum Celebrans. Diaconus advertat, quòd aliquantulùm ſe ſiſtere debet, ut cùm pervenerit ad angulum gradus infimi Altaris à parte Epiſtolæ, locum Celebranti tranſeunti cedat, quem etiam tunc ſalutat. Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *ſuprà n.* 2. Biſſus *ſuprà*, Lohner *part.* 3. *tit.* 2 *num.* 10.

Cùm Celebrans ad medium Altaris ante infimum illius gradum cum Miniſtris pervenerit, habens Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris, & primum Ceremoniarium poſt tergo, Miniſtri genuflectunt in gradu infimo Altaris, profundè ſe tantùm inclinante Celebrante, ſi non adſit Sacramentum in Tabernaculo incluſum; primus verò Ceremoniarius in plano genuflectit. Gavantus *hic*, Bauld. *part.* 3. *ſuprà n.* 6. & *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 2. Lohner *part.* 3. *tit.* 3. *n.* 5. & *part.* 2. *tit.* 10. *de Ritu Sollemni n.* 3. Biſſus *ſuprà* §. 19. Facta ab omnibus debita reverentia, ùt ſuprà. Altari, Celebrans aſcendit ad illud, elevantibus Miniſtris ejus anteriores veſtes, uſque ad ſecundum gradum Altaris, ſuper quem etiam aſcendit Subdiaconus; ſed Diaconus ibi ſe ſiſtit; Subdiaconus verò ſtatim deſcendit in planum Cappellæ; ita ut in recta linea unus ſtet poſt alium, & uterque poſt Celebrantem. Bauld. *part.* 1. & 3. *ſuprà n.* 6 Biſſus *ſuprà*. Primus Ceremoniarius aſcendit per planum Epiſtolæ ad latus Altaris, in quo erat Diaconus ad Introitum; ut ibi advenienti Celebranti oſtendat Orationem, vel Orationes dicendas, & vertat folia ſi opus ſit. Bauld. *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *n.* 23. & 26. Reliqui Clerici, ſeu Miniſtri inferiores, ùt Ceroferarii, Thuriferarius, &c. ſtant, ùt priùs, prope credentiam. Biſſ. *ſuprà*, Bauld. *part.* 3 *ſuprà*, Benven. *ſuprà* §. *Dum in Choro.* Cavere tamen debent, ne ſint in via, dum in Choro cantantur illa verba *Jeſu Chriſte*, (aliàs oporteret ſe ſiſtere, & caput inclinare) ſed vel anticipent, vel poſtponant, prout longior, vel brevior erit via, inter ſcamnum & Altare; quod diligens Ceremoniarius advertere debebit: & ſi, dum ſunt in via, ante ipſos deferatur vel elevetur Sanctiſſimum Sacramentum, non genuflectant, ſed ſuum iter proſequantur, ùt ſuprà adnotatum eſt. Biſſus *ſuprà*, & Bauldry *part.* 3. *ſuprà*.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. V. De Oratione.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, & Sollemnis, ab Oratione uſque ad Epiſtolam.

I. Gavant. pag. 92. col. 1. lit. o *Alia ratione hic. Oſculatur Altare.*) Dicto Hymno Angelico, vel ſi omittendus ſit præfatus Hymnus, adhuc extenſis hinc inde manibus, & ſuper Altare poſitis extra Corporale, manibus inquam ad pulſus excluſivè poſitis, & non ſolis digitis. Sacerdos oſculatur Altare. A Portu *part.* 1. *Miſſ. Priv. tit.* 5. *Rubr.* 1. *n.* 3.

II. Gavant. pag. 92. col. 2. lit. p *Et à ſiniſtro latere ad dextrum ſe vertit.*) Deinde manibus ante pectus junctis, & oculis ad terram demiſſis ad modeſtiam, Quar. *part.* 2. *tit.* 5. *Rubr.* 5. *n.* 2. & Gerv. *ſup.* §. *Ricongiungendo:* oculis ergo non clauſis, nec in ſuos pedes fermè defixis ad affectatam compoſitionem; ſed reſpicientibus, illam plani anterioris partem, quæ vel diſtat, vel diſtare deberet per tres cubitos ab Altaris ſuppedaneo, vertit ſe à ſiniſtro latere Altaris, quod eſt dexte-

Digitized by Google

dexterum Sacerdotis, & per quod incipit ipſe motum; ita ut ſiniſtra dexteram ſequi videatur. Tonell. *lib.* 2. *tit.* 5. *Rub.* 1. *n.* 1. Bauld. *part.* 2. *tit.* 5. & Gavant. *hac lit. p.* Poſtquàm autem ſe vertit modo ſupradicto, conſiſtit in medio & circuli, & Altaris: ibi extendit, & jungit manus ante pectus, non inclinando caput, aut manus Populo; nec inuitendo Altari, quod à tergo relinquit, ne complicetur cum detrimento, & indecorè planeta, fortè pretioſa: Bauld. *part.* 3. *tit.* 5. *Rubr.* 1. Corſett. *tract.* 2. *part.* 1. *n* 8. Bonamic. *part.* 2. *n.* 10 Gerv. *ſuprà*, & alii: ita ut unius manus recta palma, alterius manus rectam pariter palmam reſpiciat; Polac. *part.* 1. §. 10. Gerv. *ſup.* & digitorum extremitates ſurſum, quaſi per lineam rectam ferantur: porro totaliter disjungantur, ſed non ultra latitudinem corporis, id eſt non extra humeros extendenda manus. Polac. & Gerv. *ſup.* & Bonamic. *part.* 1. *obſer.* 11. *n.* 3. Debent tamen ſic disjunctæ aliquantulùm elevari, juxta Gavanti ſententiam; quem ſequuntur Arnaud. *tit.* 5. *n.* 1. & Gervaſi *cap.* 4. §. *Terminato, & cap.* 5. §. *ſupracit.* & alii inhærentes omnes *Cerem. Epiſc. lib.* 2. *cap.* 8. §. 38. & 39. contra Anonymum, Italum relatum ab Hippolyto à Portu *ſuprà n.* 7. licèt enim Miſſale nihil loquatur de tali manuum elevatione in hac, & ſimili circumſtantia; nihilominùs expreſsè præſcribitur in tali caſu à Cerem. Epiſc. locis ſuprà cit. Illud non revocatur in dubium, quòd dicturus Sacerdos *Dominus vobiſcum* intelligibili, & clara voce, debet habere manus ita junctas, ut inter digitos nullum intercedat ſpatium; Vinitor *part.* 2. *tit.* 5. *in adnot.* §. 1. & verſus ad Populum proùt ſuprà, proferendo verbum *Dominus* adaperire debet manus, & aliquantulùm elevare, proùt *ſuprà*; proferendo verò *Vobiſcum* ſtatim manus eaſdem conjungit. Angel. *part.* 3. *tit.* 5. *n.* 1.

III. Gavant. p. 92. col. 2. lit q *Dominus vobiſcum.*) Sacerdos igitur modo ſupradicto verſus ad Populum dicit clara voce *Dominus vobiſcum*; per quæ verba Sacerdos ſalutat Populum ſine ulla inclinatione, ùt dixi, ſeu potiùs Eccleſiam: quapropter his utimur vocibus, etiam ſi unus tantùm interſit Miſſæ; ùt benè advertit Gavant. *hac lit. q.* necnon Angel. *ſup.* §. *Dominus vobiſcum.*

IV. Gavant. pag. 93 col. 2. lit. t *Et cum ſpiritu tuo.*) Miniſter verò, Eccleſiæ & circumſtantium nomine, reſpondet tunc Sacerdoti, *& cum Spiritu tuo*, inclinato aliquantulùm capite, & in ſuæ reverentiæ ſignum erga Sacerdotalem ſalutationem. Caſtald. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 6. Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 7. *num.* 17.

V. Gavant. pag. 93. col. 2. lit. u *Revertitur per eandem viam.*) Prolatis dictis verbis à Miniſtro, Sacerdos junctis manibus ante pectus, revertitur per eandem viam ad librum in cornu Epiſtolæ ſuper cuſſino collocatum. Ratio motus eſt ad librum ipſum, ùt docet noſter Gavantus *hac lit. u.* naturaliter ambulabit Sacerdos, ſiniſtrum latus ad Altare convertendo, & ſe ſe movendo debita cum gravitate. Gervaſi *ſupr. cap.* 5. §. *Ricongiungendo.*

VI. Gavant p 93. col. 2. lit x *Oremus.*) Statim ùt pervenit Sacerdos ad librum, manus extendens, & ſtatim jungens ante pectus (ſed eas non elevando) Tonell. *ſuper Rubr. hac n.* 2. & *lib.* 2. *tit.* 3. *Rubr.* 10. *n.* 3. caputque Cruci inclinans inclinatione minimarum maxima, ibi ſtans in cornu Epiſtolæ, dicit voce conſueta, & intelligibili hoc verbum *Oremus*, indicando Orationem, quam mox debet proferre, & invitando Populum ad orandum; ùt optimè docet Gavant. *hac lit. x.*

VII. Gavant. pag. 93. col. 2. lit. y *Extendit manus.*) Deinde extendit iterum manus ante pectus, ita ut palma unius manus reſpiciat alteram, & digitis ſimul junctis (ita ut nullum ſpatium relinquant inter ſe; Caſtald. *lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 6. Bauld. *part.* 3. *cap.* 4. *n.* 7.) quorum ſummitas humerorum altitudinem, diſtantiamque non excedat. Gerv. *ſup.* Vinitor *part.* 2. *tit.* 5 *in adnot.* §. 5.

Digitized by Google

VIII. Gavant. pag. 93. col. 2. lit. z *Stare in Oratione, &c.*) Stans igitur Sacerdos, ùt ſuprà, extenſis manibus, dicit Orationem erectus, Angel. *part. 3. tit. 5. n. 1.* eadem ordinaria clara voce. Cavere tamen debet Sacerdos, ne unquam alterutram tantùm manum teneat apertam, vel elevatam: v.g. ſi durante Oratione folium dextera vertendum ſit; tunc ſiniſtram, interim dum folium vertit, ſuper librum ponat. Vinitor *ſuprà* § 4.

IX. Gavant pag. 93 col. 2. lit. a *Dicit Orationem.*) Percurrenda ſunt ea, quæ tradidit Gavantus *part. 1. tit. 9.* & quæ pariter nos ibi obſervavimus.

X. Gavant. pag. 93 col. 2. lit b *Per Dominum: jungit manus.*) Cùm Sacerdos dicit concluſionem Orationis, id eſt *Per Dominum noſtrum*, jungit manus juxta formam conſuetam eas jungendi. Ad nomen *Jeſum Chriſtum* inclinare debet caput versùs Crucem inclinatione minimarum maxima; quæ inclinatio durabit uſque ad finem concluſionis, manus tenens pariter junctas uſque ad finem. Ita communiter Rubriciſtæ.

Si plures Orationes legendæ ſint, in dubium revocant Auctores, utrùm poſt manuum conjunctionem, & capitis inclinationem, poſſit, ante finem concluſionis habendæ in prima Oratione, reperiri ſecunda Oratio? Pro parte affirmativa ſtat Tonell. ſuper hanc Rubricam *n. 2. & lib. 2. tit. 3. Rubr. 10. n. 3.* negativam verò ſententiam apertè docet præſens Rubrica, contra quam nulla valet praxis; & ideò huic ſententiæ pariter adhæret à Portu *tit. 5. Orat. Rubr. 1. in adnot. n. 20.*

Si Oratio concludatur his verbis: *Qui tecum, &c.* vel *Qui vivis, &c.* tunc Sacerdos dicit prædictam concluſionem manibus extenſis; ſed proferens *In unitate, &c.* tunc jungit manus, & proferendo hanc concluſionem non inclinat caput: quia in hac concluſione non fit expreſſa mentio Sanctiſſimæ Trinitatis, per enumerationem Perſonarum Divinarum, ùt tradunt omnes; nec ad Crucem ſe ſe convertit Sacerdos, ùt multi malè faciunt. Vinitor *ſup.* §. 9. Bauld. *parte 3, titulo 5, Rubr. num. 1, in notis n. 3.* Corſett. Polaccus, Bonamicus, necnon Tonellius *ſuprà n. 4* & Gervaſi pariter ſuprà §. *Terminando.* Conjunget autem in prædicto caſu manus Sacerdos; & converſus ad librum pronunciabit dictam concluſionem. Gerv. *ſup.* Quomodocunque concludatur Oratio, ſolùm primam, & ultimam Orationem concluſione debita terminamus; quemadmodùm ſolùm primæ, & ſecundæ Orationi invitationem *Oremus* præmittimus. Gerv. *ſup.* §. *Oremus.*

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, & Sollemnis, ſervando, quando profertur nomen Jeſus, Mariæ, &c.

XI. Gavant. pag. 94. col. 1. lit. b poſt Rubr. n. 2. *Æquum eſt, ut ad nomen Jeſus caput inclinetur.*) Cùm nomen *Jeſus* profertur, caput versùs Crucem inclinare debet Sacerdos, proùt præſcribit Rubrica *n. 2.* & inclinatione quidem minimarum maxima; Tonel. *ſup. Rubr. 2. n. 1.* Vinitor *ſuprà* § 8. Gerv. *ſup.* §. *Nominando*; & versùs Crucem: quia, ùt ait Gavantus, hæc eſt ejus ſignum, & in qua Chriſtus Dominus repræſentatur, imò in qua eſt ejus imago. Quarti *part. 2. tit. 5. Rubr. n. 1* Inclinat etiam caput versùs Crucem, quando idem nomen legitur in Epiſtola; à Portu *ſuprà n. 2.* & quidem eadem inclinatione minimarum maxima.

Si quæratur ratio cur nomini *Jeſus* major adhibeatur reverentia, quàm nomini *Deus*; rationem reddit D. Thomas *part. 3. quæſt. 17. art. 2.* necnon Alphonſus Toſtatus *in Exodum cap. 20. quæſt. 7.* nimirum, quia hoc nomen Chri-

Chriſtus Dominus ſibi comparavit per ſuas virtutes, præſertim ſua humilitate, & obedientia Divino Patri præſtita, humiliando ſe, & obediendo æterno ſuo Patri uſque ad mortem, & mortem quidem Crucis: unde, ùt ait Apoſtolus, propterea *Deus exaltavit illum, & dedit i'li nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, &c.* vel ideò Eccleſia majori reverentia colit nomen *Jeſus*, quàm nomen *Deus*; quia *Jeſus* ſignificat *Redemptorem*, cùm in hoc nomine ſalvemur, D. Petro atteſtante *in Act. Apoſt. cap.* 4. *v.* 12. *Nec enim aliud nomen eſt ſub Cœlo datum hominibus, in quo oportet nos ſalvos fieri.* Plures aliæ rationes de hac majori reverentia præſtita præfato SS. nemini videri poſſunt apud Scortiam de Sacrificio Miſſæ *lib.* 3. *cap.* 19. *n.* 10. Inclinat pariter Sacerdos caput, dum pronunciat nomen *B. M. V.* ſed inclinatione minimarum media; Bonamicus *part.* 1. *obſerv.* 12. *n.* 1. Tonellius *ſuprà Rubr.* 2. *n.* 1. Corſettus *ſuprà*, & Gervaſi *ſuprà*, ſed talis inclinatio fit, quando nominatur Deipara, non ſub quocunque nomine, ſed ſub nomine *Maria* tantùm. Gervaſi *ſuprà*. Ita pariter, quando profertur nomen Sanctorum, de quibus dicitur Miſſa, inclinandum eſt caput inclinatione minimarum minima. A Portu *ſuprà n.* 4. Gervaſi *ſuprà*. Imò etiam inclinandum eſt caput in Miſſa ad nomen Sanctorum, de quibus fit Commemoratio; ſed Commemorationis nomine, non veniunt ſuffragia Sanctorum, quæ habentur in Oratione *A cunctis*: Gavantus *hic lit.* c. & Angel *in catal. errorum n.* 6. *de Orat.* quocircà ad ſolum *Mariæ*, non autem ad nomen duorum Apoſtolorum, aut aliorum Sanctorum inclinatur caput ſupradicta minimarum media inclinatione. Bauldry *part.* 3. *cap.* 5. *n.* 2. Baldaſſarius *cap.* 2. *in fine*, & Gervaſi *ſuprà* §. *Nell' Orazione.* Itaque nomine Commemorationis veniunt illi Sancti, de quibus recolitur ſpecialis memoria in Oratione, vel quia de illis recurrit in illa die Feſtum, aut Simplex, aut Semiduplex, aut Duplex, aut dies infra Octavam, aut de illo Sancto dicitur Miſſa. Gavantus *ibid.* Tonellius, Bauldry *ſuprà*, & Vinitor *ſuprà* §. 7.

An inclinandum ſit caput, quando nomina Sanctorum extra Orationes, & Canonem occurrunt, v. g. in Epiſtola, vel in Evangelio, diſcrepant Sac. Rubricarum expoſitores. Negant Tonell. *ſuprà*, Bauldry *part.* 3. *cap* 5. *n.* 3. Baldaſſ. *cap.* 3. affirmant Polaccus, Anonymus Italus *cap.* 6 §. *Ultimata*, Gerv. *ſuprà cap.* 6. §. *Detta l'Orazione*, Angel. *part.* 3. *tit.* 1. *n.* 2. Corſettus *ſuprà*, & à Portu *ſuprà n.* 5. quorum quidem ſententia videtur probabilior: quia particula *Ubicunque*, quæ legitur in ſuperiori Rubrica, cadit non ſolùm ſuper nomen *B. Mariæ*, ſed etiam ſuper nomen immediatè ſubſequens Sanctorum illorum, quibus, ùt ſuprà innuimus, in Miſſa facienda eſt capitis inclinatio. Itaque ſolùm ratione Feſti, vel diei Natalitii, vel Miſſæ, quæ celebratur in honorem dictorum Sanctorum, hæc reverentia illorum nomina proferendo adhiberi debet. Biſſus *lit. S. num.* 20. §. 24. Quarti *part.* 2. *tit.* 5. *n.* 1. è contrà verò SS. nominibus *Jeſus* & *Maria* inclinandum ſemper eſt caput, etiam ſi eorum Feſtum non celebretur, nec eorum Miſſa dicatur, nec eorum Commemoratio fiat: unde ſemper diſpar eſt ratio de nominibus aliorum Sanctorum, ac de ſupradictis nominibus *Jeſus*, & *Maria*.

Advertunt tamen aliqui Rubriciſtæ, non eſſe inclinandum caput ad nomen Sanctorum, quando nominatur Sancti (de quibus Feſtum celebratur, vel fit Commemoratio) in titulo Epiſtolæ, vel Evangelii, v. g *Lectio Epiſtolæ B. Pauli Apoſtoli*, vel *Sequentia Sancti Evangelii ſecundùm Johannem.* Cerem. Miſſæ Priv. *cap.* 1. *n.* 3.

Fit pariter ſimplex capitis inclinatio, hoc eſt minimarum minima, pro Papa vivente, ſed non pro alio Prælato; & hoc non ſolùm in Collecta, ſed etiam in Cano-

Digitized by Google

ne, & ſemper quando nominatur. Tonell. *ſuprà num.* 4. Bonamicus *part.* 1. *obſerv.* 12. *num.* 1. *Cerem. Miſſæ Priv.* & Gervaſi *ſuprà* §. *Nominando.* Non tamen eſt inclinandum tunc caput versùs Crucem; quæ diſpoſitio non ſolùm procedit, quando profertur nomen Papæ viventis, ſed etiam quando pronunciatur nomen Sanctorum, de quibus diximus ſuprà, imò & ipſius B Mariæ. Tonell. *ſuprà n.* 1. Baldaſſ. *ſuprà n.* 1. Polac. & Gerv. *ſuprà.*

Inclinat igitur tunc caput versùs librum Sacerdos, niſi ſit in medio Altaris, putà tempore Canonis, ſi per accidens ex memoria dicat; Bauld. *ſuprà*; quamvis Sacerdos ſemper ipſum legere debeat, ne præcipitet Ceremonias,aut omittat verba ejuſdem Canonis,vel aliqua adjungat, aut malè illa pronunciet, ùt ſuo loco dicemus. Hæc de inclinatione capitis facienda in Miſſa, adnotare placuit: quia plerique de his inclinationibus parùm, imò nihil curare videntur; quod ſummopere dedecet.

Si plures Orationes dicendæ ſunt, abſque alia manuum Ceremonia percurruntur reliquæ, etiamſi forent ſeptem, aut novem. A Portu *ſuprà n.* 18.

Ut plurimùm prima tantùm, & ultima per ordinarias clauſulas concluduntur, excepta Miſſa Feriali in Quadrageſima; in qua poſt ordinarias Orationes, ùt ſuprà diximus, in fine Miſſæ dictas, adjicitur nova, præmiſſis verbis *Oremus*, & deinde *Humiliate capita veſtra Deo*; caputque ad dicta verba versùs Crucem inclinatur. Lohner *part.* 2. *tit.* 11. *de Ritu communi n.* 3. Vide Decretum emanatum die 17. Auguſti 1709. collocatum in noſtra Appendice ad Indicem Decretorum ſub *n.* 747. in quo declaratur, utrùm ſit prætermittenda tertia Oratio ad libitum, quando ex juſſu Summi Pontificis, vel Epiſcopi, in Miſſis debet apponi aliqua ſpecialis Oratio pro publica indigentia.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, ſervando, in dicendo Dominus vobiſcum, quando Altare eſt versùs Orientem.

XII. Gavant. pag. 94. col. 1. lit. d *Ex traditione Apoſtolica orandum eſt ad Orientem.*) Veteres Chriſtiani, qui Deum precibus colebant, veriſſimum eſt, quòd ad orientalem plagam vertebantur: quam quidem veritatem pluribus teſtimoniis comprobare poſſem; ſed ſufficiat innuere Joachimum Hildebrandum tractaſſe diligenter hoc argumentum in ſuo Rituali orantium *cap.* 1. §. 5. *& ſeqq.* De moralitate hujus diſciplinæ accuratè egit pariter inter Heterodoxos Jacobus Thomaſius *diſſert. de Ritu precandi versùs Orientem, Lipſiæ, Anno* 1670. ubi & cauſas ejuſdem varias à variis allatas, diligenter expendit; *& cap.* 12. §. 121. *& ſeqq* approbat opinionem illorum, qui cenſent, talem Ritum ideò priſcis Chriſtianis placuiſſe, ut admonerentur homines, Eccleſiam veluti è nocte, ac tenebris vet. Teſtam. in lucem diemque fœderis novi emerſiſſe per prædicationem Evangelii de Chriſto. Aliam hujus Ritus cauſam aſſignat Scriptor quæſtionum ad Antiochum, reſponſione ad *quæſt.* 37. *tom.* 2. operum S. Athanaſii: ut nimirum Fideles in amiſſam exoptatam Patriam Paradiſum, quem Deus plantavit ad Orientem, precantes intuerentur. Hunc Ritum ab Apoſtolica traditione deſcendere teſtatur disertè Baſilius *lib.* 2. de Spiritu Sancto *cap.* 27. Chriſtianorum tamen propria non fuit hæc orandi diſciplina: nam communis fuit & Gentilibus, & Hebræis; ùt ex Plutarcho in Numa, Luciano *lib. de domo*, & Joſepho *lib.* 2. adversùs Apionem demonſtrari facillimè poſſet. Adeò priſcis Fidelibus placuit mos reſpiciendi ad Orientem; ut ne-

dum

Digitized by Google

dum viventes illum in precibus religioſè ſervarent; verùm etiam mortuis eorum corpora ſupina in ſepulcris facie Orientem reſpicerent; quod ab erudito Caſalio notatum eſt *de veter. Sac. Chriſt. Ritib. cap* 4.

In ſequelam talis Ritus, Altaria pariter, in quibus Sacra Myſteria peragebantur, ad Orientem ſpectabant: hinc Socrates *lib.* 5. *Hiſtor. Eccleſiaſt cap.* 22. de Altari Antiochenorum ad Occidentem converſo, quaſi hoc ipſum præter alia habuerit talem aſpectum, ita loquitur: *Eccl ſia Antiochia Syria contrarium ab aliis Eccleſiis ſitum habet: nam Altare non ad Orientem, ſed ad Occidentem ſpectat*: quapropter ſi ſtructura Eccleſiæ Antiochenæ in hoc diſcrepabat ab aliis Templis, quòd in illa Altare non ad Orientem, ſed ad Occaſum ſpectaverit; manifeſtum omnino eſt, quòd in aliis Templis ſollemne fuit, ut Altaria, non Occaſum, ſed Orientem reſpexerint. Et reverà Tertullianus adversùs Valentin. *cap.* 3. alludens ad Chriſtianorum Templa: *Noſtra*, inquit, *Columba domus ſimplex editis ſemper, & apertis ad lucem. Amat figura Spiritus Sancti Orientem*: & Iſidorus *Originum lib.* 15. *cap.* 4. loquens de veteribus Chriſtianis hæc prodidit: *Quando Templum conſtruebant, Orientem ſpectabant æquinoctialem; ita ut linea ab Ortu ad Occidentem miſſa, fierent partes Cœli dextera, ſiniſtra æquales; ut qui conſuleret ac deprecaretur, rectum aſpiceret Orientem.* Paulinus quoque *Epiſt.* 12. ad Severum appellat hunc morem uſitatiorem; quamquàm ipſe eundem non obſervaverit in Templo, quod conſtruxit: ſic enim ait: *Proſpectus Baſilica non, ùt uſitatior mos eſt, Orientem ſpectat; ſed ad Domini mei B. Felicis Baſilicam pertinet, memoriam ejus aſpiciens*: ex quibus legitimè infertur, non juris, ſed arbitrii rem fuiſſe, ad Orientalem, vel ad aliam plagam Sacra Templa ædificare: quam quidem ſententiam amplexus eſt Walafridus Strabo *de Reb. Eccl. cap.* 4. ubi ſcribit: *uſus frequentior, & rationi vicinior habet, in Orientem orantes converti, & pluralitatem maximam Eccleſiarum eo tenore conſtitui.*

XIII. Gavant. p. 94. col. 2. ead. lit. d *Verùm nunc ad omnem partem Miſſam celebramus, quia Deus ubique eſt.*) Non ſolùm nunc, ſed etiam antiquitus, non omnia Altaria Orientem ſpectabant, ſed quædam etiam Occidentem, quædam Meridiem, & quædam Septentrionem reſpiciebant; idque patet ex ſuprad. Templo Antioch. & ex iis, quæ tradit mox laud. Strabo (qui floruit A D. 840.) cit. loc. ubi ait his verbis: *Non erraſſe illos, vel errare, qui Templis, vel noviter Deo conſtructis, vel ab Idolorum ſquallore mundatis, propter aliquam locorum opportunitatem, ad diverſas plagas Altaria ſtatuerunt*: additque rationem, ſubnectendo: *Quia non eſt locus, ubi non ſit Deus*: deinde recenſet exempla: *Veriſſima enim* (inquiens) *relatione didicimus in Eccleſia, quam apud aliam Conſtantinus Imperator cum matre Helena ſuper ſepulcrum Domini mira magnitudinis, in rotunditate conſtituit; itemque Roma in Templo, quod ab antiquis Pantheum dictum, à B. Bonifacio Papa, permittente Phoca Imperatore, in honorem omnium Sanctorum conſecratum eſt; in Eccleſia quoque B. Petri Principis Apoſtolorum, Altària non tantùm ad Orientem, ſed etiam in alias partes eſſe diſtributa. Hæc cùm ſecundùm voluntatem, vel neceſſitatem fuerint ita diſpoſita, improbare non audemus.* Non eſt igitur novus, ſed antiquus; non prohibitus, ſed arbitrarius mos vertendi Altaria, ſicùt nos facimus, modò ad Orientem, modò ad Occidentem, vel ad aliam plagam, proùt ratio Templi, & ſitus exigit: & hinc eſt, quòd prima verba ſuperioris Rubricæ intelligenda ſunt de orientali plaga non reali, ſed imaginaria: appellat ſiquidem Rubrica Altare ad Orientem illud, in quo Celebrans non ſolùm Crucem, ſed etiam Populum habet ante faciem ſuam. Gavantus *hìc*, Biſſus *tom.* 1. *lit. A. n.* 255. §. 1. Quart. *ſuprà.* & Vinitor *part.* 2. *tit.* 5. *in adnot.* §. 10.

Horum Altarium exemplà plura habemus in Baſilicis, & Eccleſiis Urbis; in quibus Aræ majores collocatæ ſunt, ſicuti antiquitus fiebat, in medio Chori, nulli adhærentes parieti; in quibus Celebrans, non vertit hu-

meros ad Altare; ſed perſiſtens, ſicuti eſt, facie ad Populum verſa, dicit *Dominus vobiſcum, Orate fratres, &c.* eatenus enim in aliis Altaribus, quæ ſunt adhærentia parietibus, celebrando, debet vertere humeros ad Altare, ut facie ad Populum Sacrificio præſentem reſpiciendo ſalutet, benedicat, &c. ſed cùm in dicto primo caſu jam habeat faciem ad Populum converſam, hinc opus non eſt allo motu, quo ſe vertat ad Populum: unde oſculato Altari in medio, poſitiſque hinc inde manibus, ùt ſuprà deſcripſimus, deinde iiſdem manibus junctis, & ſtatim expanſis, dicit *Dominus vobiſcum*, & poſteà ſequitur ùt ſuprà.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ſervando in quatuor Temporibus, vel aliàs, quando dicendæ ſunt plures Orationes.

XIV. Gavant pag. 95. col. 1. lit. e *Habet Ritum genuflectendi.*) In quatuor Temporibus, vel aliàs, quando dicendæ ſunt plures Orationes cum Prophetiis, ſive Lectionibus, Sacerdos dictis *Kyrie* in medio Altaris, facta priùs minimarum maxima Cruci inclinatione, Caſtald. *lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 10. Biſs. *lit. S. n.* 20. §. 26. redit ad cornu Epiſtolæ; ubi ſtans ante librum, extenſis, & junctis ante pectus manibus, & caput Cruci inclinans inclinatione minimarum maxima, Bauld. *part.* 3. *cap.* 5. *n.* 2. Tonell *lib.* 3. *cap.* 1. §. 1. *n.* 2. Lohner *part.* 2. *tit.* 32. §. 1. *de capitis inclinatione*, dicit *Oremus* voce ordinaria, & clara, poſteà dicit *Flectamus genua*, non ſolùm Miniſtro, ſed etiam ſingulis adſtantibus; ideoque ſi fortè ſtarent, tunc genuflectere deberent; & interim ipſe quoque manibus ſuper Altare expanſis, ut ſe ipſum ad Altare ſuſtineat, & hinc inde collocatis, ita ut liber inter ipſas mediet, genuflectit. Bauldry *cit. loc. Rubr.* 4. *num.* 1. Bonamicus *part.* 1. *obſerv.* 11. *n.* 10.

XV. Gavant. pag. 95. col. 1. ead. lit. e *Duo genua flecti, vult Alcozer, &c.*) In prædicto caſu vult Alcozer, Sacerdotem debere ex vi verborum utrumque flectere genu: è contrà verò Gavantus, quem ſequuntur Tonell. Bauld. Polac. Biſs. Gerv. ſicùt etiam à Portu ſuprà *in adnot. Rubr.* 4. *n.* 7. ſuſtinet, unicum tantùm dexterum genu in prædicto caſu Sacerdotem flectere debere: quia dato, ùt ſuſtinet Alcozer, quòd ex vi verborum *Flectamus genua* plura genua flecti debeant; ſemper verificantur hæc verba, quando plures, & ſinguli ſuum genu flectunt dexterum; tunc enim veriſſimum eſt, quòd plura genua flectuntur: nam ly *Flectamus genua* non refertur ſolùm ad Sacerdotem id dicentem, ſed ad alios quoque præſentes. Biſſ. *lit. G. num.* 28. §. 4.

XVI. Gavant pag. 95. col. 2. *Populus ſaltem acclinis eſſe debet.*) Poſtquàm Sacerdos dixit *Flectamus genua*, Miniſter ſtatim reſpondet *Levate*; quo verbo prolato Sacerdos quidem ſurgit, & ſtat, ſed non Miniſter, qui imò perſeverat genuflexus ad totam Orationem ſequentem, uſque ad concluſionem; Bauld. *part.* 1. *cap.* 17. *n.* 3. & ſi plures ſunt Lectiones, non ſurgit, niſi poſt terminatam ultimam: Lohner *part.* 3. *tit.* 8. *n.* 7. Populus verò ad dictam Orationem debet eſſe acclinis, etiamſi ſit genuflexus; Bauld. *part.* 3. *tit.* 5. *Rubr.* 4. *n.* 2. & Gavant. *hic*, Alcuin. *cap. de celeb. Miſſa*, quem ſequitur Biſs *lit. O. n.* 85. & ſic pariter acclinis debet eſſe Miniſter, durante tali Oratione, uſque ad *Per omnia*, vel *Qui tecum.* Hippolytus à Portu *ſuprà.*

Sacerdos autem poſtquàm ſurrexit, manibus extenſis dicit Orationem eo modo, quo extenduntur, & extenſæ retinentur ad conſuetas Orationes: in concluſione verò Orationis manus jungit ſecundùm regulam præſcri-

ſcriptam in aliis Orationibus; pariter caput inclinat Cruci, aut non, juxta qualitatem concluſionum, à Portu *ſuprà*; dum autem legit Prophetias, teneat manus ſuper librum, vel ſuper Altare poſitas, ùt dicemus de Epiſtola. Biſſ. & Gerv. *ſuprà*.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, ſervando in Orationibus, etiam quando dicendum eſt Flectamus genua.

XVII. Rubric. n. 5. pag. 95. *In Miſſa Sollemni cùm dicitur Dominus vobiſcum &c.*) Poſtquàm Celebrans ad Altare pervenerit, (ùt ſuprà diximus, ubi egimus de Ritu Miſſæ Sollemnis) illud oſculatur; idque ſemper facit, quoties de ſede accedit ad Altare, niſi ſtatim oſculandum eſſet ex Rubrica; quia tunc ſufficeret illud oſculari ſemel præſcripto tempore. Bauld. *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 5. *n.* 6. *&* 8 necnon Biſſ. *lit. C. n.* 197. §. 19. & expleto totaliter Hymno à Choro, oſculatur Altare in medio (niſi tamen paulò antè illud oſculatus fuerit, poſtquàm, ùt mox dixi, ad Altare redierit) poſteà manibus junctis ſe ad Populum convertit; & ſic converſus dicit in cantu *Dominus vobiſcum*, extendens, elevans, & iterum jungens manus, prout in Miſſa Privata. Miniſtri verò Sacri in hoc caſu, ſtant ùt priùs unus poſt alium, ambo in recta linea, facie ad Altare verſa; Biſſ. *ſuprà* §. 12. *&* §. 20. nullatenus ſe inclinantes, quemadmodùm nunquam ſe inclinant in hujusmodi converſionibus. Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 9. §. 15 Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 23. Biſſ. *ſuprà* §. 20.

XVIII. Rubr. n. 5. pag. 95. *Et Oratio.*) Poſtquàm Celebrans dixerit *Dominus vobiſcum*, ipſe per ſuppedaneum de more, Diaconus verò à dexteris à tergo Celebrantis per ſecundum gradum, in quo reperitur, Subdiaconus verò à dexteris, & à tergo Diaconi per planum ubi eſt, procedunt ad cornu Epiſtolæ ſine ulla præcedente genuflexione; ibique Celebrans jungens manus, & inclinans de more caput Cruci, (inclinantibus hoc modo pariter caput eidem Cruci Miniſtris cum Celebrante, non tamen manus extendentibus, ſed eas junctas tenentibus) Celebrans dicit *Oremus*, deinde Orationem cantat, vel Orationes, proùt fert ratio Officii, quas debet dicere ſub uno, eodemque tono, niſi aliter expreſſè notetur; & dum eas cantat, Miniſtri Sacri perſeverant eodem modo, & in eodem loco, proùt ſuprà. Si tamen Celebrans ad nomen *Jeſus*, aut *Sancti*, de quo Miſſa canitur, caput inclinet, ipſi pariter inclinare debent. Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *ſuprà*, *& cap.* 13. *art.* 1. *num.* 13.

XIX. Gavant. pag. 95. col. 1. lit. g *Flectamus genua*) Quando dicendum eſt, dicitur à Diacono, qui interim flectit utrumque genu, & omnes alii cum eo, excepto ſolo Celebrante; qui ſolùm debet genuflectere, quando in deficientia Sacrorum Miniſtrorum ipſe cantat *Flectamus genua*; *Levate* verò dicitur à Subdiacono, qui eodem tempore ſurgit, & omnes alii cum eo. Sed advertere debent Miniſtri omnes, quòd ad Orationem Sacerdotis, tunc inclinati ſtare debent, & manibus junctis. Biſſus *ſuprà*, & alii.

XX. Gavant. p. 95. col. 1. lit. h *Miniſtri caput inclinant in Oratione.*) Quando Celebrans profert in Oratione nomen *Jeſus*, aut aliud nomen, ad cujus prolationem caput inclinet, ipſi quoque Sacri Miniſtri caput inclinare debent eo modo, quo Celebrans; Gavantus *hac lit.* h. & omnes Rubriciſtæ cum eo; qui pariter optimè advertit, Diaconum in fine Orationis non debere reſpondere *Amen*, ſicuti nec Subdiaconus hoc præſtat; ſatis quippe eſt, quòd prædictum *Amen* reſpondeatur à Choro. Lohner *part.* 3. *tit.* 3. *n.* 6. & Biſſus *lit. M. n.* 151.

Novæ

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti Tit. VI. De Epiſtola, Graduali, & aliis, uſque ad Offertorium.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab initio Epiſtolæ, uſque ad finem Gradualis.

I. Gavant. pag. 95. col. 1. lit. i. *Legit Epiſtolam.*) Dicta igitur Oratione, vel Orationibus, ſi plures ſint dicendæ, Sacerdos poſitis ſuper librum, vel ſuper Altare manibus (ita ut palmæ manuum librum tangant, vel prout placuerit, manibus librum tenens ad arbitrium ipſius Celebrantis, vel ad majorem commoditatem, dummodò alterutram manum ſolam in aëre ſuſpenſam nunquam teneat) legit Epiſtolam voce clara, & intelligibili. Biſſus *lit. G. n.* 20. §. 28. Gervaſi *ſuprà cap. 6. §. Detta l' Orazione*, & alii, quos congerit, & approbat à Portu *tit. 6. Rubr.* 1. *in adnot. n.* 2.

Lecta Epiſtola reſpondetur à Miniſtro *Deo gratias* clara, & intelligibili voce, non ſolùm poſt Epiſtolam ſed etiam poſt Prophetias, exceptis ultima Lectione Danielis in Sabbato quatuor Temporum, Lectionibus Feriæ VI in Paraſceve, & Sabbati Sancti, ne interrumpatur textus, vel ſenſus. Bauldry *part.* 1. *cap.* 11. *n.* 23. *& part.* 3. *tit.* 10. *n.* 1. Eadem ratione idem Bauldry *cit. part.* 3. opinatur, omittendum eſſe *Deo gratias*, etiam in Lectionibus, ſeu Prophetiis Sabbati Pentecoſtes; poſt quas dicitur Tractus ſolùm poſt ſecundam, & tertiam.

II. Gavant. pag. 95 col. 1. lit. l *Ad alteram partem Altaris.*) Terminata Epiſtola, & reſponſo *Deo gratias* à Miniſtro voce clara, Sacerdos, ùt præſcribit *Rubr. n.* 1. proſequitur *Graduale*, *Alleluja*, *Tractum*, *Sequentiam*, ſi dicenda ſint, &c. his, inquam, omnibus ab eo recitatis, ipſemet, ſi privatim celebret, præſertim propter negligentiam, aut impotentiam Miniſtri fortaſſe parvuli, vel inepti, portat Miſſale ad alteram Altaris partem, id eſt ad cornu Evangelii; ſed tranſiens per medium Altaris caput Cruci inclinat, ùt infrà dicemus. Magis tamen decet, ut Miniſter præfatum Miſſalis librum transferat ab una ad aliam partem Altaris: Biſſus *ſuprà* §. 19. Bonamicus *part.* 2. *n.* 13. Tonellius, Gervaſ. *ſuprà*, & alii communiter: quapropter dum à Sacerdote dicitur Tractus, ſeu Sequentia, Miniſter erigit ſe, & ambulans per planum Cappellæ versùs cornu Epiſtolæ, genuflectit in medio, dum tranſit ante medium Altaris; Caſtald. *lib.* 1. *cap.* 16. *n.* 4. Bauldry *part.* 1. *cap.* 17. *n.* 24. Biſſus *ſuprà*, & alii: deinde per anteriorem partem Epiſtolæ aſcendit ad Altare, ubi ſumit Miſſale, & clauſum transfert, pollice ſiniſtro inter folia interjecto, in quibus Evangelium legendum deſcriptum eſt, & transfert dictum Miſſale cum cuſſino (niſi cuſſini ſint duplicati) manu dextera ſubtus cuſſinum poſita. Bauldry, Caſtaldus *ſuprà*. Si non ſit deferendus cuſſinus, tunc librum deferat ante pectus, dextera manu tenente in medio partem libri, quæ non aperitur, pollice ſiniſtro, ùt ſuprà, inter folia interjecto; à Portu *ſuprà num.* 7. qui pariter ibidem amplectitur ſententiam Corſetti, Caſtaldi, & Bonamici, aſſerentium, quòd Miniſter deferens Miſſale, ambulare debet per gradum pradellæ inferiorem, ad hoc ut motus ſit expeditior, præſertim ſi gradus Altaris ſint plures, aliter ſæpe ſæpiùs librum expectare deberet Sacerdos otiosè; nunquam tamen Miniſter tranſire debet per gradum, ſeu pradellam, in quo, vel in qua eſt Sacerdos; ùt advertit Bonamicus *part.* 1. *obſerv.* 5. *n.* 7. ne tranſeundo in dictum Sacerdotem impingat: Bauldry tamen ſuprà contra præfatorum ſententiam docet, Miniſtrum in prædicto caſu, deferendo librum ad latus Evangelii, debere ambulare per planum, ibique genuflectere, dum tranſit per medium Altaris, ſeu Cappellæ.

Depo-

Digitized by Google

Depoſito libro ſuper Altare modo dicendo, quamprimùm deſcendit in planum directè per gradum anteriorem, ſi Bauldry ſententiam ſequi volumus ſuprà *n.* 25. quod tamen non placet, quia poſſet impedire Celebrantem tunc fortaſſis advenientem ad cornu Evangelii: quapropter deſcendat per gradus laterales in planum pariter laterale Cappellæ; ibique conſiſtat converſus ad Altare, donec reſponderit *Et cum ſpiritu tuo, Gloria tibi Domine*; deinde ſe conferat ante gradum infimum à cornu Epiſtolæ, genuflectendo in medio Altaris, ſeu Cappellæ de more, dum per medium tranſit; & converſa facie ad Evangelii latus, ita permanet, donec terminato Evangelio, dixerit *Laus tibi Chriſte*. Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 1. *num.* 8. Bauldry *part.* 1. *cap.* 17. *n.* 24. Caſtaldus *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 14.

Advertat tamen idem Miniſter, ne accipiat librum, antequàm Sacerdos à cornu Epiſtolæ diſceſſerit; & accedendo, vel recedendo ab Altari, ne terga vertat ipſi Altari: unde poſtquàm in cornu Evangelii librum depoſuit, convertat ſiniſtrum latus ad Altare, dexterum autem ad Populum; è contrà quando deſcendit à parte laterali Epiſtolæ, convertat tunc latus dexterum ad Altare, ſiniſtrum verò ad Populum. Bonamicus *part.* 2 *num.* 8.

III. Gavant. pag. 95. col. 2. ead. lit. l *Item ad alteram partem itur.*) Defertur liber ad alteram Altaris partem, non ſolùm ut Sacerdos ſit expeditior in dextra parte Altaris ad conficienda Myſteria, ùt ex Micrologo *cap.* 9. notat Gavantus *hic*; ſed etiam quia hæc altera pars eſt nobilior, utpote dextera pars Altaris, ùt ſuprà adnotavimus: nobilior autem locus tribuendus eſt Evangelio, & minùs nobilis Epiſtolæ; à Portu *num.* 8. *ſuprà*; ubi pariter advertit, quòd juxta ſuperiorem Rubricam, ſi Celebrans ipſe transferat Miſſale, tranſeundo per medium Altaris, caput Cruci inclinat; deinde accedit ad cornu Evangelii, ut deponat librum, reverſurus iterum ad medium abſque ulla alia inclinatione Cruci, quia inclinaturus eſt profundè, ut dicat *Munda cor meum, &c.* Miſſale verò ſic collocet, ut pars ſuperior libri cornu poſterius Altaris reſpiciat contra ſe directum, & Sacerdoti in obliquo ſitu Evangelium legenti ſit magis accommodata. Quarti *part.* 2. *tit.* 6. *Rubr.* 1. *num.* 3. qui advertit, Celebrantem non debere tunc terga vertere ad Populum, cui annunciat Evangelium; ſed aliquantulùm ad eum permanere converſum.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à fine Gradualis, uſque ad finem Evangelii.

IV. Gavant. pag. 96. col. 1. lit m *Munda cor meum.*) Supponit Rubrica, Celebrantem ſuis manibus detuliſſe Miſſale ad cornu Evangelii: quod ſi ipſe non detulerit, ùt deferre non debet ex majori decentia; tunc procedit à parte Epiſtolæ ad medium Altaris junctis manibus ante pectus; ibique hoc modo ſtans, ſed digitorum extremitatibus faciem ſuam reſpicientibus, elevando ad Deum oculos, ni[illegible] ad Crucifixi imaginem, & ſtatim il[illegible] demittendo, nunquam verò elevando ca[illegible], profundè tamen inclinatus inclinatione medii corporis, dicit ſecretò *Munda cor meum, &c.* proùt in Ordine Miſſæ, voce omninò ſubmiſſa; & manus non ſuper Altare ponit, ſed junctas conſervet ſemper inter pectus, & Altare. Hæc tradunt Gervaſi *in cat. errorum num.* 50. Angel. *part.* 1. *tit* 5. §. *De Evangelio*; Vinitor *part.* 2. *tit.* 6. *in adnot.* §. 2. Cerem. Miſſæ Privatæ *cap.* 1. §. 5. Hagerer *in Ritu exacte ſervando, &c. tit.* 6. *n.* 2. Tonell *lib.* 2. *tit.* 6 *num.* 1. Polaccus, Baldaſſarius, & alii communiter. Dicto *Munda cor meum* voce ſubmiſſa, dicit *Jube Domine benedicere*, non verò

Gav[illegible]. Rubr. Miſſ.

Jube Domne: quia in Miſſa Privata Sacerdos alloquitur non hominem, ſed Deum, à quo tanquam univerſorum Domino petit Benedictionem: ex oſcitantia igitur typographorum in quibuſdam Miſſalibus irrepſerunt illa verba *Jube Domne benedicere*; qui titulus *Domni* convenit ſolùm homini præclaro: hinc Pontifex in Litaniis vocatur *Domnus Apoſtolicus*. Vide Macrium in Hierolex. verbo *Domnus*, ubi affert hunc verſum: *Cæleſtem Dominum; terreſtrem dicito Domnum;* & hinc etiam Diaconus in Miſſa Sollemni, qui petit Benedictionem à Celebrante, optimè dicit *Jube Domne benedicere*, antequàm procedat ad cantandum Evangelium; ita etiam quilibet alius inferior Epiſcopo dicere debet *Jube Domne benedicere* in Choro, petens à ſuo Superiore Benedictionem. E contrà verò Epiſcopus, quando cantare debet ultimam Lectionem, cùm à Deo Benedictionem petat, quia ibi non habet hominem ſuperiorem, dicit: *Jube Domine benedicere.* Biſſus *lit. S. num.* 224. §. 4. à Portu *ad tit. 6. Rubr. 2. in ſuis adnot. num. 6.* Lohner *part. 6. tit. 6. num. 2.* Gerlacos, Vinitor, & Hagerer *ſuprà loc. citatis.* Prolatâ, ùt dixi, illà prece *Jube Domine benedicere* in Miſſa Privata, Sacerdos ſibi ipſi ſtatim reſpondet: *Dominus ſit in corde meo, & in labiis meis, &c.* uſque ad finem: poſt quæ verba abſque facto Cruci alia reverentia vadit ad librum Miſſalis; ubi ſtans versùs illum manibus junctis ante pectus, facie converſa ante cornu Altaris, ideoque versùs librum obliquè poſitum, ùt ſuprà, corpore, & capite erecto, non autem brachiis incumbentibus Altari, dicit voce intelligibili, hoc eſt ordinaria (non disjungens manus) *Dominus vobiſcum*; ut populus attentior fiat ad ipſum Dominum loquentem in ſuo Evangelio: Quart. *part.* 1. *tit.* 10. *num. 6.* reſpondetur à Miniſtro: *Et cum ſpiritu tuo* eadem clara, & intelligibili voce.

V. Gavant pag. 96. col. 1. lit. n *Dum ſignatur liber, ſiniſtra manus apponi poteſt, &c.*) Poſtquàm Miniſter reſpondit, ùt ſuprà, Sacerdos disjungit manus, ponendo ſiniſtram ſuper librum, ùt notat Gavantus hìc: deinde pulpa pollicis dexteræ manus, non verò ungue, vel indice, neque pollice & indice ſimul, ſignat Cruce librum ſoper principio Evangelii, quod erit legendum. Dum autem format hoc ſignum Crucis, dexteram manum totaliter extendit, cujus palmam ad librum convertit, tenendo quatuor reliquos digitos ſimul junctos. Crux, quæ pollice formatur, parva eſſe debet. Bauldry *part.* 3. *tit.* 6. *Rubr.* 2. *n.* 1. Lohner *part.* 2. *tit.* 32. §. 2. *n.* 4. & alii communiter.

VI. Gavant. pag. 96. col. 1. lit. o *Signat in fronte, & pectore tantùm, &c.*) Formata modo ſupradicto Cruce parva ſuper librum, Sacerdos poſteà eodem pollice ſignat ſe ipſum in fronte, ore, & pectore, ponendo ſiniſtram manum infra ipſum pectus, & extendendo totaliter dexteram junctis aliis digitis, palmamque ipſius dexteræ ad ſe convertendo: Bonamicus *part.* 2. *n.* 2. & Bauldry *ſuprà ex Rubr. ſuprad.* format autem non unum, ſed triplex Crucis ſignum, primum in fronte, ſecundum in ore, tertium in pectore. Bonamicus, & Gervaſi *ſuprà* §. *Detto.* Has eaſdem tres Cruces ſibi format pariter Miniſter in fronte, in ore, & in pectore. Bauldry *part.* 1. *cap.* 17. *n.* 25. Lohner *part.* 3. *tit.* 9. *n.* 8. Sacerdos deinde dicens *Sequentia*, vel *Initium Sancti Evangelii, &c.* debet eſſe converſus ad cornu Evangelii, & non ad Altare. Bonamicus *part.* 2. *n.* 14. Polaccus *part.* 1. §. 2.

VII. Gavant. pag. 96. col. 1. lit. p *Gloria tibi Domine.*) Prolatis prædictis verbis à Sacerdote, reſpondetur à Miniſtro voce ordinaria, & clara *Gloria tibi Domine*, & tunc Sacerdos non ſe vertit ad Crucem, nec ad SS. Sacramentum; nec caput inclinat, Bauldry *ſuprà*; ſed jungit iterum manus ante pectus, ſtans ut ſuprà; ſicùt etiam Miniſter, & circumſtantes ſtare debent Evangelium audituri. Quarti *part.* 1. *tit.* 17. *n.* 2. §. *Prætterquàm, & part.*

& part. 2. *ſuprà n.* 4. Proſequitur lectionem Evangelii uſque ad finem, quod certè majori pauſa, & diſtinctione, quàm alia, quæ dicuntur clara voce, pronunciandum eſt. Quarti *part.* 2. *ſuprà.* Cùm durante lectione Evangelii, genuflectendum, vel inclinandum fuerit caput, id nunquam fiat versùs Crucem, vel SS. Sacramentum, ſed versùs librum; & perſeveret ſemper Sacerdos, dum legit Evangelium, erectus versùs librum, brachiis, ſeu manibus minimè innitendo Altari, vel libro. Vinitor *ſupr.* §. 8. Biſſus *lit. S. n.* 20. §. 30. Pronunciando itaque nomen *JEſus*, capitis inclinatio, quæ extra Evangelium fit versùs Crucem, dum legitur Evangelium debet fieri versùs librum ipſum; ùt præſcribit eademmet Rubrica *n.* 2. in fine; Caſtaldus, Gavantus, & Quarti *part.* 2. *tit.* 8. *Rubr.* 2. *n.* 6. adducens hanc rationem, quia in Evangelio expreſſiùs repræſentatur Chriſtus Dominus, quàm in Cruce, utpote quod eſt verbum ipſius Divini Incarnati verbi; & hinc eſt, quòd in octava Synodo *cap.* 3. ſtatutum fuit, librum Evangeliorum, & Sacram imaginem D. N. J. C. æquo honore adorari debere. Hinc etiam pretioſiſſimis librum Evangeliorum thecis involvi; in Proceſſionibus ſuper dorſum Diaconorum: in Conciliis in ſublimi throno in medio conſeſſus poni; illo tacto jurare, ac ſi Deus præſens agnoſcatur; chartulas tandem Evangelium continentes collo appendi, antiquiſſimus mos fuit. Quando autem ob prædictas rationes genuflectendum eſt ante dictum librum, utrùm faciendo hanc genuflexionem manus disjungendæ ſint, & collocandæ ſuper Altare, uſque ad pulſus, digitis junctis, non conveniunt DD. negat Bonamicus *part.* 1. *obſerv.* 11. *n.* 10. affirmant verò Tonellius *lib.* 2. *tit.* 5. *Rubr.* 4. *n.* 2. & à Portu *ſuprà n.* 22. hac ratione moti, quia nulla poteſt aſſignari diſparitas pro genuflexione facienda in cornu Evangelii, quæ non militet pro aliis genuflexionibus faciendis in medio Altaris, & in cornu Epiſtolæ; deinde quia collocando prædicto modo manus, faciliùs aſſurgitur.

VIII. Gavant. pag. 96. col. 1. lit. q *Oſculatur principium Evangelii.*) Finito Evangelio, Miniſter ſtans in cornu Epiſtolæ poſt infimum gradum Altaris in plano, eadem clara, & ordinaria voce reſpondet: *Laus tibi Chriſte:* & poſt reſponſionem, ſine ulla alia reverentia, ibi de more genuflectit. Lohner *part.* 3. *tit.* 9. *num.* 8. & Bauld. *ſuprà.* Sacerdos autem elevans parumper librum ſine cuſſino, & aliquantulùm inclinans, oſculatur principium Evangelii à ſe dicti, abſque ulla Crucis productione, neque ſuper librum, neque ſuper ſe ipſum. Vinitor *ſuprà* §. 9. Cerem. Miſſæ Priv. *cap.* 7. §. 2. Bauld. *ſup. n.* 3. ſi opus eſt, invertat manu dextera paginam, depoſita ſiniſtra ſuper Altare, ut habeat principium Evangelii, quod lectum eſt, & quod oſculari debet; à Portu *ſuprà num.* 19. dicens ſubmiſſa voce: *Per Evangelica dicta deleantur noſtra delicta:* quam Oratiunculam, ſive totam proferat immediatè ante deoſculationem: ſive tantùm primam ejus partem, id eſt *Per Evangelica dicta*, ante deoſculationem, & deoſculato libro *Deleantur noſtra delicta:* ſive denique illam totam dicat immediatè oſculato principio Evangelii, crediderim Rubricæ ſatisfacere, & quodcunque horum fieri poſſe: ſecundus tamen Ritus exactior eſt; ùt etiam obſervat Nicolaus de Bralion *in Cerem. Canon. part.* 2. *cap.* 5. *n.* 11.

IX. Gavant. pag. 96. col. 2. lit. r *Ob reverentiam Prælatorum datur eiſdem liber oſculandus.*) Ritus, ut expleta lectione Evangelii ab Epiſcopo, vel Presbytero celebrante, ejuſdem Evangelii liber oſculetur, eſt antiquiſſimus. De hoc Ritu tractat ſapientiſſimè Jonas Aurelianenſis Epiſcopus *præfatione libri* 2. *de cultu imaginum*, ubi ait: *Sacra Religionis uſus adhuc in Eccleſia ſervatur, ut peracta Sacra Evangelii lectione ab Epiſcopo, vel Presbytero, cæteriſque Sac. Ordinis Religionis, codex, in quo Evangelii lectio recitata eſt, multipli-*

Digitized by Google

ſiplicibus Oſculis veneretur : ſed hæc cujus cauſa, niſi illius, cujus eſſe verba creduntur, agimus? Unde antiquitus in Miſſa Sollemni, non ſolùm Celebrans, ſed etiam alii è Clero dictum librum oſculabantur, in ſignum venerationis, & communionis cum Domino JEſu Christo. Ad laicos verò quod attinet, etiam ipſos olim fuiſſe admiſſos ad oſculum Evangelii, teſtatur Ordo Romanus, & vetus Miſſæ expoſitio ex vetuſto codice apud Hittorpium, his verbis: *Deſcendente Diacono de ambone, Subdiaconus, qui in ſilo ſtat, recipit Evangelium: quod tenens ante pectus ſuum ſuper planetam, porrigit oſculandum primùm Epiſcopo, aut Presbytero, deinde omnibus per ordinem graduum, qui ſteterint, & univerſo Clero, necnon Populo.* Idem teſtatur etiam Rupertus Abbas Tuitienſis *lib.* 2. *de Officiis cap.* 1. & Honorius *in Gemma Animæ, de antiquo Ritu Miſſarum cap.* 19. tradit, Evangelium cum incenſo per Chorum delatum, & ſingulis ad oſculandum porrectum fuiſſe. Verùm quamvis & Clerus, & Populus priſcis temporibus ad oſculum Evangelii admitteretur; Honorius tamen III. Pontifex Maximus literis ad Matthæum Pariarcham CP. *libro* 5. *epiſt.* 439. relatis ab Oderico Raynaldi ad Annum 1221. *num.* 28. in Miſſa, ſub pœna excommunicationis cuicunque ſeculari Principi Evangelii oſculum perhiberi vetuit, niſi eſſent perſonæ Oleo Sacro inunctæ: & hinc eſt, quòd cùm quidam Epiſcopi Polonorum Reginam, nondum Sacro Ritu regia corona redimitam, ad Evangelii oſculum admittere recuſarent; Paulus III. Pontifex Maximus, precibus Regis obſecundans, indulſit, ut Reginæ ejus conjugi liber Evangelii inter Divina Myſteria, & Patena illi deoſculanda porrigerentur; quamvis præfata Regina nondum eſſet regio diademate coronata. Ita ſcribit Odericus Rainaldus ad Annum 1549. *num.* 6. & ex eodem Joſeph Catalanus, in ſuo eruditiſſimo opere, cui titulus *De codice S. Evangelii, ac ſervandis in ejus lectione Ritibus, &c. lib.* 2. *cap.* 27. Nunc verò, juxta ſuperiorem Rubricam, & Gavanti Commentarium, ſolus Sacerdos celebrans Evangelium oſculatur finita ejuſdem Evangelii lectione, præterquàm in Miſſis Defunctorum, & niſi celebret coram Summo Pontifice, Cardinale, Legato Sedis Apoſtolicæ, vel Patriarcha, Archiepiſcopo, & Epiſcopo in eorum Diœceſibus; in quo caſu cuilibet ipſorum liber Evangelii oſculandus defertur; Sacerdos verò celebrans tunc à conſueto abſtinet oſculo, nec dicit *Per Evangelica dicta, &c.* quia hæc verba dicuntur ab eo tantùm, qui librum oſculatur: ſunt enim verba oſculantis propria, ùt docet Gavantus hoc loco; & reddit rationem hujus Ritus Quarti *part.* 2. *tit.* 6. *Rubr.* 2. nimirum, quia oſculans librum ſub verbis prædictis fungitur officio mediatoris inter Deum, & Populum, cui pacem auguratur, & peccatorum remiſſionem loco Chriſti; quod pertinet ad dignitatem quandam; & idcirco ſemper digniori defertur oſculandus liber, quia Chriſtus unus eſt, quem repræſentat ille, qui librum oſculatur.

Dixi ſemper digniori præbendum eſſe librum oſculandum, ùt præſcribit etiam Cerem. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 30. quapropter ſi plures Prælati æquales Miſſæ intereſſent; tunc nulli porrigi deberet liber oſculandus, nec etiam ipſimet Celebranti: ſi verò plures Prælati aſſiſtant inæquales: tunc digniori tantùm, ùt dixi, dabitur liber oſculandus, juxta diſpoſitionem præfati Ceremonialis Epiſcoporum allegati à Gavanto *hac lit.* r. Si verò Epiſcopus Sacris operaretur coram Cardinale; tunc ſervanda eſſet diſpoſitio clariſſima ejuſdem Ceremonialis *lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 9. ita præſcribentis: *Liber Evangelii Celebrante Epiſcopo nulli etiam magno Principi, aut Prælato Miſſæ præſenti datur oſculandus poſt lectum Evangelium; ſed ſi adeſſet aliquis maximus Princeps, vel S. R. E. Cardinalis, cui liber Evangelii oſculandus porrigendus eſſet, non utique liber Evangelii, quo utitur Epiſcopus, ſed*

ſed alius liber conſimilis illi porrigatur. In aliquibus tamen Eccleſiis, & præſertim Pariſiis, ùt aſſerit Lè Brun *tom. 1 pag. 251.* viget conſuetudo, quòd Subdiaconus in Miſſa Sollemni deferat librum Evangelii oſculandum toti Clero, præcedente Thuriferario, à quo Clerus pariter thurificatur, & Subdiaconus cuicunque oſculanti, dicit: *Hæc ſunt verba Sancta*; & quilibet oſculans librum, reſpondet; *Credo, & confiteor*.

X. Gavant, pag. 97. col. 1. ead. lit. r *Ex Decretis Congregationis Card. ſuper negotia Epiſc.*) Gavantus hoc loco allegat Decretum editum ſub die 22. Auguſti 1589. à Sacra Congregatione *ſuper negotiis Epiſcoporum, &c. in Melphitana*, in quo ſancitur -- Vicario etiam Apoſtolico non eſſe tradendum librum Evangelii ad oſculum -- Allegatur etiam à Gavanto aliud ſimile Decretum ab eadem Congregatione in dicta *Melphitana* ſub die 28 Auguſti ejuſdem Anni editum, in quo habetur -- Evangelium non traditur oſculandum niſi Epiſcopis, Prælatis majoribus, & Principibus magnis; non autem Gubernatoribus, & aliis Miniſtris -- Rurſus ſub die 17. Septembris 1611. aliud editum fuit Decretum à. S. R. C. & datum in noſtro Indice ſub *num.* 118. in quo habetur, quod -- Commendatario, ſive ejus Procuratori non defertur liber oſculandus in Miſſa -- Sub die verò 8. Maji 1615. habetur aliud Decretum editum à Sacra Congregatione Epiſcoporum *in Lancianen.* relatum à Monacell. in Formul. legal. pract. *part. 2. tit. 16. formul. 7. ſub num.* 6. in quo ſancitum eſt, quòd -- Vicarius Apoſtolicus non poteſt prætendere quòd ſibi deferatur oſculandus liber Evangelii, niſi ſit Epiſcopus -- Sub die verò 12 Octobris 1618. S. R. C. aliud edidit Decretum datum in noſtro Indice ſub *num.* 169. in quo inter alia habetur, quòd -- Epiſcopo extra ſuam Diœceſim non competit deoſculatio textus Evangelii -- Sub die verò 2. Septembris Anno 1659. in Decreto generali S. R. C. quod reperitur in noſtro Indice ſub *num.* 352. inter alia ſancitum eſt, quòd -- Si Epiſcopus aderit Miſſæ Abbatiali celebratæ ab Abbate habente uſum Pontificalium; tunc textus Evangeliorum oſculandus deferri debet præfato Epiſcopo, nimirum proprio illius Diœceſis. Denique præterire hic non debemus Decretum illud generale, & Epiſtolam S. R. C. per extenſum allatam in Synodico Beneventanæ Eccleſiæ, in appendice ad Concilium 14. quod eſt primum Eminentiſſimi olim Card Urſini Archiepiſcopi, deinde Benedicti XIII. Pontificis Maximi *pag.* 574 -- Cùm pluries S. R. C. inhærendo Decretis aliàs editis, & ſignanter *in Lucerina* die 22. Novembris 1664. 28. Septembris 1675. & 13. Martii 1678. declaraverit, nullo modo dandum eſſe Evangelium ad oſculandum ſecularibus, etiam Præſidi in celebratione Miſſarum; necnon prohibuerit uſum baldacchini, & præſertim *in Acernina* die 26. Junii 1666. *Baren.* 5. Martii 1667. & 17. Junii 1684. *Marſicen. Polignanen.* & *Militen.* 5. Martii 1667. *Hieracen.* die 2. Octobris 1683. & *Biſcilen.* 23. Septembris 1684. ac inſuper denegaverit aſſiſtentiam in Presbyterio; & ſpecialiter *in Materanen.* 24 Januarii 1665. *Melphitana* 15. Junii 1665 & *Baren.* 20. Novembr. 1677. & 22. Februarii 1687.

Eminentiſſimi, & Reverendiſſimi DD. Cardinales eidem Sac. Congregationi Præpoſiti mandarunt, ut prædicta Decreta, prohibentia perſonis ſecularibus oſculum Evangelii, uſum baldacchini, & aſſiſtentiam in Presbyterio, renovarentur, & copiæ illorum tranſmitterentur Archiepiſcopis, & Epiſcopis Regni Neapolis, eiſdem injungendo, ut illa intimari facerent Superioribus Eccleſiarum ſuæ Diœceſis, tam Secularibus, quàm Regularibus; & in caſu tranſgreſſionis procederent etiam contra Regulares auctoritate ejuſdem Sac. Congregationis ad pœnam interdicti; & ita decreverunt, & in Eccleſiis

Regni Neapolis omnino ſervari juſſerunt. Die 13. Martii 1688. A. Card. Cybo. Locus † ſigilli. Bernardinus Caſalius Sac. Rit. Cong. Secretarius.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à fine Evangelii, uſque ad finem Symboli.

XI. Rubr. n. 3. pag. 97. *Dicto Evangelio, &c.*) Oſculato Evangelio, ſi ſit oſculandum; ſi autem non ſit oſculandum, ùt contingit in Miſſis Defunctorum, eo finito, Sacerdos portat Miſſale cum cuſſino prope Corporale, ut faciliùs, ſtans in medio Altaris, poſſit ex eodem Miſſali ea legere, quæ in medio ipſius Altaris dicenda ſunt. Biſſus *lit. S. num.* 20. §. 32. Corſett. *tract.* 2. *part.* 2. *ſect.* 1. *n.* 17. & alii apud eundem Biſſum. Deinde procedit ad medium Altaris, manibus ante pectus junctis, ibique & corpore, & capite ſtabit erectus; & ſtatim elevans, extendens, ac jungens manus, incipit, ſi dicendum ſit, *Credo*, voce ordinaria, & clara, ùt in pari caſu diximus de Hymno Angelico.

XII. Gavant. pag. 97. col. 1. lit. s *Credo.*) Dum profert Sacerdos hoc verbum *Credo*, elevat, & extendit manus, ùt ſuprà. Polac. *part.* 1. §. 12. Bonamic. *part.* 2. *n.* 15. Ad vocem *Unum* jungit manus; ad vocem *Deum* caput inclinat; Bonamic. Polac. Gervaſi, Bauld. & Biſſ. *ſup.* §. 23. non autem elevat oculos, nec caput. Polac. Bauld. & Gerv. Miniſter genuflexus, & manibus junctis, ad vocem *Deum* caput inclinat; Bauld *part.* 1. *cap.* 27. *num.* 26. neuter tamen ad verba *Patrem omnipotentem*, & *In Spiritum Sanctum* caput inclinabit; ùt obſervat Gavant. *ſup.* Neque dicas ex ratione à Gavanto adducta probari, quòd neque ſit inclinandum caput ad verba *JEſum Chriſtum*: de hoc enim Sanctiſſimo nomine militat peculiaris ratio, & quam ſuperiùs explicavimus, reddendo rationem, quare magis honoretur nomen *JEſus*, quàm nomen *Dei*. Poſteà Sacerdos capite erecto ſtans ibidem, junctis ante pectus manibus, ùt priùs, proſequitur Symbolum voce clara, & ordinaria uſque ad finem, caput inclinans inclinatione minimarum maxima ad ea verba *JEſum Chriſtum*. Biſſ. *ſuprà num.* 20. §. 23. & Gerv. *ſuprà.*

XIII. Rubr. n. 3. pag. 97. *Cùm dicit: Et incarnatus eſt, &c. genuflectit.*) Ad verſum *Et incarnatus eſt*, uſque ad *Et homo factus eſt* incluſivè, genuflectit unico genu, extendendo hinc inde digitos junctos manuum, & utramque manum uſque ad pulſus extra Corporale ſuper Altare ad faciliùs ſurgendum; ſed non debet accipere anteriorem partem planetæ præ manibus; illam elevando, dum genuflectit modo mox explicato; & hoc obſervare debet in omnibus ſimilibus genuflexionibus: Simon à Larciano *lib.* 4. *cap.* 11. §. *Sed non debet*; & Aloyſius Gerardi Epiſcopus Cortonenſis in compendio errorum *cap.* 6. *n.* 25. genuflectit tamen Sacerdos capite, & corpore erecto, & non infra Altare demiſſo, uti plerique faciunt; à Portu *ſuprà Rubr.* 3. *n.* 9. ſicùt etiam eſſet error, genuflectere ſiniſtro genu. Eſt itaque juxta Rubricam, incipere præfatam genuflexionem ad ea verba *Et incarnatus eſt*, & finire illam ad *Homo factus eſt*, ſine inclinatione capitis, & manibus extenſis ſupra Altare; Cerem. Miſſæ Privatæ *cap.* 10. §. 11 & Hagerer in Ritu exacto ſervando *tit.* 6. § *In hoc Symbolo*; qui addit, quòd in Miſſis Privatis, etiam in Feſto Annunciationis B. M. V. & tribus Miſſis in Nativitate Domini, non utroque, ſed uno genu ſolummodò genuflectendum ſit. Ita etiam Lohner *part.* 2. *tit.* 17. *n.* 7.

XIV. Gavant. pag. 97. col. 1. lit. f *Item quando dicit Adoratur.*) Cùm Sacerdos dicit *Simul adoratur*, caput Cruci inclinat inclinatione minimarum maxima: à Portu *ſuprà n.* 11. ſic

21. ſic inclinat etiam Miniſter; Bauldry *part. 1. cap. 17. n. 26.* non autem inclinat caput ad ſequens verbum *Et conglorificatur*, neque cùm dicit *Et in Spiritum Sanctum.* Gavantus hic, & alii Rubriciſtæ communiter.

XV. Gavant. pag. 97. col. 1. lit. t *Producit ſignum Crucis.*) Cùm verò dicit *Et vitam venturi Seculi*, manu dextera ſignat ſe ſigno Crucis, ſiniſtra pectori admota. Diſtribuit prædictas voces ita, ut tangat frontem, & pectus, dum dicit *Et vitam*; tangat humerum ſiniſtrum, quando profert *Venturi*; tangat humerum dexterum, quando pronunciat *Seculi*. Ut autem benè diſtribuat, lentè proferat verba illa, ſed præſertim priora *Et vitam.* Bauldry *part. 3. cap. 3. n. 3.* Miniſter quoque ſe ſignat eodem modo; Bauldry *part. 1. cap. 17. n. 26.* & dum Sacerdos dicit *Amen*, manus iterum jungit; quod fieri debet & in fine Hymni Angelici; ùt tradit Gavantus *hic*, *& tit. 4. lit.* p, & Bauldry *part. 3. tit. 4. num. 2.* Vinitor *part. 2. tit. 6. §. 16.* Gervaſius, aliique: quamvis de hac manuum junctione Rubrica nihil præſcribat: unde ab aliquibus ſine ſcrupulo omittitur; & hujus opinionis ſunt Bonamicus *part. 2. n. 9.* & Tonellius *lib. 2. tit. 4. num. 2.*

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, ab ultima Oratione, uſque ad finem Epiſtolæ.

XVI. Gavant. pag. 97. col. 1. lit. u *Comitatus ab uno Acolytho.*) Erga finem ultimæ Orationis, ſi non adeſt Magiſter Ceremoniarum, vel ejus ſocius, unus ex Acolythis, facta priùs genuflexione in medio, accedit ad credentiam, & inde Miſſale aliquantulùm elevatum ambabus manibus ferens, inclinando ſe tradit Subdiacono; & cum illo genuflectens in medio Cappellæ poſt eum, ad locum Epiſtolæ procedit. Subdiaconus igitur, poſtquàm accepit ambabus manibus de manu Acolythi librum Epiſtolarum, deferens illum utraque manu ſupra pectus, & facta versùs Altare cum dicto Acolytho genuflexione, accedit, eo ipſum comitante à ſiniſtris, ad partem Epiſtolæ contra Altare, &c. Si verò adſit Magiſter Ceremoniarum, hic circa finem ultimæ Orationis, facta Cruci profunda reverentia (& non genuflexione, quia non recedit à medio) deſcendit ab Altari, & de credentia librum Epiſtolarum accipit, eundemque tenens ambabus manibus, ea parte, quæ aperitur, ad ſuam dexteram converſa, accedit ad Subdiaconum ſtantem in plano Epiſtolæ poſt Diaconum. Bauldry *part. 3. cap. 11. art. 5. n. 10.* & præfatus Ceremoniarius librum Epiſtolarum per ejus latera tradit elevatum Subdiacono, qui utraque manu angulis libri inferioribus ſuppoſita (ùt infrà dicendum eſt de Diacono) eum accipit verſa ſibi ad invicem facie, abſque oſculis, ſed cum reciproca mediocri inclinatione; Bauldry *part. 1. & 3. ſuprà*, Lohner *part. 3. tit. 3. n. 7.* Caſtaldus *lib. 1. ſect. 7. c. 1. n. 10.* deferens illum elevatum non tantummodò ante, ſed ſupra pectus, parte libri aperienda reſpiciente Subdiaconi ſiniſtram; Venantius *in praxi Sac. Cerem. tit. 5. cap. 3. n. 9.* & vadit uſque ad medium Altaris, dicto Ceremoniario comite. Gavantus *ſuprà*, & alii.

Utrùm autem Ceremoniarius prædictus debeat Subdiaconum præcedere, non conveniunt Doctores. Affirmat Caſtaldus *lib. 1. ſect. 1. cap. 1. n. 22* negant Lohner *part. 3. tit. 4. n. 7.* Biſſus *lit. S. n. 195. §. 8.* Bauldry *part. 1. cap. 1. & cap. 13. ſuprà*: & à Portu *part. 2. de Miſſa Sollemni tit 6. Rubr. 4. in adnot. n. 3.* negativam pariter amplectitur ſententiam, quia in Miſſa Pontificali Ceremoniarius non præcedit, ſed incedit ad ſiniſtram Subdiaconi: Ceremoniale Epiſc. *lib. 2. cap. 8. §. 40.* unde etiam in hac Miſſa Sollemni Ceremoniarius non debet Subdiaconum præcedere. Tum ipſe

Sub-

Digitized by Google

Subdiaconus habens à ſiniſtris Ceremoniarium, vel eo deficiente, Acolythum, portans ſibi librum, ùt ſuprà, procedit ad medium infimi gradus per planum; Gavantus, Bauldry, & Biſſus *ſuprà*; ubi ambo faciunt unico genu genuflexionem, & mox eodem ordine pergunt ad cornu Epiſtolæ, & ſiſtunt in loco aliquantulùm diſtante à gradibus Altaris.

XVII. Gavant. pag. 97. col. 2. lit. x *Nunc cant tur juxta cornu Altaris.*) Poſtquàm igitur pervenit Subdiaconus in planum Presbyterii contra Altare in cornu Epiſtolæ, tenens librum ambabus manibus versùs Altare, ſine nova genuflexione, incipit clara, & ſonora voce Epiſtolam, Ceremoniario ſupradicto, ſeu alio Miniſtro, ipſo abſente, à ſiniſtris ejus poſt eum ſtante, qui vertit folia, ſi opus eſt. Biſs. *ſuprà*, Bauld. *part.* 1. *cap.* 1. *ſuprà.* Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 10.

Dum verò Subdiaconus cantat Epiſtolam, Celebrans ſtans in eodem loco, in quo erat, nempe in cornu Epiſtolæ, eam legit, ſubmiſſa voce, aſſiſtente ſibi Diacono, qui ſine genuflexione (quia non diſcedit, nec accedit, nec tranſit ante medium) accedit ad dexteram illius, ſtans in ſecundo gradu Altaris pro ſitu loci, manibus decenter pectori admotis, non junctis, vel tenentibus librum, ſi opus eſt, vel vertentibus folia, nunquam tamen ſuper Altare poſitis; Lohn. *part.* 3. *tit.* 2. *n.* 10. Bauld. *part.* 1. *c.* 12. *art.* 1. *n.* 25. Biſs. *lit. C. n.* 197. §. 21. à quo loco non diſcedat Diaconus, donec accedat ad Celebrantem Subdiaconus poſt finitam Epiſtolam.

Poſtquàm Celebrans finierit Epiſtolam, Diaconus ei reſpondet *Deo gratias* ſubmiſſa voce; Bauld. & Biſs *ſuprà*; Celebrans verò in eodem loco proſequitur cætera uſque ad *Munda cor meum* excluſivè. Obſervet autem Diaconus, ut caput inclinet quando opus eſt, & genuflectat ad ea verba, ad quæ genuflectit Celebrans, ſive in Epiſtola, ſive in Graduali, Tractu, &c. ùt in Miſſa de Cruce in Dominica Palmarum ad illa verba: *In Nomine Jeſu omne genu flectatur*, & *Adjuva nos Deus*; ſicùt ad illa alia: *Veni Sancte Spiritus, &c* Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 5. *num.* 11. Biſſus & alii. Sic etiam Ceremoniarius, vel Acolythus cum Subdiacono, quando profert nomen *Jeſu*, debet inclinare inclinatione profunda, hoc eſt minimarum maxima: & quando ipſe genuflectit dicendo v g. *In nomine Jeſu omne genu flectatur*, debet ipſe pariter genuflectere; ùt tradunt omnes communiter.

XVIII. Gavant. pag. 98. col. 2. lit. z *Oſculatur ejus manum, &c.*) Finita Epiſtola Subdiaconus claudit librum, quem ùt priùs portat, & cum Ceremoniario primo, ſeu alio ſocio, à ſiniſtris accedit ad medium Altaris, ubi genuflectunt ambo unico genu; & facta genuflexione, eodem ordine procedunt per planum ad laterale Epiſtolæ cornu, remanente ſemper Ceremoniario ſeu alio ſocio paululum retrò ad ſiniſtram Subdiaconi. Biſs. *lit. S. n.* 196. §. 4. Bauld. *part.* 1. *cap.* 13. *num.* 17. Utrùm autem aſcendere debeat ad angulum poſteriorem Altaris, vel ad medium ejusdem Altaris, diſcrepant Rubricarum expoſitores: primam ſententiam tenent Bauld. *ſuprà*, Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 10. ſecundam verò amplectitur Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 2. *num.* 10. *in additionibus.* Sed à Portu *ſuprà n.* 11. adhæret Auctoribus primæ ſententiæ: quia, ſi Subdiaconus ad medium Altaris conſiſteret, Celebrans cum notabili ſuo incommodo ſe convertere deberet: unde multò minùs ob eandem rationem Subdiaconus ſe ſiſtere deberet poſt Celebrantem. Aſcendere itaque debet ſuper altiorem gradum Altaris, id eſt ſuper ſuppedaneum, ſed in angulo à latere Epiſtolæ, vel alium commodiorem gradum; Bauld. *part.* 3. *ſup. num.* 12. ibique genuflectit utroque genu (cui Celebrans aliquantulùm ſe convertit per latus ſuum dexterum; Biſſus *ſuprà*) & ſic genuflexus, librum, quem clauſum ambabus manibus tenet, deflectit aliquantulùm versùs Celebrantem, qui ſuper librum

brum ponit manum dexteram, quam Subdiaconus in parte exteriori oſculatur. *Rub. ſuprà*, necnon Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 10. Lohner *part.* 2. *tit.* 13. *de Ritu Sollemni num.* 2. Bauldry *part.* 1. *cap.* 13. *ſuprà*, & Biſſus *lit. S. num.* 196. §. 4.

XIX. Gavant. pag. 98. col. 2. lit. a *Ab eo benedicitur.*) Deinde Celebrans adhuc aliquantulùm converſus ac Subdiaconum genuflexum, & caput inclinantem, eundem, manu dextera jam deoſculata, benedicit ſignum Crucis formando, nihil dicendo, retenta ſiniſtra manu ſuper Altare. Biſſus, Bauldry, & Caſtaldus *ſuprà.* Interim Diaconus, qui, dum cantabatur Epiſtola, ſtabat à dexteris Celebrantis, debet aliquantulùm recedere; ut cedat locum tam Subdiacono, quàm Ceremoniario, ſive Acolytho, qui ambo debent utrumque genu flectere. Caſtaldus, & Biſſus *ſuprà*, Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *num.* 25. *& part.* 3. *ſuprà.* Tum Subdiaconus idem tradit librum primo, vel ſecundo Ceremoniario, vel iis ambobus abſentibus Acolytho, qui illum deponit ſuper credentiam. Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 13. *& part.* 1. *cap.* 1. *n.* 26. *& cap.* 13. *ſuprà n.* 18.

XX. Gavant pag. 98. col. 2. lit. b *His Miſſis non congruunt Sollemnitates.*) In Miſſis Defunctorum Subdiaconus non oſculatur manum Celebrantis poſt Epiſtolam, ùt declarat Rubrica *n.* 4. *p.* 97. neque præfatus Celebrans ei Benedictionem impertitur: quia hæc indicant Sollemnitatem, quæ, ùt notat Gavantus hìc cum Durando, Miſſis Defunctorum non convenit. Biſſus *ſuprà* §. 5. & Lohner *part.* 2. *tit.* 13. *de Ritu Sollemni n.* 2.

G A V A N T U S

in Editione nova auctior repertus.

Inſerenda ſunt ſequentia poſt §. Quæritur &c. in fine lit. i. *pag.* 99. *col.* 2.

Quod autem hìc dicitur de Evangelio coram Prælato, ùt in Ceremoniali, intellige, ùt aliàs, de Epiſcoporum Ceremoniali, in quo duo valdè notanda reperiuntur circa hunc caſum, lib. 1. cap. 23. *Alterum eſt, quòd Epiſcopus in ſua reſidentia paratus pluviali incenſatur poſt oſculum Evangelii, & nemo alius; ſi verò interſit Miſſæ in cappa, neque ipſe incenſatur, licèt oſculetur librum, neque Celebrans ibi jubetur incenſari. Alterum eſt, quòd Legatus, vel alius Cardinalis, in ſuo habitu, poſt oſculum Evangelii thurificatur etiam coram Epiſcopo loci, ob dignitatem Cardinalitiam: quare ſicuti contingit aliquando, neminem oſculari Evangelium, ſi v. g. interſint plures æquales Prælati; ex eodem Ceremoniali* lib. 1. cap. 30. *ita non incongruit omitti omnem incenſationem poſt Evangelium, Celebrantis quidem, ob præſentiam Epiſcopi; & hujus, quia non eſt pluviali indutus.*

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, à fine Epiſtolæ, uſque ad finem Evangelii, & principium Symboli, ſi dicendum ſit.

XXI. Rubr. n. 5. pag. 98. *Poſteà idem Subdiaconus accipit Miſſale Celebrantis.*) Subdiaconus ſtatim ac oſculatus fuit manum Celebrantis, & tradidit librum Epiſtolarum Ceremoniario, vel alicui Acolytho, ùt ſuprà adnotavimus, accipit Miſſale à Diacono cum cuſſino, & illud defert ad cornu Evangelii ſuper Altare; Caſtaldus in ſuo Cerem. *pag.* 40. Biſſus *ſuprà* §. 6. & advertas, ne tranſeat per gradus Altaris, ſed per planum Presbyterii, facta in medio ſuper infimum Altaris gradum genuflexione unico genu; & ita locat librum, ut pars ejus poſterior Altaris cornu reſpiciat, non verò parietem; Bauldry *part.* 3. *ſuprà*,

3. *ſuprà*, Biſſus *tom. 2. lit. S. n.* 20. §. 29. & à Portu *ſuprà n.* 2. ibique ſtans, in cornu ſcilicet Evangelii in ſecundo, vel aliquo commodiori gradu, expectat Celebrantem, qui in medio Altaris, dicto ſubmiſſa voce *Munda cor meum*, & *Jube Domine*, proùt in Miſſa Privata adnotatum eſt, accedit ad cornu Evangelii, ubi legit privatim Evangelium; eique Subdiaconus ad ſiniſtram aſſiſtat; Lohner *part. 3. ſuprà*, Bauldry *part. 1. ſuprà* & Biſſus *ſuprà*, ſuſtentando librum manu ſiniſtra; dextera verò vertendo folia, ſi opus ſit, conformando ſe Celebranti in formando ſibi ſigno Crucis in fronte, ore, & pectore, capitisque inclinatione, etiam genuflectendo ad quæ genuflectit Celebrans, & reſpondendo in principio: *Et cum ſpiritu tuo; Gloria tibi Domine;* in fine verò *Laus tibi Chriſte.* Biſſus *ſuprà loc. cit. & n.* 196. §. 6. Lohner *part. 3. tit. 3. n. 6.*

Diximus Subdiaconum debere deferre Miſſale Celebrantis: verùm an in Eccleſiis, in quibus non eſt cantus ſollemnis, neque mora inter Graduala, & Evangelium interponitur, Celebrantis Miſſale transferendum ſit per Acolythum, ut, dum Epiſtola cantatur, legatur à Celebrante Evangelium cum Diaconi aſſiſtentia; non conveniunt Doctores. Affirmant Caſtald. *ſuprà*, & Corſett. *tract. 1. part. 1. cap. 3. n. 11.* negat verò Bauld. *part. 1. cap. 13. ſup. n. 19.* ſicùt etiam à Portu, ea ratione ductus, quia in cornu Epiſtolæ Celebrans Subdiaconum benedicere debet ſtatim poſt cantatam ab eo Epiſtolam.

XXII. Rubr. n. 5. pag. 98. *Lecto Evangelio, quod in fine non oſculatur.*) Celebrans autem lecto Evangelio non oſculatur librum, nec dicit *Per Evangelica dicta*: hoc namque facit, poſtquàm Evangelium à Diacono decantatum fuerit; & ideò lecto Evangelio Celebrans ſe recipit fere ad medium Altaris; ita ut ſit inter cornu Evangelii, & medium Altaris, facie ad ipſum Altare verſa; & ibi ſtat quouſque ſit tempus benedicendi incenſum, & Diaconum; Biſs. *lit. S. n.* 196. §. 7. Caſtald. *lib. 2. ſup.* Bauld. *part. 3. ſuprà num.* 14. niſi fortè propter *Sequentiam* Celebrans ſedeat; in quo caſu circa ſequentiæ finem redit ad prædictum locum, ut ibi thus, & Diaconum benedicat. Biſs. *ſup.* §. 8. & Vinitor *part. 4. tit. 2. de Miſſa Sollem. in adnot.* §. 33. Subdiaconus verò, cùm Celebrans finierit Evangelium, collocat Miſſale prope medium Altaris; ut præfatus Celebrans ſuo tempore poſſit è medio Altaris commodè legere in Miſſali Offertorium, & alia, quæ legenda ſunt; & facta ibidem genuflexione, deſcendit in planum Cappellæ inter cornu Evangelii, & medium Altaris, facie ad ipſum Altare verſa. Biſs. *ſup.* Bauld. *part. 1. cap. 13. art. 1. n. 20. & part. 3. ſup. num.* 15. Lohner *part. 3. tit. 3. n. 8.* & Benven. *de Miſſa Sollem. §. Evangelio.*

XXIII. Gavant. pag. 98. col. 1. lit. c *Delato per Diaconum libro.*) Dum Celebrans incipit legere Evangelium, Diaconus, qui adhuc eſt in cornu Epiſtolæ, accipit de manu Ceremoniarii, vel eo abſente, de manu alicujus Acolythi librum Evangeliorum eo modo, quo Subdiaconus accepit, ùt ſuprà, nempe Ceremoniarius, vel alius loco ipſius, accipit de credentia librum Evangeliorum (ita ut pars, quæ aperitur, ſit versùs partem dexteram prædicti Ceremoniarii; Venantius *in Praxi Ceremoniarum tit. 6. cap. 3. num. 7. &* 8.) ambabus manibus per ejus latera, & elevatum tradit Diacono ſtanti adhuc in cornu Epiſtolæ, ùt ſuprà; qui ambabus manibus illum accipit, verſa ſibi invicem facie ſine oſculo, & mutuò ſibi mediocriter inclinantes: Diaconus ſic tenens librum portat elevatum ante pectus, tenens eum per inferiorem partem, ipſi libro ſuppoſitis ambabus manibus; ita ut pars, quæ aperitur, ſit versùs partem ſuam ſiniſtram. Venantius *in Prax. Sac. Cerem. tit. 4. cap. 3. n.* 12. Bauldry *part. 1. cap. 12. art. 1. num.* 26. Tum ſolus procedens à cornu Epiſtolæ, in quo erat ſine comite (comes enim datur Miniſtris, quando vadunt ad aliquid cantandum,

aut quando exeundum eſt à Presbyterio, ùt advertit Gavant. *hic*; & hinc eſt, quòd Subdiacono pro cantanda Epiſtola datur comes, quia ſtatim eam cantare debet) procedens, inquam, ad Altare per planum Presbyterii, & non per gradus, uſque ad locum, ubi Celebrans facit Confeſſionem, & ſuper infimum Altaris gradum in medio, ſine mora genuflectit Cruci; & facta genuflexione aſcendit ad Altare, & in medio illius ponit librum Evangeliorum jacentem, & clauſum; ita ut pars, quæ aperitur, reſpiciat cornu Evangelii; juxta ſententiam Bauld. *part.* 1. *ſuprà*; ibique in medio præfatus Diaconus ſtans manibus junctis ante pectus, paululùm versùs cornu Epiſtolæ, Celebrantem expectat, ſi nondum Evangelinm legerit. Ita Nicolaus de Bralion, & Venantius *tit.* 4. *cap.* 3. *num.* 12.

XXIV. Gavant. pag. 98. col. 1. lit. d *Imponit incenſum eo prorſus modo, &c.*) Dum Celebrans incipit legere Evangelium, vel citiùs, ſi opus eſt, Thuriferarius paret ignem in thuribulo, & tempeſtivè, nempe quando Graduale cantabitur, vel primum Alleluja Paſchali tempore, ſeu etiam initio Tractus poſt Septuageſimam, aut versùs finem Sequentiæ, quando dicitur, parabit thuribulum; & deductus per Ceremoniarium, ſi adeſt, ad Altare, aſcendit præfatus Thuriferarius per gradus laterales Epiſtolæ ferè ad medium Altaris ad ſuppedaneum; Lohner *part.* 3. *tit.* 5. *n.* 7. Bauld. *part.* 3. *ſup. n.* 17 & alibi; ibique facta genuflexione, deinde erectus, & ſtans à dexteris Diaconi ante Celebrantem, naviculam, quam in manu dextera tenet, tradit Diacono; deinde miniſtrat thuribulum Celebranti, eo modo, quo fecit in prima Altaris incenſatione ante Introitum, de qua ſuprà. Tunc Diaconus ſtans à dexteris Celebrantis, habens naviculam in manibus ſemiapertam, & versùs Celebrantem inclinatus, dicit de more: *Benedicite Pater reverende*: accepto tamen priùs manu dextera de navicula cochleari per manubrium prope vas ipſius inter pollicem, & indicem, & alios digitos dexteræ manus, ut vas ſit propius ad manum, illud ei porrigit cum oſculis ipſius cochlearis, & manus Celebrantis in parte exteriori; de quo Ritu nos *ſuprà*. Bauld. *part.* 1. *c.* 12. *art.* 1. *n.* 14. Impoſito autem, & benedicto incenſo eo prorſus modo, quo in principio Miſſæ dictum eſt, Thuriferarius, recepta navicula à Diacono (ſtante interim Subdiacono in ſuo loco, ùt dictum eſt) & facta genuflexione in gradu, cum Ceremoniario in ſuo loco ubi eſt, uterque deſcendit per gradus laterales Epiſtolæ, redeundo poſteà ad ſuum locum prope credentiam. Lohner *part.* 3. *tit.* 5. *n.* 3. Bauld. *part.* 3. *ſup. n.* 17. Benven. *ſup.* §. *Impoſito.*

XXV. Gavant. pag. 98. col. 1. lit. e *Super primo Altaris gradu, &c.*) Diaconus verò reddita navicula Thuriferario, vel Naviculario ſi adeſſet, deſcendens ad ſecundum gradum, genuflectit utroque genu ſuper ſuppedaneum, manibus junctis; inclinatus (inclinatione profunda) voce ſubmiſſa dicit: *Munda cor meum, &c.*) Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 11. Biſs. *lit. D. n.* 22. §. 12. Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *num.* 28.

XXVI. Gavant. pag. 98. col. 2. lit f *Accipiens librum Evangeliorum.*) Dicto *Munda cor meum*, ſurgit Diaconus, & ambabus manibus accipit reverenter librum Evangeliorum de Altari, ad ejus medium accedens. Bauld. *part.* 1. *ſuprà*, & Biſs. *ſuprà.*

XXVII. Gavant. pag. 99. col. 1. lit. g *Petit Benedictionem; dicat Diaconus, &c.*) Deinde Diaconus iterum genuflectit utroque genu ſuper altiorem gradum, ſeu ſuppedaneum, in medio versùs Celebrantem, ſtantem, ubi erat priùs, id eſt inter cornu Evangelii, & medium Altaris, Biſs. *ſuprà* §. 12. & non omnino converſum ad Diaconum, ne terga vertat Cruci; petit ab eo Diaconus inclinatus, & manibus junctis ante pectus, ſubmiſſa, ſed intelligibili voce Benedictionem, dicens *Jube Domne* (non Domine) *benedicere*; Gavantus, Biſs. Bauld. *part.* 1. *ſuprà*; Diaco-

nus, inquam, debet dicere *Jube Domne*, quia alloquitur ipſum Celebrantem, non verò Deum, ſicuti alloquitur Sacerdos, qui ideò debet dicere *Jube Domine*, non verò *Domne:* ùt diximus, cùm de Miſſa Privata. Poſtquàm Diaconus petiit Benedictionem, Celebrans manibus junctis ſubjungit *Dominus ſit in corde tuo, &c.* Lohner *part. 2. tit. 15. de Ritu ſollem. n. 2.* Bauld. *part. 3 ſup.* & Biſſ. *ſup.* & cùm dicit *In nomine Patris*, in fine ipſe ſubdens ..men, benedicit eum dextera; ſiniſtra infra pectus poſita, extenditque manum dexteram; quam poſteà poſitam ſuper librum (quem Diaconus elevat aliquantulùm, & verſus eum deflectit) tradit ipſi oſculandam in exteriori parte. Bauld. *part. 3. ſuprà*, Biſſ. Lohn. & Gavant. *ſup.* necnon Caſtald. *lib. 2. ſect. 9. n. 16.* Celebrans data Benedictione Diacono, ſtatim facta Cruci, & Tabernaculo debita inclinatione, ſe retrahit ad cornu Epiſtolæ, ibique ſtat junctis manibus versùs Altare, quouſque Diaconus incipiat *Dominus vobiſcum;* quo prolato à Diacono, tunc ſolùm Celebrans vertit ſe ad ipſum Diaconum, non totaliter vertens renes Altari, ſed verſis renibus quaſi ad cornu Epiſtolæ; ſic enim verè eſt converſus ad Diaconum; & ita converſus ſtat manibus junctis ante pectus, quouſque oſculatus fuerit Evangelium, & fuerit à Diacono incenſatus. Biſſus *lit. C. n. 197. § 25.* & Bauld. *part. 3. ſup.* Ut præfata omnia rectè, & rite peragantur, Chorus ita dimetiatur ſuum cantum; ut Diaconus omnia ſuo tempore peragere poſſit, & non ſileat, niſi quando ipſe Diaconus pervenerit ad locum Evangelii. Vinitor *part. 4. tit. 2. in adnot. § 25.* Dum Celebrans benedicit Diaconum, vel paulò tardiùs, Ceremoniarius deducit Ceroferarios candelabra deferentes, & ſequentes Thuriferarium, qui præcedere debet; deducet, inquam, per planum ante Altare. Bauld. *part. 1. cap. 1. art. 1. num. 27. & cap. 14. art. 3. num. 6. & part. 3. ſuprà num. 19.*

XXVIII. Gavant. pag. 99. col. 1. lit. h *Oſculata illius manu, nimirum dextera.*) Diaconus accepta Benedictione, & oſculata manu Celebrantis, ſurgit, & deſcendit in planum Presbyterii; ubi tenens librum Evangeliorum ambabus manibus clauſum, non ùt Subdiaconus pro Epiſtola legenda, juxta Miſſalis Rubricas, ſupra pectus; ſed ùt præſcribit Cerem. Epiſc. *lib. 2. cap. 8. §. 44.* ante pectus; ſtat verſa facie ad Altare, habens Subdiaconum à ſiniſtris, ſecundo Ceremoniario ſtante à ſiniſtris Subdiaconi; Thuriferario verò à tergo Diaconi, cum thuribulo fumigante, Biſſus *lit. T. n. 44 §. 3.* & Bauldry *part. 3. ſuprà n. 19.* medio inter duos Ceroferarios ſtantes pariter à tergo Diaconi, habentes candelabra, cum cereis accenſis; & ita diſpoſiti, omnes genuflectunt; Cerem. Cleric. Regul. S. Pauli *lib. 1. cap. 1.* Biſſus *lit. D. n. 123. §. 14.* & Bauldry *part. 3. ſuprà;* Miniſtri quidem Sacri ſuper infimum gradum Altaris; Acolythi verò in plano Cappellæ; Bauldry *part. 1. cap. 14. art. 3. num. 6.* quando, eodem ſcilicet tempore, quo genuflectunt Miniſtri Sacri; ne cogantur bis genuflectere, nempe quando accedunt illuc, & poſteà quando recedunt: Caſtaldus *lib. 2. ſect. 4. cap. 4. n. 4.* Lohner *part. 3. tit. 7. n. 4.* Bauldy *part. 3. ſuprà n. 19. & part. 1. cap. 14. art. 3. n. 6.* poſteà ſurgunt, & procedunt ad locum, ubi cantandum eſt Evangelium.

XXIX. Gavant. pag. 99. col. 1. lit. i *Præcedentibus Thuriferario, &c.*) Procedunt, inquam, ſervato hoc ordine, videlicèt: præcedit, ſi adeſt ſecundus Ceremoniarius; primus quippe, ſi adeſt, remanere debet ad ſiniſtram Celebrantis; à Portu *ſuprà n. 13.* poſteà ſequitur Thuriferarius habens thuribulum in dextera manu; deinde Ceroferarii ambo ſimul cum candelabris; ſequitur deinde Diaconus portans librum Evangeliorum clauſum ante pectus ùt ſuprà, habens à ſiniſtris Subdiaconum tenentem manus junctas. Lohner *part. 3. tit. 2. n. 11. & tit. 3. n. 8.* Bauldry *part. 3. ſuprà, & part. 1. c. 12 art. 2. num.*

num. 28. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *n.* 12. & Biſſus *lit. D. ſup.* Si verò eſſet anguſtia ſitus, ita ut non poſſent hoc ordine procedere; tunc Ceroferarii procedunt unus poſt alium, & Subdiaconus ante Diaconum. Si cantatur *Sequentia*, ſupradicta fiunt circa finem illius; ita tamen tempeſtivè, ut finito cantu in Choro, Diaconus ſit paratus ad cantandum Evangelium ſine mora. Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 20.

De Proceſſione, quæ antiquitus fiebat ad Evangelium cantandum, & de uſu Crucis, & pulvinaris, præter thuris, & cereorum uſum ad prædictam Evangelii lectionem, eruditè tractant Antonius Bellotte, in ſuis *obſerv. pag.* 421. Jacobus Eveillon in ſuo libro de Proceſſionibus Eccleſ. *cap.* 6. necnon recentiſſimè Joſephus Catalani in ſuo erudito opere de Codice S. Evangelii, &c. *lib.* 2. *cap.* 13. qui evolvi poterunt ab iis, qui piæ ſuæ curioſitati ſatisfacere deſiderant.

XXX. Gavant. pag. 99. col. 2. lit. m *Contra Altare verſus populum.*) Agit pariter Gavantus hic de loco, in quo antiquitus legebatur Evangelium; de quo pariter multa à nobis eſſent addenda, quæ brevitatis ſtudio omittuntur; & videri poſſunt apud Auctores ſuprà allegatos, quibus addi poteſt Claudius de Vert *tom.* 3. *Rub.* 45. *& ſeqq.* Reaſſumendo igitur noſtrum ſermonem ſpectantem ad praxim hodiernorum Rituum. Cùm præfati Miniſtri pervenerint ad locum Evangelii, Subdiaconus medius inter duos Ceroferarios, terga vertat ad eam partem, quæ pro Aquilone figuratur: Bauldry *part.* 3. *ſuprà, & part.* 1. *cap.* 13. *art.* 1. *n.* 21. & Biſſus *ſuprà* §. 15. Diaconus verò ſtans verſa facie ad Subdiaconum, librum Evangeliorum apertum, eidem Subdiacono tradit, qui eum ſuſtinet ambabus manibus elevatum ante pectus, & oculos ſuos; ita ut Diaconus in eo commodè legere poſſit, & oculi Subdiaconi impediantur à libro, ne videant Diaconum: Bauldry *part.* 1. *&* 3. *ſuprà*, Benvenuti *ſuprà* §. *Ita diſpoſitis:* nunquam Subdiaconus ibi ſe inclinat; nec genuflectit, nec ſe ſignat, cùm immobile legile repræſentet; Cabrinus *cap.* 3. *n.* 17. Gavantus *pag.* 100. *lit.* o. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 12. Lohner *part.* 3. *tit.* 3. *n.* 8. Bauld. *part.* 1. *cap.* 13. *ſuprà.* Primus Ceroferarius locum occupabit à dexteris Subdiaconi, & alter à ſiniſtris ejusdem, ſtantes ambo facie ad Diaconum converſa. Bauld. *part.* 1. *c.* 14. *art.* 3. *n.* 6. *& part.* 3. *ſuprà*, & vertentes renes ad eam partem, quæ pro Aquilone figuratur, quemadmodum vertit Subdiaconus, Bauldry *part* 3. *ſuprà*, nullo modo ſe inclinantes, aut genuflectentes, aut ſe ſignantes, cùm repræſentent candelabra immobilia. Cerem. Epiſ. *lib.* 2. *cap.* 8. §. 46. Bauld. *part.* 1. *cap.* 14. *ſuprà*. Gavant. *ſupradicta lit.* o. & Nicolaus de Bralion *ſuprà. n.* 8 necnon Lohner *part.* 3. *tit.* 7.

Thuriferarius verò, ſi ipſe immediatè Diacono thuribulum miniſtrat, ſtat aliquantulùm poſt Diaconum à dexteris, & ſecundus Ceremoniarius à ſiniſtris Thuriferarii; ibique monet Diaconum, quando inclinandum ſit, aut genuflectendum, & ſe ſignat cum eo in fronte, ore, & pectore Bauld. *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 28. *& cap.* 5. *n.* 7. & Biſſus *ſuprà.* Si verò prædictum munus exerceatur à ſupradicto Ceremoniario, hic ſtabit à dexteris Diaconi; & Thuriferarius cum thuribulo, quod leviter ducit ſemiapertum, ſtabit poſt Diaconum à ſiniſtris Ceremoniarii. Bauldry *ſuprà cap.* 15. Biſſ. *ſuprà*, & Lohner. *part.* 3. *tit.* 6. *num.* 3.

XXXI. Rubr. n. 5. pag 98. *Dicit Dominus vobiſcum junctis manibus.*) Omnibus ut ſuprà diſpoſitis, Diaconus, junctis manibus ante pectus, cantat voce ſonora *Dominus vobiſcum*: poſteà dicit, *Initium*, vel *Sequentia S. Evangelii*, prout convenit; *ſuperior Rubricas* & reſponſio à Choro, *Et cum ſpiritu tuo*, ſignat textum, ſeu librum in principio Evangelii currentis pollice dextero, reliqua manu extenſa, & digitis ſimul junctis, & extenſis, ſiniſtra ſuper librum Evangeliorum poſita: Lohner *part.* 3. *tit.* 2. *n* 11. Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *art.*

Digitized by Google

12. *art.* 1. *n.* 31. & Nicolaus de Bralion *ſuprà*: deinde ſe ipſum eodem pollice ſignat in fronte, ore, & pectore, ſiniſtra infra pectus poſita; Bauldry, Bralion, Lohner *ſuprà*; advertens ne ſignet os ſuum, dum verba profert; Bauldry *part.* 1. *ſuprà*, & à Portu *ſuprà n.* 17. quod facilè evitabit, ſi, poſtquàm ſignaverit frontem dicendo *S. Evangelii*, pauſet tantiſpar, & interim ſignet os, & deinde ſignet pectus, dicendo *Secundùm*, *&c.*) Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 31. à Portu *ſuprà*: Celebrans autem, & omnes alii ſe ſignant eodem modo, exceptis Subdiacono, Ceroferariis, & Thuriferario, cùm ſint occupati, & impediti. Bauld. *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 6. *n.* 1. & Benven. *ſuprà* §. *Finito cantu.* Si genuflectendum ſit, ſolus Diaconus genuflectit versùs librum; reliqui, qui debent genuflectere, hoc facient versùs Altare: Lohner *part.* 3. *tit.* 4. *n.* 8. & Bauld. *part.* 3. *art.* 6. *n.* 3. etiam Thuriferarius, cùm proferuntur verba, ad quæ genuflectendum eſt, cum aliis genuflectit, facie ad Altare versa. Viator *part.* 4. *tit.* 24. *n.* 9.

Poſteà, cùm à Choro reſpondetur *Gloria tibi Domine*, Diaconus accipit thuribulum à Thuriferario (vel ab aliquo Ceremoniario, juxta diverſitatem conſuetudinum in Eccleſiis) aliquantulùm ad ipſum Thuriferarium, vel Ceremoniarium converſus, ita ut nullus terga vertat Cruci Altaris: qui autem Diacono thuribulum tradit, ipſum clauſum porrigere, ſicùt etiam illud tenere debet per manubrium in dextera; vaſculum verò per catenulas in ſiniſtra, dum illud Diacono tradit; Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 4. Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *ſuprà num.* 7. à Portu *n.* 18. neque thuribulum, neque manus Diaconi oſculatur. Bauld. *part.* 3. *ſuprà not.* 6. *n.* 1. & Biſſus *lit. D. num.* 123. §. 17.

XXXII. Gavant. pag 99. col. 2. lit. n *Ter librum incenſat, intellige à dexteris.*) Diaconus accepto thuribulo incenſat librum Evangeliorum triplici ductu, ſemel ſcilicet in medio, poſtmodùm in dextera libri, quæ eſt pars illius nobilior, quæque correſpondet ſiniſtræ Diaconi; tandem in ſiniſtra libri, quæ correſpondet Diaconi dexteræ; Gavantus hìc, Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 5. *n.* 12. Biſſus *ſuprà*, & alii communiter; facta tamen ante, & poſt incenſationem, debita inclinatione ipſi libro, propter reverentiam Sacri textus, in eo contenti: incenſet autem Diaconus præfatum librum tali tempeſtiva moderatione, ut finita ſit incenſatio, ſtatim poſtquàm à Choro fuerit reſponſum *Gloria tibi Domine*, ad quod etiam Chorus attendere debet, ut tardiùs propterea prædicta verba decantet. Bauld. *part.* 1. & 3. Biſſus, & à Portu *ſuprà n.* 18. Incenſato libro, Diaconus reddit thuribulum Miniſtro, qui ſtare debet poſt Diaconum ad ſiniſtram ejusdem; ùt volunt Gavantus *pag.* 100. *lit.* b. §. *Dum cantatur Evangelium*, Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 11. *n.* 16. & Venant. *tit.* 8. *cap.* 1. *n.* 8. vel potiùs prædictus Miniſter ſtet poſt Diaconum versùs partem ejusdem dexteram, aliquantulùm agitans thuribulum, ejusdemque elevans operculum; ne, dum cantatur Evangelium, ignis extinguatur, cùm inſervire debeat poſt Evangelium ad incenſandum Celebrantem. Biſſ. *tom.* 2. *lit. T. n.* 49. §. 4. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 5. *n.* 12. Bauld. *part.* 1. & 3. *ſuprà*, Lohner *part.* 3. *tit.* 2. *num.* 11. Si igitur ipſemet Thuriferarius dedit thuribulum Diacono, ante incenſationem, ipſe idem illud recipere debet (ſemper tamen ſine oſculis; Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 4. *n.* 10.) quod quidem convenientius eſt; & tunc ſtabit poſt Diaconum, ùt ſuprà, versùs dexteram ipſius; & à ſiniſtris ejusdem Thuriferarii poſt Diaconum ſtabit Ceremoniarius. Si verò Diaconus thuribulum à Ceremoniario acceperit; tunc eidem Ceremoniario ipſum reddet, & hic ſtatim illud tradit Thuriferario; & in tali caſu Ceremoniarius ſtare debet à dexteris, aliquantulùm poſt Diaconum; & Thuriferarius pariter ſe ſiſtit poſt Diaconum à ſiniſtris Ceremoniarii, ùt diximus ſuprà. Bauld. *part.* 3. *ſup. art.* 6. *n.* 2. & Biſſ. *ſuprà.* Diaconus reddito thuribulo, ùt ſuprà, proſequitur manibus junctis Evangelium cantare. Bauldry *part.* 1. *ſup.*

Digitized by Google

1. *ſup. cap.* 12. Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *ſuprà*, & Biſſus *ſuprà* §. 18.

Cùm Diaconus incipit cantare *Dominus vobiſcum*, & Celebrans confert ſe ad cornu Epiſtolæ, ùt ſuprà adnotatum eſt, primus Ceremoniarius, ſi adſit, ut aſſiſtat Celebranti, aſcendit ad ſecundum gradum Altaris in cornu Epiſtolæ aliquantulùm poſt Celebrantem, huicque ſe conformat, caput inclinando, ſe ſignando, &c. à Portu *ſup. n.* 20.

XXXIII Rubr. n. 5. pag. 98. *Et cùm nominatur JEſus, caput inclinat.*) Diaconus ad verba *JEſus*, vel *Mariæ*, vel *Sancti*, de quo celebratùr Miſſa, aut facta fuerit Commemoratio, inclinat caput (quod ſemper facit) versùs librum; ſicùt etiam inclinare debent caput Celelebrans, Ceremoniarii, & omnes de Choro (exceptis Subdiacono, Ceroferariis, quia iſti ſtant ad modum legilis, & candelabrorum, ut diximùs ſuprà) ſed profundiùs versus Crucem ad nomen *JEſus*; ad alia nomina versùs librum. Ceremoniale Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 8. §. 46. de Bralion *ſuprà n.* 8. Bauld. *part.* 3. *ſup. & part.* 1. *cap.* 12. *ſup.*

XXXIV. Rubr. n. 5. pag. 98. *Finito Evangelio.*) Diaconus finito Evangelio, indicat Evangelii principium Subdiacono: Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 32. (qui proptereà demittit aliquantulùm librum, ut poſſit initium ejusdem ſibi demonſtratum videre) quòd ſi principium fuerit in pagina præcedente, Diaconus volvere debet folium; Hippolytus à Portu *part.* 2. *de Miſſa Sollem. tit.* 6 *rub.* 5. *in adnot. num.* 23. Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 4. *num.* 7. Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *num.* 32. & ſtatim ſe retrahit, aliquantulùm faciem quaſi versùs Altare convertens, ne Subdiaconum tranſeuntem cum libro Evangeliorum impediat; Bauld. *ſuprà & part.* 3. *ſuprà num.* 6. Subdiaconus autem ſubitò rectà via per gradus anteriores Altaris, Turrin. *part.* 2. *ſect.* 3. *cap.* 2. §. *Item pervenerit*, defert librum Evangeliorum apertum (in folio, in quo incipit Evangelium,) elevatum ob oculos, ſolus, modeſtè, nulla facta reverentia Celebranti in acceſſu, aut genuflexione, neo Altari, neque Sanctiſſimo Sacramento, etiam expoſito, ob reverentiam Sacri Evangelii. Cerem. Epiſ. *lib.* 2. *cap.* 8 §. 46. Arnaud. *part.* 2. *tit.* 6. *num.* 16. Gavant. *infrà lit. p.* Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 3. *n.* 13. Lohner *part.* 3. *tit.* 3. *n.* 8. Bauld. *part.* 3. *ſup. art.* 6. *n.* 4.

Cùm pervenerit ad Celebrantem, indice dexteræ manus, ſi commodè poteſt, initium Evangelii ei monſtrat, eique oſculandum offert. Caſtaldus *lib.* 1. *ſuprà*; Lohner *ſuprà*, Bauldry *part.* 1. *cap.* 13. *art.* 1. *n.* 22.

XXXV. Rubr. n. 5. p. 98. & Gav. pag. 100. col. 1. lit. o *Oſculatur librum.*) Celebrans ambabus manibus librum à Subdiacono delatum pro deoſculatione, ſibi appropinquat, quia ita aptiùs fit deoſculatio: non tamen Subdiaconus deſinit eum tenere in medio; ſed Celebrans partem inferiorem accipiens, ſibimetipſi illum appropinquare poteſt, ut oſculetur Evangelium; etſi, ùt præſcribit Rubrica, illud deoſculatur aliquantulùm inclinatus; ſed non ſignabit; dicet tamen per *Evangelica dicta, &c.* prout ſolet dicere in Miſſa Privata, quando oſculatur Evangelium. Arnaud. *tract.* 1, *part.* 2. *tit.* 6. *n.* 16. ex Rubrica Miſſalis.

XXXVI. Gavant. pag. 100. col. 2. lit. p *Deinde clauſo libro.*) Oſculato per Celebrantem Evangelio, Subdiaconus claudit librum, & paululùm retrocedens, Celebranti ſe profundè inclinat; Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 5. *n.* 13 Bauld. *part.* 1. *& part.* 3. *ſup. art.* 6. *n.* 4. Turrin. *ſup.* Biſs. *lit. S. n.* 196. §. 10. & Gavant. *hoc loco*; ibique facit Cruci genuflexionem juxta ſententiam Lohner, & Hippolyti à Portu *ſuprà*: non enim debet genuflectere in plano Cappellæ, ùt ſuſtinent Bauld. *part.* 1. *cap.* 13. *num.* 22. & Turrin. *ſuprà*: quia in aliis caſibus, quando ab Altari recedit, antequàm ab eodem recedat, genuflectit; non autem poſtquàm in termino conſiſtit, ad quem ivit: & hoc videntur innuere etiam Gavantus noſter, necnon Arnaud. & Biſſus

Biſſus *ſuprà*, dicentes: *Facit utrique reverentiam*: ſcilicet Celebranti, & Altari. Poſt dictam genuflexionem deſcendit idem Subdiaconus in planum; & quidem non per medium, ùt ſuſtinent Corſettus, Caſtaldus *ſuprà*, ſed à latere Epiſtolæ; ùt tenent Lohner *part. 3. tit. 3. ſuprà*, Biſſus, & à Portu *ſuprà*, & quia debet deſcendere per viam breviorem ad planum; & quia, ſi deſcenderet per medium, occurreret ante Diaconum ſupervenientem, ut Celebrantem incenſet. Poſtquàm igitur pervenit in dictum locum, à latere Epiſtolæ, ibi conſiſtit, & tradit librum ſecundo Ceremoniario, vel alicui Acolytho, qui deferat illum ad credentiam, reverſurus deinde ad locum ſuum. Lohner *part. 3. tit. 3. num.* 8. Caſtaldus, Biſſus, & Turrinus *ſuprà* §. *Facta genuflexione*. Dum Subdiaconus pergit ad Celebrantem, ſequitur ſecundus Ceremoniarius, ſi adeſt, qui procedit ad medium Altaris: tum Thuriferarius medius inter Ceroferarios, ibique expectans Diaconum, qui omnium poſtremus, manibus junctis ante pectus, accedet ad ipſum omnino medium Altaris per planum Presbyterii, & ſtans in medio plani, habens quaſi à dexteris Thuriferarium, à dexteris Thuriferarii primum Ceroferarium, & quaſi à ſiniſtris ſecundum Ceroferarium; & ſtatim omnes genuflectunt (excepto Subdiacono, quia jam fecit genuflexionem, ùt ſuprà dictum eſt) Diaconus ſuper infimum gradum Altaris, reliqui verò in plano: Bauldry *part. 1. cap.* 12. *art. 1. n.* 32. *& cap.* 14. *art. 3. n.* 6. Benvenuti *ſuprà* §. *Expleto*: deinde omnes ſurgunt, & Ceremoniarius, cùm non habeat locum determinatum, in hoc caſu ſtabit à dexteris primi Ceroferarii, præſertim ſi ipſemet accipere debeat librum Evangeliorum à Subdiacono, qui, ùt ſuprà adnotavimus, poſt factam genuflexionem, deſcendere debet in planum à latere Epiſtolæ, ibique conſiſtere. Si verò præfatus Ceremoniarius velit porrigere thuribulum Diacono, ùt inſinuant Nicolaus de Bralion *ſuprà num.* 12. & Bauldry *part. 1. cap. 1. art. 1. num.* 29. tunc ſtabit quaſi à dexteris ejusdem Diaconi, & Thuriferarius ſiſtet ſe à ſiniſtris Ceremoniarii, aliquantulùm poſt eum. Ceroferarii verò facta, ùt diximus, genuflexione Altari, ſine mora, redeunt per planum ad credentiam; ibique deponunt candelabra ſua, ac in loco ſuo conſiſtunt: Bauldry *part. 3. ſuprà art. 6. num.* 5. Simon Buongiovanni in Silva Sacr. Cerem. *lib.* 3. *cap.* 9. & Corſett. *tract. 1. part. 1. cap. 2. num.* 9. & hæc eſt praxis omnium Cathedralium; qui quidem Ritus reverà conſonat antiquæ Eccleſiæ Diſciplinæ; ùt videre eſt apud Catalanum in ſuo codice Sancti Evangelii.

XXXVII. Gav. pag. 100. col. 2. lit. q *Diaconus in plano medio, &c.*) Diaconus autem ſtans in medio, ubi eſt, accipiens thuribulum à Thuriferario erecto, & porrigente illud ſine oſculis; ùt docent Caſtaldus *lib. 1. ſect. 4. cap. 6. num.* 10. Bauldry *part. 1. cap. 12. & cap. 15. art.* 3. Biſſus *ſuprà* (vel à Ceremoniario, ùt docet de Bralion *ſuprà n.* 12.) ad Celebrantem converſus, & cum debita inclinatione, id eſt profunda, ante, & poſt exhibita, Bauldry *part. 3. ſuprà*, & Biſſus *ſuprà*, triplici ductu eundem Celebrantem incenſat, etiam fumo deficiente; non enim ponendum eſt thus in thuribulum pro incenſando Celebrante. Biſſus *ſuprà*, à Portu *ſup. num.* 24 Bauldry *part. 3. ſuprà*, Benven. *ſup.* §. *Expleto*. Huc ſpectat Decretum editum à S. R. C. ſub die 4. Auguſti 1663. *in Dalmatien.* & datum in noſtro Indice ſub *num.* 410° in quo declaratum eſt, quòd -- Finito Evangelio Miſſæ Sollemnis, cui aſſiſtit Epiſcopus cum cappa, thurificandus eſt Celebrans, non verò Epiſcopus -- Incenſato Celebrante, Diaconus reddit thuribulum Thuriferario, vel Ceremoniario, ſi illud ab eodem accepit; & hic tunc tradit præfatum thuribulum Thuriferario: qui facta nova genuflexione Altari, illud in loco congruo reponit: ut poſſit illud reſumere tempore opportuno

portuno pro thurificatione oblatorum ùt infrà: quòd ſi non ſit dicendum Symbolum, tunc Thuriferarius non reponit thuribulum, ſed illud teneat præ manibus, in loco ab Altari remoto, ubi leviter item thuribulum agitat, ne ignis extinguatur pro incenſatione mox facienda. Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 6. Biſſ. *lit. T. n.* 49. §. 5. Benven. *ſuprà.*

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, à fine Evangelii, uſque ad Offertorium.

XXXVIII. Gavant. poſt Rubr. n. 6. pag. 100. col. 1. lit. q *Hoc loco concionandum eſt.*) Si inter Miſſarum ſollemnia concionandum ſit, habeatur concio ſtatim poſt Evangelium, & poſtquàm incenſatus fuerit Celebrans, dummodò ipſa concio habeatur ſupra Evangelium; nam alterius argumenti infra Miſſam fieri non debet: Nicolaus de Bral. *ſup. n.* 13. quòd ſi fiat concio ab ipſo Celebrante, ipſe ſedebit in cornu Evangelii ſuper nudo ſcamno apud Altare ob reverentiam ipſius Altaris, capite tamen tecto; neque decet ſedere juxta ipſum Altare in alio ſcamno: Gavant. & de Bralion *ſuprà*: Diaconus verò, & Subdiaconus in eodem latere, extra Altare tamen, tectis capitibus ſuper ſcamnum, faciebus ad Altare converſis, Diaconus à dexteris, & Subdiaconus à ſiniſtris ſedebunt; Caſtald. *lib* 1. *ſect.* 2. *cap.* 6. *num.* 6. vel ſedere poterunt in ſcamno, ubi cum ipſo Celebrante, dum cantabatur *Gloria in excelſis*, ſedebant, relicto tamen loco ipſius Celebrantis vacuo, juxta opinionem de Bralion *ſuprà.* Si verò Celebrans in pulpito prædicare velit, ad illud ſine caſula ducetur à Ceremoniario; & tunc Diaconus, & Subdiaconus ſedebunt, ubi commodiùs, ſecundùm loci diſpoſitionem poterunt, de Bralion *ſuprà*, & Biſſ. *lit. C. n.* 197. §. 28. Bauld. tamen *part.* 1. *cap.* 10. *n.* 8. ex Concil. Mediol. 6. docet, quòd Præpoſiti, & alii Epiſcopo inferiores ad Altare concionantes, ſtent, & aperto capite; vel ùt faciliùs audiantur, depoſita planeta, & manipulo ſi velint, procedant ad pulpitum, & finita concione ea reſumant: in ſuggeſtu verò, capite tecto vel ſedeant, quia celebrant, vel ſtent proùt maluerint: ad Altare autem ad cornu Evangelii ſtent, Miniſtris ſtantibus in plano, ad idem cornu aſpicientibus; nec candelæ Altaris extinguantur.

Gavant. Rubr. Miſſ.

Si verò alius à Celebrante concionari debuerit, antequàm pulpitum aſcendat, ſi ſit Clericus, ſuperpelliceo indui debet; & cum ſtola, ſi ſit Sacerdos (extra Urbem tamen: nam Romæ ob Papæ reverentiam, Concionator non adhibet ſtolam ſuper cottam, ùt advertit hìc Gavant.) ſi verò Concionator ſit Regularis, remanet indutus ſolo habitu ſuo regulari; ſi Canonicus, vel Dignitas, cum cappa, vel almutia ſuper rochettum; ſi verò ſit Epiſcopus, & non ſollemniter celebret, habitu ordinario indutus, videlicèt rochetto, & mozzetta, addita ſtola; qui ſi ſollemniter celebret, Pontificalibus indumentis cum mitra, proùt *in Cerem. Epiſc. lib.* 2. *cap.* 8. ſuum munus exequitur: ſi verò Epiſcopus extra ſuam Diœceſim concionetur, non quidem mozzettam, ſed mantellettam habebit.

Si coram Cardinali, Legato Sedis Apoſtolicæ, Patriarcha, Archiepiſcopo, vel Epiſcopo in locis ſuæ juriſdictionis, concionari contingat; tunc ſermocinaturus cum debitis reverentiis, antequàm ſuggeſtum aſcendat, ſi ſit Clericus, vel Regularis, genuflexus Benedictionem petat, dicens: *Jube Domne benedicere*: ſi verò ſit Dignitas vel Canonicus (nempe Eccleſiæ Cathedralis) profundè inclinatus Benedictionem petat. *Cerem. Epiſc. lib.* 1. *cap.* 22.

Huc ſpectant aliqua Decreta à S. R. C. emanata, nimirum -- Vicario Epiſcopi non

 licet

licet dare Benedictionem Prædicatori, antequàm pulpitum aſcendat-- S. R. C. 17. Martii 1607. & datur in noſtrò Indice ſub *num.* 52.

Epiſcopus, qui concionatur extra ſuam Diœceſim, nullo modo ab Epiſcopo Ordinario, etiam ſi ſit Cardinalis, Benedictionem petere debet; non enim decet, ob ſupremum ordinem, & Dignitatem Epiſcopalem. Ita declaravit S. R. C. 28. April. 1607. & datur in noſtro Indice ſub *num.* 56.

Poſtquàm Concionator ſuggeſtum aſcenderit, ſtatim Cruci, vel Altari facit profundam inclinationem, vel genuflexionem, ſi ſit SS. Sacramentum in eo: mox ſalutat Clerum, & Populum: tum tegit caput, & expectat tantiſper: deinde caput detegens, manibus junctis, birretum tenens ante pectus, ſi eo utatur, oculiſque ad Deum elevatis, ſignat ſe ſigno Crucis, dicens ſubmiſſa voce: *In Nomine Patris, &c.* & in fine jungit manus dicens *Amen*; & ſtatim ad Altare genuflexus, clara voce dicit ſalutationem Angelicam (non verò *Regina Cæli*, etiam tempore Paſchali. Ita Cerem. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 22. §. 3.) qua completa ſurgit, caput tegit, ſermonem incipit, & proſequitur de more. In fine Populum benedicit, niſi ſit præſens Epiſcopus loci, quia tunc à Benedictione abſtinet. Quòd ſi adſit aliquis Prælatus magnus, non tamen in loco ſuæ juriſdictionis, antequàm aliis benedicat, eidem Prælato ſe profundè inclinabit; mox ex alia parte converſus benedicet Populo. Bauld. *part.* 1. *art.* 2. *cap.* 10. §. 6. & Caſtald. *ſuprà num.* 4.

Dixi *ſuprà*, Concionatorem, poſt factam Altari reverentiam, & genuflexionem, debere ſalutare Clerum, ac Populum: ſed advertendum eſt, quòd ſi adſint Prælati, ac Primates, vel magni Principes &c. ante Populi ſalutationem debet ipſis profundam facere inclinationem capite detecto, & obſervare in hac inclinatione ſequentia Decreta à S. R. C. edita, nimirùm:

Concionatores debent primùm Canonicos, quàm Magiſtratus ſalutare. S. R. C. 3. Octobris 1615. & datur in noſtro Indice ſub *num.* 148.

Concionator debet priùs ſalutare Canonicos, quàm Gubernatorem Civitatis: & datur in noſtro Indice ſub *n.* 499.

Quando in Miſſà Sollemni Concionator poſt ſalutationem Angelicam ſalutat Miniſtros Altaris, ſeu facit reverentiam; non eſt incongruum, ſi Miniſtri Altaris, & ipſe Celebrans, correſpondeant ſalutationi Concionatoris diſcooperiendo caput. S. R. C. 20. Julii 1686. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 486.

Si Suffraganeus aſſiſtens concioni, ſedeat in Presbyterio, Prædicatoris ſalutatio ei priùs dirigi debet, diſtincta ab illa Canonicorum, & Magiſtratus Secularis. Ita S. R. C. in *Veliterna* 6. *Septemb.* 1698. & datur in Appendice noſtri Indicis.

Præterea Epiſcopo prædicanti in Eccleſia Cathedrali in ambone, ubi Prædicatores Ordinarii prædicare conſueverunt ſine baldacchino, & in habitu mozzettæ, & ſtolæ, non debetur aſſiſtentia à Canonicis, & Dignitatibus; quæ aſſiſtentia ſolùm debetur Epiſcopo prædicanti cum pluviali, & mitra, ad præſcriptum Ceremonialis Epiſc. S. R. C. 19. Decembris 1643. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 286.

Lubet hìc mentionem facere de ligneo illo ſeptimento, quod in noſtris Eccleſiis priſci noſtri PP. inter viros & mulieres erigendum primi omnium, dum Sacræ Conciones habentur, inſtituerunt, ſeu potiùs reſtaurarunt. Id verò (ùt optimè obſervat Antonius Caracciolus in ſuis eruditiſſimis notis *ad cap.* 7. *part.* 1. noſtrarum conſtitutionum) accepere ex antiquiſſimo Eſſenorum Ritu, de quibus Philo *de vita contemplativa* ait: *Septimo die conveniunt, ſepto clauditur duplici, ſeparatis virorum, & mulierum cœtibus.* Et paulò inferiùs: *Medius autem paries*

à ſolo

à ſolo ſurgit tribus, quatuorve cubitis in modum loricula: ſuperiora uſque ad tectum patent: unde gemina provenit commoditas, & quòd pudori fœminei ſexus conſulitur; & quòd verba Doctoris exaudiuntur facilè abſque obſtaculis, quæ vocem intercipiant. Clemens Romanus, ſive aliiis Auctor conſtitut Apoſtolicarum, *conſtit. 2. cap. 57.* Apoſtolis tribuit hanc diſciplinam his verbis: *Horum cura, ut laici ſedeant cum omni quiete, & ordine: mulieres quoque ſeparatim ſedeant*: quocirca miratur laudatus Caracciolus, qua ratione Chryſoſtomus dixerit, ſe à ſenioribus audiviſſe, hos parietes non fuiſſe ab initio; niſi intelligat in Syria, aut Antiochia non fuiſſe. Verùm ſola conſtitutionum Apoſtolicarum auctoritate, originem hujus Ritus ab Apoſtolis repetere non poſſumus; cùm illæ conſtitutiones ab Auctore IV. Seculi ſcriptæ fuerint, ùt fert communior eruditorum opinio: unde non tantam admirationem Caracciolo parere debuit ſententia Chryſoſtomi. Ligneos verò extitiſſe hos parietes ſua ætate, idem Chryſoſtomus tradit *homil. 74. in Math.* his verbis: *Oportet interiore pariete viros à mulieribus ſeparari: verùm, quoniam non vultis, neceſſarium eſſe; PP. noſtri putaverunt ſaltem his ligneis parietibus vos ſeparari.* Meminerunt ejusmodi ſepimenti complures alii, nimirum Divus Gregorius Nazianzenus *in oratione de Anaſt.* D. Ambroſius *ad Virg. Lap. cap. 6.* D. Auguſtinus *de Civitate Dei lib. 3. cap. 28.* S. Cyrillus Hieroſolymitanus *in præfat. ad Catech.* Ord. Rom. *Hittorpianæ collect. de Officio Miſſæ*: quem quidem morem jam obſoletum PP. noſtri ad Eccleſiæ decorem, honeſtatemque, ùt dixi, revocarunt, & adhuc iſta pia diſciplina obſervatur in nonnullis Eccleſiis, præſertim almæ Urbis, dum Sacri Oratores verba è ſuggeſtu faciunt.

Denique ſi fiat concio, quando SS. Sacramentum eſt ſuper Altare expoſitum, ſive ſermo habeatur in pulpito, vel ante Altare in cornu Evangelii; ſemper tamen Concionator ſtabit capite detecto; non obſtante quacunque conſuetudine; quam abuſum eſſe declaravit S. R. C. & ita ab omnibus, etiam quavis ſpeciali nota dignis, ubique Terrarum ſervari mandavit: & habetur hoc Decretum in noſtro Indice ſub *n. 253.*

Alia ſpectantia ad Ritus antiquos Concionatorum, videri poterunt apud Franciſcum Bernardinum Ferrarium in ſuo erudito opere *de Ritu Sac. Eccleſ. Cath. Concionum*; quæ verò ſpectant ad Ritus hodiernos, legi poterunt apud Caſtaldum, & Bauldrium ſupra cit. necnon apud Cerem. Epiſcoporum.

XXXIX. Rubr. n. 6. pag. 100. *Et ſermone, ſive concione expleta, dicitur Credo, ſi dicendum ſit.)* Poſtquàm fuerit Celebrans à Diacono incenſatus (vel poſt concionem, ſi habenda ſit) convertit ſe ad Altare, & vadit ad medium ipſius, ubi alta voce cantat principium Symboli, ùt in Ordine Miſſæ: ſi verò non ſit dicendum *Credo*, oſculato Altari in medio, dicit versùs Populum *Dominus vobiſcum.*

Diaconus autem, poſtquàm Celebrantem incenſavit, & thuribulum Thuriferario, vel Ceremoniario reddidit, aſcendit ad ſecundum Altaris gradum; ibique (ſine genuflexione, quia jam erat in medio Altaris ante infimum gradum) ſtat, dum Celebrans incipit *Credo*, ſi dicendum ſit ùt ſuprà: Bauldry *part. 1. cap. 12. art. 1. num. 23.* & Biſſus *lit. D. num. 128. §. 19.* Subdiaconus verò eodem tempore ſe recipit ad medium plani poſt Diaconum, ante infimum Altaris gradum, ubi genuflectit (quia ipſe non erat in medio) & ſtatim ſurgit: Bauld. *part. 1. cap. 13. art. 1. num. 23.* & dum Celebrans pronunciat vocem *Deum*, uterque, imò & omnes de Clero caput Cruci inclinant. Bauldry *part. 1. cap. 12. & cap. 13. ſuprà.* Celebrans verò, dum dicit *Credo*, extendit, & elevat manus; dum dicit *In unum*, jungit manus ante pectus; dum dicit *Deum*, caput ipſe quoque Cruci inclinat; Bauld. *part. 3. cap. 11. art. 5.* tunc, & non priùs, ſcilicet poſt vocem il-

3. *ſuprà*, Biſſus *tom. 2. lit. S. n. 20. §. 29.* & à Portu *ſuprà n. 2.* ibique ſtans, in cornu ſcilicet Evangelii in ſecundo, vel aliquo commodiori gradu, expectat Celebrantem, qui in medio Altaris, dicto ſubmiſſa voce *Munda cor meum*, & *Jube Domine*, proùt in Miſſa Privata adnotatum eſt, accedit ad cornu Evangelii, ubi legit privatim Evangelium; eique Subdiaconus ad ſiniſtram aſſiſtat: Lohner *part. 3. ſuprà*, Bauldry *part. 1. ſuprà* & Biſſus *ſuprà*, ſuſtentando librum manu ſiniſtra; dextera verò vertendo folia, ſi opus ſit, conformando ſe Celebranti in formando ſibi ſigno Crucis in fronte, ore, & pectore, capitisque inclinatione, etiam genuflectendo ad quæ genuflectit Celebrans, & reſpondendo in principio: *Et cum ſpiritu tuo; Gloria tibi Domine;* in fine verò *Laus tibi Chriſte.* Biſſus *ſuprà loc. cit. & n. 196. §. 6.* Lohner *part. 3. tit. 3. n. 6.*

Diximus Subdiaconum debere deferre Miſſale Celebrantis: verùm an in Eccleſiis, in quibus non eſt cantus ſollemnis, neque mora inter Graduala, & Evangelium interponitur, Celebrantis Miſſale transferendum ſit per Acolythum, ut, dum Epiſtola cantatur, legatur à Celebrante Evangelium cum Diaconi aſſiſtentia, non conveniunt Doctores. Affirmant Caſtald. *ſuprà*, & Corſett. *tract. 1. part. 1. cap. 3. n. 11.* negat verò Bauld. *part. 1. cap. 13. ſup. n. 19.* ſicùt etiam à Portu, ea ratione ductus, quia in cornu Epiſtolæ Celebrans Subdiaconum benedicere debet ſtatim poſt cantatam ab eo Epiſtolam.

XXII. Rubr. n. 5. pag. 98. *Lecto Evangelio, quod in fine non oſculatur.*) Celebrans autem lecto Evangelio non oſculatur librum, nec dicit *Per Evangelica dicta*: hoc namque facit, poſtquàm Evangelium à Diacono decantatum fuerit; & ideò lecto Evangelio Celebrans ſe recipit fere ad medium Altaris; ita ut ſit inter cornu Evangelii, & medium Altaris, facie ad ipſum Altare verſa; & ibi ſtat quouſque ſit tempus benedicendi incenſum, & Diaconum; Biſſ. *lit. S. n. 196. §. 7.* Caſtald. *lib. 2. ſup.* Bauld. *part. 3. ſuprà num.* 14. niſi fortè propter *Sequentiam* Celebrans ſedeat; in quo caſu circa ſequentiæ finem redit ad prædictum locum, ut ibi thus, & Diaconum benedicat. Biſſ. *ſup. §. 8.* & Vinitor *part. 4. tit. 2. de Miſſa Sollem. in adnot. §. 33.* Subdiaconus verò, cùm Celebrans finierit Evangelium, collocat Miſſale prope medium Altaris; ut præfatus Celebrans ſuo tempore poſſit è medio Altaris commodè legere in Miſſali Offertorium, & alia, quæ legenda ſunt; & facta ibidem genuflexione, deſcendit in planum Cappellæ inter cornu Evangelii, & medium Altaris, facie ad ipſum Altare verſa. Biſſ. *ſup.* Bauld. *part. 1. cap. 13. art. 1. n. 20. & part. 3. ſup. num. 15.* Lohner *part. 3. tit. 3. n. 8.* & Benven. *de Miſſa Sollem. §. Evangelio.*

XXIII. Gavant. pag. 98. col. 1. lit. c *Delato per Diaconum libro.*) Dum Celebrans incipit legere Evangelium, Diaconus, qui adhuc eſt in cornu Epiſtolæ, accipit de manu Ceremoniarii, vel eo abſente, de manu alicujus Acolythi librum Evangeliorum eo modo, quo Subdiaconus accepit, ùt ſuprà, nempe Ceremoniarius, vel alius loco ipſius, accipit de credentia librum Evangeliorum (ita ut pars, quæ aperitur, ſit versùs partem dexteram prædicti Ceremoniarii; Venantius *in Praxi Ceremoniarum tit. 6. cap. 3. num. 7. & 8.*) ambabus manibus per ejus latera, & elevatum tradit Diacono ſtanti adhuc in cornu Epiſtolæ, ùt ſuprà; qui ambabus manibus illum accipit, verſa ſibi invicem facie ſine oſculo, & mutuò ſibi mediocriter inclinantes: Diaconus ſic tenens librum portat elevatum ante pectus, tenens eum per inferiorem partem, ipſi libro ſuppoſitis ambabus manibus; ita ut pars, quæ aperitur, ſit versùs partem ſuam ſiniſtram. Venantius *in Prax. Sac. Cerem. tit. 4. cap. 3. n. 12.* Bauldry *part. 1. cap. 12. art. 1. num. 26.* Tum ſolus procedens à cornu Epiſtolæ, in quo erat ſine comite (comes enim datur Miniſtris, quando vadunt ad aliquid cantandum,

ant quando exeundum eſt à Presbyterio, ùt advertit Gavant. *hic*; & hinc eſt, quòd Subdiacono pro cantanda Epiſtola datur comes, quia ſtatim eam cantare debet) procedens, inquam, ad Altare per planum Presbyterii, & non per gradus, uſque ad locum, ubi Celebrans facit Confeſſionem, & ſuper infimum Altaris gradum in medio, ſine mora genufleẞtit Cruci; & facta genuflexione aſcendit ad Altare, & in medio illius ponit librum Evangeliorum jacentem, & clauſum; ita ut pars, quæ aperitur, reſpiciat cornu Evangelii; juxta ſententiam Bàuld. *part.* 1. *ſuprà*; ibique in medio præfatus Diaconus ſtans manibus junctis ante pectus, paululùm versùs cornu Epiſtolæ, Celebrantem expectat, ſi nondum Evangelium legerit. Ita Nicolaus de Bralion, & Venantius *tit.* 4. *cap.* 3. *num.* 12.

XXIV. Gavant. pag. 98. col. 1. lit. d *Imponit incenſum eo prorſus modo, &c.*) Dum Celebrans incipit legere Evangelium, vel citiùs, ſi opus eſt, Thuriferarius paret ignem in thuribulo, & tempeſtivè, nempe quando Graduale cantabitur, vel primum Alleluja Paſchali tempore, ſeu etiam initio Tractus poſt Septuageſimam, aut versùs finem Sequentiæ, quando dicitur, parabit thuribulum; & deductus per Ceremoniarium, ſi adeſt, ad Altare, aſcendit præfatus Thuriferarius per gradus laterales Epiſtolæ ferè ad medium Altaris ad ſuppedaneum; Lohner *part.* 3. *tit.* 5. *n.* 7. Bauld. *part.* 3. *ſup. n.* 17 & alibi; ibique facta genuflexione, deinde erectus, & ſtans à dexteris Diaconi ante Celebrantem, naviculam, quam in manu dextera tenet, tradit Diacono; deinde miniſtrat thuribulum Celebranti, eo modo, quo fecit in prima Altaris incenſatione ante Introitum, de qua ſuprà. Tunc Diaconus ſtans à dexteris Celebrantis, habens naviculam in manibus ſemiapertam, & versùs Celebrantem inclinatus, dicit de more: *Benedicite Pater reverende*: accepto tamen priùs manu dextera de navicula cochleari per manubrium prope vas ipſius inter pollicem, & indicem, & alios digitos dexteræ manus, ut vas ſit propius ad manum, illud ei porrigit cum oſculis ipſius cochlearis, & manus Celebrantis in parte exteriori; de quo Ritu nos *ſuprà*. Bauld. *part.* 1. *c.* 12. *art.* 1. *n.* 14. Impoſito autem, & benedicto incenſo eo prorſus modo, quo in principio Miſſæ dictum eſt, Thuriferarius, recepta navicula à Diacono (ſtante interim Subdiacono in ſuo loco, ùt dictum eſt) & facta genuflexione in gradu, cum Ceremoniario in ſuo loco ubi eſt, uterque deſcendit per gradus laterales Epiſtolæ, redeundo poſteà ad ſuum locum prope credentiam. Lohner *part.* 3. *tit.* 5. *n.* 3. Bauld. *part.* 3. *ſup. n.* 17. Benven. *ſup.* §. *Impoſito*.

XXV. Gavant. pag. 98. col. 1. lit. e *Super primo Altaris gradu, &c.*) Diaconus verò reddita navicula Thuriferario, vel Naviculario ſi adeſſet, deſcendens ad ſecundum gradum, genuflectit utroque genu ſuper ſuppedaneum, manibus junctis; inclinatus (inclinatione profunda) voce ſubmiſſa dicit: *Munda cor meum, &c.*) Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 11. Biſs. *lit. D. n.* 22. §. 12. Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *num.* 28.

XXVI. Gavant. pag. 98. col. 2. lit f *Accipiens librum Evangeliorum.*) Dicto *Munda cor meum*, ſurgit Diaconus, & ambabus manibus accipit reverenter librum Evangeliorum de Altari, ad ejus medium accedens. Bauld. *part.* 1. *ſuprà*, & Biſs. *ſuprà*.

XXVII. Gavant. pag. 99. col. 1. lit. g *Petit Benedictionem; dicat Diaconus, &c.*) Deinde Diaconus iterum genuflectit utroque genu ſuper altiorem gradum, ſeu ſuppedaneum, in medio versùs Celebrantem, ſtantem, ubi erat priùs, id eſt inter cornu Evangelii, & medium Altaris, Biſs. *ſuprà* §. 12. & non omnino converſum ad Diaconum, ne terga vertat Cruci; petit ab eo Diaconus inclinatus, & manibus junctis ante pectus, ſubmiſſa, ſed intelligibili voce Benedictionem, dicens *Jube Domne* (non Domine) *benedicere*; Gavantus, Biſs. Bauld. *part.* 1. *ſuprà*; Diaconus

nus, inquam, debet dicere *Jube Domne*, quia alloquitur ipſum Celebrantem, non verò Deum, ſicuti alloquitur Sacerdos, qui ideò debet dicere *Jube Domine*, non verò *Domne:* ùt diximus, cùm de Miſſa Privata. Poſtquàm Diaconus petiit Benedictionem, Celebrans manibus junctis ſubjungit *Dominus ſit in corde tuo, &c.* Lohner *part.* 2. *tit.* 15. *de Ritu ſollem. n.* 2. Bauld. *part.* 3 *ſup.* & Biſs. *ſup.* & cùm dicit *In nomine Patris*, in fine ipſe ſubdens *Amen*, benedicit eum dextera; ſiniſtra infra pectus poſita, extenditque manum dexteram; quam poſteà poſitam ſuper librum (quem Diaconus elevat aliquantulùm, & verſus eum deflectit) tradit ipſi oſculandam in exteriori parte. Bauld. *part.* 3. *ſuprà*, Biſs. Lohn. & Gavant. *ſup.* necnon Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 9. *n.* 16. Celebrans data Benedictione Diacono, ſtatim facta Cruci, & Tabernaculo debita inclinatione, ſe retrahit ad cornu Epiſtolæ, ibique ſtat junctis manibus versùs Altare, quouſque Diaconus incipiat *Dominus vobiſcum*: quo prolato à Diacono, tunc ſolùm Celebrans vertit ſe ad ipſum Diaconum, non totaliter vertens renes Altari, ſed verſis renibus quaſi ad cornu Epiſtolæ; ſic enim verè eſt converſus ad Diaconum; & ita converſus ſtat manibus junctis ante pectus, quouſque oſculatus fuerit Evangelium, & fuerit à Diacono incenſatus. Biſſus *lit. C. n.* 197. § 25. & Bauld. *part.* 3. *ſup.* Ut præfata omnia rectè, & rite peragantur, Chorus ita dimetiatur ſuum cantum; ut Diaconus omnia ſuo tempore peragere poſſit, & non ſileat, niſi quando ipſe Diaconus pervenerit ad locum Evangelii. Vinitor *part.* 4. *tit.* 2. *in adnot.* § 25. Dum Celebrans benedicit Diaconum, vel paulò tardiùs, Ceremoniarius deducit Ceroferarios candelabra deferentes, & ſequentes Thuriferarium, qui præcedere debet; deducet, inquam, per planum ante Altare. Bauld. *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 27. *& cap.* 14. *art.* 3. *num.* 6. *& part.* 3. *ſupra num.* 19.

XXVIII. Gavant. pag. 99. col. 1. lit. *h* *Oſculata illius manu, nimirum dextera.*) Diaconus accepta Benedictione, & oſculata manu Celebrantis, ſurgit, & deſcendit in planum Presbyterii; ubi tenens librum Evangeliorum ambabus manibus clauſum, non ùt Subdiaconus pro Epiſtola legenda, juxta Miſſalis Rubricas, ſupra pectus; ſed ùt præſcribit Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 8. §. 44. ante pectus; ſtat verſa facie ad Altare, habens Subdiaconum à ſiniſtris, ſecundo Ceremoniario ſtante à ſiniſtris Subdiaconi; Thuriferario verò à tergo Diaconi, cum thuribulo fumigante, Biſſus *lit.* 7. *n.* 44 §. 3. & Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 19. medio inter duos Ceroferarios ſtantes pariter à tergo Diaconi, habentes candelabra, cum cereis accenſis; & ita diſpoſiti, omnes genuflectunt; Cerem. Cleric. Regul. S. Pauli *lib.* 1. *cap.* 1. Biſſus *lit. D. n.* 123. §. 14. & Bauldry *part.* 3. *ſuprà*; Miniſtri quidem Sacri ſuper infimum gradum Altaris; Acolythi verò in plano Cappellæ; Bauldry *part.* 1. *cap.* 14. *art.* 3. *num.* 6. quando, eodem ſcilicet tempore, quo genuflectunt Miniſtri Sacri; ne cogantur bis genuflectere, nempe quando accedunt illuc, & poſteà quando recedunt: Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 4. *cap.* 4. *n.* 4. Lohner *part.* 3. *tit.* 7. *n.* 4. Bauldy *part.* 3. *ſuprà n.* 19. *& part.* 1. *cap.* 14. *art.* 3. *n.* 6. poſteà ſurgunt, & procedunt ad locum, ubi cantandum eſt Evangelium.

XXIX. Gavant. pag. 99. col. 1. lit. i *Præcedentibus Thuriferario, &c.*) Procedunt, inquam, ſervato hoc ordine, videlicèt: præcedit, ſi adeſt ſecundus Ceremoniarius; primus quippe, ſi adeſt, remanere debet ad ſiniſtram Celebrantis; à Portu *ſuprà n.* 13. poſteà ſequitur Thuriferarius habens thuribulum in dextera manu; deinde Ceroferarii ambo ſimul cum candelabris; ſequitur deinde Diaconus portans librum Evangeliorum clauſum ante pectus ùt ſuprà, habens à ſiniſtris Subdiaconum tenentem manus junctas. Lohner *part.* 3. *tit.* 2. *n.* 11. *& tit.* 3. *n.* 8. Bauldry *part.* 3. *ſuprà*, *& part.* 1. *c.* 12 *art.* 2. *num.*

num. 28. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *n.* 12. & Biſſus *lit. D. ſup.* Si verò eſſet anguſtia ſitus, ita ut non poſſent hoc ordine procedere; tunc Ceroferarii procedunt unus poſt alium, & Subdiaconus ante Diaconum. Si cantatur *Sequentia*, ſupradicta fiunt circa finem illius; ita tamen tempeſtivè, ut finito cantu in Choro, Diaconus ſit paratus ad cantandum Evangelium ſine mora. Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 20.

De Proceſſione, quæ antiquitus fiebat ad Evangelium cantandum, & de uſu Crucis, & pulvinaris, præter thuris, & cereorum uſum ad prædictam Evangelii lectionem, eruditè tractant Antonius Bellotte, in ſuis obſerv. *pag.* 421. Jacobus Eveillon in ſuo libro de Proceſſionibus Eccleſ. *cap.* 6. necnon recentiſſimè Joſephus Catalani in ſuo erudito opere de Codice S. Evangelii, &c. *lib.* 2. *cap.* 13. qui evolvi poterunt ab iis, qui piæ ſuæ curioſitati ſatisfacere deſiderant.

XXX. Gavant. pag. 99. col. 2. lit. m *Contra Altare versùs populum.*) Agit pariter Gavantus hìc de loco, in quo antiquitus legebatur Evangelium; de quo pariter multa à nobis eſſent addenda, quæ brevitatis ſtudio omittuntur; & videri poſſunt apud Auctores ſuprà allegatos, quibus addi poteſt Claudius de Vert *tom.* 3. *Rub.* 45. *& ſeqq.* Reaſſumendo igitur noſtrum ſermonem ſpectantem ad praxim hodiernorum Rituum. Cùm præfati Miniſtri pervenerint ad locum Evangelii, Subdiaconus medius inter duos Ceroferarios, terga vertat ad eam partem, quæ pro Aquilone figuratur: Bauldry *part.* 3. *ſuprà*, *& part.* 1. *cap.* 13. *art.* 1. *n.* 21. & Biſſus *ſuprà* §. 15. Diaconus verò ſtans verſa facie ad Subdiaconum, librum Evangeliorum apertum, eidem Subdiacono tradit, qui eum ſuſtinet ambabus manibus elevatum ante pectus, & oculos ſuos; ita ut Diaconus in eo commodè legere poſſit, & oculi Subdiaconi impediantur à libro, ne videant Diaconum: Bauldry *part.* 1. *& 3. ſuprà*, Benvenuti *ſuprà* §. *Ita diſpoſitis*: nunquam Subdiaconus ibi ſe inclinat: nec genuflectit, nec ſe ſignat, cùm immobile legile repræſentet; Cabrinus *cap.* 3. *n.* 17. Gavantus *pag.* 100. *lit.* o. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 12. Lohner *part.* 3. *tit.* 3. *n.* 8. Bauld. *part.* 1. *cap.* 13. *ſuprà.* Primus Ceroferàrius locum occupabit à dexteris Subdiaconi, & alter à ſiniſtris ejuſdem, ſtantes ambo facie ad Diaconum converſa. Bauld. *part.* 1. *c.* 14. *art.* 3. *n.* 6. *& part.* 3. *ſuprà*, & vertentes renes ad eam partem, quæ pro Aquilone figuratur, quemadmodum vertit Subdiaconus, Bauldry *part* 3. *ſuprà*, nullo modo ſe inclinantes, aut genuflectentes, aut ſe ſignantes, cùm repræſentent candelabra immobilia. Cerem. Epiſ. *lib.* 2. *cap.* 8. §. 46. Bauld. *part.* 1. *cap.* 14. *ſuprà.* Gavant. *ſupradicta lit.* o. & Nicolaus de Bralion *ſuprà. n.* 8 necnon Lohner *part.* 3 *tit.* 7.

Thuriferarius verò, ſi ipſe immediatè Diacono thuribulum miniſtrat, ſtat aliquantulùm poſt Diaconum à dexteris, & ſecundus Ceremoniarius à ſiniſtris Thuriferarii; ibique monet Diaconum, quando inclinandum ſit, aut genuflectendum, & ſe ſignat cum eo in fronte, ore, & pectore Bauld. *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 28. *& cap.* 5. *n.* 7. & Biſſus *ſuprà.* Si verò prædictum munus exerceatur à ſupradicto Ceremoniario, hic ſtabit à dexteris Diaconi; & Thuriferarius cum thuribulo, quod leviter ducit ſemiapertum, ſtabit poſt Diaconum à ſiniſtris Ceremoniarii. Bauldry *ſuprà cap.* 15. Biſſ. *ſuprà*, & Lohner. *part.* 3. *tit.* 6. *num.* 3.

XXXI. Rubr. n. 5. pag 98. *Dicit Dominus vobiſcum junctis manibus.*) Omnibus ut ſuprà diſpoſitis, Diaconus, junctis manibus ante pectus, cantat voce ſonora *Dominus vobiſcum*: poſteà dicit, *Initium*, vel *Sequentia S. Evangelii*, proùt convenit; *ſuperior Rubricas*: & reſponſio à Choro, *Et cum ſpiritu tuo*, ſignat textum, ſeu librum in principio Evangelii currentis pollice dextero, reliqua manu extenſa, & digitis ſimul junctis, & extenſis, ſiniſtra ſuper librum Evangeliorum poſita: Lohner *part.* 3. *tit.* 2. *n* 11. Bauld. *part.* 1. *cap.*

12. *art.* 1. *n.* 31. & Nicolaus de Bralion *ſuprà*: deinde ſe ipſum eodem pollice ſignat in fronte, ore, & pectore, ſiniſtra infra pectus poſita; Bauldry, Bralion, Lohner *ſuprà*; advertens ne ſignet os ſuum, dum verba profert; Bauldry *part.* 1. *ſuprà*, & à Portu *ſuprà n.* 17. quod facilè evitabit, ſi, poſtquàm ſignaverit frontem dicendo *S. Evangelii*, pauſet tantiſpar, & interim ſignet os, & deinde ſignet pectus, dicendo *Secundùm*, *&c.*) Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 31. à Portu *ſuprà*: Celebrans autem, & omnes alii ſe ſignant eodem modo, exceptis Subdiacono, Ceroferariis, & Thuriferario, cùm ſint occupati, & impediti. Bauld. *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 6. *n.* 1. & Benven. *ſuprà* §. *Finito cantu.* Si genuflectendum ſit, ſolus Diaconus genuflectit versùs librum; reliqui, qui debent genuflectere, hoc facient versùs Altare: Lohner *part.* 3. *tit.* 4. *n.* 8. & Bauld. *part.* 3. *art.* 6. *n.* 3. etiam Thuriferarius, cùm proferuntur verba, ad quæ genuflectendum eſt, cum aliis genuflectit, facie ad Altare versâ. Vinitor *part.* 4. *tit.* 24. *n.* 9.

Poſteà, cùm à Choro reſpondetur *Gloria tibi Domine*, Diaconus accipit thuribulum à Thuriferario (vel ab aliquo Ceremoniario, juxta diverſitatem conſuetudinum in Eccleſiis) aliquantulùm ad ipſum Thuriferarium, vel Ceremoniarium converſus, ita ut nullus terga vertat Cruci Altaris: qui autem Diacono thuribulum tradit, ipſum clauſum porrigere, ſicùt etiam illud tenere debet per manubrium in dextera; vaſculum verò per catenulas in ſiniſtra, dum illud Diacono tradit; Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 4. Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *ſuprà num.* 7. à Portu *n.* 18. neque thuribulum, neque manus Diaconi oſculatur. Bauld. *part.* 3. *ſuprà not.* 6. *n.* 1. & Biſſus *lit. D. num.* 123. §. 17.

XXXII. Gavant. pag 99. col. 2. lit. n *Ter librum incenſat, intellige à dexteris.*) Diaconus accepto thuribulo incenſat librum Evangeliorum triplici ductu, ſemel ſcilicet in medio, poſtmodùm in dextera libri, quæ eſt pars illius nobilior, quæque correſpondet ſiniſtræ Diaconi; tandem in ſiniſtra libri, quæ correſpondet Diaconi dexteræ; Gavantus hic, Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 5. *n.* 12. Biſſus *ſuprà*, & alii communiter; facta tamen ante, & poſt incenſationem, debita inclinatione ipſi libro, propter reverentiam Sacri textus, in eo contenti: incenſet autem Diaconus præfatum librum tali tempeſtiva moderatione, ut finita ſit incenſatio, ſtatim poſtquàm à Choro fuerit reſponſum *Gloria tibi Domine*, ad quod etiam Chorus attendere debet, ut tardiùs propterea prædicta verba decantet. Bauld. *part.* 1. *&* 3. Biſſus, & à Portu *ſuprà n.* 18. Incenſato libro, Diaconus reddit thuribulum Miniſtro, qui ſtare debet poſt Diaconum ad ſiniſtram ejuſdem; ùt volunt Gavantus *pag.* 100. *lit. o.* §. *Dum cantatur Evangelium*, Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 11. *n.* 16. & Venant. *tit.* 8. *cap.* 1. *n.* 8. vel potiùs prædictus Miniſter ſtet poſt Diaconum versùs partem ejuſdem dexteram, aliquantulùm agitans thuribulum, ejuſdemque elevans operculum; ne, dum cantatur Evangelium, ignis extinguatur, cùm inſervire debeat poſt Evangelium ad incenſandum Celebrantem. Biſs. *tom.* 2. *lit. T. n.* 49. §. 4. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 5. *n.* 12. Bauld. *part.* 1. *&* 3. *ſuprà*, Lohner *part.* 3. *tit.* 2. *num.* 11. Si igitur ipſemet Thuriferarius dedit thuribulum Diacono, ante incenſationem, ipſe idem illud recipere debet (ſemper tamen ſine oſculis; Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 4. *n.* 10.) quod quidem convenientius eſt; & tunc ſtabit poſt Diaconum, ùt ſuprà, versùs dexteram ipſius; & à ſiniſtris ejuſdem Thuriferarii poſt Diaconum ſtabit Ceremoniarius. Si verò Diaconus thuribulum à Ceremoniario acceperit; tunc eidem Ceremoniario ipſum reddet, & hic ſtatim illud tradit Thuriferario; & in tali caſu Ceremoniarius ſtare debet à dexteris, aliquantulùm poſt Diaconum; & Thuriferarius pariter ſe ſiſtit poſt Diaconum à ſiniſtris Ceremoniarii, ùt diximus ſuprà. Bauld. *part.* 3. *ſup. art.* 6. *n.* 2. & Biſs. *ſuprà.* Diaconus reddito thuribulo, ùt ſuprà, proſequitur manibus junctis Evangelium cantare. Bauldry *part.* 1. *ſup.*

Digitized by Google

1. *ſup. cap.* 12. Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *ſuprà*, & Biſſus *ſuprà* §. 18.

Cùm Diaconus incipit cantare *Dominus vobiſcum*, & Celebrans confert ſe ad cornu Epiſtolæ, ùt ſuprà adnotatum eſt, primus Ceremoniarius, ſi adſit, ut aſſiſtat Celebranti, aſcendit ad ſecundum gradum Altaris in cornu Epiſtolæ aliquantulùm poſt Celebrantem, huicque ſe conformat, caput inclinando, ſe ſignando, &c. à Portu *ſup. n.* 20.

XXXIII Rubr. n. 5. pag. 98. *Et cùm nominatur Jeſus, caput inclinat.*) Diaconus ad verba *Jeſus*, vel *Mariæ*, vel *Sancti*, de quo celebratur Miſſa, aut facta fuerit Commemoratio, inclinat caput (quod ſemper facit) versùs librum; ſicùt etiam inclinare debent caput Celelebrans, Ceremoniarii, & omnes de Choro (exceptis Subdiacono, Ceroferariis, quia iſti ſtant ad modum legilis, & candelabrorum, ut diximùs ſuprà) ſed profundiùs versùs Crucem ad nomen *Jeſus*; ad alia nomina versùs librum. Ceremoniale Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 8. §. 46. de Bralion *ſuprà n.* 8. Bauld. *part.* 3. *ſup.* & *part.* 1. *cap.* 12. *ſup.*

XXXIV. Rubr. n. 5. pag. 98. *Finito Evangelio.*) Diaconus finito Evangelio, indicat Evangelii principium Subdiacono: Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 32. (qui propterea demittit aliquantulùm librum, ut poſſit initium ejusdem ſibi demonſtratum videre) quòd ſi principium fuerit in pagina præcedente, Diaconus volvere debet folium; Hippolytus à Portu *part.* 2. *de Miſſa Sollem. tit.* 6 *rub.* 5. *in adnot. num.* 23. Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 4. *num.* 7. Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *num.* 32. & ſtatim ſe retrahit, aliquantulùm faciem quaſi versùs Altare convertens, ne Subdiaconum tranſeuntem cum libro Evangeliorum impediat; Bauld. *ſuprà* & *part.* 3. *ſuprà num.* 6. Subdiaconus autem ſubitò rectâ via per gradus anteriores Altaris, Turrin. *part.* 2. *ſect.* 3. *cap.* 2. §. *Cùm pervenerit*, defert librum Evangeliorum apertum (in folio, in quo incipit Evangelium,) elevatum ob oculos, ſolus, modeſtè, nulla facta reverentia Celebranti in acceſſu, aut genuflexione, nea Altari, neque Sanctiſſimo Sacramento, etiam expoſito, ob reverentiam Sacri Evangelii. Cerem. Epiſ. *lib.* 2. *cap.* 8 §. 46. Arnaud. *part.* 2. *tit.* 6. *num.* 16. Gavant, *infrà lit. p.* Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 3. *n.* 13. Lohner *part.* 3. *tit.* 3. *n.* 8. Bauld. *part.* 3. *ſup. art.* 6. *n.* 4.

Cùm pervenerit ad Celebrantem, indice dexteræ manus, ſi commodè poteſt, initium Evangelii ei monſtrat, eique oſculandum offert. Caſtaldus *lib.* 1. *ſuprà*; Lohner *ſuprà*, Bauldry *part.* 1. *cap.* 13, *art.* 1. *n.* 22.

XXXV. Rubr. n. 5. p. 98. & Gav. pag. 100. col. 1. lit. o *Oſculatur librum.*) Celebrans ambabus manibus librum à Subdiacono delatum pro deoſculatione, ſibi appropinquat, quia ita aptiùs fit deoſculatio: non tamen Subdiaconus deſinit eum tenere in medio; ſed Celebrans partem inferiorem accipiens, ſibimetipſi illum appropinquare poteſt, ut oſculetur Evangelium; etſi, ùt præſcribit Rubrica, illud deoſculatur aliquantulùm inclinatus; ſed non ſignabit; dicet tamen per *Evangelica dicta, &c.* proùt ſolet dicere in Miſſa Privata, quando oſculatur Evangelium. Arnaud. *tract.* 1, *part.* 2. *tit.* 6. *n.* 16. ex Rubrica Miſſalis.

XXXVI. Gavant. pag. 100. col. 2. lit. p *Deinde clauſo libro.*) Oſculato per Celebrantem Evangelio, Subdiaconus claudit librum, & paululùm retrocedens, Celebranti ſe profundè inclinat; Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 5. *n.* 13 Bauld. *part.* 1. & *part.* 3. *ſup. art.* 6. *n.* 4. Turrin. *ſup.* Biſſ. *lit. S. n.* 196. §. 10. & Gavant. *hoc loco*; ibique facit Cruci genuflexionem juxta ſententiam Lohner, & Hippolyti à Portu *ſuprà*: non enim debet genuflectere in plano Cappellæ, ùt ſuſtinent Bauld. *part.* 1. *cap.* 13. *num.* 22. & Turrin. *ſuprà*: quia in aliis caſibus, quando ab Altari recedit, antequàm ab eodem recedat, genuflectit; non autem poſtquàm in termino conſiſtit, ad quem ivit: & hoc videntur innuere etiam Gavantus noſter, necnon Arnaud. & Biſſus

Digitized by Google

Biſſus *ſuprà*, dicentes: *Facit utrique reverentiam*: ſcilicet Celebranti, & Altari. Poſt dictam genuflexionem deſcendit idem Subdiaconus in planum; & quidem non per medium, ùt ſuſtinent Corſettus, Caſtaldus *ſuprà*, ſed à latere Epiſtolæ; ùt tenent Lohner *part. 3. tit. 3. ſuprà*, Biſſus, & à Portu *ſuprà*, & quia debet deſcendere per viam breviorem ad planum; & quia, ſi deſcenderet per medium, occurreret ante Diaconum ſupervenientem, ut Celebrantem incenſet. Poſtquàm igitur pervenit in dictum locum, à latere Epiſtolæ, ibi conſiſtit, & tradit librum ſecundo Ceremoniario, vel alicui Acolytho, qui deferat illum ad credentiam, reverſurus deinde ad locum ſuum. Lohner *part. 3. tit. 3. num.* 8. Caſtaldus, Biſſus, & Turrinus *ſuprà* §. *Facta genuflexione.* Dum Subdiaconus pergit ad Celebrantem, ſequitur ſecundus Ceremoniarius, ſi adeſt, qui procedit ad medium Altaris: tum Thuriferarius medius inter Ceroferarios, ibique expectans Diaconum, qui omnium poſtremus, manibus junctis ante pectus, accedet ad ipſum omnino medium Altaris per planum Presbyterii, & ſtans in medio plani, habens quaſi à dexteris Thuriferarium, à dexteris Thuriferarii primum Ceroferarium, & quaſi à ſiniſtris ſecundum Ceroferarium; & ſtatim omnes genuflectunt (excepto Subdiacono, quia jam fecit genuflexionem, ùt ſuprà dictum eſt) Diaconus ſuper infimum gradum Altaris, reliqui verò in plano: Bauldry *part. 1. cap. 12. art. 1. n. 52. & cap. 14. art. 3. n. 6.* Benvenuti *ſuprà* §. *Expleto*: deinde omnes ſurgunt: & Ceremoniarius, cùm non habeat locum determinatum, in hoc caſu ſtabit à dexteris primi Ceroferarii, præſertim ſi ipſemet accipere debeat librum Evangeliorum à Subdiacono, qui, ùt ſuprà adnotavimus, poſt factam genuflexionem, deſcendere debet in planum à latere Epiſtolæ, ibique conſiſtere. Si verò præfatus Ceremoniarius velit porrigere thuribulum Diacono, ùt inſinuant Nicolaus de Bralion *ſuprà num.* 12. & Bauldry *part. 1. cap. 1. art. 1. num.* 29. tunc ſtabit quaſi à dexteris ejuſdem Diaconi, & Thuriferarius ſiſtet ſe à ſiniſtris Ceremoniarii, aliquantulùm poſt eum. Ceroferarii verò facta, ùt diximus, genuflexione Altari, ſine mora, redeunt per planum ad credentiam; ibique deponunt candelabra ſua, ac in loco ſuo conſiſtunt: Bauldry *part. 3. ſuprà art. 6. num.* 5. Simon Buongiovanni in Silva Sacr. Cerem. *lib. 3. cap. 9.* & Corſett. *tract. 1. part. 1. cap. 2. num. 9.* & hæc eſt praxis omnium Cathedralium; qui quidem Ritus reverà conſonat antiquæ Eccleſiæ Diſciplinæ; ùt videre eſt apud Catalanum in ſuo codice Sancti Evangelii.

XXXVII. Gav. pag. 100. col. 2. lit. q *Diaconus in plano medio, &c.*) Diaconus autem ſtans in medio, ubi eſt, accipiens thuribulum à Thuriferario erecto, & porrigente illud ſine oſculis; ùt docent Caſtaldus *lib. 1. ſect. 4. cap. 6. num.* 10. Bauldry *part. 1. cap. 12. & cap. 15. art. 3.* Biſſus *ſuprà* (vel à Ceremoniario, ùt docet de Bralion *ſuprà n.* 12.) ad Celebrantem converſus, & cum debita inclinatione, id eſt profunda, ante, & poſt exhibita, Bauldry *part. 3. ſuprà*, & Biſſus *ſuprà*, triplici ductu eundem Celebrantem incenſat, etiam fumo deficiente; non enim ponendum eſt thus in thuribulum pro incenſando Celebrante. Biſſus *ſuprà*, à Portu *ſup. num.* 24 Bauldry *part. 3. ſuprà*, Benven. *ſup.* § *Expleto.* Huc ſpectat Decretum editum à S. R. C. ſub die 4. Auguſti 1663. *in Dalmatien.* & datum in noſtro Indice ſub *num.* 410 in quo declaratum eſt, quòd -- Finito Evangelio Miſſæ Sollemnis, cui aſſiſtit Epiſcopus cum cappa, thurificandus eſt Celebrans, non verò Epiſcopus -- Incenſato Celebrante, Diaconus reddit thuribulum Thuriferario, vel Ceremoniario, ſi illud ab eodem accepit; & hic tunc tradit præfatum thuribulum Thuriferario, qui facta nova genuflexione Altari, illud in loco congruo reponit; ut poſſit illud reſumere tempore opportuno

portuno pro thurificatione oblatorum ùt infrà: quòd ſi non ſit dicendum Symbolum, tunc Thuriferarius non reponit thuribulum, ſed illud teneat præ manibus, in loco ab Altari remoto, ubi leviter item thuribulum agitat, ne ignis extinguatur pro incenſatione mox facienda. Bauldry *part. 3. cap. 11. art.* 6. Biſſ. *lit. T. n.* 49. §. 5. Benven. *ſuprà.*

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, à fine Evangelii, uſque ad Offertorium.

XXXVIII. Gavant. poſt Rubr. n. 6. pag. 100. col. 1. lit. q *Hoc loco concionandum eſt.*) Si inter Miſſarum ſollemnia concionandum ſit, habeatur concio ſtatim poſt Evangelium, & poſtquàm incenſatus fuerit Celebrans, dummodò ipſa concio habeatur ſupra Evangelium; nam alterius argumenti infra Miſſam fieri non debet: Nicolaus de Bral. *ſup. n.* 13. quòd ſi fiat concio ab ipſo Celebrante, ipſe ſedebit in cornu Evangelii ſuper nudo ſcamno apud Altare ob reverentiam ipſius Altaris, capite tamen tecto; neque decet ſedere juxta ipſum Altare in alio ſcamno: Gavant. & de Bralion *ſuprà:* Diaconus verò, & Subdiaconus in eodem latere, extra Altare tamen, tectis capitibus ſuper ſcamnum, faciebus ad Altare converſis, Diaconus à dexteris, & Subdiaconus à ſiniſtris ſedebunt; Caſtald. *lib. 1. ſect. 2. cap. 6. num. 6.* vel ſedere poterunt in ſcamno, ubi cum ipſo Celebrante, dum cantabatur *Gloria in excelſis*, ſedebant, relicto tamen loco ipſius Celebrantis vacuo, juxta opinionem de Bralion *ſuprà.* Si verò Celebrans in pulpito prædicare velit, ad illud ſine caſula ducetur à Ceremoniario; & tunc Diaconus, & Subdiaconus ſedebunt, ubi commodiùs, ſecundùm loci diſpoſitionem poterunt, de Bralion *ſuprà*, & Biſſ. *lit. C. n.* 197. §. 28. Bauld. tamen *part. 1. cap. 10. n.* 8. ex Concil. Mediol. 6. docet, quòd Præpoſiti, & alii Epiſcopo inferiores ad Altare concionantes, ſtent, & aperto capite; vel ùt faciliùs audiantur, depoſita planeta, & manipulo ſi velint, procedant ad pulpitum, & finita concione ea reſumant: in ſuggeſtu verò, capite tecto vel ſedeant, quia celebrant, vel ſtent proùt maluerint: ad Altare autem ad cornu Evangelii ſtent, Miniſtris ſtantibus in plano, ad idem cornu aſpicientibus; nec candelæ Altaris extinguantur.

Si verò alius à Celebrante concionari debuerit, antequàm pulpitum aſcendat, ſi ſit Clericus, ſuperpelliceo indui debet; & cum ſtola, ſi ſit Sacerdos (extra Urbem tamen: nam Romæ ob Papæ reverentiam, Concionator non adhibet ſtolam ſuper cottam, ùt advertit hìc Gavant.) ſi verò Concionator ſit Regularis, remanet indutus ſolo habitu ſuo regulari; ſi Canonicus, vel Dignitas, cum cappa, vel almutia ſuper rochettum; ſi verò ſit Epiſcopus, & non ſollemniter celebret, habitu ordinario indutus, videlicèt rochetto, & mozzetta, addita ſtola; qui ſi ſollemniter celebret, Pontificalibus indumentis cum mitra, proùt *in Cerem. Epiſc. lib. 2. cap.* 8. ſuum munus exequitur; ſi verò Epiſcopus extra ſuam Diœceſim concionetur, non quidem mozzettam, ſed mantellettam habebit.

Si coram Cardinali, Legato Sedis Apoſtolicæ, Patriarcha, Archiepiſcopo, vel Epiſcopo in locis ſuæ juriſdictionis, concionari contingat; tunc ſermocinaturus cum debitis reverentiis, antequàm ſuggeſtum aſcendat, ſi ſit Clericus, vel Regularis, genuflexus Benedictionem petat, dicens: *Jube Domne benedicere:* ſi verò ſit Dignitas vel Canonicus (nempe Eccleſiæ Cathedralis) profundè inclinatus Benedictionem petat. *Cerem. Epiſc. lib.* 1. *cap.* 22.

Huc ſpectant aliqua Decreta à S. R. C. emanata, nimirum -- Vicario Epiſcopi non

licet dare Benedictionem Prædicatori, antequàm pulpitum aſcendat - - S. R. C. 17. Martii 1607. & datur in noſtro Indice ſub *num.* 52.

Epiſcopus, qui concionatur extra ſuam Diœceſim, nullo modo ab Epiſcopo Ordinario, etiam ſi ſit Cardinalis, Benedictionem petere debet; non enim decet, ob ſupremum ordinem, & Dignitatem Epiſcopalem. Ita declaravit S. R. C. 28. April. 1607. & datur in noſtro Indice ſub *num.* 56.

Poſtquàm Concionator ſuggeſtum aſcenderit, ſtatim Cruci, vel Altari facit profundam inclinationem, vel genuflexionem, ſi ſit SS. Sacramentum in eo: mox ſalutat Clerum, & Populum: tum tegit caput, & exſpectat tantiſper: deinde caput detegens, manibus junctis, birretum tenens ante pectus, ſi eo utatur, oculiſque ad Deum elevatis, ſignat ſe ſigno Crucis, dicens ſubmiſſa voce: *In Nomine Patris, &c.* & in fine jungit manus dicens *Amen*; & ſtatim ad Altare genuflexus, clara voce dicit ſalutationem Angelicam (non verò *Regina Cœli*, etiam tempore Paſchali. Ita Cerem. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 22. §. 3.) qua completa ſurgit, caput tegit, ſermonem incipit, & proſequitur de more. In fine Populum benedicit, niſi ſit præſens Epiſcopus loci, quia tunc à Benedictione abſtinet. Quòd ſi adſit aliquis Prælatus magnus, non tamen in loco ſuæ juriſdictionis, antequàm aliis benedicat, eidem Prælato ſe profundè inclinabit; mox ex alia parte converſus benedicet Populo. Bauld. *part.* 1. *art.* 2. *cap.* 10. §. 6. & Caſtald. *ſuprà num.* 4.

Dixi *ſuprà*, Concionatorem, poſt factam Altari reverentiam, & genuflexionem, debere ſalutare Clerum, ac Populum: ſed advertendum eſt, quòd ſi adſint Prælati, ac Primates, vel magni Principes &c. ante Populi ſalutationem debet ipſis profundam facere inclinationem capite detecto, & obſervare in hac inclinatione ſequentia Decreta à S. R. C. edita, nimirum:

Concionatores debent primùm Canonicos, quàm Magiſtratus ſalutare. S. R. C. 3. Octobris 1615. & datur in noſtro Indice ſub *num.* 148.

Concionator debet priùs ſalutare Canonicos, quàm Gubernatorem Civitatis: & datur in noſtro Indice ſub *n.* 499.

Quando in Miſſa Sollemni Concionator poſt ſalutationem Angelicam ſalutat Miniſtros Altaris, ſeu facit reverentiam; non eſt incongruum, ſi Miniſtri Altaris, & ipſe Celebrans, correſpondeant ſalutationi Concionatoris diſcooperiendo caput. S. R. C. 20. Julii 1686. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 486.

Si Suffraganeus aſſiſtens concioni, ſedeat in Presbyterio, Prædicatoris ſalutatio ei priùs dirigi debet, diſtincta ab illa Canonicorum, & Magiſtratus Secularis. Ita S. R. C. in *Veliterna* 6. *Septemb.* 1698. & datur in Appendice noſtri Indicis.

Præterea Epiſcopo prædicanti in Eccleſia Cathedrali in ambone, ubi Prædicatores Ordinarii prædicare conſueverunt ſine baldacchino, & in habitu mozzettæ, & ſtolæ, non debetur aſſiſtentia à Canonicis, & Dignitatibus; quæ aſſiſtentia ſolùm debetur Epiſcopo prædicanti cum pluviali, & mitra, ad præſcriptum Ceremonialis Epiſc. S. R. C. 19. Decembris 1643. & datur in noſtro Indice ſub *n.* 286.

Lubet hìc mentionem facere de ligneo illo ſeptimento, quod in noſtris Eccleſiis priſci noſtri PP. inter viros & mulieres erigendum primi omnium, dum Sacræ Conciones habentur, inſtituerunt, ſeu potiùs reſtaurarunt. Id verò (ùt optimè obſervat Antonius Caracciolus in ſuis eruditiſſimis notis *ad cap.* 7. *part.* 1. noſtrarum conſtitutionum) accepere ex antiquiſſimo Eſſenorum Ritu, de quibus Philo *de vita contemplativa* ait: *Septimo die conveniunt, ſepto clauditur duplici, ſeparatis virorum, & mulierum cœtibus.* Et paulò inferiùs: *Medius autem paries à ſolo*

à ſolo ſurgit tribus, quatuorve cubitis in modum loriculæ: ſuperiora uſque ad tectum patent: unde gemina provenit commoditas, & quòd pudori fœminei ſexus conſulitur; & quòd verba Doctoris exaudiuntur facilè abſque obſtaculis, quæ vocem intercipiant. Clemens Romanus, ſive aliùs Auctor conſtitut Apoſtolicarum, *conſtit. 2. cap. 57.* Apoſtolis tribuit hanc diſciplinam his verbis: *Horum cura, ut laici ſedeant cum omni quiete, & ordine: mulieres quoque ſeparatim ſedeant*; quocirca miratur laudatus Caracciolus, qua ratione Chryſoſtomus dixerit, ſe à ſenioribus audiviſſe, hos parietes non fuiſſe ab initio; niſi intelligat in Syria, aut Antiochia non fuiſſe. Verùm ſola conſtitutionum Apoſtolicarum auctoritate, originem hujus Ritus ab Apoſtolis repetere non poſſumus; cùm illæ conſtitutiones ab Auctore IV. Seculi ſcriptæ fuerint, ùt fert communior eruditorum opinio: unde non tantam admirationem Caracciolo parere debuit ſententia Chryſoſtomi. Ligneos verò extitiſſe hos parietes ſua ætate, idem Chryſoſtomus tradit *homil. 74. in Matth.* his verbis: *Oportet interiore pariete viros à mulieribus ſeparari: verùm, quoniam non vultis, neceſſarium eſſe; PP. noſtri putaverunt ſaltem his ligneis parietibus vos ſeparari.* Meminerunt ejusmodi ſepimenti complures alii, nimirum Divus Gregorius Nazianzenus *in oratione de Anaſt.* D. Ambroſius *ad Virg. Lap. cap. 6.* D. Auguſtinus *de Civitate Dei lib. 3. cap. 28.* S. Cyrillus Hieroſolymitanus *in præfat. ad Catech.* Ord. Rom. *Hittorpianæ collect. de Officio Miſſæ*: quem quidem morem jam obſoletum PP. noſtri ad Eccleſiæ decorem, honeſtatemque, ùt dixi, revocarunt, & adhuc iſta pia diſciplina obſervatur in nonnullis Eccleſiis, præſertim almæ Urbis, dum Sacri Oratores verba è ſuggeſtu faciunt.

Denique ſi fiat concio, quando SS. Sacramentum eſt ſuper Altare expoſitum, ſive ſermo habeatur in pulpito, vel ante Altare in cornu Evangelii; ſemper tamen Concionator ſtabit capite detecto; non obſtante quacunque conſuetudine; quam abuſum eſſe declaravit S. R. C. & ita ab omnibus, etiam quavis ſpeciali nota dignis, ubique Terrarum ſervari mandavit: & habetur hoc Decretum in noſtro Indice ſub *n. 253.*

Alia ſpectantia ad Ritus antiquos Concionatorum, videri poterunt apud Franciſcum Bernardinum Ferrarium in ſuo erudito opere *de Ritu Sac. Eccleſ. Cath. Concionum*; quæ verò ſpectant ad Ritus hodiernos, legi poterunt apud Caſtaldum, & Bauldrium ſupracit. necnon apud Cerem. Epiſcoporum.

XXXIX. Rubr. n. 6. pag. 100. *Et ſermone, ſive concione expleta, dicitur Credo, ſi dicendum ſit.)* Poſtquàm fuerit Celebrans à Diacono incenſatus (vel poſt concionem, ſi habenda ſit) convertit ſe ad Altare, & vadit ad medium ipſius, ubi alta voce cantat principium Symboli, ùt in Ordine Miſſæ: ſi verò non ſit dicendum *Credo*, oſculato Altari in medio, dicit versùs Populum *Dominus vobiſcum.*

Diaconus autem, poſtquàm Celebrantem incenſavit, & thuribulum Thuriferario, vel Ceremoniario reddidit, aſcendit ad ſecundum Altaris gradum; ibique (ſine genuflexione, quia jam erat in medio Altaris ante infimum gradum) ſtat, dum Celebrans incipit *Credo*, ſi dicendum ſit ùt ſuprà: Bauldry *part. 1. cap. 12. art. 1. num. 33.* & Biſſus *lit. D. num. 128. §. 19.* Subdiaconus verò eodem tempore ſe recipit ad medium plani poſt Diaconum, ante infimum Altaris gradum, ubi genuflectit (quia ipſe non erat in medio) & ſtatim ſurgit: Bauld. *part. 1. cap. 13. art. 1. num. 23.* & dum Celebrans pronunciat vocem *Deum*, uterque, imò & omnes de Clero caput Cruci inclinant. Bauldry *part. 1. cap. 12. & cap. 13. ſuprà.* Celebrans verò, dum dicit *Credo*, extendit, & elevat manus; dum dicit *In unum*, jungit manus ante pectus; dum dicit *Deum*, caput ipſe quoque Cruci inclinat; Bauld. *part. 3. cap. 11. art. 5.* tunc, & non priùs, ſcilicet poſt vocem il-

 lam

lam *Deum*, facta ſuis in locis ab utroque Miniſtro genuflexione, aſcendunt ad Celebrantem, Diaconus ſcilicet à dexteris, & Subdiaconus à ſiniſtris; & cum eo manibus junctis proſequuntur Symbolum, ùt & alii de Choro, ſicùt dictum eſt de Hymno *Gloria in excelſis*; Nicolaus de Bralion *ſuprà n.* 12. Bauldry *part.* 3. *ſuprà*, & Biſſus *lit. C. n.* 197. §. 30. inclinantes ad ea verba, ad quæ inclinat Celebrans. Cùm verò dicunt Celebrans, & Miniſtri ſubmiſſa voce verba illa, *Et incarnatus eſt*, præfati Miniſtri Sacri genuflectunt cum Celebrante; ſed ſolus Celebrans, cùm genuflectit, extendit manus ſuper Altare, ùt facit in Miſſa Privata; Miniſtri verò Sacri genuflectunt manibus junctis ante pectus, & non ſuper Altare poſitis; quod ab iiſdem ſemper eſt obſervandum: Biſſus *lit. C. ſuprà*: & adnotandum eſt, quòd debent incipere genuflexionem ad ea verba, *Et incarnatus eſt*, eamque finire ad illa verba, *Et homo factus eſt*; ùt diximus, cùm de Miſſa Privata. In fine Symboli, quando dicunt, *Et vitam ventu i Seculi*, manu dextera ſe ſignant ſigno Crucis, ſiniſtra pectori admota, diſtribuendo prædictas voces, ùt in Miſſa Privata dictum eſt, ſicùt & in fine manus jungunt, ùt ibi facit Sacerdos.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, & pro Ceremoniis faciendis, dum cantatur Symbolum.

XL. Gavant. poſt Rubr. n. 7. pag. 100. col. 1. lit. q *Quid agendum ſit à Celebrante, &c.*) Si Celebrans, & Miniſtri velint ſedere, recitato Symbolo ſubmiſſa voce, procedant eo modo, quo diximus ſuprà, cùm de Hymno *Gloria in excelſis* ſermonem habuimus; & ita tempeſtivè ad ſcamnum paratum ibunt, ut non ſint in via, dum cantantur in Choro ea verba, *Et incarnatus eſt, &c.* ne cogantur genuflectere: nam ſi id eveniat, debent omnino, ubi ſunt, genuflectere versùs Altare, capùtque profundè inclinare. Lohner *part* 2. *tit.* 17. *de Ritu ſollemni num.* 2. ùt à ſimili colligitur etiam ex Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 5. *num.* 3. Si autem jam ſedeant, tunc non genuflectunt; ſed aperto capite illud inclinant. Canonici pariter ſedentes, capite detecto, profundè ſe inclinant versùs Altare; alii omnes de Choro genuflectent, donec finiatur dictus verſiculus, *Et incarnatus eſt, &c.* Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 8. §. 55. In die tamen Nativitatis Domini, & Annunciationis B. M. V. omnes ad dictum verſiculum genuflectere debent, etiam ipſimet Miniſtri Sacri, & Celebrans; ùt docet noſter Gavantus *part.* 1. *tit.* 17. *Rubr.* 3. *lit. n.* & cum eo omnes Rubriciſtæ.

Si verò recitato Symbolo privatè Celebrans, & Miniſtri nollent ſedere, niſi poſt prædictum verſum, *Et incarnatus eſt, &c.* decet, ut paulo antequàm dicatur *Deſcendit de Cælis*, deſcendant in planum; ibique genuflectant ſuper infimum Altaris gradum, & caput profundè inclinent; Lohner *ſuprà*; & cantato à Choro, *Et inca natus eſt, &c.* procedant ad ſedem paratam. Bauldry *part.* 3. *ſup. art.* 6. *num.* 10. & Biſſus *lit. G. n.* 29. §. 2.

Quando verò Celebrans, & Miniſtri nolunt ſedere, ſed ſtare ad Altare, dum cantatur Symbolum; ſtabit tunc Celebrans in medio Altaris, medius inter Diaconum, & Subdiaconum, ſecundùm communiorem uſum Eccleſiarum Urbis, & facient inclinationem ad ea verba, ad quæ, dum cantantur in Symbolo, fit inclinatio Cruci. De Bralion *ſup. num.* 16. & 18. Item paulò antequàm cantatur in Choro *Deſcendit de Cælis* Celebrans cum Miniſtris Sacris deſcendit ſupra gradum viciniorem ſuperiori gradui, id eſt ſupra ſecun-

cundum gradum Altaris; & medius inter Diaconum, & Subdiaconum genuflectit cum ipſis in ipſo ſuperiori gradu, hoc eſt in ſuppedaneo in medio ante Altare, ac caput omnes profundè incliuant, dum in Choro cantatur verſus, *Et incarnatus eſt &c.* poſteà dicto, *Et homo factus eſt*, ſurgit Celebrans cum Miniſtris, & iterum accedit ad Altare, ibique ſtat medius inter eos.

Item Celebrans cum Miniſtris genuflectit in Symbolo, caputque profundè inclinat ad ea verba, *Et incarnatus eſt*. in die Annunciationis B. M. V. & in tribus Miſſis Feſti Nativitatis Domini, non ſolùm dum privatè cum Miniſtris dicit Symbolum, unico genu, ùt ſemper fit; ſed etiam dum cantatur à Choro ſupradictus verſiculus; & tunc utroque genu; quæ genuflexio fieri debet ab omnibus, tam de Cleró quàm ab aliis, qui ſunt in Eccleſia, in reverentiam tanti Myſterii, quod potiſſimùm prædictis diebus celebratur; ùt ait Honor. in Gemma Animæ *lib. 1. cap. 18.* & noſter Gavant. *part. 1. tit. 17. Rubr. 3. lit. n.* & tunc Celebrans, ſi nolit ſedere, genuflectit cum Miniſtris Sacris in ſupremo gradu, ſeu in ſuppedaneo Altaris in medio, ùt mox dictum eſt: ſi verò ſedere velit, expectando tamen, (quod eſt convenientius) poſt verſum *Et incarnatus eſt*; tunc ſtat ad Altare, & paulò antequàm cantetur in Choro *Deſcendit de Cœlis*, ipſe deſcendit in planum cum Miniſtris, & genuflectit in medio in infimo Altaris gradu, medius inter Sacros Miniſtros, ac caput profundè inclinat *ut ſuprà*: poſteà cantato à Choro *Et homo factus eſt*. ſurgit, & procedit cum Miniſtris ad ſedem ſuam: Biſſ. *lit. G. num. 29 §. 2. & lit. C. num. 97. §. 21.* Miniſtri verò Sacri (quilibet à patre ſua) in ſupradictis caſibus, ac in ſimilibus, ad ea omnia, in quibus fit aliqua pauſa in genuflexionibus, debent, priusquàm à Choro pronuncientur ea verba, aptare poſteriorem partem planetæ ſuper pedes Celebrantis. Bauld. *part. 3. ſuprà num. 8.* & à Portu *ſup. à tit. 6. in adnot. Rubr. 5. num. 27.* Si ſuperveniat Cardinalis aliquis, aut alius Prælatus loci ſuperior, dum Celebrans, & Miniſtri ſedent (quod modò dicimus de Symbolo, dicatur etiam de Hymno Angelico, & de aliis, ad quæ ſedet Celebrans) ſurgunt omnes: Celebrans & Miniſtri etiam aperiunt Caput, ſed non deſcendunt de ſuo gradu, ſi eum habeant ſub ſcamno, ſeu ſede: quòd ſi Celebrans ſit Epiſcopus, aut Abbas, non deponunt mitram; & ſic ſtant, donec Prælatus oraverit ante Altare, in quo celebratur. Tonellius *lib. 2. tit. 14. num. 12.* & apud ipſum Gavantus in MS. quod aſſervatur *apud Nicolaum Aldiuium Florentiæ.* Si verò interim cantaretur à Choro *Et incarnatus eſt, &c.* tunc omnes genuflectere debent, cùm non ſedeant, & quidem Clerici in plano, Canonici ſuis in locis, Celebrans cum Miniſtris in infimo gradu laterali à parte Epiſtolæ, ad quem tempeſtivè procedere deberet, ſi gradus diſtarent à ſcamno oblongo in quo ſedet; à Portu *ſuprà*; vel potiùs Celebrans genuflectit cum ſuis Miniſtris prope ſedem ſuam, quod quidem magis placet; ùt à ſimili colligi poteſt ex Bauldry *part. 4. cap. 2. num. 23.*

XLI. Gavant. pag. 100. col. 2. lit. r *Diaconus autem ſolus, cum debitis reverentiis portat burſam.*) Cantato verò in Choro *Et homo factus eſt*, Ceremoniarius primus procedit ante Celebrantem, illi profundè inclinat, & deinde (ſurgente etiam ipſo Subdiacono, & præ manibus birretum tenente, necnon apud locum ſuum conſiſtente; Cabrinus *cap. 3. num. 2.* Lohner *part. 3. tit. 3. num. 10.* Arnaud. *part. 2. tit. 6. num. 2.* Bauld. *part. 3. ſup. num. 13.*) minùs profunda inclinatione convertens ſe ad Diaconum, hunc admonet de burſa deferenda: ſurgit Diaconus, & facit reverentiam profundam Celebranti (depoſito birreto ſuper ſcamnum, in quo ſedebat) ſimul cum Ceremoniario; Bauld. *part. 1. cap. 12. art. 1. num. 25.* Lohner *part. 2.*

tit. 2. num. 13. & part. 2. tit. 17. de Ritu Sollem. num. 3. & aliqualem Subdiacono reverentiam, hoc eſt mediocrem: à Portu *ſup. Rubr. 7. in adnot. num* 1. tum Celebrans modica capitis cooperti inclinatione eidem reſpondet; Lohner *ſup. part. 2. &c. num* 3. Bauld. *part. 3 ſup. num.* 12. & Cerem. Cler. Reg. S. Pauli *lib. 1. cap.* 1. Subdiaconus verò æqualiter Diacono correſpondet: hinc Diaconus cum primo Ceremoniario vadit ad credentiam, Lohner *part. 3. tit. 4. num.* 10. *& tit 2. num.* 13. Bauld. *part. 1. cap* 12. *& part. 3. ſup* per viam breviorem; Caſtaldus *lib. 1. ſect. 7. cap. 5. num.* 14. Biſſ. *tom. 1. lit. D. num.* 123. §. 22. ubi Ceremoniarius facie ad Diaconum converſa, ambabus manibus porrigit burſam Corporalium, ita ut pars ejus aperta reſpiciat Diaconum; Bauld. *part. 1. art. 1. num.* 21. à Portu *ſup.* quam ipſe Diaconus accipit, eamque defert ambabus manibus, uſque ad oculos elevatam, & quaſi jacentem, parte aperta ad ſe converſa. Bralion *ſuprà num.* 14. Biſſ. *ſup.* & Cerem. Epiſc. *lib. 2. cap.* 8 §. 54. tenens eam per latera ipſius, pollicibus & indicibus deſuper, ſeu hinc inde; reliquis verò digitis ſubtus eam poſitis; Bauldry *part. 1. cap.* 12. *ſuprà*, & à Portu *ſuprà num.* 2. & ita procedit Diaconus ſolus (Ceremoniario ad locum ſuum revertente, ibique ſtante, unde procedit ſine comite, ùt docet Gavantus *hoc loco ex Cerem. Epiſ.*) per planum, ſeu per longiorem viam gravi inceſſu, & modeſto, oculiſque demiſſis ad Altare cum debitis Celebranti, Subdiacono (ſi ante eos tranſeat) & Choro reverentiis, cui etiam Celebrans, ùt ſuprà, cooperto, & Subdiaconus aperto capite correſpondent: de Bralion, & Biſſ. *ſuprà*; & cùm pervenerit ad medium ante infimum Altaris gradum, ibi unico genu Cruci genuflectit ſuper eundem infimum gradum. Biſſ. *ſuprà* §. 23. Lohner *part. 3. tit. 2. num* 14 Benvenuti *ſuprà* §. *Deinde*, & à Portu *ſuprà num.* 3. Deinde ad Altare aſcendit, & in medio ſtans, ſiniſtra tenet burſam, & dextera extrahit Corporale ex ea; tum eadem ſiniſtra manu burſam ponit erectam in cornu Evangelii inter candelabra, quaſi illis adjacentem; ita ut pars aperta reſpiciat medium Altaris; Biſſ. *ſup.* & Gerv. *in inſtruct. ſæpiùs citata cap. 2.* §. *Subito*; ſic namque commodior eſt, ut iterum in ea ſuo tempore Corporale includatur: tali verò modo eam ponat, ut neque impediat locum, ubi ponitur Miſſale, neque poſſit deturpari à cera ex candelis fluente. Manu verò dextera accepto Corporali, illud ambabus manibus explicat ſuper Altare in medio; & adverıat, ut ſi eſſet aliqua Crux acu picta in Corporali, eam partem ponat versùs oram Altaris, ut Celebrans eandem oſculari poſſit, dum oſculatur Altare; & tandem, ſic ponat Corporale explicatum, ut Celebrans commodè ſuper illud ponere poſſit manus poſt Conſecrationem, cùm Altare oſculari debebit, vel genuflectere. Biſſ. *ſup.* Lohner *part. 3. tit. 2. num.* 13. Bauld. *part. 3. ſuprà num.* 2.

Explicato Corporali, ibi apud Altare ſuper ſuppedaneum genuflectit Diaconus Cruci unico genu, manibus ante pectus junctis; poſteà per breviorem viam, per gradus à cornu Epiſtolæ redit ad Celebrantem; cui facta profunda inclinatione, & mediocri Subdiacono, quorum uterque proportionaliter, ùt ſuprà dictum eſt, correſpondet, tum ſedet, tegitque caput, quod idem facit Subdiaconus; Biſſus *ſuprà* §. 24. de Bralion *ſuprà num.* 14. Horatius Chriſtianus *ſect. 1. cap. 9. num.* 27. Lohner *part. 3. tit. 2. num.* 13. & à Portu *ſuprà n.* 5. & ſedent iterum omnes. Bauldry *part. 3. ſuprà n.* 13.

Si verò Celebrans, & Miniſtri Sacri non ſedeant, tempore, quo à Choro cantatur Symbolum, Diaconus ſequentem modum obſervabit ad explicandum Corporale ſuper Altare. Quando in Choro cantatur verſus, *Et incarnatus eſt*, genuflectit cum Celebrante, ùt ſuprà adnotavimus: finito prædicto verſu, ſurgunt omnes: Celebrans, & Subdia-

diaconus ad Altare aſcendunt; Diaconus verò vadit ad credentiam per viam breviorem, nulla facta inclinatione Celebranti, & de credentia accipit burſam habentem intus Corporale, quam defert per longiorem viam cum debitis reverentiis Choro, ùt ſuprà dictum eſt; & facta genuflexione Cruci ſuper infimum Altaris gradum, aſcendit ad illud, & interim Celebrans, & Subdiaconus recedant ad cornu Evangelii, ut medium liberum relinquant Diacono, qui ibidem Corporale explicare debet; ſicùt etiam ponere priùs debet burſam in cornu Evangelii inter candelabra, ùt ſuprà diximus: advertat tamen Diaconus, ne perveniens ad Altare, ibi aliquam reverentiam Celebranti faciat. Biſſus *ſuprà lit. D. n.* 123. §. 25. Explicato Corporali iterum ſe recipit Celebrans ad medium Altaris, Diaconus à dexteris, & Subdiaconus à ſiniſtris illius. Biſſus *ſuprà* §. 26 & Bauldry *part.* 3 *ſuprà num.* 14. Hæc dicta ſunt juxta ſententiam prædictorum. Cæterùm inhærendo ſententiæ Caſtaldi in Ceremoniali noſtræ Congregationis *lib.* 2. *cap* 27. *num* 12. in prædicto caſu, Diacono deferente burſam Corporalium, Celebrans paululùm è medio recedit, non versùs cornu Evangelii, ſed versùs cornu Epiſtolæ; Subdiaconus quoque poſt Celebrantem retrocedit, donec Diaconus explicet Corporale; & reverà, cùm Diaconus debeat deponere burſam à latere Evangelii inter candelabra, commodiùs hoc exequetur, ſi Celebrans tunc ſe recipiat ad latus Epiſtolæ.

Si autem Calix non eſſet ſupra credentiam, ſed ſuper Altare (quod tamen non convenit) tunc, ſi Celebrans, & Miniſtri ſedent, Diaconus cantato verſu *Et incarnatus eſt* à Choro, ſurgit; & factis Ceremoniis ùt ſuprà, accedit ſolus per longiorem viam ad Altare, cum debitis reverentiis Choro, & Cruci Altaris, & ibi explicat Corporale, ùt ſuprà diximus: ſi verò non ſit dicendum Symbolum, tunc, dum Celebrans dicit Offertorium, Subdiaconus ipſe defert burſam cum Corporali, ſimul cum Calice ad Altare: de Bralion *ſup.* Biſſ. *ſup.* §. 27. & Bauld. *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *num.* 37. in quo caſu Diaconus accipit Calicem cum burſa à Subdiacono, & in medio Altaris collocat, & explicat Corporale; burſam verò ponit ad cornu Evangelii; deinde Patenam offert Celebranti, ùt infrà dicemus. Bauld. *ſup. num* 40.

Circa finem Symboli, ſi ſedeant Celebrans, & Miniſtri Sacri, dato ſigno Clericis à ſecundo Ceremoniario, deinde à primo Ceremoniario, uti poſt *Gloria in excelſis*, Celebranti, & Miniſtris Sacris, ſurgunt omnes, & Celebrans cum Miniſtris, depoſitis birretis, præcedente primo Ceremoniario, revertitur ad Altare per planum Presbyterii, medius inter Diaconum, & Subdiaconum, vel poſt ipſos, ſecundùm loci commoditatem, cum debitis reverentiis Choro, & poſteà Altari; de Bralion *ſuprà cap.* 17. cui facta debita reverentia, Celebrans aſcendit ad illud; Miniſtri verò Sacri aſcendunt uſque ad ſecundum gradum, elevantes anteriores veſtes illius: Subdiaconus deſcendit in planum non genuflectens; Diaconus ſe ſiſtit in ſecundo gradu, uterque per lineam rectam à tergo Celebrantis. Bauldry *part.* 3. *ſuprà art.* 5 *n m.* 6. Biſſus *tom.* 1. *lit. C. num.* 197 § 19. Benvenuti *ſuprà* §. *Dum in Choro.*

Si verò Celebrans cum Miniſtris non ſedeat, ſed ſtet ad Altare circa finem Symboli, ſcilicet dum cantatur in Choro, *Et vitam venturi Seculi*, Miniſtri genuflectunt, & deſcendunt poſt Celebrantem; & ſine ulla alia genuflexione ibi ſtant, unus poſt alium, dum Celebrans dicit *Dominus vobiſcum*, & deinde *Oremus*, ante Offertorium. Bauldry *part.* 3. *ſuprà art.* 7. *num.* 1.

Pro

Pro Ritu Miſſæ Mediæ, quæ cantatur ſine Miniſtris Sacris; & primò de Miſſa cum duobus ſolis Acolythis.

XLII. Rubr. n. 8. pag. 100. *Si quandoque Celebrans cantat Miſſam ſine Diacono, & Subdiacono, &c.*) Ex hujus Rubricæ textu colligitur, quòd aliquando dici poteſt Miſſa ſine Miniſtris Sacris, ſed cum duobus Acolythis ſuperpelliceo indutis, ob exiguum numerum Clericorum; & tunc hora debita à Sacriſta, vel Acolytho parantur ea, quæ ſunt neceſſaria ſuper Altare, nempe Calix, Miſſale, & enſſinus, & alter liber pro Epiſtola cantanda ſuper credentiam, & alia, &c.

Celebrans verò hora competenti de more accipit in Sacriſtia, facta priùs Oratione, & lotis manibus, paramenta Sacra, coadjuvante uno ſaltem Acolytho Miniſtro; & ſic paratus ad Altare procedit ſequens duos Miniſtros pares incedentes; ibique facta debita reverentia Altari, & Choro, dato priùs birreto primo Acolytho ſtanti à dexteris ſuis, de more incipit Miſſam prædictis duobus Acolythis reſpondentibus, hinc inde genuflexis in plano.

Si ante Miſſam facienda ſit aquæ benedictæ aſperſio, Miſſale Celebrantis tantùm ponitur initio ſupra credentiam, & Acolythus primus habens à ſiniſtris alium, procedit ad Altare ante Celebrantem alba, ſtola, vel etiam pluviali, ſi fieri poſſit, indutum, vas aquæ benedictæ ferens. Celebrans verò, depoſito birreto ante Altare in manu alterius Acolythi genuflectit; & ſic genuflexus accepto à Miniſtro aſperſorio, qui priùs oſculatur illud, & deinde manum Celebrantis, de more aſpergit Altare, & ſe ipſum genuflexum, & poſteà alios; ùt dicemus infrà *part. 4 tit. 19. de Rubr. Benedictionum.*

Aſperſione facta, primus Acolythus deponit vas in loco congruo, librum accipit de credentia, & illum à ſiniſtris Celebrantis tenet, qui ex eo, verſus, & Orationem cantat. Interim alter Acolythus portat de Sacriſtia manipulum, & planetam Celebrantis; & finita Oratione primus Acolythus collocat ſuper Altare Miſſale; Celebrans verò dicta Oratione, retrahit ſe versùs cornu Epiſtolæ, facta priùs debita reverentia Altari, & Choro; & adjuvantibus ſupradictis duobus Acolythis, deponit pluviale (ſi eo uſus fuerit) & manipulum, deinde planetam accipit pro Miſſa: tum ſecundus Acolythus reportat pluviale in Sacriſtiam, indeque redit ad Celebrantem, qui cum ipſis Acolythis, factis debitis reverentiis, primùm Choro, deinde Altari, revertitur ante ipſum pro incipienda Miſſa; ibique genuflectit primus Acolythus à dexteris Celebrantis in plano, aliquantulùm retro Celebrantem; & deinde ſervantur ab Acolythis omnia, quæ ſervari debent à Diacono, & Subdiacono. Celebrans verò dum dicit *Vobis fratres*, & *Vos fratres*, & *Miſereatur veſtri*, caput minimè vertit ad Acolythos, ùt ad Diaconum, & Subdiaconum. Ita Eminentiſſimus Card. Urſinus Archiepiſcopus Beneventanus, & deinde Pontifex Maximus ſub nomine Benedicti XIII. in ſuis opuſculis variis de Miſſa cantanda à Celebrante ſine Miniſtris Sacris, *cap. 4 § 1.*

Peracta Confeſſione aſcendit Celebrans ad Altare, legitque Introitum, & *Kyrie*, aſſiſtentibus Acolythis; & poſteà, dum cantatur à Choro ultimum *Kyrie eleiſon*, accedit ad medium Altaris, & ibi intonat clara voce principium Hymni *Gloria in excelſis*; quo Hymno completo, Celebrans, dicto juxta morem *Dominus vobiſcum*, ſe recipit in cornu Epiſtolæ, ubi cantat Orationem, vel Orationes, ſi plures ſint dicendæ. Hìc advertere debemus cum Biſſo *v. Miſſa Sollemnis*

num.

Digitized by Google

num. 237. §. 2. quòd hæc Miſſa, quia eſt ſine Miniſtris Sacris, licèt cantata, tamen Sollemnis dici non poteſt: unde in hac Miſſa erit facienda Commemoratio Simplicis, ſi Feſtum, de quo celebratur Miſſa, ſit ſecundæ Claſſis: nam talis Commemoratio in Duplicibus ſecundæ Claſſis, omittitur ſolùm in Miſſa Sollemni, qualis iſta cenſenda non eſt, quia non cantatur cum Miniſtris Sacris, ſed cum duobus ſolis Acolythis. Hanc ſententiam tenuit etiam mox laudatus Benedictus XIII. *loc. cit.*

XLIII. Rubr. n. 8. pag. 100. *Epiſtolam cantat in loco conſueto aliquis Lector.*) Circa finem ultimæ Orationis primus Acolythus librum accipit de credentia, & cantat Epiſtolam; qua finita, non oſculata manu Celebrantis, reportat librum ad credentiam, ſemper cum ſolitis reverentiis, & redit ad locum ſuum: alter verò Acolythus accedit ad Celebrantem, ubi ſtans reſpondet in fine Epiſtolæ: *Deo gratias.*

XLIV. Rubr. n. 8. pag. 101. *Evangelium autem cantat ipſe Celebrans.*) Circa finem Gradualis, primus Acolythus ſe recipit ad cornu Epiſtolæ, ut inde deferat Miſſale cum cuſſino ad latus Evangelii; quo delato redit ad locum ſuum in plano: Celebrans verò cantat Evangelium de more, ad quod ambo Acolythi hinc inde in plano ſtant, & de more ſe ſignant, & genuflectunt, quando opus eſt. Utrùm incenſandus ſit liber Evangelii in hoc caſu, diſſident inter ſe Auctores Ramerius in ſuo Rituali Monaſtico *lib.* 3. *cap.* 2. tenet, quòd in Miſſa ſine Miniſtris cantata, etiamſi cum uno ſolo Acolytho, ad Evangelium, ad Oblata, & ad Elevationem, miniſtrante eodem Clerico naviculam, & thuribulum (ſed ſolùm in majoribus Sollemnitatibus) debeat fieri thurificatio; in reliquis autem minoribus Sollemnitatibus, quando non ſunt Miniſtri, thus non eſt adhibendum. Quando verò cantatur Miſſa cum duobus Acolythis, licèt communiter excludatur thurificatio ante Introitum; attamen Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 2. *num.* 5. Polaccus *aphoriſm. part.* 2. *tit.* 3. Corſettus *part.* 2. *cap.* 13. *n.* 5. à Portu *cap.* 2. *ad tit.* 6. *Rubr.* 8. *in ſuis adnot. num.* 1. & Benedictus XIII. *loc. ſuprac.* tenent, quòd, ſi videbitur, poterit adhiberi incenſatio ad Evangelium, ad Offertorium, & ad elevationem SS. Sacramenti.

Neque obſtat ſententiæ dictorum Auctorum Decretum S. R. C. editum die 22. Januarii 1701. & datum in noſtro Indice ſub *n.* 556. in quo habetur -- In Miſſa Conventuali dierum ſollemnium, quæ abſque cantu, & Miniſtris celebratur, non eſt facienda thurificatio -- Non, inquam, officit hoc Decretum: quia Miſſa, de qua nunc agimus, eſt quidem abſque Miniſtris Sacris, ſed non eſt abſque cantu: unde præfatum Decretum non afficit præſentem Miſſam.

Finito Evangelio, & incenſato Celebrante à Thuriferario, ſi Evangelium incenſatum fuerit à Celebrante, hic accedit ad Altaris medium, admovens ſibi librum; intonat Symbolum, ſi cantandum eſt; & proſequitur Miſſam, &c. Sed advertendum eſt, quòd inhærendo Decreto dato in noſtro Indice ſub *num* 510. Sacerdos non poteſt proſequi Miſſam eo tempore, quo à Choro cantatur Symbolum. Si igitur à Choro cantatur Symbolum, & Celebrans ſit ad Altare, dum cantatur *Deſcendit de Cælis*, ipſe deſcendit ad ſecundum gradum, ut genuflectere poſſit in ſuppedaneo ad ea verba, *Et incarnatus eſt, &c.* De Bralion *part.* 2. *cap.* 4. *n.* 19. Biſſus *lit. C. num.* 197. §. 52.

Lecto Offertorio à Celebrante, ambo Acolythi ſurgunt, & primus Celebranti ampullas miniſtrat; & hic idem ad lotionem manuum ejuſdem Celebrantis miniſtrat ampullam aquæ, & bacile: alius verò Acolythus mappulam porrigit; & ille primus campanulam, pulſandam de more ad *Sanctus*, & ad Elevationem, defert ad Altare; & ambo genuflexi reſpondent Celebranti dicenti: *Orate fratres.*

Ad *Sanctus*, primus campanulam pulſat, accendit unicum cereum, vel duos, ſi tot ſint: tum reverſus ad Altare, genuflectit in ſupremo gradu ipſius, dextera campanulam pulſat, & ſiniſtra planetam elevat ad Euchariſtiæ ele.ationem, ùt in Miſſa Privata.

Si duo cerei, ùt ſuprà, accendi debent, ſecundus Acolythus, facta genuflexione, & ſolita reverentia Choro de more (ſi id permittat Chori ſitus) vadit in Sacriſtiam, & accenſis duabus facibus, unam capit; alter verò de Choro deputatus ad id, pariter pergens in Sacriſtiam, aliam accipit facem; easque ambo ad Altare deferunt pro elevatione SS. Sacramenti, & ſemper cum debitis reverentiis, ùt ſuprà; qua elevatione facta ſurgunt. Primus verò Acolythus campanulam deponit, & ad cornu Epiſtolæ deſcendit, ubi manet genuflexus in infimo gradu; alii verò cum debitis reverentiis reportant fanalia, præterquàm in Miſſis Defunctorum, & Vigiliis, & Feriis, vel quando Communio facienda eſt, ùt ſuo loco adnotabimus. Mox ſecundus Acolythus redit ad Altare, & manet genuflexus in cornu Evangelii; alter verò, qui geſtabat aliam facem, cum debitis reverentiis Choro, & Altari, redit in Chorum. Si tamen non ſunt alii Acolythi, niſi illi duo, qui miniſtrant ad Altare, non deferuntur faces; & tunc ſecundus Acolythus manet genuflexus ùt ſuprà, & ambo ſe ſignant, & percutiunt pectus cum Celebrante. Si facienda erit Communio, ſerventur ea, quæ ſuo loco infrà dicemus. Paulò ante ſumptionem Sanguinis ſurgit primus Acolythus, ad credentiam campanulam defert, capit ampullas, & eas Celebranti cum oſculis earum tantùm, & ſolitis inclinationibus miniſtrat; tum ad Altare redit, ubi extinguit cereum, qui eſt à parte Epiſtolæ, ibique poſteà genuflectit in plano, ùt priùs: ſecundus verò ſurgit, dum Celebrans ſe purificat; defert librum ad cornu Epiſtolæ; & poſteà, ſi opus ſit, alium cereum extinguit; qui eſt in cornu Evangelii; ibique ùt priùs genuflectit in plano.

XLV. Rubric, n. 8. pag. 101. *Et in fine Miſſæ cantat: Ite Miſſa eſt, pro temporis diverſitate.*) Quando Sacerdos in fine Miſſæ cantat *Ite Miſſa eſt*, vel *Benedicamus Domino* pro temporis diverſitate, ambo prædicti Acolythi genuflectunt ad Benedictionem: tum ſurgunt, & ſtant ad Evangelium ultimum, hinc inde in plano, ſicùt ad primum; & ſi aliud Evangelium legendum ſit, Acolythus primus librum mutat cum ſolita genuflexione Cruci, & ad cornu Epiſtolæ redit, facta iterum ante medium in plano genuflexione, ubi Celebrantis birretum capit.

Peracta Miſſa, Celebrans in planum deſcendit; ubi facta cum Acolythis debita reverentia Altari, & Choro, & ſumpto birreto, in Sacriſtiam cum Acolythis redit, ùt venerat; ubi Acolythi, facta cum Celebrante profunda Cruci, vel imagini reverentia, ipſum Celebrantem, dum ſe exuit, adjuvant, & aquam, atque manutergium, ùt initio Miſſæ, miniſtrant. Ex Bauld. *part.* 3. *cap.* 11. & ex Vinitore *part.* 4. *tit.* 12. *ſuprà.*

De alia Miſſa Media, ſeu minùs Sollemni, quæ cantatur cum uno ſolo Acolytho.

XLVI. Eſt præterea alia Miſſa media, adhuc minùs Sollemnis, quæ ordinariè cantatur in Eccleſiis Monialium, & ubi non eſt copia Clericorum, cum uno ſolo Acolytho; ad quam Celebrans ſedere poterit ad *Kyrie eleiſon*, *Gloria*, *Credo*, & alia; Bauld. *part.* 3. *cap* 12. *num.* 1. Feri poterit etiam in hac Miſſa incenſatio; ùt in præcedenti Miſſa pariter adnotatum eſt, & ùt docent Nicolaus de Bralion *part.* 2. *cap.* 11. *num.* 4. & Caſtald.

Digitized by Google

ſtald. *ſup.* quamvis Bauldry *ſuprà*, & Vinitor *tit.* 13. necnon Polaccus *part.* 2. §. 1. velint, quòd in ſimili Miſſa Altare nunquam thurificetur. Mox laudati Auctores, nimirum Bauldry, & Vinitor, docent, non eſſe dandam pacem in hac Miſſa, niſi fortè cum inſtrumento (& hoc idem dicendum eſt de alia Miſſa mox deſcripta) quod, antequàm alicui oſculandum detur, priùs oſculari debet à Celebrante, nempe dicta Oratione *Domine JEſu Chriſte, &c.* Celebrans oſculatur Altare in medio, deinde oſculatur inſtrumentum pacis porrectum à Miniſtro genuflexo juxta ipſum in cornu Epiſtolæ; & iterum ipſe Celebrans, dum illud inſtrumentum oſculatur, dicit, *Pax tecum*, Miniſtro Acolytho reſpondente, *Et cum ſpiritu tuo*. Dictus autem Acolythus, poſtquàm Celebrans oſculatus fuerit inſtrumentum pacis, ſurgit; & facta genuflexione Sacramento unico genu, ut faciliùs ſurgere poſſit, vel duplici genu, ùt alii præſcribunt, in ſuppedaneo Altaris, accedit ad eos, quibus danda erit Pax, iiſque ſingillatim porrigit inſtrumentum, ut illud oſculentur. Biſſ. *lit. P. num.* 91. §. 5. necnon Benedictus XIII. *loc. ſupracit. num.* 22. *& ſeqq.*

XLVII. In hac Miſſa Clericus ſuperpelliceo indutus, facta à Celebrante Confeſſione, manet genuflexus in cornu Evangelii, ibique reſpondet Celebranti, ſi opus eſt. Vinitor *loc. cit. num.* 3.

Circa finem ultimæ Orationis, factis debitis reverentiis Altari, & Choro, ſi adſit, accipit de credentia librum Epiſtolarum; & iterum facta reverentia Choro, & genuflexione in medio Altaris, ſuper infimum gradum, cantat Epiſtolam in loco conſueto: Celebrans verò legit ſubmiſſa voce Epiſtolam, ſibique reſpondet *Deo gratias*. Cantata Epiſtola, ùt de more, facta genuflexione Cruci, & reverentia Choro, reponit Acolythus librum Epiſtolarum ſuper credentiam, ſine oſculo manus Celebrantis, & ſine Benedictione: tum præfatus Clericus defert Miſſale cum cuſſino ad cornu Evangelii, ùt in Miſſa Privata. Regulariter iſte Clericus manet genuflexus, ùt in Miſſis Privatis; niſi ex accidente ſurgere cogatur, ùt ad Epiſtolam, & ad alia.

Evangelium autem cantat ipſe Celebrans ad cornu Evangelii, qui & cantabit *Ite Miſſa eſt*, aut alia, quæ Diaconus cantat in fine Miſſæ: ſed ad *Humiliate capita*, ſtat Celebrans versùs Altare, ùt notat hìc Gavantus; *Kyrie eleiſon* tamen dicere poteſt in cornu Epiſtolæ, ùt quando adſunt Diaconus, & Subdiaconus; Nicolaus de Bralion *ſuprà*, in quo caſu Clericus, facta Confeſſione, debet aſcendere ad cornu Epiſtolæ, quaſi à dexteris Celebrantis, ſed paulò poſt eum; ibique ſtans reſpondere ad *Kyrie eleiſon* ſubmiſſa voce, ſed aliquantulùm elevata; quo dicto redit iterum ad ſuum locum in cornu Evangelii, facta priùs in medio genuflexione Cruci, & Altari.

Ad verſum *Et incarnatus eſt*, Celebrans in hac Miſſa eodem modo ſe gerit, ac in alia minùs Sollemni ſuperiùs deſcripta.

Præter prædictas Miſſas minùs Sollemnes in Ceremoniali Pariſienſi *part.* 3, *cap.* 9. deſcribitur aliud genus Miſſæ minùs Sollemnis, quæ tamen ad Sollemnem perfectam valdè accedit, cùm in hac miniſtret Diaconus tantùm ſine Subdiacono, ſed cum uno Acolytho. De hac Miſſa pariter agitur, & deſcribitur ejus Ritus in Ceremoniali Monaſtico, Pariſiis edito Anno 1680. *lib.* 3. *cap.* 9. quæ tamen Miſſa cum miniſterio ſolius Diaconi, cùm generaliter non ſit in uſu, præterquàm apud Carthuſianos, ùt refert Macrius in Hierolexico *v. Epiſtola*; idcirco à deſcribendo Ritu hujus Miſſæ abſtinemus.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. VII. De Offertorio, & aliis, uſque ad Canonem.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à fine Symboli, uſque ad finem Offertorii.

I. Rubr. n. 1. pag. 101. & Gavant. ib. col. 2. lit. ſ *Dicit Offertorium.*) Dicto Symbolo, vel ſi non ſit dicendum, dicto Evangelio, eoque oſculato, Sacerdos extenſis manibus ſupra Altare extra Corporale, oſculatur ipſum Altare in medio: tum erigens ſe, & manibus junctis ante pectus, vertit ſe ad Populum per eam partem, quæ reſpicit cornu Epiſtolæ, ſeu versùs latus ſuum dexterum; & ita versùs Populum ſtans in medio, demiſſis oculis, extendens, & jungens manus, dicit clara voce *Dominus vobiſcum*, reſpondente Miniſtro, *Et cum ſpiritu tuo*; & mox junctis manibus, per eandem viam convertit ſe ad Altare; ubi in medio extendens, & elevans uſque ad humeros, & jungens manus, caput Cruci inclinans, dicit *Oremus*; tum junctis manibus ante pectus legit Offertorium. Biſſ. *lit. S. num. 20. §. 34.* Gerv. *in inſtruct. cap. 8. §. Finito il Simbolo.*

Sunt, qui dicunt Offertorium expanſis manibus; ſed hoc eſt expreſsè contra Rubricam *n. 1.* quæ præſcribit: *Junctis manibus, ùt priùs, dicit Offertorium.* Alii dicunt Offertorium ſubmiſſa voce; alii in Miſſa de B. M. V. Offertorium *Ave Maria gratia plena, &c.* legunt flexis genibus: at contra Rubricam iſti operantur. Vinitor *part. 2. tit. 7. §. 1, in adnot.*

Ad prædictum Offertorium, ad verbum *Maria*, Sacerdos inclinet caput inclinatione minimarum media versùs librum. Benvenuti de Ritu Miſſæ Privatæ *cap. 16.*

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à fine Offertorii, uſque ad Hoſtiæ oblationem incluſivè.

II. Gavant. pag. 101. col. 1. lit. t *Velum plicatur à Miniſtro, &c.*) Dicto Offertorio Sacerdos diſcooperit Calicem, qui eſt in medio Altaris ſuper Corporale, removendo ab eo velum ambabus manibus. Biſſ. *ſup.* & Gerv. *ſup. §. Detto l' Offertorio.* Miniſter, ſi eſt Clericus cum cotta, plicet velum; non vero Sacerdos Celebrans, non reponendo illud ſupra Corporale, ùt malè faciunt multi, ſed ad partem Epiſtolæ, prope tabellam Secretarum, ſeu prope Corporale, non verò ſuprà. Bauld. *part. 3. tit. 7. de Offertorio n. 2. not. num. 1.* Tonell. *lib. 2. Rubr. 2. tit. 7. not. 1.* Lohner *part. 2. tit. 18. num. 3.* Sarnell. *part 4. §. 14. num. 1.* Simon à Larciano *lib. 4. cap 12. verſ. Calicem*; Gherardi Epiſc. Cortonenſis *cap. 7.* & Gerv. *ſup.*

Verùm noſter P. Franciſcus Magius in ſuo eruditiſſimo opere *de Sac. Ceremoniis, præſertim de Divino Officio, & Choro, diſquiſ. 52. num. 302. hæc ait: Cùm hæc plicatio facilè à Sacerdote ipſo fieri poſſit, cùm ſuis ipſe manibus velum auferat, Miniſtrum hoc onere liberarem, ut celeriùs ampullas & ipſe ex abaco ſumere, & ad Altare deferre queat; quod video ab omnibus obſervari, niſi aut Sacerdos aliter innuat, aut veli alicujus ratio id depoſcere videatur: nam exceptis aliquibus Auctoribus, communiùs alii, de velo nihil locuti, jubent, ut tunc à Miniſtro ſolùm ampullæ capiantur.* Hæc mox cit.

Ma-

Magius: quæ quidem ſententia profectò amplectenda eſt, quando Miniſter puer eſſet, aut incapax talis functionis: quia abſque dubio in hoc caſu Sacerdos ipſe diſcooperiens Calicem, accipit velum ambabus manibus, quod declinat à parte poſteriore Calicis, eodem tempore illud plicando: poſteà manu ſiniſtra ſuper Altare poſita, ſola dextera extrahit velum de Corporali, eodem tempore illud plicans in medio; quod poſteà relinquit prope tabellam Secretarum, vel prope Corporale à cornu Epiſtolæ, ſed nunquam intra ipſum Corporale. Biſſ. *lit. V. num.* 13. §. 2. & Gerv. *in catal. errorum num.* 58. Unde habes, velum eſſe plicandum, & nullo modo ſuper Corporale relinquendum: ſuper hoc enim nihil poni debet, niſi quod Corpus, & Sanguinem Chriſti tangere, aut tegere ſolet. Lohner *part.* 2. *tit.* 8. *pro Ritu communi num.* 3.

III. Gavant. pag. 101. col. 1. ead. lit. t *Idem explicato manutergio in eadem parte collocabit ibidem pelviculam, &c.*) Repoſito à Miniſtro, vel à Sacerdote velo plicato, ùt ſuprà, idem Miniſter, inhærendo Gavanti ſententiæ, explicat manutergium, quod in cornu Epiſtolæ ſuper Altare ponit cum pelvicula, & urceolis deſuper. Adhærent ſententiæ Gavanti Johannes Merinetus *in Cerem Minorum Obſerv. S. Franc. part.* 2. *cap.* 2. *n.* 10. Paulus à S. Johanne in Cerem. Auguſtinienſium Diſcalc. *lib.* 1. *cap.* 13. Bauld. *part.* 1. *cap.* 7. *n.* 28. & alii, quos refert Fran. Magius *diſquiſ. ſupracit. num.* 303. Verùm idem Auctor adhæret ſententiæ Caſtaldi, qui *in Praxi lib.* 1. *ſect.* 4. *cap.* 1. *num.* 6. juxta Ritum à noſtri Ordinis Conditoribus inſtitutum, expreſsè præſcribit, ne aliquid ſuper Altare ponatur, unde ait: *Pro manuum lotione, Miniſter adaptat mappulam ſuper brachium ſiniſtrum; & accipiens pelviculam manu ſiniſtra, dextera tenet ampullam aquæ: & ſic manibus elevatis aliquantulùm inter ſe, & à pectore diſtantibus, cum debitis reverentiis, iterum accedit ad latus Epiſtolæ, & ſupra gradus, ſi plures illi ſint, aſcendat; ſin minùs, ante predellam, aquam ad manuum lotionem, aliquantulùm dexteram elevans, in medium pelvicula infundit. Poſtmodùm vertens paulìſper brachium ſiniſtrum, mappulam ad detergendas manus porrigit.* En igitur, quòd linteum, ſeu manutergium juxta hanc ſententiam non debet extendi in Altaris extremitate (ùt vult Gavantus *in Comment. ad Rubric. n.* 6. *hujus tit. lit. r. p.* 105.) quam quidem Caſtaldi ſententiam amplectitur etiam Polac. *in Aphoriſmis Cerem.* 16. docens, minimè conveniens eſſe, ſuper Altare Sacerdotem abſtergi, aut manutergium poni. In eandem ſententiam deſcendit pariter Bonamicus *in obſerv. Eccleſ. obſer.* 6. *num.* 6. ubi ait: *Ponere ſudarium, & pelviculam ſuper Altare, ſane Ritui conforme non eſt:* quamobrem Acolythum inſtruit, ut aquæ ampullam dextera, pelviculam ſiniſtra; & linteum, aut ſuper ſiniſtro brachio, aut eadem ſiniſtra manu, ſub pelvicula geſtet: denique S. Carolus in prima Synodo provinciali §. *De iis, quæ pertinent ad celebrationem Miſſæ*, Sacerdotes inſtituit, ut pileum, birretum, ſubbirretum, chirothecas, ſudariolum, aut quodcunque denique hujus generis, in Altari ne ponant.

IV. Rubric. n. 2. pag. 101. *Amovet parvam pallam deſuper Hoſtiam.*) Amoto velo à Calice, & plicato, ſive à Clerico, ſive à Celebrante, ipſemet Sacerdos, poſita manu ſiniſtra ſuper Altare extra Corporale, manu dextera accipit Calicem, quem ad cornu Epiſtolæ ſiſtit, quia in eo cornu miniſtrandæ ſunt ampullæ, ùt mox innuimus: deinde adhuc ſtans in medio Altaris, Sacerdos amovet parvam pallam, quæ eſt ſuper Hoſtiam; quam pallam deponit ſuper Corporale verſus cornu Epiſtolæ: ſic enim erit commodior Celebranti, quando ea uti debebit ad cooperiendum Calicem. Errant non pauci, qui plicato velo, cùm deberent ponere Calicem versùs cornu Epiſtolæ extra Corporale, & inde manu dextera amovere pallam pro oblatione Hoſtiæ facienda ambabus manibus,

dextera accipiunt quidem Calicem ad ponendum eum ad cornu Epiſtolæ, ſed eodem tempore ſiniſtra accipiunt Patenam, cum palla ſuprà, &c. contra id quod expreſsè ordinat Rubrica; ùt advertitur in *Cerem. Miſſa Priv. cap. 10. §. 12. num. 3.*

V. Rubric. n. 2. pag. 101. *Accipit Patenam cum Hoſtia.)* Amota parva palla, Sacerdos ſola manu dextera inter pollicem, indicem, & medium digitum, accipit de Calice Patenam cum Hoſtia; cui occurrens, dum eſt prope medium Altaris, ſiniſtra manu, eam ambabus manibus tenet (id eſt iiſdem tribus digitis, *ùt ſuprà*, etiam ſiniſtræ manus) elevatam ſuper medium Corporalis ad altitudinem pectoris, ita tamen, ut aliquantulùm diſtet ab ipſo (nec eam elevare debet, ùt faciunt multi ante faciem ſuam) poſteà eodem tempore oculis ad Deum, hoc eſt ad Crucifixum elevatis, ac ſtatim demiſſis, dicit *Suſcipe Sancte Pater.* Biſſ. *lit. S. n. 20 §. 83.* Bauld. *part. 3.* de Ritu ſervando *tit. 7 n. 2* Vinit. *part. 2 tit. 7 in adnot. §. 4.* Gerv. *in catal. errorum num. 58.*

VI. Gavant. pag. 102. col. 2. lit. x *Imago verò Crucis in Hoſtia deducitur à Baronio, & ex Romanorum uſu.)* Noſter P. Novarinus *lib. 5. Sacri lectorum*, in quo tractat *de Agno Eucharistico cap. 69* eruditas quaſdam exhibet obſervationes circa formationem, & apparatum Hoſtiarum conſecrandarum; & *cap. 71.* aſſerit, Crucem in hoſtiis imprimi ſolitam nefas eſſe ambigere: & ut probet, apud Chriſtianos variis modis in Euchariſticis formis Crucem efformatam fuiſſe; exhibet varias imagines, in quibus variæ Crucis figuræ impreſſæ apparent: in aliquibus enim videtur nuda Crux ſine Chriſto Crucifixo; in aliis verò conſpicitur Chriſtus Cruci affixus variè ſculptus; & in aliis exprimitur etiam idem Chriſtus non Cruci affixus, ſed flagellis cæſus; in aliis reſurgens ex mortuis. Agit etiam de forma Crucis, quæ in oblatis Syrorum, & Alexandrinorum apparet, Doctiſſimus Syrmondus *in ſua diſquiſ. de azymo*: de figuris verò Crucis, quæ in Græcorum Hoſtiis formantur, agit eruditiſſimus Goar in notis ad eorum Euchologium; & eaſdem figuras affert Martene *in part. 1. de antiq. Eccleſ. Ritibus lib. 1. art. 5. n. 28.*

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ſervando in oblatione Hoſtiarum, ſeu Particularum facienda.

VII. Gavant. pag. 102. col. 1. lit. y. *Et collocat Pyxidem in medio Corporalis.* Si in Miſſa Sacerdos ſit conſecraturus plures Hoſtias, ſeu Particulas, pro communione Fidelium; in primis quando Particulæ ſunt paucæ, uti quinque, vel ſex, poni debent ſuper Patenam, & ſubtus Hoſtiam (vel etiam pro libito ſuper Corporale poni poſſunt ad partem Evangelii) ad offerendas illas unà cum Hoſtia ſimul; & poſt Oblationem ponantur ſupra Corporale ſeparatim ab Hoſtia, eo tamen modo, ut remaneant ſupra petram Sacram, à parte, ſecundùm communem uſum, ſiniſtra Celebrantis, ſeu Evangelii, aliquantulùm à majori Hoſtia diſtantes, ne tangantur à manipulo in Conſecratione Calicis. Si magna ſit Particularum quantitas, poni poſſunt ſuper Corporale ſeparatæ ab Hoſtia ùt ſuprà, vel intra Pyxidem, vel aliud vas. Quando ſunt ſuper Corporale, nunquam moventur, neque ad Oblationem, neque ad Conſecrationem. Si ſint in aliqua Pyxide, vel alio vaſe cooperto Patena, vel palla, vel etiam proprio Pyxidis operculo, Calix, vel Pyxis Particularum collocatur poſt Calicem Miſſæ; ita ut ſit inter ipſum Calicem, & tabellam Secretarum: tempore deinde Oblationis, immediatè antequàm amoveatur palla à Patena

pro

pro offerenda Hoſtia, Sacerdos diſcooperiat Pyxidem, vel Calicem, ſeu aliud vas Particularum, ad offerendum illas ſimul cum Hoſtia, absque eo quòd moveatur vel Pyxis, vel Calix à ſuo loco. Gavantus, Bauld. *ſup. Rubr. 3. num.* 1. Biſſ. *ſup.* §. 36. Cerem. Miſſæ Priv. *cap.* 11. §. 1. Vinitor *ſup.* §. 5. Dirigit tamen Sacerdos intentionem offerendi, etiam ad dictas Particulas, quia non eſt neceſſe, ut eas ſimul cum majori Hoſtia elevet: id enim eſſet maximum incommodum, præſertim quando Particulæ ſunt in magna quantitate. Biſſ. *ſup.* & Bauld. *ſup.*

VIII. Rubric. n. 3. pag. 102. & Gav. ibid. col. 1. lit. z *Facit ſignum Crucis.*) Poſt factam verò Oblationem, id eſt dicto *Suſcipe Sancte Pater*, Sacerdos utraque manu tenens Patenam cum Hoſtia, facit cum ea Crucem mediocrem, diſtinctam, & extenſam ſuper Corporale, non per quatuor ·:· puncta, ſed per lineas ✠ æquales; & advertat, in facienda hujuſmodi Cruce (quæ non debet excedere longitudinem unius palmi, juxta communem Rubriciſtarum ſententiam) ne Patena tangat Corporale: ideò in efformanda prædicta Cruce, teneat dictam Patenam elevatam, quaſi per palmum ſuper Corporale; poſteà deponit Hoſtiam quaſi in medio ipſius Corporalis in parte anteriori ante ſe; ita ut ab extremitate, id eſt ora Altaris, diſtet quaſi per palmum: Biſſ. *ſup* §. 37. Gerv. *ſup.* §. *Terminato*, & Benven. *pag* 17. ſic enim commodiùs Sacerdos poterit oſculari Altare, quando opus erit; & inſuper Hoſtia vicinior eſt Cruci, quæ eſt in medio aræ conſecratæ, ſuper quam etiam convenientiſſimè deponitur; ùt notat Gavant. *lit. a.* Si autem ſuper Patenam ſimul cum Hoſtia ſint etiam aliæ Particulæ conſecrandæ, hoc eſt in parvo numero, ùt ſuprà adnotatum eſt; tunc facta Oblatione, & depoſita majori Hoſtia, *ùt ſuprà*, hujuſmodi Particulæ deponantur à parte Evangelii, ùt jam diximus; Patena verò ponatur à dexteris, id eſt à parte Epiſtolæ ſuper Altare, aliquantulùm ſubtus Corporale; quæ exterſo Calice cooperitur purificatorio, ùt infrà dicemus. Biſſ. Gerv. & Benven. *ſup*

Si adſit Calix, vel Pyxis cum particulis, *ùt ſuprà*, cooperiat prædictum Calicem Patena, vel palla, & Pyxidem cum proprio operculo; depoſita priùs Patena ſui Calicis aliquantulùm ſubtus Corporale *ùt ſuprà*. Biſſ. *ſup.* §. 28. *Cerem. Miſſæ Privata cap.* 11. §. 1. & Gerv. *ſup* §. *Depo.*

Hoc loco advertere lubet, quòd ſi offerantur Particulæ conſecrandæ ad Altare poſt Oblationem, poterunt ex gravi cauſa conſecrari, facta priùs Oblatione earum mente tantùm: ſed non ſufficere pro hac Oblatione mentali commoditatem communicare volentium, docet Doctiſſimus noſter Paſqualigus *de Sacrif. nov. leg. qu.* 30. & 35. ubi tamen *n.* 6. & 10. dicit, eſſe ſolùm peccatum veniale, ſi ante inceptum Canonem offerantur. Poſt Canonem vero inceptum non poſſunt admitti etiam ad dandum Viaticum: tunc enim ſatius eſt conſervare partem Hoſtiæ majoris. Tonell. *lib.* 2. *tit.* 7.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, obſervando à fine oblationis Hoſtiæ, & Particularum conſecrandarum, uſque ad oblationem Calicis.

IX. Rubric. n. 4. pag. 102. *Deinde in cornu Epiſtolæ accipit Calicem, &c.*) Depoſita Patena ſubtus Corporale, & præmiſſa ſimplici, vel mediocri Cruci inclinatione, accedit Sacerdos ad cornu Epiſtolæ, nimirum ad locum, ubi Calicem poſuit, & in eodem cornu accipit Calicem ſiniſtra per nodum, & dextera purificatorio eum abſtergit: deinde

inde ſumpto prædicto purificatorio inter, vel infra digitos ſiniſtræ manus, qua tenet, ùt ſuprà, Calicis nodum, pro extergendis guttis in Calice, dextera accipit ampullam vini de manu Miniſtri; Biſſus, Gervaſi, & Benvenuti *ſuprà*, Vinitor *ſuprà* §. 7. & ponit vinum in Calicem (quod album eſſe debet quantùm fieri poteſt) in quantitate decenti, nimirum, quæ uno hauſtu ſine interruptione à Sacerdote ſumi poſſit.

X. Rubr. n. 4. pag. 102. & Gavant. pag. 103. col. 1. lit. d *Deinde eodem modo tenens calicem producit ſi. num.*) Impoſito vino, & reddita ampulla Miniſtro, eodem modo tenens Calicem, producit dextera ſignum Crucis ſuper ampullam aquæ (quæ Benedictio omittitur, ſi Sacerdos celebret Miſſam pro Defunctis) & dicit eodem tempore, & non priùs: *Deus, qui humanæ ſubſtantiæ dignitatem, &c.* & infundens parùm aquæ naturalis in Calicem, proſequitur dicendo: *Da nobis per hujus aquæ, & vini Myſterium, &c.* Ad verba *JEſus Chriſtus* Sacerdos inclinet caput versùs Crucem inclinatione minimarum maxima. Gervaſi *ſuprà*. Tandem reſtituit Miniſtro ampullam, vel deponit ſuper pelviculam, ſi ea reperiatur ſuper Altare; nunquam verò deponat ampullam ſuper tobaleam, aut manutergium. Moncius in Inſtruct. §. 93. Advertat autem Sacerdos, ne teneat Calicem elevatum, ſed ſuper Altare poſitum, dum in illum imponit vinum, & aquam; itemque Calicem benè admoveat prope ampullas, ne guttæ vini, & aquæ deturpent mappam Altaris. Biſſus *ſuprà* §. 38. Bauldry *ſuprà Rubr.* 4. *n.* 1.

Miniſter verò oſculatur ampullas, quas detulit de credentia ad Altare, non verò manus Celebrantis; *Rubr. n.* 4. *pag.* 102 & Gavantus *ibid. lit c.* & easdem tenere debet in parte inferiori; ita ut Sacerdos poſſit eas facilè per manubrium capere; offeratque eas Miniſter dextera, ſed recipiat ampullam vini ſiniſtra, ut poſſit ampullam aquæ dextera porrigere cum oſculo ejuſdem ampullæ tantùm; & advertat Miniſter, ut in porrigendis ampullis debitam faciat reverentiam Celebranti cum capite; niſi Celebrans ratione dignitatis, putà Epiſcopalis, exigeret genuflexionem unico genu. Biſſus *lit. M. num.* 162. §. 9. Bauldry *ſuprà num.* 2. Gervaſi in inſtruct. pro Miniſtr. Miſſæ Priv. *cap.* 8. *num.* 4.

XI. Gavant. pag. 103. col. 2. lit. g *Si gutta vini, aut aqua diſperſa appareant, &c.*) Quòd ſi poſt vini, & aquæ impoſitionem, guttæ aliquæ diſperſæ appareant intra Calicem, circumacto vino uniantur, vel purificatorio abſtergantur, quod decentius eſt; ne poſt Conſecrationem dubium oriatur, an ſint conſecratæ. Biſſus *lit. S. num.* 20. §. 39. Gervaſi in inſtruct. Miſſ. Priv. *ſuprà* § *Peſta*; Bauldry *ſuprà*, & Gavantus *ſuprà*. Poſt abſterſionem Calicis Sacerdos manu ſiniſtra deponit purificatorium omnino extenſum ſuper eam Patenæ partem, quæ eſt extra Corporale, eam cooperiendo. Bauld. Biſſus, & Gervaſi *ſuprà*, & à Portu *part.* 1. *de Miſſa Priv. tit.* 7. *aub.* 4. *num.* 11. Quòd ſi purificatorium ſit ita latum, ut pro cooperienda Patena ſit plicandum; extremitates dicti purificatorii reſpiciant Altare, non verò Celebrantem. Tonell. *Rubr.* 5. *num.* 2. Biſſus *ſuprà*, à Portu, & nos etiam *ſuprà*.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab oblatione Calicis, uſque ad manuum lotionem.

XII. Rubr. num. 5. pag. 103. *Finita Oratione prædicta, accipit manu dextera Calicem.*) Extерſis guttis in Calice, & poſito purificatorio ſuper Patenam, ùt ſuprà, Sacerdos relinquit Calicem in cornu Epiſtolæ: Bauld. *part.* 3. *tit.* 7. *Rubr.* 5. *num.* 1. atque à Portu *ſuprà*

ſuprà Rubr. 5. in adnot. num. 7. unde ad medium Altaris accedens, non debet ſecum deferre prædictum Calicem. Caſtaldus *lib. 2. ſect. 8. cap. 5. num. 5.* Quart. *part. 2. tit. 7. Rubr. 5. num. 1.* Biſſus *ſuprà* §. 40. Sed quia aliquando propter nimiam diſtantiam à medio Altaris ad cornu Epiſtolæ, à quo Calicem deberet aſſumere, cogeretur Sacerdos diſtendere nimis, & ineleganter brachium dextrum; ideò ſtans adhuc in Cornu Epiſtolæ, antequàm illac diſcedat, ut eat ad medium Altaris, manu ſiniſtra in nodo deprehendens Calicem, deponit quidem illum in eodem Epiſtolæ cornu, ſed prope Corporale à dicta parte Epiſtolæ. Angel. *part. 3. tit. 7. num. 5.* Vinitor *part. 2. tit. 7. in adnot* §. 12. Poſtmodùm Sacerdos, junctis de more manibus ante pectus, accedit ad medium Altaris, & facit ſolitam Cruci reverentiam: mox ſiniſtra manu ſuper Altare poſita, dextera, ſtans in medio Altaris, accipit Calicem diſcoopertum per nodum; cui occurrens, dum eſt prope medium Altaris, ſiniſtra manu, eum eadem manu accipit per pedem. Biſſ. & Gervaſ. *ubi ſuprà*.

XIII. Rubr. n. 5. pag. 103. & Gavant. ibid. col. 1. lit. h *Elevatum tenens, ita ut, &c.*) Tenens igitur Sacerdos Calicem prædictum ambabus manibus elevatum, ita ut ſiniſtra teneat eum per pedem, dextera verò per nodum infra cuppam; ita tamen, ut Calicis cuppa non excedat oculos, neque ſit infra os, ſeu infra mentum Celebrantis, ad differentiam elevati Calicis conſecrati, ùt optimè hoc loco notat Gavantus; ideoque pes elevetur ante pectus, ſicùt dictum eſt de Hoſtia. Quarti *part. 2. tit. 7. Rubr. 5.* Caſtald. *lib. 2. ſect. 8. cap. 5. n. 7.* Verumtamen pes Calicis tenendus eſt, non ſolis digitorum extremitatibus, ſed manu, & digitis. Angel. *part. 1. tit. 7. n. 49.*

XIV. Rubr. n. 5. pag. 103. & Gavant. ibid. col. 1. lit. i *Offert dicens: Offerimus tibi Domine, &c.*) Sacerdos Calicem tenens elevatum, ùt ſuprà, offert cum debita intentione, dicens Orationem, *Offerimus tibi Domine, &c.* intentis tamen ad Deum oculis, nimirum ad Crucifixi imaginem, per totam dictam Orationem *Offerimus*. A Portu *ſup. n. 5.* Biſſus, & Gervaſi *ſup.* Quòd ſi eſſet legenda prædicta Oratio, quia fortè Sacerdos ipſius oblitus fuiſſet; tunc ſufficeret elevare oculos initio Orationis, & ſtatim eos demittere, ut ſuper tabellam poſſet legere Orationem prædictam. Tonell *Rubr. 4. num. 1.* & Gervaſi *ſuprà*. Dum Sacerdos offert Calicem, Miniſter cum quaſi oſculo receptam ſolam ampullam vini, vel in loco decenti reponit (facta priùs Altari ſolita inclinatione, ſive adſit Venerabile in Tabernaculo, ſive non adſit, niſi ſit conſuetudo, ut idem Miniſter tantùm ſe inclinet ad Altare, in quo non eſt Tabernaculum Sanctiſſimi Sacramenti; quia tunc Bauld. *part. 1. cap. 17. n. 16.* illam improbare non audet, cùm graviſſimi Auctores id ſentiant, & praxis faveat) vel reportat ad Credentiam: Bonamicus *part. 1. Obſ. 6. num. 5.* certè nullatenus eam collocet ſuper Altare, vel ejus gradus. Bonam. *ſup.* An poſſit elevari manutergium ſuper Altare extenſum, ut à Celebrante poſſit faciliùs capi ad manus tergendas; unde non ſit neceſſarium, ut apprehendat illud Miniſter ſuper brachium, aut manum ſiniſtram; non conveniunt Doctores, ùt nos ſuprà *num. 2.* inſinuavimus. Affirmativam ſententiam tenent Gavantus *hoc titulo Rubr. 2. lit. t.* Corſettus, & Vinitor, quos refert, & ſequitur à Portu *ſuprà num. 6.* ſed noſter P. Caſtald. in Praxi Sac. Cerem. *lib. 1. ſect. 4. cap 1.* contrariam expreſsè docet ſententiam, quamvis à Portu *ſuprà* eum citet pro ſua ſententia affirmativa. Caſtaldi opinionem alii quoque ſectati ſunt, quos ſuprà allegavimus, & quibus nos quoque adhæremus. Hanc opinionem ſecutus eſt etiam Solarius *in Cerem. Minim. part. 3. cap. 5. num. 4.* & noſter Magius *locis cit.* aſſeverat, quod P. Raphael Averſa Generalis Cler. Min. & Sapientiſſimus Theologus, poſtquàm noſtrum morem intuitus eſt, eum com-

mendavit, juſſitque Clericis ſuis, ut impoſterùm illum omnes imitarentur. De hoc Ritu iterum erit ſermo infrà *num.* 23. Igitur juxta hanc ſententiam, Miniſter, dum Sacerdos dicit *Offerimus tibi Domine*, reportat Ampullas vini, & aquæ ad credentiam, ubi eas reponit, ac ampullam vini cooperit ſuo operculo: mox pro manuum lotione adaptat mappulam ſuper brachium ſiniſtrum; & accipiens pelviculam manu ſiniſtra, dextra tenet ampullam aquæ: & ſic manibus elevatis aliquantulùm æqualiter inter ſe, & à pectore diſtantibus, cum debitis reverentiis iterum accedit ad latus Epiſtolæ; & ſupra gradus, ſi plures ſint, ſin minùs, ante pradellam, aquam ad manuum lotionem præparatam tenet, expectando ibi Sacerdotem, ùt docet Caſtaldus *ſuprà*.

XV. Rubr. num. 5. pag. 103. & Gavant. ibid. col. 2. lit. l *Poſt Hoſtiam collocat.*) Finita à Sacerdote ſupradicta Oratione *Offerimus, &c.*. Calicis pes ab eo detinetur elevatus à Corporali ad altitudinem trium circiter digitorum: Anonymus Italus §. *Terminato*: qui Calix ambabus manibus detinetur; & facit cum eo ſignum Crucis ſuper Corporale, quod non debet excedere altitudinem palmi, in utraque linea. Baldaſſar. *ſuprà* §. *Meſſovi*; Biſſ. *ſup.* & Gervaſ. *cap.* 8. §. *Terminata*: & fit ambabus manibus, non autem una tantùm, ùt malè quidam faciunt. Vinitor *ſuprà*, & Gervaſ. *in catalogo error. num.* 64. Non fiat prædicta Crux per puncta, ſed per lineas æquales; & proportionaliter reliqua obſerventur, quæ de formatione Crucis facienda cum Patena *ſuprà* expoſuimus: itaque formatio lineæ directæ dictæ Crucis incipit ab extremitate poſteriori Corporalis, uſque ad medium ipſius Corporalis circiter; nec hæc imaginaria Crucis formatio, cum alia pariter imaginaria, quæ cum Patena facta fuit, confundatur: Tonell. *ſuprà Rubr.* 3. *num.* 2. linea verò transverſa deducatur fermè ſuper plicaturam transverſam poſteriorem ſupradicti Corporalis proportionaliter; à Portu *ſuprà*: & ſic hoc ſignum Crucis non formabitur ſuper Hoſtiam, quod eſt animadvertendum. Tonell. & Gerv. *ſup.*

Poſteà Calicem in medio Corporalis poſt Hoſtiam collocat ambabus manibus: ſufficit autem, ut Calix diſtet ab Hoſtia per ſpatium alterius Hoſtiæ circiter; Biſſ. Caſtald. & Tonell. *ſup.* quidquid tradiderit Bonamic. *part.* 2. *num.* 18. debere nimirum eſſe ſpatium unius circiter palmi: non enim hoc colligi poteſt ex Rubrica, quæ dicit *Paulò poſt Hoſtiam*; quæ profectò malè ſe explicaret, ſi per ly *Paulò poſt* vellet palmum ſignificare: eumque Calicem deinde Palla cooperit non ad Myſterium, ſed ad cautelam, ùt docet hoc loco Gavantus: aſſumitur autem Palla per manum dextram, ſiniſtra poſita ſuper Altare, extra Corporale, vel ùt alii volunt, retinente eadem ſiniſtra pedem Calicis, aut nodum; ne fortè Sacerdos in Calicem impingens nolens invertat; quod juxta Auctores citandos, ſemper obſervabit Sacerdos, ſive cooperiat Calicem, ſive diſcooperiat, ad præcavendum idem periculum, præſertim poſt Conſecrationem; Angeli *part.* 5. *tit.* 6. *num.* 5. Bonamic. *part.* 2. *num.* 3. quod periculum tamen, abſque eo quòd Sacerdos Calicem ſiniſtra teneat, facilè evitari poterit, ſi à propera feſtinatione ſe abſtineat.

XVI. Rubric. n. 5. pag. 103. & Gavant. pag. 104. col. 1. lit. m *In ſpiritu humilitatis, &c.*) Cooperto Calice, Sacerdos junctis manibus ſuper Altare poſitis, tali forma, ut minores duo digiti, tangant anteriorem partem Altaris, aliis ſupra ipſum naturaliter junctis, aliquantulùm, hoc eſt, mediocriter inclinatus, dicit Orationem: *In ſpiritu humilitatis*, voce ſubmiſſa, & ſecreta, *Rub. ſuprà* poſteà erectus, elevans oculos ad Crucifixi imaginem, & illos ſtatim demittens, & eodem tempore, quo elevat oculos, etiam expandens, & elevans uſque ad humeros, jungensque ſtatim manus ante pectus, ſicùt ma-

Digitized by Google

manus expanduntur, elevantur, & junguntur, dum dicitur *Oremus* ad Orationes. Gervaſi *ſuprà*; Angeli *part. 3. tit. 7. num. 2.*

XVII. Rubr. n. 5. pag. 103. & Gavant. pag. 104. col. 1. lit. n *Quod ſemper facit, &c.)* Prædictum Ritum ſemper obſervare debet Sacerdos, quando aliquid eſt benedicturus, ùt præſcribit *Rubr. num. 5. pag. 103.* quæ quidem verba Rubricæ, nimirum circa modum elevandi oculos, & extendendi manus, intelligenda ſunt ſolùm de elevatione manuum, non oculorum, niſi in propriis locis aliud expreſsè notetur; quod probatur, ex eo, quòd multoties ſuper Hoſtiam, & Calicem poſt Conſecrationem Sacerdos facit Cruces, & tamen tunc non debet elevare oculos, qui in Hoſtia conſecrata figi debent.

Neque dicas, hanc explicationem gratis afferri, eò quòd Rubrica loquatur de Benedictionibus faciendis, & ideò non habere locum quoad Cruces, quas poſt Conſecrationem facit Sacerdos, quæ non ſunt Benedictiones, ùt probat D. Thomas *part. 3. quæſt. 83. art. 5. ad 4.* cùm non ſpectet ad Sacerdotes ſummum Caput omnium Sacerdotum benedicere; neque, inquam, hæc dicas: Cruces enim, quæ poſt Conſecrationem fiunt, ſunt in honorem Paſſionis Chriſti, quæ maximè in Cruce veneratur; vel etiam fiunt ad commemorandam virtutem Crucis; D. Thomas *ſuprà*, Biſſus *lit. C. num. 595. §. 8.* ſed quidquid ſit, opus fuit, ſupradictam ponere diſtinctionem, quia nonnulli de hoc inſipienter dubitarunt. Prætereà notandum, quòd dum dextera aliquid benedicitur, eſt obſervanda ſolùm prædicta Rubrica, quando ambæ manus liberæ ſunt: quia aliquando ſiniſtra manus eſt occupata, & tunc manus elevari non poſſunt, neque jungi, ſicùt occurrit, quando Sacerdos benedicit Hoſtiam ſtatim à ſe conſecrandam, & vinum in Calice; tunc enim manu ſiniſtra tenet, vel Hoſtiam, vel Calicem; item quando in Miſſa benedicit aquam, quo etiam tempore ſiniſtra tenet Calicem. Biſſ. *lit. ſ. num. 20. §. 42. & 43.* Gavant. Bauld. *part. 3. tit. 7. Rubr. num. 5. in notis num. 4.* Tonell. *lib. 2. num. 6.*

XVIII. Rubr. n. 5. pag. 103. & Gavant. pag. 104. col. 1. lit. o *Veni Sanctificator, &c.)* Sed ut redeamus unde diſceſſimus, Sacerdos elevans oculos ad Crucifixi imaginem, expandens, & elevans uſque ad humeros, & jungens ſtatim manus ante pectus *ùt ſuprà*, dicit: *Veni Sanctificator omnipotens æterne, &c.* voce ſubmiſſa, & ſecreta.

XIX. Rubr. num. 5. pag. 103. & Gavant. pag. 104. col. 1. lit. p *Signat manu dextera, &c.)* Et poſita manu ſiniſtra extenſa ſuper Altare extra Corporale, dicens *Et benedic*, format manu dextera extenſa Crucem, non per quatuor puncta, ùt diximus, ſed per duplicem lineam, alteram ſcilicet rectam, alteram tranſverſam, manente pariter dextera extenſa ſuper Calicem, & Hoſtiam. Biſſ. *ſup. §. 41.* & à Portu *ſuprà num. 8.* & hic, ſicùt alibi, quando Crux eſt communis Calici, & Hoſtiæ, oportet, ùt advertunt multi, ne, dum faciunt primam linem, interrumpant manum inter Calicem, & Hoſtiam, ſed faciant æqualem, & erectam versùs pectus: quamobrem, ut rectè fiat, inchoetur prima linea recta à medio pallæ anterioris; & ſecunda linea tranſverſa ducatur prope oram anteriorem pariter pallæ, quæ mediare ſolet inter Hoſtiam, & Calicem. Bauld. *part. 3. cap. 3. num. 6.* Tonell. *ſup. num. 7. & tit. 3. Rubr. 5. num. 1.* Bonamic. *Obſerv. 9. num. 4.* Lohner *part. 2. tit. 18. num. 7.* Gavant. *ſup.* Utraque linea extendatur æqualiter alta, à Calice ad Hoſtiam, non deprimendo manum ſuper Hoſtiam ſuper Corporali poſitam, in loco humiliori à Calicis cuppa. Bauld. Tonell. Bonamic. Lohn.

XX. Gavant. pag. 104. col. 2. eadem lit. p *Tranſverſa pars Crucis fiat manu quoque tranſverſa, non recta)* Vult Gavantus, prædictam Crucem ita debere fieri, ut pars tranſverſa

dictæ Crucis, manu quoque transverſa, & plicata, non recta, fieri debeat, qua, ait ipſe, ad abigendas à Calice muſcas utimur. Huic Gavanti ſententiæ adhærent etiam Arnaud. *part. 2. tit. 7.* ubi ait, ita transverſa pars Crucis fiat manu quoque transverſa; idemque habet Solarius *in Cerem. Minimorum part. 3. cap. 1. num. 15. Cerem Minorum obſer. & Cerem. Conventualium part. 2. cap. 2. num. 9. & Cerem. Cler. Reg. S. Pauli cap. 7. num. 11.* ita præſcribens: *Transverſum Crucis fiat quoque manu transverſa.* Verùm Cruces in Miſſa ſuper oblata, manu ſemper extenſa, rectiſque digitis efformari oportere, ita ut etiam in transverſalis lineæ ductu non debeamus manum invertere, & prima recta linea à transverſa, ac plicata manu ſcindenda non ſit, ſed eadem manu extenſa, & digitis pariter rectis formanda ſit linea hæc ſecunda; docet disertè Pater Caſtaldus *libro 2. cap. 6. num. 8. in Ceremon. noſtræ Congregationis, & in praxi Sac. Ceremoniarum lib. 2. ſect. 7. cap. 3.* his verbis: *Dum ſignum Crucis ſuper oblata, vel alia benedicenda format, caveat Sacerdos, ut quaſi quatuor puncta formans, Crucem deſignet, neque manum, aut illius digitos inflectat. Sed ſemper extenſam manum, ejuſque digitos cunctos tenendo, duas æquales lineas, alteram quidem rectam, alteram verò transverſam, quæ per medium, rectam lineam priùs figuratam interſecet, diſtinctè formet; advertens inſuper, ne nimis celeriter, ſed regulariter, aut uniformi motu, quaſi calamo lineas deſignans, affectione ſeu ota, manus ipſas ducat, atque deducat.* Caſtaldo ſubſcribit Quarti *part. 2. tit. 3. ſect. 1. dub. 5.* ubi ait: *Lineam transverſam formandam eſſe non manu transverſa, ſed extenſa in rectum*; probatque hanc ſententiam verbis ſuperioris Rubricæ, quæ ita loquitur: *Benedicendo, totam manum dexteram extendat omnibus illius digitis pariter junctis, & extenſis: ita Rubr.* ubi nulla prorſus fit mentio de transverſanda manu. Mox eadem Rubrica ſubnectit: *Cùm rem aliquam benedicit parvum digitum vertat rei, cui benedicit:* in quibus pariter verbis Rubricæ, nulla fit mentio de manu transverſa: quapropter ſententia Caſtaldi, & Quarti, eſt profectò Rubricæ conformis. Tota vis ſupradictæ Rubricæ, poſita eſt in illis verbis: *Parvum digitum vertat.* Non dicit digitos junctos, ſive manum ipſam vertat, &c. ſed ſolùm *Parvum digitum*: unde veriſſimum eſt, lineas Crucis non eſſe formandas acumine totius manus, ſed extremitate minoris digiti; ac propterea ſemper firmum remanet, manum dexteram nullo modo eſſe deflectendam in formanda linea transverſali; ſed ſemper debere remanere extenſam in tota Cruce formanda, quia lineæ Crucis formantur extremitate minoris digiti, & non acumine, ſeu longitudine totius manus; & ita adimpletur diſpoſitio Rubricæ, vertendo nimirum parvum digitum rei oblatæ, quæ benedicitur: è contrà verò ſi deflecteret totam manum, non verteret Sacerdos parvum digitum oblatis, quibus benedicit; ſed parti laterali Altaris; quod eſſet contra Rubricam.

Præter Caſtaldum, & Quarti, docuerunt hanc ſententiam etiam Card. Cantelmus in Cerem. Miſſ. Priv. *cap.* 6. §. 5. Hagerer *tit. 7. num.* 5. Angel *part. 2. cap. 14. in adnot.* & Magius *in galateo Relig diſc.* 26. Denique prædicta ſententia confirmata fuit authentico Decreto Sac. Rit. Cong. vulgato die 4. Auguſti 1663. & quod datur in noſtro Indice ſub *num.* 406. unde compellimur in hoc caſu recedere à Gavanti, & aliorum ſententia ſuprà expoſita.

Advertendum hìc eſt, quòd dum Sacerdos dicit Orationem ſupradictam, *Veni Sanctificator, &c.* ad verbum *Deus*, non debet inclinare caput, licèt gratis contrarium doceat Polaccus *in Adnot. part. 1. Cerem.* 15, & cum eo à Portu *ſuprà num.* 15. ſed debet reverentiam ſolùm facere, antequàm diſcedat à medio Altaris poſt Benedictionem oblatorum, ut accedat ad cornu Epiſtolæ pro lavandis manibus. Biſſ. *ſup.* §. 44. & Monc. rela-

relatus ab Hippol. à Portu §. 97. Tonell. & Bauld. *ſuprà.*

XXI. Gavant. pag. 104. col. 2. lit. q *Si facienda eſt Oblatio Populi, &c.*) Si fiat oblatio à Populo, debet fieri, ùt obſervat Gavantus *hìc.* Supereſt addendum, quòd Sacerdos pro facienda Oblatione, aliquantulùm retrahit ſe à medio Altaris. Eſt etiam in uſu apud quoſdam, oſculari rem offerendam, & manum Celebrantis poſt Oblationem; quod non videtur inconveniens, maximè quoad rem offerendam (abſtineant tamen Mulieres ab oſculo manus Celebrantis) dummodò non fiat, ùt etiam obſervat Gavant. in Miſſis Defunctorum, in quibus oſcula omittuntur. Populo faciente oblationem, nunquam datur Patena oſculanda, quia hoc prohibuit S. Pius V. in Epiſtola ad Archiep. Taraconenſem; Bauld. *part.* 2. *cap.* 10. *art.* 1. poteſt tamen exhiberi Crux, ſeu alia imago, juxta uſum Eccleſiaſticum. Tandem advertendum, quòd in Oratoriis privatis non poſſunt oblationes recipi. Biſſ. *tom.* 2. *lit. O. num.* 4.

De his Populi, & antiquis Oblationibus doctè, & eruditè-diſcurrunt Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 9. Johannes Baptiſta Scortia *de Sacroſ. Miſſæ Sacrif. lib.* 4. Antonius Baldaſſarius *in ſua Liturg. dilucidata part.* 1. *cap.* 36. Antonius Bellotte *in ſuis obſerv. pag.* 479. *& ſeqq.* Hieronymus Columbus *de Angelica & humana Hierarch. lib.* 4. *art.* 4. *cap.* 67. Johannes Mabillon. *in ſuo eruditiſſimo comment. præfixo ad Ordines Romanos*, quos ipſe evulgavit; Claudius de Vert *tom.* 2. *ſuarum explic. Liturg cap* 2. *num.* 38. *& ſeqq.* & recantiſſimè noſter P. Franciſcus Berlendi in ſua eruditiſſima diſſertatione Italicè exarata, & Venetiis impreſſa, cui Titulus -- Delle Oblazioni all'Altare; Diſſertatione Storica Teologica, &c.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à fine Oblationis, uſque ad finem lotionis manuum.

XXII. Rubric. n. 6. pag. 104. *Accedit ad cornu Epiſtolæ.*) Sacerdos, cùm ad Orationem *Veni Sanctificator* benedixerit oblata, facta Cruci reverentia minimarum maxima, ùt docent Biſſ. *lit. S. num.* 20. §. 45. & alii, junctis manibus ante pectus, accedit ad cornu Epiſtolæ: in prædicto tamen caſu omittendam eſſe Cruci inclinationem deducitur ex Auctoribus, quos dabimus infrà *n.* 28. ob rationem ibi adductam.

XXIII. Rubr. n. 6. pag. 104. & Gavant. pag. 105. col. 1. lit. r *Miniſtro aquam fundente, elevato priùs ab eodem, &c.*) Poſtquàm pervenit Sacerdos ad cornu Epiſtolæ, ùt dictum eſt, ibi ſtat; & Miniſter inclinans ſe ſe eidem Celebranti, ampullam aquæ quaſi oſculans, infundit parum aquæ in pelvim, donec Sacerdos det ſignum deſinendi: ſed ne aquæ guttulæ cadant ſuper Altare, aut Sacerdotis paramenta, Miniſter pelviculam, quaſi ad cinguli altitudinem elevare debet, ampullamque ſupra pelvim attollet, ad octo circiter digitorum menſuram. Caſtald. *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 6. Lohner *part.* 3. *tit* 9. *num.* 9. Illud etiam diligenter obſervare debet Miniſtar, ut ſemper ſuper eandem pelviculæ partem aquam infundat; ne hac, illacque diſcurrens Celebrantis humectet totam manum. Præſcribit prætereà Gavantus, ut idem Miniſter elevet paululùm ab Altari manutergium; ut Sacerdos illud facilè capere queat ad manus tergendas: ſed juxta ea, quæ tradidimus *ſuprà num.* 14. dictum manutergium debet Miniſter præ manibus, vel ſuper brachio ſiniſtro tenere; ubi præter Doctores ibi allegatos, docet hoc etiam Corſett. *tract.* 1. *part.* 2. *cap.* 1. *n.* 22.

Nn 3 XXIV.

XXIV. Rubr. n. 6. pag. 104. & Gavant. pag. 105. col. 1. lit. f *Lavat manus, id eſt, &c.*) Prædicto modo aquam fundente Miniſtro, Sacerdos lavat ibi munus, id eſt extremitates digitorum pollicis & indicis utriusque manus, non totas manus, non os, aut labia. Polaccus *pa t.* 1. §. 16. Vinitor *part.* 2. *tit.* 7. *in ad:ot.* §. 18. neque purificatorio, ſed manutergio à Miniſtro ſibi porrecto, non quidem in Altari, ſed ſuper Miniſtri brachio poſito (ùt diximus *in Obſervationibus, & Additionibus num.* 3. & mox *num.* 14. unde vide ibi, quæ dicta ſunt) manus abſtergat. Vinitor *ſuprà*.

Dum digitos lavat, hoc non faciat ſuper Altare, ſed converſus ad Miniſtrum, aquam infundentem: dum verò digitos abſtergit manutergio à Miniſtro porrecto, vertat ſe Sacerdos ad parietem Altaris in eodem cornu Epiſtolæ. Angel. *part.* 1. *tit.* 7. *n.* 53. & Aloyſius Gherardi *cap.* 7. *num.* 14. Poſteà Miniſter, recepto manutergio à Sacerdote, ſe inclinans deſcendit, immiſſurus aquam in Sacrarium, aut alium locum congruum, aut in vaſculum ad id deputatum, non autem ſuper pavimentum, niſi ex neceſſitate; & tunc ſpargere debet aquam in diverſas pavimenti partes; Bonamic. *part.* 1. *obſerv.* 6. *n.* 6. & omnia reportet ad credentiam, factis debitis inclinationibus, & reverentiis, tam accedendo, quàm recedendo ab Altari; manutergium plicat; & ſumpta campanula, ſi opus eſt, redit ad gradum anteriorem infimum in cornu Epiſtolæ, ubi genuflectit, poſtquàm fecerit conſuetam inclinationem. Bonamic. *ſup. & part.* 1. *obſerv.* 12. *num.* 11. Lohner *part.* 3. *tit.* 9. *num.* 10. & Gervaſi *in inſtruct. pro Miniſt. Miſſæ Priv. cap.* 8. *n.* 9.

XXV. Rubr. n. 6. pag. 104. & Gavant. pag. 105. col. 2. lit. t *Lavabo inter innocentes manus meas.*) Sacerdos, dum manus lavat, recitat Pſalmum *Lavabo inter innocentes, &c.* non movens ſe ab eodem Epiſtolæ loco, ubi eſt; Bonamic. *part.* 2. *num.* 10. & omnes communiter; & dicit ſubmiſſa, & ſecreta voce, ita autem lentè verſus dicti Pſalmi proſequitur, ut totus Pſalmus ſit terminatus cum manuum abſterſione: Bauld. *part.* 3. *tit.* 7. *num.* 2. Biſſ. *lit. S. num.* 20. §. 45. & in fine prædicti Pſalmi *Lavabo* dicitur *Gloria Patri.*

XXVI. Gavant. pag. 105. col. 2. eadem lit. t *Ad verſum Gloria Patri, qui poteſt dici, cùm reditur.*) Controvertitur à Doctoribus, an dici poſſit à Sacerdote illud *Gloria Patri*, dum eſt in via, redeundo à cornu Epiſtolæ ad medium Altaris; & ſententiam affirmativam amplectuntur Gavant. hìc, Angel. *ſuprà num.* 51. Lohner *part.* 2. *tit.* 18 *num.* 8. Arnaud. *tit.* 7. *num.* 11. negativam verò ſententiam tuentur Bauld. *part.* 3. *ſuprà num.* 3. Tonell. *ſup. Rubr.* 7. *num.* 3. Bordon *conſ. Reg. tom.* 2. à Portu *ſup. num.* 6. & Gervaſ. *in inſtruct. Miſſæ Priv. ſuprà* §. *Fatta la ſuddetta Benedizione, &c.* & hoc ob hanc validiſſimam rationem, quia inclinatio capitis, qualem exhibere debet Sacerdos versùs Crucem, dum dicit *Gloria Patri*, fieri debet ſine motu locali perſonæ; ùt docent Diana *part.* 10. *tract.* 3. *reſponſ.* 34. & Bordonus *ſuprà*. Poſito autem, quòd non poſſit dici in via, ùt reverà, pace Auctorum, qui primam ſequuntur ſententiam, dici non poteſt ob rationem allatam, dubitatur, an recitari debeat dictum *Gloria Patri*, ſaltem in medio Altaris? Affirmant Tonell. Bauld. *ſup.* Baldaſſar. *part.* 2. *cap.* 2. Biſſ. *ſup.* Gerv. *ſuprà*; negant verò Corſett. *tract.* 2. *part.* 1. *ſect.* 1. *num.* 22. Bordon. Diana *ſuprà*, Petrus Ruiz, *in Ord. celebrandi Miſſam part.* 3. §. 6. quibus nunc adhæret etiam ipſemet Gervaſi *in MS. mihi communicato*; & cenſet cum prædictis, recitandum eſſe *Gloria Patri*, in cornu Epiſtolæ, priuſquàm Celebrans ab eodem cornu Epiſtolæ diſcedat; & id reverà colligitur ex verbis ſubſequentis Rubricæ, ubi habetur: *Lotis manibus, & illis ante pectus junctis, revertitur ad medium Altaris*: ſupponunt ergo prædicta verba, recitatum eſſe integrum Pſal-

Pſalmum, & per conſequens etiam *Gloria Patri*, cùm hoc ſit pars Pſalmi. Debet igitur illud recitare, dum abſtergit digitos, verſa facie ad parietem Altaris in cornu Epiſtolæ. Certum eſt tamen, quòd ubicunque ex his locis dicatur (quamvis ſupradictus ſecundus Ritus magis arrideat, quia eſt conformior Rubricis Miſſalis) ſemper Celebrans Cruci caput inclinat, inclinatione minimarum maxima; in quo conveniunt omnes, præſertim verò Bauld. Tonell. Lohn. Gerv. Baldaſſ. Biſſ. & à Portu *ſup.*

XXVII. Rubr. n. 6. pag. 104. & Gavant. pag. 105. col. 2. lit. u *Prætermittitur, &c.)* Prædictus verſus *Gloria Patri* prætermittitur in Miſſis Defunctorum: cùm enim dicatur in ſignum lætitiæ, non habet locum in functionibus luctus: & advertendum, quòd loco *Gloria Patri*, non eſt dicendum *Requiem æternam*; ùt aliquos gratis feciſſe refert Bauld. *part. 5. tit. 7. Rubr. 6. num. 3.* & Biſſus *ſuprà* § 45. Item prætermittitur verſus *Gloria Patri* ad Pſalmum *Lavabo*, in Miſſis de tempore à Dominica Paſſionis, uſque ad Sabbatum Sanctum excluſivè. Sed utrùm omitti debeat in Miſſis Votivis de Cruce, & de Paſſione, quæ dicuntur prædicto tempore Paſſionis, alibi reſolvimus negativè cum Biſſo *lit. P. num. 255. §. 1.* quia iſtæ non ſunt Miſſæ de tempore.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à fine lotionis manuum, uſque ad initium Præfationis.

XXVIII. Rubr. n. 7. pag. 105. *Celebrans lotis manibus, &c)* Lotis manibus Sacerdos, & cæteris peractis, ùt mox diximus, manibus exterſis, & ante pectus junctis, redit ad medium Altaris; redit autem convertendo latus dexterum ad Altare, ut naturaliter ambulet ad medium ipſius Altaris; à Portu *num.* 2. ubi ſtat erectus. Tonell. *ſuprà Rubr. 7. num. 1.* Angel. *part. 3. tit. 7. num. 7.* Gervaſi *ſuprà §. Ritornato.* Benven. *ſup pag.* 19. Utrùm autem ſtatim, ac ad medium Altaris pervenerit, Sacerdos debeat facere conſuetam inclinationem Cruci, diſſident inter ſe DD. Affirmant Biſſus *ſup.* Lohner *part. 6. tit. 7. num. 7. lit. b.* & etiam Tonell. *ſuprà*; quamvis hic *in lib. 3. cap. 1. §. 4 num. 2.* ubi docuit, quòd in acceſſu, & in receſſu à Cruce ſit facienda inclinatio, hanc appoſuerit exceptionem: niſi paulò ante receſſum, vel paulò poſt acceſſum à Rubrica præſcribatur: & exemplum ipſemet dederit, ùt in oſculatione Altaris, & in inclinatione capitis exhibenda ad vocem *Deum* in principio Symboli: ideoque inhærendo huic ſuæ doctrinæ, potiùs excludere debebat in hoc caſu Cruci reverentiam: nam hæc ſtatim fiet, hoc eſt poſt oculorum elevationem, ùt infrà, in dicenda Oratione, *Suſcipe Sancta Trinitas, &c.* Stando igitur prædictæ regulæ generali, tenenda eſt potiùs ſententia negativa, nempe non eſſe faciendam in prædicto caſu à Sacerdote Cruci inclinationem; ùt docent Benvenuti *pag. 19.* & à Portu *ſuprà Rubr. 6. n 3. in adnot.* niſi tamen Sacerdos, dum eſt in medio Altaris, diceret *Gloria Patri*, quia tunc profectò inclinare deberet: ſed hoc dicendum eſt potiùs in cornu Epiſtolæ, ùt ſuprà adnotavimus.

XXIX. Rubr. n. 7. pag. 105. & Gavant. ibid. col. 1. lit. x *Suſcipe Sancta Trinitas, &c.)* Stans igitur, ùt ſuprà, erectus Sacerdos in medio Altaris, oculoſque ad Deum elevans, hoc eſt ad Crucifixi imaginem, & ſtatim demittens abſque manuum geſticulatione, tam in elevatione, quàm in demiſſione; Polaccus *part. 2. §. 16.* manibus junctis ſuper Altare poſitis, aliquantiſper inclinatus, hoc eſt mediocriter, voce ſecreta dicit Orationem, *Suſcipe Sancta Trinitas, &c.* manibus jun-

junctis, ſuper Altare poſitis tali forma; ut minores duo digiti tangant anteriorem Altaris partem, & ut alii ſupra ipſum Altare ſint naturaliter juncti. Gavaut. Benven. & à Portu *ſuprà*.

XXX. Rubr. n. 7. pag. 105. & Gavant. ibid. col. 1. lit. y *Orate fratres.*) Dicta prædicta Oratione *Suſcipe Sancta Trinitas*, manibus hinc inde extenſis, & ſuper Altare poſitis, extra Corporale tamen, niſi hoc eſſet ita magnum, ut id commodè fieri non poſſit; Biſſus *ſuprà* §. 18. oſculatur Altare in medio: tum junctis manibus ante pectus, demiſſiſque oculis ad terram, à ſiniſtra manu ad dexteram, vertit ſe ad Populum, ut dicat *Orate fratres.* Hæc duo tantùm verba *Orate fratres*, proferuntur voce nec ſubmiſſa, ſive ſecreta, nec alta, clara, & ordinaria, ſed mediocri, extendens ſimul, ac jungens manus de more. Caſtaldus *lib. 2. cap. 16. n. 2.* Biſſus *ſuprà* §. 46. Bauldry *part. 3. cap. 2. num. 5.* & alii. Poſt dicta hæc duo verba *Orate fratres*, ſtet aliquantulùm Sacerdos versùs Populum, nec ſe tam citò vertat ad Altare, ſicùt quando dicit *Dominus vobiſcum*, ſed morulam faciat. Paris de Craſſis *lib. 2. cap. 4.* Biſſus *ſuprà*, Tonell. *lib. 2. tit. 7. Rubr. 7. num. 3*, Bauld. *part. 3. tit. 7. Rubr. 7. num. 1.*

XXXI. Gavant. pag. 105. col. 1. eadem lit. y *Leo Papa inſtituit, ex Radulpho prop. 23*) Gavantus ex Radulpho *prop.* 23. adſtruit, Leonem Papam inſtituiſſe prædictam precem, & de ea mentionem feciſſe Sotherum *de Conſec. diſt. 1. &c.* Sed hæc eadem deprecatio *Orate fratres* reperitur, ùt refert Serranus *part. 1. num. 141.* in Liturgiis SS. Marci, & Jacobi, non quidem ſub iiſdem verbis, ſed ſub aliis, videlicèt: *Orate pro offerentibus, ut ſervet præſentem Sacerdotem, qui ea offert. Dominum Deum ſupplices imploremus.* Alias hujuſmodi formas refert Card. Bona *lib. 2. cap 9. num. 6.* Itaque quamvis prædictam precem inſtituerit Leo I. ſub verbis, quibus modò fit; quoad ſubſtantiam tamen, vel ſenſum Apoſtoli tradiderunt; ùt docet Stephanus Durandi *lib. 2. de Rit. cap. 29.* à Gavauto citatus.

XXXII. Rubr. n. 7. pag. 105. & Gavant. ibid. col. 2. lit. z *Perficit circulum, &c.*) Deinde ſine ulla capitis, aut corporis ad Populum inclinatione, vertit ſe Sacerdos ad illum, ut perfiat circulum; convertitur autem ad illum junctis manibus ante pectus à parte dextera Altaris, id eſt à parte Evangelii; & dum ſe vertit perficiendo circulum integrè, voce ſubmiſſa proſequitur: *Ut meum, ac veſtrum Sacrificium, &c.* Biſſus, Tonellius, & Gervaſi *ſuprà*. Utrùm autem Sacerdos debeat facere reverentiam Cruci, cùm fuerit ad Altare reverſus poſt dicta verba, ùt ſuprà; cùm, licèt in Rubricis in hoc caſu nullum habeatur verbum de reverentia facienda Cruci; Biſſus tamen *tom. 2. lit. R. num. 82.* ſicùt etiam Hippolytus à Portu *ſuprà Rubrica 7. in adnot. num. 13.* putant cum Tonellio *libro 2. titulo 7. Rubrica 7.* Sacerdotem facere poſſe in ſupradicto caſu Cruci inclinationem: quia, cùm anteà terga verterit Cruci, eſt idem, imò plus, ac ſi ab Altari medio diſceſſerit.

XXXIII. Rubr. n. 7. pag. 105. & Gav. pag. 106. col. 1. lit. a *Suſcipiat Dominus*) Dicto autem *Orate fratres*, Miniſter, ſeu circumſtantes reſpondent, *Suſcipiat Dominus, &c.* qui tamen hæc reſpondet, non debet ſtatim reſpondere dicto *Orate fratres*, ùt plerique faciunt; ſed aliquantiſper expectare, quia priùs Sacerdos proſequi debet: *Ut meum, ac veſtrum Sacrificium*, uſque ad ultima verba, *Patrem omnipotentem*: neque Sacerdos reſpondeat *Amen*, antequàm Miniſter integrè confecerit Orationem, uſque ad poſtremas voces *Sua Sancta*. Caſtaldus *lib. 2. cap. 16. num. 11.* Biſſus *lit. S. num. 20. §. 46.* Lohner *part. 3. tit. 9. num. 10.* Bauldry *ſuprà num. 2. part. 1, cap. 17. n. 21*, Gervaſi *ſuprà*.

Quan-

Quando Miniſter dicit *Suſcipiat, &c.* remanet genuflexus, ſed erectus corpore, & capite. Ita pariter in defectu Miniſtri, vel alterius reſpondentis, Sacerdos ſibimet reſpondeat, dicens, *Suſcipiat Dominus, &c. de manibus meis, &c.* erectus & ſtans, dum hæc dicit, in eodem Altaris medio, manibus ante pectus junctis, & voce ſubmiſſa. Bonamicus *part. 2. num.* 21. Gervaſi, & à Portu *ſuprà num.* 15.

XXXIV. Rubr. n. 7. pag. 105. & Gav. pag. 106. col. 2. lit. b *Orationes ſecretas.*) Quo *Suſcipiat* finito, ſive à ſe dicatur, ſive à Miniſtro, & non priùs, Celebrans ſubmiſſa voce, ſemper concludit, dicendo *Amen.* Deinde manibus extenſis ante pectus, ùt fit ad alias Orationes ante Epiſtolam, & ſtans in medio Altaris (ſed converſus aliquantulùm ad librum, ut poſſit commodè legere, qui liber debet eſſe prope Corporale, Biſſus *ſuprà* §. 32.) dicit abſolutè, non ſolùm ſine *Oremus*, ſed etiam ſine *Dominus vobiſcum* (quod ſignificatur per illa verba Rubricæ *num.* 7. *p.* 105. & ſine alia interpoſitione) ex libro, & ſubmiſſa voce, Orationem, vel Orationes ſecretas; & ſi plures ſint dicendæ, primam concludit, ſicùt fit in fine primæ Orationis ante Epiſtolam. Si igitur unica Oratio ſit dicenda, ſubmiſſa voce eam dicit uſque ad concluſionem excluſivè; quam concluſionem alta voce legit. Si verò plures Orationes recitentur, debet primam Orationem terminare ſecretè per illa verba, *per omnia Secula Seculorum*, & debet ſibi reſpondere *Amen:* Lohner *part. 2. tit.* 19. *num.* 2. Bauldry *part.* 3. *tit.* 7. *n.* 1. Biſſus *ſuprà* §. 46. Gervaſi *ſuprà* §. *Quando:* deinde ſubjungitur ſecunda, tertia, &c. Oratio, ſub unica concluſione. Lohner *ſuprà.*

Notandum hìc occurrit, quòd dum Sacerdos ſtans in medio Altaris, aliquid in Miſſali reperire debet, ſive Orationes ſecretas, ſive aliud; quantùm fieri poteſt, uti debet ſola manu ſiniſtra, dextera ſuper Altare poſita; ut ita fiant actus cum omni decentia: ſed valdè laudabile erit, in Sacriſtia quærere omnia, & ſignacula ſuis locis aptare. At ubi ex neceſſitate adhibeatur dextera, manus ad invicem, non ſuper imponantur. Biſſus *ſuprà num.* 45. Tonellius *ſuprà num.* 4. & à Portu *ſuprà num.* 19. Cùm dicit *Per Dominum noſtrum*, jungit manus, concludit Orationes, ſicùt reliquæ concluduntur; cùm dicit *Jeſum Chriſtum* (& non priùs) caput inclinat, *Rubrica ſuperior*, versùs Crucem, inclinatione minimarum maxima. A portu *ſup. num.* 21. Gervaſi *ſuprà* §. *Avvertirà.* Si concludatur Oratio per aliam concluſionem, tunc non inclinatur caput; Gervaſi *cap.* 5. §. *Terminando*, & à Portu *ſuprà*; ſed manus junguntur de more ad vocem, *In unitate*; Gervaſi, & à Portu *ſuprà*; quod idem facit (nempe jungit manus, & caput inclinat) in prima, & ultima tantùm Oratione, non autem in mediis, quia iſtæ non terminantur per illam concluſionem. A Portu *ſuprà.*

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab initio uſque ad finem Præfationis.

XXXV, Rubr. n. 8. pag. 106. & Gavant, ib. col. 1. lit. c *Depoſitis ſuper eo manibus, &c.*) Dictis Orationibus ſecretis, Sacerdos cùm pervenerit ad finem concluſionis ultimæ Orationis ſecretæ, ad illa ſcilicèt verba: *Per omnia Secula Seculorum* excluſivè, ſtat in medio Altaris, facie ad librum converſa, ut Præfationem legat; Vinitor *part.* 2. *tit.* 7. *in adnot.* §. 23. depoſitiaque ſuper Altare manibus hinc inde extenſis prope Corporale; quas manus, antequàm incipiat, *Per omnia Secula Seculorum*, deponit abſque

capitis inclinatione, vel oculorum elevatione. Gervaſi *ſup.c.8.§. In fine*; Angel.*part.3 tit.7.n.8.*

XXXVI. Rubr. n. 8. pag. 106. & Gavant. ib. col. 1. lit. d *Intelligibili voce, Per omnia Secula Seculorum.*) Deinde dicit Sacerdos convenienti & intelligibili voce, nimirum eadem, qua clarè reliqua in Miſſa legi ſolent: *per omnia Secula Seculorum*, ſive deinde talia verba ſint finis Orationis ultimæ ſecretæ, ſive principium Præfationis. Quart. *part. 2. tit. 7. Rubr. 1.* Poſt hæc verba proſequitur eadem voce Præfationem, dicendo, *Dominus vobiſcum, &c.* Sed non jungit manus, retinet quippe illas immotas, à Portu *Rub. 8. in adn. n. 5.* nec vertit ſe ad Populum, quia jam proximus Sacrificio, nullo modo ſe divertit ad aliud; ut tantum opus poſſit tota applicatione perficere. Amalarius *lib. 3. cap. 9.* ubi ad nos moraliter erudiendos hæc habet: *Nec debet Arator, dignum opus exercens, vultum in ſua terga referre.* Rurſus Innocentius III. de Myſteriis Miſſæ *cap. 12.* docet pariter idem, dicendo, quòd -- Sacerdos non ſe vertit ad Populum: quia cor habet ſurſum ad Dominum, jamque intentus eſt ad Sacrificium Altaris pertractandum.

XXXVII. Rubr. n. 8. pag. 106. *Cùm dicit Surſum corda.*) Elevat manus uſque ad pectoris terminos, & non ultrà; Tonellius & alii cit. à Portu *ſuprà num. 6.* ita ut palma unius manus, digitis junctis in ſuis extremitatibus, reſpiciat palmam alterius manus. *Rubr. ſuprà.* Biſſus, Lohner, & Gervaſi *ſuprà.*

XXXVIII. Rubr. n. 8. pag. 106 *Cùm dicit Gratias agimus Domino, &c*) Jungit manus, ſed priùs elevat eas uſque ad humeros, Biſſus, & Gervaſi *ſuprà*; aliter operaremur contra Rubricæ diſpoſitionem, quæ in qualibet manuum elevatione præfigit pro termino humerorum altitudinem. Ita *Rubr. n. 3. tit. 4. pag. 88.*

XXXIX. Rubr. n. 8. pag. 106. *Cùm dicit, Deo noſtro*) Oculos elevat ad Crucifixi imaginem, & ſtatim caput inclinat; deinde demittit, caput etiam inclinando inclinatione minimarum minima, dum profert prædicta verba *Deo noſtro*; ita Hippolytus à Portu *ſup. n. 7. & 8.* quam inclinationem minimam etiam Miniſter exhibere debet: Bauldry *part. 1. cap. 17. n. 32.* reſpondetur deinde à Miniſtro, *Dignum, & juſtum eſt*, ùt in Ordine Miſſæ; ſed voce clara, & alta, ſicùt reſpondere debuit antecedentia.

XL. Rubr. n. 8. pag. 106.) *Reſponſo Dignum, & juſtum eſt.*) Sacerdos elevat, & extendit manus, quemadmodùm elevantur, & extenduntur ad Orationem, & ſic perſeverat, donec dicatur *Sanctus, &c.* Angel. *part. 3. tit. 7. num. 8.* Gervaſi *ſuprà, &c.*

XLI. Rubr. n. 8. pag. 106. *Proſequitur Præfationem, &c.*) Deinde tenens elevatas modo ſupradicto manus, proſequitur Sacerdos Præfationem propriam, vel communem, juxta Rubricarum diſpoſitiones (de quibus Præfationibus egimus ſuprà *part. 1. tit. 12.*) eadem voce clarè, & ordinariè. Quando in Præfatione communi, & aliis dicitur, *Per Chriſtum Dominum noſtrum*, non inclinat caput: Vinitor *part. 2. tit. 7. in adnot. §. 25.* Corſettus *tract. 2 part. 2. ſect. 1. n. 4.* (nec unquam per totam Miſſam, dum dicit, *Per Chriſtum Dominum noſtrum* ſine verbo *Jeſus*, caput inclinet; una ſolum vice excepta, ſcilicet in Canone poſt Conſecrationem, ante verba *Nobis quoque peccatoribus*: Vinitor ſuprà) è contrà inclinat inclinatione minimarum media in Præfatione B. M. quando profertur hoc nomen: à Portu *ſup. num. 11.* & à fortiori inclinat caput inclinatione minimarum maxima versùs Crucem ad nomen *Jeſu*, quando nominatur in prædicta Præfatione; ſicùt etiam Miniſter ad prædicta verba caput inclinare debet.

XLII. Rubric. n. 8. pag. 106. *Cùm dicit Sanctus, &c.*) Nec manus ſuper Altare ponit Sacerdos, nec pectus percutit; Biſſus *ſuprà §. 49.* Bauldry *part. 3. Rubr. 8. ſup. n. 2.* Vinitor *ſuprà §. 25.* quod nec facit Miniſter; Bauldry *part. 1. cap. 17. n. 32.* Vinitor *part. 2. tit. 16. num. 30.* ſed junctis ante pectus manibus mediocriter inclinatus, voce media

inter

Digitized by Google

inter claram, & ſubmiſſam, ſcilicet depreſſam in uno tono; Corſettus *tract. 2. part. 1. ſect. 1. in addit. num. 4.* à Portu *ſuprà n. 14.* & Gervaſi *ſuprà*; dicit *Sanctus, &c.* atque proſequ tur in tali voce mediocri usque ad finem. Anonymus Italus, Bonamicus *part. 1. obſerv. 7. n. 2.* & Gervaſi *ſuprà*.

XLIII. Rubr. n. 8. pag. 106. & Gavant. ibid. col 2. lit. e *Campanulam pulſante.*) Miniſter interim, hoc eſt, dum Sacerdos dicit *Sanctus*, parvam campanulam pulſat ter interpolatim, duobus ictibus pro ſingulis vicibus; Bauldry *part. 1. & 3. ſuprà*. Biſſus *ſuprà paragr. 49.* Lohner *part. 3. tit. 9. n. 10.* & Gavant. *hac lit.* e vel uno continuato ſono (quod tamen minùs placet; Vinitor *loc. infrà citand.*) pulſat uſque dum Sacerdos dicat *Benedictus, &c.* tunc enim campanulam in ſecundo gradu, ad dexteram Celebrantis deponit. Vinitor *part. 2. tit. 16. paragr. 30.* Bauldry *part. 1. cap. 17. num. 32.* Lohner *ſuprà part. 3. tit. 9 num. 10.* Gervaſi in inſtruct. pro Miniſtr. Miſſæ Priv. *cap. 9. num. 1.*

XLIV. Rubr. n. 8. pag. 106. & Gavant. ibid. col. 2. lit. f *Signum Crucis ſibi producit, &c.*) Cùm Sacerdos dicit *Benedictus, qui venit, &c.* erigit ſe & corpore, & capite; & ſignum Crucis ſibi producit à fronte ad pectus juxta morem conſuetum, & hoc idem Crucis ſignum eodem tempore ſibi format Miniſter. Bauldry, Vinitor *ſuprà, &c.* In formando dicto Crucis ſigno debet Sacerdos tenere hanc regulam: dum profert vocem *Benedictus*, ſignat frontem; dum profert *Qui venit*, ſignat pectus; dum profert *In nomine Domini*, ſignat humerum ſiniſtrum; dum profert *Oſanna in excelſis*, ſignat humerum dexterum.

XLV. Gavant. pag. 106. col. 2. eadem lit. f *Hic Hymnus non alio modo terminandus eſt, quàm adhibito ſigno Crucis, & manuum junctione in fine.*) Vult Gavantus, quòd Sacerdos jungat manus ſolùm poſt factum ſignum Crucis, ſicùt fit ad finem Hymni Angelici; cui Gavanti ſententiæ ſubſcribunt Bauldry *part. 3. tit. 7. Rub. 8.* Vinitor, & Gervaſi *ſuprà* in inſtruct. Miſſæ Priv. necnon Benvenuti *pag. 21.* Biſſus verò *ſuprà paragr. 49.* à Portu *ſuprà n. 17.* & Angel. *part. 1. tit. 7. num. 56.* tenent, non eſſe faciendam manuum junctionem: quia ſtatim poſt factum ſignum Crucis, quod ſequitur, eſt elevatio manuum cum elevatione oculorum, & deinde junguntur manus ſuper Altare.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, à fine Offertorii, uſque ad incenſationem Oblatorum.

XLVI. Rubr. n. 9. pag. 106. & Gavant. pag. 107. col. 1. lit. g. *Accedunt ad Altare.*) In Miſſa Sollemni, dicto à Celebrante *Oremus*, Diaconus, & Subdiaconus genuflectunt in locis ſuis poſt Celebrantem. Gavantus hic, Bauldry *part. 3. tit. 11. art. 7. n 1.* & Celebrans ſubmiſſa voce, junctis manibus, recitat Offertorium. Bauldry *part. 3. ſuprà*, Biſſus *lit. E. num. 197. § 84.* Subdiaconus verò per planum vadit ad credentiam, ad Altare reverſurus, ùt infrà dicemus. Bauldry *part. 1. cap. 13. & part. 3. ſupr. n. 1.* Corſettus *tract. 1. part. 1. cap. 3 n. 11.* Biſſus *ſupr.*

An Diaconus ſtatim poſt cantatum *Oremus*, debeat aſcendere ad Altare, nonconveniunt Doctores. Caſtald. *lib. 1 ſect. 7 cap. 1 n. 15.* Bauldry & Biſſus *ſuprà*, necnon Abbas Benveo. *in Miſſa Sollemni § Dum in Choro*; & de Bralion *part. 2. cap. 6 num. 1.* affirmativam tuentur ſententiam; negativam verò amplectitur Lohner *part. 3. tit. 2. §. 2. n. 1.* Verùm ego Auctoribus primæ ſententiæ cum Hippol. à Portu *part. 2. de Miſſa Sollemni tit. 7. Rubr. 9. in adnot. n. 1.* libentiùs adhæreo, ea ratione permotus, quia, ſi Diaconus expectare debeiet, donec

Celebrans legerit totum Offertorium, ùt docet Lohnet *ſuprà*, illa mora ad nihil inſerviret.

Poſito, quòd ſtatim, facta priùs genuflexione, ùt ſuprà, in ſuo loco Diaconus aſcendere debeat ad Altare, ùt juxta noſtram ſententiam reverà aſcendere debet, oritur aliud dubium inter Rubriciſtas; utrùm ad ſiniſtram Celebrantis accedere debeat? Affirmant Caſtald. *ſuprà*, Turrin. *part. 2. ſect. 3. cap. 3. §. Finito Symbolo*; & Corſettus *tract. 1. part. 1. cap. 4. n. 9.* negat verò Lohner *part. 1. tit. 2. §. 2. n. 1.* Biſſus *ſuprà*, Benven. *ſupr.* de Bralion *ſupr.* Bauld. *part. 1. cap. 12. & part. 3. ſupr.* in quam negativam ſententiam pariter deſcendit à Portu *ſuprà*: quia hoc ipſo, quòd ad ſiniſtram Celebrantis, ſeu ad librum Diaconus perveniſſet, ut Celebranti aſſiſteret in dicendo Offertorio; Celebrans Offertorii lectionem terminaſſet, vel ex toto, præſertim ſi Offertorium eſſet breve, vel ex parte quaſi totali: quare Diaconus non inſerviret aſſiſtendo Celebranti, ùt Auctores contrariæ ſententiæ intendunt: volunt enim ipſi, ùt clarè legitur in Turrino cit. quòd Diaconus ſe conferat ad librum Miſſalem, ut monſtret Offertorium Celebranti. Ex alio capite cogeretur Diaconus ſtatim à ſiniſtra Celebrantis diſcedere, & ad ipſius dexteram tranſire, ùt adverſarii fatentur. Igitur Diaconus facta genuflexione in loco ſuo poſt Celebrantem, ut ſuprà dictum eſt, ſtatim ad ipſius Celebrantis dexteram accedat; ùt etiam videtur diſponere Rubrica n. 9. quæ dicit: *Dicto Oremus, Diaconus, & Subdiaconus accedunt ad Altare in cornu Epiſtolæ*: en igitur, quòd conformior eſt Rubricæ, acceſſus Diaconi ad dexteram; quàm ad ſiniſtram Celebrantis. Ad Librum verò quod attinet, potiùs Ceremoniarius aſſiſtat; qui ideò aſcendente ad Altare Celebrante, accedere debet per planum ad cornu Evangelii, cum debita inclinatione Cruci. A Portu *ſuprà*.

XLVII. Rubr. n. 9. pag. 106. *Diaconus amovet Calicem, ſi eſt in Altari.*) Diaconus verò, ſi Calix eſt ad Altare, quamvis magis deceat eſſe in credentia, ùt docet *Rubr. Superior*, facta genuflexione in loco ſuo, poſt Celebrantem, accedit ad ipſius dexteram, ùt mox diximus; & amovens Calicem de medio Altaris, illum collocat versùs cornu Epiſtolæ, ubi eum detegit, & Patenam offert Celebranti, eo modo, quo infrà dicemus. Interim Subdiaconus facta etiam genuflexione poſt *Oremus*, pergit ad credentiam, ut imponatur ei velum oblongum ab aliquo Ceremoniario, vel etiam ab aliquo Acolytho ſuper humeros: Turrin. & de Bralion ſuprà, & Benvenuti §. *Subdiaconus*: vel etiam extendit ſibi, adjuvantibus Acolythis, circa humeros prædictum velum oblongum. *Cerem. Epiſc. lib. 1. cap. 10. §. 5. & lib. 2. cap. 8. §. 60.* Tum procedit ad Altare, ùt infrà dicemus, ad cornu Epiſtolæ, ſequente Acolytho. Bauldry *part. 3. cap. 11. art. 7. n. 4.*

XLVIII. Rubr. n. 9. pag. 106. *Vel ſi eſt in credentia, ùt magis decet, &c.*) Si verò Calix ſit in credentia, ùt etiam ex Rubrica magis decet, & omnino in ea eſſe debet; tunc Subdiaconus poſt impoſitum ſibi velum oblongum, eo modo, quo paulò antè diximus, ſed ita, ut pars dextera veli longiùs pendeat, ùt præſcribit Cerem. Epiſc. *ſuprà*, ad hoc, ut commodè Calicem cooperire poſſit; Biſſus *lit. S. n. 196. §. 13.* tunc, inquam, faciat, quod infrà adnotatur.

XLIX. Gavant. pag. 107. col. 1. lit. h *Deponitur autem velum parvum Calicis, &c.*) Impoſito velo oblongo ſerico, vel auriphrygiato, ſuper Subdiaconi humeros, ùt mox innuimus, controvertunt Rubricarum interpretes, an parvum Calicis velum amovendum ſtatim ſit à Calice, & in credentia relinqui debeat? Negant Caſtald. *lib. 1. ſect. 7. cap. 1. n. 15.* Bralion *ſupr.* affirmant verò Gavant. *hic*, Bauldry *part. 3. ſupr.* Biſſ. *ſupr.* Lohner *part. 3. tit. 3. n. 11.* Chriſtiani

ſect.

ſect. 1. *cap.* 10. *n.* 3. Cabrin. *cap.* 3. *n.* 22. Benven. *ſup.* Cerem. Presbyt. Cong. Miſſionis *tom.* 1. *part.* 2. *art.* 7. *n.* 1. ſicùt etiam à Portu *ſup. n.* 4. cui affirmativæ ſententiæ adhærendum eſſe crediderim: tum quia Rubrica Miſſalis nullam mentionem facit de prædicto parvo velo, licèt ſermonem habeat de omnibus, quæ cum Calice portari debent, tum quia Calix ſine velo expeditiùs deſertur. Amoveri igitur debet à ſecundo Ceremoniario dictum parvum velum, ùt volunt Biſſus, & Benvenuti ſupra; vel ab ipſomet Subdiacono, ùt præſcribit Cerem. Presbyt. Miſſionis loco cit. & poſteà relinquatur ſuper credentia; quod quidem velum plicari exinde poteſt, vel à ſupradicto Ceremoniario, ùt tenet Lohner ſuprà; vel ab Acolytho, ùt vult Venantius *tit.* 9. de Acolythis in Miſſa Sollemni *cap.* 1. *n.* 7.

L. Rubr. n. 9. pag. 106. & Gavant. pag. 107. col. 1. lit. i *Manu ſiniſtra tenens, &c.*) Subdiaconus accepto velo oblongo, ùt ſuprà, manu ſiniſtra nuda, non autem velo pendente ab humeris cooperta, accipit Calicem, Gavant. *hic*, per nodum cum ſuis requiſitis, Biſſus *ſuprà*, hoc eſt cum Patena, ſuper qua ſit Hoſtia munda palla cooperta. Cerem. Epiſc. *libr.* 2. *ſuprà.* Tunc dictam partem longiorem veli, ſuper ea extendit, dextramque ſupra ipſum velum, & Calicem leviter apponit, ne aliquid decidat; & ſic ad Altare procedit ſine ulla omnino genuflexione, quia non vadit, neque tranſit per medium; Biſſus, Lohner ſuprà; & pergit ad cornu Epiſtolæ per viam breviorem, id eſt per latus Epiſtolæ. Bauldry, Biſſ. & à Portu *ſuprà.*

LI. Rubr. n. 9. pag. 107. & Gavant. ib. col. 1. lit. m *Comitatus ab Acolytho, &c.*) Interim dum Subdiaconus defert Calicem, primus Acolythus, vel alius deputatus, accipit ambabus manibus ampullas vini, & aquæ; illaſque elevatas uſque ad pectus ſine operculis, ſubſequens Subdiaconum, & non eum præcedens, Gavant. *hic*, defert ad cornu Epiſtolæ, porrigitque Subdiacono, *ut infra*, priùs ampullam vini, mox aquæ.

LII. Rubr. n. 9. pag. 107. *Ipſe Diaconus Calicem detegit, &c.*) Subdiaconus cùm pervenerit ad Altare, deponit ſuper illud Calicem: tum Diaconus ſtans in eodem cornu Epiſtolæ, removet à Calice partem longiorem veli pendentis ab humeris ipſius Subdiaconi.

LIII. Rubr. n. 9. pag. 107. & Gavant. ibid. col. 1. lit. n *Patenam cum Hoſtia, &c.*) Deinde dictus Diaconus Patenam cum palla accipit, & converſus ad Celebrantem, depoſita Palla prope Corporale, ita ut facilè apprehendi poſſit, Patenam cum Hoſtia diſcooperta Celebranti porrigit ambabus manibus; ita ut dextera ejus ſit versùs ſuperiorem partem, & ſiniſtra versùs inferiorem; & ita ut Celebrans ſuas manus interponere poſſit, eamque ambabus manibus capere valeat: priùs tamen Diaconus, tum Patenam, tum Celebrantis manum oſculatur. Gavant. Caſtald. Lohn. & Bauldry *ſuprà.* Sed ſolus Celebrans Hoſtiam offert, Biſſus *lit. C. n.* 197. §. 35. more ſolito, dicendo Orationem *Suſcipe Sancte Pater*, & poſteà deponit Hoſtiam ſuper Corporale, ùt mos eſt; Patenam verò deponit ſuper Altare versùs cornu Epiſtolæ, extra Corporale quidem, ſed prope illud. At ſi Symbolum non diceretur, dicto à Celebrante *Oremus*, Subdiaconus impoſito ſibi velo, ùt ſuprà, defert cum Calice burſam Corporalium; & cùm ad Altare pervenerit cum ſupradicto Miniſtro; Diaconus ambabus manibus eam accipit (cui cedente locum Celebrante) ad medium Altaris accedens explicat Corporale priùs in medio genuflectens, & burſam ponit in cornu Evangelii; & facta iterum genuflexione, recedit à medio (& Celebrans redit ad medium Altaris ùt priùs) deinde redit ad Subdiaconum, ubi cætera peragit ùt ſuprà. Bauldry *part.* 3. *ſuprà art.* 7. *n.* 3. Biſſ. *lit.*

Digitized by Google

lit. S. n. 196. §. 14. Turrin. *part. 2. ſect.* 3. *cap.* 3. §. *Finito Symbolo.*

LIV. Rubr. n. 9. pag. 107. *Subdiaconus extergit Calicem cum purificatorio.*) Interim, dum ſcilicet Celebrans Hoſtiam offert, Subdiaconus ſiniſtra manu Calicem per nodum accipiens, & dextera manu purificatorium aſſumens, digitis ejuſdem dexteræ manus in Calicem immiſſis, eum purificatorio extergit; *Rubr. ſup.* Bauldry *part.* 1. *cap.* 13. *art.* 1. *n.* 27. quod purificatorium deinde nodo Calicis circumvolvit, ſicque Calicem ſtatim exterſum ſine oſculis in manus Diaconi tradit. Lohner *part.* 3. *tit.* 5. Bauldry *ſuprà.*

LV. Rubric. n. 9. pag. 107. & Gavant. ib. col. 2. lit. o *Diaconus accepta ampulla vini, &c.*) Poſtquàm Diaconus à Subdiacono Calicem accepit, eum ſiniſtra tenet in nodo, non elevatum, ſed ſuper Altare poſitum, &c. Biſſus *ſuprà* §. 36. & ſtatim dextera manu ampullam vini de manu ejuſdem Subdiaconi recipit, qui eandem de manu Acolythi accipit, utroque dante, id eſt Acolytho, & Subdiacono, omnino ſine uilis oſculis. Gavantus *hac lit.* o. Bauldry, Lohner, & alii.

LVI. Rubric. n. 9. pag. 107. & Gavant. ibid. col. 2. lit. p *Ampullam aquæ.*) Dum Diaconus vinum in Calicem infundit, Subdiaconus ampullam aquæ ab Acolytho ſine oſculis in dextera manu per manubrium acceptam parùm elevans, & oſtendens benedicendam Celebranti, versùs illum aliquantulùm inclinatus, dicit ſubmiſſa voce: *Benedicite Pater reverende.* Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *ſupra*, Nicolaus de Bralion *ſupr. n.* 3. & Celebrans tunc facit versùs aquam ſignum Crucis (interim manu ſiniſtra pectori admota) dicendo eodem tempore: *Deus, qui humanæ ſubſtantiæ, &c.* & non priùs; Ceremon. Miſſæ Privatæ *cap* 6. *de faciendo ſigno Crucis* §. 3. *n.* 1. quam Orationem manibus ante pectus junctis proſequitur. Biſſus *lit. C. n.* 197. §. 36. de Bralion *ſupr.* à Portu *ſupr. n.* 14. & interim Subdiaconus paucas aquæ guttas in Calicem infundit; deinde reddit ampullam Acolytho, tradita ei priùs ampulla vini, quam à Diacono recepit, ibique remanet. Bauldry *ſuprà*, Biſſus *lit. S. ſuprà.*

Si adſint Particulæ conſecrandæ pro Communione Fidelium, ſerventur ea, quæ traduntur à Gavanto *hoc loco*, cum quo conveniunt etiam Bauldry, & Turrin. *ſup.* necnon Biſſ. *lit. D. num.* 123. §. 29 qui addunt, ut Pyxis, ſeu Calix talium Particularum, poſt Oblationem factam, collocetur à Diacono ſemper ſuper lapidem conſecratum, ſive ſuper Altare portatile, poſt Calicem.

LVII. Rubr. n. 9. pag 107. & Gavant. ibid. col. 2. lit q *Cum eo dicit, Offerimus, &c.*) Poſt infuſionem vini, & aquæ in Calicem, Diaconus, ſi guttæ diſperſæ appareant, ùt facilè accidere poteſt, intra Calicem, abſtergit purificatorio. Mox tenens Calicem ſiniſtra per nodum, & dextera manu per pedem, vel alio commodiori modo, ſi fieri poteſt, porrigit Celebranti prædictum Calicem, cum oſculo pedis ipſius Calicis, & deinde manus Celebrantis; quem Celebrans capiens ambabus manibus, dextera ſcilicet nodum, ſiniſtra pedem, illum offert ſimul cum Diacono, qui ſua dextera, ſiniſtra infra pectus admota, tangere debet pedem Calicis, ſeu brachium dexterum Celebrantis ſuſtentare; ſimulque cum illo dicit idem Diaconus Orationem, *Offerimus tibi, Domine, &c.* Cærem Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 8. §. 63. & Rub ſuprà. Caſtaldus tamen *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *n.* 15. docet, Diaconum in prædicta circumſtantia debere ſiniſtra ſua brachium Celebrantis, dextera verò pedem Calicis ſuſtentare: ſed Bauldry, Lohner, & alii, innixi verbis Rubricæ, quæ loquitur cum particula disjunctiva, firmiter tenent id, quod nos ſuprà tradidimus.

Major inſurgit difficultas in quærenda ratione, ob quam Diaconus concurrat ſimul cum Celebrante ad offerendum Calicem, non verò ad offerendam Hoſtiam; cujus rei nullam

nullam rationem reddit Gavantus. Diceremitaque ſuper hoc, ideò juxta Romanum Ritum prædictam Orationem *Offerimus tibi Domine, &c.* in oblatione Calicis non ſolùm à Sacerdote, ſed etiam à Diacono recitari: tum quia Diaconus anteà vinum Calici infundit; tum quia antiquitus idem Diaconus Sacratiſſimum Sanguinem Populo miniſtrabat, juxta illam Laurentii Sanctiſſimi Diaconi ad Sixtum Pontificem querimoniam; quem cùm ad Martyrium properantem videret, ipſe cupidus Martyrii ſic Sanctum Sacerdotem alloquens, dicebat: *Quò, Sacerdos Sancte, ſine Diacono properas? nunquid degenerem me probaſti? experire, utrùm idoneum Miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici Sanguinis diſpenſationem. Sanguinis*, inquit, non Corporis ſub ſpecie panis; utique & hoc dicturus, ait noſter Caracciolus in notis doctiſſimis *ad caput 9. primæ partis noſtrarum conſtitutionum n. 4.* ſi Diacono id quoque licuiſſet. Stet igitur, primoribus Eccleſiæ temporibus, Diaconorum munus præcipuum fuiſſe, communicantibus ſub utraque ſpecie Calicem Sacrum porrigere; in cujus rei comprobationem multa veterum teſtimonia affert Martene *lib. 1. de antiquis Eccleſ. Ritib. cap. 4. art. 10 n. 5.* Id tamen Diaconibus vetitum fuiſſe innuit S. Chryſoſtomus homilia 46. in Matthæum, ubi ſic loquitur --- *Non vides, qualiter ſoli Sacerdoti licet Calicem Dominici Sanguinis præbere?* E contrà ſunt, qui adſtruant ex Juſtino Martyre in Apologia 2. ad Antoninum Imperatorem, Diaconos ex pane, & vino, & aqua conſecratis, partes diſtribuiſſe unicuique præſentium, & ad abſentes detuliſſe. In Concilio vero Arelatenſi 2 Can. 15. ſtatutum eſt, ut Diaconus *Corpus Chriſti præſente Presbytero tradere non præſumat*; cui ſuccinit Concilium Carthaginenſe 4. Can. 38. Sed hæc oſtendunt duntaxat, variam fuiſſe locorum diverſorum circa Miniſtrum Communionis conſuetudinem; Romæ tamen certum, quòd Corpus miniſtrabat ſolus Celebrans, ùt fatetur etiam Martene loc. cit. Calicem verò etiam Diaconus porrigebat, & ad abſentes Acolythus Sacra dona deferebat: unde ſaltem juxta Romanam priſcam diſciplinam ſubſiſtit ratio adducta, ob quam Diaconus eſt conſors cum Sacerdote oblationis Calicis, non verò Hoſtiæ.

Præterire hoc loco non debeo, quòd ſuprà allegata verba à Divo Laurentio prolata eruuntur ex Divo Ambroſio *lib. 1. officior. cap. 41.* ubi tamen hæc præciſa leguntur: *Experire certè, utrùm idoneum Miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici Sanguinis Conſecrationem*: ſic ſcriptum eſt in antiquis codicibus, tam editis, quam MS. non *Diſpenſationem*, ùt in vulgatis libris correctum eſt. Huic autem lectioni, ùt optimè notat Card. Bona *lib. 1. cap. 25. rer. Liturg. n. 4.* nullatenus formidandæ, aut corrigendæ, ſed omnino reſtituendæ, favet contextus, nam ſequitur: *Cui conſummandorum conſortium Sacramentorum, huic conſortium tui Sanguinis negas?* Conſors ſcilicet, erat Diaconus Conſecrationis, & conſummationis Sacramentorum; & Ambroſius modo loquendi illius Seculi, non de Conſecratione Sacramentali, ſed Miniſteriali locutus eſt: certum eſt enim, quòd Diaconus non conſecrabat Sanguinem Chriſti, ſed eo à Sacerdote conſecrato, ſanctificabat, & quodammodò conſecrabat Populum, ipſum Sanguinem Dominicum ei miniſtrando, & diſpenſando.

Cæterùm prædicta formula, *Offerimus tibi Domine*, ita in numero plurali pronunciata adhibetur utique à Sacerdote, etiam in Miſſa Privata, dum celebrat ſine Diacono: quia formulæ pro Solemni Miſſa inſtitutæ, ùt notat laudatus Bona eodem *lib. cap. 9. n. 5.* non mutantur in Privata. Hujus verbi *Offerimus* meminit Auguſtinus *lib. 20.* adverſus Fauſtum Manichæum *cap. 21.* dicens: Quis enim Antiſtitum in locis Sanctorum Corporum aſſiſtens Altari aliquando

quando dixit: *Offerimus tibi Petre*, aut *Paule*, aut *Cypriane?* ſed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronavit.

LVIII. Rubr. n. 9. pag. 107. & Gavantus ibid. col. 2. lit. r *Ponit in dextera manu Patenam.*) Facta Oblatione, Celebrans ſolus more ſolito, id eſt facto ſigno Crucis cum Calice, ponit eum ſuper Corporali in medio retro Hoſtiam, ita ut Hoſtia ſit inter ipſum Celebrantem, & Calicem. Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 8. §. 63. Biſſus *tom.* 1. *lit. C.* §. 38. & ſtatim Diaconus prædictum Calicem Palla cooperit, *Ceremon. Epiſc. ſuprà.* Tum idem Diaconus accipiens de Altari Patenam, ponit illam in manu dextera Subdiaconi ſtantis in cornu Epiſtolæ; *Cerem. Epiſc. ſuprà*; *& Rubrica ſuprà*; ita ut pars nobilior Patenæ, hoc eſt pars interior reſpiciat ipſum Subdiaconum. De Bralion *ſuprà*, Gavant lit. ſ.

LIX. Rubric. n. 9. pag. 107. & Gavant. ibid. col. 2 lit. ſ *Cooperit extremitate veli, &c.*) Collocatam, ùt ſuprà, in manu dextera Subdiaconi Patenam Diaconus cooperit extremitate veli ab humeris dicti Subdiaconi pendentis à parte dextera: *Ceremon. Epiſc. lib.* 2. *cap* 8 § 61. adjuvante tamen Ceremon ario; Bauldry *part.* 1. *cap* 13. *n.* 29. Bralion *ſuprà*; & mox ipſe Subdiaconus ſine genuflexione vadit poſt Celebrantem ad medium Altaris in planum.

LX. Rubric num. 9. pag. 107. *Et facta genuflexione ibi ſtat, &c.*) Ubi tunc, & non priùs, facta genuflexione, ſuper medium infimi gradus ſtat in eodem plani medio; Rubric. *ſuprà*, de Bralion *ſuprà*, Bauldry *part.* 1. *cap.* 13 *& part.* 3. *ſuprà n.* 8. Lohner *part.* 3. *tit.* 3. *n.* 11. nec ampliùs genuflectere debet, niſi ad elevationem SS. Sacramenti, ùt infrà (quamvis Celebrans, aut alii genuflectant) niſi aliter notetur. Cabrinus *cap.* 3. *n.* 26. Bauldry *part.* 3. *ſuprà*, Lohner *ſuprà*.

LXI. Rubr. num. 9. pag. 107. *Suſtinens eam elevatam, &c.*) Subdiaconus, ùt diximus, ſtans in plano, tenet Patenam elevatam ob oculos, uſque ad illa verba Orationis Dominicæ: *Et dimitte nobis debita noſtra: Rubr. ſuprà, Cerem. Epiſc. lib.* 2. *cap.* 8. § 74. ſuſtinet, inquam, Patenam elevatam ante oculos, ſiniſtra manu brachium dexterum ſuſtentans. Polaceus *part.* 2. §. 6. Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *n.* 16. à Portu *ſuprà tit.* 7. *Rubr.* 9. *in adnot. num.* 24.

LXII. Rubr. n. 9. pag. 107. & Gavant. pag. 108. col. 2. lit. t *Patena non tenetur.*) In Miſſis autem Defunctorum, & in Feria ſexta Paraſceves, Patena à Subdiacono non tenetur, ùt etiam ſuo loco dicetur. *Rubr. n.* 9. & Gavantus.

Supereſt advertendum, quòd dum Diaconus Patenam Subdiacono porrigit, Celebrans proſequitur Orationem, *In Spiritu humilitatis, &c. & Veni Sanctificator, &c.* & interim Acolythus defert ampullas ad credentiam; Biſſus *lit. C. n.* 197. §. 39. Thuriferarius verò cum thuribulo, & Naviculariùs cum navicula, accedunt ad Altare; vel Thuriferarius ſolus cum thuribulo, & navicula ſimul, ſi non adſit Navicularius, ùt initio Miſſæ. Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 7. *num.* 9.

Prætérire etiam non debeo, quòd in Ceremoniali PP. Auguſtinenſium *part.* 4. *cap.* 4. præſcribitur, quòd Subdiacono tantùm in Miſſa Sollemni datur Patena tenenda, non verò aliis inferioris ordinis, quando contingeret in aliquo caſu neceſſitatis eos exercere Subdiaconi officium in Miſſa: ſed ego non dubitarem, etiam inferiori Clerico in tali caſu poſſe Patenam tradi: ſcio enim, id aliquando in Eccleſia Romana actum fuiſſe ſine ſcrupulo, etiam extra caſum neceſſitatis: id oſtendo auctoritate Ordinis Romani III. à Mabillonio vulgati, in quo hæc lego *num.* 16. -- Acolythus, quando inchoat Pontifex Canonem, venit ſub humero habens ſindonem in collo ligatam, & tenet Patenam in dextera parte ante pectus ſuum.

Pro

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, ab initio Incenſationis oblatorum, uſque ad Præfationem.

LXIII. Rubr. n. 10. pag. 108. & Gavant. ibid. col. 1. lit. u *Dicens, Per interceſſionem, &c.*) Dicto à Celebrante *Veni Sanctificator, &c.* Thuriferarius vel Navicularius ſi adeſt, tradit naviculam Diacono, qui eam tenet coram Celebrante (ſicùt & Thuriferarius thuribulum) & miniſtrat ùt initio Miſſæ: unde reſumenda ſunt, & percurrenda omnia, quæ tradidimus in noſtris Additionibus, & Obſervationibus ad Gavanti Commentaria *tit. 4. hujus ſecundæ partis n. 14 & ſeqq.* & Celebrans ter imponit thus in thuribulum, dicitque, *Per inceſſionem, &c.* ad verbum Diaconi *Benedicere*, reddito priùs cochleari eidem Diacono, qui illud recipit cum ſolitis oſculis; ſemel manu dextera Celebrans producit ſignum ſuper thuribulum fumigans. Gavant. hìc, à Portu *ſuprà*, Caſtald. *lib. 2. ſect. 2. cap. 14.* Tum Diaconus tradit thuribulum cum ſolitis oſculis, ùt in alia incenſatione, Celebranti, cujus brachium dexterum, iterum dicimus, quaſi ſua ſiniſtra ſuſtentat.

Non levis emerſit ſcrupulus circa verba illa, *Per interceſſionem Sancti Michaëlis Archangeli, &c.* quæ habentur in precatione, quam profert Celebrans, dum, ùt mox diximus, benedicit incenſum, quod immittit in thuribulum. Cùm enim Angelus, qui Zachariæ apparuit, & ſtetit à dextris Altaris incenſi, Lucæ *cap. 1.* ſit Gabriel, affirmante ipſo -- *Ego ſum Gabriel, &c.* videtur Michaëlis nomen, non ab auctore hujus precationis eidem inſertum, ſed oſcitantia librariorum intruſum: & equidem antiquiſſimi codices Liturgici, non Michaëlis, ſed Gabrielis referunt nomen. Illyrici Miſſa ab Eminentiſſimo Bona edita, ùt alibi dixi, ad calcem operis rerum Liturgicarum; Miſſa Tilliani codicis à Menardo vulgata poſt Gregorii Sacramentarium; MS. Pontificale Salisburgenſis Eccleſiæ, apud Martene *lib. de antiquis Eccleſ. Ritib. cap. 4. art. 12.* Pontificale Sagienſis Eccleſiæ undecimo Seculo exaratum, & allegatum à Petro Le Brun *tom. 1. part. 3. art. 7.* ſicùt & Miſſale plenarium ſatis vetuſtum, quod extat in Bibliotheca Angelica PP. Auguſtinenſium Romæ, legunt *Gabrielis*, non verò *Michaëlis* in prædicta precatione. Cùm igitur nullus antiquior codex appareat, in quo Michaëlis nomen ibi legatur, dubitari non poterit, germanam loci hujus eſſe lectionem, quam mox laudati codices præferunt. Meritò itaque piiſſimus & eruditiſſimus Cardinalis Thomaſius hujus loci emendationem exoptabat. Vidit difficultatem Pariſienſis Miſſalis editor, eamque declinavit, prætermittendo nomen utriuſque Archangeli, *Michaëlis*, & *Gabrielis*, ſed dicendo tantùm in tali precatione, *Per interceſſionem Sancti Archangeli*, nullum aliud nomen exprimendo, teſte eodem Le Brun *loc. cit.* In Miſſali verò Meldenſis Eccleſiæ, quod Doctiſſimus Antiſtes Jacobus Boſſuet edi curavit, locus iſte fuit correctus, & *Gabrielis* nomen loco *Michaëlis* appoſitum. Miramur D. de Vert, qui in nonnulla alia minoris etiam momenti, diligenter, & ſeverè nimis cenſoriam virgam exercuit, Orationem hanc nullis obſervationibus illuſtraſſe; cùm tamen amplus animadverſioni locus non deeſſet. Denique prætereundum non eſt, totam hanc precationem à PP. Prædicatoribus, & Carthuſianis omitti in ſuis Miſſalibus, nec adhuc ab Eccleſiis Lugdunenſi, Senonenſi, Tullenſi ac Laudunenſi fuiſſe receptam. Conatur laudatus Petrus Le Brun ſenſum hujusce precationis tueri, etiamſi legendum eſſet *Michaëlis*, quia in Apocalypſi *cap. 8.* legitur, quòd *Angelus ſtetit ante Altare, habens thuribulum aureum*; hic autem Angelus creditur fuiſſe Michael; ſed præterquàm quòd in

in Apocalypſi nomen Michaelis non refertur, certum etiam eſt, quòd auctur prædictæ precationis mentem intendit ad Zachariæ factum; quocircà non poterit non eſſe contorta quæcunque effingatur explicatio, neque etiam contra manifeſtam veritatem ſtare poteſt aliqua probabilis ratio, ſeu conjectura, qualis eſt illa, quam loc. citat. affert idem Le Brun de apparitione S. Michaëlis in Monte Gargano; in cujus hiſtoria legitur, quòd viſus fuerit S. Michaël in loco ubi ædificata eſt Eccleſia, tenens in manu ſua thuribulum: unde eſt, quòd in Officio prædicti Archangeli recitatur illa Antiphona: *Stetit Angelus juxta aram templi, habens thuribulum aureum in manu ſua*: hujuſmodi, inquam, conjecturæ ſatis profectò non ſunt ad prædictam difficultatem eliminandam; cùm nimis manifeſtum ſit, auctorem precationis, mentem direxiſſe ad exprimendum Angelum illum à Zacharia deſcriptum, qui ſtabat à dexteris Altaris incenſi, & qui eidem Zachariæ dixit: *Exaudita eſt Oratio tua.*

LXIV. Rubr. n. 10. pap. 108. & Gavant. ibid. col. 1. lit. x *Incenſat oblata, &c.*) Celebrans accepto thuribulo, nulla facta reverentia, etiamſi ſit expoſitum SS. Sacramentum, incenſat oblata.

LXV. Rubr. n. 10. pag. 108. & Gavant. ibid. col. 1. lit. y *Ter ducens thuribulum, &c.*) Incenſat, inquam, hoc modo, juxta diſpoſitionem Rubricæ, ter ducens thuribulum ſuper Calicem, & Hoſtiam ſimul, in modum Crucis; ùt præſcribit Rubrica, & ùt deſcribitur in præſenti delineata figura, non demittens, & elevans per quatuor partes, ùt multi faciunt, quaſi quatuor puncta ſignantes: ſed ter ducens æquali altitudine thuribulum in modum Crucis per duas lineas, quarum prima erit directa, altera tranſverſalis.

Primò igitur Celebrans ducit thuribulum à capite *faſcia*, ubi adeſt *n.* 1. prope tabellam Secretarum uſque ad extremitatem anteriorem ejuſdem *faſcia*, & ducendo hanc lineam dicit *Incenſum*; deinde ducit thuribulum, ut formet lineam tranſverſam Crucis, incipiendo à capite *faſcia*, ubi adeſt *n.* 2. in cornu Evangelii, uſque ad ejuſdem extremitatem in cornu Epiſtolæ; & ſic habebitur prima Crux; & dum ducit hanc lineam tranſverſalem, dicit *Iſtud.*

Secundò ducit thuribulum à capite *faſcia n.* 3. uſque ad extremitatem, dicens, *A te,* & deinde à capite *faſcia n.* 4. uſque ad extremitatem, dicendo, *Benedictum*; & ſic habebitur ſecunda Crux.

Tertiò ducit thuribulum à capite *faſcia n.* 5. uſque ad extremitatem, dicendo, *Aſcendat*, & tandem à capite *faſcia n.* 6. uſque ad extremitatem, dicendo, *Ad te Domine*; & ſic habebitur tertia Crux: ad ſingulas prædictas Cruces proferri debent verba prout adnotavimus, & prout in expoſita figura etiam continentur.

Crucis interſecatio debet fieri inter Calicis pallam, & Hoſtiam ad perpendiculum.

Celebrans formatis tribus Crucibus ſuper Calicem, & Hoſtiam, ùt ſuprà deſcripſimus, demittens manum, & quaſi tangens pede thuribuli menſam Altaris, incipit quartam incenſationem, ducendo thuribulum circa oblata.

Primò à dextra ad ſiniſtram, incipiendo à capite *faſcia*, ubi adeſt *numerus* 7. in expoſita tabula, & proſequitur donec perficiat circulum, dicendo hæc verba: *Et deſcendat ſuper nos.* Peracto hoc primo circulo, paulìſper ſuſpendit motum thuribuli; & ſic habebitur prima circuitio.

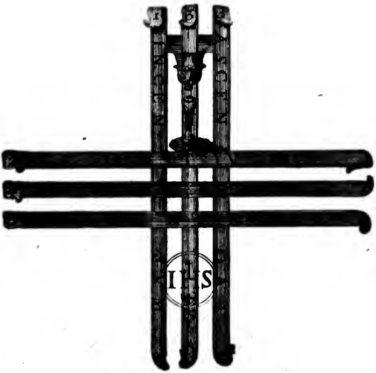
Secundò proſequitur quintam incenſationem eorundem oblatorum, incipiendo à capite *faſcia*, ubi adeſt *num.* 8. & proſequitur donec perficiatur ejuſdem *faſcia* circulus, interim proferendo hoc verbum, *Miſericordia*; quo prolato, & peracto circulo, iterum ſuſpendit paulìſper motum thuribuli; & ſic habebitur ſecunda circuitio, & quinta incenſatio.

Tertiò denique, Celebrans ducit thuribulum à ſiniſtra ad dexteram, incipiendo à capite

ad pag. 298

TABULA II.

In qua delineatur Ordo incensandi Oblata per modum Crucis.

Digitized by Google

ad eand pag 208

TABULA III.

In qua continuatur Ordo incensandi Oblata per modum circuli.

Gavant Rubr Miſs.

Digitized by Google

capite *faſcia*, ubi adeſt *n.* 9. & proſequitur donec perficiatur hic tertius circulus, dicendo hoc verbum, *Tua*; & ſic habebitur tertia circuitio, & perfectio totius incenſationis ſuper oblata.

In qualibet ex his tribus circuitionibus proferuntur verba à Celebrante prout mox innuimus, & prout notantur in quolibet circulo hujus tertiæ tabulæ. Hoc loco obſervandum ſupereſt, quòd quamvis in mox dictis tabulis, Cruces, & circuitiones ſuper oblata appareant inter ſe diſtantes; hoc factum eſt ex neceſſitate, quia in eadem *faſcia*, & in eadem *linea* non poterant incidi verba dicenda in qualibet Cruce, & circuitione: cæterùm tres Cruces ſuper oblata, treſque circuitiones fieri debent in eadem linea, loco, ſitu, & modo, &c.

Hæc, quæ à nobis traduntur ita exactè pro incenſatione oblatorum, collegimus ex Ceremoniali PP. Eremitarum S. Auguſtini.

Diaconus verò, dum Celebrans ſupradicto modo incenſat oblata, pedem Calicis tenet manu dextera, & in tota incenſatione, ſiniſtra manu partem poſteriorem planetæ Celebrantis ſuſtinet; dexteram autem ſupra pectus tenet poſt incenſationem oblatorum. Nicolaus de Bralion *part.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. Lohner *part.* 3. *tit.* 2. §. 2. *n.* 1. Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 46. Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 2. *cap.* 2. *n.* 14.

LXVI. Rubr. n. 10. pag. 108. & Gavant. ibid. col. 2. lit. z *Incenſat Crucem, &c.*) Poſtquàm incenſata fuerint oblata eo modo, quo deſcripſimus ſuprà; & qui præſcribitur à Rubrica n. 10. pag. 108. Diaconus amovet Calicem è medio Altaris, quem tamen intra ipſum collocat versùs cornu Epiſtolæ; & facta debita reverentia ab utroque, vel genuflexione, ſi adſit SS. Sacramentum in Tabernaculo, Celebrans proſequitur incenſationem Crucis; qua peracta, facta iterum ei inclinatione profunda, & repoſito à Diacono Calice in ſuo loco, proſequitur Celebrans incenſationem Altaris, ut in principio Miſſæ: unde legenda ſunt, quæ ibi tradidimus, & iterum videnda prima tabula, in qua optimè deſcribitur Altaris incenſatio.

Prædictus Ritus removendi Calicem non obſervatur profectò ab iis, qui juxta antiquum morem adhibent magnum Corporale, quo Calicem obducunt, ut alibi diximus: quamobrem apud Carthuſianos (qui antiquorum Rituum cultores adhibent Corporale multò longius, latiuſque, quàm nobis ſit in uſu, & ejuſdem parte poſteriore cooperiunt Calicem, & Hoſtiam) non obſervatur hic Ritus removendi Calicem in prædicta Altaris incenſatione; ſicùt nos facilè præſtare poſſumus, quia Calicem obducimus parva palla à Corporali ſejuncta.

LXVII. Rubr. n. 10. pag. 108. & Gavant. pag. 109. col. 1. lit. a *Dirigatur Domine Oratio mea, &c.*) Dum peragit Celebrans hanc ſecundam Altaris incenſationem, recitat verba illa Orationis, ſcilicet: *Dirigatur Domine, &c.* uſque ad *Accendat, &c.* & ita diſpenſando prædicta verba; ut eodem tempore finem imponat Orationi ſimul, & thurificationi. Aliqui prædicta verba ita diſtribuunt, ut ſingulis prope ductibus, ſingula verba reſpondeant, Lohner *part.* 2. *tit.* 18. *de Rit. Solem. num.* 3. à Portu *ſuprà num.* 12. Cùm Celebrans terminata thurificatione reddit thuribulum Diacono, dicit: *Accendat in nobis, &c.* ut in Ordine Miſſæ.

LXVIII. Gavant. pag. 109. col. 1. lit. b *Thuriferarius depoſita navicula, &c.*) Dum Celebrans thurificat Altare, Thuriferarius, ſi non adſit alius, depoſita navicula ſuper credentia, vadit ad cornu Evangelii per planum, genuflectens in medio; & quando opus eſt, amovet Miſſale cum cuſſino de Altari, deſcenditque in planum, ubi ſtat, donec incenſata ſit pars anterior Altaris à latere Evangelii, tenens prædictum librum cum cuſſino; & faciem convertens ad Altare, & dicta parte anteriori incenſata, reponit

ponit iterum librum cum cuſſino prope Corporale: mox genuflexione facta, deſcendit rectà in planum; ac in medio iterum genuflectens à tergo Subdiaconi, pergit ad cornu Epiſtolæ, ubi ſtabit paulò poſt Diaconum, dum ipſe incenſabit Celebrantem; Bauldry *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 7. *n.* 13. Biſſus *lit. T. num.* 49. §. 6. vel Ceremoniarius Miſſale ab Altari removet, ne impediat incenſationem; qua facta illud reponit. Bauldry *ſuprà*, & de Bralion *part.* 2. *cap.* 6. *n.* 10.

LXIX. Rubr. n. 10. pag. 108. *Et incenſatur ab eo.*) Peracta tota incenſatione Altaris, Diaconus accepto thuribulo, ùt ſuprà, deſcendit in planum à parte Epiſtolæ, ad cujus ſiniſtram erit Ceremoniarius, Thuriferarius verò poſt Diaconum; qui facta cum præfato Ceremoniario profunda capitis inclinatione Celebranti, cum triplici ductu incenſat, & iterum caput profundè cum Ceremoniario eidem inclinat; cui præfatus Celebrans, ne medicùm quidem ſe inclinare debet, ùt fecit in prima ſui incenſatione, de qua ſuprà.

LXX. Rubr. n. 10. pag. 108. & Gavant. pag. 109. col. 1. lit. c *Incenſat Chorum, comite Thuriferario.*) Poſtquàm Diaconus incenſavit Celebrantem in Cornu Epiſtolæ, ſi Chorus ſit ante Altare, antequàm ſalutet Chorum incenſandum, genuflectat Cruci. At ſi Chorus ſit retro Altare, tunc Diaconus ab eodem loco, in quo Celebrantem incenſavit, id eſt à cornu Epiſtolæ, habens thuribulum præ manibus, accedit ad Chorum, præcedente Thuriferario: Biſſus *lit. D. num.* 122. §. 33. ex quo ſequitur, quòd juxta hanc ſententiam Biſſi, Diaconus debet in dicto loco à cornu Epiſtolæ, antequàm diſcedat, genuflectere; quidquid docuerit Bauldry *part.* 3. *ſuprà num.* 16. nimirum, quòd in prædicto caſu Diaconus debeat genuflectere, quaſi ante medium Altaris à dexteris Subdiaconi cum Thuriferario. Cùm autem pervenerit Diaconus ad Chorum, ut illum incenſet, ſicùt debet ex munere ſuo, ùt patebit ex Decreto infrà citando; facta primò debita genuflexione verſùs Altare, deinde converſus, & ſtans in medio, ſalutat totum Chorum in gyrum; quem Diaconum, omnes in Choro exiſtentes, debita inclinatione, & detecto capite reſalutant, ſtantes, & urbanitatis gratia ſcamnis, ſeu ſtallis non adhærendo. Deinde Diaconus inchoat ſuam incenſationem, incipiendo à dignioribus, gradatim tamen; ſed præferendo illos, qui ſunt à parte primi Chori, videlicèt, ubi major Dignitas reſidet, deinde eos, qui ſunt ex altera parte, & ſemper cum debitis reverentiis ante thurificationem: quòd ſi adſint Prælati, vel Dignitates, vel Canonici Cathedralis Eccleſiæ, illis profundam reverentiam facere debet, non ſolùm ante, ſed etiam poſt thurificationem. *Ex Cerem. Canonicorum Regul. cap.* 24.

Utrùm autem ſint incenſandi per ordinem ab uno Choro, deinde ad alium procedendum; an verò relictis inferioribus Chori primi debeant incenſari Superiores alterius Chori, & poſteà iterum redire ad primum Chorum, ut in eo inferiores incenſentur; concludit Biſſus, quòd attendenda ſit Eccleſiarum conſuetudo: ſed juxta Decretum evulgatum à S. R. C. die 10. Maji 1607. priùs debeat Diaconus incenſare Superiores ex utraque parte Chori, relictis inferioribus, & poſteà iterum redire ad primum Chorum ad incenſandos inferiores: nam in Decreto mox allegato, quod datur in noſtro Indice ſub *num.* 62. ita reſponſum fuit *in Placentina ad* 3. *dubium* --- Canonici omnes ex utraque parte Chori incenſandi ſunt ante Manſionarios, non obſtante conſuetudine in contrarium.

Dum Diaconus incenſat digniores in Choro, Thuriferarius ſtare debet quaſi ad latus ejus ſiniſtrum; Biſſus *lit. I. num.* 81. §. 2. & poſt incenſationem digniorum retrahit ſe ad locum commodiorem prope aditum Chori, expectans ibi finem incenſationis;

tionis; Biſſus *ſuprà*, & Bauldry *ſuprà num.* 17. & meliùs juxta aliorum ſententiam, ſemper ſequi debet à latere Diaconi, ut ſupra; quod mihi magis arridet, cùm ſit juxta communem praxim Baſilicarum Urbis.

LXXI. Gavant. pag. 109. col. 1. lit. c *Se mutuò invitent, antequàm quilibet incenſetur à Diacono.*) Illi, qui ſunt incenſandi, antè inter ſe mutuam inclinationem facere debent; ita ut alter alterum immediatè ſibi ſubſequentem capitis motu modeſtè invitet ad thurificationem priùs capiendam. Ceremon. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 23. §. 20. Gavant. *hic*, Biſſus *ſuprà* §. 3. & Bauldry *ſuprà n.* 18. Quò verò ad reſalutandum Diaconum incenſantem, obſervari debet regula Ceremonialis Epiſcoporum *loc. mox cit.* tradita, nimirum, quando, qui incenſatur, eſt dignior incenſante, nullam reverentiam incenſanti facit, neque modicam; ſi ſit æqualis, modicam reverentiam facere poterit; ſi ſit inferior, debita capitis inclinatione incenſantem reſalutare debet. Biſſus *ſuprà* §. 5. Bauldry verò *ſuprà part.* 3. *art.* 7. *num.* 28. dicit, quòd omnes incenſandi, Prælatis exceptis, inclinare debent Diacono incenſanti, ante, & poſt incenſationem: quòd ſi in Choro tanta ſit multitudo Clericorum, ut incenſatio finiri non poſſit ante finem Præfationis; tunc ſufficit incenſare ſeparatim illos, qui ſunt in ſedibus ſuperioribus; & reliqui inferiores poterunt incenſari ſine mora; ita ut finita ſit incenſatio paulò antè quàm dicatur *Sanctus.* Ita Biſſus *ſuprà* §. 7. & Bauldry *ſuprà eodem n.* 18. Corſettus *tract.* 1. *cap.* 11. *num.* 21.

LXXII. Gavant. pag. 109. col. 1. lit. c *De Canonicorum, & majorum incenſatione vide Cærem. Epiſcoporum.*) Quinam ordo debeat ſervari in incenſatione Prælatorum S. Romanæ Eccleſiæ, & Regum, aut magnorum Principum, traditur à Ceremoniali Epiſcoporum *cit. lib.* 1. *cap.* 23. *à num.* 22. *uſque ad num.* 31. *incluſivè*: nos itaque ſolùm hic ſubjiciemus Decreta S. R. C. quæ aliquid præſcripſerunt circa talem præcedentiam in thurificando.

Clerici parati thurificandi ſunt, ratione paramentorum, ante Beneficiatos. Ita S. R. C. 10. *Junii* 1602. *in Lauretana*: & datur in noſtro Indice hoc Decretum *ſub. num.* 1.

Beneficiati parati incenſentur ante non paratos. S. R. C. 30. *Auguſti* 1602. *in Calaritana*: & datur in noſtro Indice ſub *num.* 9.

Aſſiſtentes Epiſcopo, licèt minùs digni, præferuntur omnibus aliis, & ante Dignitates thurificantur. S. R. C. 23. *Maji* 1603. *in Nolana*: & in noſtro Indice datur ſub *num.* 19.

In Eccleſia Collegiata exempta, præſente uno Canonico Cathedralis cum Epiſcopo, & Abbate Collegiatæ ejuſdem cum ſuis Canonicis, priùs incenſetur Canonicus, quàm Abbas. S. R. C. 7. *Februarii* 1604. *in Alexandrina*: & in noſtro Indice datur ſub *num.* 29.

Archidiaconus, qui ſuſtinet baculum Epiſcopi, thurificandus eſt poſt Diaconos aſſiſtentes. S. R. C. 28. *Aprilis* 1607. *in Bracaren.* & in noſtro Indice datur ſub *num.* 53.

Sacerdos aſſiſtens, licèt non ſit prima Dignitas, thurificandus eſt ante Archidiaconum aſſiſtentem à dexteris, licèt Archidiaconus ſit prima Dignitas. S. R. C. 23. *Junii* 1607. *in Vercellen.* & in noſtro Indice datur ſub *num.* 70.

Conſuetudo immemorabilis, quòd eodem tempore thurificentur Canonici, & Magiſtratus, ſervanda eſt. Ita S. R. C. 1. *Septembris* 1607. *in Fanen.* & in noſtro Indice datur ſub *num.* 73.

Gubernator Civitatis, etiam ſi ſit uxoratus, thurificandus eſt immediatè poſt Canonicos aſſiſtentes; abſente verò Epiſcopo immediatè poſt Vicarium generalem. Ita S. R. C. 17. *Novembris* 1607. *in Faventina*: & in noſtro Indice datur ſub *num.* 75.

Attendatur conſuetudo in Vicario, & Canonicis in thurificatione, & aliis, niſi Canonici

ſint parati. S. R. C. 15. *Martii* 1608. & in noſtro Indice datur ſub *num.* 85.

Baro Dominus in Eccleſia Parochiali, ubi non ſunt Canonici, thurificandus eſt poſt Celebrantem, Miniſtros paratos, & Archipresbyterum. S. R. C. 17. *Septembris* 1608. *in Biſagnen.* & in noſtro Indice datur ſub *num.* 93.

Canonici parati aſſiſtentes Epiſcopo præcedunt Vicarium generalem, & ſunt ante ipſum thurificandi. S. R. C. 6. *Martii* 1610. *in Tiburtina*; & anteà 3. *Auguſti* 1602. *in Egitanien.* & in noſtro Indice datur ſub *num.* 107.

Si Epiſcopus aderit, ipſius ſedes in cornu Evangelii, uno ſaltem gradu eminentior Abbatiali eſt erigenda .... iſque thus thuribulo imponat, Evangeliorum textum oſculetur ..... Epiſcopus prætereà trino ductu, & immediatè Canonici Cathedralis duplici ductu, moxque Abbas (niſi celebret) pariter duplici, ac ſubinde Canonici, vel Monachi Abbatialis Eccleſiæ, unico tantùm ductu ſunt thurificandi. Ita S. R. C. 27. *Septembris* 1659. *in Decreto generali* §. 15. & datur in noſtro Indice ſub *num.* 352.

LXXIII. Gavant. pag. 109. col. 1. ead. lit. c *Celebrans majore præſente, &c.*) Docet hìc Gavantus, quòd Celebrans, majori præſente, cui triplex ductus debeatur, nonniſi duplici ductu incenſari debet. Verùm hìc obſervare debemus, quòd ſi Abbas habens uſum Pontificalium, & pontificaliter celebret coram Epiſcopo Diœceſano, qui profectò debet incenſari triplici ductu; in tali caſu etiam ipſemet Abbas triplici pariter ductu incenſandus erit: & hoc colligitur ex Decreto edito à S. R. C. die 27. *Sept.* 1659. & habetur in Decreto generali §. 15. in noſtro verò Indice ſub *num.* 352. in quo ſtatuitur, ùt paulò antè innuimus, quòd -- Dictus Epiſcopus trino ductu, & immediatè Canonici Cathedralis duplici, moxque Abbas (niſi celebret) pariter duplici, ac ſubinde Canonici, vel Monachi Abbatialis Eccleſiæ, unico tantùm ductu thurificentur -- In quo notanda ſunt illa verba, *Niſi celebret*; ex quibus deducitur, quòd ſi dictus Abbas celebret pontificaliter coram Epiſcopo, non duplici, ſed triplici ductu thurificari debeat: & equidem ante hoc Decretum, etiam Totinius in Cerem. PP. Camaldulen. *cap.* 20. *n.* 23. tradidit: *Quòd ſi adeſſet Epiſcopus, vel alius valdè inſignis Prælatus, nullam in ea Diœceſi, vel Eccleſia juriſdictionem habens, thurificato Celebrante duplici ductu, vel habente ipſo privilegium Pontificalium, triplici; triplici ſtatim thurificantur ipſi, & multò magis ſi adeſſet loci Epiſcopus, Metropolitanus, Nuncius Apoſtolicus, Legatus à Latere, Cardinalis, vel alius maximus Præſul, aut Princeps &c. Ita ferè Coreta. Epiſc. libr.* 1. *cap.* 23. *Ut partim habeatur reverentia erga Celebrantem Sacris veſtibus ornatum, thurificando eum primo loco; partim erga Præſules, vel Principes, & ſic erga Abbatem generalem exiſtentem pro tempore, thurificando eos pluribus ductibus.* Quæ quidem ſententia Totinii conſonat præfato Decreto, nimirùm, quòd Celebranti coram Epiſcopo debeatur ratione paramentorum incenſatio præcedenter ad incenſationem Epiſcopi; ſed cum hoc diſcrimine, quòd Epiſcopus triplici ductu, Celebrans verò duplici tantùm thurificari debet, juxta Gavanti ſententiam: at ſi Celebrans ſit Abbas, habens uſum Pontificalium, & pontificaliter celebret; tunc non duplici tantùm, ſed triplici ductu, non obſtante Epiſcopi præſentia, incenſari debet. In Cerem autem Minorum Obſer. *part.* 3. *cap.* 2. §. 6. habetur -- Si verò adeſſent Epiſcopi exteri, vel alii Prælati; honoris gratia ſemper thurificentur immediatè poſt Celebrantem triplici ductu, ſicùt & triplici ductu incenſabitur ipſe Celebrans -- In Cerémoniali verò Cler. Regul. Min. Dominicus Flumara *part.* 2. *cap.* 3. tradit -- Quòd Proreges, & Gubernatores Regnorum, ac Provinciarum, thurificantur triplici ductu poſt Celebrantem, qui etiam triplici ductu thurificari debet -- Huc

uſque

uſque adducta ſatis indicant, nullum eſſe inconveniens, quòd plures perſonæ incenſentur aliquando triplici ductu: imò hoc deducitur etiam ex Cerem. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 32. ubi inter alia habetur -- Quòd ſi adſit Dominus loci laicus, vel alius Princeps major, debeat incenſari ter, ſicùt incenſatur Epiſcopus; Celebrans, Dignitates, & Canonici bis &c. -- Unde ſemper firmum remanet, non eſſe contra Canonicas ſanctiones, & Rubricarum diſpoſitiones, quòd plures perſonæ thurificentur aliquando triplici ductu. Inſtituit hanc quæſtionem Magius *in libro de Sacris Cerem. præſertim in Divino Officio, & Choro*; *opuſc.* 3. *diſquiſ.* 16. ubi prætendit, noſtrum Caſtaldum *in Cerem. noſtræ Congreg.* Fantonum *in Cerem. Carmel. l.* 2. *Rubr.* 18. *& Cerem. Canonicorum Regul. cap.* 24. & alios, docere, Celebrantem triplici ſemper ductu thurificari debere; & adducit etiam ex Barboſa *in Apoſtolicis deciſ. collect.* 705. *num.* 7. Decretum editum à S. R. C. ſub die 13. *Januarii* 1616. in quo ſtatuitur -- Thurificatio juxta regulas Ceremonialis, debet fieri Celebranti triplici ductu; Dignitatibus, & Canonicis duplici; cæteris de Choro unico ductu -- Verùm tale Decretum non poteſt cenſeri authenticum: quia in Regeſtis Sac. Congregationis non reperitur, quamvis ſit verum, quod in ipſo traditur; ſed ſolummodò non ſubſiſtit, quòd in quocunque caſu Celebrans thurificari debeat triplici ductu; nam aliter profectò ſtatuitur *in Cerem. Epiſc. ſupracit.* enim *loc. n.* 32. inter alia ſtatuit, quòd -- Si adeſſet Legatus, vel alii Cardinales, ipſi ter; & Epiſcopus, & Celebrans bis thurificari debeant -- Unde falſum omnino eſt, quòd ſemper Celebrans triplici ductu thurificandus ſit. Nec apud Auctores allegatos *cit. loc.* à Franciſco Magio reperio hanc ſententiam ita abſolutè prolatam, ut ſemper Celebrans triplici ductu incenſandus ſit: unde utrumque aſſumptum ſubſiſtit, & quòd Celebrans aliquando duplici ſolùm ductu thurificandus eſt; & quòd aliquando poſſit thurificari triplici ductu, etiamſi perſona ipſi ſuperior pariter in eadem functione tripliciter thurificetur.

Supereſt nunc, ut hoc loco exponantur Decreta edita à S. R. C. in quibus præſcribitur, quot ductibus perſonæ in Choro, vel extra Chorum ſunt thurificandæ.

Canonici Eccleſiæ Collegiatæ thurificantur duplici ductu thuribuli; Clerici verò Parochialium Eccleſiarum unico tantùm ductu. S. R. C. 19. *Januarii* 1613. *in Cæſaraugustana*: & datur in noſtro Indice ſub *num.* 133.

Portionarii, & alii Beneficiati, ſi in omnibus ſint æquales Canonicis; & æqualiter incedant in Proceſſionibus &c. ſunt duplici ductu thurificandi. S. R. C. 21. *Martii* 1615. *in Cæſarauguſtana*: & datur in noſtro Indice ſub *num.* 147.

Abſente Epiſcopo thurificandus eſt Celebrans triplici ductu. S. R. C. 30. *Januarii* 1616. & in noſtro Indice datur ſub *num.* 152.

Vicario generali ſedenti in Choro, licèt ſupra Canonicos, thurificatio duplici ductu debetur, ſi tamen non ſit Prælatus. S. R. C. 14. *Januarii* 1617. *in Nepeſina*: & in noſtro Indice datur ſub *num.* 158.

Prior Collegiatæ, ſi interſit in Cathedrali, thurificandus eſt duplici ductu, ſicuti Dignitates, & Canonici, ſuper quos tamen non habet præcedentiam. S. R. C. 19. *Auguſti* 1619. *in Tuſcanell.* & datur in noſtro Indice ſub *num.* 174.

Dignitatibus in Choro exiſtentibus, non debetur thurificatio triplici, ſed duplici tantùm ductu, non obſtante, quòd ibi omiſſis diſtributionibus, perſona habens Dignitatem incedat cum Rochetto. S. R. C. 21. *Martii* 1599. & datur in noſtro Indice ſub *num.* 540.

Præter ſupradicta Decreta exhibentur etiam alia ſpectantia ad hunc Ritum thurificandi; & ideò etiam hæc hoc loco collecta tradere opportunum cenſemus.

Aſſi-

Aſſiſtens Presbyter debet Epiſcopum thurificare ad ſedem, quicunque ille ſit; non verò Diaconus Evangelii. S.R.C. 19. *Maji* 1607. *in Placentina:* in noſtro autem Indice datur ſub *num.* 63.

Dum Epiſcopus thurificat Altare, Canonici duo Diaconi aſſiſtentes debent elevare fimbrias. S. R. C. 10. *Maji* 1607. *in eadem Placentina*: in noſtro verò Indice ſub *n.*64.

Diaconus Evangelii debet thurificare Chorum, nec ab eo munere excuſatur ſub prætextu contrariæ conſuetudinis. S. R. C. 15. *Martii* 1608. & in noſtro Indice datur ſub *num.* 86.

Non probatur uſus duorum thuribulorum in incenſatione perſonarum. S. R. C. 15. *Martii* 1608. & in noſtro Indice datur ſub *num.* 87.

Canonici, & Dignitates non tenentur ad Benedictionem Epiſcopi genufle&tere, ſed tantùm caput inclinare; nec debent genuflectere, quando Epiſcopum Celebrantem thurificant; ùt declaravit S. R. C. 4. *Maji* 1613. *in Oſcen.* quod Decretum datur in noſtro Indice ſub *num.* 136.

In perſonarum incenſatione tota thurificatio facienda eſt cum unico thuribulo. S. R. C. 25. *Julii* 1618. *in Lucerina*: & datur in noſtro Indice ſub *num.* 168.

Hic advertendum, quòd S. C. improbat uſum duorum thuribulorum in perſonarum incenſatione tantùm, non verò in Proceſſionibus SS. Sacramenti, & in translationibus ſollemnibus Sacrarum Reliquiarum; in quibus duo thuribula adhiberi poſſunt; ùt notat etiam Bauldry *part.* 2 *cap.* 9. *art.* 1. *n.* 2. Adderem etiam, quòd uſus duorum thuribulorum tolerari poteſt in perſonarum quoque incenſatione, quando urget neceſſitas ſervandi Decretum ſuprà poſitum, & datum in noſtro Indice ſub *num.* 73. incenſandi eodem tempore Canonicos, & Magiſtratum.

LXXIV. Rubr. n. 10. pag. 108. *Et poſtremò Subdiaconum tenentem Patenam &c.*) Incenſato Choro, & aliis perſonis, ſi quæ ſunt incenſandæ, Diaconus ſalutato Choro, ùt priùs, præcedente ſuo comite Thuriferario, redit ad Altare per eandem viam, qua venit in Chorum, habens adhuc thuribulum præ manibus; & facta ab utroque genuflexione Cruci, ipſe ſtans in parte epiſtolæ, ſive Chorus ſit ante Altare, ſive poſt Altare; Thuriferario verò, retro ipſum ſtante: Subdiaconum incenſat duplici ductu cum mutuis inclinationibus antè, & poſt. Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 19. Biſſus *lit. D. n.* 122. §. 34. ſed juxta ſententiam Caſtaldi *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 5. *n.* 17. unico tantùm ductu; quamvis à Portu *ſuprà* citet Caſtaldum, quaſi concedentem duplicem ductum in tali incenſatione Subdiaconi. Subdiaconus verò, dum incenſatur, convertit ſe versùs Diaconum, & aliquantulùm Patenam magno velo obtectam demittit, & poſteà iterum elevat. Biſſus *ſuprà*, Bauldry *ſuprà*, *&* *part.* 1. *cap.* 13. *art.* 1. *n.* 31. & à Portu *ſuprà*.

LXXV. Rubric. n. 10. pag. 108. *Et ipſe Diaconus incenſatur à Thuriferario &c.*) Incenſato Subdiacono, & facta ei inclinatione, Diaconus reddit thuribulum Thuriferario ſtanti aliquantulùm retrò à dexteris ſuis; & aſcendit ad ſolitum ſuum ſecundum gradum ante medium Altaris, poſt Celebrantem, ubi facit genuflexionem; Biſſus *ſuprà*, & Bauldry *part.* 3 *ſup. & part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 48. ibique ſtat verſa facie ad Thuriferarium junctis manibus ante pectus; caputque inclinans antè, & poſt, thurificatur ab eodem duplici ductu, inclinante Thuriferario pariter ipſi Diacono ante, & poſt thurificationem. Biſſ. *ſup. num* 17. *& lit. T. n.* 49. §. 6. Bauldry *part.* 3. *ſuprà*, *& part.* 1. *cap.* 15. *art.* 3. *n.* 10. à Portu *ſup. n.* 17. Caſtaldus tamen *ſuprà*, etiam hic unicam tantùm thurificationem, ſeu unicum ductum Diacono concedit. Diaconus poſteà poſt incenſationem ſiſtit ſe in dicto ſecundo Altaris gradu, retro Celebrantem, facie ad Altare verſa, manibus junctis ante pectus, ubi ſtat

uſque

uſque ad *Sanctus* excluſivè. Biſſus *ſup.* & Bauldry ab eodem citat. *ſup. art.* 7. *à num.* 16.

LXXVI. Rubric. n. 10. pag. 108. *Thuriferarius poſt incenſat Acolythos.*) Incenſato Diacono, Thuriferarius facta genuflexione Cruci Altaris, incenſat Acolythos ſtantes apud Credentiam, ùt docet Gavantus *hic*, & Clericos alios, ſi adſint, & omnes quidem ſimul, & ſine mora, & abſque particulari inclinatione, vel reverentia unicuique, ſed ad ſummum cum generali reverentia, hoc eſt cum ſimplici, & parviſſima capitis inclinatione in principio, & in fine i cenſationis. De Bralion *ſect.* 2. *cap.* 1. *n.* 31. Bauldry *part.* 3. *ſup. n.* 20. Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 2. *cap.* 2. *n.* 15. Biſſus *ſup. lit. T. n.* 49. §. 6. à Portu *ſup. n.* 18.

LXXVII. Rubr. n. 10. pag. 108. & Gavant. pag. 109. col. 2. lit. d *Et Populum, &c.*) Poſtremò Thuriferarius facta genuflexione in medio Presbyterii Cruci Altaris, & debita reverentia Choro, ab utraque ejus parte, ſi adſit ante Altare, Bauldry *part.* 1. *cap.* 15. *art.* 3. *n.* 11. procedit ad ingreſſum ſupradicti Presbyterii; & ſiſtens ſe loco convenienti, hoc eſt in medio, in aditu Chori ſeu Presbyterii, vel certè à latere Evangelii, ſi in Altari ſit expoſitum Sacramentum, ne ei terga vertat; Gavant. *hic*, Arnaud. *part.* 2. *tit.* 7. *n.* 23. Bauld. *part.* 1. *ſuprà*, & Biſſus *lit. F. n.* 49. §. 6. (qui præſcribit, quòd ſemper Thuriferarius, etiam Sacramento non expoſito, ſtet aliquantulùm à latere Evangelii) incenſat Populum, ter ducens thuribulum, ſcilicet primò in medio, ſecundò versùs ſiniſtrum latus reſpectu ſui, quod eſt dexterum Populi; deniqe tertiò versùs latus oppoſitum, ſeu latus Evangelii; & ante, & poſt facit reverentiam inclinando ſe, ſcilicet ter eodem ordine versùs eaſdem prædictas partes; de Bralion *ſect.* 2. *cap.* 1. *n.* 32. vel facta inclinatione ab utraque parte antè, & poſt. Biſſus *ſuprà lit. T.*

Finita incenſatione Populi, & facta genuflexione Altari, ac debita reverentia Choro, ſi eſt ante Altare, Thuriferarius vadit in Sacriſtiam cum thuribulo, & parat funalia cum Acolythis, niſi ab alio fuerint parata. Bauld. *ſup. num.* 11.

Obſervandum eſt id, quod monet Cerem. Epiſcoporum *lib.* 1. *cap.* 23. §. 31. nimirum, quòd ſi adeſſet aliqua mulier inſignis in Eccleſia, ùt Regina, vel magna Principiſſa, ùt ibi dicitur; utique, & ipſi thus dari convenit in loco, ubi daretur ejus viro: ſed advertat prudens Ceremoniarius, quòd nomine magnæ Principiſſæ hìc videtur intelligi mulier, cujus vir non recognoſcit ſuperiorem: nam paulò antè, ubi mentio ſit de magno Principe, additur, qui non recognoſcit ſuperiorem. Nulla tamen adeò exacta, & certa regula incenſationis, tam Eccleſiaſticorum, quàm laicorum tradi poteſt; quin aliquid rationabili conſuetudini concedendum ſit; præſertim, ùt ait noſter præclariſſimus Gavantus *lit.* c. *in fine*, ad pacem, & concordiam tum Cleri, tum laicorum conſervandam.

LXXVIII. Rubric. n. 10. pag. 108. & Gavant. pag. 109. col. 2. lit. e *Miniſtrantibus Acolythis &c.*) Poſtquàm Celebrans fuerit incenſatus à Diacono, & dum Diaconus pergit ad Chorum incenſandum; duo Acolythi, quorum unus accipit ampullam aquæ cum pelvicula, alter accipit de credentia mappulam ad extergendas manus Celebrantis, & ita ambo ſimul, ita ut, qui habet ampullam aquæ, ſit à dexteris, accedunt ad latus epiſtolæ Altaris; & ibi cum debitis reverentiis unus infundit aquam ad abluendos digitos Celebrantis, & alter ad eos extergendos porrigit mappulam, quaſi cum oſculis tum ampullæ, tum mappulæ, antè, & poſt; quam extendit ſuper digitos Celebrantis madefactos, & poſteà omnia reportant ad credentiam, obſervando reliqua, ùt in Miſſa Privata. Bauldry *part.* 3. *de Ritu ſervando cap.* 11. *de Miſſa Sollemni art.* 7. *num.* 15. Biſſus *lit. A. n.* 104.

LXXIX. Gavant. pag. 109. col. 2. eadem lit. e *Ad Orate fratres, &c.*) Celebrans poſt lotionem manuum accedit ad medium, ibique peragit alia, quæ fiunt in Miſſis Privatis &c. & dum dicit *Orate fratres*, Subdiaconus abſque capitis inclinatione reſpondeat, *Suſcipiat Dominus &c.* Ceremoniarius verò tunc facta genuflexione in medio gradus ſuppedaneo proximioris, per quem ambulat, aſſiſtit Celebranti ad Miſſale. In Miſſis verò Defunctorum Diaconus eſt, qui reſpondet *Suſcipiat Dominus, &c.* ad *Orate fratres, &c.* quia non eſt impeditus.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, ab initio Præfationis, uſque ad Canonem.

LXXX. Rubric. n. 11. pag. 109. *Cùm dicitur Præfatio.*) Dicta Oratione ſecreta, vel etiam pluribus, ſi plures dicendæ ſint, Celebrans cantat Præfationem, ad quam Miniſtri Sacri poſt eum ſtant, & inclinant ſe, cùm dicit *Deo noſtro*, ſicùt etiam omnes caput inclinare debent; Bauldry *ſuprà part.* 3. *n.* 21. & Ceremoniarius, niſi ſit Presbyter aſſiſtens, proſequitur in aſſiſtentia ad Miſſale. Bauld. *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 33. Lohner *part.* 3. *tit.* 4. *num.* 12.

LXXXI. Rubric. n. 11. pag. 109. & Gavant. ibid. col. 1. lit. f *Accedunt ad Altare &c.*) Juxta Rubricam, cùm Celebrans cantat ultima Præfationis verba, Diaconus, & Subdiaconus, qui ſtant poſt eum, facta in locis ſuis genuflexione; ambo accedunt ad Altare (interim Ceremoniario cum inclinatione profunda conſueta retrocedente ad Evangelii cornu laterale ſupra gradum ſuppedaneo proximiorem; Bauld. *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *n.* 24. à Portu *ſup. n.* 2.) ſcilicet Diaconus manibus junctis, & inclinatus, ad dexteram; Subdiaconus verò ad ſiniſtram ipſius Celebrantis, pariter inclinatus, ſed non manibus junctis, utpote impeditis à Patena ſuſtentata; Celebrans quoque inclinatus, & manibus junctis; Bauld. *part.* 3. *ſuprà*; & expectans, donec Miniſtri ad latus illius accesserint; & cum iiſdem, ſed media tantùm voce *Sanctus* pronunciat. Lohner *part.* 2. *tit.* 20. *de Ritu Miſſæ Sollemnis num.* 1. & 2.

LXXXII. Gavant. pag. 109. col. 2. ead. lit. f *Addita fuit ſequens Rubrica &c.*) Præfatus Ritus, quo non ſolùm Diaconus, ſed etiam Subdiaconus ad Celebrantem accedere debeat, quando cantat ultima Præfationis verba, eſt ille, qui præſcribitur à Rubrica n. 11. & quidem ita clarè, ut nullo modo in dubium verti poſſit. Certiſſimum quoque eſt, cum loqui de Subdiacono Patenam tenente, cùm ſupponat illum eam ſemper tenere, præterquàm in Miſſa Defunctorum, de qua hoc loco non agitur. Non poteſt igitur improbari praxis omnium Eccleſiarum Regularium, & aliquarum Cathedralium, in quibus Miniſtri Sacri ſtantes ad Præfationem unus poſt alium, ad verbum *Deo noſtro* caput inclinant, & paulò antè quàm dicatur *Sanctus*, genuflectunt in ſuis locis, ac mox accedunt ad latera Celebrantis, Diaconus ſcilicet à dexteris, & Subdiaconus à ſiniſtris; & cùm ad Altare pervenerint, iterum non genuflectunt, quia genuflexionem fecerunt antequàm aſcenderent; ibi autem ad Altare ſtant inclinati manibus junctis, (ſed Subdiaconus, qui habet Patenam, non jungit manus) & ambo cum Celebrante dicunt *Sanctus, &c.* inclinati. Non me latet, Nicolaum de Bralion *part.* 2. *cap.* 7. *n.* 1. contrariam ſententiam amplecti, dicendo, quòd Subdiaconus, quando tenet Patenam, accedere non debet ad Altare; & hinc eſſe conſuetudinem omnium Baſilicarum Urbis; quam etſi Rubricæ contrariam,

riam, ſervari poſſe, etiam neglecta ſuprà eit Rubrica, ſenſit S. R. C. die 13. Januarii 1674. apud Turrinum *part. 1. ſect. 2. cap. 2. §. Solus Subdiaconus*: quapropter addita fuere huic Rubricæ in editione Romani Miſſalis hæc verba: *Si Subdiaconus non tenet Patenam, cum Diacono accedit ad Altare, ubi dicunt Sanctus &c.* Verùm teſte Gavanto *hac lit. f.* hæc additio facta fuit abſque Superiorum auctoritate; & ideò vim legis habere nequit, nec dici poteſt Rubrica. Rurſus allegatum à Turrino Decretum non reperitur in Regiſtris S. R. C. unde ſuppoſititium cenſendum eſt. Sola ergo conſuetudo adeò recepta, & tolerata in Urbis Baſilicis, & in nonnullis aliis Cathedralibus, ab obſervatione Rubricæ diſpenſare poſſe videtur, ait Bralion *ſuprà num. 2.* quamvis verò ſecundùm hanc ſententiam, & conſuetudinem, Subdiaconus, ſi Patenam teneat, in ſuo loco remaneat, ibi tamen, eodem tempore, quo Celebrans, & Diaconus, dicit *Sanctus &c.*

LXXXIII. Gavant. pag. 110. col. 1. lit. g *Benedictus, qui venit, &c.*) Ad verba *Benedictus, qui &c.* Celebrans, & præfati Miniſtri Sacri ſe erigunt, & ſignant; Subdiaconus tamen non ſignat ſe, cùm dexteram manum impeditam habeat, eò quòd teneat cum ipſa Patenam, magno velo coopertam. Bauld. *part. 3. ſup. & part. 1. cap. 12. & 13.* Bralion *ſup. n. 5.* Turr. *part. 2. cap. 2. §. Solus Subdiaconus.*

Verùm cùm juxta uſum multarum Eccleſiarum, ùt ſuprà dictum eſt, Subdiaconus non accedat ad Celebrantem pro dicendo *Sanctus*; Diaconus hoc in caſu, facta genuflexione in ſuo loco, ſtatim accedit ad ſiniſtram Celebrantis, ibique manibus junctis, & inclinatus, dicit media voce cum Celebrante, *Sanctus.* Ad verba *Benedictus, &c.* erigit ſe, & ſe ſignat; & ſtans adhuc, ſiniſtra manu librum ſuſtentat; Lohner *part. 3. tit. 2. §. 2. num. 1.* Bauld. *part. 1. cap. 12. art. 1. n. 49. & part. 3. cap. 11. art. 7. n. 22.* & dextera vertit folia; digito verò oſtendit, quæ legenda ſunt à Celebrante. A Portu *ſuprà num. 5.*

Non cantatur à Choro *Benedictus, qui venit*, niſi poſt depoſitionem Calicis; ùt cum Ceremoniali Epiſc. notat Gavantus.

LXXXIV. Rubric. n. 11. pag. 109. & Gavant. pag. 110. col. 2. lit. h *Aſſiſtens dum dicitur Canon.*) Dicto *Sanctus*, & iis, quæ ſequuntur uſque ad Canonem, Diaconus in caſu, quo Subdiaconus acceſſerit ad dicendum *Sanctus*, facta genuflexione ad latus dexterum Celebrantis, ubi eſt, accedit ejuſdem ad ſiniſtram, ubi iterum genuflectit; quod facit ſemper, quoties de uno latere recedit ad aliud; ita ut ſemper genuflectat, in receſſu, & acceſſu, non autem in medio, ùt malè plerique faciunt. Bauldry *part. 3. cap. 11. n. 22.* Ibi non tenet manus junctas; Gavantus *hic*, Arnaud. *part. 2. tit. 7. n. 22.* ſed erectus, ſiniſtra manu librum ſuſtentat, & dextera vertit folia, & digito oſtendit, quæ legenda ſunt à Celebrante; Gavantus *ſuprà*; niſi aſſiſtat alius Sacerdos, qui hæc peragat; quia tunc Diaconus ſtaret ad dexteram aliquantulùm poſt Celebrantem.

LXXXV. Gavant. pag. 110. col. 2. eadem lit. h *Ad Sanctus &c.*) Cùm dicitur *Sanctus*, omnes genuflectunt, exceptis Aſſiſtente ſi adſit, Diacono, & Subdiacono; de Bralion *ſup. num. 9.* & primus Acolythus pulſat campanulam, ob rationem, quam aſſignat Gavantus; & ideò præfatus Acolythus eam accipere debet de credentia ad mediam Præfationem.

LXXXVI. Rubric. n. 11. pag. 109. *Subdiaconus verò tunc ſtat poſt Celebrantem, &c.*) Poſtquàm Subdiaconus unà cum Celebrante, atque Diacono abſolverit Præfationem, ùt expoſuimus ſuprà, ſtatim recedit, facta priùs genuflexione in loco apud Altare, in quo erat; idem redit ad medium planum poſt Celebrantem, ibique ſtat. Caſtald. *lib. 1. ſect. 7. cap. 1. n. 17.* Corſet. *tract. 1. part. 1. cap. 3. num. 15.* Bauldry *part. 3. cap. 11. artic. 7. num. 22.*

Digitized by Google

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

TIT. VIII. De Canone Miſſæ uſque ad Conſecrationem.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab initio Canonis, uſque ad illa verba, unà cum famulo tuo &c.

I. Gavant. poſt Rubr. n. 1. pag. 110. col. 1. §. Actio prima. *Ad primum geſtum, prima quoque verba*, Te igitur *ſunt pronuncianda &c.*) Eſt quæſtio non parùm controverſa inter Rubricarum interpretes, quoad prima Canonis verba, & Rubricam n. 1. nimirum, utrùm prima illa verba *Te igitur*, *&c.* debeant proferri ſimul cum geſtibus elevationis manuum, & oculorum; vel è contrà debeant pronunciari prædicta verba à Sacerdote poſt omnes geſtus antedictos. Gavantus *hic* tenet, quòd ad primum geſtum, prima quoque Canonis verba ſint proferenda: quia, ait ipſe, juxta regulam communem, non debet dari geſtus ſine voce, qui alioquin eſſet inconcinnus: prætereà *Extendens dicit*, *jungens dicit*, *elevans dicit*, *ſunt participia* (proſequitur Gavantus) *cum verbis ſimul in Ordine Miſſæ*; *& ſic concordantur Rubricæ.* Hanc Gavanti ſententiam ampleāuntur Bauld. *part.* 3. *tit.* 8. *Rubric.* 1. *n.* 1. Tonell. *lib.* 2. *tit.* 8. *Rubr.* 1. *n.* 1. Cabrin. *cap.* 8. §. *Statim*, Arnaud. Moneius, à Portu, & alii.

Sed contra Gavantum, & mox allegatos Auctores, cenſent omnes, geſtus, ſeù actus prædictos debere præcedere, non comitari prima verba Canonis, *Te igitur*, *&c.* adeoque incipienda eſſe dicta verba immediatè poſt omnes geſtus præſcriptos, id eſt manibus ſuper Altare poſitis, qui eſt ultimus geſtus; cenſent, inquam, & tuentur hanc ſententiam ex noſtris Caſtald. *lib.* 2 *ſect.* 8. *cap.* 6. *n.* 1. Quarti *part.* 2. *tit.* 8. *de Canone Miſſæ ſect.* 1. *dub.* 1. Magius in ſuo gal'ateo religioſo *diſquiſ.* 24. Alii etiam propugnant validè hanc ſecundam ſententiam, nimirum Trimarchius apud Nigrum in additionibus ad Ruiz *part.* 3. §. 7. *num.* 1. Turrinus *part.* 2. *ſect.* 3. *cap.* 4. Hagerer *tit.* 8. *n.* 1. Cerem. Miſſæ Privatæ *cap.* 10. §. 15. Lohner *part.* 4. *de Rit. Miſſæ brev. not. illuſtr. tit.* 8. *n.* 1. *& part.* 4. *n.* 66. Gervaſi *cap.* 8. Benvenuti *pag.* 21. & alii relati à ſuprà laudatis Magio, & Quarti; cui quidem ſententiæ validis rationum momentis adductus, adhærendum eſſe credidetim: Rubrica etenim in Ordine Miſſæ poſita, hæc eſt: *Extendens*, *elevans*, *jungens*, *&c.* inclinatus dicit; quæ & concordat cum generali Rubrica *ſup. cit.* quæ dicit: *Elevat manus*; *oculiſque elevatis*, *& manibus junctis*, *& ſuper Altare poſitis profundè inclinatus dicit*, *&c.* unde ſequitur, prima illa verba Canonis *Te igitur*, dicenda eſſe à Sacerdote jam inclinato, adeoque poſt geſtus prædictos ab eo jam præſtitos: hæc utique Rubrica præſcribit, quòd dicat illa verba, quando eſt jam inclinatus. Quòd ſi Rubrica generalis non ſatis explicat alteram, aliæ eam ſatis explanabunt. Prima: *Elevatis oculis*, *& ſtatim demiſſis*; *tum profundè inclinatus dicit*: Munda cor meum, &c. Secunda: *Manibus junctis*, *& ſuper Altare poſitis*, *aliquantulùm inclinatus*, *dicit ſubmiſſè*: Suſcipe Sancta Trinitas, &c. Tertia: *Stans junctis manibus ante pectus*, *capite inclinatus*, *dicit*: Agnus Dei, &c. Quarta: *Stans junctis manibus ſuper Altare*, *& capite inclinato*, *dicit*; Placeat, &c. Ex quibus plurium Rubricarum verbis, clarè eruitur, à Sacerdote jam inclinato, & nondum inclinatur, verba proferri debere: en igitur geſtum Sacerdotis, ejuſdem verba præcedere.

Neque dicas, in his caſibus non extenduntur manus, nec alius geſtus fit, cui verba

ba non jungantur, ùt requirit Gavantus. nam præfati geſtus non faciunt, quòd verba debeant eodem tempore proferri; & hoc clarè colligitur ex Ceremoniali etiam Epiſcoporum *lib.* 2. *cap.* 8. §. 68. ubi habetur: *Manibus ſuper Altare poſitis, devotè inclinatus, extollit ad Crucem oculos, & eos ſtatim demittit, & incipit, &c.* ex quibus verbis liquet, quòd poſtquàm poſuerit manus ſuper Altare, poſtquàm inclinatus fuerit, &c. debet prima Canonis verba proferre; ùt ipſa Ceremonialis verba clarè ſignificant. Prætereà notat Trimarchius *loc. cit. Tunc dari geſtum inconcinnum, hoc eſt, incompoſitum, & confuſum, & intricatum, ſi obſervaretur, quod docet Gavantus.* Non enim benè oculi, ac manus & elevari, & demitti, & conjungi, & ſuper Altare poni poſſent eo momento, quo verba Canonis legi debent: neque dicas pro defendenda Gavanti ſententia, poſſe illa verba memoriter recitari; nam verba ſunt Canonis, qui totus legi debet.

Rationem verò à Gavanto hoc loco adductam pro firmanda ſua ſententia, Quarti *loc. ſupracit.* evertit, dicendo, & probando, non ſubſiſtere, quòd non debeat dari geſtus ſine voce: quia in Miſſa ſæpe præſcribuntur geſtus ſine voce, aut verbis, quæ illos comitentur, ex. gr. Genuflexiones, elevatio Hoſtiæ, & Calicis, &c. In Miſſa Sollemni thurificatio prima Altaris; Benedictio Subdiaconi poſt Epiſtolam, nam Sacerdos facit ſuper eundem ſignum Crucis, nihil dicens. Deinde ex aliis exemplis ſuprà adductis, liquet in aliis ...ibus præſcribi in Ordine Miſſæ geſtus, qui profectò verba Sacerdotis præcedere debent. Cùm igitur Caſtaldi, & Quarti ſententia Rubricis, & Ceremoniali Epiſcoporum conformis videatur, eam non immeritò, ùt probabiliorem, ſequi cogimur.

II. Rubric. n. 1. pag. 110. & Gavantus ibid. col. 1. lit. i *Inclinatus incipit Canonem, ſecretò dicens, Te igitur, &c.*) Manibus igitur junctis, & ſuper Altare poſitis, profundè inclinatus, incipit Sacerdos Canonem, ſecretò dicens, *Te igitur*, voce, inquam, ſubmiſſa, & ſecreta, quæ continuatur per totum Canonem, niſi aliter notetur alicubi.

III. Rubr. n. 1. pag. 110. & Gavantus ibid. col. 2. lit. l *Cùm dicit, Hæc dona, &c.*) Cùm Celebrans dicit *Petimus*, tunc hinc inde ſuper Altare extra Corporale manus extendit; Gervaſi *ſuprà*; & ſtatim dicto prælaudato verbo, oſculatur Altare in medio. Lohner *part.* 4. *num.* 66. Angel. *in Catal. errorum* §. *de Canone*, Gervaſi *ſuprà*, *&c.* Deinde erigit ſe, & conjungit ante pectus manus juxta morem, dum dicit: *Uti accepta habeas, & benedicas*; & proſequitur erectus depoſita ſuper Altare ſiniſtra manu extra Corporale dicens: *Hæc ✠ dona, hæc ✠ munera, hæc Sancta ✠ Sacrificia illibata*: & dum dicit prædicta verba, dextera manu ſignat ter communiter ſuper Hoſtiam, & Calicem: & hic, ſicùt alibi, notandum, quòd quando Crux eſt communis Calici, & Hoſtiæ, oportet, ùt advertunt multi, ne dum faciunt primam lineam, interrumpant manum inter Calicem, & Hoſtiam; ſed faciant æqualem, & erectam versùs pectus, abſque eo quòd medietatem versùs Hoſtiam deprimant, faciendo in eadem altitudine lineam tranſverſam intra extremitatem anterioris pallæ, & intra Hoſtiam; ut utraque linea dici queat communis, & non particularis. Ceremon. Miſſæ Priv. *cap.* 4. §. 3. *num.* 4. Deinde extenſis manibus ante pectus, prout extenduntur manus ad Orationem, proſequitur: *In primis, quæ tibi offerimus.*

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab illis verbis Canonis, Unà cùm famulo tuo, &c. uſque ad illa: Et omnibus orthodoxis, &c.

IV. Rubric. n. 2. pag. 111. & Gavant. ibid. col. 1. lit. m *Papa nominatur.*) Inhærens Rubricæ n. 2. optimè docet Gavantus, quòd Sacerdos Celebrans, quando in Canone dicit: *Unà cum famulo tuo Papa noſtro N. N.* exprimit nomen Papæ viventis, & inclinat caput in reverentiæ ſignum; ſed poſtquàm legitima pervenerit notitia Sedis vacantis, omittuntur prædicta verba in Canone. Adnotandum etiam eſt, quòd ſupradicta inclinatio ſimplex ad nomen Papæ ſemper fit versùs librum, & non versùs Crucem. A Portu *ſuprà Rubr. 2. in adnot. n. 1.*

V. Rubr. n. 2. pag. 111. & Gavant. ibid. col. 1. lit. n *Antiſtite noſtro, &c.*, Quando in Canone proferuntur illa verba, *Et Antiſtite noſtro*, apponitur nomen Prælati illius, qui ſimul ſit Epiſcopus, & Ordinarius loci ejus, in quo Miſſa celebratur: Gavantus, & alii Rubriſticæ communiter: unde fit, proferendum eſſe nomen Archiepiſcopi, & Patriarchæ in Eccleſia, & Oratorio ſuæ Diœceſis. Proferendo autem nomen Patriarchæ (ſi ille ſit Antiſtes talis Diœceſis) nulla fit capitis inclinatio, quandoquidem de ea ſilet Rubrica. Gervaſi *ſuprà*, & à Portu *ſuprà n. 3.*

Quòd ſi Epiſcopus loci, &c. ſit vita functus, ea verba, *Et Antiſtite noſtro*, omittuntur. Lohner *part. 2. tit. 21. n. 3.* & Gervaſi *ſuprà*. Prædicta verba, *Et Antiſtite noſtro*, omittuntur etiam à Sacerdotibus Romæ celebrantibus; quia Pontifex eſt Ordinarius Epiſcopus Urbis, & Orbis. Quart. *part. 2. tit. 8. Rubr. 2. n. 2.* Regulares pro Epiſcopo Diœceſano nominare non poſſunt ſuos Generales, ùt obſervat Gavantus, & ùt habetur in Decreto à S. R. C. edito ſub die 12. Novembris 1615. & dato in noſtro Indice ſub *num.* 149. Rurſus nec Clero Seculari nominare fas eſt ſuum Superiorem, etiam in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutum, quæ ſit Epiſcopali inferior: Polaccus *part. 2. §. 17. in addit.* à Portu *ſuprà num. 4.* quapropter non eſt nominandus in Canone Abbas exemptus, licèt habeat juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ùt omnes DD. notant: nam Prælati veniunt quidem ſub nomine Ordinariorum, non autem ſub nomine Epiſcoporum: unde eorum juriſdictio non dicitur Epiſcopalis, ſed quaſi; ùt declaravit Congregatio Concilii 1638. 13. Novembris teſte Nicolio *v. Nullius Diœceſis, ſub num. 2.* & Quarti *part. 2. tit. 8. in Rubr. dub. 3.*

Utrùm autem Celebrans in prædicti Prælati territorio, qui verè non ſit Epiſcopus, ſed juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habeat, & nulli Epiſcopo prædictus Celebrans ſubdatur; utrùm, inquam, in hujuſmodi caſu vicinior Epiſcopus ſit nominandus, ad quem itur pro ordinibus ſuſcipiendis, non conveniunt DD. Affirmant Gavantus *hic*, Arnaud. *ſuprà num. 3.* Cerem. PP. Cler. Regul. S. Pauli *lib. 1. cap. 7. n. 12.* negant verò Quarti *part. 2. in Rubric. ſuprà*, Bauldry *ſuprà*, Tonellius *ſuprà num. 2.* Angel. *part. 1. tit. 7. n. 61.* & à Portu *ſuprà n. 15.* DD. ſequentes hanc ſententiam docent, quòd in dicto caſu omitti debent illa verba, *Et Antiſtite noſtro*, eo modo, quo, quando locus aliquis caret Epiſcopo, quia ſit defunctus, non nominatur vicinior Epiſcopus; ſed, ùt ſuprà diximus, in tali caſu omittuntur prælaudata verba. Eccleſia autem, quæ nullius Diœceſis eſt, caret Epiſcopo: unde videtur comparanda cum ea, in qua Epiſcopus eſt defunctus; & ſic debent omitti illa verba in Canone, *Et Antiſtite noſtro, &c.*

Hinc ſequitur etiam, quòd ſi Celebrans abſit à Diœceſi ſui Epiſcopi, non debeat nominare ſuum Epiſcopum, ſed Antiſtitem loci, in

quo

Digitized by Google

quo celebrat: Bauldry, Tonellius, & Gervaſi *ſuprà*, necnon Polaccus *ſuprà n.* 3. quia, cùm Celebrans offerat nomine totius Populi, qui adeſt, vel adeſſe poteſt, mentiretur, ſi pro nominando ſub illis verbis, *Et Antiſtite noſtro N.* pro Epiſcopo illius loci, nominaret ſuum Prælatum, quia verè non eſt aſtantium Epiſcopos. Tonellius, Quarti *ſuprà*, Angel. *ſuprà n.* 19. Præterea ſe debet conformare aliis Sacerdotibus ejuſdem loci, in quo celebrat, in publicis precationibus. Quarti, Angel. *ſuprà*, & à Portu *ſuprà n.* 6. Si verò ratione longi itineris, vel defectu memoriæ, non recordaretur nomen Epiſcopi loci; ſatis eſt in dicto caſu dicere pro Antiſte noſtro *mentaliter*, intelligendo in cujus Diœceſi celebratur. Ita pluribus relatis tenet Paſqualigus *de Sacrif. novæ Legis tom.* 1. *tract.* 1. *quæſt.* 27. *ſub n.* 26. necnon Angel. *ſuprà n.* 60. & à Portu *ſuprà n.* 6.

Si verò Epiſcopus Ordinarius dicti loci, in quo celebratur, ſit vita functus, jam diximus ſuprà, quòd prædicta verba omittuntur: ſed advertendum eſt, loco Epiſcopi, non poſſe nominari Vicarium Capitularem: quia licèt, Sede vacante, Ordinarius ſit illius loci; non tamen eſt Epiſcopus illius Diœceſis. Rurſus neque nominari poteſt Archiepiſcopus, aut Patriarcha Provinciæ, intra quam continetur Epiſcopatus Epiſcopi defuncti, licèt in eo habeat aliquam juriſdictionem: quia Archiepiſcopus, aut Patriarcha non dicitur Ordinarius in Diœceſibus Suffraganeorum. Quarti *in Rubr. dub.* 3. *ſuprà*, à Portu *ſuprà n.* 7. Hoc tamen non obſervatur à Græcis, aliiſque Orientalibus, qui Patriarcham nominant, & Metropolitam.

Si Celebrans ſit Epiſcopus, Archiepiſcopus, vel Patriarcha, omiſſis prædictis verbis, dicit eorum loco, *Et me indigno ſervo tuo.* Sed hic notandum occurrit, quòd non ſolùm Epiſcopi, & Superiores Prælati, ſed etiam Cardinales propter dignitatis eminentiam, ubicumque celebrent, orant pro ſe ipſis, non pro loci Epiſcopo, in quo celebrant. Tonell. *ſuprà num.* 3. & à Portu *n.* 9.

Sicùt igitur Epiſcopi non orant pro aliis Epiſcopis, quia non ſunt ipſis Superiores; ita nec Romanus Pontifex, qui non habet Superiorem in Terris, orat, niſi pro ſe. A Portu *ſuprà n.* 10.

VI. Gavant. pag. 111. col. 2. eadem lit. n *Nihil ergo tu addas ſine auctoritate &c.*) In prædicto Canonis loco non eſt addendum nomen ullius Principis Secularis viventis; Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 6. *n.* 2. & Gavant. *hic*, ad præcavendos abuſus, qui irrepere poſſent nominando in Canone aliquem minùs dignum contra Majeſtatem tanti Sacrificii in hac parte Miſſæ; niſi militet in contrarium aliquod Privilegium Apoſtolicum, quale conceſſiſſe fertur Sanctus Pius V. pro Hiſpanis. Gavant. *hic*, Quarti *quæſt. Proœmiali ſect.* 2. *num.* 2. vel aliqua inveterata, & legitima conſuetudo, qualis aſſeritur vigere in Gallia pro Rege; Bauld. *part.* 3. *tit.* 8. *Rubr.* 2. *n.* 1. & Venetiis pro Duce. Polac. *in Aphor.* §. 17. *n.* 4.

Nominantes ſuum Generalem pro Epiſcopo loci, peccant mortaliter. Diana *tract.* 14. *de celebr. Miſſæ, Reſol.* 40.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab illis verbis Canonis: Memento Domine: uſque ad alia verba: Et omnium Circumſtantium.

VII. Rubric. n. 3. pag. 112. & Gavant. ibid. col. 1. lit. o *Demiſſo aliquantulùm capite.*) Celebrans, dum dicit illa verba, *Memento, &c.* elevat, & jungit manus juxta formam à Rubrica n. 3. præſcriptam, non uſque ad oculos, ſed uſque ad mentum circiter; Angel. *part.* 1. *tit.* 7. *n.* 64. *& part.* 3. *tit.* 8. *n.* 3. à Portu *ſuprà n.* 2. abſque eo quòd prædictæ manus demittantur, & Altare tangant, antequàm eleventur: Gerv. *cap.* 8. §. *Arrivato.*

Monc.

Digitized by Google

Monc. *ſuprà* §. 112. ſic junctis manibus ſtat pauliſper in quiete. Igitur commemoratio vivorum, quam facit, non debet eſſe nimis brevis, ſcilicet in momento, ſed debet durare ſaltem per ſpatium unius Pater noſter; Bauld. *ſup.* Tonell. *lib.* 2. *tit.* 8. *Rubr.* 3. *n.* 2. Biſſ. *lit. S. num.* 20. §. 52. à Portu *n.* 3. capite etiam aliquantulùm inclinato: Piſart. *tit.* 8. *in expoſ. n.* 5. & Vinitor *part.* 2. *in adnot. n.* 3. unde ſequitur, oculos non eſſe elevandos versùs Crucem, ſed defigendos versùs Hoſtiam ſuper Corporale poſitam. Biſſus *ſup.* & Bauld. *part.* 3. *tit.* 8. *Rubr.* 3. *in Notis n.* 1. Igitur amplectenda eſt noſtri Gavanti ſententia, docentis, in dicto caſu oculos non eſſe claudendos, niſi forte ad majorem animi compoſitionem; contra nonnullos, qui abſolutè præſcribunt, in prædicta circumſtantia oculos claudi debere, ita ut non debeant in Hoſtiam defigi: hæc autem oculorum moderata demiſſio perſeverare debet, uſque ad illa verba: *Et omnium circumſtantium.* Polaecus *ſup.* Advertere etiam debet omnis Sacerdos, quòd dum profert illa verba *Memento famulorum*, *&c.* non debet ea, & ſequentia verba alta voce, ſed ſecretò proferre.

Dum Sacerdos dicit *Memento*, *&c.* vel priùs, ſi neceſſe eſt, ſurgit Miniſter; & facta conſueta reverentia ad Altare, pergit ad capiendam virgam, & cum ea lumen ex lampade, ſi adeſt, vel ex candelabro in cornu Epiſtolæ, & accendit cereum, qui eſt in candelabro majori ad cornu Epiſtolæ, animadvertendo, ne terga vertat unquam ad Altare, & Celebrantem, obſervando, an ad Conſecrationis actum pervenerit. Deinde deponit virgam, & genuflectit ſuper altiorem gradum in latere Epiſtolæ prope ſuppedaneum; ſi verò nulli ſint gradus, poſt Celebrantem. Gervaſi *infra citand.* In diebus feſtivis tamen, non unum tantùm cereum, ſed duos accendere debet in dicto caſu. Hæc colliguntur ex Lohner *ſuprà*, Bauldry *ſuprà num.* 33. *&* 34. à Portu, & Gervaſi *in Inſtruct. pro Miniſt. Miſſæ Priv. cap.* 9. *num.* 2.

VIII. Rubr. n. 3. pag. 112. & Gavantus ibid. col. 1. lit. p *Quorum nomina ſecretò*, *&c.*) Convertendo nunc obſervationes noſtras ad Celebrantem; hic manibus junctis, capite inclinato, & oculis, ùt *ſuprà*, demiſſis, facit commemorationem vivorum Chriſti fidelium juxta ſuam piam voluntatem, attenta regula à Gavanto *hic* tradita, & ab aliis, qui piè de ea ſcripſerunt; Bauldry *ſuprà Rubric.* 3. *num.* 1. Biſſus *ſuprà & in lit. M. n.* 131. quorum nomina tamen, ſi vult, ſecretò commemoret; ſed neceſſe non eſt ea exprimere, cùm ſufficiat mente tantùm eorum memoriam habere. Poteſt etiam Celebrans, ſi pro pluribus orare intendit, ne circumſtantibus ſit moroſus, ante Miſſam in animo proponere ſibi omnes illos, pro quibus in ipſa Miſſa orare intendit. Rubrica *n.* 3.

Hoc unum ſupereſt hìc animadvertendum, prædictam Sacerdotis Orationem, eſſe Orationem privatam; & ideò in ea poteſt Sacerdos orare etiam pro excommunicatis vitandis, infidelibus &c. ùt obſervant Gavantus *hic*, Tonell. *ſup.* & Quarti *ſuprà in dubiis*, *dub.* 3. *&c.*

Si quis autem formulam aliquam habere deſiderat orandi ſecretò in hac Canonis parte, poterit uti illa, quam affert Serannus 2. *part. Miſſæ num.* 28. quæ eſt hujuſmodi -- Memento Domine famulorum, famularumque tuarum, hoc eſt mei, & eorum, pro quo, vel pro quibus in particulari ſacrificare debeò; parentum, fratrum, ſororum, conſanguineorum, & amicorum meorum omnium, quibus fui gravamen, ſcandalum, & occaſio peccandi; omnium benefactorum meorum in ſpiritualibus, & temporalibus; omnium mihi commiſſorum in genere, & in ſpecie; omnium Epiſcoporum, Sacerdotum, & Miniſtrorum Eccleſiæ Catholicæ; omnium Principum temporalium cum ſuis miniſtris; omnium inimicorum meorum,

meorum, & omnium Fidelium viventium ad dimiſſionem culpæ, & largitionem gratiæ, & donorum; omnium hæreticorum, ſchiſmaticorum, excommunicatorum, & infidelium ad converſionem; & tandem omnium eorum, pro quibus & vis, & ſcis me debere orare, & illo gradu, & pro illis rebus, in quo, & pro quibus teneor pro illis offerre; *& omnium circumſtantium.*

Prætermittere non debeo, quòd antiquitus uſus erat recitandi in Miſſa nomina offerentium; ùt meminit Innoc. I. qui ſedit Anno 402. *in epiſt.* 1. *cap.* 2. *ad Decentium;* & refertur *in cap. fin. de conſec. d.* 1. quorum nomina ſcripta erant in diptychis, quod etiam colligitur *ex D. Auguſt. epiſt.* 137. *ad Clerum, & plebem Hipponenſem.*

Quoniam autem hîc de diptychis mentio facta eſt, & Oratio, quæ *Memento* incipit, in quibuſdam Miſſalibus MS. *Oratio ſuper diptycha* inſcribitur, breviter innuam, diptycha tabulas fuiſſe, quæ duas habebant plicas, de quibus, earumque profano uſu plura ex Ethnicis Scriptoribus congerit Heribertus Roſvveidus in Onomaſtico ad vitas Patrum. De earum verò Sacro uſu, nonnulla collegit Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 12. & Antonius Bellotte in obſervationibus ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis, necnon Gavantus noſter, ſed breviter, *Tit.* 9. *part.* 2. *ad Rubr. num.* 2. *lit. c. p.* 119.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à Commemoratione vivorum facta, uſque ad Conſecrationem Hoſtiæ.

IX. Rubr. num. 4. pag. 113. *Demiſſis, & extenſis ùt priùs manibus, &c.)* Poſt vivorum Commemorationem demittuntur manus, quæ fuerant elevatæ uſque ad mentum circiter, & extenduntur ùt priùs, ſeu ùt ad Orationem; & continuat Sacerdos Commemorationem vivorum, dicens voce ſecreta, ſeu ſubmiſſa: *Et omnium circumſtantium, &c. Rubr ſup.* & Quart. *part* 2. *tit.* 8 *Rub.* 4. *n.* 1.

X. Rubr. n. 4. pag. 113. & Gavant. ibid. col. 1. lit. q *Communicantes, &c.)* Tum proſequitur *Communicantes* manibus extenſis, & erectus ſtans, eadem voce ſecreta: ad nomina Sanctorum, quæ in hoc *Communicantes* recenſentur, ſi eo die fiat Miſſa, vel ſpecialis Commemoratio de aliquo, vel de aliquibus illorum (quod obſervatur per eorum Octavas ſi habeant) caput inclinatur inclinatione minimarum minima, quæ conſiſtit in levi capitis inclinatione. A Portu *tit.* 3. *Rub.* 4. *in adnot. n.* 8. *& tit.* 8. *Rub.* 4. *in adnot. n.* 3. Lohner *part.* 2. *n.* 77. & Gerv. *ſup* §. *Avvertirà.*

Inclinat Sacerdos Caput versùs librum ad nomen Mariæ inclinatione minimarum media, quæ fit notabili capitis inclinatione. A Portu *tit.* 3. *ſuprà, &c.* Lohner *ſup. n.* 75. Gerv. *cap.* 5. §. *Nominando, & cap.* 8. §. *Si ricorderà.* Poſt inclinationem hanc non erigit ſe, ſed paulatim profundiùs inclinat adhuc caput versùs Crucem ad nomen *JEſu.* A Portu *tit.* 8. *Rub.* 4. *in adnot. n.* 4. Gerv. *c* 8. *loc. ſupracit.* in concluſione ad *Per eundem,* jungit manus de more ante pectus.

XI. Gavant. pag. 114. col. 1. ead. lit. q -- *Confeſſorum autem nulla fit mentio.)* Tradit hîc Gavantus rationem, cur Beatorum Confeſſorum nulla fiat commemoratio in antedicta Canonis parte: ſed nullam reddit rationem, quare Patriarcharum, & Prophetarum nulla hîc peragatur memoria: unde addendum eſſet cum Bellotte *in obſervationibus pag.* 548. *n.* 8. ideò prædictorum non fieri mentionem: quia licèt per fidem, & devotionem Sacrificium hoc in Spiritu cognoverint, & ſpiritualiter participaverint; Sacramentaliter tamen eo nequaquam uſi ſunt, quod longè poſt eorum tempora noſcitur inſtitutum. Omittendum tamen non eſt, in Liturgia S. Clementis, & in Liturgiis Orientalibus, etiam Patriarcharum & Prophetarum prædicto loco mentionem fieri:

nam Cyrillus Hieroſolym. Sacram Synaxim deſcribens Catech. 5. myſtagogica, aſſerit Sacerdotem memoriam in ea facere SS. Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum; ut Deus orationibus illorum, & deprecationibus ſuſcipiat preces noſtras. Reddenda eſt etiam aliqua ratio, cur commemoratis omnibus Apoſtolis, nulla de S. Mathia fiat mentio: dicendum igitur crediderim, quia non eſt in numero illorum, quos Chriſtus Dominus immediatè elegit, & Apoſtolos nominavit. Habetur autem Apoſtoli Pauli nominatio: Quia hic non ab Hominibus, neque per homines electus eſt; ſed per Chriſtum ipſum (*Actorum c. 9 verſ. 15.*) numero, & gradui Apoſt. additus fuit, ut eſſet vas electionis, portans nomen Domini coram Gentibus, & Regibus, & filiis Iſrael. Præterea de S. Mathia fit mentio in alia Canonis parte, quæ eſt poſt Conſecrationem, & quæ incipit illis verbis: *Nobis quoque peccatoribus*: quo loco de hoc iterum ſermonem faciemus.

XII. Rubr. n. 4. p. 113. & Gavant. pag. 114. col. 1. lit. r *Per eundem* &c.) In concluſione ad *Per eundem*, jungit manus de more ante pectus, ùt præſcribit Rubrica, *n. 4. &c. p. 113.*

Hoc loco advertendum occurrit, quòd *Communicantes*, & *Hanc igitur oblationem*, quando ſint particulares de Octava aliqua, v. g. de Paſchate, de Nativitate, &c. nunquam omittuntur, etiam ſi omittatur Præfatio particularis talis Sollemnitatis: & hoc conſtat ex Decreto edito die 28. Auguſti 1627. & dato in noſtro Indice ſub. *n.* 216. unde ſi infra Octavam Paſchatis cantetur Miſſa Sollemnis Votiva de B. V. pro publica Eccleſiæ cauſa, & gravi neceſſitate, Præfatio erit de B. Maria; *Communicantes* verò, & *Hanc igitur oblationem* de dicta Octava. Sic etiam ſi Feſtum SS. Apoſtolorum Philippi & Jacobi, vel Inventionis S. Crucis, occurrerit infra Octavam Aſcenſionis; Præfatio in Miſſa erit quidem de Apoſtolis, vel de Cruce; ſed *Communicantes* de Aſcenſione. Solùm infra Octavam Nativitatis Domini, non ſolùm ſemper dicitur *Communicantes*, ſed etiam Præfatio de Nativitate, licèt Miſſa occurrens propriam habeat Præfationem; ùt clarè patet ex Miſſa S. Johannis Evangeliſtæ; in qua non dicitur Præfatio Apoſtolorum, ſed præſcribitur dicenda Præfatio Nativitatis. Sed ſi infra dictam Octavam cantetur aliqua Miſſa Votiva pro re gravi; tunc Præfatio erit quidem de ea, ſi propriam habeat; Communicantes verò de Nativitate: & hoc colligitur pariter ex Decreto S. C. edito die 25. Septembris 1706. & dato in noſtro Indice ſub *n* 603. & ſic tenet etiam Lohner *de Sacrif. Miſſæ p. 1. t. 4. tit. 2. § 3. ſub n. 6.*

XIII. Gavant. pag. 114. col. 1. lit. ſ *Hanc igitur oblationem, &c.*) Poſt invocationem Sanctorum in prædicta Oratione poſtulatam, quorum meritis precibuſque dona nobis à Deo conferuntur; in nunc allegata Oratione nimirum, *Hanc igitur oblationem*, petimus primò, ut oblationem noſtram Deus *placatus accipiat*; ſecundò, ut *Dies noſtros in ſua pace diſponat*; tertiò, ut *ab æterna damnatione nos eruat*; quartò, ut *in Electorum grege nos numeret*. Bellarmin. *lib. 2 de Miſſ. cap. 2.* Alia quæ ſpectant ad hanc, & ad ſuperiorem partem, fuſiùs explicata videri poterunt apud Durandum *de Rit. Eccleſia lib. 2. cap. 36.* apud Card. Bona *lib. 2. cap. 12.* & Ant. Bellotte *in ſuis obſerv. pag 536. & ſeqq.* & apud Le Brun *tom. . pag. 445.*

XIV. Rubr. n. 4. p. 113. & Gavant. pag. 114. col. 2. lit. t *Palmæ ſint apertæ, &c.*) Cùm Sacerdos incipit illa verba Canonis, *Hanc igitur, &c.* expandit manus ſimul ſuper oblata, ſed ne disjungat pollices; ſollummodò autem manus adaperiat ex parte inferiori ſuper oblata. Bonamic. *part. 2. n. 24.* ita ut digitorum extremitates perveniant ad medium circiter pallæ, non tamen illam tangant, pollice dextero poſito ſuper ſiniſtrum in modum Crucis; ùt docet optimè Gavantus, & cæteri Rubriciſtæ omnes cum eo. Obſervare tamen debemus, quòd in prædicta circumſtantia, manus Sacerdotis debent ita exten-

di

di ſuper oblata, ut pollex dexter collocetur ſuper ſiniſtrum in modum Crucis, ſupra manus, non verò infra manus; ùt declaravit S. R. C. ſub die 4. Auguſti 1663. in Decr. quod datum eſt in noſtro Indice ſub *n.* 407. manus autem ita diſpoſitas tenet Sacerdos uſque ad illa verba: *Per Chriſtum, &c.* tunc enim jungit manus, quas ita claudit, ut non disjungat, ſed ſolùm claudat, & retrahat ad ſe ante pectus; Tonell. *lib.* 2. *tit.* 8. *Rubr.* 4. *n.* 3. Biſs. *lit. S. ſuprà* §. 53. & ſic manibus junctis proſequitur dicendo: *Quam oblationem tu Deus, &c.*

XV. Rubr. n. 4. p. 113. & Gavant. pag. 114. col. 2. lit. u *Benedictam, adſcriptam, &c.*) Deinde depoſita manu ſiniſtra ſuper Altare extra Corporale, dextera facit tria ſigna Crucis, ùt præſcribit Rubrica *n.* 4. *p.* 113. continuatè, & non interruptè ad illa verba, *Benedictam, adſcriptam, ratam.* Quid Sacerdos facere debeat ad verba, *Rationabilem, &c.* infrà diſcutiemus.

XVI. Rubr. n. 4. pag. 113. & Gavant. pag. 114. col. 2 lit. x *Ut nobis Corpus, &c*) Factis dictis tribus Crucis ſignis communibus Hoſtiæ, & Calici, ùt præſcribit eadem Rubrica, obſervando regulam ſuprà à nobis traditam in formandis dictis Crucibus communibus Hoſtiæ, & Calici; procedit deinde Sacerdos ad formandas duas alias Cruces ſeparatim ad illa verba, *Ut nobis Corpus*, ſignando ſemel tunc ſupra Hoſtiam tantùm; ad quod ſignum non demittit manum dexteram ſuper Hoſtiam: ſatis eſt enim ſi aliquantulùm manum ad ſe retrahat, ut linea tranſverſa Crucis cadat ſuper Hoſtiam. Angel. *in catal. errorum n.* 5. *de Conſec.* cùm dicit *& Sanguis*, ſeparatim ſignat ſemel, & format Crucem ſuper Calicem tantùm. Advertit Benvenuti *pag.* 24. quod prædictæ duæ ultimæ Cruces non debent excedere altitudinem unius palmi: ſed forſan meliùs adnotat Aloyſius Gherardi Epiſc. Cortonenſis *cap.* 8. *num.* 15. quòd prædictæ duæ ultimæ Cruces debent eſſe breviores (cùm ſint particulares, una ſuper Hoſtiam tantùm, & una ſuper Calicem tantùm) quàm Cruces, quæ ſunt communes Hoſtiæ, & Calici; pro qua ſua ſententia allegat Claudium La Croix *tom.* 2. *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 451.

Ut fidem ſuperiùs datam impleamus, hoc loco examinamus, an quinque prædictæ Cruces, id eſt tres priores communes, & duæ poſteriores particulares, interrumpendæ ſint ad illa verba intermedia: *Rationabilem, acceptabilemque facere digneris.* Plerique cum noſtro Gavanto Rubricarum interpretes docent, non interruptè Cruces eſſe faciendas, Celebranti ſuadentes, ut prædicta verba diſpenſet appoſitè; quam ſententiam in praxi omnes ferè Sacerdotes ſequuntur: præſcribunt alii, ut Sacerdos Cruces interrumpat, & in illorum recitatione verborum, dexteram ſuper Altare deponat, ne in aere otioſa maneat. Ita à Portu *ad tit.* 8. *adnot. in Rubr.* 4. *n.* 10. Angel. *part.* 3. *tit.* 8. Turrinus verò *part.* 2. *ſect.* 3. *cap.* 4. mediam ſententiam tenet, dicens, inſpiciendum eſſe, quanam celeritate; vel tarditate proferantur hæc verba, & juxta illas geſtus eſſe formandos, quia ſi quis lentus ſit, poterit manum declinare ſuper Altare; quòd ſi ſine mora proferantur, & cum aliqua celeritate, tunc locum habebit Gavanti dictum, quod communiter obſervari contingit, cùm nimium, nimiumque gaudeant brevitate moderni: hæc Turrinus. Alii tandem docent, manus eſſe jungendas, quos inter Splendianus, Andreas Pennazzi *in epitome Sacrorum Rituum cap.* 13. ubi ſententiam hanc doctè propugnat.

Poſtremam hanc opinionem Biſſus *lit. S. n.* 20. §. 53. imperitiæ accuſare non dubitat: ſed ſapienter facere omnino mihi videntur, qui ita ſe gerunt: nam Rubrica diſertè præſcribit, ut cùm Sacerdos dicit *Benedictam, adſcriptam, ratam*, tres Cruces communes faciat, hinc unumquodque ex illis verbis media Cruce partitur: ergo tres Cruces communes jam debent eſſe completæ, quando recitan-

Digitized by Google

citanda ſunt illa verba, *Rationabilem, &c.* ac proinde mora aliqua ſecernendæ ſunt à duabus poſterioribus. Quid igitur Sacerdos faciet; num dexteram geret in aere ſuſpenſam? id perquàm indecorum eſt: num ſuper Altare deponet? id ſilet præſentis Rubricæ textus, & pugnat cum altera Rubrica Miſſalis *tit.* 7. ubi hæc lego: *Poſteà erectus,* nimirum Sacerdos, *elevans oculos, manuſque expandens, & ſtatim jungens ante pectus (quod ſemper facit quando aliquid eſt benedicturus) dicit, Veni Sanctificator.* Itaque à Rubrica præceptum eſt, ut quotieſcunque Sacerdos aliquid benedicturus eſt, jungat manus ante pectus; atqui poſt ea verba *Rationabilem, &c.* Sacerdos immediatè benedicturus eſt ſingulariter Hoſtiam, & ſingulariter Calicem: ergo ad illa verba, ex generali Rubricæ diſpoſitione, debet jungere manus; præſertim quia eo tempore utraque manus eſt libera: quarè imperitiæ arguendi non ſunt qui Rubr. tam accuratè ſequuntur; ſed eorum potiùs corrigendus eſt error, qui nulla ducti ratione, vel dexteram ſuper Altare deponunt, vel ſine interruptione quinque prædictas Cruces efformant.

Factis quinque Crucibus modo ſuprà expoſito, Sacerdos elevans, & jungens manus ante pectus, proſequitur: *Fiat Dilectiſſimi Filii tui Domini noſtri JEſu Chriſti*: ad nomen *JEſu* inclinat caput inclinatione minimarum maxima, quam alibi explicavimus, in quo conſiſtat.

XVII. Rubr. n. 4. pag. 113. & Gavant. pag. 114. col. 2 lit y *Extergit pollices, &c.*) Mox ſi opus fuerit, extergit pollices & indices ſuper Corporale; & melius erit eos extergere ad majorem reverentiam, & ne digiti ſint humidi: extergit autem non in medio Corporalis, ubi poſtmodùm Hoſtia conſecrata collocanda erit; ſed in ejus extremitatibus. Tonell. *lib.* 2. *tit.* 8. *Rubr.* 4. *num.* 4. Biſſ. *ſuprà* §. 54. Gerv. *in inſtruct. Miſſæ Priv. cap.* 8. §. *Dicendo*, & Alii.

XVIII. Rubr. n. 4. pag. 113. & Gavant. pag. 114. col. 2. lit. z *Qui pridie quàm pateretur, &c.*) Interim verò, dum ſcilicet extergit digitos, ſecretò dicit: *Qui pridie quàm pateretur, &c.* & dum dicit *Accepit panem*, pollice & indice dexteræ manus accipit Hoſtiam in parte ejusdem inferiore; Gerv. *ſup.* quod ut faciliùs præſtet, juvabit oram Hoſtiæ premere indice ſiniſtræ manus, ùt advertunt multi; & cùm dicit, *In Sanctas ac venerabiles manus ſuas*, etiam accipit Hoſtiam pollice & indice ſiniſtræ manus; ſicque eam erectam, non quaſi jacentem, ambabus manibus tenet non elevatam, ne à Populo ante Conſecrationem adoretur; Biſſ & Gerv. ſuprà; & interim utriuſque manus digiti extenduntur uniti. Bonamic. *part.* 2. *n.* 28. Tonell. & Gerv. *ſuprà.*

XIX. Rubr. n. 4. pag. 113. & Gavant. pag. 114 col. 2. lit. a *Benedixit, &c.*) Stat autem Sacerdos erectus, tenens Hoſtiam modo dicto ante medium Altaris, elevans ad Deum oculos, id eſt ad imaginem Crucifixi; & ſtatim demittens, ſine tamen elevatione capitis, dicit: *Et elevatis oculis, &c.* caputque aliquantulùm inclinans, inclinatione minimarum maxima, quia plura proferuntur verba, quæ hanc inclinationem merentur; deinde dicit, *Tibi gratias agens*; & tenens Hoſtiam inter pollicem & indicem ſiniſtræ manus, aliquantulùm elevatam (& non quaſi jacentem, ùt malè faciunt multi) non ad latus, ſed in medio Corporalis, ſupra plicaturam anteriorem circiter, producit ſignum Crucis ſuper eam, dextera manu, dum dicit voculam illam, *Benedixit*: & notandum hìc, quòd tam iſta, quàm aliæ Cruces particulares, non debent excedere longitudinem unius palmi, imò debent eſſe breviores, quàm Cruces communes, ùt notavimus ſuprà.

Pio

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ſervando in Hoſtiæ, & aliarum Particularum, ſi quæ ſint, Conſecratione.

XX. Gavant pag. 115. col. 1. lit. b *Si Pyxidem collocaverit poſt Calicem, &c.*) Antequàm Sacerdos accipiat Hoſtiam, imò ante digitorum abſterſionem, Pyxidem Particularum conſecrandarum retrahit ad latus Calicis, & eam diſcooperit, ùt notatur à Gavanto. Si Particulæ conſecrandæ ſint ſuper Corporale, ibi relinquuntur ſuper aram, ad cornu Evangelii, ùt erant. Quarti *part. 2. tit. 8. Rubr. 5. num. 4.*

Cùm autem finierit ſupradicta verba, nempe, *Fregit, deditque Diſcipulis ſuis*, Sacerdos cubitis ſuper Altare poſitis reverenter, manibus minimè Corporale tangentibus ob decentiam, cùm ibi quamprimùm collocanda ſit Hoſtia conſecrata, ſtans inclinato mediocriter capite, & humeris eodem modo inclinatis, cùm non poſſint cubiti ſuper Altare collocari cum ſola capitis inclinatione; Bauld. *part. 3. tit. 8. Rubr. 5. n. 2*, à Portu *ſuprà n. 8.* diſtinctè, reverenter, & ſecretò profert verba Conſecrationis, proùt præſcribitur à Rubrica, & Gavanto: unica enim formæ prolatione conſecrantur ſimul magna Hoſtia, quam præ manibus tenet Sacerdos, & Particulæ, quas habet præſentes, ſuper Corporale poſitas, vel in Pyxide, ſeu alio vaſe contentas. Biſſus *ſuprà* §. 55. & reliqui omnes communiter.

In conſecranda Hoſtia caveat Sacerdos, ne ullum faciat capitis motum, aut oris; nec afflet, aut barba, vel ore contingat Hoſtiam, nec capite ſignet, nec eam oſculetur peracta Conſecratione: Corſett. *tract. 2. part. 1. ſect. 2. n. 16.* Tonell. Bonamic. & alii: ſed unico contextu, & nulla interpoſita mora, inter hanc, vel illam vocem, ea verba, quæ profert, clarè quidem, ſed ita ſecretò, ut à nemine circumſtantium audiantur, pronunciet. Bauldry, Biſſus *ſuprà*: & cætera obſerventur à Sacerdote, proùt diſponit Rubrica, & explicat Gavantus *hic*. Notare quidem nos debemus, quòd qui utuntur perſpicillis, ipſa non adhibeant, ſi poſſunt, à Conſecratione, uſque ad peractam Communionem: quòd ſi iis neceſſariò uti debent, capiant ea inter indicem & medios digitos, & nunquam ſuper Corporale ea deponant. Bauld. *part. 3. cap. 5. n. 6.*

Prolatis verbis Conſecrationis Hoſtiæ, Celebrans eandem Hoſtiam conſecratam tenens inter pollices & indices ſuper Altare, reliquis manuum digitis extenſis, & ſimul junctis; & Hoſtiis, ſive Particulis, ſi plures ſint conſecratæ, in loco, in quo tempore Conſecrationis erant ſuper Corporale, vel in alio vaſe, aut Calice relictis (non enim Hoſtia conſecrata, antequàm elevetur, eſt deponenda, ut vas cum Particulis retro Calicem collocetur, & cooperiatur, cùm hoc fieri debeat poſt Hoſtiæ elevationem) ſtatim adorat, ùt dicitur infrà. Biſſus *ſuprà* §. 56. à Portu *ſuprà num. 7.*

XXI. Gavant. pag. 115. col. 1. lit. d *Adorat unico genu, &c.*) Hoſtiam conſecratam Sacerdos ſtatim adorat unico genu, & cætera præſtat proùt traditur hìc à Rubrica & Gavanto. Advertat tamen, ne in genuflexione ſupradicta attollatur Hoſtia; & ut commodiùs à Celebrante genuflectatur, retrahantur omnino cubiti extra Altare, reductis ad extremitatem Corporalis, ibique retentis ſolis manibus, uſque ad pulſus, Hoſtiam retinentibus. Gervaſi *ſuprà*, Cabrinus *cap. 8. §. Celebrans*, Gavantus, & alii communiter. Porro ſupradicta genuflexio, quæ fit, ùt diximus, unico genu poſt Conſecrationem, ſicuti fit ante ſumptionem Sacramenti, debet fieri cum majori reverentia, & ideò cum aliqua morula. Biſſus *ſup.* & Bauldry *part. 3. cap. 5. n. 6.* Facta prima adoratione, acceptam in inferiori parte Hoſtiam elevat eo modo, quo in Miſſali, & Rubrica præſcribitur: debet

tamen eam elevare, ſicùt etiam Calicem, perpendiculariter, hoc eſt rectâ lineâ, oculis in eam intentis, & ita, ut nec elevet Hoſtiam ſuper Calicem, nec elevet Calicem ſuper Hoſtiam, nec nimis lentè, nec nimis properanter, nec diu elevatam teneat; in ejusque elevatione digitos extenſos jungat, ſicùt & imas partes manuum, ut ſolidiùs, & decentiùs eam elevet; neque eas dividat, niſi quando reponit Hoſtiam; digiti verò prædicti non disjunguntur, niſi quando tractanda eſt Hoſtia, & poſt eorumdem ablutionem excluſivè. Hoſtiam deponat ſola manu dextera poſt elevationem; & idem debet dici de Calice, ſiniſtra manu poſita tunc ſuper Corporale, quando Hoſtia, & Calix ſunt prope planum Altaris: ſi fortè fragmenta quædam pollicibus, & indicibus adhæreant, non ad Calicis labrum admoveat, ſed affrictu digitorum inter ſe ſupra medium Calicis, curet, ut fragmenta decidant in Calicem.

XXII. Gavant. pag. 115. col. 1. lit. e *Elevat in altum Hoſtiam, &c.* Obſervandum hoc loco, Græcos non ſtatim poſt peractam Conſecrationem, ſed paulò ante Communionem, Corpus Dominicum elevare; qui ſanè Ritus in Eccleſia Græca antiquiſſimus eſt: nam illius mentionem habemus in Baſilii, ac Chryſoſtomi Liturgiis, apud Dionyſ. *cap. 3. Eccleſ. Hierarch.* Anaſtaſium Synaitam in Oratione de Sacra Synaxi; S. Germanum in contemplatione rerum Eccleſiaſt. & Sanctum Maximum in ſcholiis ad cit. Dionyſii locum. His teſtimoniis decepti nonnulli Scriptores exiſtimarunt, ab ipſis Eccleſiæ primordiis elevationem in Occidente viguiſſe: falluntur tamen. Græcorum teſtimonia de Latinis Ritibus nihil probant, ùt ait Card. Bona *lib. 2. cap. 13. §. 2.* certum quippe eſt, morem hunc non ante undecimum Seculum à Latina Eccleſia fuiſſe receptum; quod invictè demonſtrat ſilentium omnium Ordinum Romanorum Alcuini, Amalarii, Walafridi, Micrologi, Remigii Antiſſiodorenſis, Flori Lugdunenſis; qui cùm omnes Miſſæ Ritus accuratè deſcripſerint, nullam elevationis faciunt mentionem. Legimus quidem in Miſſali Mozarabum poſt Conſecrationem Hoſtiæ: *Hìc elevetur Corpus Chriſti*: & poſt Conſecrationem Calicis: *Hìc elevetur Calix coopertus cum phiala*, quod eſſet pro hujus Ritus vetuſtate validiſſimum argumentum: id tamen neminem movere debet, ut à communi ſententia recedat: nam hæc Miſſali Mozarabico addita ſunt à Card. Ximenes; ùt eruditè oſtendit Petrus Le Brun *tom. 2. diſſert. 5. pag. 302.* Diſplicuit Pinio obſervatio Galli Scriptoris; nullum tamen protulit argumentum, quo Bruni ſententiam everteret. Fortiùs urgeret Pelagii I. Decretum An. 557. à Martino Polono relatum in ejusdem Summi Pontificis vita, quod ita ſe habet: *Ut memoria Defunctorum in omni Miſſa fieri debeat poſt elevationem Hoſtiæ.* Magni fecit hoc Pelagii Decretum, magni nominis Card. Perronius *lib. 3. de Euchar. cap. 4.* illud tamen viri eruditi rejiciunt, nec immeritò; quis enim credat, hujusmodi Decretum tot Miſſæ expoſitores latere potuiſſe, qui omnia Pontificum ſtatuta ad Liturgiam pertinentia, ſive genuina, ſive apocrypha, ſuis operibus inſerebant; & ab uno Martino Polono poſt octingentos Annos eſſe detectum? Cùm ergo ante Seculum XI. nullum hujus Ceremoniæ veſtigium appareat, meritò ſtatuunt Doctiſſimi rerum Liturgicarum expoſitores, non ante illud Seculum in Latinorum Ritibus fuiſſe receptam. Qua autem occaſione introductus ſit in Eccleſia Latina mos Sacramentum elevandi, ſe ignorare fatetur Card. Bona *loc. cit.* D. de Vert non approbandas ſuper hunc Ritum conjecturas ſuas ponit *tom. 3. pag. 261.* quas à Petro Le Brun ſolidè refutatas hìc dedignamur exponere. Placet nobis ejusdem Petri ſententia, quæ ſtatuit, morem elevandi Euchariſtiam in Eccleſia Latina, originem à Berengariana hæreſi duxiſſe: cùm enim Berenga-

Digitized by Google

rengarius realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam impugnaſſet, plures viri Sanctitate præſtantes, varios Ritus invexerunt, ut Fideles publicè profiterentur Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentiam à Berengario impetitam; cui rei mirum, quantùm elevatio Sacramenti conveniat. Hinc ſtatutum eſt à Gregorio XI. ùt notat etiam Gavantus *hic*, & à Guillelmo Pariſienſi, ut ad elevationem Euchariſtiæ campanulà pulſaretur; quo ſonitu monita plebs Chriſto præſenti adorationem impenderet; cujus Ritus meminit etiam Ivo Carnotenſis *epiſt.* 142. Morales hujus Ceremoniæ (nempe elevationis Euchariſtiæ in Miſſa) rationes plures afferunt Auctores myſtici à Gavanto citati, inter quos D. Bonaventura, &c. Videri poſſunt, quæ de hoc Ritu ſcribunt Card. Bona *loc. cit.* Menardus *in notis ad Sacramentarium D. Gregor.* Antonius Bellotte *in obſervat. Rit. Laud. Eccleſ. pag.* 566. Petrus Le Brun *tom.* 1. *explic. Cerem.* Grancolas *tom.* 1. *veterum Liturg.* & Auctor Gallici tractatus *de Miſſa Parochiali.*

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à repoſitione Hoſtiæ, uſque ad elevationem Calicis.

XXIII. Rub. n. 6. pag. 116. *Si adſit vas, &c.*) Repoſitâ Hoſtiâ ſuper Altare ante Calicis elevationem, ſi adſit vas aliarum Hoſtiarum, ſeu Particularum conſecratarum, Sacerdos ſtatim cooperit, præſertim ne muſca, aut quid ſimile intret in illud, quod Sacramentales ſpecies commaculare poſſit: Quarti *part.* 2. *tit.* 8. *Rubr.* 6. *n.* 1. ob quam rationem cooperitur etiam Calix cum palla, ante, & poſt Conſecrationem; non verò grandior Hoſtia, & Particulæ ſuper Corporale exiſtentes cooperiuntur, quia facilius à Sacerdote, utpote ipſi proximiores, cuſtodiuntur. Idem Quarti *ſup.* Inſuper dictum vas, ſive ſit Calix, ſive Pyxis, reconditur poſt Calicem, ubi erat prius. Tonell. *lib.* 2. *tit.* 8. *n.* 6. unde approbandi non ſunt illi, qui peracta Conſecratione recondunt Pyxidem prædictam intra Tabernaculum, vel extra aram ſuper aliud Corporale, Card. de Lugo *de Euchar. diſp.* 20. *n.* 69. Reprehendendi pariter ſunt illi, qui, nulla urgente neceſſitate, ſtatim poſt Conſecrationem diſtribuunt Populo illas Particulas tunc conſecratas; quæ cùm pertineant ad idem Sacrificium, non licet eas diſpenſare Fidelibus, niſi peracto eodem Sacrificio. Quarti, de Lugo, & Tonellius *loc. cit.* Si tamen, urgente aliqua neceſſitate, ad aliud Altare transferri debeat, ſtatim peracta Conſecratione, prædicta Pyxis, in qua continentur Particulæ de novo conſecratæ; tunc Celebrans retrahat ſe ad cornu Evangelii, & ibidem genuflexus utroque genu adoret. Tonellius *ſup.* & Corſettus *ſup. n.* 8.

XXIV. Gavant. pag. 116. col. 1. lit. g *Manu ſiniſtra elevat, &c.* Dum Hoſtia elevatur à Sacerdote, Miniſter profundè inclinat, manu dextera pulſat campanulam, ùt ſtatuit Rubrica, & manu ſiniſtra elevat poſteriorem partem planetæ Celebrantis; quæ controvertitur, utrùm ſit oſculanda ab eodem Miniſtro, dum illam apprehendit. Bonamic. *part.* 3. *n.* 94. affirmativam tenet ſententiam; Bauld. verò *part.* 1. *ſup.* Lohner *part.* 3. *tit.* 9. *n.* 10. & plures alii ſuſtinent, non eſſe oſculandam in tali caſu à Miniſtro planetam, ob eas rationes, propter quas eam non oſculatur Sacerdos, dum eam ſumit, nimirum, quia nulla in ea continetur Crux: præterea, coram Sacramento nihil eſt oſculandum, ùt notat Gerv. cit. *ſup.*

XXV. Gavant. pag. 116. col. 1. lit. h *Pulſat campanulam.*) Idem Miniſter, dum Hoſtia elevatur, profundè inclinat, & campanulam pulſat manu dextera ter, ùt præſcribit Rubrica *n.* 6. & Gavant. *lit.* i. prima vice, quando Sacerdos genuflectit; ſecunda vice, quando

Sacer-

Sacerdos Hoſtiam elevat; tertia vice, quando ipſe Sacerdos Hoſtiam deponit. Bauld. *part.* 1. *ſup. & part.* 3. *ſup. n.* 2. Caſtald. *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 19.

Quando poſt depoſitionem Hoſtiæ Sacerdos iterum genufleĉtit, ut illam adoret, non pulſat campanulam: unde animadvertat Miniſter, ut tertia vice pulſet campanulam in depoſitione Hoſtiæ, non in genuflexione, immediatè ſubſequenti depoſitionem. Bonamicus *ſup.* deponit autem planetam poſt campanulæ pulſationem abſque oſculis. Bauld. *part.* 1. *ſup. num.* 36. *& part.* 3. *ſup. num.* 1. Alius Ritus pulſandi campanulam non ter, ſed continuatè, ſicùt à Gavanto cenſetur minùs decens, ita etiam à nobis non videtur alteri ſuprà expoſito præferendus: eodem modo, & abſque oſculis debet pulſari campanula in elevatione Calicis.

Huc ſpectat ſubſequens S. R C. Decretum de non pulſanda campanula, quando fit aliqua Proceſſio in Eccleſia -- In Proceſſionibus Candelarum, Palmarum, & ſimilium, quæ fiunt per Eccleſias ſine SS. Sacramento, non eſt pulſanda campanula ad elevationem SS. Corporis Chriſti in Miſſa Privata: quòd ſi pulſetur, & advertatur elevatio, tunc genufleĉtendum eſt à tranſeuntibus utroque genu ante Altare, ubi Miſſa celebratur &c -- quod Decretum datum eſt in noſtro Indice ſub *num.* 457. & editum fuit à S. R. C. die 1. Martii 1681.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à repoſitione Hoſtiæ ſuper Altare, uſque ad Calicis repoſitionem.

XXVI. Rubr. n. 7. p. 116. & Gavant. pag. 117. col. 1. lit. l *Diſcooperit Calicem.*) Antiquitus quidem Calix coopertus conſecrari poterat; nunc verò nonniſi diſcoopertus eſt conſecrandus; & hoc præſcribitur in Miſſali reformato à S. Pio V. Ita notat Annell. *de offic. Sacerd. lib.* 1. *cap.* 11, *dub.* 6. *n.* 45. & Biſſ. *lit. S. num.* 20. §. 59. Dum autem Sacerdos diſcooperit Calicem, manum ſiniſtram ſuper Altare intra Corporale ponit, & accipit pallam digitis medio & indice unito pollici manus dexteræ, ùt *ſup.* Tonell. *lib.* 2. *tit.* 8. *Rubr.* 7. *num.* 1. & alii communiter. Prædiĉtam autem pallam ponit ſuper extremitatem veli exiſtentis prope Corporale, poſiti ad partem Epiſtolæ: ita Baldaſſar, Bonamic. Tonell. & alii relati ab Hippolyt. à Portu *ſup. in ſuis Adnot. ad Rubr.* 7. *hujus tituli num.* 1. deinde præſtet ea, quæ præſcribit Rubrica, & Gavantus, advertendo, quòd non debet elevare Calicem ante illius Conſecrationem, ultra quatuor digitos à menſa Altaris. Bauld. *part.* 1, *tit.* 9. *Rubr.* 3. *num.* 3. & alii, quos citat, & ſequitur à Portu *ſup.* In actuali Calicis Conſecratione, quando caput inclinare debet, inclinat inclinatione ſimplici, ſeu minimarum maxima versùs Hoſtiam conſecratam, & non versùs Crucem, cætera exhibendo, prout diſponit Rubrica *ſuprà*, & proùt fecit in Hoſtiæ Conſecratione, proportione ſervata, in pronunciandis verbis Conſecrationis, in genuflexionibus faciendis &c.

XXVII. Rub. n. 7. p. 116. & Gav. pag. 117. col. 1. lit. n *Calicem diſcoopertum &c.*) In Calicis conſecrati adoratione, ſeu genuflexione, Sacerdos non tenet eum præ manibus, ſicùt tenet Hoſtiam conſecratam: ratio diſparitatis deſumitur à periculo effundendi Sanginem per actum genuflexionis; quod non contingit in Hoſtiæ adoratione. Facta igitur genuflexione mox ſurgit; & Calicem diſcoopertum accipiens ambabus manibus, videlicèt ultimis tribus digitis ſiniſtræ manus pedem Calicis tenentibus, & dextera nodum apprehendente, ita ut Calicis nodus intercludatur à dexteræ pollice & indice unitis ex parte anteriori, ac medio & annulari ex parte poſteriori,

Digitized by Google

riori, elevat eum perpendiculariter, ùt diximus *ſup.* ita tamen, ut pes ejus non excedat oculos Sacerdotis, intentos ſemper in dictum Calicem elevatum. Bonamic. *part.* 2. *num.* 18. Gerv. *ſup.* & alii communiter. Miniſter autem eadem præſtat in elevatione Calicis, quæ fecit in elevatione Hoſtiæ conſecratæ; advertendo tamen, quòd repoſito Calice à Sacerdote ſuper Corporale, & ab eodem per ſecundam genuflexionem iterum adorato, dictus Miniſter ſurgit, & genuflectit in plano Cappellæ juxta medium Altaris, & retrahit ſe ad infimum gradum Altaris à cornu Epiſtolæ, deferens ſecum campanulam, eamque deponens in ſuo loco. Bonamic. *part.* 3. *num.* 94. Bauld. *part.* 1. *cap.* 15. *n.* 35. & 37. Lohner *part.* 3. *tit.* 9. *num.* 10. & Gerv. *ſup. n.* 7.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, à fine Præfationis, uſque ad Calicis repoſitionem.

XXVIII. Rubric. n. 8. pag. 117. *Circa finem Præfationis accenduntur, &c.*) Rubrica optimè præſcribit, quòd circa finem Præfationis, duo ſaltem Clerici accendant duo intortitia, &c. nam in Feſtis Sollemnioribus, & in majoribus Eccleſiis adhibentur etiam quatuor, ſex, vel octo intortitia, & conſequenter totidem Clerici, qui ea deferant, requiruntur. Prædicta autem intortitia, vel accenduntur in Sacriſtia, vel in alio loco retro Altare, ubi Miſſa celebratur, quibus accenſis, præcedente Ceremoniario, deinde Thuriferario cum thuribulo, in quo tunc debet immitti incenſum, vel per ipſum Thuriferarium, vel per Ceremoniarium, ſine Benedictione; ùt docet Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 4. *cap.* 6. §. 14. Cerem. Monaſticum *lib.* 2. *cap.* 9. §. 15. & Cerem. Patrum Eremitarum S. Auguſtini *part.* 1. *cap.* 16. in quo caſu non deberet deferre ſecum naviculam. Alii autem contrarium tenent circa thuris immiſſionem in thuribulum, in prædicta circumſtantia, qui eam præſcribunt faciendam eſſe ſolùm paulò ante elevationem Sacramenti in Presbyterio, ùt nos dicemus infrà cum Gavanto; & idcirco Thuriferarius tunc debet ſecum deferre naviculam.

Clericus verò, qui defert intortitia, & à dexteris Thuriferarii incedit, facem manu dextera deferat, & aliquantulùm eam inclinet, ſiniſtra verò manu infra pectus poſita; alter autem Clericus, qui ad ſiniſtram Thuriferarii ambulat, dextera infra pectus poſita, ſiniſtra facem deferre debet; & ſic ſimul incedunt. Cùm autem pervenerint ad medium Altaris, ſalutant Chorum ex utraque parte, ſi ibi ſit ante Altare, advertentes, ne terga Altari vertant. Deinde omnes diſpoſiti in recta linea, genuflexionem unico genu faciunt Altari in plano Cappellæ, aliquantulùm ab infimo gradu Altaris diſtantes: mox ſurgunt, & ſibi ipſis invicem mutuam capitis inclinationem faciunt, id eſt mediocrem: deinde Ceremoniarius, & Thuriferarius accedunt ad cornu Epiſtolæ, genuflectunt in plano, non ſuper infimum gradum. A Portu *part.* 2. *de Miſſa Sollem tit.* 8. *Rub.* 8. *in adnot. num.* 1. Iidem Acolythi verò cum intortitiis genuflectunt deinde utroque genu poſt Subdiaconum in recta linea, diſtantes per tres, vel quatuor palmos ab infimo Altaris gradu, juxta capacitatem Presbyterii, demiſſis in terram intortitiis. Si facienda ſit Communio, ipſi Acolythi genuflectunt ad latera ipſius Altaris hinc inde, ſi ita ſit uſus, facie ad invicem verſa. Bauld. *part.* 3. *cap* 11. *art.* 8. *n.* 2. & Biſſ. *ſup.*

Addendum hic eſt, quòd quando elevatur Hoſtia, Acolythi debent elevare intortitia, extrema ſcilicet parte eorum pectori admota; quæ ſic elevata ſuſtineant uſque ad depoſitionem Calicis incluſivè. Aliqui autem ſic intortitia non elevant, ſed ea ſemper adhærentia pavimento ſuſtinent; in quo conſuetudinem ſervandam eſſe putat Biſſus *lit. A. n.* 105. §. 3.

Diximus ſuprà, Acolythos debere ire ad Sacri-

Sacriſtiam ſumendi cauſa intortitia: quia verò apud aliquos Sacriſtia eſt retro Altare, imò etiam aliquorum mos eſt parandi intortitia accendenda in Choro retro Altare; ideò dicendum eſt, quomodò hoc in caſu Acolythi ad Altare procedere debeant. Igitur ſi ſint duæ portæ, una in cornu Evangelii, altera in cornu Epiſtolæ, egredientur per portam Evangelii, & revertentur per portam Epiſtolæ. Biſſus *ſuprà* §. 4.

Acolythi, qui detulerunt intortitia pro Elevatione, finita elevatione Calicis, ſurgunt ſimul cum Ceremoniario, & Thuriferario, qui in cornu Epiſtolæ genuflexi erant, & ad medium Altaris inter Acolythos genuflectunt utroque genu, juxta ſententiam Caſtaldi *lib.* 1. *ſect.* 4. §. 14. & Biſſi *ſuprà n.* 106. Bauldry *part.* 1. *cap.* 14. *art.* 3. *n.* 18. (quamvis in Ceremoniali Monaſtico, & PP. Eremitarum S. Auguſtini, & aliis, nihil præſcribatur de tali genuflexione facienda utroque genu) dainde redeunt in Sacriſtiam, ſeu ad locum, ubi intortitia acceperunt; Biſſ. *ſuprà n.* 106. & Thuriferarius thuribulum, & naviculam non reportat ad credentiam, ſed relinquit in Sacriſtia. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 4. *cap.* 6. *num.* 14. Bauld. *part.* 1. *cap.* 15. *art.* 3. *n.* 12.

Si verò facienda ſit Communio, ſolus Thuriferarius, cum thuribulo, & navicula, diſcedens poſt repoſitionem Calicis, facta priùs in medio genuflexione, ibit in Sacriſtiam, in qua reliquit thuribulum, & naviculam; inde revertitur ad locum ſuum in Presbyterio, facta in medio genuflexione: Cerici verò cum ſuis intortitiis manent genuflexi, donec facta fuerit Communio omnibus, & Sacramentum repoſitum fuerit in Ciborio. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 4. *ſuprà*, à Portu *ſuprà n.* 4.

XXIX Rubr. n. 8. pag. 117. & Gavant. pag. 118. col. 1. lit. p *In diebus Jejuniorum genuflexi manent omnes, &c.*) In diebus jejuniorum ſerventur ea, quæ hic tradit Gavantus, inhærens diſpoſitioni Rubricæ: excipiuntur tamen ultra Vigilias Nativitatis Domini, Paſchatis, & Pentecoſtes, etiam Feria 5. in Cœna Domini, & Feriæ quatuor Temporum Pentecoſtes: Bauld. *part.* 1. *cap.* 14. *art.* 4. *n.* 19. à Portu *tit.* 8. §. 5. quia in illis diebus non genuflectitur in Choro.

XXX. Rubr. n. 8. pag. 117. & Gavant. pag. 118. col. 1. lit. q. *Diaconus accedit, &c.*) Cùm autem Celebrans dicit, *Quam oblationem, &c.* Diaconus facta genuflexione, ubi eſt, Cruci Altaris, à ſiniſtra tranſit ad dextram Celebrantis, advertendo, quòd dum tranſit ab uno latere ad aliud, ſemper facere debet genuflexionem unico genu, quando accedit, & antequàm recedat, non verò dum tranſit per medium. Bauld. *part.* 3. *cap.* 11. *de Miſſ. Sollem. art.* 7. *num.* 22. Biſſus *lit. B. n.* 123. §. 36. deinde genuflectit ſuper ſuppedaneum, prope tamen Altare, utroque genu, propter Elevationem mox faciendam (& ſi adſit Pyxis cum Particulis conſecrandis, dum Celebrans dicit, *Qui pridie, &c.* ipſe erectus eam detegit, & præſtat ea omnia, quæ tradit Gavantus *hic lit. q.*) poſt elevationem Hoſtiæ ſurgit Diaconus, & iterum genuflectens unico genu, Sacramentum cum Celebrante adorat: poſteà, & non priùs, erectus diſcooperit Calicem; & iterum utrumque genu flectit, uſque dum Celebrans poſt Elevationem depoſuerit Calicem ſuper Altare. Ad utramque Elevationem, ſcilicet dum Celebrans ante Elevationem adorat, & non priùs, idem Diaconus elevat planetam Celebrantis, tenens eam in medio per fimbrias poſterioris partis, nec eam, deponendo oſculetur. Dum Diaconus aſſiſtit Celebranti à dextris, primus Ceremoniarius accedit ad librum cum debitis reverentiis, ut vertat folia, quando opus eſt. Nicolaus de Bralion *par.* 1. 2 *cap.* 7. *n.* 19.

XXXI. Gavant. pag. 118. col. 2. lit r *Subdiaconus genuflectit, &c.*) Subdiaconus verò genuflectit eo tempore, quo primùm ad illa verba, *Quam oblationem, &c.* Celebrans pervenerit. Sed quàm certum eſt Diaconum genuflectere debere ad dexteram Celebrantis; adeò

adeò in dubium vertitur, quo loco genuflectere tum debeat Subdiaconus, nimirum, utrùm à ſiniſtris Celebrantis in infimo ſuo gradu, an in medio ejuſdem gradus. Primam ſententiam tenet Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *n.* 17. ſecundam verò tuetur Gavantus *hic lit. r.* cui adhærent Claudius, Arnaud. *part.* 2. *tit.* 8. *n.* 19 Bauldry *part.* 1. *cap.* 13. *ſuprà*, Lohner *part.* 3. *tit.* 3. *n.* 13. Biſſus *lit. S. n.* 196. §. 16. ſicuti etiam à Portu *ſuprà n.* 10. à quibus non videtur recedendum eſſe: quia Subdiaconus ſtans in medio, nec impedit Populum, ita ut videre nequeat Hoſtiam elevatam, nec oſtendit ullam minorem reverentiam, quàm ſtando à ſiniſtris in dicto infimo gradu. Verùm ſi adſit Epiſcopus genuflexus in faldiſtorio locato in medio Presbyterii; tunc quidem Subdiaconus genuflectere deberet in infimo ſuo gradu à ſiniſtris Celebrantis, ne terga vertat ipſi Epiſcopo.

XXXII. Gavant. pag. 118. col. 2. lit. ſ *Ter incenſat, &c.*) Paulò ante Conſecr. tionem, ſecundus Ceremoniarius, vel Thuriferarius ponit incenſum in thuribulum, abſque Benedictione; & ad Elevationem genuflexus ad cornu Epiſtolæ ante infimum gradum in plano, SS Sacramentum incenſat triplici ductu pro unaquaque Elevatione, ſcilicet, primo incenſat unico ductu, & capitis inclinatione profunda antè, & poſt, quando Celebrans adorat Hoſtiam in prima genuflexione: ſecundo incenſat altero ductu, quando elevatur Hoſtia: denique incenſat tertio ductu, quando deponitur genu in adoratione Hoſtiæ collocatæ ſuper Corporale: Chriſtiani *ſect.* 1. *c.* 11. *n.* 6. Gavant. *hac lit. ſ.* Lohner *part.* 3. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 3, eodem modo Acolythus (non ſecundus Ceremoniarius, quia Ceremoniarii Clericos dirigere debent, & non eorum munia præſtare) ter tintinnabulum pulſat: Corſet. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 50. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 4. *cap.* 2. *n.* 13. & prætereà pulſandæ ſunt campanæ majores turris campanariæ, ut Populus admoneatur: Gavant. Corſett. *ſup* Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 1. *n.* 21. ſimiliter Thuriferarius, ùt ſuprà diximus, ter incenſat Calicem; & Acolythus ter pulſat tintinnabulum eodem modo, quo dictum eſt in elevatione Hoſtiæ; quod deinde reponit ſuper credentiam. A Portu *ſup n.* 12. In Miſſis Sollemnibus Defunctorum, non Thuriferarius, ſed Subdiaconus incenſat Hoſtiam, & Calicem, quia non eſt impeditus detinendo Patenam.

XXXIII. Gavant. pag. 118. col. 2. lit. t *Diaconus redit ad librum.*) Repoſito Calice ſuper Altare, Diaconus ſurgit, & Calicem palla cooperit; ac mox facta unico genu genuflexione à dexteris Celebrantis, accedit ad ejus ſiniſtram; & iterum ibi, facta genuflexione, aſſiſtit ad librum, folia dextera ſua vertendo, quando opus eſt; & ſe Celebranti conformet, dum ſe ſignat, dum percutit pectus, &c. Lohner *part.* 1. Bauld. *part.* 3. *c.* 12. *art.* 2. *n.* 52. *& part.* 3. *cap.* 12. *n.* 8.

Subdiaconus verò, repoſito à Celebrante Calice ſuper Altare, ſurgit, ſicuti & Clerici omnes ſurgunt, & ſtant in locis ſuis; ſed nec ille, nec iſti ſignant ſe, nec genuflectunt, dum Celebrans, & Diaconus ſe ſignant, & genuflectunt. Arnaud. *part.* 2. *tit.* 9. *n.* 5. à Portu *ſuprà n.* 15. Ceremoniarius autem ſurgit, genuflectit, atque accedit ad laterale cornu Evangelii, ut præſto ſit libro, ùt *infrà*.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. IX. De Canone poſt Conſecrationem uſque ad orationem Dominicam.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à repoſitione Calicis, uſque ad Memento Mortuorum.

I. Rub. n. 1. pag. 118. & Gavant. ibid. col. 1. lit. u *Unde & memores, &c.*) Hanc partem Canonis, quam Gavantus Alexandro I. Summo Pontifici, tanquam primo

Digitized by Google

auctori adſcripſit, ab Apoſtolico fonte derivare cenſet Bellotte in ſuis obſerv. *pag.* 578. unde ab Alexandro I. nonniſi ſcriptis mandatam, ac Decreto ſuo roboratam, potiùs quàm ſtatutam, idem Bellotte arbitratur: nam & Domini verbis mandatum fuit Apoſtolis, ut quotieſcunque ſacrificarent, ejus memoriam agere deberent: nec aliud ſignificare voluit Apoſtolus per illa verba: *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & Calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. 1. Cor. cap. 11. verſ. 26.* quam Memoriam Paſſionis Chriſti in Sacrificio Euchariſtico, eſſe ſemper faciendam; & tam verbo, quàm facto ab Apoſtolis, ſuisq; ſucceſſoribus, in litando factam fuiſſe, piè credendum eſt.

Sacerdos autem nonniſi poſt factam genuflexionem debet proferre præfata verba, *Unde & memores, &c.* Bonamicus *part. 2. n.* 32. Caſtaldus *lib. 2. cap. 6. n.* 56. In proſecutione talis Orationis, cùm dicit Sacerdos, *De tuis donis, ac datis*, jungit manus ante pectus, ùt præſcribit Rubrica *n. 1. p.* 118. ſed prædicta manuum conjunctio poſt Conſecrationem, non fit pollice dextero ſupra ſiniſtrum poſito in formam Crucis, ùt fiebat ante Conſecrationem; ſed remanentibus pollicibus & indicibus inter ſe conjunctis; ita ut pollex manus dexteræ, conjungatur cum indice ejuſdem manus, & pollex ſiniſtræ cum ejuſdem indice. In reliquis obſervetur methodus tradita à Gavanto.

II. Rubr. n. 1. pag. 118. & Gavant. pag. 119. col. 1. lit. x *Hoſtiam puram, &c.*) Cùm dicit *Hoſtiam puram, &c.* dextera ſignat Sacerdos ter communiter ſuper Hoſtiam & Calicem, ſervando in formatione talium ſignorum Crucis ea, quæ ſuprà diximus, cùm de hujuſmodi Crucibus ſermonem habuimus, etiam ante Conſecrationem faciendis aliquando ſuper Hoſtiam, & Calicem.

III. Rub. n. 1. pag. 118. & Gav. pag. 119. col. 2. lit. z *Supplices te rogamus, &c.*) Hanc Canonis partem, in Liturgia S Petri, ſeu quæ S. Petri nomine decoratur, reperiri aſſerit noſter Gavantus, unde infert ſupracit. Bellotte proculdubio antiquiſſimam eſſe. In dicenda autem tali deprecatione, profundè ſe inclinat Sacerdos inclinatione medii corporis, manibus ſuper Corporale poſitis, manentibus tamen junctis inter ſe pollicibus & indicibus: tangentibus Altaris frontem digitis auricularibus, ùt ſuprà tradidimus. Cùm dicit, *Ex hac Altaris participatione*, &, *Sacroſanctum Filii tui Corpus, &c.* ſervet ea, quæ præſcribit Rubrica *n. 1. p.* 118. in proferendis talibus verbis. Advertat tamen, quòd quando ſignat ſe ſigno Crucis, dicendo: *Omni Benedictione Cœleſti, &c.* ne digiti pollices & indices disjungantur, & ne planetam tangant; in qua formatione Crucis, tribus aliis digitis dexteræ manus tangit frontem, quando profert, *Omni Benedictione*; tangit pectus, quando pronunciat *cœleſti*; tangit humerum ſiniſtrum, quando dicit *Et gratia* tangit humerum dexterum, quando profert *Repleamur:* Bauldry *part. 3. cap. 3. n.* 3. à Portu in hanc *Rubr. n.* 12. cùm dicit verò, *Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum*, jungit manus ante pectus, & caput inclinat. A Portu *ſuprà n.* 13.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab initio Commemorationis Defunctorum, uſque ad initium deprecationis: Nobis quoque peccatoribus.

IV. Gavant pag. 119 col. 1. lit. c *Communis eſt Ritus omnibus Liturgiis, &c.*) Quamvis veriſſimum ſit, hunc Ritum habendi memoriam Defunctorum in Miſſæ Sacrificio antiquiſſimum eſſe, & in omnibus Liturgiis reperiri; tamen quis præcisè auctor fuerit hujus deprecationis, ignoratur: ſunt enim diſcordes inter ſe Scriptores, tribuendo uni, vel alteri,

alteri, nempe vel Sixto I. vel Pelagio I. hanc inſtitutionem. Verùm hujus pariter deprecationis prædictos Pontifices, non primos inſtitutores, ſed approbatores tantùm fuiſſe, cenſendum eſt; cùm ab antiquo, & Apoſtolico tempore hunc morem ſervaverit Eccleſia orandi pro Fidelibus Defunctis. Patet hoc ex antiquis omnibus Liturgiis, & ex Sanctis Patribus, nempe *lib.* 8. *conſtitut. Apoſt.* in Liturgia S. Clementis, Cyrill. *Cath.* 5. Chryſoſt. *hom.* 17 *in Matth.* Auguſt. *ſerm.* 34 *de verb. Apoſtoli*, Cyprian. *lib.* 5. *epiſt.* 9. Tertull. de corona milit. &c. De hac deprecandi formula multa alia videri poſſunt apud cit. Bellotte *pag.* 588. *& ſeqq.* necnon Card. Bona *lib.* 2 *cap.* 14. *num.* 1. & Marcellum de Cavaleriis in ſua ſtatera Sacra *tit.* 24.

Cæterùm non Sixto I (ùt aſſerit Gavantus ſuprà) tribuit Platina Decretum orandi in Miſſa pro Mortuis; ſed Pelagio I. qui quatuor circiter Seculis eidem Sixto poſterior fuit: dicendum tamen eſt, eundem Pelagium minimè fuiſſe primum inſtitutorem præfati Ritus; ſed potiùs confirmaſſe hoc ſtatutum orandi pro Mortuis in Miſſæ Sacrificio: quanquam, ut verum fateamur, & ùt à nobis ſuprà probatum eſt, Decretum hoc Pelagio Papæ tributum ſit omnino ſuppoſititium.

Sacerdos in pronunciandis primis verbis hujus formulæ, & dicendo *Memento, &c.* debet ſecretò, non verò mediocri voce, prædicta verba proferre, ùt clarè Rubrica diſponit, tenendo manus junctas ante pectus: unde bis in hoc caſu jungit manus, nempe in concluſione antecedentis deprecationis, cùm dicit, *Per eundem, &c.* & deinde cùm incipit hanc aliam deprecationem, *Memento etiam Dom. famulorum, &c.* quapropter facta prima manuum conjunctione, iterum poſteà extenduntur manus, & deinde iterum conjunguntur lentè; ita ut conjunctio terminetur, cùm dicitur: *In ſomno pacis.* Bauldry *part.* 3. *tit.* 9. *Rubr.* 2. *num.* 1. Tonellius *lib.* 2. *tit.* 9. *Rubr.* 2. *n.* 1. Caveat tamen Sacerdos, ne deponat manus ſuper Corporale poſt earum disjunctionem, & illas inde elevet, & conjungat: extenſis igitur, & ſtatim junctis manibus ante pectus, & uſque ad mentum elevatis maneat, ne oculi ab aſpectu Sacramenti impediantur.

Dum Sacerdos memoriam facit pro Defunctis, qui in Purgatorio detinentur, poſt illa verba, *Famulorum, famularumque tuarum,* ſtat in quiete, & mentaliter mentionem facit illorum Defunctorum, pro quibus orare intendit, & quos in Purgatorio adhuc detineri, dubitandi locum habet: prædicta autem Commemoratio, non fit in ictu oculi, ſed per unius Orationis Dominicæ ſpatium, & mentaliter potiùs, ùt dixi, quàm verbaliter, & dummodò figantur oculi ſemper in Hoſtiam à ſe conſecratam. A Portu *ſuprà num.* 5. Antiquitus tamen mos erat proferendi nomina Defunctorum illorum, qui in hac deprecatione ſuffragabantur: & excommunicatio Mortuorum nihil aliud ſignificabat, niſi nomen illorum ex Sacris diptychis eradi, qui ab hoc, & aliis ſuffragiis Eccleſiæ excludebantur; ùt oſtendit Pamelius in ſuis eruditiſſimis notis ad *epiſt.* 66. D. Cypriani.

Cætera quæ remanent dicenda in fine hujus deprecationis, dicantur eo modo, & Ritu, quo præſcribitur à Rubrica *n.* 2. & Gavanto.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab illis verbis, Nobis quoque peccatoribùs, uſque ad illa, Per quem hæc omnia &c.

V. Rubr. n. 3 pag. 120 & Gavant. ib. col. 1. lit. e *Vocem elevat, &c.*) Dum Sacerdos dicit, *Nobis quoque peccatoribus*, voce aliquantulùm, nempe mediocriter elevata, percutit pectus, non ſe inclinando, ſed erectus manendo; Lohner *part.* 2. *tit.* 21. *n.* 11. & cætera præſtat, prout declarat Gavantus, & Rubrica diſponit. Miniſter verò pariter ſibi

 tunc

tunc pectus percutit dextera manu, ſiniſtra verò repoſita infra pectus. Caſtald *lib. 1. cap. 16. n* 20. Turrin. Vinitor, Bauldry, & alii, quos congerit, & ſequitur à Portu *Aub.* 3. *hujus tituli in ſuis adnot. n.* 2.

VI. Gavant. pag. 121. col. 1. lit. g *Sanctificas, vivificas &c.)* Cruces, quas efformare debet Sacerdos, dum dicit prædicta verba, *Sanctificas, &c.* non debent excedere longitudinem unius palmi, ùt ſæpiùs diximus de ſimilibus Crucibus. Quælibet autem Crux debet correſpondere cuilibet ex ſupradictis verbis; ita ut primum Crucis ſignum efformetur, dum dicitur *Sanctificas;* ſecundum, dum dicitur *Vivificas;* tertium, dum dicitur *Benedicis:* poſteà diſcooperit Calicem manu dextera, ſiniſtra de more depoſita ſuper Corporale, accipiendo pallam inter digitos medium, & indicem unitum pollici; & deponendo illam ſuper Corporale, & genuflexus unico genu, Sacramentum adorat: mox ſurgit, & præſtat omnia ea, quæ dicit Rubrica *n.* 3. obſervando tamen, quòd Hoſtiam accipere debet aliquantulùm infra medium oræ ipſius, non omnino à parte inferiori; ita ut per rectam lineam abſque ulla prorſus ejuſdem Hoſtiæ inclinatione, ſigna Crucis à Rubrica præſcripta efformari poſſint.

VII. Rubr. n 3. p. 120. & Gavant. pag. 121. col. 1. lit h *Signat ter à labio, ad labium, &c.)* Efformando prædictas Cruces cum Hoſtia ſuper Calicem, exactè obſervet ea, quæ tradit Rubrica, & Gavantus *hic;* advertendo tamen, quòd prima ex dictis Crucibus debet efformari inter vocem *Per*, & vocem *Ipſum;* ſecunda Inter vocem *Cum* & vocem *Ipſo;* tertia verò inter vocem *In*, & vocem *Ipſo;* ùt optimè deſcribitur in Rubrica Miſſalis, ſeu in Ordine Miſſæ. Similiter cum Hoſtia ſignat bis inter Calicem, & pectus; & prædicta formatio duplicis Crucis pariter æqualis fiat inter Calicem, & pectus, nec excedat Calicis altitudinem. Ita à labio Calicis Crux protrahitur ad pectus, ut rectam formet lineam, non extra, ſed inter Corporale: incurvetur inſuper brachium ſiniſtrum, ne formando has Cruces, Hoſtia conſecrata ſuper ipſum brachium pertranſeat: itaque prima Crux formetur dum dicitur vox illa *Patris* ſecunda verò finita voce *Spiritus*, ante aliam vocem *Sancti*: Bauld. *part* 3. *ſuprà*, & à Portu *ſuprà n.* 10. poſtquàm detulit Hoſtiam in recta linea, non per gyrum ſuper Calicem, tenet ſuper illius medium eandem Hoſtiam inter pollicem & indicem manus dexteræ, proùt Rubrica deſcribit.

Cur autem Sacerdos efformet triplicem Crucem ſuper Calicem dicendo *Per ipſum, &c.* intelligendo nempe per *Dominum JEſum Chriſtum*, & duas Cruces efformet extra Calicem, quando nominat Perſonam Patris, & aliam Perſonam Spiritus Sancti; ratio optima eſſe poteſt, quia cùm ſolus Chriſtus Dominus mortem ſubierit, & Calicem Paſſionis potaverit; ideò optimè ſuper, & intra Calicem efformantur Cruces, quando ipſe nominatur à Sacerdote; efformantur autem tres Cruces, quia idem Chriſtus Salvator noſter paſſus eſt in Corpore, paſſus eſt in Anima, paſſus eſt in honore, & gloria; ùt ait Divus Thomas *part.* 3. *quæſt.* 46. *art.* 5. dicendo: *Paſſus eſt in corpore per vulnera, & flagella; paſſus eſt in Anima per triſtitiam, tædium, & timorem; paſſus eſt in honore, & gloria, per irriſiones, & contumelias ei illatas.* E contrà vero quia quamvis in vero, & Catholico ſenſu ob unionem hypoſtaticam humanæ naturæ, cum Perſona verbi Divini in Chriſto Domino, dici poſſit, Deus paſſus eſt, Deus pro nobis mortuus eſt; non poteſt tamen dici, Pater Divinus paſſus eſt, ſicuti erroneè aſſeruerunt hæretici illi, qui ideò Patripaſſiani appellati ſunt; ſic etiam quia non poteſt dici, quòd Spiritus Sanctus mortem pro nobis ſubierit, & paſſus ſit: hinc duæ illæ Cruces, quæ fiunt nominando prædictas duas Perſonas, Patris, & Spiritus Sancti, efformantur extra Calicem.

Per

Per duas autem Cruces, quæ fiunt extra Calicem, quando nominatur Perſona Patris, & Spiritus Sancti, juxta ſententiam Alexandri de Ales *part.* 4. *quæſt.* 83. *mem.* 5. ſignificatur ſeparatio Animæ à Corpore in morte Domini: quamvis enim in Chriſto Domino fuerint tres ſubſtantiæ, nimirum Corpus, Anima, & Divinitas; in ejus tamen morte Corpus quidem ab Anima, & Anima à Corpore fuerunt ab invicem ſeparatæ: ſed neutra illarum ſeparata remanſit à Divinitate: licèt enim Principes hujus Seculi in Dominum Gloriæ, quem crucifixere, omnes immanitatis, poſt homines natos inauditæ, vires effuderint; nunquam tamen unionem hypoſtaticam attingere, nedum dirimere potuerunt: unde ſemper, etiam poſt Chriſti mortem ejus Anima, ejuſdemque Corpus conſervarunt hypoſtaticam unionem cum Perſona Verbi, ejuſque Divinitate; & ita verificatur illud commune effatum Sanctorum Patrum, loquendo de Verbo Divino incarnato: *Quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit.* Denique poſſet etiam dici, prædictas duas Cruces extra Calicem ſignificare duas naturas Chriſti Domini, humanam, & Divinam: in quarum prima Paſſionis dolores perſenſit; in ſecunda verò, quamvis Paſſionis dolores non ſenſerit propter ſuam eſſentialem Beatitudinem; Paſſionis tamen injurias, ùt ait Vigilius Tapſenſis *lib.* 2. *contra Eutychetem*, etiam ejus Divinitas pertulit: Paſſionem verò ſola ejus caro perſenſit. Quia autem ejus caro hæc omnia, & pertulit, & ſenſit, merito, ac jure dicimus, Deum his omnibus paſſionum conditionibus, ſenſibiliter affectum in carne ſua, ſine ſenſu, vel mutatione Divinitatis ſuæ: ergo perferre paſſionem naturæ, eſt utriuſque; ſed cedere paſſioni, non eſt utriuſque naturæ, cùm ſit unius ejuſdemque Perſonæ. Ita Vigilius Tapſenſis *ſuprà loc. cit.*

VIII. Rub. n. 3. p. 120. & Gavant. p. 121. col. 2. lit. i *Elevat cum aliquantulùm.*) Dum elevat Calicem juxta Rubricæ diſpoſitionem, non debet ipſum elevare ultra quatuor digitos: Hoſtiam verò Populo non oſtendat adorandam; neque in hac functione aliquod ſpecialis reverentiæ ſignum præſtet, ſive genuflectendo, ſive pedem inflectendo, ſive alio modo, ùt multi ineptè faciunt: Biſſ. Bauld. & alii relati ab Hippol. à Portu *ſuprà n.* 12. item Sacerdos Hoſtiam prædictam non teneat inclinatam, ſed rectam. Elevato igitur Calice ſimul cum Hoſtia, ſtatim illum manu ſiniſtra deponit ſuo loco, & manu dextera Hoſtiam ſuper Corporale deponit, deinde exhibeat omnia ea, quæ ſuperior Rubrica præſcribit.

IX. Gavant. pag. 120. col. 1. lit f *E quibus primo loco ponitur Johannes, &c.*) Poſtquàm expendimus in noſtris Obſervationibus ea, quæ pertinent ad praxim Ceremoniarum, & Sacrorum Rituum, qui in prædicta deprecatione *Nobis quoque peccatoribus, &c.* exhiberi debent; progredimur ad explananda aliqua alia, quæ pertinent ad Sacram eruditionem, & ad reddendam rationem, cur nominentur aliqui Sancti Apoſtoli, Martyres, &c. in prædicta formula. Sicùt igitur ante Conſecrationem poſtulatum fuit ſuffragium Sanctorum; ita poſt Conſecrationem eorundem petitur cum ipſis in Cœlo conſortium; qui, ut Regni Dei fierent participes, mortis, pro Chriſti fide, non timuerunt ſubire ſupplicium. Nominatur autem primo loco Johannes, ſecundo Stephanus & tertio Mathias: quia Eccleſia ſervat in hac deprecatione ordinem paſſionis, non dignitatis; priùs autem paſſus eſt Johannes, poſteà Stephanus, & poſteà Mathias. Dixi priùs paſſum eſſe Johannem, quia Johannem, de quo fit mentio in hoc loco, probabilius eſt juxta ſententiam Walafridi eſſe Baptiſtam Præcurſorem Domini, non verò Evangeliſtam & Apoſtolum, ſicùt dicit Card. Bona *lib.* 2. *liturg. cap.* 14 *n.* 5. cùm iſte nominatus jam fuerit cum aliis Apoſtolis in alia parte Canonis, quæ *Communicantes* appellatur, & quæ præce-

præcedit Conſecrationem. Cur autem Mathias Apoſtolus hoc loco nominetur, & non in præfato *Communicantes*, rationem jam reddidimus ibidem in noſtris Obſervationibus. Cæterùm advertimus, etiam optimè inſtitutam fuiſſe hanc deprecationem: quia cùm Sacerdos paulò antè oraverit pro aliis, tum vivis, tum defunctis; modò progreditur ad orandum etiam pro ſe ipſo, quia & ipſe circumdatus eſt infirmitate, & debet, quemadmodùm pro aliis, ita etiam pro ſe ipſo Sacrificium offerre; non autem ſe ipſum indicat ſingulari numero, ſed plurali, dicendo: *Nobis quoque peccatoribus:* quatenus Sacrificium, quod offertur, non eſt ſingularis perſonæ, ſed militantis Eccleſiæ, cujus loco, & vice Sacerdos, ùt Miniſter ejus, ſacrificat, & orat, ſeipſum, & alios peccatores pronuncians, memor ſcilicet dilecti illius Chriſti Diſcipuli, qui licèt ob vitæ ſuæ puritatem, & innocentiam ſupra pectus Domini recumbere meruiſſet, ſui ipſius tamen, & condiſcipulorum ſuorum, totiuſque conditionis humanæ fragilitatem non dubitavit agnoſcere, dicendo: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, &c.*

Alia, quæ ſpectant ad Sacram eruditionem ejusdem deprecationis, videri poſſunt apud Auctores à nobis allegatos in prima Parte *tit.* 12. qui de Canone, & de omnibus ejus partibus eruditè ſcripſerunt.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, ab illis verbis, Per quem hæc omnia &c. uſque ad Orationem Dominicam.

X. Rubric. n. 4. pag. 121. & Gavant. ibid. col. 1. lit. m *Diſcooperit Calicem, &c.*) Diaconus in circumſtantia à Rubrica expreſſa debet ita opportunè accedere ad dexteram Celebrantis; ut, poſtquàm Celebrans ſignaverit Calicem, dicens, *Sancti † ficat*, poſſit genuflectere cum Celebrante; aliter, ſi priùs accedat, ipſe ſolus genuflectit ad dexteram Celebrantis, & poſteà genuflectit iterum cum illo. Poſtquàm autem Diaconus huc pervenerit, primus Ceremoniarius facta genuflexione vel utroque, vel unico tantùm genu, juxta loci conſuetudinem, accedit ad librum, ut aſſiſtat Celebranti, & vertat folia ſi opus eſt; & ibi remaneat, donec Subdiaconus, dicturus *Agnus Dei*, ſuperveniat.

Cætera autem, quæ præſtanda ſunt à Diacono, uſque ad *Pater noſter*, ſatis declarantur à Rubrica *n.* 4. & Gavanto.

Novæ Obſervationes, & Additiones, ad Gavanti

Tit. X. De Oratione Dominica, & aliis, uſque ad factam Communionem.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à principio Orationis Dominicæ, uſque ad finem.

I. Rubric. n. 1. pag. 122. *Accipit Patenam inter indicem & medium digitos.*) Quæ peragere debet Sacerdos, recitando Orationem Dominicam in Miſſa Privata, ſatis exponuntur à Rubrica, & Gavanto, ideò nihil immoramur in addendis aliis, quæ ſuperflua forent. Innuimus tantùm, quòd in fine dictæ Orationis, dum ſumit Patenam, quæ erat ſub Corporali, debet eam purificatorio in manu ſiniſtra detento, extergere; quod purificatorium accipitur digitis medio, & indice pollici unito, per extremitates illius, quæ reſpiciunt candelabra, ſi fuerit complicatum: poſtmodùm purificatorium deponitur in ea à Corporali diſtantia, ut Calix collocari poſſit inter ipſum purificatorium & Corporale poſt digitorum ablutionem: deinde eandem Patenam tenet inter indicem

quidem,

Digitized by Google

quidem, ſed unitum pollici, ùt erat, erectam; & ita, ut pars ejus interior, & inaurata reſpiciat Hoſtiam, ejuſque extremitas, ſive ora tangat tobaleam, non verò Corporale; ùt tenent Bonamicus, Baldaſſarius, Tonell. & alii allegati ab Hippolyto à Portu ſuper hanc Rubricam in ſuis adnotat. *n.* 10. nec non Gervaſi *in inſtructione Miſſæ Privatæ c.* 10. & Lohner *part.* 6. *tit.* 10. *lit. z.* hac ratione ducti, quia Rubrica, quando exigit, quòd ſuper Corporale ponatur aliquid, id exprimit: cùm autem in hoc caſu præſcribat tantùm, quòd Patena debeat ſua extremitate teneri ſuper Altari, videtur factum ſatis dictæ Rubricæ, ſi Patena tobaleam tangat; advertit tamen Lohner *loc. cit.* quòd cùm purificatorium poſitum ſit extra Corporale, accuratiores Rubriciſtæ in prædicto caſu oram Patenæ ſuper eo ponunt, quia ita verificatur, Patenam extra Corporale poſitam eſſe, & ſimul etiam ſuper Altari, ſaltem mediatè.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab illis verbis: *Da propitius pacem*, uſque ad ultimum, *Agnus Dei*, incluſivè.

II. Rubric. n. 2. pag. 123. & Gavant. ib. col. 2. lit. u *Patenam ipſam oſculatur &c.*) Poſtquàm ſervaverit Sacerdos ea, quæ præſcribit Rubrica *n.* 2. dicendo poſt extenſionem Patenæ, *Da propitius pacem*, *&c.* antequàm ſignet ſe cum eadem Patena, eam oſculatur, ſed in parte ejuſdem anteriori, & ſuperiori: nunquam enim debet oſculari in illa parte, per quam tranſitura eſt, ſeu in qua collocari debet Hoſtia conſecrata. Tonell. *lib.* 2. *tit.* 10. *Rubr.* 2. *n.* 1. & alii, quos congerit, & ſequitur à Portu *ſup. Rubr.* 2. *n.* 4. Signum autem prædictum Crucis, quod facere debet cum Patena à fronte ad pectus, debet fieri integrè; ùt liquet etiam ex Decreto S. R. C. dato in noſtro Indice *ſub num.* 205.

III. Rubric. n. 2. pag. 123. *Submittit Patenam Hoſtiæ, &c.*) Dicendo illa verba: *Ut ope Miſericordiæ tuæ adjuti*; Sacerdos ſubmittit Patenam Hoſtiæ, indice ſiniſtræ manus eam accommodando; collocat tamen Patenam in medio Corporalis, ita ut pars ſuperior Patenæ ſit elevata ſuper pedem Calicis, ad hoc, ut commodiùs capiatur, & ad hoc, ut fragmenta, ſi quæ ſint ſuper Corporali, colligantur, & non adhæreant ejuſdem Patenæ partibus externis. Bonamicus *part.* 2. *n.* 27. Angel. *part.* 3. *ſup.* §. *Interim*, Tonell. Baldaſſarius, & alii, quos allegat, & ſequitur à Portu *ſup. n.* 5.

IV. Rubr. n. 2. p. 123. *Diſcooperit Calicem, &c.*) Poſita, modo ſupradicto, Hoſtia ſuper Patenam, Calicem diſcooperit manu dextera, manu ſiniſtra tenente nodum Calicis, elevando pallam inter indicem unitum pollici, & medium digitum, illamque deponendo ſuper Corporali ex uno capite, & ex alio ſuper velum: poſteà extenſis hinc inde ſuper Corporale manibus, Calicem genuflectendo adorat; ac mox ſurgens prementе partem lateralem ſiniſtram Hoſtiæ indice ſiniſtræ manus, pollice & indice dexteræ manus apprehendit eandem Hoſtiam in medio, & ſic ſola dextera elevat Hoſtiam ſuper Calicem, & poſteà adhibet etiam ſiniſtram; & ſic pollicibus & indicibus utriuſque manus, Hoſtiam ſuper Calicem tenet.

V. Rubr. n. 2. pag. 123. & Gavant. pag. 114 col. 1. lit. x *Reverenter frangit &c.*) Frangit autem per rectam lineam non unico ictu, diligenter, & attentè, ne dividatur in fragmenta; & frangit in partes æquales,

quales, quantùm fieri poteſt, dum dicit *Per eundem Dominum noſtrum, &c.* Commodiſſimus frangendi modus eſt, ut in ſuprema, media, & infima parte medietatis ab initio fiat modica fractura, & poſteà tota Hoſtia frangatur; ſic enim in duas æquales partes faciliùs dividitur. Mediam partem Hoſtiæ, quam pollice & indice manus dexteræ tenet, Sacerdos collocat ſuper Patenam. De alia verò parte, quam manu ſiniſtra tenet adhuc ſuper Calicem, frangit ex parte inferiori, juxta ſententiam Gavanti *hac lit.* x. confirmatam per Decretum à S. C. editum die 4 Auguſti 1663. & datum in noſtro Indice *ſub num.* 408. frangit, inquam, Hoſtiam ex dicta parte inferiori cum pollice & indice manus dexteræ, ùt dicit Rubrica *n* 2, exhibendo poſteà omnia, quæ præſcribit eadem Rubrica; advertendo ſolùm quòd quando format Cruces cum illa minima particula ſupradicta, pronunciando *Pax Domini &c.* debet formare Sacerdos motum Crucis cum tota manu dextera, & non cum ſolis pollice & indice ejuſdem manus dexteræ, tenente ſiniſtra nodum Calicis. Format autem prædictas Cruces inter illa verba, prout deſcribuntur in Ordine Miſſæ. Prædicta verò particula ſeparata, quam tenet inter pollicem & indicem manus dexteræ, eſt tenenda non ſolùm ſupra, ſed etiam intra os Calicis; ùt tenent Baldaſſarius, Bonamicus, Lohner, Polaccus, & alii, quos refert, & ſequitur à Portu; quibus adhærere dum eſſe crediderim, quia tenendo dictam Particulam intra os calicis, ſecuriùs obſervabitur Rubrica.

Immiſſa dicta Particula in Calicem, & prolatis ſecretò illis verbis: *Hæc commixtio, &c.* Sacerdos ſtatim extergit digitos, nempe pollices, & indices utriuſque manus ſuper Calicem, eo modo, quo ſuperiùs diximus, non fricando eoſdem digitos ſuper labia Calicis: Gervaſi in ſua inſtructione Miſſæ Privatæ *cap.* 10. §. *Prenunziera*: & poſt extersionem, pollex dexteræ manus conjungendus eſt, ùt priùs, cum indice ejuſdem dexteræ; & pollex ſiniſtræ, cum indice ejuſdem ſiniſtræ: deinde, ùt præſcribit Rubrica *ſuprà*, Calicem palla cooperit, eam accipiendo inter digitos medium & indicem unitum pollici dexteræ manus. A Portu in ſuis adnot. ad ſuperiorem Rubricam *n.* 21. Deinde poſitis hinc inde manibus ſuper Corporale, genuflexus unico genu adorat Sacramentum: mox ſurgit, & junctis manibus ante pectus, non ſuper Altare poſitis, capite inclinato mediocri inclinatione, intelligibili voce dicit: *Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi, &c.*

Prædicta immiſſio Particulæ Hoſtiæ conſecratæ in Calicem, ideò ſtatuta eſt ab Eccleſia, ut Corpus Chriſti Domini Sanguini ſuo immiſceretur: quamvis enim, nec Corpus ſine Sanguine ſit in Hoſtia conſecrata, nec Sanguis ſine Corpore in Calice; nihilominùs, quia ſeorſim Corpus ſub ſpecie panis, & ſanguis ſub ſpecie vini conſecrantur, ideò ſtatutum eſt, ut unum alteri commiſceatur. Reperitur autem hæc commixtio etiam in Liturgia D. Jacobi, & in Ordine Romano, ab Hitterpio edito, & in antiquiſſimis Miſſalibus.

VI. Gavant. pag. 124. col. 1. lit. y *Partem inferiorem Hoſtiæ, &c.*) Eccleſia Latina, ſicùt explicatum eſt, dividit Hoſtiam in tres partes; Græci autem eam dividunt in quatuor; Mozarabes verò in novem partes: olim fractâ Hoſtiâ, una pars ſervabatur uſque ad finem Miſſæ; dummodò vera ſint, quæ ex Sergio Papa refert Gratianus de Conſecr. *diſt.* 2. *cap.* 22, quam pro infirmis ſervatam fuiſſe aſſerit Micrologus *cap.* 23.

VII. Rubr. n. 2. pag. 123. & Gavant. pag. 124. col. 2. lit. c *Agnus Dei &c.*) Sacerdos poſtquàm dixerit *Agnus Dei &c.* prout præſcribitur à Rubrica *n.* 2. dicendo pri-

primum *Miſerere nobis*, disjungit manus, & non priùs, ponendo ſiniſtram ſuper Corporale, & percutiendo dextera pectus, cavendo, ne pollice & indice unitis tangat planetam. Deinde non jungit manus, ſed iterum percutit ſibi pectus, ſiniſtra perſeverante ſuper Corporale, in dicendo ſecundò *Agnus Dei*, ne manus in aere hæreat; & in dicendo tertiò *Agnus Dei*, eadem manus ſuper Corporale teneatur; quod idem præſtat, dicendo poſteà *Domine non ſum dignus*. Lohner *part. 6. tit. 10. lit. e.* Gervaſius *ſuprà §. Dopo*, & à Portu *ſuprà in Rubr. 2. hujus tituli in adnot. n. 26.*

VIII. Gavant pag. 124 col 2. ead lit. c *Sergius ſtatuit*, *&c.* Quia S. Jo. Baptiſta Agnum Dei appellavit Chriſtum Dominum, cùm primò eum vidit; hinc manavit mos in Eccleſiam, pingendi Chriſtum in forma Agni: ſed temerario auſu Synodus Trullana convellere tentavit hunc pium morem; & ſancivit, ne impoſterùm Chriſtus Dominus ſub Agni figura pingeretur. Pſeudoſynodi tamen prædictæ reſtitit Romana Eccleſia, quæ veterem uſum ſemper retinuit: imò Sergius I. teſte Anaſtaſio Bibliothecario in ejus vita, ſtatuit, ut tempore confractionis Hoſtiæ conſecratæ, ter decantaretur à Clero, & à Populo, *Agnus Dei*, *&c.*

In Eccleſia Orientali vetuſtior eſt mentio Agni Dei in Miſſâ Sollemni, ſed non per modum precationis. Quidam autem hac Agni Commemoratione in Eccleſia Græca decepti, crediderunt, & tradiderunt, ùt ait Card. Bona *lib. 2. cap. 16. §. 5.* in Eccleſia Latina talem mentionem ante Sergium Summum Pontificem cœpiſſe, eamque Concilio Nicæno coævam, imò etiam antiquiorem exiſtimarunt. Macrius in ſuo Hierolexico v. *Agnus Dei*, docet, quòd Johannes XXII. ſtatuit, ut tertia, & ultima vice dicatur loco *Miſerere nobis*, *Dona nobis pacem*; & hanc pacis poſtulationem, originem duxiſſe à ſequenti eventu, quem refert Rupertus Abbas Moutenſis in ſupplemento Chronici Sigiberti - Apparuit B. V. Anno 1183. cuidam fabro lignario, opus facienti in ſilva, deditque illi ſigillum cum imagine ſua, & Filii ſui, & cum hac inſcriptione: *Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi, dona nobis pacem*; juſſitque, ut ferret ad Epiſcopum, atque ei diceret, ut qui vellent pacem Eccleſiæ, facerent hujuſmodi ſigilla, & portarent in ſignum pacis - - Ex hoc igitur eventu cenſet Macrius contigiſſe prædictam mutationem. Utrùm autem verè Johannes XXII. prædictam mutationem primus inſtituerit, Card. Bona in dubium vertit; & afferit, nuſquam ſe legiſſe, à quo Pontifice præſcripta fuerit talis mutatio, quam Sacroſancta Baſilica Lateranenſis nunquam ad praxim deduxit, & uſque modò retinet antiquum morem dicendi *Miſerere nobis*, etiam tertia vice. Obſervat autem Angelus Rocca in commentario de campanis, quòd in ipſa etiam Eccleſia Lateranenſi, quando Pontifex celebrat, Schola Cantorum dicit ad tertium *Agnus Dei: Dona nobis pacem:* ſed hoc accidit, quia prædicta Schola utitur propriis libris, in quibus communis Ritus ſervatur.

Quando in prædicta occaſione occurrit Sacerdoti proferre Sacroſanctum nomen *Jeſus*, controvertitur, utrùm debeat inclinare caput, ſicuti facere teneturin reliquis Miſſæ partibus. Sunt qui ſuſtinent, inclinationem ſimplicem eſſe faciendam in tali caſu, utpote magis conformem Rubricæ; ita Quarti *part. 2. tit. 5. de orat. n. 2.* & Anonymus Italus *pag. 34.* Alii verò cenſent, nullam faciendam eſſe inclinationem: quia in prædicta circumſtantia Sacerdos tenet Chriſtum Dominum præ manibus; jam ſtat capite inclinatus verſùs Sacramentum, ùt præſcribit Rubrica; & quia eadem Rubrica nullam aliam præſcribit in tali circum-

ſtantia faciendam eſſe ſpecialem inclinationem, ſi prædictum Sanctiſſimum nomen profertur, ſicuti expreſsè præſcribit in aliis Miſſæ partibus. Hanc ſententiam tuentur Sarnellus ſuper hanc Rubricam, Tonellius, & alii, quos refert à Portu *num.* 11.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ab initio primæ Orationis poſt ultimum, Agnus Dei, uſque ad ſumptionem Hoſtiæ excluſivè.

IX. Rubric. n. 3. pag. 124. *Tunc manibus junctis, &c.*) Dicto ultimo *Agnus Dei*, Sacerdos manibus junctis ſuper Altare poſitis taliter, ut minores duo tangant frontem antependii Altaris, non verò Corporale, ſupra quod debent extendi ſolùm digiti annulares, & medii, ſicuti ſæpiùs diximus, & ſervatis cæteris, quæ in Rubrica *n.* 3. deſcribuntur, incipit dicere ſecretò, non mentaliter, ſed legendo ſuper Miſſale, Orationem, *Domine Jeſu Chriſte, &c.* proùt in Ordine Miſſæ, etiam ibi non inclinando caput, cùm pronunciat nomen *Jeſus*; cùm dicendo tales Orationes reperiri debeat mediocriter inclinatus capite, & humeris.

X. Rubr. n 3. pag. 124. & Gavant. pag. 125. col. 2. lit. f *Pax tecum, &c.*) Finita prima Oratione, ſi danda ſit pax (quamvis regulariter in Miſſis Privatis hæc non detur, niſi Prælatis, aut Magnatibus) ſerventur exactè omnia ea, quæ tradit Rubrica *n.* 3 & Gavantus; addendo tamen, quòd Miniſter, quando accipit pacem à Celebrante, debet eſſe genuflexus à cornu Epiſtolæ. Si autem non ſit danda pax, quæ dari non debet, ſi non adeſſet Miniſter inſerviens Miſſæ, neque ullus intereſſet Epiſcopus, aut alia inſignis perſona, ſtatim Sacerdos continuat alias ſubſequentes Orationes, ùt in Ordine Miſſæ: & hæc ſunt certa, & communia apud omnes Rubriciſtas.

Prædicti Ritus dandi pacem in Miſſa, nonnulli auctorem faciunt Innocentium I. circa Annum 410. Alii verò Leonem II. PP. & alii tenent prædictum Innocentium I. oſculum pacis Sacerdotibus tantùm dari mandaſſe; Leonem verò præſcripſiſſe, ut oſculum pacis etiam laicis daretur. Sed hoc ex verbis epiſtolæ dicti Innocentii ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, colligi minimè poteſt, quia in ea *cap.* 1. ſic legitur: *Pacem igitur aſſeris ante confecta Myſteria quoſdam Populis impertiri, vel ſibi inter ſe Sacerdotes tradere, cùm poſt omnia (quæ aperire non debeo) pax ſit neceſſariò indicenda, per quam conſtet Populum ad omnia, quæ in Myſteriis aguntur, atque in Eccleſia celebrantur, præbuiſſe conſenſum, ac finita eſſe pacis concludentis ſignaculo demonſtrentur.* Eccleſia verò Latina in Communionis uſque inſtantem horam, pacis ſignum remittebat quondam; cujus teſtis eſt Auguſtinus, Liturgia Ambroſii apud Pamelium, & Tertullianus *lib. de Orat.* In Orientalibus tamen Eccleſiis, in Ambroſiana, & Hiſpanica, Ritu Mozarabico, pax immediatè ante Præfationem tradebatur; ùt patet, tum ex allato Ambroſianæ Miſſæ Ritu, in quo, lectâ poſt Evangelium Antiphonâ, quæ nunc Offertorium vocatur, Sacerdos Populo dicit, *Pacem habete*, & Populus reſpondet, *Ad te Domine*; tum ex præcitata Innocentii I. epiſtola; tum denique ex Iſidoro, qui inter Orationes quinque Conſecrationi præmittendas, quartam adnotat pro pace concilianda dicendam, cui propterea titulum pro oſculo pacis præ-

præfigit; & apud Clementem, Diaconus ante Præfationem dicit, ut omnes ſe invicem ſalutent in oſculo Sancto. At ſalvis prædictorum Auctorum ſententiis, & opinionibus, rectiùs dicendum videtur cum Bellotte in ſuis obſerv. *pag.* 623. hunc Ritum ex Apoſtolis, & primitivæ Eccleſiæ conſuetudine originem trahere, qua Chriſtifideles mutuis oſculis, mutuam caritatem, animorumque in eadem Religione conſenſum conteſtabantur. Prædicti myſtici pacis oſculi, etiam D. Dionyſius Areopagita mentionem facit *lib. de Cæleſt. Hierarch. cap. de Commun.* & etiam D. Juſtinus apologia ſecunda ad Antoninum Imperatorem, ait: *Precibus finitis, mutuò nos invicem ſalutamus oſculo pacis*: qui fuſiùs poſt adminiſtrationem Euchariſtiæ de eodem oſculo pacis loquitur; ùt videre eſt apud ipſum, vel apud Bellotte, qui ejus verba refert. Pacis igitur oſculum ſolebat inter Miſſarum ſollemnia, ea potiſſimùm de cauſa exhiberi, ùt ait laudatus Bellotte; ut qui in unam Sacramentorum participationem coeunt, unam quoque animorum conjunctionem præſeferrent: unde S Iſidorus cit. de offic. Eccleſ. *lib.* 1. *cap.* 15. ait: *Quarta poſt hæc infertur pro oſculo pacis, ut caritate omnes reconciliati invicem digni Sacramento Corporis, & Sanguinis Chriſti conſocientur: quia non recipit diſſenſionem cujuſquam Chriſti indiviſibile Corpus.*

XI. Rubr. n. 3. pag. 124. *Statim ſubjungit alias Orationes, &c.*) Poſt datam pacem, quando danda eſt, Sacerdos dicit duas alias Orationes, ùt præſcribit Rubrica. Hæ tres Orationes ante Communionem dicendæ, quæ reperiuntur in recentibus, non habentur in antiquis Miſſalibus, nec in Ordine Romano; & idcirco ſunt, qui cenſent, eas à quibuſdam Religioſis inventas eſſe, ùt teſtatur Micrologus, à Bellotte relatus. In eandem ſententiam venit etiam Bellarminus *lib.* 2. *de Miſſa cap.* 1. ubi ait: *Tres Orationes ante Communionem non præſcripſit Ordo antiquus Miſſæ, ſed devotio Religioſorum invexit.*

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ſervando à fine prædictarum Orationum, uſque ad ablutionem digitorum.

XII. Rubr. n. 4. pag. 125. & Gavant. pag. 126. col. 2. lit. n *Panem Cæleſtem accipiam, &c.*) Si celebretur Miſſa Defunctorum, omittantur ea, quæ omittenda præſcribit Rubrica *n.* 4. & dicantur pariter ea, quæ ibidem præſcribuntur, & de quibus fuſiùs diſcurremus in ſequenti titulo XIII. Sive autem celebretur Miſſa Defunctorum, Sive Vivorum, completa ultima Oratione, Sacerdos genuflectit, & adorat iterum SS. Sacramentum: mox ſurgens, & erectus accipit Hoſtiam de Patena, indice & pollice dexteræ manus, adjuvante pollice & indice ſiniſtræ, & collocat inter pollicem & indicem ejuſdem ſiniſtræ, non collocando totaliter unam partem ſuper aliam, ſed ita, ut ambæ partes Hoſtiæ forment figuram rotundam, & ponatur illa, quæ eſt à parte ſiniſtra Celebrantis, & quæ reſpectu Hoſtiæ erit dextera, ſuper aliam. Ita tenet Bauldry *part.* 3. *cap.* 5. *n.* 12. Gervaſi *ſuprà* § *Finite*, & alii. Deinde ſupponit Patenam Hoſtiæ prædictæ eo modo, quo præſcribit Rubrica cit. Cavere tamen debet, ne manus ſiniſtra Corporale tangat, ſed ea elevata quatuor digitis à Corporali ſuſtineat Patenam; niſi fortè propter debilitatem manus neceſſe foret, quod digitus mini-

mus prædictum Corporale tangeret. Angel *part.* 1. *n.* 93. Bauldry *ſupra num.* 2. & Bonamicus *part.* 2. *num.* 41. neque in prædicto caſu collocat cubitum, ſeu brachium ſuper Altare, ùt docent Biſſus, Corſettus, Moncius, Polaccus, & alii commûniter relati ab Hippolyto à Portu *Rubr.* 4. *in ſuis aduot. n.* 8. Dextera autem, non disjunctis pollice & indice, ſed ſolùm tribus aliis digitis, percutit ſibi pectus dicendo, *Domine non ſum dignus*, ùt diſponit Rubr. cit & Ordo Miſſæ. Miniſter quoque, & Miſſæ adſtantes in dicta circumſtantia percutiunt ſibi pectus tribus vicibus, ùt facit Sacerdos: Bauldry *part.* 1, *cap.* 17. *n.* 57. & in reliquis exactè adimpleat Sacerdos, communicando ſe ipſum, omnia ea, quæ traduntur à Rubrica, & Gavanto *hic*; advertendo tamen, quòd debet ſuperimponere unam partem Hoſtiæ alteri, ùt commodè os ingrediatur; & erectus cum eadem Hoſtia, tenens Patenam in ſiniſtra manu ſignat ſe manu dextera ſigno Crucis palmari, tam in recta, quàm in tranſverſa linea. Pennatius *epit. Sac. Rit. part.* 2. *tit.* 10. *n.* 4. Deinde poſitis ſuper Altare cubitis & reverenter inclinatus inclinatione mediocri, ambas ſimul partes Hoſtiæ ſumit. Biſſ. *lit. I. n.* 20. §. 69. Gervaſi *ſuprà* §. *Dopo*, & §. *Ciò fatto.*

Utrùm ante ſumptionem Hoſtiæ poſſint exerceri nonnulli virtutum actus, v. g. contritionis, amoris Dei, &c. non conveniunt in hoc Doctores. Negant Dicaſtillus *diſp.* 4. *dub.* 13. *n.* 269. Lohner *part.* 2. *tit.* 25. *n.* 2. relati ab à Portu *ſup. n.* 16. affirmat apud ſupradictum Dicaſtillum Gobat. Sed præcitatus à Portu negativam ſententiam potiùs approbat, quàm affirmativam: quia nulli actus privatæ devotionis debent permiſceri cum publicis Religionis actibus, niſi ubi permittuntur, v. g. in utraque Commemoratione Vivorum, & Defunctorum; ſed hìc non permittuntur; cujus rei ſignum eſt, quòd poſt ſumptionem præſcribitur meditatio, non autem ante ſumptionem: unde exceptio firmat in contrarium regulam. Quando tamen Sacerdos recordaretur, aut dubitaret de aliquo peccato, præſertim mortali, cujus non inſtituiſſet Confeſſionem; tunc & poſſet, & deberet de dicto mortali perfectè conteri quantùm poſſet, cum propoſito illud ſubmittendi quampr.mùm Eccleſiæ clavibus. Idem à Portu *ſuprà*, & omnes communiter.

XIII. Rubr. n. 4. pag. 125. & Gavant. pag 126. col. 2. lit. r *Reverenter ſumit, &c.*) Sacerdos aperiendo modeſtè os abſque linguæ expoſitione, & ſuppoſita Patena, reverenter ambas partes Hoſtiæ ſumit leniter; & moderatè mollificabit ambas partes ſuper linguam, & intactas, ſi poterit, deglutiet: igitur caveat, ne indecenter dentibus comminuat Sacroſanctam Hoſtiam; quod pariter ab iis, qui communicant, obſervetur. Angel. *part.* 3. *ſuprà* §. *Mox.* Quòd ſi palato, vel dentibus adhæreat fragmentum aliquod, tunc lingua, non verò digito inde revellat; & ubi facilè non poſſit, ſumat Sanguinem, & ablutionibus deglutiat. Quarti *part.* 2. *tit.* 10 *in dubiis dub.* 4. & Biſſus *lit. H. num.* 74.

XIV. Rubr. n. 4. pag. 125. *Deponit Patenam, &c.*) Sumptis modo prædicto ambabus Hoſtiæ partibus, deponit Patenam ſuper Corporale; & erigens ſe, junctis indicibus & pollicibus, ambas quoque manus ante faciem, id eſt uſque ad mentum, jungit eo pacto, quo fecit ad utrumque *Memento*, ùt ſuprà dictum eſt, & caput aliquantulùm inclinat; & ſic ſtans quieſcit pauliſper in meditatione SS. Sacramenti: deinde disjungit manus, deponit ſiniſtram ſuper Corporale, indice & pollice ejus unitis, & dicit ſubmiſſa, & ſecreta voce ſequentem Orationem.

XV. Rubr. n. 4. pag. 125. & Gavant. pag. 126. col. 2. lit. ſ *Quid retribuam Domino &c.*) Et interim, dum hæc dicit, ma-

nu dextera apprehendendo pallam inter indicem unitum pollici & medium, diſcoo perit Calicem: collocando deinde pallam ſuper Corporale & velum de more, depoſitis hinc inde ſuper Corporale manibus, genuflectit dextero genu, & genuflexio ſit magis devota, & cum majori reverentia, ac aliæ: Benvenuti *pag.* 37. tum ſurgit, & perſeverante ſiniſtra ſuper Corporale, accipit Patenam manu dextera inter digi os medium & indicem unitum pollici, ùt ſuprà dictum eſt de palla.

Quòd ſi Celebrans cogatur removere Calicem, ut perquirat fragmenta, ſi quæ ſunt ſuper Corporale, illum removeat ſtatim ac diſcooperuit; & poſteà genuflectat, ne certè cogatur bis genuflectere, quod alioquin faciendum eſſet: Bauldry *part.* 3. *tit.* 10. *Rub* 4. *n.* 3. tum ipsâ Patenâ colligit fragmenta ſuper Corporale. Cùm autem in hac actione nulla diligentia ſit ſuperflua; ad exactiùs colligenda fragmenta, poterit manu ſiniſtra (pollice & indice ſimul junctis) poſita inter Corporale & tobaleam, leviùs excutere Corporale parumper elevatum, ut fragmenta in Patenam paulùm inclinatam à parte inferiori decidant. Deniquè ſumendo Patenam manu ſiniſtra, non ex ea parte, qua fragmenta collegit, eamque ſuper Calicem elevans pollice & indice manus dexteræ, inquirit fragmenta, quæ Patenæ adhærent, eaque dictis digitis immittit in Calicem: Tonellius *ſup. n.* 8. Bonamicus *part.* 3. *n.* 42. unde fit, quòd non debeat os Calicis tegi, quaſi illud obdurando Patena; nèc Patena, ùt multi malè faciunt, debet de manu ſiniſtra in dexteram transferri, ut iterum purgetur indice & pollice ſiniſtræ manus; nec invertenda eſt, aut concutienda ad Calicem cum ſtrepitu, ut inde fragmenta decidant: in extergenda verò Patena, maxima adhibeatur diligentia, ne minimum quid ex fragmentis ſuper ea remaneat. Extergat præterea digitos ſuos Sacerdos, ſed nunquam eos purget ad Calicis labia, ut in illum cadant fragmenta, ſi quæ digitis adhæſerunt: & ſi advertat aliquod fragmentum ita ſuis digitis adhærere ut ſit difficile illud removere, ipſos perfricando, digitos etiam alterius manus adhibeat, ut fragmentum illud amoveatur, & in Calicem immittatur. Biſſus, Bauldry, & Gavantus *ſuprà*.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à ſumptione Hoſtiæ excluſivè, uſque ad ſumptionem, & purificationem Calicis incluſivè.

XVI. Rubric. n. 5. pag. 126 & Gavant. pag. 127. col. 1 lit. t *Pro alio tem ore conſervandæ &c.*) Sumpta Hoſtia à Celebrante, ſi adſint Particulæ conſecratæ pro alio tempore ſervandæ, gerat ſe Sacerdos ſequenti modo. Si dictæ Particulæ non ſint conſecratæ in Pyxide, ſeu alio vaſe, ſed ſuper Corporale, ſtatim poſt ſumptam Hoſtiam eas in ſuo vaſe ponat, antequàm cum Patena colligat fragmenta: ſi verò prædictæ particulæ conſecratæ, fuerint in aliquo vaſe, tunc ſumpta Hoſtia, & facta prima purificatione ante ablutionem digitorum, juxta ſententiam Bauldry *part.* 3. *tit.* 10. *Rubr.* 7. *n.* 1. Tonellii *lib.* 2. *cap.* 2. §. 1. *n.* 5. & Lohner *part.* 2. *tit.* 26. *n.* 3. poſito Calice à latere Evangelii, & factis debitis genuflexionibus antè, & poſt, dictum vas, ſeu Pyxis, in quo continentur tales formulæ conſecratæ, debet reponi in Tabernaculo. Non deſunt tamen Auctores, qui tenent, prædictum vas, ſeu Pyxidem, debere ſervari ſuper Corporale, uſque ad finem Miſſæ, eo modo, quo fit in Feria 5. Cœnæ Domini; in quo caſu Sacerdos

dos præſtare debet genuflexiones, & alia, quæ præſcribuntur, quando Sacramentum habetur ſuper Altare: ſectatores autem hujus ſententiæ ſunt Anonymus Italus *ſuprà §. Anzi*, & à Portu *Rubr. 5. hujus tituli, in ſuis adnot. n. 1.*

XVII. Rubr. n. 5. pag. 126. *Diligenter advertit &c.*) Sacerdos poſtquàm cum Patena exterſerit diligenter Corporale (quæ exterſio, ſive videat, ſive non videat fragmenta, nunquam omitti debet) & eandem Patenam diligenter pariter exterſerit ſuper Calicem, junctis pollicibus & indicibus, ſumat Calicem, obſervando ea, quæ præſcribit Rubrica *n. 5.* & Gavantus, advertendo tamen, quòd illa verba, *Calicem ſalutaris accipiam, &c.* non dicuntur, dum colliguntur, vel immittuntur in Calicem fragmenta, ſed quando Sacerdos accipit Calicem per nodum, ut ſumat Chriſti Sanguinem; & debet prædicta verba dicere ſubmiſſa voce, uſque ad *Salvus ero* incluſivè. *Cerem. Miſſæ Priv. cap.* 10. §. 25. *n.* 1. & Gerv. *ſup.* Benvenuti *pag. mihi* 38. & Pennatius *epitome Rit. Miſſæ Priv. part. 2. cap.* 10. *tit.* 10. *n.* 2.

XVIII. Rubric. n. 5. pag. 126. & Gav. p. 127. col 1. lit. u *Signo Crucis cum Calice &c.*) Dum Sacerdos ſe ſignat cum Calice, caveat, ne ſe ipſum tangat prædicto Calice; & Patenam non moveat, cùm eam ſolùm ſupponere debeat Calici, hoc eſt ſubtus mentum, ſed ipſum mentum non tangendo. Priuſquàm autem Sacratiſſimum Chriſti Sanguinem bibat, & purificationem ſumat, advertat iterum, quòd proferendo nomen *Jeſu*, non tenetur ſe inclinare, cùm jam inclinato capite, & humeris reverenter ſuſcipiat Sacramentum: advertat pariter, quòd dum Sanguinem ſumit, debet cavere, ne inconcinnè Calicem recline; & ſumpto Sanguine, nec labia ſua, nec digitos ſuos lambat, ut ineptè aliqui faciunt.

XIX. Gavant, pag. 127. col. 2. lit. y *Vino autem ſit purificatio &c.*) Præſtitis à Sacerdote omnibus iis, quæ innuuntur in cit. Rubrica, quando ſumpſit è Calice totum Chriſti Sanguinem cum Particula in eodem poſita; debet dextera manu Calicem porrigere Miniſtro, ad accipiendum vinum pro purificatione ejuſdem Calicis, depoſita interim ſiniſtra manu tenente adhuc Patenam ſuper Corporale.

Controveriunt Rubriciſtæ, utrùm illa verba, *Quod ore ſumpſimus Domine*, quæ dicit Sacerdos poſt Sacroſancti Sanguinis ſumptionem, debeant ab eodem proferri, antequàm porrigatur Calix ad accipiendum vinum purificationis; an in actu talis porrectionis? Primam ſententiam tenent Tonellius *ſup. n.* 4. Baldaſſarius, Moncius, & Splendianus Andreas Penazzi *in epitome Sac. Rituum part. 2. tit.* 10. *n.* 5. *& cap.* 13. *n.* 13. Secundam verò ſententiam tuentur Biſſ. *lit. Q n.* 20. Bonamic. & Gerv. *ſuprà §. Pigliato il Sangue*, & prædictus à Portu, hac ratione ducti, quia Celebrans deberet deponere Calicem ſuper Corporale (quod tamen non innuitur à Rubrica) tum quia moram hanc Rubrica præſcriberet, quemadmodùm præcipit poſt ſumptionem Hoſtiæ. Decens tamen mihi videtur, quòd ſicùt Sacerdos poſt ſumptionem Hoſtiæ aliquantiſper quieſcit in meditatione Sacramenti, idem præſtet poſt Sacratiſſimi Sanguinis ſumptionem: & quamvis de hac ſecunda meditatione nihil loquatur Rubrica; tamen ita piè interpretanda eſt: quapropter depoſito ſuper Altare Calice non retracta ab eo manu, pauliſper, dum facit ſecundam brevem meditationem, quieſcit, & dicit poſteà, *Quod ore ſumpſimus, &c.* porrigitque Calicem Miniſtro in cornu Epiſtolæ, ut accipiat ab eo vinum, quo ſe purificet: & ſic peragendo inhærebit potiùs primæ ſententiæ, quæ eſt valdè pia.

XX. Gavant, pag. 128. col. 1. ead. lit. y *Calicem eſſe bis tantùm admovendum, &c.*) Nonnulli Doctores præſcribunt, quòd decentius

centius ſit, unico hauſtu totum Sacratiſſimum Sanguinem à Sacerdote ſumi: ita Toneil. *ſupra Rubr.* 5 *n.* 3. Biſſ. *lit. S. n.* 88 Caſtald *lib.* 2. *c.* 8. *n.* 9. & Craſſus à Gavanto cit. *lit.* u. è contra verò Bauld. *part.* 3. *Rubr.* 5. *n.* 2. Cabrinus *cap.* 13. *n.* 10. Arnaud. & alii allegati ab Hippol. à Portu *Rubr.* 5. *n.* 7. necnon Durandus à Gavanto cit. aſſerunt, quòd Celebrans ter diſtinctis vicibus admoveat ori Calicem, dum ſumit Chriſti Sanguinem, ut faciliùs totus ſumatur. Verùm noſter Gavantus optimo conſilio mediam tenet ſententiam, aſſerendo, bis, & non plùs, nec minus admovendum eſſe ori Calicem in ſumendo Chriſti ſanguine.

Si verò, poſtquàm Sacerdos Sanguinem ſumpſit, particula Hoſtiæ in Calice remanſerit, quæſtionem movent Auctores, utrùm decentius ſit talem particulam digito indice dexteræ manus amovere, ut faciliùs ſumi queat; an debeat talis particula relinqui, ubi reperitur, ut poſteà ſumatur cum purificatione. Uterque modus approbatur à Miſſali *tit.* 10. *n.* 8. *de defect. occurrentibus in Miſſa*; ſed communiter à Doctoribus magis approbatur ſecundus, quàm primus ex prædictis modis.

Dum ſumitur à Celebrante Sacratiſſimus Sanguis, vel etiam priùs, Miniſter deferens ſecum campanulam, genuflectit, vel in ſuo loco, vel in medio Cappellæ, & deinde abit ad credentiam, ſuper qua campanulam deponit; & acceptis ampullis, relictis ſuper credentia earumdem operculis, pergit ad cornu Epiſtolæ, & ibi debitam facit reverentiam. Gervaſi *in inſtruct. pro Miniſt. Miſſæ Privatæ cap.* 10. *n.* 4.

Verùm ſi Sacerdos nondum Sanguinem ſumpſiſſet, tunc Miniſter, ſi antè ſurrexiſſet (quod non approbo) in dicto loco genuflectit, donec Sacerdos ſumat totum Sanguinem; quo ſumpto ſurgit, & extendit dextrum brachium, dum Sacerdos porrigit Calicem extra Corporale, ſed intra, & ſuper Altare: itaque Miniſter, extenſa, ùt diximus, manu dextera, ſed cum ampullæ quaſi oſculo, & capitis inclinatione antè, & poſt, infundit in medium Calicis vinum in tanta quantitate, in quanta fuit vinum conſecratum; de quo tamen Sacerdos debet dare aliquod ſignum, elevando v. g. pauliſper Calicem, & ſic admonendo Miniſtrum, ut retrahat ampullam. Deinde Sacerdos agitatione levi circumagat Calicem ſuper Corporale, cautè tamen, ut colligantur ſpecies, quæ remanſerunt; quod ſemper facere laudabile eſt: præterea in ſumenda purificatione obſervet exactè ea, quæ tradunt Rubrica, & Gavantus *hic*.

XX. Rubr. n. 5. p. 127. & Gavant. pag. 128. col. 1. lit. z *Vino, & aqua abluit, &c.*) Sumpta purificatione, deponit Patenam in medio Corporalis versùs extremitatem anteriorem; vel ſi magis placet, eam deponat ex parte ſiniſtra Corporalis à parte Evangelii, abſque eo quòd eam cum Palla tegat (quod multi, adhibito pede Calicis, erroneè faciunt) aut etiam purificatorio denuo purificet, abſque eo, ut os ſuum, vel labium exterius Calicis ex illa parte, ex qua bibit, digitis abſtergat, aut digitos lambat: Celebrans accipiens cuppam Calicis ſex inferioribus digitis utriuſque manus, pollicem & indicem ſiniſtræ dextræque manus conjunctos inter ſe tenens ſuper os ejuſdem Calicis, procedit in cornu Epiſtolæ (facta priùs Cruci debita reverentia) ubi elevatum tenens Calicem intra Altare, ſed extra Corporale, pollices & indices abluit, exiſtentes ſuper os ejuſdem Calicis, priùs vino, deinde aqua; non autem vino ſolo, ùt advertunt Corſet. *tract.* 1. *cap.* 1. *n.* 5. Bonamic. *part.* 1. *obſer.* 5. *n.* 13. & Arnaud. *ſuprà n.* 10. quod non licet abſque Pontificio privilegio, quando non eſt cauſa ſufficiens, quæ excuſet. Cerem. Miſſæ Priv. *cap.* 10. §. 26. *n.* 4. Paſqualigus *de Miſſa Sacrif. quæſt.* 209. *n.* 8. docet, uti ſola aqua in ſupradicta digitorum

gitorum ablutione nullum eſſe peccatum: ita etiam Biſſus *lit. A. n.* 426. Advertat Miniſter, quòd infundere debet priùs vinum, deinde aquam ſuper pollices & indices Celebrantis in medio Calicis, cum quaſi oſculis ampullarum, & capitis inclinatione, ùt ſuprà; Corſet. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 1. *n.* 30 Bauld. *part.* 1. *cap.* 17. *n.* 41. Gerv. *in inſtruct. Cerem. pro Miniſt. Miſſæ Priv. cap.* 10. *n.* 5. nec deſiſtet, donec Sacerdos det ſignum deſinendi: deinde facta ſolita Altari reverentia, ampullas ad credentiam reportat, operculis ſuis illas tegendo.

Si Celebrans aliis digitis, præter indices & pollices, tetigerit Hoſtiam conſecratam, aut alia manus parte; tunc digiti, & pars illa cautè abluenda eſſet: & idcirco in hoc loco Rubrica non dicit lavandas digitorum extremitates, ùt dicit ad *Lavabo* poſt Offertorium; Moncius *ſuprà* §. 157. & à Portu *ſuprà n.* 11.

Tum Sacerdos, ut abſtergat aptè digitos, revertitur quaſi ad medium Altaris, tenens adhuc Calicem proùt habebat; quem ponet prope Corporale, ſed extra illud; & Purificatorum prope Calicem ipſum. Biſſ. *lit. D. n.* 159. §. 5. Bauld. *part.* 3. *tit.* 10. *Rubr.* 5. *n.* 6. Angel. *part.* 3. *tit.* 10. *n.* 5. & Gavantus *hac lit.* z. Tum excuſſis ſupra, & non juxta Calicem digitis, pollicibus & indicibus, priùs dexteram amovet à Calice, interim dicens: *Corpus tuum Domine, quod ſumpſi, &c.* nam dicta Oratio dicenda eſt, dum digiti purificatorio abſterguntur; ùt patet ex Rubrica, & monent Biſſ. *lit. S. n.* 20. §. 73. Tonel. *lib.* 2. *tit.* 10. *Rubr.* 5. *in notis n.* 7. §. *Oratio.* Bauldry, à Portu, & alii.

XXII. Rubr. n. 5. pag. 127. *Quo facto, &c.*) Nempe, abſterſis digitis purificatorio, accedit ad medium Altaris, & non priùs; ùt docent Bauldry *ſuprà n.* 4. Biſſus *lit. D. n.* 149. §. 5. aliàs, ſi accederet ad medium Altaris ante digitorum abſterſionem, quomodò junctarum manuum digitis humidis, & fluentibus, ſe ſe Cruci inclinaret? Itaque digitis diligenter exterſis, deponit purificatorium extra Corporale, ſed prope Calicem; & accedens ad medium Altaris junctis manibus, facit capite inclinato profundam reverentiam Cruci; qua facta, manu ſiniſtra accipit purificatorium, dextera verò Calicem per nodum; & ſupponens purificatorium, quod tenet manu ſiniſtra, Calici, ſumit ablutionem unico hauſtu: Biſſ. *lit. D. n.* 159. §. 5. Quòd ſi poſt ſumptam ablutionem, aut poſt dictas Orationes, aliquod Hoſtiæ fragmentum Sacerdos in Patena reperit, poteſt illud ſtatim ſumere: quia tota illa actio reputatur unus actus, una perfecta Sacrificii conſumptio, & unicum convivium. Vinitor §. 30. citans Bonacinam *de Eucharist. diſp.* 4. *quaſt.* 6. *part.* 2. *n.* 12 & Laymau. *lib.* 5. *tract.* 4. *cap.* 6. *n.* 21. Deinde poſt ablutionem deponit Calicem ſuper Corporale, & ſervat omnia ea, quæ præſcribit Rubrica ſup. cit. & Gavantus; advertendo tamen, quòd expanſo velo ſuper Calicem, accipit burſam ſiniſtra manu; & dextera Corporale priùs à ſe plicatum, ùt tenet communior ſententia (aliqui enim, inter ques Lohner *part* 6. *tit.* 4. *n.* 56. ſuſtinent, debere plicari Corporale, poſtquàm Sacerdos cooperuit Calicem) quod includit intra burſam; & includendo Corporale, teneat, & collocet burſam, ùt fecit in Miſſæ initio; nempe ita, ut ejus apertura antrorſum, non ad latus reſpiciat. Denique manu ſiniſtra ſubtus velum poſita, accipiat Calicem per nodum; dextera verò extenſis digitis, & unitis, poſita ſuper burſam, Calicem prædictum collocet in medio Altaris, velumque Calicis ita accomodet, ut à parte anteriori tegat totum Calicem; quòd ſi ob brevitatem veli contegi nequeat à parte poſteriori, cooperiatur totaliter à dicta parte anteriori. Biſſ. *lit. C. n.* 23. §. 15. Bauld. *part.* 3. *ſuprà n.* 7. & à Portu *in hunc titulum Rub.* 5. §. 18. qui ſequitur hanc ſententiam ob ſequentem rationem, nimirum, quia illa verba

ba Rubricæ ſuperioris, *Ut in principio Miſſæ*, non debent intelligi tantummodò de loco medio, in quo collocari debet Calix, ſed etiam de modo: ſiquidem non ſolùm in principio Miſſæ, ſed ferè per totam actionem, Calix tenetur in medio Altaris; & ſi alibi aliquando reponitur, hoc fit per accidens, & tranſeunter. Quòd ſi terminata Miſſa non præſcribit Rubrica revolutionem veli ſuper burſam; nec alia multa declarantur à Rubrica, generaliter loquendo, quæ tamen declarantur ab Auctoribus, qui Sacras Rubricas explanant, & interpretantur: ſic v.g. non exeundo ab hac Rubrica, non ſignificat manum, quæ collocare debet Calicem in medio Altaris; & tamen Angel. *part.* 1. *n.* 117. qui cum Quarti *part.* 2. *tit.* 10. *in dub ſect.* 1. ſtat acriter pro contraria ſententia, exprimit, qua manu deferri debeat Calix in medio Altaris. Hæc, & alia à Portu, ex quibus magis firmatur ſuprà tradita noſtra ſententia, de facienda parva aliqua meditatione poſt pretioſiſſimi Sanguinis ſumptionem, & detinendo interim Calicem manu dextera ſuper Altari, antequàm pronuncientur illa verba, *Quod ore ſumpſimus, &c.* de quibus *ſuprà*. Hìc omittere non debeo adeſſe Decretum S. C. datum in noſtro Indice ſub *n.* 520. quo confirmatur ſupradicta noſtra ſententia de cooperiendo Calice in anteriori ſui parte, in fine Miſſæ, proùt coopertus remanet in Miſſæ initio ante Offertorium.

Pro Ritu Miſſæ privatæ, ſervando in diſtribuenda Communione Fidelibus Miſſæ aſtantibus.

XXIII. Rubr. n. 6. pag. 128. & Gavant. pag. 129. col. 1. lit. d *Si qui ſunt communicandi, &c.*) Serventur à Sacerdote, & Miniſtro exactè omnia ea, quæ præſcribuntur à Rubrica *n.* 6. & Gavanto; à quibus repetendis abſtinemus, cùm unuſquiſque ſatis poſſit inſtrui legendo ſupradicta: add re tamen debemus, quòd antequàm Sacerdos ſumat Patenam, vel Pyxidem cum Particulis conſecratis, debet Calicem, ex quo ipſe Sacratiſſimum Sanguinem ſumpſit, palla tegere, eumque collocare à cornu Evangelii, ùt aliqui volunt, nimirum Ceremoniale Miſſæ Privatæ *cap.* 11. §. 3. à Portu *in hunc titulum Rubr.* 6. *n.* 3. vel à latere Epiſtolæ, ſed ſemper ſuper Corporale, ùt conſulit Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 14. *cap.* 7. *n.* 4.

Quando tamen Pyxis eſt in Tabernaculo, & debet ab ipſo extrahi, ut fiat Communio intra Miſſæ ſollemnia, & in dicta circumſtantia immediatè poſt Communionem Sacerdotis, debet ipſe aperire oſtiolum Tabernaculi, & ſtatim adorare Sacramentum, genuflectendo juxta ſolitum uſque ad terram, unico tamen genu; & poſteà erectus extrahere Pyxidem, eamque collocare ſuper Corporale quam ſtatim aperit, & mox iterum genuflectit, ſtando verſa facie ad Altare, manibus junctis ante pectus, pollicibus & indicibus nondum disjunctis; interim autem Miniſter dicit *Confiteor, &c.* poſteà extendit linteum tempore congruo, nempe ſtatim ùt Confeſſionem terminaverit; quæ Confeſſio debet ab eodem fieri capite inclinato versùs Sacerdotem, in plano Cappellæ; vel ſupra infimum gradum à latere epiſtolæ, ſed nonniſi poſt ſumptionem Sanguinis facta n à Sacerdote.

Prædictum linteum putat Gavantus, Baronii, & aliorum opinionem ſecutus, dictum fuiſſe Dominicale ex *Can.* 42. *Concilii Antiſſiodorenſis*, qui ſic habet: *Ut unaquaque mulier, quando communicat, Dominicale ſuum habeat; quòd ſi qua non habuerit, uſque ad alium diem Dominicum non communicet*: veremur tamen, ut communis hæc Antiſſiodorenſis Canonis explicatio, legitima ſit: etenim

 cùm

cùm Antiſſiodorenſes PP. *Can.* 36. præcipiant, ne mulieres nudam manum Euchariſtiæ ſubmittant; videtur Dominicale, cujus, meminit *Can.* 42. ab eo linteolo, quo mulieres Sacramentum Dominicum excipiebant, omnino diſtinctum, ni affirmare velimus, Synodi PP. unam, eandemque rem diverſis Canonibus imperaſſe. Secundò ſi Dominicale non eſſet à linteolo diverſum, quod mulieres accipiendæ Euchariſtiæ ſubjiciebant, Synodus Canonem utrumque copulare debuiſſet hoc pacto -- Non licet mulieri nuda manu Euchariſtiam accipere, ſed unaquæque mulier, quando communicat, Dominicale ſuum habeat; quòd ſi quæ non habuerit, uſque ad alium diem Dominicum non communicet -- Cùm autem PP. Concilii utrumque Canonem accuratè non conjunxerint, argumento eſt, aliud ipſos *Can.* 36. aliud 42. voluiſſe præcipere. Quid igitur erit Dominicale? placet nobis opinio Baluzii, putantis, integumentum capitis fuiſſe, quo mulieres operiri debebant, cùm accepturæ erant Euchariſtiam. Huic ſanæ interpretationi favet antiqui Codicis lectio ab eodem Baluzio relata in notis ad Gratianum *cauſa* 33. *quæſt.* 5. *cap.* *Mulier* -- Si mulier communicans, Dominicale ſuum ſuper caput non habuerit, uſque ad alium diem Dominicum non communicet - Sic eundem Canonem refert vetus Pœnitentiale apud Lancium, & Carolum Du Freſne in Gloſſario. Probabiliſſimum igitur eſt, duo hæc ab Antiſſiodorenſi Concilio fuiſſe prohibita, ne ſcilicet mulieres nuda manu, neve aperto capite ad Euchariſtiæ perceptionem accederent; quam ſententiam Doctiſſimus quoque Boldeius amplexus eſt *lib.* 1. *obſervationum in in cœmeteriis cap.* 10. Grancolas *de antiquis liturgiis tom.* 2. *p.* 320. utramque opinionem conciliare conatur, dicendo, quòd Dominicale erat velum album oblongum, quod pendebat ſub mentum, & quod deſerviebat mulieribus, & ad caput tegendum, & veluti mappa manibus apprehenſa ad Euchariſtiam recipiendam.

XXIV. Rubric. n. 6. pag. 128. & Gav. p. 129. col. 1. lit f *Miſer atur veſtri, &c.*) Facta modo prædicto Confeſſione à Miniſtro, Sacerdos iterum genuflectit more ſolito, ſed unico genu: deinde ſurgit, & ſtans manibus junctis ante pectus, ſtatim ſe vertit ad Populum à cornu Evangelii obliquè, nempe humeris converſis ad prædictam Altaris partem, ita ut facies convertatur ſimul ad Populum, & ad latus epiſtolæ, ne terga vertat Sacramento; tum dicit *Miſereatur veſtri &c.* in quibus dicendis ſervet ea, quæ præſcribit Rubrica cit & docet Gavantus *hic*, advertendo tamen, quòd dum facit ſignum Crucis ſuper Populum, quando dicit *Indulgentiam*, debet tenere manum ſiniſtram infra pectus poſitam: Biſſ. *lit.* 1, *n* 383. §. 2 Caſtald. *l b.* 2. *ſup. à n.* 4. cavendo ſemper, ne pollices & indices adhuc conjuncti planetam tangant: formando verò Crucem ſupradictam, debet formare lineam rectam pluſquàm palmarem, & quaſi bipalmarem, & dum pronunciat, *Remiſſionem peccatorum* ✠ *veſtrorum*, facit ſignum Crucis, pingendo lineam tranſverſalem ejuſdem ferè longitudinis cum recta linea. Dicto *Indulgentiam*, ſi Miniſter eſt communicandus, ſurgit à cornu Epiſtolæ, ubi fecit Confeſſionem; & ſtatim accedens ad medium, genuflectit utroque genu in plana terra ante ultimum gradum Altaris: tunc ſurgit; & accedens uſque ad ſecundum gradum, ſi tres ſint, vel ad gradum prope ſuppedaneum, genuflectit in medio, deferens ſecum mappam ad id præparatam, & non manutergium; quam mappam ambabus manibus tenens ſupponit ante pectus, & quaſi prope mentum. Tum recepta Sacra Communione, ſurgit, ſtatim deſcendit ad ultimum gradum Altaris, & facta ùt priùs utroque genu genuflexione, retrahit ſe ad cornu Epiſtolæ laterale, id eſt ubi priùs fecerat Confeſſionem. Gav. *ſup. n.* 3.

XXV.

XXV. Rubric. n. 6. pag 128. & Gavant. pag 129 col. 1. lit. g *Ecce Agnus Dei, &c.)* Dicto *Indulgentiam, &c.* Celebrans iterum ſe vertit ad Altare; & facta genuflexione, accipit manu ſiniſtra Pyxidem, capiens inter indicem unitum pollici, & reliquos digitos Pyxidis nodum firmiter, ne decidat; vel accipit Patenam iiſdem digitis, eodem modo, quo eam capit, quando dicit, *Domine non ſum dignus.* Verùm manu dextera accipit unam Particulam inter pollicem & indicem & vertit ſe ad Populum (qui manus ſuas in formam Crucis componere debet) ſed humeris verſis ad medium Altaris, etiam ſi eſſet Sacramentum expoſitum, & communicandi in cornu Epiſtolæ, vel Evangelii eſſent; & dicit, *Ecce Agnus Dei, &c.* voce clara, elevando aliquantiſper Particulam, oculis ſemper ad Sacramentum intentis; deinde dicit ſequentia verba.

XXVI. Rubr. n. 6. pag. 128. & Gavant. pag. 129. col. 2. lit. h *Domine non ſum dignus, &c.)* Tribus vicibus diſtinctis; ſed neque ipſe, neque Populus communicandus, debent, dum proferuntur talia verba, percutere ſibi pectus, ſed ſolùm Miniſter id præſtat nomine totius Populi. Bauldry *part. 3. cap. 3. n. 11.* Gervaſi *ſuprà n. 2.* Tonellius *lib. 2. tit. 10 Rub 6. in notis n. 3.* poſteà pergit ad communicandos Fideles exiſtentes extrà, ſed ad cancellos Cappellæ, incipiendo ab iis, qui reperiuntur à latere Epiſtolæ; dummodò non adſint aliqui parati, vel alii de Clero, qui tunc Communionem accipiet eodem loco, & modo, quo diximus ſuprà de Miniſtro Miſſæ inſervienti, quando communicat. Bauldry *ſuprà cap. 8. num 5.*

Denique porrigendo cuique perſonæ communicandæ Particulam, ſervet ea, quæ præſcribit Rubrica cit. & tradit Gavantus *hic*: advertat tamen Sacerdos; ut, dum porrigit Particulam communicandis, promoveat ſe, & ſuppenat aliquantiſper Pyxidem, ſeu Patenam, ne longiùs cogatur portare Sacramentum, cum periculo, quòd decidant fragmenta. Cavere tamen debet, ne communicandorum halitus avolare faciat Particulas in Patena, vel Pyxide contentas.

Non ſunt approbandi illi, qui, accipientes cum Pyxide etiam purificatorium, ſæpiùs abſtergunt in eo duos digitos, quibus utuntur in porrigendis Sacris Particulis: quia adeſt periculum, quòd aliquod fragmentum in terram decidat; & hoc præſertim contingere poteſt, quando eſt magna copia communicantium. Quapropter, quando prædicti digiti Sacerdotis ſunt ſaliva communicantium humefacti, docet Claudius La Croix, quòd in tali caſu Sacerdos debet diligenter revidere ſuos digitos; & ſi deprehendat, aliquod iis adhærere fragmentum, tunc eos fricando, reponat in Pyxidem dictum fragmentum, & deinde abſtergat eoſdem digitos purificatorio, quod in manu ſiniſtra tenet ad hunc finem: verùm purificatorio non utatur, quod adhibet pro Miſſæ celebratione: quia non decet abſtergere digitos ſaliva humefactos cum eodem purificatorio, quo abſtergitur Calix; ùt optimè advertunt Quarti *part. 2. tit. 10. de Orat. Dom. ſect. 3. dub. 3. diffic. 4. §. Dico tertiò*, & Diana *part. 2. tract. 13. reſol. 34. §. Quæro:* qui tamen, ne nova introducatur Rubrica deferendi tale purificatorium, ſuadent Sacerdotem ad adhibendam omnem cautelam, ne humectet digitos in porrigendis Particulis ori communicantium. Verùm quia difficile eſt hoc inconveniens evitare; ideò abſque ullo ſcrupulo introducendi novam Rubricam, in ſententia ſum illorum, qui tale purificatorium adhibendum eſſe approbant. Præterire non debeo, quòd S. Carolus Borromæus in inſtruct. de Sac. Commun. *part. 4.* actorum Eccleſiæ Mediol. hortatur in prædicto caſu Sacerdotem communicantem, ut redeat ad Altare, & ſemel

vel bis digitos abluat in vaſculo ibi præparato.

XXVII. Rubr. n. 6 pag. 128. *Omnibus communicatis, &c*) Redit Sacerdos ad Altare, nihil dicens, & ſervando exactè ea, quæ traduntur à ſuperiori Rubrica: advertendum ſolùm, quòd debet adhuc tenere unitos pollices & indices, manu dextera ſuper Pyxidis labia adhærente, ita ut reliqui digiti complicentur; pollex verò & index manus dexteræ ſupra Pyxidem extendantur; quam quidem Pyxidem, facta Communione, ſuper Altare deponat, ſtatimque genuflectat, & deinde eandem Pyxidem cooperiat, & intra Tabernaculum reponat; qua repoſita, iterum genuflectat, & ſurgens, oſtiolum Tabernaculi claudat. Angel. *part. 3. ſuprà §. Caſu*, Ceremoniale Miſſæ Privatæ *ſuprà*.

De miniſtranda Euchariſtia intra Miſſam Defunctorum.

XXVIII. Gavant pag. 130. col. 1. lit n *In Miſſis Defunctorum non diſtribuenda eſſet Euchariſtia, &c.*) Celebris, & gravis eſt quæſtio, quæ agitatur inter Doctores Rubriciſtas, utrùm in Miſſis Defunctorum poſt Communionem Sacerdotis, liceat Sacram adminiſtrare Euchariſtiam? Sententiam affirmativam tuentur noſter Caſtaldus in Cerem. noſtræ Congreg. *lib. 2. cap. 34. n. 8.* & in praxi Sac. Cerem. *lib. 2. ſect. 14. cap. 7. num. 9.* Quarti *part. 2. tit. 10. num. 6. in explic. literali v. Tertiò*, Pignatellus *tom. 9. conſult. 90. n. 38.* Paulus à S. Johanne Evangeliſta in Ceremoniali Fratrum Eremitarum Diſcalceatorum Ordinis S. Auguſtini *lib 3. cap. 16.* Benvenuti ad calcem ſuæ inſtruct. pro Sacerdote celebrante in Miſſa Privata, Antonius de Caſtro in Cerem. PP. Eremitarum S. Auguſtini Hiſpanicè edito *part. 2. cap. 4. §. 5. n. 311.* Franciſcus Andrevius in Ceremoniali Ordinis B M. de Mercede Redemptionis captivorum *tract. 4. cap. 10. num. 6. verſ. Omnibus communicatis*, quibus addi poſſent alii multi. Negativam ſententiam verò ſuſtinet Gavantus, cui multi adhærent, præſertim aliqui decepti ex ſuppoſito Decreto S. R. C. Anno 1701. de quo infrà.

Nos autem validis rationum momentis permoti, cogimur adhærere primæ ſententiæ, & recedere à Gavanto: unde ſuſtinemus, in prædictà Miſſa Defunctorum licitum eſſe diſtribuere Communionem Fidelibus, præſertim verò ex Particulis in eadem Miſſa conſecratis; de aliis verò præconſecratis in alia Miſſa, & in Tabernaculo aſſervatis, mentem pariter noſtram infrà aperiemus Probatur autem prædicta prima ſententia ex Concilio Trid. *ſeſſ. 22. cap. 6.* ubi habetur: *Optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis Fideles aſtantes, non ſolum ſpirituali affectu, ſed Sacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quò ad eos Sanctiſſimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret, &c.* Ex quibus Sacroſanctæ Synodi verbis colligitur, quòd de mente ipſius ſit licita Euchariſtiæ adminiſtratio etiam in Miſſis Defunctorum: cùm enim generaliter ibi loquatur Concilium, comprehendit profectò non ſolùm Miſſas Vivorum, ſed etiam Miſſas Defunctorum; in quibus pariter optat Fideles aſtantes Sacramenti Euchariſtici participes fieri.

Huic ſententiæ majus etiam robur accedit, ex eo quòd in omnibus Miſſis Defunctorum, poſtquàm Sacerdos Sacra dona ſuſcepit, habetur & dicitur Antiphona, quæ *Communio* vocatur: hoc autem nomine inſcribitur talis Antiphona, quia Populo communicante canta-

Digitized by Google

cantabatur olim, & Pſalmus ſimul concini ſolebat cum *Gloria Patri*, atque ipſius Antiphonæ repetitione; ut tota actio Communionis laude Dei perſonante perficeretur: hujus rei exemplum habetur in Antiphonario S. Gregorii, & in antiquis Miſſalibus manu exaratis. D. Auguſtinus *lib. 2. retract. cap. 11.* teſtatur hanc conſuetudinem in Eccleſia Africana ipſo vivente cœpiſſe, ut Hymni ad Altare de Pſalmorum libro dicerentur, cùm Populo oblatio Sacra diſtribueretur. Ordo Romanus à Caſſandro, & Hittorpio editus, in prima deſcriptione Miſſæ, ejuſdem Ritus mentionem facit, dicendo: *Mox ùt Pontifex cœperit communicare Populum in Senatorio, ſtatim ſchola incipit Antiphonam ad Communionem, & pſallunt uſque dum, communicato omni Populo, etiam in parte mulierum, redit in ſedem, & repetito verſu quieſcunt.* Hæc & alia leguntur apud Card. Bona *lib. 2. cap. 17.* ſpectantia ad hunc Ritum. Non deſunt tamen, qui cantus prædictæ Antiphonæ, & inſtituti auctorem faciunt Cœleſtinum Papam I. alii verò Gregorium; ſed Straboni incognitus eſt talis auctor, ùt patet ex ejuſdem verbis, quæ habentur *cap. 22.* Omnes tamen conveniunt, talem Antiphonam cantari conſueviſſe tempore celebrandæ Communionis, & diſtribuendi Populo Sacra munera: ex quibus omnibus fit, quòd, cùm in Miſſa Defunctorum habeatur hæc Antiphona, quæ *Communio* dicitur; in eadem Miſſa Eccleſia ſupponat, Sacerdotem, poſtquàm ſuſcepit ipſe Sacramentum, poſſe Populo diſtribuere idem Sacrum munus.

Rurſus in eadem Defunctorum Miſſa dicitur illa Oratio, quæ *Poſt communio* intitulatur: talis quoque deprecatio dicebatur olim, quando omnes, vel plerique, qui aderant Sacrificio, communicabant. Hæc eadem Oratio dicebatur etiam *Ad complendum*, eò quòd per eam, & per alias ſubſequentes Orationes concludatur Officium Miſſæ. Micrologus autem *cap. 51.* aſſeverat: *Quòd Oratio poſt Communionem, pro ſolis communicantibus ſolet orare*: hinc quia quotidie in Quadrageſima Populus non communicabat, omittebatur prædicta Oratio, & loco illius addebatur alia Oratio dicta *Super Populum*, de qua ait idem Micrologus: *Ne ergo Populus ita Oratione, ùt Communione careret, adjecta eſt Oratio Super Populum, in qua non de communicatione, ſed pro Populi protectione ſpecialiter oratur. In Dominicis tamen diebus non dicitur: quia genuflexio vitatur, quæ huic Orationi antiqui us à Populo perſolvebatur, vel potiùs ideò, quia omnes, juxta atteſtationem S. Ambroſii, in Dominicis diebus communicare deberent, quibus & Oratio poſt Communionem pro Benedictione ſufficere poſſet.* Ex quo etiam clarè evincitur, quòd cùm dicatur prædicta Oratio, nempe *Poſtcommunio*, in Miſſa Defunctorum; poſſit in tali Miſſa diſtribui Fidelibus Sacra Euchariſtia.

Aliis etiam rationibus evidentibus, deſumptis ex verbis Canonis, & ex Rubrica, quæ habetur in parvo Miſſali Defunctorum, confirmatur hæc ſententia. In Canone, inquam, qui dicitur etiam in Miſſis Defunctorum, exprimuntur hæc verba -- Ut quotquot ex hac Altaris participatione Sacroſanctum Filii tui Corpus, & Sanguinem ſumpſerimus, &c. -- Hæc commixtio, & conſecratio fiat nobis accipientibus in vitam æternam, &c. Deinde, ùt dixi, in Rubrica Miſſalis Defunctorum habentur hæc verba poſt Communionem factam à Celebrante: *Si qui ſunt communicandi, eos communicet, antequàm ſe purificet*: ex quibus omnibus evincitur, nempe, & ex verbis Canonis, & ex verbis Rubricæ permiſſam eſſe Communionem Fidelium, & participationem Sacramenti Euchariſtici, etiam in Miſſis Defunctorum. Non me latet, mox allatam Rubri-

Rubricæ diſpoſitionem eſſe recentem, non antiquam: nam in Miſſali Defunctorum edito Romæ apud Carolum Vullietum 1609. tempore Pauli V. non continetur præfata Rubrica: dicendum eſt igitur, inſertam Miſſali Defunctorum fuiſſe tempore Urbani VIII. occaſione recognitionis Miſſalis ejuſdem Pontificis juſſu factæ: ſed ſemper veriſſimum eſt, & omnino certum, modò in prædicta Mortuorum Miſſa non prohiberi, ſed apertè concedi Communionem Populi tali Miſſæ aſſiſtentis.

Nonnulli contra hanc ſententiam opponunt Decretum à S. R. C. emanatum de Anno 1701. in quo denegata videtur præfata Communio intra Miſſam Defunctorum: ſed hoc Decretum, & quodcunque aliud, ſi emanavit ſimilis diſpoſitionis, profectò ſuſpenſa fuerunt: & reverà in Ordinario, ſeu Directorio Eccleſiæ, ac Diœceſis Genuenſis pro An. 1715. ex ſpeciali mandato Eminentiſſimi, ac Reverendiſſimi Domini Laurentii S. R. E. Cardinalis Fliſci Archiepiſcopi ejuſdem Diœceſis, edita fuit ſequens notatio, ſeu monitum, ad evellendos ſcrupulos, qui inſurgere poterant ſuper praxi noſtræ ſententiæ -- Propoſito dubio S. R. C. an liceat in Miſſis Defunctorum Fidelibus Sacram Communionem miniſtrare, eadem S. R. C. de Anno 1701. reſpondit negativè -- Verùm quia prædicti Decreti copiam extrà dari prohibuit dicta S. C. ex novis motivis; & cum conſtet ex perſonis fide dignis, & ex atteſtatione plurimorum Sacrarum Ceremoniarum Magiſtrorum Romæ degentium, ibi prædictum Decretum non obſervari; ideò, ne Fideles tam ſalutari, & fructifero Sacramento priventur, & attentis præfata ſuſpenſione, & prædictis atteſtationibus, declaratur, quòd in Miſſis Defunctorum Sacra Communio licitè poſſit miniſtrari -- Hæc præciſa verba leguntur in ſupradicto Directorio *pag.* 5. in principio. Quæ quidem omnia à laudato Eminentiſſimo Fliſco aſſerta veriſſima ſunt: nam in Congregatione habita die 21. Martii 1711. referente Doctiſſimo, & Eminentiſſimo Card. Ferrari Tituli S. Clementis, repropoſito dubio, an Decretum, quo prohibetur dari Communionem in Miſſis pro Defunctis, debeat ita intelligi, ut Sacerdos celebrans talem Miſſam, in quacunque occaſione nequeat abſolutè Communionem dare, ſcilicet, nec tempore celebrationis ante Poſtcommunionem, nec poſt celebrationem, finito ſcilicet Evangelio S. Johannis? eadem S. C. reſpondendum cenſuit: *Dilata, & ad mentem:* & mens fuit, ut Decretum prohibens prædictam Communionem intra Miſſam Defunctorum, non extrà detur. En igitur, quòd Decreta prohibentia Communionem, re diligentiùs, & maturiùs diſcuſſa, fuerunt ſuſpenſa: unde ſemper locum habet noſtra ſententia, quam etiam laudatus Card. Ferrari in ſua doctiſſima conſultatione, quam in dicta Congregatione pronunciavit, & quam apud me retineo, validiſſimis argumentis tuetur.

Neque urget contra hanc noſtram ſententiam, quòd in Miſſis Defunctorum, antiquitus Sacra Euchariſtia non adminiſtraretur: nam hoc eveniebat, non quia præcisè erant Miſſæ Defunctorum; ſed quia tales Miſſæ erant Privatæ. Communio autem Populi antiquitus non fiebat in Miſſis Privatis, ſive poſteà hæ Miſſæ Privatæ fuerint Vivorum, ſive Defunctorum, ùt ex Albaſpinæo notat Gavantus ipſe ad *Rubr. 4. tit.* 10. *p.* 116. *lit.* i. ubi aſſerit, Albaſpinæum de veter. Ritibus *lib.* 1. *obſerv.* 17. afferre cauſam probabiliorem, ob quam in Miſſis Defunctorum non dabatur pax, nimirum, quia Mortuorum Sacra Privata erant, non Sollemnia, *ex Canone* 4. Concilii Vaſenſis ſecundi; in Sollemnibus autem erat Communio Populi, & ad eam per pacem præparatio; quæ ceſſabant in Miſſis Privatis: idem pariter

pariter notat Biſſus *lit. P. n.* 91. §. 1. Quia autem poſteà ex novo Ritu, & Eccleſiæ inſtituto, non prohibetur in Miſſis Privatis, ſeu Planis, Sacræ Euchariſtiæ adminiſtratio; hinc fit, jam ceſſaſſe cauſam veteris Ritus, non adminiſtrandi Sacram Euchariſtiam in Miſſis Mortuorum: & reverà Eccleſia nullam facit exceptionem in Rubricis Miſſalis, & Canonis, pro Miſſis Privatis Defunctorum; ſed generaliter præſcripſit tempus, & modum adminiſtrandi Sacram Communionem in quibuſcunque Miſſis ſive Vivorum, ſive Mortuorum, ùt ex allegatis Canonis Miſſæ verbis, & ex dicta Rubrica, quæ legitur in Miſſa Defunctorum, & ex argumentis adductis evidenter commonſtratum fuit. Præterire tamen non debeo, quòd iſte Ritus diſtribuendi Sacram Euchariſtiam in Miſſis Defunctorum, non eſt recens, ſed antiquus: nam in antiquis libris Miſſarum Romanæ Eccleſiæ, & Antiphonario Sancti Gregorii, quod in lucem emiſit Card. Thomaſius *fol.* 227. in Miſſis Defunctorum adeſt Antiphona *Communio*, & hæc præciſa verba leguntur -- Pro quorum memoria Corpus Chriſti ſumimus, dona eis requiem ſempiternam -- Et in alio loco -- Pro quorum memoria Sanguinem Chriſti ſumimus, dona eis Domine requiem ſempiternam -- Pace igitur Auctorum, qui aliud à nobis ſentiunt, crederem hanc noſtram ſententiam citra ullum ſcrupulum ad praxim deducendam eſſe: & equidem in omnibus Urbis Eccleſiis hic Ritus exercetur.

XXIX. Gavant. pag. 130 col. 1. ead. lit. n *Neque etiam in Miſſis Defunctorum, &c.*) Docet hìc Gavantus cum Rubrica, quòd facta Communione intra Miſſam, non debet ſtatim dari Benedictio communicantibus; ſed in Miſſa Vivorum debet eis dari talis Benedictio in fine Miſſæ. Cùm autem in Miſſis Defunctorum talis Benedictio, neque dari queat in fine Miſſæ; hinc arguit idem Gavantus, & alii, non poſſe in prædicta Miſſa Defunctorum diſtribui Sacram Euchariſtiam Fidelibus. Verùm neque hæc difficultas ſatis eſt ad evertendam noſtram ſententiam: quamvis enim veriſſimum ſit, poſt Communionem adminiſtratam in Miſſa Defunctorum, non debere dari Benedictionem à Sacerdote perſonis à ſe communicatis, ùt optimè notant ſuprà laudati noſtri Caſtaldus, & Quarti, in quo conveniunt reliqui Rubriciſtæ, ac Sacrarum Ceremoniarum Arbitri, dicentes, quòd in Miſſa Defunctorum non debet dari Benedictio Communicatis, quia eis ſufficit, Auctorem omnium Benedictionum ſumpſiſſe in Sacroſancto Euchariſtiæ Sacramento; Benedictio tamen antiquitus dabatur à Sacerdote celebrante, immediatè poſt Communionem; ùt ex Amalario, & aliis Auctoribus colligit Macrius *in Hierolex. v. Benedictio*; & etiam nunc talis Benedictio immediatè poſt Communionem intra Miſſam factam datur ſolùm ab Epiſcopo, alicubi ubi moris eſt; & idem notat Gavantus *part.* 2. *tit.* 13. *pag.* 140. *lit u.* ſed intelligi debet de ſolemni Benedictione Epiſcopali, nimirum per verba, *Sit nomen Domini, &c.* In fine verò Miſſæ antiquitus ſoli Romano Pontifici licebat benedicere Populum; ùt aſſeverat Radulphus *prop.* 13. apud cit. Macrium, qui addit infrà: *Ideò enim Benedictio poſt Communionem dabatur: ut qui Euchariſtiam non ſuſceperant, ſaltem cum illa Benedictione diſcederent.* Quinimo antiquitus etiam in Miſſis Defunctorum dabatur Benedictio Fidelibus præſentibus ſub hac forma: *Deus vita vivorum, & reſurrectio mortuorum, benedicat vos in Secula Seculorum:* ùt notat mox laudatus Macrius *loc. cit.* ex quodam antiquo Miſſali impreſſo de Anno 1533. quod eodem teſte aſſervatur in Bibliotheca Cathedralis Viterbienſis. Similem Benedictionis formam ego quoque legi in duobus aliis Miſſalibus antiquæ editionis, primo quidem edito Venetiis Anno 1519. ſecundo verò pariter Venetiis impreſſo Anno 1545. quæ aſſer-

aſſervantur in hac noſtra Bibliotheca S. Silveſtri in Quirinali. Verùm quamvis modò Benedictio à quolibet Sacerdote celebrante detur in fine Miſſæ, præterquàm in Miſſis Defunctorum; & quamvis poſt Miſſam, vel ante Miſſam, fiat Communio; nihilominùs, quando Communio miniſtratur in Miſſis Defunctorum, ſive intra, de qua modò loquimur; ſive ante, ſive poſt Miſſam, de qua inferiùs; ipſi Communicantes haud omnino Sacerdotali privantur Benedictione: quia quamvis hæc non eis impertiatur poſt Communionem à Sacerdote; datur ab eo tamen, antequàm Communionem miniſtret: quia antecedenter ad talem Communionem dicit: *Indulgentiam, abſolutionem, & remiſſionem, &c.* ſignans, & benedicens Perſonas, quas communicare vult, ſigno Sanctæ ✠ Crucis. Ex quibus omnibus ſemper firmum remanet, nihil officere Sacroſanctæ Euchariſtiæ adminiſtrationi in Miſſis Defunctorum, quòd in his Miſſis non detur in fine Miſſæ Benedictio Perſonis communicatis.

Ad magis, magiſque comprobanda huc uſque dicta, & alia inferiùs dicenda, lubet adducere ſequentia Decreta emanata à Sacra Congregatione Viſitationis Apoſtolicæ ſub Pontificatu Urbani VIII. & quæ habentur, prout hìc damus, in regeſtis ejuſdem Congregationis *tom. 1. fol. 23. cap. 4.* in quo agitur de Communione.

I. "Avanti di cominciare la Meſſa, non "ſi faccia ſenza gran neceſſità; ed in queſto "caſo s'accenda il cereo dell'elevazione.

II. "La Comunione dentro la Meſſa è de"ſcritta nel Meſſale minutamente; nel fine non "ſi dia la Benedizione, ſe non in fine della Meſſa.

III. "Comunicando fra la Meſſa de Re"quiem, ſi faccia l'iſteſſo; nè ſi dia alcuna Be"nedizione, nè ſi ſcordi di coprire fra tanto il "Calice con la ſolita palla.

IV. "Chi comunica, finita la Meſſa ſi "tenga la pianeta, ed il manipolo, come pre"ſcrive il Rituale Romano; nè il Chierico eſtin"gua il cereo dell'elevazione, fino che ſia finita "la Comunione.

V. "Il pannicello, che ſi dà per la Co"munione, ſia deſtinato à queſt' uſo; nè mai ſi "dia il velo del Calice, e molto meno il fazzo"letto dell'ampollette d'aſciugare le mani al Sa"cerdote.

XXX. Uſque modò in tuenda præfata ſententia locuti ſumus de adminiſtranda Euchariſtia intra Miſſam Defunctorum, ex Particulis in eadem Miſſa conſecratis. Nunc oritur dubium, utrùm eadem Sacra Euchariſtia poſſit intra Miſſam Defunctorum adminiſtrari etiam ex Particulis præconſecratis in alia Miſſa, ſeu in Tabernaculo contentis? Aliqui, inter quos ſupracit. Abbas Benvenuti, concedunt quidem, licere Euchariſtiæ adminiſtrationem in primo caſu, nempe ex Particulis conſecratis in eodem Sacrificio; non verò in ſecundo, nimirum ex Particulis præconſecratis: quæ quidem opinio cùm ſit noviter adinventa, nec ab Auctoribus Rubriciſtis, ſive antiquis, ſive recentibus excogitata, non videtur admittenda: nullibi enim præſcribitur, quòd Communio intra Miſſam Defunctorum facienda, debet fieri ex Particulis in eodem Sacrificio conſecratis. Quapropter, cùm omnes Rubricæ, & omnes auctoritates, quibus comprobatur licita talis adminiſtratio Euchariſtiæ intra Miſſam Defunctorum facienda, loquantur generaliter, & nunquam limitatè de ſolis Particulis in eodem Sacrificio conſecratis; procul dubio intelligendæ ſunt tales Rubricæ, & auctoritates, etiam de Communione facienda ex Particulis præconſecratis.

Neque ſuffragatur eidem limitationi, quòd Particulæ præconſecratæ non ſpectent ad Sacrificium, ſed ad actionem ab eo ſeparatam, quæ eſt actio communicandi: quia ſi hæc limitatio valeret, locum haberet non ſolùm in Miſſis Defunctorum, ſed etiam in Miſſis Vivorum; quod tamen admitti profectò non poteſt.

poteſt, cùm nullus Auctor, loquendo de Communione facienda in Miſſis Vivorum, prædictam limitationem præſcribat; imò ex inveterata praxi omnium Eccleſiarum, adminiſtratur indifferenter Communio intra Miſſam Vivorum ex Particulis etiam præcedenter conſecratis, extrahendo Pyxidem è Tabernaculo.

Rurſus nihil confert Auctoribus contrariæ opinionis aſſerere, quòd Communio facta ex Particulis in eadem Miſſa conſecratis, eſſet participatio Sacrificii, cui intereſſunt Communicantes, quæ ex Concilio Tridentino *ſeſſ.* 23. *de Sacrif. Miſſæ cap.* 6. maximè commendatur; non ſic autem eſſet Communio facta ex Particulis præconſecratis, & extractis è Tabernaculo Altaris: nam Tridentina Synodus ſolùm optat, ut in ſingulis Miſſis aſtantes communicarent; & non præſcribit, quòd dicta Communio intra Miſſam fieri debeat ex ſolis Particulis in eadem Miſſa conſecratis, ut ſic Communicantes ſint participes Sacrificii; ſed verba Concilii, quæ hoc loco attendenda ſunt, ita præcisè loquuntur: *Optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis Fideles aſtantes, non ſolùm ſpirituali affectu, ſed Sacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent; quò ad eos Sanctiſſimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret.* Uberior autem fructus, ùt aſſerit Johannes Sanchez *in ſelect. diſput.* 30. *n.* 8. & deducit ex verbis Concilii, provenit potiùs ex Sacramentali perceptione, quàm ex ſola Spirituali; & Vaſquez *de Euchar. diſp.* 212. *num.* 4. errorem putat in fide, aſſeverare, eoſdem effectus percipi ex Sacramento Euchariſtiæ in voto, atque in re ſuſceptio; ùt notat Barboſa in Concilium Tridentinum *cit. ſeſſione* 21. *cap.* 6. Cæterùm uberior fructus non percipitur potiùs ex Communione de Particulis in eadem Miſſa conſecratis, quàm de Particulis præconſecratis in alia Miſſa; ùt certum, & inconcuſſum eſt apud omnes Theologos, & Catholicos; & in rigore Theologico loquendo, non rectè dicitur, quòd Fideles Communicantes intra Miſſam ex Particulis in eodem Sacrificio conſecratis, de eodem quoque Sacrificio participent, ſicuti rectè dicitur de Sacerdote Miſſam celebrante: nam Fideles Sacrificio aſtantes, quamvis dicantur ſuo modo idem Sacrificium offerre; non tamen dici poſſunt Sacrificantes, ſicuti Sacerdos; indeque eſt, quòd neque de eodem Sacrificio neceſſariò participare debent, ſicùt ipſe Sacerdos, ſeu Sacrificans participat. Et quamvis Fideles ipſi communicent ex Particulis in eadem Miſſa conſecratis; non tamen inde dicuntur participare de Sacrificio, ſed de Altari, ſeu de Victima oblata: & reverà, quando Sacerdos, peracta Conſecratione, recitat illam Canonis Orationem: *Supplices te rogamus, &c.* proſequitur, dicendo hæc verba: *Ut quotquot ex hac Altaris participatione, Sacroſanctum Filii tui Corpus, & Sanguinem ſumpſerimus, omni Benedictione Cœleſti, & gratia repleamur.* Quibus verbis, ſicuti inſinuatur antiquus mos Eccleſiæ, communicandi Fideles intra quamcunque Miſſam, ùt docet Scortia *de Sacrif. Miſſa lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 6. ita ſignificatur, dictos communicantes fieri participes Altaris, ſeu Sacroſanctæ Victimæ in eodem oblatæ. Sumunt igitur quidem communicantes de Altari Sacramentum Euchariſtiæ, non Sacrificium; ùt optimè docet Clericatus *de Sacrif. Miſſa deciſ.* 31. *ſub n.* 22. quod ſub aliis terminis docent etiam communiter alii Theologi: quapropter, cùm ſemper ſalvetur participatio de Altari, participatio ejuſdem uberioris fructus in Comunione, facta ex Particulis in eadem Miſſa, ſive ex Particulis præcedenter in alia Miſſa conſecratis, & in Tabernaculo ſervatis; hinc fit, non poſſe aſſignari diſcrimen, rationemque, cur Communio intra Miſſam Defunctorum poſſit fieri ex dictis Particulis in eadem Miſſa conſecratis, & non ex Particulis præconſecratis in alia Miſſa. Firmum itaque remanet, in

Miſſa Defunctorum licitam eſſe adminiſtrationem Euchariſtiæ ex Particulis præconſecratis in altera Miſſa, & in Pyxide contentis.

Poſtquàm hæc ita ſcripſeram, legere mihi occurrit ad Calcem Kalendarii pro Eccleſia Abbatiali Sanctæ Mariæ Pacis de Urbe Canonicorum Regularium Lateranenſium pro præſenti Anno 1736. hoc Decretum -- Sa erdos in Miſſa de Requiem non poteſt Po ulo miniſtrare Euchariſtiam cum Particulis exiſtentibus in Pyxide; poteſt tamen miniſtrare Particulas à ſe conſecratas in eadem Miſſa. S. R. C. die 2. Auguſti 1705 -- Statim ùt hoc perlegi, omnem adhibui diligentiam in evolvendis regeſtis S. R. C. in quibus nunquam potui tale Decretum reperire: unde pro certo habeo, eſſe ſuppoſititium; & eò magis ſuadeor, quia, ſi verè emanaſſet à S. R. C. innotuiſſet profectò Eminentiſſimo Cardinali Ferrari, qui, ùt ſuprà diximus, Anno 1711. diligentiſſimè examinavit hanc quæſtionem: quapropter illud adduxiſſet, ut evidenter comprobaret ſuam ſententiam pro miniſtranda Euchariſtia intra Miſſam Defunctorum; neque S. C. aliud tunc reſolviſſet, niſi confirmationem ejuſdem Decreti, ut ſubmoveret omne dubium ſuper quæſtione propoſita. Ex quo igitur S. C. tunc nihil aliud reſolvit, niſi prohibitionem extrahendi Decreta, quæ non permittebant prædictam Communionem intra Miſſam Defunctorum; iterum dico, pro certo tenendum eſt, præſens Decretum allegatum in memorato Kalendario eſſe ſuppoſititium: quapropter ejus ſecunda pars non confert ad comprobandam primam noſtram ſententiam; prima nihil officit huic ſecundæ noſtræ opinioni.

XXXI Diſcuſſis duabus quæſtionibus de Communione adminiſtranda intra Miſſam Defunctorum ex Particulis in eadem Miſſa conſecratis, & ex Particulis præconſecratis, ſeu in Tabernaculo contentis; nunc procedimus ad aliud dubium breviter diſcutiendum, utrùm nempe eodem modo liceat Sacerdoti celebranti Miſſam Defunctorum ante, vel poſt eandem Miſſam, Sacram Euchariſtiam Fidelibus adminiſtrare? Huic dubio Auctor appendicis ad Ordinarium PP. Cappuccinorum editæ Panormi 1724. § 18. reſpondet, quòd nedum intra Miſſam, ſed etiam ante, & poſt Miſſam Defunctorum liceat Sacram adminiſtrare Euchariſtiam, ſi rationabilis cauſa adſit, juxta prudens judicium Celebrantis; & id notatum, ac monitum aſſerit *in Ordinario PP. Cappuccinorum Anno* 1721. *in notationibus ſelectis n.* 26. *pag.* 27. ubi etiam notatum fuit, quòd nunquam datur Benedictio communicatis ſive ante, ſive poſt Miſſam Defunctorum, cùm in his Miſſis non detur; quæ quidem ſententia de non danda tali Benedictione, etiamſi fiat Communio, eſt ferè communis, eamque tuentur Gavantus *part.* 2. *tit.* 10. *lit. n. pag.* 130. *& tit.* 13. *lit. n. pag.* 139. Tonellius, & alii à nobis ſuprà allegati. Sed redeundo modò ad propoſiti dubii reſolutionem, reſpondendum eſſe crediderim, ante, & poſt Miſſam Defunctorum abſtinendum eſſe ab adminiſtranda Communione Fidelibus: quia extra Miſſam, in paramentis nigris, non eſt diſtribuenda Communio; cùm juxta diſpoſitionem Ritualis Romani, de Ordine miniſtrandi Sacram Communionem, præſcribatur, in adminiſtratione Sac. Euchariſtiæ, videlicèt extra Miſſam, utendum eſſe ſuperpelliceo, & deſuper ſtola coloris Officii illius diei convenientis, in quo fit Communio. Non recurrendo igitur ad rationem ab aliis allegatam, nimirum, quòd in Miſſis Defunctorum non debet adminiſtrari Euchariſtia ex particulis præconſecratis, ſed ad hanc aliam à nobis adductam; crederem ſufficienti ratione probatam iri hanc noſtram, & ferè communem ſententiam, quòd ante, & poſt Miſſam Defunctorum debet Sacerdos abſtinere à diſtribuenda Euchariſtia Fidelibus; cùm non ſit conveniens, neque decens, extra Miſſam in paramentis nigri coloris, tale Sacramentum adminiſtrare; ſed

requi-

requiratur ſemper, vel color conveniens diei, ut præſcribit Rituale Romanum, vel color albus, valde conveniens Sacramento Euchariſtiæ; ùt cenſent multi Doctores, inter quos principem locum obtinet D. Carolus *in Synodo Provinciali I. part.* 1. loquens de hoc Sacramento miniſtrando alio tempore, quàm in Sacrificio Miſſæ, & dicit: *Superpelliceo, ſtolaque alba, & ubi Ritus Ambroſianus eſt, rubra utatur*: ex quibus patet, extra Sacrificium nullo modo utendum eſſe colore nigro in prædicti Auguſtiſſimi Sacramenti adminiſtratione.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ſervando poſt factam Fidelium Communionem.

XXXII. Gavant. pag. 130. col. 2. lit. p *Accidit etiam, quòd purificanda ſit Pyxis intra Miſſam, &c.*) Si nulla remanſerit Particula in Pyxide poſt Populi Communionem, Sacerdos purificet Pyxidem ab omni fragmento, faciens illud cadere indice manus dexteræ in Calicem: deinde purificet Pyxidem vino, infundendo poſteà in Calicem; ùt docet hìc Gavantus, ſeu alius additor ſuis Commentariis, & omnes communiter. Acriter reprehendendi ſunt illi, qui purificant quidem Pyxidem, ſed nec digitis, nec vino, ſed ſolo utuntur purificatorio: quoniam ſi remanſerit in Pyxide fragmentum aliquod, melius eſt, ut ibi perſiſtat, quàm ut purificatorio diſpergatur; quod poteſt, imò debet, tunc ſolùm adhiberi, quando Pyxis jam fuiſſet purificata vino ab omni fragmento. Ceremoniale Miſſæ Privatæ *ſuprà*, Gervaſi in inſtruct. Miſſæ Priv. *cap.* 10. §. *Che ſe poi*. Pyxide exterſa, abſque ulla gennflexione, reponatur ſuper Altare extra Corporale. Angel. *part.* 3. *ſuprà* §. *Caſu*, & §. *Si in Pyxide*.

Si verò remanſerint aliquæ Particulæ ſive ſuper Corporale, ſive ſuper Patenam, ſive in Pyxide, & non adſit Cuſtodia, ſeu Tabernaculum, in quo Pyxis reponi poſſit; tunc ſine alia genuflexione, illas reverenter Celebrans abſumit, & poſtmodùm purificat Pyxidem, ùt ſuprà. Cerem. Miſſæ Priv. *ſuprà*, Angel. *part.* 3. *ſuprà* §. *Si dicatur*.

Si Sacerdos deberet mutare Particulas recenter conſecratas in Pyxide cum aliis, quæ in alia Pyxide conſervantur in Tabernaculo; facta ſumptione Sanginis, & palla cooperto Calice, ac parumper ad cornu Evangelii remoto, ſemper tamen ſuper Corporale, aperit Cuſtodiam, genuflectit, extrahit Pyxidem, & aperta utraque Pyxide, denuo genuflectit: deinde abſumptis Particulis antiquioribus, & purificata Pyxide, injectis in Calicem Miſſæ omnibus fragmentis, immittit recenter conſecratas Particulas in Pyxidem purificatam, illam claudit, & ſine oſculo pedis, vel alterius partis, ùt multi malè faciunt, reponit in Tabernaculo, & antequàm illud claudat, genuflectit. Cerem. Miſſæ Priv. *ſuprà* §. *Si quis*.

Ritus Communionem diſtribuendi ante, & poſt Miſſam.

XXXIII. Si verò Sacerdos communicet ante Miſſam (quod tamen non decet fieri, niſi aliqua juſta cauſa urgente) depoſito Calice à parte Evangelii, & burſa in loco conſueto, explicatoque Corporali, prope quod collocabit in cornu Epiſtolæ purificatorium, poſteà Tabernaculum aperiet; factaque genuflexione, Pyxidem extrahet, quam reverenter deponet ſuper Corporale, & eam aperiet, ac iterum genuflectet; & ſtabit ad Altare converſus, donec finita fuerit Confeſſio, quam nomine omnium faciet Miniſter genuflexus in latere Epiſtolæ, dicens *Confiteor, &c.* Hac terminata rurſus genuflectat Sacerdos,

antequàm ſe convertat ad communicandos: vel ſi facta jam fuerit Confeſſio, quando Pyxidem aperuit; tunc ſtatim, manibus junctis ante pectus, vertit ſe ad communicandos, & cætera præſtabit, prout diximus ſuprà *num.* XXIV. & XXV. Miniſter autem, poſtquàm depoſuerit birretum Celebrantis in loco conſueto, & Miſſale ſuper pulvinum, linteum extendet, & accendet intortitia, facietque Confeſſionem genuflexus à latere Epiſtolæ, ùt mox innuimus.

Si verò communicandum ſit in fine Miſſæ; finito ultimo Evangelio, Celebrans accedit ad medium Altaris, removet, & deponit Calicem coopertum velo à cornu Evangelii extra Corporale, aperit Tabernaculum, & cætera præſtat, ùt diximus ſuprà. Miniſter pariter extendit linteum, ſi non eſt extenſum, facit Confeſſionem, &c. Advertat tamen idem Miniſter, quòd quando facienda eſt Communio poſt Miſſam, non debet extinguere intortitia ſtatim peracta purificatione, & ablutione digitorum Sacerdotis, ùt ſolet fieri, quando non eſt facienda Communio poſt Miſſam.

Peracta Communione, reverſus ad Altare, & depoſita Pyxide ſuper eodem, Celebrans ſtatim genuflectit, deinde ſurgit, & dicit voce ſubmiſſa Aniphonam, *O Sacrum convivium, &c.* quæ tamen non eſt de præcepto, ſed tantùm de conſilio: unde ſi quis eam omitteret, non peccaret: ita Baruffaldus in ſuis comment. ad Rituale Romanum *tit.* 23. *de Euchar.* §. 13. *n.* 68. deinde dicit ℣. *Panem de Cælo, &c.* & tempore Paſchali, ſicùt etiam infra Octavam Corporis Chriſti, tam Antiphonæ, quàm verſui additur *Alleluja:* deinde dicit Orationem, *Deus, qui nobis ſub Sacramento mirabili, &c.* Quò verò ad *Dominus vobiſcum* dicendum ante Orationem, licèt priùs eſſet in uſu; nunc tamen ejus recitatio in adminiſtratione Euchariſtiæ, ſeu in ejus repoſitione, ſublata fuit; ùt apparet ex inſtructione particulari Clementis XI. pro expoſitione quadraginta Horarum; & ex Decreto emanato die 16. Junii 1663. & dato in noſtro Indice ſub *n.* 399.

His dictis, Sacerdos diligenter advertat, ne fragmentum aliquod digitis adhæreat; & faciat id, quod ſuprà diximus de Communione intra Miſſam: deinde genuflectar, ſurgat, Pyxidem operculo, & parvo conopeo cooperiat; abluat, & extergat digitos, quibus tetigit Sacramentum, non deſcendens extra Altare: Tonell, Bauld. Cerem. Miſſæ Priv. *ſup.* ideoque in vaſculo cryſtallino, vel argenteo, aqua pleno. ad hunc finem parato, cum ſuo purificatorio ſuper Altare prope tabellam Secretarum purificabit digitos. Cerem. Miſſæ Priv, *ſuprà*, & Baruffaldus *ſuprà* §. 16. *n.* 63.

Quò verò ad ablutionem ſupradictam ſumendam, id quod Rituale Romanum præcipit, videtur grave, & incommodum, nempe ut ſumatur à Sacerdote ſi celebraverit, vel ab iis qui communicaverint: certè uſus contrarius eſt, cùm facilè haberi poſſit modus illam ablutionem reponendi in Sacrario, ùt communiter fit ab omnibus; non quacunque vice occurrit iſta purificatio, ſed tunc quando aqua ibi parata non omnino munda videtur. Baruffaldus *ſuprà n.* 74. Abſterſis digitis, ùt ſuprà, aperit Tabernaculum, genuflectit, reponit Pyxidem dextera manu (ſiniſtra, niſi caſualiter impediatur, collocata ſuper Altare extra Corporale) iterum genuflectit, antequàm Tabernaculum claudat, deinde clave item illud obſerat; quia hoc à Sacris Canonibus præſcribitur, ne à quocunque aditus ad Tabernaculum habeatur. Baruffaldus *ſuprà n.* 76.

Adnotandum occurrit; quòd ſupradicta Pyxis reponenda eſt in Tabernaculo, etiamſi Particulis eſſet vacua, ſed non purificata à fragmentis. Si verò communicatio fiat intra Miſſam, tunc purificatur à fragmentis, ùt ſuprà dictum eſt, & ad Sacriſtiam aſportatur à Clerico. Baruffaldus *ſuprà num.* 75.

Clauſa

Clauſa Pyxide in Tabernaculo, ſtans Sacerdos versùs Altare, elevat oculos versùs Crucem, & extendens manus, atque jungens, à Portu *ſuprà n. 6.* caputque inclinans Cruci inclinatione minimarum maxima, dicit voce clara ordinaria: *Benedictio Dei omnipotentis, &c.* & poſteà, junctis manibus, convertens ſe ad communicatos, benedicit, Caſtaldus, Tonellius *ſuprà*, manu dextera, poſita ſiniſtra infra pectus, dicens, *Patris, & filii, & Spiritus Sancti*, ùt in Miſſa, & concludit illis verbis, *Deſcendat ſuper vos, & maneat ſemper*, & Miniſter genuflexus reſpondebit *Amen*; Tonellius *ſuprà*; quæ Benedictio debet dari tam ante, quàm poſt Miſſam manu, & nunquam Pyxide (proùt multi malè faciunt, præſertim apud Moniales) quibus communicatis, ſi intra Miſſam Communionem ſumpſerint, non debet dari alia Benedictio, quàm illa quæ datur in fine Miſſæ, ne fiat expreſsè contra Rubr. 6. hujus tit. Cer. Miſſ. Priv. *ſuprà*. Si verò extra Miſſam Communionem ſumpſerint, malè opinantur illi, qui in prædicto caſu cenſent, quòd Sacerdos Monialibus, poſtquàm illas communicaverit, debeat dare Benedictionem cum Sacramento in Pyxide contento, hac ratione moti, quia non convenit, quòd Sacerdos ad præſentiam Chriſti, qui eſt fons Benedictionis, dextera ſua benedicat: hoc enim non obſtante certum eſt, quòd poſtquàm Sanctimoniales fuerint communicatæ, repoſita Pyxide ſuper Corporale, ſeu palla, Sacerdos ſtans adhuc ad feneſtellam, ſiniſtra pectori admota, dextera verò manu extenſa, impertiri debet Sanctimonialibus Benedictionem eo modo, quo benedicit Fideles peracta Communione: nam cum Sacramento, benedicuntur tantùm infirmi, qui pro viatico communicantur; ùt habetur in Rituali Romano de Ordine miniſtrandi Sacram Euchariſtiam: neque ratio pro contraria ſententia allata, officit huic Ritui: ſiquidem Sacerdos, qui celebrat in Altari, in quo eſt expoſitum SS. Sacramentum, & intra Miſſam dat Benedictionem. Rurſus idem Sacerdos, Miſſa peracta, ſi diſtribuit Sacram Euchariſtiam, completa Communione, eodem modo dat Benedictionem Populo, ac ſi eſſet in Altari, ubi Sacramentum non eſt expoſitum. Corſett. *tract. 2. part. 2. cap. 4. ſect. 3. num. 1.* Tonell. *lib. 2. tit.* 10. *Rubr. 6. in adnot. num. 6. §. Moniales*, Biſſ. *lit. B. num. 66.* §. 3. ex quibus evincitur, quòd Monialibus debet dari Benedictio conſueta, manu dextera, etiamſi Sacramentum ſit præſens.

Ritus miniſtrandi Euchariſtiam extra Miſſam.

XXXIV. Denique præterire non debemus, quomodò ſe gerere debeat Sacerdos in diſtribuenda Communione extra Miſſam. Ante omnia igitur Sacriſta mappam mundam ante communicandos extendat, & vaſculum vel vitreum, vel argenteum ad purificandos digitos Sacerdotis ad credentiam deferat, vel meliùs ſuper Altari collocet. Aliqui addunt, quòd debet etiam vaſculum unum, vel plura cum vino, vel aqua præparare ad purificationem eorum, qui Communionem ſumpſerint. Rurſus ſuper Altare pariter debet deferre burſam cum Corporali, & purificatorium in cornu Epiſtolæ, unà cum clave Tabernaculi, & accendere duas candelas ſuper Altare, & intortitium à cornu Epiſtolæ, & etiam aliud à cornu Evangelii, ſi fuerit dies feſtivus. His peractis, Sacerdos lotis priùs manibus, indutus ſuperpelliceo, & ſtola coloris Officii illius diei convenientis, ùt præſcribit Rituale Romanum loc. à nobis ſupracit. vel ùt alii docent, coloris albi, ùt ſuprà pariter innuimus; & præcedente Miniſtro ſuperpelliceo induto, pergit ad Altare capite cooperto, & manibus junctis ante pectus, quò cùm perve-

pervenerit, detegit caput de more, & genuflectet ſuper infimum illius gradum, & Miniſter cum illo aliquantulùm retrò in plano Cappellæ: tum aſcendet ad oram ſuppedanei (Miniſtro intereà ſuper infimo gradu genuflexo) ſuper quam genuflexus orabit aliquantulùm, ac ſtatim ſurgens aſcendit ad Altare. Miniſter autem mappam (ſi id Sacriſta non præſtiterit) ante communicandos extendet, incipiens à latere Epiſtolæ; deinde ſuper infimum gradum lateralem in cornu Epiſtolæ flectet genua, converſa facie quaſi ad medium Altaris; & ſi Sacerdos opus habeat parvo ſcabello ad extrahendam, vel reponendam Pyxidem, opportunè miniſtrabit, ac removebit.

Sacerdos interim extrahet Corporale de burſa, eaque ad latus Evangelii depoſita, illud extendet, ac prope ipſum collocabit in cornu Epiſtolæ purificatorium: poſteà Tabernaculum aperiet; & facta genuflexione, Pyxidem extrahet, & cætera omnia præſtabit, prout ſuprà diximus de Communione facienda intra Miſſam, vel immediatè poſt Miſſam; ſtando tamen ad Altare converſus, ſi nondum fuerit finita Confeſſio (quam, ùt diximus, faciet Miniſter nomine omnium communicandorum genuflexus in latere Epiſtolæ, dicens *Confiteor, &c.*) ac rurſus genuflectet, antequàm ſe convertat; vel ſi finita ſit Confeſſio, ſtatim converſus ad communicandos, dicet, *Miſereatur veſtri, &c.* aliaque præſtabit, ùt diximus ſuprà *num.* XXIV. *& ſeq.* unde videantur ea omnia, quæ ibi à nobis tradita ſunt. Poſtquàm autem fecerit ablutionem digitorum in ſupradicto vaſculo (vel antè, de quo *infrà*) & eorumdem abſterſionem cum purificatorio, Pyxidem cooperiat, & recondet in Tabernaculo; factaque rurſus genuflexione, clave obſerabit: poſteà ſe convertet ad communicatos junctis manibus; & ſtans in medio, extenſa dextera, tenens ſiniſtram pectori admotam, benedicet ipſos dicens, *Benedictio Dei omnipotentis, Patris, &c.* ùt ſuprà innuimus, loquendo de Communione facta immediatè poſt Miſſam. Deinde Sacerdos plicabit Corporale, illud reponens in burſa unà cum purificatorio; ipſam verò burſam locabit ſuper Altare à latere Epiſtolæ. Si verò in Altaris cancellis extenſum non fuerit linteum, & pauci ſint communicandi; poterit à Miniſtro ſingulis communicandis præberi aliquod ſudariolum, ad hoc paratum.

Interim Miniſter extinguet priùs intortitia; & plicata mappula, ſi commodè fieri poterit, aſcendit deinde ad ſuppedaneum, & reverenter accipiet burſam de Altari; factaque genuflexione, dum Sacerdos inclinabit ſe Cruci, deſcendet in planum, præcedens aliquantulùm ipſum Sacerdotem, ubi ſimul genuflectunt ſicuti in acceſſu; & porrecto Sacerdoti birreto, quo tunc tegit caput ſuum, ipſo verò Miniſtro præcedente nudo capite, ambo revertuntur in Sacriſtiam.

Duo adnotare debemus hoc loco, nimirum nos circa Benedictionem dandam perſonis communicatis, ſequi ſententiam Bernardi Angeli Carucci, quam tradit in Cerem. ad uſum PP. Minorum Conventualium, quæ convenit cum ea, quæ habetur in Cerem. PP. Obſervantium *part.* 1. *cap.* 6. *n* 2. & quæ pariter traditur à Dominico Flumara in Cerem. Cler. Reg. Minorum; nimirum prædictam Benedictionem eſſe impertiendam, poſtquàm Sacerdos repoſuit Pyxidem, clauſitque in Tabernaculo. Alius tamen eſt Ritus præſcriptus in Cerem. PP. Cappuccinorum, in quo *lib.* 3. *cap.* 27. citato pluries noſtro Caſtaldo in margine, hæc habentur: *Poſt Communionem, Pyxide ſuper Corporale repoſita, ac ſuo operculo tecta, ante ipſam genuflectens, ad communicatos ſe convertens, eiſque benedicens, dicat, &c.* Hic Ritus non laudatur à Franciſco Magio *in diſquiſ.* 32. quæ habetur in ſuo Galateo religioſo: & equidem à noſtris Patribus, ùt ipſe ait, non obſervatur; qui ſolùm poſt Sacramentum intra Ciborium clauſum, ad Populum converſi, Benedictionem

nem impendunt; & idem Magius aſſerit, noſtrum Caſtaldum mutaſſe ſententiam in praxi Cerem.

Aliud quod notare debemus, eſt de ablutione digitorum, quæ juxta nonnullos fieri debet, non recondito Sacramento, & Benedictione jam data; ſed antequàm Sacerdos Pyxidem in Tabernaculum inferat, ut ſecuriùs, firmiusque eandem accipere, ac clavem ſtringere, & digitis obvolvere queat; id quod docuit Paulus à Sancto Johanne in Cerem. Auguſtinenſium Diſcalceatorum *lib.* 3. *cap.* 16. §. *De modò communicandi Populum extra Miſſam*, his verbis: *Facta Communione, Celebrans revertitur ad Altare, ponit Pyxidem ſuper Corporale, ſed diligenter advertat, ut ſi aliquod fragmentum digitis adhæſerit, illud deponat in Pyxidem, illamque operculo, & velo cooperit, & digitos quibus tetigit Sacramentum, abluat in vaſculo vitreo, & abſtergat purificatorio...... Poſteà genuflectens, reponit Sacramentum in Tabernaculo.* Alii verò, nimirum Fantonius in Cerem. Carmelitarum *lib.* 2. *Rubr.* 55. *num.* 7. nec non Ramerius in Rituali Cœleſtinorum *lib.* 5. *cap.* 7. præſcribunt, prædictam ablutionem digitorum eſſe faciendam, poſtquàm Pyxis eſt in Cuſtodia repoſita, & poſtquàm Tabernaculum eſt clauſum; quam ſententiam pariter legi in Cerem. Monaſtico *lib.* 3. *cap.* 15. §. 3. *n.* 5. ubi habetur: *Quòd recondita Pyxide intra Tabernaculum, eoque obſerato, & data Benedictione, Sacerdos accedens versùs cornu Epiſtolæ, Miniſtro fundente aquam, abluit ille digitos, quibus tetigit SS. Sacramentum, & eos extergit purificatorio.* Poſtrema hæc opinio magis nobis arridet: dicimus tamen, ablutionem digitorum faciendam eſſe ante Benedictionem.

Denique adnotandum ſupereſt, eſſe conſuetudinem in aliquibus Eccleſiis, quòd dum Sacerdos communicat Populum, Miniſter dextera manu tenens vas cum vino, vel aqua, ſiniſtra verò mappulam, pergens aliquantò poſt Sacerdotem, porrigit purificationem communicatis, & mappulam ad os abſtergendum.

Hucuſque ſermonem habuimus de Ritu ſervando in diſtribuenda Communione ante Miſſam, poſt Miſſam, & extra Miſſam: ſed adnotare lubet, quòd mos antiquus Communionem miniſtrandi erat ſemper intra Miſſam; de qua re eruditè agit Vanueſpenius *part.* 2. *tit.* 5. *cap.* 3. *n.* 4. *& ſeq.* ubi *n.* 11. *&* 12. adſtruit, quòd per duodecim, & ultrò Secula obſervatum fuit, quòd Communio intra Miſſam, non verò extrà diſtribueretur, & quòd Euchariſtia in Eccleſiis conſervaretur pro uſu infirmorum tantùm; redditque rationem *n.* 10. quia ſcilicet Populus unà cum Sacerdote concurrit ad Sacrificium offerendum; ideoque plures Orationes in Miſſa ſunt utrique communes, unde & Populus debet in Miſſa de eodem Sacrificio particeps eſſe. Nunc progredimur ad examinandos Ritus, & varia genera antiquarum Communionum.

De variis generibus, & Ritibus antiquæ Communionis.

XXXV. Nomen Communionis quamvis hodie ſignificet ſolam Euchariſtiæ participationem; hæc tamen vox latiùs olim patebat, & præter Euchariſtiam alia multa ſignificabat: ſuper hac re plurima, ac eruditiſſimè congeſta, & diſputata ſunt à Doctiſſimis viris Gabriele Albaſpinæo *lib.* 1. *obſervat.* Johanne Morino *lib.* 2. *Eccleſiaſticarum exercitationum*, Jacobo Sirmondo *in hiſtoria publica pœnitentiæ*, Card. Bona *lib.* 2. *rerum Liturgicarum cap.* 19. *n.* 3. ubi ait, quòd antiquitus duo præſertim erant genera Chriſtianæ Communionis, Communio ſcilicet commercii, ſive mutuæ cum cæteris Fidelibus ſocietatis, & Communio Euchariſtiæ, quæ prioris perfectio, finis, & centrum eſt. Illa habitudinem habet ad Cor-

Corpus Chriſti myſticum, quod eſt Eccleſia; hæc verum Corpus ejuſdem reſpicit, quod ſumitur in Euchariſtia. Illa dicebatur Communio ſine oblatione, utpote conſiſtens in ſola participatione Orationum, & conſortio Fidelium; hæc Communio cum oblatione iis conceſſa, qui Corporis, & Sanguinis Domini participes erant. Quoniam verò Eccleſia ex Populo conſtat, & Clero; ideò Communio, quæ reſpicit Corpus Chriſti myſticum, in laicam dividebatur, & Eccleſiaſticam; cujus poſtremæ tot erant ſpecies, quot Ordines Eccleſiaſtici. Fit inde, ut cùm aliquis Ordinis ſui munia, in pœnam alicujus delicti obire non poterat, is Communione privari dicebatur, quia cum cæteris, in iis, quæ ſui Ordinis erant, communicare non poſſet: de qua Communione plures Canones antiqui loquuntur, dum jubent Clericos Communione privari. Cùm verò aliquis ob capitale crimen perpetuò deponebatur, laica tantùm Communione donabatur, detruſus in Monaſterium, ſtatuente Agathenſi Concilio *Can. 50. Si Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus capitale crimen admiſerit.... ab officii honore depoſitus, in Monaſterium detrudatur, & ibi quamdiu vixerit, laicam Communionem tantummodò accipiat.* Quid rei fuerit laica Communio, diſputant eruditi. Scholaſtici plerique nil aliud eſſe putant, quàm perceptionem Euchariſtiæ ſub unica ſpecie: ſed omnino falluntur: nam ùt optimè obſervat Antonius Bellotte obſerv. ad Ritus Eccleſ. Laud. *pag.* 639. utriuſque ſpeciei uſus permiſſus fuit Populo, etiam diu poſtquàm in Eccleſia adversùs graviter delinquentes Clericos, pœna Communionis laicæ decreta fuit. Erat igitur laica Communio jus ſocietatis, & communicationis cum cæteris Fidelibus, in rebus tam Sacris, quàm civilibus, more laicorum. Itaque Clerici laica Communione mulctati extra ſepta Altaris communicare cum plebe debebant ſub una, vel ſub duplici ſpecie, juxta conſuetudinem Eccleſiarum: atque in hanc Bonæ, & Bellotte ſententiam deſcendunt ùt plurimùm eruditi. Sunt qui Communionem peregrinam, de qua eadem Synodus Agathenſis *cap.* 2, aliæque Synodi, cum laica Communione confundunt: ſed vulgò Auctores unam ab alia ſecernunt, & meritò: qui enim laica Communione plectebatur, ad Ordinis ſui Officia redire non poterat, cùm eſſet pœna iis impoſita, qui perpetuò deponebantur; qui autem Communione peregrina donabantur, gradum ſuum recipere poterant pœnitentia peracta. Id docet nos *Can.* 2. ejuſdem Synodi Agathenſis: *Contumaces Clerici, prout dignitatis ordo permiſerit, ab Epiſcopis corrigantur: & ſi qui prioris gradus elati ſuperbia, Communionem fortaſſe contempſerint, aut Eccleſiam frequentare, vel Officium ſuum implere neglexerint, peregrina eis Communio tribuatur; itaut, cùm eos pœnitentia correxerit, reſcripti in matricula, gradum ſuum, dignitatemque recipiant.* Quid verò fuerit hæc peregrina Communio, diſſident Scriptores. Putant Sirmondus, & Albaſpinæus locis citatis, tunc peregrina Communione Clericos fuiſſe mulctatos, cùm in eo loco, & ſtatu collocabantur, quo poni ſolebant Clerici peregrini, qui ſine literis commendatitiis extra propriam Diœceſim peregrinabantur: excipi enim benignè conſueverant, & ſumptibus Eccleſiæ ali; nemo tamen Clericorum cum illis tanquam cum Clericis communicabat. Diſplicuit tandem hæc opinio Albaſpinæo; ſed mentem ſuam in altera editione aperire non potuit morte præventus. Gabriel Henao *lib. de Sacrif. Miſſa part.* 3. *diſp.* 28. ait, Communionem peregrinam eam fuiſſe, ad quam Clerici admittebantur, quibus in pœnam alicujus peccati peregrinationes ſive perpetuæ, ſive ad tempus impoſitæ erant; quam ſententiam non approbat Card. Bona, cùm nullo fundamento nitatur. Exiſtimant alii, in hoc ſitam fuiſſe Communionem peregrinam, ut, qui ea mulctabatur, inter Clericos inferioris Ordinis communicaret. Sic e. g. Epiſcopus ea mulctatus non cum Epiſcopis, ſed cum Presbyteris; Presbyter non

cum

cum Presbyteris, ſed cum Diaconis communicare debebat. Arriſit hæc ſententia Dupinio in ſua Bibliotheca Eccleſiaſtica; & fortaſſe cæteris eſſet probabilior, ſi aliquo teſtimonio probari poſſet, peregrinos Clericos hoc pacto communicaſſe. Quidquid ſit, certum eſt ex Concilio Agathenſi, Clericorum nomen, hac Communione plexorum, ab Eccleſiæ matricula eraſum fuiſſe. His obſervatis veniamus ad Ordinem, quo antiquitus Fideles ad Euchariſtiæ perceptionem accedebant. Primò Celebrans ſe ipſum communicabat, deinde Epiſcopos ſi qui aderant, vel Presbyteros ſimul cum eo Miſſam celebrantes; tum Diaconos, atque Subdiaconos, & Clericos, Monachos, & Diaconiſſas, Sacras Virgines; noviſſimè Populum, adjuvantibus Presbyteris, & Diaconis, primùm viros, poſteà mulieres: conſtant hæc ex Ordine Romano, & ex Euchologio Græcorum. Quod ſpectat ad locum, Celebrans in medio Altaris, alii Presbyteri in circuitu, Diaconi retro Altare communicabant; Subdiaconi, & Clerici in limine Sanctuarii, reliqui extra cancellos: excipe tamen Imperatorem in Eccleſia Græca ex Canone Trullano 69.

Poſtremum genus Communionis erat illud, quod vetus Eccleſia per eulogias fieri inſtituit. Nomine eulogiæ venit panis, qui conſecrationi ſupererat in particulas diſſectus; & in fine Miſſæ à Sacerdote diſtribuebatur iis, qui ob aliquod impedimentum non poterant Sacramenti Euchariſtici participes fieri: teſtantur hoc tum Græci, tum Latini Scriptores, Theodorus Balſamon *in Can. 2. Concilii Antiocheni*, Simon Theſſalonicenſis *lib. de Divino Templo*, Nicolaus Cabaſilas in expoſitione Liturgiæ, Gemma Animæ *lib. 1. cap. 67.* Durandus in Rational. *lib. 4. cap. 53.* Qua de cauſa fuerint eulogiæ inſtitutæ, agit Cardinalis Bona *lib. 1. cap. 23. § 12.* qui pariter *lib. 2. cap. 17.* doctiſſimè, ſuo more, tractat de variis antiquis Ritibus communicandi etiam infantes, viros, mulieres, deferendi domum Sacramentum Euchariſtiæ, & alia hujuſmodi: unde præfatum Auctorem curioſus lector adire poteſt.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis à fine Orationis Dominicæ, uſque ad ultimam purificationem Celebrantis.

XXXVI. Rubr. n. 8. pag. 130. *Et dimitte nobis debita noſtra, &c.)* Dum Celebrans dicit in Oratione Dominica, *Et dimitte nobis*, Diaconus, & Subdiaconus, facta genuflexione Sacramento unico genu retro Celebrantem ſuis in locis, accedunt ad Altare in cornu Epiſtolæ, Diaconus quidem à dexteris Celebrantis, Subdiaconus verò à Dexteris Diaconi. Biſſ. *lit. D. n. 123. §. 39.* Interim quia primus Ceremoniarius aſſiſtit libro, ſecundus Ceremoniarius, & eo deficiente primus Acolythus accedit ad cornu Epiſtolæ ſuper infimum Altaris gradum: & cùm eò pervenerit, unico genu flectit, ut faciliùs, & commodiùs ſurgere poſſit; Biſſ. *lit. M n. 222. §. 1. & lit. A. n. 214.* Bauld. *part. 3. cap. 11. art. 8. n. 11. & part. 1. cap. 14 art. 3. n. 21.* & poſteà ibidem ſtat.

XXXVII. Rubr. n. 8. pag. 130. & Gavant. pag. 131. col. 1. lit. q *Patenam Diacono, &c.)* Subdiaconus verò ſtans ùt ſuprà, porrigit Patenam nondum detectam Diacono; Lohner *part. 3. tit. 3. n. 13.* qui removens eam partem veli, quæ eſt ſuper Patenam, eam à Subdiacono offerente capit. Caſtald. *lib. 1. ſect. 7. cap. 1. n. 18.* Bauld. *part. 3. ſupra, & part. 1. cap. 12. art. 1. n. 54.* Tum Diaconus, exterſa ſuper Altare Patena purificatorio, ponit eam in dextera Celebrantis, inter pollicem & indicem unitos ex una, & medium digitum præfati Celebrantis ex altera parte, quando iſte dixerit *Amen* poſt Oratio-

nem Dominicam, & incipit: *Libera nos quæſumus Domine, &c. Cerem. Epiſ. lib. 1. cap. 9. §. 5. & lib. 2. c. 8. § 74.* oſculando priùs Patenam, deinde manum dexteram Celebrantis: *Cerem. Epiſ. ſup. lib. 1. c. 9. §. 5.* Bauld. *part. 3. ſup.* & Biſſus *lit. D. ſuprà* §. 39. qui Celebrans poſteà eàdem Patena ſe ſignat, & proſequitur, ùt in Miſſa Privata.

XXXVIII. Rubr. n. 8. pag. 130. & Gavant. pag. 131. col. 1. lit. r *Diſcooperit, & cooperit, &c.*) Diaconus verò ſtans à dexteris ipſius Celebrantis, inſervit eidem pro diſcooperiendo, & cooperiendo Calice, nempe quando in Oratione *Libera nos, &c.* Celebrans dixerit ultima verba: *Et ab omni perturbatione ſecuri*: & dum ſupponit ille Patenam Hoſtiæ, Diaconus diſcooperit Calicem; *Cerem. Epiſc. lib. 1. cap. 9. ſup.* Caſtald. *lib. 1. ſect. 7. cap. 20. n. 20.* deponendo pallam ſuper Corporale, ùt aliàs; & poſtquàm Hoſtiæ diviſæ particulam in Calicem immiſerit Celebrans, Diaconus Calicem cooperit. *Cerem. Epiſc. ſuprà*, Caſtald. *ſuprà*. Advertat Diaconus, ne teneat pedem Calicis, dum Celebrans frangit Hoſtiam, ùt aliqui gratis faciunt. Bauld. *part. 3. ſuprà n. 11.* Biſſ. *ſuprà*. Præfatus Diaconus etiam genuflectere debet unico genu cum Celebrante ad adorandum Sacramentum, hoc eſt primùm poſtquàm diſcooperuerit Calicem, deinde poſtquàm cooperuerit; & deinde ſurgens ſtat: Bauld. *part. 3. & part. 1. ſuprà n. 55.* Caſtald. *ſuprà*. nunquam tamen, dum genuflectit, manus ſuper Altare ponat, ad differentiam Celebrantis. Biſſ. *ſuprà* §. 39.

XXXIX. Rubr. n. 8. pag. 131. *Subdiaconus reddita Patena, & depoſito velo, &c.*) Subdiaconus verò reddit Patenam Diacono, & deponit velum oblongum, quod ab humeris ejus pendebat, & quod accipere debet ambabus manibus ſecundùs Ceremoniarius, vel primus Acolythus; *Cerem. Epiſ. lib. 1. cap. 10. §. 6. & lib. 2. cap. 8. § 75.* qui facta genuflexione utroque genu, ùt vult Hippol à Portu *part. 2. de Miſſa Sollem. tit. 10. Rubr. 8. in adnot. n. 10.* vel etiam unico genu, defert illud ambabus manibus ad credentiam, ibique plicatum ſuper eam ponit: tum Subdiaconus ibidem, nempe ad dexteram Diaconi genuflectit; Bauldry *part. 3. ſuprà*, & redit ad ſuum plani medium retro poſt Celebrantem per gradus anteriores Altaris, ibique ſtat facie ad Altare verſa. *Cerem. Epiſ. lib. 1. cap. 11. §. 6. & lib. 2. cap. 8. §. 75.* Caſtald. *lib. 1. ſect. 7. cap. 1. n. 18.*

XL. Rubr. n. 8. pag. 131. *Et cùm dicitur Pax Domini, &c.*) Cùm Celebrans dicit *Pax Domini*, Subdiaconus genuflectit in loco ſuo ſuper infimum gradum in medio ubi erat, & accedit ad ſiniſtram Celebrantis; & ſtatim ac pervenit ad ejuſdem ſiniſtram, genuflectit iterum apud Altare, eodem tempore, quo poſt coopertum Calicem, tam Celebrans, quàm Diaconus ſuis in locis genuflectunt: Caſtald. *lib. 1. ſuprà n. 19.* Bauld. *part. 3. ſuprà n. 12.* & Benven. §. *Cùm Celebrans*: interim primus Ceremoniarius accedit juxta ſolitum ad cornu laterale Evangelii, genuflectens utroque genu. A Portu *ſuprà n. 13.*

XLI. Rubr. n. 8. pag. 131. & Gavant. ibid. col. 1 lit. ſ *Dicunt Agnus Dei, &c.*) Tum Celebrans, & Miniſtri inclinati ſimul inclinatione medica, junctis manibus ante pectus, dicunt ſimul, *Agnus Dei, &c.* ſubmiſſa voce: Caſtald. *lib. 1. ſect. 7. ſuprà*: & dum dicunt prima vice *Miſerere nobis*, disjungunt manus, ſiniſtram infra pectus ponunt, & dextera percutiunt pectus, eamque pariter pectori admotam tenent, uſquedum percutiunt pectus ſecunda, & tertia vice ad alia verba *Miſerere nobis, & Dona nobis Pacem.* Biſſ. *lit. C. n. 197. §. 50.* & Benvenuti ſuprà cit. loc. Idem facit Celebrans, qui tamen, dum ſibi percutit pectus, ſiniſtram ponit ſuper Corporale de more. Gavant. Biſſ. *cit. loc.* & Bauld. *part. 3. ſuprà*.

Primus pariter Ceremoniarius, & reliqui Miniſtri inferiores, inclinati circa Altare, in dicta

dicta circumſtantia percutiunt ſibi pectus. Bauldry, Biſſus, & Benvenuti *ſuprà*. Ex qua conſuetudine, qui ſunt in Choro, illud etiam eodem modo dicunt, inclinati versùs Altare inclinatione mediocri. Obſervandum hic eſt, Romæ multos etiam Cardinales in Cappella Pontificia, dum Celebrans tria producit ſigna Crucis cum particula Hoſtiæ, dicens *Pax Domini, &c.* ſignare in fronte, ore, & pectore, ſicuti facere ſolent, qui aſſiſtunt Miſſæ Privatæ in principio Evangelii: verùm hoc fit ex particulari devotione, nec ad Ritum Eccleſiaſticum pertinet; ùt expreſsè tradit Nicolaus de Bralion *ſup. n.* 2.

Subdiaconus dicto *Agnus Dei*, & facta ibi ad Altare genuflexione unico genu Sacramento, redit retro Celebrantem, non deſcendens in ſuum locum in plano, ſed ſtans in ſecundo gradu Altaris (ubi Diaconus ſtare debet, quando eſt retro Celebrantem) ut commodius ab ipſo Diacono pacem recipere valeat. Biſſus *ſup.* §. 51. Nicolaus de Bralion *ſuprà n.* 3. Interim primus Ceremoniarius accedet ad librum, facta priùs genuflexione. A Portu *ſuprà n.* 15.

XLII. Rubr. n. 8. pag. 131. *Diaconus verò à dexteris genuflexus expectat pacem.*) Diaconus autem ſtatim genuflectit utroque genu in ſuppedaneo à dexteris Celebrantis, & ſic remanet per totam primam Orationem, *Domine Jeſu Chriſte qui dixiſti, &c.* quam de more dicit Celebrans ſubmiſſa voce. Biſſus, Nicolaus de Bralion, Benvenuti *ſuprà* § *Dicto, &c.*

Finita ſupradicta Oratione *Domine Jeſu, &c.* vel circa finem ejuſdem, ut ſimul cum Celebrante oſculari poſſit Altare, ſeſe erigit; & manibus ante pectus junctis, non autem ſuper Altare poſitis, illud oſculatur, ſed extra Corporale, dum Celebrans illud oſculatur in medio, poſitis manibus ſuper Corporale. Bralion, Benvenuti, Biſſus *lit. D. n.* 123. §. 41.

XLIII. Rubr. n. 8. pag. 131. & Gavant. ibid. col. 1. lit. t *Et à Celebrante complexus, accipit pacem.*) His peractis Celebrans dat pacem Diacono; ſed antequàm ei pacem offerat, non debet Sacramento genuflectere, nec id iterum facere, quando, oblata pace, ad Sacramentum ſe convertit; quia Rubricæ, & Auctores præſcribunt genuflexionem ſolùm, quando Celebrans accedit, aut recedit à medio Altaris, in quo eſt Sanctiſſimum Sacramentum expoſitum; nec ullus de tali genuflexione facienda mentionem facit. Lohner *part.* 2. *tit.* 24. *de Ritu Sollem. n.* 2. Celebrans igitur terminata dicta prima Oratione, & oſculato Altari, Diaconum amplectitur, ita ut brachia bina ſuper humeros ejus ponat; Arnaudus *part.* 2. *tit.* 10. *n.* 26. Lohner *part.* 2. *ſuprà n.* 1. aut ſaltem manus ſuas quaſi ſuper humeros Diaconi deponat. Bauld. *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 8. *n.* 13. Benven. *ſuprà*, à Portu *ſuprà n.* 18. Si tamen alicubi viget conſuetudo, ut qui dat pacem, ſolùm manum dexteram ſuper ſiniſtrum humerum accipientis, ſiniſtram verò ſub axillis ponat, poterit & illa retineri. Lohner *part.* 2. *ſuprà n.* 1. à Portu *ſuprà* Porro Diaconus ſuppouit brachia ſua ſub brachiis Celebrantis, eique caput inclinat ante, & poſt amplexum, acceptamque pacem. Biſſus *lit. D. n.* 123. §. 41. Bauld. *part.* 3. *cap.* 11. *art.* 8. *n.* 13.

XLIV. Rubr. n. 8. pag. 131. & Gavant. ibid. col. 1. lit. u *Siniſtris genis*) Et appropinquat ſiniſtram genam ſiniſtræ genæ Celebrantis, ita ut genæ leviter ſe tangant; De Bralion *ſuprà*, Chriſtiani *ſect.* 1. *cap.* 11. *n.* 14. interim Celebrans dat pacem dicens, *Pax tecum:* cui Diaconus reſpondet, *Et cum Spiritu tuo.* Non deſunt tamen, qui præſcribunt, in prædicto caſu ſiniſtras genas, quas ſibi invicem admovent, offerens, & accipiens pacem, approximandas eſſe ſine contactu. Ceremoniale Monaſticum *lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 14. quo facto, & dicto, Celebrans ad librum converſus, proſequitur alias Orationes, ùt in Miſſa Privata. Diaconus autem accepta pace, & facta genuflexione in eodem ſuppedaneo, in quo pacem recepit, vertit ſe ad Subdiaconum per latus ſuum ſiniſtrum, advertens ne terga vertat Sacramento; Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 14 & *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n.* 57. cui tunc Diaco-

Digitized by Google

nus non ſe inclinat: quia qui pacem defert, quicunque ſit, nulli quantumvis ſupremo Principi (etiam ſi eſſet Imperator, vel Rex) reverentiam facit, antequàm ei pacem det, ſed ſolùm poſt datam pacem. Ceremoniale Epiſcop. *lib.* 1. *cap.* 24 §. 5. & Gavantus *lit.* y. & alii Rubriciſtæ communiter. Subdiaconus tamen Diacono ſe inclinat, quia qui pacem accipit, pro qualitate perſonæ, plùs vel minùs inclinat ſe, antequàm accipiat pacem. Gavant. *ſuprà*, Bauld. *part.* 3. *ſuprà*, Bralion *ſuprà n.* 4. & alii communiter. Itaque Diaconus ſuperimponens brachia ſua brachiis Subdiaconi, dicit, *Pax tecum*: à Portu *ſuprà n.* 22. Bauld. *part.* 1. c. 12. *art.* 1. *n.* 57. Subdiaconus verò, ſiniſtram ſuam genam ſiniſtræ Diaconi jungens, brachia ſua brachiis Diaconi ſupponit, reſpondetque, *Et cum ſpiritu tuo.* Bauldry *part.* 1. *cap.* 13. *art.* 1. *n.* 35. Turrinus *part.* 1. *ſect.* 3. *cap.* 2. §. *Subdiaconus*, Bralion *ſuprà num.* 4. Tandem mutuò dicti Miniſtri ſe inclinant, quia in fine poſt datam pacem, tam deferens illam, quàm recipiens, pro perſonarum qualitate ſe inclinare debent. Cerem. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 24. §. 5. Si autem recipiens pacem ſit major dante illam, putà Canonicus Cathedralis, reſpectu Beneficiati; tunc aut parùm, aut nihil inclinatur. Turrinus *ſuprà*. Obſervandum itaque eſt hìc, quòd quotieſcunque datur, & recipitur pax, ea omnia ſervari debent, quæ diximus de Diacono, & Subdiacono, ſcilicet, ut dans pacem, nullatenus ante dictam pacem caput inclinet; ſed benè qui eam recipit, (dummodò accipiens non ſit major, ùt mox cum Turrino eſt adnotatum) deinde quòd dans pacem ſuperimponat brachia ſua brachiis, ſeu ambas manus ſuas ſcapulis recipientis; niſi tamen recipiens dignior eſſet, quàm dans, quia tunc dans pacem ſupponit brachia ſua recipienti illam. Bauldry *part.* 1. *cap.* 13. *art.* 1. *num.* 36. & à Portu *ſuprà n.* 22. Demum mutuò ſe inclinent inclinatione unicuique debita proportionaliter, hoc eſt plùs, vel minùs ſecundùm qualitatem perſonarum. Cerem. Epiſc. Gavantus, Bralion, Arnaud. Chriſtiani *ſuprà*, & alii communiter.

XLV. Rubr. n. 8. pag. 131. & Gavant. ibid. col. 2. lit. x *Subdiaconus accepta pace à Diacono, &c.*) Subdiaconus poſt ſumptam pacem à Diacono, genuflectit cum Ceremoniario, vel alio comite, qui à ſiniſtris Subdiaconi incedere debet eodem modo, quo ipſum Subdiaconum comitatur ad ante, & poſt cantatam Epiſtolam. A Portu *ſuprà n.* 24. Deinde ſurgent ambo; & Subdiaconus habens, ùt dixi, comitem à ſiniſtris, pacem defert in Chorum, quem in medio ſalutat ab utraque parte, (prohibetur enim ſalutatio determinatæ perſonæ, cui danda eſt pax, ſed non ſalutatio Chori, quæ profectò non eſt omittenda; Biſſus *lit. S. n.* 196. §. 20.) & ad digniorem de Choro accedit; cui tunc ſine ulla reverentia propter venerationem pacis, dat oſculum eo modo, quo ſuprà adnotavimus. Ceremoniale Epiſc. *ſuprà* §. 2. Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 2. *cap.* 3. *n.* 1. qua data debitam ei reverentiam facit: & tunc ille dignior præbet pacem ſequenti ſui ordinis à parte ſui Chori, & ſic alteri ſucceſſivè uſque ad ultimum ſui Chori. Cerem. Epiſc. *ſuprà* §. 6. Gavant. Caſtald. *ſup.* & alii. Interim Subdiaconus tranſit ad alteram partem Chori: ſed obſervet, quòd dum tranſit ex una parte Chori ad alteram pro danda pace, Altari genuflectere debet cum ſuo comite in medio, unico genu: & ſi tranſeat ante proprium Epiſcopum, ſimiliter genuflectet; niſi tamen Subdiaconus eſſet Canonicus Eccleſiæ Cathedralis, quia tunc tantùm profundè ſe inclinare debet: ſi verò tranſeat ante aliquem Prælatum, illum ſalutat ſola capitis inclinatione. Biſſus *lit. S. num.* 196. §. 21. Statim ùt Subdiaconus tranſierit ad aliam Chori partem, digniori ſtanti in primo loco, pacem pari diſciplina, ùt prius, defert, & hic dignior tradit ſuo viciniori, & vicinior alteri, & ſic deinceps uſque ad ultimum. Ceremonia-

remoniale Epiſc. Gavantus, & Caſtaldus *ſuprà.*

Hinc habetur, quòd Subdiaconus defert pacem tantùm duobus, nempe digniori ex utraque parte Chori. Ubi tamen ſunt diſtinctæ præbendæ, & plures ordines Clericorum, datur ſemper pax à Subdiacono ab utraque parte Chori, primo, & digniori cujuſque Ordinis, v. g. ſi in Cathedralibus, aut Collegiatis Eccleſiis ſint diſtincti ordines, & præbendæ, datur primò Dignitatibus, deinde primo Canonico Presbytero, & poſteà primo Canonico Diacono, deinde primo Canonico Subdiacono, & poſt aliis per ordinem; & ſemper qui priùs accepit, poſteà dat ſubſequenti ejuſdem ordinis. Cerem. Epiſc. *ſuprà* §. 6. Biſſus *lit. S. n.* 196. § 21. Gavantus, Arnaudus, Chriſtiani, Caſtaldus *ſuprà*, Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 17. à Portu *ſuprà n.* 25.

Si ſit etiam aliqua notabilis diſtantia inter Clericos ejuſdem ordinis, Subdiaconus eam etiam dabit primo, qui eſt remotus ab aliis ſui Ordinis; ne ipſi Clerici cogantur diſcurrere ad recipiendam, & dandam pacem. Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 18.

Si adſit Epiſcopus, qui non habeat Presbyterum aſſiſtentem, convenit ut Diaconus pacem à Celebrante acceptam, ſtatim Epiſcopo deferat; & poſteà eam dabit Subdiacono, & hic Clero, & aliis, ùt ſuprà. Bauldry *ſuprà.*

Si adſit aliquis ſupremus Princeps laicus, vel Prorex, aut Gubernator Provinciæ, vel Magiſtratus, modò ſit ex majoribus, & perpetuis, ab ipſo Subdiacono eis communicatur pax cum oſculo, eodem prorſus modo, quo communicanda eſt omnibus de Clero; imò & eis defertur eodem ordine, quo fuerunt incenſati; ita ut ſi fuerint incenſati ante Clerum, ante illum etiam pacem recipiant; Bralion *ſuprà cap.* 8. *n.* 9. idque totum ſatis apertè colligi poteſt ex Cerem͏oniali Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 23. *de ordine thurificandi* §. 30. *& cap.* 24. §. 3. & ex praxi Capellæ Papæ; & ùt legi poteſt in Ceremoniali Romano Marcelli Corcyrenſis *lib.* 2. Hic mentio facienda eſt de Decreto, quod habetur in noſtro Indice ſub *n.* 81. in quo ſtatuitur, quòd Diaconus, & Subdiaconus accipiunt pacem ab Epiſcopo celebrante, ſtatim poſt Diaconos aſſiſtentes.

XLVI. Gavant. pag. 131. col. 2. lit. y *Laicis verò datur per inſtrumentum, &c.*) Si aliis laicis nobilioribus, vel Magiſtratibus minoribus danda ſit pax, defertur pax cum inſtrumento pacis, ſeu tabella argentea, aut ex pretioſa aliqua materia confecta, in qua ſit imago Crucifixi, & non per Patenam vice tabellæ, quia prohibetur à S. Pio V. neque per oſculum; Biſſus *lit. I. n.* 183. §. 2. Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 19. Bralion *ſuprà n.* 10. & tunc, dum dicitur *Agnus Dei*, Ceremoniarius, aut unus Acolythus, accipit de credentia cum velo coloris convenientis (quod ejus manubrio appenditur) inſtrumentum; & dum Diaconus genuflexus expectat pacem, ipſe pariter genuflexus poſt illum juxta Altare cum ipſo Diacono, quando tempus eſt, ſurgit. Accepta autem pace à Celebrante, Diaconus, facta genuflexione, illam priùs dat Subdiacono, ùt ſuprà dictum eſt; & poſt datam pacem ipſi Subdiacono, Ceremoniarius, vel Acolythus offert Diacono inſtrumentum, quod oſculatur (quia tale inſtrumentum pacis oſculandum eſt vel à Celebrante, vel ab eo, qui immediatè, ùt eſt Diaconus, ab eodem Celebrante pacem accepit; quam ſecundam ſententiam tenent Bauldry, & à Portu) dicens *Pax tecum*; & Ceremoniarius, ſeu Acolythus reſpondet, *Et cum ſpiritu tuo.* De Bralion *ſuprà num.* 10. Bauldry *part.* 3. *ſuprà num.* 19. Biſſus *lit. S. num.* 196. *& lit. I. num.* 183. §. 2. Deinde Ceremoniarius, ſeu Acolythus à ſiniſtris Subdiaconi incedens, defert ſecum dictum inſtrumentum, ut illud ſuo

tempore eidem Subdiacono tradat, ſcilicet quando Subdiaconus illud daturus eſt oſculandum laicis; ſtatim accipit: Bauldry *part.* 1. *cap.* 12. *art.* 1. *n* 37. (& poſt quodlibet oſculum, ſi pluribus inſignibus viris exhibeatur prædictum inſtrumentum, ipſe velo, quod, ùt ſuprà adnotavimus, manubrio erit appenſum, leviter extergit, reverentiæ cauſa, ubi deoſculatio facta eſt; Bralion *ſuprà*, Lohner *part.* 2. *tit.* 24. *de Rit. ſollemn. n.* 4.) qui accedens ad ſupradictos viros nullam faciens reverentiam, niſi poſt deoſculationem, dicit *Pax tecum*, & illi reſpondent, *Et cum ſpiritu tuo*. Bralion, Lohner, à Portu de Miſſa Sollemni *Rubr.* 8 *n.* 27. Bauldry *ſuprà*: & notandum, quòd illi, qui accipiunt pacem per inſtrumentum, non debent ſtare, ùt omnino ſtare debent illi, qui per oſculum pacem accipiunt, ùt ſuprà dictum eſt, ſed manent genuflexi. Turrinus *part.* 1. *ſect.* 3. *cap.* 2. §. *Si pax laicis*.

XLVII. Gavant. pag. 131. col. 2. ead. lit. y *Ordo verò dandi pacem, &c.*) Hìc declarat Gavantus, quòd ordo dandi pacem eſt idem, qui ſervatus eſt in incenſatione: unde etiam in danda pace perſonis laicis, idem ordo ſervandus eſt, quo fuerunt à Diacono incenſati; ſed pax laicis datur ſingulis per inſtrumentum, ad differentiam pacis datæ per oſculum, quæ datur primo ſolùm cujuſcunque Ordinis: Diaconus tamen non debet unquam offerre pacem laicis, neque Domino loci; ùt notat Gavantus ex Decreto S. R. C. dato in noſtro Indice ſub *n.* 145.

Diaconus data pace Subdiacono, ſtatim tranſit ad ſiniſtram Celebrantis, ſeu ad librum, incedens per ſecundum gradum, & non genuflectens in medio, ùt malè faciunt multi; ſed in acceſſu ad Altare, ſeu ad ſiniſtram Celebrantis genuflectit unico genu, & ſtatim ſurgens, ibi eidem aſſiſtit: & cùm Celebrans dicit, *Domine non ſum dignus*, Diaconus profundè ſe inclinat; & manu ſiniſtra infra pectus poſita, percutit dextera pectus: & dum Celebrans ſe communicat, ad utramque ſpeciem profundè ſe inclinat versùs Altare manibus junctis; tempore verò intermedio ſtat erectus. Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 21. Lohner *part.* 3. *tit.* 2. §. 2. *n.* 3.

Subdiaconus data pace, ùt ſuprà, & iterum facta reverentia utrique parti Chori cum ſuo comite, redit ad Altare; & facta in medio ſuper infimum Altaris gradum genuflexione unico genu cum ſuo comite, ſurgit unà cum ipſo, & ſtatim dat pacem eidem Miniſtro comiti, qui illam diſtribuit (facta genuflexione unico genu Altari, & ſalutato Choro ab utraque parte) primo Miniſtro, qui primus dabit eam ſubſequenti, hic alteri, & ſic ſucceſſivè: tum tranſit ad alteram partem cum reverentiis debitis, ùt ſuprà, & pacem pari diſciplina dat etiam primo Miniſtro alterius partis Clericorum, ùt ſuprà, qui eam ſubſequenti tribuit. Biſſus *lit. S. n.* 196. §. 23 Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 22 & notandum, quòd ſi pacem acceperit à Subdiacono, Ceremoniarius poſt datam pacem Acolytho (qui eam diſtribuet aliis Clericis, ùt mox diximus) recipit ſe ad cornu Epiſtolæ. Lohner *part.* 3. *tit.* 4. *n.* 12.

Subdiaconus data pace ſuo comiti, aſcendit ad Altare, ſe conferens ad dexteram Celebrantis; ubi facta genuflexione unico genu Sacramento, ſurgit, inclinat ſe, cùm Celebrans dicit *Domine non ſum dignus*; & manu ſiniſtra infra pectus poſita, percutit pectus dextera, ùt Diaconus, & facit totum id, quod diximus ſuprà de Diacono, ſicùt etiam genuflectit ante utramque Communionem cum Celebrante.

XLVIII. Rubr. n. 8. pag. 131. *Subdiaconus, quando opus eſt, Calicem diſcooperit.*) Stans ad dexteram Celebrantis, quando opus eſt, Subdiaconus Calicem diſcooperit, hoc eſt dum Celebrans incipit, *Quid retribuam Domino, &c.* Deponendo pallam ſuper Corporale de more. Biſſus *ſuprà*; Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 22.

Dum

Dum Celebrans Sacrum Sanguinem ſumit, vel etiam citiùs, primus Acolythus de credentia maturè defert ampullas aquæ, & vini, & accedit ad latus Epiſtolæ; & quando opus eſt, eas ſucceſſivè porrigit Subdiacono ſine oſculis: Subdiaconus verò infundit vinum in Calicem manu dextera ad nutum Celebrantis pro ejus purificatione, cum reverentia prævia, & oſculis ampullæ tantùm, porrigente ipſo Celebrante Calicem ſuper Altare, non extrà. Infuſo vino pro purificatione, Subdiaconus infundit vinum pro ablutione manu dextera ſuper pollices & indices Celebrantis: eoque infuſo, & reddita ampulla vini Acolytho, eadem manu dextera accipiens ampullam aquæ, infundit eandem aquam ſuper eoſdem digitos, eo modo, quo facit in adminiſtratione vini (prædicta autem oſcula in Miſſis Defunctorum omittuntur, ùt dicemus ſuo loco) tandem reddit etiam ampullam aquæ eidem Acolytho, qui utramque acceptam reportat ad credentiam ſine genuflexione, ſed cum conſueta inclinatione. Bauldry *part.* 1. *ſuprà*, & à Portu *tit.* 10. *de Miſſ. Sollemn. num.* 30.

XLIX. Gavant. pag. 132. col. 2. lit. a *Si non redierit Subdiaconus, ſuppleat Acolythus, &c.*) Quòd ſi Subdiaconus adhuc ſit impeditus in diſtribuenda pace, ita ut nondum redierit ad Altare pro miniſtrandis ampullis Celebranti (licèt melius eſſet, quòd in meditatione SS. Sacramenti, ſumpta Hoſtia, ipſe Celebrans remaneret, donec rediret Subdiaconus ad diſcooperiendum Calicem; Bralion *ſuprà n.* 13. Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 23.) quis debeat interim loco Subdiaconi inſervire, in dubium vertitur à Rubriciſtis. Gavantus hoc loco vult, hunc defectum Subdiaconi ſupplendum eſſe ab aliquo Acolytho; Bauldry verò *part.* 3. *ſuprà num.* 23. & Bralion *ſuprà n.* 13. volunt id eſſe præſtandum à Diacono; & dicunt in hoc caſu, Diaconum, poſtquàm Celebrans ſumpſerit Sacram Hoſtiam, debere, facta genuflexione in loco, in quo eſt à ſiniſtris Celebrantis, accedere ad ejus dexteram; ſed dum hæc agit Diaconus, Ceremoniarius libro aſſiſtat loco illius; Bralion *ſuprà*; & iterum facta genuflexione unico genu Sacramento, inſervire ad diſcooperiendum Calicem, quando opus eſt, & miniſtrare ampullas; & addunt, tunc Diaconum debere recedere, & recipere ſe ad librum, facta genuflexione in acceſſu, & receſſu, quando Subdiaconus ad Altare redierit, ad quem ſpectabit in reliquis inſervire modo jam dicto: unde videtur liberum eſſe cuicunque amplecti Gavanti, vel Bauldry, & Nicolai de Bralion placitum, cùm præfati Auctores nullam de hoc Ritu reddant rationem. Mihi tamen congruentior videtur opinio Bauldry, & Nicolai de Bralion, hoc eſt, quòd Diaconus in ſupradicto caſu tranſeat ad dexteram Celebrantis: tum quia id colligi poteſt ex Ceremon. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 10. *de officio Subdiaconi* §. 6. tum quia non videtur conveniens, quòd Acolythus miniſtret ampullas Celebranti in Miſſa Sollemni, cùm hoc ſpectet ad Miniſtros Sacros: & quamvis tot frequentes acceſſus, & receſſus Diaconi ex una parte ad aliam videantur importuni, ùt rectè docet Biſſus *lit. S. num.* 196. §. 25. tamen in hoc caſu videntur tolerandi.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, & Pontificalis, ſervando in danda pace, & diſtribuenda Communione Cleri, & aliorum Fidelium.

L. Rubr. n. 9. pag. 132. *In Miſſa Pontificali, Aſſiſtens accipit, & defert pacem, &c.*) *Gavant. Rubr. Miſſ.* Quando in Miſſa Sollemni, præſertim Pontificali, adeſt Presbyter aſſiſtens cum pluviali,

 dicto

dicto *Agnus Dei*, accedit ad dexteram Celebrantis (Diaconus verò ad librum) & ibi eodem Ritu, quo Diaconus, ab eo ſcilicet Celebrante recipit pacem, & eam ipſemet diſtribuit, ùt Subdiaconus, qui tunc accedit ad eandem dexteram, & aſſiſtit Celebranti, ùt ſuprà dictum eſt; & regulariter, juxta ſententiam Gavanti, quicitat Craſſum, dat illam priùs Diac no, qui paulùlùm ſe retrahit ab Altari, ut illam recipiat; & immediatè poſt, illam dat Subdiacono. Id inquam regulariter obſervatur, præſertim ſi Diaconus ſit Canonicus Eccleſiæ Cathedralis, & non ſit in Choro aliquis Prælatus, cui ſecundùm conſuetudinem, pax ſit priùs deferenda; in quo caſu Aſſiſtens, illam etiam diſtribuet in Choro, antequàm det ipſi Diacono, cui illam dabit reverſus ad Altare; & tunc, qui illum comitatus eſt, eam recipiat à Subdiacono, poſtquàm illam ipſe receperit à Diacono. Hæc omnia docet de Bralion *ſuprà n. 8.* verùm Caſtaldus *lib. 2. ſect. 7. cap. 11. n. 7.* vu't in prædicto caſu pacem accipi imm ediatè à Diaco o, & dari per eum Subdiacono, qui portat illam priùs ad Chorum, & ultimò dat Cappellano aſſiſtenti ad Altare, tum Ceremoni rio; cui ſententiæ adſtipulatur Ceremoniale Fratrum Minorum Obſerv. *part. 2. cap. 12.* in quo tamen adnotatur, hoc verum eſſe, dummodò Cappellanus non aſſiſtat Generali; quia ſi aſſiſtit Generali, tunc ipſemet Aſſiſtens accipit immediatè pacem à Celebrante.

Adnotare debemus, quòd in nova Gavanti editione *poſt Rubricam n. 9 in fine lit. a. pag. 132. col. 1.* addita ſint ſequentia verba: *Sed eo præſente Subdiaconus dabit pacem Diacono, poſt datam pacem in Choro. Congreg. Rit. 17. Jun. 1606. & 15 Martii 1608.* quæ tamen verba reddunt ſenſum confuſum, & non ſunt propria Gavanti verba, quia non reperiuntur in antiquis ejuſdem editionibus: unde ab alio ſunt addita.

Ritus miniſtrandi Euchariſtiam intra Miſſam Sollemnem.

LI. Rubr. n. 9. pag. 132. & Gavant. ibid. col. 1. lit c *Si in Miſſa Sollemni fiat Communio, &c.*) Quando in Miſſa Sollemni facienda eſt Communio, poſtquàm Celebrans ſumpſerit Sanguinem, & antequàm in Calice ponatur vinum pro purificatione, cooperit Calicem palla, illumque retrahit aliquantulùm versùs cornu Evangelii, ut tamen ſemper ſit ſuper Corporale, & lapidem Sacrum. Bralion *ſuprà cap. 9. n. 2.* Diaconus verò, ſi ad ſiniſtram pro libro aſſiſtat, tranſit ad dexteram; Subdiaconus autem, ſi pacem detulit in Choro, & ſit ad eandem dexteram, tranſit ad ſiniſtram, facta tamen ab utroque in acceſſu, & receſſu genuflexione unico genu Altari. Advertat autem Subdiaconus, dum eſt in via, ut gradum ſuperiorem cedat Diacono. Biſſus *lit. S. §. 24.* ideò in acceſſu ad cornu Evangelii, ſeu ad ſiniſtram, tranſeat per planum; Bauldry *part. 3. ſuprà art. 10. n. 1.* & Diaconus per ſecundum gradum; qui, cùm ad dexteram Celebrantis pervenerit, facta ibidem genuflexione, ùt ſuprà, Pyxidem Particularum, ſi in Miſſa ſint conſecratæ, collocat in medio Altaris, ubi priùs erat Calix; qua poſita eam diſcooperit, & iterum genuflectit. Bauld y *ſuprà*, Bralion *ſuprà num. 5.*

LII. Gavant. pag. 132. col. 1. ead. lit. c *Quòd ſi ea extrahenda ſit de Tabernaculo, &c.*) Si verò Pyxis extrahenda ſit de Tabernaculo, tunc Celebrans, ut relinquat locum medium Diacono, recedit cum Subdiacono versùs cornu Evangelii, & ibi ambo utroque genu ſuper ſuppedaneum prope Altare genufle-ctunt. Biſſus *lit. C. ſuprà §. 52.* ſicùt etiam alii Miniſtri, qui ſunt circa Altare, genuflectunt, quod & faciunt omnes communicandi. Bauldry *ſuprà*; de Bralion *ſuprà n 4.* Canonici verò, & Clerus, ſi non ſunt communican-

nica di, non debent genuflectere, ſed ſtare debent. Ceremoniale Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 29. §. 3. Diaconus autem (ablata priùs per eum tabella Secretarum, & tradita alicui Acolytho, qui eam deponit ſuper credentiam, vel in alio loco decenti) aperit Tabernaculum, ac mox unico genu genuflectit, & ſtatim ſurgit, ac Pyxidem è Tabernaculo extrahit, quam ponit in medio Altaris ſuper Corporale: deinde illam aperit, cujus operculum ſuper Altare ponit, & poſteà iterum unico genu Sacramentum adorat, & ſurgens recedit à medio: ac mox Celebrans cum Subdiacono ſurgit, & redit ad medium Altaris; Subdiaconus verò ſtat à ſiniſtris illius ſuper ſuppedaneum, & Diaconus deſcendit in planum (ſed advertat, ne terga vertat Sacramento) versùs cornu Epiſtolæ; & ibi non genuflexus, ſed ſtans inclinatus versùs Celebrantem aliquantulùm tantùm; Ceremoniale Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 39. §. 1. & Bralion *ſuprà* (eò quòd fortè ad verba, *Et tibi Pater*, & *te Pater*, debeat profundè inclinare) manibus junctis dicit *Confiteor* alta voce, ſeu cantat; Cerem. Epiſc. *ſuprà*; ſi ſit Communio generalis, vel conſuetudo. Biſſus *ſuprà*, Bauldry *part.* 3. *ſup. art.* 10. *num.* 3.

LIII Gavant. pag. 132. col. 1. ead. lit. c *Qui dicto Confiteor, &c.*) Finita Confeſſione, Celebrans, qui ſtabat facie ad Altare converſa, genuflectit unico genu Sacramento: poſteà converſus non penitus ad Diaconum, ſed paululùm ad communicandos versùs cornu Evangelii, ne terga Sacramento vertat; Biſſus *lit. S. ſuprà* §. 53. de Bralion *ſup. n.* 6. dicit *Miſereatur veſtri, &c Indulgentiam, &c.* eodem modo, quo facienda eſt Communio in Miſſa Privata, &c. ùt ſuprà expoſuimus, dextera producit ſignum Crucis, cui Diaconus, adhuc inclinatus, reſpondet *Amen.* Biſſus *ſupr. &c.* Verùm ſi Diaconus cantet *Confiteor*, tunc Celebrans retrahet ſe à cornu Evangelii, verſa facie ad cornu Epiſtolæ, & Subdiaconus ſtabit poſt ipſum Celebrantem, dum Diaconus cantat *Confiteor*; quo cantato, Celebrans dat voce intelligibili abſolutionem, ùt ſuprà; qua finita, ſtatim mutat locum; Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 29. §. 3. videlicèt Celebrans cum Subdiacono vertit ſe cum debitis genuflexionibus ad Altare, & reliqua facit ùt ſuprà.

Dum dicitur à Diacono, vel cantatur *Confiteor*, duo Acolythi, extendunt tobaleam, ſive mappam, quam hinc inde à lateribus quaſi jacentem ſuſtinent, ante Celebrantem genuflexi, ambabus manibus per quatuòr angulos, donec peracta ſit Communio Clericorum, & non aliorum: quia laici, ùt diximus etiam ſuprà, Communionem ad cancellos accipere debent, ſuper quos debet extendi linteum. Bauldry *part.* 3. *ſuprà num.* 5.

Si Diaconus, & Subdiaconus Communionem accepturi ſunt, ille facta genuflexione poſt datam abſolutionem, accedit ad partem Epiſtolæ, ubi genuflexus ſuper ſecundum gradum Altaris, expectat Communionem; Subdiaconus verò ante Confeſſionem accedit ad partem Evangelii, ubi etiam genuflexus ſupra gradum Altaris, viciniorem ſuperiori, in medio expectat. Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 5. de Bralion *ſup. num.* 7.

Poſt hæc Celebrans accepta Pyxide cum genuflexione ſolita, clara, & integra voce profert verba, *Ecce agnus Dei, &c* & ter, *Domine non ſum dignus, &c.* (ad quæ non neceſſe eſt ut aliquis pectus ſuum percutiat) deinde priùs præbet Communionem Diacono, tum Subdiacono genuflexis ante, & ſupra dictum linteum. Bauldry *part.* 3. *ſupr. n.* 6. & poſt ſumptam Communionem, ſupradicti Sacri Miniſtri deſcendunt gradus Altaris, & faciunt genuflexionem Sacramento, & pergunt ad Credentiam, ubi ſe purificant ex Calice ad id præparato, & cum manutergio ibidem poſito os tergunt.

LIV. Gavant. pag. 132. col. 2. ead. lit. c *Dum alios Celebrans communicat, &c.*) Facta autem

autem ſua purificatione, iterum Diaconus, & Subdiaconus accedunt ad Altare per planum, ubi faciunt genuflexionem Sacramento unico genu: tum aſcendunt gradus Altaris, Diaconus quidem in cornu Epiſtolæ pro miniſtranda purificatione, Biſſus *lit. M. n.* 150. §. 6. cum aliquo Calice illis, qui communicaverunt, loquendo tamen de Clericis, qui Clerici Calicem nuda manu non debent tangere, ſed mappa cooperta; Bralion *ſuprà num.* 12. imò meliùs purificent ſe ex alio vaſe, in quo ſit vinum aqua mixtum, vel juxta Ceremoniale Epiſcop. ſolùm vinum, ſicùt etiam docet de Bralion *ſup. num.* 11. Præthereà magis decet, ut etiam Clericis hujuſmodi purificatio miniſtretur ab aliquo Acolytho, & etiam poſſunt Clerici purificationem ſibi ſumere in cornu Epiſtolæ ad credentiam; & tunc accepta Communione recedunt per latus Epiſtolæ ad eandem credentiam, ut ibi purificationem accipiant; ſemper autem exeant à Communione per latus Epiſtolæ cum debita genuflexione. Biſſus *lit. D. num.* 123. §. 43. Bauldry *part. 3. ſupr. num.* 10. Subdiaconus autem ſtet ad dexteram Celebrantis. Biſſ. *lit. M. ſupr.* ſi Diaconus miniſtret purificationem, ùt ſuprà; ſi verò miniſtretur ab aliquo Acolytho, tunc Diaconus ſtabit ad dexteram Celebrantis manibus junctis, & Subdiaconus ad ſiniſtram, pariter manibus junctis; vel etiam Diaconus Patenam ſub mento communicandorum tenere poterit: experientia enim neceſſitatem hujuſmodi Ritus evidenter probat, præſertim quando magnus eſt numerus communicandorum. Bauldry *part. 3. ſupr.* Sed in hoc recepta loci conſuetudo eſt attendenda.

Si verò Diaconus, & Subdiaconus non accipiant Communionem, quia videlicet ſunt Sacerdotes, & Miſſam celebrarunt, vel celebrare volunt, aut alia de cauſa; tunc data abſolutione à Celebrante, ſtatim hinc inde aſſiſtunt ad latera ipſius; ubi converſi ad SS. Sacramentum illi profundè ſe inclinant, dum Celebrans dicit *Domine non ſum dignus*. Decet tamen, ut ſemper Dominicis ſaltem, & Feſtis diebus, dicti Miniſtri Sacri communicent, niſi ſint Sacerdotes. Ceremoniale Epiſc. *lib.* 2 *cap.* 31. & ex Concilio Tridentino *ſeſſ.* 23. *cap.* 13. nec non ex Bauldry *part. 3. ſupr. num.* 11. & ex aliis. Interim à Choro cantatur Antiphona, quæ dicitur Communio: nam cùm talis Antiphona cantetur in ſignum gratiarum actionis, & lætitiæ de ſuſcepta Communione, ùt tradit etiam Chriſtiani *ſect. 1. cap* 11. *n.* 28. *lit.* i. *de myſticis expoſitionibus*; non debet cantari niſi immediatè poſt ſuſceptum à Celebrante Sacr. ſſimum Sanguinem. A Porta *ſup. Rubr.* 9. *in adnot. num.* 3. Bralion *ſuprà num.* 15. De antiquo Ritu canendi prædictam Antiphonam agit Card. Bona *lib.* 2. *cap.* 17. & nos quoque mentionem fecimus ſuprà, agentes de Communione facienda in Miſſis Defunctorum, ſed *tit.* 10. *n.* 27.

Poſt Sacros Miniſtros, Celebrans præbet Sacram Communionem aliis Clericis (qui accedunt ad Altare cum debitis genuflexionibus) etiam Acolythis, ſibi ipſis linteum tenentibus; Cerem. Cler. Reg. S Pauli *lib.* 2. *cap.* 17. ſi alii non ſint, qui illud teneant. Si autem communicandi ſunt Acolythi faces tenentes, ſubſtituant ſibi alios, donec Communionem acceperint; vel Ceremoniarius curet, ut alii ſubſtituantur. Gavantus *hac lit.* c. §. *Qui verò geſtant intorticia*, & Bauldry *part. 3. ſupr. num.* 6.

LV. Gavant. pag. 132. col. 2. eadem lit. c *Sacerdotes cum ſtola de collo pendente communicant.*) Si qui Prælati inferiores Epiſcopo, Sacerdotali tamen charactere inſigniti, ſint communicandi, aut alii etiam Sacerdotes; accedunt poſt Miniſtros Sacros, cum habitu tamen Chorali, & ſtola de collo pendente (ita ex Concilio Bracarenſi advertit Gavantus *hic*) eiſque Diaconus in cornu Epiſtolæ ſtans, præbebit purificationem in aliquo Calice, ſicuti & aliis de Clero præbebit, ùt ſuprà diximus, purifica-

ficationem in aliquo Calice, ſi ſint in Sacris. Bauldry *num.* 7.

Biſſus & Bauldry locis infrà citandis, aſſerunt, quòd ſi Prælati inſignes ſint communicaturi in Miſſa Sollemni, communicent ante Miniſtros Sacros; & ſi eſſet Cardinalis S.R.E. ſive Diaconus, ſive Presbyter, vel etiam Epiſcopus conſecratus, qui rationabili de cauſa propter infirmam valetudinem ſit communicandus, hoc modo ad Communionem procedit, videlicèt: præcedunt Mazzerii, & Ceremoniarius, ſequitur Cardinalis, vel Epiſcopus, & poſteà Digniores de Choro in ſuo habitu Chorali bini ſimul procedentes, ultimò ſequitur ex ſua familia dignior; Cardinalis verò, vel Epiſcopus ob reverentiam Sacramenti caudam ſibi teneat. Biſſus *lit. P. n.* 183. Bauldry *part.* 3. *ſup. n.* 8.

Cum ad Altare pervenerit, adorat Sacramentum genuflexus ſuper pulvino, ante infimum Altaris gradum: tum aſcendit ad Altare (duo Acolythi teneant linteum extenſum; Biſſus *ſuprà* §. 1. vel præfati duo digniores mantile ſuſtinere poterunt ante pectus ejus; Bauldry *ſupr.*) & accipit à Celebrante Communionem, non tamen oſculatur ejus manum, ſed ſolùm faciem poſt Communionem, dummodò Celebrans etiam ſit Prælatus; nam cæterùm nec manum, nec faciem oſculatur. Bauldry, & Biſſus *ſuprà*. Advertendum tamen occurrit, quòd Celebrans pro Communione harum perſonarum, non præmittit *Miſereatur veſtri*, *&c.* nec *Abſolutionem*, *&c.* nec *Ecce Agnus Dei*, *&c.* nec *Domine non ſum dignus*, *&c.* (neque Miniſter præmittit Confeſſionem) ſed abſolutè has perſonas communicat; & qui Cardinalem, vel Epiſcopum comitati fuerunt, non genuflectunt: nam Cerem. Epiſc. *lib.* 2 *cap.* 29. §. 3. vult genuflecti eos ſolùm, qui ſunt communicaturi, cæteros verò ſtare; Biſſus *ſup.* §. 2. licèt contrarium dicat Bauldry *part.* 3. *ſuprà n.* 8. qui ſententiam ſuam ſaniori judicio ſubmittit.

Poſtquàm Celebrans Cardinalem, vel Epiſcopum communicaverit, dignior ille qui Cardinalem, vel Epiſcopum comitatus eſt, ſtans ad ſiniſtram Celebrantis, accipit aliquem Calicem (non illum, quo utitur Celebrans, ùt vult Bauldry *part.* 3. *ſup. n.* 9.) à Presbytero aſſiſtente, ſi adſit, vel eo deficiente, à Diacono; & habens in ſiniſtra ampullam cum vino puro, de eo ponit in Calicem (facta prius prægustatione ab aliquo ex familiaribus Cardinalis in alio vaſe) quem Calicem ſimul cum vino Cardinali offert, qui os ſuum cum illo purificat: mox alius offerat manutergium mundum ad tergendum os. Deinde ſurgit Cardinalis, cui Celebrans ſe profundè inclinat, & Cardinalis mediocri inclinatione reſpondet; & ad ſuum locum revertitur eodem ordine, quo venerat. Biſſus *ſupr.* §. 3. Bauldry *ſupr.* allegans auctoritatem Paridis Craſſi *lib.* 2. *cap.* 49. Sed hic auctor *cit. loc.* non loquitur niſi de Cardinali Legato, de quo ait, quòd: *Si ab Epiſcopo Cardinali celebrante communicandus erit, tunc Legatus à duobus dignioribus Canonicis paratis in medio aſſociatus, ſequente ſuo primo Prælato, ibit caudam per terram trahens, ad Altare, ubi ante infimos gradus genuflexus, ſuper pulvino adorabit; deinde aſcendet ad Celebrantem ſtantem; & ſtans capite inclinato, communicabit medius inter dictos duos Canonicos genuflexos, tenentes aliquod gremiale, ſive mantile ante pectus ipſius Legati: qui non oſculabitur manum Celebrantis ante ſumptionem Hoſtiæ; ſed poſt illam oſculabitur Celebrantem in facie; poſt ſumptionem verò Sacramenti, &c.* Hæc laudat Paris de Craſſis Scriptor ante compilationem Rubricarum Miſſalis reformati, factam à S. Pio V. qui nullum verbum facit de non præmittendis illis precibus, *Miſereatur veſtri*, *Abſolutionem*, *&c.* nec de præmittenda Confeſſione facienda à Miniſtro ante Communionem: quapropter Ceremoniarum Magiſtri benè examinent, utrùm omnia, quæ tradunt Biſſus, & Bauldry, in prædicto caſu ſint admittenda, & ad praxim deducenda.

LVI. Gavant. pag. 132. col. 2 ead. lit. c *Laici verò extra Chorum, &c.*) Facta Communione Clericorum, Celebrans deſcendit ad cancellos, ubi laicos communicat, ante quos Acolythi extendunt linteum, niſi jam ſit appoſitum, ùt ſuprà; eiſque Clericus aliquis porrigit purificationem, præſertim ubi viget talis conſuetudo. Bauldry *part. 3. ſupr. num. 11.*

Ut igitur Communio honeſtiùs fiat, duplex adhiberi debet mappa ad Altare, una pro Miniſtro, altera pro communicandis: non enim decet, ut manutergium Celebrantis ad Communionem deſerviat, nec prorſus purificatorium, & à fortiori, nec velum Calicis adhibeatur. Bauldry *part. 3. ſupr. n. 13.* & Congreg. Viſit. Apoſtolicæ, cujus Decreta attulimus ſuprà, ubi egimus de Communione miniſtranda intra Miſſam Mortuorum.

Finita omnium Communione, Celebrans, ſi erat ad cancellos, redit ad Altare, tenens digitos, pollicem nempe, & indicem dexteræ manus, ſuper Pyxidem, nihil dicens; & dum aſcendit, Miniſtri Sacri elevant hinc inde anteriores illius veſtes; & ibi ad Altare collocat Pyxidem ſuper Corporale in medio, genuflectit Sacram nto unico genu, ſurgit, & diligenter advertit, ſi aliquod fragmentum digitis adhæreat, quod in Pyxidem excutit. Diaconus facta genuflexione unico genu, cooperit Pyxidem in medio Altaris (cui Diacono ideò locum cedit Celebrans, qui interim manet in cornu Evangelii, Subdiacono poſt illum, aliis Miniſtris ſuis in locis genuflectentibus) reponit in Tabernaculo; & antequàm illud claudat, iterum genuflectit unico genu Sacramento Deinde clauſo Tabernaculo, reponit in ſuo loco tabellam Secretarum, quam ei aliquis Acolythus porrigit. Biſſ. *lit. D. n. 123.* §. 44. de Bralion *ſupr. n. 16.* Bauldry *ſuprà num. 14.* Celebrans autem hic, ſicùt in Miſſis Privatis, ùt diximus, non dat Benedictionem, quia eam daturus eſt in fine Miſſæ; Biſſus *lit. C. ſuprà* §. 55. quæ tamen Benedictio, ùt pariter diximus, nullo modo datur in Miſſis Defunctorum.

LVII. Gavant. pag. 133. col. 2. lit. d *Quòd ſi remaneat Sacramentum in Altari, &c.*) Si verò in Altari, in quo celebratur, non ſit Tabernaculum pro SS. Sacramento, & poſt Communionem relictæ ſint reliquæ Particulæ, quæ immediatè, commodè, & convenienti Ritu non poſſint transferri ad Altare, ubi eſt Tabernaculum, niſi finita Miſſa; tunc obſervanda erunt in reliqua Miſſa tam à Celebrante, quàm à Miniſtris ea, quæ dicentur, cùm de Ritu ſpeciali Miſſæ Feriæ 5. in Cœna Domini, & de Miſſa coram SS. Sacramento expoſito, ſermonem habebimus. Videantur etiam Biſſus *lit. D. n. 123.* §. 44. & Bralion *ſuprà* §. 17.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XI. De Communione, & Orationibus poſt Communionem dicendis.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à purificatione Celebrantis, uſque ad Benedictionem dandam in fine Miſſæ.

I. Rubr. n. 1. pag. 133. & Gavant. ibid. col. 1. lit. e *Liber Miſſalis defertur per Miniſtrum ad cornu Epiſtolæ, &c.*) Miniſter Miſſæ Privatæ poſt extinctum cereum congruo extinctorio, genuflectens in medio Cappellæ, aſcendit per gradum anteriorem ad

ad cornu Evangelii, unde defert librum clauſum cum cuſſino, ſi cuſſini non ſint replicati, ad cornu Epiſtolæ, iterum genuflectens in medio ſupra gradum ſuppedanei proximiorem, per quem tranſit; & depoſito libro, per lateralem Epiſtolæ partem, deſcendit, & redit per planum, genuflectens adhuc in medio, ad cornu Evangelii. Bauldry *part. 1. cap. 17. num. 42. & 43.* Corſettus *tract. 1. part. 1 cap. 1.* Gerv. in inſtruct. pro Miniſtro Miſſæ Priv. *cap. 10. num. 7.* Collocato libro ùt ad Introitum, ipſum aperit in folio, in quo Celebrans Communionem lecturus eſt. Bauldry *ſuprà num. 43.* & Gervaſi *ſuprà*: tum Miniſter factis debitis genuflexionibus, ùt ſuprà, genuflectet ſuper infimum gradum à parte Evangelii; ùt initio Miſſæ, ubi aptè reſpondet Sacerdoti celebranti. Lohner, Bauldry, Corſettus, & Gervaſi *ſuprà*.

II. Rubr. n. 1. pag. 133. *Deinde Celebrans ſtans junctis manibus, &c.*) Celebrans verò antequàm diſcedat à medio, iturus ad cornu Epiſtolæ, Cruci ſeſe inclinat inclinatione minimarum maxima; Angel. *part. 3. tit. 11. num. 1.* Gervaſi in inſtruct. Miſſæ Priv. *cap. 11.* & deinde junctis manibus procedit ad cornu Epiſtolæ, ubi clarè ordinariâ voce legit Antiphonam, quæ dicitur *Communio*, abſque capitis inclinatione, aut alia reverentia. Lecta autem prædicta Antiphona, Celebrans ſtans ſemper junctis manibus ante pectus, vadit ad medium Altaris; ibique manibus extenſis, & hinc inde ſuper Altare poſitis uſque ad pulſus excluſivè, oſculatur illud in medio; & eo oſculato, jungit denuo manus ante pectus, vertit ſe à ſiniſtro latere Altaris, quod eſt dexterum Sacerdotis, & poſtquàm ſe vertit, conſiſtit in medio, & circuli, & Altaris; & extendens, ac jungens ante pectus manus, non inclinando caput, aut manus Populo, nec innitendo Altari, quod relinquit à tergo, dicit; ùt alibi explicatum eſt, *Dominus vobiſcum*: tum junctis iterum manibus ante pectus, per eandem viam redit ad librum naturaliter ambulando, ideoque ſiniſtrum latus ad Altare convertendo. A Portu *part. 1. de Miſſa Priv. tit. 11. Rubr. 1. in adnot. num. 7.* & dicit Orationes poſt Communionem eodem modo, numero, & ordine, quo ſuprà dictæ fuerunt Collectæ, præmittendo ſolitam particulam *Oremus*, cum debita Cruci inclinatione minimarum maxima. Lohner *part. 6. & part. 3. num. 159.* Angel. *part. 3. ſuprà*, Gervaſi *ſupr. §. Ricongiunte*, voce clara, & ordinaria.

III. Rubr. n. 1. pag. 133. & Gavant. ibid. col. 1. lit. f *Claudit librum manu dextera, &c.*) Quibus Orationibus finitis, Celebrans per ſe claudit librum manu dextera, cùm illius ſit claudere, cujus ſuit adaperire: Gavantus, & omnes alii Rubriciſtæ cum ipſo: ita verò claudit dictum librum, ut pars foliorum medium Altaris reſpiciat, & per conſequens partem Evangelii, non autem Epiſtolæ; Lohner, Gerv. & Angel. *ſupr. & part. 2. num. 123.* & quidem poſt concluſionem Orationis omnino completam (ſi unica tantùm dicenda ſit) aut poſt concluſionem ultimæ Orationis, ſi plures dicendæ ſint: Caſtald. *lib. 2. ſect. 8. n. 2.* Tonell. Gerv. *ſup.* & alii communiter: hinc errant illi, qui properantes, librum claudunt indecorè ante finem Orationis, aut etiam ante finem concluſionis, eamque memoriter recitando abſolvunt in via, quaſi ex impatientia finis, dum pergunt ad medium Altaris. Quarti *part. 2. tit. 11. Rubr. 1. n. 3.* Lohner *part. 2. tit. 28. n. 6.* Vinitor *part. 2. tit. 11. §. 1.* à Portu *ſuprà num. 9.*

Porro liber relinquatur clauſus ſuper cuſſinum tranſverſo modo, non recto, ut initio Miſſæ; Angel. *part. 2. ſuprà*; quod placet, ſi diutiùs liber relinquendus ſit ſuper cuſſinum, v. g. quia ſuccedere debeat Communio in fine Miſſæ: tunc enim

vel ipſe Sacerdos, vel Miniſter (quod magis probatur, ne Celebrans diutius immorari debeat circa librum) ſic Miſſale tranſvertat; aliter poſſet permitti proùt jacet, nimirum apertus, ſi aliud Evangelium ſit legendum ab Evangelio conſueto S. Johannis. Tonellius *lib. 2. tit. 11. Rubr. 1. num. 1.* Bauldry *ſuprà.*

Caveat Sacerdos, ne recedat à cornu Epiſtolæ, antequàm finierit concluſionem, & Miniſter reſponderit *Amen*: Quarti, Tonellius, Bauldry *ſuprà*: pergat autem ad medium Altaris junctis manibus ante pectus, convertendo latus dexterum ad Altare, ut ambulet naturaliter, ubi illud deoſculatur deponendo manus hinc inde ſuper ipſum: & deinde vertit ſe, ùt alibi dictum eſt; & aperiendo, conjungendoque manus, ùt alibi, voce clara ordinaria dicit: *Dominus vobiſcum.*

IV. Rubric. n. 1. pag. 133. & Gavantus ibid. col. 2. lit. h *Ite miſſa eſt*) Dicto, *Dominus vobiſcum*, ſtans junctis manibus ante pectus versùs Populum erectus, clara, & ordinaria voce, dicit, *Ite miſſa eſt*, abſque ulla capitis inclinatione. Moncius §. 165. Angel. *part. 3. ſup.* Polac. *part.* 1. §. 23. In die Paſchatis, & per totam Octavam, adduntur duo *Alleluja*, quæ replicari debent à Miniſtro, ſtatim ac reſpondit *Deo gratias*: tum Sacerdos per eandem viam, eadem corporis compoſitione, & manuum conjunctione revertitur ad Altare.

Per prædicta verba, *Ite miſſa eſt*, quibus completur Miſſa, fiebat à Sacerdote dimiſſio Populi, ùt diximus in noſtris Obſervationibus, & Additionibus ad Gavanti Commentaria in *tit.* 13. *part.* 1. *num.* 1. *& ſeqq.* Verùm juxta recentiores Ritus terminatur Miſſa per prædicta verba, *Ite miſſa eſt*, quotieſcunque in illa dicitur Hymnus Angelicus, ùt adnotat Gavant. *ibidem lit.* m. è contrà verò quotieſcunque non dicitur talis Hymnus, completur Miſſa per *Benedicamus Domino*, ùt etiam nos ibidem cum eodem Gavanto adnotavimus.

V. Gavant. pag. 133. col 2. lit. i *Dicitur verſus Altare.*) Quando autem terminatur Miſſa per dicta verba *Benedicamus Domino*, ea proferuntur à Sacerdote, non ad Populum, ſed ad Altare converſo; ùt notant Rubr. *n.* 1. & Gavant. *hic*. Prædicta verò verba ſumpta ſunt, vel ex Apoſtolo, vel ex Pſalmiſta, vel ex Hymno trium Puerorum, ubi dicitur: *Benedicamus Patrem, & Filium, &c.* & dicuntur versùs Altare, quia ibi peculiari modo Dominus adeſt; ùt ex Micrologo notat Gavantus. Cæterùm quamvis per illa verba *Ite miſſa eſt*, dimittatur Populus; tamen iſte non diſcedit, neque diſcedere debet, niſi priùs à Celebrante Benedictionem ſuſcipiat. Ita ſtatuitur *in cap. Convenit de Conſec. diſtinct.* 5.

VI. Rubric. n. 1. pag. 133. & Gavant. ibid. col. 2. lit. l *Requieſcant in Pace.*) Tertio modo completur Miſſa, dicendo, *Requieſcant in pace*; & hoc contingit in Miſſis Defunctorum; quæ verba pariter dicuntur versùs Altare, quia ſermo eſt de abſentibus, ùt notat Gavantus *hic*, & dicit Celebrans, *Requieſcant in pace*, ſemper in numero plurali, licèt pro uno celebretur Miſſa; ut nimirum liberentur à pœna, & ut in æterna requie conquieſcant Defunctorum Animæ, quæ in Purgatorio torquentur. Hujus Ritus mentionem facit Durandus *lib.* 4. *cap.* 47. & ante ipſum Stephanus Edveuſis de Sacramento Altaris *cap.* 18. & ut finis hujus officii reſpondeat principio, in quo pro Defunctis æterna poſtulatur requies: & quia Miſſa pro illis ſingulariter applicatur; idcirco in ejus principio, medio, & in fine, requies in pace æterna deſideratur, & poſtulatur, dum dicitur *Requieſcant in pace*, & reſpondetur *Amen*, id eſt fiat quod poſtulatur.

Pro

Digitized by Google

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ſervando in Oratione ſupra Populum, quæ dicitur à Feria IV. Cinerum, uſque ad Feriam IV. majoris hebdomadæ.

VII. Rubr. n. 2. pag. 134. & Gavant. ibid. col. 1. lit. m *Humiliate capita veſtra Deo.*) Terminata concluſione Orationum, quæ dicuntur à Celebrante poſt Communionem, antequàm dicat *Dominus vobiſcum*, in Quadrageſima à Feria IV. Cinerum, uſque ad Feriam IV. majoris hebdomadæ incluſivè, in Miſſa Feriali, non verò in Miſſa de Feſto, ſeu Votiva, additur alia Oratio *Super Populum* hoc modo. Sacerdos ſtans adhuc in eodem loco, ante librum in cornu Epiſtolæ, dicit, extendens, ac jungens manus, voce clara ordinaria (inclinante ſe Miniſtro genuflexo; quam inclinationem incipiat ſtatim ac Celebrans dicere incipit, *Humiliate capita veſtra Deo*, Vinitor. *part.* 2. *tit.* 16. *num.* 40. Lohner. *part.* 3. *tit.* 9. *n.* 12.) *Oremus: Humiliate capita veſtra Deo*, caput eodem tempore ſemel tantùm versùs Crucem inclinans inclinatione minimarum minima. A Portu *ſuprà tit.* 11. *Rubr.* 2. *in adnot. num.* 2. Biſſus *lit. S. num.* 20 §. 75. Poſteà extenſis manibus ante pectus, ſicùt ad Orationem, ſtans erectus versùs Altare ibidem in cornu Epiſtolæ, ſubjungit eadem voce Orationem *Super Populum*; qua finita cum ſua concluſione, claudit librum: mox jungens manus ante pectus, redit ad medium Altaris; ubi eo in medio oſculato, vertit ſe ad Populum, & dicit, ùt ſuprà, *Dominus vobiſcum*, & cætera proſequitur de more, ùt dictum eſt *ſuprà* §. 75.

Gavantus *lit.* n. aſſignat rationem, ob quam in Quadrageſima dicebatur iſta Oratio ſupra Populum; & inhærens ſententiæ Honorii in Gemma Animæ *lib.* 1. *cap.* 6. adſtruit, quòd ſub finem Miſſæ diſtribuebantur Eulogiæ, de quibus ſuprà mentionem fecimus: & quia hic panis benedictus non licebat in Quadrageſima diſpenſari ob jejunium; loco Eulogiarum dicta eſt alia Oratio ſuper Populum. En verba Honorii: *Statutum eſt, ut panis poſt Miſſam benediceretur, & Populo pro Benedictione Communionis partiretur: ſed quia hoc in Quadrageſima fieri non licuit*, propter Jejunium, *Orationem ſuper Populum dici Eccleſia inſtituit, ut per hanc particeps Communionis ſit*: de hoc enim, ùt ſubnectit Cardinalis Bona afferens hanc auctoritatem *lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 2. Fideles ſemper ſoliciti fuerunt, ut ſecum invicem unionem, & communicationem ſervarent, vel Eulogiæ, ſeu Antidori, quod loco doni dabatur, perceptione; vel ſaltem mutuo Orationum conſortio: hæc Cardinalis Bona. Ex quo autem Dominicis diebus non ſervabatur jejunium, Eulogiæ profectò diſpenſabantur; & idcirco diebus Dominicis non dicebatur Oratio ſuper Populum loco Eulogiarum. Aliam rationem, ob quam dicebatur hæc Oratio diebus ſollemnis jejunii, aſſignat Micrologus *cap.* 51. cujus verba nos ſuprà adduximus *num.* 28. agentes de Communione miniſtranda intra Miſſam Mortuorum.

In veteribus autem Sacramentariis Gregorianis, & in nonnullis MSS. in plerìſque Miſſis, etiam extra Quadrageſimam, leguntur hujusmodi Orationes ſuper Populum; quas ex veteri Anglicano Miſſali ſuæ Bibliothecæ Eccleſiaſticæ *tom.* 3. *part.* 2. inſeruit Cornelius Schultingus.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, ſervando à digitorum Celebrantis ablutione, uſque ad ultimam Orationem.

VIII. Rubric. n. 3. pag 134. & Gav. ibid. col. 1. lit. o *Diaconus defert librum*, &c. Dum Celebrans ſumit ablutionem digitorum, & antequàm ea ſumpta pergat ad cornu Epiſtolæ, ùt

ùt facere ſolet in Miſſa Privata, ut ibi legat Antiphonam, quæ dicitur *Communio*; Diaconus, qui adhuc eſt in cornu Evangelii, accipit ambabus manibus Miſſale clauſum, ſuper cuſſinum poſitum (nam illius eſt habere curam Miſſalis: Biſſ. *lit. m. num.* 270.) illudque defert ad cornu Epiſtolæ; ambulans per ſecundum gradum, in medio genufleċtit unico genu Altari: Miſſale verò ponit in cornu Epiſtolæ apertum in folio, in quo Celebrans præfatam Antiphonam legere debet, & quam idem Diaconus Celebranti indicat digito; & ibi in cornu Epiſtolæ, præfatus Diaconus manet aſſiſtens Celebranti, quouſque eam legerit; Biſſ. *lit. D. n.* 123. §. 45. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 7. *c.* 5. *n.* 24. *& lib.* 2. *ſect.* 9. *c.* 1. *n.* 24. juxta quem aſſiſtit pariter Ceremoniarius, qui tamen non debet præoſtendere Celebranti Communionem: quia Ceremoniarius ſupplet vices Diaconi, quando alibi detentus non poteſt aſſiſtere libro, cùm ſolus Diaconus in reliquis aſſiſtat libro. Ex Gavanto *hac lit.* o.

Lecta Communione à Celebrante, Diaconus vadit retrò poſt Celebrantem ipſum in cornu Epiſtolæ ſupra ſecundum gradum; & ſtatim procedit cum eodem per eundem ſecundum gradum ad medium Altaris ſemper poſt ipſum, ubi ſtat versùs Altare, dum Celebrans versùs Populum dicit *Dominus vobiſcum*: tum redit per eundem ſecundum gradum ad cornu Epiſtolæ, ubi poſt Celebrantem ſtat manibus junctis, uſque ad finem Orationis, vel Orationum, ſi plures ſint dicendæ, Biſſ. *lit. D. ſup.* Benven. *ſup.* §. *Diaconus.* Dum Celebrans cantaturus Orationem, vel Orationes revertitur ad cornu Epiſtolæ, juxta aliquos primus Ceremoniarius accedit propiùs ad librum, ibique Celebranti Orationem, vel Orationes oſtendit, & finita ultima concluſione claudit librum. Bauld. *part.* 2. *c.* 1. *art.* 1. *n.* 38. *& part.* 3. *ſuprà n.* 3. Lohner *part.* 2. *tit.* 28. *de Ritu ſollem. n.* 2. Verùm prædicta omnia debet præſtare Diaconus; ùt docet Caſtald. tum in Praxi Cerem. *lib.* 1. *ſect.* 7. *n.* 24. tum in Cerem. noſtræ Congreg. *lib.* 1. *cap.* 29. *n.* 20. necnon Cerem. Monaſt. *lib.* 2. *cap.* 4. §. 1. *n.* 35. Biſſus, & nos paulò ante cum Gavanto; qui Diaconus poſt ultimam concluſionem claudere poterit librum ad majorem Sacerdotis celebrantis dignitatem: ſicùt enim in principio illum non aperuit, ita nec in fine claudere debet: Gavantus *lit.* q §. *Celebrans*: qui tamen liber claudi non deberet, ſi aliud Evangelium ab illo conſueto S. Johannis legendum eſſet.

IX. Rubric. n. 3. pag. 134. & Gavant. ib. col. 1. lit. p *Subdiaconus verò vadit, &c.*) Subdiaconus poſtquàm reddidit ampullas Acolytho, accedit ad cornu Evangelii per planum, (aut infimum gradum ſi ſint plures; Lohn. *part.* 3. *tit.* 3. *n.* 14. à Portu *ſuprà*) cedens ſuperiorem gradum Diacono pariter cum libro tranſeunti, genufleċtit in medio Altaris retrò poſt Diaconum eodem tempore, quo hic genufleċtit, Gavantus *hic*, Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 3. *n.* 19. Biſſ. *lit. S. n.* 19. §. 25. & cùm pervenerit ad dictum cornu Evangelii, extergit Calicem purificatorio, (non enim debet Celebrans poſt ſumptam ablutionem hoc præſtare, ſicùt nec Calicem veſtire) poſteà idem purificatorium ſuper Calicem ponit, & deſuper Patenam, quam cooperit parva palla; deinde velo parvo Calicem tegit, ſuper quem ponit burſam, quæ habeat intus Corporale, & ſuper burſam revolvit velum à parte anteriori. Biſſ. *lit. S. ſup.* Benven. *ſup.* §. *Diaconus p. mihi* 63. & ideò revolvit velum in hoc caſu à parte anteriori ſupra burſam, quia Calix ſtatim deferendus eſt ad credentiam, ùt infrà dicemus.

Advertendum, quòd cùm Celebrans ſumit ablutionem, aliquis Acolythus deferre debet ad Altare ſupradictum velum Calicis; illudque Subdiacono porriget ad tegendum Calicem, ùt ſuprà. Deferat autem prædictus Acolythus hoc velum plicatum per planum Presbyterii, genufleċtens unico genu in medio; Biſſ. *lit. V. n.* 13. §. 5. Benven. *ſuprà* §. *Infuſo vino*; & per gradus laterales Evangelii

gelii aſcendat ad cornu ejusdem. Bauld. *part.* 3. *cap.* 14. *art.* 3. *n.* 26. Tum Ceroferarii cereos accenſos in majoribus candelabris extinguunt, ſi fuerint accenſi ante Conſecrationem, præmiſſis in medio genuflexionibus Altari, cavendo ne eidem terga vertant. Bauldry *part.* 1. *cap.* 14. In defectu verò Ceroferariorum, ſi nondum advenerint è Sacriſtia, alii Clerici ſupplebunt prædictas vices, Bauld. *ſup.*

X. Rubr. n. 3. pag. 134. & Gavant. ibid. col. 1. lit. q *Vel ſuper credentia, &c.*) Calix inſtructus ùt ſuprà omnino ab Altari removeatur, & ad credentiam deferatur: Gavant. & à Portu *ſup. num.* 6 unde ipſe Subdiaconus, non verò Ceremoniarius, debet illum deferre ad credentiam per viam breviorem, adeoque per gradus anteriores Altaris, facta tamen in medio ſuper infimum gradum genuflexione Altari unico genu. Gavantus *hic*, & Ceremoniale Epiſcoporum *lib.* 2. *cap.* 8. §. 78. Pergit autem Subdiaconus tunc ſolus ſine comite; Gavantus, Biſſus *lit. S.* & Bauldry *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 39. tenens dictum Calicem ſiniſtra per nodum, & dextera poſita ſuper burſam, ne aliquid decidat; & ſtatim ùt ſuper credentia illum repoſuerit, partem veli anteriorem, quæ erat revoluta ſuper burſam, explicans, ea cooperit anteriorem Calicis partem, ita ut non tegat credentiam, ſed cadat aptè ſuper illam. Bauldry, Benvenuti *ſuprà*, & Biſſus.

Advertendum occurrit, quòd quamvis Rubrica *n.* 3. dicat Calicem à Subdiacono aptatum, collocandum eſſe vel ſuper Altare, vel ſuper credentiam; uſus tamen obtinuit, quòd ad credentiam deferatur, ùt mox diximus: & reverà magis decet; ùt notat Gavantus, necnon Biſſus *lit. S. ſuprà* §. 27.

Subdiaconus, explicato velo ante Calicem, ſine genuflexione vadit ad cornu Epiſtolæ in plano per viam breviorem, ut adſit ad Orationem, vel Orationes, ſi plures dicendæ: Ceremoniale Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 10. §. 6. Gavantus, & Arnaudus: ibique Miniſtri Sacri poſt Celebrantem ſtantin directum manibus junctis, ſeſe inclinantes cum Celebrante.

XI. Gavant. pag. 134. col. 2. ead. lit. q *Celebrans dictis Orationibus, &c.*) Cantatis omnibus orationibus cum ſuis concluſionibus, Celebrans relicto Miſſali aperto, quod claudere debet Diaconus, ùt dictum eſt ſuprà, redit ad medium Altaris modo conſueto, eumque ſequuntur Miniſtri, & de more dicit, *Dominus vobiſcum*, reſpondente Choro, *Et cum Spiritu tuo.*

XII. Rubr. n. 3. pag. 134. & Gavant. ibid. col. 2. lit. r *Vertit ſe ad Populum, &c.*) Tunc Diaconus facta genuflexione versùs Altare unico genu in loco, in quo eſt; Gavantus *hic*, Benvenuti *ſuprà*, Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 4. *n.* 18. à ſuo latere ſiniſtro ad dexterum convertit ad Populum faciem; Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 5. *n.* 25. renes autem ad Celebrantem, vel aliter, juxta diſpoſitionem Altaris; & regulariter ſtans proût Celebrans; Cerem. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 9. §. 7. & *lib.* 2. *cap.* 8. §. 79. (non ſe retrahens ad cornu Evangelii, quòd ſolùm præcipitur eſſe faciendum, dum eſt Sacramentum ſupra Altare extra Tabernaculum; Biſſus *lit. D. n.* 12. §. 47.) cantat tono competenti manibus junctis, *Ite miſſa eſt*; Caſtaldus *ſuprà*, Bauldry *part.* 2. *cap.* 12. *ſuprà n.* 44. quod ſubmiſſa voce dicere non debet Celebrans. Gavantus, hìc, Benvenuti *ſuprà*, Bauldry *part.* 1. & 3. *ſuprà*, & Bralion *ſuprà cap.* 10. *n.* 2. Præfatus verò Celebrans, dum Diaconus cantat *Ite Miſſa eſt*, ſtat adhuc versùs Populum; & Subdiaconus non ſe movet, ſed ſtat in ſuo loco in plano versùs Altare. Biſſus *ſuprà.* Dicto *Ite Miſſa eſt*, Celebrans, & Diaconus vertunt ſe ad Altare, ibique Celebrans dicit de more: *Placeat tibi Sancta Trinitas, &c.* Ceremoniale Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 8. §. 79. Gavantus, & Biſſus *ſuprà.* Si verò non dicatur *Ite Miſſa eſt*, ſed vel *Benedicamus Domino*, vel *Requieſcant in pace* in Miſſa Defunctorum; tunc Diaconus, dum hæc dicit, non vertit ſe ad Populum, ſed ſtat versùs Altare (ſicuti

Digitized by Google

uti ſtare debet Celebrans) manibus junctis, & cantat *Benedicamus Domino*; & in utroque caſu Chorus reſpondet *Deo gratias*; & ad *Requieſcant in Pace*, idem Chorus reſpondet *Amen*.

XIII. Rubr. n. 3. pag. 134. & Gavant. ib. col. 2. lit. f *Dicit ùt ſuprà: Humiliate, &c.*) In Quadrageſima, ùt diximus, ſcilicet à Feria 4. Cinerum, uſque ad Feriam 4. majoris hebdomadæ incluſivè, in Miſſâ tantùm de Feria, additur altera Collecta ſuper Populum; cui præmittit, ſtans in cornu Epiſtolæ de more Celebrans, alta voce cantando, *Oremus*: quo dicto Diaconus adhuc ſtans in cornu Epiſtolæ poſt Celebrantem, vertit ſe ad Populum per latus ſuum dexterum, id eſt versùs cornu Epiſtolæ, nulla facta priùs genuflexione, quia non eſt in medio Altaris; & ibidem manens, Biſſ. *ſuprà*, & Gavantus hìc, ad Populum converſus cantat manibus junctis, & demiſſis oculis: *Humiliate capita veſtra Deo*: quo dicto, per eandem viam vertit ſe ad Altare, & ibi ſtat à tergo Celebrantis inclinatus ad Orationem (quam dicit cantando Celebrans) manibus junctis ante pectus; Biſſus *lit. D. n.* 123. §. 46. & aliis ad quam Orationem etiam Subdiaconus caput inclinare debet, ſtando pariter manibus junctis. Miniſtri verò inferiores, & Chorus, ad ſupradictam Orationem manent adhuc genuflexi, etiam manibus junctis, & capite inclinato. Bauldry *part. 3. ſuprà n.* 4. & Biſſus *lit. C. ſupra* § 60.

Obſervandum eſt hìc, quòd ſicùt Celebrans non debet dicere ſubmiſſa voce, *Ite miſſa eſt*, ùt ſuprà adnotavimus, cùm adeſt Diaconus, qui ea verba cantando profert; ita nec dicere debet idem Sacerdos ſubmiſſa voce: *Humiliate capita veſtra Deo*: alia vero eſt ratio de *Benedicamus Domino*, aut *Requieſcant in pace* (quæ Diaconus dicit versùs Altare) nam in illo Celebrans non ſolùm alios, ſed etiam ſe ipſum hortatur ad benedicendum Domino; in hoc verò pro Mortis orat, ideoque utrumque etiam dicit ſubmiſſa voce. Nicolaus de Bralion *ſuprà cap. 10. num. 2.*

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XII De Benedictione in fine Miſſæ, & Evangelio S. Joannis.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, à Benedictione danda, uſque ad Miſſæ finem.

I. Rub. n. 1. pag. 135. & Gav. ibid. col. 1. lit. t *Placeat tibi Sancta Trinitas, &c.*) Dicto *Ite miſſa eſt*, Celebrans per eandem viam revertitur ad Altare in medio: ſi verò dixerit *Benedicamus Domino*, cùm jam ſit ad Altare verſus, ibi junctis manibus ſuper eo manens, & capite inclinato, & humeris mediocriter pariter inclinatis, ita tamen, ut ſupradicta capitis inclinatio ſit inter minimas maxima (ſic corporis habitudo conciliabitur cum Rubricæ verbis, quæ de ſola capitis inclinatione apertè loquuntur; à Portu *part. 1. de Miſſa Privata tit. 12. Rubr. 1. in adnot, n. 2.*) dicit ibidem Sacerdos ſecreto Orationem *Placeat tibi Sancta Trinitas, &c.* Si memoriter non retineat hanc Orationem, vel eam retinendo memoriter, ut periculum aberrandi evitet, legat illam in tabella, cavendo, ne corpus indecorè contorqueat propter Calicis impedimentum; ſed ubi opus ſit, Calicis velum decenter aliquantulùm moveat, ut commodè legere poſſit. Angel. *part. 3. ſuprà §. Si memie*, à Portu *n. 3.*

II. Rubr. n. 1. pag. 135. & Gavant. ibid. col. 1. lit. u *Oſculatur, &c.*) Dicto *Placeat tibi*, extenſis manibus hinc inde ſuper Altare poſitis, ipſum Altare in medio oſculatur: tum erigens ſe, adhuc ſtans erectus versùs illud, elevat ad Cœlum oculos, id eſt ad Crucifixi imaginem; Bauldry *part. 3. c. 6. n. 1.* Tonellius *lib. 3. cap. 1. §. 15. n. 2.* Gervali *cap. 12* &

manus

manus uſque ad humeros, & non ſuprà extendens: deinde ſtatim jungens eo pacto, quo facit ad *Dominus vobiſcum*, Biſſus *lit. S. num.* 20. §. 78. caputque Cruci inclinans inclinatione minimarum maxima, dicit voce clara ordinaria, ***Benedicat vos omnipotens Deus:*** à Portu *ſuprà n.* 7. quibus verbis prolatis, junctis manibus, ac demiſſis ad terram oculis, vertit ſe ad Populum à ſiniſtro latere ad dexterum, extenſâ manu dextera cum digitis unitis, manu verò ſiniſtra poſita infra pectus.

III. Rubr. n. 1. pag. 135 & Gavant. ibid. col 2. lit. y *Semel, &c.)* Benedicit Populo unicum producendo ſignum Crucis, ùt notat Gavantus *hic*, ad differentiam Epiſcopi, qui ter benedicit: ſed in Benedictione impertienda, ita voces diſtribuat, ut efformet primam lineam rectam, dicendo *Pater, & Filius*; ſecundam autem tranſverſam, pronunciando *Et Spiritus Sanctus.* Anonymus Italus *cap.* 12. Gervaſi *ſuprà.* Prædicta linea recta ducetur à fronte ad pectus, brachio nec protſus protenſo, nec nimis jacente; ſecunda verò linea tranſverſa, vult Tonellius, quòd formetur palma Sacerdotis, pectus aliquantulùm reſpiciente, refutans Bonamici opinionem *par.* 1. *obſerv.* 9. ſentientis, ita formandam hanc lineam transverſam, ut palma manus terram directè reſpiciat: ſed magis mihi arridet Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 8. *cap.* 8. & Quarti in hanc Rubricam ſententia, dicentium, etiam ſecundam lineam tranſverſam ducendam eſſe manu rectâ eo modo, quo cum Euchariſtiæ Sacramento ſuper Populum formamus Crucem. Fuerunt olim, ùt refert Stephanus Durandus de Rit. Eccleſ. Cathol. *lib.* 2. *c.* 46. *n.* 10. qui duobus digitis conjunctis Cruces exprimebant; ut indicarent duas in unica perſona Chriſti naturas contra Monophyſitas, qui, ut unicam in Chriſto docerent naturam, uno digito Crucem formabant. Prædicta autem aliquando fuit praxis PP. Prædicatorum in formandis ſignis ſuper oblata: in eorum enim Ordinario *lib.* 1. *part.* 6. præſcriptum legitur: ***Faciat Crucem cum duobus digitis, ita quòd index ſit deſuper, & medius ſubter.*** Alii verò tribus digitis hæc ſigna exprimebant, quod ſignanter ſuper oblata fieri olim conſuetum in Eccleſia Romana, colligitur ex Innocentio III. de Myſteriis Miſſæ *lib.* 2. *cap.* 45. & hujuſce Ritus ratio fortaſſe erat, ut SS. Trinitatis mentio fieret. Dum Sacerdos dat Benedictionem, modo mox à nobis expoſito, laici ſolent ſe ſignare; quod & facit Miniſter, ùt notat Gavantus, & Baaldry *part.* 3. *tit.* 12. *Rubr.* 1. *in notis n.* 1. *& part.* 1. *cap.* 17. *n.* 43. *licèt n.* 44. *per errorem contrarium dicat*, Biſſ. *ſuprà.* Alii tamen ſuſtinent, à recipientibus Benedictionem tale ſignum Crucis non eſſe tunc formandum: ſed primæ ſententiæ magis communi libentiùs adhæremus; quæ magis infrà patebit *n.* XV. ubi agemus de hoc Ritu ſervando in Miſſa Sollemni. Miniſter perſiſtens in genuflexione, reſpondeat poſt datam Benedictionem clara voce *Amen.*

IV. Rubr n. 1. pag. 135. & Gavant. pag. 136. col. 1. lit z *(Circulum perficiens, &c.)* Deinde circulum perficiens Sacerdos, accedit ad cornu Evangelii manibus ante pectus junctis de more; Biſſus *lit. S. ſup.* Gervaſi *ſuprà §. Riunite*; ubi dicit intelligibili voce, facie cornu Evangelii reſpiciente, *Dominus vobiſcum*; & eadem voce clara ordinaria reſpondet Miniſter, *Et cum ſpiritu tuo.* Tum Sacerdos ſignat pollice dextero, ſiniſtra depoſita ſuper Altare, primò librum, vel tabellam Evangelii, aut Altare, ſi nec liber, nec tabella adſit, dummodò non ſit expoſitum SS. Sacramentum, de quo infrà. Gavantus *lit.* a. Cabrinus *cap.* 8. §. *Liber*, Tonellius *lib.* 2. *tit.* 12. *Rub.* 1. *n.* 1. §. *Hic advertit*, Gervaſi *ſuprà §. Arrivato.* Si in fine Miſſæ legendum ſit aliud Evangelium diverſum ab Evangelio S. Johannis; tunc Miniſter deferat librum ad cornu Evangelii: ideoque quando Sacerdos dicit, *Placeat tibi, &c.* ſurgit, & tranſiens ante medium Altaris genuflectit; & aſcendens per partem anteriorem graduum à parte Epiſtolæ, accipit Miſſale; & tranſiens per gradum ſuppedaneo proximiorem genuflectit; & ſurgens

gens deponit librum in Altaris cornu, quemadmodùm detulit, & depoſuit aliàs pro legendo primo Evangelio: quæ omnia ita tempeſtivè peragere debet, ut genuflexus reperiri poſſit ad Benedictionem in plano ante medium Altaris. Bauld. *part.* 1. *cap.* 17. *num.* 44. à Portu *ſup. n.* 15. Gervaſi *in inſtruct. pro Miniſtro Miſſæ Privatæ cap.* 11. *num.* 2.

Signato libro, ſive Altari, ùt *ſuprà*, Sacerdos poſita manu ſiniſtra infra pectus, pulpa pollicis dexteri digiti, & extenſa totaliter dextera manu, junctis quatuor reliquis digitis, format primum ſignum Crucis in fronte, ſecundum in ore, tertium in pectore, & non ex parte cordis, ùt faciunt multi; has easdem tres Cruces ſibi format in fronte, ore, & pectore Miniſter: Bauld. *ſup.* à Portu *ſuprà n.* 18. idem præſtant etiam circumſtantes. Poſtquàm Sacerdos dixerit *Initium*, *&c.* vel *Sequentia*, *&c.* Miniſter reſpondet: *Gloria tibi Domine*: deinde Sacerdos junctis manibus legit Evangelium *In Principio*, *&c.* vel aliud.

V. Rubric. n. 1. pag. 135. & Gavant. pag. 136. col. 1. lit. a *Et Verbum caro factum eſt, &c.* Cùm verò pervenerit ad illa verba, *Et Verbum caro factum eſt*, genuflectit manibus hinc inde ſuper Altare poſitis, unico tamen genu, versùs Altare, ideſt versùs cornu Evangelii. Biſs. *lit. S. ſup.* §. 78. Gerv. *in inſtruct. Miſſæ Priv. ſup.* §. *Arrivato.* Miniſter quoque genuflectit unico genu in ſuo loco facie ad Altare converſa. Bauld. *part.* 1. *ſup.* Corſett. *tract.* 1. *part.* 2. *cap.* 1. *n.* 31. ac mox ſurgens Sacerdos, ſtans manibus junctis, Evangelium proſequitur eadem voce, eodemque corporis habitu. A Portu *ſup. n.* 21. Biſſ. *ſup. &c* Terminato Evangelio, Sacerdos non oſculatur librum, nec tabellam, ſi iis uſus eſt, nec Altare. Gavantus *hic* lit. z. Biſſ. *ſup.* Moncius *ſup.* §. 166. & alii communiter. In fine prædicti Evangelii reſpondet Miniſter *Deo gratias* voce alta, & ordinaria.

Hoc loco conſignandum eſt Decretum ſpectans ad dictum Evangelium S. Johannis, editum die 5. Julii 1631. & datum in noſtro Indice ſub *num.* 258. in quo ſancitum eſt, quòd qui præ timore, vel balbutie non pronunciat Evangelium S. Johannis, quod legitur in fine Miſſæ, ſed ejus loco aliud ſuo arbitratu recitat; debet à Miſſarum celebratione ſuſpendi, quouſque illud rite pronunciare aſſueſcat.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ſervando quando Miſſa celebratur, coram Summo Pontifice, Cardinale, &c.

VI. Rubric. n. 3. pag. 136. & Gav. ib. col. 1. lit. b *Et Legato, &c*) Sacerdos ſi celebrabit coram Summo Pontifice, Cardinale Legato Sedis Apoſtolicæ, vel Patriarcha, aut Epiſcopo in ſua Civitate, vel Diœceſi, etiam in Eccleſiis Regularium, & privilegiatis, ſive Archiepiſcopo in ſua Provincia; dicto *Placeat tibi Sancta Trinitas, &c.* dicet: *Benedicat vos omnipotens Deus*, ùt *ſuprà*: poſteà convertet ſe ad Summum Pontificem, ſi coram eo celebrabit; & genuflexus petet licentiam benedicendi: tum ſurget, & proſequetur dicendo: *Pater, & Filius, & ✠ Spiritus Sanctus*, dextera benedicens aſtantes, non tamen in medio, ubi eſt Pontifex, ſed versùs partem Evangelii: quòd ſi versùs illam eſſet Pontifex (qui tamen regulariter medium locum occupare debet) tunc versùs aliam partem benedicat, intentionem ſuam ad alios alibi exiſtentes dirigens. Si autem coram Cardinale, vel alio Prælato ſupranominatis celebraverit; tunc eodem modo dat Benedictionem, ac ſi celebraſſet coram Summo Pontifice; non tamen genuflectit, ſed inclinatus profundè, quaſi licentiam petit, antequàm det Benedictionem. Sed ut circa hoc aliquam univerſalem regulam tradamus, adnotandum eſt, quòd in ordine ad Prælatos, quando

Digitized by Google

quando ipſis competit Evangelium oſculari, eſt etiam coram eis facienda Confeſſio in cornu Evangelii; Biſſus *ſup. lit. S. §. 12. & 13. & §. 79.* & Benedictio in fine Miſſæ danda eſt, ùt mox expoſuimus: & hoc quoad Summum Pontificem, & Cardinales, ſemper & ubique eſt obſervandum. Quò verò ad alios Prælatos, ſi ſint extra ſuam Civitatem, Provinciam, vel Diœceſim, fiat, ùt moris eſt, nullo in hoc habito eorum reſpectu, ac ſi præſentes non eſſent Biſſ. *ſup.* Benvenuti *in inſtruct. pro Sacerdote celebrante in Miſſa Privata pag.* 53.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ſervando in Miſſis Defunctorum.

VII. Rubric. n. 4. pag. 137. & Gav. ibid. col. 1. lit. d *Prætermiſſa Benedictione, &c.*) In Miſſis verò Defunctorum, quia Benedictio non datur, Celebrans dicto *Placeat tibi Sancta Trinitas, &c.* oſculatur Altare, & accedit ad dicendum ultimum Evangelium, *Rubr. n.* 4. & Gavantus ibidem.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ſervando coram Summo Pontifice, Cardinale, &c.

VIII. Rubric. n. 5. pag. 137. & Gav. ib. col. 1. lit. e *Facit reverentiam &c.*) Finito autem ultimo Evangelio in fine Miſſæ, Sacerdos ſi celebravit coram Summo Pontifice, vel aliis Prælatis ſuprà nominatis, ſtans adhuc in cornu Evangelii ad Altare, convertit ſe per latus ſuum dexterum, id eſt versùs cornu Epiſtolæ; & ita converſus, Summo Pontifici genuflectit, ſi coram eo celebravit: aliis verò Prælatis ſuprà nominatis, converſus ad eos, ſtans in eodem cornu Evangelii, facit tantùm profundam reverentiam; quam reverentiam etiam facere poteſt dictis Prælatis, licèt non ſint in propria Provincia, vel Diœceſi. Miniſter etiam ſtans in plano à parte Epiſtolæ, reſponſo *Deo gratias*, facit genuflexionem, vel reverentiam profundam proùt convenit. Quoad perſonas ſeculares, ſervanda erit eorum dignitas, & conſuetudo locorum legitimè introducta. Biſſ. *lit. S. ſuprà* §. 80. Quarti *part. 2. tit. 12. §. 5. Notatur*, docet cum Caſtaldo *in praxi lib. 2. ſect. 2. cap. 4. num.* 8. decens eſſe non ſolùm, ut fiat reverentia Epiſcopo extra propriam Diœceſim, ſed etiam magno Principi, vel Principiſſæ, finito Evangelio in fine Miſſæ; & quamvis prædicta reverentia non ſit illis debita ex vi Rubricæ; tamen non prohibetur: unde permitti poteſt, ſicùt & uſus confirmat.

Pro Ritu Miſſæ Privatæ, ſervando à Sacerdote poſt Miſſam celebratam.

IX. Rubr. n. 6. pag. 137. & Gavant. ib. col. 1. lit. f *Extinguuntur candelæ, &c.*) Finito ultimo Evangelio, Miniſter cum debita genuflexione tranſiens per medium Capellæ, aſcendit per gradus laterales ad cornu Evangelii, ubi tunc (& non priùs: Gavantus *bic*) extinguit candelam exiſtentem in illa parte; deinde cum nova genuflexione in tranſitu per planum medium ejuſdem Capellæ, accedit quoque per gradus laterales ad

ad partem Epiſtolæ, ut ibi extinguat candelam alteram. Quarti *part.* 2. *tit.* 12. *Rubr.* 6. *in dubiis dub.* 2. Vinitor *part.* 2. *tit.* 16. *num.* 42. Gerv. *in inſtruct. pro Miniſtro Miſſæ Privata cap.* 11. *num.* 4. & alii communiter. Debet autem extinguere utramque candelam congruo extinctorio ſemper, & nullo alio modo, niſi neceſſitas urgeat: Bonamic. *part.* 3. *num.* 97. & 98. Lohner *part.* 3. *tit.* 9. *num.* 13. Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 1. *n.* 31. Synodus Fulginaten. Epiſcop. Battiſtelli *cap.* 20. §. 10. *num.* 34. Gervaſi *ſup.* & alii ferè omnes: poſtmodùm accipit Miſſale, & birretum eo pacto, quo accepit in principio Miſſæ, & vadit in cornu Epiſtolæ apud ultimum gradum, in plano ſtans prope Celebrantem. Corſett. *ſup. n.* 33. Bonamic. *ſup. num.* 98. Vinitor, & Gerv. *ſup.*

X. Rubric. n. 6. pag. 137. & Gav. ibid. col. 1. lit. g *Accipit ſiniſtra Calicem, &c.*) Interim Sacerdos, lecto Evangelio ultimo, & facta debita reverentia ſuprà nominatis, ſi facienda ſit, ùt mox diximus, junctis manibus ante pectus accedit ad medium Altaris; ubi ſtans adhuc in ſuppedaneo, facit reverentiam Cruci, poſteà revolvit partem anteriorem veli ſuper burſam: Gav. *ſup.* Biſſ. *lit. S. ſup.* §. 81. deinde ſiniſtra manu accipit Calicem in nodo, ponens dexteram ſuper burſam, ne aliquid decidat, ùt initio Miſſæ: tum aliquantulùm retrahens ſe versus cornu Evangelii, vertit ſe per latus ſuum dexterum, id eſt facie converſa versùs cornu Epiſtolæ, & deſcendit per gradus Altaris tali modo, ut non vertat directè terga Cruci; caveatque dum deſcendit, ne conculcando albam, ſe, & Calicem confundat; Angel. *part.* 3. §. *Reſponſo:* & cùm fuerit in plano Cappellæ, iterum ſe vertit ad Altare per eandem ſuam partem dexteram; à Portu *tit.* 12. *Rubr.* 7. *in adnot. num.* 4. Anonymus Italus §. *Diſceſo:* & ſtans in plano ante infimum Altaris gradum, facit reverentiam profundam Cruci, vel genuflexionem Sacramento, Miniſtro ſemper genuflectente. Corſett. *ſup. num.* 33. Bauld. *part.* 1. *cap.* 17. *num.* 45. Gerv. *in inſtruct. pro Miniſtro &c. cap.* 11. *num.* 8. à Portu *ſup. num.* 7. poſteà, & non priùs, accipit birretum, hoc eſt, capit digitis dexteræ manus medio & indice, dexterum birreti cornu elevatum: Bonamic. *part.* 1. *obſerv.* 13. *num.* 1. Corſett. *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 1 *num.* 9. Miniſter autem illud porrigit manu, & non ex Miſſali, & cum quaſi ipſius oſculo, & capitis inclinatione antè, & poſt. Bauld. Corſett. à Portu, & Gerv. *ſup.*

XI. Gavant pag. 137. col. 1. lit. h *Recipit birretum, &c.*) Celebrans autem à Miniſtro recepto birreto, caput cooperit, cautè agens, ne de Calice aliquid decidat: tum præcedente Miniſtro eodem modo, quo venerat, vadit ad Sacriſtiam capite cooperto.

XII. Rubric. n. 6. pag. 137. & Gavant. ibid. col. 2. lit. i *Trium puerorum, &c.*) Facta reverentia Altari, & cooperto capite, Sacerdos incipit Antiphonam *Trium puerorum, &c.* quæ Antiphona in Miſſis duplicibus, id eſt ſub Ritu Duplici, & quando dicitur una tantùm Oratio juxta Rubricas, duplicatur; v. g. in Miſſis Votivis Sollemnibus, vel pro re gravi, &c. inſuper tempore Paſchali additur *Alleluja.* Lohner *part.* 2. *tit.* 31. *num.* 3. Vinitor *part.* 2. *tit.* 1 §. 9. Aliqui verò putant, quòd etiam in Miſſa Defunctorum, ſub una Oratione prædicta Antiphona ſit duplicanda, & etiam ſit addendum *Alleluja* tempore Paſchali, quia hoc ſequitur Officium, non Miſſam. Terminata Antiphona *Trium puerorum, &c.* ſub Ritu Duplici, vel Semiduplici, proùt convenit, dicit Sacerdos Canticum *Benedicite, &c.*

Si in via obviàm ei fiat alius Sacerdos paratus, adinvicem ſe conſalutent cooperto capite, & procedat unuſquiſque per partem ſuam dexteram. Quòd ſi duo, vel plures ad eundem locum accedunt (putà ad Sacriſtiam) tunc dignior præcedat. Biſſ. *ſup.*

In

In reliquis ſervet ea omnia, quæ facienda notavimus tum à Sacerdote, tum à Miniſtro, in ingreſſu ad Altare. Bonamic. *part.* 2. *num.* 50. Bauldry *ſup.* à Portu *ſup. n.* 8.

Si Sacerdos accedat ad Sacriſtiam pro deponendis paramentis, ùt omnino fieri debet, quando commoditas adeſt; tunc cùm ad Sacriſtiam pervenerit, faciat profundam reverentiam Cruci, vel imagini principali, quæ ibi adeſt; & depoſito Calice, diſcooperiat caput; Caſtald. *lib.* 1. *c.* 16. *n.* 24. & Biſſ. *lit. S num.* 20 §. 82. & capite diſcooperto alios ſalutet Sacerdotes, qui ſunt in Sacriſtia, juxta ſententiam Tonellii, quam refert Biſſus *loc. mox cit.* qui tamen exiſtimat, hanc reverentiam aliis Sacerdotibus faciendam eſſe cooperto capite: deinde exuit Sacerdos, adjuvante Miniſtro, Sacras veſtes, ordine retrogrado, ſcilicet primò planetam, deinde ſtolam, manipulum, cingulum, albam, & amictum, oſculando Crucem mediam earum veſtium, quas oſculatus eſt, dum eas induit, etiam ſi Miſſa fuerit Defunctorum, ſcilicet Crucem ſtolæ, manipuli, & amictus. Gavantus *h. t. lit.* L. Biſſus *lit. P. num* 28. §. 12. Tonell. *lib.* 2. *tit.* 12. *ad Rubr.* 6.

Miniſter, cùm pervenerit ad Sacriſtiam, ſiſtens ſe in ingreſſu, inclinat ſe Sacerdoti, & expectat donec tranſeat: Caſtaldus *lib* 1. *ſect.* 4. *cap.* 1. *num.* 28. Bauldry *part.* 1. *ſuprà n.* 46 Gervaſi *ſupra num.* 7. poſtmodùm inclinans ſe profundè ſimul cum Sacerdote Cruci, vel imagini Sacriſtiæ, procedit ad reponendum Miſſale loco congruo. Aliqui addunt, quòd præfatus Miniſter accipere debeat à Sacerdote birretum cum nova reverentia; ſed magis placet ſententia Caſtaldi, & Biſſi *ſuprà* dicentium, quòd Sacerdos ipſe, depoſito Calice, diſcooperit caput, & birretum deponit: igitur præfatus Miniſter repoſito Miſſali, ſiſtit ſe ad ſiniſtram Celebrantis, eumque adjuvat in deponendis paramentis.

XIII. Rubr. n. 6. pag. 137. & Gavant. pag. 138. col. 1. lit. I *Illis ſe exuit, &c.*) Si verò Sacerdos dimiſſurus ſit paramenta ad Altare, in quo celebravit, ob defectum Sacriſtiæ, vel alterius loci congruentis; tunc finito ultimo Evangelio, accedit ad medium Altaris; & ibi facta reverentia Cruci, poſteà iterum redit ad cornu Evangelii, ubi deponit paramenta modo ſuprà à nobis deſcripto, nimirum ordine retrogrado; Gavantus *hic lit.* I. & Biſſus *ſuprà lit. S. num.* 20. §. 82. & interim dicit Antiphonam *Trium puerorum*, cum Cantico, ùt ſuprà diximus.

Advertendum ſupereſt, quòd ubicunque ſe ſpoliet, ne albam, ut illam exuat, à parte poſteriori extrahat ſupra caput, ſed priùs dimoveat à brachio ſiniſtro. Moncius *ſuprà* §. 172.

XIV. Gavant. pag. 138. col. 2. ead. lit. I *Lavet etiam manus, &c.*) Depoſitis Sacris veſtibus, Celebrans lavat manus; quod tamen non fit ad tollendam aliquam maculam, quia potiùs ex contactu Sacramenti novum quoddam eſſe Sacrum manibus Celebrantis adhæret; ſed potiùs fit ad deponendum illud eſſe Sacrum, prinſquàm Sacerdos manibus contrectet alias res profanas: Quart. *part* 2. *tit.* 12. *in dubi s conſcientiæ dub.* 4. ablutio tamen manuum in honeſto loco projici deberet ad majorem Sacramenti reverentiam. Item conveniens eſſet, ut particulare manutergium pro Sacerdotibus in Sacriſtia apponeretur: & etiam Scriptores citandi maximè laudant quarumdam Eccleſiarum conſuetudinem, parandi ſcilicet in Sacriſtia duo manutergia, quorum unum inſerviat Sacerdotibus pro abſtergendis manibus ante Miſſam, & alterum poſt Miſſam: & quidem valdè laudabilis eſt horum conſuetudo, cùm majorem reverentiam erga Sacramentum denotet. Gavantus *hic*, Bauld. *part.* 3. *de Ritu ſervando tit.* 12. *ad Rubr.* 6. Tonellius *lib.* 2. *tit.* 12. *ad Rubr.* 6. Biſſus *tom.* 2. *lit. M. n.* 26. §. 4.

Cæterùm, ſi talis lotio manuum omittatur, nulla committitur venialis noxa: quia præci-

Digitized by Google

pitur quidem manuum lotio ante Miſſam, non verò poſt Miſſam; quæ tantùm fit ex quadam decentia. Quarti *ſuprà* §. *Reſpondeo*, Biſſus *ſuprà lit. M.* Tandem Sacerdos genuflexus in loco conſueto, gratias agit, prout in tabella. Angel. *part.* 3. *ſuprà* §. *Depoſitis*, Gervaſi in inſtruct. Miſſæ Priv. *cap.* 2. §. *Dopo andrà*, *&c.*

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis, à Benedictione, uſque ad finem.

XV. Gavant. poſt Rubr. n. 7. pag. 138. col. 1. §. *Ad Benedictionem Celebrantis.*) Poſtquàm Celebrans converſus jam ad Altare dixerit *Placeat*, *&c.* prout in Miſſali, oſculatur Altare; & dum hoc peragit, daturus Benedictionem, omnes genuflectunt, & ad Benedictionem ſe ſignant; Gavantus *eod.* §. *Ad Benedictionem*, Biſſus *lit. C. num.* 197. §. 61. *lit. M. num.* 150. §. 7. Bauldry *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 38. Benvenuti §. *Ea Oratione finita*; profundè inſuper ſe inclinantes. Lohner *part.* 3. *tit.* 2. §. 2. *num.* 5. *&* *tit.* 3. *num.* 14. *&* *tit.* 5. *num.* 13. *&* *tit.* 7. *num.* 10.

XVI. Gavant. pag. 138. col. 1. eod. §. *Niſi ſint Canonici*, *&c.*) Ad dictam Benedictionem, omnes genuflexi eſſe debent in ſuis locis præter Canonicos: Gavantus *hic*, Nicolaus de Bralion *ſuprà cap.* 10. *num.* 3. & hic Ritus ſancitus eſt etiam in Decreto edito die 4. Maji 1613. dato in noſtro Indice ſub *n.* 136. in quo habetur -- Canonici, & Dignitates non tenentur ad Benedictionem Epiſcopi genuflectere, ſed tantùm caput inclinare -- Conſonat huic Decreto aliud pariter datum in noſtro Indice ſub *num.* 269. Ceremoniarius genuflectit in cornu Epiſtolæ; Bauldry *part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 38. Clerici verò genuflectunt in plano locorum ſuorum; Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 1. *num.* 15 à Portu *part.* 2. *de Miſſa Sollemni tit.* 12. *Rubr.* 7. *in adnot*, *num.* 2 profundè ſe inclinantes. Lohner *ſuprà*. Subdiaconus autem genuflectit in ſuperiori gradu verſùs cornu Evangelii, reſpiciendo Altare; Diaconus verò in eodem gradu verſùs cornu Epiſtolæ; ſi adſit Aſſiſtens, genuflectit in ſuperiori gradu laterali in cornu Evangelii. Bralion *ſuprà*. Si verò Miniſtri Sacri eſſent Canonici Eccleſiæ Cathedralis; tunc ad Benedictionem non genuflectunt, juxta Decretum mox allegatum, ſed tantùm profundè ſe inclinant: ſemper tamen omnes dextera manu (ſiniſtra infra pectus poſita) ſe ſignant ad hanc Benedictionem ſigno Crucis à fronte ad pectus de more. Gavantus, & Bauldry *part.* 3 *cap.* 11. *art.* 9. *num.* 5. Biſſus *ſuprà*, Benvenuti *ſuprà*.

XVII. Rubr. n. 7. pag. 138. & Gavant. ibid. col. 2. lit. m *Miniſtran e Subdiacono librum*, *&c.*) Facta Benedictione, Subdiaconus ſtatim ſurgit, & accedit ad cornu Evangelii, ibique ſuſtinet tabellam Evangelii S. Johannis: ſi verò ſit dicendum aliud Evangelium, in eo caſu Subdiaconus, dum Celebrans dicit, *Placeat Tibi Sancta Trinitas*, *&c.* genuflectit in ſuo loco ubi eſt: mox accedit ad cornu Epiſtolæ, accipit Miſſale, & illud defert ad cornu Evangelii: ſed advertat, ut in medio genuflectat, quando Celebrans dat Benedictionem; non tamen ſe ſignat, quia habet præ manibus librum; & data Benedictione ſtatim ſurgit, & ponit Miſſale in cornu Evangelii; ſed ita tempeſtivè omnia faciat, ut Celebrans non debeat ipſum expectare.

Diaconus verò, dum legitur prædictum Evangelium, vel S. Johannis, vel aliud, juxta Gavanti ſententiam, necnon Biſſi *lit. D. n.* 123. §. 48 ſtat quaſi medius inter Celebrantem, & Subdiaconum, aliquantò poſt Celebrantem: ſed juxta ſententiam Nicolai de Bralion *ſuprà num.* 4. poſt datam Benedictionem

Digitized by Google

nem à Celebrante, Diaconus debet accedere propiùs ad Altare, paulò versùs cornu Epiſtolæ.

Cùm dicitur, *Et verbum caro factum eſt, &c.* in Evangelio S. Johannis, vel cùm legitur Evangelium Epiphaniæ in fine tertiæ Miſſæ in die Nativitatis Domini, ad illa verba, *Et procidentes adoraverunt eum*, omnes unicum genu flectunt, Celebrans quidem versùs librum; Gavantus *hic*, Cabrinus *cap.* 5. *num.* 39. Bauldry *part.* 1. *&* 3. *ſuprà num.* 6. Diaconus verò, & omnes alii etiam in Choro, genuflectunt versùs Altare: Nicolaus de Bralion *ſuprà*: ſed Gavantus vult, non ſolùm Celebrantem, ſed etiam duos alios Miniſtros genuflectere debere versùs librum, ſeu tabellam: excipiunt tamen aliqui Subdiaconum ab hac genuflexione, ſi tabellam, vel librum ſuſtineat: ita Bauldry *part.* 1. *cap.* 13. *art.* 1. *num.* 44 *& part.* 3. *ſuprà art.* 9. *num.* 7. Verùm magis arridet modus loquendi Gavanti, qui dicit ſine ulla exceptione, quòd omnes ad ſimilia verba genuflectere debeant, maximè quia, ùt notat Biſſus approbando Gavantum *lit.* S. *ſuprà* §. 28. in hoc caſu non ſit neceſſe, ut ad prædicta verba Subdiaconus ſuſtentet librum: vel enim liber ſuum cuſſinum habet, à quo commodè ſuſtentatur; vel ſi ſit tabella Evangelii S. Johannis, eam poterit ſuper Altare deponere, ut etiam ipſe cum aliis illud reverentiæ ſignum præſtet. Tandem reſpondeatur in fine Evangelii, *Deo gratias*, à Subdiacono; Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 25. Lohner *part.* 3. *tit.* 3. *n.* 14. Bauldry *part.* 1. *ſuprà*, *& part.* 3. *ſuprà n.* 8. ſicùt etiam claudit Miſſale, quando Celebrans particulare legit Evangelium.

XVIII. Rubr. n. 7. pag. 138. & Gavant. ibid. col. 2. lit. n *Diſcedit cum Miniſtris, &c.*) Lecto Evangelio Celebrans revertitur ad medium Altaris; & illum immediatè ſequitur Subdiaconus, ut inter Subdiaconum ipſum, & Diaconum decentiùs deſcendat; ibique medius inter Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris, facit cum prædictis Miniſtris reverentiam Cruci. Facta verò inclinatione Cruci, eo modo, quo ſuprà, tum Celebrans, tum Subdiaconus, vertendo faciem ad cornu Epiſtolæ, Diaconus autem ad cornu Evangelii, deſcendunt in planum ante infimum gradum. Biſſus *lit. C. n.* 197. §. 62. Caſtaldus *lib.* 1. *ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 25. à Portu *ſuprà n.* 5.

Ceremoniarius verò (niſi alius Acolythus id faciat) accipit birreta Celebrantis, & Sacrorum Miniſtrorum, Biſſus *lit. C. num.* 15. prope finem ultimi Evangelii; ut præſto ſit cum Clericis ad genuflectendum in medio ſimul cum Celebrante in regreſſu ad Sacriſtiam. A Portu *ſuprà* §. *An Ceremoniarius.*

Ceroferarii quoque prope finem ultimi Evangelii, accipiunt ſua candelabra cum candelis accenſis; quibus acceptis ſtatim ad finem Evangelii præit ad Altare Thuriferarius vacuus, hoc eſt ſine thuribulo; Naviculariuṣ, ſi adeſt, pariter ſine navicula: tum veniunt Ceroferarii cum candelabris accenſis, ùt initio Miſſæ, omnium poſtremi; Biſſus *lit. C. num.* 254. §. 6. & ſe diſponunt ante Altare in linea recta, ùt initio Miſſæ. Bauldry *part.* 3. *ſuprà num* 9. Illud animadvertendum occurrit, ut ita opportunè accedant ad medium, & ſe diſponant, ut ſic diſpoſiti poſſint immediatè genuflectere cum Celebrante: aliter ſi ſupervenient citiùs, cogerentur bis genuflectere, nempe primò, quando comparerent ante Altare; ſecundò, poſt breviſſimam, & quaſi nullam moram, quando Celebrans genuflecteret, aut inclinaret ſe ultimò. Quamobrem genuflectentibus Celebrante (Celebrante, inquam, ſi adſit in Tabernaculo SS. Sacramentum, aliter ſe inclinante profundè) & Miniſtris ſuper infimum gradum, eodem inſtanti genuflectunt Ceremoniarius, & reliqui Clerici in plano: Caſtaldus *ſuprà ſect.* 4. *cap.* 9. *num.* 9. *& ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 25. *& cap.* 5. *num.* 17. à Portu *ſuprà*: & facta reverentia Choro, ſi ante

eum tranſeat; Bralion *ſuprà num.* 7. Ceremoniarius porrigit Diacono birretum Celebrantis; Biſſus *lit. C. num.* 15. illudque cum quaſi oſculo illius, Diaconus Celebranti tradit: poſteà Miniſtri Sacri ab eodem Ceremoniario, ſeu aliquo Acolytho, ùt ſuprà, ſua birreta pariter accipiunt, & caput tam Celebrans, quàm Miniſtri Sacri cooperiunt. Biſſus *lit. C. num.* 147. §. 62. & Benvenuti §. *Tunc Celebrans*, *pag.* 66. Interim præeunte Ceremoniario ſine ulla reverentia manibus junctis, procedunt omnes ad Sacriſtiam eodem ordine, quo venerant ad Altare.

Cùm Celebrans, & Miniſtri ad Sacriſtiam pervenerint, omnes ſimul ſeſe inclinant profundè Cruci, ſeu Imagini. Biſſ. *ſup.* §. 13. & Benven. *ſup.* Tunc Miniſtri omnes nudo capite profundam faciunt Celebranti reverentiam, qui eis congrua capitis inclinatione reſpondet. Bauld. *part.* 3. *in hanc. Rubr. cap.* 11. *art.* 9. *num.* 9. Biſſ. & Benven. *ſuprà*: poſteà accedunt ad deponenda paramenta, & Ceroferarii ſua candelabra, & candelas extinguunt. Biſſ. *ſup.* Interim Ceremoniarius præſertim, & Ceroferarii, ſeu Acolythi, juxta multarum Eccleſiarum uſum, & non Miniſtri Sacri, adjuvent Celebrantem, & Miniſtros Sacros, ad deponenda ſua paramenta, ùt diximus in noſtris Obſervationibus ad *tit* 2. *part.* 2. *num.* 19. & eaſdem veſtes, quas induendo oſculatus eſt Celebrans, & Diaconus, etiam nunc deponendo oſculentur. Caſtaldus tamen *lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 26. Bauldry *part.* 1. *cap.* 15. Lohner *part.* 3. *tit.* 2. §. 2. *num.* 6. à Portu *ſup. num.* 5. §. *An Ceremoniarius primus*, Benvenuti *ſup.* §. *Tunc Celebrans pag.* 67. aſſerunt, Celebrantem à Miniſtris, Miniſtros verò ab Acolythis adjuvandos eſſe, dum paramenta deponunt: & advertit allegatus Benvenuti, quòd Miniſtri Sacri deponunt priùs manipulos, præcipuè Diaconus; & ſic Celebrantem exuentem ſe, & paramenta deponentem adjuvat, & quæ oſculanda ſunt, ei oſculanda exhibet: verùm ſi Miniſtri ſint Canonici, profectò hoc munus præſtare non debent, nempe adjuvare Celebrantem in deponendis paramentis. Poſtquàm verò Sacerdos depoſuerit Sacras veſtes, decens eſt, ut lavet manus, miniſtrantibus aquam cum manutergio Acolythis: Biſſ. *ſup.* tandem genuflexus in loco congruo, gratias agit, ùt in tabella. Angel. *part.* 3. *ſupra* §. *Depoſitis.* Demum Ceremoniarius cum Thuriferario, & Ceroferariis aſportant ex Altari, vel credentia, ea, quæ ibi præparata fuerant pro Miſſa Sollemni, in Sacriſtiam, ubi ea plicant, ſi opus eſt, & recondunt. Bauld. *part.* 3. *ſuprà num.* 10. *&* *part.* 1. *cap.* 14. *art.* 3. *num.* 28. Caſtald. *lib.* 1. *ſect.* 4. *cap.* 1. *num.* 18. *&* *cap.* 6. *num.* 20. à Portu *ſup.* Denique Clerici deponunt cottas cum debita modeſtia, Lohner *part.* 3. *tit.* 8. *num.* 9. & omnes, poſtquàm oraverint paululùm, diſcedant in pace, vel in Chorum redeant, ſi opus ſit. Caſtaldus *lib.* 1 *ſect.* 7. *cap.* 1. *num.* 26. *&* *cap.* 5. *num.* 27. Bauld. *part.* 3. *ſup. n.* 10.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XIII. De his, quæ omittuntur in Miſſa pro Defunctis.

Super iis, quæ omittuntur in Miſſis Privatis Defunctorum.

I. Gavant. poſt Rubr. n. 1. pag. 139. col. 1. §. *Pſalmi cum orationibus, &c.*) Quamvis liberum ſit Sacerdoti, Miſſam pro Defunctis celebraturo, dicere, vel omittere Pſalmos cum precibus, qui dicuntur pro Miſſæ præparatione; tamen ſi dicantur, debet in fine Pſalmorum dici *Gloria Patri*: ita etiam non omittuntur oſcula amictus, manipuli, & ſtolæ,

læ, dum illis Sacerdos induitur, nec ſolitæ Orationes paramentorum. Bauldry *part. 3. tit. 13. n. 1.* Tonell. *lib. 2. tit. 13. num. 1.* & Gavant. *ſup.*

II. Rubric. n. 1. pag. 139. & Gavant. ib. col. 2. lit. o *Non dicitur, Judica me Deus &c.*) Pronunciata Antiphona *Introibo ad Altare Dei*, non dicitur Pſalmus *Judica me Deus*, neque dicitur *Gloria Patri* ſubſequens Pſalmum prædictum; ſed pronunciata, & terminata dicta Antiphona, ſtatim ſubjungitur ℣. *Adjutorium noſtrum, &c.* & Confeſſio fit cum reliquis, ùt *ſuprà*.

III. Rubric. n. 1. pag. 139. & Gavant. ibid. col. 2. lit. p *Non ſignat ſe, &c.*) Cùm Celebrans ad Altare incipit Introitum Miſſæ, non ſignat ſe Cruce; ſed manu extenſa facit ſignum Crucis ſuper librum, efformando illud in aere; Polac. *part. 2. §. 12. in addit. n. 1.* Angel. *part. 2. cap. 16. num. 2. & part. 3. tit. 4. num. 2.* quaſi versùs Defunctum, aut Defunctos, pro quo, vel pro quibus celebrat, manu ſiniſtra interim depoſita ſuper librum, aut Altare, Gav. *hic*, Lohner *part. 4. tit. 3. §. 2. num. 2.* Bauld. & Angel. *part. 2. & 3. ſup.*

IV. Rubric. n. 1. pag. 139. & Gavant. ib. col. 2. lit. q *Non dicitur Gloria Patri, &c.*) Poſt Pſalmum omittitur *Gloria Patri*, & loco ipſius repetitur *Requiem æternam, &c.* Omittitur autem *Gloria Patri*, quia Sollemnitatem, & ſuavitatem ſapit, quæ debent excludi in tali Miſſa, ſicùt in Miſſis Ferialibus de tempore Paſſionis. Gavant *hic*, Amalar. *lib. 3. cap. 44.* Dicitur autem in plurali, *Requiem æternam dona eis Domine*; quamvis celebretur, & applicetur Miſſa pro uno tantùm Defuncto. Angel. *part. 2. cap. 16. num. 2.*

V. Rubric. n. 1. pag. 139. *Non dicitur Gloria in excelſis, neque Alleluja, &c.*) Et reliqua alia omittuntur, ſicùt præſcribit Rubrica *n. 1.* quæ, cùm diſponat, non eſſe benedicendam à Sacerdote aquam in Calicem fundendam; ita nec Miniſter debet oſculari ampullas, quas Celebranti porrigit. Gavant. *hic*. Cùm lavat manus, in fine Pſalmi *Lavabo* non dicitur *Gloria Patri, &c.* & loco *Gloria Patri* non ſubrogatur *Requiem æternam.* Angel. *part. 2. cap. 16. num. 10. & part. 3. tit. 7. num. 4.* Tonell. *lib. 2. tit. 7. Rubr. 6. num. 3.* Bauld. *part. 3. tit. 7. Rubr. 6. num. 3.* Poſt Secretas dicitur ſemper Præfatio communis. Angel. *part. 2. cap. 16. num. 11.* Lohner. *ſup. §. 2. num. 8.*

VI. Rubric. n. 1. p. 139. & Gav. pag. 140. col. 1. lit. ſ *Dona eis requiem ſempiternam, &c.*) Ad *Agnus Dei* non dicitur *Miſerere nobis*; bis dicitur *Dona eis Requiem*, & ſemel in fine *Dona eis Requiem ſempiternam.* Dum Celebrans dicit *Agnus Dei*, non percutit ſibi pectus, ſed ſtat manibus junctis ante pectus, non ſuper Altare poſitis. Lohner *ſup.* Angel. *part. 2. & 3. ſup.* & à Portu *part. 3. cap. 5. ad tit. 13. Rubr. 1. num. 15.*

Utrùm autem poſt Communionem Sacerdotis in hac Miſſa, & ante, vel poſt hanc Miſſam, poſſit adminiſtrari Euchariſtia Fidelibus Miſſæ aſtantibus, videantur ea, quæ fuſo calamo pertractavimus in noſtris Obſerv. & Addit. *n. 28. & ſeqq. ſup. ad tit. 10.*

VII. Rubric. n. 1. pag. 139. & Gavant. pag. 140. col. 2. lit. u *Non datur Benedictio, &c.*) In Miſſis Defunctorum antiquitus ſolemne fuiſſe dari Benedictionem in fine, certiſſimum eſt, ùt oſtendimus in noſtris Obſerv. & Addit. *num. 29 ad tit. 10*, unde valdè recens eſt iſte Ritus non dandi Benedictionem in præfatis Defunctorum Miſſis. Et reverà Marcellus de Cavalleriis *in ſua ſtatera ſac. tit. 29. num. 48.* aſſerit, in inclyto Prædicatorum Ordine ſtatutum fuiſſe An. 1252. in Capitulo generali Bononiæ habito, non debere prætermitti talem Benedictionem; quod fuit in praxi, uſque ad Capitulum Romanum, excepto quando præſens erat Defunctus. Sed poſtmodùm ſtatutum fuit etiam apud ipſos, omittendam eſſe talem Benedictionem; neque hoc fuerat, ùt ipſe ait,

Patrum Prædicatorum inventum: quia in aliis Eccleſiis mos ille præceſſerat; & Card. Bona, ùt alibi etiam nos innuimus, prædictam Benedictionem in Miſſis Mortuorum, ſe legiſſe refert in quodam Miſſali MS. Imò reperiuntur etiam nonnulla Miſſalia impreſſa, de quibus mentionem fecimus loco ſupracit. continentia aſſertam Benedictionem in Miſſis Defunctorum: & dum hoc ſcribo, lego in Miſſali Romano Venetiis impreſſo Anno 1560. hæc præciſa verba -- In Miſſa pro Defunctis Sacerdos dicat *Requieſcant in Pace.* ℟. *Amen*: deinde benedicit Populum, & dicat, *Deus vita Vivorum, &c.* quapropter evincitur talis Benedictionis ſuſpenſionem non fuiſſe rite, & univerſaliter introductam, niſi poſt Romani Miſſalis recognitionem, & reformationem. Ideò autem ſuſpenſa fuit hæc Benedictio, quia in hac Miſſa omnes ſollemnitates, & ſigna lætitiæ ceſſare debent: & equidem Durandus *in ſuo Ration. l. 4. cap. 51. num.* 27. adnotat, quòd antiquitus in Miſſa pro Defunctis, Pontifex ſollemniter non benedicebat (quamvis in aliis Miſſis Vivorum, Benedictionem ante *Agnus Dei* impertiri ſoleret) tum quia in dicta Miſſa Defunctorum, omnes Sollemnitates ceſſant; tum quia talis ſollemnis Benedictio non ſolùm fiebat pro venialium deletione, verùm etiam pro Populi excitatione, ut in Domini adjutorio confidat, & benedictum in Secula confiteatur (Defuncti verò velùt abſentes excitari nequeunt, licèt poſſint noſtris ſuffragiis adjuvari) tum quia gaudium non debet luctui admiſceri. Ob prædictas igitur rationes, probabile eſt, in Miſſalis Romani reformatione deletam fuiſſe præfatam Benedictionem in Miſſis Defunctorum.

Confirmantur hæc omnia auctoritate Illuſtriſſimi Criſpi Archiep. in ſua erudita diſſertatione Myſteriorum Evangelicæ legis, &c. edita Romæ Anno 1734. ad cujus calcem ait laudatus Auctor, nonnulla in Miſſis pro Defunctis omitti: partim quia Defunctorum Miſſæ, Privatæ erant antiquitus, & non Sollemnes, ùt cum Gavanto colligit ex Canone 4. Concilli Vaſenſis; partim quia Eccleſia militans, in agenda Mortuorum purgantem Eccleſiam præ oculis habens, ab omni ſenſu lætitiæ meritò abſtinet. Polaccus *cap.* 21. pariter varias adducit rationes, ob quas in Miſſis Mortuorum non benedicitur aqua, non datur pax: & ait, ideò aquam non benedici, quia Sacerdos intendit Sacrificium offerre pro Mortuis, non verò pro Vivis, quibus competit Benedictio. Ob ſimilem rationem non datur pax: quia Sacerdos principaliter intendit ſacrificare pro Mortuorum requie, & non pro Populi pace; & quia Defuncti non indigent pace temporali, cùm ſint extra Mundi perturbationes, & prœlia: ob eandem rationem omittitur prima Oratio ante Communionem.

Pro Ritu Miſſæ Sollemnis Defunctorum.

VIII. Gav. poſt Rubr. n. 2. pag. 140. col. 1. §. *Credentia, &c*) Paretur Altare pallio nigri coloris ſine ullis figuris mortis, ac imaginibus; ſed ſola Cruce, & ſex candelabris materiæ obſcuræ cum totidem candelis ceræ communis. Ceremon. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 11. §. 1. Bauld. *part.* 3. *cap.* 13. *n.* 1. Gradus ipſius Altaris ſint nudi, excepto, quòd unum tapete nigri coloris ſuper primo gradu nempe ſuppedaneo ad ipſum Altare ponetur. Cerem. Epiſc. *ſup.* Bauld. *ſup.* Tabernaculum SS. Sacramenti, ſi adſit, velo violaceo, & non nigro tegendum eſt. Bauld. *ſup.* Credentia, quæ paratur in cornu Epiſtolæ, cooperiatur brevi mappa; ita ut non pertingat uſque ad terram, ſed aliquantulùm circa illam dependeat: ſuper eam ponantur omnia, quæ pro celebratione Miſſæ requiruntur, excepto inſtrumento pacis, quæ in Miſſis Defunctorum non datur; & excepto velo oblongo, quia

quia in his Miſſis eo non utitur Subdiaconus: ſi verò ſit facienda Abſolutio poſt Miſſam, ponatur ſuper credentiam etiam vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, & Rituale Romanum. Bauld. *ſup. num.* 2. Biſſ. *lit. C. n.* 553. Gavantus tamen *hoc loco* dicit, quòd credentia ſit ſimplex, vel nulla: ſed non videtur conveniens, quòd nulla credentia præparetur; non enim decet omnia ſuper Altare ponere: præterea idem Gavantus vult, quòd ſuper credentiam ponantur candelabra cum candelis accenſis; ſed quomodò poni poſſent, ſi nulla adeſſet credentia?

Tumulus, vel etiam feretrum, ſive lectica Mortuorum, quæ appellatur etiam caſtrum doloris (niſi præſens eſſet corpus Defuncti) parari debet pro cantanda tali Miſſa, quotieſcunque hæredes velint ſumptus facere pro intortitiis. Præfatus verò tumulus præparetur in medio Eccleſiæ, vel in alio loco congruo pro diſpoſitione ſitus; & hinc inde ponantur ſcamna cum foraminibus, in quibus collocentur intortitia ardentia; vel loco ſcamnorum ponantur quatuor candelabra alta in quatuor angulis, vel plura, prout opus erit; & hoc ſemper ordinatè, & decenter: & notandum, quòd ſi ponantur ſupradicta ſcamna, poni poſſunt contigua tumulo: ſi verò ponantur candelabra, ea ita diſtantia à tumulo ponantur, ut circa tumulum commodè tranſire poſſint Celebrans, & Miniſtri, pro benedicendo, & incenſando tumulo, dum fit Abſolutio, dummodò habeatur talis diſtantia loci, ut hoc bene fieri poſſit. Tumulus autem prædictus cooperiatur panno nigri coloris; imò multi utuntur eo panno cum Cruce rubea, quod non eſt reprobandum; ſicuti etiam poſſunt in eo panno inſeri imagines Mortuorum ad ornamentum. Bauld. *ſupra n.* 2. & Biſſ. *lit.* 7. *n.* 84.

In Sacriſtia parata ſint paramenta nigra pro Celebrante, & Miniſtris, & Crux proceſſionalis pro Abſolutione in fine Miſſæ; vel potiùs ponantur, antequàm Officium inchoetur, prope Altare ad partem Epiſtolæ, in loco congruo, & honeſto. Bauldry *ſuprà num.* 3.

Hora competenti, vel dum Nona dicitur, Celebrans facta brevi Oratione, omiſſis Antiphona *Ne reminiſcaris*, Pſalmis *Quàm dilecta, &c.* ac Orationibus in aliis Miſſis dicendis antequàm induatur; Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 11. §. 2. Bauld. *ſup. num.* 4, lavat manus; & Ceremoniario, vel aliquo Acolytho de more adjuvante, induit ſe paramentis, dicens Orationes ſolitas, & oſculando Crucem in medio amictus, manipuli & ſtolæ (quod etiam obſervare debet in fine Miſſæ, dum illis ſe exuit, ùt diximus *ſuprà* in Miſſa Virorum) & ſimiliter Miniſtri, adjuvantibus Acolythis, parant ſe eodem modo, capientes reſpectivè dalmaticam, & tunicellam: Bauld. *ſuprà:* tum procedunt ad Altare, ùt in aliis Miſſis Sollemnibus; ſed Thuriferarius manibus junctis ſine thuribulo, & Navicularius ſine navicula: aliqui tamen cenſent Thuriferarium non debere præcedere, niſi gerat vices Ceremoniarii in ejus abſentia. Ceroferarii facta debita reverentia de more Altari, deponunt candelabra (quæ quamvis ad Evangelium non deferantur, nihilominùs initio Miſſæ deferri debent, ùt mos eſt, ad Altare; Vinitor *part.* 4 *tit.* 23.) quorum cerei toto Miſſæ tempore remanent accenſi. Gavantus *hic.* Præfati Ceroferarii, depoſitis candelabris ſuper credentiam, ibi manent genuflexi, vel pergunt in Chorum, juxta conſuetudinem nonnullarum Eccleſiarum.

IX. Rubric. n. 2. pag. 140. & Gavant. ibid. col. 1. lit. x *Non incenſatur Altare, &c.*) Initio Miſſæ poſt Confeſſionem, non incenſatur Altare; ſed Miniſtri facta Confeſſione aſcendunt cum Celebrante ad Altare, ubi de more genuflectunt, ac ſtatim pergunt ad cornu Epiſtolæ ad dexteram Celebrantis, dum dicit Introitum, ùt in aliis Miſſis. Bauld.

ſup.

Digitized by Google

ſup. num. 5. Biſſ. *tom.* 2. *lit. M. num.* 244. §. 3.

Ad Introitum Celebrans non ſe ſignat, ſed cætera præſtat; alia verò omittit, ſicùt diximus ſuprà in Miſſa Privata Defunctorum: Miniſtri Sacri nihil prorſus oſculantur in hac Miſſa Sollemni; nec in Abſolutione ad tumulum, nec initio Introitus ſe ſignant. Biſſ. & Bauld. *ſup.*

Acolythi, & Thuriferarius, Navicularius quoque, ſi adeſt, genuflectunt ad Orationes; ſicùt etiam idem faciunt omnes de Choro, uſque ad finem ultimæ Orationis: excipitur tamen ab hac genuflexione Thuriferarius, ſi loco Ceremoniarii Subdiaconum comitari debeat ad Epiſtolam cantandam.

X. Rubric. n. 2. pag. 140. & Gavant. ib. col. 1. lit. y *Nec benedicitur, &c.*) Subdiaconus in hac Miſſa non accedit ad Celebrantem cum libro: quia in hac Miſſa non oſculatur illius manum, neque ab eo benedicitur; quare cantata Epiſtola, & facta genuflexione in medio infimi gradus cum Ceremoniario, huic tradit Subdiaconus librum, & eo abſente, Thuriferario: deinde accedens ad cornu Epiſtolæ, transfert Miſſale Celebrantis ad cornu Evangelii, facta genuflexione in medio, & aſſiſtit Celebranti legenti Evangelium, proùt de more. Bauld. *part.* 3. *cap* 13. *num.* 6. *&* 7. Biſſ. *ſup. num.* 3.

Celebrans non dicit *Jube Domine benedicere*, nec in fine Evangelii, *Per Evangelica dicta, &c.* quia non oſculatur librum, ùt præſcribit Rubrica *num.* 1. *pag.* 139. in Miſſa Privata Defunctorum. Si Celebrans, lecto ſubmiſſa voce Evangelio, velit ſedere (quod convenit, quando eſt cantanda Sequentia) genuflectentibus, & præcedentibus uno poſt alium, Celebrans accedit ad ſcamnum, & ibi cum Miniſtris ſuis ſedet. Si verò non ſedetur poſt Evangelium à Celebrante lectum, Subdiaconus deſcendit in planum & ſtat ibi inter medium Altaris, & cornu Evangelii, ùt aliàs, uſque dum ſit finita Sequentia, vel Tractus. Bauld. *ſup. num.* 7. Biſſus *ſup.*

XI. Rubric. n 2 pag. 140. *Diaconus non petit Benedictionem, &c.*) Si non ſit ſedendum, Diaconus, dum Celebrans legit Evangelium, portat librum, ùt moris eſt, ad medium Altaris; poſteà ibidem expectat paululùm versùs cornu Epiſtolæ, ùt alibi dictum eſt; & eo finito à Celebrante, vadit poſt ipſum inter cornu Epiſtolæ, & medium Altaris in ſecundo gradu, & circa finem Tractus, qui cantatur à Choro; vel ſi dicatur Sequentia, uſque ad illum ℣. *Oro ſupplex, &c.* tunc enim genuflexus ante Altare ſuper ſuppedaneum, id eſt ſuper altiorem gradum in medio, inclinatus versùs Altare, manibus junctis, dicit *Munda cor meum, &c.* Biſſ. *ſup.* § 4. *& lit. D. num.* 123. §. 12. Si autem Celebrans, & Miniſtri, ad Sequentiam ſedeant, in eo caſu ad illum ℣. *Oro ſupplex*, Diaconus ſurgit (ſtantibus tamen aliis Miniſtris) & ſolus accedit ad Altare; ibique genuflexus ſuper infimum Altaris gradum, ùt mox innuimus, dicit, *Munda cor meum, &c.* quo dicto aſcendit ad Altare, ubi accipit ambabus manibus librum (non petendo Benedictionem, neque oſculando manus Celebrantis, ùt tradit Rubrica *num.* 2.) & interim Subdiaconus, & Ceroferarii ſine candelabris, accedunt ad Altare, & ibi, ſcilicet ante infimum Altaris gradum cum Diacono faciunt ſuam genuflexionem: poſteà procedunt ad locum Evangelii, præcedente Ceremoniario ſine Thuriferario; niſi hic gereret vices Ceremoniarii, quia in hac Miſſa non incenſatur Evangelium. Dum verò Miniſtri procedunt ad locum Evangelii, Celebrans accedit ad Altare in cornu Epiſtolæ per breviorem viam, id eſt per laterales gradus Altaris, ubi ſtat ſuper ſuppedaneum facie ad Diaconum verſa; ſi verò non ſedeat, tunc, quando Miniſtri procedunt ad Evangelium, Celebrans, facta Cruci reverentia in medio Altaris, ſe recipit ad cornu Epiſtolæ, ubi ſtat converſus ad Diaconum, ùt moris eſt in aliis

Digitized by Google

aliis Miſſis, uſque dum ſit finitum Evangelium.

XII. Rubric. n. 2. pag. 140. *Duo tantùm Acolythi ſine candelabris, &c.*) Acolythi autem ſine candelabris, dum Diaconus cantat Evangelium, ſtant à lateribus Subdiaconi, hinc inde vel manibus junctis, vel una ſupra aliam infra pectus poſitis; ſignant tamen ſe ſicùt Diaconus; ſicùt etiam Celebrans, & cæteri de Choro ſe ſignant.

XIII. Rubric. n. 2. pag. 140. *Non incenſatur liber, &c.*) Diaconus antequàm incipiat Evangelium, non incenſat librum; & terminato Evangelio non incenſat Celebrantem. Subdiaconus pariter non defert Celebranti Evangelium oſculandum; ſed reverſus cum ipſo Diacono ad Altare, genuflectit in loco, in quo eſt, à ſiniſtris Diaconi; & ſtatim tradit librum Ceremoniario, vel Thuriferario, ut ſuper credentia eum reponat. Caſtald. *lib. 1. ſect. 7. cap. 2. num. 2*, Bauld. *part. 1. cap. 13. art. 2. num. 2.* Diaconus verò facta genuflexione, aſcendit ad ſecundum gradum poſt Celebrantem; qui cantato Evangelio, ſtatim accedit ad medium Altaris; & Subdiaconus ſtat in plano poſt Diaconum, dum Celebrans dicit *Dominus vobiſcum*, & *Oremus* ante Offertorium: quo dicto Diaconus genuflectit, & accedit ad dexteram Celebrantis. Subdiaconus item facta genuflexione vadit ad credentiam; ubi (non ſumpto velo oblongo, quo non utitur in hac Miſſa) ſumit, & defert Calicem coopertum cum omnibus ſuis ornamentis ad Altare; ita ut manu ſiniſtra apprehendat, & dexteram ſuper burſam Corporalium imponat. Caſtald. *ſup. num. 3.* Subdiaconum ſequitur de more Acolythus, deferens ampullas vini, & aquæ; Bauld. *ſup. part. 3. cap. 13. num. 11.* Diaconus verò accipit burſam, & extrahit ex illa (quam ad cornu Evangelii collocat) Corporale, illudque explicat, reliqua peragendo de more: excipe, quòd reponit Patenam aliquantulùm ſub Corporale, prout in Miſſis Privatis. Caſtald. *ſup.* Bauld. *part. 1. cap. 12. art. 2. num. 4.* Subdiaconus in hac Miſſa non petit Benedictionem aquæ à Celebrante, non dicit *Benedicite Pater Reverende;* Caſtald. *ſup.* Bauld. *part. 3. cap. 13. num. 11.* ſed infuſa aqua in Calicem, deſcendit, vadit ad locum ſuum; & facta genuflexione in medio Altaris ſuper infimum gradum, ſe confert ad ſiniſtram Celebrantis, eumque adjuvat ex parte ſua (ſicùt Diaconus ad incenſationem oblatorum) poſteriorem partem planetæ ipſius ſublevando, quia non eſt impeditus, cùm Patenam non ſuſtineat in hac Miſſa. Bauld. *ſuprà num. 13.* Biſſ. *lit. M. num. 159. §. 2.*

XIV. Rubr. n. 2. pag. 140. & Gavant. ibid. col. 1, lit. z *Oblata, & Altare incenſantur, &c.*) Poſito incenſo in thuribulo à Celebrante, incenſantur oblata, & Altare more ſolito, & conſuetis Orationibus, adjuvante, ùt diximus, etiam ipſo Subdiacono, tenendo ex parte ſua poſteriorem partem planetæ: finita autem Altaris incenſatione, ſolus Celebrans incenſatur, & Epiſcopus ſi adſit, licèt non ſit paratus: unus ex Acolythis, aut Ceremoniarius miniſtrat aquam, & pelvim ad lotionem manuum Celebrantis; & Diaconus à dexteris, & Subdiaconus à ſiniſtris Celebrantis, facie ad eum converſa, vel ad ſe ipſos, habentes Miniſtrum medium, & ſtantes ſuper gradum viciniorem ſuppedaneo, eidem Celebranti manutergium pro manibus extergendis miniſtrant ſine oſculis. Deinde redeunt ad loca ſua, ſicùt & Celebrans, dicto Pſalmo *Lavabo* de more; & Diaconus ſtans poſt Celebrantem reſpondet ſuo tempore, *Suſcipiat Dominus*, poſtquàm Celebrans dixerit *Orate fratres*; & poſteà vadit ſtatim ad locum ſuum, hoc eſt ad librum, cum debitis genuflexionibus, & juxta ſolitum, ut folia vertat Celebranti, & illi aſſiſtat.

Dum Celebrans incipit Præfationem, Diaconus, qui acceſſit ad librum, facta genufle-

xione, redit retrò poſt Celebrantem, & ſtant ambo Miniſtri Sacri unus poſt alium, & cætera peragunt de more, ùt de Miſſa Sollemni dictum eſt; ea enim, quæ ibi dicta ſunt, non eſt cur hìc repetantur.

Circa finem Præfationis iidem Miniſtri Sacri accedunt ad Altare cum debitis reverentiis (in hac Miſſa de Subdiacono nullum dubium eſſe poteſt, quia non tenet Patenam) & dicunt cum Celebrante *Sanctus &c.*) tum Subdiaconus deſcendit poſt Celebrantem, & Diaconus ad librum accedit, & ſtat, ùt in aliis Miſſis. Biſſus *lit. M. num.* 245. §. 9. Bauldry *ſup. n.* 15.

XV. Rubr. n. 2. pag. 140. & Gav. ibid. col. 2. lit *a Illud incenſat, &c.*) Dum Celebrans dicit, *Hanc igitur, &c.* Subdiaconus facta genuflexione unico genu Altari in ſuo loco, in quo eſt; Biſſ *lit. S. num.* 196. §. 17. accedit ad cornu laterale Epiſtolæ, ubi genuflectit ſuper infimum gradum; & accepto à Thuriferario thuribulo (Thuriferarius interim genuflectit in plano à ſiniſtris Subdiaconi; Bauld. *part.* 3. *ſup. cap.* 13. *num.* 16. *& part.* 1. *cap.* 13. *num.* 4.) cum debitis inclinationibus ante, & poſt utramque elevationem, incenſat SS. Sacramentum, quia à digniori Miniſtro non impedito incenſari debet, ùt notat Gavantus. Ante Elevationem, juxta ſententiam Bauldry *part.* 1. *cap.* 13. *num.* 3. *& part.* 3. *cap.* 13. *num.* 16. Subdiaconus miniſtrante Thuriferario cochlear, imponit incenſum ſine Benedictione in thuribulum: ſed juxta ſententiam Hippolyti à Portu *ſup. n.* 11. debet Navicularius id præſtare: & ita Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 11. §. 8. ubi ait: *Subdiaconus ad Elevationem, impoſito per aliquem Acolythum thure in thuribulum, thurificabit SS. Sacramentum:* quapropter ſententia Bauldry non eſt admittenda, niſi ad ſummum, in defectu Navicularii, vel alterius Acolythi. Finita deinde elevatione Hoſtiæ, & Calicis, Subdiaconus reddit thuribulum Thuriferario, ac ſurgit, & genuflectit ibidem unico genu SS. Sacramento: deinde vadit ad ſuum locum in plano retro Celebrantem, ubi iterum genuflectit ſuper infimum Altaris gradum unico genu; ibique ſtat in plano uſque ad *Agnus Dei*, quia tunc aſcendit ad Altare, ùt dicemus infrà. Biſſ. *ſup.* §. 17. Bauld. *ſup. n.* 17.

Diaconus verò, qui ad Elevationem, juxta morem aliarum Miſſarum, miniſtravit Celebranti, facta elevatione Hoſtiæ, & Calicis, redit ad librum; Ceroferarii verò manent genuflexi cum intortitiis accenſis, juxta Gavant. *hoc tit.* 13. *ad Rubr. n.* 3. *lit.* d. & communem praxim omnium Eccleſiarum uſque ad Communionem peractam: Thuriferarius autem cum debitis reverentiis redit in Sacriſtiam; & inde depoſito thuribulo, & aptatis carbonibus pro Abſolutione, vel Exequiis, redit ad credentiam, ubi genuflectit, proût pariter genuflectit totus Chorus. Bauld. *ſup.*

Cùm Celebrans dicit, *Et dimitte nobis*, ſolus Diaconus genuflectit in ſuo loco, unico genu, ac mox ſe recipit ad dexteram Celebrantis (Subdiaconus enim cùm non habeat Patenam deferendam ad Altare, ſtare debet adhuc in ſuo loco) ubi inſervit eidem Celebranti; Biſſ. *lit. M. num.* 244. §. 10. Bauld. *ſup. n.* 18 id eſt Patenam purificatorio, & Corporali tectam, detegit, extergit, & ſine oſculis offert Celebranti, & Calicem detegit, & iterum tegit, quando opus eſt, & cum Celebrante adorat.

Ad *Agnus Dei* Subdiaconus, facta genuflexione unico genu, accedit ad ſiniſtram Celebrantis, & Diaconus erit ad dexteram ipſius; & ambo illud dicunt cum Celebrante, non percutientes pectora ſua. Tum iidem Miniſtri Sacri mutant locum cum debitis genuflexionibus unico genu, in receſſu, & acceſſu. Non datur pax in hac Miſſa, & in fine ejuſdem Diaconus non dicit *Ite miſſa eſt* ſed ad Altare converſus dicit, *Requieſcant in pace*, in plurali, licèt Miſſa celebretur pro unico Defuncto, ùt diximus ſuprà de Miſſa Privata Defunctorum.

Cùm

Digitized by Google

Cùm Celebrans dixerit *Placeat tibi, &c.* oſculatur Altare, & deinde legit Evangelium S. Johannis de more, cum aſſiſtentia Subdiaconi, ùt fit in alia Miſſa Sollemni; & Diaconus pariter in hac circumſtantia ſe gerit, ùt in alia Miſſa Sollemni, omiſſis tamen oſculis, cùm aliquid porrigitur Celebranti, neque oſculata ejus manu, ùt præſcribit Rubrica *num.* 2.

XVI. Rubric. n. 3. pag. 140. & Gavant. ibid. col. 1. lit. c *Candelæ, &c.*) Si diſtribuendæ ſint candelæ in Choro, quod accidit præſertim in Exequiis, aut in Abſolutione ad tumulum, diſtribuuntur per aliquem Miniſtrum poſt Epiſtolam.

XVII. Rubric. n. 3. pag. 140. & Gavant. pag. 141. col. 1. lit. d *Ad Evangelium, &c.*) Ita tamen rempeſtivè diſtribuantur dictæ candelæ, ut omnes ſint accenſæ, dum cantatur Evangelium: accenduntur etiam paulò ante elevationem SS. Sacramenti, ut tempore Elevationis ſint accenſæ & teneantur ſic ardentes, uſque ad Communionem incluſivè. Gav. *hic*, Bauld. *part.* 3. *cap.* 13. *n.* 1. Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 15. *num.* 2. Tandem accendantur hæ candelæ in fine Miſſæ ad Abſolutionem, ùt dicemus infrà, ſi facienda ſit talis Abſolutio. Poteſt deputari aliquis Miniſter, qui teneat in Choro candelam accenſam pro accendendis candelis ad Evangelium, ad Elevationem item Sacramenti, & ad Abſolutionem: poterit etiam in loco remoto ſervari aliqua candela accenſa, ut ex ea commodè poſſit lumen capi. Biſſ. *lit. C. num.* 62. §. 1. *ibidem*, Bauld. *ſup. n.* 8.

Hoc ſupereſt advertendum ad exactam explanationem Rubricæ *num.* 3. quòd candelæ diſtribuendæ, de quibus ſuprà, deberent eſſe de cera communi; Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *c.* 11. & Gavant. *lit.* c. niſi voluntas hæredum, aut eorum, ad quos ſpectat, inclinaret ad ceram albam. Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 5. *num.* 2.

XVIII. Rubric. n. 3. pag. 140. & Gav. pag. 141. col. 2. lit. e *Si habendus eſt ſermo, &c.*) Quando in hac Miſſa Sollemni habendus eſt ſermo in laudem Defuncti, ſive Oratio funebris, non habeatur niſi finita Miſſa, ante Abſolutionem: cùm enim hujusmodi ſermo non ſit de Evangelio, ſed de laudibus Defuncti, non debet fieri poſt cantatum Evangelium: & ante ſermonem, ad finem Miſſæ, Celebrans priùs deponat caſulam, & manipulum, & accipiat pluviale; quod ſi deſit, ſtabit cum alba, & ſtola in modum Crucis, ſedens in ſuo loco, & cum eo ſedent etiam Miniſtri Sacri; qui tamen non deponunt paramenta, ſed manipulos tantùm. Biſſ. *tom.* 2. *lit. S. num.* 138. Bauld. *ſup. num.* 20. Pulpitum, ſeu Cathedra panno nigro operiatur. Cerem. Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 11. §. 10. Bauldry, Biſſ. *ſup* & Gavant. *lit.* g. Concionator accedet veſtibus nigris indutus ſine cotta; & facta Oratione ante medium Altaris, nulla petita Benedictione ab Epiſcopo, ſi aderit, ſed facta ei profunda reverentia, vel genuflexione pro qualitate perſonæ, aſcendet pulpitum; ubi facta iterum Epiſcopo ſi adſit, reverentia, ſignans ſe ſigno Crucis (& non dicet ſalutationem Angelicam) ſtatim Sermonem incipiet. Ex Cerem. Epiſc. *ſup.* Caſtald. *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 6. *n.* 3. Biſſo, & Bauldry *ſuprà*.

Pro Ritu ſervando in Abſolutione ad tumulum.

XIX. Rubr. n. 4. pag. 141. & Gavant. ibid. col. 1. lit. f *Si facienda eſt Abſolutio, &c.*) Quando facienda eſt Abſolutio ad tumulum, finito Evangelio Sancti Johannis, Celebrans cum Miniſtris ſuis retrahit ſe ad cornu Epiſtolæ, facta priùs reverentia Cruci Altaris in medio per ipſum, & genuflexione per Miniſtros; & deinde cum illis deſcendit per gradus

Digitized by Google

gradus laterales in planum, ubi deponit planetam, & manipulum, adjuvantibus Ceremoniario, & Miniſtris, vel Acolythis, juxta ea, quæ diximus ſuprà, quando egimus de induendo, vel exuendo Sacerdote in Miſſa Sollemni: ſimiliter Miniſtri Sacri deponunt ſuos manipulos tantùm; qui ſimul cum planeta Celebrantis deponantur ſuper credentiam, vel in alio loco congruo, & eo deficiente, ſuper Altare; & mox aliquis Acolythus defert pluviale nigrum pro Celebrante. Biſſus *lit. A. n.* 45. §. 1. Bauldry *part.* 3. *cap.* 14. *num.* 1.

XX. Rubr. n. 4. pag. 141. & Gavant. ibid. col. 1. lit. g *Accipit pluviale nigrum, &c.*) Celebrans autem, adjuvantibus iisdem, qui ſuprà, accipit pluviale nigrum; quo deficiente, ùt diximus, remanet in albis, retinendo ſtolam ante pectus tranſverſam in modum Crucis: poſtquàm aſſumpſit pluviale, tegit caput; Bauldry *part.* 3. *cap.* 14. *num.* 2. & accedit ad medium Cappellæ ante Altare. Deinde Thuriferarius accipit thuribulum cum navicula incenſi; alius verò Acolythus accipit vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, & Rituali.

XXI. Rubr. n. 4. pag. 141. & Gavant. ibid. col. 2. lit. h *Cum candelabris accenſis, &c.*) Subdiaconus verò, poſt depoſitum manipulum, accipit Crucem proceſſionalem ei ab aliquo Acolytho delatam; quam ſic tenet, ut imago Crucifixi ſit versùs Populum, & ipſi Subdiacono terga vertat: deinde idem Subdiaconus, medius inter duos Ceroferarios cum candelabris accenſis, accedit per planum, ante medium Altaris, nulla prorſus facta reverentia ipſi Altari, neque à Ceroferariis. Thuriferarius etiam, & alius Acolythus cum vaſe aquæ benedictæ, aſperſorio, & Rituali, accedunt ad Altare poſt Subdiaconum, ubi unico genu Altari genuflectunt: tum ordinatur Proceſſio ad feretrum ſequenti modo.

XXII. Rubr. n. 4. p. 141. & Gavant. pag. 142. col. 1. lit. l *Præcedentibus duobus aliis Acolythis, &c.*) Præcedit Thuriferarius cum thuribulo in dextera, & navicula in ſiniſtra, habens à ſiniſtris alium Acolythum cum vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio, portantem etiam Rituale, niſi ab alio deferatur: poſteà ſequitur Subdiaconus habens Crucem modo ſupradicto, medius inter duos Ceroferarios habentes candelabra cum candelis accenſis; deinde Ceremoniarius ſi adſit, poſteà Clerus ſuo ordine: Biſſus *lit. P. num.* 222. Bauldry *ſuprà*: & ſi Chorus ſit retro Altare, Clerici exeunt bini, incipiendo à junioribus ſimul ex utraque parte, niſi Abſolutio eſſet facienda in Choro, vel ante eum, quia tunc Clerus in Choro manebit. Bauldry *ſuprà n.* 3. & Biſſus *tom.* 1. *lit. C. num.* 334.

XXIII. Rubr. n. 4. pag. 141. *Sequitur Celebrans, &c.*) Poſt dictos omnes ſequitur Celebrans, qui facere priùs debet Altari reverentiam, vel genuflectere Venerabili, ſi adſit in Tabernaculo; ſed antequàm ſe inclinet, vel genuflectat, aperit caput, & iterum tegit, & ſic tectus procedit: ex Ceremoniali Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 11. §. 14. & Gavantus *lit.* m. & Diaconus procedit à ſiniſtris ejus, genuflectens priùs, aperto capite ſicùt cæteri. Omnes autem antequàm ab Altari diſcedant, faciant Cruci ejusdem debitam reverentiam, ſeu genuflexionem, præſertim verò ſi adſit SS. Sacramentum, exceptis tamen Subdiacono, & Ceroferariis; ſolusque Celebrans in hac Proceſſione, ùt diximus, procedit tecto capite; & ſi contingat, quòd ante SS. Sacramentum tranſeant, etiam ipſe ſicùt cæteri omnes genuflectunt, ùt mox innui.

XXIV. Rubr. n. 4. pag. 141. & Gavant. pag. 142. col. 2. lit. m *Celebrans ex alia parte, &c.*) Cùm pervenerint ad tumulum, ſive feretrum, Thuriferarius, & alius Acolythus cum vaſe aquæ benedictæ, ſe locant prope tumulum à parte Epiſtolæ, ubi expectant Celebrantem: ex Cerem. Epiſc. *ſuprà* §. 15. Bauldry *ſuprà n.* 4. Subdiaconus verò cum Ceroferariis per partem Evangelii progreditur

tur ad pedes tumuli; ita ut ſit inter Eccleſiæ portam, & tumulum, in medio talis ſpatii, faciem convertendo contra Altare, & animadvertendo, ut relinquatur ſpatium Celebranti, & Diacono, quamprimùm illac tranſituris. Ex Cerem. Epiſc. *ſuprà*. Gavanto *ſuprà*, Caſtaldo *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 5. *num.* 9. & Bauldry *ſuprà*. Sed quia in Exequiis præſente corpore Defuncti, aliquando ponitur caput versùs Altare, ſi nempe Defunctus fuit Sacerdos; ècontrà verò corpora aliorum Defunctorum versùs Altare habent pedes; in his caſibus Subdiaconus cum Cruce debet ſtare ad caput Defuncti, & Celebrans ad pedes. Ex Cerem. Epiſc. *ſuprà* §. 15. & §. 24. & ex Rituali Rom. *tit. de Exequiis*: ſed de hac re paulò infrà. Si autem corpus non ſit præſens, ſed tantùm ſimplex tumulus; tunc ſemper Subdiaconus ſtet inter portam Eccleſiæ, & tumulum; Celebrans verò manet ex alia parte in capite loci inter Altare, & eundem tumulum, aliquantulùm versùs cornu Epiſtolæ; ita ut Crucem Subdiaconi reſpiciat, tenendo à ſiniſtris ejus Diaconum, & paulò retrò prope eum alios duos Acolythos, deferentes thuribulum, naviculam, & vas aquæ benedictæ. Gavant. *hic*, ex Cerem. Epiſc.

Deinde Celebrans ſtatim aperit caput, tradendo birretum Diacono; Clerus verò ſe diſponat circa tumulum hinc inde à lateribus; ita ut ſeniores, ſeu digniores ſint Celebranti propinquiores, juniores autem Cruci viciniores. Rubrica *n.* 4. Gavantus, Biſſus *ſuprà*, & Bauldry *part.* 3. *cap.* 15. *num.* 4. *& ſeqq.*

Diximus ſuprà, quòd Subdiaconus deferens Crucem, quando Defunctus eſt præſens, ſemper ſtare debeat ad caput ejuſdem Defuncti, quicunque ille ſit: verùm juxta noſtrum Caſtaldum in Ceremoniali noſtræ Congregationis *lib.* 2. *cap.* 39. idem Subdiaconus medius inter duos Ceroferarios, ſi Defunctus ſit Sacerdos, ſiſtere debet ad pedes contra Altare, non verò ad caput: unde juxta eundem Auctorem, & praxim etiam omnium ferè Eccleſiarum, ùt aſſeverat Baruffaldus infrà citandus, ſemper præfatus Subdiaconus ſiſtit eodem loco; ita ut ſtet cum Cruce contra Altare, nunquam verò humeris ad Altare verſis, & facie contra Populum, ſeu januam Eccleſiæ; quam praxim, & diſpoſitionem rejicere non poſſum: nam ſi Subdiaconus ſiſteret ſe in caſu Sacerdotis defuncti ad caput ipſius, terga verteret Altari, & Cruci ejuſdem; quod indecens, & deforme videtur: & ob hanc rationem in hanc noſtram ſententiam inclinat etiam Baruffaldus *tit.* 36. *num.* 150. ubi ſupponit, idem aſſeri etiam à noſtro Gavanto *hoc loco lit.* m. ſed reverà Gavantus expreſsè loquitur de loco, quo ſiſtere debet Subdiaconus abſente cadavere: dicit enim, quòd -- Celebrans debet eſſe ſemper inter Altare, & tumulum, ſeu lecticam Mortuorum abſente corpore; Subdiaconus contra Altare ad pedes lecticæ, ſeu tumuli: præſente verò corpore ſervatur Rituale citatum. Hæc ſunt verba præciſa Gavanti, qui reverà videtur ſtare pro opinione nobis contraria, cùm Rituale Romanum in titulo de Exequiis præſcribat, quòd Subdiaconus *Accedit adferetrum, & ſe ſiſtit ad caput Defuncti cum Cruce, &c.* Quoniam verò, ùt ſuprà diximus, quando cadaver eſt Sacerdotis Defuncti, ejus caput eſt versùs Altare, inhærendo diſpoſitioni Ritualis Romani, prima fronte videtur abſolutè ſtatui debere, quòd tunc Subdiaconus cum Cruce debeat ſtare ad caput dicti cadaveris, & conſequenter terga vertendo Altari: ſed verba Ritualis Romani non ita rigorosè interpretanda ſunt: leges enim humanæ, ùt diximus ſuprà *tit.* 4. in noſtris Obſervationibus *num.* 3. quando aliquod præſcribunt, non ſunt accipiendæ pro hoc, vel illo caſu particulari, ſed pro communibus caſibus; attendunt etenim id, quod communiter contingit: & hæc eſt communis reſolutio in materia de legibus; ùt docet Fagundez de præcept. Eccleſ. *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 8. Ex quo igitur Defuncti communiter ſunt perſonæ ad gradum Presbyteratus non evectæ; hinc

Digitized by Google

hinc ſtatuit Rituale, quòd Subdiaconus debet ſtare ad caput Defuncti: & quamvis in uno, vel altero caſu Subdiaconus non ſiſtat ad caput Defuncti, adhuc lex in Rituali Romano ſtatuta obſervatur: quia, ùt dixi, leges attendunt, quod communiter contingit; & ideò ſimpliciter latæ cenſentur veræ, quamvis in uno, vel altero caſu deficiant.

XXV. Rubr. n. 4. pag. 141. *Interim cantatur Reſponſorium, Libera me Domine, &c.*) Diſpoſitis Miniſtris, & aliis de Clero, ùt ſuprà, tunc, & non priùs, incipiunt Cantores, *Libera me Domine* (ſtantibus omnibus capite diſcooperto, etiam Celebrante) ℣℣. verò hujus Reſponſorii dicantur à duobus Cantoribus ab utraque parte. Biſſus *lit. A. n.* 45. §. 2. Bauldry *ſuprà num.* 7. Circa finem Reſponſorii, Diaconus & Thuriferarius genuflectunt Altari, & accedunt ad dexteram Celebrantis; qui Celebrans imponit ter de more incenſum, illud benedicens manu, dicente priùs Diacono, *Benedicite Reverende Pater*; ipſo verò Celebrante dicente, *Ab illo benedicaris, &c.* illudque benedicit modo ſolito: Gavant. *lit.* l. §. *Dubitarunt aliqui:* tum redeunt ad loca ſua cum debitis reverentiis. Biſſ. *lit. D. num.* 130. Bauld. *ſup.*

XXVI. Rubr. n. 4. pag. 141. *Finito Kyrie eleiſon, Sacerdos, &c.*) Finito Reſponſorio, Cantor cum primo Choro dicit *Kyrie eleiſon*, & ſecundus reſpondet *Chriſte eleiſon*, deinde omnes ſimul dicunt *Kyrie eleiſon:* poſteà Celebrans dicit clara voce *Pater noſter*, & ſecretò proſequitur cætera, ſicuti proſequi debent omnes: intonato autem prædicto *Pater noſter*, Celebrans accipit à Diacono aſperſorium ſine oſculis, deinde pergit ad aſpergendum feretrum, habens eundem Diaconum à dexteris, elevantem anteriorem partem pluvialis, & tenentem ipſam ſiniſtra manu per fimbriam (ſi adſit Ceremoniarius, poterit in hac actione Celebrantem præcedere genuflectens Altari, & Cruci, quando ante illa tranſit; & idem facere debet Diaconus; Acolythus verò, & Thuriferarius miniſtrant neceſſaria, non diſcedentes à propriis locis) ſic Celebrans, facta reverentia Altari, vel genuflexione SS. Sacramento, ſi ibi adſit, procedit circumiens feretrum per latus ſuum dexterum, ter aſpergens illius feretri latus dexterum, ſcilicet in capite, in medio, & in pede; & deinde ter aſpergit ſiniſtrum latus ejusdem tumuli eodem Ritu; & quando tranſit ante Crucem Subdiaconi profundè ſe inclinet: Diaconus verò, ùt dixi, genuflectit; & advertat, dum tranſit per partem, in qua eſt Crux, ut tranſeat inter feretrum, & Crucem. Ex Cerem. Epiſc. *ſuprà* §. 18.

Poſtquàm Celebrans aſperſerit feretrum, reddit aſperſorinm Diacono, ubi priùs illud ab eo accepit; & ibidem de manu ejusdem accipit thuribulum, & incenſat feretrum, circumiens eo modo, quo diximus de aſperſorio, nimirum ter in qualibet parte laterali tumuli thuribulum ducens.

XXVII. Rubr. n. 4. pag. 141. & Gavant. pag. 142. col. 2. lit. o *Junctis manibus dicit, &c.*) Sacerdos completa incenſatione feretri, reddito priùs thuribulo Diacono, facit debitam reverentiam Altari (Diaconus verò ſemper genuflexionem) ſtans in ſuo loco, ùt priùs, verſa facie ad Crucem Subdiaconi, & eodem Diacono tenente librum apertum ante eum, paululùm tamen à ſiniſtris ejus (ùt habetur ex Rituali Romano) dicit junctis manibus, *Et ne nos inducas in tentationem*, & alia, quæ in Rituali, aut Miſſali habentur: poſteà, item manibus junctis, dicit, prætermiſſo *Oremus*, vel Orationem *Abſolve*, v[illegible] *lit. A. num.* 45. §. 6. in quibus [illegible] Miſſa; [illegible] Exequiæ Sacerdotum, & Prælat[illegible] veniunt ea, quæ tradit Gavant[illegible] nari debent autem prædict[illegible] concluſione, dicendo, [illegible] *num noſtrum*; & reſ[illegible]

Digitized by Google

Celebrans, faciens Crucem manu dextera ſuper feretrum (interim Diacono elevante anteriorem fimbriam pluvialis à dexteris) ſiniſtra pectori admota, dicit, *Requiem æternam, &c.* ac mox Cantores cantant *Requieſcant in pace* in plurali, quamvis Abſolutio fiat pro uno tantùm; Gavantus *in fine huj. tit. p.* 143. & Chorus reſpondet *Amen.* Reſponſo autem *Amen*, omnes eodem ordine, quo ab Altari venerant ad tumulum, à tumulo recedunt, inclinantes caput Cruci proceſſionali, cùm tranſit ante ipſos. Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 5. Interim cerei in Altari, & in tumulo extinguuntur, & omnes ad Sacriſtiam ſe recipiunt, faciendo debitas reverentias, vel genuflexiones reſpectivè, proùt convenit, & ſuprà diximus; exceptis ſemper Subdiacono cum Cruce, & Ceroferariis cum candelabris.

Si elevetur SS. Sacramentum, dum fit Abſolutio, ſerventur ea, quæ tradit Gavantus *hac lit.* o. §. *Dum fit Abſolutio:* Tonellius tamen in tali caſu vult, Sacerdotem cum Miniſtris debere genuflectere, niſi aſpergat, vel incenſet tumulum, aut dicat ℣. & Orationem: Quarti verò *part.* 2. *tit.* 13. *dub.* 3. docet, Sacerdotem in ſimili caſu debere genuflectere, etiamſi actu aſpergat tumulum, vel incenſet: quam tamen ſententiam improbat Biſſus *lit. G. num.* 26. §. 2. & ibidem convellit rationes à Quarti productas, in co[...] tionem ſuæ ſententiæ.

Si non adſit [...]
in fine Miſſ[...]
ante Evan[...]
nu Epi[...]
depo[...]
in [...]
v[...]

tùm) & ſtans ibidem, converſus ad Altare, expectat finem Reſponſorii, *Libera me Domine de morte æterna*, quod cantatur à Choro, ſtatim ac ab eo reſponſum fuerit *Amen* poſt *Requieſcant in pace* ante Evangelium S. Johannis: interim Acolythi extendunt pannum nigrum in plano ante medium Altaris. Biſſus *lit. A. num.* 47. §. 1. Bauldry *ſuprà num.* 12. à Portu *part.* 3. *cap.* 6. *de Miſſ. Sollemn. Defunct. tit.* 13. *Rubr.* 4. *in adnot. num.* 28. §. *Ubi non erigatur.* Tum unus Acolythus accipit vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, alter thuribulum cum navicula, & ambo ad cornu Epiſtolæ accedunt; ubi circa finem Reſponſorii Celebrans ponit & benedicit thus in thuribulo, miniſterio Diaconi ſine oſculis, ùt diximus ſuprà. Bauldry *ſuprà*, Biſſus *ſuprà* §. 2. & à Portu *ſuprà*. Reſponſorio finito, & dicto ultimo *Kyrie eleiſon*, ùt ſuprà, Celebrans adhuc ſtans in prædicto cornu Epiſtolæ versùs Altare, ſeu ſuper ſuppedaneum, facie verſa ad candelabra, intonat clara voce *Pater noſter*, quod ſecretò proſequitur; & interim Thuriferarius, & Acolythus de vaſe aquæ benedictæ, accedunt cum debitis reverentiis, quaſi ad cornu Evangelii per planum; & aſcendunt ad ſecundum gradum, ubi miniſtrant alternatim Diacono aſperſorium, & thuribulum; & Celebrans accedens ad medium Altaris cum Miniſtris Sacris, ubi facta reverentia Cruci, [...]ertit [...] illum pannum [...] ; & ita ſtat [...] inter Dia[...] [...]n à [...] [...]oni a[...] [...] ter, [...] pan[...] [...]ribul[...] do, [...] [...] 13. [...]

cornu poſito, dicit alta voce ℣. *Et ne nos inducas in tentationem*, & alios ℣℣. & Orationem, ùt in Miſſali, ſeu Rituali. Dicto autem à Cantoribus, *Requieſcant in pace*, accedens adhuc cum pluviali ad cornu Evangelii (facta priùs in medio Altaris reverentia) ibique ſignans Altare, aut tabellam, & ſe ipſum, dicit more ſolito Evangelium S. Johannis: quo dicto, factis debitis reverentiis Altari, medius inter Diaconum, & Subdiaconum (quia habet pluviale) fimbrias anteriores ipſius pluvialis tunc elevantes, præcedentibus Acolythis, & aliis de Clero, vadit ad Sacriſtiam, ubi ſe exuit, ùt in aliis Miſſis. Biſſus *ſuprà* §. 3. Bauldry *ſuprà num.* 14. & à Portu *ſuprà*.

Quando fit prædicta Abſolutio pro Defunctis in fine Miſſæ, & non adſunt Miniſtri Sacri; debent adhiberi ſaltem quatuor Acolythi, qui inſerviant Celebranti, vel etiam pauciores, ſi tot haberi non poſſint: quare poterunt tunc omitti Ceroferarii, & ad caput Defuncti ſufficiet unus Acolythus cum Cruce; quæ Crux etiam in caſu, quo hic Acolythus haberi non poſſet, poterit ad caput Defuncti, vel feretri collocari in aliquo pede, putà marmoreo; & ita ſufficient duo Acolythi, qui inſerviant Celebranti; quorum unus porriget Celebranti aſperſorium, & alter thuribulum; & qui de thuribulo inſerviet, ſuſtinere debebit librum, id eſt Rituale, dum Celebrans leget Orationem: item iſti Acolythi reſpectivè elevant fimbrias pluvialis Celebrantis, dum circuit tumulum, Acolythus ſcilicet, quando aſpergit, & Thuriferarius quando incenſat, genuflectentes Altari, & Cruci, quando ante ea tranſeunt. Bauldry *ſuprà num.* 15. Biſſus *lit. A. n.* 48. Vinitor *ſuprà* §. 14. à Portu *ſuprà*.

In Exequiis autem Defunctorum, nempe præſente cadavere, antequàm Cantores intonent *Libera me Domine*; Sacerdos recitat precem illam, quæ habetur in Rituali Romano, & quæ incipit per verba: *Non intres in judicium cum ſervo tuo Domine, &c.* quæ immutata ſemper remanent: unde etiamſi Defunctus ſit fœmina, vel ſint plures Defuncti, non dicitur *Cum ſerva tua Domine*, vel *Cum ſervis tuis*: & ita declaravit S. R. C. in Decreto edito 31. Auguſti 1697. & dato in noſtro Indice ſub *num.* 518.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XIV. De his, quæ addenda ſunt in Miſſa, quæ celebratur ad Altare, in quo expoſitum eſt SS. Sacramentum.

I. Gavant pag. 143. col. 1, n. 2 -- *Praexponendo Sacramento in Altari pro initio quadraginta Horarum, &c.*) Quoniam hìc Gavantus agit de expoſitione SS. Sacramenti, quæ fit in Oratione quadraginta Horarum; idcirco ejus veſtigiis inhærendo, etiam nos hoc loco addemus omnia ea, quæ ſpectare poſſunt ad exactum Ritum talis functionis: & cùm recentiſſimè edita fuerit juſſu Clementis XI. San. mem. de Anno 1705. die 20. Januarii, quædam inſtructio, quæ reperitur etiam in ſuo Bullario, & quæ ſub aliis Pontificibus ſucceſſoribus Innocentio, & Benedicto XIII. necnon Clemente XII. nunc feliciter Regnante, reimpreſſa, & ab omnibus Eccleſiis in Urbe, ad praxim deducta fuit; hinc, ut omnes aliæ Eccleſiæ etiam extra Urbem perfectè inſtruantur de Ritibus, & Ceremoniis, quæ in prædicta expoſitione ſervari debent; congruum, & valdè utile arbitramur, ſubnectere copiam exactam talis inſtructionis, impreſſam typis Rev. Camer. Apoſt. 1730.

ISTRU-

Digitized by Google

ISTRUZIONE, ED ORDINI

Da oſſervarſi nell' Orazione continua di Quarant' ore coll' eſpoſizione del SS. SAGRAMENTO *per li biſogni di Santa Chieſa, ſecondo la pia mente de' Sommi Pontefici confermata, e pubblicata di nuovo per ordine di N. S. Papa* CLEMENTE XII.

Proſpero del Titolo di S. Silveſtro in Capite della S. R. C. Card. Mareſoſchi, della Santità di Noſtro Signore Vicario Generale, &c.

» *Eſſendo ſtate fatte, fin dal tempo dell' introduzione dell' Eſpoſizione del SS. Sagramento per l' Orazione continua di Quarant' ore, diverſe provviſioni ſpettanti al decoro di detta ſagra funzione, acciò le medeſime venghino eſattamente oſſervate, e ſi rimova qualche abuſo introdotto in alcune Chieſe; d' ordine eſpreſſo della Santità di Noſtro Signore, datoci coll' oracolo della ſua viva voce, ordiniamo, e commandiamo, che in tutte le Chieſe di queſt' alma Città, tanto Patriarcali, quanto Collegiate, e Parocchiali, ed in ogni altra Chieſa, sì de' Secolari, come de' Regolari, in qualſivoglia modo privilegiata, e degna di ſpecial menzione, in cui ſi farà la ſuddetta Orazione di Quarant' ore, ſi oſſervi inviolabilmente, quanto ſi preſcrive nella preſente noviſſima iſtruzione, ſotto le pene infraſcritte.*

» I. *Si metterà ſopra la porta della Chieſa, dove ſarà l' Eſpoſizione, un ſegno del Santiſſimo Sagramento ornato di feſtoni, come pure a capo della ſtrada vicina, perchè ſia noto a chi paſſa, eſſervi l' Eſpoſizione del Santiſſimo Sagramento.*

» II. *Il Santiſſimo Sagramento dovrà eſporſi nell' Altare maggiore (eccettuatene le Baſiliche Patriarcali, nelle quali ſi ſuol eſporre ſopra altro Altare) e ſi coprirà l' immagine, o ſtatua, che vi ſia; come anche le pareti della tribuna, e le vicine all' Altare, ſe non vi ſono ornamenti ſiſſi, ſi copriranno con drappi, avvertendoſi, che gli apparati non contenghino iſtorie, nè coſe profane.*

» *Sopra l' Altare non vi ſi ponghino Reliquie de' Santi, o ſtatue de' medeſimi (non eſcludendoſi però quelle degli Angeli, che faccino figura di candelieri) e molto meno vi ſi ponghino figure dell' Anime del Purgatorio di qualſiſia materia: il che ſi proibiſce anche in tutte l' Eſpoſizioni particolari, ed in quelle, che tal volta ſi fanno per ſuffragio di quell' Anime.*

» III. *Sopra detto Altare in ſito eminente vi ſia un Tabernacolo, o Trono con baldacchino proporzionato di color bianco; e ſopra la baſe di eſſe vi ſia un Corporale per collocarvi*

tarvi l' Oſtenſorio, o Cuſtodia, il di cui giro ſarà attorniato di raggi, e non vi ſarà davanti alcun' ornamento, che impediſca la viſta del Santiſſimo.

„ IV. *Ardino ſopra l' Altare almeno venti lumi continuamente, cioè ſei candele d' una libbra, tre per parte dalli lati della Croce, ed' otto candele nella parte ſuperiore, con altre quattro dalli lati dell' Oſtenſorio; nella di cui parte oppoſta non vi ſi ponga omninamente lume alcuno; e vi ſiano finalmente due torcieri con le fiaccole almeno di tre libbre l' una. L' iſteſſo numero de' lumi vi ſia anche di notte dopo ſerrata la Chieſa, tra quali ve ne ſiano almeno dieci di cera; e per la Chieſa nella ſera ſi mettano lumi ſufficienti per evitare la confuſione, quali ſtiano acceſi finchè ſi chiudino le porte di eſſa. Potranno anche di giorno oſcurarſi le fineſtre vicino all' Altare dell' Eſpoſizione, ad effetto di raccogliere la mente de' Fedeli all' Orazione.*

„ V. *Niun Secolare, benchè veſtito con ſacco di qualſivoglia Compagnia, ardiſca di andare intorno all' Altare per aggiuſtare lumi, o far altro, che occorra; ma dovrà eſſere un Sacerdote, o almeno un Chierico con cotta; con la quale ſopra il proprio abito dovranno comparirvi anche li Regolari di qualſivoglia Religione; avvertendoſi di più, che ogni perſona di qualſivoglia condizione, ed ordine, per Decreto della Sagra Congregazione de' Riti,* Urbis 19 Auguſti 1651. *avanti il Santiſſimo Sagramento eſpoſto, accoſtandoſi, o partendoſi da eſſo, deve fare riverenza con ambe le ginocchia piegate. In ordine poi alla perſona del Sacerdote, quale celebra la Meſſa Privata, ſi inſinua eſſervi Decreto della medeſima Sagra Congregazione,* Urbis 7. Septembris 1658. *che mentre paſſa avanti l' Altare, in cui ſta eſpoſto il Santiſſimo Sagramento, dopo fatta l' adorazione con le ginocchia piegate, ſcoperto il capo, alzandoſi lo ricopra.*

„ VI. *Si tenga durante l' Eſpoſizione alla porta della Chieſa, per la parte di dentro, o di fuori, come tornerà più commodo, un tappeto, che faccia forma di buſſola, con ſpazio adequato alli lati, per commodità del Popolo; e ſia talmente poſto, che non poſſa mai dalla ſtrada vederſi il Santiſſimo Sagramento.*

„ VII. *Stiano di continuo uno, o due Sacerdoti, o almeno in altr' Ordine Sagro conſtituiti, ſe ſi potrà, veſtiti di cotta (benchè ſiano Regolari) genufleſſi avanti d' un banco ricoperto con tappeto, o panno roſſo, o d' altro colore, e qualità decente, vicino all' infimo grado dell' Altare, e mai ſopra genufleſſorj, orando tanto di giorno, quanto di notte, a vicenda. Dove ſarà qualche Confraternità, vi aſſiſtino due Confratelli almeno, avanti un banco coperto di panno verde, o d' altro colore decente, parimente a vicenda, ma fuori del Presbiterio, e diſtanti dagli Eccleſiaſtici ſuddetti; ed oreranno con tutta divozione per edificazione degli aſtanti, e con voce ſommeſſa, per non cauſare diſtrazione agli altri.*

„ VIII. *Nella Sagreſtia vi ſia l' orologio almeno a polvere, per ſapere il tempo della vicenda; di cui ſe ne darà il ſegno ad ogni ora con la campana maggiore, tanto di giorno, come di notte.*

„ IX. *La ſera avanti il giorno dell' Eſpoſizione, dopo il ſegno dell' Ave Maria, ſi ſuonino le campane ſollennemente per avviſo del Popolo, come anche la mattina nel*

ſar-

Digitized by Google

» *far del giorno, e dopo tutti gli altri ſegni dell' Ave Maria durante l' Eſpoſizione, come pari-*
» *mente le ſolite tre volte avanti le Meſſe Sollenni.*

,, X. *Nell' Altare, dove ſta eſpoſto il Santiſſimo Sagramento, non ſi celebri altra*
» *Meſſa, che le Sollenni per l' Eſpoſizione, e Repoſizione; ne i quali due giorni, oltre la*
» *Conventuale (nelle Chieſe dov' è obligazione di cantarla) ſi celebrarà dopo Nona la Meſ-*
» *ſa del Santiſſime Sagramento Votiva* Pro re gravi; *eccettuate però tutte quelle Domeniche,*
» *che ſono di prima, o ſeconda Claſſe, a tutti li giorni, ne' quali per ragione del Calen-*
» *dario tanto univerſale, quanto particolare di quella Chieſa, in cui ſi fa l' Eſpoſizione, ſi*
» *fa Officie parimente di prima, e ſeconda Claſſe, come anche eccettuata la Feria quarta*
» *delle Ceneri, a le Ferie ſeconda, terza, e quarta della Settimana Santa; tutti li giorni*
» *dell' Ottave di Paſqua, e di Pentecoſte, le Vigilie del Santo Natale, e della Pentecoſte, e*
» *l' Ottava dell' Epifania; nelle quali Domeniche, ed altri giorni, e Ferie eccettuate, ſi*
» *cantarà la Meſſa Conventuale con l' Orazione aggiunta del Sagramento* Sub unica con-
» cluſione: *e tutto ciò ſi oſſerverà inviolabilmente in tutte le Chieſe, tanto de' Secolari, che*
» *de' Regolari.*

,, *Nel giorno medio, oltre la Meſſa Conventuale, ſi dovrà cantare dopo Nona la Meſ-*
» *ſa Votiva* pro Pace, *o altra, che verrà commandata da Noſtro Signore, ſecondo chè ſta-*
» *rà eſpreſſo nella liſta delle Quarant' ore, con la medeſima eccezzione delli giorni ſuddetti, e con*
» *la medeſima regola circa l' Orazione.*

,, *Nelle Chieſe non Collegiate, e dove non è obbligazione di cantarſi la Meſſa Conventua-*
» *le, dovrà in detto giorno medio cantarſi ſolamente la Votiva ſuddetta, con l' eccezzione,*
» *e regola preſcritta di ſopra nella Meſſa del Sagramento: queſta però dovrà cantarſi ad un al-*
» *tro Altare, che non ſia quello dell' Eſpoſizione, ne quello, dove ſia il Tabernacolo col Sagra-*
» *mento incluſo; ed in quelle Chieſe, che hanno l' obbligo di cantar la Meſſa Conventuale, que-*
» *ſta pure ſi canterà ad altro Altare, come ſi è detto.*

» *Si ordina eſpreſſamente, che nelli giorni dell' Eſpoſizione, medio, e della Repoſizio-*
» *ne, le Meſſe ſi debbano cantare con li Miniſtri parati, e non altrimenti, anche nelle*
» *Chieſe de' Regolari, non oſtante qualſivoglia loro uſo, o preteſa conſuetudine in con-*
» *trario.*

» *Nelle Meſſe Private, che ſi celebraranno durante l' Eſpoſizione, non ſi ſuoni il cam-*
» *panello all' Elevazione; ma ſolo uſcendo i Celebranti dalla Sagreſtia, ſi dia un piccolo ſegno*
» *con la ſolita campanella.*

» *Non ſi celebrino Meſſe di Requie nel tempo, che durerà l' Orazione di Quarant' ore;*
» *e le Meſſe del Santiſſimo, che ſi celebraranno ne i giorni permeſſi dalla Rubrica, ſaranno*
» *meramente Votive ſenza* Gloria, *e* Credo. *Nell' altre Meſſe Private correnti, ſi aggiun-*
» *gerà dopo le preſcritte dalla Rubrica, l' Orazione del Sagramento, così comandando la San-*
» *tità di Noſtro Signore.*

» XI. *Il Celebrante, dovendo portare il Santiſſime in Proceſſione, ſarà veſtite*
» *con piviale bianco, quando non abbia celebrato con paramenti d' altro colore; che in*
» *tal caſo continuerà il colore della Meſſa: il velo humerale però ſarà di colore bianco in*
» *qualſivoglia caſo, che debba portarſi il Sagramento anche nel Venerdì Santo; e li para-*

Digitized by Google

» *menti de' Miniſtri Sagri ſaranno del colore del Celebrante , come ſopra. Parimente il » pallio dell' Altare , dove ſta l' Eſpoſizione , ſarà ſempre di colore bianco , benchè la » Meſſa Sollenne ivi ſi celebri in altro colore; come pure il baldacchino per la Proceſſione deve » eſſere del medeſimo color bianco.*

„ XII. *Terminata la Meſſa Sollenne per l' Eſpoſizione, il Celebrante, e li Mini- » ſtri, fatte le dovute riverenze al Sagramento, ſi ritireranno fuori del corno dell' Epiſtola, » dove il Celebrante (come pure li Miniſtri) deporrà il manipolo; e levata la pianeta » prenderà il piviale, ponerà ivi l' incenſo in due turiboli ſenza benedirlo; e dopo con li Mi- » niſtri genufleſſo nel mezzo, incenſerà tre volte il Santiſſimo. Sul fine della Proceſſione » (quale ſi principierà anticipatamente fatta l' elevazione del Santiſſimo, o prima, ſecon- » dochè ſarà più, o meno numeroſa) il Diacono in tempo congruo, fatta la genufleſſione » ſopra la pradella, prenderà il Sagramento, e ſtando in piedi lo conſegnarà al Celebrante » genufleſſo; genufleттendo immediatamente eſſo Diacono, lo prenderà il Celebrante, ricoperte » le mani dall' eſtremità del velo umerale, e ſi alzerà principiandoſi poi da' Cantori l' In- » no* Pange lingua, &c. *s' incamminerà ſotto il baldacchino, recitando con voce ſom- » meſſa Salmi, ed Inni inſieme con li Miniſtri, quali elevaranno le fimbrie del piviale.*

„ XIII. *La Proceſſione ſarà compoſta di tutto il Clero della Chieſa; ed il Crociſe- » ro in queſta funzione non ſarà parato con abito ſuddiaconale, ma veſtito con cotta. V' in- » terverranno onninamente otto Sacerdoti veſtiti con cotte, e con le torcie acceſe in mano, li » quali procederanno dalli lati avanti il baldacchino; e dopo di eſſi ſeguiranno due Acoliti con » turiboli, quali per la ſtrada incenſaranno continuamente il Santiſſimo, e durante la Proceſſione » ſi ſuonaranno le campane ſollennemente.*

„ XIV. *La Proceſſione ſi farà dentro la Chieſa, ed al più per la piazza, quando „ l' anguſtia della Chieſa ne porti la neceſſità: e quando eſca di Chieſa, ſi farà ben pulire » la ſtrada della piazza; dove, ſe vi ſarà qualche bottega, dovrà tenerſi chiuſa durante la » Proceſſione.*

„ XV. *Se vi ſaranno iſtituite Confraternità de' Secolari, o ſiano veſtiti di » ſacco, o no, tanto li Guardiani, ed Officiali di eſſe, quanto li Confrati, tutti an- » deranno unitamente in corpo avanti il Clero Secolare, o Regolare, che vi ſarà, al quale » dovranno ſempre cedere il luogo più degno. Di più eſpreſſamente ſi comanda, che li » Guardiani, o altri Officiali di eſſe, non ardiſchino ſotto qualſivoglia preteſto di conſuetudi- » ne, o altro, di andar dopo il baldacchino ſotto la pena di venticinque ſcudi a ciaſche- » dun Fratello, Guardiano, o Officiale della Confraternità, il quale contravveniſſe alla » preſente diſpoſizione in conformità dell' Editto pubblicato l' Anno 1689. qual pena di ſcu- » di venticinque ſi dovrà applicare alla medeſima Confraternità, ſe ſarà povera, o al » Monte del Santiſſimo Viatico, a noſtro arbitrio. Monſignor Primicerio però dovrà an- » dare dopo il baldacchino, veſtito ſenza ſacco coll' abito ſuo Prelatizio, e col rocchetto, ſe » ne averà l' uſo.* Poſſono bensì li detti Officiali portar l' aſte del baldacchino, *officio » molto decoroſo, per il quale dice il* Cerimoniale Epiſc. lib. 2. cap. 33. Deputentur no- » biles viri Barones, &c.

» *Di*

„ Di più ordiniamo alli ſuddetti Cleri Secolare, e Regolare, che nelle proprie Chie-
» ſe non permettino, che ſi pratichi il contrario, ſotto le pene contenute nel ſuddetto Edit-
» to, cioè di ſcudi venticinque alli Superiori, e Rettori delle Chieſe Secolari; e di pri-
» vazione di voce attiva, e paſſiva alli Superiori Regolari, con altre a noſtro arbitrio.
» Quando poi vi foſſe alcuno, che tanto ardiſſe, ſi notifica, che oltre le ſuddette pene im-
» poſte di ſopra, riſtarà ipſo jure privo dell' Officio, e caſſato dalla Confraternità reſpetti-
» vamente il Guardiano, o Guardiani, ed Officiali, i quali contravverranno a queſto no-
» ſtro ordine: reſtarà la Confraternità, e Chieſa privata di far più tale Santa Eſpoſi-
» zione, finchè da noi non ſarà reintegrata. Si dichiara anche, che all' accuſatore di
» tal contravvenzione ſi darà la terza parte della ſuddetta pena, coll' eſſer tenuto ſegreto:
» e la ſuddetta diſpoſizione vogliamo, che ſi oſſervi anche in tutte, e ſingole Proceſſioni, ed
» Eſpoſizioni particolari.

„ XVI. Ritornata la Proceſſione in Chieſa, e giunto il Celebrante al grado infimo
» dell' Altare maggiore, il Diacono genufleſſo riceverà il Santiſſimo da eſſo Celebrante
» (quale immediatamente genufletterà, deponendo il velo umerale) e lo collocarà nella
» baſe del trono, andando poi, fatte le dovute riverenze, al ſuo luogo. Li Cantori di-
» votamente, e con pauſa cantaranno il ℣. Tantum ergo, &c. ed al verſetto Genito-
» ri Genitoque, il Celebrante alzatoſi con li Miniſtri, porrà ivi nel mezzo l' incenſo nel
» turibolo ſenza Benedizione, e genufleſſo incenſarà tre volte il Sagramento: terminato l' In-
» no, ſenza dirſi il ℣. Panem de Cœlo, &c. ſi cantaranno dalli ſuddetti Cantori le Li-
» tanie contenute nel libro ſtampato per l' Orazione delle Quarant' ore (qual libro pura-
» mente, ſenz' alcuna immutazione, dovrà uſarſi in qualunque altra Eſpoſizione del San-
» tiſſimo, che ſi faccia particolare.) Dopo che averà dette le Preci, il Celebrante al-
» zatoſi (a cui li Miniſtri ſoſterranno il libro) ſenza fare nuova genufleſſione cantarà a
» mani giunte il ℣. Dominus vobiſcum, &c. con le Orazioni; quali terminate, genu-
» fleſſi faranno breve orazione, ed indi partiranno a capo ſcoperto, fino ad una ragione-
» vol diſtanza dal Sagramento, dandoſi così il principio all' Orazione delle Quarant'
» ore.

„ XVII. Il Celebrante non dovrà uſare la ſede camerale, ſecondo il Decreto del-
» la Sacra Congregazione de' Riti; ma un banco (che ne pure abbia braccia) con il po-
» ſtergale ornato di panno roſſo, o d' altro colore decente, in cui ſederà inſieme colli Mini-
» ſtri Sagri: molto meno dovranno mai uſare le ſedie camerali nelle Chieſe li Guardiani,
» Deputati, ed Offiziali delle Confraternità, Compagnie, e Congregationi Laicali; ma ſe-
» deranno ſopra un banco con poſtergale ſenza braccia a' lati, e ſenza alcun uſo de' cuſcini,
» come pure ſenza gradini, e ſenza genufleſſorj davanti; qual banco potrà coprirſi di panno,
» e non di ſeta, e ſarà onninamente ſituato fuori del Presbiterio, in quei caſi, che aſſiſte-
» ranno alle Meſſe, e Veſperi Solenni, o che nel Presbiterio ſi celebri dal Clero alcuna fun-
» zione ſagra, o che ſi predichi in Chieſa, ſecondo li replicati Decreti della Sagra Congrega-
» zione de' Riti, particolarmente per Decreto generale emanato ſotto li 13. Marzo 1688.
» ſotto le pene medeſime eſpreſſe di ſopra, e comminate al num. XV. nelli §§. Se vi ſaran-
» no, &c. e Di più ordiniamo, &c. Monſignor Primicerio però ſederà dentro il Presbite-
» rio al lato dell' Evangelio, in un banco coperto di panno, nell' abito ſuo Prelatizio, come ſi
» è detto al num. XV.

Digitized by Google

gradus laterales in planum, ubi deponit planetam, & manipulum, adjuvantibus Ceremoniario, & Miniſtris, vel Acolythis, juxta ea, quæ diximus ſuprà, quando egimus de induendo, vel exuendo Sacerdote in Miſſa Sollemni: ſimiliter Miniſtri Sacri deponunt ſuos manipulos tantùm; qui ſimul cum planeta Celebrantis deponantur ſuper credentiam, vel in alio loco congruo, & eo deficiente, ſuper Altare; & mox aliquis Acolythus defert pluviale nigrum pro Celebrante. Biſſus *lit. A. n.* 45. §. 1. Bauldry *part.* 3. *cap.* 14. *num.* 1.

XX. Rubr. n. 4. pag. 141. & Gavant. ibid. col. 1. lit. g *Accipit pluviale nigrum, &c.*) Celebrans autem, adjuvantibus iisdem, qui ſuprà, accipit pluviale nigrum; quo deficiente, ùt diximus, remanet in albis, retinendo ſtolam ante pectus transverſam in modum Crucis: poſtquàm aſſumpſit pluviale, tegit caput; Bauldry *part.* 3. *cap.* 14. *num.* 2. & accedit ad medium Cappellæ ante Altare. Deinde Thuriferarius accipit thuribulum cum navicula incenſi; alius verò Acolythus accipit vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, & Rituali.

XXI. Rubr. n. 4. pag. 141. & Gavant. ibid. col. 2. lit. h *Cum candelabris accenſis, &c.*) Subdiaconus verò, poſt depoſitum manipulum, accipit Crucem proceſſionalem ei ab aliquo Acolytho delatam; quam ſic tenet, ut imago Crucifixi ſit versùs Populum, & ipſi Subdiacono terga vertat: deinde idem Subdiaconus, medius inter duos Ceroferarios cum candelabris accenſis, accedit per planum, ante medium Altaris, nulla prorſus facta reverentia ipſi Altari, neque à Ceroferariis. Thuriferarius etiam, & alius Acolythus cum vaſe aquæ benedictæ, aſperſorio, & Rituali, accedunt ad Altare poſt Subdiaconum, ubi unico genu Altari genuflectunt: tum ordinatur Proceſſio ad feretrum ſequenti modo.

XXII. Rubr. n. 4. p. 141. & Gavant. pag. 142. col. 1. lit. l *Præcedentibus duobus aliis Acolythis, &c.*) Præcedit Thuriferarius cum thuribulo in dextera, & navicula in ſiniſtra, habens à ſiniſtris alium Acolythum cum vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio, portantem etiam Rituale, niſi ab alio deferatur: poſteà ſequitur Subdiaconus habens Crucem modo ſupradicto, medius inter duos Ceroferarios habentes candelabra cum candelis accenſis; deinde Ceremoniarius ſi adſit, poſteà Clerus ſuo ordine: Biſſus *lit. P. num.* 222. Bauldry *ſuprà*: & ſi Chorus ſit retro Altare, Clerici exeunt bini, incipiendo à junioribus ſimul ex utraque parte, niſi Abſolutio eſſet facienda in Choro, vel ante eum, quia tunc Clerus in Choro manebit. Bauldry *ſuprà n.* 3. & Biſſus *tom.* 1. *lit. C. num.* 334.

XXIII. Rubr. n. 4. pag. 141. *Sequitur Celebrans, &c.*) Poſt dictos omnes ſequitur Celebrans, qui facere priùs debet Altari reverentiam, vel genuflectere Venerabili, ſi adſit in Tabernaculo; ſed antequàm ſe inclinet, vel genuflectat, aperit caput, & iterum tegit, & ſic tectus procedit: ex Ceremoniali Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 11. §. 14. & Gavantus *lit.* m. & Diaconus procedit à ſiniſtris ejus, genuflectens priùs, aperto capite ſicùt cæteri. Omnes autem antequàm ab Altari diſcedant, faciant Cruci ejusdem debitam reverentiam, ſeu genuflexionem, præſertim verò ſi adſit SS. Sacramentum, exceptis tamen Subdiacono, & Ceroferariis; ſolusquè Celebrans in hac Proceſſione, ùt diximus, procedit tecto capite; & ſi contingat, quòd ante SS. Sacramentum tranſeant, etiam ipſe ſicùt cæteri omnes genuflectunt, ùt mox innui.

XXIV. Rubr. n. 4. pag. 141. & Gavant. pag. 142. col. 2. lit. m *Celebrans ex alia parte, &c.*) Cùm pervenerint ad tumulum, ſive feretrum, Thuriferarius, & alius Acolythus cum vaſe aquæ benedictæ, ſe locant prope tumulum à parte Epiſtolæ, ubi expectant Celebrantem: ex Cerem. Epiſc. *ſuprà* §. 15. Bauldry *ſuprà n.* 4. Subdiaconus verò cum Ceroferariis per partem Evangelii progreditur

tur ad pedes tumuli; ita ut ſit inter Eccleſiæ portam, & tumulum, in medio talis ſpatii, faciem convertendo contra Altare, & animadvertendo, ut relinquatur ſpatium Celebranti, & Diacono, quamprimùm illac tranſituris. Ex Cerem. Epiſc. *ſuprà*. Gavanto *ſuprà*, Caſtaldo *lib. 2. ſect. 9. cap. 5. num. 9.* & Bauldry *ſuprà*. Sed quia in Exequiis præſente corpore Defuncti, aliquando ponitur caput versùs Altare, ſi nempe Defunctus fuit Sacerdos; è contrà verò corpora aliorum Defunctorum versùs Altare habent pedes; in his caſibus Subdiaconus cum Cruce debet ſtare ad caput Defuncti, & Celebrans ad pedes. Ex Cerem. Epiſc. *ſuprà §. 15. & §. 24.* & ex Rituali Rom. *tit. de Exequiis*: ſed de hac re paulò infrà. Si autem corpus non ſit præſens, ſed tantùm ſimplex tumulus; tunc ſemper Subdiaconus ſtet inter portam Eccleſiæ, & tumulum; Celebrans verò manet ex alia parte in capite loci inter Altare, & eundem tumulum, aliquantulùm versùs cornu Epiſtolæ; ita ut Crucem Subdiaconi reſpiciat, tenendo à ſiniſtris ejus Diaconum, & paulò retrò prope eum alios duos Acolythos, deferentes thuribulum, naviculam, & vas aquæ benedictæ. Gavant. *hic*, ex Cerem. Epiſc. Deinde Celebrans ſtatim aperit caput, tradendo birretum Diacono; Clerus verò ſe diſponat circa tumulum hinc inde à lateribus; ita ut ſeniores, ſeu digniores ſint Celebranti propinquiores, juniores autem Cruci viciniores. Rubrica *n. 4.* Gavantus, Biſſus *ſuprà*, & Bauldry *part. 3. cap. 15. num. 4. & ſeqq.*

Diximus ſuprà, quòd Subdiaconus deferens Crucem, quando Defunctus eſt præſens, ſemper ſtare debeat ad caput ejuſdem Defuncti, quicunque ille ſit: verùm juxta noſtrum Caſtaldum in Ceremoniali noſtræ Congregationis *lib. 2. cap. 39.* idem Subdiaconus medius inter duos Ceroferarios, ſi Defunctus ſit Sacerdos, ſiſtere debet ad pedes contra Altare, non verò ad caput: unde juxta eundem Auctorem, & praxim etiam omnium ferè Eccleſiarum, ùt aſſeverat Baruffaldus infrà citandus, ſemper præfatus Subdiaconus ſiſtit eodem loco; ita ut ſtet cum Cruce contra Altare, nunquam verò humeris ad Altare verſis, & facie contra Populum, ſeu januam Eccleſiæ; quam praxim, & diſpoſitionem rejicere non poſſum: nam ſi Subdiaconus ſiſteret ſe in caſu Sacerdotis defuncti ad caput ipſius, terga verteret Altari, & Cruci ejuſdem; quod indecens, & deforme videtur: & ob hanc rationem in hanc noſtram ſententiam inclinat etiam Baruffaldus *tit. 36. num. 150.* ubi ſupponit, idem aſſeri etiam à noſtro Gavanto *hoc loco lit.* m. ſed reverà Gavantus expreſsè loquitur de loco, quo ſiſtere debet Subdiaconus abſente cadavere: dicit enim, quòd -- Celebrans debet eſſe ſemper inter Altare, & tumulum, ſeu lecticam Mortuorum abſente corpore; Subdiaconus contra Altare ad pedes lecticæ, ſeu tumuli: præſente verò corpore ſervatur Rituale citatum. Hæc ſunt verba præciſa Gavanti, qui reverà videtur ſtare pro opinione nobis contraria, cùm Rituale Romanum in titulo de Exequiis praſcribat, quòd Subdiaconus *Accedit adferetrum, & ſe ſiſtit ad caput Defuncti cum Cruce, &c.* Quoniam verò, ùt ſuprà diximus, quando cadaver eſt Sacerdotis Defuncti, ejus caput eſt versùs Altare, inhærendo diſpoſitioni Ritualis Romani, prima fronte videtur abſolutè ſtatui debere, quòd tunc Subdiaconus cum Cruce debeat ſtare ad caput dicti cadaveris, & conſequenter terga vertendo Altari: ſed verba Ritualis Romani non ita rigorosè interpretanda ſunt: leges enim humanæ, ùt diximus ſuprà *tit. 4.* in noſtris Obſervationibus *num. 3.* quando aliquod præſcribunt, non ſunt accipiendæ pro hoc, vel illo caſu particulari, ſed pro communibus caſibus; attendunt etenim id, quod communiter contingit: & hæc eſt communis reſolutio in materia de legibus; ùt docet Fagundez de præcept. Eccleſ. *lib. 3. cap. 2. num. 8.* Ex quo igitur Defuncti communiter ſunt perſonæ ad gradum Presbyteratus non evectæ; hinc

hinc ſtatuit Rituale, quòd Subdiaconus debet ſtare ad caput Defuncti: & quamvis in uno, vel altero caſu Subdiaconus non ſiſtat ad caput Defuncti, adhuc lex in Rituali Romano ſtatuta obſervatur: quia, ùt dixi, leges attendunt, quod communiter contingit; & ideò ſimpliciter latæ cenſentur veræ, quamvis in uno, vel altero caſu deficiant.

XXV. Rubr. n. 4. pag. 141. *Interim cantatur Reſponſorium, Libera me Domine, &c.*) Diſpoſitis Miniſtris, & aliis de Clero, ùt ſuprà, tunc, & non priùs, incipiunt Cantores, *Libera me Domine* (ſtantibus omnibus capite diſcooperto, etiam Celebrante) ℣℣. verò hujus Reſponſorii dicantur à duobus Cantoribus ab utraque parte. Biſſus *lit. A. n.* 45. §. 2. Bauldry *ſuprà num.* 7. Circa finem Reſponſorii, Diaconus & Thuriferarius genuflectunt Altari, & accedunt ad dexteram Celebrantis; qui Celebrans imponit ter de more incenſum, illud benedicens manu, dicente priùs Diacono, *Benedicite Reverende Pater*; ipſo verò Celebrante dicente, *Ab illo benedicaris, &c.* illudque benedicit modo ſolito: Gavant. *lit.* l. §. *Dubitarunt aliqui:* tum redeunt ad loca ſua cum debitis reverentiis. Biſſ. *lit. D. num.* 130. Bauld. *ſup.*

XXVI. Rubr. n. 4. pag. 141. *Finito Kyrie eleiſon, Sacerdos, &c.*) Finito Reſponſorio, Cantor cum primo Choro dicit *Kyrie eleiſon*, & ſecundus reſpondet *Chriſte eleiſon*, deinde omnes ſimul dicunt *Kyrie eleiſon:* poſteà Celebrans dicit clara voce *Pater noſter*, & ſecretò proſequitur cætera, ſicuti proſequi debent omnes: intonato autem prædicto *Pater noſter*, Celebrans accipit à Diacono aſperſorium ſine oſculis, deinde pergit ad aſpergendum feretrum, habens eundem Diaconum à dexteris, elevantem anteriorem partem pluvialis, & tenentem ipſam ſiniſtra manu per fimbriam (ſi adſit Ceremoniarius, poterit in hac actione Celebrantem præcedere genuflectens Altari, & Cruci, quando ante illa tranſit; & idem facere debet Diaconus; Acolythus verò, & Thuriferarius miniſtrant neceſſaria, non diſcedentes à propriis locis) ſic Celebrans, facta reverentia Altari, vel genuflexione SS. Sacramento, ſi ibi adſit, procedit circumiens feretrum per latus ſuum dexterum, ter aſpergens illius feretri latus dexterum, ſcilicet in capite, in medio, & in pede; & deinde ter aſpergit ſiniſtrum latus ejusdem tumuli eodem Ritu; & quando tranſit ante Crucem Subdiaconi profundè ſe inclinet: Diaconus verò, ùt dixi, genuflectit; & advertat, dum tranſit per partem, in qua eſt Crux, ut tranſeat inter feretrum, & Crucem. Ex Cerem. Epiſc. *ſuprà* §. 18.

Poſtquàm Celebrans aſperſerit feretrum, reddit aſperſorium Diacono, ubi priùs illud ab eo accepit; & ibidem de manu ejusdem accipit thuribulum, & incenſat feretrum, circumiens eo modo, quo diximus de aſperſorio, nimirum ter in qualibet parte laterali tumuli thuribulum ducens.

XXVII. Rubr. n. 4. pag. 141. & Gavant. pag. 142. col. 2. lit. o *Junctis manibus dicit, &c.*) Sacerdos completa incenſatione feretri, reddito priùs thuribulo Diacono, facit debitam reverentiam Altari (Diaconus verò ſemper genuflexionem) ſtans in ſuo loco, ùt priùs, verſa facie ad Crucem Subdiaconi, & eodem Diacono tenente librum apertum ante eum, paululùm tamen à ſiniſtris ejus (ùt habetur ex Rituali Romano) dicit junctis manibus, *Et ne nos inducas in tentationem*, & alia, quæ in Rituali, aut Miſſali habentur: poſteà, item manibus junctis, dicit, præmiſſo *Oremus*, vel Orationem *Abſolve*, vel Orationem, quæ dicta fuit in Miſſa; Biſſus *lit. A. num.* 45. §. 6. in quibus, quando ſunt Exequiæ Sacerdotum, & Prælatorum, ſerventur ea, quæ tradit Gavantus *hic*. Terminari debent autem prædictæ Orationes brevi concluſione, dicendo, *Per Chriſtum Dominum noſtrum*; & reſponſo *Amen* à Choro,

Cele-

Celebrans, faciens Crucem manu dextera ſuper feretrum (interim Diacono elevante anteriorem fimbriam pluvialis à dexteris) ſiniſtra pectori admota, dicit, *Requiem æternam, &c.* ac mox Cantores cantant *Requieſcant in pace* in plurali, quamvis Abſolutio fiat pro uno tantùm; Gavantus *in fine huj. tit. p.* 143. & Chorus reſpondet *Amen.* Reſponſo autem *Amen*, omnes eodem ordine, quo ab Altari venerant ad tumulum, à tumulo recedunt, inclinantes caput Cruci proceſſionali, cùm tranſit ante ipſos. Caſtaldus *lib.* 2. *ſect.* 9. *cap.* 5. Interim cerei in Altari, & in tumulo extinguuntur, & omnes ad Sacriſtiam ſe recipiunt, faciendo debitas reverentias, vel genuflexiones reſpectivè, proùt convenit, & ſuprà diximus; exceptis ſemper Subdiacono cum Cruce, & Ceroferariis cum candelabris.

Si elevetur SS. Sacramentum, dum fit Abſolutio, ſerventur ea, quæ tradit Gavantus *hac lit.* O. §. *Dum fit Abſolutio:* Tonellius tamen in tali caſu vult, Sacerdotem cum Miniſtris debere genuflectere, niſi aſpergat, vel incenſet tumulum, aut dicat ℣. & Orationem: Quarti verò *part.* 2. *tit.* 13. *dub,* 3. docet, Sacerdotem in ſimili caſu debere genuflectere, etiamſi actu aſpergat tumulum, vel incenſet: quam tamen ſententiam improbat Biſſus *lit. G. num.* 26. §. 2. & ibidem convellit rationes à Quarti productas, in confirmationem ſuæ ſententiæ.

Si non adſit lectica, ad quam eundum ſit in fine Miſſæ, Celebrans dicto *Placeat tibi*, ante Evangelium S. Johannis, accedit ad cornu Epiſtolæ; ibique ſuper ſuppedaneum, depoſita planeta, & manipulo ſuper Altare in cornu Epiſtolæ, ſi non adeſt credentia, vel alius locus commodior, juxta Cerem. PP. Eremitarum S. Auguſtini *part.* 1. *cap.* 19. capit pluviale nigrum, ùt ſuprà (itemque Miniſtri Sacri deponunt manipulos tantùm) & ſtans ibidem, converſus ad Altare, expectat finem Reſponſorii, *Libera me Domine de morte æterna*, quod cantatur à Choro, ſtatim ac ab eo reſponſum fuerit *Amen* poſt *Requieſcant in pace* ante Evangelium S. Johannis: interim Acolythi extendunt pannum nigrum in plano ante medium Altaris. Biſſus *lit. A. num.* 47. §. 1. Bauldry *ſuprà num.* 12. à Portu *part.* 3. *cap.* 6. *de Miſſ. Sollemn. Defunct. tit.* 13. *Rubr.* 4. *in adnot. num.* 28. §. *Ubi non erigatur.* Tum unus Acolythus accipit vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, alter thuribulum cum navicula, & ambo ad cornu Epiſtolæ accedunt; ubi circa finem Reſponſorii Celebrans ponit & benedicit thus in thuribulo, miniſterio Diaconi ſine oſculis, ùt diximus ſuprà. Bauldry *ſuprà*, Biſſus *ſuprà* §. 2. & à Portu *ſuprà.* Reſponſorio finito, & dicto ultimo *Kyrie eleiſon*, ùt ſuprà, Celebrans adhùc ſtans in prædicto cornu Epiſtolæ versùs Altare, ſeu ſuper ſuppedaneum, facie verſa ad candelabra, intonat clara voce *Pater noſter*, quod ſecretò proſequitur; & interim Thuriferarius, & Acolythus de vaſe aquæ benedictæ, accedunt cum debitis reverentiis, quaſi ad cornu Evangelii per planum; & aſcendunt ad ſecundum gradum, ubi miniſtrant alternatim Diacono aſperſorium, & thuribulum; & Celebrans accedens ad medium Altaris cum Miniſtris Sacris, ubi facta reverentia Cruci, vertit ſe versùs illum pannum nigrum, extenſum in plano; & ita ſtat ſuper ſuppedaneum, medius inter Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris: ibi accipiet de manu Diaconi aſperſorium, eoque aſpergit pannum ter, in medio, à dexteris, & à ſiniſtris panni; redditeque aſperſorio, capit thuribulum, & ter ſimiliter thurificat eo modo, quo aſperſit. Bauldry *ſup. num.* 13. Biſſus *ſuprà num*, 2.

Quo facto, iterum revertitur ad cornu Epiſtolæ versùs Altare; & libro ſuper illud cornu

cornu poſito, dicit alta voce ℣. *Et ne nos inducas in tentationem*, & alios ℣℣. & Orationem, ùt in Miſſali, ſeu Rituali. Dicto autem à Cantoribus, *Requieſcant in pace*, accedens adhuc cum pluviali ad cornu Evangelii (facta priùs in medio Altaris reverentia) ibique ſignans Altare, aut tabellam, & ſe ipſum, dicit more ſolito Evangelium S. Johannis: quo dicto, factis debitis reverentiis Altari, medius inter Diaconum, & Subdiaconum (quia habet pluviale) fimbrias anteriores ipſius pluvialis tunc elevantes, præcedentibus Acolythis, & aliis de Clero, vadit ad Sacriſtiam, ubi ſe exuit, ùt in aliis Miſſis. Biſſus *ſuprà* §. 3. Bauldry *ſuprà num.* 14. & à Portu *ſuprà*.

Quando fit prædicta Abſolutio pro Defunctis in fine Miſſæ, & non adſunt Miniſtri Sacri; debent adhiberi ſaltem quatuor Acolythi, qui inſerviant Celebranti, vel etiam pauciores, ſi tot haberi non poſſint: quare poterunt tunc omitti Ceroferarii, & ad caput Defuncti ſufficiet unus Acolythus cum Cruce; quæ Crux etiam in caſu, quo hic Acolythus haberi non poſſet, poterit ad caput Defuncti, vel feretri collocari in aliquo pede, putà marmoreo; & ita ſufficient duo Acolythi, qui inſerviant Celebranti; quorum unus porriget Celebranti aſperſorium, & alter thuribulum; & qui de thuribulo inſerviet, ſuſtinere debebit librum, id eſt Rituale, dum Celebrans leget Orationem: item iſti Acolythi reſpectivè elevant fimbrias pluvialis Celebrantis, dum circuit tumulum, Acolythus ſcilicet, quando aſpergit, & Thuriferarius quando incenſat, genuflectentes Altari, & Cruci, quando ante ea tranſeunt. Bauldry *ſuprà num.* 15. Biſſus *lit. A. n.* 48. Vinitor *ſuprà* §. 14. à Portu *ſuprà*.

In Exequiis autem Defunctorum, nempe præſente cadavere, antequàm Cantores intonent *Libera me Domine*; Sacerdos recitat precem illam, quæ habetur in Rituali Romano, & quæ incipit per verba: *Non intres in judicium cum ſervo tuo Domine, &c.* quæ immutata ſemper remanent: unde etiamſi Defunctus ſit fœmina, vel ſint plures Defuncti, non dicitur *Cum ſerva tua Domine*, vel *Cum ſervis tuis*: & ita declaravit S. R. C. in Decreto edito 31. Auguſti 1697. & dato in noſtro Indice ſub *num.* 518.

Novæ Obſervationes, & Additiones ad Gavanti

Tit. XIV. De his, quæ addenda ſunt in Miſſa, quæ celebratur ad Altare, in quo expoſitum eſt SS. Sacramentum.

I. Gavant pag. 143. col. 1. n. 2 -- *Proexponendo Sacramento in Altari pro initio quadraginta Horarum, &c.*) Quoniam hìc Gavantus agit de expoſitione SS. Sacramenti, quæ fit in Oratione quadraginta Horarum; idcirco ejus veſtigiis inhærendo, etiam nos hoc loco addemus omnia ea, quæ ſpectare poſſunt ad exactum Ritum talis functionis: & cùm recentiſſimè edita fuerit juſſu Clementis XI. San. mem. de Anno 1705. die 20. Januarii, quædam inſtructio, quæ reperitur etiam in ſuo Bullario, & quæ ſub aliis Pontificibus ſucceſſoribus Innocentio, & Benedicto XIII. necnon Clemente XII. nunc feliciter Regnante, reimpreſſa, & ab omnibus Eccleſiis in Urbe, ad praxim deducta fuit; hinc, ut omnes aliæ Eccleſiæ etiam extra Urbem perfectè inſtruantur de Ritibus, & Ceremoniis, quæ in prædicta expoſitione ſervari debent; congruum, & valdè utile arbitramur, ſubnectere copiam exactam talis inſtructionis, impreſſam typis Rev. Camer. Apoſt. 1730.

ISTRU-

ISTRUZIONE, ED ORDINI

Da oſſervarſi nell' Orazione continua di Quarant' ore coll' eſpoſizione del SS. SAGRAMENTO *per li biſogni di Santa Chieſa, ſecondo la pia mente de' Sommi Pontefici confermata, e pubblicata di nuovo per ordine di N. S. Papa* CLEMENTE XII.

Proſpero del Titolo di S. Silveſtro in Capite della S. R. C. Card. Mareſoſchi, della Santità di Noſtro Signore Vicario Generale, &c.

» *ESſendo ſtate fatte, fin dal tempo dell' introduzione dell' Eſpoſizione del SS. Sagramento per l' Orazione continua di Quarant' ore, diverſe provviſioni ſpettanti al decoro di detta ſagra funzione, acciò le medeſime venghino eſattamente oſſervate, e ſi rimova qualche abuſo introdotto in alcune Chieſe; d'ordine eſpreſſo della Santità di Noſtro Signore, datoci coll' oracolo della ſua viva voce, ordiniamo, e commandiamo, che in tutte le Chieſe di queſt' alma Città, tanto Patriarcali, quanto Collegiate, e Parocchiali, ed in ogni altra Chieſa, sì de' Secolari, come de' Regolari, in qualſivoglia modo privilegiata, e degna di ſpecial menzione, in cui ſi farà la ſuddetta Orazione di Quarant' ore, ſi oſſervi inviolabilmente, quanto ſi preſcrive nella preſente noviſſima iſtruzione, ſotto le pene infraſcritte.*

» I. *Si metterà ſopra la porta della Chieſa, dove ſarà l' Eſpoſizione, un ſegno del Santiſſimo Sagramento ornato di feſtoni, come pure a capo della ſtrada vicina, perchè ſia noto a chi paſſa, eſſervi l' Eſpoſizione del Santiſſimo Sagramento.*

» II. *Il Santiſſimo Sagramento dovrà eſporſi nell' Altare maggiore (eccettuatene le Baſiliche Patriarcali, nelle quali ſi ſuol' eſporre ſopra altro Altare) e ſi coprirà l' immagine, o ſtatua, che vi ſia; come anche le pareti della tribuna, e le vicine all' Altare, ſe non vi ſono ornamenti fiſſi, ſi copriranno con drappi, avvertendoſi, che gli apparati non contenghino iſtorie, ne coſe profane.*

» *Sopra l' Altare non vi ſi ponghino Reliquie de' Santi, o ſtatue de' medeſimi (non eſcludendoſi però quelle degli Angeli, che faccino figura di candelieri) e molto meno vi ſi ponghino figure dell' Anime del Purgatorio di qualſiſia materia: il che ſi proibiſce anche in tutte l' Eſpoſizioni particolari, ed in quelle, che tal volta ſi fanno per ſuffragio di quell' Anime.*

» III. *Sopra detto Altare in ſito eminente vi ſia un Tabernacolo, o Trono con baldacchino proporzionato di color bianco; e ſopra la baſe di eſſo vi ſia un Corporale per collo-*

Gavant. Rubr. Miſſ.

» *tarvi l'Oſtenſorio, o Cuſtodia, il di cui giro ſarà attorniato di raggi, e non vi ſarà davanti*
» *alcun' ornamento, che impediſca la viſta del Santiſſimo.*

„ IV. *Ardino ſopra l' Altare almeno venti lumi continuamente, cioè ſei candele*
» *d' una libbra, tre per parte dalli lati della Croce, ed' otto candele nella parte ſuperiore,*
» *con altre quattro dalli lati dell' Oſtenſorio; nella di cui parte oppoſta non vi ſi ponga onni-*
» *namente lume alcuno; e vi ſiano finalmente due torcieri con le fiaccole almeno di tre lib-*
» *bre l' una. L' iſteſſo numero de' lumi vi ſia anche di notte dopo ſerrata la Chieſa, tra*
» *quali ve ne ſiano almeno dieci di cera; e per la Chieſa nella ſera ſi mettano lumi ſuffi-*
» *cienti per evitare la confuſione, quali ſtiano acceſi finchè ſi chiudino le porte di eſſa. Po-*
» *tranno anche di giorno oſcurarſi le fineſtre vicino all' Altare dell' Eſpoſizione, ad effetto di rac-*
» *cogliere la mente de' Fedeli all' Orazione.*

„ V. *Niun Secolare, benchè veſtito con ſacco di qualſivoglia Compagnia, ardiſca di*
» *andare intorno all' Altare per aggiuſtare lumi, o far altro, che occorra; ma dovrà eſſe-*
» *re un Sacerdote, o almeno un Chierico con cotta; con la quale ſopra il proprio abito dovran-*
» *no comparirvi anche li Regolari di qualſivoglia Religione; avvertendoſi di più, che ogni per-*
» *ſona di qualſivoglia condizione, ed ordine, per Decreto della Sagra Congregazione de' Riti,*
» Urbis 19. Auguſti 1651. *avanti il Santiſſimo Sagramento eſpoſto, accoſtandoſi, o par-*
» *tendoſi da eſſo, deve fare riverenza con ambe le ginocchia piegate. In ordine poi alla per-*
» *ſona del Sacerdote, quale celebra la Meſſa Privata, ſi inſinua eſſervi Decreto della mede-*
» *ſima Sagra Congregazione*, Urbis 7. Septembris 1658. *che mentre paſſa avanti l' Alta-*
» *re, in cui ſta eſpoſto il Santiſſimo Sagramento, dopo fatta l' adorazione con le ginocchia pie-*
» *gate, ſcoperto il capo, alzandoſi lo ricopra.*

„ VI. *Si tenga durante l' Eſpoſizione alla porta della Chieſa, per la parte di dentro, o*
» *di fuori, come tornerà più commodo, un tappeto, che faccia forma di buſſola, con ſpazio*
» *adequato alli lati, per commodità del Popolo; e ſia talmente poſto, che non poſſa mai dalla ſtra-*
» *da vederſi il Santiſſimo Sagramento.*

„ VII. *Stiano di continuo uno, o due Sacerdoti; o almeno in altr' Ordine Sagro*
» *conſtituiti, ſe ſi potrà, veſtiti di cotta (benchè ſiano Regolari) genufleſſi avanti d' un*
» *banco ricoperto con tappeto, o panno roſſo, o d' altro colore, e qualità decente, vicino*
» *all' infimo grado dell' Altare, e mai ſopra genufleſſorj, orando tanto di giorno, quan-*
» *to di notte, a vicenda. Dove ſarà qualche Confraternità, vi aſſiſtino due Confratelli al-*
» *meno, avanti un banco coperto di panno verde, o d' altro colore decente, parimente a*
» *vicenda, ma fuori del Preſbiterio, e diſtanti dagli Eccleſiaſtici ſuddetti; ed oreranno*
» *con tutta divozione per edificazione degli aſtanti, e con voce ſommeſſa, per non cauſare*
» *diſtrazione agli altri.*

„ VIII. *Nella Sagreſtia vi ſia l' orologio almeno a polvere, per ſapere il tempo della*
» *vicenda; di cui ſe ne darà il ſegno ad ogni ora con la campana maggiore, tanto di giorno,*
» *come di notte.*

„ IX. *La ſera avanti il giorno dell' Eſpoſizione, dopo il ſegno dell' Ave Maria,*
» *ſi ſuonino le campane ſollennemente per avviſo del Popolo, come anche la mattina nel*

» *ſar*

Digitized by Google

» *far del giorno, e dopo tutti gli altri ſegni dell' Ave Maria durante l' Eſpoſizione, come pari-*
» *mente le ſolite tre volte avanti le Meſſe Sollenni.*

„ X. *Nell' Altare, dove ſta eſpoſto il Santiſſimo Sagramente, non ſi celebri altra*
» *Meſſa, che le Sollenni per l' Eſpoſizione, e Repoſizione; ne i quali due giorni, oltre la*
» *Conventuale (nelle Chieſe dev' è obligazione di cantarla) ſi celebrarà dopo Nona la Meſ-*
» *ſa del Santiſſimo Sagramento Votiva* Pro re gravi; *eccettuate però tutte quelle Domeniche,*
» *che ſono di prima, o ſeconda Claſſe, e tutti li giorni, ne' quali per ragione del Calen-*
» *dario tanto univerſale, quanto particolare di quella Chieſa, in cui ſi fa l' Eſpoſizione, ſi*
» *fa Officio parimente di prima, e ſeconda Claſſe, come anche eccettuata la Feria quarta*
» *delle Ceneri, e le Ferie ſeconda, terza, e quarta della Settimana Santa; tutti li giorni*
» *dell' Ottave di Paſqua, e di Pentecoſte, le Vigilie del Santo Natale, e della Pentecoſte, e*
» *l' Ottava dell' Epifania; nelle quali Domeniche, ed altri giorni, e Ferie eccettuate, ſi*
» *cantarà la Meſſa Conventuale con l' Orazione aggiunta del Sagramento* Sub unica con-
» cluſione: *e tutto ciò ſi oſſerverà inviolabilmente in tutte le Chieſe, tanto de' Secolari, che*
» *de' Regolari.*

„ *Nel giorno medio, oltre la Meſſa Conventuale, ſi dovrà cantare dopo Nona la Meſ-*
» *ſa Votiva* pro Pace, *o altra, che verrà commandata da Noſtro Signore, ſecondo chè ſta-*
» *rà eſpreſſo nella liſta delle Quarant' ore, con la medeſima eccezzione delli giorni ſuddetti, e con*
» *la medeſima regola circa l' Orazione.*

„ *Nelle Chieſe non Collegiate, e dove non è obbligazione di cantarſi la Meſſa Conventua-*
» *le, dovrà in detto giorno medio cantarſi ſolamente la Votiva ſuddetta, con l' eccezzione,*
» *e regola preſcritta di ſopra nella Meſſa del Sagramento: queſta però dovrà cantarſi ad un al-*
» *tro Altare, che non ſia quello dell' Eſpoſizione, ne quello, dove ſia il Tabernacolo col Sagra-*
» *mento incluſo; ed in quelle Chieſe, che hanno l' obbligo di cantar la Meſſa Conventuale, que-*
» *ſta pure ſi canterà ad altro Altare, come ſi è detto.*

» *Si ordina eſpreſſamente, che nelli giorni dell' Eſpoſizione, medio, e della Repoſizio-*
» *ne, le Meſſe ſi debbano cantare con li Miniſtri parati, e non altrimenti, anche nelle*
» *Chieſe de' Regolari, non oſtante qualſivoglia loro uſo, o preteſa conſuetudine in con-*
» *trario.*

» *Nelle Meſſe Private, che ſi celebraranno durante l' Eſpoſizione, non ſi ſuoni il cam-*
» *panello all' Elevazione; ma ſolo uſcendo i Celebranti dalla Sagreſtia, ſi dia un piccolo ſegno*
» *con la ſolita campanella.*

» *Non ſi celebrino Meſſe di Requie nel tempo, che durerà l' Orazione di Quarant' ore;*
» *e le Meſſe del Santiſſimo, che ſi celebraranno ne i giorni permeſſi dalla Rubrica, ſaranno*
» *meramento Votive ſenza* Gloria, *e* Credo. *Nell' altre Meſſe Private correnti, ſi aggiun-*
» *gerà dopo le preſcritte dalla Rubrica, l' Orazione del Sagramento, così comandando la San-*
» *tità di Noſtro Signore.*

» XI. *Il Celebrante, dovendo portare il Santiſſimo in Proceſſione, ſarà veſtito*
» *con piviale bianco, quando non abbia celebrato con paramenti d' altro colore; che in*
» *tal caſo continuerà il colore della Meſſa: il velo umerale però ſarà di colore bianco in*
» *qualſivoglia caſo, che debba portarſi il Sagramento anco nel Venerdì Santo; e li para-*

Digitized by Google

» *menti de' Miniſtri Sagri ſaranno del colore del Celebrante , come ſopra. Parimente il pallio dell' Altare , dove ſta l' Eſpoſizione , ſarà ſempre di colore bianco , benchè la Meſſa Sollenne ivi ſi celebri in altro colore; come pure il baldacchino per la Proceſſione deve eſſere del medeſimo color bianco.*

„ XII. *Terminata la Meſſa Sollenne per l' Eſpoſizione , il Celebrante , e li Miniſtri , fatte le dovute riverenze al Sagramento , ſi ritireranno fuori del corno dell' Epiſtola , dove il Celebrante (come pure li Miniſtri) deporrà il manipolo ; e levata la pianeta prenderà il piviale , ponerà ivi l' incenſo in due turiboli ſenza benedirlo ; e dopo con li Miniſtri genufleſſo nel mezzo , incenſerà tre volte il Santiſſimo. Sul fine della Proceſſione (quale ſi principierà anticipatamente fatta l' elevazione del Santiſſimo , o prima , ſecondochè ſarà più , o meno numeroſa) il Diacono in tempo congruo , fatta la genufleſſione ſopra la pradella , prenderà il Sagramento , e ſtando in piedi lo conſegnarà al Celebrante genufleſſo; genufleſtendo immediatamente eſſo Diacono , lo prenderà il Celebrante , ricoperte le mani dall' eſtremità del velo umerale , e ſi alzerà principiandoſi poi da' Cantori l' Inno* Pange lingua , &c. *s' incamminerà ſotto il baldacchino , recitando con voce ſommeſſa Salmi , ed Inni inſieme con li Miniſtri , quali elevaranno le fimbrie del piviale.*

„ XIII. *La Proceſſione ſarà compoſta di tutto il Clero della Chieſa ; ed il Crociſero in queſta funzione non ſarà parato con abito ſuddiaconale , ma veſtito con cotta. V' interverranno onninamente otto Sacerdoti veſtiti con cotte , e con le torcie acceſe in mano , li quali procederanno dalli lati avanti il baldacchino ; e dopo di eſſi ſeguiranno due Acoliti con turiboli , quali per la ſtrada incenſaranno continuamente il Santiſſimo , e durante la Proceſſione ſi ſuonaranno le campane ſollennemente.*

„ XIV. *La Proceſſione ſi farà dentro la Chieſa , ed al più per la piazza , quando l' anguſtia della Chieſa ne porti la neceſſità : e quando eſca di Chieſa , ſi farà ben pulire la ſtrada della piazza ; dove , ſe vi ſarà qualche bottega , dovrà tenerſi chiuſa durante la Proceſſione.*

„ XV. *Se vi ſaranno inſtituite Confraternità de' Secolari , o ſiano veſtiti di ſacco , o no , tanto li Guardiani , ed Officiali di eſſe , quanto li Confrati , tutti anderanno unitamente in corpo avanti il Clero Secolare , o Regolare , che vi ſarà , al quale dovranno ſempre cedere il luogo più degno. Di più eſpreſſamente ſi comanda , che li Guardiani , o altri Officiali di eſſe , non ardiſchino ſotto qualſivoglia preteſto di conſuetudine , o altro , di andar dopo il baldacchino ſotto la pena di venticinque ſcudi a ciaſchedun Fratello , Guardiano , o Officiale della Confraternità , il quale contravveniſſe alla preſente diſpoſizione in conformità dell' Editto pubblicato l' Anno* 1689. *qual pena di ſcudi venticinque ſi dovrà applicare alla medeſima Confraternità , ſe ſarà povera , o al Monte del Santiſſimo Viatico , a noſtro arbitrio. Monſignor Primicerio però dovrà andare dopo il baldacchino , veſtito ſenza ſacco coll' abito ſuo Prelatizio , e col rocchetto , ſe ne averà l' uſo.* Poſſono bensì li detti Officiali portar l' aſte del baldacchino , *officio molto decoroſo , per il quale dice il* Cerimoniale Epiſc. lib. 2. cap. 33. Deputentur nobiles viri Barones , &c.

» *Di*

Digitized by Google

„ *Di più ordiniamo alli ſuddetti Cleri Secolare, e Regolare, che nelle proprie Chie-*
» *ſe non permettino, che ſi pratichi il contrario, ſotto le pene contenute nel ſuddetto Edit-*
» *to, cioè di ſcudi venticinque alli Superiori, e Rettori delle Chieſe Secolari; e di pri-*
» *vazione di voce attiva, e paſſiva alli Superiori Regolari, con altre a noſtro arbitrio.*
» *Quando poi vi foſſe alcuno, che tanto ardiſſe, ſi notifica, che oltre le ſuddette pene im-*
» *poſte di ſopra, reſtarà* ipſo jure *privo dell' Officio, e caſſato dalla Confraternità reſpetti-*
» *vamente il Guardiano, o Guardiani, ed Officiali, i quali contravverranno a queſto no-*
» *ſtro ordine: reſtarà la Confraternità, e Chieſa privata di far più tale Santa Eſpoſi-*
» *zione, finchè da noi non ſarà reintegrata. Si dichiara anche, che all' accuſatore di*
» *tal contravvenzione ſi darà la terza parte della ſuddetta pena, coll' eſſer tenuto ſegreto:*
» *e la ſuddetta diſpoſizione vogliamo, che ſi oſſervi anche in tutte, e ſingole Proceſſioni, ed*
» *Eſpoſizioni particolari.*

„ XVI. *Ritornata la Proceſſione in Chieſa, e giunto il Celebrante al grado infimo*
» *dell' Altare maggiore, il Diacono genufleſſo riceverà il Santiſſimo da eſſo Celebrante*
» *(quale immediatamente genufletterà, deponendo il velo umerale) e lo collocarà nella*
» *baſe del trono, andando poi, fatte le dovute riverenze, al ſuo luogo. Li Cantori di-*
» *votamente, e con pauſa cantaranno il ℣.* Tantum ergo, &c. *ed al verſetto* Genito-
» ri Genitoque, *il Celebrante alzatoſi con li Miniſtri, porrà ivi nel mezzo l' incenſo nel*
» *turibolo ſenza Benedizione, e genufleſſo incenſarà tre volte il Sagramento: terminato l' In-*
» *no, ſenza dirſi il ℣.* Panem de Cœlo, &c. *ſi cantaranno dalli ſuddetti Cantori le Li-*
» *tanie contenute nel libro ſtampato per l' Orazione delle Quarant' ore (qual libro pura-*
» *mente, ſenz' alcuna immutazione, dovrà uſarſi in qualunque altra Eſpoſizione del San-*
» *tiſſimo, che ſi faccia particolare.) Dopo che averà dette le Preci, il Celebrante al-*
» *zatoſi (a cui li Miniſtri ſoſterranno il libro) ſenza fare nuova genufleſſione cantarà a*
» *mani giunte il ℣.* Dominus vobiſcum, &c. *con le Orazioni; quali terminate, genu-*
» *fleſſi faranno breve orazione, ed indi partiranne a capo ſcoperto, fino ad una ragione-*
» *vol diſtanza dal Sagramento, dandoſi così il principio all' Orazione delle Quarant'*
» *ore.*

„ XVII. *Il Celebrante non dovrà uſare la ſede camerale, ſecondo il Decreto del-*
» *la Sacra Congregazione de' Riti; ma un banco (che ne pure abbia braccia) con il po-*
» *ſtergale ornato di panno roſſo, o d' altro colore decente, in cui ſederà inſieme colli Mini-*
» *ſtri Sagri: molto meno dovranno mai uſare le ſedie camerali nelle Chieſe li Guardiani,*
» *Deputati, ed Offiziali delle Confraternità, Compagnie, e Congregazioni Laicali; ma ſe-*
» *deranno ſopra un banco con poſtergale ſenza braccia a' lati, e ſenza alcun uſo de' cuſcini,*
» *come pure ſenza gradini, e ſenza genufleſſorj davanti; qual banco potrà coprirſi di panno,*
» *e non di ſeta, e ſarà onninamente ſituato fuori del Presbiterio, in quei caſi, che aſſiſte-*
» *ranno alle Meſſe, e Veſperi Solenni, o che nel Presbiterio ſi celebri dal Clero alcuna fun-*
» *zione ſagra, o che ſi predichi in Chieſa, ſecondo li replicati Decreti della Sagra Congrega-*
» *zione de' Riti, particolarmente per Decreto generale emanato ſotto li* 13. *Marzo* 1688.
» *ſotto le pene medeſime eſpreſſe di ſopra, e comminate al num. XV. nelli* §§. Se vi ſaran-
» no, &c. *e* Di più ordiniamo, &c. *Monſignor Primicerio però ſederà dentro il Presbite-*
» *rio al lato dell' Evangelio, in un banco coperto di panno, nell' abito ſuo Prelatizio, come ſi*
» *è detto al num. XV.*

Digitized by Google

» Se però la ſtruttura della Chieſa non permetterà luogo congruo fuori del Presbiterio; in
» tal caſo di neceſſità ſi ricorrerà à noi, che col conſiglio de' Signori Maeſtri di Cerimonie
» Pontificie, ſe li concederà, che poſſa collocarſi il banco come ſopra de' Guardiani, dirimpetto
» in uno delli lati, fuori del termine del Presbiterio.

» Si proibiſce eſpreſſamente agli uomini, ed alle donne di qualſivoglia ſtato, e condizione
» (eccettuate le perſone regie, quando vi ſi trovino) l'entrare ſotto qualſivoglia preteſto ad
» orare nel Presbiterio, o ſia recinto dell' Altare, dove ſta eſpoſto il Venerabile; dovendo quel
» luogo eſſere occupato ſolamente dagli Eccleſiaſtici deſtinati al miniſterio Divino, o all' aſſiſtenza
» dell' Orazione: il che ſi oſſervarà non ſolo nelle Chieſe, dove ricorre l' Eſpoſizione ordinaria;
» ma anche in tutte le altre, dove per Indulto Apoſtolico, o per altra legitima facoltà, occor-
» re farſi l' Eſpoſizione, benchè per breve tempo; al che provvederanno li Superiori, o Sagre-
» ſtani col ripa, o delli banchi ancora biſognando. In oltre ordiniamo, e comandiamo a' Ret-
» tori, e Superiori tanto Secolari, quanto Regolari, di qualſivoglia Chieſa, che durante la
» detta Eſpoſizione non ardiſchino di far portare reſpettivamento qualſivoglia ſorte di ſedi
» nelle Chieſe a qualunque perſona d' ogni ſeſſo, grado, e condizione, ſotto la pena di dieci ſcu-
» di alli Rettori Secolari, da applicarſi ad uſi pii, riſervata la terza parte per l' accuſatore;
» ed a' Regolari della privazione della voce attiva, e paſſiva, ed altre a noſtro arbitrio.

» XVIII. Non ſi terranno nelle Chieſe dell' Eſpoſizioni anche particolari, bacili per
» l' elemoſine, ne vi aſſiſteranno Religioſi, o altri Eccleſiaſtici, ne meno perſone laicali per ri-
» ceverle; come ne meno andaranno Chierici, Confrati, Mandatarj, o altre perſone, que-
» ſtuando per la Chieſa. Molto meno doveranno far ciò li poveri, quali ſtaranno per lo ſpazio
» di canne dieci lontani dalle porte della Chieſa, ſotto le pene contenute nell' Editto ſtampato a
» parte: che perciò ſarà parimente cura de' Superiori, e Sagreſtani, e degli Eſecutori, che vi
» aſſiſtono, il procurare, che non entrino in Chieſa, ad effetto di evitare la diſtrazione de' Fe-
» deli, che orano; potendo li Benefattori caritativi far le limoſine fuori delle Chieſe, ſiccome
» ordinò la San. mem. di Clemente XI. con ſpeciale Editto, in cui ſi proibiſce ad ogni Fedele
» dar nelle Chieſe limoſine a' poveri.

» XIX. Si avverte, che non termini l' Orazione in una Chieſa, ſe non che dopo che ſa-
» rà principiata nell' altra: e ciò ſi oſſervarà da qualunque Chieſa, benchè Baſilica, o Collegia-
» ta, o in qualſivoglia modo privilegiata.

» XX. Terminata la Meſſa della Repoſizione, il Celebrante prenderà il piviale (oſſer-
» vando il Rito reſpettivamente ſopra deſcritto dopo la Meſſa dell' Eſpoſizione) e genufletterà con
» li Miniſtri avanti il SS. Sagramento nel mezzo ſull' infimo grado dell' Altare. Immediata-
» mente li Cantori principiaranno le Litanie, e ſi continuarà ſino al ℣. Domine exaudi ora-
» tionem meam incluſive. Dopo alzatoſi il Celebrante con li Miniſtri, ponerà ivi nel mezzo
» l' incenſo ſenza Benedizione; e genufleſſo incenſarà tre volte il SS. Sagramento, e prende-
» rà il velo umerale. Fatta l' incenſazione, il Diacono con le dovute riverenze levarà il
» Sagramento dal Trono, ed immediatamente ſtando in piedi, lo conſegnarà al Celebrante ge-
» nufleſſo, genuflettendo anch' eſſo Diacono ſubito, che averà conſegnato il Sagramento; pratican-
» doſi dipoi reſpettivamente ciò, che ſopra nell' Eſpoſizione ſi è detto circa le Cerimonie, e
» Rito della Proceſſione, &c.

» XXI,

Digitized by Google

» XXI. *Ritornato dopo la Proceſſione il Celebrante all' infimo grado dell' Altare, il*
» *Diacono genufleſſo riceverà da eſſo, che ſtarà in piedi, il SS. verſo cui il Celebrante genu-*
» *fletterà immediatamente, e deporrà il velo umerale. Il Diacono lo collocarà ſopra il Cor-*
» *porale in mezzo dell' Altare, e ritornarà al ſuo luogo. Il Celebrante al ℣.* Genitori
» Genitoque, &c. *alzatoſi con li Miniſtri, porrà come ſopra l' incenſo ſenza benedirlo,*
» *ed incenſarà il Sagramento. Li Cantori diranno il ℣.* Panem de Cœlo, &c. (a cui
» ſi aggiungerà l'Alleluja nel tempo Paſquale ſolamente, ed in tutta l' Ottava della
» Feſtività del Corpus Domini in qualſivoglia Eſpoſizione, che ſi faccia.) *Il Cele-*
» *brante alzatoſi ſenza far nuova genufleſſione, ſoſtenendo li Miniſtri il libro (ſenza dire*
» *il ℣.* Dominus vobiſcum, *come per Decreto della Sagra Congregazione de' Riti) can-*
» *tarà le Orazioni a mani giunte; quali terminate, genufleſſo prenderà il velo umerale;*
» *ed aſcendendo ſolo all' Altare, fatte le dovute riverenze, prenderà nelle mani ricoperte,*
» *come ſi diſſe, con l' eſtremità del velo umerale l' Oſtenſorio, e darà con eſſo la Benedizio-*
» *ne al Popolo; e riposto il Sagramento ſopra il Corporale, diſcenderà, e ſtarà genufleſſo al*
» *ſuo luogo. Il Diacono immediatamente, o un Sacerdote con ſtola, fatte le dovute ri-*
» *verenze, chiuderà il Sagramento nel Tabernacolo, quale per tale effetto doverà ritenerſi*
» *nell' Altare dell' Eſpoſizione; e l' Oſtia conſagrata ſi dovrà conſumare nella Meſſa, o in*
» *quella mattina, o nella ſeguente; dopo di che partiranno, e terminarà l' Orazione di*
» *Quarant' ore.*

» XXII. *Nel tempo, che durarà l' Orazione medeſima, ſi proibiſce eſpreſſamente il*
» *predicare; ma volendoſi fare dopo li Veſperi qualche breve Sermone per eccitare li Fedeli*
» *alla divozione verſo il SS. Sagramento, ſi dovrà prendere la licenza, e Benedizione da*
» *Noi, o da Monſignore noſtro Vicegerente, anche nelle Chieſe de' Regolari, ed in qualun-*
» *que modo privilegiate; e non ſolo nell' Eſpoſizione di Quarant' ore, ma in qualſivoglia*
» *altra Eſpoſizione; qual licenza ſi darà in ſcriptis. Quello poi doverà ſermoneggiare, ſarà*
» *almeno conſtituito nell Ordine Diaconale, e ſermoneggiarà con la cotta, benchè ſia Rego-*
» *lare, ma ſenza la ſtola, ed a capo ſcoperto, vicino all' Altare dove ſta eſpoſto il San-*
» *tiſſimo, ed in un ſito, che non obblighi gli aſcoltanti a fare atti d' irriverenza con voltare le*
» *ſpalle al Sagramento.*

» XXIII. *Le Chieſe, dove ſarà l' Orazione di Quarant' ore, doveranno la ſera ſtare*
» *aperte ſin tanto che vi ſarà il Popolo per orare: ma perchè non può darſi in ciò un' ora de-*
» *terminata, sì per la ſituazione di eſſe, come per la mutazione delle ſtagioni; perciò po-*
» *tranno chiuderſi l' eſtate circa le tre ore, e l' inverno intorno ad ore cinque. Si avverte*
» *però, che anche a porte chiuſe deve continuare l' Orazione, come ſi è detto al num. VII.*
» *non dovendo mai eſſere interpolata l' Orazione di Quarant' ore, come per Decreto della Sa-*
» *gra Congregazione de' Riti.*

» XXIV. *In ogni Chieſa di Roma ſi terrà affiſſa in luogo patente la liſta delle Quarant'*
» *ore, per informazione de' Fedeli divoti.*

» XXV. *Parimente in ogni Chieſa, dov' è determinata l' Eſpoſizione, ſi dovrà*

» *tenere*

Digitized by Google

„ tenere affiſſa continuamente nella Sagreſtia la preſente iſtruzione; acciochè niuno poſſa allegare „ l'ignoranza delle regole, e precetti, che vi ſi contengono.

„ XXVI. *Non ardirà alcun Rettore, Curato, o Sagreſtano, fuori dell' ordine „ aſſegnato nella liſta delle Quarant' ore, d' eſporre il SS. Sagramento ſotto qualſivoglia pre- „ teſto, o conſuetudine, per veruna cauſa grave, nè per infermi, ſenza Breve ſpeciale di „ Sua Santità, o almeno licenza ſegnata da Noi, o da Monſignor noſtro Vicegerente, e ſotto- „ ſcritta dal Deputato delle Quarant' ore; quale ottenuta ſi eſporrà il Venerabile in un Altare, „ o Cappella con un velo avanti, e col ſuddetto numero di venti lumi; e ſi oſſervarà puntual- „ mente il tempo, che dovrà durare l' Eſpoſizione, aſſegnato nella ſuddetta licenza, ſotto le pe- „ ne infraſcritte, e privazione d' officio.*

„ XXVII. *Finalmente ſi comanda eſpreſſamente, che tutti, e ſingoli ſopraddetti or- „ dini ſi debbano inviolabilmente oſſervare; e che ſi ubbidiſca eſattamente per quello „ poteſſe occorrere di più, al noſtro Deputato ſopra le Quarant' ore, ſotto pena alli Mae- „ ſtri di Cerimonie, che aſſiſteranno alle funzioni, ſe non faranno adempire eſattamente „ tutte le Cerimonie, ed i Riti preſcritti, quali Maeſtri di Cerimonie devono eſſere al- „ meno in Sacris, tanto in queſta, che in ogni altra funzione ſollenne, ſecondo il Cerimo- „ niale Epiſcoporum* lib. 1. cap. 5. *ed alli traſgreſſori reſpettivamente de' ſuddetti ordini, „ di ſcudi dieci d'oro da applicarſi a' luoghi pii; ed alli Regolari, della privazione di voce „ attiva, e paſſiva, di carcere, ed altre pene maggiori, riſervate a noſtro arbitrio; „ dichiarandoſi, che in difetto dell' oſſervanza, ſi procederà più rigoroſamente contro li „ Superiori, e Sagreſtani delle Chieſe, alli quali appartiene più che ad ogni altro la „ buona regola, e cura di eſſe. Dato dalla noſtra ſolita Reſidenza queſto dì 1. Set- „ tembre* 1730.

P. Card. Vicario.

Carlo Guazzuglia Deputato.

Nicolò Antonio Can. Cuggiò Segr.

II. Ultra mox expoſitam Pontificiam inſtructionem, lubet etiam hoc loco in unum collecta tradere ea Decreta à S. R. C. edita, quæ pertinent ad prædictam Expoſitionem, & ad Miſſam, quæ celebratur coram SS. Sacramento.

Super Altare, in quo SS. Sacramentum eſt expoſitum, non eſt omittenda Crucis cum imagine Crucifixi collocatio, Die 4. Maji 1707. *in una Senarum*, & datur in noſtro Indice ſub *num.* 604.

Quod quidem Decretum intelligendum eſt, dum Miſſa celebratur.

Quando exponitur Sacramentum in Altari pro initio quadraginta Horarum, vel Spiritualium exercitationum, ſi accidat in Feſto primæ, vel ſecundæ Claſſis; tunc in Collegiatis, vel duæ cantentur Miſſæ, una de Feſto, ſeu de Dominica poſt Tertiam; altera Votiva de Sacramento poſt Nonam; vel una cantetur de Die cum Commemo-ratio-

ratione SS. Sacramenti. S. R. C. *13.* Febr. 1666. & in noſtro Indice ſub *num.* 426.

Advertendum, quòd hoc ultimo caſu, prædictæ duæ Orationes terminari debent cum unica concluſione, ùt clariùs patebit infrà.

Miſſam in Altari majori, ubi eſt expoſitum publicè SS. Sacramentum, non licet celebrare; ſtante præſertim, quòd in Eccleſia adſint alia Altaria, in quibus celebrari poſſit. S. R. C. 9. Auguſti 1670. & in noſtro Indice ſub *num.* 443.

Ubi eſt expoſitum SS. Sacramentum, in Miſſa Votiva Privata de eo, non poteſt dici *Credo.* S. R. C. 2. Decembris 1684. & in noſtro Indice ſub *num.* 470.

In Miſſa Privata de Sancto Duplici, vel Semiduplici, de quo tali die fit Officium, poteſt quidem fieri Commemoratio de SS. Sacramento expoſito, occaſione quadraginta Horarum; ſed omittenda in Feſtis primæ, & ſecundæ claſſis. S. R. C. 2. Decembris 1684. & in noſtro Indice ſub *num.* 471.

Durante expoſitione SS. Sacramenti, occaſione quadraginta Horarum, regulariter celebrari non poteſt Miſſa Privata de Requiem, neque cantari poteſt Miſſa Defunctorum, pro adimplenda mente Teſtatoris. S. R. C. 2. Decembris 1684. & in noſtro Indice ſub *num.* 472.

Expoſitio quadraginta Horarum, & Benedictio, quæ fit ſuper Populum, non eſt de juribus merè Parochialibus. S. R. C. 10. Decembris 1703. & in noſtro Indice ſub *num.* 569.

Ante SS. Euchariſtiæ Sacramentum publicè expoſitum, non fiat Concio capite tecto, non obſtante quacunque conſuetudine. S. R. C. 16. Februarii 1630. in noſtro Indice ſub *num.* 253.

Quando SS. Euchariſtiæ Sacramentum publicè diſcoopertum exponitur, omnes ante illud tranſeuntes, cujuſcunque conditionis, & ordinis ſint, ſeu ad illud accedentes, ſeu ab illo recedentes, ſemper utrumque genu flectere debent. S. R. C. 16. Auguſti 1651. & in noſtro Indice ſub *num.* 304.

In Feſto SS. Corporis Chriſti, ſervanda eſt diſpoſitio Ceremon. Epiſc. in reponendo SS. Sacramento, ubi nulla fit mentio de ℣. *Dominus vobiſcum*; non verò Ritualis Romani, ubi dicitur addi *Dominus vobiſcum.* S. R. C. 26. Junii 1663. & in noſtro Indice ſub *num.* 399.

In expoſitione, & repoſitione SS. Sacramenti, non eſt addendum Alleluja, ad ℣. *Panem de Cælo, &c.* S. R. C. 5. Julii 1698. & in noſtro Indice ſub *num.* 523.

Excipiendum tamen eſt tempus Paſchale, & Octava SS. Corporis Chriſti, ùt declarat ſupradicta inſtructio Clementina.

Euchariſtia non eſt ſingulis diebus exponenda ſuper Altare, ſed in quibuſdam tantùm Sollemnitatibus. S. R. C. 4. Martii 1606. in noſtro Indice ſub *num.* 47.

Nequeunt Regulares SS. Sacramentum cum ſollemnitate exponere, ſine licentia Ordinarii. S. R. C. 26. Februarii 1628. in noſtro Indice ſub *num.* 226.

In Proceſſionibus SS. Sacramenti, quæ occaſione quadraginta Horarum fiunt à Regularibus per Eccleſias, debent iidem Regulares, proceſſionaliter incedentes, ante Sacramentum in occurſu, & tranſitu à latere ejuſdem facere genuflexionem, dummodò in tranſitu videatur. S. R. C. 1. Martii 1681. & in noſtro Indice ſub *num.* 456.

Dum cantatur Miſſa coram Venerabili Sacramento in Altari expoſito, debet fieri Commemoratio de eodem Sacramento, ſed poſt alias omnes Orationes de præcepto; & in Miſſis ſollemnibus celebrandis in Feſtis primæ, & ſecundæ Claſſis, eadem Com-

memoratio debet fieri ſub unica concluſione. Ita recentiſſimè declaravit S. R. C. die 23. Junii 1736. & datur hoc Decretum in noſtro Indice ſub *num.* 684.

III. Præter ea, quæ traduntur in ſupradicta inſtructione, & in allegatis Decretis, huc ſpectat aliqua pauca adnotare, quæ ſervanda ſunt in dicta Miſſa prima Sollemni, quæ cantatur ante expoſitionem SS. Sacramenti pro Oratione ſollemni quadraginta Horarum. Igitur in hac Miſſa duæ Hoſtiæ magnæ conſecrabuntur à Celebrante, quarum una tantùm elevatur, ùt moris eſt, & altera relinqui debet ſuper Corporale à parte ſiniſtra Celebrantis. Poſt ſumptionem pretioſi Sanguinis, deferri debet Oſtenſorium parvo velo coopertum à Ceremoniario, vel Subdiacono, per gradus laterales Epiſtolæ, facta debita genuflexione in receſſu & acceſſu. Præfatum Oſtenſorium ad Altare delatum, deponendum eſt in cornu Epiſtolæ prope Corporale, amoto velo, quo erat coopertum. Deinde facta iterum genuflexione, accedet Subdiaconus ad librum, ubi iterum genuflectet, cedens in tranſitu graduum ſuperiorem Diacono; qui tum accedens ad dexteram Celebrantis, genuflectit pariter in receſſu, & acceſſu; moxque aperit Tabernaculum gestatorium, ſeu Oſtenſorium, & Calice palla cooperto, ac paululùm remoto, versùs latus Evangelii ponit ipſum Oſtenſorium ſuper dictum Corporale; ſtatimque Celebrans facta cum Sacris Miniſtris genuflexione, adaptat propria manu dextera Sacram Hoſtiam in Lunula, quæ eſt in medio prædicti Oſtenſorii, adjuvante eodem Diacono, qui illud ſtatim claudit; & in medio Corporalis poſteà collocat reverenter: deinde tam Celebrans, quàm Miniſtri genuflectunt: quibus peractis, ſi opus ſit, Celebrans Communionem dat iis, qui ſunt communicandi, cum ſolitis, & debitis reverentiis; ſed præſtat, ut in hac Miſſa non fiat Communio; qua tamen finita, ſi facienda ſit, Celebrans ſumet purificationem, & ablutionem, & Miſſam proſequetur more ſolito, diligenter obſervans quæ mox dicemus de Miſſa celebrata coram SS. Sacramento.

Ante finem hujus Miſſæ, imò juxta praxim aliquarum Eccleſiarum immediatè poſt elevationem SS. Sacramenti, factam in Miſſa, debent ab Acolythis accendi candelæ in Altari paratæ pro expoſitione facienda ejuſdem Auguſtiſſimi Sacramenti. Deinde circa Miſſæ finem, à Sacriſta, vel ab alio deſignato, cerei albi Clericis, & Confratribus Proceſſionem comitaturis, debent diſtribui; & baldacchinum in Proceſſione deferendum collocabitur in commodiori latere Altaris. Parabitur etiam alter Subdiaconus, qui Crucem deferre debet juxta morem nonnullarum Eccleſiarum; ſed inhærendo diſpoſitioni ſuprà expoſitæ inſtructionis Pontificiæ, quæ habetur *n.* 13. ille, qui Crucem deferre debet in hac functione, non debet habitu ſubdiaconali, ſed tantùm ſuperpelliceo eſſe indutus. Parentur prætereà octo ſuperpellicea pro totidem Sacerdotibus, qui in Proceſſione procedere debent ad latera baldacchini, deferendo octo intortitia accenſa, juxta id, quod loco citato præſcribitur in dicta inſtructione.

Notandum tamen eſt hoc loco, non eſſe neceſſe, ut qui prædicta octo intortitia portant, procedant à lateribus baldacchini (quod fieri non poteſt ſine magno incommodo) ùt quidam opinantur, malè interpretantes verba Ceremonialis Epiſcoporum, ubi agitur de Proceſſione facienda in Feſto SS. Corporis Chriſti, eò quòd ibi dicatur, quòd procedunt à lateribus baldacchini, illi qui deferunt prædicta octo intortitia; quæ verba tamen nihil aliud ſignificant, niſi quòd procedunt hinc inde ab una parte, & ab

ab altera, immediatè ante Baldacchinum: & hunc eſſe verum ſenſum horum verborum, patet ex ſequentibus: nam additur, quòd immediatè poſt eos ſequuntur duo Acolythi Thuriferarii continuò Sanctiſſimum Sacramentum incenſantes; quod nullo modo fieri poſſet, ſi octo deferentes intortitia à lateribus baldacchini precederent. Hæc clarè patent ex §. 13. ſupradictæ inſtructionis, ubi etiam habetur: *Procederanno dalli lati avanti il Baldacchino*; & ex Nicolao de Bralion *part. 3. cap. 16. num. 6.* ubi etiam addit *num. 4.* quòd qui procedunt à ſiniſtris, intortitium portant dextera; qui verò à dextris, ſiniſtra, altera manu ſupra pectus poſita; & quod idem obſervare debent alii omnes, qui portant funalia, aut cereos. Sed cùm hoc ſit contra communem praxim omnium Eccleſiarum, non eſt admittendum: ad ſummum tolerari poſſet, quòd prædicti octo tantùm deferentes intortitia, utpote Sacramento proximiores, ea deferant modo ſuprà à Bralion expoſito; & ità deferunt PP. Congregationis Miſſionum.

Debent etiam parari duo thuribula, & Sacerdotes ſola cotta, aut etiam pluviali ſine ſtola induti, qui delaturi ſunt haſtas baldacchini, prout dicemus infrà, cùm agemus de Feria 5. in Cœna Domini; ſed in hac Proceſſione prædictas haſtas deferre poterunt Officiales Confraternitatis, ùt declarat inſtructio Pontificia *num.* 15.

Celebrans, completa Miſſa, genuflectet in medio Altaris cum Miniſtris: tum per gradus laterales Epiſtolæ cum ipſis in planum ab eodem latere deſcendet; ubi, iiſdem adjuvantibus, vel Cæremoniario cum Acolythis, deponet planetam, & Manipulum; & ita etiam Miniſtri deponent ſuos manipulos; quæ omnia ad Sacriſtiam deferentur. Deinde Celebrans induetur ab iiſdem pluviali albo, vel alterius coloris, juxta diſpoſitionem ſuprà expoſitæ inſtructionis: quia ſi celebraverit cum paramentis alterius coloris, in tali caſu continuetur color Miſſæ; velum tamen humerale ſemper debet eſſe coloris albi, ſicùt etiam baldacchinum pro facienda Proceſſione, & pallium Altaris, ubi fit Expoſitio. Statim ac Celebrans indutus erit pluviali, medius inter præfatos Miniſtros, junctis manibus, & nudo capite, accedet per planum Presbyterii ad medium Altaris, ante infimum gradum, & ibidem genibus flexis in plano, inclinabit caput profundè: tum erectus, juxta ſententiam Bauldry *de Feria 5. in Cœna Domini art. 3. de Feſto Corporis Chriſti cap. 3.* & Ceremoniale Monaſticum *cap. 14. §. 2. num. 18.* aſcendet ad ſecundum gradum, & in ora ſuppedanei genuflexus cum Diacono à dexteris, & Subdiacono à ſiniſtris, tantiſper orabit. Juxta verò aliorum, præſertim Caſtaldi ſententiam *lib. 2. ſect. 10. cap. 2. n. 5.* & praxim Baſilicarum almæ Urbis, remanebit Celebrans genuflexus ſuper infimum gradum Altaris, Miniſtri verò in plano Cappellæ; ibique, poſtquàm omnes ante Presbyterium ordinatè acceſſerint, Celebrans erectus, & ſtans ante prædictos gradus Altaris, imponit incenſum in duo thuribula, ſine oſculis, & ſine Benedictione, miniſtrante Diacono naviculam, Subdiacono verò elevante fimbriam partis dexteræ pluvialis. Deinde ſuper infimo Altaris gradu genuflexus idem Celebrans, ter ducens thuribulum cum debitis profundis inclinationibus, antè, & poſt, SS. Sacramentum incenſat. Terminata dicta incenſatione, & facta ſecunda profunda Sacramento inclinatione, Diaconus acceptum ſine oſculis Thuribulum reddet primo Thuriferario, qui SS. Sacramentum per id tempus nunquam incenſabit: Subdiaconus verò velum oblongum, allatum de Credentia per aliquem Acolythum, imponet humeris Celebrantis, & ſuper brachia, & manus ejuſdem expandet, ac ſi opus eſt, ad pectus adnectet,

Digitized by Google

vel ſpinulis retrò, vel ſericis funiculis antè, ne decidat. Firmato velo ſuper humeros Celebrantis, ipſe medius inter Miniſtros aſcendit uſque ad ſuperiorem gradum Altaris, ſupra quem remanet genuflexus cum Subdiacono, Diaconus verò accedit uſque ad Altare; ubi facta genuflexione, accipit Oſtenſorium ambabus manibus; & vertens ſe, ùt fit ad *Ite miſſa eſt*, tenens illud, imagine Crucifixi, quæ eſt in Hoſtia, ad ſe verſa, illud tradit Celebranti eodem modo; ita ut in tota Proceſſione prædicta imago, non reſpiciat Celebrantem, ſed viam, quam habet ante ſe. Tradit autem illud Diaconus ſtans; & Celebrans illud recipit genuflexus manibus velo coopertis. Statim verò ac ipſe Diaconus in manibus Celebrantis Tabernaculum geſtatorium poſuit, in eodem loco, in quo eſt, genuflectit, & Sanctiſſimum Sacramentum adorat; ac ſtatim accedens ad dexteram Celebrantis, accipit genuflexus partem anteriorem pluvialis, quam elevat; Subdiaconus verò idem facit ex altera parte à ſiniſtris. Tum Celebrans cum ipſis Miniſtris ſurgit, & aſcendit ſupra planum ultimi gradus, ſeu ſuppedanei, ubi & ibi erectus ſimul com præfatis Miniſtris convertit ſe ad Populum; & tunc, & non priùs, Cantores adhuc genuflexi, intonant Hymnum *Pange lingua*.

IV. Tum ordinatur Proceſſio intra Eccleſiam, incipiendo regulariter à parte Evangelii, & progrediendo versùs partem Epiſtolæ, ſi loci ſitus ſic patitur; in qua præcedit omnes Clericus cotta indutus, Crucem deferens medius inter Ceroferarios, deinde Confratres, ſi adſint, poſteà Clerici, &c. ſervantes debitum ordinem, ita ut digniores ſint propinquiores baldacchino, cum candelis, aut facibus accenſis, quas qui à dexteris ſunt, deferunt dextera; qui à ſiniſtris, ſiniſtra (ùt innuimus ſuprà) altera librum Ritualem; vel ſi non librum teneant, alteram infra pectus admotam habeant; & in omnibus ſervent uniformitatem.

Ceremoniarius, qui dirigere debet Proceſſionem, nullum locum certum habere poteſt, nec candelam deferre; ſed omnibus debet providere modeſtè, ut debitis modo, ordine, & ea, qua par eſt reverentia, fiant. Poſt Clericos omnes, octo omnino, ùt diximus ſuprà, cottis, ſed ſine ſtolis parati, debent deferre intortitia accenſa, poſt quos veniunt duo Thuriferarii, moventes thuribula, prout dicemus, agentes de Ceremoniis, & Ritibus ſervandis in Ferià 5. in Cœna Domini, & de Proceſſione facienda in Feſto SS. Corporis Chriſti. Faciendo hanc Proceſſionem, dum tranſitur ante Altare, in quo fortè eſt Tabernaculum SS. Sacramenti, non fit genuflexio, quia ipſummet defertur, & omnes ſunt in actuali Sacramenti ſervitio, & adoratione: rurſus opus non eſt, ut naviculæ cum incenſo deferantur, niſi Eccleſiæ ſint ſpatioſæ, aut ex majoribus: quia tunc deferri debent, ut imponatur thus in thuribulis quando opus erit.

Aliquando hæc Proceſſio fit etiam circa atrium, vel plateam ipſius Eccleſiæ; quod approbatur à ſuprà expoſita inſtructione §. 14. præſertim quando Eccleſia eſt anguſta, & talis eſt conſuetudo. In hujuſmodi Proceſſione Clerici non deferunt paramenta, videlicèt pluvialia, planetas, & dalmaticas, ſicùt fit in Proceſſione Feſti Corporis Chriſti.

V. Poſt reditum Proceſſionis ad Altare, in quo eſt exponendum Sanctiſſimum Sacramentum, ſerventur omnia ea, quæ præſcribuntur *num.* 16. *& ſeqq.* ſuprà expoſitæ inſtructionis: ſolumque additur, quòd ſi opus ſit ſcabellum ante Altare, ponatur pro Diacono; ut faciliùs reponere poſſit SS. Sacramen-

cramentum in majori Tabernaculo, vel in loco eminenti parato decentiſſimo ornatu (ſine Reliquiis tamen, vel ſtatuis Sanctorum, ùt præſcribit inſtructio *num.* 11.) manentibus interim Celebrante, & aliis Miniſtris genuflexis.

Poſtquàm verò repoſitum fuerit SS. Sacramentum, & redierit Diaconus ad locum ſuum, Cantores intonant cum debita pauſa ℣. *Tantum ergo*; & ad illa verba *Genitori, Genitoque*, Diacono miniſtrante naviculam ſemper ſine oſculis, Celebrans ſine Benedictione, ſtans in medio, cavendo tamen, ne terga vertat Sacramento, ponit juxta morem thus in thuribulum, quo deinde à Diacono ſibi porrecto, triplici ductu incenſat SS. Sacramentum, factis debitis profundis inclinationibus, ante, & poſt dictam incenſationem. Denique terminato toto Hymno, recitentur preces juxta diſpoſitionem, quæ habetur in ſupradicta inſtructione.

Hiſce omnibus ita peractis, Celebrans genuflexus orabit per brevem moram, ac deinde ſurgente Celebrante, ſurgent omnes; & facta genuflexione utroque genu, recedent in Sacriſtiam debito ordine.

De Ritu Miſſæ Sollemnis coram SS. Sacramento.

VI. Gavant. pag. 143. col. 1. n. 5. *In ingreſſu Celebrantis, & Miniſtrorum ad Altare, &c.*) Quamvis ex antiquorum documentis optimè moneamur (ùt advertit Gavantus *hic num.* 1.) ut abſtineamus à Miſſa celebranda coram SS. Sacramento; nihilominùs, juſta interveniente cauſa, putà infra Octavam Corporis Christi, & in fine publicæ Orationis quadraginta Horarum, certum eſt talem Miſſam coram SS. Sacramento expoſito poſſe, & celebrari debere. Poſtquàm igitur expoſuimus in §§ antecedentibus omnia ea, quæ ſervari debent in Miſſis, quæ celebratur, antequàm exponatur SS. Sacramentum; nunc breviter tradenus omnia ea, quæ ſervanda ſunt in Miſſa, quæ celebratur pro repoſitione ejuſdem SS. Sacramenti expoſiti pro Oratione quadraginta Horarum: unde colligenda erunt omnia, quæ ſervari debent in Miſſa Sollemni, celebrata coram SS. Sacramento in ſuo Tabernaculo repoſito. Omiſſis igitur iis, quæ ſunt communia cuicunque Miſſæ Sollemni, ſolùm hìc colliguntur ea, quæ ſunt peculiaria pro hac Miſſa: & primò in hac Miſſa Sollemni Miniſtri non oſculantur neque manus, neque quidquam aliud, quod tradunt Celebranti: videatur tamen exceptio poſita infrà ſub *num.* 11.

Celebrans, & Miniſtri in ingreſſu ad Presbyterium, ſeu Cappellam, in qua eſt expoſitum SS. Sacramentum, ſtatim omnes caput denudare debent, & birreta Ceremoniario tradere; & eùm ad Altare pervenerint, ante illius infimum gradum flectunt omnes utrumque genu omnino in plano, & etiam caput profundè inclinant; quod ſolùm fit, eùm primò ad Altare accedunt, & in fine, ùt ſuo loco dicemus, nam in proceſſu deinde Miſſæ flectunt tantùm unico genu; Gavantus *hic num.* 5. Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 17. *num.* 2. à Portu *cap.* 8. *de Miſſ. Sollemn. coram Venerabili expoſito.* Biſſus *lit. M. num.* 222. §. 1. Caſtaldus *lib.* 3. *ſect.* 10. *cap.* 3. *num.* 1. & id fit, ut faciliùs, & commodiùs ſurgant: & advertendum, quòd faciendo genuflexionem unico genu, non debent caput inclinare, ùt multi gratis faciunt, ſufficit enim genuflexio. Biſſus *ſuprà*.

VII Gavant. pag. 143. col. 2. n. 6. *Incenſatio Alta-*

Altaris, &c.) Facta Confeſſione abſque ulla genuflexione, aſcendunt ad Altare, ubi deinceps unicum genu flectunt, & Celebrans dicit *Oramus te Domine, &c.* ùt aliàs. Terminata per Celebrantem Oratione *Oramus te Domine, &c.* imponit incenſum in thuribulum de more (& advertat, quòd in hac incenſi impoſitione, non debet ſtare in medio Altaris, ſed aliquantulùm versùs cornu Evangelii, facie verſa ad cornu Epiſtolæ; quod ſemper obſervare debet, cùm imponit incenſum in thuribulum ad Altare, ubi eſt expoſitum Venerabile; Bauldry *part. 2. cap. 9. art. 3. num* 3. Biſſus *ſuprà*, à Portu *ſupr. num.* 3.) Diacono aliquantulùm inclinato, miniſtrante naviculam acceptam à Thuriferario; qui genuflexus, vel ſtans ob commoditatem Celebrantis, ſuſtentat thuribulum juxta morem; & à Celebrante benedicitur incenſum, quia thurificandum eſt præter Sacramentum etiam Altare, & ipſemet Celebrans: Ceremon. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 23. §. 19. Gavantus *num.* 6. Bauldry *part.* 2. *cap.* 9. *art.* 3. *n.* 3. Diaconus autem nunquam oſculatur, neque manum Celebrantis, neque cochlear, neque thuribulum, quando illud Celebranti porrigit. Cerem. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 23. §. 11. & *cap.* 33. §. 19. Mox benedicto, ùt ſuprà, incenſo, & recedente Thuriferario ad locum ſuum conſuetum cum debita genuflexione, Celebrans cum Miniſtris Sacris ſine ulla genuflexione deſcendit ad ſecundum gradum Altaris, cavens ne terga vertat SS. Sacramento; Bauldry *part.* 2. *cap.* 9. *num.* 3. Biſſus *ſuprà*, ubi genuflexus ſuper ſuppedaneum, & medius inter Miniſtros Sacros, ibidem pariter genuflexos, thuribulum accipit à Diacono ſine oſculis; & ſtatim præmiſſa cum Miniſtris profunda inclinatione, incenſat SS. Sacramentum triplici ductu, motu gravi, interpoſita brevi morula inter unumquemque ductum; & eo tempore Miniſtri Sacri aliquantulùm elevent poſteriorem partem planetæ Celebrantis; Biſſus *ſup.* & à Portu *ſup.* interim omnibus circumſtantibus manentibus genuflexis. Biſſus *ſupr.* Bauldry *part.* 2. *cap.* 9. *num.* 3. à Portu *ſupr.*

Non poſſumus adhærere Gavanto, qui ſuprà tradit, quòd incenſatur Sacramentum pro Cruce, quæ adeſſe non debet: nam juxta Decretum emanatum die 4. Maji 1707. *in una Senarum*, & datum in noſtro Indice ſub *num.* 604 -- Super Altare, in quo SS. Sacramentum eſt expoſitum, non eſt omittenda Crucis cum imagine Crucifixi collocatio -- Quod decretum, ùt diximus, & latiùs expoſuimus in noſtris Obſervationibus ad Commentaria Gavanti ſuper titulo XX. *primæ partis de præparatione Altaris, & ornamentorum ejus*, intelligendum eſt, dum Miſſa celebratur coram SS. Sacramento. Parva igitur Crux collocari debet in Altari, dum Miſſa celebratur, etiam coram Venerabili expoſito; omittitur verò Crucis incenſatio, quia incenſatur loco illius SS. Sacramentum: incenſato autem originali, non eſt cur incenſetur ejuſdem imago, & figura. Solùm in Feria ſexta majoris hebdomadæ, ſeu in die Paraſceves, poſt incenſatum Sacramentum incenſatur etiam Crux, ùt ſuò loco dicemus: quia tali die Eccleſia ſpeciali cultu Crucem Chriſti Domini veneratur: & equidem omnes, nemine excepto, ante eam tranſeuntes genuflectunt.

Advertendum etiam occurrit, quòd licèt Celebrans genuflexus ſuper ſuppedaneum, ùt ſuprà, incenſare debeat Sacramentum, juxta praxim, & uſum Baſilicarum almæ Urbis, quæ Mater eſt, & Magiſtra Eccleſiarum omnium, & ùt etiam præſcribunt Gavantus, Lohner *part.* 2. *tit.* 8. *num.* 3. Tonellius *lib.* 3. *cap.* 2. §. 2. *num.* 9. Bauldry *part.* 2. *cap.* 9. *num.* 3. Biſſus, Hippolytus à Portu *ſuprà*; nihilominùs præfatus Ritus videtur contrarius Cerem. Epiſc.

Digitized by Google

Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 33. §. 16. unde eſt, aliquos in ea verſari ſententia, quæ docet, Celebrantem debere deſcendere, & ſuper infimum gradum genuflexum debere thurificare SS Sacramentum: ſed de hoc ex profeſſo tractabimus, cùm agemus de Feſto SS. Corporis Chriſti.

Incenſato Sacramento, & facta tam à Celebrante, quàm à Miniſtris profunda inclinatione, Celebrans, & omnes Miniſtri ſurgunt: ac mox Celebrans habens præ manibus thuribulum: cum Miniſtris Sacris ad Altare accedit; ubi facta genuflexione ab omnibus unico genu, ipſe Celebrans incenſat Altare more ſolito. Biſſus *ſupr.* §. 3. Obſervent autem Celebrans, & Miniſtri Sacri, ut dum accedunt, vel recedunt à medio Altaris, ſive per ipſum tranſeunt, ſemper unicum genu flectant; & ſolus Celebrans genuflectendo, extremitates manuum ponat ſuper Altare, ut faciliùs ſurgat. Biſſus *ſuprà*.

VIII. Gavant. pag. 143. col. 2. num. 7. *Cùm incenſandus eſt Celebrans, &c.*) Completa incenſatione Altaris, & reddito in cornu Epiſtolæ thuribulo Diacono, à Celebrante (qui Diaconus illud recipit ſine oſculis ob reverentiam Sacramenti) Celebrans deſcendit in planum per gradus laterales cornu Epiſtolæ, ubi, ſcilicet in plano, convertit ſe ad Populum, advertens, ne terga vertat Sacramento; ideoque dum ſe vertit, reſpiciat cornu Evangelii; & ibi in plano incenſatur triplici ductu à Diacono ſtante contra ipſum, id eſt vertente terga Populo; qui Diaconus inclinat ſe profundè Celebranti, ante, & poſt incenſationem. Gavantus *hoc num.* 7. Angel. *part.* 2. *cap* 17. §. *Celebrans*, Lohner *ſupr.* Bauldry *part.* 2. *cap.* 9. *num.* 4. Subdiaconus verò ſe interim collocabit à ſiniſtris Diaconi, vertendo pariter terga Populo; Ceremoniarius, ac Thuriferarius, conſiſtent in locis conſuetis: A Porta *ſupr.* §. *Peracta incenſatione*: hoc erit quoque obſervandum in altera incenſatione ad Offertorium; & ibidem lavabit manus, ùt optimè notat Gavantus.

IX. Gavant. pag. 143. col. 2. n. 8. *Accedens ad medium Altaris, &c.*) Cùm accedit Celebrans ad medium Altaris, vel recedit à medio illius, & antequàm ſe convertat ad Populum, tunc flectit unicum genu; quod etiam Miniſtri facient, quando recedunt, aut accedunt ad medium Altaris; aliàs verò, ſi non moventur, non genuflectent, v. gr. ad *Orate fratres*: genuflectent tamen, dum Celebrans dat Benedictionem in fine Miſſæ, & cùm aſcendent ad Altare, dicturi Hymnum Angelicum, vel Symbolum, aut quidquam aliud facturi, ùt in aliis Miſſis.

X. Gavant. pag. 143. col. 2. n. 9. *Convertens ſe ad Populum, &c.*) Præterea quando Celebrans ſe convertet ad Populum, dicturus, *Dominus vobiſcum*, vel aliud, ne directè terga vertat Sacramento, ſe vertit versùs cornu Evangelii, renibus ad illud verſis, facta priùs in medio genuflexione; & reverſus ad medium Altaris, iterum genuflectit. Biſſus *ſupr.* §. 5. Bauldry *part.* 3. *cap.* 17. *num.* 9.

XI. Gavant. pag 144. col. 1. n. 10. *Diaconus, & Subdiaconus, &c.*) Quamvis expoſito Sacramento, ùt ſuprà diximus, omitti debeant oſcula manus, & rerum, quæ Celebranti porriguntur; nihilominùs Subdiaconus, dicta Epiſtola, oſculabitur manum Celebrantis more ſolito, & ab illo benedicetur. Diaconus etiam recipiet Benedictionem ante Evangelium de more, & manum Celebrantis oſculabitur; ſicùt ipſe Celebrans oſculari debet librum Evangelii à Subdiacono illi delatum: rurſus Diaconus ad Oblationem oſculabitur Patenam, Calicem, & manum Celebrantis: tum in fine Orationis Dominicæ, eaſdem Patenam, & ma-

manum, ùt aliàs, oſculabitur. Bauldry *ſupr. num.* 8. Biſſus *ſupr.* §. 6. Cerracchinus in dubiis ſuper Rubricam Miſſalis *tom.* 1. *dub.* 10. unde fortè oſcula prohibentur ſolùm, quando fieri debet aliquid, quod ſpecialiter Sacramentum expoſitum tantùm reſpiciat.

Poſt cantatum Evangelium, & oſculatum à Celebrante librum, idem Celebrans more ſolito incenſatur, abſque eo quòd deſcendat in planum; ſed in ſuo loco ſe ſiſtens more ſolito, thurificatur ſtans ſuper ſuppedaneum in cornu Epiſtolæ. Bauldry *part.* 2. *cap.* 9. *n.* 5. Biſſus *ſupr.* §. 7.

XII. Gavant. pag. 144. col. 1. n. 12. *In incenſatione oblatorum, &c.*) Poſt Offertorium, antequàm Celebrans ſe retrahat aliquantulùm ad cornu Evangelii, ad imponendum incenſum, genuflectere debet, ſicùt etiam, poſtquàm impoſuit incenſum, & convertit ſe ad Altare, thurificaturus oblata: nam genuflectere debemus toties, quoties recedimus à medio, & accedimus ad medium, ùt ſuprà diximus; ſed Celebrans recedit in caſu noſtro à medio, ut impònat incenſum, ſtans aliquantulùm in cornu Evangelii, & accedit ad medium thurificaturus oblata, conſequens ergo eſt, ut genuflectere teneatur: itaque non genuflectit, quia thurificat oblata, ſed quia recedit à medio, & accedit ad medium. A Portu *ſup. num.* 7. & ex Bauldry *ſupr. num.* 6. ſicùt etiam ex Biſſo *ſupr.* §. 1. Poſteà incenſat oblata de more; & iis incenſatis ſine genuflexione, Celebrans, & Diaconus deſcendunt ad ſecundum gradum Altaris, ut genuflectant ſuper ſuppedaneum (ſed advertant, ne Sacramento terga vertant) ubi Celebrans ter thurificat Sacramentum, ùt initio Miſſæ. Bauldry *part.* 3. *cap.* 17. *num.* 11. Interim Diaconus aliquantulùm retrò pariter genuflexus, imò, ùt vult Cerracchinus, genuflexus in gradu inferiori ad Celebrantem, ſicùt etiam in alia incenſatione initio Miſſæ, caſulam elevatam tenebit, cum eodem anteà, & poſt incenſationem, profundè inclinatus. Caſtaldus *lib.* 3. *ſect.* 10. *cap.* 3. *num.* 3. Poſteà Celebrans cum Diacono ſurgit, & aſcendit cum eodem ad Altare; ubi ab utroque facta genuflexione unico genu, illud incenſat more ſolito, dicens, *Dirigatur Domine, &c.* Diaconus aliquantulùm elevat partem poſteriorem planetæ Celebrantis, ùt moris eſt.

Incenſato Altari, Celebrans reddit in cornu Epiſtolæ thuribulum Diacono, deinde deſcendit in planum per gradus laterales cornu Epiſtolæ, ubi, hoc eſt in plano, convertit ſe ad Populum, & ibi incenſatur eo modo, ùt diximus ſuprà §. VIII.

Terminata incenſatione à Diacono, Celebrans in eodem loco, facie item ad Populum verſa, lavat manus, eaſque extergit, miniſtrantibus Acolythis more ſolito, ſed ſine oſculis ob Sacramenti expoſiti reverentiam: Biſſus *ſupr.* §. 9. Bauldry *ſupr. num.* 9. exterſis manibus, aſcendit ad Altare per eoſdem gradus laterales; ubi primò genuflectit in medio, deinde mediocriter de more inclinatus dicit, *In ſpiritu humilitatis, &c.* Caſtaldus *ſup. n.* 4. Biſſus *ſuprà.*

Diaconus incenſato Celebrante, incenſat de more Chorum: tum redit ad Altare per eandem viam, ſemper cum debitis genuflexionibus, unico tamen genu, SS. Sacramento; ubi Subdiaconum tenentem Patenam incenſat à cornu Epiſtolæ, qui proptereà recedit ad cornu Evangelii, facta priùs genuflexione ſuper infimum Altaris gradum; & eo incenſato, redit ad medium, ubi iterum genuflectit ùt ſuprà. Tum ipſe Diaconus tradit thuribulum Miniſtro, ac recedit ad cornu Epiſtolæ, facta priùs unico genu genuflexione; ibique in plano Cappellæ ſtans, incenſatur à Miniſtro, & poſteà cum genu-

genuflexione ad ſecundum gradum Altaris aſcendit. Bauldry *ſuprà num.* 11. Advertendum igitur eſt cum Cerracchino *cit. dub.* 10. *pag.* 216. quòd nullus ex Miniſtris in hac Miſſa incenſari debet, ſtans ſuper gradus Altaris; ſed in plano Cappellæ tantùm hoc peragi poteſt. Obſervandum etiam, quòd qui incenſat Populum, ſtare debet paulò extra medium aditus Chori, ne terga vertat SS. Sacramento. Bralion *part.* 3. *cap.* 3. *num.* 9.

XIII. Gavant. pag. 144. col. 1. n. 13. *Dicitur Orate fratres à Celebrante, &c.*) Celebrans dicto, *In ſpiritu humilitatis*, rurſum genuflectit, ſemper tamen unico genu, ut commodiùs ſurgat; & convertens ſe, ut dicat *Orate fratres* ad latus Evangelii, ne terga Sacramento vertat, & non perficiens circulum, per eandem viam ad medium redit, & iterum genuflectit in medio Altaris. Gavantus *hoc num.* 13. Biſſus *ſuprà* §. 9. Caſtaldus *ſuprà num.* 4. reliqua verò peragit uſque ad Communionem, ùt in aliis Miſſis.

XIV. Sumpta purificatione, Celebrans ponit Calicem in cornu Epiſtolæ extra Corporale, poſteà genuflectit Sacramento: tum accedit ad idem cornu Epiſtolæ, ubi accipit Calicem, & abluit digitos, quos etiam ibidem extergit, poſito Calice prope Corporale: deinde accedit ad medium Altaris, ubi iterum genuflectit, ac mox Calicem dextera accipit, & ablutionem ſumit; qua ſumpta, Calicem extergit Subdiaconus, & illum de more accommodat. Biſſus *ſuprà* §. 10 & Bauldry *ſuprà*.

XV. Sumpta ablutione, genuflectit iterum Celebrans, & redit ad librum, ubi dicit *Communionem*; qua dicta, redit ad medium Altaris, oſculatur illud, genuflectit, & convertit ſe ad Populum, ut dicat *Dominus vobiſcum*; tum redit ad medium Altaris, & iterum genuflectit. Tonellius *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 14. Miniſtri verò genuflectunt, prout Celebrans: Bauldry *ſuprà*: deinde Celebrans redit ad librum, ubi dicit Orationem, vel Orationes, ſi plures dicendæ ſunt; quibus dictis, accedit ad medium, genuflectit, oſculatur Altare, & dicit de more, ùt ſuprà, *Dominus vobiſcum.* Diaconus verò, dum dicit *Ite miſſa eſt*, vertit priùs ſe versùs Populum; ſed de more unicum genu flectit Sacramento antè, & poſt, renes ſemivertens versùs cornu Evangelii, ſicùt facere debet Celebrans, ne Sacramento terga vertat: Subdiaconus autem de ſuo loco non ſe movet. Bauldry *ſuprà num.* 14. Biſſus *ſuprà* §. 11. à Portu *ſuprà num.* 8.

XVI. Gavant. pag. 144. col. 1. n. 15. *In Benedictione Populo danda, &c.*) Dicto, *Ite, miſſa eſt*, & reſponſo *Deo gratias* à Choro, Celebrans, & Diaconus iterum ſe vertunt ad Altare; & ab utroque facta genuflexione, Celebrans dicit, *Placeat tibi Sancta Trinitas:* qua Oratione finita, oſculatur Altare (dum dicit Celebrans prædictam Orationem, Diaconus facta, ùt ſuprà, genuflexione, recedit à medio Altaris versùs cornu Epiſtolæ, & flectit utrumque genu in ſuperiori gradu, hoc eſt in ſuppedaneo; Subdiaconus verò, facta genuflexione ſuper infimum gradum unico genu in loco, in quo eſt, aſcendit ſtatim ad ſecundum gradum versùs cornu Evangelii, ut genuflectat in ſuperiori gradu, ùt dictum eſt de Diacono) Celebrans igitur oſculato Altari, dicit (ſine ſimplici capitis inclinatione; Tonellius *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 16. quia ſtatim genuflectere debet; & in genuflexione, & profunda inclinatione, includitur inclinatio mediocris, & ſimplex; Ceremoniale Miſſæ Privatæ *cap.* 1. §. 6. *in fine*; & Gervaſi in inſtruct. Miſſæ Privatæ, coram SS. Sacramento expoſito *num.* 13.) dicit, inquam, Celebrans, *Benedicat vos omnipotens Deus, &c.* ad quam Benedictionem omnes, præter Canonicos Eccleſiæ Cathedra-

thedralis, genuflexi eſſe debent in locis ſuis: Bralion *part. 2. cap. 10. num. 3.* tum genuflectit, vertit ſe ad Populum ex parte Evangelii, ne terga vertat Sacramento, ubi dat Benedictionem more ſolito; qua data non perficit circulum, ſed per eandem viam accedit ad legendum ultimum Evangelium (& non debet redire ad medium pro facienda genuflexione) ibique cum ſolita aſſiſtentia Subdiaconi, qui data Benedictione, ſtatim accedit ad cornu Evangelii, ut de more tabellam Evangelii S. Johannis ſuſtineat. Diaconus verò accedit propiùs ad Altare paulò versùs cornu Epiſtolæ; ubi poſt acceptam Benedictionem, erectus ſtat in eodem ſecundo gradu versùs cornu Epiſtolæ, ubi erat genuflexus Benedictionem accipiendo, & cùm Celebrans ſe ſignat, & ad *Verbum caro factum eſt*, genuflectit etiam ipſe, & omnes alii de Choro ſe ſignant, & genuflectunt. Ex Caſtaldo *lib. 1. ſect. 7. cap. 5. num. 26.* & ex Nicolao de Bralion *part. 2. c. 10. de fine Miſſæ num. 4.* Alii verò Rubriciſtæ cenſent, Diaconum poſt acceptam Benedictionem, facta genuflexione, debere accedere ad cornu Evangelii, ibique ſtare quaſi medium inter Celebrantem, & Subdiaconum, manibus junctis poſt Celebrantem; & ita tenent noſter Gavantus in ſuo Commentario *ad tit. 12. part. 2 Rubr. 7. lit.* m. & Cabrinus *cap. 5. num. 39.* necnon Corſettus *tract. 1. punct. 1. cap. 4. num 19.* & alii, quos ſequitur Hippolytus à Portu in prædictum *tit. & Rubr. num. 4.*

Celebrans autem, poſtquàm ſe convertit ad cornu Evangelii, dicit *Dominus vobiſcum*, deinde ſignat librum, ſeu tabellam Evangelii S. Johannis, ſi ibi ſint; in defectu utriuſque ſignat ſolùm ſe ipſum, non verò Altare; quod ſemper obſervet, Sacramento expoſito, etiamſi altiùs eſſet, vel in Pyxide, vel in Calice, nam idem ferme eſſet, ac ſi eſſet ſuper Altare. Gavantus *hoc num. 15.* Ad *Verbum caro factum eſt* non genuflectit juxta ſolitum versùs cornu Evangelii, ſed aliquantulùm versùs Sacramentum, unico tamen genu, abſque capitis inclinatione. Biſſus *ſuprà* §. *11. & 15.* Bauldry *ſuprà num. 15.* quod pariter fit, in quacunque alia ſimili occaſione, quando Celebrans debet genuflectere, ſive ſit in cornu Evangelii, ſive in cornu Epiſtolæ, excepto quando diceret *Flectamus genua*, ſecundùm opinionem Tonellii, Sarnelli, & aliorum; ad quæ verba genuflectere deberet in Miſſa Privata, aut Cantata ſine Miniſtris Sacris, versùs librum, & non versùs Sacramentum; non tamen in Miſſa Cantata cum Miniſtris Sacris, in qua, quamvis omnes genuflectere debeant ad prædicta verba, ſolus Celebrans non genuflectit, quia ſtare debet orando. Ex Durando *lib. 1. cap. 5.* Biſſo *lit. G. num. 29. & lit. M. num. 222.* §. *15.* ex Tonellio, & Sarnellio, & ex Ceremon. Miſſæ Privatæ *ſuprà num. 20.*

XVII. Gavant. pag. 144. col. 2. n. 16. *Recedit cum Miniſtris, &c.*) Finito ultimo Evangelio, Celebrans revertitur ad medium Altaris (& illum immediatè ſequitur Subdiaconus) ut inter Subdiaconum & Diaconum (jam ſtantem propiùs ad Altare paulò versùs cornu Epiſtolæ) decentiùs deſcendat; ibique medius inter Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris, facta genuflexione unico genu, ſine capitis inclinatione, ſtatim deſcendunt omnes in planum, (ſed caveant, ne terga vertant Sacramento) & ibi ante infimum gradum Altaris in plana terra utrumque genu flectunt omnes cum capitis inclinatione, ùt initio fecerunt: tum ſurgunt pariter omnes, diſcedunt, & in eodem loco, ubi caput detexerunt, id eſt extra Presbyterium, ſeu extra Cappellam, & non hìc, accipiunt birreta ſua Celebrans, & Miniſtri Sacri à Ceremo-

remoniario, ſeu ab alio Miniſtro, & caput tegunt aliquantulùm conſiſtentes, & pergunt in Sacriſtiam ordine, quo venerant. Bauldry *ſuprà num.* 16. Biſſ.s *lit. M.* §. 12. Hippolytus à Portu *ſuprà num. 9.*

XVIII. Gavant. eod n. 16. *Vel ſi ſacienda ſit Proceſſio pro fine Orationis publicæ, &c.*) Quando autem hæc Miſſa celebratur pro reponendo SS. Sacramento in fine Orationis quadraginta Horarum; tunc, finita Miſſa, facienda eſt Proceſſio publica, juxta diſpoſitionem inſtructionis Pontificiæ à nobis ſuprà expoſitæ *num.* 20. quapropter, facta genuflexione à Celebrante unico genu cum Miniſtris Sacris in medio ſuppedanei Altaris, poſteà cum iiſdem, præcedente Subdiacono, deſcendit per gradus laterales à cornu Epiſtolæ in planum; & retrahit ſe retro Altare, ſi parieti non adhæreat, vel ad credentiam, ſeu extra cornu Epiſtolæ, ob præſentiam Sacramenti, ubi deponit planetam, & manipulum, (ſicùt etiam Miniſtri Sacri ſuos deponunt manipulos) & accipit pluviale, adjuvantibus Ceremoniario, vel etiam Diacono, & Subdiacono, ùt mos eſt in Sacris Baſilicis Urbis; quamvis tale miniſterium Diacono, & Subdiacono denegetur à Nicolao de Bralion *part.* 3. *cap.* 17. *num.* 1.

Poſteà Celebrans per planum incedens, manibus junctis, & nudo capite, medius inter Miniſtros Sacros, elevantes hinc inde fimbrias pluvialis, accedit ad medium; ubi genuflectit in plano cum Miniſtris Sacris utroque genu, & cum ipſis inclinat etiam ſe profundè: tum erigunt ſe poſteà in medio inferioris gradus Altaris, ùt colligi poteſt ex Ceremoniali Epiſc. *lib.* 2. *cap.* 33. §. 26. genuflectunt; Bralion *ſuprà*; ibique parumper orant genuflexi.

Reliqua peragit, ùt præſcribitur in ſæpiùs laudata inſtructione Pontificia, & ùt infrà dicemus Feria 5. in Cœna Domini, & in Feſto Corporis Chriſti.

De Ritu Miſſæ Privatæ coram SS. Sacramento expoſito.

XIX. Gavant. pag. 144. col. 2. n. 17. *In Miſſa Privata, &c.*) 1. Statim ac Sacerdos Presbyterium, ſeu Cappellam Altaris, in quo Sanctiſſimum Sacramentum eſt expoſitum, ingreditur; aliquantulùm conſiſtens, caput detegit, porrigens birretum Miniſtro, quod non debet poni, ùt plerique faciunt, neque ſuper burſam Calicis, neque ſuper Miſſale: Bauld. *part.* 3. *cap.* 17. *num.* 5. Tonell. *libr.* 3. *cap.* 2. *num.* 1. Gervaſi *in inſtruct. Miſſa, quæ celebratur coram Sanctiſſimo Sacramento expoſito* §. *Primieramente.*

2. Cùm pervenerit ad medium Altaris, ante illius infimum gradum, flectit utrumque genu, omnino in plana terra; Gavant. *p.* 143. *num.* 5. & omnes Rubriciſtæ cum eo; & caput inclinat profundè, dum eſt genuflexus; quod facit & Miniſter. Corſettus *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 17. *num.* 2. Ceremoniale *Miſſæ Priv. cap.* 12. Gervaſi *in inſtruct. pro Miniſtro Miſſa Privata, quæ celebratur coram Sanctiſſimo Sacramento expoſito cap. ultimo num.* 2.

3. Mox ſurgunt Sacerdos, & Miniſter; & ille, ùt in aliis Miſſis, aſcendit ad Altare; & Calice collocato ad partem Evangelii, antequàm capiat burſam pro extrahendo ex illa Corporale, genuflectit, unico tamen genu, & ſine capitis inclinatione: Ceremoniale Miſſæ Privatæ *ſuprà num.* 2. Hippolytus à Portu *cap.* 7. *de Miſſa Privata coram Venerabili expoſito num.* 5. & ſic fieri debent omnes aliæ genuflexiones, excepta ultima,

 quan-

quando Sacerdos diſcedit ab Altari finita Miſſa, rediens ad Sacriſtiam; quæ genuflexio fit ſicùt prima: inde extendit Corporale in medio Altaris, & ſuperimponit Calicem; quo facto genuflectit iterum unico genu, caput non inclinans, ùt dictum eſt, ſurgit, & accedit ad cornu Epiſtolæ, ut librum aperiat.

4. Rediens ad medium Altaris, ſtatim genuflectit unico genu, ùt ſuprà; & ſine mora retrahens ſe de more aliquantulùm ad cornu Evangelii facie verſa ad cornu Epiſtolæ, ne vertat dorſum Sanctiſſimo Sacramento, deſcendit in planum Altaris humeris verſis ad cornu Evangelii.

5. Poſtquàm deſcenderit in planum ùt ſuprà, pro incipienda Miſſa, antequàm dicat, *In nomine Patris*, genuflectit ſuper infimum Altaris gradum, unico tamen genu, ſine capitis inclinatione: Miniſter verò, facta genuflexione utroque genu, ùt ſuprà, accedens de more in cornu Epiſtolæ, ibi deponit Miſſale ſuper cuſſinum; unde diſcedens, & pergens ante medium, utrumque genu flectit; quod ſemper facit tranſiens per medium: quamobrem magis ſollicitus eſſe debet, quàm in aliis Miſſis, in recedendo à ſuo loco, ubi eſt, ut tempore conſueto miniſtrare poſſit.

6. Sacerdos, finita Confeſſione, aſcendit ad Altare ſine genuflexione, quam gratis quidam faciunt; & cùm ad illud pervenerit, antequàm incipiat, *Oramus te Domine*, genuflectit.

7. Finita Oratione, & oſculato de more Altari, genuflecti ùt ſuprà, ſurgit, & procedit ad cornu Epiſtolæ lecturus Introitum.

8. Dicto Introitu, accedit ad medium Altaris, ubi iterum genuflectit, & poſteà dicit *Kyrie eleiſon*, & *Gloria in Excelſis*, ſi dicendum ſit.

9. Dicto *Kyrie eleiſon*, & *Gloria in excelſis*, oſculatur Altare, genuflectit, ùt ſuprà, ſine capitis inclinatione, vertit ſe ad Populum, recedens paululùm ad cornu Evangelii, ne Sanctiſſimo Sacramento dorſum obvertat; & dicit *Dominus vobiſcum:* poſteà revertens ad medium Altaris, denuo genuflectit; & ita ſemper facere debet in aliis hujuſmodi occaſionibus.

10. Facta ùt ſuprà genuflexione in medio Altaris, revertitur ad cornu Epiſtolæ, & ibi dicit *Oremus* de more, deinde Orationem, Epiſtolam, Graduale, Alleluja, vel Tractum, ùt tempus poſtulat.

11. Quùm pervenerit ad medium Altaris, antequàm dicat, *Munda cor meum, &c.* elevatis ad Sacramentum oculis, & ſtatim demiſſis, genuflectit ut ſuprà; ac deinde ſurgens, dicit *Munda cor meum*, & *Jube Domine benedicere.*

12. Dictis præfatis Orationibus, antequàm accedat ad cornu Evangelii pro dicendo Evangelio, iterum genuflectit, ùt ſuprà: deinde ſe recipit ad cornu Evangelii; converſus ad librum, dicit juxta morem *Dominus vobiſcum*; ſignat librum, & ſeipſum, & deinde legit Evangelium.

13. Finito Evangelio, & oſculato libro, poſt illa verba *Per evangelica dicta, &c.* venit ad medium Altaris: ſi dicendum ſit *Credo*, priùs genuflectit ùt ſuprà; ſi verò non ſit dicendum, antequàm convertatur ad Populum, dicturus *Dominus vobiſcum*, priùs oſculatur Altare, deinde genuflectit, ùt ſuprà; & converſus ad Populum in cornu Evangelii, dicit *Dominus vobiſcum.* Obſervandum igitur hìc, quòd ſi dicendum ſit *Credo*, in hoc caſu genuflectit, antequàm illud dicat; & eo finito, oſculato priùs Altari, genuflectit, antequàm ſe vertat ad Populum: ſi verò non dicatur *Credo*, lecto Evangelio, venit ad medium Altaris, ubi illud

illud oſculatur, & poſteà genufleĉtit, ùt ſuprà; & converſus ad Populum, dicit *Dominus vobiſcum*.

14. Diĉto *Dominus vobiſcum*, convertit ſe ad Altare, in medio ejus genufleĉtit; & deinde ſurgens, dicit *Oremus*, faciens eodem tempore de more, ſed versùs Sacramentum, ſimplicem capitis inclinationem cum aliquali humerorum inclinatione, & ſtatim dicit Offertorium.

15. Diĉtis *Oremus*, & *Offertorio* de more, facit ea, quæ ſequuntur; & diĉto *Suſcipe Sanĉte Pater*, antequàm diſcedat de medio ad cornu Epiſtolæ, pro imponendo vino & aqua in Calice, genufleĉtit, & accedit ad ſupradiĉtum cornu Epiſtolæ: vinum de more infundit in Calicem cum aqua; ſed Miniſter, dum ei porrigit ampullas, eas non oſculatur, ob reverentiam Sacramenti.

16. Sacerdos, poſito Calice extra Corporale ad cornu Epiſtolæ, & reverſus ad medium Altaris, genufleĉtit ùt ſuprà; & ſurgens, accipit Calicem, & dicit *Offerimus tibi, &c.*

17. Diĉto *Veni Sanĉtificator*, & benediĉtis ad finem ejuſdem Orationis Hoſtia, & Calice, abſque manuum junĉtione, & ſine inclinatione capitis, cùm manus extenſas ſupra Altare tenere debeat, genufleĉtit ùt ſuprà, ſurgit, & reĉtà incedit versùs cornu Epiſtolæ, deſcendit in planum per gradus laterales cornu Epiſtolæ, & ibi lavat manus, facie verſa ad Populum; & advertat, ne terga vertat Sacramento, ita ut poſtquàm deſcenderit gradus Altaris, vertat ſe ad Populum per latus ſuum dexterum; & ibidem, ubi ſcilicet lavavit manus, etiam eas manutergio extergat.

18. Poſt lotionem manuum, redit per eoſdem gradus laterales ad medium Altaris; ubi ſtatim ùt pervenerit, genufleĉtit ùt ſuprà, & dicit *Suſcipe Sanĉta Trinitas*.

19. Diĉto *Suſcipe, &c.* oſculatur Altare, genufleĉtit; & obverſo tergo versùs cornu Evangelii, non perficiendo circulum, dicit versùs Populum, *Orate fratres*.

20. Illo diĉto, reverſus ad Altare, iterum genufleĉtit, & deinde ſurgit.

21. Sacerdos peragit reliqua uſque ad Communionem, ut in aliis Miſſis: ſed advertendum, quòd in hac Miſſa, ſicùt etiam in Sollemni coram Venerabili expoſito celebrata, campanula non pulſatur, neque ad *Sanĉtus*, neque ad *Elevationem*; quod deducitur ex ratione finali, propter quam hic Ritus inſtitutus fuit: nam hæc campanula ideò pulſatur, ut Populus ad adorationem Sacramenti excitetur: fruſtra igitur in præſenti caſu, in quo jam Populus aĉtualiter adorat Sacramentum expoſitum, pulſaretur.

22. Poſt ſumptam purificationem Sacerdos ponit Calicem extra Corporale ad cornu Epiſtolæ: tum genufleĉtit in medio Altaris unico genu, ſurgit, & vadit ad cornu Epiſtolæ, ubi eſt Calix; ibi accipit diĉtum Calicem; ubi faĉta in eo digitorum ablutione, & eorum abſterſione, ponit Calicem prope Corporale; tum procedit ad medium Altaris, & ibi genufleĉtit, ùt ſuprà, ſurgit, accipit Calicem, & ſumit ablutionem: & deinde extergit os, & Calicem purificatorio.

23. Accommodato Calice in medio Altaris poſt ſumptam ablutionem, antequàm accedat ad cornu Epiſtolæ, pro legenda Antiphona, quæ dicitur *Communio*, genufleĉtit, ùt ſuprà; & leĉta prædiĉta Antiphona, accedit ad medium Altaris, ubi iterum genufleĉtit, ſurgit, & oſculatur Altare; tum vertit ſe ad Populum in cornu Evangelii, & dicit *Dominus vobiſcum*.

24. Diĉto *Dominus vobiſcum*, revertitur ad Altare, & genufleĉtit in medio ùt ſuprà; & ſurgens redit ad cornu Epiſtolæ, & ibi dicit *Oremus*, cum inclinatione versùs Sacramentum, & Poſtcommunionem de more.

25. Poſtcommunione diĉta, accedit ad medium Altaris, ubi priùs genufleĉtit ùt ſuprà, ſur-

ſurgit, oſculatur Altare, poſteà vertit ſe ad Populum in cornu Evangelii, & dicit *Dominus vobiſcum*, & *Ite miſſa eſt*: ſi verò dicturus eſt *Benedicamus Domino*, dicto *Dominus vobiſcum*, revertitur ad medium Altaris, genuflectit, ſurgit, deinde ſtans, dicit *Benedicamus Domino.*

26. Dicto *Ite miſſa eſt*, convertit ſe ad Altare, ubi genuflectit, ſurgit, & deinde dicit *Placeat tibi Sancta Trinitas*, *&c.* qua deprecatione finita, oſculatur Altare, deinde dicit *Benedicat vos Omnipotens Deus*; quo dicto (caput non inclinans ad vocem Deus) immediatè genuflectit, ſurgit, deinde vertit ſe ad Populum ex parte Evangelii, illum benedicit more ſolito, non perficit circulum, nec accedit ad medium Altaris, ut genuflectat; ſed per eandem viam, quaconverſus eſt ad Populum, abſolutè revertitur ad cornu Evangelii, ubi dicit *Dominus vobiſcum* de more, & legit ultimum Evangelium, advertens ne ſignet omnino Altare, (& hoc ſignum eſt omittendum, quia eſt expoſitum Sanctiſſimum Sacramentum) ſed tantùm librum, vel tabellam; ſi neutrum adſit, ſignet ſe ipſum ſolùm.

27. Ad *Verbum caro factum eſt* non genuflectit juxta ſolitum versùs cornu Evangelii, ſed aliquantulùm versùs Sacramentum unico genu, & ſine capitis inclinatione; quo dicto ſurgit, & proſequitur Evangelium.

28. Finito Evangelio, Sacerdos accedens ad medium Altaris, genuflectit ùt ſuprà, ſurgit, accipit Calicem de more, deſcendit humeris verſis ad cornu Evangelii in planum Presbyterii, ſeu Cappellæ, ubi iterum genuflectit, ſicùt initio fecit, in plana terra utroque genu, profundè inclinans caput, & ſic pariter genuflectit, & ſe inclinat Miniſter: deinde ſurgit, ſicùt & Miniſter, & ſtatim diſcedit, & in eodem loco (id eſt extra Presbyterium, ſeu Cappellam) dextera accipit à Miniſtro birretum, caput tegit, interim aliquantulùm conſiſtit; & more ſolito pergit deinde in Sacriſtiam.

Ex prædictis patet, in genuflexionibus faciendis ſequentem regulam obſervandam eſſe, videlicet: quando Sacerdos accedit ad medium Altaris, prima actio ſit genuflexio; deinde oſculetur Altare: quando verò Sacerdos eſt in medio Altaris, & versus Populum ſe convertere debet; priùs oſculari debet Altare, & deinde genuflectere, ut dicat *Dominus vobiſcum*, *Orate fratres*, *&c.* & ad medium Altaris deinde rediens, nerum unicum genu flectit. Hæc omnia excerpta ſunt ex Auctoribus, qui agunt de hac Miſſa celebrata coram Sanctiſſimo Sacramento, nimirum ex Bauldry *part.* 3. *cap.* 17. ex Biſſo *tom.* 2. *lit. M. num.* 122. §. 1. & *lit. G. num.* 29. ex Hippol. à Portu *cap.* 7. *de Miſſa Privata coram Venerabili expoſito*, & ex Ceremoniali Miſſæ Privatæ *cap.* 12. ex Corſetto *tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 17. *num.* 2. ex Gervaſio *in inſtruct. Miſſa, quæ celebratur coram Sanctiſſimo Sacramento expoſito*, ex Tonellio *lib.* 3. *cap.* 2. ex Lohner *part.* 3. *tit.* 1. *num.* 1. ex Cerracchino *tom.* 1. *dub.* 9. ex Cerem. Monaſt. *lib.* 3. *cap.* 12. §. 2. ex Vinitore *part.* 4. *tit.* 5. *in adnot.* ex Angel. *part.* 2. *cap.* 17. ex Moncio *de Miſſa coram Venerabili*, & ex Abbate Benvenuti, *de eadem Miſſa coram Sanctiſſimo Sacramento expoſito pag.* 43. & ex Penratio, epitom. Sacr. Rit. *tit.* 13. *cap.* 11.

XX. Si ex urgente neceſſitate (aliter non eſt adminiſtranda) in dicto Altari intra Miſſam miniſtretur Sacra Euchariſtia; cum Celebrans dicit *Miſereatur veſtri*, *&c. Indulgentiam*, *&c.* ſtet in cornu Evangelii, ne terga vertat Sanctiſſimo Sacramento; ſed dum vertit ſe ad Populum ut dicat, *Ecce Agnus Dei*, *&c.* attendit ſolummodò ad Sacramentum, quod habet præ manibus, non ad Sacramentum, quod eſt expoſitum, ideoque convertat humeros ad Altare more ordinario: Tonellius *lib.* 3. *cap.* 2. §. 1. *num.* 3. Hippolytus à Portu *ſuprà num.* 11. & ſi miniſtre-

niſtretur Euchariſtia in dicto Altari in fine Miſſæ, ſeu extra Miſſam; Sacerdos cùm dat Benedictionem poſt miniſtratam Euchariſtiam, ſtet in cornu Evangelii, ne terga vertat Sanctiſſimo Sacramento.

Advertendum, quòd ſi dicatur Miſſa Privata Votiva de Sanctiſſimo Sacramento diebus non impeditis, quamvis ſit expoſitum etiam in Oratione quadraginta Horarum, non ideò in prædicta Miſſa debet dici *Gloria*; idque colligitur & ex Rubricis generalibus, & ex Decretis à S.R.C. editis, datis in noſtro Indice, & deinde repetitis in titulo IV. primæ partis, in quo agitur de Miſſis Votivis S. Mariæ, &c. ex quibus colligitur, Hymnum Angelicum in Miſſis Privatis Votivis non eſſe dicendum, niſi in Miſſis Votivis Angelorum, & in Miſſis Votivis de B. M. V. quando celebrantur in Sabbato.

Neque pariter in Dicta Miſſa Votiva de Sanctiſſimo Sacramento dicitur *Credo*, ſola ratione Sanctiſſimi Sacramenti expoſiti, juxta Decretum editum 2. Decembris 1684. & ſuprà à nobis jam allegatum. Inſuper poteſt fieri Commemoratio de Sanctiſſimo Sacramento, ſi expoſitum ſit in Oratione quadraginta Horarum, etiam in Miſſa de Feſto Duplici, quod non ſit primæ, vel ſecundæ Claſſis, inhærendo Decreto edito 2. Decembris 1684. quod nos ſuprà pariter expoſuimus: unde legantur Decreta ibidem collecta, ut exactè adimpleatur mens Sacræ Congregationis.

De Miſſa Privata, quæ celebratur coram Epiſcopo in propria Diœceſi.

XXI. Quamvis de Ritu ſervando in celebratione Miſſæ *tit.* 3. *& ſeqq.* ſparſim aliqua diximus de hac ipſa Miſſa Privata coram proprio Epiſcopo celebrata; nihilominùs non abs re eſſe duximus, ſi de hac eadem Miſſa in hoc loco paulò fuſiùs ſermonem iterum inſtituamus, & omnia ad eandem ſpectantia ordinatim, & in unum collecta tradamus.

1. Igitur Ceremoniæ Miſſæ Privatæ, quæ celebratur coram Epiſcopo in loco ſuæ juriſdictionis, ſunt eædem, quæ ſervari debent coram Patriarcha, vel Archiepiſcopo in tota Provincia, coram Nuncio, & Legato Apoſtolico in locis ſuæ Legationis, coram Cardinali ubique gentium. Ceremoniale Epiſcoporum *lib.* 1. *cap.* 30. Item eædem Ceremoniæ obſervari debent in Miſſa Privata, quæ celebratur coram Abbate benedicto (& coram gaudente benedictorum privilegiis) habente uſum mitræ, vel baculi, in ſuo Monaſterio, vel Eccleſia ſua; imò coram Epiſcopo, & Archiepiſcopo extra ſuam Diœceſim, vel extra Provinciam, ſed in privato Oratorio, erunt eædem Ceremoniæ ſervandæ, quæ in loco juriſdictionis ipſorum ſervari debent, ùt multi Rubriciſtæ docent.

2. Epiſcopus, juxta Ceremoniale Epiſcoporum ſupracitatum, Miſſam audire debet ſupra ſcabellum precatorium, versùs medium Altaris, vel ex parte Epiſtolæ poſitum, ut Celebrans incipere poſſit Miſſam ex parte Evangelii: quòd ſi Epiſcopus, vel ob ſitum, vel ob aliam cauſam, ſtaret ex parte Evangelii; in tali caſu Celebrans poſſet incipere Miſſam ex parte Epiſtolæ, vel etiam in medio Altaris, ſi Epiſcopus eſſet in tali ſitu, ut Celebrans commodè ſe ſe inclinare poſſet, abſque eo, quòd ipſi Epiſcopo, ſeu Prælato verteret tergum.

3. Juxta aliquos, conveniens in primis eſt, ut Celebrans, monitus de adventu Epiſcopi, ne ipſe Celebrantem expectet, Epi-

Digitized by Google

Epiſcopum præveniat: ſi hic necdum advenifſet, ſiſtens ſe versùs Altare in cornu Epiſtolæ, jam indutus Sacris indumentis, Calice ſuper Altare parato, ipſum expectet; & monitus de adventu Prælati, vertat ſe in eodem loco, & profundè inclinatus ipſum ſalutet: deinde tranſiens ad medium Altaris, ſalutata de more Cruce, deſcendit in planum per gradus laterales cornu Evangelii ante infimum Altaris gradum; ex quo loco facit profundam reverentiam Cruci, vel genuflectit, unico tamen genu, abſque capitis inclinatione coram Sanctiſſimo Sacramento, ſi expoſitum adſit in Tabernaculo; & deinde profundè Epiſcopo ſe inclinet; & ſtatim erectus, ſtet in eodem cornu Evangelii, expectans ab Epiſcopo ſignum incipiendi Miſſam, aliquantulùm ad eum converſus; & dato ab Epiſcopo ſigno, iterum profundè eidem ſe inclinet, & converſus aliquantulùm ad Altare, more ſolito incipiat Miſſam. Verùm juxta inſtructionem Ceremonialis Monaſtici *lib.* 3. *cap.* 12. §. 3. & aliquorum uſum, paulò antè quàm Epiſcopus accedat ad Altare, in quo coram eo eſt celebranda Miſſa, duo tantùm cerei accendi debent, Calix ſuper Altare parari, ſicùt etiam Miſſale apertum, & alia neceſſaria ſuprà credentiam, ne Prælatus ibi diu moretur. Sacerdos etiam paratus in Sacriſtia expectabit illius adventum; qui ſtatim ipſi Prælato Eccleſiam ingreſſo, & jam ſuper genuflexorium ante Altare in genua procumbente, accedet ad illud junctis manibus ante pectus, capite tecto, & præcedente Miniſtro de more, & ante infimum gradum Altaris caput deteget; factiſque ſtatim Altari, & Epiſcopo reverentiis, id eſt genuflexione Tabernaculo Sanctiſſimi Sacramenti, & inclinatione profunda Prælato, ante infimum gradum ad cornu Evangelii ſe recipiet, ibique ſtans, expectabit ſignum incipiendi, aliquantulùm ad Prælatum converſus; quo ſigno dato, iterum inclinet ſe Prælato profundè; & aliquantulùm converſus ad Altare, manente Miniſtro ad cornu Epiſtolæ genuflexo in plano Cappellæ, incipit Miſſam more ſolito. Ceremoniale Epiſcoporum *lib.* 1. *cap.* 30.

4. Miſſa inchoata, ad *Confiteor*, ubi pervenerit ad illa verba, *Et vobis fratres*, dicat Celebrans, profundè Prælato ſe inclinans, *Et tibi Pater*; & ubi dicitur de more, *Vos fratres*, dicat, *Et te Pater*: quòd ſi plures eſſent Prælati æquales, vel alii Prælati, tunc non videtur dicendum *Vobis Patres*, & *Vos Patres*, ſicùt illorum nemo oſculatur librum poſt Evangelium; nihilominùs uſus obtinuit in tali caſu, ut hæc in numero plurali dicantur: deinde in eodem loco dicet de more *Miſereatur*, *Indulgentiam*, & reliqua uſque ad *Oremus* incluſivè.

5. Dicto *Oremus*, immediatè antequàm aſcendat ad Altare, iterum versùs Prælatum profundè ſe inclinat; & accedens ad medium Altaris ante infimum gradum, & ibi incipiens, *Aufer à nobis*, ſecretò ùt moris eſt, aſcendit ad Altare, & alia peragit, ùt in aliis Miſſis.

6. Finito Evangelio, non oſculatur librum, nec dicit *Per Evangelica dicta*; ſed ſtatim Miniſter, qui juxta Ceremoniale Epiſcoporum debet eſſe Cappellanus Epiſcopi ſuperpelliceo indutus, defert Miſſale apertum ad Prælatum ſine genuflexione, ut illud oſculetur, ubi deſcribitur initium Evangelii lecti. Poſt oſculum Miniſter claudit Miſſale, & tunc, & non priùs, Prælato uni o genu genuflexionem facit; deinde reportat deceriter ad Altare librum, ſi ſit Celebrantis, aperiendo ubi erat apertus: ſi Cappellanum non habeat paratum Epiſcopus, tunc alius Miniſter, qui Miſſæ inſervit, tradet librum oſculandum Epiſcopo.

7. Quòd ſi ibi foret Prælatus dignior, uti

uti Archiepiſcopus, vel Cardinalis; tunc Miſſale ad magis dignum deferatur oſculandum: ſi verò ibi ſint plures prælati æquales, & nullus aliis dignior; nulli defertur oſculandum Miſſale, nec illud oſculatur Celebrans. Cerœmoniale Epiſcoporum *ſuprà.*

8. *Credo* (ſi ſit dicendum) *Offertorium, &c.* uſque ad Orationem, quæ dicitur poſt *Agnus Dei, Domine, qui dixiſti, &c.* incluſivè, dicuntur ùt in aliis Miſſis.

9. Dum Sacerdos dicit prædictam Orationem poſt tertium *Agnus Dei*, Miniſter genuflexus utroque genu à dexteris Celebrantis tenet inſtrumentum pacis elevatum ſupra Altare; & finita ſupradicta Oratione, Celebrans oſculatur Altare; & poſtmodùm ambabus manibus tenens inſtrumentum pacis, quod ei porrigitur à ſupradicto Miniſtro genuflexo, ùt ſuprà, illud oſculatur, dicens *Pax tecum*; & Miniſter reſpondet ei adhuc genuflexus, *Et cum ſpiritu tuo*; moxque ſe erigens Miniſter facit genuflexionem Sacramento unico genu, & abſtergit inſtrumentum in ea parte, quam oſculatus eſt Sacerdos; abſtergit autem ſiniſtra adhibendo velum coloris cum Miſſæ colore congruentis, quod manubrio inſtrumenti appenſum eſſe debet; & deinde defert præfatum inſtrumentum pacis oſculandum Prælato ſine ulla inclinatione, quo oſculato, & non priùs, facit genuflexionem Prælato unico genu.

Si ibi ſit Prælatus aliquis dignior Epiſcopo, inſtrumentum pacis deoſculandum defertur ad illum, & poſteà ſucceſſivè ad minùs dignum: ſi omnes ſint æquales, dari poſſet oſculandum illi, qui primum occupat locum, vel ei qui vicinior eſt Altari, & deinde aliis ſucceſſivè. Poſtquàm illud pacis inſtrumentum datum fuit ad oſculandum, conveniens eſſet illud velo cooperire, antequàm Prælato fiat genuflexio; & ſi ibi plures fuerint Prælati, tunc tegitur, poſtquàm ultimus illud fuerit oſculatus. Rurſus advertendum eſt, quòd ſi plures fuerint Prælati, poſt uniuſcujuſque oſculum, unicuique ſit reverentia, & poſt reverentiam ſtatim abſtergitur inſtrumentum. Alia, quæ ſpectant ad præfati inſtrumenti oſculum, jam tradidimus, agentes de hac parte Miſſæ in titulo de Ritibus Miſſæ Sollemnis.

10. Communio, Poſtcommunio, & alia, uſque ad Benedictionem excluſivè, dicuntur de more.

11. Ad finem Miſſæ Celebrans dicit de more ſolito, *Benedicat vos Omnipotens Deus:* ſed priuſquàm Populo benedicat, ad Prælatum converſus, profundè ei ſe inclinat, quaſi ab eo licentiam benedicendi petens; qua inclinatione facta, benedicit circumſtantibus ex parte Evangelii (ſi Prælatus eſt in medio, vel ex parte Epiſtolæ) dicens de more: *Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus:* quare Celebrans advertat ſemper, ne benedicat ex illa parte ubi eſt Prælatus. Verùm ſi Prælatus audiet Miſſam extra ſuæ juriſdictionis locum: *Ei abſque alio reſpectu*, dicit Rubrica, *ùt ceteris, qui interſunt, Sacerdos more conſueto benedicit. Rubr.* 12. *num.* 3.

12. Poſt Benedictionem Celebrans dicit de more Evangelium in fine Miſſæ; quo finito, ad Prælatum converſus, ſtans in eodem cornu Evangelii, facit illi profundam reverentiam; poſtmodùm expectat priuſquàm diſcedat, uſque dum Prælatus ipſe diſceſſerit.

Non ſolùm quando Sacerdos celebrat coram Epiſcopo, ſed etiam Archiepiſcopo, Nuncio, & Legato, extra ipſorum Diœceſim, Provinciam, vel locum Legationis, in publica Eccleſia, prædictam reverentiam prætermittit, ùt diſponit Rubrica citata; quamvis in tali caſu videatur conveniens, ut Sacerdos celebrans in præſentia talium Prælatorum, accedens, vel recedens ab Altari, tranſiens ante ipſos, faciat iiſdem debitam reverentiam, hoc eſt mediocrem incli-

clinationem, & capite cooperto, ſi habet Calicem; profundam, & capite detecto, ſi Calicem non habeat: ulteriùs mittat ipſis oſculandum inſtrumentum pacis, ùt aliàs dictum eſt; & finito ultimo Evangelio, faciat ipſis profundam inclinationem ab Altari. Hæc omnia delibavimus ex Ceremoniali Miſſæ Privatæ *cap.* 3. ex Bauld. *part.* 3. *cap.* 9. & *part.* 5. *cap.* 30. ex Biſſo *tom.* 2. *lit. S. num.* 20. *à.* §. 11. & §. 79. ex Lohner *part.* 4. *tit.* 6. ex Hippolyto à Portu *part.* 3. *cap.* 4. *ad tit.* 3. *in adnot. Rubr.* 2. & *ſeqq.* ex Moncio de Miſſa coram Prælato, ex Corſetto *tract.* 1. *part.* 1. *cap* 16. ex Angel. *part.* 2. *cap.* 13. & ex Tonellio *lib.* 2. *tit.* 14.

De Miſſa, quæ cantatur coram Epiſcopo in diverſis Eccleſiis ſuæ Diœceſis.

XXII. Quoniam ſub hoc titulo egimus de Miſſa tum Sollemni, tum Privata, celebrata coram SS. Sacramento expoſito, & deinde de Miſſa Privata celebrata coram Epiſcopo in loco ſuæ juriſdictionis; hinc progredimur etiam ad agendum de Miſſa Sollemni celebrata coram eodem Epiſcopo in Eccleſiis diverſis ſuæ Diœceſis: contingit enim ſæpe, ut Antiſtites, ſive in ſua viſitatione, ſive in aliis Sollemnitatibus, accedant ad Eccleſias Collegiatas, ſive Parochiales extra Civitatem, ubi pontificialiter aſſiſtunt Miſſis Sollemnibus, ſine Canonicis Eccleſiæ Cathedralis. Cùm igitur pro prædictis Miſſis nulla ſit in Ceremoniali regula; hinc ut faciliùs hæc Sacra actio dirigatur, congruum nobis viſum eſt, tradere hìc ea, quæ hinc inde collecta ſunt, & quæ, quamvis in prædicto Ceremoniali non ſint expreſſa, illi tamen in omnibus ſunt conformia, vel ſaltem illi non diſcordantia.

XXIII. Paranda igitur erit, primò à latere dextero Altaris, nempe à latere Evangelii, ſi ſitus loci id patiatur, ſedes Epiſcopalis alta à ſolo tribus gradibus, tapetibus undique cooperta; ipſaque ſedes cum poſtergali velatur panno ſerico, eique ſuper appenditur umbraculum, ſeu baldachinum conforme colori paramentorum Celebrantis, & Altaris, dummodò & ſuper Altari aliud ſimile, vel etiam ſumptuoſius appendatur; non aliter, ùt habet Cerem. Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 13. §. 3.

Si cum Epiſcopo eſſet aliquis Canonicus ſuæ Cathedralis Eccleſiæ; collocandum eſſet ſcamnum nudum à latere dextero Epiſcopi, extra anteriores gradus ſedis: ſi duo Canonici eſſent, duo ſcamna prope parietem; ſi tres eſſent Canonici, tria parentur ſcamna, duo prope parietem hinc inde à lateribus ſedis, aliud prope Epiſcopum ante ipſius faciem à dexteris, vel à ſiniſtris, prout loci ſitus patietur, regulariter tamen à dexteris, dummodò neque Altari, neque Epiſcopo Canonicus ſuper illo ſedens terga vertat, ſed maneat ſemiconverſus. Ceremoniale Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 7. §. 2. Si nullus ſit Cathedralis Eccleſiæ Canonicus; tunc nulla paretur ſedes, niſi Epiſcopus velit uti aliorum Canonicorum Collegiatæ, ſeu Parochi, & aliorum aſſiſtentia, & habere eos hinc inde ſibi aſſiſtentes. Turrinus *part.* 2. *ſect.* 6. *cap.* 2.

XXIV. Ante gradus Altaris collocetur faldiſtorium cum pulvinis, & operimento coloris, quem Miſſa exigit, vel aliud genuflexorium, quod facilè moveri poſſit. In latere Epiſtolæ paretur ſcamnum oblongum pro Celebrante, & Miniſtris Sacris, ùt mos eſt.

Si autem Epiſcopus velit Sacris indutus Miſſæ intereſſe, ſupra Altare parentur pluviale explicatum (& uti mos eſt, præparetur formale, ſeu pectorale) ſtola, cingulum, Crux pectoralis, alba explicata, amictus, mitra erecta prope gradus Altaris à parte throni; quæ omnia velo pretioſo cooperian-

periantur præter mitram. Baculus verò paſtoralis ponatur in loco poſteriori ſedis Epiſcopalis; liber Miſſalis, & inſtrumentum argenteum, quod bugiam vocant, in credentia collocabuntur.

XXV. Cùm Epiſcopus ad Eccleſiam venturus eſt, debent Presbyteri loci, ſeu illius Eccleſiæ, accedere ad eum locum in habitu chorali, à quo Epiſcopus deducendus eſt, niſi maximè diſtaret; quo caſu vel exciperent eum extra Eccleſiæ portam, vel in loco alio deſignato. In acceſſu, & receſſu ab Eccleſia, Clerici omnes Epiſcopum præcedunt; Canonici verò, ſi erunt Eccleſiæ Cathedralis, ſubſequi debent, quia non ſunt parati, neque eſt Proceſſio facta. Ceremoniale Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 15. § 9. Superior Cleri, & dignior illius Eccleſiæ, ad quam Epiſcopus accedit, cum debita reverentia, id eſt genuflectens, aſperſorium aqua benedicta madidum porrigit Epiſcopo cum oſculo ipſius aſperſorii primùm, & deinde cum oſculo manus Epiſcopi, à quo omnes aſperguntur interim genuflexi. Tum cum oſculis prius manus, deinde aſperſorii, & genuflexione, aſperſorium recipitur ab eodem digniori ipſius Eccleſiæ. Dixi aſperſorium Epiſcopo porrigendum eſſe à digniori illius Eccleſiæ, ad quam accedit: quia hoc eſt conforme Decretis à S. R. C. editis, & datis in noſtro Indice ſub *nn.* 61. 84. 121. 241. 263. 292 309. & 424. Dixi etiam cum genuflexione: ubi enim Canonici Cathedralis inclinant; Presbyteri, & alii de Clero genuflectunt, etiam ſi ſint Parochi, imò etiam ſi ſint Canonici Collegiatarum, niſi immemorabilis ſit contraria conſuetudo; ùt ſtatuit S. R. C. apud Bauldry *part.* 5. *cap.* 9. *art.* 2. *num.* 20. & ùt habent acta Mediolanenſis Eccleſiæ in inſtructione Proceſſionum (quæ genuflexiones etiam à Regularibus præſtari debent) deinde deducunt Epiſcopum ad Altare: ibique genuflexus orat; quod idem faciunt omnes genuflexi ante Altare; ſurgente Epiſcopo ſurgunt omnes, eique ad ſedem abeunti debitam faciunt reverentiam, id eſt genuflexionem. Turrinus *loc. cit.*

Interim removetur faldiſtorium per aliquem Acolythum, & portatur ad latus Epiſtolæ, vel ad alium convenientem locum. Alii duo Acolythi præcedunt ad Altare cum debitis reverentiis, tollentes velum ſupra prædictum Altare poſitum. Deinde præfati Acolythi, aut alii, ſi ſint, afferant modeſtè, & decenter ambabus manibus ex Altari paramenta Epiſcopi, cum debitis genuflexionibus Altari, & Epiſcopo; qui depoſita cappa, ſtans, induitur à dignioribus: tum ſedens accipit mitram; & cùm tempus fuerit; accepto paſtorali baculo, deſcendit in planum ante Altare, medius inter duos ſeniores, fimbrias anteriores pluvialis elevantes. Interim Celebrans deſcendit à ſede ſua in planum per partem lateralem Epiſtolæ; & cum Miniſtris eum ſequentibus, ex Cerem. Pepæ *lib.* 2. *cap.* 2. accedit ad ſiniſtram Epiſcopi nudo capite, ſed paulò poſt eum; ſicùt & Miniſtri Sacri, qui paululùm retrò ſtabunt ad ſiniſtram Celebrantis. Epiſcopus depoſito baculo paſtorali, ac mitra, recedentibus ſenioribus poſt eum, qui ibi genuflectunt, incipit, *In nomine Patris, &c.* ſe ſignans; ac pergit ea, quæ ſunt Celebrantis propria, ac ſi ipſe eſſet Miſſam celebraturus, faciens Confeſſionem uſque ad *Indulgentiam* incluſivè; cui ipſe Celebrans reſpondet ſimul cum Epiſcopo dicente, *In nomine Patris, &c.* ùt declaravit S. R. C. 4. Auguſti 1663. quod quidem Decretum datum eſt in noſtro Indice ſub *n.* 409. Miniſtri verò Sacri, qui tunc ſtant poſt dictum Celebrantem, faciunt inter ſe ſubmiſſa voce Confeſſionem, ſi ùt cæteri de Choro, bini, & bini.

XXVI. Dicto per Epiſcopum *Indulgentiam, &c.* Celebrans facta profunda reverentia Epiſcopo, & à Miniſtris Sacris genuflexione, paululùm ſe retrahit, cedens locum Epiſcopo, qui interim proſequitur reliquos ℣℣. cum ſuis Aſſiſtentibus; & eodem

tempore etiam Celebrans cum ſuis Miniſtris recitat eoſdem verſus. Poſt hæc ſenior miniſtrans Epiſcopo, accedens ante ipſum, imponit ei mitram cum debitis genuflexionibus; miniſtrans verò baculum paſtoralem, à ſiniſtra illum cum oſculo Epiſcopo offert; qui, facta debita inclinatione Altari, vadit ad ſedem ſuam eo modo, quo venerat; ubi cæteris ſtantibus ſedet, ac baculum paſtoralem deponit.

Tum Celebrans accedit ad medium plani ante infimum Altaris gradum, & medius inter Sacros Miniſtros aſcendit ad Altare, quod oſculatur ad verba, *Quorum Reliquiæ hic ſunt*, ibique ſtat, quoad uſque ei thuribulum allatum fuerit.

Acolythus deinde Thuriferarius, cum navicula, & igne in thuribulo, comite Ceremoniario, accedit cum Diacono ad Epiſcopum ſedentem cum mitra; qui, Diacono miniſtrante naviculam, & Thuriferario unico genu flexis, imponit incenſum cum Benedictione in thuribulum; Diaconus autem offerens cochlear, dicit *Benedicite pater reverendiſſime*, vel ſi ſit Cardinalis, dicit *Eminentiſſime*. Benedicto thure, ſurgit Acolythus, accipit naviculam à Diacono, & accedunt eum debitis reverentiis, hoc eſt genuflexionibus, & redeunt ad Altare pariter cum genuflexione; ubi Celebrans ſumpto thuribulo ſine oſculis, ùt habet Cerem. Epiſc. *lib. 1. cap. 18.* §. 16. (quæ oſcula ideò omittuntur, quia præſens eſt Epiſcopus) cum debitis reverentiis thurificat Altare; & poſteà Diaconus incenſat Celebrantem duplici ductu cum debitis inclinationibus. Incenſato Celebrante, Diaconus vadit cum Thuriferario, qui thuribulum geſtat, ad Epiſcopum, eumque, facta genuflexione, thurificat ſtantem cum mitra. Si Epiſcopus habeat Presbyterum aſſiſtentem, qui ſit ex ſuis Canonicis Eccleſiæ Cathedralis; Diaconus non accedit ad Epiſcopum pro imponendo thure, ſed ſufficit Thuriferarius cum Ceremoniario; & tunc idem Presbyter aſſiſtens incenſat Epiſcopum paratum. Si autem Epiſcopus nolit incenſari à Parocho ſibi aſſiſtente, veniet nihilominùs Diaconus, & tradet illi thuribulum; ſed pro imponendo incenſo miniſtrabit ſolus Parochus, nec Diaconus diſcedet ab Altari.

XXVII. Facta incenſatione Epiſcopi, junior aſſiſtens detrahit ei mitram cum debitis genuflexionibus, & ſenior ſubbirretum, quod, complanatis capillis, apud ſe tenet. Miniſtri libri, & candelæ, venient ad Epiſcopum (cum genuflexionibus antè, & poſt, quod ſemper obſervant) qui ſurgens legit ex libro allato Introitum, & dicit *Kyrie* cum Miniſtris, dum Celebrans ad Altare idem præſtat. Recedunt deinde Miniſtri libri, & candelæ: Celebrans autem, dicto ultimo *Kyrie*, accedit de more ad medium Altaris, & cantat Hymnum *Gloria in excelſis*, quem proſequitur cum Diacono, & Subdiacono, dum Epiſcopus idem facit cum Ceremoniario ſuæ Eccleſiæ Cathedralis, ſi adſit, vel cum ſenioribus ſibi aſſiſtentibus, & Miniſtri bini eundem Hymnum ſubmiſſa voce proſequuntur. Obſervandum tamen eſt, quòd in his Eccleſiis, Canonici Collegiatæ, ſive alii Presbyteri, non faciunt circulum ad *Kyrie*, *Gloria*, *&c.* cùm prædictum circulum ſoli Canonici Eccleſiæ Cathedralis faciant; ùt eſt communis conſuetudo omnium Eccleſiarum, & colligitur ex iis, quæ tradit Turrinus *ſuprà*, §. *Incenſatione*.

XXVIII. Dicto Hymno Angelico, Celebrans per viam breviorem vadit ad ſedem cum Miniſtris Sacris: dum imponitur mitra Epiſcopo ſedenti, Clerici omnes miniſtrantes, quamvis decentiùs ſtare deberent, attamen ſedere poterunt in infimo ſedis Epiſcopalis gradu, ſed capite detecto. Turrin. *ſup. loc. cit.* quoad uſque finiatur Hymnus à Choro.

Circa finem Hymni ſurgunt omnes Miniſtri; & Celebrans cum Sacris Miniſtris per viam longiorem revertitur ad Altare, Epiſcopo ſe inclinans; Miniſtri verò genuflectunt: deinde omnes Chorum circumſtantem

Digitized by Google

ſtantem ſalutans: tum omnes pariter facient debitam reverentiam Altari. Priuſquàm dicatur *Dominus vobiſcum*, aufertur mitra Epiſcopo, qui ſurgens ſtat uſque ad concluſionem poſtremæ Orationis: tum Epiſcopus ſedet, & imponitur ei mitra. Subdiaconus, antequàm cantet Epiſtolam, comite Ceremoniario, genuflectit Altari, & Epiſcopo. Notandum tamen hìc eſt, quòd ſi Subdiaconus, priuſquàm cantet Epiſtolam, debeat tranſire ante Epiſcopum; primò faciet genuflexionem Epiſcopo, tum Altari: quia in tali caſu non attenditur, cui priùs vel poſteà genuflexio exhiberi debeat; ſed conſideratur tantùm commoditas gradientis: unde faciat primam genuflexionem priùs ſibi occurrenti. Finita Epiſtola accedit ad ſolium Epiſcopale: ubi genuflexus, tenens librum clauſum per angulos inferiores, deflectit partem ejus ſuperiorem, & ponit ſuper Epiſcopi genua, ac in parte poſteriori oſculatur ejus manum ſuper librum poſitam: deinde ab eo benedicitur; & facta ei debita genuflexione recedit: tum vadit ad ſuum Miniſterium circa Celebrantem, ùt moris eſt, facta priùs reverentia Choro, & genuflexione Altari. Interim Miniſtri de libro, & candela, accedunt ad Epiſcopum, qui ſedens cum mitra, cæteris ſtantibus, legit Epiſtolam, & Evangelium cum intermediis, Graduale ſcilicet cum Tractu & ℣. ac *Munda Cor meum*, & *Jube Domine*, *&c.* dum à Choro cantatur *Graduale*, *&c.*

XXIX. Cùm inchoatur in Choro ℣. Gradualis, aut citiùs, prout videbitur, poſt reditum Subdiaconi, Diaconus defert librum Evangeliorum, incedens per planum ad Altare cum debitis reverentiis etiam Epiſcopo, & Choro; & inde, Ceremoniario comite, accedit ad Epiſcopum, ubi genuflexus oſculatur manum ejus: tum facta genuflexione redit, cum reverentiis Choro præſtitis, ad Altare, ubi genuflexus in infimo gradu dicit *Munda Cor meum*, *&c.*

Tum ſurgens, capit librum Evangeliorum; & facta genuflexione, accedit ad partem Epiſtolæ, ubi expectat tempus eundi ad Epiſcopum pro Benedictione. Interim Thuriferarius accedit ad Epiſcopum cum Ceremoniario, ubi Epiſcopus ponit thus in thuribulo de more, miniſtrante Presbytero aſſiſtente naviculam, ſi adſit: alitet ipſe Diaconus, poſito libro ſuper Altare, offert priùs Epiſcopo thus benedicendum cum debitis reverentiis, & oſculis; quo facto revertitur ad Altare, ubi more ſolito dicit *Munda cor meum*, *&c.* tum ſuo tempore cum aliis Miniſtris, id eſt cum Subdiacono, Ceremoniario, Thuriferario, & Ceroferariis, cum ſolitis reverentiis revertitur ad Epiſcopum; coram quo cuncti genuflectunt, uſquequo Diaconus Benedictionem acceperit. Diaconus accepta Benedictione ſurgit, ſicùt & Miniſtri, & accedunt ad locum convenientem hoc ordine: Præcedit Ceremoniarius, mox Thuriferarius cum thuribulo, & navicula, tum Ceroferarii cum candelabris, & cereis accenſis, deinde Subdiaconus manibus junctis, ultimò Diaconus portans librum Evangeliorum clauſum ante pectus; & tranſeuntes ante Altare, faciunt illi genuflexionem, ſicùt & Choro reverentiam. Cùm pervenerint ad locum Evangelii, Subdiaconus medius inter Ceroferarios tenet ante pectus librum Evangeliorum apertum, cujus ſuperior pars capiti ejus adhæreat, vertens renes, non quidem Altari, ſed versùs ipſam partem dexteram, quæ pro ipſo aquilone figuratur.

Diaconus, cùm tempus eſt, junctis manibus ante pectus, incipit cantare Evangelium; attendant tamen Subdiaconus, & Ceroferarii, ne terga vertant Epiſcopo, ùt bene notat Cerem. Cler. Reg. S. Pauli *lib.* 1. *cap.* 4. quia in tali caſu, vel potiùs exeundum eſſet ex Presbyterio, ùt notat Turrinus *ſuprà*, Bauldry *part.* 5. ex *lib.* 2. Cerem.

Epiſc. *cap.* 9. *art.* 2. *num.* 7. & Lohner *part.* 3. *tit.* 2. §. 1. *num.* 11. vel à latere dextero Epiſcopi cantandum eſſet Evangelium.

Epiſcopus, cùm dicitur *Dominus vobiſcum*, depoſita mitra ſurgit, & accepto baculo paſtorali manu ſiniſtra, ſignat dextera ſe in fronte, dum dicitur *Sequentia*, *&c.* tum jungit manus, habens baculum inter ambas manuum volas, ùt moris eſt, uſque ad finem. Diaconus autem, dicto *Sequentia S. Evangelii*, incenſat librum juxta morem ſolitum. Finito Evangelio, Subdiaconus portat librum apertum Epiſcopo oſculandum ſine ulla reverentia, niſi poſt oſculum libri; quo clauſo, & non priùs, genuflectit. Interim Acolythi Ceroferarii, facta genuflexione Altari, & Epiſcopo, diſcedunt, & deponunt candelabra ſupra credentiam. Diaconus autem cum Thuriferario vadit ante Epiſcopum, quem ſtantem adhuc ſine mitra cum baculo incenſat. Poſt incenſationem verò Epiſcopus deponit baculum, & Diaconus revertitur ad Altare cum debitis reverentiis. Advertendum tamen eſt, quòd ſi Epiſcopus geſtet cappam amplam, & non pluviale; tunc incenſandus eſt Celebrans, & quidem ſolus; juxta Decretum diei quartæ Auguſti 1663. in una Dalmatiarum ad 8. dubium, & datum in noſtro Indice ſub *num.* 410. Præfatus autem Celebrans non dicit *Per evangelica dicta*, *&c.* quia hæc verba dicuntur ab Epiſcopo, poſtquàm oſculatus eſt Evangelii textum.

Dum incenſatur Epiſcopus, vel priùs, accedit Celebrans à cornu Epiſtolæ ad medium Altaris: quò cùm Diaconus acceſſerit, intonat *Credo*, ſi dicendum ſit, quod ipſe cum Diacono, & Subdiacono, & Epiſcopus cum Aſſiſtentibus proſequuntur; & genuflectunt omnes, cùm dicunt, *Et incarnatus eſt*, *&c.* in fine ſignant ſe, ſedent deinde Epiſcopus, & cæteri; quando verò cantatur à Choro *Et incarnatus eſt*, *&c.* omnes profundè caput inclinant, hoc eſt Epiſcopus, Aſſiſtens, & Celebrans, & Miniſtri Sacri; cæteri verò de Choro, qui non ſedent, genuflectunt.

XXX. Cantato per Chorum Symbolo, accedit Celebrans ad Altare cum ſolitis reverentiis, dicit *Dominus vobiſcum*, & *Oremus*, Epiſcopo ſtante cum mitra, ùt obſervatur in Cappella Papæ: tum Epiſcopus legit ex libro per Miniſtros ante ſe allato, ſedens, Offertorium; deinde benedicit ampullam aquæ elevatam à Subdiacono ſtante in cornu Epiſtolæ, & dicente, *Benedicite pater reverendiſſime*, unicum genu tunc flectendo: deinde idem Subdiaconus ſurgens, aliquas guttulas immittit in Calicem; reliqua peragit de more. Facta Calicis oblatione, Diaconus vadit cum Thuriferario ad Epiſcopum; per quem impoſito, & benedicto incenſo, redit ad Celebrantem, & fit oblatorum Altaris, tum Sacerdotis celebrantis, deinde Epiſcopi thurificatio; & hoc loco nunquam omittitur, quia poſt eos, omnes incenſantur unico ductu thuribuli, niſi adeſſet Canonicus Eccleſiæ Cathedralis, qui duplici ductu incenſari deberet.

XXXI. Dum incipit Celebrans Præfationem, Epiſcopus ſurgit, depoſita priùs mitra, & ſtat manibus junctis uſque ad finem, dicens cum duobus ſenioribus, vel Miniſtris, *Sanctus*, *&c.* dum idem cantatur à Choro, non tamen percutiens pectus dextera, ſed ſignans ſe in fine, elevante ſeniore à dexteris fimbriam anteriorem pluvialis: tum ſedet, & accipit mitram, ac tenens ſiniſtra baculum, deſcendit in planum ante gradus Altaris ad faldiſtorium ibidem à Miniſtro paulò antè locatum; ubi depoſito baculo, & mitra, genuflectit, aptantibus duobus ſenioribus fimbrias anteriores pluvialis ſuper faldiſtorium. Subdiaconus autem, qui tenet Patenam, ſtabit vel retrò poſt Epiſcopum, vel ſuper infimo

mo gradu à latere Epiſtolæ genuflexus; & Acolythi cum intorticiis, vel in plano Cappellæ genuflectunt poſt Epiſcopum, vel genuflexi manent ad latera Altaris, faciebus invicem ſibi converſis. Turrin, *loc. citat.* §. *Dum incipit.* Facta Elevatione ſurgunt omnes; & Epiſcopus ſtans, & accepto baculo ſine mitra, ut docet Marcellus in Ceremoniali Papæ *lib.* 2. *ſect.* 1. *cap.* 14. & colligitur pariter ex Ceremoniali Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 12. genuflectit, & poſt genuflexionem, ſumpta pariter mitra, revertitur ad ſedem ſuam; ubi ſtans, deponit baculum, & mitram, & aufertur faldiſtorium de medio Altaris. Subdiaconus autem redit ante medium infimi gradus cum genuflexione, & Acolythi cum intorticiis recedunt: Celebrans verò reliqua peragit uſque ad *Agnus Dei* incluſivè, ùt in Miſſali. Ex Turrino *ſuprà.*

XXXII. Ad *Agnus Dei* Epiſcopus cum ſenioribus, ſeu Diaconis ſibi aſſiſtentibus ter eundem ℣. dicit, percutiens ſibi dextera pectus, ſiniſtra interim pectori admota, & elevante ſeniore à dexteris fimbriam anteriorem pluvialis. Tum ſi adeſt Canonicus Eccleſiæ Cathedralis, ſeu Presbyter aſſiſtens; facta profunda reverentia Epiſcopo, accedit cum debitis genuflexionibus antè, & poſt, ad Altare, quod deoſculatur ſimul cum Sacerdote celebrante, à quo accipit pacem, eamque defert ad Epiſcopum, qui eam dat duobus Diaconis ſibi aſſiſtentibus; ùt præſcribit Ceremoniale Epiſc. *lib.* 1. *cap.* 24. *num.* 8. Subdiaconus autem Canonicum, ſeu Presbyterum aſſiſtentem cum pace recedentem ab Altari ſequitur, & pacem accipit ab eo in plano Cappellæ, quam deinde dat Cantoribus in Choro, tum Diacono, demum Ceremoniario, vel Acolytho. Si cum Epiſcopo proprio alii ſint Prælati minores; tunc Miniſter dabit pacem etiam primo ſtanti in ſua ſede, qui aliis deinde eam dabit: & ſi ſint ſcamna, in quibus ſint multi Prælati; tunc dabit pacem primo cujuſcunque ſcamni, juxta ea quæ diximus ſuprà de ordine dandi pacem. Si verò non adſit Presbyter aſſiſtens, tunc Subdiaconus pacem à Diacono accipit, eamque defert ad Epiſcopum, deinde cæteris ùt ſuprà diſtribuit. Bauldry *part.* 5. *ex* 2. *lib. Cerem. Epiſc. cap.* 9. *art.* 2. *num.* 15. & Turrinus *part.* 2. *ſect.* 6. *cap.* 2.

XXXIII. Ad *Domine non ſum dignus* inclinatus Epiſcopus, pectus ter percutit; ac ſumpto à Celebrante Sanguine, ſedet, capitque mitram, ac legit ex libro ſibi allato *Communionem* dum cantatur à Choro. Ad *Dominus vobiſcum* ſurgit Epiſcopus nudo capite, iterumque ſedet, dicto *Ite miſſa eſt*, vel *Benedicamus Domino.* Dum Celebrans dicit *Placeat, &c.* accepta mitra Epiſcopus ſurgit, & genuflexis omnibus (exceptis Celebrante & Canonicis Eccleſiæ Cathedralis, ſi adſint, qui ſolùm profundè ſe inclinant, juxta Decretum datum in noſtro Indice ſub *num.* 136. Celebrans verò ſe retrahens ad cornu Epiſtolæ, ſtans facie verſa ad Epiſcopum, profundè, ùt ſuprà inclinatus, expectat Benedictionem) benedicit ſollemniter, accipiens baculum, antequàm dicat *Pater, &c.* Præfatus Sacerdos celebrans poſtmodùm inclinans profundè caput, & humeros Epiſcopo, legit Indulgentias: tum Epiſcopo mitram deponente, Celebrans facta reverentia Cruci Altaris, vadit cum Subdiacono (remanente Diacono propiùs ad Altare, paulò versùs cornu Epiſtolæ, vel ſe recipiente à parte Evangelii inter Celebrantem, & Subdiaconum, ſed paulò retrò) ad cornu dexterum, ubi legit de more Evangelium, ad quod Epiſcopus ſtat cum baculo, nudo capite, genuflectens, ùt moris eſt, cùm dicitur, *Et verbum caro*

factum

factum eſt. Miſſa peracta, deſcendit Celebrans cum Miniſtris Sacris in planum, factis ibi debitis reverentiis ab omnibus Altari, Epiſcopo, & Choro. Epiſcopus autem, ſi cappa uſus eſt, deſcendit in planum, ubi orat in faldiſtorio; deinde abit, abeunte etiam Sacerdote cum ſuis Miniſtris. Si verò Epiſcopus uſus eſt pluviali, Celebrans cum debitis reverentiis recedit in Sacriſtiam; & Epiſcopus apud ſedem ſuam exſpoliatur Sacris veſtibus, & veſtitur cappa, ac vadit ad faldiſtorium, ubi orat, & recedit ſtipatus à cunctis Clericis, ùt dictum eſt ſuprà, niſi aliqua Hora Canonica perſolvenda ſit; quo caſu aliqui remanent in Choro, & Officium abſolvunt. Hæc omnia reſpectivè ſunt juxta dispoſitiones Ceremonialis Papalis, & Epiſcoporum, & juxta conſuetudines Eccleſiarum Cathedralium Collegiatarum, necnon juxta placita Caſtaldi, Bauldry, Turrini, Biſſi, & aliorum.

Tit. XV. Ordo Miſſæ, & Partium ejuſdem additio, juxta ordinem temporum.

Tit. XVI. Myſtica Expoſitio Miſſæ, ſecundùm ordinem totius Vitæ Chriſti, quam repræſentat.

Tit. XVII. Canonis Expoſitio literalis, eorum nempe verborum, quæ ſunt difficilioris intelligentiæ.

Carent novis Obſervat. & Additionibus.

ADMONITIO.

In noſtris Obſervationibus ad Tit. V. primæ partis ſub n. X. attulimus Decretum emanatum die 12. Julii 1716. ex quo colligebamus, quòd Officium Duplex minus, occurrens in die, qua fit Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum, transferri debeat in primam diem non impeditam, &c. & quòd celebrentur Miſſæ omnes, ùt in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum: ſed quia poſt impreſſionem dicti Tit. aliud emanavit Decretum ſub die 5. Maji Anni 1736. ideò lectorem remittimus ad ea, quæ dicemus in noſtris Obſervationibus ad tit. XVIII. partis IV. Commentar. Gavanti, inſcriptum - De Rubricis Miſſarum pro Defunctis.